UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam|| Ex Egregiis Manvscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre

Complectens Sanctos Mensivm || Ivlii Et Avgvsti

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10261

Ivlivs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-77405

Visual Library

IVLIVS.

ALOYSIVS EPISCOPVS VERONENSIS CHRISTIANO LECTORI.

CVM sequentem historiam percurreris, Lector candidissime, nè, quæso, scandalizeris, videns sanctum & sapientem virum, propter Christum adeò se humiliâsse, vt fatuus ab omnibus æstimari voluërit. Miri sunt sancti Spiritûs afflatus, & stupenda in seruis suis Diuina iudicia. Samsonem excitat ad semetipsum vnà cum Philistæis interficiendum. Iephte suggerit, vt propriam filiam voueat. Placet ei per stultitiam Euangelicæ prædicationis mundum saluum facere. Et quis ei resisti t? Simeonem nunc eligit stultitiam simulantem, vt confundat sapientes, & per eius lusum mundum ludificans, tam fidelium, quàm infidelium animas ad se conuertat. O ergò altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ illius. Verè in hoc sancto adimpletam videmus Domini Saluatoris sententiam, qua dicit: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: Hoc est: Adsit tibi recta intentio, & quidquid egeris, bonum erit. In quam sententiam etiam beatus Augustinus cõcinit: Habe, inquiens, charitatem, &, quod vis, facito. Nè autem de fide istius historiæ, vel eius scriptoris aliquatenùs dubites, accipe quæ tibi fideli de vtroque relatione suggerimus. In actione quarta Nicenæ secundæ, quæ fuit septima Synodus vniuersalis, hæc scripta sunt de huius vitæ authore Leontio: Pater iste Leontius, cuius scripta nunc recitata sunt, in vrbe Cypri Neapoli, cuius fuit Episcopus, decenter & sanctè conuersatus est, multaque ipsius encomia & panegyricas orationes habemus: inter quas extat oratio in Transfigurationem Domini: scripsit & sancti Iohãnis Eleemosynarij Episcopi Alexandrini vitam: Præterea beati Simeonis Sali vitam, & alia quædam, in quibus omnibus orthodoxus cognoscitur. Floruit circa tempora Mauritij Imperatoris. Hæc ibi. Tu bone Lector in Domino vale.

Iudic. 16. & 13.

1. Cor. 1.

Rom. 11.

Matth. 6.

VITA SIMEONIS ABBATIS, QVI FVIT PROPTER CHRISTVM COGNOMINATVS SALVS, ID EST, STVLTVS, SCRIPTA A LEONTIO SANCTISSIMO *Episcopo Neapolis Insulæ Cypri. Habetur in Simeone Metaphraste. numerum capitum ad marginem adiecimus.*

QVI alios docendi student exercere authoritatem, debent ex sua vita aliorum doctrinam ostendere, conuenienter voci diuinæ, quæ dicit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui est in cælis: nè alios priùs admonere perficereque & deducere cõtendentes, quàm seipsos docuerint & expurgauerint per operationem diuinorum mandatorum, imprudentes se mortuos defleant, dum sunt in aliorum occupati cadauere: & in eis impleatur verum, & quod eis competit eloquium, quod dicit: Qui non fecerit, & docuerit, hic minimus vocabitur in regno cælorum. Etrursùs: Hypocrita, eijce primùm trabem ex oculo tuo, & tunc inspicies educere festucam de oculo fratris tui. Quocircà

Iulij 1. Cap. 1.

Matth. 5.

Aliorũ doctores quales esse debeant.

Matth. 5.

Matth. 7.

actuum quoquè Apostolorum sapiens conscriptor de magno & vero nostro Deo &
Actor.1. magistro sic dicit: Quæ Iesus incepit facere & docere. Hoc enim Paulus quoquè ma-
Rom.2. gnum vas Ecclesiæ, Romanos sic increpans, scripsit, dicens: Tu, qui doces alterum,
teipsum non doces? & quæ deincèps consequuntur. Quoniam ergò ex vita propria,
doctrinæ, & eius, quæ est ex virtute, operationis imaginem & figuram non possumus
adducere, vt qui peccati vitia in nobisipsis vndiquè circūferamus, agè vel ex aliorum
operatione, & aliorum sudoribus, vobis hodiè cibum, non qui perit, sed qui vestras
Verbū Dei panis est animæ. animas deducit ad vitam æternam, aperiamus. Nam panis quidem corpus cōfirmat:
verbum autem Dei animam ad virtutem diligēter excitat, & maximè socordiorum,
qui in exequendis diuinis præceptis sunt negligentes. Nam ijs quidem, qui sunt stu-
diosi, & mente sunt Deo dicati, ad iaciendum doctrinæ fundamentum sufficit vel
conscientia, quæ omnia bona consulit, & auertit ab omnibus malis: ijs autem, qui
his sunt adhuc abiectores, opùs est legis scriptæ præcepto, & fundamento. Si quis au-
tem repulerit primum & secundum modum viæ, quæ ducit ad virtutem, necessè est,
vt is vel ex aliorum cura & solicitudine, quæ adeum peruenit per oculos, aures &
narrationem, diuino excitetur desiderio, & à se somnum animæ excutiat, arctaque &
angusta via ingrediatur, & æternam vitam agere deincèps incipiat. In nostra enim po-
Liberū ar- testate, & in nostro libero arbitrio situm est, futurorum desiderio ea, quæ sunt præsen-
bitrium. tia, vt quæ prætereant, contemnere: vel rursùs cupiditate & desiderio præsentium,
excidere à bonis infinitis.

Cap. 2. Quòd autem verum sit id, quod dicitur, probant quidem omnes homines, qui à
seculo Deo grati & accepti fuêre, qui erāt ipsi quoquè nostræ naturæ: maximè autem
ea, quæ nostra hac ætate apparuêre, lumina. Quorum hic quoquè fuit vnus sapientis-
simus Simeon, & multis quidem longè venerabilior, quoniam eò puritatis processit
& impatibilitatis, vt per ea, quæ videbantur ijs, qui sunt paulò magis obnoxij vitijs &
animi perturbationibus, & nimis carnales, afferre inquinamentum, damnum & im-
pedimentum vitæ ex virtute degendæ, hic vir longè purissimus, non secùs ac marga-
rita per cœnum, transiërit absque pollutione, per eius, inquam, in ciuitate diuturnam
moram, & cum mulieribus habitationem, & reliquam vitæ deceptionem: studēs ve-
rè ostendere ijs, qui sunt socordiores, & prætexunt suarum virium imbecillitatem ad
vitam ex virtute degendam, à Deo præberi vires ijs, qui purè ac syncerè toto animo ei
seruiunt aduersùs spiritus improbitatis. Rogo autem omnes, qui nobis propositam
de angelica eius vita narrationem vel audiunt, vel legunt, cum metu Domini ea, quæ
dicuntur, attendere, & cum vera & minimè dubia fide, quæ conuenit Christianis.
Scimus enim, quòd ijs, & qui sunt paulò insipientiores & contemptores, videbimur
1.Cor.3. incredibilia dicere & ridicula. Sed si audijssent eum, qui dixit: Qui vult sapiens esse
1.Cor.4. in hoc seculo, fiat stultus, vt fiat sapiens: Et rursùs: Nos stulti propter Christum.
1.Cor.1. Et rursùs: Quoniam quod stultum est Dei, est sapientius hominibus: non ea quæ
ab hoc vero Athleta gesta sunt, tanquàm ridicula accepissent: sed magis admirati es-
sent, quàm eos, qui reliqua vitæ ex virtute agendæ genera exercuerunt. Non enim,
vt qui esset adhuc inexercitatus, & opùs haberet aliquo, qui ei præesset, in mundum
venit: sed vt videmus fieri instructa acie, quandò vniuersus exercitus stat vnanimis,
qui suis vel potiùs Dei confidunt viribus, & quibus se induerunt armis militaribus,
variaque & diuturnę belli experientiæ, ij vel soli ex multitudine prodeunt ad singula-
re certamen contra aduersarios: ità etiam hic quoquè fecit, quandò pulchrè & legi-
timè in pulchro decertauit certamine, quandò se vidit velutì thorace munitum vir-
tute sancti spiritūs, quandò ab eo accepit virtutem calcandi super serpētes & scorpi-
ones, quandò extinxit carnis inflammationem rore sancti spiritūs, quandò vitæ deli-
ciarum & gloriæ fraudem conspuit non secùs ac araneam: & quid opùs est plura di-
cere? quandò impatibilitatem non secùs ac vestimentum attraxit per humilitatem
intrinsecùs & extrinsecùs, & dignus fuit habitus, qui adoptaretur in filium, congru-
Cant.4. enter voci, quæ dicta est in Cantico Canticorum de anima munda & impatibili: To-
ta pulchra est, (inquit Christus animæ) tota pulchra est, quæ est mihi propinqua, &
non est in ea macula: tunc ipse quoquè aduersùs mundum, tanquā ad singulare cer-
tamen, ex solitudine aduersùs diabolum à Deo electus prosilijt. Non enim æquum
existimauit, vt qui à Deo sic erat honoratus, & in altū euectus, eorum, qui erant eius-
dem generis, salutem despiceret: sed recordatus eius, qui dixit: Dilige proximū tuum,
Matth.5.19. 22. sicut teipsum: qui etiam serui formam immutabiliter induere propter serui for-

mam

mam non est dedignatus: imitatur ipse quoquè suum Dominum, verè suam animam ponens & corpus, vt seruet aliquos. Necessè est autem ante omnia vobis priùs narrare, quemadmodùm ex solitudine venerit in mundum: deindè verò res eius admirabiles, & quæ superant opinionem.

Cap. 3. Peregrinationes ad terram sanctam in festo exaltationis sanctæ Crucis.

Tempore Iustiniani Imperatoris, cùm accederent ij, qui Christi erant amantes, & pro more sancta Christi loca cupiebant adorare, quæ sunt in sancta ciuitate, in exaltatione preciosæ & viuificæ Crucis (Nôrunt autem omnes, qui illic adesse consueûre in hoc sancto, & omnibus laudibus celebrando festo, quòd ex vniuerso ferè orbe terrarum concurrit multitudo populorum, quę Crucem & Christum diligit) accidit, vt in hoc venerabili festo duo quidam iuuenes, qui erant ex Syria, Dei prouidentia se inuicèm conuenirent. Vni verò nomen erat Iohannes, & alteri nomen Simeon. Peracto autem sancto Dei festo, recessit deincèps vnusquisque in suam ciuitatem. Hi verò duo iuuenes, postquàm Dei clementis voluntate simul conuenerunt, & se mutua complexi sunt beneuolentia, non sunt ampliùs à se inuicèm separati. Quocircà dum etiam reuerterentur in patriam, iter ingressi sunt vnanimes cum suis etiam parentibus. Nam habebat quidem Iohannes patrem senem, sed non matrem: Coniunctus quoquè erat matrimonio. Erat enim circiter vigintiquatuor annos natus. Simeon autem patrẽ quidem non habebat, sed solam matrem vetulam, circiter octoginta annos natam. Nullum verò habebat omninò alium. Erant ergò omnes in vna via comites. Postquàm autẽ descenderunt in conuallem Hierichuntinam, & transiêrunt ciuitatem, contemplatur Iohannes monasteria, quæ erãt circa Iordanem, & dicit Syriacè Simeoni: Scisne quinam habitent in his hospitijs, quę sunt ex aduerso? Ille ei dicit: Quinam? Iohannes autem dicit, Angeli Dei. Ei verò dicit Simeon velutì admirans: Possumus ne eos videre? Ille verò ei dicit: Certè, si efficiamur, vt quidam ex illis. Sedebant autem ij duo in equis. Erant enim eorum parẽtes valdè diuites. Cùm ergò statim ex equis descendissent, eos dederunt seruis suis, dicentes: Præite nos. Præ se enim tulerunt, velle se in eo loco sedere. Contigit autem, vt inuenirentur in via, quæ declinat à via militari, & ducit ad sanctum Iordanem. Ambo ergò constiterunt, & dicit Iohannes digito ostendens Simeoni: Eccè via, quæ ducit ad viam sancti Iordanis: & eccè via, quæ ducit ad mortem: ostendens ei viam publicam, per quam eorum parentes præcesserant. Agedùm ergò oremus, & stemus quilibet nostrûm in vna ex ipsis, & sortiamur: & quæ sorte euenerit, illam viã ingrediamur. Genu itaq; flexo, & suspirantes, dixerunt: Deus, Deus, Deus, qui cunctis totum mundum saluum facere, ipse voluntatem tuam aperi tuis famulis. Cumque sortiti essent, sortiente Iohanne, decem sorte obtigêre Simeoni. Stabat autem in via, quæ ducit ad sanctum Iordanem. Tunc magna affecti lætitia, omnium suarum facultatum & parentum velutì in somnis obliti, complexi se sunt deosculantes. Literas autem Græcas insigniter didicerant, magnaque erant præditi sapientia. Hæc verò omnia narrauit ille insignis virtute Simeon cuidam Emesæ: vbì etiam se salum, hoc est, stultum simulauit, Diacono sanctæ catholicæ Ecclesiæ eiusdem ciuitatis, viro admirabili, & virtute præclaro: qui etiam ex diuina, quæ ei inerat, gratia animaduertit senis operationem: cui etiam fecit miraculum terribile hic beatus Simeon. Cuius quidem miraculi in suo loco faciemus mentionem. Dictus ergò pius ac religiosus, & virtute egregius Iohannes (ità enim appellabatur Diaconus) ipse nobis narrauit totam ferè vitam viri sapientissimi, producens Dominum testem eorum, quæ dicebat, quòd scilicet nihil addebat narrationi, sed potiùs propter diuturnitatẽ temporis, multorum erat oblitus.

Duæ viæ, vna ducens ad vitã, altera ad mortem.

Magna erudítio Simeonis.

Eis ergò viam ingredientibus, quæ verè ducit ad vitam, licebat eos videre exultantes & currentes, quemadmodùm Petrum & Iohannem ad viuificum sepulcrum Domini, promptoque & alacri animo se inuicèm excitantes, & animum addentes. Nam Iohannes quidem verebatur, nè Simeonem matris retardaret affectio: Simeon autem rursùs dubitabat, nè in vxorem, quam nupèr duxerat, affectio, tanquàm ferrum lapis magnes, ad se Iohannem conuerteret. Et ab illo deincèps tempore vtebantur alter apud alterum verbis, ad monendum aptis & exhortandum. Et Iohannes quidẽ dicebat: Noli esse socors & ignauus frater Simeon. Spero enim in Deum, nos hodierno die esse regeneratos. Quid enim vanæ illæ & inanes res huius vitæ & diuitiæ poterunt iuuare in die iudicij? Immò verò lædent potiùs. Neque rursùs iuuentus & pulchritudo, quæ est nostro proposita corpori, perpetuò manet huiusmodi, vt minimè marcescat: sed aut à tempore, aut à senectute, aut à morte, quæ tempus

Cap. 4. Iohan. 20.

Mutuò se confirmant Simeon & Iohannes.

Vanitas opum.

Formæ.

præuenit, perit & extinguitur. Et postquàm hæc & multò plura dixisset Iohannes Simeoni, ille rursùs vicissìm loquebatur, eademque verebatur & dicebat: Ego quidem frater Iohannes neque patrem, neque fratres, nec sorores habeo, nisì solùm humilem illam anum, quæ me genuit. De meo autem labore non sum tam solicitus, quàm de corde tuo vereor, nè feruens desiderium vxoris, quam nupèr duxisti, te ab hac sancta via abstrahat. Postquàm ergò hæc & his plura inter se inuicèm lubentes disseruerunt, perueniunt ad monasterium, quod vocabatur Abbatis Gerasimi. Nam hoc quoquè precati fuerant: Domine Deus, in quo monasterio vis vt mundo renunciemus, ostium inueniamus apertum. Quod etiam accidit. In hoc ergò monasterio erat vir admirabilis, Nicon nomine, vir, qui reuerà nomini conueniens vitæ habebat institutum. Vincebat enim omnem dæmonum aciem, clarus signis & miraculis, & prophetiæ dignitate à Deo honoratus: qui etiam præsciuit aduentum horum beatorum. Dicit enim se vidisse in somnis eo die, quo accesserunt, quendam, qui ei dicebat: Surge, & aperi ostium gregis, vt ingrediantur oues meæ: Quod etiam fecit. Postquàm ergò accedentes inuenerunt ostium apertum, & sedentem Abbatem, & eos expectantem, dixit Iohanni Simeon: Bonum est signum, ô frater, apertum ostium, & sedens ostiarius. Postquàm autem appropinquârunt, dixit eis Præfectus: Benè venerunt oues Christi. Dicit ergò protinùs Simeoni: Benè venisti, Sale: verè decem tua sunt ab Abbate Iohanne. decem enim te expectant. Dicebat autem propter perfectionem vitæ, quæ est ex virtute. Cùm eos ergò excepisset, refecit ac recreauit, vt qui essent missi diuinitùs.

*Nicon insignis monachus.

Cap. 5. Præclara Abbatis Niconis oratio.

Sequenti autem die cœpit eis dicere ante omnia: In Domino pulchra est & digna vestra in Deum dilectio, modò nè ab aduersario salutis nostræ sinatis eam extingui. Bonus est cursus vester, sed nè currentes intersistatis gradum, donec coronemini. Est honestum propositum vestrum, sed ne dormitaueritis, nè tepescat ignis, qui vestra corda accendit hodiè. Rectè prætulistis ea, quæ manent, his quæ pereunt. Boni quidem sunt, qui sunt in vestra carne parentes, & bonum est eis seruire: melius autem est citra vllam controuersiam, placere patri cælesti. Boni sunt fratres corporales: spiritales autem sunt vtiliores. Boni sunt amici, quos habetis in mundo propter Christum: sed melius est habere sanctos amicos, & beneuolos erga Dominum. Boni sunt defensores, quos necessariò habetis apud Principes: sed ij non sunt eiusmodi, vt sit pèrindè ac habere sanctos Angelos pro nobis supplicantes. Bona est ei, qui est locuples, pecuniæ elargito, & pietas in pauperes & beneficentia: sed nullam oblationem Deus ità à nobis exigit, vt suas offerre animas. Dulce quidem est frui vitæ bonis: sed id nequaquàm est conferendum cum delicijs paradisi. Sunt quidem iucundæ, & vulgo hominum expetendæ diuitiæ: sed non sunt conferendæ cum ijs, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Iucunda est pulchritudo iuuentutis: sed nihil est, si conferatur cum pulchritudine cælestis sponsi Christi. Dicit enim Dauid: Speciosus forma præ filijs hominum. Magna res est, cum Rege terreno bellum gerere: sed est ad tempus, & periculosa eiusmodi militia.

1. Cor. 2.

Psal. 44.

Cap. 6.

His, & ijs, quæ sunt huiusmodi, eos sanctus admonens, nolebat cessare ab admonitione: & cùm videret lachrymarum fontes effundi ex eorũ oculis, (vsqueadeò attendebant ea, quæ dicebantur) ad Simeonẽ rursùs conuersus, dicit: Nè affligaris, neque defleas canitiem dominæ tuæ matris. Longè enim plùs, quàm tua facies, potest eam consolari Deus, ad tua respiciens certamina. Nam si apud eam vsque ad finem eius vitæ perseueraueris, incertũ tamen est, an tu ante eam è vita excedens, destitus à virtutibus, excedesq; non habens, qui te possit à malis futuris liberare. Non enim patris, non matris charitas, non multitudo fratrum, non diuitiæ, non gloria, non vinculum mulieris, non affectio filiorum potest mouere iudicem: sed vita, quæ ex virtute agitur, & qui ità, vt Deus requirit, suscipiuntur labores. Posteà verò dixit Iohanni: Neque verò tibi suggerat inimicus animarum nostrarum: Quis meum parentẽ alet in senectute? Quis consolabitur meam vitæ consortem? Quis comprimet illorum lachrymas? Nam si apud alium quidem Deum eos reliquissetis, & abiretis seruituri apud alium, rectè soliciti essetis, an eorum curam gereret & consolaretur: Nunc autem cùm vos contuleritis ad eum, cui eos reliquistis, & vos ei cõsecraueritis, oportet vos esse bono animo. Porrò autẽ illud quoquè considerate, quòd si, cùm nos simus in hoc mundo, & seruiamus huic vitæ, omnium curam gerit Dei bonitas: quantò magis nunc curam geret nostrarum domorum, quandò ad ei seruiendum, & ei benè placendum toto animo

Non sunt curandi parentes vt sequamur Christum, cui cura est de ipsis.

aĥimo egreſſi ſumus? Recordantes ergò, ô filij, Domini, qui dixit ad eum, qui dixerat: Permitte mihi reuerti primùm, & ſepelire patrẽ meum: Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos: mente, quę cõuerti non poſſit, & corde, quod non poſſit moueri pœnitentia, currite poſt ipſum. Quid enim? Si hîc terrenus Imperator, & in quẽ cadit interitus, aliquos adhortaretur & ad ſe vocaret, volẽs eos accingere & referre in patricios, vel cubicularios huius terreni palatij, quod prẽterit, & quod tanquàm vmbra & ſomniũ euaneſcit: nónne contemnerent ſuas omnes facultates, diligenterque & nullo retardante impedimento, ad eum venirent, eius honoribus, & eius adſpectu, & libertate loquẽdi frui deſiderantes: omnesq; militiæ labores & pericula, atque adeò extrema quæque lubenter ſubirent, modò digni ſolùm haberentur, qui illũ diem viderẽt, in quo Imperator eſſet à toto ſenatu excipiendus, militesq; omnes & eos honoraturus? Quòd ſi ij ità ſe affectos eſſe dixerint, (ait magnus ille Nicon) longè maiori ſtudio, filij, & compunctione debemus nos accingere, & ſequi immmortalẽ & æternum Regem regum: nos (inquam) qui debemus eſſe grati, & accepti beneficij memores, charitatisque, quã Deus in nos oſtẽdit, adeò vt filio ſuo vnigenito nõ pepercerit propter nos, ſed pro nobis omnibus eum tradiderit. Quarè etiamsì noſtrũm omnium ſanguinem pro eo effunderemus, qui eius ſanguine à morte & interitu fuimus liberati, & in locum propriorũ filiorum adoptati, ne ſic quidẽ offeremus precium, quod ei reſponderet. Non parùm enim intereſt, fundatúrne ſanguis Regis, an ſeruorum, ô fratres.

Matth. 8.

Egregia cõparatio à ſimili.

Rom. 8.

Hæc autem omnia, & his plura eis ſuggerebat vir diuinus, vt qui præſciuiſſet, & à Deo factus eſſet certior de certamine & curſu eis propoſito, nempè de vita agenda in ſolitudine abſque vllis omninò ædibus, planeque remota & ſeparata ab omnibus, nempè Anachoretica. Id enim non leue exiſtimabat, neque temerè eligendum, maximè cùm videret corpora mollia, & mollibus induta veſtibus, & iuuentutem in vita delicata educatam, ac cuiuis relaxationi & deceptioni aſſuefactam. Quocircà ſapiẽs ille medicus & doctor, cùm ea, quæ ipſi inerat, ſapientia & experientia eos armâſſet talibus monitis & præceptis, rursùs dicit vtriſque: Vultísne capitis veſtri comam tonderi, an paruo adhuc tempore verſari in laici habitu, quem hodiè geritis? Ij autem vno conſilio, vel potiùs vno ſancto ſpiritu, ceciderunt ambo ad pedes Præfecti, petentes ab eo, vt eos ſtatìm tonderet, & citra dilationem. Dixitque Simeon, ſe, nisì id faceret quam citiſſimè, eſſe ituros ad aliud monaſteriũ. Erat enim ſimplex, & minimè malitioſus: Iohannes verò ſapientior, & qui maiorem habebat cognitionem. Accepit ergò protinùs ſanctus Nicon ſeorsùm alterum eorum, volens probare illorũ ardentem, quæ apud Deum facienda erat, renunciationem. Dixitque ei quædam, conans retardare, nè eo die tonderetur. Cùm autem ille minimè aſſentiretur, venit ad alium, & dixit ei: Eccè perſuaſi fratri tuo, vt maneret adhuc vnum annum, vt eſt, laicus. Statìm verò reſpõdit is, cui hoc dicebat: Si ille velit manere, maneat. Reuerà, Pater, ego hoc nõ ſuſtineo. Porrò aũt hoc quoq; dixit ei Simeon, quandò ſeorsùm eſt locutus: Feſtina, Pater, rogo propter Dominum. Cor enim mihi valdè contremiſcit propter fratrem Iohãnem: quoniam hoc anno duxit vxorem valdè dĩuitem & formoſam, nè eius deſideriũ eum rursùs ad ipſam abripiat, & deſiſtat à ſuo in Deum deſiderio. Rursùs autem hocipſum dixit Iohãnes illi viro virtute eximio, cum multis precibus & lachrymis: (Eæ enim naturaliter in eius magìs abundabant oculis, quàm in eius fratris Simeonis) Pater, nè fratrem meum propter te perdas: Matrem enim habet ſolũmodò: eratque eiuſmodi vtriuſque deſiderium vt non poſſet alter ab altero abeſſe duas horas. Quinetiam in hodiernum vſque diem ambo ſimul dormiebant, mater eius & ipſe, vt qui nec noctù quidem poſſent ſeparari. Quod quidem me valdè coquit & angit, donèc eum videro tonſum, & planè omnem curam de eo abiecero.

Tonſura monaſtica.

Attẽde ſanctum in his viris ardorem.

Cap. 7.

Vtriuſque ergò magnã de ſe inuicèm ſolicitudinem audijt ille vir magnus, certusque Deum non dedecore afficere, neque deſpicere eos, qui toto animo & citra vllam dubitationẽ ad eum cõfugiunt, *ablatoforfice, & eo, quo par eſt, ordine ſancto altari impoſito, eos totõdit. Cumq; eos exuiſſet, induit quidẽ miſerabilibus veſtibus, verùm ſanctis, eorum motus miſericordia vir ſapiẽs, & maximè miſericors, propter eorũ cor poris mollitiem & afflictionem, cui non aſſueuerant. Cùm ij autem tonderentur, Iohannes quidem valdè flebat: Simeon verò ei annuit, vt ceſſaret, vt qui omninò ignoraret, cur fleret. Exiſtimabat enim eum flere propter dolorem, quem capiebat ex parente, & propter amorem coniugis. Poſtquàm ergò tonſi eſſent, & ſanctam ſynaxim peregiſſent, ſedit rursùs Præfectus, toto ferè die illos admonens. Sciebat enim, fore vt

*allato

Simeon & Iohãnes fiunt monachi.

non diù apud eum versarentur, cùm hoc Deus quoquè prouidisset. Postridiè autem eius diei, cùm esset sanctus dies Dominicus, volebat eis quoquè dare sanctũ habitum. Cùm ergò ex fratribus quidam eis dicerẽt: Beati estis, quoniam cràs regenerabimini, & mundi efficiemini, sicut nati estis, ab omni peccato, perindè ac si ipso die essetis baptizati, admirati sunt ambo, & cucurrerunt ad diuinum Niconem vesperì Sabbato, & ad eius pedes prociderunt, dicentes: Rogamus te, Pater, nè nos baptizes: Sumus enim Christiani, & nati ex parentibus Christianis. Is autem cùm nesciret, quidnam audijssent à patribus cœnobij, dixit eis: Quis enim vult vos, ô filij, baptizare? Illi verò dixerunt: Domini nostri patres monasterij dicunt nobis: Cràs rebaptizabimini. Tunc intellexit Præfectus eos dixisse de sancto habitu. Is verò dixit eis: Rectè dixerunt, filij: Etenim si Deo placuerit, volumus vos cràs induere sancto & Angelico habitu. Postquàm intellexerunt Christi pueri, ab omni malitia alieni, se mox esse sumpturos habitum monasticum, dicunt Abbati: Quid enim, Pater, aliquóne alio opùs habemus, vt induamur illo Angelico habitu, quem tu dicis? Dederat autem vir ille magnus præcedente hebdomada, in qua fuerat Exaltatio Crucis, habitum sanctum cuidam ex iunioribus fratribus, neque septem dies adhuc impleuerat, sed adhuc ferebat omnia, vt postulat constitutio. Permisit itaque vir magnus, vt is statìm duceretur in medium. Postquàm verò venit, eum ambo contemplantur, & ad pedes Abbatis prociderunt protinùs, & ei dixerunt: Rogamus te, Si nos ità es induturus, & nos tali honore & gloria dignaturus, id facias vesperè, nè cùm homines simus, per noctem ad nos veniat id, quod est humanum, & abeamus, talem gloriã & lætitiam, taleque vespertinum officium, & talem coronam minimè consecuti.

Nota quid conferat professio monastica.

Monachorum angelicus habitus.

Cap. 9. Postquàm ergò audiuit eos Præfectus, cùm dixissent, Talè vespertinum officium, & talem coronam minimè consecuti: intellexit eos vidisse visionem, quam sanctus ferebat habitus: & permisit, vt frater ille abiret in locum proprium, in quo fuerat, ex quo sanctum induerat habitum. Cùm is ergò recessisset, magno dolore affecti fuerũt Christi pueri, & dicũt Præfecto: Propter Christum, Pater, surge, & fac nos, sicut ille est. Nam in toto monasterio nullus est in tanto honore, quanto ille est. Dicit ei Abbas: Quonam honore? Tunc dixerunt: Per eum, Pater, qui nos dignatus est hoc habitu & honore, beati quoq; nos sumus, si à tanta Monachorũ multitudine cum cereis deducamur in vesperis, & coronã tam splendidã gestemus in nostro capite. Existimabant enim Præfectũ quoq; ea videre, quæ à se videbantur. Quocirca cùm id cognouisset, ne eis quidẽ dixit se nihil videre, sed tacuit, & miratus est magnã simplicitatem & puritatem, maximè aũt Simeonis. Hoc autem iucundissimè eis dixit ille magnus: Cràs vos quoq; induemus per gratiam sancti spiritũs. Postquàm ergò ipsi accepissent sanctum habitũ, (vt affirmabat sanctissimus Diaconus) asserebat hoc, qui à mendacio erat alienus, Simeon: Videbamus, inquiẽs, noctù non secùs, atq; interdiù alter alterius faciem, & similiter vt eius, qui fuerat priùs à nobis visus, coronã in capite alter alterius. In tali autem gaudio erat anima nostra, vt nec facilè vellemus sumere cibum aut potum.

Post sumptũ habitũ monasticũ vide quid contigerit istis.

Cap. 10. Duobus autem diebus postquàm ipsi sanctum cepissent indumentum, contẽplantur eum, qui septem antè diebus id ceperat, in quo & coronam viderant, & eos qui vespertinum dicebant officium: ferebatque is mantile, & ministrabat, & neque habebat ampliùs coronam sibi impositam, neque rursùs monachi vespertinum dicebant officium cum cereis, miratiq; sunt: & dicit Simeon Iohanni: Crede frater, si nos quoquè eosdẽ septem dies impleuerimus, non habebimus ampliùs hũc decorem & gratiam. Dicit autem Iohannes: Et quid vis, vt fiat, frater? Is verò ei rursùs dicit: Si me audieris, volo vt sicut reliquimus mundum, eique renunciauimus, omni quoq; habitu, in quo nunc sumus, planè renunciemus. Aliam enim vitã cerno, & res alienas in hoc habitu. Ex quo enim Dei seruus nos eo induit, intrinsecùs inflammor nescio vndè, & quærit anima mea neminem videre, & neminem alloqui, & audire neminem. Dicit ei Iohãnes: Et quid comedemus, frater? Dicit ei Simeon: Si quid comedũt, qui vocantur pastores, de quibus herì quoq; nobis dixit dominus Nicon. Fortè enim ipse quoq; volens nos eam vitã degere, narrauit nobis quomodò viuant, & quomodò comã crescere permittant, & omnia quæ ad eos pertinent. Et quomodò, inquit Iohãnes? Nam neque psallere, neq; institutum didicimus. Tũc aperuit Deus cor Abbatis Simeonis, & dixit: Qui seruauit eos, qui etiam ante Dauid ei placuerunt, nos quoquè seruabit. Quòd si digni fuerimus, nos quoquè docebit, quomodò docuit Dauid, qui pascebat oues in solitudine. Nè velis frater retardare meam animi alacritatem. Sed quoniam

Vocat eos spiritus sanctus ad vitæ altioris institutum.

1. Reg. 16. & 17.

nos

nos huic rei dedidimus, nè eā perdamus. Tunc dicit Iohannes: Faciamus, vt voluēris. Sed quomodò exibimus? Noctù enim sunt clausæ fores. Dicit ei Simeon: Qui nobis interdiù aperuit, ipse quoquè noctù aperiet.

Postquàm ergò firmum ac constitutum fuit eis consilium, statìm cùm nox aduentâsset, vidit Præfectus quendam in somnis, qui aperiebat fores monasterij, & dicebat: Egredimini signatæ Christi oues ad vestra pascua. Is autem è somno excitatus, protinùs descēdit ad ianuam, & eam inuénit apertam, existimansq; eos illinc esse egressos, sedebat tristis, ingemiscens & dicēs: Non sum dignus habitus ego peccator, qui acciperem preces Patrum meorum. Ij verà erant Patres mei, domini & magistri: & ideò nō sum assecutus, vt mihi recessum annunciarent. Papæ, quàm appositi & precioſi lapides (vt ait scriptura) non animaduersi super terram voluuntur: qui à multis quidem cernuntur, à paucis autem appræhēduntur. Cùm hæc ergò anxius animi apud se cogitaret, eccè puri Christi sponsi, qui veniebant, vt egrederentur, ante quos vidit purissimus Præfectus Nicon quosdam eunuchos, qui gestabant lampades, hos autem sceptra vna manu tenentes. Postquàm ergò illi cognouerunt eum esse Præfectum, fuerunt ipsi quoquè valdè læti, maximè cùm etiam ianuam vidissent esse apertam. Venit enim eis in mentē, Deum quoq; id ei reuelâsse. Voluērunt itaq; vocare pœnitentiam: sed prohibuit eos, dicens, nihil eis tale licere facere propter honorem Angelici habitûs, qui est eis impositus. Dicunt itaque ei protinùs: Cap. 11.

Gratias agimus tibi, Pater. Quidnam autem Deo offerre, & venerando tuo capiti possimus, ignoramus. Quis sperauit fore, vt talibus donis digni haberemur? Quis Rex tali dignitate nos potuit honorare? Quinam terreni thesauri nos tam citò effecissent diuites? Quorumnam lauacrorum ablutiones ità nostram emundâssent animā? Quinam parentes sic potuissent diligere & seruare? Quænam dona aut munera, peccatorum nostrorum remissionem tam breuiter nobis afferre potuissent, vt tu, venerande pater noster? Tu noster es post Christū pater & mater: tu dominus, tu exercitator, tu dux, tu deductor, & quæcunq; nō potest lingua dicere. Per te precioſam acquisiimus margaritam. Baptismatis vim verè didicimus, de quo nobis prædixerūt sancti Patres. Cognouimus nostra peccata verè fuisse exusta ab igne, qui corda nostra accendit. Quem quidem non ferentes sic nos intùs vrentem, rogamus, Pater, tuam beatitudinem, vt intensas preces facias, & tuos seruos dimittas ad hoc, vt germanè & syncerè, totoq; animo seruiamus Deo, cui nosipsos consecrauimus: oratus, vt nunquàm obliuiscaris inutilium tuorum filiorum in tempore extensionis venerabilium tuarum manuum: oratus, inquam, ô sancte à tuis hospitibus, vt memineris eorum orbitatis. Sanctiq; genua amplexi, rursùs dicebāt: Memento, Pater, tuarum humilium ouium, quarum Christo obtulisti holocaustum. Memento externarum plantarum, quas in pulchro horto Paradisi plantare studuisti. Nè obliuiscaris pigrorum operariorum, quos circa vndecimam Christo ad vineam conduxisti. Mirabatur autem, & obstupescebat Pastor, videns eos, qui duobus antè diebus erant idiotę & planè rudes, tam repentè euasisse sapientes per diuini habitûs susceptionem. Cap. 12. Nota quid tribuāt monachismo viri tanti. Professio monastica alter est Baptismus.

Postquàm ergò ambo fleuissent satìs longo tempore flexis genibus, sanctus Nicon statuens Simeonem à dexteris, & Iohānem à sinistris, surrexit, & manus ad cælum extendens, dixit: Deus, qui es iustus & laudabilis: Deus, qui es magnus & fortis: Deus, qui es ante secula, exaudi virum peccatorem hac hora: Deus exaudi me, exaudi me in fortitudine, non recordans in hac mea precatione eius, quæ à me verè contempto & abiecto semper & semper admissa fuit, inobedientiæ. Exaudi me, Domine, exaudi me in igne precationis, quomodò tuum quandoq; prophetam: & per easdem intercessiones exure meas iniquitates, & munda mea peccata. Nè, quæso, Deus sanctarum potestatum, nè factor incorporeorum, nè, qui dixisti: Petite, & accipietis, nè me abomineris, cui sunt immūda labia, & qui detineor in peccatis. Exaudi me, qui es pollicitus te eos esse exauditurum, qui inuocasit in veritate, & dirige gressus seruorum tuorum, & pedes eorū in viam pacis. Miserere simplicium puerorum, qui sunt in terra externa. Qui dixisti, Estote simplices, sicut colūbæ. Clamaui tibi in toto corde meo: Deus, Deus exaudi me, qui es spes omniū finium terrę, & omnium, qui sunt procùl in externa regione. Increpa omnes immundos spiritus à facie famulorum tuorū. Appræhende arma & scutum, & exurge ad auxilium eorū. Effunde romphæam, & cōclude aduersùs eos, qui persequuntur illos. O Domine, qui dixisti animæ eorum: Salus tua ego sum: recedat àmente eorum spiritus timiditatis, desidiæ, superbiæ & omnis vitij. Cap. 13. 3. Reg. 18. Luc. 11. Psal. 144. Matth. 10. Psal. 34.

Orat pro suis filijs S. Nicon Abbas.

Extinguatur eorum omnis inflammatio, & motus, qui cõstat ex diabolica operatione. Illuminetur eorum corpus, anima & spiritus lumine tuæ cognitionis, vt cùm occurrerint in vnitate fidei, & agnitione sanctæ & adorandæ Trinitatis, in virum perfectum, in mensuram fidei, te glorificent in seculũ seculi, & placeãt tibi Domino: Quoniam tutissimum præsidium est nomen tuum Patris, & filij, & spiritûs sancti, Amen. Da autem eis cum omnibus bonis, ô Domine, verba quoq; huius meæ miserabilis & indignæ supplicationis in corde habere perpetuò, ad glorificandam & celebrandam tuam benignitatẽ. Et rursùs dixit eis cum multis lachrymis: Deus, quem elegistis, boni filij, & ad quem accessistis, ipse mittet Angelum suum ante faciem vestram, & muniet viam suam ante pedes vestros. Angelus (vt ait magnus Iacob, qui me liberat ab omnibus contrarijs potestatibus) ipse ambulabit ante vestras semitas. Qui suum liberauit prophetam ex ore leonis, ipse quoq; vos liberabit à manibus leonis, ipse meum conseruabit sacrificium nullo affectum dedecore.

Gen. 48.

Dan. 6. & 14.

Cap. 14.

Postquàm autem hæc & his plura est eis precatus, eorũ quoq; colla vir diuinus est complexus, & dixit: Serua, Deus, serua eos, qui toto corde dilexerunt nomen tuum. Nõ enim iniustus es, Domine, vt eos despicias & deseras, qui inanes res huius vitæ reliquerunt. Deindè rursùs dicebat eis: Videte, filij, vos bello, vos dedistis terribili certamini, & quod non cadit sub adspectum: sed nè pertimescatis. Potens est enim Deus, qui non sinet vos tentari plùs, quàm ferre possitis. Decertate, filij, nè ab inimico vincamini, sed stetis forti & excelso animo, habentes aduersùs eum arma sancti habitûs. Recordemini eius, qui dixit: Nemo qui manum miserit ad aratrum, & retrò conuersus fuerit, aptus est regno cælorum. Nolite cùm ingressi sitis viam perfectam eius, quæ Deo conuenienter degitur, * ignaui effici & desides, nè in vobis impleatur, quod scriptũ est de turris ædificatione: Et nõ habuerunt vires, & animi alacritatem ad consummãdum opus. Securi estote, filij. Paruum est bellum, sed magna est corona: labor est ad tempus, sed quies est æterna. Cùm ergò iam tẽpus processisset, & iam deincèps lignum pulsaret, essentque è ianua egressuri, Præfectum seorsùm accepit Simeon, & dixit ei: Propter Deum, Pater, ora, vt Deus propulset à fratre meo Iohanne memoriã coniugis, nè fortè à maligno impulsus, me dimittat, & peream propter conceptum de eo dolorem, eiusque exitium & separationem. Ora (rogo propter Dominum) vt Deus eius quoq; consoletur parentem, nè sit de eo solicitus. Cùm autem admiratus esset senex amorem, quem habebat in fratrem, nihil ei respondit. Rursùs verò eodem modo eum quoq; accepit Iohannes, & seorsùm est adhortatus: Propter Deũ, Pater, nè negligas fratrem meum in tuis orationibus, nè me fugiat propter matrem, motus in eam affectione, & inueniar in portu patiens naufragium. Vt ergò dictum est, obstupefactus vtriusq; inter se amore, eis planè dicit: Ambulate filij. annuncio enim, quòd qui hîc vobis aperuit, illic quoquè priùs aperit: Et cùm eorum frontes & pectora, & totum corpus signâsset, eos dimisit.

fort. * vitæ,

Genes. 11.

Attende curã Simeonis de salute fratris sui Iohannis.

Item Iohannis de salute Simeonis.

Nota hanc signationẽ Crucis.

Cap. 15.

Postquã ergò dimissi exijssent, hoc dicebant: Deus illius magni tui serui, deduc nos, qui sumus hospites, & erramus instabiles, quoniam neq; loca scimus, nec regionẽ: sed ad te veniẽtes, nos morti tradidimus in vasto pelago huius solitudinis. Dicit ergò Iohannes Simeoni: Quid modò est? Quò imus? Ille ei respondit: Tendamus ad dexterã. Nam quæcunq; sunt dextera, sunt bona. Euntes autem, venerunt ad mare mortuum. Fuit verò omninò hæc Dei prouidentia, qui nunquàm deserit eos, qui toto animo in eum credunt. Inuenerunt autem locum, in quo habitabat quidam senex, qui paucis antè diebus erat mortuus, in quo & parua erant vasa, & herbæ delicatę ad vescẽdum, de quibus comedebat senex, qui illic iacebat. Cùm ergò locum vidissent viri illi egregij, perindè lætati sunt, àc si thesaurũ inuenissent. Nouerunt enim eũ locum fuisse sibi à Deo paratum & apertum. Cœperuntq; Deo gratias agere, & magno illi seni. Dicebant enim, quòd credebant per eius orationes iter illis successisse feliciter. Postquàm ergò manserunt paucos dies, non ferens Christi seruorũ virtutẽ, nostrarũ animarum inimicus diabolus, cœpit cum eis bellũ gerere: Iohannem quidem tentans per suam vxorem, Simeonem aũt per magnum matris suæ amorem. Quandò ergò vnus ex eis se videbat affligi, statìm dicebat alteri: Surge frater, oremus. & magni illius senis quãdam recitabant orationem. Sic enim ille precatus fuerat: Da eis, Domine, verba huius orationis in corde eorum. Et statìm inuenti sunt ambo eam scire memoriter: eamque assiduè recitabant in vnaquaque tentatione, & in vnaquaque sua ad Deum petitione. Nonnunquàm enim eos inflammabat diabolus, (quemadmodũ narrabat

Manent Simeon & Iohannes in solitudine.

diuinus

diuinus Salus) vt carnem comederent, & vinum biberent. Et rursùs eis in principio suggerebat timorem, ignauiamq; & desidiam ad exercitationem, vt ipsi quærerent à solitudine reuerti ad monasterium. Rursùs autem, vt in somnis adspicerent, & nonnunquàm etiam in visione, suos partìm quidem flentes, partìm verò conuiuãtes, efficiebat forma multiplex serpentis, & multa alia, quæ nec possint quidem narrari, nisì quis expertus fuerit easdem tentationes. Sed quandò recordabãtur coronarum, quas alter in altero viderat, doctrinæq; & lachrymarum senis, non secùs atquè oleo sancto cor eorum mitigabatur & recreabatur. Tentatur à satana.

Apparebat autem eis quoq; in somnis Abbas Nicon, nonnunquàm quidem eos admonens, nonnunquàm verò orans pro ipsis, nonnunquàm autem eos quoq; docens psalmos: Et è somno excitabantur, memoriter dicentes quæcunque noctù ab ipso dicerant: Et propterea magna afficiebantur lætitia. Sciebant enim senẽ propter ipsos laborare, de quo ex ipsis rebus fiebant certiores. Nam cùm hoc ambo ante omnia à Deo petijssent, Simeon quidem, vt consolationem cor matris eius acciperet, & penitùs acquiescceret: Iohannes autem, vt Deus suam acciperet coniugem, quô è suo animo auferretur, quod ad eam referebatur, desideriũ, ipse Dominus vtrosque exaudijt, de quo dicitur: Voluntatem timentium se faciet. Cumq; duo anni præterijssent, à Deo certior factus est Simeon, matrem propter ipsum non ampliùs molestia affici, eumq; ei noctù apparére, & eã consolari, & dicere ei sermone Syriaco: Ladochre lichem: hoc est, Nè te crucies, mater. Etenim rectè sumus ego & Iohannes, & valemus. Militauimus in palatio Imperatoris, & eccè coronas, quibus nos induit Imperator, & vestes decoras gestamus. Sed Iohannis quoq; fratris parentem consolare, quòd mecum militauerit: & vos nulla afficiamini molestia. Porrò autem Iohannes quoq; vidit quendam ei dicere indutum candidis vestibus: Eccè effeci, vt pater quidem tuus dolere desineret: Vxorem autem tuam his diebus assumo. Narrârũt ergò ambo sibi inuicèm ea, quæ viderant: gauisiq; sunt, & cor eorum magna affectum est lætitia. Tunc parẽtum suorum cogitatione Deus eos statìm leuauit, & in posterum quieto ac trãquillo fuêre animo, de eis nulla affecti molestia: sed impigrè & citra vllum laborem, perpetuum exercitationis & silentij cursum nocte dieq; peregêre, nullum aliud, in quo versarentur, opus habentes, nisi quæ diuelli non potest, tentationẽ, & minimè solicitam solicitudinem: dico autem perpetuę orationis, per quam breuiter eò processêre impigri operatores, vt infra modicum tempus digni sint habiti visionibus diuinis & miraculis. Nam cùm præterijsset parùm temporis, ambo silentium agebant, separati à se inuicèm spatio iactûs vnius lapidis. Nam hoc quoquè inter se constituerant, nempè seorsùm secedere, quandò vellet vnusquisque ex illis solus singulatim orare. Quandò autem ad eum veniissent cogitationes, aut socordia, alter venire ad alterum, & communiter Deum rogare, vt liberetur à tentatione. Cap. 16. Liberantur dispensatione diuina à cogitatione suorum patrum. Habebãt solicitudinem perpetuæ orationis.

Cùm ergò quodam die sederet Simeon in loco sibi consueto, videt se in ecstasi velutì adesse apud suam matrem ægrotantem Edesæ, (Erat enim illinc oriundus) & ei dicit voce Syriaca: Quomodò te habes, mater? Cùm ea autẽ dixisset, Rectè fili: ei rursùs dicit: Vade ad regem, nihil timens. eum enim rogaui, & tibi parauit honestum locum, & quandò volet, te illic conueniam. Ad se autem reuersus, nouit matrem ea hora esse mortuam: cursimq; veniens ad Iohannem, ei dicit: Surge frater, faciamus orationem. Cùm is autem esset conturbatus, (existimabat enim tentationem aliquam accidisse Simeoni) dicit ei Simeon: Nè conturberis, ô frater: Nihil enim mali habeo per Deum. Rursùs ergò dicit ei Iohãnes: Quænam est autem causa tanti cursûs, ô frater Simeon? Eum enim valdè colebat & honorabat, sicut & ille. Tũc oculis eius effusis lachrymis, & incipientibus tanquàm margaritis in pectus eius descendere, ipse dicit Iohãni: Modò bonam & benedictam matrem meam Dominus accipit. Et ei exposuit visionem. Cumque ipsi genua inclinâssent, orârunt: licebatque Simeonem audire dicentem Deo miserabilia verba, & supplicia. Conuertebantur enim, & conturbabantur eius viscera à natura commota, & clamabat: Deus, qui Abrahæ suscepisti sacrificium, qui respexisti holocaustum Iephte, qui Abelis dona non es auersatus, qui propter Samuelem puerum tuum Annam ostendisti prophetissam, ipse, Domine mi Domine, propter me seruum tuum suscipe animam meæ bonæ matris. Memento, Domine, laborum eius, quos pro me susceptt. Memento, Domine, dolorum eius & eiulatuum, quos effudit, quandò ab ipsa ad te fugi. Memento, Domine, huberum, quibus me lactauit humilem & abiectum, vt meæ iuuentutis fructum perciperet, & non percepit. Memento, Cap. 17. Simeõ orat pro matre moribũda.

Memento, Domine, quòd ne hora quidē à me poterat ſeparari, & à me fuit toto tempore ſeparata. Memento, Domine, qui ſcis omnia, quòd quandò ipſa volebat ex me gaudium capere, tunc eam meipſo fraudaui propter nomen tuum. Nè obliuiſcaris, ô iuſte, diſtracta ac diuulſa fuiſſe eius viſcera eo die, quo ad te confugi. Cognoſce Domine, quantæ fuerunt eius vigiliæ, cùm tota nocte meæ recordaretur iuuentutis, quandò eam relíqui. Tu nôſti, Domine, quot noctes inſomnis tranſegerit, dum quæreret ouem, quæ ſimul cum ea dormiebat. Nè obliuiſcaris, ô clemens, qualis dolor cor eius inuaſerit, quandò ſtabat meas veſtes contemplans, propterea quòd non eſſem ampliùs eius margarita, qui eis induebar. Memento, Domine, me eam meo gaudio, lætitiaque & exultatione fraudâſſe, vt tibi meo & eius Deo & Domino vniuerſorum ſeruirem. Da ei Angelos, qui eius conſeruent animam à ſpiritibus, & feris huius aëris, qui ſunt ſceleſti & immites, & conantur omnes deuorare, qui per ipſos tranſeunt. Mitte ei, Domine, mi Domine, cuſtodes fortes, qui increpent omnem immundam poteſtatem, quæ ei occurrerit, & abſque vlla moleſtia & tormento, Deus meus, iube ſeparari eius animam à corpore, & ſi quid vt mulier, vel facto, vel verbo in hac vita peccauerit, condona eius animæ pro ſacrificio, quod genuit & obtulit tibi Domine, me ſcilicet indignum ſeruum tuum. Nè Domine, qui es Deus meus iuſtus iudex & clemens, nè eam exportes ab afflictione in afflictionem, & à dolore in dolorem, & à gemitibus in gemitus: ſed pro ea quam paſſa eſt, moleſtia propter eius vnigenitum, in gaudium, pro lachrymis in exultationem, quæ parata eſt ſanctis tuis, ô Deus, ô Deus meus in ſecula, Amen.

Cap. 13. Cumque ſurrexiſſent ipſi ex oratione, cœpit frater Iohannes eum conſolari, & dicere: Eccè frater Simeon, Deus tibi ſatisfecit, & exaudiuit orationem tuam, & accepit matrem tuam. Sed modò mecum collabora, & ambo oremus ad Dominum, vt faciat miſericordiam ſuam etiam cum ea, quæ Dei conceſſione mea vxor eſt nominata, vt eam quoq; deducat Deus ad cōſideratione monaſtici habitûs, aut vtatur in eam miſericordia, & eam accipiat. Cumq; orâſſent breui tempore, vna nocte videt Iohannes matrem Simeonis venientem, & manu tenentem eius vxorem, & ei dicentē: Surge ſoror, veni prope me: Bonam enim domum mihi largitus eſt Imperator, qui filium meum duxit in exercitum ad ſibi ſeruiendum: ſed muta veſtes tuas, & geſta mundas.

Vxor Iohānis moritur Quæ ſurrexit protinùs, & eam eſt ſecuta. Tunc cognouit Iohannes eā quoq; eſſe mortuam, duasq; illas eſſe in bono loco, valdeque magno affectus fuit gaudio. Illi autem perſeuerauerunt in ſolitudine, exercentes ſe in omni exercitatione afflictioneque, & frigore, & æſtu, vigintinouem annos, vbi multas, & quę dici nequeunt, tentationes ſuſtinuerunt à diabolo: maximè autem Simeon ex ea, quæ ei inerat, ſimplicitate & puritate. Senſit tamen per inhabitantem in ſe virtutem ſancti ſpiritûs, ſe neq; timere vllam affectionem, neque frigus, neque famem, neque æſtum: ſed propè videbatur exuperare modum humanæ naturæ. Quadā die verò dicit Iohanni: Quid nobis deincèps proderit, ô frater, ſi verſemur in hac ſolitudine? Sed me audias: Surge, abeamus, alios quoquè ſaluos faciamus. Hîc enim nobis ſolis, & nulli alij proſumus, neque mercedem habemus ex aliquo. Cœpit quoquè ex ſancta ſcriptura quædam ei dicere huiuſmodi: Nemo quærat quod ſuum eſt, ſed id, quod eſt proximi. Et rurſùs: Omnibus omnia factus ſum, vt omnes ſaluos faciam. Et ex Euangelio: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui eſt in cælis: Et quædā alia huiuſmodi. Reſpondens verò Iohannes, dixit ei: Satanas (vt exiſtimo) ô frater nobis inuidet hanc quietem, & hanc tibi ſuggeſſit cogitationem. Contrà autem ſede, & impleamus curſum noſtrum in hac, in qua Deus nos poſuit, ſolitudine. Dicit verò Simeon: Crede, ego non manebo: ſed in virtute Chriſti abibo, & mundum ludificabor. Ei rurſùs dicit frater eius: Non, bone frater, rogo te per Dominum, nè me dimittas humilem & abiectum. Nondùm enim ad eam peruéni menſuram, vt poſſim mundum ludificari. Sed propter eum, qui nos coniunxit, noli à tuo fratre ſeiungi. Scis frater mi, poſt Deum me habere neminem præter te, ſed abnegâſſe omnes, & tibi adhæſiſſe: & modò tu me in hac, tanquàm in vaſto pelago, vis relinquere ſolitudine? Memento illius diei, quandò ſortiti ſumus, & deſcendimus ad Abbatem Niconem, quòd conuenerimus à nobis inuicēm non ſeparari. Memento horæ terribilis, quandò ſancto habitu induti ſumus, & fuimus duo ſicut vna anima, adeò vt noua & admirabilis noſtra videretur omnibus dilectio. Nè obliuiſcaris verborum ſancti ſenis, quibus nos admonuit nocte, qua exiuimus. Nè (rogo) nè peream, & requirat Deus animam meam à te.

29. annis ſimul degunt in eremo Simeon & Iohannes.

1. Cor. 10. 1. Cor. 9. Matth. 5.

Attende ſtudium S. Simeonis, vt alios ſaluos faciat.

Dicit

Dicit ei rursùs Simeon: Puta me esse mortuum. Quod si esset, non posses seorsùm tuî curam gerere? Crede, si venias quidem, benè est: ego enim nō manebo. Postquàm ergò frater Iohannes vidit eum persistere, cognouit à Deo fuisse ei suggestum, vt hoc faceret. Nihil enim, nisì mors, eos separâsset. Fortasse autem ne ea quidem. Etenim in hoc quoquè Deum sæpè rogauerant, vt eos duos simul acciperet, & credebant fore, vt in hoc quoquè, sicut in cæteris omnibus, Dominus eos exaudiret. Itaq; ei dicit: Vide, Simeon, nè fortè diabolus te velit illudere. Ille autē ei dixit: Tu vide solummodò, nè meî obliuiscaris in tua oratione, sicut nec ego tuî. Nam & Deus, & preces tuę mihi dant salutem. Rursùs ergò cœpit eum frater eius admonere, & dicere: Vide, frater Simeon, & caue, nè quęcunque collegit eremus, dispergat mundus: & quantùm profuit quies, tantùm lædat perturbatio: & quæ attulit vigilia, ea per somnum perdas. Caue, frater, nè vitæ monasticę temperantiam corrumpas fraude rerum humanarum. Vide, nè fructum, quem percipiebas ex eo, quòd carebas mulieribus, perdat, quæ cum eis futura est, conuersatio. Vide, nè nihil possidendi virtutem, quam tibi conciliabat vita anachoretica, multæ dispergant possessiones: nè quod corpus macerauit ieiuniū, escæ pingue faciāt. Vide, frater, nè compunctionem tuam perdas per risum, & orationem tuam per negligentiam. Vide (rogo) nè dum tuus ridet vultus, mens vnà diffundatur: nè dum manus contrectant, vnà quoquè contrectet anima: nè dum os comedit, simul quoq; voluptate anima perfundatur: nè dū pedes ambulant, vnà quoq; indecorè saltet interna quies: & (vt paucis dicam) nè quæcunq; facit corpus extrinsecùs, ea quoquè faciat anima intrinsecùs. Sed si, ô frater, vires à Deo accepisti, vide vt, quaslibet figuras, verbaq; & res corpus fecerit, immobilis & imperturbata mens maneat, & cor tuum, nec ab eis vllo modo polluatur aut lædatur. Reuerà ego propter tuam lætor salutem, modò Deum roges, nè illic nos à nobis inuicèm separet. Tunc dicit ei Simeon: Nè timeas, ô frater, neque enim à me hoc volo facere, sed Deo mihi iubente. Ex hoc quoq; cognosces Deo gratum fuisse opus, quod per eius operabor auxiliū, quòd, antequàm moriar, ad te veniam, te vocabo & salutabo, & paucis diebus me sequéris. Sed surge, & oremus. Cumque satìs diù orâssent, & sua inuicèm pectora exosculati essent, & ea suis lachrymis irrigâssent, eum dimisit Abbas Iohannes, satìs longo spatio eum comitatus in itinere. Neq; enim poterat in animum inducere, vt ab eo separaretur. Sed quādò ei dixit Abbas Simeon: Frater, reuertere: perindè acsi gladius eū separâsset ab eius corpore, hoc verbum audijt. Postquàm ergò eum coēgit Abbas Simeon, reuersus est in suum locum, lachrymis terram irrigans.

Cap. 19.

Iohānes Simeonem grauiter admonet.

Valedicit Iohanni Simeon, vt Dei obtemperet volūtati.

Simeon autem recto cursu contendit in sanctam Christi Dei nostri ciuitatem. Valdè enim, vt dicebat, sitiebat, & vehementi ardebat desiderio iam longo tempore frui sacris locis. Cumque peruenisset ad sanctum & viuificum Christi monimentum, sanctumque & salutare, & victoria insigne Cranium, suum impleuit desiderium. Mansit autem tres dies residens in sancta ciuitate, ingrediens & adorans ex omni parte veneranda loca Domini, & orans. Tota autem erat eius oratio, vt tegeretur eius operatio, donèc migraret ex hac vita, vt hominum gloriam effugeret, per quam venit ad hominem superbia & arrogantia, quæ etiam Angelos perdidit è cælis. Eum ergò exaudijt is, qui dixit: Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos. Etenim cùm tot fecerit miracula, totque res tam admirabiles, & quæ sunt præter opinionem, (vt scietur ex ijs, quæ consequuntur) non fuit manifesta hominibus huius sancti operatio. Eius enim petitio fuit velutì integumentum impositum cordi eorum, qui videbant, quæ ab eo fiebant, donèc obdormiuit. Quemadmodùm enim, nisì ità esset, (Dico autem, quòd Deus illius beati virtutem texit ab hominibus, propter eam, quam erat ab ipsis adepturus gloriam) non euasisset omnibus manifestus hominibus? Cùm nūc quidem curaret dæmoniacos, rursùs autem res splendidas manu ferret: nonnullis autem sæpè futura prædiceret, & alijs, quæ diù antè de ipso dicta fuerant, significaret: variosque ac multiplices cibos & valdè delicatos in solitudine, cùm à nemine id videretur, inferret: nonnunquàm autem Hebræos quoquè, & eos, qui à fide aberrabant, conuerteret: & curaret eos, qui laborabant, alios liberaret à periculis? Sæpè autem inhonestas & impudicas fœminas, partìm quidem ad legitimum matrimonium per ludum deducebat, partìm verò vt essent temperātes, pecunijs venans efficiebat. Quinetiam, vt vitam exercerent monasticam, per eam, quæ ipsi inerat, puritatem compungebat. Neque verò miror, ô Christi amātes, si, cùm hæc ipse ex Deo faceret, ignotus permanserit. Nam qui occultas suorum famulorum virtutes sæpè facit manifestas omnibus sua

Cap. 20.

Simeon cupit adire terram sanctā.

Psalm. 33.

Etiam inter miracula latet virtus Simeonis.

sua prouidentia, huius quoq; sancti virtutes, quæ erant notæ omnibus, effecit ignotas.

Cap. 21. Venit Emesam Simeō.

Vt ergò dictum est superiùs, cùm tres dies versatus esset in sanctis locis, ad Emesinorum peruenit ciuitatem. Modus autem, quo ciuitatem ingressus est, fuit huiusmodi: Cùm inuenisset vir insignis in sterquilinio, quod erat extra ciuitatem, canem mortuū, soluta, quam habebat ex fune, zonula, eiusque pede alligato, cum trahebat currens,

Simulat se stultum.

& per portam ingrediens, prope locum, vbi est schola puerorum. Cùm ergò eum vidissent pueri, cœperunt clamare: Abbas stultus: & aggressi sunt post eum currere, & ei colaphos impingere. Postridiè autem eius diei, cùm esset dies Dominicus, accepit nuces, & ingressus est in ecclesiam in principio officij, amputans & extinguens candelas. Postquàm verò vt eum educerent, accurrissent, ascendit in ambonem, & illinc nucibus lapidabat mulieres. Cùm autem eum multo labore eduxissent, dum egrederetur, subuertit libros placentariorum, qui etiam ei plagas vsque ad mortem intulêre.

Direè cæditur.

Postquàm se vidit ità confractum, dixit apud se: Humilis & abiecte Simeon, renerà sic non viues in horum manibus vna hora. Dei verò prouidentia videt eum vnus, nomine Fuscarius, (Nesciebat autem eum præ se ferre amentiam) & dicit ei: Vis, ô domine Abba, pro eo quòd circuis, stare & vendere cicerem? Ille verò ei dixit: Volo. Postquàm autem eum vno die constituit vt venderet, is cœpit omnia erogare hominibus, & ipse rodere insatiabiliter. Tota enim hebdomada nihil penitùs comederat. Dicit itaque vxor Fuscarij suo marito: Vndenàm nobis duxisti hunc Abbatem? Certè si sic rodit, non opùs est, vt ampliùs vendamus aliquid. Comédit enim vnā amphoram lupinorū, ex quo ego in eum dirigo oculos. Nesciebant autem, quòd quęcunque habebant, reliquasque amphoras erogauerat fratribus & cæteris, nempe fabam, & lentem, & reliqua legumina: sed putabant eum illa vendidisse. Postquàm verò aperuerunt apothecam, & penu non inuenerunt, neque precium venditionis, eum verberârunt & dimiserunt, eius quoquè barbam vellentes. Cùm autem venisset vespera, voluit thuris suffitum emittere.

Manu sua portat ignē absque læsione.

Non enim recessit ab eis vesperè, sed illic dormijt extra fores. Cùm verò non inuenisset testam, manum suam immisit in focum, eamque præclarè impleuit, & suffumigauit.

Cap. 22.

Cùm Deus autem vellet saluum facere Fuscarium, (erat enim hæreticus ex hæresi Acephalorum Seuerianorum) vidit ipsum eius vxor manu suffumigantē. Ea verò obstupefacta, dixit: Vnus Deus, ô Abba Simeon: in manu tua suffumigas? Postquàm autem hoc senex audiuit, præ se tulit se comburi, & nescio quæ lucida è manu sua transtulit in vetus pallium, quod gestabat, & dixit: Si nolis in manu mea, eccè in meo pallio

Exod 3. Dan. 3.

suffumigo. Virtute verò Domini, qui rubum cōseruauit incombustum, & pueros, nec sanctus sensit flammam, nec eius pallium. Quonam modo autem salui euaserunt Fuscarius & eius vxor, dicetur in alio capite. Consultò verò hoc faciebat sanctus, vt quotiès alicubi fecisset aliquid admirabile, & præter opinionem, protinùs mutaret illam viciniam, donèc ea res, quam fecerat, daretur obliuioni. Studebat quoq; vt videretur protinùs aliquid à se fieri ineptum & importunum, vt per id contegeret, quod rectè gesserat. Aliquandò verò is, qui dabat lupinos in caupona, illum accepit, vt sibi inseruiret. Erat autem caupo immitis, adeò vt ei sæpè ne cibum quidem daret, etiamsi multa venderet propter Salum. Tanquàm verò qui essent rei nouitate suspensi, ciues dicebant inter se inuicèm: Eamus, bibamus, vbi est Salus. Ingressus est autem aliquandò

Mirè tegit suam sanctitatem.

serpens, & ex vna vrna bibit vinum, & in eo virus suum effudit, & abijt. Non erat autem intùs Abbas Simeon, sed foris ad tympani strepitum saltabat vnà cum popularibus. Cùm autem ingressus esset Sanctus, videt vrnam, cui inscriptum erat, ità tamen, vt non posset videri, Mors. Statìm ergò intellexit, quidnam ei factum fuerat: sublatoq; ligno eam confregit, ità vt erat plena. Eius autem dominus ex ipsius manu tollens baculum, ei incussit, donèc illum debilitaret, & fugaret. Die verò sequenti venit, & post ostium delituit Abbas Simeon. Eccè autem serpens rursùs venit potum. Cumq; eum vidisset caupo, cepit idem lignum, volens eum occidere. Cùm verò aberrâsset, percussit, & fregit omnes vrnas, & omnia pocula. Tunc ingressus est Salus, & dixit ei: Quid est stulte? Eccè non sum ego solus, caue. Tunc ergò cognouit caupo eum propterea fregisse vrnam. Fuitque ædificatus, & eum habuit pro sancto.

Cap. 23.

Cùm autem vellet sanctus dissoluere huius ædificationem, nè de se nimìs gloriosè prædicaret, quodam die cùm eius vxor dormiret sola, illeq; vinum venderet, ad eam accessit Abbas Simeon, & præ se tulit se vestem suam exuere. Cùm illa autem clamâsset, ingressus est eius maritus. Illa verò dicit ei: Expelle foràs hunc sceleratissimum:

Nam

Nam is voluit mihi vim afferre. Pugnis itaque eum contundens, eduxit eum ex officina ad glaciem. Erat enim magna hyems & pruina. Ab eo autem tempore non modò existimauit caupo eum esse emotæ mentis, sed &, si quem alium audiuisset dicentem: Reuerà se talem esse simulat hîc Abbas: ei statim dicebat: Est purus dęmoniacus, modò non me fallit homo: Nam meæ quoquè vxori voluit stuprum afferre, si potuisset: Carnes quoquè rodit, tanquàm qui Deum non habeat. Carnes enim sæpè deuorabat hic iustus, cùm tota hebdomada pane non vesceretur. Atque eius quidem ieiunium nemo intelligebat. Ante ipsos autem carnes rodebat, vt ipsos deciperet: erat verò omninò, tanquàm incorporeus: & neque reuerebatur dedecus, nec hominum, nec naturæ. Sæpè enim ventre vsum proprium requirēte, statìm minimè erubescens, in foro ad aliquem locum sedebat coram omnibus, vel ex hoc volens persuadere se ob id ea facere, quòd sit emotæ mentis. Nam cùm (vt sæpè dictum est) custodiretur à virtute sancti spiritûs, quæ in eo inhabitabat, inflammatione, quæ à diabolo suscitatur, euasit superior, vt qui ab ea minimè læderetur. Tota hebdomada pane non vescitur.

Quodam autem die cùm eum vidissent maceratum, & planè consumptum ab exercitatione (Erat enim post Pascha, & omnia sancta ieiunia iciunauerat nihil comedens) is, quem priùs memorauimus, vir bonus & pius Iohannes, qui eius quoquè nobis vitam narrauit, miseratus & admiratus inexplicabilem eius vitæ austeritatem, etiamsì esset in ciuitate, & versaretur vnà cum mulieribus & hominibus, volēs eius corpus velutì per ludum recreare, dicit ei: Vis venire & lauari, ô Sale? Ille verò ei dicit: Maximè: eamus, eamus. Et simul atquè hoc dixisset, se veste exuit, & suo capiti imponit, eam alligans non secùs ac lineam vittam capitis. Ei autē dicit dominus Iohannes: Indue te, frater: Nam reuerà si sic nudus incedas, ego non ibo tecum. Dicit autem Abbas Simeon: Vade, stulte: ego enim ante opus, opus feci: Si verò non vis venire, ego te parùm præcedam. Eoque dimisso, parùm præcessit. Erant autem duo lauacra sibi inuicèm propinqua, vnum virorum, & vnum mulierum. Virorum itaque lauacrum reliquit Salus, volensque ac dedita opera profectus est ad lauacrum mulierbre. Ei itaq; clamauit dominus Iohannes: Quò vadis, Sale? Mane. Illud est lauacrum mulierum. Conuersus autē vir ille admirabilis, ei dicit: Vade tu, stulte. Illic est aqua calida, & hîc est aqua calida, & neque hîc, neque illic est aliquid amplius. Currensque ingressus est in medium mulierum, tanquàm esset vir insignis quispiam. Omnes autem in eum fecêre impetum, & eum verberantes expulerunt. Ab eo itaque est scisscitatus religiosius Diaconus, quandò totam suam vitam ei narrauit: Dic propter Dominum, Pater: Quomodò te affectum sensisti, quandò es ingressus lauacrum mulierbre? Is verò ei dixit: Crede mihi, fili, vt lignum cum lignis, sic ego quoquè tunc eram. Neque enim quòd corpus ferrem, neque quòd ad corpora ingressus essem, sentiebam: sed tota mens mea erat in opere Domini, & ab eo non desistebam. Nam res quidem nonnullas faciebat hic iustus propter hominū salutem, &, qua mouebatur, commiserationem. Nonnullas verò, vt eius studia & vitæ, quam degebat, opera contegerentur. Cap. 24. Vide longā inediam. Intrat balneum mulierū, nec tentatur. O virū admirabilem.

Rursùs aliquandò fuerunt extra portam pueri currentes certo genere cursûs, qui vocabatur Lysoporta. Ex quibus vnus erat filius domini Iohannis Diaconi amici sui, qui paucis antè diebus cum muliere, quæ iuncta erat matrimonio, habuerat stupri consuetudinem. Dumque is è domo eius egrederetur, nemine eum vidente, cœpit vexari à dæmone. Voluit ergò hic sanctus simul eum castigare & sanare, dicitque ijs, qui currebant: Certè nisì ego quoquè vobiscum ludam, non sinam vos currere. Et cœpit lapides in eos iácere. Voluērunt ergò eum accipere in ea parte, in qua is currebat, quem erat curaturus. Cùm id autē vidisset Abbas Simeon, magìs abijt in partem contrariam. Sciebat enim, quidnam esset facturus. Cùm autem cœpissent currere, velociter vadit sanctus ad puerum, quem dæmon inuaserat. Cumque ad eum veniisset, nemine animaduertente, eum percutit in maxilla, & dicit: Noli amplius mœchari, ô infelix, & dæmon ad te minimè accedet. Statìm verò eum fregit & deiecit dæmon, omnesque ad eum conuenerunt. Cùm ergò humì iacéret spumans, videt is, qui laborabat, Salum ab eo tempore persequentem canem nigrum, & eum verberantem cruce lignea. Ad se autem post multas horas reuersus, interrogatus est, quidnam sibi accidisset: &, hoc solo excepto, nihil poterat dicere: Dixit mihi, nescio quis: Noli amplius fornicari. Cùm verò Abbas Simeon fuisset in pace consummatus, velutì ad se redijt, & rem omnibus singulatìm exposuit. Cap. 25. Eijcit dæmonem.

Cap. 26. Mimi quandoquè ſpectacula exhibebant in theatro. Erat autẽ ex eis vnus Pſephas nomine. Cùm verò vellet hic vir iuſtus à tali malo eum reprimere ac reſcindere, (Habebat enim hic, qui dicebatur Pſephas, quædam bona opera) non dedignatus eſt venire: & ſtetit in ſcena, vbi agebant Mimi. Cumque vidiſſet Pſepham incepiſſe facere res nefarias, iecit in eum lapidem paruum admodùm, facto in eo ſigno Crucis, & percuſſit dexteram volam manûs Pſephæ, eamque exiccauit. Nemo autem animaduertit, quiſnam iecciſſet lapidem. Ei verò noctù in ſomnis hic ſanctus apparet, & dicit ipſi: Ego te reuerà ſum aſſecutus, & nisì iuraueris, fore vt hoc vitę inſtitutum non ampliùs exerceas, minimè ſanaberis. Iurauit ergò ei per virginem Deiparam, ſe non ampliùs ad tale ludicrum agendum eſſe venturum. Cumque ſurrexiſſet, manum ſuam inuénit ſanam. Narrauitque omnia, quæ à ſe viſa fuerant, nisì quòd fuiſſe Salum, qui ei apparuerat in ſomnis, non poterat dicere. Hoc autem ſolùm dixit: Neſcio quis Monachus ferens coronam ex ramis palmarum, hæc mihi dixit.

Mimũ mirũ modo curat in vtroque homine.

Cap. 27. Cùm eſſet aliquandò ciuitatem magnus inuaſurus terræmotus, quo tempore cecidit Antiochia, tempore Mauritij Imperatoris, (tunc enim inorbem terræ habitabilem venit hic ſanctus è ſolitudine) arripuit lorum è ſchola, & cœpit verberare columnas, & dicere vnicuique: Dixit Dominus tuus: Sta. Cumque veniſſet terræmotus, nulla ex ijs columnis, quas verberauit, cecidit. Porrò autem venit ad vnam quoquè columnam, & dicit ei: Tu verò neque cadas, neque ſtes. & fiſſa eſt à ſuperiori parte vſque ad infimam, parumq; inclinata eſt, & ſic manſit. Nemo autẽ intellexit id, quod beatus hic fecerat: ſed dicebant omnes, eum præ demẽtia verberâſſe columnas. Par verò erat glorificare & admirari Deum, quòd per quas figuras quidam exiſtimabant eum ſe ſtolidè & petulanter gerere, per eas ſæpè oſtenderit res planè admirabiles, & quæ ſunt præter opinionem. Cùm enim aliquandò peſtis eſſet aggreſſura ciuitatem, veniens in omnes ſcholas, cœpit ſalutare pueros, dicens vnicuique illorum, quos ſalutabat, tanquàm ridiculè: Vade pulchrè, ô mi pulcher. Non omnes autem ſalutauit, ſed quos ei Dei gratia ſignificauit. Dicebat Magiſtro vniuſcuiuſque ſcholæ: Propter Deum ſtulte, nè cędas pueros, quos diligo. Sunt enim magnum iter abituri. Magiſter autem eum ludificans, aliquandò verberabat, aliquandò verò pueris annuebat, vt ei inſultarent. Et eum inſectabantur. Cùm autem veniſſet peſtis, nemo remanſit ex ijs, quos ſalutauit Abbas Simeon: ſed mortui ſunt omnes.

Attẽde ſtupendũ miraculum.

Cap. 28. Fuit verò hæc quoquè huius ſancti conſuetudo, aſcendere in domos diuitum, & ludere: ſæpè autem etiam ſimulare, ſe eorum ancillas deoſculari. Quodam verò die accidit, vt cùm quidam ex populo prægnantem reddidiſſet vnam ancillam vnius ex illuſtribus, nec vellet ancilla dicere, quiſnam eſſet, qui ei ſtuprum attuliſſet: poſtquàm eam rogauit eius domina, quis eam vitiâſſet, illa dixit: Mihi vim attulit Salus Simeon. Cùm is ergò pro more domum veniſſet, dicit ei domina puellæ: Benè habet Abbas Simeon: vitium attuliſti, & ancillam meam ſtupràſti. Ille autem ſtatìm ridens, & in manum dexteram ſuum caput inclinans, ei dixit, ſimul ſuos quinque colligens digitos: Sine, ſine, miſera: ea tibi modò pariet, & paruum habebis Simeonem. Donèc ergò venit dies eius, manſit Abbas Simeon ad eam afferens panes ſiligineos, carnesque & obſonia: eique dicebat: Comede, vxor mea. Quandò autem venit tempus, & hora pariendi, tres dies vel vſque ad mortem vehementes ſenſit dolores. Dicit ergò eius domina Salo: Ora Abba Simeon. nam vxor tua non poteſt parere. Ille verò ei dicit tripudians: Non per Ieſum, non per Ieſum, miſera. Non priùs illinc egredietur infans, quàm dixerit, quiſnam ſit pater eius. Poſtquàm ergò hoc audiuit, quę erat in periculo, dixit: Ego hoc in eum confinxi. Non eſt eius, ſed eſt N. ex populo. Tunc ergò ſtatìm peperit. Cumque omnes eſſent admirati, qui in illa quidem domo habitabant, partìm eum habuêre pro ſancto, partìm verò dixerunt eum diuinare ex ſatana, quandoquidem eſt planè ſtultus.

Libenter patitur ſibi ſtuprum affingi.

Cap. 29. Cùm autem duo quidam Patres tunc in quodam monaſterio prope Emeſam inter ſe quærerent & perſcrutarentur, Cur cecidiſſet Origenes hæreticus, qui tanto ingenio & tanta ſapientia à Deo fuerat ornatus: & vnus quidem diceret, non fuiſſe à Deo eam, quæ ei aderat, ſcientiam, ſed fuiſſe quoddam donum naturæ & dexteri ingenij. Nam cùm in lectione diuinæ ſcripturæ & ſanctis Patribus maximè eſſet verſatus, acuit ingenium, & ideò ſuos libros conſcripſit: Alter verò contrà diceret, neminem ex dono naturæ poſſe tales, quales ille edidit, habere orationes, & maximè eas, quæ ſunt de ijs, quæ dicuntur Hexapla. Quocircà ea vel in hodiernum diem ſuſcipit

Cur lapſus ſit Origenes.

ecle-

ecclesia, tanquàm necessaria. Cùm ille autem rursùs responderet: Crede mihi, sunt gentiles, qui eo maiorem habuêre sapientiam, & qui eo plures libros conscripsêre. Quid ergò? Oportétne eos laudare propter verbosas eorum nugas? Cùm (inquam) non potuissent conuenire, tandèm dicit vnus alteri: Audimus ex ijs, qui veniunt ex sanctis locis, esse magnos monachos in solitudine Iordanis: eamus, & hoc discamus ex ipsis. Cùm itaque ad sancta loca venissent, & orâssent, veniût etiam in mortui maris solitudinem, in quam secesserant semper memorandi Iohannes & Simeon. Cùm ergò fecisset Deus, vt eum laborem non fustrà susciperent, inuenerunt Abbatem Iohannem, qui ipse quoquè ad perfectam iam mensuram peruenerat. Postquàm enim eos vidit, dixit: Benè venerunt, qui mare reliquerunt, & in siccum lacum venerunt ad hauriendum. Cùm longa ergò piaque ac religiosa inter eos fuisset congressio, dicunt ei, quanam de causa tantum iter confecerant. Is verò dicit eis: Nondùm, Patres, accepi donum discretionis iudiciorum Dei: sed abite ad Salum Simeonem, qui est in vestra regione. Ipse vobis potest & hoc, & omnia, quæ vultis, soluere, ei dicentes: Precare etiam pro Iohanne, vt illi quoquè decem sorte contingant.

Consulunt sapientes super hac quæstione Abbatem Iohannem.

Postquàm autem venerunt Emesam, & rogârunt, vbinàm esset ille Simeon, qui dicitur Salus, omnes eos irridebant, & dicebant: Quid ex eo vultis, Patres? Est homo amens, qui omnes vexat & subsannat, & maximè Monachos. Cùm ij autem, qui quæsiërant, inuenissent eum apud Fullarium rodentem lupinos, tanquàm vrsum, vnus ex ijs statim passus est scandalum, & dixit apud se: Venimus ad videndum virum magna cognitione præditum. Is potest multa nobis dicere? Postquàm ergò appropinquârunt, dicunt ei: Benedic. Ille verò eis dicit: Malè venistis, & qui vos misit, stultus. Apprænsa ergò auricula eius, qui scandalum passus fuerat, impegit ei talē alapam, vt plusquàm tres dies signum apparuerit, & dicit: Cur vituperatis lupinos? Ij fuerunt madefacti quadraginta diebus. Origenes autem ex eis non comedit, quoniam mare subijt, & nō potuit egredi, & fuit suffocatus in profundo. Ijs ergò obstupefactis, quòd eis omnia prædixisset, quin hoc etiam, quòd decem velit Salus, sed est stultus, vobis similis: Accipitísne, ait, plagā in crure? Certè, certè abite. Statimque sublata olla, in qua erat leuis vesica, vsit eos duos in labris, nè quid possent dicere, quod eis dixisset.

Cap. 30.

Simeonis de Origene sententia.

Cùm autem quodam die esset in officina, in qua erant vesicæ, accepit calamum, & cœpit tibia canere in quodam angusto vico, vbi erat spiritus immūdus. Canebat autem tibia, & dicebat orationē magni Niconis, vt ex eo loco effugaret spiritum. Multos enim vexauerat. Postquàm ergò fugit dæmonium, transijt tanquàm Aethiops per vesicarum officinam, & confregit omnia. Reuersus ergò ille admirabilis, dicit dominæ: Quis hæc fregit? Illa autē dixit: Vnus Mauritanus sceleratus venit, & omnia contriuit. Is verò dicit ridens: Pumilio, pumilio. Illa verò dicit: Certè Sale. Ille autē dicit: Reuerà ego eum misi, vt omnia confringeret. Postquàm autē illa hæc audiuit, voluit eum verberare. Ille verò se incuruans, & puluerē tollens proiecit, & oculos eius sanctus obscurauit, & dixit: Reuerà non me apprænendes: sed aut in ecclesia mecum cōmunicabis, aut Mauritanus confringet omnia. Erat enim ex hæresi Acephalorum. Postquàm ergò recessit ab ea, eccè cràs eadem hora venit Maurus, & rursùs cōfregit omnia tam apertè, vt videretur oculis. Vires itaque sumpserunt Orthodoxi, vt qui Simeonem haberent Dei famulum: de eo autem nemini audentes dicere, quanuis quotidiè transiret Salus, & eos irrideret. Quidam autem ex ijs, qui præerant officinis ciuitatis, voluit eum publicare, cognoscens eius virtutem. Semèl enim vidit, cùm lauaretur, duos Augelos, qui cum eo conuersabantur. Erat autem is, qui præerat officinæ, Hebræus, & Christum sæpè blasphemabat. Appáret ergò ei in somnis hic sanctus, dicens, vt nemini diceret, quod viderat. Manè ergò voluit de eo triumphum agere, & eum traducere. Protinùs autē adstans sanctus, eius labra attigit & compressit, nec potuit vllū alloqui. Venit autem ad Salum, & ei manu annuit, vt faceret eum loqui. Simulabat verò Abbas Simeon amentiam, & ei contrà annuebat, tanquàm stultus. Ei autē annuebat, vt se signaret, licebatque vtroſq; videre inter se annuētes terribili spectaculo. Ei ergò rursùs appáret in somnis senex, dicēs: Aut baptizare, aut eris mutus. Atque tunc quidē non induxit in animū, vt ei crederet. Postremò verò, quandò mortuus fuit Abbas Simeon, & se vidit adductū in angustias, maximè autē dum eius transferrentur reliquiæ, tūc ipse baptizatus fuit, & eius domus: & cùm primùm ascendit è sacro lauacro, est locutus. Faciebat autem Sali quotannìs commemorationem, & inuitabat pauperes.

Cap. 31.

Hæresis Acephalorum.

Cap. 32. Libido omnis prorsùs extincta in S. Simeone.

Ad eum aũt puritatis & impatibilitatis modum processerat hic sanctus, vt ipse sederet, & choreas duceret, hinc vnam tenens scenicam fœminam, & illinc alteram: & in medio totius populi versaretur, & luderet: adeò vt impudicæ mulieres in eius sinum sæpè manus inijcerent, eumque iritarent & titillarent. Hic autem senex, non secùs atquè aurum purum, nequaquàm ab eis polluebatur. Nam quandò inflammationem bellumque sensit in solitudine, Deum orauit, (vt dicebat) & magnum Niconem, vt magno fornicationis bello eum leuaret. Semèl verò vidit egregium illum virum ad se venientem, & dicentem: Quomodò te habes, frater? Dixi autem ei, inquit: Malè, nisì tu succurreris. Caro enim mea lasciuit, nescio quarè. Subridẽs ergò, inquit, admirabilis ille Nicon, sustulit aquam ex sancto Iordane, & iecit subter vmbilicum, cùm venerandæ Crucis eum figura signâsset, & dixit ei: Ecce sanus factus es. Ab eo ergò tempore (vt iurabat) nec dormiens, nec vigilans sensit inflammationem corporis. Quocircà vel maximè confidens vir ille præclarus, in mundũ est reuersus, volens eorum misereri, & seruare illos, qui bello oppugnabantur. Dicebat autẽ etiam nonnunquàm alicui meretrici: Visne te habeam amicam, & dabo tibi centum asses? Multæ itaque ei vel lubenter credebant. Ostendebat autem eis etiam thesaurum. Habebat enim quæcunque volebat, vtpotè quòd Deus, etsì non patérent oculis, omnia suppeditaret, propter diuinum eius scopum & institutum: Et deindè iusiurandum exigebat ab ea, quæ accipiebat, eam id non esse infirmaturam.

Apparet ei S. Nicõ Abbas.

Vide qua astutia vir Dei, lucrifecerit animas.

Cap. 33.

Omnia autem faciebat stultis quibusdam figuris & indecoris. Sed non potest oratio rerum ostendere similitudinem. Se enim aliquandò fingebat claudicare, aliquandò saltare, aliquandò sedentem trahi, aliquandò verò currenti alicui pedem inijcere, & eum deijcere. Aliquãdò cùm Luna oriretur, in terra deuolui, & eam pulsare pedibus. Aliquandò autem simulabat loqui temerè. Dicebat enim talem figuram ac speciem magìs conferre ac conducere ijs, qui propter Christum simulant stultitiam. Per eam enim sæpè peccata arguit & repressit, & iram in aliquem immisit, vt se corrigeret: & quædam prædixit, & fecit quæcunq; voluit. Quæcunque verò faceret, eum habebant tanquàm vnum ex ijs, qui loquuntur & futura prædicũt, afflati à dæmonibus. Si quandò autem transgressa esset vna ex ijs, quæ eius reputabantur amicæ, statìm spiritu intelligebat eam esse fornicatam, dicebatq; loquens, & os suum aperiens, & clamans: Da da ei sancta: & vel precabatur vt ad eam veniret infirmitas vsq; ad mortem, vel sæpè, si perseuerabat se impudicè gerere, ad eam immittebat dæmonem. Tandèm itaq; effecit, vt omnes, quæ se ei dederãt, pudicè viuerent, & minimè trãsgrederentur.

Spiritu sentit lapsas meretrices post resipiscentiam.

Cap. 34.

Erat autem prope Emesam manens quidam Protocomes: qui cùm audiisset eius vitam, dixit: Crede mihi, si eum videro, sciam an se stultum simulet, an sit reuerà stultus. Cùm itaque venisset in ciuitatem, offendit forte fortuna, quòd vna ex ijs, quæ eius curam gerebat, eum portabat, & altera eum cædebat loris. Statìm autem fuit offensus Protocomes, & apud se cogitauit & dixit Syriacè: Nunquìd ipse satanas non credit hũc Pseudoabbatem cum eis fornicari? Eis itaque statìm relictis, venit Salus ad Protocomitem, qui ab eo aberat ad iactum vnius lapidis. Incussit autẽ ei colaphum, & aperuit suas vestes, & ei dixit saltans: Hìc lude, ô infelix: Non est enim hìc dolus. Ille itaque cognouit eum intellexisse, quidnam corde suo agitâsset, miratusque cùm rem cœpisset dicere alicui, vincta fuit eius lingua, nec potuit eloqui. Donum quoquè continentiæ habuit supra multos sanctos. Quandò enim veniebat sancta Quadragesima sanctorum ieiuniorum, nihil comedebat vsque ad sanctam quintam feriam. Statìm autem manè sanctæ quintæ feriæ, sedebat in Nitra, rodens adeò, vt qui eum videbant, offenderentur, dicentes: Ne sanctam quidem ieiunat quintam feriam. Dominus autem Iohannes Diaconus nouit esse sanctam eius operationem. Cùm verò sancta quinta feria vidisset eum sedentem in Nitra, & manè rodentem *, dicit ei: Quanti hoc, Sale? Ille quoquè ei dicit, eum manutenens: Quadraginta nummis constitit hoc esculentum, ô stolide: per hoc significans, se nescì post quadraginta dies.

Mira eius inedia tota sancta Quadragesima.

Cap. 35.

Rursùs verò versabatur dæmon in quodam compito ciuitatis. Quodam autem die eum vidit hic sanctus transiens, volentem pulsare aliquem ex ijs, qui præteribant. Sumptisque in sinum lapidibus, cœpit eos huc & illuc in forum iácere: & prohibebat omnes, qui volebant transire. Intereà transijt canis, & eum percussit dæmon, cœpitque spumare. Tunc sanctus dicit omnibus: Transite modò, stolidi. Sciebat enim vir sapiẽtissimus, quòd si homo transiisset, eum dæmon erat pulsaturus pro cane: & ideò aliquantisper prohibuit, nè transirent. Totus ergò (vt iam priùs dictum

est)

est) sapientissimi huius viri scopus hic fuit, primùm quidem vt seruaret animas, siue per aliquas rationes, quas per risum, & velutì ex insidijs ad eas transmittebat: siue rursùs per miracula, quæ ità faciebat, vt non intelligeretur: siue per præcepta, quæ stultitiam prę se ferens dicebat: deindè nè cognosceretur eius virtus, & laudem & honorem acciperet ab hominibus. Scopus sapientissimi Sali.

Cap. 36.

Nam cùm quodam die chorum ducerent puellæ, & referrent in catalogum eos, qui erant lusuri, visum est ei transire per illum vicum. Postquàm autem eum viderunt, cœperunt eum referre in catalogũ eorum, qui erant lusuri calculis. Cùm ergò orâsset hic iustus, volens eas castigare, eas omnes effecit strabas. Cumque cœpissent inter se inuicèm narrare malum, quod sibi acciderat, cognouerunt quòd ipse eas fecisset strabas: ipsumque insectabantur, post ipsum flentes & clamantes: Solue, Sale, solue. Putabant enim eum ipsas strabas fecisse incantatione. Postquàm autem ad eum peruenerunt, ipsum vi tenuerunt, & adiurârunt, vt solueret, quod ligârat. Eis itaque dicit ludens: Quæcunque vult ex vobis esse sana, osculabor eius oculum, qui factus est strabus, & sanabitur. Quotquot ergò voluit Deus esse sanas, eæ, vt dixit sanctus, id permiserunt. Reliquæ autem, quæ non permiserunt, vt eas oscularetur, eæ manserunt sic flentes. Postquàm verò ipse parùm ab eis recessisset, cœperunt reliquę quoquè ipsum insectari, & clamare: Mane, Sale, mane, per Deum mane, & nos quoquè osculare. Licebat ergò senem currentem videre, & post ipsum adolescentulas. Et alij quidem dicebant: Ludunt cum ipso: alij autẽ putabant puellas quoquè esse infatuatas. Sicque perpetuò manserunt incuratæ. Dicebat enim sanctus: Nisì Deus eas fecisset strabas, superâssent omnes mulieres Syriæ petulantia & impudicitia: sed propter morbum oculorum ablata sunt ab eis multa mala. Semèl eum vocauit ad prandium dominus Iohannes amicus eius: eratque lardum illic suspensum. Cœpit autem scindere, & rodere lardum crudum Abbas Simeon. Sapientissimus aut Iohannes, nolens ei aliquid dicere cum clamore, ad eum accedens, dixit ei in aurem: Reuerà nõ me scandalizas, si ex camino crudum comedas. Fac deincèps, si quid velis. Nouerat enim Sali virtutem, quoniam ipse quoquè erat homo spiritalis. Iste Iohannes alius fuit ab eo, qui cum Simeone ingressus est solitudinem.

Cap. 37.

Venerunt aliquandò tempore Paschali Emeseni quidam in sanctam ciuitatem, vt festum celebrarent. Ex quibus vnus descendit ad sanctum Iordanem, vt oraret: & patres circumiens, petebat benedictionem. Accidit autem, vt Abbas quoquè Iohãnes frater Abbatis Simeonis, Dei prouidentia huic negociatori occurreret in solitudine. Cùm eum autem vidisset negociator, humì procubuit, ab eo petens orationem. Dicit ei Abbas Iohannes: Cuiásnam es? Ille verò dicit ei: Sum Emesenus, Pater. Tunc ei respondit: Et cùm illic habeas Abbatem Simeonem, qui dicitur Salus, à me humili & abiecto quid petis? Nam & ego illius precibus egeo, & totus mundus. Duxit itaque Abbas Iohannes negociatorem in suam speluncam, eique apposuit lautam cœnam. Diuinitùs enim inuenti sunt in illa sicca solitudine mundi panes siliginei, & lautum obsonium, & vinũ optimum, & pocula vitrea. Postquàm ergò comedissent, & essent exatiati, dat ei tres eulogias, quę similiter factę erant diuinitùs, & dicit: Da Salo, & dic ei meo nomine: Propter Dominum ora pro fratre tuo Iohanne. Veritate ergò Domini ferente testimonium, postquàm Emesam venit negociator, in porta ciuitatis ei occurrit Abbas Simeon, dicens: Quid est stolide? Quomodò se habet ille fatuus tuî similis Iohannes? Non comedisti eulogias, quas dedit tibi? Reuerà, reuerà si tres illas comedisses, malè eas concoxisses. Ille autem obstupuit, cùm audiuisset ab eo omnia, quæ ipse volebat ei dicere. Statìm ergò eum duxit Salus in suum tugurium. Affirmabat autem negociator, sic dicens: Omnia mihi citra vllum discrimen hîc quoquè sic apposuit, sicut Abbas Iohannes, vsque ad ipsam poculi magnitudinem, quam vidi in spelunca eius. Et postquàm comedimus, dedi ei tres eulogias, & recessi in domum meam, erubescens de ipso aliquid vnquàm dicere alicui: quoniam omnes pro certo habebant eum esse fatuum. Diuinitùs cibus & potus Abbati Iohãni paratus. Nota rem miram.

Cap. 38.

Diximus superiùs, eum fecisse aliquod miraculum in virum pium & Dei amãtem, qui eius quoquè vitam nobis exposuit. Factum est autem hoc modo miraculum: Malefici quidam fecêre cædem, acceptumque corpus per fenestrã proiecêre in domum priùs dicti viri maximè pij & Dei amantissimi. Cùm itaque non paruus exortus esset tumultus, res delata est ad Magistratum. Is verò tulit sententiam, vt in furca suspenderetur dominus Iohannes. Cùm ergò abiret ad mortem, nihil apud se dicebat aliud, nisì: Deus Sali, adsis mihi in hac hora. Cùm Deus autem vellet eum seruare ex tali

sycophantia, venit quidam, & dicit Abbati Simeoni: O miser, ille tuus amicus dominus Iohannes ducitur ad furcam. Certè si moriatur, tu fame morieris. Nam nemo tuî curam gerit vt ille. Dicit verò ei quoquè, quemadmodùm sit contextum crimen cædis. Cùm se itaque tanquàm stultum gessisset Abbas Simeon, dimisit eum, qui hoc illi dixerat, & secessit in locum occultum, vbì semper orabat: quem nemo sciebat, nisì amicus eius, pius & Dei amans Iohannes. Flexisque genibus Deum rogauit, vt ipse liberaretur à tali periculo. Cumque ij, qui eum eduxerant ad suspendium, peruenissent ad locum, vbì erant posituri eius furcam, eccè accurrunt equites & dicunt, vt is soluatur: quoniam inuenti erant, qui cædem reuerà fecerant. Absolutus itaque, rectà cucurrit ad locum, vbì sciebat Abbatem Simeonem semper orare. Cumque eum vidisset procùl manus ad cælum extendentem, extimuit. Iurabat enim se vidisse globos igneos, ab ipso in cælum ascendẽtes, & circa eum in orbem tanquàm clibanum ardentem, adeò vt non appropinquârit, donèc perfecisset orationem. Cùm is autem conuersus eum vidisset, ei dixit: Quid est Diacone Iohannes? præter dimensum bibisti? Sed vade, ora. Hæc autem tibi accidit tentatio, quoniam venerunt ad te duo pauperes: Cumque tibi suppeteret, quod eis dares, eos es auersatus. Non enim tua sunt, quæ das, ô frater. An non credis ei, qui dixit, illum qui elargitur, esse centuplum accepturum in hac vita, & in futura possessurum esse vitam æternam? Atque si credis quidem, da. Si autem non das, manifestum est te Domino non credere. Eccè verba Sali, id est, fatui, vel sapientis potiùs sancti. Nam apud hunc quidem Dominum Iohannem, quandò erant ij duo soli, nihil faciebat, quod esset fatui: sed tam moderatè, & cum tanta compunctione cum eo loquebatur, vt sæpè suauis odor exiret ex eius ore, vt affirmabat hic dominus Iohannes. Quo circà vix credebat illum eundem esse, qui pauloantè erat Salus, id est fatuus. In alios autem omnes se gerebat aliter.

Nota vim precũ eius, quibus Iohãnem liberat à suspendio.

Nota Dei iudicium.

Matth. 19.

Cap. 39. Nonnunquàm autem cùm dies sanctus veniret Dominicus, ipse accipiebat seriem farciminum, & ea ferebat tanquàm orarium: manu quoq; sinistra tenebat sinapium: & sic orto manè tingebat & rodebat: nonnullorum quoquè ora sinapio inungebat ex ijs, qui cum eo veniebant. Cùm itaque ad eum venisset quidã rusticus, vt cum ipso luderet, vterque autem eius oculus aspera laboraret albugine, is illius oculos inunxit sinapio. Cùm is autem dolorem sensisset vsque ad mortem, ei dixit Simeon: Vade, stulte, lauare in aceto, & in allio: & statìm eris sanus. Ille verò tanquàm existimans se aliquid posse efficere, rectà vadit ad medicos, & fuit magìs excæcatus. Tanquàm ergò furore percitus, iurat Syriacè: Per Deum cæli, etiamsi meos statìm oporteat exilire oculos, cùm fecero quod mihì Salus dixit, tamen id faciam. Cùm ipse autem oculos lauisset, vt ei dixerat, fuerunt statìm sani eius oculi, & ità mundi, vt quandò natus est, adeò vt ipse Deum glorificaret. Tunc ei Salus occurrens, dicit ei: Eccè sanus es, fatue: noli ampliùs furari capellas vicini.

Vide miraculum.

Cap. 40. Cuidam exactori furto surrepti sunt nummi quingenti. Cumque is eos quæreret, occurrit ei Abbas Simeon. Cumque se vellet conuertere, dixit ei: Potes aliquid facere, ô fatue, vt mei nummi inueniantur? Ille autem dicit ei: Certè, si velis. Ille verò ei dixit: Fac, & si inuenti fuerint, do tibi decem. Dicit ei Salus: Si quid tibi dixero, fac, & hac nocte eos inuenies in tuo armario. Ei ergò dato iureiurando est pollicitus, quòd si quid diceret, eum audiret, modò nè aliquid diceret importunum. Is autem rursùs ei dicit: Abi, nummos tuos seruus Epicernes abstulit. Sed agè promitte mihi fore, vt neque ipsum, neque vllum è domo tua cædas. Eos enim cædebat acerrimè. Ille autem existimabat, eum dixisse, neminem esse cædendum pro nummis: Abbas verò Simeon dixit ei, vt neminem vnquàm cæderet. Ei ergò promisit cum sacramento formidabili, se nullum esse cæsurum. Abiens ergò, seruum minimè repugnantem præhendit, & pecuniæ summã ab eo accepit. Accidit autem, vt cùm ab eo tempore vellet aliquem cædere, nõ potuerit: sed eius manus statìm emarcuerit. Quod quidẽ agnoscens, dicebat: Reuerà hoc ego Salo acceptum fero: iuitque ad eum, & dixit: Sale, solue iusiurandum. Ille autem statìm stultũ agebat, vt nesciret quidem, quid diceret. Cùm verò pergeret ei exhibere molestiam, ei appáret in somnis, & dicit ei: Ego verò soluam tuum iusiurandum, & tuum promissum, idque dissipabo. Cur te turpiter & indecorè geris? Quid vis tuos cædere conseruos, qui in futuro seculo te præcedent? Postquàm ergò hæc vidit, quieuit in posterum. Eorum autem, qui vexabantur à dæmone, miserabatur supra omnem naturã. Recedens itaque, multis modis se faciebat tanquàm vnum ex ipsis: & cum eis degens, multos ex ipsis curauit sua oratione, adeò

Vide aliud miraculum.

Sũma eius erga dæmoniacos commiseratio.

vt

vt quidam dæmoniaci murmurarent,& dicerent: O violente Sale,totum mundum irrides, & venisti prope nos, vt nos vexares. Recede hinc: non es ex nobis. Quid nos totam noctem torques & vris? Cùm ergò illic esset sanctus, multos ipse quoquè,tanquàm ex sancto spiritu loquens, conuicit, alios quidem esse suffuratos, alios verò esse scortatos: alios clamans reprehendebat,vt qui non frequenter communicarent: & alios arguebat, vt periuros: adeò vt vel hac ratione totam ferè ciuitatem à peccato reprimeret. Magnos fructus facit.

Erat autem illo tempore quædam mulier diuinatrix,quæ faciebat amuleta, & vtebatur incantationibus. Hanc conabatur hic vir iustus parare sibi amicam, dans ei ea, quæ colligebat ex ijs,qui ei dabant, siue escam, siue pultem, siue etiam vestes. Itaque quodam die dicit ei: Vis faciam tibi amuletum,vt nũquàm sit tibi lema in oculo? Illa verò dicit ei: Certè Sale,reputans quòd etsi sit fatuus,id fortè possit præstare. Abiens itaq; scripsit in tabella Syriacè: Deus te faciet cessare & desistere ab auertendis ab ipso ad te hominibus. Dedit ergò ei,& ipsa gestauit: neque potuit ampliùs alicui diuinare, nec facere amuleta. Rursùs autẽ semèl sedebat cum fratribus,& se calefaciebat prope caminum vasorum vitreorum opificis. Erat verò vitreorũ opifex Hebræus, dixitq; ludens pauperibus: Vultis faciam vos ridere? Eccè quandò artifex facit poculum, faciam crucem,& franget. Postquàm ergò septem fregit ordine, cœperunt ridere pauperes,& rem ei dixerunt. Is verò illum, ira accensus, est persecutus. Postquàm autem recessit,clamauit,ei dicens: Reuerà,Manzer,donèc crucem in tua frõte feceris, conterentur omnia. Cumque rursùs tredecim alia fregisset ordine, compunctus est, fecitque Crucem in fronte, nec vllum fregit ampliùs. Hoc ergò modo abijt, & factus est Christianus. Cap. 41. Nota vim Crucis in frõte pictæ.

Cùm decem populares aliquandò suas vestes lauarent extra ciuitatem, ad eos accedens beatus,dicit eis: Venite,stulti,& faciam vobis lautum prandium. Quinq; autem ex ipsis dixerunt: Scit Deus,Eamus. Reliqui verò eos prohibebãt,dicentes: Certè faciet nobis prandium ex tenebris. Ipse mendicat ostiatim, & vndenàm habebit? Vult tantùm facere,vt cessemus. Quinque ergò ei crediderũt, & abierunt. Is verò dicit eis: Manete hîc. Et ab eis recedit tanto spatio,quantus est iactus teli sagittarij,& secretè orauit. Illi autem inter se dicebãt: Reuerà sumus illusi. Nam vt puto,vult ad nos fœnum deferre Abbas Simeon, vt pascamur. Eccè ergò cùm hæc dicerent, viderunt eum ipsis annuentem. Orauerat enim,vt priùs dictum est,& eis mensam diuinitùs parauerat. Cùm ergò ad eum venissent, viderunt prope eum, tanquàm à Deo positos panes siligineos,& placẽtas,& liba, & sesama, piscesq; & vina diuersa, & φαβύρια & γλυκὺ: & vt semèl dicam,quæcunque habet vita opipara & delicata. Cumque ij comedissent, dicit: Accipite,ô miseri,etiam pro vestris vxoribus. Quòd si non fueritis ampliùs stulti populares,reuerà ex vestris domibus nequaquàm deficiẽt hi panes siliginei, donèc moriar. Dixerunt autem inter se, quandò recesserunt: Probemus vnam hebdomadam: & si non defecerint, non reuertamur ampliùs cum nostris socijs in publicũ. Postquàm ergò viderunt non defecisse panes siligineos, etiãsi ipsi ex eis in dies consumerent,ad malum negocium non accesserunt ampliùs: sed tres ex ipsis fuerũt etiam Monachi,compuncti propter institutum vitæ Sali. Quod tamen nulli potuerunt dicere,quandiù vixit in carne Salus. Cap. 42. Aliud miraculum.

Quamnam aũt rem, & cuinam maximè digno,nempè Burdonario, fecerit, par est mandare ijs,quæ de eo fiunt,scriptis. Erat enim misericors Burdonarius,& ex ijs,quæ ad ipsum redibant,dispergebat. Quodam verò die cùm exiret ad afferendum pro domo sua,& ad vinum emendũ,ei occurrit ille beatus,& dicit ei: Quò vadis,stulte? Hoc enim verbum itidèm semper habebat in ore. Ille autem ei dicit: Ad vinũ quærẽdum, ô Sale. Respondit verò ei Abbas Simeon: Affer etiam,cùm véneris,pulegium. Ex eo itaque ominatus Burdonarius,apud se dicebat,dum abiret: Quisnam satanas ad me manè misit hunc Abbatem,dicẽtem mihi, Affer ad me pulegium? Reuerà malum est hoc vinum,& aut acescit,aut nescio quid habet vitij. Cùm autem reuersus est,ferens admodùm pulchrum vinum,prę gaudio oblitus est ferre pulegium. Recordatus tandèm,dicit Abbati: Verè oblitus sum ego miser. Subridens autem Abbas,dicit ei: Abi solùm. res enim tua est dispensata. Postquàm autem venit, vt mutaret vtres, inuenit eos acetum, adeò vt homo timeret vel ea odorari. Tunc ergò rem intellexit, & cœpit dicere: Reuerà iamiam imus ad quærendum pulegium. Properauit ergò,& venit ad Salum, & rogauit eum: (Dicebat autem intrà se: Sicut præstringit oculos præstigiator, Cap. 43. Mutat vinũ in acetũ Salus Abbas.

giator,ità etiam ipſe fecit)Reſolue,inquiens,quod feciſti,Sale. Ille verò dicit ei:Quid feci? Is autem dicit: Bonum vinum emi, & inuentum eſt acetum intrà duas horas. Ei verò rursùs dicit Simeon:Abi,abi,nè ſit tibi curæ.Aperi citò vtrium officinam,& tibi proderit.Erat enim ſcopus& votum ſenis,vt benediceretur eius labor,quoniam erat miſericors:nolebat verò aliquid apertè facere, ſed omnia per ludum. Compunctus eſt itaque Burdonarius,& dixit:Benedictus Deus, aperio φουσκάριον. Cùm autem aperuiſſet, benedixit ei Deus. Sed pro quo eum Salo gratias agere oportuiſſet, pro eo ipſi magìs iraſcebatur,neſciens quidnam ſibi conciliâſſet. Summa autē rei erat Deus, qui ſcopum Simeonis tegebat.

*Cap.44. Aegrotauit aliquandò quidam ex primoribus ciuitatis. Solebat autem hic ſanctus aſſcendere, & ludere in domo eius. Cumque eſſet grauatus, vidit ſe in ſomnis talîs ludere cum quodam Aethiope. Is autem erat mors. Stabat ergò ægrotus, vt

In ſomnis appáret ægrotanti. deijceret: & nisì ieciſſet ter ſenionem, fuiſſet victus. In ſomnis ergò ad eum venit Abbas Simeon, & dicit: Quid eſt, ſtulte? Reuerà modò te vincet hic Maurus: ſed promitte mihi te non ampliùs violaturum eſſe cubile vxoris tuæ: & ego eum pro te deijciam, & non te vincet. Cùm ergò iurâſſet, qui viderat, & talos Abbati dediſſet, ille proiecit, & ceciderunt ter ſeniones. Cùm autem ægrotus è ſomno eſſet excitatus, aſſcendit ſtatìm Salus, & dicit ei: Pulchra triecta ieciſti, ſtolide. Crede mihi, ſi tranſgreſſus fueris iuſiurandū,Maurus ille te ſuffocabit. Cumque eum & omnes eius domeſticos affeciſſet contumelia, deſcendit currens. Non habebat autem ille ſapiens aliquid in ſuo tugurio, (habebat enim tugurium, vt dormiret, vel potiùs vt vi-

Vide eius vigilias & preces. gilaret) nisì vnum faſcem ſarmentorum. Sæpè verò totam noctem vſque ad manè perſeuerabat in oratione, humum irrigans lachrymis, & manè egrediebatur, ſecabatque vel frondes oleæ, vel herbas, & ſibi faciebat coronam, & eam geſtabat: manu quoquè tenebat ramum vnum, & clamabat: Victoriam Imperatori, & ciuitati. Dicebat autem ciuitatem quidem, animam: Imperatorem autem, rationem, quæ dominatur animi perturbationibus. Porrò autem hoc quoquè Sanctus à Deo petijt, nè creſceret coma capitis ſui, vel barba: nè fortè dum tonderetur, planum fieret,

Miri quidā de coma eius. eum agere ſtultum. Quocircà toto tempore, quo perſeuerauit in hoc vitæ inſtituto, nemo vidit, quòd creuerit coma eius capitis, neque quòd eam totonderit.Sæpè verò magna & vtili congreſſionè vſus eſt cum domino Iohanne Diacono ſolo, & minatus eſt, fore vt ſi eius bonum, & quod ex virtute degebat, diceret vitæ inſtitutum, in magnum tormentum incideret in futuro ſeculo. Dixit autem ei,quandò totam ſuam ei narrauit vitam, nempè duobus diebus antequàm ex hac vita excederet: Iui hodiè ad fratrem Iohannem, & inuéni eum valdè per Deum profeciſſe, & gauiſus ſum. Vidi enim eum geſtantem ſuam coronam, cui erat inſcriptum: Corona tolerantiæ ſolitudinis. Et rursùs ait ille benedictus: Vidi, quandò huc veniſti, Io-

Docet D. Iohannē Diaconū viam iuſtitiæ. hannes, quendam mihi dicentem: Veni, veni Sale, vt feras non vnam coronam, ſed coronas animarum, quas mihi obtuliſti. Perſuaſum autem habeo, domine Archidiacone, eum nihil in me nôſſe huiuſmodi, ſed hoc mihi gratìs conceſſiſſe. Stultus enim homo & fatuus,qualem debet mercedem accipere? Illud rursùs te rogo,nè vllam animam, maximè autē Monachum, aut mendicum, vllo modo habeas deſpicatui.Sciat enim charitas tua, quòd ſunt inter mēdicos, maximè autem inter cæcos, homines, qui ſunt vt Sol nitidi & expurgati per eorum tolerantiam & afflictionem. Quot ruſticos agricolas vidi ſæpè ciuitatem ingredientes communicâſſe, qui erant auro mūdiores propter eorum ſimplicitatem, & quòd in ſudore vultûs ſui comedāt panem ſuum? Sed nè, domine mi, propter ea, quæ apud te dicuntur, me inſimulâris, quòd expoſuerim totam miſerabilis meæ vitæ negligentiā. Scias autem, fore vt Do-

Epheſ.6. minus te quoquè breuiter aſſumat. Sed pro totis viribus curam geras tuæ animæ, vt poſſis tranſmittere abſque vlla tempeſtate principes tenebrarum huius aëris. Scit enim Dominus me magno vexari metu & ſolicitudine, donèc ab eorum ſæuitia fue-

Epheſ.5. ro liberatus.Hic eſt enim dies malus,de quo dicebat Apoſtolus & Dauid. Quamobrèm rogo te, fili & frater Iohannes, omni, ſi fieri poteſt,ſtudio eſto miſericors. Miſe-

Pſalm.40. ricordia enim nos tunc iuuat pluſquàm omnes virtutes. Dicit enim: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. Neque vnquàm accedas ad ſanctum altare, habens aliquid aduersùs aliquem, nè tua iniquitas alios quoquè faciat indignos aduentu ſancti ſpiritûs. Hæc & alia plurima ei præcepit, ex quibus iuſſit quædam nemini vnquàm dicere,propterea quòd non omnes ea,quæ

dicuntur,

dicuntur, cum fide accipiant. Fac autem vt te consoleris: Nam post hos tres dies assumit Dominus Salum hunc minimum, & Abbatem Iohannem fratrem eius. Etenim ego ipse ad eum accedens, dixi ei: Frater, agedùm eamus. est enim tempus. Sed post duos dies veni in meum tugurium, & vide quid inuenias. Volo enim, vt habeas aliquod monimentum humilis & peccatoris Sali. Cumque hæc & plura his ei dixisset, abiens, se recepit in suum tugurium. Prædicit obitũ suum, & Abbatis Iohannis.

Nunc autem tempus vocat, ô amici, vt admirabilem eius mortem, vel somnũ potiùs, vobis narrem. Nam ipsa quoq; non leuem præbebit vtilitatem. Quinetiam est ijs omnibus, quæ dicta sunt, excellẽtior: quæ etiam eius vitæ, nulli labi obnoxiæ, signaculum fuit & confirmatio. Nam cùm vir ille magnus communẽ horam sensisset, volens ne post mortem quidem humanum ferre honorẽ, quid facit? Ingressus subter fascem sarmentorum in sacro eius tugurio, illic dormiẽs, in pace Domino tradidit spiritum. Eius ergò familiares, postquàm eum duobus diebus non viderunt, dixerunt: Eamus, videamus, num sit ægrotus Salus. Et inuenerunt eum iacentem mortuum subter fascem sarmentorum. Tunc dicunt: Eccè credunt omnes eum modò esse apud se. Eccè ipsa quoq; mors eum alligat ad scalmum. Et eum portantes duo quidam, absq; eo quòd eum lauissent, & sine psalmodia, & sine cereis, & sine suffumigationibus, eũ sepeliêrunt in sepulcro peregrinorum. Cùm autem transirent per domũ illius vitreorum poculorum opificis olim Hebræi, quem quidem ipse fecerat Christianum, (vt superiùs diximus) ij, qui eum portabant, & ibant ad eum sepeliendum, audit is, qui dictus est, Psalmodiam, cuius ea erat harmonia, vt nulla vox humana eam posit psallere, & tantam multitudinem vidit, quantam humanum genus nõ potest congregare. Stupefactus ille sono numerosæ & concinnæ vocis Angelicæ, exit foràs, & videt sanctum, qui afferebatur à duobus tantùm, qui venerandũ eius corpus portabant. Tunc dixit, qui numerosum hunc cantum audiërat: Beatus es, Sale, quòd cùm non habeas homines tibi canentes, habes cælestes potestates, quæ te hymnis honorant. Et statìm descendens, eum suis manibus sepelijt: & tunc à se audita incorporeorũ cantica narrauit omnibus. Audiuit autem hoc quoq; dominus Iohannes Diaconus, & cursu etiam venit cum multis alijs in locum, vbi est sepultus, volens tollere pretiosas eius reliquias, vt eis honorificas faceret exequias. Cùm autẽ aperuisset sepulcrũ, nequaquàm eum inuénit. Eum enim glorificans, transtulerat Dominus. Tunc omnes veluti è somno fuerunt excitati, & narrauerunt inter se quænam vnicuique fecisset miracula, & quòd propter Deum se fingebat esse Salum, hoc est, stultum. Cap. 45. Felicissimè sub sarmentis moritur. Christianus sepeliendi ritus. Angeli ad funus eius concinunt. Absconsum est corpus S. Simeonis à Domino.

Hæc est vita, ô Christi amatores, huius admirabilis Simeonis. Hæ sunt eius, quæ ex multis collectæ sunt, virtutes. Hic fuit eius verè occultus atque cælestis cursus: qui à nullo quidem videbatur, omnibus autem repentè inuentus est manifestus. Hic est nouus Lot, sicut ille Sodoma, ità hic clàm mundum ingressus. Atq; eius quidem admirabilia & maximè celebranda certamina, quantùm nos, qui nihili sumus, præstare potuimus, literis mandare studuimus: etiamsì anteà breuiter scripserimus, propterea quòd nondùm singulatim ad nostram venisset notitiam hęc eius narratio admirabilis. Eum autem ornare encomijs, non est nostræ scientiæ, sed eorum, quibus illa adest facultas, vt dicendo possint esse pares eius virtuti. Quænam enim eum laudauerit oratio, cuius honor superat orationem? aut quomodò eum laudârint labra carnea, qui in carne expers carnis apparuit? Quomodò autem linguæ sapientia, eam quæ omnem sapiẽtiam obscurauit & prudentiam, quaque ipse Dei voluntati congruenter vtebatur, extulerit stultitiam? Reuerà in faciem homo, Deus verò ad cor. Reuerà non sic videt homo, vt videt Dominus. Reuerà nemo nouit, quę sunt hominis, nisì spiritus hominis, qui in ipso est. Reuerà nè ante tempus iudicemus ô Christi amatores, donèc venerit Dominus, & omnia illuminauerit. Quis dixisset, Iudam quidem corpore versari cum discipulis, corde verò cum Iudęis? Quis Rahab, quę in Hiericho corpore erat in prostibulo, putâsset esse spiritu in Domino? Quis Lazarum illum mendicum, qui tot affligebatur vlceribus, sperâsset futurũ in sinu Abrahæ in tanta felicitate? Hæc nos quoq; videntes ô dilecti, pareamus ei, qui rectè consulit. Attende tibijpsi, & nec tuis, nec ijs, qui sunt circa te, sed tibijpsi soli, quoniam vnusquisq; onus suum portabit, & propriam mercedem accipiet à cælesti Rege Christo: Cui glorià & potentia cum patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amen. Cap. 46. Genes. 13. 1. Reg. 17. 1. Cor. 2. Rom. 14. Matth. 26. Iosue 2. Lucæ 16. Gal. 6. 1. Cor. 3.

Requieuit autem, qui Angelicam & supra modum admirabilem egit vitam, & qui propter Christum Salus, hoc est, stultus, fuit appellatus, Simeon primo Mensis Iulij, cùm

cùm valdè coruscâſſet in ſuis rebus, ex Deo rectè geſtis: & ſuis virtutibus adduxiſſet in admirationem etiam ſupramundanas poteſtates incorporeorum. Nunc verò ad æternam Dei & patris luminum ſedem aſſiſtens, vt qui libertatẽ acceperit & fidutiam, perpetuis eum hymnis & laudibus celebrat cum omnibus cæleſtibus poteſtatibus. Itaque concedat nobis Deus habere partem & hæreditatem vnà cum ſancto hoc Simeone, & cum omnibus ſanctis in eius regno, quod nunquàm cõſeneſcit: Quoniam eius eſt gloria in ſecula, Amen.

VITA S. GALLI ARVERNORVM EPISCOPI, AVTHORE S. GREGORIO TVRONENSI EPISCOPO, *Libro de Vita Patrum, Cap. 6.*

1. Iulij. Cap. 1. Vitia nobilitatis.

NObilitatis mundanæ faſtigium ſemper inhiat cupiditatibus, gaudet honoribus, inflatur occurſibus, litibus forũ pulſat, rapinis paſcitur, calumnijs delectatur, rubiginoſi auri talenta deſiderat, & dum parua poſſidere videtur, vt agglomeret plurima, magis accenditur, ingeritq; ei congeries auri ſitim ardiram poſſidendi, ſicut Prudentius ait,

Auri fames vndè procedat.

Auri namq; fames procedit maior ab auro.

Vndè fit, vt dum gaudet pompis ſeculi, & vanis honoribus oblectatur, nihil ei de manſuris dignitatibus in memoriam reuocetur: nec reſpicit ad ea, quę non videntur, dummodò illa, quibus ſatiari animum putat, importunè poſſideat. Sed ſunt qui ſe de his nexibus, tanquàm aues de laqueis euolantes, & ad altiora tendentes, mentis alacrioris ingenio abſoluerunt, ac relictis terrenis facultatibus, totis ſe viribus ad illa, quæ ſunt cæleſtia, aptauerunt: ſicut ſanctus Gallus, incola Aruernæ vrbis: quem à Dei cultu abſtrahere non potuit dilectio patris, non matris blanditiæ, non amor nutricum, non obſecundatio baiulorum: ſed his omnibus pro nihilo habitis, & tanquàm ſtercora æſtimatis, Dei ſe dilectioni, Dei ſe officio vouens,

S. Gallus petit monaſterium.

monaſteriali ſe diſtrictioni ſubegit. Sciebat enim iuuenilis feruoris flammas non aliter poſſe deuincere, nisi cenſuræ canonicæ & diſciplinæ ſeueriſſimæ ſubderetur. Sciebat inſuper, ſe ab humilitate ſeculi ad altiora ſubleuandum, & per patientiam tolerationis, ad illam excelſi apicis gloriam euehendum: quod poſteà probauit euentus.

Cap. 2. Parentes eius Georgius & Leocadia.

Sanctus igitur Gallus, ab adoleſcentia ſua deuotus Deo eſſe cœpit, diligensque ex tota anima Dominum, & ea, quæ Deo dilecta eſſe nouerat, diligebat. Pater ei nomine Georgius, mater verò Leocadia, à ſtirpe Vectij Pagati deſcendens, quem Lugduni paſſum Euſebij teſtatur hiſtoria. Qui ità de primoribus ſenatoribus fuerunt, vt in Gallijs nihil inueniatur generoſius atque nobilius. Cumque ei pater cuiuſdam ſenatoris filiam quærere vellet, ille, aſſumpto ſecum vno puerulo, monaſterium Cremonenſe expetijt, ſexto ſitum ab Aruerna vrbe milliario, ſuppliciter Abbatem exorans, vt ſibi comam capitis tondere dignaretur. At ille videns prudentiam atque elegantiam pueri, nomen inquirit, interrogat genus & patriam. Ille verò Gallum ſe vocitari pronunciat, ciuem Aruernum, Georgij filium ſenatoris. Quem Abbas vt cognouit de prima ſtirpe eſſe progenitum, ait: Benè deſideras, fili: ſed primùm oportet hæc ad patris tui deferri notitiam: & ſi hæc ille voluërit, faciam quæ depoſcis. Deniq; Abbas pro hac cauſa nuncios ad patrem interrogantes, quid de puero fieri iuberet, miſit. At ille parumpèr contriſtatus: Primogenitus, inquit, erat mihi, & ideò voluì coniugio copulare: ſed ſi eum Dominus ad ſuum dignatur accire ſeruitium, illius magis, quàm noſtra voluntas fiat. Et adiecit: Quicquid vobis infans Deo inſpirante ſuggeſſerit, adimplete. Tunc Abbas, iſta nuncijs referentibus, puerum clericum fecit. Erat autem egregiæ caſtitatis, & tanquàm ſenior, nihil peruersè appetens, à iocis ſe etiã iuuenilibus cohibebat, habẽs miræ dulcedinis vocem cũ modulatione ſuaui,

Tonſura Monaſtica.

Aſſumit Gallum S. Quintianus Epiſcopus in filium.

lectioni incumbens aſſiduæ, dans operã ieiunijs, & abſtinẽs ſe multùm à cibis. Quem cùm beatus Quintianus Epiſcopus ad idem monaſterium veniens cantantem audiſſet, non eum permiſit vltrà illic retineri, ſed ſecum ad ciuitatem adduxit, & vt cæleſtis pater in dulcedine ſpiritali nutriuit.

Cumque

Cumque defuncto patre, vox eius magis ac magis in dies componeretur, atque idem in populis maximum haberet amorem, nunciauerunt hæc Theodorico Regi: quem dicto citiùs accersitum tanta dilectione excoluit, vt eũ proprio filio plùs amaret. A regina autem eius vxore, simili amore diligebatur, non solùm pro honestate vocis, sed etiam pro castimonia corporis. Tunc verò Theodoricus Rex ex ciuibus Aruernis clericos multos abduxit, quos Treuericæ Ecclesiæ ad reddendum famulatum Domino iussit assistere: beatum verò Gallum à se nequaquàm passus est separari. Vndè factum est, vt eunte Rege in Agrippinam vrbem, & ipse abiret simul. Erat autem ibi fanum quoddam, diuersis ornamentis refertum, in quo barbaries opima libamina exhibens, vsque ad vomitum cibo potuque replebatur. Ibi & simulacra vt Deum adorans, membra, secundùm quod vnumquenque dolor attigisset, sculpebat in ligno. Quod vbi sanctus Gallus audiuit, statim illuc cum vno tantum clerico properat: accensoque igne, cùm nullus ex stultis paganis adesset, ad fanum applicat ac succendit. Illi videntes fumum delubri ad cælum vsque conscendere, authorẽ incendij quærunt: inuentum euaginatis gladijs persequuntur. Ille verò in fugam versus, in aula se regia cõdidit. Verùm postquam Rex quæ acta fuerant, paganis minitantibus, recognouit, blandis eos sermonibus liniuit, & sic eorum furorem improbum mitigauit. Dehinc autem referre sæpè erat solitus vir beatus hæc cum lachrymis, & dicebat: Væ mihi, qui non perstiti, vt in hac causa finirer. Fungebatur eo tempore Diaconatûs officio.

Cap. 3. Accitur Gallus ad regẽ Theodoricum.

Nota de fano gentilium apud Agripinenses.

Deniq; cùm beatus Quintianus Episcopus ab hoc seculo, iubẽte Domino, transisset, sanctus Gallus apud vrbem Aruernam eo tempore morabatur. Ciues autem Aruerni ad domum Impetrati presbyteri eiusdem auunculi conuenerunt, conquerẽtes de obitu sacerdotis, &, quis in eius locum deberet substitui, requirentes. Quo diutissimè pertractato, regressus est vnusquisq; ad domum suam. Post horum discessum sanctus Gallus vocauit vnum è clericis, & irruente in se Spiritu sancto, ait: Quid hi mussitant? Quid cursitant? Quid tractant? Vacuum est, inquit, opus eorum. Ego ero Episcopus. Mihi Dominus hũc honorem largiri dignabitur. Tu verò cùm me redire de præsentia Regis audieris, accipe equum decessoris mei stratum, & egrediens, te obuiàm exhibe mihi. Quod si audire despexeris, caue nè te imposterũ pœniteat. Cumque hæc loqueretur, super lectulum decumbebat. Tunc iratus contra eum clericus, cùm multa exprobraret, elisum super spondam lecti latus suum læsit, turbidusque discessit.

Cap. 4.

Prædicit se futurum Episcopum

Quo discedente, ait Impetratus presbyter ad beatum Gallum: Audi, fili, consilium meum: noli manum facere, sed vade ad Regem, & nuncia ei, quæ hîc contigerint: & si ei inspirat Dominus, vt tibi hoc sacerdotium largiatur, magnas Deo referimus gratias: sin aliud, saltem ei, qui ordinatus fuerit, commendaberis. Ille verò abiens, quæ de beato Quintiano contigerant, Regi nunciauit. Tunc etiam Aprunculus Treuirorum Episcopus transijt. Congregatusque clerus ciuitatis illius ad Theodoricum Regem, sanctum Gallum petebant Episcopum. Quibus ille ait: Abscedite, & alium requirite: Gallum enim diaconum aliò habeo destinatum. Tunc eligentes sanctum Nicetium, Episcopum acceperunt. Aruerni verò cleri consensu insipientium facto, multa munera ad Regem ferentes venerunt. Iamtunc enim germen illud iniquum cœperat pullulare, vt sacerdotium aut venderetur à Regibus, aut emeretur à clericis. Tunc ij audiunt à Rege, quòd sanctum Gallum habituri essent Episcopum. Quem presbyterum ordinari iussit Rex, & mandauit, vt datis de publico expensis, ciues inuitarentur ad epulum, & lætarentur ob honorem Galli futuri Episcopi. Quod ità factum est. Is autem referre erat solitus, non ampliùs donâsse pro Episcopatu, quàm vnum trientem coco, qui seruiuit ad prandium.

Cap. 5.

Aprũculus Treuirorũ Episcopus.

S. Gallus datur Aruernis Episcopus.

Post hæc Rex, datis ad subsidium eius duobus Episcopis, Aruernos eũ direxit. Clericus verò ille, qui super spondam lecti latus eius illiserat, Viuentius nomine, ad occursum Pontificis secundùm verbum illius properat non sine magno pudore, & se simulq; equum, quem iusserat, repræsentat. Ingressisque vtrisq; in balneum, dolorem lateris, quem ab impulsu superbiæ eius incurrerat, clementer improperat, magnam ex hoc ei ingerens verecundiam, non cum ira, sed tantùm ioco spiritali delectatus. Igitur exindè cum multo psallentio in ciuitatem suscipitur, & in sua Ecclesia Episcopus ordinatur.

Cap. 6.

Iam verò assumpto Episcopatu, tanta humilitate, tantaque charitate cum omnibus vsus est, vt ab vniuersis diligeretur. Patientiam verò vltra hominum mores habebat,

Cap. 7.

Virtutes eius.

bebat,ità vt,si dici fas est,Moysi compararetur ad diuersas iniurias sustinendas. Vndè factum est, vt à presbytero suo in conuiuio percussus in capite, ità se quietum reddiderit,vt nec sermonem quidem asperum responderet: sed omnia, quæ ei eueniebāt, patienter ferens,in Dei hoc arbitrio, à quo se petebat enutriri, iactaret. Nam cùm & Ennodius quidam ex senatoribus presbyter, in conuiuio Ecclesiæ multis calumnijs atque conuicijs eum lacessiisset,consurgens sacerdos,loca basilicarum sanctarum circuibat.Cæterùm cùm hoc Ennodio fuisset perlatum,post eum cursu veloci pergens, & se ante pedes eius in ipsa platea prosternens, veniam petijt, deprecans vt eum oratio eius * cum omnipotente iudice non fuscaret.At ille benignè eum colligens, cuncta, quæ locutus fuerat, clementer indulsit, eum arguens, nè hæc vltrà contra sacerdotes Domini proferre auderet: quia ipse Episcopatum nunquàm promereretur accipere. Quod posteà probauit euētus. Nam cùm in Gabalitano ad Episcopatum iam electus, iam in cathedra positus, iam cuncta parata essent, vt benediceretur Episcopus,ità subitò contra eum omnis populus cōsurrexit,vt vix viuus posset euadere: qui posteà presbyter transijt.

* coram

Eius prophetica prędictio.

Cap.8.

Apud Aurelianensem autem vrbem incriminato ab iniquis Marco Episcopo, & in exilium truso, magnus Episcoporum conuentus est aggregatus, Childeberto Rege iubente. In qua synodo cognoscentes beati Episcopi hoc esse vacuum, quod contra eum fuerat mussitatum,eum ciuitati & cathedræ suæ restituunt.Deniquè tunc ad seruitiū sancti Galli Valentinianus Diaconus, qui nunc presbyter est & cantor, accessit. Cumq; Episcopo alio Missam dicente,Diaconus ille,propter iactantiā potiùs, quàm pro Dei timore cātare vellet,à sancto Gallo prohibebatur,dicēte sibi: Sine,fili:quandò Domino iubente nos celebrauerimus solennia, tunc & tu canere debes. Nunc eius clerici cōcinant, qui celebrat Missam. At ille & tunc se posse pronunciat. Cui sacerdos: Fac vt libet.nam quod voluēris,non explebis. Ille igitur negligēs mandatum Pontificis,abijt,& tam deformiter cecinit,vt ab omnibus irrideretur. Aduenientē autem alia Dominica, dicente sæpedicto Pontifice Missam, eum iussit abire: Nunc, inquiens, in nomine Domini, quod voluēris,explicabis. Quod cùm fecisset, intantùm vox eius præclara facta est,vt ab omnibus laudaretur. O beatum virum, cui talis gratia concessa est,vt sicut animæ,ità & voces hominum sub eius potestate consisterent: quas & cùm voluit,cantu prohibuit: & cùm libuit,cantare permisit. Præstitit autem Deus & alia miracula magna per illum. Nam cùm Iulianus defensor Presbyter deincèps, dulcissimæ voluntatis homo, à quartano typo correptus, grauiter cruciaretur, lectulū sancti sacerdotis expetijt:in quo decubans,à famulo opertus,paululumq; obdormiens,ità sanatus est, vt nec contactus quidē posteà ab hac infirmitate videretur.

Synodus Aurelianē.

Lectulus eius sanat quartanā.

Cap.9.

Cùm autem Aruerna ciuitas maximo incendio cremaretur, & hoc sanctus comperisset, ingressus Ecclesiam, diutissimè Dominum ante sanctum altare cum lachrymis exorauit: surgensque, Euāgelijs cōpræhensis apertisque,obuiàm se igni obtulit. Quo obtemperante protinùs,ad adspectum eius ità omne incendium est extinctum, vt nec fauillæ quidem in eo igne remanerent.Sub eius autem tempore magno terræmotu Aruerna ciuitas est concussa:sed cur acciderit,ignoramus. Hoc tamen scimus, quòd nullum ex populo læsit. Cùm autem lues illa,quam inguinariam vocāt, per diuersas regiones desæuiret,& maximè tunc Arelatensem prouinciam depopularetur, sanctus Gallus non tantùm pro se,quantùm pro populo suo trepidus erat. Cumque die ac nocte Dominum deprecaretur, vt viuens plebem suam vastari non cerneret, per visum noctis apparuit ei Angelus Domini, qui tam cæsariem, quàm vestem in similitudinem niuis candidam efferebat,& ait ad eum: Benè te,ô sacerdos, prospectat diuina pietas pro populo tuo supplicantem,ideoque nè timeas: exaudita est enim oratio tua,& eccè eris cū populo tuo ab hac infirmitate liberatus,nullusque,te viuente,in regione ista ab hac strage deperibit. Nunc autem,noli metuere: post octo enim annos expletos migrabis à seculo. Quod posteà manifestum fuit. Expergefactus igitur,Deo gratias pro hac consolatione egit, quòd per cælestem nuncium se confortare dignatus esset. Rogationes illas instituit,vt media Quadragesima psallendo ad basilicam beati Iuliani martyris itinere pedestri venirent.Sunt autē in hoc itinere quasi stadia trecenta sexaginta. Cùm autem regiones illas,vt diximus,lues illa consumeret, ciuitatem Aruernam,sancti Galli intercedente oratione, non attigit. Vndè non paruam cēseo gratiam eius,qui hoc meruit, vt pastor positus, oues suas deuorari, defendente Domino,non videret.

Sedat incendium precibus.

Apparet ei Angelus Domini.

Pellit pestē ab Aruernis.

Sed

Sed veniamus ad illud tempus, cùm eum Dominus de hoc mundo iussit assumi. Cap. 10.
Cùm grauatus incommodo decubaret, ità febris externa omnia membra eius depilauit, vt capillos & barbam simùl amitteret. Sciens autem se, reuelante Domino, post triduum migraturum, conuocat populum, & omnibus, confracto pane, communionem sancta & pia voluntate largitur. Adueniente autem die tertia, quæ erat Dominica dies, ciuibus Aruernis immanem allatura luctum, albescente iam cælo, interrogat quid in Ecclesia psallerent. Dixerunt autem circunstantes, benedictionem psalli. At ille, psalmo quinquagesimo & benedictione decantata, & alleluiatico cum capitello expresso, consummauit officium totum temporis matutini. Quo iam extremo perfunctus officio, ait: Valedicimus vobis, fratres. Et hæc dicens, extensis mẽbris, spiritum cælo intentum præmisit ad Dominum. Transijt autem ætatis suæ sexagesimo-quinto, Episcopatûs verò sui septimo & vigesimo anno. Exindè ablutus atq; vestitus, in Ecclesiam defertur, donèc comprouinciales ad eum sepeliendum conuenirent. Magnum autem ibì miraculum ostensum populis fuit, quòd scilicet sanctus Dei, attracto dextero pede in feretro, se in aliud latus, quod erat versùs altare, contulit.

Cómunio sub vna specie.

Excedit è vita.

Insigne miraculum.

Dum hæc agerentur, Rogationes illæ, quæ quotannìs vbiquè post Pascha fiunt, celebrantur. Iacuit autem in Ecclesia per triduum, assiduo instante psallentio cum magna frequentia populi. Episcopis autem quarta die aduenientibus, eum de Ecclesia leuauerunt, & portantes in sancti Laurentij basilicam, ibì sepeliunt. Iam verò in exequijs eius quantus planctus, quanti populi affuêre, enarrari vix potest. Mulieres cum lugubribus indumẽtis, tanquàm si viros perdidissent: similiter & viri obtecto capite, vt in exequijs vxorum mos est, ipsi quoq; Iudæi accensis lampadibus plangentes prosequebantur. Omnes præterea populi vna voce dicebant: Væ nobis, qui post hanc diem nunquàm similem merebimur habere Pontificem. Et quia, vt diximus, prouinciales longè distabant, nec celeriùs venire poterant, vt mos rusticorum habetur, glebam super beatum corpus posuêre fideles, quô ab æstu non intumesceret. Quẽ cespitem post eius exequias mulier quædam, & verè (vt ego diligenter inquisiui) virgo purissima & deuota Deo, Meratina nomine, ab alijs eiectum collegit, atq; in horto suo posuit, & infusa sepiùs aqua, Domino incrementum dante, viuere fecit. De quo cespite infirmi non solùm auferentes herbam, atque ex eius succo bibentes sanabantur, verumetiam fidelis super eum oratio suffragium merebatur. Qui posteà per incuriam, virgine migrante, deperijt. Deniquè ad sepulcrum eius multæ virtutes ostensæ sunt. Nam quartanarij & diuersis febribus ægroti, vt ad beatum tumulum fideliter peruenìunt, protinùs hauriunt sanitatem.

Cap. 11.

Miracula multa ad sepulcrũ eius.

Valentinianus igitur cantor, cuius suprà meminimus, qui posteà presbyter fuit, cùm Diaconatûs fungeretur officio, à typo quartano corripitur, ac per multos dies magna defectione laborauit. Factum est autem, vt in die accessûs huius febris, loca sancta circuire disponeret orans: veniensque ad huius sancti sepulcrum, prostratus ait: Memor esto meî, beatissime ac sancte sacerdos: à te enim educatus, doctus ac promotus sum. Memor esto alumni proprij, quem amore vnico dilexisti, & ẽrue me ab hac qua detineor, febre. Hæc effatus, herbulas, quæ ob honorem sacerdotis tumulo respersæ fuerant à deuotis, collegit, & quia virides erant, ori applicat, dentibus decerpit, succumque earum deglutit. Præterijt dies illa, nec ab hoc est pulsatus incommodo: & deincèps ità sospitati est restitutus, vt nec vllos vel minimos rigores vltrà perferret. Hoc ab ipsius presbyteri ore ità gestum fuisse cognoui. Non enim ambigitur, per illius potentiam prodire virtutes de tumulis seruorum suorum, qui Lazarum vocauit ex monumento.

Cap. 12.

Iohan. 11.

VITA S. THEODORICI ABBATIS ET DISCIPVLI S. REMIGII, VT IN MS. CODICIBVS habetur. *Stylum F. Laur. Surius nonnihil elimauit.*

Iulij 1. Patria & parentes S. Theodorici

ANCTVS Theodoricus, in pago Rhemensi Alamandorum chorte natus, patrem Marchardum habuit. Porrò apud beatissimum Remigium educatus est. Eius futurã sanctitatem hoc pacto Dominus ostendere voluit. Fons quidam, posteaquàm ex illo panniculi eius adhuc infantis ablui cœpêre, sordium & cuiusuis immunditiæ inquinamentis adeò non potuit infici, vt etiam liliorum gratissimos spiraret odores, ea re significans, qualis esset infans ille futurus. Postquàm autem pubertatis attigit annos, voluntate parentum consensit in matrimonij copulam, sed non ex animo. Cùm enim sponsam accepisset,

Accipit vxorẽ, & virgo permanet vterque.

multis sermonibus hortabatur eam ad amorem sponsi cælestis & immortalis, proponens illi immarcescibilem virginitatis coronam, si sequeretur agnum immaculatum, virginum amatorẽ. At illa contemni se existimans, Cur, inquit, despicis te amantem, cùm non sim ignobilis genere? Fortassis alia magis tibi cordi est, & idcircò hæc mihi vana proponis. Hæc atque id genus alia multa vt audiuit Theodoricus, ad S. Remigium se contulit, pias apud eum de sponsa querimonias depositurus. Porrò beatus Remigius sapientissimo consilio iubet acciri sponsam, venienti idemipse explicat æternæ beatitudinis præmia, in virginitate perseuerantibus reddenda, docet virginitatem sororem & amicam esse angelorũ. Tum illa desiderio vitæ æternę incensa, pollicetur se integritatem corporis conseruaturam, vt possit adhærere Christo. Quæ res mirificè exhilarauit castum eius sponsum Theodoricum.

Iste Hor alius est à mõte Hor in quo extinctus est Aaron.

Est syluula à ciuitate tribus distans milliaribus, sita in monte, quem Hor vocant. In eo monte voluit beatus Remigius ædificari monasterium, in quo monachos congregaret, sub Theodorici cura & moderatione victuros: quippe quem iam cerneret virtutum exemplis florere. Misit igitur ad locum inspiciẽdum cum Susanna virgine sanctissima & Abbatissa ipsum Theodoricum. Atque illi pariter in mõtis verticem scandentes, circunferebant in omnem partem oculos, simùl obsecrantes Dominum, vt sua benignitate ipsis ostendere dignaretur locum, monasterio construendo opportunum. Eccè autem è cælis aduolat angelus sub forma aquilæ, amicaque familiaritate lento volatu in orbem se circunferens, locũ designat, & vt diuinæ voluntatis euidentior esset repræsentatio, vnius horæ spatio demissis alis supra locum illum constitit, quo debuit templum ædificari. Intelligunt illi diuinitùs missum, qui hæc eis ostendebat, remque ordine ad beatum Remigium referunt. Tum verò in monte illo Hor

S. Theodoricus multis monachis præficitur. Num. 20.

constructo monasterio, miles Christi Theodoricus permultorum spiritalis fit pater monachorum, atque illic eodem etiam die posteà viuendi fecit finem, quo olim in alio monte Hor, è corpore excessit Aaron summus sacerdos.

Quæ autem virtutum opera in eo monasterio effecerit, nos pro dignitate commemorare nequimus. Cùm autem ab angelicæ vitæ pontifice Remigio sacerdotio esset initiatus, vt illo munere ritè fungeretur, cœpit omnibus verbum salutis ministrare. Ità factum est, vt eius fama in populos diffunderetur. Quodam autem tempore ex more beatus Remigius cum S. Theodorico psalmos depromens, montem illum visendi causa adijt. In ipso autem itinere inciderunt in locum, quem Cedrium vulgò vocant, vbì tum prostibula erant. Ibì Theodorico vox faucibus hęsit, nec potuit psalmi versiculum exprimere. Idem passus est in eodem versiculo, cùm reuersi ex monasterio, eundem locum præterirent. Ait ergò ad illum S. Remigius: Demiror frater, quid causæ sit, quòd in eodem & loco & versiculo præter morem bis in Dei laudibus titubâris. Respondit B. Theodoricus: Pater eximie, cùm tua sanctitas semper in cælis versetur in conspectu Dei, regesque terreni tuæ pareant voluntati, cur animas diaboli nexibus implicatas, te præsente, pateris interire? Scio enim, modò velis, solo nuncio à regis munificentia te posse locum hunc impetrare, & creatori oues ex illius tartarei lupi faucibus ereptas restituere. His auditis, beatus Remigius supplices obtulit regi preces, locumq; spurcissimum, vbì tenebrarum exercebantur opera, pro voto obti-

to obtinuit. Expulsisque indè turpitudini deditis fœminis, eorum domicilia funditùs euertit. Et quia locus ille extra vrbem erat, intrà muros extructis ædificijs, quadraginta sanctimoniales (tot enim fuerant scorta, quæ profligauerat) in illis collocauit. Loco lupanaris extrui tur ecclesia.

Defuncto rege Clodoueo, quem beatus Remigius ad Christi religionē traduxerat, & è sacro fonte susceperat, filius eius Theodoricus regni gubernacula susscepit. Is verò nuncios misit ad S. Remigium, obnixè rogans, vt ad ipsum veniret, & vnicæ, eiusdemque charissimæ filiæ, grauiter laboranti, manus imponeret. At S. Remigius aduersa tum corporis valetudine impeditus, beato Theodorico, quem gratia curationum præditum diuinitùs cognouit, suas vices demandauit. Ille iussa magistri volens gnauiter exequi, ad regis palatium proficiscitur. In ipso autem medio itinere tristis ei adfertur nuncius de obitu puellæ, rogantque eum, qui erant missi à rege, nè se frustrà fatiget. At ille à proposito non discedēs, venit ad palatium, regemq; & reginam cum tota familia mœrentes inuenit. Illorum ergò lachrymis etiam ipse ad lachrymādum permotus: Secedite, inquit, paululùm, parenturq; funeri opportuna. ego id interìm excquar, cuius causa huc accessi. Cumque non nisì illi, quos ipse iusserat, illic mansissent, sublatis in cælum oculis & manibus, preces intrà mentis penetralia, lachrymis faciem rigantibus, corde compuncto obtulit. Deindè accessit ad corpus exanime, & oleo sancto illud vnxit. Et eccè subitò omnis vitæ expertes artus suo vigori restituuntur, & puella vitæ se beati Theodorici precibus redditam palàm profitetur. Accurrit rex & regina, stupent ad miraculum, palatium omne exultat: cuncti hominem Dei venerantur. Porrò rex non modò discipulum Theodoricum, sed etiam beatum Remigium regia munificentia prosequi appetens, Venderas ei ad fluuium Mátronam, Gaudiacum autem villam pagi Rhemensis S. Theodorico donauit, orās eum, vt pro se & regno suo Dominum deprecaretur. Precibus, sancto oleo excitat regis filiā vita functam.

Accidit posteà, vt regis huius oculus incredibili vexatus dolore, omnem medicorum operam eluderet. Itaque illis de sua arte desperantibus, hoc vnum supererat regi consilium, vt humano auxilio destitutus, diuinum imploraret. Mittit igitur supplices nuncios ad venerabilem Abbatem Theodoricum, vt qui filiam reuocârat ad vitam, etiam celerrimam oculo ipsius faceret medicinam. Aduenit ilicò vir Dei, corpus solo sternit, animum tollit ad cælos, totus in preces pro regis curatione incumbit. Post paululùm erigens se, sacri olei parùm infundit summo pollici suo, maleq; affecto oculo signum salutiferæ Crucis imprimit, lumenque pristinum temporis puncto regi reformat. Rex lætus magnificat regem regum, ingenti gaudio plebs omnis exultat, glorificatur ab omnibus Deus: sanctus Theodoricus, fama tam insigne miraculum vbiquè diuulgante, omniū ore celebratur. Cernere tum erat ingētem ad eum confluere ægrotorum multitudinem, sine mora optatam salutem reportātium. Videbant cęci, audiebant surdi, claudi suis ingrediebantur pedibus, manus aridę & contractæ extendebantur, dæmoniaci curabantur: deniquè mille nocēdi artes malorum dæmonum, diuinis medicamentis destruebantur. Sacro oleo & Crucis signo curat oculū regis. Multi sanantur.

Perseuerauit autem vir sanctus in Christi seruitio vsque in finem, & quicquid ore docuit, exemplis euidentissimis confirmauit. Despiciebat res caducas omnes labentis seculi, vt posset cum Christo cælestia possidere. Itaque post multa virtutum opera, miraculorum insignia, peracto bono certamine & cursu feliciter cōsummato, vitam in terris angelicam viuens, & mentem semper cælo affixam habens, sanctis angelis gratulantibus, eumque deducentibus, ad Christum Calendis Iulij cum gloria migrauit. Eius obitum vt rex memoratus audiuit, festinus cum multo comitatu venit ad monasterium, memor beneficiorum eius, proprijsque humeris cum summo animi mœrore sacrum corpus eius ad sepulcrum exportauit. Ad eius tumulum vsque in præsens diuina virtus multiuarias efficit virtutes ad laudem nominis sui, quod est benedictum in secula, Amen. Rex Theodoricus ꝓprijs humeris sancti ad sepulcrū deportauit corpus.

VITA S. EPARCHII ABBATIS ET CONFESSORIS, QVAM, MVTATO PASSIM STYLO, EX PERANtiquo MS. codice descripsit F. Laur. Surius numero capitum ad marginem adiecto.

Prologus Authoris, qui fuit beati viri ferè æqualis.

EST hoc rationi consentaneum, vt eæ potissimùm res in scripta redigantur, quas constat nihil à vero discrepare. Itaq; in hac S. Eparchij vita nemo quicquam putet commentitium aut supervacaneum recitari: quandoquidem ea, quæ dicturus sum, multorum possunt, qui coràm intuiti sint, testimonijs confirmari. Non est sanè in hac historia verborũ elegãtia aut fermo disertus & eruditus: atq; ea causa oro & obsecro, vt si in cuiusquam sapientis manus incident, comiter ac benignè eam emendandam suscipiat, lectoresq; potiùs dent operam, vt fidem adhibeant rebus gestis, quàm temerè carpendo labantur. Sed iam agè dicere incipiamus, quæ per illum in hac vita, Domino auxiliante, perpetrata sint.

VITAE HISTORIA.

Iulij 1. Patria & parentes S. Eparchij. Cap. 1.

EPARCHIVS igitur in Petragoricensi vrbe natus, patrẽ habuit Felicem, cognomento Aureolum, matrem verò Principiam. Cùm iam aũt septennis ferè esset, in eadem vrbe adhibitus est literis addiscendis: cumque Domino suam illi gratiam adspirante, benè esset eruditus, ab auo suo Felicissimo Comite est accitus, vt apud ipsum Cancellarij officio fungeretur: quod quidem adhuc adolescens maiori ille integritate & morum honestate præstitit, quàm eius ætatis ferret voluntas. Sed cũ annos quindecim apud illum Comitem egisset, relicta seculari militia, inscijs omnibus, Sedacianum expetijt monasterium,

Fit Cancellarius.

Monasteriũ petit.

Abbatisque Martini pedibus aduolutus, petijt se in monachum recipi: intercedenteque Dei misericordia, licèt inuitis parentibus, quod deuotè postulauit, obtinuit. Prima autem obedientia iussus colere vineam, terram aratro proscindere, & omne genus seruitij, vt habet Canon monasticus, exequi, libenter paruit, vili & paupere habitu contentus. Ieiunabat quotidiè, vigilabat & orabat assiduè, misericordiæ operibus sedulam nauabat operam, multos morbis pressos vel à malo dæmone vexatos, suis precibus curabat.

Cap. 2.

Per id tempus Leuiuialum monasterij agellum cum Victoriano monacho petere iussus, dum carperet iter, vidit capreolum cursu rapidissimo fugientem, relicto fœtu, quem properè voluit ablactare. Orans autem tacitè vir Dei, iubet eum gradum figere. Mox ille non modò expectãdi officium exhibuit, sed etiam deposita ceruice, eius manus osculabatur. Tum vir Dei leniter manu tangens, Crucis signo eum armauit, atq; ità recedendi fecit potestatem. Properabat aliquãdò ad Cellam S. Aquilini orationis causa, comite vsus Munderico monacho. Vidit aũt auem suis pullis incubantẽ. Iubet illam quoq; non se mouere loco: páret auis, donèc accepta benedictione, copia ei facta est cum pullis permanendi. Sed cùm hæc pluraq; alia Domino largiente faceret, cœpit multis innotescere & celebris haberi: quod quidem ei non voluptati

Laudes fugit.

fuit, sed horrori. Itaq; occultè è suo recedẽs monasterio, totumq; se Christi misericordiæ cõmittens, eiusmodi perquisiuit locũ, in quo posset inclusus habitare. Cùm autẽ

Excitat puerũ mortuũ.

iret per pagum * Equolinensem, puerũ, Gratulphum nomine, interemptum offendit in Anglesis villa, eumq; ad monachorum preces vitæ restituit. Alium quoquè vita

Item aliũ.

functum apud Burdegalẽses, precibus suis excitauit. In eo itinere sic se comparabat, vt posset secretiùs pertransire, nec vlli innotescere. Sed agnitus est à ciuibus, & perlatum ad * Antonium, ipsius vrbis Episcopum, eum illic adesse. Iam verò fama notus erat illi Episcopo, sed lætabatur is posse se coràm hominem Dei pleniùs cognoscere, multoque ad eius conspectum gaudio perfusus, propensissima animi beneuolentia eum suscepit: cognitaq; accurratiùs voluntate eius, non permisit eum aliò commigrare, sed multo cordis amore eum complexus, locum optatum ei ostendit, qui

Orat

erat instàr desertæ cuiusdam solitudinis. Eo conspecto, vir Dei non tantùm ore deprompsit, quantùm animo lætabatur, quòd locus esset remotus & procùl à ciuitate, & supernè è montis vno latere perspicuus manaret fons, ab alio verò Carantonis fluuius.

Postquàm ergò exul cœpit esse à natiuo solo, noluit illo in loco includi, nisi priùs Epiſcopus vel Abbas ipsius annuisset. Quamobrèm vir Domini * Antonius Episcopus misit legatos suos, Frontonium Archipresbyterum, qui posteà est Episcopi dignitatem adeptus, Arthemium Archidiaconum, qui per omnia se verum Christi seruũ declarauit, itemq; Arthemium defensorẽ, vt ij à Sabaude Episcopo & eius Abbate copiam impetrarent faciendi, quod animo destinârat Eparchius. Reuersi tandèm illi, ægrè se potuisse obtinere nunciârunt, at tamen benignè permissum esse, quod postulabatur. Interìm viro Dei in vrbe manente, cùm locus congruus ei iam præparatus esset, cunctis in domo illa somno oppressis, ille clàm surrexit è lecto, & nocte abijt visurus locum ipsi attributum. Absolutis verò precibus, lapidem supposuit capiti, vt se daret sopori. Eccè autem cælitùs eum Christus alloquitur, iubetque illic manere, nec deincèps aliò vagari. Eam Christi iussionem ipse posteà fratribus indicauit ore suo. Cùm autem esset in ciuitatem reuersus, sub horam tertiam venit ad carcerẽ, in quo permulti vincti tenebantur. Aderat autem etiam carceris custos. Tum verò pijssimis ad Deũ fusis precibus, citò impetrauit, quod voluit. Carceris enim ostia ad eius imperium sunt aperta, & virga ferrea reiecta & multis locis quassata est: porrò vincti omnes è carcere ad ecclesiam confugerunt, cuncto populo acclamante eius rei authorem esse Eparchium, Deumque plausu manuum collaudante.

Cap. 3.

Iubetur à domino mãnere in loco sibi destinato.

Multos è carcere vinctos liberat.

Iam nec hoc quidem silentio premendum est, quid miraculi perpetrârit vir Dei, postquàm ad presbyterij gradum euectus est, & ab * Antonio Episcopo ordinatus. Multa quidem ab illo miracula tum edita sunt, sed nos pauca duntaxàt cõmemorabimus. Rusticus quidam, Redemptus nomine, vas habuit melle plenum. Id furto quidam abstulit. Accuratè autem perquirens rusticus, tandèm furem ipsum comperit, refert omnia ad Comitem Ramnulphum: fur diris tormentis subijcitur, & non hoc solùm, sed multa etiam alia atrociora confessus, suspendio adiudicatur. Vbì id cõperit vir Dei Eparchius, preces supplices offert Comiti pro salute miseri hominis, dicitque eum hoc nomine mori non debere. Sed cùm nulla ratione posset flectere Comitem, vocat ad se vnum ex fratribus, Gratianum presbyterum, ex cuius ore nos isthuc accepimus, iubet collectis ęgrotis quibusdam ad vrbis portam, rei euentum eum præstolari. Interìm suspenditur miser ille: sed abeuntibus carnificibus, patibulum totum dissipatur, eius soluuntur vincula, & cursu rapidissimo ad oppidũ properat. Comes id conspicatus, iubet milites, conscensis equis, eum insequi & anteuertere, priusquàm ecclesiæ limina attingat: párent milites non pauci, sed sub ipsius Comitis conspectu in itinere adeò contabescunt & retardantur, vt illum compræhẽdere non potuerint. Liberatus ille precibus S. Eparchij, vita donatus est. Alium quendã Comitem vir Dei orabat, vt parceret reo, extremo supplicio iam afficiendo. At ille non modò preces eius non admisit, sed etiam inuersis pedibus hominem suspendit. Rogante verò beato Eparchio præpotentem Deum, solutus est homo, & hora vespertina longo itinere venit ad virum Dei.

Cap. 4.

Ordinatur presbyter.

Suspensũ furẽ conseruat.

Item aliũ.

Clara, nobilis fœmina, quam etiam Araniam vocant, toto corpore contracta, ad famam beatissimi viri carruca ad eum perducta est, eoque viso, magna voce rogauit, vt pro sua humanitate ipsi subueniret. Mansit autem illic hebdomadam vnam, & eius precibus pristinæ se sensit sanitati restitutam. Eius autem fœminæ quanta fuerit fides, commemorâsse operæprecium erit. Postquàm ei reddita salus est, domum reuertens, secum tulit literas viri Dei. Accidit indè, vt è sua domo, quæ erat ad litus maris sita, cerneret nautam in præsentissimum vitæ discrimen coniectum. Consia igitur tum auxilio Dei, tum precibus sancti Eparchij, celeri cursu cum illis literis ad ripam maris properat, porrectisque manibus eas contrà expandit, altaque voce exclamat, dicens: Serue Dei Eparchi, salutem Christi per hæc literarum pignora ad liberandos nautas operari dignare. Et eccè non absque nutu diuino, nauis illa, cunctis posthabitis portubus, à fluctibus vehementer oppressa, ad eũm locum, vbì Clara stabat, appulsa est.

Cap. 5.

Sanat contractam.

Vera fides quãtum valeat.

Genesia alia fœmina, lepra deformis, ab eodem sancto viro mundata est, tres cæci illuminati, Candemia mulier dæmonum legione liberata. Arthemius quidam,

Cap. 6.

Multi curantur.

dam, parentibus non infimis, cùm de scripturis sanctis tractaret, optaretq; Christiana religione initiari, & necdùm clericus ordinatus, apud Santones se inclusisset, multisque annis ità inclusus mansisset, atque ea causa capillus ei admodùm promissus esset, à malo dæmone arreptus, indè egressus est, dicēs se ad Childebertum regem iturum, eius regni vires exploratum. Vt autem parentes eius viderunt isthuc eum non sana mente meditari, iter cum illo pariter suscipiunt, tanquàm etiam ipsi velint vnà ad regem proficisci, sed inter eundum alio itinere ad Eparchium eum ducere nituntur. Vbi autem ad ciuitatem propiùs accedunt, animaduertens ille se ad domini Genesij vicum, quem * Equolisinam vocant, perduci, tandèm in has erupit voces, nolle se in Eparchij conspectum venire. Multùm igitur illo renitente, manus in eum injciunt, qui ei aderant, impositumque equo, ligatis manibus & pedibus sub ventre equi constrictis, ad Eparchium etiam inuitum adducunt. Introductus indè ad hominem Dei, cœpit agitare capillos, iactare procaciter, nullum sibi vitæ sanctitate parē esse: simul etiam virum Dei fœdissimis proscindere conuicijs, cùm interim durissimè ei colligatæ essent manus, digitis ad palmas adactis. Accedit ad eum sanctus Eparchius, eumque Cruce consignat. Tum ille eatenùs ad sanitatem redijt, vt ab illis improbis vocibus abstineret. Altera luce iussit sanctus Eparchius capillos eius tonderi, quemadmodùm laicis fieri solet. At ille clamitabat, neminem ea fore audacia, vt id ausus sit attentare. Aegrè tandèm capilli secti sunt. Postero dſe iubente Eparchio Clericus ordinatus est, moxq; ille adeò obmutuit, vt ad dies non paucos nullum prorsùs verbum protulerit. Non diù pòst sanum & incolumem eum restituit vir Dei, & posteà factus Diaconus, vsque ad obitum suum sanus permansit.

fortè 'Engolisinam

Videvim Crucis.

Dæmoniacus curatur.

Cap. 7. Salomon, vnus è suis, caballum eius per id tempus hyeme nutriendum susceperat, quem seruus Ebrulphi, qui erat viro Dei præcipuè charus, furto abstulit. Sed cùm ad eum perductus esset, à dæmone correptus, cœpit miser valida voce prodere scelus suum. Itaq; quidam simulatis animis, perindè ac si ille morbo laboraret, eulogias sancti Eparchij expetiērunt. Ille verò fallaciam eorum non ignorans, mox respondit, per fraudem ipsos sua munera postulare. Seruum enim, qui caballum ipsius furatus esset, iam extinctum esse. Tum illi confestim ei equum reddiderunt, non sine multa admiratione inter se conferentes, vndè ille eius furti notitiam haberet. Perceptis autem à viro Dei eulogijs, abiērunt ad furem: sed ille infelix priùs quàm eas acciperet, in suo scelere, diabolo id agente, defunctus est. Habebat id vir sanctus diuinitùs ipsi concessum, vt siue benè, siue malè quispiam de eo loqueretur, id ipsum minimè latéret.

Attende iusta Dei iudicia.

Cap. 8. Seruus quondàm Leontij apud Santones pro suo facinore atroci catena vinctus, cùm iam diutina ferri laceratione pedes eius attererentur, audiens celebre viri Dei nomen, ad eum confugit, humique se prosternens, obsecrabat vt suis precibus dignaretur ipsum liberare. Viso illo sanctus Eparchius cogitare cœpit, num qua ratione aut arte humana posset miser ab illis compedibus absolui, nihil interim de Dei virtute diffidens. Iubet ergò adesse fratres, & soluere compeditum. Illis verò malleo cædentibus catenam, vt eam confringerent, miser homo voces dabat intolerabiles præ dolore. Dicebant tum fratres, se nunquàm vidisse hominem atrociùs compeditum, nec se videre viam vllam, qua possent illas compedes dissipare. Ait ergò ad illos sanctus Eparchius, vt malleum darent in manus compediti: ipse verò cum lachrymis se prosternēs in preces, post paululùm surrexit & ait: Dominus soluit compeditos: præcepitque homini, vt feriret. Facilè autem æstimari potest, qua vi percusserit, quem tam immanis vexabat dolor. Simul autem vt percussit, tribus in locis rupta catena, ad pedes eius cecidit.

Psal. 145. Precibus perfringit durissimas compedes.

Cap. 9. Certamen erat Christi athletæ perpetuum aduersùs dæmones. Ea causa habebat suo loco repositam ampullam cum oleo, quo in energumenis curādis vtebatur. Adfuit quandoquè energumenus quidam: cumq; vir Dei manum extendisset ad accipiendam ampullam, serpens immanissimus illam in manu percussit. Sed non ignorans vir sanctus multa esse figmenta diaboli, non se voluit carminibus sanari: sed mox ad orandum Dominum solicitus accedēs, adeò est diuina benignitate seruatus incolumis, vt nec manus intumesceret.

Cap. 10. Erat vir sanctus noctes atque dies peruigil in precibus, (Author habet, Cursu diuino: vndè appáret, iam antiquitùs ea dictione Preces, præsertim solennes, significatas esse) monachosque suos non solùm non laborare, sed neque panem quærere vnquàm permittebat, soli eos orationi vacare volens. At fratres cùm se adeò ijs, quæ ad victum

Non sinit monachos suos laborare, sed

victum pertinent, destitutos viderent, vt etiam panis inopia laborarent, mœstis vultibus indicabant ei, se iam propter famem in periculo versari. Tum ille læta facie, sedula prædicatione dicebat eis: Fides famem non timet: atque ad confirmandos eorum animos, eremitarum historias crebrò eis referebat. Interìm miseratio Domini precibus sancti viri ità illis semper adfuit, vt nũquàm deessent eis munera à fidelibus hominibus transmissa, vndè & ipsi reficerentur, & egenis aliquid etiã impartirentur. Porrò ex ijs, quæ in codicibus de sancti viri gestis scripta legimus, inuenimus ad duo hominum millia eum redemisse ijs rebus, quas ab alijs dono acceperat.

semp vult eos orationi vacare.

Sed nè commemorandis miraculis prolixior sim, multa prætermitto, nè lectori fastidium pariat multitudo. Nimìs enim longũ erit, si singulatìm referre velimus, quotiès ille carceres perruperit, quot ab immundis spiritibus vel morbis liberauerit. Vestimentum & victus eius semper asperrima fuêre. Vinum & reliqua potûs genera refutauit, nec vllus vnquàm vel familiarissimus minister eius illum comedentem vidit. Quanta autem suî afflictione Quadragesimæ dies peregerit, quàm fuerit creber in precibus, quàm humilis in suscipiendis fratribus, quàm seuerus in corripiendis, quàm alacer in exhortandis, nos haudquaquàm idonei sumus explicare. Continentiam verò & rigorem eius, nulla vnquàm corporis aduersa fregit valetudo. Ità demùm cùm iam annos trigintanouem inclusus vixisset, nullo tædio fractus aut fatigatus, Calendis Iulij emisit spiritum, victurus deinceps in patria claritatis æternæ.

Cap. 11.

Migrat ad Dominum.

Accidit tum miri quiddam. Nam in vico Viegio, qui triginta & eo ampliùs milliaribus illinc aberat, hora diei tertia puella quædam à dæmone obsessa, ipsius beatissimi viri decessum indicauit, relictisque omnibus, iter cursu rapidissimo arripuit, cùm nunquàm anteà ibì fuisset, eodemque die ad vesperam in eius basilicam aduénit. porrò die sequenti à nequissimo spiritu liberata est. Cùm autem obitus viri Dei per omnium ora volitaret, conuenerunt vndiquè ex omnibus locis ad eius sacrũ corpus tumulandum: cumque locus sepulcri eius inquireretur, multiq; multa conferrent & basilicas designarent, vir clarissimus Alexander ingressus basilicam, diuino, vt credimus, admonitus instinctu, locum, in quo sacri eius artus condendi essent, ostendit. Quantum autem certa rei veritate licuit assequi, eadem hora constat virum Dei obdormiuisse in Domino, qua primùm audiuit vocem illam Christi, dicentis ad ipsum: Eparchi, hîc permane, & iam ampliùs noli vagari.

Cap. 12.

Dæmoniaca liberatur

Porrò cùm eius basilica ædificaretur, vasculum vini, vndè bibebat, iam ferè exhaustum erat: sed noctù vino reddundauit. Hæc & alia permulta ab illo patrata sunt: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spritu sancto viuit & regnat Deus in cuncta secula seculorum, Amen.

DE EODEM SANCTO EPARCHIO, EX GREGORII TVRONEN. HISTOR. FRANCORVM, LIBRO 6. *cap.* 8. *In quibus nonnulla paulò aliter referri videntur, quàm habeat præcedens historia: sed ea prudens Lector facilè inter se conciliare potest.*

OBIIT Eparchius reclusus Engolismensis, vir magnificæ sanctitatis, per quem Deus multa miracula ostendit, de quibus, reliquis plurimis, pauca perstringã. Petragoricæ vrbis incola fuit: sed post conuersionem clericus factus, Engolismam veniens, cellulam sibi ædificauit. In qua collectis paucis monachis, in oratione morabatur assiduè, & si ei aliquid auri argentique offerebatur, aut in necessitatibus pauperum, aut in redemptione captiuorum distribuebat. Panis in cellula illa, eo viuente, coctus nunquàm fuit, sed à deuotis, cùm necessitas exegisset, inferebatur. Magnam enim cateruam populorũ de oblationibus deuotorum redemit: pustularum malarum venenum Crucis signo sæpè compressit: dæmones de obsessis corporibus oratione abegit, & in dicibus plerunquè vt culpabilibus ignosceret, dulcedine profusa imperauit potiùs, quàm rogauit. Nam ità erat dulcis alloquio, vt ei negare non possent, quod fuisset indulgentia deprecatus.

Semper est in precibus.

Pro reis crebrò rogat iudices.

Quodam verò tempore dum pro furto quis ad pendendum deduceretur, qui & in alijs multis sceleribus, tam in furtis, quàm homicidijs, accusabatur ab incolis crimi-

noſus: & hæc ei nunciata fuiſſent, miſit monachum ſuum ad deprecandum iudicem, vt ſcilicet culpabilis ille vitæ concederetur. Sed inſultante vulgo atque vociferante, quòd ſi hic dimitteretur, neque regioni, neque iudici poſſit eſſe conſultum, dimitti non potuit. Intereà extenditur ad trochleas, virgis ac fuſtibus cæditur, & patibulo condemnatur. Cumque mœſtus monachus Abbati nũciâſſet: Vade, inquit, alongè: quia ſcito, quòd quem homo redimere noluit, Dominus ſuo munere redonabit. Tu verò cùm eum cadere víderis, protinùs appræhenſum adducito in monaſterium. Monacho verò iuſſa complente, ille proſternitur in oratione, & tandiù in lachrymis ad Deum fudit preces, quouſquè dirupto obice cum catenis, terræ reſtitueretur appenſus. Tunc monachus appræhenſum eum, Abbatis conſpectibus incolumem repræſentat. At ille gratias agens, Comitem accerſiri iubet, dicẽs: Semper me benigno animo ſolitus eras audire fili dilectiſſime: & cur hodiè induratus hominem, pro cuius vita rogaueram, non laxâſti? At ille: Libenter te, inquit, audio ſancte ſacerdos: ſed inſurgente vulgo, aliud facere non potui, timens ſuper me ſeditionem moueri. Et ille: Tu, inquit, me non audîſti: Deus autem audire dignatus eſt: & quem tu tradidiſti morti, ille vitæ reſtituit. En, inquit, coram te adſtat ſanus. Hæc eo dicente, proſternitur ad pedes Comitis ſtupentis, quòd videbat viuere, quem in mortis interitu reliquiſſet. Hæc ego ab ipſius ore Comitis cognoui. Sed & alia multa fecit, quæ inſequi longum putaui. Poſt * quadragintaquatuor verò annos recluſionis ſuæ, parùm febre pulſatus, tradidit ſpiritum: protractuſque à cellula, ſupulturæ mandatus eſt. Magnus autem conuentus, vt diximus, de redemptis, in eius proceſſit exequijs.

Hiſtoria præcedens habet 39. ſed facilè in numeris labũtur librarij.

VITA S. CARILEPHI PRESBYTERI ET MONACHI, GRAVITER ET ERVDITE CONSCRIPTA.

Habetur in peruetuſtis MS. Codicibus. Stylum aliquot locis, vbi res poſcere videbatur, modicè elimauit Frater Laurentius Surius, numero capitum ad marginem adiecto.

PRAEFATIO AVTHORIS.

al. Aniſolæ.

VITAM beatiſſimi Carilephi ſacerdotis * Aninſulæ cœnobij narraturus, ſanctum inuoco ſpiritum, actuum eius comitem: cuius ille præſidio fretus, tanquàm quiſquilias domûs, labiles huius vitæ deſpexit diuitias, & ſub leni redemptoris iugo animi colla ſubmittẽs, per cæleſtis tramitem vitæ curſu perpeti impolluto calle mundanas tranſmiſit illecebras. Nemo me putet de illius rebus geſtis falſa dicturum, quippe qui ea tantùm ſcribenda ſuſceperim, quæ aut in antiquis reperi ſcripta voluminibus, aut ab incolis loci illius, in quo vir ſanctus conuerſatus eſt, ab illo facta didicimus: nec fallendi cupio eſſe artifex, tametſi per ingenij inopiam narrator videar anguſtus.

NARRATIO.

Iulij 1. Patria S. Carilephi. Cap. 1.

IGITVR vir vitæ venerabilis Carilephus ex prouincia Aquitaniæ pago Aruernico ortus eſt, parentibus non improbis, ſed credentibus in Chriſtum, ibiq; in crepundijs lactantis infantiæ ablactatus eſt & nutritus. Qui cùm adoleſcere cœpiſſet, totũ ſe in amore ſuperni iudicis, quantum fas videbatur, conſtringere, coætaneorum ſuorum inſolentias & vaniloquia declinare, ſigno ſanctæ Crucis ſe hincindè cõmunire, tum etiam ad cælos ſemper oculos reuerẽter leuare, & ſoli Deo vacare ſanctus puer ſtuduit, ſcilicet vt illorum puerorum iungi mereretur conſortijs, qui veniente Domino clamauerunt: Hoſanna filio Dauid: benedictus, qui venit in nomine Domini. Porrò eius propinqui vt viderũt cum, ab omnibus mundanis deſiderijs alienum, nutu Dei religioſis monachis eum nutri-

Antiquiſſimum apud Chriſtianos, crebrò ſe Cruce ſignare. Matth. 21.

nutriendum tradiderunt, & sacris mysterijs imbuendum. Vbi cùm per dies singulos ætate, sapientia & amore æternæ patriæ crescceret, cœpit iam talis existere, qualem possis sine bonorũ oblocutione asserere. Erat enim subiectus maioribus, ijs sancta iungentibus obsecundans: blandus æqualibus, & communi charitate mirè officiosus erga inferiores, nulli se in religioso cursu præferens, cùm omnes in via Dei & cælesti tramite anteuerteret. Erat frequẽs in ieiunijs, in vigilijs pernox, in precibus perseuerans. Quid verò de eius pudicitia dicere nos attinet, cùm in eo domicilium sibi statuerit castitas, & altas fixerit charitas radices? Talis ad maturiores peruénit annos, & bonæ operationis viam vt aggressus est, ità etiam constanter prosecutus est. Eius sancta exercitia.

Cùm autem tantæ virtutes & charismata cunctis eum redderent amabilem, & in magno honore & reuerentia ab omnibus haberetur, metuens vir sanctus, nè sagitta diaboli vulneratus, in laqueum elationis incurreret, peregrinam cogitabat vitam arripere, vt sic ignotus despiceretur ab omnibus, & mereretur gloriam ciuium supernorum. Quodam igitur die accersitis quibusdam è fratribus, quos in diuinitatis amore constantes cognouerat, ità eos cœpit compellare: Quanuis, fratres charissimi, mundi huius facultatibus abiectis & contemptis, videamur religionis titulo insigniri, tamen si velimus esse memores, quanta Dominus noster Iesus Christus pro nostris sit peccatis perpessus supplicia, non possumus non fateri, nos pauca ei retribuere pro eis, quæ ille præstitit nobis. Ille Deus cùm esset, in vnitate regnans cum Patre & spiritu sancto, exinaniuit semetipsum, & de Virgine matre, operante spiritu sancto, dignatus est formam serui suscipere, non desinens esse verus Deus: factusque homo, deitatis imperio non se abdicauit. Creuit per tempora, subiectus parentibus vt verus homo: sed multis fulsit miraculis, vt Deus verus. Post innumera autem miracula, quæ eloqui non possim, etiamsi mihi per centum linguarum irriguos meatus verba fundantur, vt nos à peccati vinculis absolueret, funibus constrictus, sputis illitus, alapis cæsus, irridiculè adoratus, ad columnam alligatus, corpore nudato dirissimè flagellatus, spinis coronatus, clauis ad patibulum Crucis affixus, felle cibatus, aceto potatus, lancea confixus, inter latrones deputatus, in terra sepultus est, vt verus homo: sed in obscuratione Solis, in terræ totius commotione, in scissione liminis & veli templi, in fissione petrarum, in apertione sepulcrorum, in resurrectione sua & sanctorum corporum, atque in ascensione ad cælos, declaratus est verus Deus. En quanta ille pro nostris erratis perpeti dignatus est, qui nullum omninò habuit peccatum. Quid nos miseri dicturi sumus, quandò ille in diuino examine plagas, quas nostra causa sustinuit, ostendet, qui vt illi iungi mereamur, nil laboris tolerare volumus? Peregrinemur ergò in hoc seculo pro illius amore & desiderio, vt etsi ciues non possimus effici angelorum, vel pœnas æterni incendij euadere valeamus. Cap. 2. Hortatur suos ad vitę monasticæ institutum.

His dictis, conticuit. At illi ad eius vestigia prostrati, quasi ex vno ore dixerunt: Bonum te quidem in cunctis actibus semper perspeximus frater, sed optimum nunc tua testãtur eloquia. Parati sumus, Christo adiuuante, sequi vestigia tua, & pro illius amore famem, inopiam & nuditatem perpeti. Post hæc facta oratione cum fletu, instàr Abrahæ patriarchæ per iter incognitum gradientes, Christo duce, profecti sunt. Votis autem viri Dei beatus Auitus, qui erat viuum quoddam sapientiæ domicilium, se socium adiunxit, & vt inchoata peruigili animo perficerent, eos animauit. Cœperunt igitur milites Christi singula sanctorum loca sagaciter inuisere, vt certos quosdam de bonorum meritis flosculos legerent, & ad maturitatem quasi grauida arbor poma producerent, atque de fructibus bonorum operum donaria onusta plantarẽt. Post aliquot autem dies peruenerunt ad Ligerim fluuium, eoque transmisso, ad partes occiduas iter intenderunt, solerter inquirentes, si fortè inuenire possent Patres, quorum exemplo per melioris vitæ tramitem ad terram viuentium, in qua Propheta Dauid esse concupierat, pertingere valerent. Interim præcurrente fama, audiunt de beatissimi Maximini, Aurelianensis præsulis sanctitate & labore atque virtutibus, ferueniique desiderio ad eius properant monasterium, quod ipse sibi in suæ Ecclesiæ parœcia construxerat, vbi carnem macerans, sedulus Domino seruiebat, & multis coruscabat miraculis. Cumque eò peruenissent, reuerenter ab eo susceptі, ibi aliquandiù morati sunt, vt Confessoris Christi cognoscerent sanctitatem. Vt autem beatissimus Maximinus eorum sapientiam & abstinẽtiam perspexit, diuina inspiratione permotus, hortabatur eos presbyterij dignitatem suscipere, vt per sanctæ prædicationis studium alios secum ad regna cælorum perducerẽt, nè in illo diuino examine vacui à Cap. 3. Genes. 12. S. Auitus iungit se S. Carilepho. Locus obscurus. Psal. 26. Maximinus Aurelianẽs. Episcopus.

munere

Matth.25. munere viderentur: sed cum duplicato talento ad creditorem suum reuertentes, in gaudium Domini feliciter intrarent. His auditis, beatissimi viri Carilephus & Auitus, vt erant ad omnem humilitatem paratissimi, sicut bona terra semen verbi libenter excipientes, vt centesimum fructum per patientiam redderent, iussis Pontificis obtemperârunt, atque ab eodē sacerdotij onus sibi imponi sustinentes, mox indè egressi sunt, vt spiritale semen in corda credentium iactarent.

Carilephus & Auitus initiantur sacerdotio.

Cap. 4. Euntes autem peruenerunt ad vastam quandam eremū in loco, qui Pitiacus antè dicebatur, nunc autem Cella S. Auiti vocatur, ibique in multis ieiunijs & orationibus perseuerātes latitârunt. Porrò S. Carilephus, quemadmodùm olim Moyses, post oblatas Domino preces, aquam viuam illic inuénit, vt daretur intelligi, flumina de vētre eius, id est, sancti spiritûs doctrinam iuxta veritatis vocem prodituram, & corda audientium irrigaturam. Super eum autē fontem sanctus vir ad laudem Dei summi oratorium extruxit, & vsque in præsens fons S. Carilephi vocatur. In quo loco dum morarentur, & in Dei famulatu strenuè exercerentur, meritorum eorum fama vsq; adeò longè lateque diffundi cœpit, vt ab omnibus inuiserentur. Id vbi animaduertit sacerdos Domini Carilephus, instàr Iohannis Baptistæ solitariam vitam appetens, valedixit S. Auito, & cum germano suo Daumero, Galloque commilitone, ad partes Cenomanorum perrexit, singulaque solitaria loca perlustrans, vbi secretiùs degere posset, explorabat. Sed Dominus, qui voluntatem timentium se facere consueuit, perduxit eos ad locū solitudinis ipsi pergratum, qui Casa * Iagani priscis dicebatur temporibus, super fluuium, quem Anisolam appellant, vbi multi fontes frigidas fundunt aquas: à quarum frigiditate fluuium volunt sumpsisse vocabulum, tanquàm ab anio, id est, tremo, & insula dictus sit Anisola, hoc est, tremoris & frigoris insula. Atque hinc etiam anates volucres dictas putant, quòd semper in aquis versari eas delectet. Erat autem is locus valdè solitarius & nemorosus.

Iohan.7.

Fugit homines.

Pſal.144.

Cap. 5. Eò vt peruénit vir sanctus, perspexitque locum à secularium habitatione & hominum frequentatione alienum, nullumque illuc mortalium accessum, nisi volucrum & bestiarium, sibi eum à Domino præparatum intelligēs, humi prostratus, sic orauit: Lumen meum Christe mecum inhabita, & qui Antonio seruo tuo in eremo commoranti ità adesse dignatus es, vt ad exemplum illius & magisterium multæ hominum turbæ confluerent: cum quibus terribili tuo aduentui vt bonus præliator, deuictis vetusti hostis insidijs, te cooperante posset occurrere: præsta & mihi non merenti in hoc loco cæleste præsidium, vt quæ tibi sunt placita, momentis omnibus operemur, & superatum se lugeat hostis nequissimus, qui nos debellare festinat. Ostende nobis Domine Deus noster secundùm magnitudinem potentiæ tuæ, vt cognoscamus tua nos huc voluntate venisse: qui es benedictus Deus per omnia secula seculorum. Cui cùm respondissent, Amen: cœperunt sarculo, quod secum attulerant, sentes eruēre, vt nonnihil possent colere humum, & iactis paruis seminibus, herbarum radicibus victitare. Dum autem totis viribus incumbūt extirpandis vepribus, repentè nutu Dei maceriam dirutam offendunt, quæ ob nimiam vetustatem spinis & sentibus operta, serpentium erat hospitium & habitaculum bestiarum. Ea re perspecta, athletæ Dei magno conatu spinas euellunt, & Dauidico carmine gratias agunt altissimo, qui eis ad inhabitandum domicilium demonstrâsset: & aliquot menses in opere perdurantes, ex vilibus virgultis tugurium sibi construxêre: multisque diebus Domino illic seruientes, Missarum solennia & singularum horarum officia persoluebant.

Oratio S. Carilephi.

Cap. 6. Cùm autem die quodam miles Christi Carilephus sagaci cura locum horto excolendo opportunum inquireret, pauciſſimas vites de ruinis conglomeratas inuénit, diuina dispensatione vuis refertas. Quas vt vidit, fixis in terram poplitibus, benedixit Dominum, cum lachrymis dicens: Benedictus es tu Deus, quia tu in excelsis habitas, & humilia respicis: quem glorificant Angeli & adorāt Dominationes: qui non deseris inuocantes te in veritate, sed quæ pollicitus es, semper implere festinas. Tu enim dixisti, Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, & ego in medio eorum sum. Tu es via inenarrabilis, tu es veritas incommutabilis, vita immortalis, mons infatigabilis, petra incorruptibilis, murus inexpugnabilis, fons indeficiēs, ianua patens, panis viuus, vitis vera, cuius palmites per cuncta mundi climata in sanctis prædicatoribus extenduntur, cuius spirituali aqua abluimur, cuius veraciſſimi corporis nutrimur pane quotidiè, cuius sacratissimo sanguine indefinēter satiamur: Tuum nomen cum timore & tremore supplex precor, vt effundas super hūc locum multiplices tuæ

Pſal.137.

Matth.18.

gratiæ

gratiæ benedictiones: vt extrusis hinc serpentium sibilis, & bestiarum rugitu atque vlulatu, rationabilium hominum ad laudes tuo nomini depromendas repleatur vocibus.

Hac fusa oratione, erexit se, & exutus cucullo, quo indutus erat, ad arboris eum ra- Cap. 7.
mum suspendit, & vitiũ cœpit palmites à frutetis absoluere, atque ab earum radicibus spinas & tribulos eradicare. Eo autem sic infatigabiliter pro immenso gaudio laborante, exigua quædam auis in cucullo eius ouum posuit, & auolauit. Cumque post laborem vestimentum repeteret, ouum videns, Domino gratias egit, ità dicens: Gloria tibi Christe Iesu fili Dei altissimi, qui secundùm magnam indulgentiam tuam, ouum mihi sicut pater filio donâsti. Nunc scio, quia me, etsi immeritum, in filiorũ tuorum numerum adoptare dignaris, & demonstrâsti mihi fore, vt multæ hîc sobolis pater efficiar. Deindè ouum exultans fratribus ostendit, & ait: Eccè fratres, quomodò nos diuina potentia in minimis visitare dignata est, vt potiora fideliter exequamur. Sed cùm eo in loco, per singulos dies in Domini seruitio perseuerantes, aliquanto tempore sese occultâssent, sicut non potest ciuitas abscondi super montem posita, neque Matth. 5.
accensa lucerna, posita super candelabrum: sic sacerdotis magni Carilephi tegi non potuit sanctitas, vt ab arbore, quæ ad maturitatẽ iam fruges perduxerat, populorum turbæ spiritalia poma decerperent, & lumen, quod latebat in tenebris, corda ignorantium illuminaret. Quo ergò ordine ad hominum notitiam eius merita peruenerint, exponamus.

Erat tum in ea solitudine taurus, qui syluester dicitur, miræ magnitudinis, miræque Cap. 8.
ferocitatis. Vulgò, à bouis deriuatione, bubalum eum vocant. Is diebus singulis, posi- Bubalus
ta feritate, ad sanctum Dei Carilephum venire solebat, & quasi benedictionem po- sancto viro
stulans, summisso capite accedebat ad eum, stans immobilis, donèc illius manibus familiaris.
contrectaretur. Itaque caput & collum eius seruus Dei cõtrectans, fratribus id quod futurum erat, ità prædixit: Cuiusdam potentis hominis taurus iste speciem præ se fert, Prædicit
qui cum magna indignatione ad nos venturus est: sed dispensatione diuina coactus, fratribus
cum omni mansuetudine recedet à nobis. idque posteà rei probauit euentus. Per quem bu-
idem enim tempus Francorum rex Childebertus cum robustissima manu, regio mo- balus ille
re ad Cenomanos veniens, aliquandiù illic morabatur. Indicatum est autem illi de præsignârit.
prædicti bubali vastitate & ferocitate, & quòd non solùm capi non posset, sed etiam volatu pennigero ab oculis videntium aufugeret. Id ille audiens, cum omni venandi apparatu ingressus est eremum, sagaciter inuestigans, vbinàm bubalus latitaret. Ad eius verò strepitum & clangorem buccinarum, canumque latratum & hominũ clamores commotum animal, ad sanctum Dei Carilephum, quasi ad portum refugij se recipiens, tremens ac palpitans, huc illucque toruis oculis adspectabat. Quem venatores insequentes velociter, inuenerunt prope Christi famulum stantem & palpitantem: timoreque perculsi, non sunt ausi propè accedere: sed protinùs veloci cursu reuertentes ad regem, ei, quæ viderant, cum magno pauore nunciauerunt. At ille versus in furorem, eò se deduci iubet ab ipsis: cumque vidisset seruum Dei, & bubalum ad tergum eius stantem, indignabundus ait: Quinam estis vos homines, aut vndè huc venistis, vel cuius hîc authoritate cõmoramini, & regiam venationem interturbare audetis? At Christi sacerdos Carilephus, non immemor præceptorum Domini, dicentis, In vestra patientia acquiretis animas vestras: cum omni humilitate properans Luc. 21.
ad regem, dixit ei: Nos, domine rex, ex Aquitaniæ partibus huc ad peregrinandũ vénimus, vt cœlestis patriæ indigenæ fieri mereamur. Reliquimus diuitias instabilis vitæ, vt ad illius semper mansuræ gloriam peruenire valeamus. His auditis, rex cum ingenti indignatione minitabundus ait: Omni cum celeritate hinc recedite, & alibì vobis sedem figite, nè deincèps à nostris hîc hominibus deprehensi, sæuissimis stipitum verberibus rumpamini. S. Carilephus constanter respondit: Non est necesse, clementissime rex, vt hac de re quicquam tibi respondeamus: ex paucis autem vitibus, à Christò nobis in hoc loco ostensis, modicus vini liquor expressus in paruulo vase habetur: petimus, vt pro benedictione cum his omnibus, qui tecum sunt, sumas indè, & sic ad tuum palatium cum lætitia reuertaris.

Eius autem verba rex despiciens, equũ vertit, aitque cum fremitu: Hoc facite, quod Cap. 9.
præcepi: mihi verò & meis nihil opùs est, vestræ rusticitatis mustum vt potemus. His dictis, vt fortissimus equi moderator abijt: sed Dominus Deus, qui serui sui merita decreuerat in lucem proferre, gradienti regi obstitit, nè posset iter prosequi.

Repentè

Childebertus rex, dū minas intētat ſeruis Dei, diuinitùs caſtigatur.

Repentè enim equus eius obriguit, & haud ſecùs atquè prę cipitium viam, qua tendebant, oſcitabundus refugiebat. Rex autem cœpit eum magna cōtentione impellere, virgis cædere, calcaribus cruentare. Sed videns nihil ſe proficere, nimia equi cæde fatigatus, mirabatur quid equo accidiſſet, vt nec progredi, nec retrocedere poſſet. Tum vnus ex Comitibus eius, diuina, vt reor, inſpiratione cōmotus, dixit ad eum: Superni regis famuli ſunt hi, quibus tu comminatus es præcellentiſſime rex: qui, vt arbitror, ſi vel Soli ipſi dixerint, Sta: ſtabit profectò Sol, curſumque ſuum ſine illorum imperio conficere non audebit. Dixit autem illi rex: Abi citiùs ad hominē Dei, ſi fortaſsis deprecari poſſis, vt vel ad ſua nos veſtigia repedare permittat. Mox veloci curſu, vt erat iuſſus, ad virum Dei reuerſus Comes, & ad eius pedes aduolutus, indicauit, quid regi euenisſet. Ille verò gratias agens Deo, comiter iuſſit regem ad ſe reuerti. Id vbi rex didicit, equus, qui pauloantè nulla verberum vi aut calcarium punctionibus, vt ſe loco moueret, adigi potuit, ad ſanctum Dei ſolita velocitate regreſſus eſt. Poſtquàm autem rex Dei ſeruum procùl vidit, ab equo deſcendit, curſuque concito & curuato corpore ad eum cucurrit, eiusque proſtratus veſtigijs, tranſgreſſorem ſe & impium, qui ſancto Dei contradicere auſus eſſet, cum lachrymis clamitabat. At Chriſti ſeruus eum complexans, erexit à tellure, exoſculatumque his inſtruxit admonitionibus: Ruſticitatis meæ verba accipe nunc inuictiſſime Princeps, & quæ à me dicentur, in cordis tui penetralia admitte. Dominum, qui in cælis eſt, regem te habere memento, cui, multùm neceſsè eſt conſiderare, quid placeat. Non te de loco regiminis inflata poteſtas extollat, nec reddat turgidum rerum tranſeuntium tumor: huius altitudo honoris temperetur ſancta humilitate. Recordari te conuenit, quòd cum omnibus hominibus vnus te mulieris partus effuderit in mundum, vno ſis cum cæteris omnibus mediatoris Dei & hominū Chriſti Ieſu redemptus cruore, æquali etiam regeneratus baptiſmate, vno Chriſti corpore & ſanguine cum pauperibus ſatieris. Dicit autem tibi Dominus per prophetam ſuum: Non aliud exquiro à te, nisì facere iudicium & diligere miſericordiam, & vt paratus ſis ire poſt Dominum Deum tuum. ſcriptum quippe eſt: Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem. Tu ergò pro conceſſa tibi à Domino regia poteſtate, homines culpę obnoxios impēſa pietate reſtitue: quia exigua eſt apud Dominum noſtrum miſericordia, ſi eos tantùm læſio non ſequatur, qui reatu carent. Cæleſte eſt, remittere ſcelera: terrenum, vlciſci. Tu itaque inſtàr poteſtatis æthereæ hoc poſſidebis regnum, ſi imperium tuum pietate ſublimaueris.

Carilephus regem inſtituit.

Mich. 6.

Prou. 20.

Cap. 10.

His admonitionibus inſtructus rex, ſtabat attonitus, àc ſi Deum in eius pectore cerneret, pollicebaturque ſanctiſſimas præceptiones, ipſius precibus adiutum, ſeſe impleturum. Deindè manus ſacerdotis exoſculans, obnixè rogabat, vt pro diuina benedictione poculum, quod antè promiſerat, porrigi iuberet. Quod cùm eſſet allatum, ſua manu obtulit regi vino plenum, qui illud hilariter accipiens, totum vinum exhauſit. Indè etiam alijs, qui aderant, bibentibus, rogabat eos ſacerdos Chriſti, vt tertiò & quartò biberent vſque ad ſatietatem, dicens de pleno ſemper impertire eum, quem non opprimat in largiendi volūtate paupertas: nec vnquàm animum diuitem facultate deſtitui, nec poſſe abundare hominem mente mendicum. Ità factum eſt, vt copioſa multitudo, quæ cum rege erat, ad ſatietatem biberet, nec vinum tamen in vaſe minueretur. Sed quid mirum, ſi vas plenum vino remanſit ſacerdotis Carilephi meritis, cùm ipſe author vitæ, qui quinque panibus quinq; hominum millia ſatiauit, promiſerit maiora eos facturos, qui in eius nomine eſſent credituri? Poſtquàm autem biberunt omnes & ſatiati ſunt, iterùm rex ad ſancti viri pedes ſe abijciens, obnixè rogabat eum, dicens: Video hominem Dei te eſſe, & illius huc miſſum voluntate. Oro igitur, vt digneris noſtræ ſupplicationis munus accipere, & de Madoalenſis fiiſci noſtri finibus, vbi poſſis monaſterium condere, quantum tibi viſum erit, eligere: vt congregata fidelium caterua, ſolitudo hæc in domum vertatur orationis: & vbi brutorum animalium fuit habitatio, ad laudem mundi redemptoris fiat hoſpitiū Angelorum: vt & te de conſtructione apud cæleſtem iudicem magna maneat merces, & meorum atque Francorum, qui mihi párent, fiat expiatio peccatorū. His regis flagitationibus vir ſanctus conſtrictus, id ſolum ſe accepturum aſſenſit, quod ad recipiendos peregrinos vno die aſello vectus circumire poſſet. Atque eo munere accepto, benè precatus eſt regi atque omnibus ſocijs eius, hortabaturque vt alacriter ad ſuum palatium rediret. Reuerſus rex domum, protinùs cum multa exultatione omnia Vltrogodæ reginæ ordine intimauit, eaque dixit ei: Neceſsè eſt, domine mi rex, vt velociter operādo cuſtodias cuncta, quæ didiciſti.

Nota has beati viri ſententias.

Matth. 14. Ioan. 14.

Offertur ei à rege Madoalenſis fiſcus pro extruēdo monaſterio.

His

His ità gestis, cœperunt serui Dei magis magisq; sedulis ieiunijs & orationibus vacare, vt quos aduersa perturbare non potuerant, prosperis successibus non eleuarentur. Porrò autem magnarum personarum sancti viri fama aures demulcente, multi ad eum hincindè cateruatim conuenêre, illius se precibus commendantes. Ille verò humaniter eos suscipiens, blandis sermonibus compellabat, & perindè ac si quidam mellis fauus ab eius ore manaret, eorum corda suauiter afficiebat, cum magna constantia & suauitate eis dicēs: O quàm venustas figulus noster Deus formauit in vobis imagines, quas ad perpetuæ æternitatis finxit similitudinem. Festinate ergò quantocyùs, quæ sunt iusta operando, ad eum ascendere, qui vt vos ab æterno æstuantis gehennæ incendio liberaret, dignatus est descendere, natus ex Virgine: ille alienus à crimine, vt vos à flagitijs mundaremini, mortem Crucis pertulit & flagella: vos sine tormento, recedendo à malo, & faciendo bonum, potestis ad eū pertingere. Filioli mei, fugacem istam & fallacissimam vitam despicite, & fugitiuas illecebras respuite. Hæc enim vita, caduca est & tam infida, vt nec amatoribus suis seruet fidem. Omnes in se sperantes decipit, cunctos de ipsa præfidentes irridet. Ipsa inter coniuges diuortia serit, inter amicos discordias, inter pacificos lites, inter fratres scandala. Ipsa iudicibus iustitiam, castis pudicitiam, artibus peritiam, moribus disciplinam eripit. Contemnite ergò vitam hanc, quæ hora vna existit, & puncto temporis amittitur: quę hodiè floresci, crās euanesci: ad illam autem veram vitam festinate, cui nullus vnquàm succedet finis. Quantum autem distat inter ignem viuum & picturam eius, tantum interest inter tormenta, quæ patitur hîc corpus: & illa, quæ anima passura est, si ignara creatoris sui, præsentis vitæ impleuerit cursum. Itaq; si quem vestrûm pondera peccatorum inclinant, ad pœnitentiæ portum sine hæsitatione confugiat, & cordis gemitu grauis sarcina alleuetur. Nolite tardare conuerti ad Dominum, qui ad vos & per suos prophetas clamat quotidiè, & per semetipsum vocare non desinit, dicens: Venite ad me omnes, qui onerati estis peccatis, & ego requiescere vos faciā. His informati sermonibus, qui ad S. Carilephum venerant, flentes ad sua habitacula recedebant.

Præclara eius oratio ad eos, qui eum inuisebant.

Matt. 11.

Adeò verò diuinus in eo fauor sese declarauit, vt si ægrotis manus imponeret, curarētur, quocunq; essent morbo oppressi: sed & de obsessis corporibus vociferabantur dęmonia, flagris se & cruciatibus nimijs, sacerdote Carilepho imperante, expelli, quos ille, breui cum lachrymis fusa oratione, ad extremos terrarum orbis fines relegabat. Ecquid verò pluribus me agere necesse est, quandò omnia referre nō possum? His sanationibus corporum etiam animarum studia iungebantur, vt multorū cordium oculi, illius monitis illuminarentur, atq; ad exercēda præcepta Dominica nutantiū animi excitarentur. Multi quidē ex illis sancti spiritûs inflāmati calore, mundanas respuentes illecebras, ad illius consortium conuolabant. Quodam autē die fodiente illo terram cum fratribus, qui ad conuersationem eius se adiunxerant, eo in loco, vbi ad construendū Domino templum fundamenta iactari debebāt, subitò magnū auri pondus in vase fictili sub terra inuénit repositum, vocatisq; fratribus, ait: En quātum nobis præstitit Deus noster, vt viri iusti in nobis vaticinium compleatur, ità dicentis: Habebimus multa bona, si timuerimus Deum. Non ergò eleuet se cor nostrum pro huius thesauri inuentione, qui nō propterea ostensus est nobis, vt eum possideamus, qui etiam proprias facultates amore cælestis patrię abiecimus: sed vt per nos peregrinis & indigentibus distribuatur. Quod ità etiam factum est. non enim erat in beato viro auri sacra fames aut cupído, vt cui mundus, vt ait Apostolus, iam esset crucifixus, sicut & ipse mundo: cui indumentum aliud non erat, nisì ciliciū, & nuda humus substrato cinere lectum exhibebat: qui nudis semper gradiebatur pedibus etiam in quacunq; aëris inclementia, memor illius sententiæ Saluatoris: Nihil tuleritis in via, neq; peram, neq; calceamenta. De ferculorum verò perceptione quid dicam, quādò cibi potusq; ferè expers, sola propemodùm lectione pascebatur? Quotiès tamen pro corporis sustentatione post biduum triduumq; ad refectionē sedebat, vile olus & parùm leguminis capiebat, neque id tamē ad satietatem. Vinum verò haud secùs atq; venenum respuebat, aquæ solius haustu contentus. Operabatur autem sedulò manibus, illud Apostolicum memorans: Qui non laborat, nec manducet. Vtebatur etiam lectione pro requie. His laboribus se macerans per singulos dies, ità se reddidit celebrem, vt ad eius conuersationem permulti aduolarent, crescereturque monachorum cœtus etiam ex viris spectabilibus, sonusque prædicationis loca omnia compleret.

Cap. 12.

Curat morbidos & dęmoniacos.

Inuenit S. Carilep. thesaurum aureum, quem in vsum piū distribuit.

Tob. 4.

Galat. 6.

Luc. 10.

Multa eius abstinētia.

2. Thes. 3.

Multi spectabiles viri fiunt monachi.

Cap.13. Dum hæc agerentur, peruénit ad aures Vltrogodæ reginæ de beatissimi Carilephi sanctitate, abstinẽtia, humilitate, & quòd esset prophetiæ spiritu plenus. Misit ergò ad eum quosdam ex iudicibus, qui reuerenter ab illo peterẽt, vt permitteret ipsi ad eum accedere, vt eius benedictione frueretur: simulq; offerret monasterio illius Madoalenses fines omnes. Postquàm illi hæc viro Dei significârunt, metuens ille, nè discipulorum mentes in aliquo stimularentur, per eos comiter reginæ hæc remandauit: Ite, inquit, dulcissimi filij, & renunciate reginæ, monachum in terris possessiones habere non debere: benedictionem verò, quam fideliter expetit tanquàm à seruis Dei, ipsam à supernis sedibus percepturam. Credo enim in omnipotentis Dei misericordia, qui me indignum ad hunc locum perducere dignatus est, & multorum fratrum quanuis inutilem patrem constituit, intrà hoc cœnobium sexum fœmineum nunquàm ingressurum: quod quidem ità seruatur vsq; in hodiernum diem. Reuersi illi, reginæ renunciauerunt, quæ sanctus vir mandauerat. Illa verò, vt fœmina prudẽtissima, de percepta benedictione Deo gratias agens, conticuit. O magnum cordatumq; sacerdotem, cuius erat sermo ad doctrinam opportunus, ad intercessionem commodus, ad necessarias exhortationes lepóre conditus. Qui ad excipiendos hospites erat promptissimus, in donis largus, in operatione pius, omnes ad ipsum venientes gratissimis pascens eloquijs. Tanta verò illi cura erat apud regem intercedendi pro miseris, vt se iniuria illos affecisse existimaret, si casu aliquo non statim supplicem ad regem epistolam misisset: quem etiam deprecando nunquàm defessus est. Quid multis immoror? Factus erat omnibus omnia, vt omnes faceret saluos. Erat autem vultus vitæ respondens, ità vt eum vidisse, præmij instàr esset: & cum eo habitare, magnam adferret securitatem.

Respuit à regina oblatas possessiones.

Monasterium S. Carilephi nulla ingreditur mulier.

Cap.14. Sed quid reformidas oratio? quid ceu carina scopulos refugiens perhorrescis? Velis nolis, cuius vita quanuis strictim dicta est, eius etiam narrandus est obitus. Circa finem igitur vitæ, quẽ sanctus sacerdos spiritu præuiderat, correptus febre, accitis cunctis fratribus, sic locutus est ad eos: Eccè charissimi filij, iam me ad migrandum ætas compellit, iam me ad suum ius originaria reuocat terræ particula. Scribite ergò in tabulis cordis vestri ea, quæ per me vobis dicuntur à Domino, & inuicèm vos adhortando, præcepta mystica seruate. Pacem, quam suis discipulis author nostræ salutis repetítis commendauit sermonibus, custodite, iram omnem & murmurationem ceu diaboli venena respuite. Authori bonorum omnium seruate pudicitiam, & cum omnibus hominibus pacem loquimini. Omnis mendax sermo non proficiscatur ab ore vestro, nè fortè sententia illa prophetica feriamini, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Non vos inquinet luxuria, non libido perturbet, non inuidia tabefaciat, non elatio inflet, non vana gloria demulceat. Damnate superbiam, quæ regina est omnium vitiorum. Fugite auaritiam, & omnes adinuẽtiones eius toto pectore repudiate: memineritis superbiam, libidinem, auaritiam alumnos suos omnes mittere in tartarum. Adulatio procùl sit à vobis, hospitalitatem diligite, cuius plerique studiosi, angelorum consortia meruêre. Super omnia momentis omnibus orate & psallite, vt sanctus spiritus custos vester sit nunquàm deficiens. Alterius ruina, vestra sit cautela: & aliena miseria, vestra afflictio sit. Flete cum flentibus, iacete cum iacentibus, donèc miserante Domino pariter releuemini.

Morituri præclaræ adhortationes.

Iohan.14. & 20.

Psalm.3.

Gen.18.

Rom.12.

Cap.15. Hæc & his similia sancto Patre prosequente, prostrati fratres omnes, cum gemitu & rugitu cordis immodicè flere cœperunt, ità vt oculorum imbre humum madefacerent: dicebantque ad illum: Cur, ô pater, hisce difficilibus temporibus acquisitum gregem tam citò relinquis? Væ nobis miseris, qui talem amittimus pastorem, cuius fruebamur alloquijs, & intercessionibus muniebamur. At pius pater, humanissimè eos suo more consolans, ait: Cur dulcissimi filij tam acerbè ploratis & plangitis? Pastor & congregator vester, qui in cælis est, si ad eius voluntatem vos conformaueritis, nũquàm deseret vos. Ego verò iam dissoluor, & tempus est vt pergam ad eum, quem à puero desideraui. Confortamini ergò, & Dominum benedicite: quia proficiscor à morte ad vitam, à labore ad requiẽ, ab afflictione & mœrore ad gaudium, à fame ad epulas, de tenebris ad lucem, de ignominia ad regnum & gloriam sempiternam. His dictis, hortabatur eos, vt psalmos Domino decantarent: ipse autem expansis in cælum manibus, hilari facie quasi inuitatus ad epulas, canebat: Misericordias tuas Domine in æternum cantabo: in generatione & progenie annunciabo veritatem tuam in ore meo. & illud: In manus tuas commẽdo spiritum meum: necnon adijciebat, de

Psalm.88.

Psalm.30.

profectio-

profectione securus: Confirmatum est cor meum in Domino, & exaltatum est cornu meum in Deo salutari meo: vt inter hymnos & cantica ad sedem suam cœlestis anima remearet. Inter hæc flentibus fratribus atque psallentibus, sacerdos Domini corpore Christi percepto, gaudens & exultans emisit spiritum. Ad cuius sancti corporis excubias tantæ populorum turbæ confluxêre, vt ad explicandum lingua non sufficiat. In tanta enim multitudine, vt ità dicam, penè totius prouinciæ, nemo fuit, qui illius beneficijs non deberet. Quæ verò illic lachrymæ, qui planctus extiterint, dicere nolo, nè post annorum curricula dolorem refricem. Eius sacrum corpus Calendis Iulij in basilica, quã ipse Domino construxerat, post altaris confinia posuerunt: vbi, quid viuens gesserit, vsque hodiè ossa mortua testantur. 1.Reg.2. Reddit Domino spiritum.

Ad eius enim sacratissimum tumulum dæmoniaci veniunt, & liberantur: periri veniunt, & vexantur: languidi veniunt, & curantur: rapaces veniunt, & vinciuntur. Atque ità fit, vt qui fideliter eò accedunt, salute potiantur: qui verò infideliter, iuxta Doctoris gentium vocem, tradantur satanæ in interitum carnis, vt spiritus salui fiant. Interim verò in dies crescebat erga sancti viri monasterium amor & timor. Amor quidem, quòd humiliter eò se conferentes, sani reuerterentur, quacunque fuissent infirmitate detenti: timor autem, quòd si quis proterua voluntate ausus esset accedere, diuina dispensatione coërceretur. Vnum sanè idemque insigne miraculum omittendum non est, quòd penè nullum latet ex ijs, qui in his regionibus morantur. Cap.16. Multa miracula ad sepulcrũ eius. 1.Cor.5.

Mulier quædam, Gunda nomine, quam clandestinus supplantator illexerat, spiritui sancto volens illudere, virili sumpta veste, in beatissimi Carilephi monasterium ingredi conata est, vt probaret, verúmne esset illius vaticinium, quo prædixerat sexui fœmineo nunquàm datum iri copiam in illud intrandi. Sed iusto Dei iudicio, priusquàm vel adspiceret cœnobij clausos aditus, arrepta à diabolo, retrorsùm ruit, adeoque fœdè ab illo vexata est, vt dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter femora, sicque factum est, vt quæ sacratis liminibus falsa oscula imprimere tentauerat, turpissimè deformata, immundas sui corporis partes osculari cogeretur: sexumque ipsa suum, quem virili habitu tegere voluërat, cunctis cernere volentibus palàm proderet. Ea res effecit, vt deinceps eò se conferre mulieres ausę non sint: patetque verum fuisse beati viri vaticinium. Cap.17. Punitur diuinitùs fœmina, volẽs in monasterium eius ingredi.

Illud quoq; recens miraculum silentio premere nolim, quod religiosos quosdam eius loci monachos retulisse scio. Homo quidam, immũdo correptus spiritu, humana voce perdita, instàr canum vlulabat. Obibat ille multa sacra loca, in quibus beatissimorum martyrum & confessorum corpora quiescunt, vt posset curari: sed cùm non haberet meliùs, Romam profectus est, vt vel beatissimi Petri Apostolorum principis precibus sanaretur. Cumque aliquot dies perseuerâsset in oratione, ab ipso Apostolo Petro in somnis admonitus est, vt sancti Carilephi monasterium repeteret, illic salutem recuperaturus. Paruit ille, & simulatquè valuas domûs Dei, vbi sancti viri ossa quiescunt, prostratus attigit, liberatus à dæmonio, loquendi vsum recepit, Deumque laudans & glorificans abscessit. Alia quædam pauca miracula recitat hic Author historiæ huius, quæ studio breuitatis omisimus: tandèm verò ità subiungit: Cap.18. Curatur dęmoniacus mutus.

Sed nunc mihi veniam tribuat decus optimorum sacerdotum, quòd de illius meritorum cumulo quędam ausus fui attingere, cuius si cuncta velim merita perstringere, dies me priùs, quàm sermo deficiet. Hæc autẽ pauca viro sancto & doctori peritissimo pio affectu, non scientia, impendi. Tu sacerdos Christi præpotẽs mihi apud Dominum tribue, vt quem religionis titulo illius pietas insigniuit, religiosorum reddat in diuina retributione participem. Sanctam etiam eorum congregationem, qui ad beatissimi sacerdotis Carilephi reliquias excubant, quasi ad eorum vestigia aduolutus suppliciter deprecor, vt meî memores esse dignentur, & suis precibus omnipotenti Domino me commendare non desinant, vt & hîc ab ęmulorum insidijs merear liberari, & in diuino examine meorum consequar veniam peccatorum: prętante Domino nostro Iesũ Christo, qui viuus & verus est Deus, cum Patre & Spiritu sancto in vnitate Trinitatis viuens & regnans nunc & semper, & per infinita secula seculorum, Amen. Cap.19. Conclusiõ Authoris.

MARTYRIVM SS. PROCESSI ET MARTINIANI, VT HABETVR IN PERANTIQVIS MS. CODICIBVS.

Consentiunt vetustißima Martyrologia. Stylum Frater Laurentius Surius aliquot locis nonnihil correxit.

s. Iulij. TEMPORE illo, quo Simon Magus intrinsecùs crepuit, & impijssimus Nero tradidit beatissimos Apostolos Christi Petrum & Paulum Paulino viro clarissimo magisteriæ potestatis, idem Paulinus mãcipauit beatissimos Apostolos custodiæ Mamertini: veniebantque ad eos multi Christiani infirmi, & curabantur eorum morbi, alijque à dæmonijs obsessi, liberabantur per orationes Apostolorum. Erant autem ijsdem beatissimis Apostolis custodiendis deputati milites multi, inter quos erãt duo magistriani * Mello principis, Processus & Martinianus. Qui cùm viderẽt mirabilia quę faciebat per beatos Apostolos suos Dominus Iesus Christus, admirantes dixerunt eis; Viri venerabiles, non potestis ambigere vestrî iam oblitum esse Neronem, quandoquidẽ nonus iam mensis agitur, quòd estis in custodia. Rogamus itaque vos, vt eatis, quocunquè voletis: tantùm in eius nomine, per quem facitis res admirandas, baptizetis nos. Dixerunt eis beatissimi Apostoli Petrus & Paulus; Si credere velitis toto corde & animo in nomen Trinitatis, vosipsi quoquè facere poteritis, quæ nos facere cognouistis. Hoc vbi audiêrunt, qui in custodia erant, omnes vnanimiter clamabant; Donate nobis aquã, quia siti periclitamur. Eadem hora beatissimus Petrus Apostolus in ipsa custodia Mamertini dixit ad omnes; Credite in Deum patrem omnipotentem, & in Dominum nostrum Iesum Christum filium eius vnigenitum, & in spiritum sanctum, & omnia ministrabuntur vobis.

*Aminelli

Tum omnes abiecerunt se ad pedes Apostolorum, rogantes vt baptismum ab eis perciperẽt. At verò beatissimi Apostoli orauerunt Deum, orationeque expleta, beatus Petrus in monte Tarpeio signũ Crucis expressit in eadem custodia, atque eadem hora emanârunt aquæ è monte: baptizatique sunt beati Processus & Martinianus à beato Petro Apostolo. Hoc vt viderũt cuncti, qui erant in custodia, prostrauerũt se ad pedes beati Petri Apostoli, & baptizati sunt promiscui sexûs & diuersę ętatis numero quadragintaseptem. Obtulit aũt pro eis sacrificium laudis, & participes eos fecit corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. Deindè beati Processus & Martinianus dixerunt ad sanctos Christi Apostolos; Pergite, quò vultis. oblitus enim vestrî Nero, de vobis desperauit. Exeuntes ergò de custodia sancti Apostoli, per viam, quæ Appia nuncupatur, ad portam Appiam peruenerunt. Beatissimo autẽ Petro Apostolo, cuius pedẽ attriuerant compedes ferrei, cecidit fasciola apud sepem in via noua: cumq; venisset ad portam Appiam, vidit Dominum Iesum Christum, eumque agnoscẽs, dixit illi; Domine, quò vadis? Et Dominus: Romam, inquit, redeo, vt iterùm crucifigar: tu autẽ Romam reuertere. redijtq; Petrus Romam manè, & milites tenuerunt eum. Nunciatum est autẽ Paulino viro clarissimo, magistro officij, Processum & Martinianum Christianos effectos esse. Misit ergò milites, comprehensosq; iussit in custodiam retrudi. Alia die præcepit sibi eos exhiberi, adductisq; ad conspectum suum, dixit; Sic stulti facti estis, vt deserentes deos & deas, quos inuictissimi principes colunt, & antiquitas adorat, temeritate ducamini, militiæ vestræ priuandi ornamentis? Respondit Martinianus clara voce; Nos iam demùm cœpimus habere sacramenta militiæ cælestis. Paulinus vir clarissimus dixit; Deponite amentiam pectoris vestri, & adorate deos immortales, quos ab incunabulis vestris venerati estis & coluistis, in quorũ religione enutriti estis. Beati martyres vna voce dixerunt; Nos Christiani facti sumus. Ait Paulinus vir clarissimus; Audite me commilitones mei, & facite quæ dico, & estote amici mei, & fruimini militia vestra, dijsque omnipotentibus sacrificãtes, viuite, & sitis præclari apud principes nostros. Responderunt ambo; Sufficiat, nos declarâsse tibi veros nos esse Christianos, & seruos Dei & Domini nostri Iesu Christi, quẽ beatissimi Apostoli eius Petrus & Paulus prædicauerunt.

Insigne miraculum.

Multi baptizãtur in carcere à S. Petro.

Sistuntur coram iudice Processus & Martinianus.

Paulinus

Paulinus vir clarissimus dixit; Iam dixi vobis,& iterùm repetens dico: obtempera-
te consilio meo, & viuite. Illi autem tacuerunt. Iterùm atque iterùm Paulinus eadem Lapidibus ora eorum tunduntur.
inculcans, cùm se videret nihil proficere, iussit lapidibus eorum ora contundi. Cum-
que diù cæderentur, clamabāt ambo pariter, Gloria in excelsis Deo. Paulinus vir cla-
rissimus dixit militibus suis; Proferte tripodam, vt sacrificent maiestatibus. Beati mar-
tyres responderunt; Nos semel obtulimus nosipsos Deo omnipotenti. Allata tripo-
da, Paulinus ait; Facite, quæ dico. Allatus est autem etiam Iupiter aureus. Eo viso, rise-
runt sancti martyres, & in tripodam atq; Iouem coram Paulino expuerūt. Tunc Pau-
linus iussit eos in eculeo suspendi, & neruis attrahi, atque fustibus cædi. Illi autem ala- Fustibus cæduntur.
cri vultu lætantes dicebant; Gratias tibi agimus Domine Iesu Christe. Paulinus ma-
gister officij nimio furore incensus, iussit flammas ad eorum latera admoueri. At mar Latera aduruntur.
tyres clamabant: Benedictum nomē Domini nostri Iesu Christi, quē beatissimi Apo-
stoli eius Petrus & Paulus prædicauerunt.

Erat tum ibi matrona quædam nobilissima, Lucina nomine. Ea assistens eis, con-
firmabat eos his verbis; Constantes estote, milites Christi, & nolite metuere pœnas,
quæ ad tempus sunt. Paulinus verò dixit ad eos; Quæ est isthæc vestra amentia? At illi
corroborati, irrisêre tormenta. Iussit ergò Paulinus in eculeo suspensos scorpioni- Cæduntur scorpionibus.
bus castigari, adhibita voce præconis, ità dicentis; Præcepta principum contemnere
nolite. Eadem hora Paulinus sinistro oculo orbatus est, ductusque pœnitentia, præ
dolore exclamauit; O carmina artis magicæ, præcepitq; eos deponi de eculeo, & diù
maceratos, in Mamertini custodiam retrudi: ijs autē sedulò ministrabat Lucina ma-
trona venerabilis. Post triduum Paulinus subitò à dæmone arreptus, expirauit. At fili-
us eius Pompinius vociferans ibat ad Palatium; Moderatores, inquiens, & guber-
natores Reipublicæ, subuenite, vt extinguantur arte magica imbuti. Audiens hoc Cæ-
sarius vrbis prefectus, rem gestam indicauit Neroni Augusto, qui iussit sine mora illos
interfici. Pompinius itaque filius Paulini, cœpit fortiter vrgere Præfectum vrbis Cæ-
sarium. Tum prefectus tulit in eos sententiam: eiectique è custodia, & ducti extra mu-
ros vrbis Romæ, via Aurelia capite cæsi sunt. Cùm vidisset autem illos beatissima Lu- Plectuntur capite.
cina, cum familia sua sequebatur eos vsque ad aquæductum, vbi etiam decollati sunt,
& trunca eorum corpora relicta sunt canibus deuorāda: quæ eadem sanctissima ma-
trona collegit, & condiuit preciosis aromatibus, sepeliuitq; in prædio suo in arenario
iuxta locum, vbi plexi sunt sexto Nonas Iulias via Aurelia: vbi etiam præstantur bene-
ficia eorum vsque in hodiernum diem, regnante Domino Deo atque Saluatore no-
stro IESV CHRISTO.

DE IISDEM BEATIS MARTYRIBVS, EX HOMILIA 32. *in Euangelia, beati Gregorij Papæ.*

AD sanctorum martyrum (Processi & Martiniani) corpora consistimus fratres mei. Nunquid isti carnem suam in mortem darent, nisi eis certissimè constitisset, esse vitam pro qua mori debuissent? Eccè qui ità crediderūt, miraculis coruscant. Ad extincta nanq; eorum corpora viuentes ęgri veniunt, & sanantur: periuri veniunt, & à dę- Miracula ad eorum monumentum.
monio vexantur: dæmoniaci veniunt, & liberantur. Quomodò ergò illic viuunt, vbi viuunt, si in tot miraculis viuunt hîc, vbi mortui sunt? Rem fratres dico breuem verbo, sed non paruam merito, quam religiosis quibusdam senioribus narrantibus agnoui. Gotthorum tempore matrona quędam fuit valdè religiosa, quæ ad horum martyrum (de Processo & Martiniano dicit) ecclesiam crebrò veniebat. Quadam die, dum ex more ad orandum venisset, egrediens, duos stantes sub peregrino habitu monachos inuénit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynæ præcepit. Sed priusquàm eius erogator eis ad largiędum eleemosynam propinquâsset, adstiterunt illi viciniùs, & dixerunt; Tu nos modò visitas, nos te in die Vide quid cōferat inuocatio Sanctorū.
iudicij requiremus, & quicquid possumus, præstabimus tibi. Quo dicto, ab oculis eius ablati sunt. Territa illa, ad orādum redijt, seseque in lachrymis prolixiùs effudit: & fa-
cta est posthàc tanto instantior in opere, quāto certior de promissione. Si autem iux-
ta Pauli vocem, est fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparen- Hebr. 11.
tium: nequaquàm iam dicimus, vt venturā vitam credatis: quia eccè ipsi, qui in illa vi-
uunt, humanis obtutibus visibiliter præsentātur. Quod enim videri potest, meliùs di-

citur sciri, quàm credi. Venturam ergò vitam nos Dominus magis voluit scire, quàm credere, qui eos, quos inuisibiliter recipit, apud se viuere nobis etiã visibiliter ostendit. Hos ergò, fratres charissimi, in causa vestri examinis, quam cum districto iudice habebitis, patronos facite, hos in die tanti terroris illius defensores adhibete. Certè si apud quendam magnum iudicem causa quælibet vestra esset die crastino ventilanda, totus hodiernus dies in cogitatione duceretur? patronum vestra fraternitas quæreret, magnisque precibus ageret, vt apud tantum iudicem sibi defensor veniret. Eccè districtus iudex Iesus venturus est? tanti illius Angelorum Archangelorumque concilij terror adhibetur: in illo conuentu causa nostra discutitur, & tamen nos patronos modò non requirimus, quos tunc defensores habeamus. Adsunt defensores nostri, sancti martyres? rogari volunt, atque, vt ità dixerim, quærunt, vt quærantur. Hos ergò adiutores vestræ orationis quærite? hos protectores vestri reatûs inuenite? quia nè punire peccatores debeat, rogari vult & ipse, qui iudicat. Vndè etiam longo tempore comminatur iram, & tamen misericorditer expectat. Sic autem nos & misericordia eius refoueat, vt nullo modo negligentes reddat? sic peccata nostra perturbent, vt mens in desperationem non proruat. Quia & si præsumentes metuimus, & metuentes speramus, æternum regnum citiùs adepturi sumus per eum, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritûs sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Sanctorum patrocinia nobis conciliare debemus.

Sancti martyres rogari volunt, vt nobis subueniant.

VITA BEATAE MONEGVNDIS CONIVGATAE, AVTHORE S. GREGORIO TVRONEN. EPISCOPO, *Lib. De vita Patrum, Cap. 19. quod in 10. capitula diuisimus.*

Iulij 2. Beneficia Dei immẽsa. Cap. 1.

INSIGNIA diuinorum beneficiorum charismata, quæ humano generi cælitùs sunt indulta, nec sensu concipi, nec verbis proferri, nec scripturis poterunt comprehendi, cùm ipse Saluator mundi ab illo rudis seculi exordio Patriarchis se præstat videri, Prophetis annunciari, ad extremum semper Virginis intactæq; Mariæ dignatur vtero suscipi, & præpotens immortalisque creator, mortalis carnis patitur amictu vestiri, mortẽ pro hominis ob peccatum mortui reparatione adire, victorque resurgere. Luc. 10. Qui nos grauium facinorum spiculis sauciatos, ac latronum insidiantium vulneribus affectos, infuso meri oleiq; liquore, ad stabulum medicinæ cælestis, id est, Ecclesiæ sanctæ dogma perduxit: qui nos exemplis sanctorum viuere, incessabili præceptionis suæ munere cohortatur, nobisque non modò viros, sed ipsum etiam inferiorem sexum, non segniter, sed viriliter agonizantium præbet exemplum: quæ non solùm viris legitimè decertãtibus, verumetiam fœminis, in his præsertim fauorabiliter desudantibus, siderea regna confert: sicut beatæ Monegundi, quæ relicto genitali solo, tanquàm regina prudens, quæ audire sapiẽtiam Salomonis adiuit, beati Martini basilicam, vt eius miracula quotidianis momentis miraretur, expetijt, hauriretque de fonte sacerdotali, quo posset aditum nemoris paradisiaci recludere. 3. Reg. 10.

Cap. 2. S. Monegũdis patria.

Igitur beatissima Monegundis, Carnotenæ vrbis indigena, parẽtum ad votum copulata coniugio, duas filias habuit, super quibus valdè gauisa lætabatur, dicens: Quia propagauit Deus generationem meam, vt mihi duæ filiæ nascerentur. Sed hoc mundiale gaudium intercepit seculi huius amaritudo, dum puellæ, modica febre pulsatæ, metam naturæ debitam concluserãt. Ex hoc genitrix mœsta deplorans, orbatamque se lugens, non diebus, non noctibus à fletu cessabat, quã non vir, non amicus, non vllus propinquorum poterat consolari. Tandèm verò in se cõuersa, ait: Si nullam consolationem de obitu filiarum capio, vereor nè ob hoc lædam Dominum meũ Iesum Christum. Sed nunc hæc lamenta linquens, cũ beato Iob consolata, decantabo: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ità factũ est. sit nomen Domini benedictũ. Et hæc dicens, exuta veste lugubri, iussit sibi cellulã paruulam præparari, in qua tantummodò fenestellã, per quã modicũ lumen posset cernere, præcepit aptari: ibiq; contẽpto mũdi ambitu, spreto viri cõsortio, soli Deo, in quo erat cõfisa, vacabat. Iob 1. B. Monegũdis se arctissimè includit.

Fundens

Fundensque orationem pro ſuis ac populi delictis, habens puellulam vnam, cuius ei famulatu miniſtrabatur aquæ neceſſitas, accipiebat etiam farinam hordeaceam, infuſosque lymphis cineres diligenter colans, ex ea aqua mixturam maſſæ conficiebat, formatosque proprijs manibus panes ipſa coquens, poſt longa ieiunia reficiebatur. Reliquum domûs ſuæ cibum pauperibus diſpenſabat. Eius eſca & potus.

Factum eſt autem quadam die, vt memorata puella, quæ ei conſueuerat famulari, & credo inimici aſtu ſeducta, cui ſemper bonis iniurias irrogare mos eſt, ſe ab eius famulatu ſubtraheret, dicens: Non potero ego cum hac domina permanere, quę in tali abſtinentia cõmoratur: ſed potiùs vtar ſeculo, ac cibum potumque in abundantia ſumam. Quintus autem iam fluxerat abſceſſionis eius dies, quòd hæc religioſa neque farinam conſuetam, neque aquam acceperat, ſed perſtabat immobilis, & fixa manẽs in Chriſto: in quo quiſque locatus vel fundatus, nec venti turbine, nec fluctuum impulſione dilabitur: nec enim ſibi illa de mortali cibo vitam, ſed de verbo Dei (ſicut ſcriptum eſt) putabat inferri, cõmemorans illud ſapiẽtiæ Salomoniacæ prouerbium: Quia non necabit Dominus fame animam iuſti. & illud, Quia iuſtus ex fide viuit. Sed quoniam corpus humanum abſque eſu terreno ſuſtentari nequit, proſtrata in orationem, petijt, vt qui manna populo eſurienti de cælo, lymphasque ſitienti produxit è ſaxo, ipſe quoquè alimentum, quo parumpèr corpuſculum feſſum confortaretur, dignaretur indulgere. Protinusque ad eius orationem nix de cælo decidua humum operuit. Quod illa cum gratiarum actione cernens, educta manu per fenèſtram, quod circa parietem erat, ex ipſa niue collegit, de qua aquam exprimens, panem ſolitum formauit, quo vſque ad alios quinque dies victum corporeum miniſtrauit. Cap. 3. Deut. 8. Prouer. 10. Haba. 2. Exod. 16. Num. 20. Cælitùs aẽ cipit aquã.

Habebat autem contiguum cellulæ paruulum viridarium, in quod pro quadam releuatione prodire erat ſolita. In illud igitur cùm ingreſſa eſſet, intuens herbas loci ac deambulans, mulier, quæ triticum ſupra tectum ſuum ſiccandum poſuerat, quaſi de eminentiori loco curis oppleta mundanis, importunè proſpexit, moxque oculis clauſis lumine caruit. Cognoſcens autem reatum ſuum, ad eam accedit, rem vt geſta fuerat pandens. At illa deijciens ſe in orationem, ait: Væ mihi, quia pro paruitatis meæ perſona peccatrice, aliorum clauſi ſunt oculi. Et conſummata oratione, impoſuit manum mulieri. Confeſtim autem, vt ſignum Crucis expreſſit, mulier viſum recepit. Homo ex pago illo, qui olim auditum perdiderat, ad hanc cellulam deuotus aduenit, pro quo deprecati ſunt parẽtes eius, vt ei manus hæc benedicta dignaretur imponere. Sed illa indignam ſe proclamans, per quam Chriſtus operari dignaretur, ſolo proſtrata, & quasi ipſa Dominicorum pedum veſtigia lambens humiliter, pro eo diuinam clementiam ſupplicauit: illaque adhuc ſolo decumbente, aures ſurdi apertæ ſunt, redijtque ad domum propriam, mœrore ablato, cum gaudio. Cap. 4. Sanat cæcã. Itẽm ſurdũ.

His ſignis glorificata inter ſuos, nè vanæ gloriæ lapſum incurreret, ſancti Martini antiſtitis baſilicam, relicto cõiuge, cum familia & omni domo ſua, fideliter expetiuit. Cumque iter cœptum carperet, venit ad vicum vrbis Turonicæ, cui nomẽ eſt Euena, in quo Medardi Sueſſionici confeſſoris reliquiæ continentur, cuius & vigiliæ ea nocte celebrabantur. Ibi igitur illa attentè excubans in oratione, hora debita cum reliquo populo ad Miſſarum acceſſit ſolennia. Quæ dum à ſacerdotibus Dei celebrarentur, aduenit quædam puella puſtulæ malæ veneno conflata, procidítque ad pedes eius, dicens: Súbueni mihi, quia mors iniqua vitam conatur eripere. At illa more ſolito in oratione proſtrata, ſupplicauit pro ea Deo omnium creatori, erectaque ſignum Crucis impoſuit: ſicque in quatuor partes vulnere excrepante, puellam, pure decurrente, mors importuna reliquit. Cap. 5. Itẽm puellã à puſtula.

Poſt hæc ad baſilicam ſancti Martini Monegundis beata peruenit, ibique proſtrata coram ſepulcro gratias agens, quòd tumulum ſanctum oculis proprijs contemplari meruerat, in cellula parua conſiſtens, quotidiè orationi ac ieiunijs vigilijsque vacabat. Sed nec ille locus ab eius virtute fuit inglorius. Nam viduæ cuiuſdam filia manus contractas detulit, cui vt illa exorata ſignum ſalutis impoſuit, manibus ſuis digitos puellæ contrectare cœpit. Extenſis verò digitis, neruisque directis, volas laxauit incolumes. Dum autem hæc agerentur, audita vir illius fama beatæ, conuocans amicos vicinosque ſuos, perrexit poſt eam, ac reduxit ad propria, & eam in cellulam, in qua priùs habitauerat, intromiſit. At illa non ceſſabat ab opere, quo conſueuerat, ſed exercebatur in ieiunijs & obſecrationibus, vt tandèm locũ, in quo habitare deſiderabat, poſſet acquirere. Inchoat iterùm iter deſideratum, implorans beati Martini Cap. 6. Aliud miraculum.

auxilium, vt qui dederat desiderium, tribueret & affectum peruenièdi ad basilicam. Reuertitur ad cellulam illam, in qua priùs fuerat commorata, in eaque perstitit in-
Duritia vitæ eius. concussa: nec enim est ampliùs à viro suo quæsita. Ibi verò paucas colligens monachas, cum fide integra & oratione degebat, nõ sumens panem nisi hordeaceum, non vinum, nisi parùm in diebus festis, & hoc ipsum aqua nimia temperatum, nullum habens stratum fœni, paleæque mollimen, nisi tantùm illud, quod intextis iunci virgulis fieri solet, quas vulgò mattas vocant. Hoc superponebat formulæ, hoc solo supersternebat, hoc erat quotidianum scamnum, hoc culcitra, hoc plumella, hoc erat stragulum, hoc omnis lectuli commoditas: sic docens easdem facere, quas secum adsciuit. Ibique in Dei laudibus degens, multis infirmis, oratione facta, salutaria impartiebat medicamenta.

Cap. 7. Mulier quædam filiam suam exhibuit vulneribus plenam, & pus eadem genuerãt.
Saliua sua sanat puellam. Tunc illa, facta oratione, saliuã ex ore suscipiens, vulnera sæua perunxit, puellamque reddidit sanam, opitulante eius virtute, qui cæci nati oculos sputo formauit. Puer verò incola loci, maleficium in potione hausit, de quo, vt asserunt, serpentes generati in
Iohan. 9. intraneis pueri, magnum dolorem suis morsibus excitabant, ità vt nulla quiescendi mora vel in modicum momentum indulgeretur: sed neque cibum aut potum capere poterat: & si quandò aliquid accipiebat, protinùs reijciebat. Hic adductus ad beatam fœminam, petijt se eius virtute mundari. Cumque illa reclamaret, indignam se esse, quæ hæc agere posset, implicita precatu suorum, ventrem pueri palpabat palma demulcens, sensitque ibi anguium venenatorum nequitiam latitare. Tunc accepto pampini viridis folio, saliua liniuit, fixitque super eum Crucis beatæ signaculum. Quo
Item puerũ morbidum. posito super aluum iuuenculi, dolore paululùm sedato, obdormiuit in scamno, qui olim doloribus insistentibus caruerat somno. Post vnius verò horæ momentum consurgens, & ad purgandum ventrem egressus, pestiferæ generationis germen effudit, gratiasque referens ancillæ Dei, sanus abscessit.

Cap. 8. Alius verò puer paralytica ægritudine contractus, ante eam inter manus delatus est aliorum, deprecans à beata sanari. At illa in oratione prostrata, precem pro eo effudit ad Dominum. Consummata verò oratione consurgens, apprehensa manu
Item paralyticum. pueri, erexit eum, sospitemq; abire permisit. Mulier erat cæca, quæ adducta ad eam, deprecata est, vt ei manus imponeret. At illa respondit: Quid vobis & mihi, homines Dei? Nónne sanctus Martinus hîc habitat, qui quotidiè illustrium opere virtutum refulget? Illuc accedite, ibi obsecrate, vt ipse vos visitare dignetur: nam ego peccatrix quid faciam? Illa verò in sua petitione perdurans, aiebat: Deus per omnes timentes nomen suum, quotidiè opus exercet egregium: ideoque supplex ad te confugio, cui præstita est diuinitùs gratia curationum. Tunc commota Dei famula, luminibus se-
Item cæcã restituit. pultis manus imposuit: statimque reseratis cataractis, mundum latè patentem, quæ fuerat cæca, prospexit. Multisque etiam energumentis ad eam ingressis vt manus imposuit, fugato hoste nequam, sospitatem restituit. Nec morabãtur ex his curari, quos ad se sancta permisisset accedere.

Cap. 9. Iam autem tempus vocationis eius appropinquabat, & defessa corpore soluebatur. Quod cùm viderent sanctimoniales, quas secum habebat, flebant valdè, dicẽtes: Et cui nos, mater sancta, relinquis? vel cui commendas filias, quas in locum hunc pro Dei intuitu congregâsti? At illa parumpèr lachrymans, ait: Si pacem sanctificationemque sequamini, Deus erit protectio vestra, habebitisque sanctum Martinum Antistitem pastorem magnum. Ego quoquè non discedam à vobis: sed inuocata adero
Sãcti inuocati adsunt nobis. in medio charitatis vestræ. At illæ rogabant, dicentes: Venturi sunt multi infirmi ad nos, flagitantes benedictionem à te accipere: & quid faciemus, cùm te non viderint esse superstitem? Confusæ enim eos foràs emittemus, cùm tuam faciem non cõtemplabimur. Rogamus autem, vt quia hæc ab oculis nostris absconditur, saltẽ digneris oleum salemque benedicere, de quo possimus ægrotis benedictionem flagitantibus ministrare. Tunc illa, benedicto oleo ac sale, tradidit eis: quæ suscipientes, diligen-
Obijt S. Monegũdis tissimè seruauerunt. Sicque beatissima obijt in pace, & sepulta est in ipsa cellula, multis se in posterum virtutibus repræsentans. Nam de memorata benedictione multi post eius transitum ægroti incolumitatis beneficia sunt experti.

Cap. 10. Bosonis deniquè Diaconi pes vnus à pustula mala intumuerat, ità vt gressum facere non valeret, deportatusque ad eius templum, orationem fudit. Puellæ verò accipientes ex oleo memorato, quod sancta reliquerat, posuerunt super pedem eius, &

extem-plò

extemplò aperto vulnere, defluente veneno, sanatus est. Cæcus quidam adductus ad eius tumulum, in oratione prosternitur: irruente autem in eum sopore, obdormiuit, apparuitque ei beata, dicens: Indignam quidem me iudico exæquari sanctis: sed tamen vnius hîc oculi recipies lumen: deincèps autem propera quantocyùs ad pedes beati Martini, & prosternere in compunctione animi coram eo. ipse enim tibi restituet alterius oculi visum. Expergefactus homo, vnius oculi recepto lumine, abijt quò iussio impulit imperantis, ibique iterùm obsecrans beati confessoris virtutem, depulsa cæci oculi nocte, videns abscessit. Mutus etiam ad hunc beatæ tumulum prostratus decubuit, qui intantùm fide compunctus est, vt riuis lachrymarum cellulæ inficeret pauimentum: qui consurgens, absoluta lingua virtute diuina, regressus est. Alius deniquè mutus veniens & decumbens, corde tantùm implorabat, & non voce solubili beatæ fœminæ auxilium, in cuius ore de memorata benedictione parte infusa, erumpente sanguine mixto cum pure, vocis officium meruit adipisci. Frigoriticus quoquè accedens ad hoc monumentum, vt palam tegentem attigit, restincta contagionis febre, conualuit. Contractus verò, Marcus nomine, manibus deportatus aliorum ad sepulcrum beatæ, orationem diutissimè fudit: hora autem nona pedibus proprijs stetit, domumque regressus est. Leodinus puer cùm in valetudinem grauem irruens, quarto ægrotaret mense, & non solùm gressuum, verumetiam iam ciborum vsum, insistẽte febre nimia, perdidisset, ac eius deportatus sepulcrum, præmortuus accepta salute, surrexit è tumulo rediuiuus. Quid de frigoriticis reliquis loquar, cùm plerisque hoc fuerit beneficiũ remedij, dum palam tumuli sunt fideliter osculati? Quid etiam de energumenis? qui adducti ad cellulam beatæ, cùm limen sanctum fuerint ingressi, integræ menti restituuntur. Nec enim moratur larua egredi è corpore, cùm sanctæ huius senserit adesse virtutem, operãte hoc Domino nostro Iesu Christo, qui timentibus nomen suum præmia largitur æterna.

Miracula ad eius tumulum.

VITA S. SVVITHVNI EPISCOPI VVINTONIENSIS, AVTHORE GOTZELINO MORINEN. QVI CLAruit anno Christi 1110. *quanquàm suspicor hanc non nisi Epitomen esse vitæ ab illo conscriptæ. Stylum modicè hincindè correxi.*

GLORIOSO rege Anglorum Egberto regnante, qui regi Kinegilpho, ab idolatria per beatum Birinum conuerso, octauus in regni administratione successit, beatus Suuithunus, pater & pastor in Ecclesia Dei futurus, cursûs sui in stadio mundi huius exigendi, diuina ordinante misericordia, accepit exordium. Annis verò puerilibus, pia simplicitate transactis, iugum Dominicæ seruitutis suis humeris imponi voluit, susceptumque humiliter viriliterque portauit. Itaque in clerum adscitus, de gradu in gradum, de virtute in virtutem, gressus eius Deo per omnia dirigente, conscendens, sub Helinstano Vuintano Episcopo, ad sacerdotij honorem prouectus est. Porrò autem curabat seipsum ministrum idoneum & probabilem Deo semper exhibere, verbum veritatis rectè & catholicè tractare, humanitati & mansuetudini studere, opera pietatis ante omnia exercere, non rectè neq; ordine viuentes, virga castigationis corrigere, humiliter omnibus inseruire.

Iulij 2.

Fit clericus.

Virtutes eius.

Eius fama vbi ad regis aures peruenit, ab illo accersitus est, & inter præcipuos amicos numeratus. Commendauitque ei rex filium suum * Adulphum, liberalibus disciplinis erudiendum, & sanctis moribus instruendum: quem posteà Subdiaconum ordinauit. At tamen patre eius sine hærede ex hac vita decedente, cùm præter eum nullus alius hęres superesset, Leone Pontifice dispensante, vxorem duxit. Defuncto verò Helinstano Episcopo, omnium votis Suuithunus electus est. Eius precibus & exhortationibus rex Adulphus permotus, ecclesijs Dei vniuersam decimam terræ regni sui benignè donauit, liberèque sibi vendicare concessit. Idem sanctus Episcopus pontem Vuintonienſem, qui est ad Orientem, construxit: Cumque ei ædifi-

* Quidam Alidulphũ vocant.

Creatur S. Suuithunus Episcopus.

ei ædificando solicitam nauaret operam, quodam die illo ad opus residente, quędam paupercula mulier eò venit oua venalia in vase deferens: quam apprehensam operarij lasciuientes & ludibundi, magno incommodo affecerunt, ouis vniuersis non ereptis, sed confractis. Illa igitur pro illata iniuria & damno dato, cum lachrymis & eiulatu coram Episcopo conquerente, vir sanctus pietate permotus, vas, in quo erant reposita oua, corripit, dextra signum Crucis exprimit, ouaque incorrupta & integra restituit.

Miraculũ.

Multæ eius præclara exempla.

Solebat verò studiosè fabricare ecclesias ijs locis, quibus non erant: porrò dirutas & confractas instaurare. Dedicaturus sacras ædes, non equo vehebatur sublimis, nec secularis pompæ apparatum sibi adhibebat: sed clericis & familiaribus suis comitantibus, nudis pedibus humiliter incedebat. Ad conuiuia sua accersebat non locupletes, sed egenos & pauperes. Os ei semper apertum erat ad cohortandos peccatores ad agendam pœnitentiam. Monebat stantes, darent operam, nè caderent: lapsos, vt resurgerent. Cibum non vt ventrem farciret, sed pro suî sustentatione parcè & moderatè sumebat. Post multas vigilias multosque labores, nè deficeret, somni paululùm admittebat, psalmis & canticis spiritualibus semper intentus. Proximis semper, perindè ac sibijpsi, quod vtile, quod honestũ, pium & sanctũ esset, modesto & humili sermone proponebat. Vixit vir beatus vsque ad vitæ exitum in vera obseruatione mandatorum Dei, omni custodia seruans cor suum in omni munditia & spiritali puritate, catholicæ & Apostolicæ doctrinæ custos integer, filiorum spiritaliter regeneratorum in sanctæ conuersationis studio eruditor peruigil & magister. Humilitatem & mansuetudinem accuratiùs sectabatur. Deniquè pacem & sanctimoniam sequens, fontem vitæ & sempiternæ beatitudinis sitiebat. Atque ità feliciter migrauit ab hoc seculo ad sidereas mansiones sexto Nonas Iulij, anno salutis octingentesimo sexagesimosecundo. Iussit verò non intrà ecclesiam, sed extra eius septa, indigno & vili loco se tumulari.

Eius beata mors.

Multa post obitũ eius miracula.

Post obitum suum multis coruscauit miraculis: inter quæ apparuit cuidam viro, incredibili membrorum omnium infirmitate laboranti, admonens, vt Etheluuoldum Vuintonienſem Episcopum adiret, diceretque ei diuinæ prouidentiæ ità visum, vt corpus ipsius à loco, in quo conditum erat, sublatum, intrà ecclesiam digniori loco honorificentiùs tumuletur. Si diffidat & hæsitet, testimonij loco habiturum sanitatem, quam, profligato eadem hora morbo, quo diù laborâsset, ilicò esset recuperaturus. Addidit etiam, vt ad locum sepulturæ veniat, vnum ex ferreis annulis, qui etiamnùm lapidi infixi visuntur, sine vlla lapidis læsione extracturus, rursumque pari facilitate, nihil læso lapide, in suum locum repositurus. Surgit ille perfectè sanus: vtì prædicta erant, omnia reperit, cunctaque ex ordine Episcopo enarrat.

Incuruum quendam, & pecudum more, prono vultu terram respectantem, sanum & incolumem reddidit. Vir quidam nobilis & diues, cùm meridiano tempore ad fluminis ripam deambularet, vidit subitò apparentes sibi tres vltra modum horrendas quasi mulieres statura immensa. Eæ fugientem illum comprehendentes, & multis modis affligentes, pestiferoque flatu suo penè suffocantes, incredibili horroreaffectum, insano similem reddiderunt. Adducto autem ad ecclesiam, nocte apparuit sanctus Suuithunus, & omni pulso dolore, sanitati eum restituit.

Eius trãslatio, & miracula.

Cùm Etheluuoldus Episcopus corpus beati viri è terra leuaret, mira odoris fragrantia omnes peruasit, mulier cæca visum recepit, & multi diuersis pressi ægritudinibus, eius meritis curati sunt. Ea translatio incidit in annum centesimum decimum ab obitu illius, incarnationis verò Dominicæ nongentesimum septuagesimumprimum, & Idus Iulij. Eodem die puerum, à natiuitate mirabiliter contractum, sanauit: tribus mulieribus oculorum lumine orbatis visum restituit: nexibus ferreis mulierem in carcere competitam, ruptis vinculis, liberauit: paralyticum curauit: matronam nobilem, sed cæcam, illuminauit: vigintiquinque homines varijs vexatos morbis, qui è locis diuersis venerant, vno die perfectè restituit: cæcos aliquot, duas contractas fœminas intrà vnum diem: triginta & sex è diuersis locis venientes, nec vnius generis laborantes ægritudinibus, trium dierum spatio: neque diù pòst, centum vigintiquatuor intrà dies quatuordecim curauit.

Quæ deinceps sequũtur in hac historia, in compendiũ redegi.

Edgardi regis lex seuera in fures.

Rex Edgardus ob coërcẽda furta lege sanxit, vt in furto deprehensus, oculis priuaretur, auribus, manibus pedibusque præcisis, cute capitis nudaretur, sicq; feris & auibus laniandus obijceretur. Accidit verò, innocentem quẽdam ea pœna mulctarum,

penè

penè amittere auditum, obstructis sanguine aurium meatibus. Delatus à parentibus in oratorium S. Suuithuni, vt solus auditus ei redderetur, non id modò impetrauit, sed etiam alia, quæ non rogauerat. Mulierem quandam dormientem ostio aperto in villa ciuitatis Vuintonienſis, lupus è lecto absportauit in syluam, & horrendo vlulatu alios ad se lupos acciuit. Mulier & inedia & ætate debilis, quid faceret ignorabat. Conuertitur ad preces, diuinam implorat opem, S. Suuithunum appellat. Lupus, eius audito nomine, obdormiuit: mulier se subducit: lupus euigilās, cum socijs eam insequitur, sed lædi non potuit, quam Dei & beati Pontificis misericordia liberandam susceperat.

Statuam quandam S. Suuithuni Episcopus Schireburnensis à fratribus acquisitam, honorificè in ecclesia sua collocauit, vbi præclara miracula crebrò edi solebāt. Ad hanc statuam quidam leprosus non curationis obtinendę causa, sed vt ab illis, qui eo in loco preces funderent, stipem acciperet, accessit. Cumque paululùm illic obdormiuisset, visum est ei S. Suuithunum adesse, lepram ipsius manu abstergere, & morbum illum omnem repentè ab ipso depellere. Euigilans, lætus coram omnibus cingulum soluit, & se purgatum ostendit. Statua S. Suuithuni, & miracula ad eam.

VITA S. OTTONIS EPISCOPI BABENBERGENSIS ET APOSTOLI POMERANORVM, MVTATO

passim stylo per F. Laurentium Surium, ex quodam antiquo MS. libro descripta. Authoris nomen aberat, sed satis appáret eum scripsisse bona fide.

BEATISSIMVS Otto Episcopus è Sueuia duxit originem. Parentes habuit Bartholdum Comitem & Sophiam, nobilitate magis, quàm rerum opulentia insignes. Conditione enim ingenui, summis principibus sanguinis generositate erant pares, sed impares censu. Ij cùm filium suum Ottonem in prima ætate literis traditum, diligenti cura quæsito illi magistro, ad puberes annos perduxissent, vita functi sunt, facultatesque eorum & pecunias alter filius Fridericus, futurus miles, possedit. Ottone igitur studiorum causa in exteris regionibus degente, frater eius adhuc puer, domum pro viribus gubernabat, tenues sanè impensas Ottoni in literas incumbenti suppeditans. Cùm iam autem Otto Grammaticæ precepta, itemque Poëtas & Philosophos quosdam tenaci memoria complexus esset, nec haberet sumptus, ad studia sublimiora adspiranti necessarios, noluit fratri aut alijs cognatis importunum & odiosum se præbere, iam tum in ipsa adolescentia secutus verecundiam & bonæ existimationis decorum atque pulchritudinem. Iulij 2. sed translatio eius solenniter celebratur 30. Septēbris. Cap. 1.

Itaque in Poloniam peregrè profectus, vbi nouerat literatorum esse penuriam, ludum literarium aperuit, & tum alios docendo, tum seipsum quoquè magis magisque ad eruditionis profectum vrgendo, breuì sibi & rem auxit familiarem, & honori habitus est. Idioma quoquè regionis illius didicit, sensimque ad altiora progrediens, parsimoniæ, frugalitatis & continentiæ studijs eruditionem suam illustrauit. Atque hac ratione omnibus charus & gratus effectus, in magnorum virorum & potentium sese amicitiam & familiaritatem insinuauit, non parùm illi eam ad rem conferente corporis elegantia, & quòd valdè idoneus & opportunus videretur legationibus obeundis, & inter sublimes personas vltrò citroque ferendis responsis. Adscitus verò est in aulam Poloniæ Ducis, qui eum legatum misit ad Henricum Imperatorem, eius nominis Quartum. Obierat enim tum eius Ducis coniunx, & desponsa illi fuit Iuditha, huius, quem diximus, Imperatoris soror. Euenit autem non sine dispositione diuina, vt beatus Otto ad Imperatoris aulam peruenirent, in cuius etiam ministerio cum cæteris, quos Capellanos vocant, aliquandiù permansit. Cap. 2. Abit in Poloniam S. Otto. S. Otto multis donis & gratijs ornatur.

Per id tempus Imperatores Ecclesiarum inuestituras conferebant, & quotiès Episcopus aliquis decessisset è vita, ecclesia cui prefuerat, pedum & annulū ad Imperatorem Cap. 3.

Ea res temerè à quibusdã Imperatorib' vsurpata, multas in Ecclesia turbas excitauit.

rem transmittebat, ab eius aula petẽs sibi dari Episcopum. Itaq; multi nobiles & præstantes viri, cognati & filij principum, Imperatoris aulam sequebãtur, Capellanorum ei ministerium exhibentes, spe alicuius Episcopatûs obtinendi. Inter quos omnes ea se moderatione & æquabilitate comparabat Otto, vt neque ex sublimitate inuidiam, neque ex abiectione & vilitate contẽptum sibi conflaret. Accidit tum, vt Imperatoris Cancellario in Episcopum promoto, in eius locum ab Imperatore Otto subrogaretur. Quo sanè munere ea dexteritate, industria & comitate perfunctus est, vt aulici omnes multa cum benevolẽtia & studio complecterentur, eique deferrent. Interea Babenbergensis Episcopus Rupertus anno Christi millesimo centesimo secundo excessit è viuis, allataque sunt Episcopatûs insignia ad aulam Imperatoris, & preces oblatæ Imperatori pro pastore dando. Ille verò sex mensium sibi voluit spatia permitti ad deliberandum. Interim ecclesiæ Babenbergensis Clerus & populus pro idoneo antistite Dominum attentissimè deprecabantur. Elapsis indè mensibus sex, Imperator significauit Babenbergensibus idoneum se ipsis pastorem reperisse. Illi igitur inter spem & metum anxij, attentiùs rem Domino commendabant: cumque nuncij tam Clerici quàm laici profecti essent ad aulam Imperatoris, cæteri omnes à minimo ad supremum vsque proximo ante Saluatoris natalem Dominico die, instituta cum Crucibus processione, ad montem S. Michaelis ascenderunt, suffragia petituri, vt beatissimus Michael Archangelus, cælestis militiæ signifer, suis precibus à Domino ipsis bonum, strenuum, peritum pastorem & præsulem impetraret. Eos autem pro sua misericordia & veritate exaudiuisse Dominum Deum, & beatissimum Michaelem Archangelum, ipse certus rei probauit euentus.

Fit Cancellarius Imperatoris.

Cap. 4.

Enimuerò & legati Babenbergensis ecclesiæ ab Imperatore honorificè sunt accepti, & in suo negocio felicissimè expediti. Cùm enim Imperator illos ad se vocâsset, ità locutus est: Quantæ nobis curæ sit ecclesia vestra, hinc animaduertere potestis, quòd non temerè aut subitò rectorem vobis præficiendum putauimus, sed adhibita temporis mora, itemq; consilio & matura deliberatione. neque id mirũ sanè, quãdò à propinquis & progenitoribus nostris ea, vt nôstis, ecclesia benè fundata, prædijs, possessionibus & omnium rerum copia & affluentia instructa & sublimata est, atque ea omnia, quod de alijs ecclesijs dicere vix ausim, integra etiamnùm atque sartatecta ei conseruantur: ità vt iure meritoq; prouidum, sagacem, & qui eius facultates tueri nôrit, non vanũ & superbia tumidum, illi gubernatorem cõstitui oporteat. His atque id genus alijs sermonibus Imperatore suum consiliũ semèl atq; iterùm legatis cõmendante, quidam ex eis propemodùm dilationis pertæsi, vbì vel quisnam sit ille, quem ipse delegerit, scisciabantur. Tum Imperator: En, inquit, præstò est: & manu apprehendens Ottonem, (erat autem ille forma corporis egregia, bonis indutus vestibus, tonsura & toto habitu intùs & foris Clericum repræsentans) Hic, inquit, hic est vester dominus & Babenbergensis ecclesiæ antistes. Consternati autem legati, inuicèm sese respectant, in ipsum quoquè Ottonem identidèm suos oculos conijciunt. Porrò nobiles plerique, qui aut sibi, aut suis cupiebant, nutibus ac mussitatione legatos, nè illum recipiant, instigant. Itaque subtristes legati: Sperabamus, inquiunt, aliquem ex aulæ vestræ maiestatis proceribus vel principibus nobis notum præsulem & dominum nos accepturos. Hic verò quisnam sit aut vndè, incompertum habemus. Tum Imperator: Vultisne, inquit, scire, quis & cuias sit iste? Illis se id velle respondentibus: Equidem, ait, pater eius ego sum, & Babenberga mater eius erit. A qua nos sententia non decedemus. Si quis autem sese opponere ausus erit, is proculdubiò nostram in se indignationẽ conuertet. Neque enim vel leuitate animi, vel priuatis commodis ducimur: sed quod honestum inprimìs & illi ecclesiæ vel maximè necessarium visum nobis est, id simplici animo hac in re secuti sumus. De compertis, vt dici solet, non est incertum iudicium. Longa experientia & probatione totum hunc hominem perspectum & cognitum habemus: eius fides, patientia, longanimitas, prudentia, sagacitas, in rebus paruis diligentia, in arduis strenuitas minimè nos latent. Neque ambigere debetis, eius absentiam nostræ domui non parùm detrimenti allaturam, vtpotè qui negocia eius omnia strenuè ac fideliter exequi & expedire hactenùs consueuerit.

Datur Babenbergensibus Episcopus.

Non est studẽdum priuato commodo, sed ecclesiæ seu cõmunitatis vtilitati.

Virtutes S. Ottonis.

Cap. 5.

Hæc vt Otto audiuit, ad pedes Imperatoris aduolutus, vbertìm lachrymas fudit. Accurrunt legati, prostratum erigunt: ille contrà humiliter recusat, dicit se inopem & tanta dignitate indignum: iustius esse confirmat, viros ingenuos, claros, nobiles, poten-

potentes & diuites capellanos Cæsareæ maiestatis eum honoris gradum obtinere. Tum verò Imperator: Cernitis, ait, quæ sit huius hominis ambitio. Iam tertiò recusat. Duos anteà ipsi oblatos Episcopatus ad socios reiecit. Ecquid vobis videtur? Augustanam sedem tradere ei voluimus, sed ille sciens hæreditatem, ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carere eos: qui ante ipsum in aulæ nostræ laboribus & exercitijs versati essent, æquum esse dicebat priores quiete potiri. Idem fecit, cùm ei à nobis oblata est Halberstadēsis ecclesiæ sedes. Itaque spe bona ducor, Bambergensi ecclesiæ illum diuinitùs reseruatum. Atque hæc dicens, annulum Episcopi, eius digito appositi, pedum tradidit, & ità inuestitum legatis attribuit. Mox à tota aula ei acclamatur: legatique rem diuinitùs agi cernentes, suscipiunt & amplectuntur eum, dominum & patrem suum illum vocantes. Deindè Imperator ait ad illos: Accipite dominum vestrum, & omni reuerentia, studio ac beneuolentia ipsum complectimini. Testor enim eum, qui nouit omnia, non me nôsse mortalem quenquam, cui honestiùs ac tutiùs eius loci cura credi potuisset. Me quoquè viuo & Romani Imperij habenas moderante, quisquis hunc tetigerit, tanget pupillam oculi mei. Hac ratione atque hoc ordine pontificatûs cathedram scandere coactus, ægrè quidem & cum multa hæsitatione consensit propter contentionem illam, quæ erat inter regnum & sacerdotium causa inuestituræ & electionum ecclesiarum, quas euacuare sibique vendicare plùs æquo nitebatur imperialis authoritas. Rursùs autem verebatur non sine diuinitatis nutu iam tertiò sibi offerri episcopatum, eumque si tertiò repudiaret, posse in ipsum competere illam sententiam: Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Tres Episcopatus recusauit. Prouer. 20.

Aegrè recipit cathedram. Psal. 108.

Inter has ergò angustias positus, quod vnum salutare existimabat, ad sanctæ & Apostolicæ sedis & catholicæ matris auxilium confugere decreuit. In ipso igitur articulo, cùm adhuc in aula Imperatoris esset, votum nuncupauit Domino, nunquàm se in Episcopatu permansurum, nisi cōsentiente & postulāte ecclesia sua, ipsius Pontificis Maximi manu & consecrari & inuestituram consequi mereretur. Porrò natalem Christi Saluatoris diem cum Imperatore Moguntiæ celebrauit. Deindè partim retentis, partim dimissis legatis, qui ipsius causa venerant, in aula mansit ad quadraginta ferè dies, pro decoro & honestate, tum Imperatore, tum aulicis omnibus permultùm ei deferentibus. Indè verò Princeps Augustano & Herbipolensi mandat Episcopis, alijsque aulæ honoratis viris, vt eum Babenbergam deducant: qui sanè honestissimo comitatu & multa frequentia ad sedem ipsius pridiè Purificationis beatissimæ Virginis Babenbergam eum introduxêre, omni clero & populo eum cupidissimè expectante. Cùm autem eatenùs ad oppidum accessisset, vt iam cōspicere posset monasterium cathedralis ecclesiæ, ab equo descendit, calceamenta deposuit, humilitatem animi corporis habitu ostendens: atque ità licèt rigeret Februarij frigidum cælum, per niues & glaciem nudis pedibus vsque in sancti Georgij ædem progressus est, occurrentibus ei longo examine clericis & monachis, laicisq; nobilibus permultis cum vniuersa plebe Babenbergensi, cum pompa & processione insigni, cum ornamentis & reliquijs Sanctorum, cum hymnis & cantionibus, ad personam & tēpus accommodatis, tanta deniquè cum exultatione & decoro, vt pro dignitate verbis explicari nō queat. Post officia salutationum, cùm illud penetrabile gelu adeò pedes Episcopi exussisset, vt ipsam vitæ sedem cor & viscera frigus ex toto ferè occuparet, alijs calidam aquam ad abluendos pedes offerētibus, ille gnarus & prudens frigidam popposcit, eique pedes imponens, frigus frigore profligauit.

Nota religionē sancti viri.

Exemplum præclarum humilitatis.

Memor autem voti sui, post paucos dies ab ingressu suo in oppidum, priusquàm de rebus cæteris quicquam constitueret, nuncios Romam mittit cum literis ad dominum Paschalem Pontificem, eius nominis secundum: à quo per literas euocatus, Romam profectus est: quò cùm in ipsis Ascensionis Christi ferijs peruenisset, nec ibi Pontificem inuenisset, in Campaniam abijt, & Anagniæ eum reperit. Qui autē cum illo venerant viri honorati, data & accepta salute, Pontificem etiam ecclesiæ Babenbergensis nomine salutant, suasque preces & vota pro electo antistite suo subiungūt. Otto verò nil cunctatus, ordinem & mōdum suæ ad Episcopatum euectionis exponit, nihil regit silentio, pedum & annulum ad Pontificis pedes deponit, temeritatis & errati veniā petit, addens tamen non sua voluntate, sed aliena potestate ità factum: postulat aduersùs seipsum Canonicæ censuræ vltionem. Tum Pontifex Paschalis, admiratus viri summam prudentiam & constantiam, leuare eum iubet insignia. Ille

Cap. 7.

Romā proficiscitur.

Vide quàm agnoscat Rō. Pontificis authoritatem vir tantus.

verò negat, indignumque se protestatur. Ait igitur Pontifex: Sancti spiritûs solennitas aduentat: tanti ergò arbitri voluntati rem hanc permittere debemus. Cumque vltrò citroq; multa satis hinc inter se contulissent, accepta benedictione, Otto cum suis ad hospitium digreditur. Vbi sanè tota illa nocte & sequenti die multa apud se pertractans, & animo voluens accuratè malitiam temporum, angustias, curas, pericula pastorum, inobedientiam, proteruiam, insolentiam subditorum, & quicquid deniquè & duri aduersi in ea functione accidere possit, plena deliberatione, abdicatis omnibus, priuatus & quietus secum viuere decernit: accitisq; itineris sui socijs, quid deliberâsset aperit, moxque vale dicens Pontifici & eius curiæ, domum abire cœpit. Vnius autem diei itinere confecto, Pontificis mandato reuocatur, missisque donis quibusdam, eorum mystica interpretatione admonetur corpus & animum præparare percipiendis donis Spiritûs sancti. Ecquid verò faceret? Obedientiæ præcepto retrahitur, à comitibus impellitur, atque ità cum tremore & reuerentia reuersus ad Pontificem, in ipsa sacratissima Pentecoste, petentibus Babenbergensis ecclesiæ legatis, ab ipso Romano Pontifice accipit inuestituram, & cum multo decore & exultatione totius curiæ, inuocato Spiritu sancto, inter Missarum solēnia Episcopus consecratur. Simul autem ab eodem beatę memorię Pontifice id tum accepit priuilegij, quandò ex more pro accipienda Episcopali benedictione, Romanæ Ecclesiæ matri, quæ dignos filios honore afficere gaudet, venerandum caput submisit, vt cùm anteà potestas facta esset Episcopo Babenbergensi quater annis singulis specialis cuiusdam honorificentiæ prærogatiua, Cruce & pallio vtendi, ipse eiusque successores, quòd idoneus & honore illo dignissimus videretur, octiès Cruce & pallio quotannis vti possent: neque id ambitione aliqua, sed gratuita matris illius Romanæ Ecclesiæ benignitate. Et ille quidem post honorem Dei, quem in cunctis actibus suis glorificare iucundum ei erat, etiam ecclesiæ, cui præërat, gloriam & decorem cumulare studebat.

A Pontifice consecratur Episcopus.

Priuilegiũ Episcopi Bãbergensis.

Cap. 8. Ab eo autem tempore, quo Episcopus consecratus est, operante in illo gratia Spiritûs sancti, tam in secularibus, quàm spiritalibus & ecclesiasticis negocijs consilio viguit & prudentia, ità vt gratiam & dignitatem sibi augeret tum apud omnes generatim, tum illos verò peculiariter, quibus nõ magis præesse, quàm prodesse incipiebat. Primitiæ verò operum eius duo cœnobia fuêre, quæ extruxit in Episcopatu Herbipolensi, quorum alterum Vraugia dicitur, sub patrocinio S. Laurentij: alterum Vra, in honorem beati Petri Apostoli: quibus honesta & eleganti fabrica absolutis, quemadmodùm omnibus suis monasterijs solebat, prædia, sylvas, agros, prata vel precio cõparauit, vel alijs iustis modis acquirere studuit. Deindè in Babenbergensi Episcopatu tertium & quartum condidit monasterium: quorum alterum Michelenualt dicitur, in honorem S. Iohannis Euangelistæ: alterum in Lantheim, in honorem beatissimæ & perpetuæ Virginis Mariæ, Cistertiensis ordinis: nam alia tria ordinis Cluniacensis fuêre. Et Michelenualt quidem & Vraugiam, in fundo proprio patrimonij ecclesiæ: Lantheim verò & Vram, in aduentitio condidit. In Episcopatu Ratisponensi sex ædificauit monasteria, è quibus quinq; ordinis Cluniacensis fuêre. Primum, Entisdorffum dictum, in honorem S. Iacobi Apostoli. Secundum, * Pruueningen, sub patrocinio beati Georgij martyris: vtrunque in fundo aduentitio. Tertium, cognominatum est Monasterium, quod cum adiacente parœcia eiusdem nominis, sibi pecunia comparauit ab * Henrico Duce Bauariæ & Diepoldo Marchione, regioque Clotarij Imperatoris priuilegio illud in Babenbergensis ecclesiæ ius & ditionem transtulit. Quartum est Biburgum. Quintum * Adelhartesdorffum: sed Biburgum quidem sub patrocinio beatissimæ Mariæ perpetuæ Virginis: istud verò posterius, in honorem S. Iohannis Euangelistæ: vtrunque autem situm est in fundo aduentitio. Sextum porrò est Vuindelbergum, ordinis Clericorum regularium, quos Nortbertinos siue Præmonstratenses vocant, in honorem sanctissimæ matris Dei: quod itidèm fundum aduentitium habet.

Multa construit monasteria.

Ecce quomodò patres nostri ecclesias Sanctis dedicârint, quem vsum hæretici reprobant.

Norbertini à Nortberto primo fundatore dicuntur.

Cap. 9. In Episcopatu Halberstadensi vndecimum eius extat monasterium Regēstorffum, ordinis Cluniacēsis, sub patrocinio beati Iohannis Baptistæ. Abbatiam enim Vicenbach, quæ nunc, mutato loco & nomine, Regenstorffum appellatur, cum omnibus, quæ iuris illius sunt, à munificentia Henrici Imperatoris Iunioris acceptam, priuilegijs regiæ authoritatis sanctæ Babenbergensi ecclesiæ adiecit, bonaque eiusdem cœnobij duplicauit. Cùm enim antèà non nisi sexagintaduos, vt vocant, mansos habuisset,

buisset, ille alios sexagintaduos adiunxit. In Episcopatu Eistetensi duodecimum construxit monasterium Halsprunnam, ordinis Cistertiensis, sub patrocinio beatissimæ matris Dei: quod quidem cum eius fundo ingenti pecunia coëmptũ, magnis sumptibus in Abbatiam promouit. In Episcopatu Patauiensi tertiumdecimum eius est monasterium Alrispach, & decimumquartum * Cluniacense sub patrocinio beati Andreæ Apostoli iuxta fluuiũ Anisum. Hoc verò à Lupoldo Marchione dono accepit, in eiusque promotionem viginti mansos & quinquaginta marcas impendit. In patriarchatu Aquileiensi decimumquintum cœnobium condidit in castro Arnoldstein, ipsa munitione destructa: quod quidem castrum annis quinque & quadraginta cum nonagintaquinque mansis, qui ditionis eius erant, ab ecclesia Babenbergensi abalienatum, ipse multo labore & sumptu recuperauit, adiectisque alijs sexaginta mansis, Abbatiam illic constituit. Hęc nimirùm quindecim cœnobia, opera illius & benignitas nunquàm infœcunda, condidit & propagauit. Prætereà verò etiam quinque cellulas, quasi totidem seminis grana serere curauit, sciens neque eum, qui seminat, esse aliquid, neque qui rigat, sed Deum incrementũ dantem. Ex ijs autem granis quidam iam surculi pullulant, poteruntque, Deo augmentum præstante, in arbores excrescere. Prima dicitur Aspach, in honorem S. Matthæi Apostoli & Euangelistæ: cuius quidem fundum & fundi prædium multo tempore Babenbergensis ecclesia perdiderat: sed ille solerti cura perquisitum, in monachorum Cellam mutauit, quæ iam in Abbatiam profecit, multis prædijs ab illo primùm, deindè ab alijs fidelibus aucta. Secunda, in Babenbergensi loco in domate S. Michaelis sita est, quam sub patrocinio S. Fidis virginis & martyris, primò sanctimonialium esse voluit, sed posteà altiori consilio septem monachis eam attribuit, & cum omnibus, quæ illius sunt, S. Michaeli consignauit. Tertia est Rota, sub patrocinio S. Georgij martyris in Episcopatu Herbipolensi. Quarta Vuessera, in eodem Episcopatu, ordinis Nortbertinorum, in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ. Sed alterius harum fœcunditas, alteri sterilitatem attulit. Rota enim permanens in sua tenuitate, proficientis Vuesseræ, tanquàm melioris, seruituti subdita est. Non est verò ignorandum, Rotam hanc Ottonem Episcopum ab Agnete Palatina eiusque sorore Adelheida cum sexaginta mansis ecclesiæ Babenbergensi donatam accepisse: quæ verò circumcircà adiacent illi cellæ bona, eum emisse ducentis septuagintaquinque marcis, putà agros, syluas, prata, pascua, molendina, & quicquid vsûs aut iuris in eo prædio * Eimo Dux noscitur habuisse. Vuesseram verò constructe cœperat Gotboldus Comes, sed Otto Episcopus eam, dono ab illo acceptã, suis impendijs promouit. Quinta Cella fuit in Episcopatu Herbipolensi * Inchartehausen in pago Tulleualt. Quòd si verum fateri liceat, etiã sexta illi Tuckelhausen in eodem Episcopatu attribuenda est. Eius enim fundatores cùm se cernerent prouehendæ illi minimè pares esse, nec ignorarẽt Ottonem Episcopum eiusmodi rerum esse studiosissimũ, vt eius ope locus promoueretur, eius nomini eum adscripsêre, Babenbergensisque ecclesiæ coram idoneis testibus eum fore promiserunt. Qua conditione multa etiam illi loco impendit. Sed hactenùs de monasterijs & Cellis ab eo constructis dixisse sufficiat.

2. Cor. 3. Attende huius sancti pium erga religionem affectum in construendis tot monasterijs.

for. in Charchehausen Tuckelhausen iam est Cartusiense monasteriũ

Porrò verò cathedralis Babenbergensis ecclesiæ monasterium, quod sub eius antecessore, Deo permittẽte, solis saluis parietibus, penitùs conflagrârat, magnis impensis beati viri temporibus pristinæ suæ elegantiæ & dignitati restitutum est. Ipse pauimentum strauit, columnas ecclesiæ, quas ignis afflauerat, egregiè & firmauit & ornauit, Chorum S. Georgij exaltauit, picturas nihilo prioribus inferiores excitauit, & nè casus similis deincèps formidandus esset, totum monasteriũ & turres laminis cupreis contexit, sphæras & cruces turrium inaurauit, omnia denique monasterij ædificia in singulis officinis instauranda, & in meliorem statum euehenda curauit. Quæ verò eidem ecclesiæ facultates & prædia eius benignitate accesserint, præter ea, quæ fundatorum liberalitas iam antè ei contulerat, vel sola Canonicorum mensa non paulò, quàm priùs fuerit, copiosior satis docere potest. Ecclesia quoquè S. Michaëlis non mediocres ei debet gratiarum actiones. Nam vetus illa structura cùm in sacrosanctæ Eucharistiæ ædiculæ, siue ciborij, vt author vocat, hemisphærio intrinsecùs rimam haberet, veritus ille, nè fortè ruinam faciens, monachos læderet, tanquàm sibi ea opportunitate oblata gauisus, totam illam sustulit, ipsumque monasterium deintegrò, & quidem augustius atque grandius extruxit, ipsamque rem fratrum, plusquàm nonaginta talentorum redditibus annuis, cumulauit: multa quoquè eidem loco ornamenta

Cap. 10. Ecclesiã S. Georgij &. monasteriũ egregiè instaurat.

Multũ confert ecclesiæ S. Michaelis.

menta contulit, quippe quem singulari quodam studio & beneuolentia, tanquàm corporis sui post obitum futurum domicilium, semper complexus sit. Multa hîc breuitatis causa prætereo, quæ tum huic, tum alijs cœnobijs & ecclesijs suis elargitus est, pallia, stolas, casulas, calices aureos & argenteos, cruces, capsas, vrceos, ampullas aureas & argenteas, thuribula, acerras, candelabra, diuersa ecclesiarum vtensilia, cortinas, tapeta, vtriusque testamenti codices, aliosque diuersos libros: quorum omnium tam est ingens copia, vt numerus æstimationem vincere videatur. Et est sanè admiratione dignum, ab vno Episcopo tot locis tam multa potuisse conferri. Sed hæc omnia de fonte rei familiaris ille hauriens, Deo subministrante abundè multa, seipsum non exhausit: immò, sicutì ipse dicere solebat, quàto plus in Dei opera erogabat, tanto semper magis ipsi, quod erogaret, suppetebat. Quanuis autem totus esset in Deo, & omnia sua in cęlestes thesauros pręmittere festinaret: at nihilo minùs, vt vir prudens & potens, quod Dei erat, reddidit Deo: & mundo, quod illius esset, non negauit. Quæ verò illius in vestitu & victu frugalitas fuerit ac parsimonia, vix vllì credibile videatur. Dixisse enim illum pro certo accepimus, nunquàm se in episcopatu panem ad satietatem comedisse. Semper enim sobrius & penè ieiunus à mensa surrexit, apposita omnia, ægrotis, egenis, & mendicis impertiens. Quodam ieiunij tempore, cùm multa esset piscium penuria, quidam procurator eius lucium non magnum duobus solidis emit, eumque benè apparatum prandenti illi obtulit, modestè obsecrans, vt plus aliquid cibi caperet, seque pisce illo carè empto reficeret. Cui Episcopus: Quanti, inquit, emisti eum? Respondit ille: Duobus solidis. Tum Episcopus: Absit, inquit, vt miser Otto solus hodiè tot nummos absumat: leuansque discum, iussit eius precij cibum apportari Christo suo, qui illi seipso meritò charior esse deberet. Ferto, ait, piscem hunc, sicubì nósti hominem morbo decumbere, aut paralysi cruciari. Ego, qui robustus sum, hoc me pane facilè refecero. Ità ille in tanta opulentia delicijs studebat.

Attendant hũc locum Auari qui semp egent.

Insignis in Episcopo frugalitas, & in pauperes benignitas.

Cap. II. Boleslaus subiugat Pomeranos.

Cùm sic autem egregius pastor ouilis sibi crediti præcipuam gereret curam, Boleslaus Poloniæ Dux illum ad se acciuit, vt Euangelij prædicatione ad Christi religionem traduceret Pomeranos, quos Dux ille, Boëmorum & Hungarorum fretus auxilio, suæ ditioni per id tempus subdiderat. Cuius quidem rei occasionem indè Poloniæ Dux arripuit, quòd Otto Episcopus, vt suprà memoratum est, in sua adolescentia versatus in Polonia, eius gentis linguam didicisset. Itaque eius consilium & opem implorabat, vt Pomeraniæ populus, quem crudam barbariem vocabat, Christiana doctrina imbutus, ad sacri baptismatis gratiam conuerteretur: multùm sanè id conquerens, quòd nullos neque Episcopos, neque presbyteros, huic operi Domini idoneos & voluntarios, obtinere posset. Ea re cognita, Otto pijssimus, & nuncium hunc & profectionem hilariter suscipit, rebusque suis compositis, & à Pontifice Romano dimissione impetrata, per Boëmiam, Deo duce, in Poloniam peruenit: moxque tribus presbyteris in cooperarios assumptis, Pomeraniam adit. Ei verò Christiernus, terræ illius princeps, qui iam Christianus erat, honorificè processit obuiàm, obsecrãs Episcopum, vt omnem nauaret operam, quô gens illa ad fidem Christi instituì & baptizari posset. Etsi aũt Pomerani crassi admodũ & dura ceruice essent, at tamen benignus Deus gratiã & spiritũ dedit, ità vt venerãdus Episcopus studiosè catechizãdo & fideliter concionando verbum Dei, difficultates omnes perruperit, & breui tempore multùm profecerit, adeò vt intrà paucos dies ad septem hominum millia vndis salutaribus expiata sint. Cumque Pomerani Principis coniunx, quæ etiamnùm ethnicismi erroribus implicata tenebatur, tantã diuinæ gratiæ cerneret largitatem, Euangelium regni Dei etiam ipsa complexa est, & cum familia sua in Christi Ecclesiam, baptismi percepto sacramento, transiuit. Effecit prætereà beatus Otto, vir Apostolicus, vt Dux Vuenceslaus vigintiquatuor cõcubinis aut pellicibus suis propudiatis, solã legitimã coniugem retineret. Extruxit etiã sanctus Episcopus in ea regione ecclesias, in ijsque presbyteros ordinauit. Deindè vlteriùs in eadem prouincia profectus, Christum euangelizauit. Interìm verò in quendam peruenit locum, cuius incolę Christianam religionem amplecti modis omnibus dẽtrectabant: cumque ille magno zelo & multa instantia prædicaret, verberibus ab illis affectus est, & in cœnũ depressus atque conculcatus, multisque contumelijs & ignominijs appetítus. Verùm id ille placidè ferens, nec minori fidutia verbum Dei quotidiè prædicans, Deumque fidẽter implorans, desidem illum & socordem populum tandiù tamque accuratè adhortatus est,

Pomeranos multos cõuertit S. Otto.

Ab incredulis multa patitur.

vt tan-

vt tandèm in Christi suaue iugum colla sua immiserit. Tum verò pœnitentia ducti, dolebant se virum sanctum, qui ipsos magnis affecisset beneficijs, tam inhumaniter tractauisse. Postquàm autem Pomerani Christiana religione initiati fuêre, & cultus diuinus ritè apud eos constitutus, vir sanctus ad Babenbergensem sedem suam se recepit, vbì non solùm vt Episcopus, sed instàr Apostoli cuiusdam, magno cum gaudio susceptus est. Transactis autem annis aliquot, iterùm in Pomeraniam redijt, veritus, quandoquidem multi adhuc in fide infirmi illic essent, & ipsa plãtatio tenera, nè inimicus satan semen suum inspergeret, & populum ad apostasiam induceret, sicque relicto Christo, ad idololatriam relaberetur. Itaque per Saxoniam iter ingressus, cùm iam secundò Pomeranos pleniori Domini doctrina confirmâsset, in Poloniam profectus est ad Boleslaum principem: deindè in suam diœcesim reuersus est.

Solicitudo ecclesiarum in sancto Dei quanta fuerit, vide.

Referam hoc loco quoddam flagellum eius siue diuinam castigationem, simulque eius & causam siue ordinem, & quid boni indè consecutum sit, exponam. Cùm fortè in pago Buchebach diuinarum rerum studiosus chartulam patrociniorum legisset, & in ara ecclesiolæ multas & maximas sanctorum reliquias reconditas animaduertisset, ad nobiliora eas loca transferre cogitabat, vbì maiori in honore & veneratione ab hominibus religiosis haberentur. Itaque adiunctis sibi Clericis, cùm priùs ieiunio & precibus vacâsset, pia animi intentione sigillum altaris resignari iubet: sed hæsitantibus cunctis & trepidantibus, ipse, ferrum arripiens: Absit, inquit, vt tantum decus sub tam vili tegmine permaneat: cumque semèl atque iterùm vel tertiò sigillũ malleo cecidisset, sanguis è plumbi arcula haud aliter atquè ex animantis corpore manauit. Turbatus Episcopus, abijcit ferrum: stupent omnes, cœptũ opus intermittitur: ad orationem simul omnes prosternuntur, admissi veniam petunt. Sed pater omnipotens, sapiens & benignus, qui ad disciplinam filium erudire volebat, graui ægritudine Ottonem afficit, adeò vt de vita desperaret. Inualescente indè morbo, cùm se putaret minimè eo liberatum iri, Abbatem S. Michaëlis Vuolframmum, quem præcipuè fidum atque familiarem habebat, accersit, vt siue ad vitam, siue ad mortem res spectaret, fide & obsequio fidelis amici vteretur. Illo igitur ad eius lectulum assistente, eiusque dolores modis quibus poterat delinire conante, vir beatus, monasticæ religionis præcipuus amator, habitu monachi instantissimè se petit indui, dicens, ab annis multis propositum sibi fuisse, abdicata pontificis dignitate, in paupertate spiritûs & contritione cordis, sub magistri obediẽtia Christo seruire. Verùm Abbas vir gnarus & prudens, magnique consilij, obedientiam quidem ægrotantis suscepit, desiderium & petitionem eius laudans: sed habitum deindustrià distulit. Post aliquot dies meliusculè habet ægrotus: memorque voti sui, religionis habitum expetit, disponit res suas, ad monasterium deportari se mandat. Abbas lætus feruore tanti viri, cum multis honestis viris, quid agendum sit, consultat: illi verò omnibus perpensis, aiunt sibi planè inconsultum videri, talem virum, ecclesiæ & pauperibus Christi adeò necessarium, ad monasterij silentia transferri. Tum Abbas reuerenter ex Episcopo percontatur, velítne promissam sibi obedientiam re ipsa exequi: illoque respondente, in eius nomine, qui pro nobis Deo patri vsque ad mortem obediuit, se ipsi parére paratum esse: Abbas subiungit, In eius igitur nomine tibi præcipio, pater sanctissime, vt sub onere suscepti regiminis vsque ad supremum vitæ tuæ diem perseuéres, & ad honorem Dei, vtilitatem Ecclesiæ, consolationem pauperum Christi, leuamentum viduarum & orphanorum ità pergas, vt hactenùs consueuisti, & exigas tempora tua in operibus bonis: &, vt paucis expediam, facias quod facis: opereris, quod operaris, vitam æternam & centuplum recepturus. Ecquis enim hodiè monachus tantæ perfectionis est, vt eius merita vel paupertatem tuis diuitijs æquiparemus?

Nota rem miram: sed væ hæreticis, qui sacras reliquias etiã summa ignominia afficiũt.

Cupit fieri monachus.

Abbas, cui obedientiã promiserat, non finit eũ degere in monasterio

Ab eo igitur tempore Episcopatus Babenbergensis totus in eleemosynas, totus in hospitalitatem erga pauperes & peregrinos collatus est. Quicquid frumenti aut annonæ, quicquid auri vel argenti vspiàm vel vnquàm inueniri potuit, per manus inopum in cæli thesauros transmissum est. Posteà verò tam morbo, quàm senio exhaustis corporis viribus, in dies vir beatus cœpit dissolui, & ægritudinis labore perpetuo ad laborum finem tendere. Sentiens ergò se acriori morbi vi & infestatione ad finem vrgeri, in amicum sibi semper & vsitatũm eleemosynarum opus tanto ardentiùs incubuit, quanto certiùs perspiciebat diù se illud exercere non posse. Videre tum licebat loca omnia, domos omnes circa ipsum sitas, immò totam ciuitatem peregrinis & pauperibus repleri, videre itèm viduarum & orphanorum longa examina, & cle-

Cap. 13. Mira liberalitas in pauperes.

ricorum atque monachorum intrantium & exeuntium multam turbam pij, vt ità dicam, negociatoris, iam abire maturantis, sanctissimas nundinas frequentantium. Quidni enim forum sacrum, aut nundinas sacras dicere liceat, vbi terrenis cælestia, caducis æterna comparantur bona? Feruebant sanè circa illius lectum cæli terræque negocia sancta, & Martha semper solicita ac diù turbata circa multa, immò innumera humanitatis officia, ne languida quidem & morti vicina, cessandum sibi putauit ab operibus suis multis, propter vnum illud, quod sciebat esse necessarium. Cum Abbatibus & Præpositis, cum procuratoribus & dispensatoribus suis de omnibus ordinauit, ecclesias, cœnobia, domos hospitales, valetudinaria & diuersoria sua intima recogitatione digessit, singulisque, prout opportunum videbatur, sumptus & res necessarias adiecit. Cerneres iam tum oleam vberem & fructiferam, solito vberiorem & copiosissimis fructibus onustam, totam sese carpentium manibus offerre & inclinare: & habet id reuerà non mediocrem admirationem, inexhaustæ benignitatis arcam hanc, quæ tot iam antè diebus & annis ad largiendum iugiter porrecta & aperta fuerat, tantum etiamnùm in extremo vitæ tempore inuenire potuisse quod elargiretur. Sed quandò tu ô Martha, religiosa Saluatoris hospita, vllam posses sentire egestatem? Quis enim dans omnia donanti, vnquàm ad inopiam redactus est?

Luc. 10.

Cap. 14. Sacramẽtis munitus, sanctã animam transmittit ad cælos.

Interea verò languor magis magisque luctantem spiritum vrgebat, riteque dispositis omnibus, quæcunque post ipsum victuris præstare poterat, supplici & pura confessione præmissa, olea illa placida & sancta, sacri olei extrema vnctione delibuta, sacrosanctum Dominici corporis viaticum accepit: circunstanteque illo suo, semper ipsi familiari, tam clericorum quàm monachorum religiosorum collegio, psalmis & orationibus agonem eius Domino deuotè ac piè commendantium, plenam operibus bonis & eleemosynis, plenam honoris & gratiæ animam ad cælos transmisit. Flebat verò ciuitas vniuersa, iuuenes & virgines, senes cum iunioribus. Flebat omnis ordo & omnis religio: diuites & pauperes, nobiles & mediocres cum rusticis, omnes pariter se patre orbatos lugebant, idque tanto maiori acerbitate, quanto illum cuncti impensiùs amabant. Porrò monasteria & ecclesiæ tum propinquæ, tum remotæ, magnates quoquè & proceres prouinciæ, obitûs eius fama percepta, vndiquè accurrebant, infelices se & ignauos exstimantes, si eius, quem viuentem dilexerant, funeri non adessent, vel si debito honorẽ tanti patris exequias non prosequerentur. Superuenit verò etiam sanctæ memoriæ Embricho Herbipolensis Episcopus, amicus ad amici exequias. Iam enim totum triduum à decessu eius, corpus beati viri per omnes ecclesias circunlatum, & iugibus sacrificijs indefessisque precibus & eleemosynis beata eius anima ab omnibus fuerat Deo commendata. Quarto autem die, vbi ad sepulcri locum ventum est, Episcopus, quem diximus, cõmendationem celebrauit, atque inter Missarum solennia, quæ pro dilecti patris & amici anima multa intentione agebat, ad mœrentem & lugentem multitudinẽ breuem quidem, sed mellifluum & gratiæ plenum sermonem habuit. Sacrificio indè absoluto, in beati Michaëlis ecclesia, Comitibus, Marchionibus, alijsque nobilibus viris feretro eius suos humeros certatim supponentibus, sarcophagum leuantibus, aliaque necessaria officia vel ministeria instàr operariorum suis manibus religiosè exequentibus, corpus beati viri tumulatum est, anno salutis 1139. tertio Nonas Iulij: Episcopatûs eius anno 37. Translatum autem est corpus eius anno 1189. sub Clemente 3. pridiè Calendas Octobris: quo die festum eius celebratur. Hactenùs ex Codice MS. Sunt qui scribant Andream Abbatem extra Babenbergam quatuor conscripsisse libris vitam huius sancti viri, circa annum Christi 1500. sed ea ad meas manus necdùm peruenit. D. Iohannes Tritthemius Abbas Spanheimensis affirmat eum in vita & post obitum multis claruisse miraculis

Embricho Episcopus Herbipolẽsis eius funꝰ celebrat.

VITA

VITA SANCTI GREGORII THAVMATVRGI,

ID EST, MIRABILIVM OPERVM EFFECTORIS, QVI

fuit Episcopus Neocæsareæ, per D. Gregorium Episcopum Nyssenum scripta, Gentiano Herueto Gallo, viro doctissimo interprete.

Capitula ad marginem adiecimus.

IVVS, quæ in præsentia habetur, orationis, & vestri conuentûs vnus idemque est scopus & institutum. Magnus enim Gregorius, & vobis causa fuit vt conueniretis, & mihi de eo propositum est dicere. Ego quidem existimo eiusdem esse facultatis, se ex virtute præclarè & rectè gerere, & sermone, quæ sunt pulchra & honesta, referre. Quamobrèm idem fuerit inuocandum auxilium, per quod ille in vita rectè virtutem exercuit. Id autem est, vt ego quidē iudico, gratia sancti spiritûs, quę & ad vitam, & ad dicendi facultatem ijs vires præbet, eosque confirmat, qui in vtroq; studium posuêre. Quoniam ergò præclara illa & insignis vita, sancti spiritûs virtute rectè gesta est, orandum est, vt ad orationem tantum detur auxilium, quantum illi affuit in vita: vt rerum gestarum dignitas laudem minimè antecellat: sed talis ostendatur præsentibus in ea, quæ fit de eo, commemoratione, qualis in ipsis cernebatur factis ijs, qui erant illo tempore. Atque si inutile quidem esset meminisse eorum, qui virtute præstant, & ijs qui audiunt, ad id quod est bonum, nullus rediret fructus, esset fortasse superuacaneum & inutile, nullius commodi gratia accedere ad laudationem, cùm & ipse narret temerè, & frustrà auribus exhibeat molestiam. Cùm autem, si ea, quam par est adesse, adfuerit elegantia & gratia orationis, erit commune lumen eorum, qui audiunt, non secùs atquè fax ijs, qui in mari nauigant, ad seipsam dirigens eos, qui per mare errant in tenebris, existimo opùs esse vtrisque æquali studio, & vobis ad audiendum, & mihi ad dicendum. Clarum est enim, in eius vitam, rectè & ex virtute gestam, facis instàr per recordationem nostras animas illuminātem, futuram esse viam ad id, quod bonum est & honestum & ei qui narrat, & eis qui audiunt. Natura enim quodammodò insitum est hominibus, vt sint apti & accommodati ad omne, quod est honestum & laudabile, & id possidere desiderent.

Iulij 3. secundùm Martyrologia. Rom. Breuiarium & Græcorũ Menologiũ habẽt eum in Nouẽbri. Cap. 1.

Atque eorum quidem, quæ sunt dicenda, argumentum est eiusmodi, quod quidem mihi audenti suscipere nulla ex parte imminet periculum, siue se ad rerum gestarum magnitudinem extollere potuerit oratio, siue non. In vtroque enim horum par erit laus ei, qui laudatur. Nam si res quidem gestas assecuta fuerit oratio, earum admiratione aures omninò obstupescent. Sin autem ea à tergo longè relicta fuerit, sic quoquè eius qui laudatur, gloria illustratur. Est enim maxima laus hominis, si ostensum fuerit eum esse talem, vt omnes omnium laudes superet. Nemo autem ex ijs, qui sunt diuina instituti sapientia, quærat pro more externo, vt qui spiritalibus celebratur laudibus, artificiosa encomiorum laudetur ratione. Non est enim nobis & alijs simile de eo, quod bonum & honestum est, iudicium. Neque eadem de ijsdem inuenerit aliquis opiniones apud eos, qui in mundo viuunt, & eos, qui mundum superârunt. Illis enim videntur magna & digna, in quæ studium conferatur, diuitiæ & gloria, & mundanæ potestates, & fabulæ, quæ patriæ suæ tradunt originem, & quæ ijs, qui sapiunt, fugiendæ sunt narrationes, trophæa & prælia, & mala, quæ ex bellis proueniunt. Nostra autem oratione vna honorata est patria, paradisus, quæ fuit prima sedes hominum generis. Vna est ciuitas, quæ est cælestis, & per viuos est constructa lapides, cuius artifex & opifex est Deus. Vna est generis claritas, quæ nobis cum Deo intercedit necessitudo & affinitas, quæ non casu alicui euenit, conuenienter ei, quæ in mundo est, cognationi, quæ fluens per hanc casûs consequentiam, sæpè fertur etiam ad improbos: sed quæ non aliter parari potest, nisi libero ac voluntario animi instituto. Quotquot enim, inquit, eum acceperunt, dedit

Aliter mundo, aliter Deo dediti, de rebus iudicant.

Hebr. 11.

Iohan. 1.

eis poteſtatem, vt filij Dei fierent. Hac autem nobilitate quidnam fuerit præclarius?

Cap. 2. Sunt alijs quidem omnibus patria fabulæ & figmenta, & dæmonum fraudes admixtæ fabuloſis narrationibus. Patria autem noſtra nullis indiget narratoribus. Nam qui cælum adſpexerit, & eam quæ eſt in ipſo pulchritudinem, & creatam omnem naturam mentis acie conſideraverit, quæcunque potuerit miracula in eo comprehendere, ea inueniet noſtræ patriæ eſſe narrationes: immò verò nō patriç, ſed potiùs coloniæ, in quam ex vita excelſiore amandati, in mundum præſentem venimus. Si autem talis eſt colonia, conſiderare oportet, quænam fuerit ciuitas, ex qua illa deducta eſt, quænam illius pulchritudo, quales in ea regiæ, quæ beatitudo eorum, qui illā ſortiti ſunt habitationem. Si enim quæ in rebus creatis cernuntur, ſunt eiuſmodi, vt orationem ſuperent: quid exiſtimare oportet id, quod eas ſuperat, quod eſt eiuſmodi, vt

1. Cor. 2. nec poſſit oculis apprehendi, nec aure capi, neque mente conijci? His de cauſis à ſpiritali commendatione eorum, qui laudantur, ſecernit inferiores nugas lex diuina encomiorum, turpe eſſe iudicans, vt qui ex ijs, quę ſunt eiuſmodi, ſunt cogniti, de ijs glorientur, quæ ſunt precioſa in terris. Quocircà mundanus quidem vir quiſpiam, ad terrenam reſpiciens beatitudinem, ex ijs, quæ ſunt eiuſmodi, laudem colligat hominibus, nempe, ſi alicui obtigerit patria fertilis pecoribus: ſi mare propinquum per ſe ſuppeditat materiam ijs, qui laborant ingluuie: ſi gemmarū frequentes inter ſe conſertæ poſituræ ſtructuras exornant. Ei autem, qui ad vitam adſpicit ſupernam, pul-

Veri Chriſtiani pulchritudo, diuitiæ, patria & ciuitas, quæ dicantur. chritudo quidem eſt animæ puritas: diuitiæ autem, nil poſſidere: patria autem, virtus: ciuitas verò, ipſa Dei regia. Quo fit, vt in rebus terrenis gloriam conſectari, probro ſit habiturus. Idcircò nos quoquè his relictis, neque patriam adijciemus laudibus Magni Gregorij, neque aſſumemus Maiores, vt ferant auxilium illius encomijs, cùm ſciamus nullam eſſe veram laudem, quæ non ſit propria eorum, qui laudantur. Proprium autem dicimus, quod omninò manet in perpetuum eiuſmodi, vt non poſſit auferri.

Quoniam ergò ſeparati ab omnibus, diuitijs, claritate generis, gloria, delicijs, cognatis & amicis, ab ea, quæ eſt ex vitio vel virtute, affectione manemus inſeparabi-

Beatum quid. les, id ſolùm eſſe exiſtimandum beatum iudicamus, quod ex virtute geritur. Neque verò exiſtimet aliquis, me, quoniam nihil habeam præclarum, quod poſſim narrare de patria, vel maioribus Gregorij, præ me ferendo hæc contemnere, dedecus latenter effugere. Quis enim neſcit eximium Ponti cognomen, quod eſt genti impoſitum ab hominibus, quod teſtatur virtutem eorum, qui ab initio eum locum ſortiti ſunt? ſolus enim ex vniuerſo mari & vniuerſa terra, Pontus Euxinus nominatur, ſiue in

Pontus Euxinus, omnium rerū ferax. eos, qui illic verſantur, hoſpites ipſo nomine illorum teſtante humanitatem, ſiue etiam quòd talis eſt locus, vt non ſolùm incolis & indigenis, ſed ijs etiam, qui ad ipſum vndequaquè veniunt, abundè ſuppeditet, quæ ſunt ad victum neceſſaria. Talis enim eſt natura regionis, vt ſit fertiliſſima omnium, quæ vſui ſunt ad victum, & nullo careat ex ijs bonis, quæ ſunt apud alios, vtpotè quòd mare efficiat, vt quæcunque ſunt apud alios, ſint eorum propria. Cùm autem ſit tota gens eiuſmodi, vt quancunque quis eius partem per ſe conſiderauerit, exiſtimet eam eſſe potiorem cæteris, nihilo ſeciùs communi gentis iudicio, quæ circuncircà habitatur, eſt aliarum velutì quidam vertex ciuitas Magni Gregorij, quam quidā inſignis Imperator ex ijs, qui Romanorum ob-

Neocęſarea vndè dicta. tinebant imperium, Cæſar nomine, amore loci captus & deſiderio, voluit vt ciuitas ſuo nomine vocaretur Neocæſarea. Sed hæc nihil faciunt ad noſtrum inſtitutum, vt per hæc exiſtimemus demonſtrare præclariorem illum Magnum inter ſanctos Gregorium, ſi regio abundet fructibus, ſi ciuitas eſt magnificis ornata ædificijs, ſi vicino mari vndequaquè quicquid videtur, affatìm importetur. Sed nec eius Maiorum, qui ortum in carne præceſſerunt, mentionem faciam in oratione, diuitias & honores,

Diuitię, honores & omnia mundana vilipendenda. mundanosq; eorum ſplendores referens. Quid enim hæc ad laudem contulerint, ſepulcrum, columnæ & inſcriptiones, & mortuæ narrationes apud eum, qui ſe ſupra mundum vniuerſum extulerit? Alioquì autem nec fieri poteſt, vt illos ad eius laudis deducamus ſocietatem, quorum is abnegauit cognationem eius, quæ eſt in anima, affinitatis. Illi enim infatuati fuerant in errore idolorum. Hic autem reſpiciens ad veritatē, ſupernæ cognationi ſeipſum inſeruit per fidem. Sed quemadmodùm quidem, aut à quibus natus ſit, aut quamnam ab initio habitârit ciuitatem, vt quæ ad propoſitam narrationem nihil nobis conferant, prætermittemus. Eius autem laudationis ducemus principium à vita, quàm is egit ex virtute.

Cùm

Cùm enim in corpore admodùm iuuenili esset defectus naturali curatione, mor- Cap.3.
te obita à parentibus,quandò præ ætate imperfecta,multis intelligẽtia ab eius, quod bonum & honestum est, aberrat iudicio, statìm ostendit ab ineunte ætate, qualis, ea iam perfecta,esset futurus. Et sicut generosa germina quandò in primo incremento ramos directos ediderint,agricolis per præsentem speciem ostendunt eam,quæ postea futura est,pulchritudinem: Eodem modo ille quoquè,quandò alijs lubrica & instabilis est anima,ad ea quę sunt vana & stulta, vtplurimùm labente adolescẽtia,tunc statìm per primum suum vitæ institutum ostendit in se ipso, Dauid verum dicere, lu- Psalm.91.
stus vt palma florebit.Ea enim sola ex arboribus, perfecta verticis crassitudine è terra Nota de palma.
enascitur:& crescente augmento longitudinis, nullũ in latitudinem additamentum accipit à tempore.Sic ille quoquè floruit à prima germinatione,vitæ instituto confestìm exortus perfectus,& excellis comatus frondibus.A tenera enim ętate omnia re- A puero vi-
linquens, quæ iuuenilis ætas stupet & admiratur, equos, venationem, ornatas vestes, uit sanctis-
ludos talorum, omnesq; delicias, se totum statìm contulit ad parãdas virtutes, quod simè.
præsenti semper ætati esset conducibile,deincèps eligens.

Prima autem ex virtutibus ei paratur, studium sapientiæ. Hanc autem tanquàm Eius studiũ
matrem,coniunctus quidam pullus consequebatur,temperantia.Ad vtraque autem sapientiæ,
erat adiutrix & socia,continentia.Vt à fastu autem & arrogantia,& etiam ab iracun- & aliæ vir-
dia esset omninò remotus,egregiè effecerat pecuniæ despicientia.Non aliundè enim tutes.
oritur fastus & superbia,quàm ex auaritia,& plura habẽdi cupiditate,quę secum hæc inducit vitia. Quomodò autem Patriarcham Abraham tradit scriptura, cùm Chal- Abrahæ era
daicæ philosophiæ habuisset scientiam, numerosamque & ordinatam astrorum posi- ditio.
turam motumque compræhendisset intelligentia, vsum esse eorum cognitione, tanquàm basi ac fundamẽto ad supereminentis boni contemplationem: & cum animo reputâsset,si quæ sensu percipiũtur, huiusmodi sunt, quidnam fuerint ea, quæ sensum superant: sic consecutum fuisse, quod quærebat, vt qui externa sapientia, velutì euectus esset,& per eã euasisset excelsior, adeò vt per eam quodammodò appropinquaret ijs, quæ non possunt compræhendi: Ità etiam hic Magnus in externa philosophia studiosè versatus, per quæ in multis hominibus error confirmatur gentilium, per ea deductus est ad intelligendum Christianismum:& relicta falsa parẽtum religione,eorum, quæ sunt, quærebat veritatem ex ijs, quæ sunt laborata ab externis, doctus, non posse consistere dogmata gentilium.

Quoniam autem in opinionibus de Deo, videt in diuersas scindi distrahique opiniones sapientiam similiter & Græcam, & barbaram,& dogmatum principes neque inter se conuenire, & vnumquenque pro se sedulò contendere, vt suum ingenij acumine & rationum subtilitate confirmet:eos quidem reliquit,vt qui bello intestino se vicissìm euertãt, & accedit ad firmum ac stabile verbum fidei, quod nulla confirma- Fides non
tur verborum curiositate & artificiosis nexibus: sed per verborum simplicitatẽ æqua- firmatur in
liter prædicatur omnibus,quod eoipso,quòd sit supra fidem,habet quod sit fidele ac verborũ cu-
credibile.Si enim quod dicitur,esset eiusmodi,vt comprehenderetur à viribus huma- riositate,
narum cogitationum, nihil inter eam & Græcam interfuisset sapientiam. Nam illi sed simplici-
quoquè quod potuerint compræhẽdere,illud quoquè esse opinantur. Quoniam au- tate.
tem non possunt humanæ rationes peruenire ad compræhensionem naturæ,quæ supereminet,ea de causa existit fides pro rationibus, quæ se extendit supra rationem & Fides pro
compræhensionem. Propterea vt de Moyse dicit scriptura, eum didicisse omnem rationibus.
Aegyptiorum sapientiam:ità etiam hic Magnus cùm percurrisset omnem gentilium Actor.7.
eruditionem, & cùm cognouisset experientia, quàm essent imbecilla, & quàm non possent consistere, quæ sunt apud eos dogmata,Euangelij efficitur discipulus, & pri- Præter ori-
usquàm duceretur ad mysticam & incorpoream generationẽ, tam rectè vitam egit, ginale scili-
vt nullas peccati sordes deferret ad lauacrum. cet,& ve-
niale pec-
catum.

De insidijs,à iuuenibus & meretrice in eum comparatis.

Cùm autem vitam ageret in Aegypto in magna Alexandri ciuitate, in quam eti- Cap.4.
am vndiquè confluebat iuuentus ex ijs, qui dabant operam philosophiæ & medi- Degit Ale-
cinæ,graue erat eius æqualibus spectaculum, adolescens, qui ornamento temperan- xandriæ S.
tiæ superabat canitiem. Laus enim eius,qui puram castamque vitam agebat,erat pro- Gregorius
brum eorum,qui fœdè & incestè viuebant. Vt ergò impudicis esset excusatio, nè ipsi studiorum
soli viderentur esse tales, structis insidijs, ab eis initur ratio, vt illius magni vitæ labes causa.

aliqua

Calumnia ei ſtruitur.

aliqua inureretur. Ad calumniam autem in illum intentandam, producitur ab eis è domo meretrix muliercula, quę notata fuerat infamia. Cùm is autem pro more cum viris eximijs in habitu honeſto diſſereret de re aliqua ex ijs, quæ pertinebant ad philoſophiam, accedit mulierc ula, petulanter & laſciuè ſe gerens, & ijs quæ loquebatur & faciebat, præ ſe ferens, ſe cum eo habuiſſe ſtupri conſuetudinem: deindè dicebat ſe mercede eſſe fraudatam, adijciens etiam cur cauſaretur ſe fruſtratam eſſe mercede. Cùm hi autem, qui puram ac caſtam eius vitam cognouiſſent, ægrè ferrent, & in mulierculam ira commouerentur, ipſe neque conturbatus eſt vnà cum ijs, qui id ęgrè ferebāt, neque cùm calumnijs appeteretur, dixit aliquid eiuſmodi, quod cōſentaneum eſt ab eo dici, qui iraſcatur. Non ſuæ vitæ citauit teſtes, non iureiurando illatum ſibi probrum repulit, non eorum, qui aduersùs ſe hæc ſtruxerant, arguit malitiā: ſed quieta & conſtanti voce conuerſus ad quendam ex familiaribus: Heus, inquit, ſolue ei pecuniam, nè ampliùs moleſtiam exhibēs, rei propoſitæ ſtudium inturbet. Cùm autem is, cui iuſſum fuerat, didiciſſet à meretrice, quātum ex ipſo peteret pecuniæ: eam protinùs numerauit, finemq́ue acceperunt ab impudicis aduersùs temperantem comparatæ inſidiæ, & in infamis fœminæ manibus iam erat lucrum.

Vide inſignem patientiam.

Diuina vltio in eius calumniatricem.

Tunc autem diuinitùs oritur teſtimonium temperantiæ adoleſcētis, & eius æqualium calumniæ refutatio. Nam ſimul atquè manu accepit pecuniam, à ſpiritu dæmonis vexata, & ſtridore belluino præter vocem humanam eiulans, prona cadit in medio eorum, qui collecti fuerant. Horrendum & terribile ſpectaculum ijs, qui aderant, diſiectis crinibus, & auerſis oculis, & ore ſpumam expuente: neque priùs eam remiſit, qui ipſam ſuffocabat dæmon, quàm magnus ille Deum inuocâſſet, & illum ei reddidiſſet propitium. Hæc ſunt, quæ narrantur de huius magni viri adoleſcentia. Verè digna procemia eius vitæ, quæ poſteà ab eo acta eſt. Quanquàm tantum eſt hoc miraculum, vt etiamſi poſteà nihil poſſet aliud dici, nulli eorum, qui virtute excelluerunt, ex hoc ſolo eſſet in laude ſecundus. Diues adoleſcēs, qui ex patriæ finibus exceſſerat, in frequentiſſima ciuitate vitam degens, in qua quoniam ſumma cum licentia ſe voluptatibus dedebant adoleſcentes, probro habebatur pudicorum caſtitas, nō matre de eius viuendi ratione ſolicita, non patre eum erudiente quotidiana vitæ officia, ſe per impatibilitatem eouſquè ad virtutem ſuſtulit, vt eum, qui præeſt omnibus, & omnia intuetur, vitæ ſuæ teſtem præbuerit, qui mulieris calumniā mala plaga arguit.

Quidnam maius poſſet excogitari ad argumentum encomij? Quomodò autem poſſet hoc ſatis laudari pro dignitate, quòd is natura ratione ſuperata, & iuuentute, non ſecùs ac aliquo domito animali, rationi ſubiugata, effectus ſuperior omnibus, qui naturaliter in anima excitantur, motibus, inuidiam quoquè, quæ omnia, quæ ſunt pulchra ac præclara, adoritur, in ſe commotam deuicit: vt qui neque ſibi paratas à ſocijs inſidias vlciſci ſtatuerit, & eam, quæ illis ad imponendam ſibi maculam inſeruiërat, beneficio affecerit, à vexatione dæmonis eam oratione liberans? Talem fuiſſe Ioſeph nouimus ex hiſtoria, in cuius poteſtate quidem poſitum erat, in domini vxorem delinquere, cùm illaipſa ſpeciem adoleſcentis inſanè deperiret, nec audacis incepti homo eſſet vllus teſtis. Sed ille quoquè Dei oculum adſpiciens, maluit videri malus, quàm eſſe, vt qui quæ maleficis & ſceleratis fiunt, potiùs ſuſtinuerit, quàm ipſe fieret maleficus. Habuit enim diuinum oculum, ea quæ fiebant adſpicientem. Sed in hoc licet fortaſsè gloriari vltra illam hiſtoriam. Non enim par eſt ad auerſandum flagitium ſcelus adulterij, & videri in minore delicto ſuſceptum habere dedecus. Cui ergò in mente non verſabatur aliquod ex legibus periculum, ſupplicio formidabiliorem ipſam ex peccato voluptatem eſſe apud ſe iudicans, Ioſephum anteijt miraculi magnitudine, aut certè non iudicabitur omninò ei eſſe ſecundus.

Geneſ. 39.

Cap. 5. Firmianus Cæſareenſ. antiſtes.

Sed vitæ quidem tale fuit procemium: ipſa autem vita quænam fuit? Poſtquàm omni percurſa externa ſapientia, incidit in Firmianum quendam Cappadocem honeſto loco natum, moribus ſibi ſimilem, vt ille oſtendit vita, quæ poſteà eſt conſequuta, vt qui fuerit eccleſiæ decus Cæſareenſium: & vitæ ſuæ ſcopum ac inſtitutum ſuo amico declarauit, quòd ſcilicet ad Deum tēderet, & vidit illius ſtudium in eodē congruere deſiderio, relicto omni externæ philoſophiæ ſtudio, cum illo ventitat ad eum, qui illo tempore dux erat Chriſtianæ philoſophiæ. Is autem erat Origenes, cuius ſcripta magnifiunt, & ea ratione oſtēdit, non ſolùm ſtudium & diligentiam, ſed morum etiam honeſtatē & moderationem. Cùm enim eſſet tanta refertus ſapientia, non de-

Gregorius venit ad Origenem, & eius fit diſcipulus.

dignatus

dignatus est alio vti magistro ad diuinas disciplinas. Cùm autē apud magistrum tanto tempore esset versatus, quod percipiendis satìs esset disciplinis, cùm multi essent, qui eū in externa regione retinerent, & apud se eum manere vellent, eam quæ ipsum peperit, regionem omnibus præferens, reuertitur in patriam, sapientiæ & cognitionis diuitias omne genus importans, quas velutì mercator quispiam in externis studijs cum omnibus versans, qui magnæ erant existimationis, mercatus est. Quanquàm ei, qui res rectè iudicat, ne hoc quidem omninò ad eius laudem paruum esse videbitur, tantæ ciuitatis preces, quæ cōmuniter fiebant, despicere, & omnium eximiorum, qui in ea erant, virorum, & qui apud eos versabantur magistratuum, vt vir illic maneret, contendentium, studium nō admisisse. Quibus omnibus hoc erat propositum efficere, vt vir ille magnus apud eos maneret, futurus tanquàm ædificator virtutis, & vitæ legislator. Sed vndequaq; fugiens materiam arrogantiæ, vt qui sciret vitium superbiæ vt plurimùm fuisse causam & principium malæ ac sceleratę vitæ, ad vitam quietam in patria degendam, tanquàm in portum aliquem confugit. Cùm autem tota gens illa eum virum adspiceret, & omnes expectarent, vt in publicis conuentibus ipse suā aperiret eruditionē, vt longorum laborum fructum aliquē perciperet, gloriam & existimationem: sciret autem vir ille magnus, vndenàm oporteat veram philosophiam publicari ab ijs, qui eam verè exercent, nec aliqua ambitione, laudisq; & honoris cupiditate eius sauciaretur animus, (Grauis enim laus est eorum, qui audiunt, cùm arrogantia & gloriæ cupiditas frangat & eneruet robur animæ) ea de causa ostentationis loco vsus est silentio, re ipsa, non verbis, ostendens thesaurum reconditum. Cumque à fori tumultibus &, vt in summa dicam, à vita, quæ in ciuitate transigitur, seipsum separâsset, in quadam solitudine secum solummodò versabatur, & per seipsum cum Deo, vniuersi mundi & eorum, quæ sunt in ipso, paruam ducens rationem, non de regnis solicitus, non de magistratibus anxiè curam gerens, aliquídve scisciscitans, nō quomodò ex rebus publicis communiter aliquid administretur, narrantem audiens, sed vt anima per virtutem perficeretur curans, ad hoc toto studio contendebat, vitam & quæcunque in ea sunt, valere iubens, quidam alius Moses nostris temporibus reuerà cum illius contendens miraculis. Exiêrunt ambo ab hac turbulenta vita & strepitu referta, Moses & Gregorius, vterque suo tempore priuatìm & seorsùm viuentes, donèc vtrisque, Deo eis apparente, manifestum fuit puræ vitæ lucrum. Sed Moses quidem, qui fuit contubernalis philosophiæ, vxorem vnà quoq; adiunxit: Gregorius autem solam adsciuit virtutem, quæ secum habitaret. Cùm ergò in vtrisque par fuerit scopus & institutum, (vtrisq; enim finis fuit, vt à vulgo secederet, & purissimo animæ oculo diuina contemplaretur mysteria) licet ei, qui scit virtutem respicere, iudicare, vtri maiore impatibilitate vita fuerit roborata, cíne, qui descendit ad legitimum & concessum vsum voluptatum, an ei, qui ipsum quoq; superauit, & materiali affectioni nullum dedit aditum.

Superbia, principiū & causa malæ vitæ.

Viuit in patria solitarius.

Exod. 3.

Exod. 2.

De Phœdimo Amaseæ Episcopo, & eiusdem Gregorij Thaumaturgi ab eo ordinatione.

Cùm autem Phœdimus, Amaseæ Ecclesiæ illo tempore præfectus, cui diuinitùs ex sancto Spiritu inerat vis præsciendi futura, omne studium poneret, vt si in manus eius veniret magnus Gregorius, eum Ecclesiæ præficeret, nè vir tam præclarus ociosam & inutilem vitam traduceret: is sentiens quid cuperet & pararet Episcopus, conabatur latére, nunc ad hanc, nunc ad aliam transiens solitudinem. Quoniam autem nihil non experiens insignis ille Phœdimus, omnibusque vtens machinis & artibus, non poterat Gregorium adducere ad sacerdotium, vt qui diligentissimè obseruaret & circunspiceret, nè quandò eum sacerdos manu apprænderet: eratque vtrique æquale studium, cùm alter quidem capere, alter verò effugere cuperet persequentem. Nam alter quidem cupiebat Deo sacrum offerre donarium, alter verò timebat, nè ei afferret ad philosophiam aliquid impedimēti sacerdotij cura, tanquàm graue aliquod onus, eius vitæ impositā: ea de causa diuiniore quodam impetu ad studium propositum impulsus Phœdimus, nihil attendens, quod inter eos intercedebat spatium, quo remotus erat à Gregorio, qui ab eo distabat trium dierum itinere: sed ad Deum respiciēs, & dicens, & se & illum à Deo hora illa adspici, pro manu verbum imponit Gregorio, eum Deo consecrans, qui corpore non aderat, & ei illam ciuitatem attribuēs, quam vsque ad ea tempora contigerat teneri tanto errore idolorum,

Cap. 6. Phœdimus Amaseæ Episcopus.

Creatur Episcopus absens.

vt cùm

vt cùm essent innumerabiles, qui & ipsam habitabant ciuitatem, & eam quæ est circumcircà regionem, non inuenti sint plures, quàm septemdecim, qui verbum fidei accepissent.

De Theologia reuelata per sanctum Iohannem Theologum & Euangelistam, & sanctam Deiparam.

Cap. 7. Cogitur Episcopatũ suscipere. Galat. 1.

Cùm sic ergò iugum coactus subijsset, omnibus legitimis posteà in ipso peractis, & ab eo, qui sacerdotem ipsum renunciârat, breue tempus petijsset ad mysterium accuratè considerandum, non ampliùs, sicut dicit Apostolus, existimauit oportere attendere carni & sanguini: sed petijt, vt sibi fieret diuinitùs manifestatio occultorum: neque priùs ausus est accedere ad verbi prædicationem, quàm per quãdam visionem fuisset sibi reuelata veritas. Nam cùm noctù aliquandò de verbo fidei consideraret, & omne genus cogitationes versaret, (erat enim tunc quoquè quidam, qui probabilibus argumentis piam adulterabat doctrinam) sæpè etiam intelligentibus dubiã reddentes veritatem, pro qua tunc ei vigilanti, & diligenter meditanti reuerà appáret quidam, tanquàm in figura humana, honesta veste pontificia indutus, forma senili, vultusque dignitate & honestate habitûs, magnam virtutem præ se ferens. Is verò visu stupefactus, surrexit quidem è cubili, rogauitque vt sciret quisnam esset, & quanam de causa veniret. Cùm ille autem voce quieta sedâsset eius animi perturbationem, & dixisset se iussù diuino ei apparuisse propter ea, de quibus dubitabat, vt ei reuelaretur

Visione cõfirmatur & instruitur.

piæ fidei veritas, illius verbis ei confirmatus est animus, illumque adspexit cum quadam lætitia & admiratione. Deindè cùm ille manum directò porrexisset, & ei tectis digitis velutì ostenderet id, quod ex obliquo apparebat, ipse quoq; vnà cum porrecta illius manu suum quoquè vultum conuertit, & ex aduerso eius, quod viderat, aliud vidit spectaculum in muliebri figurà, quæ formam superabat hominis. Rursùs autem stupefactus, in seipsum inclinauit, dubioque ac omninò perplexo fuit animo propter spectaculum, vt qui oculis non ferret visionem. Etenim in hoc maximè consistebat admirabilitas visionis, quòd cùm esset nox profunda, simul cum ijs, quæ visa fuerant, lux resplendebat, tanquàm cuiusdam lucidi conflagrantis thalami. Quoniam ergò non poterat oculis ferre visionem, audiuit quendam dialogum eorũ, qui à se visi fuerant, explicantium inter se inuicèm rationem eius, quod quærebatur: per quos non solùm didicit veram fidei cognitionem, sed etiam nominatìm cognouit eos, qui apparuerant, cùm vterque ex his vocaret alterum suo nomine. Dicitur enim audîsse ab ea, quæ in figura muliebri apparuerat, rogante Iohannem Euangelistam, vt manifestaret iuueni mysterium veritatis: illum autem dixisse, se paratum esse matri Domini in hoc quoquè gratificari, quoniam ei ità placeat. Et ità cùm dixisset breuem, & quæ facilè describi poterat, orationem, se ab eius subduxisse oculis: eum autem diuinam illam mystagogiam protinùs mandâsse literis, & illo tempore prædicâsse verbum in Ecclesia, & posteris velutì quandam hæreditatem, illam diuinitùs datam doctrinam reliquisse, per quam in hodiernum vsque diem in mysterio instituitur, qui est apud illos, populus, qui permansit intactus ab omni vitio hæretico. Hæc sunt autem verba

Doctrina diuinitùs reuelata S. Gregorio.

mystagogię: Vnus Deus pater Verbi viuentis, consistentis sapientię, & virtutis, & characteris ęterni, perfectus perfecti genitor, pater filij vnigeniti. Vnus Dominus, solus ex solo, Deus ex Deo, character & imago diuinitatis, Verbum efficax, sapientia, quæ eorum, quæ sunt, continet constitutionem, & virtus effectrix vniuersæ creaturæ. Verus filius veri patris, inuisibilis patris filius inuisibilis, & qui interire non potest, eius, in quem non cadit interitus, & qui mori nõ potest, immortalis & æternus æterni. Vnus spiritus sanctus, qui ex Deo quod sit habet, & per filium scilicet apparuit hominibus, imago filij perfecti perfecta. Vita, causa viuentium, fons sanctus, sanctitas suppeditatrix sanctificationis, in quo manifestatur Deus pater, qui est super omnia, & in omnibus: & Deus filius, qui per omnia. Trinitas perfecta, quæ gloria & æternitate & regno non diuiditur, neque abalienatur. Neque ergò creatum est aliquid aut seruum in Trinitate, neque aduentitium, tanquàm quod priùs quidem non esset, posteà autem sit ingressum. Neque enim filius vnquàm defecit patri, neque filio spiritus, sed immutabilis & inalterabilis, semper est eadem Trinitas. Quòd si quis velit de hac re sibi fidem fieri, audiat Ecclesiam, in qua verbum prædicabat. Apud eos enim in hodiernum vsq; diem seruantur beatæ illius manûs characteres. An non hæc cum illis tabulis à Deo fabricatis certant gratię magnitudine? Illas autem dico tabulas, in quibus diuinę voluntatis

luntatis impressa est legislatio. Quomodò enim Mosem dicit scriptura, cùm fuisset extra id, quod appáret, & intrà ea, quæ oculis cerni nequeunt, adyta anima peruenisset, (Hoc enim significat caligo) & diuina mysteria didicisse, & per se totum populum in cognitione Dei instituisse: in hoc quoquè magno viro licet eãdem videre œconomiam: cui mons quidem erat, non tumulus aliquis sensilis, sed altitudo verorum dogmatum cupiditatis: Caligo autem id, quod alij capere non possunt, spectaculũ: Tabula verò, anima: Literæ autem, quæ erant in tabulis, vox eius, qui fuit ab eo visus. Per quæ omnia, & sibi, & ijs, qui ab ipso instituebantur, fuit declaratum mysterium. Exod 31. Exod. 20.

Postquàm ergò fiducia quadam & audacia per hanc impletus est visionem, non secùs àc athleta quispiam, qui quantum satìs est experientiæ & virium à puerorum, qui exercebantur, magistro nactus ad certamina, fidenti & audaci animo se exuit ad stadium, & in puluere decertat contra aduersarios: eodem modo & suo studio, & eius, quę sibi apparuit, gratię auxilio, animo satis instructus, certamina sic aggreditur. Non oportet enim aliquid aliud vocare, quàm certamina & contentiones, omnem vitam, quam ipse egit in sacerdotio, in quo per fidem prostrauit omnes vires aduersarij. Nam cùm statìm se à solitudine mouisset, & ad vrbem contẽderet, in qua oportebat eum Deo construere Ecclesiam, cùm cognouisset totum locum à fraude dæmonum obtineri, & veri quidem Dei templum nusquàm esse constructum, totam autem ciuitatem, & quæ circumcircà sita est, regionem esse plenam altaribus, delubris & simulacris, vniuerso populo suum in hoc ponente studium, vt ornata essent nemora & sacra idolorum, & insanus simulacrorum cultus maneret apud homines, confirmatus pompis & mysterijs, & eorum, quæ in altaribus mactantur, inquinamentis: non secùs àc fortis aliquis miles, cum duce exercitûs pugna congressus, per illum vincit eos, qui párent illius imperio: ità etiam hic vir magnus incipit aduersùs ipsos dæmones se præclarè gerere. sed quonam modo? Totus eius episcopatus nõ nisi certamina.

De mansione in templo, & fuga dæmonum, & ædituo.

Nam cùm à remota illa solitudine viam vrbem versùs conficeret, nox autem depræhendisset, & eum vehementior pluuia retardaret, subit quoddam templum cum suis comitibus. Erat autem illud templum insigne, in quo qui colebantur dæmones, ad ædituos apertè ventitabant, vt qui illic diuinarent, & responsa redderent. Cùm autem subijsset templum cum suis comitibus, dæmones quidem confestìm exterruit Christi nominis inuocatione: figura autem Crucis aëre expiato, qui erat inquinatus nidoribus, illic mansit, pro more totam noctem in orationibus & hymnis decantandis vigilans, adeò vt esset transformatum in domum orationis templum, quod propter cruorem victimarum & simulacra erat abominandum. Cùm hoc modo totam noctem peregisset, manè rursùs cœpit vltrà progredi. Cùm verò ædituus manè consuetum dæmonibus cultum exhibuisset, apparentes ei dæmones, dicunt clamantes, non licere eis templum ingredi propter eum, qui illic manserat. Is autem quibusdam piaculis vtens, & quædam sacrificia adhibens, per ea conabatur dæmones rursùs in templo collocare. Postquàm autem eo nihil non experiente, erat ei labor irritus, cùm dæmones non ampliùs pro more exaudirent eius vocationem, tunc ira percitus ædituus, magnum illum virum offendit, omnes in eum minas apertè intentans, se & eum ad magistratus delaturum, & manus ei illaturum, & audax eius cœptum Imperatoribus esse significaturum: quòd cùm esset Christianus, & dijs inimicus, ausus sit templum ingredi, cuius ingressum esse auersatam, quæ in sacris operatur, potestatem, nec ampliùs in eis locis habitare, vt solebat, diuinantem dæmonum operationem. Cùm is autem temerariam & insolentem æditui iram eximia repressisset prudentia, & opposuisset omnibus eius minis verum Dei auxilium, & diceret, se in eius, qui pro eo pugnaret, viribus tantam posuisse fiduciam, vt potestatem habeat expellendi dæmones, vndè velit, & eos collocandi in quibus velit locis, & pollicetur, se ea, quæ diceret, iam esse demonstraturum. Admiratus ædituus, & magnitudine potestatis obstupefactus, rogauit vt in hisipsis suam ostenderet potestatem, & rursùs in templum reduceret dæmonia. Cùm Magnus autem ille hæc audisset, rupit breuem quandam libelli particulam, & eam dedit ædituo, in ea impressa quadam voce imperante dæmonibus. Hæc autem verba continebat scriptura: Gregorius satanæ: Ingredere. Cùm autem accepisset ædituus libellum, altari imposuit. Deindè cùm ei consuetos obtulisset nidores & inquinamenta, rursùs Cap. 8. Signo Crucis aërem expiat. Dæmones non audent ingredi fanum suum propter illum. Magna eius potestas in dæmones.

videt ea, quæ priùs viderat, antequàm à templo essent exterminati dæmones. Cùm hæc autem facta essent, cœpit cogitare diuinam quandam potestatem esse in Gregorio, per quam visus erat esse potentior dæmonibus. Cùm eum ergò rursùs magno esset studio consequutus, priusquàm venisset in ciuitatem, rogauit vt ab eo disceret mysterium, & quisnam esset ille Deus, qui sibi subiectam haberet dæmonum naturam. Cùm autem paucis ei dixisset Magnus ille mysterium pietatis, ità fuit affectus æduituus, vt est verisimile eum affici, qui rebus diuinis initiatus, & opinatus est rem esse viliorem & abiectiorem, quàm vt existimaretur Deus per carnem humanam apparuisse. Cùm is autem dixisset eius rei fidem non confirmari verbis, sed eorum quæ fiunt, probari miraculis, æduituus adhuc ex eo quæsijt miraculum. Deindè per id quod factum est, adductus est, vt fidei assentiretur. Quo tempore dicitur Magnus ille feciſſe miraculum omnium minimè credibile.

De miraculo, quod factum est in lapide.

Cap. 9.

Nam cùm requireret æduituus ingentem quendam lapidem, qui eorum oculis se obtulit, manu autem humana moueri non poterat, per solam ex fide potestatem, iussu Gregorij transferri ad alium locum, nihil differens ille magnus, statim tanquàm animato imperauit lapidi, vt transiret ad illum locum, quem ostendit æduituus. Vbi autem hoc factum est, vir statim verbo credidit, & omnibus relictis, genere, domo, vxore, possessionibus, filijs, amicis, sacerdotio, focis & penatibus, pro his omnibus delegit cum magno illo viro versari, & esse eius laborum particeps, & diuina illa frui philosophia & eruditione. Sileat ad hæc omne scriptorum artificium, miracula per historiam augens & amplificans. Non enim in his, quæ dicta sunt, tale est miraculum, vt dicentis eloquentia seipso fiat maius aut minus. Quid enim dicens quispiam præter ea, quæ dicta sunt, additamentum adiunxerit miraculo? Quomodò autem auditorum minuerit admirationem de eo, quod factum est? Lapis abducit lapidem, nempe eos, qui seruiebant lapidibus. Lapis fit præco fidei diuinæ, & dux ad salutem infidelibus, non voce aliqua & verbo diuinam prædicans potestatem, sed ijs quæ fecit, Deum esse ostendens eum, qui prædicatur à Gregorio, cui subiecta omnis páret creatura eadem honoris æqualitate: neque solùm quicquid est vi sentiendi præditum, & spirat, & est animatum, sed etiam si quid est extra hæc, ministri iussa capessunt, tanquàm quæ sensu non careant. Nam quis est auditus lapidis? qui sensus eius, quod iubetur? quænam est in eo potestas se transmouendi? quænam membrorum & articulorum est ei constructio? sed hæc omnia, quæ sunt huiusmodi, fiunt virtute iubentis. Quam cùm vidisset ille æduituus, statim fraudem dæmonum, qua vtebantur ad humanam decipiendam naturam, & animaduertit, & est abominatus, & ad verum Deum se conuertit, cùm per ea, quæ à seruo facta fuerant, considerâsset inexplicabilem Domini potestatem. Si enim talis est serui potestas, vt verbo moueat ea, quæ sunt immobilia, & vtatur imperio in ea, quæ sunt nullo sensu prædita, & præcipiat rebus inanimis: quantam potestatis abundantiam consentaneum est existimare inesse in Domino vniuersi, cuius voluntas fuit constructio & vis ipsius mundi, & omnium, quæ sunt in ipso, & omnium, quæ sunt supra ipsum?

Grande saxum iubet se aliò trâsferre.

Aedituus credit.

Dehinc cùm ille magnus cœpisset se præclarè & fortiter gerere aduersùs dæmones, & velutì quoddam trophæum aduersùs deuictos circunducens ędituum, iam sui nominis fama perculsa gente, cum bona fiducia sic ingressus est ciuitatem, non curribus, & equis, & mulis, & comitatûs multitudine se iactans, sed circuncircà stipatus virtutibus. Publicè autem effusis omnibus vrbis habitatoribus ad nouum videndum spectaculum, & omnibus videre cupientibus, quisnam sit ille Gregorius, qui cùm sit homo, tanquàm rex quispiam habeat potestatem in eos, qui apud ipsos existimantur esse dij, pro imperio ferens, & agens quocunquè voluërit dæmonia, & vndenàm voluërit, pro arbitrio expellens, & inducens tanquàm mancipia, & illorum ferat cultorem velutì vi quadam redactum in seruitutem, despicientem quidem honorem, in quo priùs fuerat, pluris autem facientem vnà cum eo versari, quàm omnia quæ habebat. Omnibus autem eo animo ante ciuitatem illum expectantibus, cùm eò accessit, omnibus illum fixis oculis adspicientibus, tanquàm materiam inanimam homines præteriens, ad nullum conuersus eorum, qui occurrebant, & rectà pergens in ciuitatem, multò magis eos obstupefecit, cùm eum videntibus famam videretur superare. In magnam enim ciuitatem primùm ingredientem, cùm nulla ei priùs fuisset

Comites viri Dei fuerunt virtutes.

Negligit hominũ applausus, virmũdo planè mortuus.

fuisset ciusmodi consuetudo, non admiratum fuisse tantum populum, sed tanquàm incedentem per solitudinem, ad seipsum solùm & ad iter respicere, ad nullum se conuertentem ex ijs, qui circa ipsum congregati fuerant, hoc visum est hominibus superare miraculum, quod factum est in lapide. Ea de causa habita est ratio eorum, qui, vt antè dixi, fidem ante eius aduentum acceperant, vtpotè vniuersa ciuitate honorante eius sacerdotium. Sic ingressus est vndiquè compressus & coarctatus ab ijs, qui eum deducebant. Deindè verò simulàc attigit philosophiam, ab omnibus, tanquàm ab aliquo onere, seipsum liberauit, & nihil ei erat ex ijs, quæ sunt ad vitam necessaria, non ager, non locus, non domus, sed ipse erat sibi omnia: vel potiùs virtus & fides erat ei patria, & focus, & diuitiæ. Postquàm ergò fuit quidem intrà ciuitatem, ad quiescendum autem nusquàm ei erat domus, non Ecclesiæ, non propria: ijs, qui erant cum ipso, tumultuantibus, & quomodò diuersaretur, & apud quem tegumentum inueniret, dubitantibus: Quid hæc (inquit ad eos magister) dubitatis, tanquàm sitis extra Dei tegumentum, vbinàm vestra corpora quieti daturi sitis? Vobisne parua domus videtur esse Deus, siquidem in ipso viuimus, & mouemur, & sumus? Angustúmne ducitis cæli tegumentum, & ab eo quæritis aliud diuersorium? Sit vobis studio vna domus, nempe sua vnicuique vita, quæ per virtutes ædificatur, & in altum erigitur. Hoc solùm vobis sit curæ, nè tale habitaculum sit nobis imparatum. Terrestrium enim murorum ambitus non afferunt lucrum ijs, qui viuunt in virtute: potiùs autem ab ijs, qui vitio inquinantur, parietum vsus iure requiratur, quoniam occultorum probrorum domus sæpè est operculum. Qui autem ex virtute vitam gerunt, non habent parietes, quidnam eorum occultent.

Nullas prorsùs vult habere possessiones.

Actor. 17.

Christiani domus.

Quemadmodùm domi suæ eum exceperit Musonius.

Cùm autem hæc diceret ijs, qui cum ipso versabantur, accedens quidam vir insignis, qui genere & diuitijs, reliquisque copijs & potentia erat inter primos numerandus, nomine Musonius, cùm vidisset multos eodem teneri studio, vt Gregorium suis ædibus exciperent, occupans alijs præripit hanc gratiam, rogans, vt ille magnus hospitio à se exciperetur, & ingressu domum suam honoraret, vt esset splendidior & glorioſior in futurum, & memoriam huius honoris ad posteros transmitteret. Cùm autem concurrentes multi eadem rogarent, æquum esse censens, eam gratiam concedere ei, qui præuenerat, cùm alios benignis verbis prosecutus esset, & vicissìm honorâsset: diuertit ad eum, qui prior inuitârat. Si autem eorum, quæ de ipso dicuntur, historia consistit in nuda ac simplici narratione, nec ad se confirmandam vllis vtitur argumentis, eas, quæ excogitari possunt, amplificationes nostra oratione consultò prętermittente, fuerit hoc quoquè ijs, qui res rectè iudicant, non paruum testimonium, quòd nihil sit excogitatum, vt eius, cuius meminimus, augeantur miracula: sed ad perfectissimam laudem sufficiat rerum ab eo gestarum memoria, velutì quædam naturalis in facie pulchritudo, quæ nulla curiosa fucandi arte efflorescit.

Cap. 10.

Multi eũ ad se inuitant.

Cùm autem esset exiguus numerus eorum, qui priùs in verbo initiati & instructi fuerant, antequàm dies præterijsset, & Sol venisset ad occasum, tantus accessit numerus in prima congressione, vt ad constituendam populi congregationem sufficeret multitudo eorum, qui crediderant. Manè aduenerat, & rursùs aderat populus proforibus, & ipsi, & vxores, & filij, & ætas confecta senio, & si quis aut à dęmonibus vexatus, aut ab aliquo alio incommodo & calamitate corporis, illeque in medio eorum ad vsum eorum, qui conuenerant, congruenter virtuti spiritûs se diuidens, prædicans, examinans, admonens, docens, curans. Hac enim prædicatione multos maximè adducebat, quòd visus ad auditum accederet, & per vtraque diuinæ virtutis in eo resplenderent indicia. Aures enim sermo, oculos verò adducebant in admirationem, quæ in ægroto fiebant, miracula. Qui lugebat, audiebat quod eum consolaretur. Iuuenis castigabatur, & docebatur temperantiam. Seni porrigebatur medicina verbis conuenientibus. Serui docebantur, vt benè afficerentur in dominos. Qui dominatum obtinebant, vt essent benigni & clementes in eos, qui subijciebantur eorum imperio. Pauper, vt solas diuitias existimaret virtutem, cuius possessio est in cuiuslibet potestate posita. Is, qui se de suis iactabat diuitijs, conuenienter admonebatur, vt eorum quæ habebat, esset œconomus, non dominus. Mulieribus conducibilia, pueris conuenientia, & patribus ea, quæ decebat, distribuens: & factus omnia omnibus, tantum repentè populum induxit auxilio sancti spiritûs, vt ad templũ ædi-

Plurimos ad Dominũ Neocæsarenses conuertit.

Templum construit.

ficandum fuerit incitatus, pecunijs & corporibus omnibus ad id suum studium conferentibus. Hoc est templum, cuius constructionis ille iecit fundamenta, & id cœpit ædificare. Exornauit autem quidam ex successoribus pro illius dignitate, quod etiam in hodiernum vsque diem ostenditur. Id autem vir ille magnus protinùs huic rei incumbens, velutì sui sacerdotij fundamentum quoddam & quandam basim viro ciuitatis clarissimo commendauit, diuina quadam impulsione & maiori ope studēs operi, vt sequens tempus testificatur. Nam cùm nostris temporibus grauissimus aliquandò terræmotus ciuitatem labefactâsset, & omnia propemodùm funditùs perijssent, & publica ac priuata ædificia omnia corruissent, solum illud templum mansit infractum & inconcussum, vt vel ex hoc sit manifestum, cum cuiusmodi potestate vir ille magnus ea, quæ à se erant gerenda, susciperet. Sed hæc quidem multis posteà temporibus à diuina potentia demonstrata fuêre ad huius magni viri fidem testificandam. Tunc autem cùm omnes, tam qui vrbem, quàm qui circuncircà positam regionē habitabāt, Apostolica miracula stupuissent, & quicquid ab eo dicebatur ac fiebat, vi diuina geri & dici credidissent, ne earum quidem controuersiarum, quæ ad hanc vitam pertinebant, existimabant vllum esse præstantiorē iudicem: sed omne iudicium, perplexumq; & implicitum negocium illius consilio expediebatur. Ex quo & bonarum legum obseruatio, paxque & tranquillitas, & publicè & priuatim eis aderat illius beneficio, & magnum bonorum incremētum, cùm nullum vitium eorum inter se concordiam abrumperet. Non alienum autem fortasse fuerit, si vnius eius iudicij fecero mentionem, vt, sicut est in prouerbio, ex fimbria nobis appareat totus vestimēti contextus. Etenim diuina scriptura, cùm Salomon apud suos subditos multa fecerit iudicia, satìs habuit per vnum suam ostendere sapientiam, quandò inter illas duas matres fuit iudex. Quoniam autem non poterat argui maleficium, cùm vtraque earum ex æquo mortuum quidem infantem non admitteret, superstitem autem sibi vendicaret, ingeniosè constituit occultam inuestigare veritatem. Quoniā enim ad probandum maleficium nulli producebātur testes, & in vtrisq; erat æqualis veri & falsi coniectura, produxit naturam ad ferendum veritati testimonium, callidis minis celans sui animi institutum. Iubens enim viui & mortui corpus in æquales partes ense dissecari, & dimidias filiorum partes vtrisq; tribui, permisit naturæ iudicium veritatis. Vbì enim vna quidem quod imperatum fuerat, lubenter excepit, & carnificem induxit: altera verò maternis cōmota visceribus, confessa est se esse victam, rogans vt parceretur filio, seque gratiam habituram, si quomodocunquè seruaretur infans: hoc esse veritatis iudicium rex decernens, eam quæ sua sponte victa fuerat, victricem sua sententia pronunciat, reputans quòd quæ cædi filij non pepercerat, à natura arguatur non esse mater eius, ad cuius mortem properabat. Nos ergò huius quoq; magni Gregorij aliquod narrabimus iudicium.

Solum illud templū non euertit terræmotus.

3. Reg. 3.

De stagno, & duobus fratribus.

Cap. 11.

Duo quidem fratres ætate iuuenes, qui paternam hæreditatem nupèr inter se diuiserant, vnum stagnum vendicabant, vterque totum id habere contendens, & non admittens alter alterum in societatem possessionis. Fit magister, causæ arbiter, qui cùm ad locum peruenisset, in arbitrio vsus est suis legibus, hoc agens, vt reconciliarentur iuuenes, & redirent in gratiam, & lucrum pacis existimarent vectigali præstantius. Illud enim semper manet, & viuis & mortuis: hoc autem vsum quidem ad tempus durantem, æternam autem propter iniuriam habet condemnationem: & quæcunque par erat eum dicere, ad reprimendam iuuentutis insolentiam & immoderationem. Cùm autem esset inutilis eius exhortatio, & ferueret adolescentia, & maiori ira incenderetur, spe lucri æstuans, & vtrinquè ex subditis pararetur exercitus & magna manus, ira duce ac furore cædem spirans, constitutum fuit tempus certaminis. Cùm autem postridiè eius diei esset vtrinq; committendum prælium, permanēs homo Dei in stagni ripis, & totam noctem agens insomnem, fecit quoddam Mosaicum in aqua miraculū, non ictu virgæ profundum in duas partes scindens, sed eam totam tanquàm terram consolidans, effecit continentē planè aridam, & omni humore vacuam, vt ne in cauo quidem vllo vllas habeat aquæ reliquias, quę ante orationem instàr pelagi exundabat. Atq; ille quidē cùm diuina potestate hanc tulisset sententiam, rursùs domū redijt: adolescentibus autem, lata factis ipsis sententia, diremit contentionem. Cùm enim id non esset, pro quo bellum inter se parabant, pax iram est consequuta,

Lucrum pacis, vectigali præstantius.

Exod. 14.

Stagnū mutat in terrā.

sequuta, & rursùs natura inter fratres dedit suî significationem. Ac tunc quoq; diuinæ illius sententiæ licet videre signa euidentia. Nam circa id, quod olìm fuit stagnum, in hodiernum diem seruantur aliqua vestigia aquæ inundationis. Quicquid autem erat aquæ profundum, id totum est trãsmutatum, vt quod à syluis, pratis, agris & habitatione sit occupatum. Hoc fuit eiusmodi iudicium, vt ne ipsum quidem longè clarissimum, & qui est maximi nominis, Solomonem existimem velle sibi primas partes tribuere. Quid enim ad virtutem tantum est, materno vberi seruare infantem lactentem, cui quod ad salutem quidem attinet, perindè erat, seu à parẽte, seu ab alia ei alimentum præberetur: & duobus adolescentibus procurare salutem, qui cùm in ipso flore ætatis & feruore adolescentiæ de ijs, quæ ad victũ pertinent, contendebãt, ad mutuam cædem œstro quodam iracundiæ perciti erant, posteris vt horrendum ostendendi spectaculum, vt qui sibi manus inuicèm attulissent, quos erat verisimile, vel ambos à se inuicèm interituros, vel vnum omninò reum futurum fratricidij sceleris: vt eos omittamus, qui eadem ira cum vtrisque in eadem stabant acie, qui hoc vnum sibi proponebãt, hoc vnum concupiscebant, vt aduersarios suos morte afficerent. Qui ergò mortis sententiam ductu mali dæmonis in eos confirmatam precatione rescidit, & naturam sibi reconciliauit, & mortalem contentionem in pacificam conuertit lætitiam, quanto est conuenientius eum propter iudicium haberi in admiratione, quàm eum, qui meretricis deprehendit maleficium? Nam quod in aqua factum est miraculum, quemadmodùm repentè in terram mutatum sit, quod erat nauigabile, & campus, & cauum factum sit stagnum, & quemadmodùm quæ in eo loco priùs erat instàr maris, ad fructus ferendos nunc colatur, existimo esse satiùs id silentio præterire, quàm persequi oratione, cùm non possit pro dignitate extollere miraculũ. Quid enim didicimus huiusmodi in ijs, quæ scripta sunt, miraculis, vt possit cum hoc conferri? Stitit Iesus Naue filius fluentum Iordanis, sed tantispèr, dum arca erat in aqua. Cùm autem transmisisset populus, & arca transijsset, suæ consuetudini redditus est fluuius. Nudatur aqua in rubro mari, id quod subiectum erat profundo, mari à spiritu in obliqua protruso. Sed tempus miraculi fuit transitus exercitûs, qui fuit per siccum in profundo. Post hoc autem simul cum aqua redijt ea, quæ priùs erat, superficies, & quod parumpèr fuerat diuisum, rursùs coijt. Hîc autẽ quod semèl factum est, remansit quale fuit, nè tẽporis curriculo fides non habeatur miraculo, quod ea quæ cernuntur, testantur in perpetuum. Ea quidem, quæ de stagno dicuntur & ostenduntur, hoc modo se habent.

Maturo suo iudicio in mutuã cædẽ contendentes fratres placat.

Iosue 3.

Exod. 14.

De miraculo, quod factum est in fluuio.

Alterum autem eius post hoc tale miraculum ostenditur & memoratur. Quidam apud eos fluuius præterfluit regionẽ, ipso nomine indicans, quàm sit asperum & immane fluentum. Lycus enim nominatur, quòd sit accolis noxius. Is vel ex ipsis qui dem Armeniæ fontibus descendit cum magno aquæ impetu, cùm per montes, qui ei supereminent, lapsus, copiosum fluentum suppediter. Cùm in concauis autem locis subter præcipitiorum radices vndiquè præterlabatur, hybernis torrentibus longè euadit violentior, quæ confluunt è montibus, aquas in se excipiens. Cùm verò in supina & humili, quam præterfluit, regione, sæpè suis marginibus anguste coërceretur, in aliqua parte ripa effundebatur, agros omnes subiectos, & quicquid erat aliud, suo fluento per transuersum inundans, adeò vt eius loci accolis ex improuiso continua inferret pericula, intempesta nocte, vel etiam interdiù flumine in agros irruente. Quo fiebat, vt non solùm plantæ & semina, & pecora aquarum impetu interirent, sed etiam ad ipsos vsque habitatores peruenirent periculum, qui ex improuiso aquæ inundatione domì erant naufragi. Cùm ergò quæ à magno Gregorio præclarè facta fuerant miracula, totam gentem peruasissent, surgentes qui ad illam fluuij partem habitabant, ipsi & vxores & liberi publicè omnes magno fiunt Gregorio supplices, rogantes vt aliqua ratione ab insperatis eos malis liberaret. Dicebant enim Deum in eo posse omnia, quæ nulla ingenij humani ope possunt fieri. Nihil enim, quod consilium & vires humanæ præstare possint, ab eis esse prætermissum, vt qui lapidibus & aggeribus, & si quid aliud aduersùs huiusmodi mala excogitari soleat, omnia fecerint, nec vi mali potuerint resistere: & vt magìs ab ipsis moueretur ad misericordiam, rogârunt vt ipse videret calamitatem, & sciret, nec fieri quidem posse, vt transmutarent habitationem, & quòd propter aquæ impetum eis mors omni ex parte ostente-

Cap. 12.

Lycus fluuius.

Habitatores Lyci rogant liberationes à Sancto Dei.

Semper intentus rebus diuinis.

tur. Cùm ergò ad locum peruenisset, (nulla enim cunctatio eius ad bonum studium retardabat, nec vehiculo, nec equis, nec aliquo ex ijs, quæ ipsum possent portare, indigens, sed baculo cuidam innitens, totum iter confecit, simul etiam cum viæ comitibus de spe altiore philosophans: inter quos semper in eo, quod erat principale, immorans, præ maiori illo studio, reliqua omnia faciebat velutì transiens) * Postquàm ergò ab ijs, qui eum deduxerant, ostensum est fluuij diuortium, & idipsum, quod cernebatur, explicauit calamitatem, cùm propter aquæ irruptionem eum locum profunda occupâsset lacuna, hæc dicit ad eos, qui erant congregati: Non est hominum, ô fratres, aquæ motum terminis circunscribere. Est solius diuinæ potentiæ hoc opus, aquæ motum intrà terminos concludere. Sic enim dicit ad Deum Propheta: Terminum posuisti, quem non transgredientur. Soli creatæ naturæ Domino est subiecta elementorum natura, in quibus locis collocata fuerit, in ijs semper permanens. Quoniam ergò Deus est, qui aquis præscribit terminos, solus ille propria potestate potest huius fluuij compescere insolentiã. Et diuiniore cogitatione velutì à Deo afflatus, & magna voce Christum ad id, quod erat propositum, adiutorem sibi adesse precatus, quem manu gestabat baculum, defigit in corrupto ripæ loco. Cùm autem esset terra in eo loco madefacta & mollis, facilè profundum subijt, simul & ponderi baculi, & manui eius, qui figebat, cedens. Deindè cùm Deum orâsset, vt hoc esset velutì claustrum & obstaculum aquarum violentiæ, rursùs reuersus est, re ipsa ostendens, quicquid ab illo fiebat, diuina fieri potestate. Statìm enim haud ità longo pòst tempore, baculus quidem, actis in ripa radicibus, arbor euasit: planta autem fluento posita est terminus, & in hodiernum vsque diem incolæ plantam & vident, & narrant. Quandò enim imbribus & torrentibus Lycus ille pro more inundans, magna vi sonoque fertur rapidus, tunc cùm inferiorem partem arboris in superficie leuiter aqua contigerit, rursùs tumescens in medium contrahitur alueum, & velutì qui extimescat appropinquare arbori, curua vnda locum trãsgreditur. Talis magni Gregorij fuit virtus, vel potiùs Dei, qui in illo operabatur miracula, & velutì subiecta elementorum natura, ostensa est, prout ei videbatur, mutari eius iussis, adeò vt stagnum quidem sit mutatum in agrum frumentarium, aquæ autem lacunæ fuerint habitatæ habitatoribus, baculo fidei iubente, & tutos eos futuros cauente. Nomen autem in hodiernum vsq; diem arbori est baculus, Gregorij gratiæ & virtutis monimẽtum, quod in omni tempore seruatur ab incolis. Quodnam ex miraculis propheticis vis his opponere, & cum eis conferre? Dicámne Iordanis diuisionem, quam ouinæ pellis percussione fecit Elias ante asscensum, & posteà Elisæus hæres, & pellis ouinæ, & spiritûs? Sed in his, solis prophetis tempore, quo fuit opùs, scisso fluento potuit transmitti Iordanes, tantùm in se distracto fluento, quantùm satìs esset pedibus prophetarum, vt per siccum fundum transirent: sequentibus autem temporibus, & reliquis hominibus talis erat, qualis fuit anteà. Ille autem Lycus ab insolenti & immoderato motu repulsus, nouum in sempiternum Gregorij miraculum facit omni tempore, quod deincèps consequitur, talis manens, qualem magni illius viri fides fecit tempore miraculi. Scopus eorum, quæ fiebant, non erat, vt ij qui videbant, adducerentur in stuporem: sed vt ij, qui prope fluuium habitabant, seruarentur. Quamobrèm vt par sit miraculum, (nam & prophetis, & imitatori prophetarum, ex æquo cessit aquæ natura) si tamen liberè dicendum est, quod ab eo factum est, antecellit humanitate, per quam firma & stabilis facta est salus accolarum, cùm fluentum sic semèl esset compressum, & in posterum mansisset immobile: quandoquidem cùm per totam regionem peruaderent hæc miracula, quæ virtute fidei in Christum credita sunt fieri, cupiebant omnes esse illius fidei participes, quam talia testabantur miracula: Et in omnem partem procedebat prædicatio, eratque verè efficax mysterium, & ad id quod bonum est, crescebat studium, constituto apud omnes sacerdotio, vt per omnia fides abundaret & creseceret.

for. * & postquàm ei, inquam, ab ijs, qui.

Psal. 103.

Baculus fit arbor & arcet vim aquarum.

4 Reg. 2.

Scopus miraculorum quis sit.

De ijs, quæ in electione sancti Alexandri facta sunt.

Cap. 13.

Mittitur ad eum legatio ex quadam propinqua ciuitate, vt ad eos veniret, & per sacerdotium Ecclesiam eorum cõstitueret. Est autem ciuitati nomen Comana, in qua magnum Gregorium volebant hospitio excipi, publicè gratiam postulantes. Cùm ergò apud eos fuisset, & aliquot dies degisset, & ijs quæ faciebat & loquebatur, eorum ad mysterium cupiditatem vehementiùs accendisset, cùm tempus esset, vt eorum legatio

gatio ad finem peruenirет, & crearetur aliquis pontifex eorum ecclesiæ, tũc quidem ex ijs, qui magistratus gerebant, quos nouerant, eos curiosè indagabant, qui dicendi facultate, & genere, & reliquis insignibus ornamentis videbantur excellere. Existimabant enim, quoniam hæc in magno quoquè Gregorio inerãt, nec eorum debere esse expertem eum, qui ad hanc peruenirет gratiam. Cùm autem multiplicia essent eorum suffragia, & alij alium præponerẽt, expectabat magnus Gregorius, donèc sibi diuinitùs daretur aliquod consilium ad id, quod erat propositum: Et quomodò fertur Samuel non esse admiratus pulchritudinem & magnitudinẽ corporum in regis iudicio, sed animum requisijsse regium, etiamsi sit in vili & contempto corpore: ità ille quoquè despiciens studia eorum, qui ferebant suffragia, hoc vnum solummodò spectabat, num quis vel antequàm renuncietur, vitæ & virtutis exercendæ industria in moribus ferat sacerdotium. Cùm autem illi eos, quibus sua dederant suffragia, adducerent cum laudationibus, vnusquisque eum, qui à se eligebatur, proponens: ille verò etiam viliores, iubebat respicere, quo ad vitæ honestatem: fieri enim posse, vt etiã in his inueniatur aliquis, ijs, qui sunt illustriores, animæ diuitijs excelsior: quidam ex ijs, qui præerant suffragijs, hanc magni Gregorij sentẽtiam existimauit esse derisionem, si ex ijs, qui dicendi facultate, & dignitate, & manifesto vitæ testimonio prælati sunt alijs, nullo admisso ad sacerdotium, ex illiberalibus & sordidis artificibus ad eam gratiam existimentur aliqui digniores: & simul ironicè loquens, ei ità dicit: Si hæc iubes, vt ij, qui sunt huiusmodi, & à tota ciuitate delecti, despiciantur, Alexandrum carbonarium voces licet ad sacerdotium: atque adeò, si videtur, in eum transeuntes, ad ei danda suffragia conueniamus nos & tota ciuitas. Is quidem hæc loquutus est, de eius sententia detrahens, & per hoc ironicum suffragium, quòd nullum esset de prioribus iudicium, repræhendens.

1. Reg. 16.

In Episcopo creando vide quid spectarit.

Alexander carbonarius adducitur.

Per hæc autem, quæ dicta sunt, venit illi magno in mentem, vt cogitaret, num non sine Dei numine facta sit Alexandri mentio ab ijs, qui ferebant suffragia: Et quis est, inquit, hic Alexander, cuius feciſtis mentionem? Deindè cùm quidam ex ijs, qui aderant, eum, de quo facta erat mentio, per risum adduxissent, sordidis lacerisque pannis indutum, nec id toto corpore, & simul ipsa specie opus suum ostendentem, vt qui ex carbonum operatione, & manibus, & facie, & toto deniq; corpore esset sordidatus, reliquis quidem in medio stans Alexander risûs fuit argumentum: perspicaci autem illi oculo magnam attulit admirationem id, quod fiebat & cernebatur, vir in extrema paupertate, & neglecto corpore se solum respiciens, & velutì ijs exultans, quòd erat ineruditis oculis ridiculum. Ità enim habebat, nec propter paupertatis necessitatem ad hanc vitam deuenerat: sed erat vir quidam philosophus, vt eius posteà vita significauit, quæ erat cæteris excelsior, adeò vt etiam peruenerit vsque ad martyrium, vt qui cursum per ignem consummauit. Latére autem est conatus, vel studuit potiùs, vt qui ea, cui à vulgo studetur, prosperitate longè esset superior, & mundi vitam nihili faciẽs, excelsiorem veramque vitam concupiscеret, & vt propositum virtutis scopum faciliùs attingeret, conabatur latére. Talis autem cùm esset, vilissimo artificio tanquàm turpi aliqua persona occultatus, & alioquì cùm esset florenti ætate, temperantiæ instituto periculosum ac lubricum existimabat, manifestare pulchritudinem corporis, naturæ prosperitati velutì insultans, & eam infectans. Sciebat enim eam præbuisse multis lapsûs occasionem. Nè ergò aliquid eorum, quæ nollet, sibi eueniret, nec alienis oculis esset causa excitandi mali animi motus, ideò spontè assumit artem carbonariam: per quam & corpus ad virtutem exercebatur laboribus, & pulchritudo occultabatur sub carbonum sordibus: & simul quod ex suis redibat laboribus, id ità dispensabatur, vt seruiret præceptis.

Alexander cur factus sit carbonarius.

Alexander iste qualis fuerit in occulto.

Cùm eum itaq; abduxisset à cõcilio, & ex eo omnia esset accuratè scisciratus, illum quidem dat suis domesticis, iubens ea, quę oportebat, facere. Is autem cùm rursùs venisset ad concilium, eos docebat, qui erant congregati, eis verba faciens de sacerdotio, & per ea describens vitam ex virtute agendam: Et in tali oratione tandiù est immoratus, cœtum detinens, donèc ijs impletis, quæ iusserat, ij qui ei ministrabant, aduenerunt, secum habentes Alexandrum; qui & lauacro sordes ex fuligine contractas abluerat, & magni Gregorij vestibus erat indutus: hæc enim eis facere iusserat. Cùm autem omnes essent conuersi ad Alexandrum, & ex eo, quod videbatur, essent in magnam adducti admirationem: Nihil vobis noui accidit, (dixit eis magister) si oculis decepti estis, & soli sensui eius, quod bonum est, iudicium permisistis. Veritatis enim

Cap. 14.

eorum quæ sunt, iudex incertus est sensus, qui per se arcet, nè profundum animi penetretur. Simul autem ipsi quoquè veritatis & pietatis inimico dæmoni gratũ erat, vt esset omninò ociosum vas electionis, quod occultabat ignoratio, nec is vir prodiret in medium, qui esset futurus euersor illius potentiæ. Hæc cùm dixisset, Deo virum offert per sacerdotium, cùm eum pro more initiatum gratia consecrâsset. Omnibusque nouum sacerdotem intuentibus, is rogatus vt verba faceret ad Ecclesiam, statim ab exordio ostẽdit Alexander, non falsum de eo Gregorij fuisse iudicium. Erat enim ei plena sententia oratio, minùs ornata dictionis floribus. Quo factum est, vt quidam elatus adolescens, qui ex Attica apud eos degebat, inornatam irriserit dictionem, quòd non esset Atticis exculta ornamentis. Quem dicunt fuisse correctum à quadam visione, cùm vidisset columbarum gregem, quadam admirabili refulgentem pulchritudine, & quendam audîsset dicentem, has esse Alexandri colũbas, quas ille irriserit.

S. Gregorius Alexandrum carbonariũ consecrat Episcopum.

Quidnam ex his quispiam miretur ante aliud? Non reueritum esse hunc virum suffragium magistratuum, & non abreptum esse à testimonijs eorum, qui præcellebant: an potiùs esse miratum occultatas in carbonibus diuitias, quod statum recti iudicij statim est consequutum à Deo testimonium per visionẽ oratoris? Mihi enim vtrunque eorum in se tale esse videtur, vt ea inter se quidem contendant: inter omnia autem, quæ propter miraculum commemorantur, primas partes obtineant. Nam & eorum, qui præcellebant, restitisse desiderio, est immutabilis & excelsi animi argumentum, quo quæcunque in mundo apparebant, similiter ab eo cernebantur, cùm & in id, quod est maius & illustrius, & in id, quod est abiectum & humile, æqualiter esset affectus: solam autem virtutem cæteris præponens, & solam, quæ in vitio agitur, vitam iudicans reijciendam, nihili ducebat omnia, quæ in hac vita, vel in honore habentur, vel nihili penduntur. Quod tunc quoquè fecisse ostenditur. Nam cùm quæreret inuenire eum, qui Deo esset gratus, non fide dignum existimauit testimonium, si diuitias accepisset, & authoritates, & huius mundi splendores: quorum in bonorum catalogis nihil diuina enumerauit scriptura. Non est ergò hoc solùm dignum laude & admiratione, quòd principum & virorum studia non admiserit: sed etiam per ea, quæ deincèps sunt consequuta, ipse seipsum superauit. Qui enim solùm indignum repulit suffragium, vsui autẽ non adiecit id quod deerat, malum quidem prohibuit, bonum autem non fecit. Qui autem præter id, quòd non est assensus deteriori, inuenit etiam id, quod bonum est & honestum, per vtraq; perfecit id, quod bonum est, neque malo concedens aditum, & bonum producens in actum: adeò vt in vtrisque constiterit in ciuitatem huius magni viri beneficium, vt qui & quod per ignorantiam ab eis peccabatur, auerterit: & quod apud ipsos erat occultum, bonum per se declarauerit.

Excelsus beati viri animus.

De Hebræis, & de ijs, quæ facta sunt in itinere.

Cap. 15.

Cùm autem magno huic viro omnia successissent ex sententia, auxilio sancti spiritûs non alienum fuerit id quoquè narrare, quod in via ab eo obitèr factum est, vt per omnia ostendatur gratia, quæ huic viro aderat. Quoniam enim erat omnibus manifestum, hoc ipsi esse curæ præ cæteris, vt omnia spectarent ad solatium egentium, siue ad lucrum respicientes duo quidam ex Hebræis, siue etiam aliqua reprehensionis macula eum adspergere cogitantes, vt quem esset facile decipere, obseruant eius reditum. Et vnus quidem ex ijs, qui videbatur esse mortuus, iacebat supinus in via publica: Alter autem miserabiliter eiulans propter eum, qui iacebat, imitabatur voces lamentantium, & magnum illum prætereuntem magna voce clamando vocabat, dicens hunc miserum subita morte correptum, nudum iacere, nec paratũ esse aliquid, quo sepeliretur. Rogabat ergò magnum hunc virum, nè sancta eius anima ipsum despiceret: sed paupertatis motus misericordia, ex ijs quę habebat, pręberet vltimum amictum corpori inijciendum. Ille quidem hæc & alia dicens, supplicabat. Hic verò nihil cunctatus, diploide, qua erat indutus, iniecta iacenti, perrexit vltrà progredi in itinere. Postquàm autem illo prætergresso soli erant, qui hæc aduersùs eum fecerant, deceptor ille in risum mutata simulata lamentatione, iussit eum, qui iacebat, surgere, præ gaudio cachinnos edens ob lucrum eis ex fraude factum. Is autem in eodem erat, quo priùs habitu, nihil audiens ex ijs, quæ dicebãtur. Altero autem maiori voce vtente, & pede simul eum excitante, nihilo magìs is, qui iacebat, neque vocem exaudijt, nec ictum sensit, sed in simili erat figura extensus. Simul enim àc iniecta est

Fraus duorũ Iudęorũ.

Vltio cælestis eos mox persequitur.

vestis,

veſtis, fuit mortuus, re vera morte functus, quam ſimulabat ad magnum illum decipiendum, adeò vt non fuerit homo deceptus, ſed cuius cauſa fuerat ab eo data veſtis, ad id vtilis fuerit ei, qui acceperat.

Si autem videtur triſte hoc opus magni illius fidei, nè videatur cuiquam hoc alienum, ad magnum Petrum reſpicienti. Et enim ille non ſolùm beneficijs oſtẽdit eam, quæ in ſe inerat, poteſtatem, eum qui erat claudus ab ortu, populo currentem oſtendens & ſalientem, aut vmbra ſui corporis curans ægrotos, quam tranſeunte Apoſtolo, per tranſuerſum corporis Sõl eis admouerat: ſed etiam eo, quòd morte damnârit Ananiam, qui inhabitantem virtutem contempſerat, vt, ſicut opinor, illo metu adductum, quicquid in populo erat propenſum ad contemnẽdum, hoc terribili exemplo corrigeretur, nè eodem modo caſtigaretur. Meritò ergò Petri imitator, qui multis in benefaciendo miraculis oſtenderat virtutis magnitudinem, eum quoquè, qui aduersùs ſanctum ſpiritum fraude vti eſt conatus, effecit vt de ſe vera diceret. Oportet enim, vt exiſtimo, euerſorem mendacij etiam in deceptore mendacium traducere ad veritatem, vt per hoc omnibus eſſet euidens, quòd quicquid ab illo dicebatur, erat veritas: & quòd id, quod vt verum acceperat, non erat falſum. Iudæi ergò, qui hoc modo illius magni virtutem ludificati fuerant, fuerunt alijs documento, nè audeant decipere cùm eos, qui id auſi fuerint, Deus puniat.

Actor. 3.

Actor. 5.

Ibidẽm.

Attende q̃, ſit periculoſum vti fraude aduersùs ſpiritũ ſanctum.

De adoleſcente, qui habebat ſpiritum.

Poſt hæc cùm aliquandò haberetur conuentus ſub dio in quodam loco in ea regione, & admirarentur omnes eius doctrinam, quidam adoleſcens clamauit ad eos, qui aderant, Doctorem non hæc à ſe dicere, ſed ei alium adſtantem verba facere. Adducto autem puero, poſtquàm dimiſſus eſſet conuentus, dicitur magnus dixiſſe ijs qui aderant, adoleſcentem non eſſe mundum à dæmone: & ſimul cùm ſibi ſuſtuliſſet velum, quod habebat in humeris, & id oris ſui admouiſſet anhelitui, ſic inieciſſe in adoleſcentem. Cùm hoc autem factum eſſet, conturbatum eſſe, & exclamâſſe adoleſcentem, & cecidiſſe, & ſe dilacerâſſe, & omuia paſſum eſſe, quæ patiuntur, qui ſunt dæmoniaci. Deindè cùm ſanctus ei manum impoſuiſſet, & ſedâſſet perturbationem, ab eo quidem euolâſſe dæmonium. Cùm ad ſe autem redijſſet, non ampliùs dixiſſe, ſe videre eum, qui vnà cum ſancto loquebatur. Eſt quidem certè hoc quoquè ex magnis illius miraculis, quòd non aliquo in curationibus adhibito artificio effecerit miracula: ſed ad expellendos dęmones, & corporis ſanandas ægritudines, ſuffecerit ex eius ore anhelitus, qui per linteum adhibebatur ægrotò. Sed omnia quidem illius miracula ordine perſequi, longi fuerit operis & orationis, quę plùs requirat ocij. Si vnius autem, aut duorum, quæ de ipſo dicuntur, fecero mentionem, finem imponam orationi.

Cap. 16.

Anhelitu ſuo ſanat dęmoniacum.

De ea, quæ tum fuit, perſequutione, & quemadmodùm in montem profectus eſt magnus Gregorius.

Iam enim in omnem partem peruaſerat diuina prædicatio, & omnes tam in ciuitatè, quàm in ea, quæ circũcircà ſita eſt, regione ad piam rectamque dogmatis fidem erant traducti, altariaque & templa, & quæ fuerant in eis ſimulacra, erant euerſa: expurgata autem erat humana vita ab idolorum inquinamentis, extinctusque erat ſceleratus nidor ſacrificiorum, ablutusque cruor ex altaribus, & ſordes cæſorum animantium: omnes autem in omni loco in Chriſti nomine templa erigebant oratoria: cùm Romanorum, qui tunc erat, Imperatorem ſubijt ira & inuidia, propterea quòd falſa quidem eius patria neglectui eſſet ſuperſtitio: augebatur autem myſterium Chriſtianorũ, & per totum orbem terrę multiplicabatur Eccleſia, per eos, qui ſemper verbo adijciebantur, creſcens in magnitudinem. Et cùm exiſtimâſſet fieri poſſe, vt diuinæ virtuti ſua reſiſteret acerbitas, & reprimeret quidem myſterij prædicationem, diſſolueret autem cœtus Eccleſiarum, rursùs autem traduceret ad ſimulacra eos, qui ad verbum proceſſerant, ad gentium Præſides mittit edicta, terribiles ſupplicij minas in eos ſtatuens, nisì omnibus probris, contumelijs & cruciatibus afficerent eos, qui nomen Chriſti adorabant, & terrore & cruciatibus eos rursùs adducerẽt ad patrium cultum dæmonum.

Cap. 17.

Edicta acerba Imperatoris in Chriſtianos.

Poſtquàm autem magiſtratibus eſt annunciatum hoc ſceleratum & impium edictum, cùm per totum peruaſiſſent Imperium, qui ad hoc erant conſtituti à Tyrãnica crudelitate: & in gentem Ponticam is obtinebat dominatum, cui ad ſceleratum deſiderium

ſiderium non deerat ſumma poteſtas, vt qui feritatem & acerbitatem haberet ingeneratam, & odium in eos, qui verbo crediderant, ab eo publicè proſcribitur, oportere vel fidem abiurare, vel omne genus ſupplicijs & mortibus affici. Neque aliud tunc publicum aut priuatum quicquam agebatur, aut vllum ponebatur ſtudium ab ijs, qui tractabant publica, quàm vt obſiderent & punirent eos, qui fidem ſequebantur. Erant autem non ſolùm minæ verborum terribiles, ſed cum ijs varius apparatus ſuppliciorum, nullũ non afferebat ſtuporem, & antequàm veniretur ad periculum, metum incutiebant hominibus enſes, & ignis, & beſtiæ, & foſſæ, & inſtrumenta ad torquendum membra accommodata, & ferreæ in igne cathedræ, & ligna erecta, in quibus eorum extenſa, qui perſiſtebant, corpora, proiectis horrendis laniabantur vngulis, & alia innumerabilia ad multiplices corporum cruciatus inuenta ab eis excogitabantur. Vnumque erat ſtudium ijs, qui hanc habebant poteſtatem, vt nullus eo poſſet oſtendi ſcelere ſuperior. Alij quidem deferebant, alij verò indicabant, alij verò ſcrutabantur eos, qui erant abſconſi. Alij inuadebant eos, qui fugiebant. Alij autem iniectis oculis in facultates fidelium, vt rebus eorum potirentur, prætextu pietatis ac religionis eos, qui fidem amplectebantur, expellebant.

Sæuitur in Chriſtianos

Ità faciunt hodiè hęretici.

Erat autem in gente confuſio, perplexaque & inexplicabilis animi dubitatio, cùm eſſent omnes inter ſe ſuſpecti, cùm nec in tanto terrore maneret filiorum in parentes beneficentia, neque paternæ curæ à natura ingenerata fidelitas remaneret parentibus in filios. In varios autem ritus religionis inter ſe ſcindebantur genera. Et filius, qui erat gentilis, erat proditor parentum fidelium: & filium, qui crediderat, pater incredulus accuſabat. Et frater, qui erat ex eádem eſſentia, pugnabat cum natura, ſanctum eſſe exiſtimans, ſumere pœnas de conſanguineo, ſi pietatẽ amplecteretur. Hinc plenæ quidem erant ſolitudines ijs, qui expellebantur: habitatoribus autem ædes erant inanes: multa autem publica habitabula ad vſum carcerum derſeruiebãt. Non poterant enim carceres capere eorum multitudinem, qui propter fidem puniebantur: Foraque omnia, & omnes publici & priuati cœtus, pro conſueta lætitia calamitatis erãt talis participes, cùm alij quidem attraherentur, alij verò abducerentur, alij propter ea, quæ fiebant, vel riderent, vel flerent. Non erat infantium miſericordia, non honor canitiei, non virtutis reuerentia, ſed perindè atquè in captiuitate dedebatur omnis ætas inimicis fidei. Ne fœminis quidem dabat naturalis generis imbecillitas, vt remotæ eſſent ab his ærumnis: ſed vna in omnes æqualis erat lex crudelitatis, eos adducens, qui erant alieni ab idolis, naturam non diſcernens.

Cap. 18. Fugiendum in perſecutione.

Cùm tunc ergò imbecillitatem naturæ vidiſſet vir ille magnus, vtpotè quòd multi non poſſent pro pietate vſque ad mortem decertare, conſuluit Eccleſiæ, vt parumpèr cederet terribili irruptioni, dicens eſſe melius, fugiẽdo ſuas conſeruare animas, quàm ſi ſtarent in acie certaminũ, eſſent ordinũ fidei deſertores: & vt maximè perſuaſum eſſet hominibus, nullum animæ afferre periculum, ſi fuga fidem ſeruarent, ſuo exemplo eis conſulit, vt ſecederent, ipſe ante alios cedens vehementi periculo. Simul autem ijs quoquè, penès quos erat poteſtas, hoc maximo erat ſtudio, vt illo tanquàm duce exercitûs expugnato, omnem fidei aciem frangerent & diſſoluerent. Et ideò inimici magnoperè ſtudebant, vt ille in eorum veniret poteſtatem. Ipſe autem cùm deſertum quendam collem occupâſſet, ſecum habens eum, qui ex ædituo adductus fuerat ad fidem ab initio, iam Diaconatûs gratiæ inſeruientem: cùm autem qui perſequebantur, magna multitudine ſequerentur eorum veſtigia, à quopiam eis oſtenſo loco, in quo abſcondebatur, alij quidem vallem colli ſubiectam circunſeptam cuſtodiebant, vt ei nulla ex parte liceret effugere, ſi ad hoc eſſet conuerſus: Alij autem cùm in montem acceſſiſſent, per omnem partem ſcrutãtes, iam magno illi viro conſpecti fuerant, rectà ad ipſum currentes. Ille autem cùm iuſſiſſet ei, qui erat cum ipſo, vt ſtaret certa & ſolida in Deum fidutia, & ei ſuam crederet ſalutem, manus tendens ad orationem, & nec etiam ſi propè fuerint inimici, metu excutiatur fides. Præcepti autem exemplum ſe præbuit Diacono, fixo & ſtabili oculo cælum intuens, extenſis manibus recta figura. Et hi quidem in his erant: Illi autem cùm ad eos accurriſſent, & omnem locum diligenter inſpexiſſent, omiſemque in rupe ſtationem, & omnem rupis acceſſum, & omnem à lacuna effectam cõcauitatem diligentiſſimè ſcrutati eſſent, rursùs in vallem redeunt, quaſi metu eorum, qui ſcrutabantur, ipſe in fugam conuerſus incidiſſet in manus eorum, qui circunſidebant. Poſtquàm ergò nec ab his eſt inuentus, nec erat apud illos, qui locum adſpexerat, in quo magnus ille degebat, ſignis

Latitat vir Dei cũ ſuo Diacono in quadã valle.

Excæcati perſequutores conſpiciunt duas arbores, eorũ loco.

deſcripſit

descripsit eum, in quo affirmabant quæsitores, se neminem vidisse, nisi solas duas arbores, à se inuicèm parùm distantes. Cùm autem secessissent qui quærebant, relictus index cùm illum magnũ offendisset in oratione, & eum qui cum ipso erat, & diuinum cognouisset præsidium, per quod illi eis visi sunt arbores, accidit ad eius pedes, & verbo credit: & qui paulò antè fuerat persecutor, fit vnus ex fugientibus.

Ijs ergò longo tempore manentibus in solitudine, (bellum enim inualescebat aduersùs fidem) & grauiter furente præside in eos, qui ad verbum pietatis accedebant, & omnibus in fugam conuersis, quoniam nulla spes relicta erat, fore vt magnus Gregorius veniret in manus persequutorum, tunc omni sua rabie & acerbitate conuersa in reliquos, vbiquè per gentẽ scrutabantur omnes similiter, viros, mulieres & pueros, quibus Christi nomen erat venerabile, eosque trahebant in ciuitatem, & replebant carceres, pro alio scelere intentantes eis crimen pietatis, adeò vt nulli ex rebus publicis tunc vacarent iudicia, nisi huic tantùm, quòd ijs, qui tunc imperium obtinebant, erat curæ, vt omnes contumelias & omnia tormenta, quę excogitari poterant, in eos inferrent, qui fidem retinebant. Quo quidem tempore fuit omnibus longè euidentissimum, magnum illum virum nihil consuluisse sine Dei numine. Nam cùm se per fugam populo conseruâsset, erat commune auxilium omnibus, qui pro fide decertabant. Sicut enim de Mose audimus, quòd ab Amalecitarum acie procùl remotus, per orationem ijs, qui erant sui generis, dabat vires aduersùs inimicos: eodem modo ille quoquè animæ oculo intuens ea, quæ videbantur, diuinum inuocabat auxilium ijs, qui decertabant pro fidei confessione.

Oratio iusti quantũ valeat.

Exod. 17.

De visione, quæ facta est in monte, & de martyrio sancti Troadij.

Cumque aliquandò vnà cum ijs, qui cum eo erant, pro more Deum oraret, repentè angore & animi perturbatione plenus, apertè præ se tulit ijs, qui aderant, à se spectaculum videri alienum, seque id ægrè ferre, auresque obstruere, tanquàm sono aliquo ad eum perueniente: & non exiguo interiecto interuallo, cùm toto tempore, quod intercessit, inflexibilis mansisset & immobilis, tanquàm propositũ spectaculum bonum esset exitum assecutum, ad suam redijt consuetudinem, & clara voce Deum laudauit, hymnum victoriæ & gratijs agendis appositum pronuncians, quem sæpè audimus Dauid dicentem in Psalmodia: Benedictus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Ijs autem admirantibus, & vt ex eo scirent, rogantibus quodnam fuerit hoc spectaculum, quod eius oculis subiectum est, fertur dixisse, se illo tempore magnum vidisse casum, prostrato diabolo à quodam adolescente in certamine pro pietate. Ijs autem quod dicebatur, adhuc ignorãtibus, narrat eis apertiùs, quòd illa hora quidam nobilis adolescẽs, maiori fretus auxilio, magnis sudoribus pro fide decertauit, à lictoribus productus ad præsidem. Nomen quoquè adiecit, eum nominans Troadium, & quòd post multa, quæ fortiter tulit, tormẽta, fuit martyrij corona redimitus. Auditione autem obstupefactus Diaconus, neque audens non credere ei, quod dicebatur, & simul credens esse maius, quàm vt cadat in humanam naturam, vt qui procùl erat à ciuitate, cùm nemo ei renunciâsset, dicat ijs, qui cum eo sunt ea, quæ fiunt, perindè àc si interesset, supplex rogat magistrum, vt sibi permittatur ea cernere oculis, & nè ab eo prohibeatur, nè veniat ad loca ipsa, in quibus factũ est miraculum. Cùm is autem diceret, esse pertimescendum adesse in medio eorum, qui occidunt, sæpeq; diaboli peruersitate accidere aliquid, quod nollemus, Diaconus dixit, se confidere auxilio eius orationum, hac apud eum voce vtens: Tu me Deo commendes, nec me vllus insequetur metus inimicorum. Cùm is autem per orationem velutì socium cum eo misisset diuinum auxilium, confidens viam confecit, ad nullum se conuertens ex ijs, qui occurrebant.

Cap. 19.

Pſal. 123.

Vidit in spiritu certamẽ S. Troadij martyris

De balneo, & de dæmone, qui in ipso habebat potestatem.

Cùm autem vesperè ingressus esset ciuitatem, & lassus esset ex itinere, necessè esse duxit, corpus lauacro reficere. In eo autem loco dominatum obtinebat quidam dæmon homicida, versans in lauacro, cuius vis exitialis post tenebras operabatur in eos, qui accedebant. Ea de causa post occasum solis non patebat ad id aditus, neque id exercebatur. Ad quod cùm accessisset, rogabat eum, qui illi præerat, vt id ei aperiret, & non ei inuideret balnei visum, quò se recrearet. Cùm is autem testaretur, nullum ex ijs, qui illa hora ausi sunt aquam ingredi, suis redijsse pedibus, sed dæmonem omnes vesperè superâsse, multosque ob ignorationẽ passos esse grauissima, quos pro

Cap. 20.

sperata

ſperata recreatione exceperunt lamentationes, eiulatus & ſepulcra. Cùm hæc referret, & quę ſunt huiuſmodi, ille nihil de ſuo remiſit deſiderio: ſed inſtabat omninò cogens, vt eum intromitteret. Ille autem ſatis ſe lucrifacere exiſtimans, ſi non cum hoſpitis ignoratione vnà veniret in periculum, cùm ei dediſſet clauem, procùl recedit à balneo. Poſtquàm autem nudatus fuit intùs, multiplices terrores & variæ obſtupefaciendi cauſæ adornabantur à dæmonio, nempe omnis generis viſa, oſtendentia naturam igne & fumo mixtam, & quæ in forma hominum & ferarum in oculos incurrebant, in auribus reſonabant, anhelitui appropinquabant, & in orbem circa corpus effundebantur. Ille verò ſe ſignaculo Crucis muniens, & Chriſti nomen inuocans, domos peruaſit illæſus. Interiùs autem progreſſus, in grauiora incidit ſpectacula, in grauiorem adſpectum transformato dæmonio. Nam & ſimul terræmotu domum exiſtimabat concuti, & perruptum ſolum nudam flammam oſtendere inferiùs, & ſcintillas ex aquis emitti flammeas. Rurſusque ei arma itidèm fuêre ſignaculum & Chriſti nomen. Et quod per magiſtri preces ferebatur auxilium, diſcutiebat quæ videbantur & fiebant terribilia. Aqua autem recreatus, cùm properaret egredi, rursùs prohibebatur, fores opponente dæmonio. Sed hoc quoquè rursùs impedimentum, pari rursùs virtute eſt ſolutum, foribus ſignaculo cedentibus. Poſtquàm autem ei omnia proceſſerunt ex ſententia, dicitur dæmoniũ voce humana ad eum exclamâſſe, nè ſibi vim illam attribueret, per quam effugit exitium. Vox enim, quæ eum cõmendauit, ei qui cuſtodiebat, præſtitit, vt minimè læderetur. Hoc ergò modo conſeruatus, magnam attulit admirationẽ ijs, qui loco præerant, cùm nullus apparuiſſet viuus ex ijs, qui illa hora aquam auſi eſſent ingredi.

Signo Crucis ſe muniens, omnia dæmonum terriculamenta contemnit diaconus.

Poſtquàm autem ei quiſnam eſſet narrauit, & quæ in ciuitate fortiter geſta erant à martyribus, cognouit eo modo ſe habuiſſe, quo magnus ille in ſolitudine degens priùs narrauerat, cùm cæteris, quæ de ipſo narrauit & eius miraculis, adieciſſet quæ vidit, & quæ audijt, & quomodò ipſa in ſe experientia didiciſſet virtutẽ fidei magni Gregorij, cui tulit teſtimonium dæmonium: reuertitur ad magiſtrum ſuum, tam ſuis æqualibus, quàm poſteris relinquens commune monimentum, vt per ſacerdotes vnuſquiſque ſeipſum Deo cõmendet: & nunc eſt quidem per vniuerſam Eccleſiam, præcipuè autem apud illos, ea vox monimentum auxilij, quod ei datum eſt à Gregorio.

Cùm autem diuina ope ſoluta eſſet illa Tyrannis, & humanam vitam pax rursùs excepiſſet, per quam erat omnibus liberũ rebus diuinis dare operam, rursùs deſcendens in ciuitatem, & totam in orbem circuiens regionem, ijs, qui erant vbiquè, populis magnam fecit acceſſionem in Deum ſtudij & pietatis, ſtatuens vt pro ijs, qui pro fide decertârant, agerentur feſti dies & celebres conuentus. Cumque alius alibì corpora martyrum accepiſſent, quotannis, finita annui orbis conuerſione, conueniẽtes exultabant, diem feſtum celebrantes in honorem martyrum. Eſt certè hoc quoquè argumentum magnæ eius ſapientiæ, quòd cùm omne ſimul hominum genus ſuo tempore ad vitam communem componeret, velutì quidam auriga naturam regens, & frenis Dei cognitionis eos iugo ſubiungens, concedebat vt ſub iugo fidei lætitia exilirent ſubditi. Cùm enim animaduertiſſet, quòd propter corporeas delectationes in idolorum errore permaneret puerile vulgus & ineruditum, vt interìm in eo, quod eſt præcipuum, nempe in Deum, ſe rectè gererent: pro illis inanibus ſuperſtitionis ritibus, permiſit eis, vt in ſanctorũ Martyrum memorijs ſe exhilararent, exultantesque oblectarent, vtpotè quòd procedente tempore futurum erat, vt vita traduceretur ad id, quod eſt honeſtius & præſtantius, & fides eos ad id deduceret, quod quidem iam in multis rectè ſucceſſit, omni delectatione ab ijs, quæ ſunt iucunda corpori, tradũcta ad genus lætitiæ ſpiritalis.

Feſti dies martyrum, in primitiua eccleſia, à ſanctis Patribus inſtituti.

Hoc autem modo ſe gerens in Eccleſia, & omni ſtudio incumbens, vt ante ſuum è vita exceſſum, videret omnes ad fidem ſalutarem traductos à ſimulacris, poſtquàm cognouit ſuum inſtare obitum, totam circuncircà regionem & ciuitatem eſt perſcrutatus, cupiẽs ſcire, an eſſent aliqui relicti extra fidem. Vbì autẽ cognouit omnes, qui permanſerant in antiquo errore, non eſſe plures, quàm ſeptemdecim, dicit hoc quidem eſſe dolendum, ad Deum reſpiciens, quòd aliquid deſit ad plenitudinem eorum, qui ſeruantur: Veruntamen iure magnas eſſe agendas gratias, quòd ſuo in Eccleſia ſucceſſori tot relinquit ſimulacrorum cultores, quot ipſe accepit Chriſtianos. Cùm autem precatus eſſet, vt & qui iam crediderant, creſcerent in perfectionem, & in fide-

Sub obitum viſitat ſuam diœceſin.

Feliciſſimè ad cælos euolat.

infideles conuerterentur, ità ab humana vita migrauit ad Deum, mandans ſuis neceſſarijs, vt nullum proprium locum ei compararent ad ſepulturam. Si enim viuus non ſuſtinuit vocari alicuius loci dominus, ſed inquilinus vixit in alienis, neque poſt mortem pudebit eum eſſe inquilinum. Sed hoc, inquit, narretur poſteris, quòd Gregorius neque viuus alicuius loci poſſeſſor eſt nominatus, & poſt mortem fuit inquilinus alienorum ſepulcrorum, ſeipſum ſeiungens ab omni in terra poſſeſſione, adeò vt nec in proprio quidem loco voluërit ſepeliri. Solam enim eam poſſeſſionem iudicauit precioſam, quæ in ſe auaritiæ non ſuſcipit veſtigium. Repentinam autem totius gentis traductionem à gentili vanitate ad veritatis agnitionem nemo miretur, qui hanc legerit orationem, reſpiciens œconomiam, per quam facta eſt tanta mutatio eorum, qui traducti ſunt à falſo ad veritatem. Nam quod factum eſt in primis temporibus eius ſacerdotij, quod ad reliqua miracula feſtinans præterijt oratio, nunc aſſumens narrabo.

More Saluatoris inquilinus in ſepulcro ſepelitur alieno.

De die feſto, qui agebatur in ciuitate, & de peſte, quæ irruit.

Erat quidam dies feſtus publicus in ciuitate, qui more patrio agebatur cuidam dæmoni ex ijs, qui erant in regione. Ad eum tota ferè gens confluxerat, tota regione vnà feſtum agente cum ciuitate. Erat autem theatrum plenum ijs, qui concurrerant, & effundebatur vndiquè ſuper ſedes, multitudo eorum, qui confluxerant. Cumque omnes circa ſpectacula & acroamata ad orcheſtram adſpicere magnoperè cuperēt, erat ſcena plena tumultu. Fruſtraque fuit præſtigiatoribus miraculorum ſuorum oſtentatio, cùm tumultus eorum, qui arctè comprimebantur, non ſolùm muſicæ vſum interrūperet, ſed nec præſtigiatoribus ſua oſtendere permitteret. Quo quidem tempore à toto populo communis hæc vox erupit, dæmonē inuocantium, cui hunc diem feſtum agebant, & rogantium, vt eis ab illo latius præberetur ſpatium. Poſtquàm autem omnibus inter ſe colloquentibus, vox in altum efferebatur, & videbatur totius ciuitatis tanquàm vnius oris eſſe oratio, quæ has preces offerebat dæmoni: Erat autem precatio, vt ijſdem verbis à me dicetur: Iuppiter, fac nobis locum: cùm audiſſet magnus ille vocem eorum, qui dæmonem nominatim inuocabant, à quo petebant, vt ciuitati fieret latum ſpatium, dicit ad eos, miſſo quodam ex ijs qui adſtabant, mox eis eſſe dandum latius ſpatium, quàm precabantur. Hac autem voce tanquàm triſti prolata ſententia, publicam illam celebritatem mox peſtis excipit, & in choris ſtatim admixta eſt lamentatio, adeò vt oblectationes cōuerterentur in luctus & calamitates, pro tibijs, & quæ ad numerum fiebant, ſaltationibus & plauſibus, lugubri carmine aſſiduè ciuitatem excipiente. Nam cùm morbus ſpe citiùs ingruiſſet hominibus, is peruadebat, ignis inſtàr domos depaſcens. Quo factum eſt, vt implerentur quidem templa ijs, qui morbo interiebant, qui quidem ſpe curationis ad ea confugiebant: pleni quoquè eſſent riui, & fontes, & putei ijs qui prę morbi vehementia maiori ſiti ardebant, quàm vt aqua, quæ erat in profundo, flammam eorum extingueret, cùm ij, quos ſemèl is morbus inuaſiſſet, & poſt & ante aquæ potum ſimiliter ſe haberent: multi autem ſua ſponte fugerent ad ſepulcra: quoniam ij qui erant ſuperſtites, ad eos ſepeliendos minimè ſufficiebant: eſſet autem non inopinata mali hominibus irruptio: ſed cùm domui interiturę quoddam viſum apparuiſſet, ità conſequeretur interitus.

Cap. 21.

Sæuiſſima peſtis inuadit inſolentem populum.

Poſtquàm ergò fuit manifeſta omnibus morbi cauſa, nempe quòd inuocatum ab eis dæmonium, ſtultorum votum malignè implebat, hanc ſceleratam ſpatij latitudinem morbo ciuitati afferens: eo quidem tempore magnum Gregorium ſupplices adeunt, rogantes vt vim morbi compeſceret per eum, quem ipſe cognoſcebat & prędicabat, Deum, quem ſolum verè fatebantur eſſe Deum, & habere in omnes poteſtatem. Nam cùm illud viſum ante futurum domûs interitum apparéret, & deſperationem vitæ protinùs afferret, vna periclitantibus erat via ſalutis, ſi intrà illam domum magnus fuiſſet Gregorius, & precibus propulsâſſet morbum, qui domui immi-nebat. Cùm autem per eos, qui primi hanc erant ſalutem conſecuti, velox fama per omnes peruaſiſſet, ceſsârunt omnia, quæ priùs ab eis magno ſtudio procurabantur, oraculorum ſciſcitationes, piacula, & apud ſimulacra diuturnæ ſupplicationes, adſpicientibus omnibus ad magnum ſacerdotem, & vnoquoque eum ad ſe trahente ad ſalutem totius generis. Erat autem ei merces ab ijs, qui ſeruabantur, eorum ſalus animarum. Nam cùm tali experientia manifeſtata eſſet pietas ſacerdotis, nulla erat ampliùs dilatio, quò minùs myſterio aſſentirentur ij, qui virtutem fidei docebantur.

Eam peſtē precib⁹ pellit vir ſanctus.

Sic fuit illis hominibus morbus salute præstantior. Qui enim cùm sani essent ad mysterij doctrinam excipiendam infirma erant animi intelligentia, corporis morbo fuerunt confirmati ad fidem. Et sic confutato errore idolorum, traducti sunt omnes ad nomen Christi: alij quidem per morbum, qui inuaserat, deducti ad veritatem: alij verò, vt à peste seruarentur, fidem in Christum assumentes, tanquàm propugnaculum. Sunt autem etiam alia in hodiernum vsque diem memoriæ mandata miracula: quæ quidem auribus parcentes non credentibus, nè ij lædantur, qui quod in rerum, quæ dicuntur, magnitudine verum est, falsum esse putant, ijs, quæ scripta sunt, non adiecimus.

MARTYRIVM FELICIS PRESBYTERI, IRENAEI DIACONI, MVSTIOLAE NOBILISSIMAE MATRONÆ & aliorum: vt habetur in egregijs MS. libris: sed in gratiam Lectoris F. Laur. Surius mutauit stylum.

Iulij 3.

TEMPORIBVS Aureliani Imperatoris sæua extitit persecutio Christianorum: cumque ei nunciatum esset, in ciuitate Tusciæ, quæ post ethnicismum illustris fuit, Christiana religione initiatos florere, adeò incensus est, vt Turgium vicarium, præfectoria ornatum dignitate, eò miserit ad Christianos discutiendos. Veniens igitur Turgius ad Faliscos, iussit accuratè inquiri, num quis posset reperiri Christianus, repertumque sine dilatione coram se sisti, capitalem sententiam excepturum. Itaque facta inquisitione, repertus est Felix Christianus. Is vt audiuit venisse eò manum persecutorum, conuocauit Christianos ad se, eosque omnes confirmans, ait: Patres, fratres & filij mei, non vos perturbet ista caligo, quæ sanè exigua est: porrò sempiternæ illæ inferorum tenebræ cauendæ sunt. State ergò viriliter & pugnate: quia melior est dies vna in atrijs Domini super millia. Erat tum aulicus quidam, qui beati Felicis nomen detulit ad Turgium, dicens in agro Faliscorum esse presbyterum quendam benè diuitem, qui populum doceat, relictis templis deorum, accedere ad Christum, & baptizari. Id vt audiuit Turgius, misit milites: qui comprehensum Felicem, illo iubente, in publicam custodiam coniecerunt.

Felix confirmat Christianos aduersùm persecutionẽ. Psal. 83.

Altera die præcepit sibi in Faliscorum ciuitate tribunal parari, beatumque Felicem adduci. Eum autem sic interrogauit: Quod tibi nomen est? Ille respondit: Felix vocor. Dicit ei Turgius: Quem militiæ vel honoris locum obtines? Respondit Felix: Tametsi peccator sum, at Christi tamen presbyter sum. Turgius dixit: Cur diuersis in locis cogis conuenticula, docesque populum contemnere deos, nec immolare illis, vt habet antiqua consuetudo, & Principes imperant? Felix respondit: Quæ verò est vita nostra, nisi vt prædicemus Dominum nostrum Iesum Christum, & abstrahamus populum à spurcitie idolorum, vt possint vita frui sempiterna? Turgius dixit: Et quæ est vita æterna? Felix presbyter respondit: Vt timeatur & colatur Deus pater, & Dominus Iesus Christus, & spiritus sanctus. Turgius dixit: Recede ab infelici Deo tuo, & pare præceptis dominorum Augustorum. Felix respondit: Quantùm quidem ad nos attinet, vtinàm mereamur parére Christo, & eius nomen inuocare. Tum iratus Turgius, iussit os eius lapide contundi, dicens ministris: Os istud conterite, quo populos seducit. Diù autem illis cædentibus, emisit spiritum: corpus verò eius Turgius voluit in plateam proijci, quod collegit Irenæus diaconus, & sepeliuit iuxta muros Sutrij (Author habet, Sutrinæ ciuitatis) nono Calendas Iulij.

Os eius lapide cæditur.

Reddit spiritum.

Quod vbi resciuit Turgius, iussit teneri Irenæum diaconum, profectusque * Clusium Tusciæ ciuitatem, vinctum catenis ferreis ante rhedam suam nudis eum pedibus ire compulit. Postquàm autem venit Clusium, multos dies illic hæsit, Irenæum verò diaconum in carcerem coniecit, cœpitque inquirere in Christianos. Ea re diù agitata, Mustiola matrona Christianissima vt audiuit Christianos multos carceribus teneri, noctibus veniebat, & dans pecuniam custodibus, intrò admissa, consolabatur eos, lauabatque pedes eorum: eos verò, quos vincula fauciârant, vngebat, cunctisque alimenta & vestes suppeditabat. Sed quia in tenebris lumen abscondi non potest,

* MS. habet Clusinâ ciuitatem.

Mustiola consolatur captiuos.

Tor-

Torquatus quidam ad Turgium veniens, ità dixit: Matrona nobilissima, Claudij Imperatoris consobrina, Mustiola nomine, non cessat in custodia diù noctuque reos suis sermonibus confirmare. Furore igitur percitus Turgius, cùm audîsset eam cognatam esse Claudij Imperatoris, misit homines suos, qui eam ipsi præsentarēt. Visa autem ea, mirabatur eius pulchritudinem, præcepitque sine iniuria, immò etiam admodùm honorificè reduci eam in domum suam. Deindè ad illam veniens, de eius genere scisitabatur. Respondit ei Mustiola, spiritu feruens: Nostra nobilitas non multa generis claritudine, sed sanctorum Christianorum humilitate, æstimatur. Dicit ei Turgius: Cur aliter respondes, quàm Maiores tui consueuêre? S. Mustiola respondit: Illi ignorantes verum Deum, suadente diabolo, periêrunt: me verò humilem dignatus est Dominus noster Iesus Christus ad cœlestia regna vocare: neq; me solam, sed & omnes, qui spem suam in illo reponunt. Turgius dixit: Vtere consilio meo, & noli perdere nobilissimos natales tuos. S. Mustiola respondit: Si scires donum Domini nostri Iesu Christi, non te sineres priuari lumine æterno. Turgius ait: Ecquodnam est lumen æternum? Mustiola respondit: Spiritus & virtus. Turgius dixit: Quænam tua hæc amentia est, vt ad vinctos crebrò ingrediaris, eorumque cupidè fruaris amicitia? S. Mustiola respondit: Id equidem facio propter amorem Domini nostri Iesu Christi, pro cuius amore etiam illi carceris vincula perferunt. Turgius ait: Depone hanc amentiam, & audi me, nec velis præcepta principum aut negligere, aut irridere. Beata Mustiola dixit: Quæ sunt præcepta principum? Turgius ait: Vt sacrifices dijs, & viuas, fruarisque opibus tuis. S. Mustiola respondit: Planè stultè blasphemâsti. Commotus Turgius, iussit sanctos omnes, qui in carcere erant, capite truncari: beatum autem Irenæum diaconum in conspectu Mustiolæ in eculeo suspendi, sub præconis voce dicens ei: Sacrifica dijs. Irenæus ait: Vt video, mēte captus es, vt dicas ea, quæ non cōueniant. Turgius furore inflammatus, iussit vnguibus radi latera eius, & flāmas admoueri. Irenæus clamans, dixit: Gratias ago tibi Iesu Christe, quòd mereor admitti in conspectū tuum. Atque hæc dicēs, cernēte beata Mustiola, expirauit.

Mustiola Claudij Imperatoris consobrina.

Reducitur à tribunali domū suā.

Irenæi cruciatus.

Obitus ei⁹.

Tum verò beata Mustiola dixit ad Turgiū: Miser, quid ità trucidas homines innocentes? sed illi quidē proficiscuntur ad gloriam sempiternam, tu verò sedē habebis in igne æterno. Audiens hoc Turgius, scripto eam condemnauit, præcepitq; coram se plumbatis eam cædi: quod eousq; continuatum est, donèc deficeret. Itaq; migrauit ad Dominum quinto Nonas Iulij, corpusq; eius collegit seruus Dei Marcus, & apud Clusinæ vrbis muros condidit: vbi vigent orationes eius vsque in hodiernum diem.

Item S. Mustiolæ.

DE S. ANATOLIO EPISCOPO LAODICENSI, EX HISTORIA ECCLESIASTICA *Eusebij Cæsareensis Lib. 7. cap. 26. interprete Iohanne Christophorsono Anglo.*

LAODICENSIS ecclesiæ gubernationem post Socratem Eusebius obtinuit, ex vrbe Alexandria oriundus. Causa autem eius à patria profectionis, erat controuersia illa, de Paulo Samosateno suscepta: cuius gratia in Syriam profectus, ab illis, qui ad religionē Christi propagandam omne suum studium conferebant, nè domum reuerteretur, prohibitus fuit. qui quidem (sicutì ex verbis Dionysij, de eo à nobis suprà citatis, facilè licet cognoscere) præ cæteris præstātibus nostri temporis viris, tanquàm precios⁹ quidam pietatis thesaurus extitit.

3. Iulij. Eusebius Episcopus Laodicēsis.

Anatolius, genere etiam Alexandrinus, post illum creatur Episcopus, bonus, vt aiunt, boni viri successor. Qui cùm ob eloquentiam, tum ob doctrinam humaniorem & cognitionem Philosophiæ, inter nomines nostri tēporis, qui erant spectatissimi, facilè principem locum obtinuit: quippe in Arithmetica, Geometria, Astronomia & disserendi facultate, in contemplatione & perspicientia naturę, in oratorum quoquè disciplinis venerat ad summum. quarū rerum gratia, fama est, ciues Alexandriæ eum illi ludo, in quo Aristotelis doctrina docebatur, magistrum præfecisse. Ac tametsì in obsidione Alexandriæ, cùm ibì magna esset frumēti inopia,

Anatolij multa doctrina.

Alexandriæ obsidio.

alias præclarè ab eo res gestas penè infinitas commemorant, vtpotè qui singularem dignitatis prærogatiuam præ cæteris magistratibus ab omnibus ciuibus adeptus fuisset, tamen exempli causa, hanc vnam solùm hoc loco citabo.

S. Anatolij cõsilio Alexandrini Christiani seruatur.

Fertur, cùm frumentum illis diù obsessis deesset, ità vt fames, quæ in vrbe grassabatur, multò magis intolerabilis, quàm hostiũ impetus, qui iam extrinsecùs premebat, existeret: hunc, quem dico, cùm huic interesset calamitati, tale quoddam remedium illis proindè inuenisse. Cùm altera pars ciuitatis cum exercitu Romano societatem belli gerendi coiuisset, & propterea obsidione non vexaretur, Eusebium fortè inter eos, qui minimè erant obsessi, versantem (adhuc enim ibi habitabat, inque Syriam minimè demigrauerat) & magnum decus nomenque celebre etiam à Duce Romani exercitûs consecutum, de his, qui fame illius obsidionis tempore interierunt, per internuncium Anatolius certiorem facit. Eusebium autem, cùm hoc intelligeret, à Duce maximi beneficij loco postulâsse, vt illis, qui vellent se ab hostibus ex vrbe ad eum sua sponte recipere, vitam ac salutem daret. Quem quidem, petitione, vt voluit, impetrata Anatolio significâsse: hunc autem, nuncio ab Eusebio accepto, Senatum Alexandrinorum coëgisse, ac primùm poposcisse ab illis, vt cum Romanis amicitiam iungerent. Quo quidem sermone vbi illos grauiter commotos videbat, dixisse: At huic, quod iam dicam, vos neutiquàm refragaturos arbitror: illis, qui in hac dimicatione videntur minimè esse necessarij, minimeque vobis vtiles, (vt anus, infantes & senes) liberam è portis egredienti potestatem, quò velint, faciatis, cõsilium est. Quid enim istos iamiam propè morituros, apud nosipsos cõtinemus? Quid modò mancos & corporibus mutilatos, peneque exhaustos fame opprimimus? Viros solos & iuuenes viribus valentes alere oportet, & frumentum quod necessarium est, his, qui ad ciuitatis propugnationem accommodati sunt, congerere.

Alexãdrinis fame laborantibus, subuenit Eusebius.

Quibus rationibus cùm Senatum in suam sententiam adduxisset, ipsum primùm assurgentem suffragium tulisse, vt omnis multitudo, siue virorum, siue mulierum, quę ad rem militarem parùm esset idonea, à ciuitate liberè excederet: quoniam si manerent, ibique cum magno ciuitatis morarentur incommodo, nullam salutis spem illis, (quippe fame viderentur perituri) esse omninò relictam. Cui sententiæ cùm à cæteris omnibus, qui aderant in Senatu, esset assensum, parùm aberat, quin omnes, qui obsidione cingebantur, seruâsset incolumes: atque inprimis vt qui erant Christiani, deindè vt alij cuiusque ætatis, qui ciuitatem incolebant, salui aufugerent, diligenter prouidit: vndè non hi solùm, quibus Senatûs decreto potestas facta erat ex vrbe exeundi, verumetiàm sub eorum nomine alij ferè infiniti, vestitu muliebri clanculùm induti, noctù illius prouisione è portis egressi sunt, & ad Romanorum exercitum confugerunt: vbi illos omnes Eusebius benignè excipiens, more patris aut medici, longa obsidione debilitatos, omni prouidentia & curatione in integrum restituit.

Creatur Laodicensis antistes.

Duobus eiusmodi pastoribus ecclesia Laodicensis (quorum alter alteri deincèps ordine proximè successit) diuina prouidentia potita est, qui post bellum, à nobis iam demõstratum, ab vrbe Alexandrina eò demigrârunt. Quanquàm verò non multi libri ab Anatolio erant elaborati, totidem tamen ad nos peruenerunt, vndè cùm eius eloquentiam, tum multiplicem cognitionem licet animaduertere: idque in illis potissimùm, in quibus ea, quæ de Paschate ab alijs antè decreta fuissent, explicauit. Deindè, quibusdam interiectis, ità pergit Eusebius: Anatolius porrò Institutiones in Arithmeticam, decem libris explicatas, reliquit. Alia item extant eius opera, quæ exempla ocij, præclarè in sacris literis ab eo collocati, & multæ in eisdem exercitationis perspicua argumenta dant. Hunc Theotecnus, Cęsareæ Palęstinarum Episcopus, per manûs impositionem primus Episcopum ordinauit: qui eum successorem sibi post mortem ad ecclesiæ suæ procurationem deligendum prouidit, vnaque cum illo ad aliquod temporis spatium ecclesiæ Cæsareensi præfuit. Verùm Anatolius, cùm Concilium Antiochiæ de Paulo Samosateno conuocatum, eum accerseret, ad Laodicensium vrbem aduentans, ibi Eusebio mortuo commorari à fratribus coactus est. Anatolio exeunte è vita, postremus ante persecutionem illi ecclesiæ præficitur Stephanus. Hactenùs Eusebius Cæsareensis. Habet verò etiam hunc Anatolium beatus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

VITA

VITA S. VDALRICI EPISCOPI AVGVSTÆ VINDELICORVM, EDITA A BERNONE *Abbate Augiensi.*

PROLOGVS.

REVERENTISSIMO patri Frideboldo, ac vero sanctæ matris Afræ alumno, Berno Dei matris mancipium, cum omni contubernio Augiensium fratrum, summum & indeficiens bonum. Miræ charitatis virtus, ex dulcifluo pectoris tui emanans fonte, id exiguitati meæ iniunxit officij, vt libellum de vita ter quaterque beati patroni nostri Vdalrici, veraci quidem, sed simpliciori, quàm oportuit, sermone editum, cultiori stylo reddam luculētum. Pius quidem iubentis affectus est, sed non æquè facilis parētis esse poterit effectus: quippe cùm tarditas ingenij & exteriorum curæ, amaro, vt sic dictum sit, sapore condítæ, me prohibeant tam arduum opus aggredi.

Accedit etiam, quòd venerādæ memoriæ Gebehardus, qui post beatū virum quartus eiusdem Vindelicæ Augustæ ecclesiam rexit, nulli modernorū Doctorum secundus, idem negocium corrigendi studio attentauit, sed infectum, morte preuentus, dereliquit. Cui si ipse manum extremam imposuisset, paruitas mea omninò super hoc digitum ori imposuisset. Idipsum tamen, quod composuit, licèt eloquij venustatem redoleat, tamen ità verborum ac sententiarum sublimitate se in altum extollit, vt vix aliquis exindè aliquid percipere possit. Alterius verò oratio, etsi rerum veritate subnixa, sic tamen penè videtur humì iacére, vt quisquis sapientium semèl hinc potuerit quiddam gustare, pigeat se vlteriùs ad hanc inclinare. Quocircà venerande Pater, tibi tuisque placuit huiusmodi onus mihi imponere, vt inter vtrosque medius incedens, talem moderato sermone materiam componam, vt ex vtraque parte ad se venientes, media charitate constrata, & paruuli lac, quod sugant, & fortes valeant inuenire cibum, quem comedant. Quod ego omnimodis abhorrerem, nisi scriptum esse scirem. Melior est obedientia quàm victimæ. Nunc verò si data intercessionis tuæ manu, manui meæ ducatum præbere spoponderis, adiunctis tecum beati viri meritis, omnipotentis Verbi, quod aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas, fretus auxilio, obedire tentabo, initium narrandi ab ipsius viri Dei infantia sumens, ac orationis cursum ità ad finem vsque perducens, vt nihil de proprijs addam, præter exempla antiquorum Patrum, atque sententias sanctarum scripturarum, quæ suo decore solent dictorum seriem venustare. Hoc tamen solùm mihimet ex proprio sudore iniunxi, vt latiùs diffusa, modesta breuitate arctiùs coërceam: strictiùs digesta, moderata prolixitate dilátem: minùs regulariter prolata, ad rectitudinis lineam corrigam. Quæ tamen omnia tui examen iudicij expectant, vt te benigno iudice valeant rata consistere. Opto pater beatissime, vt in Christo valeas, mei que memor semper existas.

Gebehard⁹ Episcopus Augustanus

1. Reg. 15.

Sap. 10.

VITÆ HISTORIA.

EGREGIVS Christi Confessor Vdalricus, ex Alamannorum prosapia extitit oriundus. Cuius parentes, Hupaldus scilicet ac Thietburga, ambo quidem secundùm seculi huius dignitatem clari & nobiles, sed fide atque diuina religione multò clariores fuerunt atque nobiliores. Qui talis ac tantæ prolis fœcūditate diuinitùs ditati, mox eādem cuidam fideli ad alendum, vt Moysen, commendauerunt nutrici. Vbi inter ipsa natiuitatis primordia, cælestia non defuêre auspicia. Nam licèt blando nutriretur affectu, fœda tamen macies quædam apparebat in vultu. Qua ex causa dum nimiùm tristes eius efficerentur parentes, ac in augustis illorum pectoribus curæ versarentur ingentes: quidam hospes peregrinus, officio clericus, secundùm quod illorum ostium semper viatori patuit, benignè ab ipsis suscipitur, per aliquod temporis spatium humanè

Iulij 4. Cap. 1. S. Vdalrici parentes.

Exod. 2.

tractatur: dum interim quadam die hora refectionis residēs, prædictum infantulum nondùm duodecim hebdomadarum dies ab ortu ad plenū habentem, audiuit inter vagitus vocem emittentem. Ex qua prouidus futurorum, tale edidit oraculum; Nisi, inquit, iste infans, celeriùs fuerit ablactatus, non poterit esse saluus. Cumque semèl ac secundò admoniti, minùs tanti præconis dicta vellent exequi, tertia demùm die cùm prædictum ac sæpè dicendum infantulum adhibita aure persensisset adhuc infirmiorem, hanc præsagam coram omnibus intulit vocem; Sciatis pro certo, quòd nisi continuò à lacte fuerit suspensus, hac nocte erit moriturus. At verò si eo, quo dixi, ordine morti subtractus fuerit, magnus in futurum coram Domino erit. Huius prophetiæ mysteria qualiter sint adimpleta, non nostri styli eget officio designari: quod tam assiduè ad eius sepulcrum coruscantibus miraculis potest probari.

Clerici vaticinium de infante Vdalrico.

Cap. 2. Gen. 21. Cant. 5. Luc. 12. Mores adhuc pueri. Tandèm igitur amotus à lacte, cœpit corpore & animo in admirationem omnium ità proficere, ac circunquaquè manentibus tantum de suo profectu gaudium conferre, vt id quod de Isaac eiusque patre Abraham scriptum est, Creuit igitur puer, & ablactatus est, fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis suæ: non incongruè eius quoquè possit personæ aptari. Meritò tantus patriarcha in ablactatione filij, quem ex promissione à Deo susceperat, grande conuiuium fecit. Meritò pater cælestis sanctæ matris Ecclesiæ filijs in istius ablactatione conuiuium fecit grande, inuitans eos huiusmodi voce; Comedite amici, & inebriamini charissimi. Hic itaque mysteriorum Dei dispensator futurus, iam solido cibo opùs habebat confortari, vt in mensa altaris Christi, velut ad cæleste conuiuium quandoquè consistens, posset in tempore suo tritici mensuram dare conferuis suis. Incipiebat enim tunc inter coæuulos modestè conuersari, timorem Dei habere, honorem parentibus deferre, lasciuiam declinare, ac inquantùm possibile tali adhuc erat ætati, in corporis motu, gestu, incessu foris ostendere, qualis habitus formaretur intùs in mente.

Traditur fratribus monasterij S. Galli instituendus. Gen. 28. Matth. 19. Videntes autem parentes eius tantam Dei gratiam in eo fulgere, commendauerunt eum in monasterum sancti Galli fratribus religiosis, vt eorum magisterio tam secularium literarum studijs, quàm cælestibus instrueretur disciplinis. Vbi inter egregios regularis disciplinæ magistros, dulces theoriæ carpebat quotidiè fructus: cùm verba, quæ in sacris codicibus legebat, mox in opera vertebat. Iam summitatem illius Iacob scalę virtutum gradibus ascendendo tangebat: iam à Saluatore audiebat: Vade, vēde omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Et iam tunc monachicę cōuersationis habitū sumpsisset, nisi diuina reuelatione admonitus desijsset.

Cap. 3. Vuiberata incluſa. Psal. 55. Erat tunc temporis in eodem monasterio quædam ancilla, pro Christi nomine inclusa, Vuiberata nūcupata, quæ die noctuque ieiunijs, orationibus ac vigilijs vacans, castum in arcano pectoris sui Domino præparabat templum, in quo gratum creatori omnium mactauit semper holocaustum, dicens cum Psalmista; In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Huic sanctus adolescens dum sui desiderij secretum panderet, illa rem à Deo quærendam statuit, ac trium dierum inducias super hoc postulauit. Post triduum verò spiritu instructa diuino, huiusmodi vsa est responso; Non, inquit, vir religiose, diuinæ est voluntatis, vt hoc in loco detineris: sed est in plaga Orientali locus, vbi quidam fluuius duas diuidit regiones, in quo, Deo iubente, episcopalis apicem dignitatis debes conscendere. Et licèt multa tam à paganis, quàm à malis Christianis sis passurus aduersa, tu tamen, confisus in eo, qui dixit, Confidite, Iohan. 16. ego vici mundum: superabis vniuersa, dicens cum Psalmista: Psal. 59. In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Hæc auditu percipiens ac mente pertractans, quibusdam, qui sibi familiariùs amicitiæ causa adhærebant, secretò pandit, & vt interim silentio tegerent, admonuit. Ipse verò per diuersos sacrorum librorum campos ceu prudentissima apes, flores sententiarum carpens, ac in alueario pectoris sui recondens, summa cœpit ope niti, vt spiritalia posset mella conficere, quæ postmodùm in populos illum deceret eructare, iuxta illud Psalmistæ: Psal. 118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo. Et quod de prædicatoribus Psal. 144. dicitur: Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Dehinc ad vnguem instructus, cum omnium fratrum conniuentia remeauit ad propria. Parentes verò de eius profectu nimiùm gaudentes, ac Deo gratias agentes, iterùm commendant eum

Commendatur Adalberoni Episcopo Augustano. Adalberoni, Augustensis ecclesiæ præsuli venerando, viro fidei dote ac vitæ merito multis præferendo: quatenùs reuerēdæ illius præsentiæ iugiter assistens, velut in quodam disciplinæ speculo conspiceret, si quid in ipsius moribus adhuc corrigi deberet.

Quem

Quem vt prædictus Dei pontifex fide firmum, ſpe robuſtum, charitate radicatum & fundatum, omniq́ue morum probitate decoratum agnouit, familiariùs illum adſciuit, eiusq́; domi forisq́; in omnibus vti conſilijs cœpit, quatenùs eius prudẽtia, totius epiſcopatûs diſponerentur negocia, tam publica, quàm priuata.

Libuit interim viri Dei animo Romam pergere, Apoſtolorum limina viſitare, vt ſe ſuaq́ue omnia ipſorum aliorumq́ue ſanctorum precibus poſſet attẽtiùs commendare. Quò cùm veniſſet, ab Apoſtolicæ ſedis Præſule, nomine Marino, apud Deum & homines magnifico & glorioſo, officioſè ſuſceptus, ac requiſitus quis eſſet, aut vnde veniſſet, reſpondit, ſe ex Alamãnorum ſtirpe progenitũ, Adalberonis Auguſtenſis eccleſiæ eſſe clericum. Ad hæc Apoſtolicus: Nè durè, inquit, accipias, quæ dico, quia idem, de quo retuliſti, tuus pontifex Adalbero iam migrauit de hoc ſeculo, ac Dei ordinatione diſpenſante, oportet te huius regiminis curam ſuſcipere. At ille propriæ conſcius infirmitatis, immò non immemor illius mandati: Quãto magnus es, humilia te in omnibus: iudicauit ſeipſum indignum fore, vt tanti honoris pondus ſubiret. Tunc Papa diuino ſpiritu repletus ait; Si nunc deliteſcendo ſubterfugis, quô minùs in hoc pacis ac tranquillitatis tempore Eccleſiæ nauem gubernes, veniet dies, in qua nullo modo ſtatuta Dei præterire valebis, verùm etiam inter multiplices ac fluctiuagas varij laboris, mœroris, anxietatis vndas regendam ſuſcipies, ac Deo præſule, ad litus placidæ quietis acsì nimiùm feſſus, perduces. His auditis, ad * metatum perrexit, atque inter ſacra orationum libamina, tam ſe, quàm defuncti ſenioris animam cum lachrymis Deo ac ſanctis Apoſtolis eius commendauit: ſicq́ue poſtera die, neſciente Papa, latenter diſceſſit, etiam in hoc Dominicæ actionis exemplum ſequens, de quo ſanctus Iohannes Euangeliſta refert, quia cùm voluiſſent eum rapere & regem conſtituere, ſtatim fugit. Sed mox vt bonæ memoriæ Adalbero ex hac vita migrauit, * Hiltinus ei in epiſcopatu ſucceſſit. Quo poſt quindecim annorũ curricula ex hac luce ſubtracto, volente Domino hoc, quod de ſeruo ſuo Vdalrico per ora ſuorum fidẽlium anteà prædixit, adimplere, totius cleri ac populi voto in vnum concurrente, & Henrici regis voluntate in idipſum conſentiente, idem vir Dei ſanctus in cathedram epiſcopalem hac in vrbe eſt ſublimatus.

Cap. 4. Romam petit. Marinus Rom. Põtif. Eccl. 3. Clàm ab vrbe recedit, fugiens epiſcopatum. Iohan. 6. * Hiltenius Fit epiſcop. Auguſtan.

Adepto verò tantæ dignitatis honore, qualis quantúsve extiterit, nullius ſermo ad integrum explicare valebit. Totus erat ſemper in oratione, totus in lectione, & maximè attendens, quibus virtutum ornamentis Apoſtolus deſcribebat epiſcopum decoratum eſſe debere, vbi ſic ait; Oportet enim epiſcopum eſſe ſine crimine, ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem, amplectentem eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem: vt potens ſit exhortari in ſana doctrina, & eos, qui contradicunt, arguere. Harũ duarum virtutum ità vicaria vtebatur ſucceſſione, vt nisì ineuitabili alicuius neceſſitatis articulo intercedente, nullum tempus tranſire ſineret ocioſum, quo minùs aut orationi inſiſteret, aut lectioni operam daret: ſicq́; penè ſemper optatis Rachel amplexibus vteretur, nisì Liæ interpoſitione interim à tantę ſedulitatis dulcedine ſuſpenderetur. Suberant ei curæ maximæ de reparandis eccleſię muris, de reędificãdis domorum ac ipſius ciuitatis ædificijs, quę ſub anteceſſorum ſuorum temporibus aut nimia vetuſtate dilapſa, aut igne fuerant conſumpta. Sed & familia maxima ex parte à paganis occiſa, & pars, quæ remanſerat, egeſtate nimiùm erat afflicta. Inter hæc venerabilis heros, velut ante & retrò oculatus, cœpit cauta mentis intentione circunſpicere, prouidam omnium curam gerere: ac ſapienti vſus conſilio, materialibus quidem ædificijs prudentes ac idoneos magiſtros præfecit: ipſe verò quaſi ſapiẽs architectus, cum Apoſtolo Chriſtum fundamentum poſuit, ſuper quod ædificauit aurum, argentum, lapides precioſos, & cætera huiuſmodi: vt ſanctarum animarum ædificatio, per eius prædicationem cõſtructa, creſceret in templum ſanctum Domino. Et quoſcunque ad tale ædificium verbo & exemplo præparabat, cætera humanitatis officia, prout illi facultas ſuppetebat, præbere non deſinebat, non ſolùm his, qui præſentes aderant, manum miſericordiæ porrigendo, verùm etiam eis, qui ægritudine præuenti, vel carceribus incluſi longè aberant, miniſtrando.

Cap. 5. Semper aut orat, aut legit. Reſtaurat eccleſiam & ædificia, nimia vetuſtate dilapſa. 1. Cor. 3.

Nulli itaque auarus, omnibus extitit largus, ità vt illud beati Iob poſſet dicere: Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduę cõſolatus ſum. Et paulò pòſt; Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperũ. Et iterùm: Flebam quondàm ſuper

Cap. 6. Iob. 29.

Pauperes semper habet conuiuas.

cum, qui afflictus erat, & cōpatiebatur anima mea pauperi. Vndè in refectione quotidiana semper eius mensæ chara sibi intererat pauperum turba, quam & victu pauit, & indumentis vestiuit. Seipsum verò nimia maceratione castigauit, ità vt carnem nō manducaret, & intrinsecùs super nudam cutem laneam vestem portaret, illud Apostoli opere proclamans: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, nè fortè cùm alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et nocte quidem in oratione peruigil, seipsum in ara cordis per orationis studia mactauit: die verò super altare visibilē ac salutarem hostiam Domino immolauit, quô eius sacrificium redemptori omnium esset gratum & acceptum. Die cum Martha Domino in membris suis ministrabat: nocte verò cum Maria sedens secus pedes Iesu, audiebat verbum illius, sciens scriptum: Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Erat ei solennis consuetudo, post Completorium nil cibi aut potûs sumere, silentio studere: sciebat enim à Domino dictum: Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Vndè iugiter à Domino postulabat: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis. Sed si quandò necessariò ei loquendum fuit, erat illius sermo sapientiæ sale condítus, modestus, humilis, & ad persuasionem vtilis, &, vt quidam sapiens dicit, in sermone pondus, atque in verbis modus. Quandò verò membra in Dei seruitio fatigata necessè habuit quiete aliqua recreare, non hoc in plumarum mollitie, sed subterposito psiathio, tapete, vel sago, parùm quid indulgebat somno. Et vt breuitatis compendio vtar, sic exteriùs gerebat officium sacerdotis, vt interiùs non omitteret religionem monasticæ conuersationis. Erat etiam ei moderata ciborum parcitas, ac quidam singularis abstinentiæ modus, quo solebat religiosa arte secum conuiuantes circunuenire. Sæpiùs enim sperantibus, quòd cum illis manducaret, ipse ablata carnalium epularum mensa surgens, ad ecclesiam perrexit, Missarum solennia celebrauit. Vndè adhuc quasi recenti sit actum memoria, ore multorum refertur, quòd dum quadam die ipse venerandus pater cum Conrado diuæ memoriæ Constantiensis ecclesię Episcopo, ad prandium apud sanctam Afram martyrem consedisset: postquàm consumptis cibis ab vtrisq; discessum est, quædam causa extitit, qua prædictus pontifex ad virum Dei mittere debuisset. Ad quem cùm legatus ipsius venisset, inuenit eum sacro altari adstantem, ac salutarem hostiam Domino immolantem. Quo peracto, nuncium audiuit, atq; absolutum redire ad dominum suum permisit. Cumque reuersus interrogaretur, cur tandiù moratus fuisset, respondit quia virum Dei tandiù expectâsset, donèc ter Missarum solennia peregisset. At ille ipsum verbum ab illius ore arripiens: Missarum, inquit, solennia celebrauit? Tunc quasi subridendo intulit: Et verè nullus illo saturior ad mēsam altaris hodiè accessit. Sed vtrumnàm ioco, an seriò hoc protulerit, tamen verum fuit, quod dixit: Cibauit nanq; Dominus illum pane vitæ & intellectûs, & aqua sapiētiæ salutaris potauit illum, ità vt rectè cum Psalmista possit proclamare & dicere; Eructauit cor meum verbum bonum: & iterùm: Et poculum tuum inebrians quàm præclarum est? Vox psalmodiæ tam iugis in illius ore dulciter resonabat, vt non solùm ipse, sed & illi, qui eam soliti erant cum illo pura mentis intentione cantare, tantam cordis munditiam ex ea conciperent, vt quædam ex reuelatione diuina occulta cognoscerent, quæ alijs manifestarent. Vndè èxempli causa quædam subternotabo, quatenùs vera esse approbentur quæ dico.

Nō vescitur carnibus. 1.Cor.9.

Luc.10.

Deut.33.

Matt.12. Psal.140.

Qualis eius sermo.

Lectus eius qualis.

Mirè tegit abstinentiā suam.

Conradus Episcopus Constantiensis.

Eccl.15.

Psal.44. Psal.22.

Cap.7. Visio Ramberti.

Quodam tempore cùm artifices ecclesiæ cryptam in melius reparare vellent, erat quidam clericus nomine Rambertus, sancti viri obsequio deditus. Hic quadam die in excessu mentis effectus, videbatur sibi cum domino suo Episcopo solito more Psalmos canere, necnon Adalberonem quondàm, vt supradiximus, pontificem ad Aquilonarem eiusdem cryptæ plagam sacerdotalibus indutum vestibus propè assistere, sibique, vt ad se veniret, innuere. At ille mente perculsus, ac inter viuum & mortuum quid ageret, dubius ac anceps, tandèm in viuentem pauens figit obtutus, velut sciscitans quid esset facturus. Tunc episcopus: Vt quid, ait, sic in me oculos defigis? Cui ille respondens, dixit; Eccè dominus meus Adalbero Episcopus, ad celebrandū diuinum mysterium paratus adstat, & me ad se vocat? Cui Episcopus: Festina, inquit, ire, eiusq; iussis in omnibus obedire. Qui mox vt propiùs accessit, hæc ab eo audiuit; Ramberte, dic domino tuo, quia magnā à Domino mercedē habebit ꝑ orationibus ac eleemosynis, quas pro me fideliter exhibuit. Et hoc sibi sit in signū, quòd ego & Fortunatus in proxima Cœna Domini, concedente Deo, sacrosanctum chrisma cum illo sanctificabimus?

Merces magna operum bonorum.

ficabimus? insuper ædificatio istius cryptæ ruet citissimè. Ipse autem propter hoc ab incepto non desistat opere, quin illud firmioribus studeat fundamentis stabilire. Fratres quoq; admonere curato, quia orationes, quas sua sponte se facturos pro me sponderunt, nequaquàm, sicut promiserant, impleuerũt. Et nisi hoc studuerint emendare, sciant se pro hoc in conspectu Domini rationem reddituros esse. Episcopus autem à ciuitate regia reuertens, (nam tunc temporis ibi morabatur) ità de crypta contigisse reperit, sicutì per visionem Ramberto ostensum fuit. Tunc ille impatiens moræ, non anteà à labore cessauit, quàm omnia in meliorem statum reparâsset. Iterùm alia vice cùm prædictus Rambertus iuxta morem in oppido Vuaringa cum sancto viro Psalmodiam decantaret, cœpit terrore nimio concuti, ac reflexis oculis Deo dignum antistitem intueri. A quo requisitus quidnam sibi esset, respondit seniorem suum Adalberonem eodem, quo & antè, ornatu paratum se videre, sibique præcipere, vt illi sacri altaris mysterium celebranti assistat, solitæque seruitutis officium impendat. Verè impleta est prophetia, quæ dixit: Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris. Psal. 17.

Nec prætereundum puto, qualiter cælestis signi visione ipsum etiam voluerit Dominus mirificare. Nam in ipsa solẽni die sancti Paschæ, multa fratrum caterua adstante, dum sanctus sacerdos diuina celebraret mysteria, dextera quędam apparuit supernã, quæ cum ipsius dextera diuina sanctificauit sacramenta. Expletis verò Missarum solennijs, quidam Henricus presbyter, qui eo die cantoris officium agens, tanto interfuit miraculo, sequens Episcopum vsque in cubiculum, ad eius pedes cecidit, atq; in presentia popularium personarum eandem visionem minùs cautè explanauit. Cui vir Dei: Melius, inquit, tibi esset tacere, quàm talia in aures vulgi proferre. Mox ille rubore perfusus exijt, & in vestibulo cubiculi residens, tantas lachrymas emisit, vt ex illarum suffusione cogeretur lucis huius dispendia sustinere. Vir autem Dei memor suę fragilitatis, cauebat fauorem humanę laudis, nè caderet in precipitium elationis, semper gratias agens Deo super inenarrabili eius donõ: & sicut de sanctis scriptũ est, Ibunt de virtute in virtutem, velut cæleste animal, ante faciem suam gradiebatur, vt eò mente conscenderet, quò eum impetus spiritus duceret. His virtutum gradibus ad alta proficiens, quadam nocte, quæ antecedebat diem sanctum, quẽ diem indulgentiæ vel Cœnam Domini Christiana religio vocare consueuit, vox quædam beato sic ait in visu: Vdalrice Episcope, scias te hospites susceptorũ esse. Expergefactus, cœpit secum admirando tractare, quinam illi hospites futuri essent. Non enim erat inanis sopor ille, qui solet aliquotiès hominum mentes illudere: sed talis potiùs, quali sponsa se dicit in amoris Cantico obdormire: Ego, inquit, dormio, & cor meum vigilat. Talis igitur somni dum vir Dei frueretur quiete, iterùm vocem in hæc verba meruit audire: Orationes tuæ & eleemosynæ, Vdalrice, Deo sunt acceptæ, qui binis antecessoribus tuis, Fortunato scilicet atque Adalberoni, te commẽdauit, vt tibi hodiè & deinceps sacra mysteria celebranti assistant, & ea tecum benedicant. Manè autem facto, hora, qua inclytus mysteriarches diuina sacramẽta celebrauit, quibusdam etiam, qui ad videndum digni erant, cernentibus dextera Domini denuò apparuit, quæ cum sancto Episcopo signo Crucis imponendo eadẽ cõsecrauit. Ijdem ipsi cùm ad percipiendam sacram communionem ad sacrum altare accederẽt, & sanctus Dei illos huius secreti conscios esse per spiritum non ignoraret, quandò panem eis Dominicum porrexit, ori singulorum digitum superposuit, vt per hoc intelligerẽt, quòd visa minimè diuulgare deberent: quin etiam expleto sacrorum officio, ad se vocatis reuelati sibi in nocte præterita mysterij ordinẽ exposuit, & tam hoc, quàm quod ipsi viderãt, alicui dicere, donèc ille maneret in carne, interdixit sub interminatione præsentis vitæ.

Cap. 8. Visio dextræ sub sacrificio, simul cũ illi⁹ dextra consecrãtis Eucharistiam. Vitat hominũ laudes. Pſal. 83. Ezech. 1. Cant. 5. Nota verba visionis.

Alio verò tempore, dum iterùm sub cuiusdam noctis silẽtio membra quieti commendaret, sancta Afra martyr pulchra facie, veste decora, tunica succincta apparuit, eique dixit: Surge, & sequere me. Et statim eduxit illum in campum, qui ex nomine ibidèm decurrentis fluuij, Lecfelt dicitur, vbi sanctum Petrum Apostolorum principem velut in synodali colloquio sedentem inuenit cum magna Episcoporum aliorumque sanctorum multitudine, vel quos olìm in carne vidit, vel tunc primùm, reuelante sibi gratia diuina, cognoscere cœpit. Ibi inter alia, quę tractabantur, sicut olìm in Apocalypsi sancti Iohannis, audita est vox animarum, de suis interfectoribus vindictam expetentium: ità tunc clamor ortus est sanctorũ de Arnulpho Duce Noricorum

Cap. 9. S. Afra ei appãret. Mira eius visio. Apoc. 6.

Sancti vltionem expectant contra Arnulphum Ducē, &c.

rum adhuc viuente, ob destructionem ecclesiarum atq; monasteriorum, quorum res distribuit in beneficia laicorum. Quapropter dictante omnium sententia, damnatus est pœna. Proferebantur in medium etiam duo enses: vnus quidem cum capulo, alter verò absque capulo. De quibus princeps Apostolorum ait ad beatum virum; Dic regi Henrico: Ensis absque capulo, significat illum, qui sine vnctione regnat in populo: At alter capulatus, illum, qui per sacræ benedictionis ordinem diuinitùs fuerit coronatus. Finito sanctorum concilio, prædicta Dei martyr sanctissima monstrauit illi adhuc loca, in quibus Otto rex posteà castra posuit, & generale colloquium cum suis habens, Berengarium regem * Longobardorum, cum multis alijs præsentata, in suum suscepit dominium. Prædixit etiam efferæ gentis Hungarorum irruptionem, durissimamque cum nostratibus congressionem, necnon & loca certaminum: & licèt cum magno suorum detrimēto, tamen victoriæ triumphum promisit populo Christiano. O beatum virum, cælesti visione dignum, in talibus etiam sanctis Apostolis, Petro videlicet ac Paulo, conferendum: quorum alter in linteo cælitùs demisso, electionem gentium per visionem didicit: alter verò, siue in corpore, siue extra corpus, vsq; ad tertium cælum raptum se esse asserit, vbi & arcana Dei audiuit & vidit. Iste verò sanctus & in ostensione dextræ sacræ super altare, & in hac visione, & postmodùm in alijs, vt ante exitum nostri sermonis satis patebit, & arcana Dei vidit & audiuit, & saluationem non tantùm suæ gentis, sed & multorum populorum cognouit. Hæc non passim tunc vulgi auribus se inaniter iactando diuulgauit, sed paucis, quos ad hoc dignos duxit, secretò manifestauit. Ipse verò sentiens se tanto diuinę gratiæ dono præuentum, non se erigebat in altum, sed omnia referebat ad illum, à quo acceperat, quicquid boni habebat, vel esse poterat, dicens cum Apostolo: Gratia Dei sum id, quod sum.

* Alij regem Italiæ vocant.

Actor.10. 2.Cor.12.

1.Cor.15.

Cœpit igitur commissi sibi gregis curam agere, talentum sibi creditū non sudario illigatum terræ commendare, sed vt bonus verbi Dei dispensator, ad vsuram accommodare. Vndè suæ diœcesios terminos sæpiùs lustrauit, ac cōgregatis coram se clericis ac laicis, peruigili studuit cura inuestigare, in primis qualiter ipsi ecclesiarum presbyteri cum suis ministris viuerent: vtrùm populum rectè ac secundùm catholicam doctrinam docerent, ac quod prædicabāt ore, & opere implerent: nè fortè alijs prædicantes, ipsi reprobi efficerentur, & ob hoc à suis auditoribus contemnerentur. Deindè discutiebat, si laici eorum doctrinę obedirent, si in Dominicis diebus & alijs sanctorum solennitatibus ab opere illicito vacarent, si ecclesiarum limina ea, qua deberent, deuotione frequentarent, aut Decimas rectè darent: multaque id genus. His ità inuestigatis, quæque erant rata & benè ordinata, laudauit & confirmauit: quæ verò aliter, correxit & emendauit. Simoniacorum hæresin quasi pernicioſam pestem deuitandam esse admonuit, asserēs perpetuæ tradendos pœnæ, qui hæresi huic nequissimæ studerent animos inclinare. Vndè nunquàm pro Clericorum ordinatione, vel ecclesiarum consecratione quippiam muneris accepit: sed sicut in sacri chrismatis vnctione per impositionē manūs spiritum sanctum paracletum gratis dedit, ità & ista concessit, sciens à Domino præceptum: Gratis accepistis, gratis date: nisi fortè ipsi ecclesiarum fundatores aliquid pro bona voluntate offerrent, & hoc illum pro gratiarum actione suscipere rogarent. Ius verò legitimum sanctæ Mariæ semper virginis familiæ, ab antecessoribus suis antiquitùs concessum, statuit inuiolabiliter conseruandum, nec quenquam in sua ditione degentium lædi permisit oppressione præpositorum: sed ita inter suos omnia ad æquitatis ac iustitiæ normam perspicaciter correxit, vt nullum alteri aliquid inferre sineret, quod ipse sibi fieri nollet, iuxta illud præceptum: Quod tibi non vis fieri, alij nè feceris. Et Dominus in Euangelio: Omnia quæcunque vultis, ait, vt vobis faciant homines, eadem & vos facite illis.

Cap.10. Matt.25. Luc.19.

Crebrò visitat diœcesin suam. Nota formam visitationis.

1.Cor.9.

Matt.10.

Ius familiæ S.Mariæ.

Tob.4. Matt.7.

Cùm in his & huiusmodi virtutum gradibus sanctum virū semper ad altiora conscendere omnium bonorum hostis inuidus cerneret diabolus, quacunque potuit arte, cœpit satagere, vt eius animum vel quantulumcunquè posset impedire. Accidit igitur tunc temporis, vt inter Ludolphū Ottonis Magni Imperatoris filium, qui Alamannorum genti præerat, & eius patruum, Henricum Noricorum Ducem, oriretur lis odiumq; per instigationem satanæ, & ex malignorū hominum persuasione. Quos cùm Imperator ad concordiam minimè reuocare potuisset, fratri adiutorio contra filium fuit. Tunc quidam Arnulphus Comes Palatinus, Arnulphi quondàm ducis filius extitit, cuius fidei prædictus Dux Henricus totam Baioariam cùm ipsa metropoli Ra-

Cap.11.

Discordia inter Ludolphū & Henricum principes.

li Ratispona commendauit, ac in Saxoniam ad Imperatorem se contulit. Ibi eo moram faciente, ille velut perfidus transfuga, se cum ipsa ciuitate & multitudine populi, Ludolphi subegit potestati. Hęc cùm sancto Pontifici comperta fuissent, relicta militum custodia in ciuitate Augusta, in Noricorũ regionem properè cõtendit, vbi tunc Imperatorem cum exercitu consistere audiuit. Præfatus verò tyrãnus Augustã adijt, ac rebus circunquaq; direptis, quibusdam Episcõpi militibus captis, præda onustus, & quod verius est, peccati pondere grauatus, in Baioariam est reuersus. Interim verò ipsum Dei famulum postquàm comperit à regia seruitute reuersum, in castello, quod Mantachinga dicitur, non timuit obsidere. Sed non cessit ei in prosperum, quòd talia præsumpsit cõtra Dei seruum. Nam paruo interiecto dierum spatio, à Comite Adalberto ac Episcopi fratre Thietbaldo ab obsidione cum detrimento suorum coactus est secedere, & debita respersus cõfusione, in patriam redire, etiam ibi capto eiusdem fratre Herimanno. Sed & fortissimus pugnator Adalbertus, velut alter Machabæus, pro Ecclesia Dei acriter dimicando, cecidit in eodem bello, vt veraciter est credendum, per mortalitatis dispendium transiens ad immortalitatis compendium. Cuius corpus sanctus Vdalricus Augustam deferens, in ecclesia sanctæ Mariæ semper virginis condidit. Spiritum verò per sacræ immolationis hostiam Domino commendauit.

Obsidetur vir sanctus in castro.

Ex hoc tantus omnium mentes timor inuasit, vt nullus de rebus ecclesiæ sanctæ Mariæ semper virginis ad Augustam pertinẽtibus, aliquid vsurpare præsumeret. quia nullus eorum, qui anteà indè aliquid iniustè abstulerunt, vel in sanctum Dei deliquerũt, impunitus euasit, nisi qui per dignam satisfactionem per misericordiam Dei, Episcopo intercedente, promeruit absolutionem. Vt enim ex pluribus pauca exempli causa proferamus, vnus ex his, vicinis in veritate contestantibus, tandiù perdito sensu proprias manus lacerauit, quousquè vitam finiuit. Alius verò librum quendam de ciuitate Augusta rapuit, ex cuius precio caballum emit. Quem cùm domum perduxisset, vxori suæ ait; Melius mihi fuerat, vt istum tam præstantis formæ equum emissem, quàm librum, quo illum comparaui, in Augusta dimisissem. Cui illa: Vtilius, inquit, vt spero, tibi fuisset, si nunquàm manus tua ipsum librum tetigisset. Ille verò, dum molli attactu per posteriora dorsi, vt assolet, equo blandiri voluit, mox ab eodem percussus interijt. Post non multum temporis præfatus Arnulphus pro iniurijs, quas viro Dei ingessit, etiam ipse iusti iudicis iram sensit. obsessa nanque ciuitate Ratispona, paratus ad prælium exijt, ibique occisus interijt.

Cap. 12.
Nemo impunè quicq̃ rapuit de rebus ecclesiæ s. Mariç.
Exẽpla vlti sacrilegij.
Arnulphi principis interitus.

Quidam homo de Episcopatu, qui Eistete dicitur, partem viliſſimi mensalis de sæpedictis rebus iniustè vsurpauit, secumque absportauit. Sed mox à dęmonio occupatus, nullum neque intrà neque extra ecclesiam abscondendi locum inuenire potuit. nec benedicta adspersus aqua, carere valuit eius præsentia, quin semper iuxta eũ videretur indiuiduus comes manere, donèc Augustam rediens, rem iniustè ablatam reddidit, sesequè emẽdari obnixè rogauit. Cui Episcopus, vt totus erat visceribus pietatis plenus, & indulgentiam pro Christi amore tribuit, & à dæmone liberatum, ad propria redire permisit.

Intereà dum cõtentio inter Ottonem Imperatorem, propter fratrem ipsius Henricum, vt suprà diximus, & Ludolphum exorta, intantùm accreuisset, vt nõ aliter nisi ferro finiri potuisset, iamq; acie vtriusq; partis ordinata, vt cominùs committi deberet pugna, athleta Dei Vdalricus, sciens quia beati sunt pedes pacẽ portãtes, & quòd ipse Dominus in euangelio ait: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. assumpto Hartberto, Curiensis ecclesiæ Episcopo religiòsò, se in medium iniecit. ac tantæ eos arte suadendi aggressi sunt, spiritu patris in amborum ore loquente, vt facilè ad pacis fœdera reuocarent, & verę charitatis donum firma stabilitate in illorum pectoribus consolidarent. Non aliter tunc Otto pœnitẽtem Ludolphum, quàm ille euangelicus pater olim susçepit reuertentem filium. Vterque enim filius mortuus fuerat, & reuixit. perierat, & inuẽtus est. Fit gaudium ingens & exultatio in exercitu cuncto. Laus & gratiarum actio resonat in ore omnium. quia per seruos suos liberauit Dominus populum suum.

Cap. 13.
Esa. 52.
Matt. 5.
Mira dexteritate, immò Christi gratia auertit prælium cruẽtum, & cõciliat Imperatorem filio.
Luc. 15.

Sequenti verò anno, id est, Dominicæ incarnationis nongentesimo quinquagesimoquinto, gens Hungarorum omni belua crudelior, iuxta quod viro Dei cælitùs antè fuerat reuelatum, cum innumerabili multitudine erupit, omnemq; Noricorũ regionem à Danubio vsq; ad nigram syluam, quę ad montana pertinet, & partem prouinciæ

Cap. 14.
Hungari in Germaniã erumpunt.

uinciæ Alamannorum vsque Hilaram fluuium, deuastando occupauit. Quæ Licum

Augustam obsident. transiens, ecclesiam sanctæ Afræ igne combussit, atq; ciuitatem Augustam obsidione circundedit. Sanctus autem Dei pontifex nequaquàm, visis tot lupis, instàr mercenarij, sui gregis custodiam fugiẽdo dereliquit, sed ex aduerso se opposuit, ac totam causam Domino commendauit. At militibus circunquaquè per murum & ante portam acriter contra hostes dimicantibus, ille super equum sedens, non clypeo protectus aut galea, sed stola indutus, intrà lapidũm ac sagittarum imbres incedebat securus.

Ioſue 6. S. Vdalricus alter Ioſue. Videres nouum Ioſue arcam Domini circunferre, buccinis concrepare? nisi quòd Ioſue extrà muros vrbis Iericho, iste verò intùs erat cum Dei populo. Sed meritò noster Ioſue, iam coruscante gratia Christi, intùs in domo Rahab ad Deum conuersæ, hoc est, Ecclesiæ, manebat, & ciuitatem diaboli foris manentem expugnabat. Ioſue duce sacerdotibus, qui arcam Domini ferebant, buccinis clangentibus, ac cunctis populis clamantibus vociferatione maxima, muri Iericho funditùs corruerunt. Isto arcam Domini in pectore mundo gerente, & cum sacerdotibus ac Leuitis tubis, id est, psalmis, hymnis & canticis spiritalibus sonantibus, cunctisq; populis maximâ prece ad Deum & ad eius sanctam genitricẽ Mariam semper virginem pro sua ereptione clamantibus, Hungari, qui erant ciuitas diaboli, ceciderunt. Comperto nanq; Ottonis glorioſissimi Imperatoris aduentu, retracta obsidione, obuiàm pergunt, armisq;

Multa Hungarorũ millia cædit Otto Imperator. decertare contendunt. Inito prælio, Deo, iuxta viri Dei præsagium, victoriam populo Christiano donante, multa millia Hungarorum ceciderunt. cæteri fugam arripuerunt. Quos Christianorum exercitus tandiù cædendo persecutus est, donèc principes eorum cum alijs multis vnà caperentur, atq; Ratisponam perducerẽtur, vbi ad ignominiam suæ gentis postmodùm suspensi sunt in eculeis. His ità gestis, præsul venerandus Deo in omnibus gratias agens, velut ex arce quadam mentis cœpit dispicere, ac subditorum necessitates pertractare, non sibi ratum æstimans, si solummodò ea, quæ

1. Tim. 5. sua essent, quæreret, suorumq; causas negligeret, iuxta illud Apostoli: Qui suorum, & maximè domesticorum, curam non habet, fidem negauit, & est deterior infideli. Vndè suorum congregationes clericorum, quæ hostium deprædatione ad tantam fuerunt inopiam redactæ, vt ad quotidianæ refectionis vsum nil possent habere, secum retinuit; ac inquantùm potuit, pauper ipse præsentis vitæ necessaria pauperibus ministrauit: & non solùm illis, sed & omnibus se petentibus, prout habuit, misericordiæ manum porrexit, iuxta illud Dominicum præceptum: Omni petenti te,

Luc. 6. tribue.

Cap. 15. Simpertus Episcopus Augustan⁹. Eo tempore admonetur in visione, vt ecclesiam sanctæ Afræ, quæ à paganis fuerat concremata, non tardaret reparare, necnon & Simperti Episcopi sepulcrum, quod situm erat iuxta gradus in choro, congruo procuraret tecto. Ex hoc cœpit Dei famulus in ieiunijs & precibus cum cordis contritione, alijs quoquè viris religiosis secum assumptis, se Deo mactare, supplicans deuotè, quatenùs omnipotens Deus per misericordiam suam dignaretur sibi manifestare locum, vbi sanctissimæ martyris suæ corpus esset reconditum, vel si in parte orientali crypta eo loci esset ædificanda, vbi suadebat ei voluntas sua. Ergò vt Dominus verum comprobaret, quod per os sancti Da-

Psal. 33. Psal. 144. uid dixit: Eccè oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: & in alio loco: Voluntatem timẽtium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet: quadam nocte in visu ei sancta Afra apparuit, & locum sui corporis in ecclesia demonstrauit. Cryptam verò illo in loco fieri prohibuit propter reliquias sanctorum, qui illic in pace

S. Afra indicat ei sepulcrum suum. quiescentes, aduentum iusti iudicis expectant. Hac reuelatione perdoctus, cœpit destinato operi vigilanter insistere, ecclesiæ muros instaurare, cryptam in occidentali parte construere: nec anteà à labore cessauit, donèc breui omnia perfecto decore consummauit.

Dignum est nunc demonstrare, qua veneratione dignus sit locus ille, in quo sancta Dei martyr prohibuit cryptam fieri. Erat quidam hortulanus, qui inter gramina ibi deambulando, speluncam quandam reperit, in qua & transformatam ædiculam sub

Aedicula murata sub terra. terra muratam conspexit. Et veniens, Episcopo nunciauit, eique dixit; Si tuæ placeat sanctitati, hîc olera mea & alia, quæ mihi sunt necessaria, possunt recondi. Cui ille in spiritu dixit; Si hoc feceris, mox sensu & membrorum sospitate carebis. Sed miser hęc

Pœna temerarij hortulani. parui pendens, supellectilem suam in prędictam speluncam congregauit, statimque sensum cum visu & auditu perdidit. Qui ad sanctum Dei perductus, vt reatum suum agnouit, veniam petijt, ac indulgentiam cum sanitate promeruit. Mira dicturus sum.

Ex illa

Ex illa nanque hora nunquàm ab hortulano ipsa reperiri potuit spelunca. Ex eo tempore cœpit vir Dei sanctum illum locum magis frequentare, sibique sepulcrum ibi præparare. Vbi omni sexta feria, si domi esset, solebat salutarem hostiam Domino immolare. Res mira sanè.

Intereà orationis causa Romam perrexit, vbi & caput S. Abundij martyris acquisiuit, secumque religiosa cum deuotione Augustam reportauit. Solebat loca sancta visitare, ac præcipuè monasterium sancti Galli, vbi nutritus erat & eruditus. Indè cùm quodam tempore ad cellam S. Meinradi, ad videndum seruum Dei Euerhardum venisset, post sacra orationum libamina, post fraternæ collationis dulcia colloquia, cùm iam prælibatis osculis sanctus Episcopus disposuisset redire in sua, & ea vice speraret Dei famulū non ampliùs esse visurum, iamq; ire cœpisset, festinatò anhelus cucurrit, atque iterans oscula charitatis, in hanc vocem lachrymabundus erupit; Ex hac hora non videbimus nos vlteriùs in hac vita, donèc corporibus exempti, videre nos meream ur in præsentia Dei. Cui Episcopus dixit; Pater venerande, scis nunc pro certo tempus meæ resolutionis instare, quo debeam ex hac vita migrare? Cui ille respondit; Finis quidem vitæ tuæ adhuc non erit: sed verum esse quod dico, exitus rei comprobabit. Tunc discessum est. Sed antequàm Episcopus eandem cellam iterùm visitaret, ille Dei famulus Euerhardus de hoc seculo migrauit. Processu quoquè temporis locum Agaunensium, vbi S. Mauricius cū sacra legione quiescit, orandi gratia adiuit, ac non modicas Thebæorum martyrum reliquias acquisiuit. Quas cum summo honore Augustam attulit, ac in oratorio sanctæ Dei genitricis cū hymnis & psalmodijs religiosè collocauit. His quoq; diebus venerabilis heros ad monasterium Insulanense, quod Augia dicitur, venit, vbi tunc tēporis Dominici gregis vir venerādus, nomine Aluuigus, curam gessit. Qui eum digno, vt par erat, honore susciens, multiplicibus sanctarum reliquiarum, quarum gratia illò aduenerat, pignoribus donauit, sicque ad propria lætum redire permisit. Romā proficiscitur orationis ergò. Euerhardi serui Dei prophetia. En quanti facit vir sanctiss. sancto rū reliquias

Nec prætereundum, quòd propter ipsius merita, plurima infirmis præstabantur beneficia: & maximè qui caduco grauabantur morbo, per eius benedictionem à tanto liberabantur incommodo. Quod ità humilitatis causa studuit occultare, vt si fortè aliqui illorum hanc sanitatis gratiam palàm postularent, donum benedictionis subtraheret, hoc magis asserens Apostolicæ dignitati, quàm suæ congruere paruitati. Per oleum, ab eo in Cœna Domini consecratum, varijs languoribus detenti, pristinę restituti sunt sanitati: necnon & oculorum caligine obtenebrati, huius sancti olei vnctione merebantur illuminari. Cap. 17. Morbidi multi, præsertim epileptici ab eo curātur. Nota vim olei consecrati.

Operæprecium est inferre, qualiter etiam ipse per efficientiā huius sancti liquoris, consecutus est gratiam sospitatis. Quodam itaque tempore ad monasterium Campidonense veniens, tanta infirmitate tenebatur, vt non nisi inter aliorum manus sustentatus, quoquàm posset gressum mouere, vel quid cibi pro recreatione virium percipere. Tunc sub omni celeritate Augustam mittitur: oleum ab eo consecratum, defertur. Quo in ipsa sancta Pentecostes vigilia, hora diei nona delibutus, intantùm per gratiam Dei contra spem omnium subitò conualuit, vt se reficeret cibo, ac cum fratribus vespertinæ synaxi incolumis interesset, totamq; instantis festiuitatis diem spirituali iucunditate celebraret. Sicque omnibus in commune gratulantibus, ipse sospes in suam sedem est reuersus. Eodē oleo ipse quoquè curatur

Quodam tempore cùm vir Dei Vindicem fluuium esset trāsiturus, intantùm aluei eius cursum excreuisse inuenit, vt nullus suorum auderet transire per illum. Tunc socijs sui itineris abeuntibus, & vadum, sicubì possent reperire, ad transeundum quærentibus, ipse cum vno clerico solus remansit, ac prædictum fluuium sine aliqua trepidatione in nomine Domini transiuit. Et vt magis mireris, clericus altiori caballo residens, à cingulo deorsùm se totum aqua infusum: de Episcopi autem soccis è sago factis, quos propter frigus induerat, nec saltem vnum pilum madefactum perspexit. Cui valdè super hoc admiranti interminatus est, dicens; Caue, me adhuc manente in carne, hoc alicui dicere: humilitatis magistrum sequens, qui de semetipso discipulis præcepit, vt visionem, quam vidissent, nemini dicerent, donèc filius hominis à mortuis resurgeret. Tua sunt hæc ó Christe opera, tuarum gratiarum insignia, qui in sanctis tuis etiam nunc antiqua coruscare facis mirabilia. Qui enim illi antiquo Hebræorum populo quondàm diuiso mari rubro aridum iter præbuisti: tu hunc famulum tuum per idem elementum siccis vestibus traduxisti: nisi quòd illis aquæ erant pro Cap. 18. Trāsmittit flumē inundans, nihil madefactus Matt. 17. Exod. 14.

muris à dextris & à siniſtris, vt siccis vestigijs per medium transirent. Iste verò per medias transiens aquarum vndas, in nullo madefactus, te duce, peruenit ad litus. Alio itèm tempore dum Ratisbonam nauigio per Danubium tenderet, ex incuria nautarum nauis super quoddam impingitur lignum: ex quo patentibus rimis cœpit paulatìm impleri aquis. Timore perterriti nautæ, ad litus contendunt properè. Quò peruenientes, omnibus quæ in naui erant, exportatis, oblíti sunt Episcopi in puppi residentis. Tunc vnus ex clericis trahens suspiria ex intimo cordis, ait; Væ nobis miseris, quia in tanto periculo oblíti sumus nostri senioris. Et hæc dicens, velociùs cucurrit, & humeris impositum ad litus exposuit. Quo egresso, nauis in posteriori parte mergitur, & mirum in modum nauis, quæ plena hominibus cæterisque supellectilibus super aquas natauerat, viro Dei cum suis egrediente, non potuit diutiùs, quin mergeretur, subsistere: vt indè colligeretur, quia hanc omnipotens Deus sua manu tenuerat, quandò vir Dei cum suis in ea manebat. Itèm alia vice vir Dei Romam pergere desiderans, venit ad fluuium Tar nominatum: quem tam periculosa reperit inundatione effusum, vt nec equo, nec nauigio aliquis posset transire illum. Sed sanctus pontifex fidutiam habens in Deo, celebratis in ipsius fluminis ripa Missarum solennijs, prædictum fluuium transuadauit cum incolumitate omnium suorum.

Miraculũ insigne.

Cap. 19. Monasteriũ S. Stephani.

In illis diebus electus Dei pontifex sacræ religionis studio incitatus, diuini amoris igne succensus, cœpit in ecclesia S. Stephani protomartyris Christi, quæ extra vrbis mœnia sita est, religiosas fœminas congregare: quatenùs in sancto proposito tanto liberiùs ibidèm Deo seruirent, quanto longiùs à mundanæ actionis labore distarent. Ad quod monasterium dum quædam matrona ad conuersionem veniret, & à congregatione suscepta fuisset, cœpit in Dei seruitio manere deuota: & licèt literarum scientia minùs instructa, tamen ad exteriora prouidenda satìs erat idonea. Vndè sorores ei voluërunt officium cellerariæ commendare, sed illa noluit consentire. Tunc res ad Episcopum defertur. Qui cùm eidem iuberet obedire, noluit, sed in obstinatione mentis perdurauit. Sequenti verò nocte huiusmodi verbis corripitur in somnis; Quia, inquit, non obedísti Episcopi præceptis, tandiù ambulandi vsu carebis, quousq; ab illo absolui mereberis. Expergefacta, omninò permansit debilis & clauda. & reuertente ad ciuitatem Episcopo, ante eius præsentiam in lectulo est deportata. A quo de inobedientia pariter correpta est & sanata. Ipsa autem, vt se sensit sanatam, currendo antequàm ad ecclesiam Episcopus veniret, præcessit eum, laudans & benedicens Deum.

Castigatur inobediẽs.

Claudã sanat vir sanctus.

Quodam tempore dum omnipotentis Dei famulus ad synodum Episcoporũ, quæ in villa regia, Ingelenheim dicta, erat congreganda, pergeret, quendam pauperem nomine Rotbertum, obuium habuit, qui ventris sui interiora foris prolapsa, in sinu gestauit. Quem vt conspexit, misericordia motus, ei denarium dari iussit, dicens: In nomine Domini accipe, & vade in pace. Qui mox eleemosynam accipiens, perrexit ac meliorari paulatìm intantùm cœpit, vt post aliquod tẽporis spatium sospitati redderetur ad integrum. Idem etiam post mortem viri Dei, alijs iterùm præoccupatus infirmitatibus, ad sepulcrum eius veniens, sanari meruit, sicut lector suis locis pleniùs scriptum inuenire poterit.

Synodus Ingelnheimẽ.

Sanat herniosum.

Cap. 20.

Igitur sanctus Dei, cælesti desiderio afflatus, cœpit ea, quę sunt huius mundi, fastidire, terrenarum rerum lucra, Christi amori postponere, & licèt hîc retineretur corpore, in cælestibus tamen conuersabatur mente: vt meritò in illorum censeretur numero, qui dicere possent cum Apostolo: Nostra conuersatio in cælis est. Vndè zelum Dei habens, licèt non secundùm scientiam, cœpit apud terrenas potestates totis viribus agere, vt quidam clericus, Adalbero nomine, suæ sororis filius, totius Episcopatûs curam susciperet: ipse autem sub monachicæ religionis habitu soli Deo vacaret. quod & impetrauit. Sed ille miserandus nescíens, aut scire nolens, à sapientissimo Salomone dictum: Hęreditas, ad quam in principio festinatur, in nouissimo benedictione carebit: milites Episcopi, totamq; familiam statìm sacramento sibi subijciebat, ac virgam pastoralem publicè manu gestabat. Quod cæteri Episcopi indignè ferentes, ambos ad synodum vocauerunt, atque prædictum Adalberonem hæreticæ arguunt præsumptionis, quòd domino suo adhuc superstite, talia non pertimuisset vsurpare. At ille dum de obiectis sibi criminibus se vellet purgare, ab omnibus inuentum est, id aliter fieri non posse, nisì allatis sanctorum Euangeliorum in medio libris, sacramento

Philip. 3.

Nepotẽ suũ curat sibi substituí in administratione.

Prouer. 20.

mento firmaret, se nescísse hæresin fuisse, quòd talia præsumpsisset facere. Quibus omnibus, quæ ad hoc negocium pertinebant, expletis, in sua rediêrunt ambo Episcopus & Adalbero, tali à sancta synodo consolatione percepta, vt Episcopo decedente ab hac vita, nullus pro eo alius esset ordinandus, nisi ipse Adalbero. Sed non est sapientia, non est prudentia, non est consilium cõtra Dominum. Nam eodem anno post Prouer. 21.
post aliquot menses, dum quadam die iam ad vesperam inclinante prędictus clericus ad mensam cum viro Dei nouiter secta vena resideret, ac quiddam molestiæ propter incisionem venæ sustineret, è consessûs medio cóncitus surgens, cubitum ire perrexit, statimque in ipsa nocte præsentis vitę terminum clausit. Quod Episcopus mox per spiritum cognoscens, eum, qui ad annunciandum mortem sibi intrauerat, præueniendo dixit; Scio quòd Adalbero mortuus est. Festina, & fac vehiculum præparari, vt possimus illum Augustam deferre. Morabantur aũtem tunc tẽporis in castello, quod Dilinga dicitur. Corpus verò eius exanime à sancto Pontifice Augustam perlatum, in ecclesia sanctæ Mariæ est humatum. Inter cætera misericordiæ bona, quæ pro requie animæ sui nepotis agebat, etiam Abbatiam, Vtenbura dictam, quam ille dum viueret, in beneficium tenebat, sibi adquisiuit, & tandiù tenuit, quousq; ipsius studio donata est libertatis priuilegio.

Adalbero nepos viri Dei moritur.

Dilinga castellum.

Die quadam sancto Dei iter agenti homo quidam adstitit, qui Conradi Constantiensis Episcopi obitum certissimum indicauit. Illis verò, qui aderant, sperantibus, quòd statim pro requie illius solita exequiarum officia vellet celebrare, ille per secretum nuncium, sibi adesse solitum, sciêns quid ex hoc esset verum, ait eis; Manete interim animæquiores: manè comperietis, quid indè credere debeatis. Crastina die diluculo quidam Constantia venit, qui prædicti viri sospitatem annunciauit. Et omnipotentis Dei famulus, licèt tempus resolutionis suæ iam instare non ignoraret, tamen quandiù potuit, vehiculo superpositus, diuini verbi semina in audiẽtium corda spargere non cessauit. Quem equitandi vsum, etiã dum adhuc sanus esset, habebat, vt quocunquè sibi eundum fuisset, sella super quadrigam posita solus sederet, comite vno tantùm clerico, cum quo, absque impedimẽto aliorum, posset liberiùs vacare decantationi psalmorum. Festinabat autem quantocyùs Augustæ ciuitatis mœnia ingredi, vt ibi sicut bonus mercenarius, præstolaretur finem operis sui. Quò cùm peruenisset, quandiù vires sufficiebant, inter quotidiana Missarũ solennia, salutarem hostiam Domino exteriùs immolabat, ac seipsum interiùs victimam in ara cordis mactabat. Ad mensam cum alijs sedens, illis manducantibus & bibentibus, ipse penè manebat ieiunus. Erat ei cibus aut dulcis psalmorum suauitas, aut sacrarum lectionum assiduitas: inter quas maximè delectabatur audire ex quarto libro Dialogorum sancti Gregorij, qualiter multi è corporibus exempti, in spiritu rapiebantur, ac iterùm reuertebantur. Inter hæc præcepit suarum rerum procuratoribus, vt in omnibus omninò locis, ad suum ius propriè pertinentibus, quæcunque inuenire possent, in tres portiones partirẽtur, & vnam ex his, ipso adhuc viuente, presbyteris & pauperibus largirentur. Ipse autem quadam die se ad audiendam Missam in ecclesiam deferri iussit. Qua audita, vnum tapete coram sancta Cruce sterni fecit, seseque super hoc in orationem dedit, & quasi post dimidiam horam surgẽs, quicquid supellectilis habere potuit, coram se importari præcepit, præter paraturam vnius domûs ac mensarum, & vnum opertorium, quæ reliquit ad sui successoris seruitium. Cætera cùm perspexisset, ingemiscendo dixit; Ah, quid mihi hæc omnia? Fuerũt tantùm pauca * camisilia, & septem vel octo mensalia, duo sarcilia, & de argento decem solidi: quos statim per manus præpositi præcepit inter pauperes diuidi, cætera verò clericis erogari: sicq; vigilanter studuit se ad hoc præparare, vt pulsanti confestim posset aperire.

Falsum de obitu Constantiẽ. Episcop. rumorẽ coarguit.

Quotidiè etiam grandęu⁹ offert sacrificium.

Delectatur lectione librorũ dialogorũ S. Gregorij, quos nostri hęretici reprobant.

Omnia sua sub mortem distribuit.

Talia meditãdo, aliquotiès ad superna rapiebatur in spiritu, ac quædam vidit & audiuit, quæ etiam ex parte sibi assistẽtibus narrauit. Nam Vvernhero Fuldensiũ Abbati se visitanti annunciauit, vt si duo in electione eius cæteris concordarent, sibi in Episcopatu successurus esset. Item alia vice quasi de graui somno excitatus, ait coram omnibus; Heu, heu, quòd illum Adalberonem nepotem meum vnquàm vidi: quia pro eo quòd ei cõsentiebam secundùm suum desiderium, nolunt me impunitum in suum recipere consortium. Legimus huic simile, sancto Gregorio in libro Dialogorum referente, quòd quidam Paschasius, Apostolicæ sedis miræ sanctitatis Diaconus, cuius post mortem dalmatica feretro eius superposita, dæmoniacum tetigit, & sanatus est: loco pœnali deputatus est, ob nihil aliud, nisi quòd in illa contentione, quæ

Cap. 22.

Nullum etiam veniale peccatũ manet impunitum.

Lib. 4. c. 40.

inter Symmachum Papam & Laurentium facta est, ad Pōtificatûs ordinem Laurentium elegit, & omnium pòst vnanimitate superatus, in sua tamen sententia vsq; iuxta diem sui exitûs perstitit, illum amando atque præferendo, quem Episcoporum iudicio præesse sibi Ecclesia refutauit. Qua in re quia similis penè fuerat amborum culpa, (nam sicut ille Laurentium, etiam Symmacho ordinato ità & iste, se adhuc in carne manente, licèt simplici oculo minùs rectum intuendo, voluit contra statuta Patrum Adalberonem fieri Episcopum) hoc idem sentire possimus de hoc viro sanctissimo, quod ille de Paschasio. Nam Petro super hoc quæstionem mouenti, cur is, qui tantæ sanctitatis extiterat, quòd eius feretri vestis tangi potuit, & malignus spiritus ab obsesso homine fugari, post mortem ad pœnalem locum ductus sit, ità respondit; Hac in re magna debet omnipotentis Dei dispensatio, & quàm sit multiplex, agnosci, cuius iudicio actum est, vt idem vir Paschasius & ipse intùs aliquanto tempore recipe-ret, quod peccâsset, & tamen ante humanos oculos mira per corpus suum post mortem faceret, qui ante mortem eis quoq; cognoscentibus pia opera fecisset? vt nec hi, qui eius bona viderant, de eleemosynarum illius æstimatione fallerentur, neque ipsi sine vltione laxaretur culpa, quam nec esse culpam credidit, & idcircò hanc fletibus non extinxit. Sic quondàm dux ille magnus Israëliticæ plebis Moyses, cum quo, sicut scriptura refert, loquebatur Dominus facie ad faciē, sicut loqui solet homo ad amicum suum, & Aaron frater eius sacerdos, propter culpam incredulitatis, à Domino audire meruerunt? Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israël, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis: vt infirmiores quidam perpendant, qua pœna in vltimo examine districtus iudex grauiter delinquentes feriat, cùm etiam sic eos hîc corrigat, quos in electorum numerum ante secula prædestinauit. Sed de his hactenùs? nunc ad intermissa redeamus.

Error sancti viri in nepote sibi substituendo.

Lib. 4. c. 41.

Exod. 33.

Num. 20.

Cap. 23. Toti orbi venerandus natalitius dies Præcursoris.

Aderat nanque toti orbi venerandus dies, videlicet Præcursoris Christi natalitius, & vir Dei graui infirmitatis oppressus languore, quasi de somno euigilans, cœpit adstantibus dicere; Vestibus me induite, & calceamenta pedibus meis præbete. Qui licèt illum per excessum mentis putarent talia præcipere, tamen studuerunt obedire. Insuper etiam pontificalibus indutus ornamentis, cum omni, vt mos est, Clericorum officio contra spem omnium processit in publicum, & sic ad Ecclesiam beati Iohannis Baptistæ, quam ipse construxit, veniens, tandiù sine aliquorum sustentatione hominum inuictus perstitit, donèc bis, sicut ea die statutum est, sacra Missarum solennia celebrauit. Quibus ritè expletis consedit, atque coram adstantibus clericis dixit; Huius celebrationem officij non mearum virium possibilitate, sed ex diuinitate præsumpsi Christi atque iussione. Nam hodiè cùm dulci quiescerem somno, adstiterunt coram lectulo meo iuuenes duo adspectu formosi, quorum vnus dixit mihi; Quarè non surgis? debes enim hodiè ad S. Iohannem Missam celebrare. Cui alter respondit; Quomodò potest hoc fieri? quia pro impossibilitate virium adhuc Primam non expleuit? Tunc ille, qui priùs: Surge, ait, & secundùm meum sermonem in præfata ecclesia diuinum mysterium festina implere: quia præter te nullus ibi cantabit hodiè. His dictis, ad cubiculum redijt, atq; imminentem vocationis suæ diem lætus expectauit, atq; illud Psalmistæ sæpiùs iterando dicebat; Quandò veniā, & apparebo ante faciem Dei mei? Interìm dum ab eo, qui coram se lectoris fungebatur officio, interrogatus fuisset, vtrumnàm præ infirmitate, qua detinebatur, se de hoc seculo migraturum sperare, respondit; Certissimè scio, quia breui de hoc transiturus sum mundo. Cui cùm mœrēs diceret, quem Episcoporum vellet ad corpus suum sepeliēdum vocare, maximè cùm nullus comprouincialium remansisset antistitum, qui non esset inuitatus ad regale in Francia colloquium, ait; Nôstis terram terræ commendare. Vos tantùm, cùm tempus fuerit, quod vestrum est, facite. Dei est, mei corporis commendatorem prouidere.

Bis sacrificat in ferijs S. Iohannis.

Primam, id est, Primæ horæ preces canonicas.

Pſal. 41.

Cap. 24.

Paucis verò diebus interpositis, in vigilia Apostolorum, quę illo anno euénit quarta feria, certissimè sperabat se migraturum de hac vita. Quod licèt nominatìm non exprimeret, verbis tamen quibusdam aperuit, ac signis euidentibus declarauit. Sanè signis omnibus ad vesperam circunquaquè sonantibus, ipse balneatus & sacris vestibus ad hos vsus paratis indutus, humì se prostrauit, acsì hora eadem moriturus. Finita ergò synaxi vespertina, cum aliorum adiutorio se leuauit, & quasi quodammodò mente consternatus, dixit; O sancte Petre, nūc non feci-sti, sicut ego æstimaui. O beatum virum omni laude prosequendum, cuius spiritus quidem erat promptus, licèt

Cupit dissolui & esse cū Christo.

caro

caro infirma? cui viuere Christus fuit, & mori lucrum. Vndè tantoperè corporeæ inhabitationis molem velut carcerem quendam abhorrens, cupiebat dissolui & esse cum Christo. Iterùm spiritu recreatus, per continuos quinque dies mansit quietus, petens ab omnibus indulgentiam, & benedictionem tribuens, donèc finita quintæ diei feria, ac vespere lucescente in sextam sabbati, aurora iam diei latitudinem terræ illuminante, clericis canentibus & flentibus, in manus Domini spiritum suum commendans, anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi nongentesimo septuagesimotertio, ætatis suę octogesimotertio, ordinationis verò quinquagesimo, velut in Iubileo, hoc est, plenę remissionis anno, verus Hebręus transit de huius mundi Aegypto liber, in æternum victurus cum Domino suo. Transijt autem 4. Nonas Iulij, tempore Ottonis secundi Imperatoris Augusti. Cuius corpus cùm ex more ad lauandum esset denudatum, tanta de eo manauit suauissimi odoris fragrantia, vt cunctorum ibì adstantium perfunderet nares & pectora. Cuius odoris suauitas tandiù permãsit, quousquè lotum ac vestibus indutum, in ecclesiam fuit deportatum. Post hæc autem adueniente Vuolffgango, Ratisbonensis ciuitatis Episcopo venerando, sancti viri corpus in ecclesia sanctæ Afræ martyris cum magna gloria est humatũ: vbì ipse, dum adhuc viueret, sibi sepulcrum præparari fecit. In quo loco multa per eius merita fiunt assiduè miracula, multa infirmis præstantur beneficia, donante Christi gratia: Qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat per infinita secula seculorum, Amen.

Grandęuus obdormit feliciter in Domino.

Suauiss. odor è corpore defuncti.

Multa miracula ad eius monumentum.

Hęc tui examen iudicij expectãt, vt te benigno iudice valeant rata consistere. Opto Pater beatissime, vt in Christo valeas, meique memor semper existas.

MARTYRIVM S. Goæ quod quinto die Iulij celebratur, describitur in vita S. Sebastiani martyris 20. Ianuarij, ad quam lectorem remittimus.

VITA ET MORS ESAIÆ PROPHETÆ, PER D. EPIPHANIVM CONSTANTIAE CYPRI EPISCOPVM *descripta. Habetur in libro eius de vitis prophetarum.*

ESAIAS Propheta quidem in Hierusalem de tribu Iuda ortus est: sub Manasse verò Rege Iuda sectus in duas partes, occubuit. Tumulatus est sub quercu Rogel iuxta transitum aquarum, quas olìm Ezechias Rex obstruxerat, cùm eas vndas peruias efficeret. Fontem quippe Deus Seloam causa prophetæ effecit, quoniam priusquàm moreretur, pusillùm precatus est, vtì vndas illic effingere dignaretur. Et confestìm demisit illi cælitùs aquã viuentem, vndè sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod, si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoquè Rege, antequàm stagnum piscinasque fabricâsset, precibus Esaiæ effectum, vt exigua lympha scaturiret, quòd populus in obsidione hostium teneretur, & nè ipsa periret vndis destituta ciuitas.

6. Iulij.

Vide efficaciam orationis Esaiæ.

Milites igitur perscrutabantur vndiquè, vbinàm sedare sitim daretur: ignorabant etenim. Vrbe quippe iam potiti, obsidebant Seloam. Quandocunquè itaque Iudæi aquatum venerant, scaturiebat eis vnda, & aquabant: exterarum verò nationum homines reperire nesciebant, latex nanque aufugiebat. Eoque ad hodiernum vsque diem eructatur clanculùm, quô significet mysterium. Cæterùm quandoquidem Esaię prophetæ istuc acceptum referunt, in perennem eius rei memoriam, populus accuratè prophetam istic solo reddidit cum gloria, & honorificè, vt per eiusdem intercessiones in consummationē vsque seculi, aquæ eiusmodi fructus impetretur, cui scilicet vsum referebant acceptum. Extat autem monumentum Esaię finitimũ sepulturæ principum post sepulcra sacerdotum, versùs Notum partemque meridionalem. Salomon enim Hierosolymam constituens, Regum excitauit Mausolea, prout illa Dauid descripserat. Existit autem Orientem versùs Sion, quæ introitum à Gabaoth possidet, quæque ab oppido viginti distat stadijs. Foueam prætereà fecit illic incompræhensibilem, magnæ etiamdùm parti mortalium incompertam.

Sancti post mortẽ orãt pro nobis, & impetrãt exhiberi nobis à Deo beneficia.

ITEM VITA ESAIÆ PER D. ISIDORVM EPISCOPVM ISPALENSEM SCRIPTA. HABETVR *in libro eius de patribus veteris testamenti.*

ESAIAS filius Amos, non illius prophetæ, sed alterius, qui simili nuncupatus est nomine. Ille ex genere pastorum fuit, oppido Thecue: hic autem genere nobili ortus in Hierusalem. Quem etiam aiunt Hebræi socerum fuisse Manasse. In quo tanta fuit sanctitas & vitæ excellentia, vt vnam tantùm dicatur habuisse tunicam cilicinam. Quanquàm etiam postmodùm pro delictis populi abijt, & sacco membra cooperuit: sed & hoc ad extremum depositio, iuxta imperium Domini, nudo corpore, nudoque vestigio in conuentu populorum versatus est. Sicque æstiuum feruorem, hyemisque pruinas, atque imbrium tempestates sustinuit, vt Dei præceptis obediret, & deploraret populi delicta. Hic quindecim gradibus recedentem vmbram retrò asscendere iussit. Cuius oraculo Rex Ezechias mortis dilationem promeruit. Quem Manasses extensum à vertice per medium serra secuit, atrocique supplicio & cruciatu extinxit. Tradunt autem Hebræi duabus de causis occisum fuisse Esaiam: Vnam, quòd eos appellauerit principes Sodomorum, & populum Gomorrhæ: Alteram, quòd testante Domino ad Moysen, Nemo potest videre faciem, & viuet: iste ausus est exclamare, Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum & eleuatum: Non arbitrantes cæcati mente Iudæi, quòd in sequentibus faciem & pedes Dei Seraphin texisse nouerat, ac mediam tantùm eius vidisse speciem. Sub quercu Rogel requieuit iuxta decursus aquarum, quas Ezechias Rex Iuda molem construendo terræ exposuerat.

Attende vestiũ vilitatẽ in ꝓpheta, similiter & vitæ austeritatem.

VITA S. GOARIS PRESBYTERI, AVTHORE VVANDELBERTO DIACONO ET MONACHO PRVmiensi, *qui claruit Anno Christi* 850.

PROLOGVS AVTHORIS AD MARCVARdum *Abbatem.*

MIRACVLA diuinorum operum humano generi fide semper integra esse suscipienda, & deuota glorificatione narranda, scriptura sancta commonente, & Angelo hocipsum Tobiæ sancto præcipiente didicimus. Plurima tamen eorum, quæ aut per semetipsam Christi potentia effecit, aut per sanctos viros, mundo in exemplum propositos, operatur, propterea nostro tempore minùs interdùm nota & clara habentur, quòd aut caducis rebus intenti, parùm hæc & leuiter contuemur: aut ea etiam, quæ in admirationem sui nos magnitudine permouent, non tam rerum ignorantia, quàm animi desidia, futuræ post nos ætati scribendo transmittere dissimulamus. Qua in re longè est nostra, quàm Maiorum nostrorum, cùm manifestior, tum inexcusabilior culpa. Quippé apud Gallias multos annos literarum studia iacuêre, nec facilè plures per transacta retrò spatia liberalium artium munere functi esse reperiuntur, quoàd nostra ætate, principum liberalitate & optimorum virorum solertia, ad disciplinarum studia profecerunt: vt inuidiam criminis meritò nunc sustinere cogamur, si gesta sanctorum virorum, quæ quidem ad nostram potuerint peruenire notitiam, posterorum scientiæ deperire sinamus. Neque verò audiendi sunt, qui tantum ætati præteritæ tribuunt, vt nunc quoquè fieri, quæ digna literis æstimentur, absoluto præiudicio negent: cùm diuina prouidentia singulis mundi temporibus ità semper, quæ humano generi pro modo & ratione congruant, ordinet, vt neque nos priscorum

Tob. 12.

Res gestæ Sanctorum cur minùs notæ.

rum hominum felicitatem desiderare conueniat, neque illos nostrorum temporum statum, si qualis nũc agitur, præscire potuissent, damnaturos fuisse credibile sit. Quippe nunc quoquè sunt in Ecclesia multi virtute vitę clarissimi, & ad merita declaranda Sanctorum, in sacratis ecclesiarum domibus stupenda sæpenumerò miracula fiunt: quæ propterea pauci aut propè nulli mirantur, quoniam suî frequentia duris iam hominum cordibus viluerunt. In ecclesia etiam nunc multi sancti virtute clarent.

Quoniam itaque me sancte & amantissime Pater Marcuarde, nouo operi manum imponere compellitis, vt actus sancti Confessoris Christi Goaris, qui hactenùs vili admodùm stylo & sermone, multorum auditus offendente, constiterunt, accuratiùs debeam explanare, additis ex nouo miraculis, quæ apud eius memoriam à pluribus gesta fideliter referuntur: breuiter eis, quos hæc fortassis mea scripta mouere poterunt, satisfacio, me neque præsumptiuè corrigendi eius operis, cui Maiorum studia cesserint, authoritatem assumere, neque arroganter nouæ condendæ scripturæ literariam operam adhibere: sed vt simpliciter obedientiæ debitũ seruem, quod in principio posui, perpéndere quòd opera Dei, secundùm scripturam, glorioſum sit enarrare, & Sanctorum gesta ætati post nos hominum profutura mandare. Quippe ego in hoc opere susc ipiendo, cùm sancti viri meritis plurimùm confido, tum vestro imperio, cui totum quod possim debeo, non leuiter moueor. Neque rumusculos vel præiudicia quorumlibet mihi fore magnipendenda existimo, habituro apud beneuolos, si res benè cesserit, absolutum veritatis & fidei testimonium. Tob. 12.

VITÆ LIBER PRIMVS.

GOAR igitur Aquitaniæ prouinciæ, quæ est totius propemodùm Galliæ pars tertia, indigena fuit, genere à Maioribus clarus, patre Georgio, matre verò Valeria. Fuit autem diebus Childeberti Francorum regis, qui ortus est ex prosapia regis famosissimi Ludouici, (qui etiam Clodoueus dicitur) manstrque vsque ad Sigebertum regem, qui vrbem Mediomatricum regni sedem habuit, omni vita probus & nobilis, actu insignis, vultu dignissimus, adspectuque iucundus, mente humilis, corpore castus, fide integer, opere conspicuus. Qui ab ineunte ætate religiosis pijsque actibus vitæ optimæ deditus, breui ad id vsque culmen sanctitatis euasit, vt & mirabilium operum patrator, & secretorum cęlestium cognitor fieret. Et cùm in eo quotidiè amor & desideriũ patriæ cælestis excresceret, & bonorum operum fructus subindè exuberaret, cœpit eius vita etiam alijs exẽplum ad salutem existere: vt multi eius non solùm prædicatione, sed & exemplo commoniti, ad meliorem vitam & correctiores actus à prauitate conuerterentur: & qui diabolo priùs seruierant, inciperent Christo deincèps militare. At quoniam non potest ciuitas abscondi super montem posita, sancti viri eò fama ac vita profecit, vt sacerdotij gradu & honore presbyteratûs accepto, dispensator mysteriorum Christi, & diuini verbi in populum fieret erogator. Dehinc cùm in ampliorem supernorũ bonorum concupiscentiam mens eius excresceret, & visibilia cuncta despiciens, in inuisibilium appetitum se omni ex parte transfunderet, patriam parentesque deseruit, & in vltimos Galliæ fines, peregrinus seculo, & cælestis patriæ ciuis, excessit. Veniens ergò in prouinciam, quæ ripis Rheni fluminis contigua, Trigoria nuncupatur, atque ad diœcesin pertinet Treuirorum intrà terminos Vesalienses, ibì Deo liberè seruire delegit. Ibì in quodam loco super riuulum, qui nunc Vuochara dicitur, cum permissu & voluntate Episcopi, qui tum vrbi & populo Treuirorum præerat, Felicis nomine, ecclesiam pro suis viribus construens, sanctorum in ea plurima pignora collocauit: videlicet sanctæ Dei genitricis & beati Baptistæ Iohannis, aliorumque sanctorum, quos recensere necessarium non putaui. In hoc itaque loco annis multis Deo seruiuit, vacans die noctuque vigiliis, orationibus & ieiunijs, studens patientiæ, & præcipuè hospitalitati: quam ità omni tempore secundùm vires suas exercuit, vt cùm virtutibus animi cunctis polleret, hanc vt propriam & singularem habere putaretur. Iulij 6. Cap. 1. Genus & patria & parẽtes S. Goaris. Matth. 5. Fit presbyter. Relicta patria, migrat in diœcesim Treuiren. Studet hospitalitati.

Cap. 2. Cœpit intereà gentilibus, per circumitum ſimulacrorũ cultui deditis, & vana idolorum ſuperſtitione deceptis, verbum ſalutis annunciare: vt tanquàm bonus Euangeliſta, qui pro Chriſto ſua omnia dimiſerat, multorum ad cognitionem vitæ perpetuæ doctor exiſteret. Sic factum eſt, vt plures euicinò pagani, qui ad ea vſq; tempora in errore durauerant, eius & verbo commoniti, & prouocati exemplo, errorem ſpernerent, & ad vitæ viam Chriſtum conuerterentur. Ac nè prædicationi eius ſignorum quoquè deeſſet authoritas, vt incredulæ mentes, quæ ratione non poterant, ad credendum miraculis mouerẽtur, cœpit in virtute nominis Chriſti ſanitatum beneficia circa infirmos & membrorum debilitate mulctatos, aliquotiès operari. Quod hodieque merita eius multipliciter petentibus præſtare conſpicimus, cùm ad eius memoriam cæcos viſum, claudos greſſum, energumenos mentis ſanitatem, alijsque preſſos languoribus incolumitatem recipere cernimus, vt illud in ſancto viro Pſalmographi conſtet impletum: Nimìs honorati ſunt amici tui Deus, nimìs confortatus eſt principatus eorum.

Multos gentiles cõuertit.

Claret miraculis.

Pſal. 138.

Cap. 3. Erat eius ſolennis conſuetudo, vt omni die Miſſarum ſolennia celebrans, ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti pro ſtatu Eccleſię offerret, Pſalteriumque exintegrò, orando intentè, compleret. Tum deindè cum peregrinis & pauperibus, ſine quibus penè nunquàm erat, cibum officio charitatis acciperet, quos oratione Deo cõmendabat, corporeo nihilominùs alimento reficiens, vt ab eo peregrinus, qui caſu aduenisſet, cum verbo ſalutis & ope interceſſionis, cibum quoquè perciperet carnis. Hæc autem agebat, Apoſtolicæ ſententiæ memor, Quoniam hilarem datorẽ diligit Deus: & Chriſtum in pauperibus & peregrinis ſuſcipere cupiẽs, vt ab eo mereretur audire: Quod vni ex minimis meis feciſti, mihi feciſti. Sed quia antiquus hoſtis, electorum ſemper profectibus inuidens, eorum ſtudijs multipliciter nititur occurſare, & omnes, qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur: hæc à viro ſancto charitatis & prædicationis opera fieri diabolus acriter doluit, cœpitque illi nunc occultè, nunc etiam manifeſtè tentationum fraudes intendere, eiusque propoſitum vt auerteret, modis varijs laborare. Quæ tamen ille cuncta æquanimiter tolerabat, qui nôſſet, per multas tribulationes oportere ingredi in regnum Dei. Qua in re neque à prædicatione potuit cohiberi, quin lucrandis Deo animabus operam ſemper impẽderet: neque ab operibus charitatis, quæ permaximè Deo accepta nouerat, vllatenùs valuit impediri: ità vt quotidiè concurſus ad illum multorum fieret, qui aut à gentili vanitate ad fidei ſynceritatem confugerent, aut eius exemplo cuperent voluntariam Chriſto depẽndere ſeruitutem.

Quotidiè ſacrificat & legit Pſalterium.

2. Cor. 9.

Matth. 25.

2. Tim. 3.

Actor. 14.

Cap. 4. Sed ſicut bonorum hominũ eſt, aliorum actibus, quos laude dignos adſpexerint, gratulari, & eis ad ſuum vti profectum: ità contrà reproborum mentes conantur ſemper recta electorum opera offuſcare, & quæ imitari nolunt, aut etiam nequeunt, maleuolo detractionis ore & ſtudio carpere. Vndè accidit, vt quodam tempore ad beatum Goarem duo ſub falſa ſpecie pietatis, clientes Epiſcopi, qui tunc Treuirorum præſidebat eccleſiæ, Ruſtici nomine, venirent: quorum alter Albiuuinus, alter vocabatur Adaluuinus, dicentes ea, quæ ad luminaria eccleſiæ beati Petri vrbis iam dictæ neceſſaria eſſent, ſe quæſitum veniſſe. Qui dum corporei luminis fomenta requirunt, vel magìs ſe quærere mentiuntur, quibus maleuolentiæ tenebris cæcati eſſent, celare minimè potuerunt. Nam hi videntes, quæ ſeruus Chriſti ageret, quòd ſcilicet Dei verbum ad ſe venientibus, continuè prædicaret, quòd quotidiè ab ortu lucis Pſalmodiæ laudes Chriſto perſoluens, & Miſſas deindè celebrans, poſteà cum peregrinis & pauperibus, qui ad ſe veniſſent, pranderet: quæ certè ille ſtudio charitatis & indefeſſo vſu beneuolentiæ, non alicuius intemperantiæ vitio, faciebat: vt malis ſemper eſt vita bonorum grauis, arbitrati ſunt ſe aliquam nactos occaſionem, qua ſeruum Dei accuſare, vitamque illius poſſent aliquatenùs infamare. Ità ad patronum redeuntes, cœperunt alia pro alijs mentientes dicere, vidiſſe ſe in illo, quæ ad reprehenſionem, & aliorum deſtructionem valerent plurimùm, ipſum Goarem eſſe magìs edacem vinique potatorem, quàm Dei, quod putetur ab imprudentibus, ſacerdotem: quippe qui manè comedat ac bibat, nec poſſit conſuetum alijs legitimumque cibi ſumendi tempus & modum ſeruare: & qui propterea prædicet, vt obtentu verborum, vitia morum celet: aliaque perplura gerat, quæ nisì fuerint authoritate pontificali cohibita, ipſi Epiſcopo ſint contumeliæ & vituperationis maculam illatura, tanquàm qui hæc in ſua diœceſi ab homine alienigena & mente capto fieri ſinat:

Aemuli ſancti viri.

Traducitur apud Epiſcopũ Treuiren.

debere

debere Goarem publicis Ecclesiæ sisti iudicijs, suorumq; actuum reddere rationem, nè insolentia vni concessa, crescat in alios: & quo pluribus ità licuerit agere, hoc Pontificalis authoritas ampliùs infirmetur. Hęc ab eis dicebantur, qui dum seruo Christi calumniam struunt, diuino iudicio & sancti viri clariorem reliquis hominibus vitam fecerunt, & ipsi, quàm essent damnabiles, innotuerunt.

Itaque Episcopus Treuirorum hæc à suis super viro Dei audiens, vt est interdùm animus Prælatorum, maximeque carnalium, diuersis occupationibus seruiens, quóve circa multa diuiditur, eo fit minor ad singula, nec discernere facilè valet, quid qua ex causa à plerisque dicatur: motus suorum sermonibus, eosdem ad beatum Goarem cum festinatione redire præcepit, mandans, vtì eum sibi quantocyùs exhiberent, habituro super eius actibus quæstionem. Illi celeriter ad sanctum virum, vt præceptum erat, reuersi, volentesque simulatione callida dolos suos & accusationem celare, cùm tamen hæc eum minimè latérent, salutant eum ex nomine sui Pontificis, petere illum atque mandare, vt ad se debeat sub celeritate venire. Quo audito, vir simplici animo circa omnes agens, magna exultatione repletus, gratias egit Deo, & quòd visitationem sui Pontificis, mandatumque ad eum properandi meruisset accipere, gratulatus est, dicens: Faciat Dominus, faciat vt possim, quia obedientia sine mora exhibenda est. Etsi enim suspectam habere poterat Episcopi iussionem, nec facilè eum, quam ob causam accersiretur, posset latére, considerabat tamen Domini ad Apostolos dicentis authoritatem: Qui vos spernit, me spernit: & qui vos audit, me audit. & illud Apostoli Petri: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Quoniam tamen terminus diei imminebat, nec iter statìm arripere poterat, executores suos ea nocte detinuit, & qua circa omnes solitus erat, vsus humanitate, cœnam secundùm vires suas instruens, pro labore illos viæ refecit: ipse, vt consueuerat, in Dei laudibus hymnisque pernoctans, orta prima luce, quod diebus agebat, psalmodiæ & orationum vota Deo persoluere cœpit: tum demùm vbì id peregit, Missarum solennia exorsus impleuit. Præcepit deindè discipulo, vt executoribus suis sibique prandium, sicut posset, instrueret: Fili, inquiens, para nobis de substantia nostra conuiuium, vt nobiscum legati nostri Pontificis epulentur. Forsitan addet Deus aliquem pauperem, qui possit in Christi charitate cibum vnà potumque percipere.

Cap. 5.

Non latuerunt virum Dei doli æmulorum suorum.

Luc. 10.

1. Pet. 2.

Id vt homines maleuolæ mentis, & iamdudùm animo corrupti, mandari audiêrũt, vltrà non valentes pestem malitiæ internæ dissimulare, quid mente gerant ostendũt, & tanquàm qui peruersè viuentem iustè repræhenderent, aiunt: Neque tu benè agis, qui legitimum tempus & canonicum sumendi cibi contemnis, neque nos tibi hac in re consentimus, quin maturas diei horas in percipiendis escis sustineamus. Quasi verò regnum Dei sit esca & potus, & non iustitia & pax & charitas: vel in cibo sumendo tarditas magis, quàm modus & temperantia, valeat: aut sanctus vir hæc causa ventris, & non beneuolentiæ, ageret: qui propterea vtique cibum apparari præceperat, vt quos maturiùs proficisci velle putaret, propter itineris laborem manè reficeret, & nè iciunos abire hospites sineret, in quibus, licèt indignis, Christum se suscepisse gauderet. Vt ergò illos obstinatè sibi resistere vidit, modestè, vt erat semper tranquillo animo, dixit: Mala domus est, in qua Dominus non timetur. Vos autem si verè Deum timeretis, charitatem vtiquè non recusaretis. Dum hæc loquitur, venit eius puer, & indicat peregrinum stare pro foribus. Quo audito, gauisus est, & recepto in domum peregrino, ait: Eccè quàm bonum & quàm iucundum habitate fratres in vnum. Appositaque mensa, cibum vnà cum peregrino & ipse cepit. Executores hæc videntes, cum ingenti festinatione & alacritate suos equos strauerunt, dicentes tum se pro certo causam inuenisse, qua Goarem accusare & manifesti criminis apud eum, à quo missi fuerant, insimulare valerent. Rogauerunt tamen, vtì pro labore viæ & itineris necessitate aliquid eis cibi & potûs, quod in via percipere possent, tribueret. Id ille, qui plenus semper charitatis esset, & omnibus etiam ingratis benefacere paratus, iucundè accepit, eisdemque suis executoribus quæ petiërant, in via poni præcepit.

Cap. 6.

Charitatis officia emuli eius finistrè interpretãtur & carpunt. Rom. 14.

Hospitalitas eiꝰ quãta. Psal. 132.

Itèm eius in æmulos benignitas.

Sic accito in comitatum viæ, quo vtebatur semper, ministro, vnà iter ad vrbem Treuirorum aggressus est. Iam aduenerat diei medium tempus, & illis euntibus, Sol sui cursûs axem conscenderat, cùm eccè in vindictam sui serui adest vltio diuina: & qui paulò antè oblatam sibi pro charitate cibi potusque respuërant copiam, esurire vehe-

Cap. 7.

Vltio cælestis eos persequitur.

vehementer ac sitire cœperunt, tum etiam tanta lassitudine affici, quantam essent experti nunquàm. Inter hæc vir sanctus in laude diuina & psalmis meditabatur, illud
1. Thes. 5. Apostoli exequens: Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Cumque iam sextum viæ milliarium complêssent, & in eum locum venissent, qui Pauli campus dicitur, Albiuuinus collegæ Adaluuino dixit: Fames me ingens & sitis habet. Cui ille: At ego, nisì celeriùs bibero, eueſtigiò moriar. Constituerunt itaque ad quendam riuulum, quem in vicino nouerant, descẽdere, vt ex eo bibere, & circa ripas eius cibum sumere deberent. Sed vbì eò ventum est, nihil aquæ penitùs inuenerunt: quippe eis, in quibus malitiæ vis exarserat, aqua riuuli nutu creatoris aruërat. Miserunt deindè manus, vt ex sacculis escas, quas à viro sancto datas meminerant, sumerent: sed & ipsi vacui sunt reperti. Et rectè qui charitate, quæ bonorum omnium est plenitudo, vacui erant, vacua inuenerunt vasa, in quibus alimenta à viro charitate pleno perceperant. His perturbati, cùm nec culpam suam plenè cognoscerent, & quid circa se ageretur mirantes, iter in equis agerent, eousquè excreuit lassitudo eorum, vt Albiuuinus de equo velut exanimis caderet, & Adaluuinus ad virum Dei se conferens, magnis precibus, vt suî & collegæ misereretur, exposceret.

Cap. 8. Prouer. 25. Rom. 12. Matth. 5. 1. Iohan. 3. Tum ille, qui legisset, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius: & Dominum præcipientem attenderet, Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: ei, qui se rogabat, respondit: Fili, recordari oportet, quia Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Proindè hodiè cùm me vobis pro amore Christi cibum offerentem, & ipsum percipientem vidistis, non debueratis charitatis officium recusare. Nunc autem ad correctionem vestram operatur hæc Deus, vt eius admonitione correcti, discatis charitatem, quæ est vinculum perfectionis, amplecti. Dum hæc loquerentur, conspicit eminùs tres ceruas ingentis formæ, tanquàm suo numero Trinitatis mysterium præsignantes. Inuocata mox Trinitatis virtute, ceruas consistere, quoàd vellet ipse, præcepit. Illis confestìm obedientibus, & bruto licèt sensu nomini diuino cedentibus, ac tacitè hominum duritiam & inobedientiam accusantibus, vasculum accepit, & ad ceruas perueniens, earum vbera mulsit. Tum eas abire permittens, lacte quod mulserat, illorum, qui vt exanimes iacebant, membra pertractauit, statimque eos pristinæ virtuti & incolumitati restituit. Præcepit deindè, vt ad riuulum reuersi aquam haurirent, ac de sacculis cibos accipientes, ieiuna corpora releuarent. Sic factum est, vt qui priùs propter offensam viri sancti vacua vasa & arentem riuum inuenerant, eius postmodùm venia impetrata, & in riuo aquam sufficientem, & in vasculis suis escas, quas posuerant, reperirent. Eis ergò manducantibus, & quæ erga seipsos gesta viderant, mirantibus atque stupẽtibus, cœpit beatus Goar exquirere, quid causæ esset, quòd eum ad se Episcopus euocandum putâsset: sibi mirum videri, quid negocij secum pontifex habere velit: Nam nos, inquiens, obedientiam prælatis exhibere debemus: nec sine causa est, quod diuina circa nos potentia per feras hodiè monstrare dignata est: sed vt ostenderet, quam gereret seruorum suorum curam, & quàm non deserat in se sperantes: quoniam potens est Dominus parare mensam in deserto: & quàm magnificata sunt opera tua Domine?

Coloss. 3.

Ceruas iubet stare, & earum lacte moribũdos sanat.

Obedientia prælatis exhibenda.

Psal. 103.

Cap. 9. Hîc illi timore & metu depressi, nihil respondere, sed putare repentè se interituros, quòd in seruo Christi tantam cernerent virtutis efficaciam, quem essent ausi aliquatenùs contristare. Iter post hæc agentes, multa die Treuiros peruenerunt. Quò vt ventum est, vir sanctus, vt illi perpetui moris erat, ecclesiam est ingressus, vtì se & causam suam Domino cõmendaret. Qui autem illum deduxerant ad Episcopum, quantocyùs venientes, cuncta, quæ in itinere contigissent, quæque in Dei homine conspexissent, ex ordine retulerunt. Ille cùm debuerit in admirationem diuinorum operum conuerti, & Deum in sancto eius laudare, in furorem accensus, cœpit sibi adstantibus dicere, ea quæ Goar egerit, non tam ope diuina, quàm magica arte & maleficijs ab eo esse patrata: nec in illo aliquod veræ virtutis indicium posse existere, qui carni & ventri subditus, manè comedat ac bibat, & ieiunij inediæque sit impatiens, cùm antiqui sancti & iusti per ieiunium & abstinentiam & eleemosynas Deo placuerint. Hæc ità iactabantur, tanquàm sola abstinentia quis aliquandò, & non charitate, syncereque in Deum amore, sanctus extiterit. Dum hæc apud Episcopum geruntur, præsente Clero ecclesiæ, venerabilis sacerdos domum, in qua cum suis Rusticus Episcopus consederat, ingressus est, cœpitque prospicere, quam in partem vel discipulus,

Calumnia Episcopi in sanctũ virũ.

pulus, quo comite venerat, consedere, vel ipse cucullam suam posset appendere: cùm ecce videt in angulo domûs tanquàm vectem ligneum parieti hærentem. Erat autem Solis radius, per modicam fenestram ingrediens: ad quem accedens, quoniam, vt dictum est, vectem putabat, in eo cappam suam appendit, iuxtaq; discipulum stare præcepit. Neque mirandum est, Solis radium, ad obsequium viri sancti, ligni duritiam præbuisse, cùm qui creatori deuotè famulatur, ei sit etiam creatura ex creatoris voluntate subiecta. Ad Solis radiũ suspendit cucullã suam.

Hoc dum Episcopus cerneret, quærere cœpit quid sibi vellet, quòd ad Solis radium vestem suam Goar appenderet: non esse id diuini miraculi, quòd homo infirmus tanta præsumat: magis illum hæc iactantia & præstigijs artis magicæ, quàm virtutis merito facere. Proindè accederet propiùs, & rationem suorum operum redderet: sibi mirum videri, quòd in quo nulla sit excellentia sanctitatis, feras mulgeat, & Solis radio pro ligno vtatur. Hæc dum ex viro sancto quæruntur, & in simplicem puramque hominis Dei conscientiam calumniæ instruuntur, sanctus, qui sibi benè esset conscius, nihil vnquàm se malarum artium didicisse, simpliciter respondit, dicens: Deus iudex iustus, fortis, longanimis, scrutator cordium & secretorum inspector nouit, me nihil prorsùs artis magicæ aut scisse aliquandò, aut scire, neque parti aduersæ in aliquo velle præbere consensum. Feras autem mulsi, non vllis incantationibus, quarum nullam omninò scio: sed quod ad salutem eorum, qui me comitabantur, pietas mihi diuina concessit & ordinauit, impleui. Neque vestem meam de Solis, vt dicitur, radio pendére scio, sed de fuste roboreo. Quòd autem manè comedere dicor & bibere, videat qui inspicit omnia, & iudicet, gulæ vitio aliquandò, an charitatis officio id egerim. Cap. 10. Vir sanctus secretorum inspectorẽ testẽ inuocat Deum.

Hæc illo dicente, superuenit puer quidam ex Clericis Ecclesię, nomine Leobigius, in vlnis infantulum gestans, qui ab hora natiuitatis tres tantùm noctes implêsse putabatur, & cuius qui essent parentes, ignorabatur. Moris quippe tunc Treuirorum erat, vt cùm casu quælibet fœmina infantem peperisset, cuius nollet sciri parentes, aut certè quem præ inopia rei familiaris nequaquàm nutrire sufficeret, ortum paruulum in quadam marmorea concha, quæ ad hocipsum statuta erat, exponeret. Quæ etiam concha, in monasterio Prumia dono Pipini clarissimi regis aquæductui mancipata, fratribus aquam coram refectorio multo tempore præbuit: sed nunc in vestiario posita habetur, in qua soli presbyteri ac diaconi ante & post Missas tantùm manus lauare præsumunt. Hæc igitur, vt dictum est, ad hoc posita erat, vt in ea cùm expositus infans reperiretur, existeret aliquis, qui eum prouocatus miseratione susciperet & enutriret. Si quandò igitur id contigisset, custodes vel matricularij Ecclesiæ puerum accipientes, quærebant in populo, si quis fortè eum susципere nutriendum, & pro suo deincèps habere vellet. Vbi verò ad eam rem offerret se aliquis, infans, qui esset expositus, Episcopo deferebatur, & eius priuilegio authoritas nutriendi habendique paruuli ei, qui à matricularijs susceperat, firmabatur. Id igitur tunc accidit, & infans in concha repertus, à clerico suprascripto in præsentiam est Episcopi Ecclesiæque delatus. Quo viso, Episcopus ad suos conuersus, Nunc, inquit, probare facilè poterimus, Goaris opera ex Deo sint, an ex aduersario. Manifestet nunc nobis, qui sint huius, qui illatus est, pueri parentes, & si diuina virtute nititur, vt contra naturæ vsum infans trium dierum loquatur, suorumque parentum nomina indicet, faciat. Cap. 11. Exposititij infantes iã olim apud Treuiros vt tractati.

Arctatur hac vir Domini conditione, imperatur ei ab Episcopo, vt ad demonstrandam suorum actuum innocentiam & simplicis animi sanctitatem, hoc miraculi opus exhibeat: debere illum tale aliquid agere, quo ad audiendum illum imitandumque, dubitantium animus roboretur. Qui si hoc agere vel nolit, vel minimè possit, futurum continuò, vt neque præteritis eius actibus, neque ei, quam de se ferat, innocentiæ puritatique credatur, & quæ egisset eatenùs, essent maleficijs penitùs adscribenda: quarè & in eum capitalis animaduersio, vt in magum & maleficum, fieret. Tunc vir beatissimus contristari vehementer & affligi cœpit, quòd talia ei à suo pontifice mandarentur, in quibus & attentandis videretur esse nonnulla præsumptio, & recusandis difficilima necessitudo: sibi semper conscientiam propriam & superni iudicij testimonium suffecisse: non oportere talia imperari: non hæc sua, qui se sciret peccatorem, sed sanctorum esse miracula. Quoniam tamen Episcopi præceptis resistere non valebat, simul & nè eorum, qui se audire soliti essent, conscientia infirma Cap. 12. Iniusta Episcopi in virum Dei lata sentẽtia.

ma in suî æstimatione falleretur, metuere potuerat, ad preces conuersus, & Deo suppliciter manus extendens, ait: Christe, qui temetipsum pro redemptione hominum exinanîsti, & formam es serui dignatus accipere: fac mecum quanuis indigno, tamen clientulo tuo misericordiam, & virtutis tuæ in hac necessitate potentiam ostende, vt cognoscat præsens Episcopus & plebs eius, quia te diligo, te adoro, tibi non fictè seruire desidero, creator omnium & redemptor.

Cap. 13. His dictis, ad baiulum infantis accessit, quæsiuitque quot noctes infans idem ab ortu implêsset. Cùm tres illum iam à natiuitate noctes habere dixisset, vir Domini subiunxit: Trinitas sancta, te inuoco, atque te infans in nomine Trinitatis adiuro, vt genitores tuos nominatim & clarè designes. Tunc infans protenta manu ad Episcopum, absolutissimo sermone respondit: Iste est pater meus Rusticus Episcopus, & mater mea Flauia nuncupatur. Sic iustissimo Dei iudicio, dum in seruũ Domini idem Episcopus calumnias molitur, & opera, quæ debuerat admirari, maligno fraudis commento nititur obfuscare, quæ essent eius facta, qualisque in secretis suis existeret, qui palàm de alijs iudicaret, manifestè innotuit cunctis. Itaque vbì proditum se vidit Episcopus, & quæ celari posse crediderat, omnibus reuelata conspexit, confusus ad beati viri pedes prócidit, indubitanter tum se agnoscere dicens, sanctum & Deo acceptum esse Goarem, cuius virtute, immò diuina pro eo vltione, crimen, quod nullum præter se & eam, cui illicitè fuisset admixtus, vnumque puerulum suum scire aut sciturum aliquandò putauerat, per innocentem tunc & necdùm ex vsu loquentem infantulum cerneret patefactum. Vir autem sanctus rem gestam perpendens, stabat stupefactus & hærens, atque ex imo cordis suspiria grauissima ducens: & versus ad Episcopum, plangere cœpit, quòd per se videretur pontifex publicatus fuisse, dicens meliorem spontaneam secretamque confessionem: oportuisse eum, antequàm publicè notaretur, conscientiæ reatum emendatione voluntaria & satisfactione congrua tergere, & veram fixamque esse sententiam, Nihil opertum, quod non reueletur, & occultum, quod non sciatur. Proindè suadere se, vtì consilijs salubribus acquiescens, suscipiat pro reatu proprio duram prolixamque pœnitentiam ex iudicio sacerdotum, & talem, quæ non verbis solummodò constet, sed ex mentis secreto procedat, verisque lachrymarum gemitibus atque contritione spiritûs Deo, qui vitam cunctorum desideret, satisfaciat, laboretque intentè, quemadmodùm diabolo, cui, commisso tanto scelere, lucrum de se & lætitiam fecerit, tristitiam & confusionem acta condignè pœnitentia faciat: non esse cuiquam, nedùm ipsi, de venia desperandum, quandò ipse Dominus per prophetam clamet: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. &, In quacunque die peccator conuersus fuerit, omnium iniquitatum eius obliuiscar. & per se in Euangelio dicat: Non véni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Cumque ad dimittendũ superna clementia sit parata, oportere homines esse ad pœnitendum promptissimos. Se verò eo in illum esse animo, vt iuxta virium mediocritatem, pro peccato eius septem annis pœnitentiam suscipere & consummare velit, assiduisque precibus & lamentis Deum pro illo cupiat exorare: quanquàm non ignoret futuros plures bonos & meliores viros, qui eius lapsum plangere, & suis orationibus studeant subleuaue, iuxta illud Apostoli Iacobi: Orate pro inuicèm, vt saluemini. His verbis & similibus ad pœnitentiã & satisfactionem Episcopum exhortatus est, & charitate, qua erga cunctos feruebat, illius casui compatiens, veniam ei à Domino postulabat, memor sententiæ Apostolicæ, Quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte.

Iusto Dei iudicio Episcopus ostẽditur parẽs infantis expositirij.

Matth. 10.

Pœnitentia qualis suscipienda pro peccatis.

Ezech. 18.

Matth. 9.

Iacob. 5.

Ibidèm.

Cap. 14. Hæc posteaquàm ità gesta sunt, fama horum ad regem Sigebertum velocissimè peruenit, statimque suos ad beatũ Goarem dirigens legatos, eum ad se accersiendum curauit: moxque vt apud se esse cognouit, accitum interrogat super his, quorum ad se esset fama delata, de legatis scilicet Episcopi, & feris, quas mulserat, Episcopo quoquè ipso & infante, qui præter tempus esset locutus ætatis. Ad hæc cùm ille nihil omninò respõderet, nè quid de se passìm iactare videretur, commotus rex, per obedientiam, quam ipse vir Dei regibus principibusque & sacerdotibus debeat, præcipit, vt super quibus interrogaretur, per ordinẽ aperiret. Tum demùm necessitate compulsus, ex percontante rege quærit, quæ sint, quæ à se velit audire. Cùm ille de legatis & feris atque Episcopo se quærere respondisset, sanctus vir petijt, vt ipse rex, quemadmodùm res gestas audîsset, ediceret. Et vt hoc à rege factum est, & per ordinem, vt rerum gestarum fides ad se peruenisset, explicitum, beatus Goar subiunxit: Obedientiam

Non vult prodere suas virtutes corã rege.

tiam negligere non debeo, nihil tamen aliud ex me audies, quàm quod ipse dixisti. Nam alijs sic videtur factum, quemadmodùm tibi relatum est. Tum rex admiratione repletus, cœpit palàm omnibus enarrare, quæ ipse de viri sancti actibus agnouisset. Cumque hæc prosequeretur, vniuersi cœperunt acclamare, dignũ esse Goarem, qui, expulso Rustico, Treuirorum Episcopus fieret: non id actum sine ordinatione diuina: debere præesse Ecclesiæ eum, qui signis & virtutibus vitæque meritis pastoralis officij dignitatem posset in omnibus adornare. Rex etiam læto & alacri animo acclamantium voces cupiebat implere. Itaque cum fauore eorum, qui aderant, sacerdotum & primorum palatij præcepit, vtì episcopatum iam dictæ Ecclesiæ Goar acciperet. Ille verò, qui non sua quæreret, sed quæ aliorum, & qui illud viri sapientis seruare sciret, Quanto magnus es, humilia te in omnibus. & illud Dominicum: Cùm omnia feceritis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus: mœrere & contristari, regisque imperium grauiter ferre, meliusque dicere sibi esse mori, quàm Episcopi viuentis sedem arripere: debere regem in sacerdote diuinam considerare sententiam, qua dicitur: Non est discipulus supra magistrum, neque seruus maior domino suo. Et si patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt, quanto magìs domesticos eius? Non esse Episcopo negandum pœnitentiæ locum: omnium in cælis regem esse, qui de singulis iudicet, à quo vt velit ipse rex sibi peccata dimitti, sic debeat Rusticum permittere, vt ex illo suorum actuum veniam sedulus expetat: non tam esse facilè deijciendum officio sacerdotem, quandò omnes mortales fragiles simus, & ad peccandum ex carnis infirmitate procliues. Ad hæc quæ visa sunt, rex respondit: exitus tamen orationis fuit, se neque Episcopo denegare pœnitentiam, & consilijs eius, per quem talia sint patrata miracula, velle in omnibus obedire: neque tamen posse sacerdotum sententiæ & iudicio populi contraire, quin ipsum, vt petatur, ad episcopatum faciat promoueri.

Sigebertus Rex ei Episcopatum offert Treuerensem.

Eccl. 3. Luc. 17.

Recusat Episcopatum.

Matth. 10.

Tunc vir sanctissimus vbì obstinatè sibi regẽ vidit obsistere, humiliter eum & cum lachrymis petijt, vt copiam sibi eundi ad cellulam propriam faceret, vtì secum aliquandiù liberiùs tractare, & sic demùm illi, quod videretur congruum, respondere valeret. Id continuò rege permittente, & vt post viginti dies ad se Mediomatricum vrbem, quæ nunc Metis vocatur, rediret, præcipiente, recessit ad cellulam, aliud sine dubio interìm agere disponens, quô posset regis declinare propositum. Vt ergò peruenit ad cellam, sese in orationem prosternens, Dominum cœpit intentè & cum gemitu deprecari, vt se à tanto onere curæ pastoralis misericorditer dignaretur eripere: sufficere sibi, vt secretò & in abditis conscientiæ ipsi diebus vitæ suæ seruiret, nec se posse onus, quod rex vellet imponere, sustinere. Cumque in his precibus persistens, semetipsum affligeret, ex voluntate Dei febre valida correptus, ægrotare cœpit, & longo corporis incommodo fatigari. Quid plura? Sic res accidit, & eum habuit exitum, vt quem post viginti dierũ excursum visurum se rex æstimauerat, nec in septem annorum spatio videret: atque eo modo circa famulum suum diuina prouidentia egit, vt & instantiam regis ad episcopatũ se cupientis promouere declinaret, & quod Episcopo pollicitus fuerat, septem scilicet annorum pro eo supplicationem, licèt in infirmitate positus, adimpleret. Nam cùm omni vitæ suæ tempore, tum maximè illis septem annis orationi vacauit, orans, sicut Apostolus præcipit, pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus, qui in sublimitate erant, vt quietam & tranquillam vitam agerent, in omni pietate & castitate.

Cap. 15.

Obtinet à Deo, né possit creari Episcopus.

1. Tim. 2.

Ijsdem autem annis septem exactis, sine cessatione lachrymas fundebat, & assiduè Dominum precabatur, memor eius sententiæ, quoniam qui seminant in lachrymis, in gaudio metent: & sciens finem vitæ suæ non multùm abesse, cupiebat dissolui & esse cum Christo. Itaque postquàm annorum septem spatium euolutum erat, Sigeberto regi in mentem venit, quid super sancto Goare tam sibi, quàm populo & proceribus palatij placuisset, atque eueſtigiò legatis ad illum missis orat, vtì ad se venire debeat. Sed vir Dei spiritu plenus, qui sciret dissolutionem sibi corporis imminere, legatis prophetica voce respondit: Dicite, ó filioli, domino vestro, quoniam faciem meam non est in præsenti vita visurus, nisi fortè velit ad cellulam nostram ipse venire: quoniam infirmitate grauissima compræhẽsus, nusquàm progredi valeo: quanquàm hæc diuinæ pietatis flagella longè sunt meis meritis leuiora. Hęc cùm legati ad regem responsa pertulissent, contristatus ille dicere cœpit, non esse se dignum talem habere doctorem, neq; plebem, quæ tantum mereretur possidere pontificem. Misit tamen

Cap. 16.

Psal. 125.

adhuc alios, per quos petijt obnixè, vt neque ad præsentiam suam vir sanctus fatigari dignaretur, neque se desideranti magnoperè principi denegaret. Qui vt venerunt, seruum Christi multo validiùs febre laborantem & prolixiùs ægrotantem, atque in Dei laudibus iugiter persistentem inuenerunt. Quibus apud se positis vir sanctissimus ait: Nolite, ô filioli, aut vosipsos, aut regem vestrum vlteriùs fatigare: quoniam certum habeo, & ità ex pietate superna confido, me neque extra spatium loci istius ampliùs egressurum, neque vllam euectionẽ aliam, quàm ad sepulturam propriam subiturum. Ità in proposito permanens fixus, in Dei laudibus & oratione durabat. Tum illi, qui missi ad eum venerant, quid sibi per ipsos ab rege vellet impetrari, percontabantur: quibus ille respondit: Petitio mea sola hæc est, vt si ei placet, de hoc loco amplificationem meritorum & causam retributionis æternæ sibi in regno cælorum acquirat, & cùm extremus mihi in hac vita dies & debitus finis aduenerit, authoritate sua & imperio ad me Agrippinum & Eusebium sacerdotes venire faciat, qui meum corpusculum debeant sepulturæ mandare.

Cap. 17. Sigeberti regis erga illum amor.

Hoc accepto responso, ad regem, qui missi fuerant, reuertuntur, verba sacerdotis & preces ex ordine referentes. Ea rex vt cognouit, grauiter commotus ingemuit, faciesque eius immutata est, quoniam tantũ virum citò amissurum se videbat: moxque suprascriptos ad se sacerdotes accersiens, pro voluntate viri sancti eos proficisci ad cellam illius iubet, mandans vt quæ ille præciperet, cum omni diligentia & studio adimplerent. Itaque post illos, quos memorauimus suprà, septem annos triennio & tribus mensibus in infirmitate & Dei laudibus exactis, vir beatissimus plenus dierum & operibus bonis actibusque iustitiæ consummatus, positis coràm supradictis sacerdotibus, & compluribus alijs bonis & honestis hominibus, in cellula sua, in qua multos annos Deo seruiens egerat, decessit pridiè Nonas Iulij, relinquens corpore seculum, cuius voluptates & desideria olim pro amore patriæ supernæ reliquerat, & ad eum, quem incessanter concupierat, regem Christum, felicitatemque cælestis vitæ perueniens, futurus ibi sine fine possessor æternorum bonorum, qui hîc bona, quæ putantur, præsentis temporis, cùm potuerit, noluit possidere: & habiturus cum Christo domum non manufactam, æternam in cælis, cui in suis membris domum suam pauperem & terrenam fecerat frequenter hospitium. Eius iam exanime corpus Agrippinus & Eusebius alijque, qui aderant, sacerdotes & nobiles viri, cum summo honore & reuerentia curauerunt, atque in eodem loco & Ecclesia, quam ipse construxerat, sepulturæ mandârunt.

Decedit è vita.

Authoris conclusio.

Hæc habui de vita sancti viri Goaris, quæ scripturæ mandarem, accepta ex vetustis & perantiquis exemplaribus. Quorum in rerum gestarum narratione veritatem fide integra subsequẽs, solam sermonis, quæ eruditos non parùm offendere poterat, simplicitatem pro vestra vòluntate, vir clarissime paterque venerande, corrigere studui: optans & meipsum & omnes, qui hæc lecturi sunt, tanti viri intercessione & meritis apud diuinam semper adiuuari clementiam: vt qui ex infirmitate carnis humanę & conditione mortalis vitæ multa quotidiè contra leges diuinas agimus, eius, qui quoàd vixit, integrè legi Christi seruiuit, interuentu & peccatorum pondere subleuari, & ad benè viuendum merear adiuuari, præstante Domino nostro Iesu Christo.

LIBER SECVNDVS, DE TRANSLATIONE ET MIRACVLIS SANCTI GOARIS, EODEM *Vuandelberto Authore.*

Cap. 1.

EXPLICATIS iam, quæ de vita & actibus beati Goaris scripturæ à Maioribus vtcunquè mandata reperi, quęque hortatu vestro, Pater in omnibus amplectande, vt potui, corrigere studui, aggredien dum mihi nouum opus video: vt quemadmodùm in prioris libelli Præfatione promisi, ea quæ de miraculis, apud sacratissimam memoriam supradicti Confessoris diuinitùs gestis, à fidelibus didici, memoriæ posterorum scribendo proponere debeam: quippe qui tam clara ea esse peruideam, vt quod hactenùs præter pauciſſimos, quos eis interesse, vel ab his, qui interfuerint, audisse contigit, reliquos omninò latuerit, non leui culpæ deputandum crederem, nisì hanc scriptorum excusaret inopia & vsus ille, qui quorundam desidia & torpore subrepsit, quo negligentiùs diuina opera suscipere, & beneficia

neficia noſtris conceſſa temporibus, vt leuia paruipéndere conſueuimus. Ego verò in his deſcribendis fidem eorum, qui hæc mihi retulêre, pleniſſimè ſubſequens, ea tantummodò compræhendam, quæ vel præſentes ſe ipſi vidiſſe, vel ab eis, qui viderint, accepiſſe confirmant: quanquàm ea quoquè tot ſint ac tanta, vt ſi omnia literis tradere cupiam, modum me videam iuſti voluminis exceſſurum. Vndè æſtimare facilè poſſumus, quanta illa fuerint, quæ per longa retrò temporum ſpatia geri meritis eius viri & virtute potuerint, cùm in tantam excreuerint quantitatem, quæ ab annis plùs minùs ſex & ſeptuaginta geſta, & ad noſtram notitiam perlata noſcuntur. Neque enim credibile eſt, ſancti viri merita in exhibitione miraculorum noſtris primùm diebus cœpiſſe clareſcere, & non etiam priori tempore eadem, quæ nunc conferuntur credentibus & deuotis, per illum beneficia eſſe collata, tametſi qui ea poſteris ſcripto traderent, defuêre. Id etiam cunctos, in quorum hæc manus venient, ſcire velim, me in horum aſſertione non quibuſlibet fidem accommodâſſe, ſed viris fide dignis, & de quorum veraci relatione voſipſi, venerabilis pater, arbiter fueritis, præcipueque Herrado, veſtræ congregationis monacho atque preſbytero, & Theodado Cellæ S. Goaris clerico, qui & æuo maturiores eſſent, & à puero circa locum ipſum diuerſati fuiſſent.

Plurima ei⁹ poſt obitū miracula.

Sed vt ad narrationem veniam, Cella S. Goaris poſt multos, quàm ipſe deceſſerat, annos, cùm in ea iam & Clerici, qui diuina officia agerent, alendi ſtipendijs eccleſiæ haberentur, & populi frequẽtia maior in dies excreſceret, k religioſo Francorum Principe Pipino, patre auguſtæ memoriæ Imperatoris Caroli, venerabili Aſſuero, qui tum monaſterio Prumiæ, quod tertius nunc ab illo pater optimè regitis, primus præerat, eſt commiſſa: vt eius ſtudio & locus melioraretur, & qui in ipſo degerent Clerici, in religionis cultu & ſtudio docerentur. Quam ille ſuſceptam omni niſu excolere ac nobilitare deſiderans, baſilicam ſupra corpus viri ſancti ædificare cœpit, quæ & amplitudine ſuî populo reficiendo ſufficeret, & decore congruentior meritis beati Confeſſoris exiſteret. Quippe priùs ibì duæ eccleſiæ, non multo à ſe ſpatio diſtantes, erant: quarum quæ ſitu minor erat, corpus venerabile in terræ ſinu continere credebatur: ſed locus ipſe ſepulcri incertus hominibus erat. Ea in ſuî integritate relicta, fundamentis per circuitum iactis, hanc, quæ nunc vſque manet, ſupraſcriptus Abbas conſtruxit: nec prior eſt antè diruta, quàm omne præſentis ædificium compleretur. Quo in tempore rem miram, qui benè nouerunt, proueniſſe teſtantur, quòd donèc eſt ædificata baſilica omnis, nihil aquæ penitùs ex imbribus, tametſi copioſiſſimis, in omne loci ſpatium ſit delapſum: ſed cùm fortè pluuiæ fierent, ad medium Rheni ſpatium & cacumen montis per circuitum pluia décidens, reliquum, quod intererat, intactum penitùs relinquebat. Ità diuino miraculo palàm fiebat, quàm gratum illud ædificij opus ſuperno reſpectui foret, cuius inſtantiam imbres aliquatenùs impedire prohibebantur. Perfecta baſilica, vbì iam tempus, quo diuino nomini eſſet conſecranda, ſucceſſit, miſſi ſunt ab excellentiſſimo Principe Carolo Lullus, Moguntiæ Archiepiſcopus, vir Anglorum gente, moribus & vita laudabilis: Baſilius Nemeti, quæ ciuitas nunc Spira vocatur: & Mehingodus vrbis, quæ trans Rhenum ſita, ſermone barbaro Vuirziburg appellatur, Epiſcopi, qui omnes à beato Bonifacio pontifice & martyre fuerant ordinati: vt per eos & eccleſia conſecrari, & corpus beatiſſimi viri in eum, quo nunc ſitum eſt, locum transferri deberet. Ventum erat ad locum, & conſecrata domo, tranſlatio corporis parabatur, aderatque Aſſuerus Abbas cum monachis nonnullis, & infinitum vulgus vndecunquè confluxerat. Viſum eſt Epiſcopis triduano priùs ieiunio Domini voluntatem quærendam, & ſic ad leuandas reliquias corporis accedendum.

Cap. 2.

Aſſuerus, primus Abbas Prumienſis.

Inſigne miraculum.

Lullus Archiepiſcop. Moguntinus.

Eo igitur ob omnibus deuotè peracto, Lullus Archiepiſcopus in antiqua æde ſuos fodere præcepit, vtì repertæ reliquiæ venerabiles, leuari tranſportarique deberent. Sed cùm omne ſolum eius defoſſum pertentatumque eſſet, nec tamen eius, qui quærebatur, theſauri aliquod repertum indicium, turbatus Epiſcopus, ex Abbate quærit, ſi in loco aliqui, qui Deo ſeruirent, Clerici haberentur. Cùm ille ſex eſſe tantummodò reſpondiſſet, eos ad ſe pontifex accitos hortatur, vtì pro inueniendo patroni ſui corpore diuinæ miſericordiæ ſupplicarent, alios, qui aderant, in ſua propter tempus ſe recipere mandans, ipſe cum Abbate & coëpiſcopis ad conuiuandum abſceſſit. Tum qui remanſerant Clerici, ſolicitè Chriſtum rogare cœperunt, vt vbinàm venerandæ reliquiæ conditæ latérent, reperire valerent. Erat inter alios quidam Madalbertus

Cap. 3.

Orationis merito ſanctæ reliquiæ reperiuntur.

bertus nomine clericus, manu dextra greſſuque debilis. Is correpto ligone ſimpliciter: Nunc, inquit, ſi Deus volet, vbi dominus meus ſitus ſit, palàm erit. Confeſtimque extra ſpatium illius antiquæ ædis progreſſus, & non longè ab orientali eius pariete terram ligone percutiens, laterem ictu leuauit. Quo leuato, & modico foramine patefacto, manum debilem adhibuit, & holoſericam veſtem, qua infra ſeptum, lateritio pariete ſtructum, ſarcophagus corporis tegebatur, comprehenſam traxit, moxque manus ante hàc debilis, ſanitati eſt reſtituta.

Nota vim ſanctarum reliquiarũ.

Cap. 4. Itaque feſtinè detecto ſarcophago, & ad rem nouam ſignorum commotione Epiſcopis & populo conuocatis, omnibusque, qui aderant, Deo laudes & gratias referentibus, corpus viri ſancti intrà ſarcophagum in locello plumbeo repertũ eſt: quod ilicò leuatum, atque in feretro compoſitum, ex eo loco ad oratorium beatæ Mariæ, quod ex antiquo in vicino ſitum erat, ſublatum eſt, referendum paulò pòſt, ſpectante populo, in ædis nouæ locum, ei recipiendo paratum. Viſum deindè Epiſcopis eſt, vt quoniam propter anguſtias loci (nam ex altera parte Rheno flumine, ex altera monte altiſſimo cingitur) vulgus omne in vnum coire non poterat, in longum circa radices montis diffunderetur, & ità reliquiæ venerandæ, propter frequentiam & deſiderium multitudinis paulo longiùs exportatæ, per ſuperiorem viam, quæ circa radices montis deducitur, in eccleſiam nouam reuocarentur. Hoc probato conſilio, cùm leuare feretrum Epiſcopi voluiſſent, ità eſt pregrauatum, vt moueri omninò non poſſet. Hinc omnibus ſuſpenſis diutiſſimè & hærentibus, Archiepiſcopus Deo, vt pòſt claruit, inſpiratus, alloquitur plebem, beatum Goarem quoàd vixerit, inanem gloriam mundi plauſuſque hominum & fauores, vt rem fragilem & caducam, amore bonorum perennium contempſiſſe, eaque nihilo minùs eum poſt obitum quoquè contemnere. Proindè oportere corpus ſimpliciter & cum humili deuotione leuatum, ab ipſa eccleſia in nouam domum per illud, quod intererat, ſpatij reportari, neque ad vulgi fauorem longiùs, vt ſtatuerant, circunduci. Vix pontifex verba finierat, & motum continuò feretrum tanta facilitate leuatum eſt, ac ſi oneris aliquid habuiſſet nunquàm, relatæque in ædem nouam per Epiſcopos & Abbatem reliquiæ venerabiles, in eo, quo nunc coluntur, loco cum ſummo honore & reuerentia ſunt conditæ. Denique pallium, quod ſuper ſarcophagum repertum ſuprà diximus, hodieque ſupra altare eccleſiæ incorruptum perſeuerat: ſic per longioris æui tempora veſtis illa integra manet, cuius apud Deum merita ſemper indefecta perdurant. Conſummata in omni opere ſuo baſilica, cœperunt miracula ibi beneficiaque diuina ſubindè cumulari: de quibus hinc aliqua, ſi poſſim, tentabo perſtringere, quid ſub quo geſtum fuerit Abbate, ordine ſeruato, commemorans.

Feretrum moueri non poteſt.

Miraculum de pallio.

Cap. 5. Aſſueri, qui primus cœnobio Prumiæ præfuit, tempore accidit, vt aſſolet, ex terræ ſterilitate minorem in Gallicis regionibus vini copiam prouenisſe. Iamque nouæ vindemiæ tempora propinquabant, & Clericis in Cella viri Dei degentibus vna ſolummodò vini cupa ſupererat. Ea cùm cœpiſſet expendi, & quotidiè cùm iſdem Clericis, tum hoſpitibus, quorum ibi frequentia non minima ſemper exiſtit, ex ea pocula præberentur, ſpatio nouem ſiue octo dierum tranſacto, cùm vix media eius parte vel tertia vinum contineri putaretur, repentè in ea ad ſummum vſque repertum eſt excreuiſſe, vt ſubiacens quoquè pauimentũ vino excreſcente fuerit madefactum. & meritò, quoniam vir beatus hoſpitalitatem propriè & ſyncerè, quoàd vixit, exercuit, actum eſt, nè vel ipſi ſeruientibus, vel hoſpitibus, qui ſuperuenirent, vndè vinum miniſtraretur, deeſſet. Et vt miraculum ſimile ſubdam, quodam tempore cùm cellerarius loci, nomine Horduuinus, imminente iam noctis quiete, vinum de cupa quadam hauſiſſet, caſu contigit, vt cupæ cuniculum, aliud fortè meditans, infirmè clauderet, & abiret. Cumque ſequenti die regreſſus, ad eandem cupam veniſſet, cuniculum quidem apertum inuénit, & ante illum ductam aranei telam: ſed ità vinum in cupa ſteterat, vt ne vnius quidem guttæ de ea lapſæ indicium in pauimento reperiri valeret.

Vinum in vaſe diuinitùs augetur.

Cuniculũ, pro epiſtomio.

Sanatur claudicans. Per idem tempus cùm ad locum, Vuidonis cuiuſdam de nobilibus ſeruus claudicans aduenisſet, meritis ſancti viri ſanatus, Eccleſiaſtico ſe ſeruitio, permittente ſuo domino, mancipauit, ac non poſt multum temporis preſbyter factus, adhuc, cùm hæc ſcribebantur, in vita ſupererat.

Item amens. Sub eodem Aſſuero quidam maior regiæ villæ, quæ non longè poſita * Vuaſalia dicitur, Frecholfus nomine, mente captus cùm eſſet, à ſuis ad venerandam memo-

riam

riam deductus, mentis sanitatem recepit.

Vualtharius quidam, homo secundùm seculum nobilis, qui nuncusquè supereſt, cùm vexationem grauissimam pateretur, & indubiè spiritu dæmonico ageretur, insutus corio, ad venerabilem tumulum est deportatus. Vbì cùm aliquandiù iacuisset, protensis manibus seipsum suaq; omnia sancto Goari magnæ vocis professione subiecit, & optimam insupèr vineam dedit, quæ nuncusquè in eiusdem Cellæ possessione perdurat, continuoq; ea, quam diutissimè passus fuerat, amentia caruit. Is hodieque, licèt in libertate propria maneat, & interdùm auaritiæ æstu succensus, vt à multis incusatur, aliena quoque diripiat: seruum se tamen S. Goaris, ab eo sanatum esse, voce liberrima protestatur. Eiusdem Vualtharij patruus, nomine Reginarius, homo licèt nobilis, moribus tamen & actu crudelitati atque auaritiæ subditus, cùm locum sanctum sperneret, & omnes Romanæ nationis ac linguæ homines ità quodam gentilitio odio execraretur, vt ne videre quidem eorum aliquem æquanimiter vellet, ac si quos fortè ex eadem familia comprehendere potuisset, crudeliter nonnunquàm afficeret: cumque eodem stulto odio & animo barbaro venerabilem Assuerum, eiusque nonnullos monachos detestaretur, casu ipso Abbate in Cella degẽte, per locum coactus est itineris necessitate transire: & cùm iam ecclesiæ propinquâsset, rogat seruum, qui comitabatur, vt si posset, ea se via ducat, qua cõspectum basilicę Goaris, Romanorumque hominum, Assuèri scilicet Abbatis & eius comitum, præsentiam valeat declinare. Tanta enim eius animum innata ex feritate barbarica stoliditas apprehenderat, vt ne in transitu quidem Romanæ linguæ vel gentis homines, & ipsos quoquè bonos viros ac nobiles, libenter adspicere posset. Promittit seruus se posse, quod petebatur, implere. Vt igitur itineris aliquantulum confecerunt, & ad ipsum monasterij basilicæque locum peruentum est, monet seruus dominum, si consPectus eorum, quos horreat, vitare velit, breuissimo tempore pallio caput operiat. Ille cùm cuestigiò quod mónebatur implêsset, & extra loci spatium processisset: Modò, inquit seruus, retrò caue nè respicias. nam nõ aliter eorum, quos vt posses declinare petisti, conspicies neminem. Vix ea seruus impleuerat, cõfestimque & sub eodem penè momento prædictum Reginarium ventris apprehendit effusio: nec magna mora secuta, post pauciſſimos dies vitam finiuit. Ità qui stultissimo, immò superbissimo animo, loci venerandi virorumque bonorum conspectus horruerat, iusto Dei iudicio, & luce mortalibus communiter attributa, & vita caruit.

Cap. 6.

Item alius.

Miser interitus Reginarij, S. Goaris ædẽ cõtemnentis.

Cùm ad festiuitatem beati Goaris quodam anno ex monasterio Prumia Assuerus Abbas venisset, vnaq; ex monachis nonnulli, accidit vt propter Rheni fluminis inundationẽ pisces, qui Abbati & fratribus possent ministrari, deessent. Cumque iam ipse solennitatis dies illuxisset, & ante ecclesiam manè pauci de fratribus residerent, Ansegilus quidam bone vitæ, per iocum ait: O beate Goar, eccè quàm bonus es mercedis recompensator. Nos tibi seruímus, & in vigilijs atque psalmodia, tuæ festiuitatis gratia, laboramus: hodiè ne vnum quidem nobis, quo reficiamur, pisciculum præbes. Vix hęc ille verba finiërat, & non post longum temporis interuallum in vasis ex vimine salicum ad piscandum paratis, quæ nupèr à piscatore de quadam arbore in * præripio fluminis suspensa, excrescente posteà flumine, in aqua remãserant, duo non modici pisces, quos vulgò seluros dicimus, reperti sunt, atque in præsentia fratrũ eo, quo confederant, loco delati. Hoc autem pisce causa infirmitatis Abbas non vtebatur. Tum ille, qui & priùs: Pro nobis, inquit, nunc benè egisti, pisces nostræ refectioni prouidens: sed illum senem Abbatem tum negligere non debebis. Non enim his ille poterit vti. Hęc monachus, & modico tempore lapso, cùm à molendino farinã nauicula pistor deueheret, piscis, quem lucium vocamus, nauim saltu ingressus, comprehensus est à pistore, & in conspectu monachorum (necdùm quippe de loco surrexerant) expositus. Nunc, inquit monachus, munus beate Goar implêsti, cùm & nobis, & seni tuo alimenta congrua prouidisti. Res mira: ludentis potiùs, quàm rogantis, voces tam facilè exauditas. Sed hæc meritis beati confessoris non sunt dissimilia, quoniam qui in carne viuens, indigentibus sua pro Christo tribuerat, & hospitum refectionem gratam semper habuerat, meritò post obitum quoquè potuit sibi seruientibus talia procurare. Nam quantum apud diuina iudicia meritum habeat virtus hospitalitatis, quam vir beatus singulariter dum vixit excoluit, quantumque reuerentiæ loco illi, in quo beata eius membra quiescunt, sit omni tempore dependendum, testantur ea, quæ vel frequentantes illũ diuino beneficio consequuntur, vel negligentes & aliqua

Cap. 7.

Pisces duo per miraculum fratribꝰ exhibentur.

Item lucius

Virtꝰ hospitalitatis quanti sit meriti.

dissimulatione prætereuntes, diuino nihilominùs iudicio patiuntur. Quod ipsum manifestiùs exempla subiecta monstrabunt.

Pœna S. Goaris ædem negligenter trâseuntiũ.

Comes quidam, nomine Heriuuinus, cùm per locum transiens declinâsset, & licèt à suis vt oraret admonitus, pro festinantia itineris distulisset, non longè profectus, de equo cecidit, grauissimoque lapsu contritus, ad ecclesiam suorum manibus reportatur: ibi decumbens, apud memoriam venerandam sanitatis est beneficium assecutus.

Eodem modo Abbatissa nobilis ex vrbe Mediomatricorum Euphemia, cùm iter agens, illuc deuenisset, nec oratum, vt omnes consueuerant, descendisset, paulò pòst de equo cecidit, & fracto crure, quæ spontè noluerat, ad ecclesiam portatur inuita, & sanitatem, quam suo perdiderat, merito beati viri recepit.

Cap. 8.

Nota quid acciderit Carolo Magno Imper. pijssimo.

Neque dissimilis meritorum eius potentia in puniendis monendisque etiam regibus extitit. Nam Carolus excellentissimæ memoriæ Imperator Augustus, à palatio suo, quod in * præripijs Rheni fluminis ab ipso constructum, Ingelheim dicitur, quodam tempore nauigabat, in castellum, quod situm est super confluentem Mosellæ & Rheni, descendere, ibique disponens nocte manere, sequentibus eum in singulis nauibus filijs Carolo atque Pipino. Cumque ad monasterium sancti confessoris Imperator nauigio peruenisset, obuius illi factus Abbas Assuerus, rogat vti ad beatum Goarem exire, & in Cella eius charitatem, vt verbo vsitato loquar, facere debeat. Negat suam præsentiam Imperator, & post se cõuersus, manu cognomini filio annuit, vt nauim ad ecclesiam oraturus egrediatur, ipse proposito tetendit itinere. Egresso ad terram Augusti filio, alter eius filius Pipinus, qui post fratrem naui veniebat, putans patris esse nauim, quam litori videret appulsam, egressus & ipse est, fratrique nesciens in ecclesia sociatus. Ibi quòd inter eos graues aliquandiù simultates & inimicitiæ fuerant, inspirante superna clementia, & opitulante confessoris sanctissimi merito, in fraternam concordiam & fœdus amicitiæ coiërunt. Cibo deindè potuque sumpto, alacres & læti ad locum suprà nominatum, quem cum patre petere cœperant, omnibus suis incolumibus peruenerunt. Imperator verò, qui filijs egressis, solus cum suis in naui remanserat, cùm ad prædictum locum tendere vellet, coorta repentè densissima nube, & nebulis tenebrosissimis subsecutis, ità in flumine deerrauit, vt neque ipse, neque comitum eius quispiam, sed neque nauis gubernator, quò tenderent, quóve nauim agerent, vllatenùs scire vel videre valerent. Sic per reliquum, quod supererat, diei in pelago fatigati, vix postquàm suam culpam Imperator agnoscere, & beato Goari supplicare cœpit, multa iam die, & ingruente nocte in continentem egressi sunt, tribus tamen aut paulò ampliùs à loco, in quem proposuerat egredi, millibus, vbi & ea manere nocte non sine rerum necessariarũ inopia compulsus est Imperator: factoque die, publicè testatus est sui esse peccati & meriti, quòd periclitatus in flumine, quòd à commoditate itineris & apparatu regiæ mansionis sit longissimè disparatus: nec frustrà sibi hæc accidisse, sed beatum Goarem pœnas pro contemptu meritas repetîsse, seque supplicia expendisse merentem: vouere se & firmissimè polliceri, nunquàm locum viri sanctissimi vlla, quanuis magna, itineris festinantia, si ad eum in vicino veniat, declinaturum, quem tali incommodo sit expertus posse deijs, qui se negligendum putauerint, expetere quam voluërit vltionem. His votis, ad Cellam viginti libras argenti & pallia holoserica duo misit: nec deincèps omni vita sua, quod vouerat, aliqua ex causa neglexit. Deniquè is, qui tum regiæ nauis gubernator fuit, nuncusquè supereſt, reique gestæ indubitabile testimonium perhibet. Nec immeritò regum illi fides & deuotio subiacet, qui pro Christo non solùm magnos & appetibiles, sed omnes penitùs mundi honores & caducas dignitates contempsit, & cùm posset Episcopus fieri, noluit, potiusque in humili statu manere delegit, quàm honorum fascibus prægrauari: quanquàm in Christianis principibus hæc circa seruos Dei affectio tam sit spontanea & deuota, quàm se nouerunt tanto magis Deo gratos fore, quanto qui ad tempus eleuari per tumorem maiestatis regiæ poterant, eligunt seruis Christi humili se mente submittere. Eiusdẽ principis coniũx Fastrada cùm vehemẽtissimo dentiũ dolore torqueretur, & ad locũ ob remediũ eius doloris oratũ venisset, cõtinuò vt supplex facta est, incõmodo caruit. Ob quã rem data est ab Imperatore villa, quæ Nasonia nũcupatur, & in iure loci hactenùs retinetur.

Pelagus, & flumine.

Nota votũ religiosi & sancti Imperatoris.

Imperatrix dolore dentium liberatur.

Cap. 9.

Per idem tempus accidit Rheni fluminis aquam nimio frigore congelascere, ità vt incessus quoquè quorumlibet animalium & vehiculorum ferre valeret: eratque quidam regiæ villæ colonus, quam suprà Vuasaliam diximus appellari, cuius vinea haud

pro-

Cella S. Goaris, discordiarum interemptrix.

proçùl à monasterio vineis beati Goaris cohærebat, quod & *nunquàm euenit. Hac ille occasione solebat interdùm particulas aliquas earundem prçripere vinearum, & suæ fraude humani ingenij sociare. Is cùm die quadam super glaciem fluminis ambularet, & ad eius mediũ propè venisset, repẽtè in multiplices partes per latissimum fluminis spatium glacies est resoluta, atq; ille glaciei fractæ superincumbens, secundùm flumen ferri tremens & anxius cœpit. Erat res summi periculi & desperationis extremæ, hominem vi fluminis rapidissimi ac latissimi fragmento glaciei tenuissimæ ferri, nec esse remedij quicquam, quoniam illi quemadmodùm humano auxilio subueniri posset, erat omninò nihil. Tum ille, cui euadendi periculum nec spes vlla, nec aliquod consilium superesset, diuinæ solũmodò misericordiæ supplicare, & beati cœpit Goaris merita in suî liberationem exposcere, magnisq; vocibus veniam & auxilium flagitare. Ad vltimum cùm salutem penitùs desperâsset, eductam manicam de manu proiecit, respiciensq; basilicam, vineã suam sancti viri dominio tradidit. Nec mora, acta virtute diuina glacies, instàr nauiculæ ad litus euexit hominem, & incolumem exposuit: qui mox vineam, de qua diximus suprà, ecclesiæ mancipauit, in cuius nunc etiam iure perseuerat. Sic beati confessoris meritum hominẽ & pro culpa, quemadmodùm oportuit, castigauit, & anxium de periculo mirabiliter eripuit.

*for. nunc-usquè

Nota pœnã sacrilegi.

Manica pro chirotheca.

Insigne miraculum.

Isnardus fisci regij procurator, cùm iniquè multa contra familiã beati Goaris ageret, visitatus ab illo per somnium est, & post increpationẽ seueriss imè cæsus, ità vt die postero gressu non valens incedere, naui ad ecclesiam duceretur. Vbì aliquandiù decubans, integram sanitatem, excepto genitalium pondere, meruit: quæ etiam infirmitas indubitãter causa salutis illi relicta cognoscitur. Hæc inter alia, quæ compendij causa suppressi, temporibus Assueri Abbatis diuina in loco virtute & confessoris beati merito prouenerunt. Diebus verò Tancradi, qui Assuero feliciter ex hac vita subtracto in regimine monasterij Prumiæ, simulq; Cellæ S. Goaris successit, hæc, quæ superna misericordia tribuente subijcere cupio, contigerunt: quę & illi, quibus referentibus horum notitiam attigi, maxima ex parte coràm positi adspexerunt.

Cap. 10.

Tãcradus 2. Abbas Prumien.

Accidit aliquandò ex pluuiarum copia subitò riuulũ, quem Vuocaram nominari in libello priori diximus, adeò exundâsse, vt in magnam molẽ exurgens, obuia quæq; non sine periculo & damno multorum ẽruerit: quippe cùm exundare primò cœpisset, incertum quo obstaculo à cursu suo prohibitus, descendentibus ex concauitate montium aquis, intantùm excreuit, vt ad vltimum ruptis obicibus profluens, etiam grandes & firmissimas domos à fundamẽtis erutas, in Rhenum vi sua deiecerit. Quo in tempore res miraculo digna prouenit. Nam in quadam earum, quæ erutæ sunt, domorum turricula, de qua signa pendérent, stabat extructa, quæ nuncusq; tecto ecclesiæ superposita manet: quæ cùm multo infirmioris esset structuræ, quàm domus ipsa, in qua parabatur, & aquis superuenientibus ad medium fermè cursûs impetum esset obuia facta, penitùs tamen illæsa durauit. Quodq; maioris miraculi fuit, domus, in qua stabat, integris compactisq; inter se parietibus eruta, neq; secum illam trahere potuit, & qua eam suî apertura & solutione transierit, nullus hominum deincèps scire vel deprehendere valuit. Deniq; postquàm agmen illud aquarum præterijt, in imo eius turriculæ duæ cum oleo ampullæ repertæ sunt, quas quis hominum posuerit, vel vndè prouisæ sint, nuncusquè nescitur.

Signa, pro campanis.

Magnũ miraculum.

Mulier quædam de natione Scotorum, nomine Brigida, debilis gressu, à parẽtibus suis & ciuibus, ab Vrbe redeuntibus, ægra ibì relicta est: & cùm aliquantulum ibì tempus transegisset, sub die solennitatis annuæ, adstante plebis multitudine, sanata est & erecta.

Cap. 11.

Itèm Hadelbodi cuiusdam noti hominis ancilla, quæ & cæca esset & muta, ad memoriam venerandam, populo teste, sanata est. Sed cùm his agnitis dominus, qui infirmam miserat, ad suum seruitium iam incolumem reuocâsset, mox in illam prior debilitas redijt. Coactus itaque euidenti miraculo eius dominus, manumissam ad locum reuerti fecit. Nec multo pòst sanitas, quæ collata antè fuerat, sed temeritate hominis præpedita, correcto domino, ancillæ est restituta, quæ & reliquum vitæ suæ in eodem loco peregit. Deniquè adhuc ibì soror eius degit, & certissima rei gestæ testis assistit.

Cæcę & mutæ sanatio.

Per idem tempus & alia mulier cæca sub Abbatis Tancradi præsentia visum recepit, pluresque ibi posteà vixit annos.

Itèm alterius cæcæ.

Quodam itèm tempore, prçsente eodem Abbate cum populo, quędam ex ancillis

Cæcus & mutus puer curatur.

monasterij filium paruulum, qui ab ortu cæcus manebat & mutus, ad ecclesiã deportauit. Quam vt est puer ingressus, continuò cum matre loqui, & basilicę picturas ei digito cœpit ostendere. Mirata mater rem, sed propter repentinum euentum insperati miraculi non est ausa publicè, quod viderat, cõfiteri. Quæ mox vt est domum regressa cum paruulo, confestim in illum debilitas pristina redijt, vt palàm fieret, nõ debuisse matrem, quod diuino sibi beneficio collatum esset, silentio premere. Itaq; causam illam pertractans, culpamq; intelligens, arreptum festinè filium ad ecclesiam retulit, & rem omnem, vt se haberet, Abbati & populo patefecit. Nec dilatum est diù beneficium, cui ad horam fuerat impedimento timiditas matris: sed vt illa finem narrandi fecit, incolumitatem ilicò puer obtinuit.

Item clauda.

Ex vrbe Mogũtiaca ad festiuitatem beati Goaris mulier clauda, posito coràm Abbate Tancrado, venit, & cùm in vigiliarum die vespertini psalmi à Clero complerentur, sanata est.

Cap. 12.

Sed vt ea nunc quoq; commemorem, quibus palàm fiat, qui beati viri meritum & reuerentiam contemnere aliquatenùs præsumpserunt, quemadmodùm vel emendati sint, vel puniti, quodam tempore cùm per Rhenum flumẽ quidam figuli ollas precio distrahendas in nauicula veherẽt, accidit vnà cum illis fœminam quandam fidelem cum paruulo filio aduerso flumine nauigare. Cumq; ad monasterium ventũ esset, rogat mulier comites, vtì aut omnes oratum in ecclesiam pergãt, aut si id nolint, appulsa litori nauicula, se in continentem exponant, paulumq; in loco certo sustineant, donèc possit ipsa ab oratione reuerti. Egressa igitur sola, pergit oratum, relicto in naui cum comitibus filio admodùm paruulo. Illi deducta in locum superiorẽ naui, cùm eam aliquandiù sustinuissent, moras eius non ferentes, abducta naui, iter propositum persequuntur. Sed vltio diuina mox consecuta est, qua manifestũ fieret, nõ debuisse illos vel abeunte illa opportunitatem orandi negligere, vel fidẽ sustinendi moras eius præsertim breues contemnere. Nam cùm aduerso flumine nauim agentes, contra eum locum venissent, vbì ex latentium sub aqua saxorũ voragine & vndarum collisione rapidissima, grauia sæpè nauigantes discrimina patiũtur, qui locus in flumine ab ecclesia beati Goaris passibus ferè centum, aut paulò longiùs abest, rapta submersaq; nauicula periêrunt. Sed inutilis esse nõ potuit deuotæ mulieris oratio, cuius etsì comites aqua submersit, filium tamen diuina virtute saluatum, & merito sancti protectum nequaquàm perdere valuit. Quippe illa vt ab oratione rediẽs ollas super aquam ferri conspexit, intellexit quod erat, sociosq; nauimq; perîsse, solicitaq; profilio, quem vnà perditum suspicabatur, oculos cum fletu maximo hac illacq; circunstulit: sed repẽtè videt vndarum dorso sublatum paruulum, ripæ fluminis propinquare. Tantaque fuit miraculi claritas, vt infantem mater excipiens, inuenerit eum à medio corpusculi aquæ superextantem litora attigisse: quod nec virorum quidem vllus aliquandò natandi peritia & viribus corporis potuit obtinere.

Vorago Rheni apud S. Goarem.

En quid possint Sanctorum patrocinia.

Cap. 13.

In dissimili causa nõ dissimile miraculum sub eodẽ tempore extitit, quod propter similitudinem rei gestę, præcedenti subiunxi. Mater cuiusdam infantis ferè quinquennis cum eo, qui ipsum infantem de sacro fonte susceperat, naui circa ripas tracta, per fluuium assẽdebat, puerumq; equo superpositum (id enim ex matre & patrino puer ipse petierat) iuxtà in litore parens vterque fecerat ambulare. Tum equus vt sine rectore liber, nauigantes præteriens, sponte se in flumen dedit cum puero, nec reuocari ab aliquo potuit. Cumq; saluti infantis omnes timerent, quippe quem in rapidissimum altissimumq; fluuium ac latissimum equo, quem retinere nequiret, ferri conspicerent, & S. Goaris suffragium magnis precibus postularent, equus cum incolumi puero tranato flumine, in vlteriorem ripam exiuit. Quæ res vtiquè magno miraculo prouénit, vt & equus sine rectore tantum flumen, loco præsertim propter saxa difficilimo & periculoso transiret, & infans, qui nec in arido quidem equo sedere nõsset, sine periculo vllo euaderet.

Præclarum sanè miraculum.

Pœna sacrilegi.

Sed vt propositum persequar, Vuilligeldus quidam, qui nuncusquè supereſt, cùm vineam à matre datam, de iure & possessione ecclesiæ S. Goaris subtraxisset, sæuo dæmoni est mancipatus, diuque vexatus ab eo, vineam reddidit, & curari continuò meruit: vt hoc exemplo cæteri monerentur, voto parentum res iuri ecclesiæ mancipatas, subtrahi ab hæredibus filijs non oportere.

Vvoluo quidam, ab ineunte ætate ibì à matre nutritus, cùm posteà presbyter esset, Decimas, quę ex multo iam tempore ecclesiæ beati Goaris agrorũ iure competerent,

rent, suis vsibus dolo malo conduxit. Nec magna subsequente mora, cæcus & mutus effectus, ad basilicam viri sanctissimi à suis perducitur: ibi res patrimonij sui cum restitutis Decimis tradidit, & sanitatem placato eo, quem offenderat, meruit. Emendatur woluo presbyter.

Negociator quidam, Badoart dictus, cùm Rhenũ naui ascenderet, vnus seruorum, qui illum fortè offenderat, supplicium metuẽs, de naui prosilijt, & cóncitus ad ecclesiam fugit. Tum ille fugitiuum secutus, ab ecclesia trahere cœpit, prohibente fieri & nomine beati Goaris rogante simul & comminãte monacho Herirardo, qui præsens fortè residebat, quo hæcipsa referente cognoui. Sed negociator furore succensus, cùm monachum rogãtem æquè minantemq; contemneret, pro foribus ecclesiæ ad contemptûs augmẽtum, tractum ab altari seruum cecidit. Nec multum spatij intercessit, & vt cuius arbitrio paruisset, quémve contempsisset agnosceret, immundo spiritui traditus, breuì vitam nimijs cruciatibus extortam finiuit. Castigatur dominꝰ immisericors.

Item Humfridi cuiusdam clerici ecclesiæ seruus, cùm pro culpa in dominum commissa, à tergo vinctus brachia traheretur, & supplicia, quæ sibi inferenda sciret, animo perhorresceret, quoniam aliter domini præsentiam subterfugere non valebat, ecclesiã respexit, & ad eam se cum prece tacitus inclinauit. Res digna miraculo: confestim vincula, quibus ligatus ducebatur, dicto citiùs laxata sunt & soluta, exutusq; vinculis seruus, ad ecclesiam sese proripuit, nec repetítus à domino, offensam suppliciumque vitauit. Tantum apud omnipotentẽ Deum supplicatio, tacitè viro sancto fusa, conualuit, nec passus est Christus eum manere ligatum, qui in necessitate animo ad sancti altaris auxilium confugisset: vt hinc quoq; daretur intelligi, quantùm intercessio illius ad animarũ soluenda vincula prævaleret, cuius inuocatio tanta facilitate ligamenta corporis dissoluisset. Miraculum ingens.

Quodam tempore Abbate Tancrado in Cella posito, Maximinus monasterij S. Gereonis, quod apud vrbem Agrippinam, quæ nunc Colonia dicitur, situm est, Abbas à prouincia Vangionum ex vindemijs cum onusta vino naui & non paucis comitibus descendebat. Qui cùm iam S. Goaris monasterio propinquâsset, suadetur à socijs, vtì appulsa in continentem naui, oratum ad S. Goarem ascendat. Ille moras sibi non necessarias hac in re fieri dicere, fore opportuniorem tempore alio orandi occasionem: sic dehortatis comitibus, propositum iter persequitur: sed non impunè illum vltio diuina transire permisit. Quippe vt in conspectum Cellæ nauis acta peruenit, repentè ex maxima suî parte demersa, lapsisque in aquam quæ gestauerat vasis, præsentis iacturæ & periculi metum cunctis incussit. Clamare omnes & auxilium lachrymabiliter implorare: cœpitque culpam Abbas confiteri, & S. Goaris meritum exorare. Rem Abbas Tancradus ex loco superiori conspiciens, & quanto in periculo versarentur cuncti, considerans, suos euestigiò mittit, mandat subsidium laborantibus ferri. Deducuntur continuò naues, & subsidium modis, quibus erat possibile, ministratur. Ità cùm Abbatis auxilio & sudore multorum, tum maximè beati Goaris opitulatione recuperata naui, vasisque receptis & opibus, incolumis ad litus Abbas progreditur. Egressi naui, oratum festinant, persuasum sibi perenniter affirmant, nè locum, tanti viri meritis insignem, facilè vnquàm sine supplicationis munere trãscundum existiment. Cap. 14. Monasteriũ S. Gereonis Coloniæ iã insigne collegium Canonicorũ. Pœna Abbatis Maximini.

Consimili propè euentu cùm quidam ex Frisonum gente negociator nauim circa ripam vlteriorem ageret, neq; litori, in quo monasterium situm est, propinquare disponeret, vbì ad scopulos illos, de quibus suprà diximus, nauis acta peruenit, subitò rapta & in gurgitem vndarum violẽtia tracta, præsenti cunctos discrimine perculit. Sed cùm dominus nauis, S. Goaris sæpè nomen & meritum iterans, subsidium expetîsset, in portum continuò nauis illæsa deuehitur. Ille vt continentem attigit, oratum perrexit, ac pro salutis munere vestem holosericam venerandæ memoriæ tribuit. Quæ etiam vestis posteà ab eo, qui hæc mihi retulit, Theodrado clerico ad Prumiam monasterium est delata. Mercator præsentissimo periculo liberatur.

Rem illaturus sum, præcedentibus quidẽ non omninò dissimilẽ, sed quæ miraculi aliquid amplius habeat, & cuius tot sunt penè fidelissimi testes, quot loci ipsius habitatores tempore, quo gesta est, esse potuerint. Negociator ex supradicta Frisonũ gente nauim per Rhenum flumen agebat, & vt moris est, quia aduerso flumine nauigabat, fune à suis nauim circa litus trahendam curauerat. Cumq; iam Cellæ vicina attigisset, monetur à suis alijsq; in fluminis præcipitio cõsistentibus, vtì ad orandũ nauim egredi debeat. Ille sibi eius tunc rei copiam non esse dicere, impediri mora propositũ cur- Cap. 15.

cursum, nec se posse nisi continuato nauigio quietis congruum locum attingere. Ità animo fixo nauim agit, & ipse & in ea clauum regens, cum vno seruorum residet: reliqui fune nauim per litora trahunt. Erat inter eos vnus, qui cunctos antecedens, extrema funis dorso & ventri circunuoluta teneret. Ventum erat ad fluminis illam, de qua in superioribus egimus, rapiditatem horribilem, cùm repentè nauim vndæ violentissimæ rapiunt, nec gubernatore vllo præsidio valente resistere, longissimè à litore subtrahunt. Ea rapta, cùm vim ferre non possent, funem qui per ripas trahebant, victi relinquunt: sed is, qui cunctos præcesserat, tam citò explicare se fune non valens, nauim secutus, in gurgitem trahitur. Neque id dominus nauis, qui in puppi residens laborabat, animaduertere potuit. Reliqui, qui à fune refugerant, magnis vocibus naui & socio, qui sub aqua trahebatur, opem diuinam & beati Goaris merita succurrere postulabant. Tantaq; tum aquæ vis & vndarum vorago fuit, vt non antè nauis in cursum dirigi posset, quàm longissimè pulsa, in vlteriorem ripam non sine magno plurimorum metu atq; horrore exportaretur. Negociator verò vt terram attigit, funem, qui naui cohærens, per aquam fuerat tractus, à seruo colligi mandat. Quo collecto, in extrema eius parte seruus, sicut implicitus fuerat, inuenitur. Qui diligētissimè contrectatus, & modis varijs pertentatus, non aliud potuit deprehendi, quàm mortuus. Deniquè adhibito plurimo stramine, & igne circuncircà succenso, nihil caloris penitùs persentire, vel aliquod vitæ indicium potuit edere. Quid plura? Deuehitur rursùs in citeriorem ripam, ac de sola sepultura dominus eius & comites agūt. Rogatur custos ecclesiæ, vt ad sepeliendum mortuum loci alicuius copiam faciat. Eo obtento, dum ad sepulturam aperiūt, interìm cadauer, vt verè putabatur, exanime in custodis ad horam mansione deponitur. Cùm non post longum temporis interuallum incipit recalescere, & paulatìm os aperire, ac spiritum ducere. Dehinc totum se eleuans, parùm sanguinis ore reiecit, & confestìm surrexit incolumis, ità vt oratione facta, & gratiarum actione ab omnibus reddita, ad ducendam, sicut priùs, nauim cum socijs festinaret. Ea negociator vt vidit, emendatum se & pro culpa castigatum magnoperè gratulans, argenti libram altari sacro persoluit, & cœpto dehinc itinere, suis omnibus incolumibus, abijt. Viderint quid de re huiusmodi cæteri sentiant: ego confidentissimè dixerim, beati viri merita tanto esse post obitum clariora, quanto solicitiùs, dum viueret, humanas laudes & iactantiam fugerit: Neque in huiusmodi signis & miraculis exhibendis cuiusquam sanctorū (Apostolis & clarissimis Ecclesiæ martyribus duntaxàt exceptis) illum inferiorem videri: quippe qui in diligendo Deum & proximum non facilè quoquè illis iudicetur inferior: quique tametsi in vita non multis, quæ homines nouerint, miraculis claruit, sed ea, quæ miraculis omnibus potior est, charitate clarissimus extitit: ideoq; post obitum quotidiè in viuentium fide tot tantisque virtutibus claret.

Grauis vindicta Dei in mercatorē temerariū.

Mortu⁹ reuiuiscit magno miraculo.

Cap. 16. Lampas bis diuinitùs accensa.

Prætereà Heirardus monachus, qui, vt sæpè dictum est, horum mihi miraculorum certissimus relator extitit & verissimus, bis, affirmat, nullo admouente extrinsecùs ignem, lampadem, quæ coram memoria venerāda dependet, infuso diuinitùs lumine splenduisse. Quod ipsum præsenti anno, quo ista describimus, & superiori contigisse, qui interfuerunt, affirmant: sed id suo loco erit dicendum. Hactenùs ea describerim, quæ Abbate Tancrado in hac vita superstite, facta inter alia referuntur. Nunc adiutore Christo, ad clarissimi patris Marcuardi tēpora, qui hocipsum opus mihi imposuit, seruato, vt proposui, ordine veniam.

Marcuardus tertius Abbas.

Et vt hæcipsa, rerum gestarum ordine aliquantulùm postposito, exordio clariori incipiam, excellentissimæ pietatis singularisque clementiæ, & erga Christianam religionem omnium Imperatorum studiosissimus Ludouicus, qui adhuc superna misericordia prouidente, rerum summa potitur, cùm dolore pedum vehemētissimo (qua olìm infirmitate vir ille, etsì non continuè, frequenter tamen affligitur) laboraret, atque ex palatio suo, quod in litore fluminis Rheni situm, Ingelheim suprà diximus appellari, euectione nauali descenderet, oratum ad S. Goarem exijt, vix in terram pedem præ dolore nimio ponere valens, & sustentantium magìs, quàm suis gressibus nitens. Cumque in ecclesiam peruenisset, ante memoriam venerādam humilimè se ac deuotè deposuit, & in terra stratus, diutiùs perorauit. Vbì verò surrexit, ad Abbatem & clarissimum virum Gerūgum, olìm palatij ædilem, nunc monachum, conuersus: Deo, inquit, gratias: nunc meritis S. Goaris leuamen mihi datum persentio, neque eo iam, cum quo huc vēni, dolore laboro. Sic à memoria regressus, lætus & alacer diem

Ludouici Pij encomion.

Nota tanti Imperatoris deuotionem.

Imperator liberatur à dolore pedum.

cer diem totum duxit. Hæc ipso Abbate, qui coràm adfuit, referente cognoui: quanquàm nec egoipse multùm abfuerim, qui pridiè eius diei Imperatorem prædicto dolore grauissimè laborantem, in palatio viderim. Sed huic rei gestæ aliã, tempore paulò superiorem, subijciam: Mulierẽ Scoticæ nationis ciues, ab Vrbe redeuntes, ægram & gressu debilem ibi reliquerunt. Ea postquàm sex in loco menses egit, sub die solennitatis annuæ, quæ agitur pridiè Nonas Iulij, inter vespertinos Psalmos gressus sanitatem recepit. Item alia mulier.

Superiori anno post ea, quę de Imperatore retulimus, accidit vt quidam ex rusticis filium paruulum dęmone plenum, ad ecclesiam cum fletu & supplicatione deferret. Quem cùm ante memoriam flens & eiulans multis præsentibus exposuisset, Sancte Goar, inquit, redde mihi nunc filium meum, & pulso, qui vexat eum, dæmone, sana: egoque tibi pro munere apim vnam (sic enim vocare rustici examen apum consueuerunt) huc protinùs adferam. Non inanis fuit simplex hæc hominis rustici postulatio, sed continuò sanatum integerrimè paruulum lętus & gaudens pater domum reuexit. Deniquè examen apum, vt pollicitus fuerat, obtulit, hodieq; in hortis ecclesiæ permanet. Hæc cùm sæpedicto Theodrado, tum Heckeboldo, ipsius loci Præposito, viro sanè docto atq; veraci, narrante cognoui. Et vt illud inferã, quod suprà leuiter tetigi, anno præterito in die sanctissimo Paschæ, cùm Præpositus Heckeboldus sub ipso lucis exortu Missas agere vellet, itemq; hoc eodem anno, quo ista cõscripsimus, cùm idem in Quadragesima Missas ageret, & lumen ecclesiæ deesse quereretur, custosque depositа lampade ac sine igne reperta, pro eo deferendo festinaret, subitò, cernentibus multis, spontè in lampade lumen accẽsum enituit. Quod ibi crebrò factum, plures viri fideles, qui interfuêre, testantur. Cap. 17. Dæmoniacus puer liberatur. Lampas ardet cælitùs.

Sed vt hęc miracula rerum nuperrimè gestarũ narratione depręsentì concludam, sub idem tempus, quo his describendis manum imposui, necdùm libello edito, cùm ad annuam beatæ depositionis solennitatem magna vndecunquè, ità vtì solet, hominum multitudo confluueret, nota ex vicino mulier aduenit cum filio ferè septẽni, qui ab ortu ipso claudus, mutus, surdusq; permanẽs, infelici genitrici nouos quotidiè luctus & dolores adferret. Hũc mater, deuota fide cùm inter nocturnas vigilias coram sepulcro venerabili exposuisset, circa finem Psalmorũ Matutinorum cùm Canticum Euangelij clerus ecclesiæ caneret, infantulus lento annisu repẽtè surrexit, ac pedibus, quos vsque ad id temporis nunquàm terræ fixerat, adstans, matrem clamore iterato vocauit. Flens præ gaudio continuò mater accurrit, & filium, quem tot pressum incommodis deposuerat, ambulantem simul & loquẽtem audientemq; recepit. Neq; fuit Christo difficile, pro sui merito confessoris, vno eodemq; tẽpore & possibilitatem loquendi puero & scientiam, quã maiores audiendo nunquàm didicerat, dare: cùm sit ipse sapientia Dei, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantiũ disertas facit. Tum verò omnium, qui aderant, mentes tanti replet stupor miraculi, tota in laudem Christi conclamat ecclesia, & vnius infantuli salus miraculi, multorum ad fidẽ corda succendit. Eodemq; die, cùm Missarum solennia populus spectaret, & diuina à sacerdote mysteria agerentur, puella eadem propè, qua prædictus infans, ætate, diù cæca, quæ tum à parentibus fideliter fuisset illata, amissum lumen recepit. Ità gemino miraculo sub vno die & sancti viri meritum palàm cunctis enituit, & præsentium fides, Christi clementia quàm non desit inuocantibus vbiquè præsens, agnouit. Infantulus claudus, mutus & surdꝰ, curatur. Sap. 10. Cęca puella videt.

Decursis iam, quæ de miraculis viri sancti scribenda susceperam, videtur mihi necessariò paucis esse monstrandum, & post editos libellos duos quodam extraliminio memorandum, quemadmodùm & qua ex causa Cella beati Goaris monasterio Prumiæ fuerit sociata, vt omni tempore sub regimine & potestate Abbatis, qui ei monasterio authore Deo præfuerit, ipsa quoq; esse deberet. Excellentissimæ memoriæ rex Francorũ Pipinus, pater Imperatoris famosissimi Caroli, postquã, vt omnibus propè notum est, amore Christi & vxoris suæ sanctæ recordationis Berthradæ rogatu prouocatus, monasteriũ suprascriptum construxit, constitutis in eo monachis, qui Deo sub regulari ordine militarent, venerabilem virum Assuerum regiminis prefecit officio: qui etiam eidem loco annis quadraginta quinque felicissimè præfuit. Hunc cùm pro suæ vitę merito plurimùm coleret, eiusmodi constitutionis ei authoritatẽ dedit, vt cùm iter agens, ad aliquem iuris regij locum veniisset, licenter quæ itineri essent necessaria, sumeret. Cùm ergò quodam tempore iter à monasterio in Vangionum prouinciam ageret, & occasione viæ ad S. Goarem declinâsset, vbi tum rectoris nomine Cap. 18. Pipinus pater Caroli Magni fundator monasterij Prumiẽsis.

mine præerat quidam, Herpingus nomine, neque commoditatem aliquam rerũ neceſſariarum nanciſci potuiſſet, rem vt erat geſta, paulò pòſt Principi retulit, peſſimum eſſe dicens, eo loco humanitatem hoſpitalitatis omnis negari, vbi quondàm ſub beato viro ſingulariter virtus eadem viguiſſet. Pollicetur rex hæc fore emendanda, cùm temporis opportunitas arriſiſſet. Itaq; non multò pòſt poſitus in palatio, quod Atiniacum vocatur, cùm ad generalem populi conuentum ſimul Abbas Aſſuerus veniſſet, euocatum ad ſe princeps ſuper his, quę de Cella beati viri dicta ab eo fuerãt, commonefacit, eiąue regendam committit, hortatus, vt eam congruè diſponere, atque hoſpitalitati, quam in ea non ſit expertus, competentem efficere debeat. Hæc prima fuit Cellæ iam dictæ cum monaſterio Prumia, facta ex regis Pipini mãdato & voluntate, coniunctio, quandò non ipſi monaſterio & monachis ſubiecta, ſed Abbati tantùm eſt beneficij ad regendum iure commiſſa.

Cella S. Goaris traditur Abbati Prumiẽſi.

Regnante verò poſt patris obitum Magno Carolo, orta eſt inter Treuirorũ pontificem tunc Vueomadum, & Abbatem Aſſuerum pro eadem Cella contentio, aſſerente Epiſcopo ad ſuæ eam eccleſiæ ius pertinere, Abbate contrà dicente, eſſe illam Regis lege hæreditaria poſſeſſionem, neque in ea poſſe ſibi aliquid eccleſiam vendicare, quæ & ſibi eſſet à Rege Pipino commiſſa, & in dominium clariſſimi Caroli ſucceſſionis iure tranſmiſſa. Ità eis diù multumque certantibus, & re ad controuerſiam ſæpè deducta, directi ſunt ex latere Regis & ſemèl & iterùm ac tertiò legati fidiſſimi & veraces, qui cauſam diligenter inquirerent, litemque congruè terminarent: quiq; rem examinantes, non aliud, quàm quod Abbas proteſtatus fuerat, inuenerunt, regij ſcilicet *, quàm eccleſiaſtici iuris, poſſeſſionem loci ſæpedicti exiſtere. Sed cùm hæc Epiſcopo nequaquàm ſufficerent, famoſiſſimus princeps habito in Saxonia ſuper *fontem, qui Lupia dicitur, generali conuentu, ſub præſentia totius regni propè Primatum, & vtriuſque ordinis clariſſimorum virorum, rem per ſe examinandam ſuſcepit, omniumque, qui tum adfuêre, iudicio, iuriſiurandi conditio cauſidico monaſterij, tunc Ratberto nomine, eſt conſtituta, qua ille poſteà cum alijs duodecim firmauit, poſſeſſionem ſæpedictam non eccleſiæ Treuirorum, ſed dominio regio tantùm competere.

deeſt, *potiùs, aut aliquid tale. for. *fluuiũ

Hoc ergò modo re definita, & Epiſcopo tandèm acquieſcente, famoſiſſimus Rex cum ſuorum conſenſu, Cellam ſancti viri monaſterio Prumię tradidit, edito traditionis eiuſdem priuilegio, quo firmauit teſtatusque eſt, ſe pro amore Chriſti & elecmoſyna parentum ſuorum, Pipini videlicet regis & reginæ Berthradæ, Cellam ipſam hac lege iam dicto monaſterio ſubdere, vt omni deincèps tempore Rectores monaſterij eiuſdem eam tenere, & rebus eius libera conditione in vſus ſuorum Deoque ſeruientium fratrum neceſſarios vti, ac ſine vlla cuiuſquam cõtradictione, quæ vtilitati communi competerent, de ea facere & ordinare deberent. Neq; rebus ſolummodò, quas tempore eodem Cellæ dominium retineret, ſed & illis, quę futuris ſucceſſionibus acquiſiſſet, iure firmiſſimo vterentur.

Carolus Magnꝰ Cellã S. Goaris ſubdit Abbatiæ Prumienſi.

Hæc quemadmodùm ſint geſta atque ſtatuta, poterit qui volet, relecto eodẽ, quod hodieque in archiuis ipſius monaſterij integerrimum manet, priuilegio ſcire. Nobis rem breuiter commemorâſſe ſuffecerit, nè id quod eſſet vtile cognitioni, penitùs ſiluiſſe, & in hac parte circa beatum Goarem officio defuiſſe meritò redargueremur. Deniquè cùm hęc ſcriberemus, ſicut in regimine monaſterij Prumię, ſic etiam in poſſeſſione Cellæ S. Goaris Aſſuero Tancardus, & ei Marcuardus vicaria mutatione ſucceſſerunt. De Abbate porrò Aſſuero & Cella ſancti viri ea, quæ primò retulimus, ità eſſe geſta, quidam ex ſenioribus fratribus, non indignus fide, ab eodem Abbate ſe audiſſe eſt proteſtatus.

VITA

VITA ET MARTYRIVM S. GODOLEVÆ, AVTHORE DROGONE MONACHO ET SACERDOTE

Gestellensi: sed dictionem F. Laur. Surius ferè totam mutauit.

PROLOGVS.

DOmino Ratbodoni, Dei gratia Nouiomẽsi Episcopo, Drogo monachus & indignus sacerdos, bonum, quod præstat omni*bono. Multorum fatigatus precibus & crebra exhortatione, præsul sanctissime, tametsi id vires excedit meas, coactus sum literis mandare martyrium sanctæ Godoleuæ. Quæ itaq; digna relatu fuêre, ea conscripsi, tibiq́ue mittenda iudicaui, vt tua authoritate, si ità censueris, roborata, firma rataq́ue permaneãt. Quæ verò scripsimus, ea pro certo sic se habere, ab illis accepimus, qui hodieq́ue supersunt, & suis ea oculis conspexêre: quæ tamen, si fortè quispiam carpenda sibi sumere voluërit, tuo sapientumq́ue iudicio permissa sunto: ego pro viribus ad narrationem me accingo.

*Codex MS. habet, loco.

HISTORIA.

BEATA Godoleua in Bolonięsi territorio, pago, qui Londefort dicitur, patre Vuifrido, matre Ogina, honestis & honoratis parentibus orta est: quam tamen generis nobilitatem moribus & vitæ sanctimonia præclarè ipsa illustrauit. In ipsis enim primæ ætatis florentibus annis iam maturos præ se mores tulit, adeò vt omni honestate & sanctitate prædita videretur. Porrò verò prętер egregias animi dotes, fuit etiã insigni formæ elegantia & corporis pulchritudine: nisi quòd fortassis maligni homines in ea vituperare potuerint nigros capillos, & eiusdem coloris supercilia. Neq; verò absque diuinæ prouidentiæ moderamine id euenisse putandum est, quòd Godoleue nomẽ accepit. Godoleua enim Latinè redditur, Deo chara. Cùm iam autem pueritiæ metas excessisset, & iustum attigisset ætatis robur, à multis cupidè expetita est in coniugem. In ijs erat Flander quidam, Bertulphus nomine, qui eius incensus amore, parentibus eius animi sui æstus exponit, eamq́ue sibi desponderi summoperè orat. Erat verò is genere insignis & opibus pollens. Itaque Godoleua illi desponsata est. Etsi verò nobilissimis ille esset natalibus conspicuus, at moribus tamen, quemadmodùm infrà dicturi sumus, Godoleuæ minimè congruebat. Permisit autem, vt equidem reor, præpotens Deus dilectam suam homini tam impio sociari, vt & in illo admirandæ patientiæ suæ ederet certissima documenta, & innocentis Godoleuæ probaretur simplicitas: quandoquidem diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

Iulij 6. Cap. 1. Patria & parentes S. Godoleuæ.

Godoleua, Theophila siue Deo chara interpretatur.

Desponde-tur Bertulpho nobilissimo iuueni.

Rom. 8.

Cùm igitur eam Bertulphus ad suas traduxisset ędes, fraude maligni hostis id agente, cœpit duci pœnitentia, quòd eam sibi sponsam optâsset. Acerrimo igitur odio illã prosecutus est, ità vt odium vinceret amorem, quo priùs arserat. Ei verò odio etiam fomenta suggerebat mater, dicẽs ei: Cur voluisti cornicem ex aliena regione huc adducere? Non erant in patrio solo permultæ, quas expeteres? His nimirùm exercebatur Christi ancilla: sed rectissimè ab Apostolo dictum est, Omnes qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem passuros: & vt alius habet scripturæ locus, Aurum probat ignis, & homines iustos camínus tribulationis. Celebrabantur triduo nuptiæ, sed ijs sponsus noluit interesse, nè, quam habebat exosam, adspicere, cogeretur. Mater interim cum amicis curabat ea, quæ nuptiarum solennitas poscere videbatur, intùs sæuiens, foris blandiens. Etsi autem propter conuiuas maleuolentiæ virus tegere nitebatur, at tamen vultus ipse, qui est animi imago & tacitus quidam sermo mentis, pectoris arcana prodebat. Post triduum Bertulphus domum redijt: moxq́; spreta coniuge, relicta familia & ædibus suis, in paternam commigrauit domum. Sponsa igitur Godoleua inuisa sponso, sed Christo chara, domi residet, gubernat familiam, seipsam irrepræhensibilem exhibet, semper pudicitiæ ità studiosa, vt etiam maledici homines nihil de ea siniſtrum vel confingere possent. Et nè torperet ocio, desidiaq́ue & segni-

Cap. 2. Odiũ Bertulphi in eam.

2. Tim 3. Prouer. 17.

Ex hoc loco pater eam mãsisse virginem.

Deseritur à sponso.

tie marceret, iam ducebat fila, iam texebat, tum verò etiam in preces incumbebat.

Apoc. 22. Vt autem compleretur, quod scriptura ait, Qui sanctus est, sanctificetur adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: Bertulphus malitiæ suæ finem non imponens, vt durus & scelestus, atque ex marito sæuus latro futurus, in dies in Christi ancillam atrociori odio inflammabatur: communicatoque cum matre sua consilio, vernam quendam ei præfecit, qui ei malignè inseruiret, parumque panis, statuta hora, ei præberet. Cui etiam seueriter interdixit, nè quid præterea cibi potúsve ei impertiret, diras alioquì pœnas luiturus.

Pessimè habetur à Bertulpho.

Cap. 3. Subijcitur igitur seruo suo ancilla Christi, & parére illi cogitur, cui illam æquum erat imperare. Exagitatur contumelijs, iniurijs, opprobrijs, irrisionibus, nec tamen permouetur impatientia, non in querimonias aut murmura prorumpit: sed corde tranquillo mens, sibi benè conscia, fert omnia moderatè & placidè, tanquàm Christum sibi audiat dicentem: In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras. Gratias agit Deo pro pane ipsi dato, idque animo exultanti: eiusq; partem dimidiam cum sale & aqua ipsa sumit, reliquam dat pauperibus, pro eaipsa parcitate quotidiè Domino hymnos offerens & cantica laudis. Maledicenti viro non reddit maledicta, immò etiam benedicit, & orat pro se persequentibus & calumniantibus. At neque sic quiescit satan. Bertulphus enim semper illi pro bonis mala rependẽs, & pro dilectione odium, vt vidit nec duris & molestis rebus eam frangi, nec fame & inedia confici, sibijpsi factus est grauis, cœpitq; de eius nece multa cruento animo agitare. Sed cùm non esset nescius nobilissima eam familia prognatam, palàm ei cædem intentare non erat ausus. Sperans autem fore, vt maioribus affecta molestijs pereat, & impatientiæ stimulis pércita, in murmurationes proruat, dimidiã panis hactenùs illi attributi portionem iubet subtrahi. Illa verò eam annonæ diminutionem sedato animo ferens, tametsì videret difficilimè tantilla panis particula vitam posse sustentari suam, at nihilo minùs id quod semèl Deo vouisset, statuit hilariter reddere. Itaque mediam dimidij panis partem elargitur pauperibus, de reliqua viuit ipsa more suo, orans instantiùs Dominum, atque dicens: O tu Deus creator omnium, sis quæso memor fragilitatis meæ, nec me derelinquas in hac afflictione mea. Qui ẽruis sustinentes te, confirma me in procella tentationis huius: & licèt à viro meo detrahatur aliquid de portione quotidiana victûs mei, tu tamen mihi non subtrahens affectum beneuolentiæ & benignitatis tuæ, præsta, vt tibi semper placeam per obsequium piæ deuotionis.

Luc. 21. Mira eius patientia & abstinẽtia.

Quanta fuerit eius cõmiseratio erga pauperes.

Cap. 4. Non est autem silentio premendum, tãtam diuinitùs Godoleuæ gratiam esse collatam, vt non illi duntaxàt, quos affabilitate & familiaritate sibi deuinxerat, sed ij etiam, qui solo nomine cognitam eam habebant, illam diligerent. Porrò in tanta immanitate Bertulpho fauent sui, incitantque crudelem in humilem, ferum & barbarum, in mitem & innocentem, qui iam sua sponte plùs satìs in Christi ancillam sæuiebat: eamque, quam iurè charitate & beneuolentia complecti deberent, vnà cum Bertulpho scelerato & iniquo, odio persequuntur. Illa igitur tantam mariti & familiæ sentiens persecutionem, tantamque animorum erga se acerbitatem, fuga tandèm sibi consulere compellitur. Nudis igitur pedibus, vna tantùm assumpta puella comite, ad natale solum reuertitur, parentibusq; suis calamitatis suæ historiã cum lachrymis & gemitu recensет, ordine illis exponens, quid à marito & familia perpessa esset. Pater verò, auditis filiæ querimonijs, altiùs ingemiscit, & cõmunicato cum amicis consilio, Balduinum comitem Flandriæ adit, quas contumelias & iniurias à viro passa esset filia sua, ei indicat: petit opem ab illo, vt quod iustum est, decernatur. Comes verò remisit illum ad Episcopum, in cuius erat diœcesi gener ipsius. Erat is Nouiomensis ecclesiæ antistes, & per id tempus suo officio probè fungebatur. Aiebat enim Comes eam causam ad forum ecclesiasticum pertinere, nec alibì, quàm apud iudicem ecclesiasticum, tractari & expediri debere. Quòd si verò gener eius nollet obtemperare Episcopi admonitioni, se seuerum vindicem fore promisit, cõpulsurumque, vt sponsam recipiat.

Compulsa fugit ad parentes suos, vna puella comite cõtenta.

Cap. 5. Sponsa vocatur ratione virginitatis, & non vxor. Ità ergò Bertulphus tum antistitis authoritate, tum Comitis potestate sponsam suam recipere cogitur. Et promisit ille quidem metu principis, se eam comiter & honorificè habituram, sed prohdolor facta sunt nouissima illius peiora prioribus. Non enim inuitus trahitur animus ad amorem. Odit ille Godoleuam æquè, vt priùs, & nec videre illam sine molestia potuit. Indè iam in eius animo obfirmata sunt consilia eam iugulandi, ità tamen, vt modis omnibus in eam curam cogitationemque incumberet, vt

ret,vt sui voti ea ratione fieret compos,nè tantum scelus vel in ipsum,vel quenquam amicorum eius conferri posset. Cernens autem Christi sponsa Bertulphum erga se nihilo effectum mitiorem,sed ad pristinam ferocitatem eius aliquid etiam incrementi accessisse, toto cordis affectu clamat ad Dominum, vt ipse, cui obediant venti & mare, tempestatem illam in serenitatem conuertat. Cumque multi eius miserati calamitatem, marito Bertulpho dira imprecarentur, optarentque diuinitùs in illum animaduerti, Godoleua eos reprehendebat: Nolite,inquiens,chariſſimi maledicere marito meo, sed potiùs benedicite. Sic enim diuino præcepto iubemur,non solùm maledicentibus non maledicere, sed etiam benedicere & facere benignè, orare pro persequentibus & calumniantibus nos, malum non in malo, sed in bono vincere. Multis quoquè humana quadam commiseratione dicentibus,ipsam solam esse, quæ neque carnis voluptatibus, neque mundi delicijs esset fruitura, magna animi constantia illa respondit:Ego neque carnis voluptates,neque mundi huius oblectamenta appeto. Ecquid verò vtilitatis habet, carnem morituram, breuique in puluerem, vndè facta est,& putredinem abituram,luxu & delicijs diffluere?Habebat sanè à Deo collatum munus doctrinæ, vt posset egregiè alios exhortari: cui accessit etiam gratia prophetiæ. Cùm enim, vt dictum est, multi eam præ intima animi commiseratione infelicem dicerent, illa compescebat eos: Nolite, inquit, fruſtrà lachrymas fundere, nec me putetis infelicem. Neque enim,vt vos sentitis,infelix ego sum,tametsi inpræsentiarùm afflictio & anguſtia me obtinent: sed præ cunctis Flandriæ mulieribus,quæ hodiè supersunt,exaltabor & sublimabor.Et hoc mihi faciet qui potens est, qui erigit elisos, & soluit compeditos: sanat contritos corde, & mœrore affectos exhilarat. Quidam monachi consummatæ religionis, causa visitationis ad eam venêre, vt pijs sermonibus eam confirmarent, & opportuna consolatione eius lachrymas abstergerent. At illi ediuersò testati sunt, se ab eius ore tam sanæ doctrinæ & mellifluæ exhortationis hausisse sermones, vt mentem eius diuina perfusam sapientia minimè dubitârint.

Matt.5.

Rom.12.

Habet prophetiæ donum S.Godoleua.

Psal.145.

Psal.146.

Aſt Bertulphus vt animaduertit omnes suas machinas & artes ad illam perdendam, Deo ordinante, fruſtrà adhiberi, & neque fame, neque re vlla alia quicquam se apud sanctam fœminam posse efficere,animo perturbatus, multa secum pertracta bat: accitisque ad se duobus famulis suis Lamberto & Hacca, illis animi sui propositum aperit,petit ab illis cõsilium,qua possit via tolli è medio Godoleua. Inuenerunt illi modum extinguendi illam, qui nec difficilis videretur, nec facilè resciri posset. Tempus etiam exprimunt,quo occultiùs & commodiùs nefarium facinus perpetrari queat.Iam aduenerat dies,quo virgo Deo plena manifestaretur,& in cælis coronaretur. Ea ipsa igitur nocte, qua fraude perditorum nebulonum iugulanda erat, ante solis occubitum venit ad eam Bertulphus: & primò quidem simulato animo osculatur & amplectitur eam: ore mentitur risum, qui virus habebat in pectore: assidet deindè iuxta illam,vultu ad hilaritatem commentitiam composito.Sed Godoleua pro mariti,vt arbitror,reuerentia propiùs illi se iungere formidante, manu eam ad se trahit,hisque compellat verbis:Non mediocri id dolore me afficit,quòd ità fero & præduro erga te animo esse videor, vt neque præsentia mea tibi solatio sit, & neque colloquijs meis,neque mutuo concubitu delecteris.Equidem qui nos aduersus casus infestârit ignoro, vt & alieno in te animo essem, nec satìs mentis meæ compos viderer. Nisi fallor,maligni dæmonis opera id effectum est. Sed iam tãdèm volo hisce dissidijs finem imponere,teque charæ instàr coniugis colere, sensimq; profligato odio, mente & corpore tibi coniungi. O hominem,ipso Iuda proditore nequiorem. Inueni,inquit,fœminam,quæ se iactitat posse nos mutuo amore & beneuolentia adeò connectere,vt non sint duo alij ardentiori inter se charitate coniuncti.Ego id negocij commisi Lamberto & Haccæ seruis meis, qui fœminam ad te adducent: tu vide fidem vt illis commodes. Volui autem ea causa id tibi antè significare, nè esses eius inscia, illudque respueres,aut animo turbareris.

Cap.6.

Lambertus & Hacca interfectores S.Virginis Godoleuæ.

Simulator Bertulphus.

Simulat Bertulphus se velle mente & corpore suæ sponsæ coniungi.

Hæc cùm dixisset vir dolosus & iniquus, illa respondit: Christi ancilla sum: illi ego mea omnia commendo. Si tamen absque sceleris alicuius commixtione id fieri potest,quod dicis,non refragor. Tum Bertulphus à scamno exiliens, equum ascendit Brugas profecturus,vt illic pernoctaret,nunciumq; de extincta Godoleua opperiretur,simul etiam,vt ipse cædis eius minimè conscius existimaretur. Deindè nocte cunctis sopore oppressis,Lambertus & Hacca dominam suam excitant. Surge,inquiunt,

Cap.7.

Dolosè euocatur occidenda.

hera: nam tua causa soliciti huc venimus: fœminam, cuius apud te mentionem fecit herus, adducimus. En ad fores sustinet iamdudùm aduentum tuum. Surge ocyùs, nè desis vtilitati tuæ. Illa primùm se munit sanctæ Crucis signo, deindè totā se commendat Deo: cumq; vestibus induere se vellet, illi instant, nè id faciat: Pedibus, aiunt, nudis, passis capillis, in sola interula venies. Ità enim certum est, eam rem tibi profuturam. Iam enim nocte media & ante auroram isthuc fieri oportet. Mox illa respondit: Equidem me omnipotenti Deo cōmitto: videat clementissimus ille, quid * me futurum sit: & nunc vestræ me fidei trado. Ità surgens, abijt cum illis. Quid verò semèl atq; iterùm illi vel dixerint, vel fecerint, relatu indignum arbitramur. Friuolum enim id fuit, vel potiùs fraus & dolus. Cùm autem tertiò ei simili modo imponerent, in eius collum laqueum inijciunt, simulque manibus tota vi premunt guttur illius, nè quos possit edere clamores. Vt verò eam iam exanimem sensêre, in aquas demergunt, vt si quid fortassis vitæ aut spiritûs superfit, id aquę præfocent. Actum est id mira Dei dispositione, vt si qui fortè pulueres ex terrena inhabitatione illi inhæsissent, eos aquæ abstergerent & emundarent. Extinctum deindè corpus scelesti illi homicidæ ad eius lectulum reportârunt, vestibusq; opertum reliquerunt. Sole porrò altiùs scandente, familia inter se mussitare, quid causæ sit, quòd hera non prodeat è cubiculo. Consueuerat enim illa vel ante auroram, vel in auroræ primo ortu surgere, aliosq; admonere, vtì ad ecclesiam se conferrent.

Strangulatur à seruis Bertulphi Godoleua.

Cap. 8. Tandèm itur ad eius cubiculum, excitatur tanquàm adhuc dormiens, sed mortua non expergiscitur. Mox fama volat, accurrunt vicini, cōtemplantur corpus exanime, nullum vulnus, nullum ferri vestigium toto corpore reperitur. Ad collum duntaxàt visebatur cruētus circulus, qui relictus erat ex laqueo, quo illam impij homines strāgulârant. Interìm alij affirmant naturali morte eam obijsse, alij diuersum asserunt. Quàm verò sui illàm charam habuerint, res ipsa declarauit. Eodem enim die eius accelerata sepultura est: & quia panis defuit, qui pro salute animæ eius erogaretur, itū est pro emendo frumento, quod certè ipsi emptori lucro fuit. Adeò enim excreuit in farinam redactum, vt modum mensuramque excederet, & emptor miraculum admiraretur, Deoq; gratias ageret: Laus, inquiens, tibi Deus. Pro tuo honore larga fuit, pro viribus autem gratificari, dum vixit, studuit pauperi: quod quidem hoc miraculo tu diuinitùs demonstrasti.

Attēde miraculum.

Cap. 9. Humus vbì cæsa est, in candidos lapides versa. Porrò humì pars illa, vbì interempta est, in candidos lapides versa est, vt meritum eius Dominus ostenderet, cunctisque fidelibus innotesceret cædes illius. Quinetiam cùm ex animi deuotione erga sanctam fœminam, de terra illa quidā secum domum absportarent, eam posteà in gemmas mutatam mirati sunt. Et nè quis fabulosum id putet, egoipse, qui hæc scribo, ocuils meis eas gemmas vidi, & nomen Domini benedixi. Aliud etiam aquæ elementum egregiè illustrauit Dominus ad gloriam nominis sui, vt per illud quoq; declararet merita illic immersæ Godoleuę. Quotquot enim vel febribus vexati, vel alijs afflicti morbis, eò accedentes, aquam illam potârūt, repentè sanitatis beneficium illius meritis se adeptos lætati sunt. Eodem modo etiam sepulcrum, & sacrum eius corpus, quod illo continebatur, cælestibus Dominus miraculis insigniuit. At nos quidem pauca è multis annotabimus, vt ex illis vtcunquè liceat animaduerti, quanta in cælis beatitudine & gloria Christi ancilla perfruatur.

Miracula ad aquam, vbì fuit submersa.

Item ad sepulcrū eius. Pater filium à primis natiuitatis annis contractum, ad monumentum eius attulit, orans vt eius meritis sanaretur. Non diù pòst erigitur contractus, & sospes cum patre domū abscedit. Nomen eius pueri Algotus erat. Traditus indè literis, cùm ad virilem peruenisset ætatem, paulatim ascendendo, Diaconus ordinatus est.

Cap. 10. Contracta quædā, ad fores monasterij S. Trudonis nouem annis iacuerat, vt posset cum cæteris etiam ipsa sanitati restitui. Interìm curabantur multi, complures erigebantur: illa sola mansit debilis, diuina prouidentia id agente, vt S. Godoleuæ merita longè lateque diffunderentur. Audita tandèm fama eorum, quæ ad eius sepulcrū fierent, curat eò se deportari, ibiq; orans, Domini misericordiam opperitur. paulò pòst contracta membra extenduntur, & suis pedibus læta redit domum.

Pœna laborātis quandò non licebat. Quidam die sabbati, hora qua minimè liceret, in agro colligebat spicas. Inhæserunt verò spicæ manui eius tam tenaciter, vt nulla ratione eas posset auellere. Laborabat quidē altera manu, & summoperè conabatur eas abstrahere, sed labor omnis frustrà erat: immò quanto plus in ijs amouēdis ponebat operæ, tantò firmiùs manui adhærescebant. Intelligens ergò culpam suam, ad sepulcrum beatę Godoleuę venit,

humì

humì ſe proſternit. Necdùm abſoluerat preces, & digitis ſeſe intendentibus, è manu ſpicæ deciderunt.

Dies quidã ſolennis imminebat, qui populo celebris hãberetur. Preſbyter peracto ſacrificio, præcepit nè quis operis quippiam exerceret illo die. Fœmina quædam pagi illius præceptum illud paruipendens, tincturam in vaſe apparebat, arreptaque virga, eam mouere volebat. Mox vtrique manui virga inhæret: luctatur mulier nunc extendendo, nunc contrahendo brachia: ſed fruſtrà laborat. Res ad aliorum notitiam perducitur, familia aduolat, nec vicini abeſſe volunt, miraculi fama permoti. Et alij quidem dant operam, vt virgam ex eius manibus extorqueant, alij verò vel contingere eam verentur. Tandèm pœna illam compellente, ſupplex adit beatæ Godoleuæ monumentum, precibus eius ambit ſuffragia, inter lachrymas & preces digiti & manus virga liberantur, mulier ſana ſe recipit ad ſuos. Cap. 11. Item alterius.

Anno Chriſti milleſimo octogeſimooctauo eleuatum eſt corpus S. Godoleuæ apud Geſtellam à domino Ratbodone Nouiomenſi & Tornacen. Epiſcopo, 3. Calen. Auguſti. Filia verò Bertulphi ex ſecunda vxore, quum eſſet cæca à natiuitate, ex aqua, vbi ſancta Dei fuit ſubmerſa, oculos lauans illuminata eſt, ibidemque cœnobium virginum extruxit, ſub regula S. Benedicti militãtium ad honorem Dei & S. Godoleuæ, cuius niueus cruor, qui ex ore & naribus in ſubmerſione emanauit, in eodem monaſterio conſeruatur ad perpetuam rei memoriam & ſignum virginitatis eiuſdem ſanctæ Dei. Cap. 12.

VITA SANCTI ILLIDII ARVERNÆ ECCLESIÆ EPISCOPI, AVTHORE GREGORIO TVRONEN.

Epiſcopo, Lib. de Vita Patrum, Cap. 2.

INTER reliqua vitæ perpetuę ſemina, quæ iecit cęleſtis ſator, ex illo diuinitatis fonte mentis incultæ aruum irrigãs vel inſtitutione, vel dogmate, in Euangelio ait: Omnis, qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus. & alibì: Nisì granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Sed & ille nihilominùs vas electionis beatus Paulus Apoſtolus dicit: Semper mortificationem Chriſti in corpore veſto circunferẽtes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corpore veſtro mortali. Ergò confeſſores Chriſti, quos tempus perſecutionis ad martyrium non laceſſiuit, ipſi ſibi perſecutores effecti, modò vt digni Deo haberentur, & vt mortificatis membris ſoli Chriſto viuerent, diuerſas abſtinentiæ cruces adhibuerunt: de quo idem Apoſtolus dicit: Iam non viuo ego, viuit autem in me Chriſtus. & alibì, allegãs illud Pſalmi 43. Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Adſpiciebant enim per illos mentis internæ oculos, Dominum cælorum deſcendiſſe ad terras, non abiectum ad humilitatem, ſed humiliatum miſericorditer ad mundi redemptionem. Adſpiciebant pendentem in patibulo, non Deitatis gloriam, ſed aſſumpti corporis hoſtiam mundam, de qua Iohannes paulòantè prędixerat: Eccè Agnus Dei, eccè qui tollit peccata huius mundi. Habebant in ſe & clauorum affixionem, cùm à timore eius confixi, atque à iudicijs diuinis exterriti, nihil indignum eius omnipotentiæ in corporis ſui habitatione gerebant, iuxta illud, quod in Pſalmo ſcriptum eſt: Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui. Fulgebat in his & illud reſurrectionis lumen inſigne, quo Angelus refulſit, dum reuoluit lapidem monumenti, de quo dicitur: Et introeũntes in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt: quo & Ieſus ſplenduit ſub illa oſtiorum obſeratorum incluſione, cùm improuiſus in medio Apoſtolici ſenatûs adſtitit comitatu: quos eoſdem idem Dominus verbis vitæ imbuens, cæleſtem eſt euectus in arcem. Inter hos & beatus confeſſor Illidius ità hæc omnia in cordis ſui tabernaculo collocauit, vt & ipſe quoquè templum ſancti Spiritûs effici mereretur. De cuius vita aliqua ſcripturus, veniam peto à legentibus, (non enim me artis Grammaticæ ſtudium imbuit, neque authorum

7. Iulij. Matth. 10. Iohan. 12. 2. Cor. 4. Galat. 2. Pſal. 43. Rom. 8. Iohan. 1. Pſal. 118. Mar. 16. Luc. 24. Marc. 16. Act. 1.

ſecularium polita lectio erudiuit: ſed tantùm beati patris Auiti Aruerni pōtificis ſtudium ad Eccleſiaſtica ſolicitauit ſcripta) ſi mihi ad iudicium contingerent, quæ ipſo prædicante audiui, vel cogente relégi, quia ea nequeo obſeruare: qui me poſt Dauidici carminis cannas, ad illa Euangelicæ prædicationis dicta, atque Apoſtolicæ virtutis hiſtorias epiſtolasque perduxit: de quo tantùm capere potui, vt cognoſcerem Ieſum Chriſtum filium Dei ad ſalutem mundi veniſſe, atque amicos eius, qui accepta cruce auſteræ obſeruantiæ ſponſum ſecuti ſunt, dignis obſequijs honorare. Qua de re crudæ ruſticitatis temeritatem oſtendens, quæ de beato cognoui Illidio, illo, quo poſſum, proferam ſtylo.

Sanctus igitur Illidius cùm perfectæ vitæ ſanctitate polleret, ac diuerſarū in ſe gratiarum chariſmata, largiente Domino, congeſſiſſet, illud, quod adhuc ſanctitatis culmini deerat, Deo inſpirante, ac populo eligente, promeruit, vt ſacerdos Aruernæ Eccleſiæ, & Dominicarum ouium paſtor eligeretur. Cuius ſanctitatis fama, dum per diuerſos gratiarum euehitur aſſcenſus, non ſolùm ipſos Aruerni territorij terminos, verumetiā vicinarum vrbium fines adiuit. Vndè factum eſt, vt hæc gloria Treuerici Imperatoris aures attingeret. Nam cùm eius filia à ſpiritu immundo correpta grauiter vexaretur, & non inueniretur, à quo poſſet erui, beatum Illidium fama detexit: & dicto citiùs ab Imperatore directi pueri, ſanctum ſenē in antè dicta repertum vrbe, poteſtati Regiæ celeriter repræſentant. Quo venerabiliter excepto, pater de exitu infelicis cōqueritur filiæ. Ille verò cōfiſus in Domino, in oratione proſternitur, nocteq; cū ſacris hymnis canticisq; ſpiritalibus ducta, immiſſis in os puellæ digitis, nequā ſpiritū à corpore abegit obſeſſę. Quod miraculum Imperator cernēs, immenſos auri argentiq; cumulos ſancto offert ſacerdoti. Quod ille execrans ac refutans, hoc obtinuit, vt Aruerna ciuitas, quæ tributa in ſpecie triticea ac vinaria depēdebat, in auro diſſolueret, quia cū graui labore penu inferebantur Imperiali. Sanctus verò (vt aiunt) impleto vitæ præſentis tempore, in ipſo itineris curriculo migrauit ad Chriſtum, à ſuisq; delatus, in vrbe ſua ſepultus eſt. Sed forſitan (vt plerunq; homines murmurare ſoliti ſunt) quiſpiā garrulabit, dicens: Non poteſt hic haberi inter ſanctos pro vnius tantùm operatione miraculi: nam ſi perpēditur illud, quod Dominus ait in Euangelio: Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nónne in nomine tuo dæmonia eiecimus, virtutesq; multas fecimus? Et reſpondebo eis, dicens: Quia non nóui vos: profectò intelligitur, quòd magìs proficit ad laudem virtus egreſſa de tumulo, quàm ea, quæ quiſquam viuens geſſit in mundo: quia illa labem habere potuerunt per aſſidua mundanæ occupationis impedimenta, hæc verò omni labe ad liquidū caruerunt. Ergò quia illa, vt credimus, quæ ſanctus Illidius ante hoc tēpus operatus eſt, obliuioni data ſunt, nec ad noſtram notitiam peruenerunt, ea quæ proprijs inſpeximus oculis, expertiq; ſumus, vel quæ à fidelibus agnita cognouimus, declaremus.

Creatur Epiſcopus Aruernorū.

Expellit dęmonē à filia Imperatoris.

Obitus eius.

Matth. 7.

Tempore, quo Gallus Epiſcopus Aruernam regebat Eccleſiam, horum ſcriptor in adoleſcentia degens, grauiter ęgrotabat, & hic ab eo plerunq; dilectione vnica viſitabatur, eò quòd patruus eius eſſet. Erat autē valetudo cum nimia ſtomachi pituita, ac febre valida. Interea aduenit paruulo deſiderium, & credo inſpirante Deo, vt ad beati Illidij baſilicam deportaretur. Illatusq; manibus puerorum, ad eius tumulum fuſa oratione cum lachrymis, leuiorē ſe ſenſit eſſe, quàm venerat. Sed reuerſus domum, iterùm à febre corripitur. Quadā verò die cùm grauiùs agere cœpiſſet, eumq; febris aſperior ſolito aggrauaret, & vtrùm euaderet, admodùm dubitaretur, accedēs genitrix eius, ait ad eum: Mœſtum hodiē, dulcis nate, ſum habitura diem, cùm te talis detineat febris. Cui ille, * Niquil, inquit, prorsùs, obſecro, contriſteris, ſed ad ſepulcrum me remitte beati Illidij pontificis: credo enim firmiter, fore vt virtus eius & tibi lætitiam, & mihi tribuat ſoſpitatem. Tunc ſancti deportatus ad tumulum, orationē fundit, ſpondens proſtratus ſpontè, ſi eum Antiſtitis ſui virtus ab hoc contagio liberaret, clericum ſe futurum: nec prorsùs moraretur, ſi deprecatio obtineret effectum. Hæc effatus, ſenſit protinùs diſcedere febrem: vocatoque puero, domum ſe reportari depoſcit. Cumq; in recubitu, vbì tunc ſui epulabantur, fuiſſet illatus, erumpente è naribus ſanguinis copia, febris ſimul cruorq; defluxit. Quod meritis beati cōfeſſoris præſtitum, habetur probatum. Sed & nuper Venerandi Comitis ſeruus, cùm in diuturna cæcitate reſideret, celebratis vigilijs, ſanus abſceſſit.

S. Gregorij Turonen. adhuc puer liberatur à febre per S. Illidium.

De reliquijs verò eius hoc ipſe præfatus ſcriptor, vt actum eſt, propria contemplatione proſpexit. Dedicauerat oratorium intrà domum Eccleſiaſticam vrbis Turonicæ in

cæ in primo sacerdotij sui anno, in quo cum reliquorum sanctorum pignoribus huius Antistitis reliquias collocauit. Post multos verò dedicationis dies admonitus est ab Abbate, vt reliquias, quas in altari ipso locauerat, visitaret, nè ab humore noui ædificij humectatis aliquid in his putredinis insideret. Quas cùm requirens reperisset infectas, ablatas ex altari contra ignem siccare cœpit. Verùm vbi ligaturas illas singulatim resoluit, ventum est ad reliquias beati Illidij Episcopi. Quæ cùm contra ignem tenerentur, filum, quo ligatæ erant, quia erat valdè prolixum, super ardentes décidit prunas, & tanquàm æneum aut ferreum, ab ardore ignis incanduit. Illo verò paruipendente, quid de filo fieret, dummodò sanctæ reliquiæ siccarentur, æstimans ipsum iam in fauillam fuisse resolutum, comperit adhuc integrum & incorruptum, quippe quod vinculum & ligamen pauloantè fuisset huius glorioſi pontificis. Multa quidem & alia de hoc sancto miracula sunt relata, quæ scribere longum putaui, hæc æstimans fidei perfectæ sufficere, quæ dicta sunt: quia cui pauca non sufficiunt, plura quoquè non proderunt. Nam ad hunc tumulum cæci illuminantur, dæmones effugantur, surdi auditum, & claudi recipiunt gressum, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui credentibus repromisit à se petita sine ambiguitate largiri.

Res sanè admiranda.

Matth. 11.

MARTYRIVM SS. Nicostrati & sociorum habetur in vita S. Sebastiani martyris 20. Ianuarij.

VITA SANCTARVM EARTONGOTÆ ET PROPINQVAE EIVS EDILBERGAE, SANCTIMONIALIVM *regionis Anglicanæ, per venerabilem Bedam presbyterum scripta. Habetur libro tertio historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum Cap. 8.*

ANNO Dominicæ incarnationis sexcentesimo quadragesimo, Eadbald Rex Cantuariorum transiẽs ab hac vita, Earcomberechto filio Regni gubernacula reliquit. Quæ ille suscepta vigintiquatuor annis & aliquot mẽsibus nobilissimè tenuit. Hic primus Regum Anglorum in toto Regno suo idola reliquit, ac destruxit: simul ac ieiunium quadraginta dierũ obseruari principali authoritate præcepit. Quod nè facilè à quopiam posset cõtemni, in transgressores dignas & competentes punitiones proposuit.

Iulij 7.

Eccè quomodò in principio acceptæ fidei Quadragesimale ieiunium præcipitur.

Cuius filia Eartongota, vt condigni parenti soboles magnarum fuit virgo virtutum, seruiens Deo in monasterio, quod in regione Francorum constructum est ab Abbatissa nobilissima vocabulo Fara, in loco qui dicitur Brige. Nam eo tempore, necdùm multis in regione Anglorum monasterijs cõstructis, multi de Britannia monachicę cõuersationis gratia Francorum vel Galliarum monasteria adire solebant, sed & filias suas eisdem erudiendas, ac sponso cælesti copulandas mittebãt, maximè in Brige, & in Cale, & in Andilegum monasterio. Inter quos erat Sethrit filia vxoris Annæ Regis Orientalium Anglorum, & filia naturalis eiusdem Regis, Edilberga. Quæ vtraq; cùm esset peregrina, præ merito virtutum, eiusdem monasterij Brigensis Abbatissa est cõstituta. Cuius Regis filia maior Sexburg, vxor Earcomberechti Regis Cantuariorum, habuit filiam Eartongotam, de qua sumus dicturi. Huius autem virginis Deo dicatæ multa quidem ab incolis loci illius solẽt opera virtutum, & signa miraculorũ vsque hodiè narrari. Verùm nos de trãsitu tantùm illius, quo cęlestia regna petijt, aliquid breuiter dicere sufficiat.

S. Edilberga Abbatissa.

Imminente ergò die suæ vocationis, cœpit circumire in monasterio casulas infirmarum Christi famularum, earumq; maximè, quæ vel ætate prouecta, vel probitate erant morum insigniores, quarum se omnium precibus humiliter commẽdans, obitum proximè suum, quem reuelatione didicerat, non celabat esse futurum. Quam videlicet reuelationem huiusmodi esse perhibebat: vidisse sese albatorum cateruam hominum idem monasterium intrare, hosque à se interrogatos quid quærerent, aut quid ibi vellent, respõdisse, quòd ob hoc illò fuerint destinati, vt aureum illud numisma, quod eò de Cantua venerat, secum assumerent.

Dies resolutionis S. Eartongotę reuelatur.

Ipsa autem nocte, in cuius vltima parte, id est incipiente aurora, præsentis mundi tenebras illa transiens, supernam migrauit ad lucem, multi de fratribus eiusdem monasterij, qui alijs erant in ædibus, iam manifestè se concentus Angelorum psallētium audisse referebant, sed & sonitum quasi plurimæ multitudinis domum ingredientis. Vndè mox egressi dinoscere quid esset, viderūt lucem cælitùs emissam fuisse permaximam, quæ sanctam illam animam carnis vinculis absolutam, ad æterna patriæ cælestis gaudia ducebat. Addunt & alia, quæ in ipsa nocte in monasterio eodem diuinitùs fuerint ostensa miracula. Sed hæc nos ad alia tendētes suis narrare permittimus.

Lux permaxima animā illā ad æterna patrie cę lestis gaudia ducebat

Sepultum est autem corpus venerabile virginis & sponsæ Christi in ecclesia beati protomartyris Stephani. Placuitque post diem tertium, vt lapis, quo monumentum tegebatur, amoueretur, & altiùs in ipso loco reponeretur. Quod dum fieret, tantæ fragrantiæ suauitas ab imis ebulliuit, vt cunctis qui adstabant fratribus & sororibus, quasi opobalsami cellaria esse viderentur aperta.

Sed & matertera eius, de qua diximus, Edilberga, & ipsa Deo dilectam perpetuæ virginitatis gloriam in magna corporis continentia seruauit: quæ cuius esset virtutis, magis post mortē claruit. Cùm enim esset Abbatissa, cœpit facere in monasterio suo ecclesiam in honorem omnium Apostolorum, in qua suum corpus sepeliri cupiebat. Sed cùm opus idem ad medium fermè esset perductum, illa nè hoc perficeret, morte præerepta est, & in ipso ecclesiæ loco, vbi desiderabat, condita. Post cuius mortem frātribus alia magis curātibus intermissum est hoc ædificium annis septem, quibus completis, statuerunt ob nimietatem laboris, huius structuram funditùs relinquere, ossa verò Abbatissæ illo de loco eleuata in ecclesiam, quæ esset perfecta ac dedicata, transferri. Et aperientes sepulcrum eius, ità intemeratum corpus inuenêre, vt à corruptione concupiscentiæ carnalis erat immune. Et ita denuò lotum, atque alijs vestibus indutum, transtulerunt illud in ecclesiā beati Stephani martyris. Cuius videlicet natalis ibi solet in magna gloria celebrari die Nonarum Iuliarum.

Corpus S. Edilbergæ post septennium eleuatū apparuit incorruptū.

VITA ET MARTYRIVM SANCTI ET PRÆCLARI MARTYRIS PROCOPII, EX SIMEONE *Metaphraste.*

Iulij 8.

Cap. 1.

DIOCLETIANO & Maximiano Romanorum Imperium administrantibus, vehemētissimum bellum erupit aduersùs Christianos, eis sibi hūc vnum scopum proponentibus, vt vniuersam pietatem contererent, & Christianis omninò afferrent interitum: multum quidem studij adhibentibus ijs, qui impijs eorum iussis inseruiebant, & impijs edictis vniuersum orbem terræ peruadētibus, quæ iubebant eorum sceleratam obseruare religionem. Iniquorum autem horum edictorum vnum quoquè erat emissum aduersùs Aeliorum ciuitatem, quod hoc modo habebat: Magnus Imperator Diocletianus omnibus, qui beneuolo sunt animo in inuictos deos, salutem. Oportebat omnes omni vti studio ad cultum magnum deorum, eorumque templa & aras excitare, eisque dies festos celebrare, & sacrificia publicè peragere. Mihi autem significatum est de quibusdam insipientibus aliter docentibus, & nouos mores in aures hominum inducentibus. Quocircà præsens quoquè decretum exponimus in omni loco nostræ dominationis, iubentes omnes & deos colere, & eos obseruare, certò scientes, quòd qui noluerint eadem sentire, eos iudicia & supplicia, & mortes violentæ excipient: eos autem, qui parebunt, innumerabilium bonorum remunerationes, multæque suppeditatæ opes & pecuniæ recreabunt, & maximis fruentur honoribus, & totum vitæ tempus rectè degent.

Edictū Diocletiani.

Minæ.

Promissa.

Cap. 2.

Cùm ergò tale edictum edidissent, Diocletianus quidem proficiscebatur ab Italia in Aegyptum. Eum enim vocabat, quæ tunc Alexandriæ excitata erat, seditio à quodam, qui vocabatur Achilles, & eam inclinârat ad defectionem, & breui totam Aegyptum occupauerat, & se purpureo amictu induerat. Maximianum autem ad gentes, quæ sunt vltra alpes, emittit, sedaturum eos, qui illic erāt, tumultus. Opùs autem esse ratus,

ratus, vt maiori ope rebus prouideretur, duos quoquè creat Cæsares, Maximinum cognomine Galerium, & Constantium patrem magni Constantini, qui etiam ducebat originem ex filia Claudij. Quos cùm etiam vellet deducere ad maiorem fidem suæ in ipsum beneuolentiæ, quas iam quidem habebant vxores, priùs cogit repudiare: despondet autem Constantio quidem Theodoram, Herculij Maximiani vxoris filiam: Maximino autem, qui vocabatur etiam Galerius, Valeriam suam filiam. Et cùm hæc quidem ordinâsset, aduersùs Persas quidem emittit Maximinum Galerium: ipse autem, acceptis copijs, venit in Aegyptum. Et cùm inuenisset Achillem, qui ei occurrerat in locis, quæ sunt circa Pelusium, cum exercitu congressus, ne secundo quidem prælio opùs habens, facilimè extinxit tyrannidem, & Achillem, & omnes qui cum ipso erant, occídit. Prætereà autem magnitudine elatus victoriæ, & Aegyptiorum obstupefactus audacia, ijs, qui habitabant Alexandriam, crudeliùs, quàm humanæ naturæ conueniat, vsus est. Nam & muros ciuitatis diruit, & præclarissima quæque & precioſissima dedicata donaria abstulit, & ex ijs, qui ex populo restiterãt, multos interemit. Processit autem etiam vsque ad Busiridis immanitatem, in eos, qui resistebant, sæuiens. Porrò autem omnes quoquè libros exussit, qui de fundendo auro & argento ab antiquis scripti fuerant Aegyptijs, nè Aegyptijs ampliùs prouenirent opes ex tali arte, neque confidẽtes magnæ vi pecuniæ, decęterò manus aduersùs Romanos sustollerent.

Diocletiani feuitia in Alexandrinos.

Rebus autem sic in Aegypto administratis, venit etiam Antiochiam, quæ sita est ad fluuium Orontem. Et cùm res quasdam publicas in ea meliùs constituisset, ad Daphnen egreditur ad templũ, quod illic est, Apollinis, qui etiam dicebatur Daphnæus, se parans, vt ei offerret sacrificium. Cùm autem didicisset, totam Antiochiam à Christianorum pia fide iam olim esse possessam, (In ea enim ciuitate ab initio iactum erat ab Apostolis Christi fundamentum fidei, & hinc Christiani sunt nominati, qui Christo crediderant, vt Lucas narrat in Actibus) tunc quidem de eis distulit inquirere, die scilicet festo eum vrgente, quem Apollini apud ipsam Daphnen erat celebraturus cum toto exercitu, ei ex vnoquoque genere sacrificans Chiliombas. Postquàm autem peractum fuit tempus illorum sacrificiorum, reuertitur rursùs Antiochiam. Ingredientem autem in ciuitatem, in vocibus & tympanis eum exceperunt ciues, laudibus bonisque verbis prosequentes. Sequenti autem die in regia sedens cathedra, vt mos est Imperatoribus, accersitis omnibus senatoribus, in mysterijs eos instituebat, execrandos suos deos, & eorum sacrificia exponens, & suam impiam aperiens superstitionem. Illo autem tempore quædam Theodosia ordinis Senatorij, quæ erat prima ciuitatis Aeliorum, quæ priùs quidem & ex Dauid Hierosolyma, & Sion vocabatur, posteà autem propter nefarium illud in Christum & in eius Apostolos & discipulos perpetratum facinus, à Vespasiano capta, & penitùs deleta & diruta, sic mansit vsque ad tempus Adriani, qui vocabatur Aelius. Cùm autem ille eam paulò pòst renouare, & rursùs ad habitandum condere statuisset, eam ex suo nomine nominauit Aeliam. Et permansit vsque ad id tempus hanc nacta appellationem, vt quæ vnà cum Christi morte venerandum quoquè nomem amiserit, nempe vt vocaretur Hierosolyma.

Cap. 3.

Act. 11.

Theodosia mater S. Procopij.

Hierosolyma vndè Aelia dicta.

Ex ea ergò genus trahens Theodosia, cùm pauloantè amisisset maritum Christianum, erat vidua, gentilium vitæ institutum honorans, & filium in eiusmodi dogmatibus & doctrinis éducans: qui erat quidẽ ei vnicus, & vocabatur Neanias. Ea cùm intellexisset Diocletianum Imperatorem venisse Antiochiam, accepto secum filio, & multis secum allatis pecunijs, venit ipsa quoquè Antiochiã: & cùm ad Imperatorem accessisset, supplicabat. Cùm autem intellexisset Imperator, quænam esset, interrogauit quanam de causa venisset: deindè, & quisnam esset eius maritus, & cuiusnam esset ipsa religionis. Postquàm autem audijsset eius quidem maritum, qui erat Galilæus, decessisse, ipsam autem deos, quos colit Imperator, adorare: venisse autẽ supplicatum, vt eius filius militaret, de eo est lætatus: & ijs acceptis, quas attulerat, pecunijs, se eius petitionẽ lubenter impleturum est pollicitus. Cùm autem eius quoquè filium Neaniam adspexisset, & fidẽ ab eo accepisset, quòd ex matris traditione ipse quoquè deos coleret & honoraret, & alioquì in Græcorum disciplinis esset summè eruditus: adolescentẽ admiratus, videnſque eius spiritũ superare ætatem, & ingenij firmitatem ac grauitatem ex morum modestia intelligens, cõstituit eum ducem Alexandriæ, iubens illuc venire, & quoscunque inuenerit seipsos nominantes Christianos, & Crucifixum

Cap. 4.

Neanias præficitur Alexandriæ Is autem est Procopius.

fixum obseruãtes, omnes quidem eorum facultates publicare, ipsos autem malè vita priuare. Cui Neanias: De ijs, inquit, audiui, ô Imperator, eos quendam filium Dei colere, qui dicitur Christus: esse autem eos viros inobedientes, fortisque & constantis animi, & mortem minoris facere, quàm dijs offerre sacrificium. Quamobrèm hoc mihi videtur difficile, posse eos ad nostram traducere religionem. Propter quæ Imperator, velutì quadam rabie impletus dæmoniaca, blasphemam mouit linguam aduersùs Christum Deum & Saluatorem nostrum: Ego quoquè, dicens, cùm eorum scripturas sæpè legerim, ex eis nihil accepi vtilitatis. Nam Deus quidem eorum, vxorem (vt aiunt) non duxit: in quem autem ij credunt Christum, is dicitur quidem natus ex muliere: à Pontificibus autem & toto populo Iudæorum, tanquàm maleficus, morte damnatus, & corona spinea coronatus, irrisionesque & innumerabiles perpessus contumelias, deindè etiam cruci affixus, & tandèm aceto felle temperato potatus, ità emisisse animam: cuius suspensi corporis quosdam ductos misericordia, id vix tandèm sepelijsse. Sì autem is erat Deus, cur hæc sustinuit? Quomodò autem est Deus, & quî possit seruare, qui ne seipsum quidem potuit liberare? Hæc filius perditionis. Sermo enim Crucis (vt ait diuinus Paulus) ijs, qui pereunt, quidem est stultitia: nobis autem, qui seruamur, est virtus Dei.

1. Cor. 1.

Cap. 5.

Hæc ergò cùm dixisset, & duas militum cohortes ad ferendum auxilium aduersùs eos, qui contradicerent, ei tradidisset, emittit Alexandriam. Sic itaque procedebat Neanias paratus aduersùs Christianos, qui erat futurus magnum decus Christianis. Cùm autem ingrederetur viam, quæ ducit Alexandriam, quoniam locus erat æstuãs, & igni similem Solis accipiebat radium, & eueniebat, vt nec ipsi possent ingredi, & eorum equi nimio æstu essent planè resoluti, noctù potiùs iter inibat.. Cùm autem peruenisset Apameam Syriæ, tota ciuitas die iam lucẽte fit ei obuiàm ante ciuitatem. Cùm illinc autem exijsset, & iter rursùs esset ingressus, & circa tertiam horam noctis circiter triginta stadia abesset Apamea, fit protinùs vehemens terræmotus, & visum est fulmen exilire terribile, erantque omnes quasi mortui: vox emissa est è cælo, dicẽs: Neania, quò vadis, & aduersùs quem tanto impetu incitaris? Ille autem ea, quam habebat, animi libertate, verè dixit omnia: Imperator, dicens, me creauit ducem Alexandriæ, deditque potestatem, vt quoscunque inuenerim ex Galilæis, seipsos nominantes Christianos, & credentes Crucifixo, eos puniens tollam de medio. Et rursùs audiuit: Quid verò, ô Neania, tu etiam contra me venis? Ille autem respondit: Tu autem quis es, Domine? non possum enim cognoscere. Ei, cum sic dixisset, statìm appáret Crux crystallo similis, voxque è Cruce exijt, dicẽs: Ego sum Iesus crucifixus Dei filius. Neanias autem: Dictum est, inquit, mihi ab Imperatore, quòd Deus, quẽ colunt Christiani, vxorem non habuit: quomodò ergò tu teipsum dicis esse Dei filium? Et si es re vera Dei filius, quanam de causa te cõdemnârunt Iudæorum Pontifices, & Pontio Pilato Præsidi, tanquàm vnum ex reis damnatis, tradiderunt? Quomodò autem etiam ligno Crucis affigi sustinuisti, & acetũ felle mixtum tibi præberi? Ei autẽ rursùs vox declarauit, dicens: Neania, quoniam vidi te futurum mihi vas electionis, oportet me tibi meum significare consilium, & susceptæ carnis œconomiam. Nisì enim ego fuissem traditus, non eos, qui erant traditi diabolo, vt Deum decebat, reuocâssem. Si non fuissem condemnatus, non ijs, qui erant condemnati, dedissem remissionem. Si non fuissem ligno Crucis affixus, non eos reformâssem, qui esu ligni interierant. Si non morte essem affectus, non eos, qui morte erant affecti, viuificans excitâssem. Hæc cùm dixisset Dominus, & diuino gaudio implêsset animum Neaniæ, ascendit in cælos: In hoc, dicens, signo, quod tibi apparuit, vince hostes: & pax mea erit tecum. Ille autem cùm gaudio, vt dictum est, & audacia, & fide esset impletus, cum suis militibus hacipsa hora noctis accessit Scythopolim. Deindè cùm clàm accersijsset adolescens eos, qui erant aurifices, & qui aurum argentumq; fundebant & signabant: Potestísne, inquit, mihi vas efficere, quod ego vobis dixero? Illis autem suspecta quidem erat, quę clàm facta erat vocatio: sed insignem viri famam reueriti, cùm communiter consultâssent, vno ex suis adducto viro excellentissimo, nomine Marco: Hic, dixerũt, domine faciet quod voluëris. Missis ergò alijs, & accepto Marco, & intrà suum introducto cubiculum, eum seorsùm allocutus: Fac, inquit, mihi vas, vt ego iussero, & à me maximũ precium accipies. Cùm is autẽ esset assensus, auri & argenti ponit ante eum, quod sufficit, & digito ostendit ei figuram Crucis, quæ sibi apparuerat. Marcum autem, cùm primùm hoc vidisset, subijt timor, & dixit: Domine, nõ possum hoc facere.

Christus in via appáret Neaniæ.

Neanias qui & Procopius, more Apostoli Pauli à Domino vocatur.

Vide virtutem signi sanctissimæ Crucis.

scio

scio enim hoc signum esse Galilæorum: quod quidem si resciuerit Imperator, me malè perdet. Adolescens autem statim Marco dat iusiurandum, se hoc arcanum nunquàm esse prolaturum, neque id vlli vnquàm esse aperiendum. Sic persuasus Marcus, seorsùm Crucem efficit ex auro & argento. Cùm autem iam esset finem impositurus, in ea statim videntur tres imagines, inscripta nomina habentes. Erant autem scripturæ sermonis Hebraici, supernè quidem in principio Emmanuel: in ijs autem rursùs, quæ erant vtrinquè, initijs Michael & Gabriel. Cùm eas autem vellet delere, non poterat, quòd maneret eius manus tanquàm arida. Cùm autem venisset adolescens noctù in ædes Marci, & acciperet Crucem iam consummatam, eam videns adorauit, rogauitque Marcum de personis, quæ in ea cernebantur, & inscriptionibus. Ille autem: Cùm, inquit, domine, opus iam esset finiendum, hæ tres statim exortæ sunt imagines. Non possum autem scire, quænam sint eæ, & quorumnam inscriptiones. Adolescens verò cùm intellexisset aliquam esse in Cruce virtutem, eam rursùs adorauit: Et cùm eam quadam preciosissima purpura inuoluisset, & precium magnum Marco exoluisset, lætus viam inijt, & vnà cum duabus cohortibus venit ad suam ciuitatem.

Eccè miraculosa apparitio triũ imaginũ in Cruce recens facta.

Bis Crucem adorat Neanias.

Accidit autem eo tempore, vt quædam eiusmodi absurda & improba inualesceret consuetudo, vt filiæ virorum ciuitatum, quæ erant circuncircà, raperentur in vxores ab Agarenis. Cùm autem hoc esset graue parentibus, & eos valdè tangeret, tuncque conuenissent Agareni, & ciuitatem in orbem circunsedissent, Neaniæ rem exponũt, & vehemẽter rogant, vt eorum calamitatis motus misericordia, inuaderet inimicos, & non despiceret patientes grauissima. Is autem eis statim morem gerit, & egreditur: & cùm vt fortes ac strenui sui milites se accingerent, curâsset, Crucem quoquè secum intulit, vt eorum, quæ ab eo visa & dicta fuerant, experientiam faceret, ducens eam, quæ in manibus erat, optimam huius rei experiendæ occasionem, & dicens: Nunc cognoscam, an qui mihi apparuisti, sis viui Dei filius, & an in nomine tuo ad nihilum redacturi simus eos, qui in nos insurgunt. Et statim ab eo vox de cælo auditur, dicens: Confide Neania: Ego enim sum Dominus Deus tuus, & ego sum tecum. Cùm hanc ille vocem audijsset, persequitur Agarenos: & cùm esset assecutus, constituit vtrinquè milites à dexteris & à sinistris: & cùm iussisset, vt enses stringerent, imperauit vt ferirent: Perdemus enim, inquit, aduersarios, opem ferente eo, qui est Crucifixus. Et cùm sic hostes circundedissent, occidunt virorũ sex millia, ex viris adolescentis nullo non modò cæso, sed ne omninò quidem vulnerato.

Cap. 6.

Insignis victoria Neaniæ aduersùs Agarenos.

Hoc magno trophæo diuinæ Crucis virtute parto, ab eo domũ mittitur quidam miles, bonum nuncium matri significaturus. Cui illa occurrit: & cùm intellexisset ea, quæ facta fuerãt, summa impleta est lætitia. Cùm autem eius quoquè accessisset filius, eum salutans & suauissimè amplectens: Oportet, inquit, ô charissime dijs agere gratias. Sæpè enim, inquit, sæpè eos sum precata, cùm tu inuaderes inimicos. Ille autem ei dixit: Rectè quidem fecisti, ô mater, orans pro nobis: ego autem sum assecutus præclarum Dei mei auxilium. Illa verò: Nè sic dicas, inquit, ô fili, neque Deum nomines, nè si alij irati fuerint, te malè afficiant. Adolescens autem aperiens matri fores pietatis, & quod est maximè nouum, à parentibus acceptam maiorem referens gratiam, & ei, quę vt esset solũmodò dederat, vt benè esset reddens: Fraus, inquit, ô mater, te abduxit à via veritatis, quemadmodùm res ipsa te docebit. Cùm matrem ergò accepisset, & in eius cubiculum, vbi erant simulacra, ingressus esset: Vobis, inquit, dico dijs, Quis est, qui mihi in bello opem tulit? Hoc autem dicto, non erat vox, non auditus. Statim ergò conuersus ad matrẽ: Eccè, inquit, ô mater, dij tibi nullum præbent sermonem, quoniam ne possunt quidem. Illa autem: Quoniam, inquit, ad eos accessisti tanquàm irridens, propterea stultum & superuacaneum putant tibi respondere. Ille verò, Sed tu, inquit, accedens, ab eis omninò disce, quod quæritur. Illa autem cum tanta ad eos accedens reuerentia, cum quanta ad verum quis Deum accessisset: Rogo vos, aiebat, dij cælestes, omnipotens summe Iupiter, & Iuno regina, & tu domine maris Neptune, & Sol Apollo, & tu vrbis patrona Pallas, & quotquot estis alij dij: non vos estis, qui meo filio & vestro famulo opẽ tulistis? Et ex æquo erant omnia, vt diuina scriptura dicit, muta & surda. Protinùs autem adolescens habens in manibus arma Crucis, reiecit chlamydem, & diuino zelo impletus, cùm matrem paululùm repulisset, firmis ac solidis insultat simulacris, & impetens calcibus, ea humì detrahit. Deindè cum in minuta diuisisset, (erãt enim facta ex auro & argento) distribuit pau-

Cap. 7.

Psal. 113. Neanias matris simulacra destruit.

pauperibus, sic faciens vtilia, quæ erant inutilia. Et matri confidenter, Ego, inquit, sum adiutus à Crucifixo.

Cap. 8.

Illa autem cùm vidisset quod factum fuerat à filio, statìm & ipsam naturam, & materna viscera nihil dubitans præ vana sua religione, accedit ad Diocletianum, & dicit: O Imperator, filius meus incidit in magnum errorem. credidit enim Crucifixo, & elatus est aduersùs nostros deos: Etenim in meum ingressus cubiculum, eos cõfregit, & in minutas partes diuisit, & distribuit pauperibus. Ille autem cùm vidisset eius animi perturbationem & vexationem, & partìm quidem esset misertus eius doloris, partìm verò grata & accepta ei fuisset illius magna in deos superstitio: Sis, inquit, bono animo, ô mulier, & omnem expelle molestiam. Fieri enim poterit, vt nos admonitionibus eum in nostram traducamus sentẽtiam: sin minùs, ipse quidem malus malè peribit: tu autem diligenter obserua in toto hoc nostro Senatu, & quem ex eis tibi gratum videris, is vtiquè sit tibi iudex in filium. Sine autem illum, si non ad nostram traducatur sententiam, ea recipere, quæ eius meretur stultitia, qui te & deos affecerit iniuria. Illo autem tempore administrationi Palæstinæ à Diocletiano præfectus fuerat quidam Italus, nomine quidem Iustus, peruerso autem ingenio & mente crudelissimus atque immanissimus, &, vt semèl dicam, dignus minister eius, qui eum præfecerat. Ad quem scribit Diocletianus, qui versabatur Antiochiæ, vt accepto Senatu earum, quæ sunt circuncircà, vrbium, eat ad ducem Neaniam filium Theodosiæ: se enim ex ea audiuisse, quòd is in grauem errorem inciderit, credens Crucifixo: & si ei quidem persuasum fuerit, vt hanc recentiorem dediscat religionem, & ipsi benè erit, & tu, inquit, maximos honores consequéris. Sin minùs, ablato ei cingulo, subijciatur omnibus supplicijs. Sic enim alijs quoquè incutietur metus, nè similia aggrediantur.

Accusatur à matre.

Epistola Diocletiani ad Iustum Palęstinæ regionis prętectum.

Cap. 9.

Postquàm autem legit Præses epistolã, acceptis Senatoribus, venit in ædes Ducis, & misso vno ex satellitibus, Neanię suum aduentum significat. Ille verò iussit ingredi. Postquàm autem esset ingressus, primùm quidem eum salutat, deindè etiam tradit ei Epistolam. Ille verò cùm eam legisset, & quæ illic erant in Christum blasphema, adspexisset, & pati non potuisset, ipse ei fecit id, quod eam pati oportebat: Et cùm eam in multas partes scidisset, & dispersisset, & ventis mandâsset, Ego sum, inquit, Christianus: fac quod tibi est imperatum. Præses autem: Et metu, inquit, Imperatoris, & tua distractus reuerẽtia, dubito quid agam. Me ergò & hunc Senatum audiens, in nostro conspectu dijs sacrifica, vt significemus Imperatori, te esse persuasum. Nam alioquì quid aliud omninò restat, quàm vt ego metu vinctus faciam, quod iussus sum? Neanias verò, Pulchrè, inquit, iussisti, vt sacrificem: sacrificabo enim, sed meipsum Christo: cuius potiùs vereor supplicia, quàm vestra, quæ ad tempus dolorem molestiamque afferunt. Eccè ergò propositæ sunt tibi carnes: castiga Præses, ne tantillùm quidem nostrî curam gerens. Ille autem & audaciam, & ad patiendum promptum animi studium admiratus adolescentis: Non sic, inquit: nam & tu Imperatori es charus, & ab eo haberis in honore. Deindè adolescens suspectã habens remissam Præsidis responsionem, nè eius reprimeret impetum ad puniendum, & ipse veniret in periculum, nè propter Christum non pateretur, velutì eum ad iram excitans, & bilem ei volens accendere: Dixi tibi, inquit, me esse seruum Crucifixi, & me ei soli credere. Hæc & confidenter dixit, & cùm soluisset cingulum, proijcit in faciem Præsidis. Et sic iratus Præses, vnà cum Senatu surrexit, eumq; comprehensum iubet duci Cæsaream: illic enim præerat templi ædificationi. Cęsaream autem hanc dicimus, quam etiam Philippi solemus appellare: quæ etiã priùs appellata fuit Turris Stratonis. Phœnices verò eam appellant Paneadem, à monte ei vicino Panio, ei nomen imponentes. Sed quoniam huius ciuitatis semèl fecimus mentionem, non par esse arbitror prętermittere narrationem, quæ digna est, quæ tradatur vniuerso seculo.

Præclara Neaniæ cõstantia.

Ardor eius pro Christo patiendi.

Cęsarea Philippi.

Cap. 10. Matth. 9. Luc. 8.

Mulierem enim, quę sanguinis profluuio laborabat, quam ex Euangelijs à Saluatore nostro fuisse à morbo liberatã didicimus, hinc dicunt cepisse originem, & domum eius ostendi in ciuitate, & beneficij in eam à Saluatore collati remanere signa admirabilia. Stare enim super altum lapidem ad fores domûs eius effigiem æneam, flexis genibus & extensis anteriùs manibus, supplicanti similem. Ex aduerso autem eius aliam ex eadem materia rectam viri figuram diploide honesta amictam, & manum mulieri porrigentem, iuxta cuius pedes in columna nascitur quoddam alienum herbæ genus, quod ascendit vsque ad fimbriam diploidis statuæ æneæ: est autẽ omnium morbo-

Antiquissima Saluatoris imago, & mira vis herbæ apud eã crescẽtis.

morborum remedium. Hanc ſtatuam dicunt omnes ferre Chriſti imaginem. Manſit autem ad noſtra vſque tempora, adeò vt eam quoquè adſpexerimus, cùm ageremus in ea ciuitate.

Cùm ih hac ergò Cæſarea ſederet Præſes, iubet adduci martyrem: Quem cùm adſpexiſſet populus ciuitatis, temulentus errore ſimulacrorum, palàm clamabant, vel potiùs qui per illos loquebatur, pater impietatis: Hic eſt, dicentes, qui deorum quidem euertit ſacrificia, illos autem deſtruit, Imperatoris etiam edictum irridet & ſubſannat. Hæc cùm audiſſet Præſes, tanquàm à malo demone animo efferatus, iubet ſuſpenſum iuuenem valdè cædi. Quod cùm factum eſſet, quidam ex circunſtantibus, & vt corporei ad ea, quæ ſunt corporis, adſpicientes, miſerabantur ætatis martyris, & adſtantes deflebant. Quos cùm adſpexiſſet præclarus Chriſti miles, qui neque animi perturbatione, neque vllo tormento vincebatur: Patres, inquit, & fratres, ceſſantes propter me flere, flete potiùs propter errorem & interitum animarum veſtrarum. Is enim eſt verè dignus lachrymis, vt qui habeat æterna parata ſupplicia, & dolorem, qui nunquàm ceſſat. Hæc cùm dixiſſet, adſpexit ad eum, qui poteſt ſeruare. Et cùm oculos ad montes ſuſtuliſſet, vndè etiam ſperauit venturum auxilium: Deus, inquit, qui es dux errantium, adiutor eorum, qui ſunt in afflictionibus, tu me confirma ad conculcandum maligni ſtimulos, ad gloriam tui nominis & maieſtatis tuæ incomparabilis. Cùm autem eſſent defeſſi, qui cædebant, & carnes, tanquàm aqua inanis, in terram defluerent, & non ampliùs apparéret membrorum formatio, vt quæ in ſolis cerneretur oſſibus, ſolum autem cor palpitaret, iuſſus quidem eſt reduci, duci verò in carcerem: erat enim veſpera.

Cap. 11.

Neanias verberatur immaniſſimè.

Pſal. 120.

Cuſtos autē carceris Terētius (hoc erat enim ei nomen) cùm martyri benè vellet, & multorum, quæ ab eo acceperat, bonorum eſſet memor, eum quidem includit in carcere interiore propter metum Præſidis: ſed ei molle fœnum attulit, & ſindonem, & in eis ſanctum deponit. Iam autem circa mediam noctem magnum quidem terræmotum excitat Deus in ciuitate. Etenim ipſe Deus adeſt vnà cum ſuis Angelis, ſtrenuum reuerà athletam viſitaturus. Quomodò enim fieri poterat, vt eum, qui ſic laborauerat, relinqueret abſque conſolatione? Et ſtatìm quidem carcer aperitur: reorum autem protinùs ſoluuntur catenæ. Deindè interiorem ingreſſi carcerem, in quo erat martyr, cùm monent Angeli ſub ſpecie virorum, dicentes: Reſpice Neania. Ille verò reſpexit, & vidit: Et, quinā eſtis, qui adeſtis? placidè rogauit. Illi autem: Sumus, dixerunt, Angeli à Chriſto ad te miſſi. Adoleſcens verò eis proponens probationem eius, quod dictum fuerat: Si, inquit, eſtis Angeli Chriſti, genu ei flectite, & ſignū eius Crucis in veſtris ſignetur oculis. Illi autem ſic fecerunt. Et cùm adieciſſent, Credis nos fuiſſe à Chriſto ad te miſſos? Ille autem velutì oblítus illorum grauium, quæ ſuſtinuerat, tormentorum, fortè quòd maiora pro Chriſto perpeti deſideraret: Tres, inquit, pueros, qui ad ignis fornacem decertabant, iurè Dominus dignatur ſua viſitatione, & mittit Angelum roſcida nube flammam ſoluentem: A me autem quid factum eſt eiuſmodi? aut aduersùs quem ignem decertaui, vt dignus eſſem ea, quæ per Angelos fit, conſolatione? Chriſtus verò erat, qui hanc magnam modeſtiam & humilitatem in eius cor immittebat. Qui cùm etiam ſancto manifeſtus fuiſſet in forma humana, lucem emiſit clariſſimam: & cùm eum aqua adſperſiſſet & tetigiſſet, fecit ſurgere, dicens: Non tu ampliùs Neanias, ſed Procopius appellaberis: Te ergò fortem præbe & ſtrenuum. Proficiens enim proficies, & patri meo, qui eſt in cælis, gregem exhibebis. Illum autem tremor inuaſit, & flexis genibus: Rogo, Domine, dicebat, pelagus tuæ patientiæ, nè iniquitatum mearum recorderis, qui per viſcera tuarum miſerationum me vultu adſpexiſti propitio, qui viuus eram captus ab alieno: cōſerua integram meam animam. Vereor enim, nè ea fortè timore affecta, propter multam imbecillitatem huius humilis corporis, veniat in periculū circa confeſſionem ſuę in te affectionis. Ad hæc autem dixit Dominus: Noli timere. ego enim ſum tecum. Et hæc cùm dixiſſet, cor magna impleuit audacia, & tanta lætitia, quanta dici non poteſt, eius repleuit animam. Sicque iuit in cælos, ne corpore quidem eius relicto experte diuinæ ſignificationis. Nam inuentū eſt hoc quoquè totum illæſum, totum intactum, & nec vllas omninò oſtendens reliquias aut typos vibicésve alicuius plagæ: ſed nec laboris relicta erat illi corpori vlla ſignificatio: ſed erat Sanctus animo quidem tranquilliſſimo totus: corde verò audaciſſimo, & maxima fiducia pleno: corpore autem ſaniſſimo atque florentiſſimo. Cor enim eius ſperauit in Domino, (vt dicamus cum diuino Dauide)

Cap. 12.

Angeli eum inuiſunt.

Nota hæc Lector.

Dan. 3.

Mira hūmilitas eius.

Chriſtus ei appāret, & eum baptizat, vocans eum Procopium.

Chriſtus eū confirmat, & ſanat.

Pſal. 27. Pſal. 76.

Dauide) & adiuta est & germinauit caro eius, apertè habens mutationem à dextera altissimi.

Cap. 13. Erant autem hæc impiorum auribus incredibilia, & ab eis minimè admitti poterãt. Magna enim res est pietas, & quæ magnis opùs habet animis. Erãt autem ij abiecti, & qui non magna animo agitabant, planeque humì affixi, & rebust errenis dediti. Cùm enim vnum ex satellitibus misisset die sequenti Præses, rogauit, an esset mortuus Neanias. Terentius verò custos carceris ei declarat, quæcunque facta fuerant in carcere. Quæ cùm audijsset satelles, voluit sanctum videre in carcere. Accedens itaque eum vocauit. Ille verò exaudijt. Erat autem satelles cæco similis. Confessus est itaque cæcitatem, dicens: Non possum te videre. Cui diuinus Procopius: Quicunque, inquit, recedit à luce, & seruit dæmonibus, est in tenebris, & nescit quò vadat. Hæc profectus satelles renunciat Præsidi, & alijs quotquot erant, magistratibus. Is autem statìm sanctum accersit. Qui quidem cùm adduceretur, eius quidem facies resplendebat, sicut Sol: totum autem corpus erat mundo linteo simile. Cùm itaque eum adspexissent ciues, neque rugam habentem, neque aliquod aliud signum supplicij, repleti admiratione, velutì accepta quadam luce in Deum pietatis, simul cum militibus, Deus huius sancti, dixerunt, fer nobis auxilium. Et sic quidem multitudo. Præses autem erat, vt dicitur, asinus lyram audiens. Non modò enim ipse non agnouit, sed eos etiam, qui agnouerant, studuit peruertere. Postquàm enim vidit multitudinis, quæ facta fuerat, ad Deum conuersionem, è sede surgens, & manum extendens: Fratres, quid magnum, inquit, adspexistis? quòd dij magna vsi clementia, facilè suum reformârunt famulum? Cui sanctus, multò lepidiùs spiritali sapientia eludens & conuincens mundi calliditatem: Re vera, inquit, vt dixisti, sum reformatus: sed si hoc donum dijs asscribis, vobis eundum est ad eorum templum, vt sciatis quisnam ex ijs nos benignè adspiciens, fecit reformationem. Ille autem (facilè enim persuadetur insciti a, & maximè, cum velle & credere simul conueniunt) maximo statìm repletur gaudio, iubetque forum ornari, quantùm à prætorio ferebat vsque ad templum, & solum sterni linteis, & præcones supra muros asscendentes, alta voce clamare, Quòd Neanias filius Theodosiæ mulieris senatoriæ, ductus erat pœnitentia, & dijs modò vellet offerre sacrificia.

Iohan. 12.

Multi credunt in Christum.

Cap. 14. Cùm hæc autem audiuissent, quicunque ex ciuibus gentilem sequebantur religionem, valdè quidem sunt lætati: Christiani autem magna afficiebãtur molestia. Confluxerat autem multitudo frequentissima. Sanctus verò cùm rogâsset, vt solus ingrederetur, dicens: Quoniam solus eos affeci contumelia, me oportet magna vti excusatione. Cumque ingressus portas clausisset, stat ad Orientem, & totum suum corpus obsignat: deindè manus & oculos tollens in cælos: Domine, inquit, Iesu Christe fili vnigenite patris, qui non cadit sub adspectum, qui verbo omnia produxisti, & voluntate tua contines, qui extensus es supra lignum, & alligâsti fortem, & ijs, qui ab illo vincti erant, æternam peperisti libertatem: ipse nunc quoquè extende tuam, quæ sub adspectum non cadit, manum omnia efficientem, & execrandas eorum, qui falsò nominantur, deorum contere statuas, quæ fabricatæ sunt ad tuum decipiendum figmentum: vt & eorum arguatur imbecillitas, & pudore afficiatur iniquus Imperator cum Præside, qui est æquè impius: & glorificetur nomen tuum, quod est à me inuocatum: & omnes sciant te esse, qui semper viuis, & es Rex solus æternus & immortalis. Hæc cùm dixisset, & signum viuificæ Crucis in aëre iecisset aduersùs statuas: Vobis, inquit, dico immundis simulacris, timete Dei mei nomen, & in aquam resoluta, in hoc templo dispergimini. Deindè cùm manum tetigisset Apollinis, eum cœpit diuellere: & sic eadem hora triginta sunt deiectæ statuæ, & in aquam solutæ protinùs, & extra templum diffusæ: adeò vt nonnulli ex ijs, qui illic adstabant, cùm vidissent quod factum fuerat, valdè sint mirati & clamauerint: Christianorum Deus, fer nobis auxilium.

Totum corpus Cruce consignat.

Deus pater non cadit sub aspectũ.

Ecce virtutem signi viuificæ Crucis.

30. simulacra in aquã redegit.

Cap. 15. Præsidem autem, qui erat animi valdè dubius, ob contrita simulacra, & ob cõuersionem militum ad pietatem, excitat qui bonis inuidet diabolus: & sanctum quidem Christi martyrem curat conijci in carcerem: Militibus autem, eos intuens, dixit: Quid verò? vos quoquè estis Christiani? Cùm illi autem, tanquàm vno ore, essent assensi, ægrè ferens Iudex, volebat quidem eos varijs punire supplicijs, & sic iræ suæ afferre solatium, vt qui in eos acerbũ concepisset odium, quòd desciuissent: timebat autem, nè à duarum cohortium multitudine, excitata seditione, interiret. Statuit itaq; cum

Milites multi credunt.

magna

magna militum multitudine eos repentè inuadere, nè id sentirent: & cùm eos in orbem circundedisset, tollere de medio. Cùm autem iam adueſperaſceret, duarum cohortium milites cum duobus tribunis ad ſanctum venientes in carcerem, rogabant, vt ipſi quoquè referrentur in catalogum Chriſtianorum. Quibus martyr: Fratres, vultis vos quoquè, inquit, Regi meo militare? Ijs autem magnũ animi impetum ad hoc oſtendentibus, Martyr valdè eſt lætatus. Et cùm rogâſſet cuſtodem carceris, qui ei (vt iam dictum eſt) benè volebat, ſinitur egredi è carcere: (dedit enim fidem ſe non eſſe fugiturum, propter magnum martyrij deſiderium, & quòd ille magìs ſitiret pro Chriſto profundere animam, quàm amici impietatis eũ interimere.) Poſtquàm autem eſt egreſſus, noctù venit ad Leontium ciuitatis Epiſcopum: cumque eum conueniſſet, tradit milites, mandans, vt ei curæ eſſet illorum baptiſmus. Ille verò cùm accepiſſet, & deindè etiam catecheſi inſtituiſſet, baptizat eos cum duobus eorum tribunis, eosque impertit viuifico corpore & ſanguine Chriſti. Quos poſt baptiſmum diuinus rursùs Procopius docebat pietatem, à diuina ipſe doctus gratia, & faciens id, quod illi factum fuerat, & id effectus ijs, qui crediderant, quod illi erat ſpiritus: & rursùs dans gratìs id, quod ipſe gratìs accipiebat. Erat enim & ſermone iucundus, & in congreſſione admodùm placidus & moderatus, & ad aures detinendas, & fidem eis faciendam longè vtiliſſimus. Eius autem doctrina ſic habebat: Fratres, ſcitis cui Regi militatis, & cui pacta conuenta feciſtis? Oportet autem ea conſeruare firma & ſtabilia, & propter nullum ex ijs, quæ delectant, neque vllum ex ijs, quæ moleſtia aut timore poſſunt afficere, diſcedere ab eius amore. Hoc autem pulchrè poteritis facere, ſi voluëritis præſentia conferre cum futuris. Quid enim nunc erit adeò terribile, atquè gehenna ignis æterni, cùm neque id, quod vrit, omninò lucem habeat, neque id quod punit, vnquàm ceſſet? Vbi verò ità punierit homo, vt Dei manus eum, qui ſemèl fuerit condemnatus in illam incidere? Quid autem ex bonis præſentibus tantam attulerit voluptatem, quantam Deus ipſe largitur ijs, qui eum dilexerunt: cuius pulchritudo quidem eſt inexplicabilis, vis autem inexpugnabilis, gloria æterna, & cuius vniuerſa fiunt omnium dilectorum, totius ſcilicet terræ & maris fines, cælique & Solis, & aſtrorum pulchritudo ac magnitudo? Quid enim ſunt hæc & cuiuſmodi, ſi cõferantur cum bonis, in quæ non cadit interitus, quæ ſunt Dei amicis repoſita, quæ neque oculus vidit, nec auris audiuit, neque omninò in cor hominis aſſcenderunt?

Poſt catecheſin baptizantur & accipiunt Euchariſtiam.

Hortatur eos S. Procopius ad conſtãtiam

Eſa. 64. 1. Cor. 2.

Cùm autem adhuc loqueretur, & vellet maiorem doctrinæ ſeriem contexere, Præſes emiſſis ſatellitibus, eos adduxit: & cùm ſtitiſſet ad tribunal: Iam omninò, inquit, à vano errore diſceſſiſtis, & vertiginem ac caliginem depoſuiſtis, quam execrandus iſte in vos effundebat? Si hæc ergò ità ſe habent, vt diximus, accedite, & dijs ſacrificate: ſi ſic enim feceritis, maiores conſequemini honores ab Imperatoribus. Illi autem perindè àc ſi vellent oſtendere diuini Martyris orationem non eſſe effuſam in aërem, ſed cecidiſſe in terram bonam, & fructum oſtendiſſe multiplicem, excipientes dixerunt: Quibuſnam dijs, ô præſes, ſacrificabimus? Quamnam autem ab eis vtilitatem ſperantes nos percepturos, qui neque poſſunt ſibijpſis opem ferre: vt qui ab vno homine, eoque vincto tam facilè, quàm quiduis aliud, confracti ſunt? Quis ergò homo, qui non omninò deſipiat, Deum quidem reliquerit, per quem hæc fiunt: coluerit autem ea, quæ ſunt circundata tanta imbecillitate, vt qui ſurdorum, & eorum, quæ mente carent, velit eſſe adorator ſtultus & inſipiens? Hæc iniuſtiſſimum iudicem ira replẽt. Iubet autem magiſtratus ſpiculatorum adeſſe in Nea cum vniuerſa manu, quæ illis parebat, eosque in orbem circundatos mactari, & martyrem Chriſti Procopium adeſſe ſpectatorem ferro oneratum. Quanam autem de cauſa ſic iuſſit inſipiẽs? Vt ſpectaculo eorum, qui interimebantur, timore aliquo concuſſus is, qui re vera minimè perterreri poterat, perſuaderetur, vt ſacrificaret. Tantum verò abfuit, vt ille timeret, vt pro eis oraret potiùs, vt bono animo ſubirent conſummationem, & digni haberentur, qui eſſent ex numero martyrum. Quocirca & eum Deus exaudijt, & ab eo vox eſt è cælo audita, quæ id dicebat. Illi autem viri egregij cum maximo impetu & ſumma animi alacritate, perindè àc ſi vocarentur, non vt eis capita amputarentur, ſed potiùs vt coronarentur, procedebant ad lictores hoſtiliter intuentes, ipſi amicè adſpicientes, & illos tanquàm bonorum authores obſeruantes. Sicque eis ſacra amputantur capita cum duobus eorum Tribunis Nicoſtrato & Antiocho, viceſimoprimo Maij. Quidam autem Eulalius, vir bonus & clarus, cùm ei eſſent curæ precioſæ

Cap. 16.

Militũ conſtantia.

Plectuntur capite & eorum precioſas reliquias colligit Eulalius.

hæ reliquiæ, noctù veniens cum multis alijs eas tollit: & cùm eas, vt oportet, vnxisset, in loco apto deponit.

Cap. 17. Dei autem martyr Procopius, maximo ferri pondere, vt dictum est, ei impositio, includitur in carcere. Et sic quidem negligebat vincula: erat autem intentus orationi. Ad eum verò accedūt senatoriæ fœminæ fideles, numero duodecim, dicentes: Nos quoquè sumus ancillę Crucifixi. Quod quidem cùm non latuisset Pręsidem, ipsę quoquè includuntur. Cùm eas autem tristes videret sanctus, recreauit admonitionibus, dicens: Matres & sorores, cùm oporteat vos abducere corda vestra ab omnibus, quæ ad hanc vitā pertinent, & versari in ijs, quæ spectant ad Deum, scientes quòd vos Deus vocauit in suum thalamum, nemo vestrūm vincatur à socordia. Scitis enim, quòd qui est nudus à bonis operibus, illuc nequit peruenire: si quis autem temerè ingressus fuerit, non habens indumenta nuptialia, quid sit passurus, licet scire ex diuinis Euangelijs. Imploremus ergò Dominum, vt confirmet imbecillitatem, & inspiret audaciam. Vbi enim in alijs quoquè bonis non possumus aliquid absque illo facere, quid in re tam magna, nempe in martyrio, poterimus, si non habeamus ipsum opem ferentem: cùm spiritus quidem sit promptus, (vt ipse dixit) caro autem infirma? Et sic quidem Christi martyr: Eæ verò, Ora pro nobis, dicebant, domine verè spiritalis. tuæ enim ad Deum preces, erunt validæ nobis apud Deum vires, turris fortitudinis à facie inimicorum: & ab eis custoditæ, qui non cernitur, hostem & veterem nostrum mulierum supplantatorem fundemus ac fugabimus: & sic poterimus consequi magna Christi promissa.

Duodecim matronę in carcere cōfirmantur à Procopio.

Matth 22.

Matth.26.

Cap. 18. Cùm eæ sic loquerentur cum Martyre, mittens Præses, iubet eas sisti in iudicio. Cùm autem de ijs quoquè audiuisset Theodosia Senatoria, accedit visura quod erat eis euenturum. Quæ cùm constitutæ fuissent pro tribunali, dicit Præses, Obeditisne, & dijs sacrificatis, vt vos dignas reddatis honoribus, an vestra sponte malum sequentes, deditæ estis vanæ religioni? Illæ verò: Apud te, dixerunt, sit honor tuus, & tu eo fruere: nobis autem vna est gloria, cum Christo Crucifixo coniunctio. Hæc cùm audijsset Pręses, iubet binos adstantes subtilibus eas virgis cædere: deindè ligno appensas, in lateribus & axillis igne comburi. Quæ quidem cùm fiebant, & cum igne conflictabantur, erant eis preces dolorum solatium, adeò vt ipsæ opportunè dicerent cum diuino Dauide: Tribulationes & necessitates inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est. Deindè facta est rerum molestarum & grauium accessio. Iubet enim eis quoquè excindi mamillas, sanctas sceleratus ludificans, & dicens: Vobis omninò opem laturus veniet Crucifixus. Illæ verò: Et opem tulit, dixerunt, & ijs, qui sapiunt, opem feret. Hoc autem apertè probatur, quòd nos, quæ sumus mulieres, efficiat simul & deos tuos, & tormenta, & tum ridere superciliū. Hoc Iudicem ad maiorem accendit insaniā, & iubet rursùs ignitos globos æneos admoueri alis sanctarum. Quod cùm factum esset, & rursùs subsannans Iudex diceret: Sensistis ignem? Eæ dixerunt: Tu senties, dum igni immateriali assiduè vréris. Nobis autem inexpugnabilis adiutor est verus noster Deus, quem ipse non vides magis, quàm qui cæcutiunt, magnū hunc & manifestum Solem.

Constans matronarū responsum.

Cruciatus immanes

Psal.118.

Cap. 19. His adstans, vt dictum est, & videns magna Theodosia, diuinas statìm concipit notiones. Eam enim subijt sermo Dei efficax, & acutior omni gladio acuto, (vt dicit Paulus) eamque totam in altum sublatam & accēsam, ad veram traduxit pietatem. Cùm ergò parua omnia reputâsset, opes, nobilitatem, honorem, gloriam, eaque esse parui & abiecti animi iudicâsset, in earum, quæ in præsentia habebantur contemptui, & tormentis cruciabantur, Christi, qui propter nos humiliatus & cruciatus fuit, ancillarum se refert numerum, & beatam illam cum eis dicit vocem: Ego quoquè sum ancilla Crucifixi. Hæc cùm adspexisset Præses: Domina, inquit, Theodosia, quis te in hunc errorem induxit, vt patrijs dijs relictis, noua nunc eiusmodi secteris? Illa autem: Non nunc, inquit, erraui, sed errabam potiùs, quæ Deo relicto, qui est cęli & terræ opifex, obseruabam abominationes & opera manuum hominum. Cùm multa autem verba inter vtrunque dicta essent, & videret eam ne minimùm quidem persuaderi, eam cum alijs martyribus condemnat ad carcerem. Ea verò quid non faciebat, cùm sacras illas videret fœminas? Extollebat, laubabat, beatas esse propter plagas pronunciabat, eas abstergebat, osculabatur, precioſis mundabat linteis, eis quoquè imponebat medicamenta. erat enim non ignara medicinæ. Quam cùm vidisset diuinus eius filius, cor habuit plenum exultatione propter insignem lætitiam: & propiùs accedens,

Hebr.4.

Theodosia mater Procopij credit, & palā confitetur.

Conijcitur, in carcerē.

cedens, Domina, inquit, mater mea, quid huc veniſti? Quid te mouit, vt à dijs patrijs defeceris? Num fortè agnouiſti eorum imbecillitatem? Illa autem: Fili mi, inquit, cùm adſpexiſſem inſignem tolerantiam earum, quæ ſunt æquè atquè ego fœminæ, cogitaui hoc aliâs fieri non poſſe, niſi eſſet quædam virtus diuina, quæ eas occultè attingens, animum adderet ad patientiam. Et ideò ipſa quoquè ſtatui adorare Crucifixum, qui ſic poteſt confirmare eos, qui credunt in ipſum. Ille autem diuinæ radicis fructus diuiniſſimus: Beata es, inquit, domina mea, propter has cogitationes, & à Deo miſſam & excelſam notionem, quæ ſic cor tuum cepit. Et cùm eam illa nocte acceBaptizatur à Leontio Epiſcopo. piſſet, cõmittit Epiſcopo Gerontio, qui eam ſancto dignatur baptiſmo. Deindè cùm eæ veniſſent in carcerem, eas admonebat ſanctus, inſtruebat ad confeſſionem pro Chriſto ſubeundam, & illarum animos implebat audacia.

Poſt hæc mittit Præſes, vt eæ ſiſterentur ad iudicium. Cùm autem omnesſimu af- Cap. 20. fuiſſent, ſtatìm dicit Theodoſiæ: Vides quemadmodùm tuî curam gero, & nolo tibi afferre interitum? Conuertere ergò, benignosque & clementes deos inuoca, & maiores quàm anteà honores conſequéris. Cui beata: Stulte, inquit, & inſipientiſſime, non te pudet hæc fuſilia & ſculptilia deos nominare? Si autem Deo pro viribus aſſimilari, eſt primum bonum & beatum hominibus: ſi quis vobis optauerit, vt efficiamini dijs veſtris ſimiles, reſtat omninò, vt vos quoquè ſitis ſurdi & cæci, ſicut illi, manusque & pedes habẽtes, qui minimè fungi poſſint officio. His dictis, iubet Præſes eam in Dirè verberatur & laceratur. os verberari, ab ea pœnas exigens propter pulchra verba, quę conuenienter rationi fuerat elocuta: deindè extenſam, verberari à quatuor hominibus. Poſtquàm autem factum eſt quod iuſſerat, & relaxata fuit à tormento, iubet rursùs manibus ferreis eius ſancta lancinari latera. Aliæ verò diuinæ mulieres videntes eam ſic patientem, & è lateribus diſtillantem ſanguinem, intensè pro ea orabant: Deus noſter, dicentes, refuPſal. 45. gium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis: procede Do- Item aliæ matronæ. mine, & nos eripe ex manibus filiorum alienorum. Hæc cùm audijſſet Præſes, iubet harum ſanctarum mulierum maxillas cædi plumbatis. Cùm autem hæc omnia ferrent forti & excelſo animo, videns ſtultus Iudex ſe calcitrare contra ſtimulos, & ferire adamantem, & ad tumulum proclamare, ſeque potiùs pudore affici, vt qui laboret inopia conſilij & ſuperetur, quàm efficere, vt illæ patiãtur: Nam ille quidem ira mutabatur, & ignem ſpirabat: earum verò erant vultus lætiores: Et ſe magis obeſſe, quàm prodeſſe, vt qui credentium numerum non diminuat, ſed eum potiùs augeat admirabili harũ tolerantia: vel inuitus humanitate vtitur vir immitis, vt qui pluribus prætermiſſis ſupplicijs, iubeat eis vna catena alligatis gladio amputari capita. Poſtquàm autem audiẽrunt ſententiam, aliæ quidẽ fortaſsè mulieres feciſſent eo tempore, quæ faciunt fœminæ, fleuiſſent, ſuſpirâſſent, eiulâſſent, ſuasque amicas & familiares poſtremò complexæ eſſent: hæ verò nihil eiuſmodi: ſed cùm ducerẽtur ad mortem, Alacres eũt ad ſupplicium ſanctæ matronæ. tanquàm ad delicias euntes & cõuiuium, atque adeò re vera euntes, (illuc enim ibant vbi eſt vox & ſonus eorum, qui feſtum celebrant) vultum habebant alacrem, & per orationem ſe Deo commendabant. Poſtquàm autem ad locum peruenerunt, cùm prompto & alacri animo colla inclinâſſent, perindè ac ſi eſſet amputaturus vincula interitùs & eas tranſmiſſurus ad immortalitatem, eis amputantur capita viceſimo- Capita eis amputãtur. nono menſis Maij.

Cùm dies autem aliquot interceſſiſſent, Præſes ſedens in tribunali, ac crudele quid Cap. 21. & immane ſpirans, athletam Chriſti iubet produci. Cui dixit: Quid verò? Es ne ſatiatus impium & execrandũ caput, qui tot animas perdidiſti? Non perdidi, inquit martyr, ſed à perditione potiùs & interitu traduxi ad vitam. Hæc dixit, & ſtatìm venerabilis illa facies, cùm ſic iuſſum eſſet à Iudice, ferreis cædebatur manibus: licebatque Procopij facies cędi- tur. videre rem horrore plenam, illos quidem, tanquàm feras agreſtes, ferreis vngulis lacerantes: hunc autem ſtantem, non tanquàm virum, ſed tanquàm ſtatuam, & ferentem plagas immobiliter. Et ſanguis quidem valdè fluebat, & terra mirandum in modum fiebat purpurea: nullus autem audiebatur gemitus, neque erat aliquod aliud ſignum dolentis. Sed neque aliqua rursùs miſericordia ſubibat animum Præſidis. Quocircà neſciebat quiſpiam, quidnam magis admiraretur, patientísne tolerãtiam, an punientis inhumanitatem. Corde enim magis efferabatur, videns illum minimè plagis cedere: ſeque hac ratione iudicabat eſſe inferiorem, & id eſſe ſuam iudicabat calamitatem. Quamobrèm plura ei adiungit aſpera & grauia, & iubet eius col- Collũ eius plumbatis teritur. lum teri plumbatis. Vbi autem hoc quoquè patiens idem erat, tranſmittitur in

carcerem, non vt parùm haberet laxamenti (quomodò enim crudelitas humanum quid & clemens omninò in animo verſauerit?) ſed vt ille potiùs conſideraret, quidnam agens, aut quodnam ſupplicium afferens, magnum ſancti animum attingeret.

Cap. 22. Diuinus verò Procopius ingreſſus carcerem, orabat, vt confirmaretur pietas, & vt ipſe confeſſionem ferret vſque ad finem: pudore autem afficeretur impietas, & vt infirmaret Præſidis machinas aduersùs Chriſtianos. Ipſe autem Præſes & valdè ſtupebat, & planè erat dubio & perplexo animo propter multam Martyris conſtantiam. Quamobrèm neque domo eſt egreſſus, neque vllum impertijt ſermone toto die: immò verò cùm eum febris inuaſiſſet vehemens, & ne ſic quidem intellexiſſet ſe fuiſſe à Domino percuſſum è diſciplina, æternis plagis & ſupplicijs dignam emiſit animam. Dei autem verbum creſcebat & confirmabatur, multis quotidiè non ſolùm viris, ſed etiam mulieribus ad fidem accedentibus. Res verò martyris adhuc maioris fiebant, vocationi rebus concinentibus, & ad maiora proficientibus. Perſpicuum enim erat eum frui ſpiritûs copioſa gratia, & eum famæ pennis in omnem partem peruadere, vt qui multos curauerit dæmoniacos, non mora temporis & difficultate, ſed ſignaculo ſolo diuinæ Crucis, & imperio facto in dæmones: cui tantum aberat, vt non parérent, vt illud quidem eo quamprimùm faciente recederent: tantùm autem orarent, nè ſubijcerentur ſupplicijs.

Impius iudex ſceleratam reddit animam.

Signo Crucis ſanat dęmoniacos.

Cap. 23. Poſtquàm autem Iuſtus exceſſit ex humanis, mittitur ab Imperatore Diocletiano ad regendam Palæſtinam Flauianus, qui erat quidem ipſe quoquè Italus, & honeſto loco natus in Italia, priore quidem nil æquior, immò verò morum peruerſitate & animi feritate & dicendi facultate ſuperabat priorem. Poſtquàm autẽ venit Cæſaream, accedentes ad eum quidam ex ciuibus, de Martyre ad eum retulerunt. Ille verò rem non differens, curat ſanctum ſtatìm ſiſtendum: Et, Quod eſt, inquit, nomen tuum? Ille autem: Quod primũ eſt, inquit, & neceſſarium, & quod tu maximè quæris, Chriſtianus. Vocor verò Procopius, ne hoc quidem habens ex hominibus, ſed ex Domini mei Ieſu Chriſti gratia & clementia. A te, inquit Præſes, ſolo fortaſsè ignoratur diuinus iuſſus Imperatoris, & quemadmodùm iubet vos ſacrificare dijs immortalibus: aut ſi non pareatis, grauibus ſubijci ſupplicijs, & ſic malè vita priuari? Mihi autem venit in mentem admirari, quemadmodùm cùm eò ætatis proceſſeris, adhuc ſuſtineas deſipere: quemadmodùm etiam alios ipſe docens, longè abſis vt ſapias. Deum enim dicere natum eſſe ex muliere, & ipſum crucifixum eſſe ab hominibus: deindè eum, de quo hoc fateris, adorare, non ſolùm eſt inſcitiæ, ſed propemodùm inſaniæ. Mihi ergò credens, ab hac vana deſiſte ſuperſtitione: nam & nos habebis, qui tuas priores excuſemus iniurias, & maiorem, quàm priùs, honorem conſequéris, & mihi maximè gratificaberis, à pluribus me liberans laboribus, & quę apud te verba fecimus, ea non fruſtrà eſſe facta oſtendens.

Flauianus Iuſti Præſidis ſucceſſor.

Cap. 24. Ad hæc magnus Martyr Chriſti Procopius, tanquàm volens maiorem oſtendere prudentiam aduersùs Iudicem, qui maiore vtebatur improbitate: Te quidem, inquit, oportebat, ô Præſes, opificem & regem cæli & terræ piè nôſſe, & eum ſolum credere eſſe verum Deum in immutabili natura & impatibili. Si autem vis ex mundanis, & ijs, qui ſunt apud vos, philoſophis diſcere, inuenies & Hermẽ cognomine Triſmegiſton, id eſt, termaximum, Socratemque & Platonem & Ariſtotelem, qui volunt eſſe vnum, & non multos deos. Et primùm quidem ante alios audi Hermen: (ſic enim habent ea, quæ ſcribit ad Aſclepium, illũ, inquam, medicum:) Dominus & effector omnium, quem Deum quidem vocandum eſſe duximus, prætereà ſecundum hunc fecit mundum, qui eſt & adſpectabilis & ſenſilis. Quoniam ergò hunc fecit primum & ſolum & vnum: ei autem viſus eſt pulchrior, & pleniſſimus omniũ bonorum: admiratus eſt, & eum valdè dilexit, vt fœtũ proprium. Vbì eſt ergò hîc multitudo deorum? Si enim non eſſet ſimplex Dei natura, ſed multiplex quædam & numeroſa, omninò in creatione ipſam quoquè, quæ creabatur, naturam diuiſiſſent: & alius quidem cælum conſtruxiſſet, alius verò terram, & mare alius. Sin autẽ tibi videatur, ô optime Præſes, eos factos eſſe poſtquàm productum eſſet cælum & terra, nè eos eſſe dicas deos, ſed res creatas. Etsì enim ipſum Solem adduxerimus, & Lunam, quòd in cælo appareant, & ordinatè certè & concinnè lumen inter ſe diſpertiti ſint: & ille quidem totum diem ſciat illuminare, hæc verò nocti lucem præbere: non tamen hoc priuilegium eorum tribuemus naturæ, ſed diuini potiùs & ab interitu alieni & beati numinis iuſſum eſſe dicemus: ſicque multiplex principatus reducetur nobis ad monarchiam. A Socrate

Aſclepij de vno Deo teſtimonium.

Attende ô lector diuinam martyrę doctrinã.

autem

autem & Heraclito reiecta est & abdicata simulacrorum adoratio. Atque hic quidem expellitur è ciuitate Ephesina: ille verò ab Athenienſibus cogitur bibere cicutam. Quos autem vos deos vocatis, & ante omnes venerandum illum Iouem ſupremum deorum, nónne is erat rex Cretenſium? Non eius ſepulcrum in hac vtiquè Creta fuit manifeſtum apud omnes? Quid verò? Non Neptunus quoquè primus refertur in catalogum piratarum, & prædo præſtantiſſimus, qui eſt apud vos deus, inter omnes cognoſcitur? Porrò autem eius quoquè ſepulcrum fatetur Calabria. Hæc pulchrè ſciũt, qui apud Græcos, & qui apud Romanos ſunt ſcriptores. Et quod eſt elegantiſſimum, non à Chriſtianis, ſed à ſuis proprijs accuſantur adoratoribus. Quoniã autem dixiſti Chriſtum natum eſſe ex muliere, & fuiſſe crucifixum, audi, ô Iudex, quodnam fuerit arcanum eius conſilium, & hoc nouum myſterium. Ex ijs autem, qui ſunt apud vos, ſapientibus, de ipſo & de eius aduentu dicam primùm prophetias. Vocetur ergò Sibylla, eaque mulier, & quæ celebrata fuit apud Græcos & Romanos. In tanto enim honore eam habuêre Romani, tantique eam fecerunt, non ſolùm vulgus, ſed etiam Reges, vt Tarquinius multis talẽtis eius libros emerit. Hæc ergò, quæ apud vos in magna habita eſt admiratione, in ſecundo ſuo libro, de ſuſcipiendę à Chriſto carnis conſilio, & de eius ortu ex Virgine, apertè hæc prædicit:

Iupiter rex Cretenſiũ.

Neptunus prædo inſignis.

Verbum quandò Dei ſummi eſt paritura iuuenca,
Clara die in medio ſtella apparebit ab ortu,
Nuncia permagni ſigni mortalibus ægris.
Magni tuncque Dei natus venturus ad ipſos
Eſt homines, geſtans carnem, aſſimilatus & illis
In terra, huicque Magi portabunt munera, nempe
Aurum, Myrrham & Thus: hæc omnia namque placebunt.

Sibyllæ de Chriſto vaticinium.

Iuuencam autem, appellat Virginem expertem nuptiarũ. Apud Hebræos enim Virgo & iuuenca eodem nomine ſignificantur. Rursùs autem eadem Sibylla in eodem libro hæc dicit de precioſa eius Cruce:

O felix lignum, Deus in quo extenſus, habebit
Non te terra, domus ſed erit tibi regia cæli.

Item de S. Cruce.

Neq; verò hos duos verſus ſolùm refert, ſed etiam totam fecit acroſtichidem Crucis venerabilis, per eam ſignificans ſecundum glorioſum ad nos futurum deſcenſum. Ità autem habet hęc Acroſtichis, Ieſus, Chriſtus, Deus, Filius, Seruator, Crux. Quòd ſi me parumpêr patienter audias, ô ſapientiſſime, ego tibi pauca dicã huius Acroſtichidis:

Iudicij ſignum eſt tellus ſudore repleta.
Ecælis veniet rex magnus, cuncta gubernans
Secula, præſens carnem & mundum vt iudicet omnem.
Viſu illum cernentque Deum infidi atque fideles
Sede altum, atque animis reddentem iura virorum.

Quòd ſi etiam vis quædam audire oracula Pythici Apollinis, & Ammonis, qui eſt in Lybia, & Dodonæi rursùs, & Pergameni, attende diligenter, & ſcies, Chriſtum filium Dei altiſſimi ab eis fuiſſe prædictum, venturum eſſe ad ſalutem & renouationem humani generis. Nam cùm Iaſon princeps eorum, qui dicuntur, Argonautarum, de templo, quod Athenis primùm conſtructum eſt in arce, ſciſcitatus eſſet Delphicum Apollinem, & dixiſſet: Prædic nobis, Propheta Phœbe Apollo: cuiuſnam erit hæc ædes, & ad quid futura ſit in poſterum: ſic reſpondit: Quæcunq; ad virtutem quidem & honeſtatẽ vos incitant, facite. Ego autẽ tres cupio Deum vnum regnantẽ apud ſuperos, cuius Verbum, ab interitu alienum, conceptum in ſimplice Virgine. Qui tanquàm ignitus arcus percurrens mundi medium, omnes capiens, eos adducet donum patri. Huius erit hæc ædes. Maria autem erit nomen eius. Cùm verò rursùs Battus hunc Apollinem de Deo interrogâſſet, reſpondit: Vnus mihi vim affert vir cæleſtis. Cùm paſſus ſit, Deus eſt, & non ipſa paſſa eſt diuinitas. Vtrunq; enim ſimul eſt Deus, & immortalis à patre ferens omnia, & omnia matris habens. Ex patre quidem habens vitam & vires: ex matre autem mortali Crucem, ſepulcrum, moleſtam & grauem contumeliam. Cuius etiam è cilijs aliquandò calidæ fundebantur lachrymæ, & quinque hominum millia ſatiauit quinque panibus: hoc enim volebat omnis homo: Chriſtus eſt meus Deus, qui eſt in cruce extenſus, qui mortuus, qui è ſepulcro venit ad polum.

Apollinis Delphici oraculum.

Item aliud.

Flauianus autẽ velutì irridens ea, quæ dicta ſunt à ſancto Martyre: Egregius, inquit, Cap. 24.

nobis exortus es Dei & rerum diuinarum expositor, vt qui cælestes feras claues & signacula. Verumenimuerò priusquàm te torquere incipiam, consulo tibi, vt cesses ab impijs his nugis: abneges autem hunc à ratione alienissimum Christianorũ cultum, & velis deincèps sentire cum Græcis, & parére legibus Imperatorum, honoresque & dona ab eis consequi. Quòd si nolis parére ijs, quæ tibi consulimus & suademus, hoc inuenies lucrum inobedientiæ, quòd cùm omnia tormẽta sustinueris, deindè etiam facies, quod iuberis. Sanctus autẽ: Quoniam, inquit, verum Deum ignorâsti, qui eum potes animæ intueri oculis, tu quidem macta & sacrifica corpora hominum, ea lanians & dissecans. Non enim sentis te mortuis offerre sacrificia, qui es mortuus, & lapis non minùs, quàm ipsi, & nullo sensu præditus. Ego autem sacrifico Deo meo sacrificium laudis per eam, quæ est in ipsum, confessionem & fidem. Si enim pulchra res est lapis, quem tu adoras, & tanquàm Deus est à te existimatus, noli eum secare & diuidere: & cùm eum in multas partes diuiseris, vnam quidem, tanquàm Deum adorare, & ei thus offerre & sacrificia: altera autem vti ad domum ædificãdam, quinetiam ad excrementa, & quosdam vsus profanos. Hoc ipsum autem sæpè fecisti in auro & ligno, & eis obtulisti sacrificium & thus. Cuiusnam est ergò sapientiæ, aut quodnam est arcanum in vestra religione, auro & ligno offerre sacrificia, & ea posteà in lutum proijcere: tãquàm Deum honorare, & deindè comburere: vitam petere & salutem à ligno putrido, & à lapide (proh dolor) nullo sensu prædito, quæ postquàm vos dijs similia effinxeritis, nihil habent amplius? Quamobrèm magìs esset rationi consentaneum, vt vos ferro sacrificaretis. Sed vides ipsum quoquè igni fieri mollius, & minus habere virium, quàm priùs. Quid ergò? Ignis vobis est Deus existimandus? Sed is quoquè extinguitur, quandò caret materia: nonnunquàm autem aqua quoquè eo euadit potentior. Cùm ergò oporteat relictis rebus materialibus, quę ad interitum per se inuicèm tendunt, puris factis & sola oratione eum, qui est verè Deus, colere: (Non enim igne opùs est, non lignis ad illius nutrimentum, neque omninò cæde animantium: nullius enim horum egena est diuina natura, immò verò nulla re omninò indiget: rectas siquidem actiones amat Deus vniuersorum: qui tantam in nos humanitatem ostendit & clementiam, vt vnigenitum suum filium dederit ad mortem, vt solueret dolores mortis, & æternæ vitæ conciliatricem nobis suam ostenderet resurrectionem) si tibi videtur, crede ijs, quæ dicta sunt: sin minùs, gladio in me intentato vtere.

Magna Procopij constantia.

Irridet idololatriç stultitiam.

Cap. 25.

Hæc cùm clara voce dixisset sanctus Præsidi & ijs, qui circunstabãt, mercedẽ huius dicendi libertatis, impietatis Prędes ei minatur: & imperat cuidam Archelao, vt stricto ense virum strenuum cõficiat. Cùm is autem alacriter, tanquàm non ad mortem, sed ad vitã vocaretur, seipsum præbuisset, lictoris manus fuit protinùs resoluta, & ipse vnà cum ense in terram lapsus, mansit cogitabundus. Hæc magno stupore affecerunt Flauianum, iubetq; vt eius manibus & pedibus ferro ligatis, seruetur in carcere. Magnus verò Christi Martyr, licèt ità se haberet, & ferro esset vinctus, sicut priùs, & humì iaceret, citra impedimẽtum ad Deum adspiciebat. Quamobrèm per orationem ad eum

Non potest lictor eum cædere.

Precatio S. Procopij.

ascendebat, & intelligentia eũ alloquens: Deus, dicebat, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui illuminâsti ea, quæ priùs erant obscura, & hanc quæ videtur, & eam, quæ sub adspectũ non cadit, creatam naturam ex eo, quod non erat, produxisti: qui tuum figmentum ad teipsum conuertisti, & non siuisti nos proficiscì post nostram insipientiam, agimus tibi gratias, & tuæ virtuti & sapientiæ Domino nostro Iesu Christo, per quem & secula fecisti, & nos lapsos erexisti, & cùm peccauissemus, ignouisti, & errantes reduxisti, in captiuitatem redactos, redemisti eius precioso & Dominico sanguine, iacentes suscitâsti, & mortuos viuificâsti. Gratias tibi, Domine, qui adeò supra merita nos dilexisti, quòd nos ad te aduocas & adducis, confirmans in fide, stabiliens in spe, illuminans in charitate, nos non prout nostra merentur peccata, puniens, sed nobis ex tua benignitate cõdonans, lenitate & tolerãtia iudiciũ differens, & per patientiam ad id, quod est melius, nos deducens. Te ergò inuoco, & tuũ filiũ vnigenitum, & sanctissimum tuum spiritum: audi me, & cõfirma me, & cursum meũ perfice: confirma in me quoq; indigno tuum testamentũ, & me libera ab insultu diaboli, seruans à fraude mali Præsidis: doce nos voluntates tuas & sanctas vias: & nè auxilium tuum nobis ademeris, neq; tuam disciplinam meis viribus grauiorem induxeris. Nos enim non possumus ferre ea, quæ aduersantur. Tu autem potes nos eripere ab omnibus, quæ obluctantur. Conserua nos ad vitam beatam & æternam, quæ est in repletione spiritûs sancti, in incorruptione & regno tuæ diuinitatis: vt inueniamur familiaritate

coniuncti,

coniuncti, & participes promissionum Christi tui. Ità est precatus,& rursùm vocem audijt eum confirmantem. Diuinitùs roboratur.

Cùm post sex autem dies sistendum curâsset athletam Flauianus: Antequàm, inquit,tuas carnes consumam,dijs sacrifica.Martyr autem: Corpus,inquit, meum torque,pro tibi similibus dæmonibus decertans. Præses verò : Non me iritabis, inquit, verbis tuis, vt breuem tibi exitum afferam : sed tuam patiar temeritatem. Nam etsi maleficijs tuis ensem auertisti, & spiculatorem exanimâsti, & nobis omnibus tenebras offudisti,non cessabo tamen te torquere per omnia membra,donèc te reddidero obedientem, & effecero, vt quamprimùm imperata facias. Extendatur ergò, inquit,loris subtilibus,& à terra tollatur à quatuor,& crudis neruis ei carnes lanientur, & ardentibus carbonibus eius dorsum impleatur.Insipientē enim iuuat flagellorum grauitas.Hæc cùm audijsset athleta, non modò non timuit magnitudinem supplicij, sed perindè àc si vellet apertè ostendere, se & id, & Iudicem despicere propter suam in Christum fidutiam,liberè eum cœpit insequi maledictis: Omnis iniquitatis,dicens, operarie,& ignis æterni nutrimentum,tu valdè peccans in veritatem, dicis me puniri tanquàm insipientem: non aduertis autem te ea mihi largiri, quæ sunt iucundissima, & maximè optanda. Quid enim ei, qui Christum amat, iucundius esse potest, quàm pati propter Christum? aut quid maius afferri lucrum, quàm pro eo labores susciperē?adeò vt verear, nè fortè cùm sciueris, quantam mihi afferas vtilitatem, à me puniendo abstineas,vt qui per ignorantiam inimico gratificeris. Contrà autē respondens Flauianus,quòd ei maiora afferens supplicia, flectet, & vt páreat efficiet, eum crebris & grauibus subiecit supplicijs. Cap.26. Mira animi fortitudo.

Et primùm quidem iussit, vt cùm obeliscos candefecissent, eos eius imponerent vulneribus,deindè sanctum eis confoderent. Vbi autem hæc patiens non magis castigabatur, quàm castigabat per tolerantiam eum, qui iudicabat, & maximè eius deos probris appetens,nō ferens ipse cor commotum animi perturbatione,aliud quoquè in tormentis excogitat.In eius,inquit,membra iam vstulata salem inijcite,&cùm obeliscos accenderitis, addite, vt vel sic cesset deos insectari maledictis, quos colunt Imperatores pro salute omnium. Christi autem martyr dupliciter sauciauit cor Præsidis,fortiter quidem ferens dolores, prudenter verò se gerens in responsis. Salutem enim, inquit, vocas perniciem, quam sanguiuori Imperatores humanæ naturæ attulerunt,dæmonum augentes potentiam, quos Deus citò mutabit, curam gerens hominum. Ille autem ira percitus, graue & alienum excogitat supplicium. Iubet enim afferri aram, & super eam extendi dextram martyris, ardentibus repletam carbonibus, eis thure impositō, vt si in manu dolorē sentiens, thus in aram immiserit, statim reputetur, vt qui dijs sacrificauerit,& libamen impleuerit.Atq; ara quidem erat posita,extensa autem erat manus martyris:thus tamen simul cum igne portabatur,& natura seipsam abnegauerat.Nam vrebatur quidem manus longo tēpore,& ignis operabatur:mens nanque,quæ eam confirmauerat,tenebat immobilē.Quicunque aderat,obstupescebat:error labefactabatur,pietas confirmabatur,Christus glorificabatur,& afficiebatur pudore diabolus. Cap.27. Atrocissimis afficitur cruciamentis. Inuicta eius virtus.

Stabat Martyr cælum intuens,gemitumque & lachrymas emittens,& ei,qui dederat tolerantiam,velutì agens gratias : Tenuisti,dicebat,dexteram meam,& accinxisti me virtute ex alto, & non impiè egi à Deo meo. In me, Deus,vota,quæ reddam, laudationis tuæ. Quoniam liberâsti animam meam à morte, oculos meos à lachrymis, & pedes meos à lapsu. Cùm esset itaq; Iudex animo valdè perplexo propter fortitudinem Martyris : Quoniam,inquit,dicis te à tormentis nihil affici, vndenàm gemitus & lachrymæ? Absit, inquit, ô tu verè digne lachrymis, vt ego fleam propter labores corporeos. Sed quoniam hoc corpus est lutum,lutum omninò, quod accedit ad calorem, solet aquam distillare. Alioquì autem tuam quoquè defleo animam, quòd cùm dęmones colere statueris & impios Imperatores,à Deo defecisti,& cum eis igni æterno es tradendus. Cap.28. Psal.17. Psal.55. Respōsis & tolerantia Iudicē confundit.

Carcer post hęc verba sanctum accipit.Deindè Iudex scelerata meditatus,iubet eū suspendi manibus, & perforatos duos maximos lapides suspendi ab illius pedibus, vt grauitate lapidū omninò conuellerentur & dissoluerētur eius compages. Postquàm autem eo quoquè tormento vidit eum superiorem,rursùs ad aliud adspexit supplicium, tanquàm non propter generosum animum Martyris, sed propter leuitatem eorum, quæ infligebantur, ipse videretur superior. Iubet itaque ei fieri clibanum, & quamma- Cap.29. Magni cruciatus eius.

quammaximè accẽdi: in eum verò injici Christi athletam. Cùm autem introduceretur, & se diuina Crucis figura signâsset, precabatur. Et dum eo adhuc precante labra mouerentur, flamma fuit dispersa: & cùm ministros circuncircà compræhendisset, id faciebat, quod est sibi à natura insitum: adeò vt qui adspexerant, eo quod factum fuerat obstupefacti, clamarent Præsidi: Quàm ocyssimè cõsumatur: tota enim ciuitas veniet in periculum, nè euertatur eius maleficijs & incantationibus. Atq; tunc quidem Præses ipse quoquè plenus metu & admiratione, emittit athletam in Prætorium.

Stupendum miraculum.

Cap. 30. Postquàm verò aliquot dies præterijssent, eum condemnat, vt vitam finiat gladio. Cùm autem veniſſet Martyr ad locum constitutum, petit ab eo, qui ipsum erat interempturus, gratiam paruam & vltimam, & quam homo inimicus præbere non distulerit: nempe vt liceat se dare orationi, deindè mori. Et ille quidem dedit: ipse verò ad Orientem adspiciens, & in cælum tollens oculos, precatus est, vt ciuitas quidem custodiretur ab insidijs aduersarij, & vt totus populus eius meminisset: curarẽtur autem ij, qui morbo laborabant: viduis verò & orphanis implerẽtur, quæ eis deerant: ijs autem, qui iniuria afficiebantur, daretur relaxatio: ijs qui affligebantur, auxilium: ijs qui fracti erant, vt erigerentur: ijs, qui aberrabant, vt conuerterentur: & vt salui essent ij, qui eius facerent commemorationem, & vt omne malum fugerent. Hæc autem orauit, & vocem audiuit de cælo, simul quidem eum reddentem certiorem, perficienda esse ea, quæ petiuit, & pronunciantem eum esse hæredem regni cælorum. Hæc cùm audijsset, collũ porrigit, & gladio ei caput amputatur: idq; cælesti statim corona coronatur, cùm hymnis in Deum adhuc esset intentus: quos cum intelligentibus Virtutibus intelligenter cantaturus, ascendit in cælum octauo mensis Iulij.

Precatio eius sub mortem.

Cælitùs vocatur à Domino.

Quidam autem ex fratribus noctù aduenientes, sacrum eius corpus auferũt, cumque vnguentis & aromatibus odoriferis referssissent, & pulchrè composuissent, in venerando loco deposuerunt, glorificantes Patrem & Filiũ & Spiritum sanctum, vnam & veram diuinitatem: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

VITA ET MARTYRIVM SANCTORVM KILIANI EPISCOPI, COLOMANNI PRESBYTERI ET TOTNANI diaconi, *vt in perantiquis MS. voluminibus habetur.*

PROLOGVS AVTHORIS, CVIVS NOMEN *necdùm reperi.*

SAnctorum martyrum certamina quotiès ad memoriam redeunt, mentem ardore compunctionis afficiunt. Quo fit, vt fraternę charitati multum videatur impẽndere, qui martyrum historias stylo studet memoriæ cõmendare: & quanuis culpis retardantibus, iter ipse rectitudinis necdùm valeat assequi, at tamen in patriam tendẽtibus veritatis tramitem monstrat: alioquì sanè miserrimus futurus, si feliciter nauigantibus portum salutis inuideat, dum patitur ipse damna periculosæ nauigationis. Itaque beatissimi martyris Kiliani ac sociorum eius gesta, prout possumus, literarum notis assignare curamus, vt fraterna studia ad amorem boni operis incitemus: & quia phialam fratribus exhibere nõ possumus, saltem cyathum offerimus.

NARRATIO.

8. Iulij. Cap. 1. Frequẽs est apud Scriptores quosdam, vt Scotiã pro Hibernia dicant.

BEATVS Kilianus è Scotorũ genere nobilibus ortus parentibus, diuinæ gratiæ factus est nobilitate clarissimus. Scotia, quæ & Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, fœcunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior: è quibus Columbano gaudet Italia, Gallo ditatur Alemania, Kiliano Francia Teutonica nobilitatur: qui, vt diximus, nobili prosapia editus, & in ipsa pueritia liberalibus studijs traditus, simul cum literarum incrementis diligenter cœpit indagare veritatis viam, & tandèm, diuinalium præueniente gratia, spretis humanarum literarum studijs, cunctisque huius mundi illecebris, monasterium petijt,

petijt, abnegansque semetipsum sibi, tulit crucem suam, & secutus est Christum. In monasterio igitur degens, quantæ obedientiæ, quantæ frugalitatis, quantæ in vigilijs & orationibus instantiæ fuerit, vitæ præsentis terminus declarauit. Quanuis enim martyrij palma per gratiam magis, quàm per meritum constet, at tamen bonis operibus adimpletur. S. Kilianus fit monachus.

Videntes autem fratres monasterij in virtutum profectibus beati viri perseuerantiam, primò eum per Ecclesiasticos gradus ad presbyteratûs officiū precibus asscendere, deindè eiusdem monasterij gubernandi curam suscipere coegerūt. Ille verò sciens perfectionem charitatis sine proximi dilectione cōstare non posse, apud suos aliquādiù se detineri passus est, vt fratrum prodesse posset vtilitati, imitatus Apostolum, cupientem anathema fieri à Christo pro fratribus & cognatis suis secūdùm carnem. Veruntamen cùm fama beati viri longè lateque crebresceret, metuēs ipse, nè popularis fauor maculā aut labem aliquam sibi adferret, cœpit meditari, quemadmodùm posset notos & propinquos relinquere, & longè remotas petere regiones, vbi obscurus fama & vilis genere haberetur, sicque liberiùs cultui diuino vacaret. Postquàm igitur deliberatum illi fuit atque constitutum, discedere è natali solo, accitis socijs, in quorum mentibus idem feruor dilectionis ardebat, cum ijs in vicinā Scotiæ Britāniam peruenit: eamq; nō longa nauigatione præteriens, Gallias attigit. Indè profectus est in Germaniæ prouinciam, quæ ab incolis terræ illius orientalis Francia vocitatur, ibique in oppido, quod lingua illorum Vuirtzburg dicitur, morari constituit, non veritus incredulæ gentis feritatem, quippe qui animo intrepido coronam martyrij appeteret. Interim tamen à verbo prædicationis abstinuit, donèc se Romano pontifici præsentaret, vt apud Romanam sedem, & integrum Christianæ religionis dogma, & licentiam prædicandi acciperet. Cap. 2. Fit presbyter & præfectus monasterij. Rom. 9. Venit Herbipolim. Nota obseruantiam erga Roman. pontificē.

Hibernia siquidem olim Pelagiana fœdata fuerat hæresi, Apostolicaq; censura damnata, quæ nisi Romano iudicio solui non poterat. Itaq; vir sanctissimus coram Primate Apostolicæ sedis eiusdemq; ministris, vt ipsi semina diuini verbi gentilibus erogare liceret, studio diuini amoris expetiuit. Tunc autem præerat Romanæ Ecclesiæ Conon pontifex, humanis diuinisq; literis pollens, pontificali officio cōgruus, in ordinandis Ecclesiasticis rebus discretor idoneus. Is audita fide iam dicti viri charitatis nexibus illigata, Deo quidem gratias egit, illi verò sese charitatis beneuolētia impertiuit, exultans semina diuini eloquij ab insularibus & longè positis doctoribus propagari. Erat, inquam, apud egregium Pontificem non modica exultatio, quòd cerneret paulatim euacuari fraudes antiqui hostis, crescentibus ministris diuinæ operationis. Itaq; consensu totius vrbis beatissimum virum in præsulatûs officio constituit, quô & chrisma conficere, & ecclesias dedicare, & sacros ordines conferre irreprehensibiliter valeret. Atq; his ità peractis, dimisit eum, monens vt cœpto operi insisteret, à Domino parato sibi præmio æternæ retributionis. Cap. 3. Hibernij Pelagiana hæresi olim fœdati. Ordinatur Episcopus.

Beatus igitur Kilianus Vrbe egressus, emenso itinere longissimo, cum Colomanno presbytero & Totnano Leuita, ad locum sibi destinatum peruenit. Veniēs autem ad prædictum oppidum orientalis Franciæ Vuirtzburg, non eum, quem priùs, in ea prouincia Ducē inuenit, sed alium, Gosbertum nomine. Cœpit ergò venerabilis vir paulatim diuini verbi pabula incredulis populis ministrare. Tantam enim gratiam Dominus ei cōtulerat, vt breui tempore & gentis idioma perdisceret, & eis ipsorum lingua veritatis semina iactaret. Mirabantur autem omnes non solùm doctrinæ nouitatem, sed magnam quoquè eloquentiæ vim & copiam. Porrò sermonis facundiam, virtutis efficacia comitabatur. Impletum est in illo, quod veritas Apostolis promisit: Ego, inquiens, dabo vobis os & sapientiam. & item: Opera, quæ ego facio, & vos facietis. Cap. 4. Herbipolis Franconiæ oppidum. Luc. 21. Iohan. 14.

Sed cùm iam diuini eloquij semina succresceret, & in plebe sensim minuerentur errores gentilitatis, vsq; ad principes populi, sancti viri fama perlata est, adeò vt ipsum quoq; Ducem prouinciæ non lateret: qui sanctum virum sibi præsentari iussit, experiri cupiens, quænam esset hæc doctrina, quam prædicaret, hactenùs ipsi incognita. Erat verò is Princeps magno ingenio præditus, licèt gentilitatis erroribus fœdatus. Vt autem ad eum peruenit vir beatus, cōstanter veræ dogma religionis ei cœpit proponere, docens vnum Deum esse in personarum trinitate, visibilium & inuisibilium creatorem & authorem, per quem rationalis creatura, inuidi hostis fraude decepta, sit misericorditer reparata. Princeps verò admirans tantam viri constantiam, & sermonum Cap. 5. Gosbertus Dux Franconiæ.

monum insuperabilem veritatem, quia, vt diximus, naturali pollebat ingenio, veris se sententijs superatum videns, ad tempus eius distulit auditionem, volens crebra apud se tractare inquisitione, vtrùm eius, quē Kilianus prædicabat, vel Dianæ potiùs cultus præferēdus esset. Diana nanq; apud illum in summa veneratione habebatur. Interim egregius vir iugi instantia connitebatur Domino lucrari animas, quas diabolus perdere volebat. Ità lucerna super candelabrum posita, omnibus resplendebat: & ciuitas in monte constituta, ab omnibus videbatur. Porrò Dux cernens egregij viri perseuerantiam, secretò venit ad eum, cupiens doctrina eius instrui, vt cognito veritatis tramite, declinare posset anfractus erroris. Sic igitur à beatissimo viro catholicæ fidei documentis diligenter instructus, proximo Dominicæ resurrectionis die cum multis alijs dato nomine, aqua lotus baptismatis, absolutionem pristini promeruit erroris: atque ità factum est, vt tota penè Orientalis Franciæ prouincia, relicto dæmonū cultu, diuinæ religioni operam daret.

Matth.5. Dux Frāconiæ credit & baptizatur cū multis alijs.

Cap.6. O beatissimum virum, Apostolicæ dignitati comparandum. Ad iudicium nanque Domino veniente, Petrus Iudæam, Andreas Achaiam, cæteriq; secum diuersa regna trahent: inter quos beatus Kilianus Teutonicam Franciam ducet. Quanta erit tunc exultatio patris & prolis in patria, quandò omnibus mundi superatis periculis, nec memoria vlla erit tribulationis? Sed iam tempus est, vt ad beati viri sociorumque eius martyrium succinctè referendū veniamus, ità tamen, vt moderata breuitas & studioso lectori satisfaciat, & desidioso non pariat fastidium. Dux Gosbertus assidua adhortatione beatissimi præsulis ad meliora in dies proficiebat, sed coniugem habebat pro ritu gentilitatis, quæ quōdàm fratri ipsius matrimonij iure fuerat copulata. Hęc * Geila dicebatur. Eas nuptias præclarus vir idcircò noluit in ipsis fidei initijs prohibere, nè Dux ea re absterritus, susceptæ fidei pœnitentia duceretur. Sic & Apostolus in fide necdùm perfectis dicebat; Tanquàm paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam: perfectorū enim est solidus cibus. Distulit ergò egregius martyr in aliud tempus, quod grauius nouerat: simulq; diuino reuelante spiritu, sciens huius rei occasione sibi & socijs suis conflari martyrium, vt multis interea prodesset, non ilicò tale voluit damnare cōiugium, licèt cuperet dissolui & esse cum Christo, Apostolum in hoc quoq; imitatus, qui in sporta per murum à fratribus dimissus est, non quòd mortem timeret, sed vt multis ante mortem prodesset. Verumenimuerò cùm die quodam venerabilis præsul Ducē familiariter alloqueretur, dixisse fertur inter cætera; Fili mi, quem per Euangelium Christo genui, gaudeo valdè profectu fidei tuæ: sed multùm mouet me, quòd illicitis nuptijs tenéris implicatus, nec mediocriter formido, nè à recto itinere tali coniugio retarderis. Legitur enim in sapientissimo Salomone: Qui in vno offendit, multa bona perdit. Iacobo Apostolo illi subscribente, dum ait: Qui totam legem seruauerit, offendit autem in vno, factus est omnium reus. Porrò in baptismate innouatur homo, idq; non ex quadam suî parte, sed totus. Vt autem totus innouari possit, nihil pristini erroris retinere debet.

*Alij Gisilā, alij Geilanā vocant.

1.Cor.3. Hebr.5.

Act.9.

Eccles.9. Iacob.2.

Cap.7. Audiens hæc Princeps, primùm hæsit stupore: deindè alta suspiria trahens, (valdè enim diligebat eam, quam habebat vxorem) demùm tale fertur dedisse responsum; Audiui pater, te docente, monere Dominum Iesum, nihil ipsius amori vt anteponamus, non patrem, non matrem, non filios, non vxorem. Et idcircò quanuis vnicè diligam iunctam mihi vxorem, at illi tamen diuinum præpono amorem. Sed nunc mihi ocium non suppetit inquirendi, vtì eam possim à me dimittere: festino enim contra hostes nostræ publicæ rei. Cùm autem reuersus fuero, inuenta opportunitate dimittendi, separabor ab illa. Hæc verò cùm ad aures Geilæ peruenissent, (Quis enim fallere posset amantem?) graui incanduit ira, perindè vt catulis raptis leæna, diuque secum bacchata, ex eo cœpit quærere opportunitatem sanctos illos viros extinguendi. Neque enim absente marito, tanto cessaret cardine rerum. Felix Kiliane, qui Eliæ & Iohanni dignus es comparari. Elias Iezabelis insidias pertulit, Herodiadis fraude Iohannes martyrium accepit: tu Geilæ æmulatione trucidaris: tamen vna omnibus causa est laboris, testificatio veritatis. Elias non nuptias prohibuit, sed mulieris improbitatem damnauit: at ideò euasit, quòd eum abscōdit Dominus. Iohannes & Kilianus quia nuptias illicitas repræhenderunt, fœminea virulentia mortem perpessi sunt. Nulla enim bestiarum feritas in hoc mundo æquiparari potest mulieri malæ. In huius rei exemplum proferri possunt duo omnibus alijs viri incomparabiles: Samson inuicti roboris dux Israëliticæ plebis, & Salomon inexhausta sapientia laudabilis: quo-

Geila Ducis cōiunx meditatur cædem S. Kiliano.

Iudic.16. 3.Reg.11.

lis, quorum vterque fœmineis fraudibus euersus est: hic idola colendo, ille, vndè posset priuari sua fortitudine, aperiendo. Nulla igitur bellua comparari potest malę mulieri.

Sed ad id, vndè digressi sumus, reuertamur. Nefanda mulier, de qua nobis est sermo, callida meditatione perquirebat, quemadmodùm sine populari strepitu & vulgi cognitione sanctos viros posset tollere è medio. Armabatur enim iræ impatientia & libidinis furore: & quia diabolus iniqua cupientibus fomenta malitiæ subministrat, inuenti sunt duo administri crudelitatis eius, qui promitterent se satisfacturos Geilæ desiderijs, si munera darentur ipsis pro tanti perpetratione sceleris. Ità factum est, vt accepto nefandi operis præmio, voto responderint fœmineæ crudelitatis. Solebat beatissimus martyr Kilianus post paruam dormitionem necessitatis, vigilare ad studium propensæ orationis. Quadam verò nocte cùm leues carperet somnos, ità vt nec dormiret integrè, nec vigilaret apertè, apparuit ei vir habitu formaq; pulcherrimus, qui diceret; Amice Kiliane, surge: nolo te diutiùs laborare. Quantaxàt certamine tangéris, & sic victor iugiter mecum eris. His dictis, abscessit. Euigilās autem egregius vir, intelligens diuinam eam esse visitationem, conuocatis fratribus, inquit; Fratres, vigilemus: citò aderit Dominus, & pulsabit ianuam. Cauendum nobis est, nè nos somno torpentes inueniat. Addamus oleum lampadibus, dum tempus est, nè si fortè defecerit, tunc incipiamus quærere, quandò nō poterimus inuenire. Illis itaq; circa medium noctis orationi vacantibus, carnifices strictis gladijs locum, in quo orabant, penetrârunt. Quos cùm sacer vir intuitus esset, ait; Amici, ad quid venistis? Vos implebitis prę-ceptum: nos cursum consummabimus. His dictis, interfecti sunt, ibiq; terræ mandati, nè quis rem gestā scire posset. Vestimenta quoquè, cum quibus diuina peragebāt officia, sacriq́ue libri, cum illis defossa sunt, nè quod indicium nēcis eorum extaret: sed clàm discessisse putarentur causa solitæ peregrinationis.

Cap. 8.

Visio S. Kiliani.

Matth. 25.

Cæditur S. Kilianus cū socijs.

Erat tamen nobilis quædam matrona, Burgunda nomine, quæ à principio prædicationis eorum sanctis viris adhæserat, habens cellulam iuxta oratorium sanctorum, quò faciliùs diuinis laudibus interesse valeret. Hæc intenta vigilijs, quæ facta fuerant, diligenti studio inuestigauit, recedentibusq; carnificibus, linteolo mundo fusum sanctorum sanguinem collegit, ac terræ diligenter infodit, vigilijs & orationibus iugiter vacās, vbì sanctorum corpora obruta nouerat, excolebatq; locum veneratione, qua poterat, sed occultè, nè, sicut posteà factum est, Geilæ iussu remouerētur. Ea enim sceleratissima mulier stratis plancis stabulum equorum in loco, vbì sancti martyres humati fuerant, fieri iussit, nè quo indicio sacra corpora proderentur. Ferunt autem ab ijs, qui tunc fuêre, posteris relatum, iumenta eo in stabulo manentia super sepulcra martyrum nec stercus, nec vrinam reddidisse, honorē martyribus exhibētia: vt quod de capite propheta vaticinatus est, id in eius membris quoq; cerneretur. Cognouit, inquit Esaias, bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autē me non cognouit. Tali ergò modo sanctorum corpora hominibus propemodùm ignota mansissent, nisì Burgunda, quam diximus, in extremo vitæ posita, quibusdā fidelibus, vbì condita essent, reuelâsset.

Cap. 9.

Burgunda mulier sanctorum sanguinē colligit linteolo

Esa. 1.

Contigit autem, vt Dux à bello reuerteretur ad locum, in quo sanctos viros reliquerat: cumque eos non inueniret, studiosè perquisiuit, quādò & qua causa recessissent, quóve profecti essent. Tum vxor eius, veneno malignitatis deprauata, modò rubore perfusa, modò pallore affecta, aliās confidentia animata, multos anfractus suæ nequitiæ & fraudi prætexebat, dicens non se eos custodiendos suscepisse, neq; ijs custodes adhibuisse: pro sua voluntate illos & venisse & recessisse, vt peregrinationis suę institutum sequerentur. Sed quem fœmineæ voces non emolliunt? quem à statu rectitudinis non retrahunt? Credulus itaque verbis suæ coniugis princeps, nonnihil à cœpta inquisitione remisit. Sed iuxta Dominicam vocem, Nihil opertum, quod non reueletur, & occultum, quod non sciatur. Cùm ea, quæ facta fuerant, paulatìm obliuioni darentur, vnus eorum, qui sanctos viros gladio peremerat, subitò à dęmone arreptus, ingenti voce clamare cœpit; Kiliane, acriter me persequeris. Igne enim consumor: quod feci, celare non possum. Video imminere mihi gladium, tuo sanguine respersum. Talia diù vociferans, & proprijs se dentibus lanians, à præsenti migrauit ad pœnas æternas. De talibus quippe scriptum est; Duplici contritione contere eos Domine. Alter verò cædis sanctorum conscius, in rabiem versus, gladio se petijt, effusisque viscęribus, per tormenta præsentis temporis ad æterna peruénit. Quisnam

Cap. 10.

Matth. 10.

Percussor martyrum sese prodit, arreptus à dæmone.

Ierem. 17.

Geilā occupat dæmon & secum ducit in tartara.

Geila tibi cernenti talia sensus tūc erat infelix? cruciatibus aucta furebas. Non multò pòst & ipsa bellua, de qua loquimur, à dæmonibus arrepta, quanta poterat voce clamabat; Iustè torqueor, quę sanctis viris tortores adhibui? Rectè crucior, quę cruciatus illis paraui. Acriter instas Kiliane, ignem accendis Colomanne, fomenta ministras Totnane. Sufficiat vobis vicisse: nimis vestras vlciscimini iniurias. A calice Kiliane díceris: sed valdè amara mihi pocula infundis. His dictis, miserabiliter vexabatur, ità vt à multis teneri vix posset. Tandèm cum magno cruciatu ad cruciatus diabolo paratos migrauit. Cernimus impletum, quod Veritas in Euangelio dicit; Dominus non faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Amen dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.

Luc. 18.

Gosbertus Dux à seruis proprijs interimitur.

His ità gestis, aiunt Gosbertum à suis seruis interemptum, filiumque eius principatu deiectum, cognatos affinesq; eorum à contribulibus tanta perpessos, vt vix aliqua eis Reipublicæ dignitas ea in prouincia relicta sit. Quæ autem horum causa fuerit, vtrùm quòd fidem rectam colerēt, ab ijs, qui ab ea deuiārant, talia passi sint: an quòd post cædem sanctorum martyrum à veritatis tramite recesserint, vindictam hanc diuinitùs illatam pertulerint, viderit ille, quem nullum latet secretum, modò nos nihil eiusmodi asseramus, quod incompertum habemus.

VITA SANCTÆ LANDRADÆ VIRGINIS, AB THEODORICO ABBATE CONSCRIPTA.

PROLOGVS AVTHORIS.

NEmo qui dubitet, ad gloriam omnipotentis spectare, gesta Sanctorum oblita aut abolita, recolligere aut propagare. Quasì enim in quandam speciem futuræ messis huiusmodi grana iaciuntur, & iacta vberiori segete luxuriant & recolliguntur, cùm auditor studiosus aut extenditur in bonis, aut prohibetur à malis. Hoc studio accensa olim * priorum licentia, non modò in proprijs, sed etiam in peregrinis desudauerunt studijs: vt Cicero in Oeconomico Xenophontis, Virgilius in Iliade Homeri, Terentius in Comœdijs Menandri. Quæ omnia etsì mulcent corda audiētium, compertū est quantùm prosint benè intellecta ad correptionem delinquentium. Cæteros vt taceam, quis non miretur feruentissimum illius Ptolemæi regis studium? cui cùm non sufficerent omnia Græcorum gymnasia, auditum est, quo sudore, quo sumptu, quibus stipendijs comparauerit vel extorserit ingenia eorum, quos appellant Septuaginta. Hos omnes noster Hieronymus quodam volatu supergressus, literas, velut fugientes toto orbe, persequitur, aususque ingredi densissimam Hebræorum vel Chaldæorum syluam, infinito labore vsque ad dentium sectionem, cum Amos propheta sycomoros vellicat: fractoque nucleo & peregrina captiuata litera, pugnacem Herculi de manu extorquet clauā, multorumque annorum sudores Latinis importans ærarijs, alienos labores nostros vsus facit. Innumerabiles præterea alij hoc studio arsêre, qui, vt ait Daniel, ad iustitiam erudiunt multos, & velut stellæ in perpetuas lucent æternitates. Sed quò hæc tam longo repetita principio? Videlicet, vt ostendam non proteruè, aut mollibus delectatum rumusculis me ad scribendum prouocari: sed sola charitatis intentione, quod nequeo, conari. Neq; enim nullius laboris est, priùs dicta aliter dicere, & vetera in nouum auditorium reportare, vbì nulla hominum species & discolor vsus. Aggrediar tamen vna lucubratiuncula vitam beatæ virginis Landradæ, vobis petentibus vt satisfaciam, & cæteras exemplo admirabilis fœminæ ad virtutem vt accēdam, eiusq; meritis saltem aliquam debiti mei merear veniā. In ferculo enim nostri Saluatoris columnæ argenteæ, asscensus purpureus, media constrata charitate propter filias Hierusalem. Eapropter etsì nitorem eloquij, aut ardorem necdùm attigimus martyrij, saltem ad medium suspiremus strati: vt qui nec columnæ alios portando, nec purpura sumus pro veritate moriendo, medium tamen occupemus, vera rectè credendo, & recta verè scribendo. Satiùs enim est, per huiusmodi detegere ingenium, quàm per Aonios montes & Heliconis vertices, vt poëtæ canunt.

for. * prisco rum

Amos 7.

Dan. 12.

Cant. 3.

VITAE

VITAE HISTORIA.

CAP. I.

POST glorioſum igitur Dominicæ reſurrectionis triumphum, accenſo quaquauersùm igne illo, quem Dominus Ieſus venit in terram mittere, & voluit vehementer accendi, non modò viri, ſed & fœminæ admirabili illo omnipotentis amore vſq; ad contemptum mortis incaluêre. Non ætas, non ſexus, aut quicquid poteſt illicere aut blandiri, currẽtem Dei morabantur. Ridebant aſpera, calcabant proſpera, & pleni ſpe immortalitatis, paſcentem in meridie dilectum, toto conatu, dum vſq; appræhenderent, perſequebantur. Tormenti occaſio ſi deeſſet, ſecum ipſi pugnabant, & aliam legem in membris ſuis repugnantem legi mentis, gratia Dei per Ieſum Chriſtum quotidiano ſui cruciatûs martyrio expugnabant. Ex hac probatæ Chriſti monetæ maſſa, egregiæ virtutis imago virgo fuit Landrada, contra ipſum ſuperbiæ gigantem diabolũ pugnaciſſima: virginibus quidem imitabilis, ipſiſq; viris admirabilis. Atque vtinàm ad exemplar talis fœminæ viri ſe extenderent, & ſenectus vel coacta redderet, quod ſponte profitetur adoleſcentia. Francorum ſoboles, & eorum, quos Maiores domûs appellant, inclyta proles, totam priorum progeniem à ſtirpe ſuis meritis nobilitauit & ornauit. Taceo, quòd in matris vtero benedicta, antequàm nata: priùs electa, quàm cõcepta: abuſque incunabulis ſtatìm Chriſtum ſubintelligere, & quibus licebat motibus infantiam deteſtari, & neſcio quid diuinius ſtudebat ſapere. Vnica parentibus, eoq; magìs affectuoſior: iam in ea erat videre ætate, quanta poſtmodùm vas illud repleretur ſpiritûs ſancti gratia & vbertate. Clotarius quartus à * Ludouico, quẽ beatus Remigius baptizârat, trium regnorum monarchiam eo regebat tẽpore, Burgundiæ, Neuſtriæ & Auſtriæ: Pipinus Carlomanni filius cum viro Dei Arnulpho, poſteà Metenſi Epiſcopo, Maiores erant domûs, glorioſiores ſuper hac nupèr natæ neptis ſuæ ſanctitate, quàm ſuper eius, cui principabantur, regni cura & moderamine.

Iulij 8.

Luc. 12.

Currẽtes in ſtadio Dei nulla debet morari aduerſitas.

Cant. 1.

Rom. 7.

Landradæ genus.

*Idẽ etiam Clodoueus dicitur.

CAP. II.

DEcennium eius nunc prætereo, quod totum tanta percucurrit pietate & gratia, vt nutritores ſuos quotidiè videretur incitare ad religionis ſtudia. Ad ea venio, quæ poſteà proprio ſudore elegit, arripuit, tenuit & perimpleuit. Inſtabant parentes vnicam ſuam nuptui tradere, recuperaturi fœcunditatem in ramo, cuius erant experti iacturam in trunco. Illa ſtatìm, velut ſi iam ex ipſius ſui ſponſi ore audîſſet: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum & domum patris tui, &c. reiecto vultu, ea qua decebat, reſpõdens indignatione, nuptias, matrimonia, nouem mẽnſium faſtidia, ipſius horæ pericula, & cætera, quæ ſequuntur, incommoda, tanta perorauit grauitate, vt ipſos penè parentes admonuerit de continentia & libello repudij.

Pſal. 44.

Reſpuit nuptias.

CAP. III.

ABhinc ſpretis omnibus, & vnius cellulæ clauſa anguſtijs, paradiſi perfruebatur latitudine, eodem ſolo orans & recubans, eademq́ue anguſtia, ſicco pane & aqua magìs prouocans quàm reſtringens eſuriem. Inter huiuſmodi virtutes & infirmi huius corporis caſtigationem, caſtitatem ſi prædicem, vt ſuperfluus repræhẽdar. Balneas ignorauit, mollia ſtrata, etiam febre cùm æſtuaret, abhorruit. Cilicio obuoluta, in nuda humo Chriſti miles exercebatur: quod peccâſſe quis poterat, velut ſi iam ipſa quoquè peccâſſet, in ſe vindicans, & alieni delicti pœnas luens.

Mira eius abſtinẽtia.

Vitæ aſperitas.

CAP. IIII.

MArtinus eo tempore Romæ, Remaclus Traiecti verbo & opere peruigilabant in cura ſacerdotali: Trudo in Haſbania in tyronem Chriſti caleſcebat. Horũ accenſa virtutibus, per momenta aut patriam deſerere, aut eremum deſiderabat inuolare. Interìm nunquàm ſine lachrymis, nunquàm dies aut noctes ſine afflictionibus habebat cõtinuis, dicens cum Pſalmiſta: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Paulos & Antonios ſemper habens præ oculis, ſola & incomitata penè inuaſerat ſolitudinem, ſi nõ aut ætas, aut quos paſcebat, pauperum cura pedem eius tenuiſſent. Nullus enim clericorum, nullus inopum eius

Pſal. 6.

Liberalitas in pauperes

eius euasit manum, quin aut cibo sustentaretur, aut vestibus eius obuolueretur. Quorum enim cellas non intrauit? quorum pedes ipsa non lauit? Mira intentio, & difficilis in hoc tali sexu fortitudo. Forma supra hominem augustiore, & reliquis omnibus quadam maiestate decoris excellentibus, ornatum suum ipsa reprehendere, & vili aliquo palliolo totum corpus suum obtegere: vt qui eam vidisset, non ipsam, sed vltimam crederet ancillarum. Ocium labore castigabat manuum, vigilijs dedita vltra humanum modum.

Habitûs vilitas.

CAP. V.

RETractat rursùs de eremo, & quæ omnia iam pro Christo reliquerat, totũ id frustrà reputat, si non seipsam quoquè abneget & relinquat. Ibì verò Crucis erecto vexillo, expansisque omnibus nauigij sui velis, inuitis parentibus, reclamante familia, saltum, quem à feritate inhabitantium belluarum, Belluam vocant, inuadit, erectoq; propria manu breui tugurio, ingreditur, & pugnatura cum diabolo, nescio quæ diuiniora & vltra hominem pugnæ genera aggreditur. Gloriabatur cõtubernalem se factam Eliæ & Iohannis, quorum alterum corui, alterum mel sylueſtre & locusta pauerunt. Vrsorum & aprorum, cæterorumq; id genus cohabitationes tanta securitate ridebat, vt putares eam illud Iob dicere: Frater fui draconum, & socius struthionum. Habebat tamen & curam pascendi gregis, non vt esu carnium, cuius ab adolescentia nunquàm vel tenuem gustum attigerat, delectaretur, sed peregrinis & pauperibus hospitio receptis vt solatiaretur.

Petit desertum locum.

3. Reg. 17. Matth. 3. Iob 30.

CAP. VI.

PVer officialis in pascendo pecore dum occupatur, irruentibus tenebris, nocte ingruente, dum per auia porcos prosequitur, ipse quoquè sano quodam errore impeditur. Peruigil enim dum medias noctis agit excubias, eleuatis oculis, arrectis auribus, more illorum Euangelicorum pastorum illustratur. Horrebat à latere veprium densitas, asperitate inaccessibilis, & neglectu intractabilis. Super hunc locum lumen inprimìs cælicum videt, posteà cum lumine cantum exaudit angelicum. Stupebat seipsum, & quid rei portenderet maiestas, tremulis motibus expectabat. Ablata visione, die reddita, in seipsum reuersus, recollecto pecore, miraculum ad virginẽ tãquàm ad cælestis oraculi propitiatorium reportat, & de omnibus iudicium eius expectat. Illa nihil mota, vtpotè quæ Angelorum soleret frequentibus vti colloquijs, futuræ tamen nocti cum ieiuniorum & orationis purificatione se præparat.

Luc. 2.

Pastor porcorũ ei reuelat suâ visionem.

CAP. VII.

ACcersit etiam presbyterum, nomine Sigemarum, & cum eo quibusdam secretis animæ lustrationibus celebratis, cum illo suo pastore locum adeunt. Ibì solo recubans, & nescio quę mystica diuinis auribus immurmurãs, terram lachrymis compluebat. Ardebat hyems solito algore horridior, niuibus densissimis, & tristi vredine omnia pigra iacebant. Illa nudis pedibus & lanea singulari induta, quo magìs spiritûs sancti igne interiùs incanduit, eo faciliùs aëris incommoda exteriùs sustinuit. Tunc verò cæli aperti, tunc lux cælestis dupliciùs effusa resplenduit.

Visio ei offertur.

CAP. VIII.

VOces etiam angelicæ solita dulcedine præsentiùs insonuêre, & quædam diuinitatis consilia de thesauris cælestibus ad desponsatam Deo virginem reportauêre. Exhinc velut prẽmonita, & de voluntate sui amatoris edocta, nullam prorsùs prętereundam putauit diem, quin eundem locum reuiseret, & debita illic orationũ munia persolueret. Ità pia voluntas in necessitatẽ vertitur, vt transgressio putetur, si quicquam de religionis studio imminuatur. Sic peruigilantem, sic oleum in occursum sui sponsi continuè præparantem, Virginis filius inæstimabilibus donis remunerat, & quasdam velut arrhas de illo ineffabili suo ærario destinat. Stabat in medio noctis silentio incomitata & sine arbitris, & vltra omnem hanc luteam infirmitatem eleuata, libero mentis pede in odorem cælestium vnguentorum currebat, cùm subitò patefactis cælis, comitante lumine, mirifici operis Crux delabitur, & Landradæ, quę iam mundo crucifixa erat, velut pro munere super cõtiguum lapidem deponitur. Durant ádhuc non languidæ fidei certa monumenta.

Cant. 1.

Crux ad eã cælitùs defertur.

CAP. IX.

SIcut enim mollis cera impressam sigilli imaginem recipit & repręsentat, ità & duriſſimus lapis adhuc nobis eiusdem Crucis totam impressionem integrè demonstrat. Vox interìm administratorij spiritûs audita est: Accipe Lãdrada hoc ab immortali

Signa Crucis in lapide manent.

tali ſponſo charitatis pignus: ipſe tibi Crucis mittit ſponſalia, qui in Cruce moriens, reſtaurauit omnia. Amatoris tui hæc ſunt munera. Tali munimine hoc in loco deincèps non nocebunt ſpiritus immundi, fames, mortalitas, aëris inæqualitas, morbi & peſtilentia. Inualeſcit materia, ſuccumbit ingenium, & conſiderata tua bone Ieſu inæſtimabili charitate, vltrà iam non eſt in nobis ſpiritus. Ideoq́ue diuiniora hæc & quæ ſupra homines ſunt, ſolummodò adorantes, cum reuerētia præterimus, & velut ſubmiſſis alis, à ſupra firmamento ad terram ſtylum deponimus.

CAP. X.

VIrgo Dei gauiſa de munere, roborata de conſolatione, oblíta ſexûs & ætatis, in quandam virilitatem accingitur, proprijsque manibus negocium, quod nō poterat, aggreditur: vepres & ſpinas extirpare, humum ſarrire, eccleſiam in honore & memoria Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ conari fundare: & quod mirum forſitan videatur legēti, proprijs ipſa manibus lapides effodere & cōportare, lineā ducere, fundamenta iacere, & in loco ſibi deſtinatę Crucis nō alius, quàm ipſa, collocauit ipſum, quod adhuc perdurat, altare. Adfuit indefeſſę laboratrici ſuę manus omnipotentis vſque ad conſummationem perfecti operis. Tunc verò Lambertum Epiſcopum, poſteà Chriſti martyrē futurum, euocat, & pia commonitum familiaritate, qua ſe ab initio ſanctæ animæ obligauerant, nouæ ſuæ eccleſiæ conſecrationē & reliquiarum impoſitionem ex voto impetrat. Exhinc iam creſcente religione, & paſsìm diffuſo vnguētorum Chriſti odore, populus Dei ſpreta auſteritate eremi, velut ad plantaria conuolabant paradiſi. Virgines ad centeſimum, viduę ad ſexageſimum fructum quotidiè colligebantur: plures prætereà, quæ triceſimū in coniugalitate expectabant bonum, ex conſenſu, poſtpoſita domo & dulci liberorum amplexu, fauos piæ intentionis cum tota re familiari comportabant ad aluearia Chriſti. Videbat diabolus, & ingemiſcebat: & qui olìm dixerat, Ponam ſedem meam in nubibus cæli, in lateribus Aquilonis: vigentes animos in ſexu fragili mirabatur, & ab infirmo Dei, quod fortius eſt hominibus, calcabatur. Aliæ patientia, aliæ pugnabant obedientia. Aliarū tepens calor moderatis ieiunijs refrigerabatur. Aliarum tepidius ſtudium exemplis & conſolationibus * accendebatur. Tanti dux fœmina facti: in cuius ore pallor ex ieiunijs, eleemoſyna in pauperes, conſtantia in aduerſis, modeſtia in proſperis, in ſeruos Dei iuge obſequium, humilitas cordis & veſtium, ſermo etiam modeſtus, idemq́; ſufficienti ſale condítus, quem non frangerent, quem ad virtutem non accenderent?

Suis manib⁹ templi ſtructuram molítur.

Multæ ad eam viduæ & virgines confluunt.

Eſa. 14.

*deeſt, feruentiū, aut aliquid tale

CAP. XI.

HAc tali virginū militia, his gymnaſijs in breui locus adoleuit, & in omnis humanitatis accreſcens annoſitatē, non vt priùs à belluis Bellua, ſed Belyſia, id eſt, benè Elyſia, vocari cœpit. Siue enim nemoroſam iucunditatem, ſiue fluminum aut fontium irriguam ſpectes vbertatem, apum quoq; & mellis ceream ſuauitatem, addita incolarum Chriſtiana religione: parùm eſt quod dubites de Elyſia beatitudine.

Quæ priùs Bellua, nūc Belyſia dicitur.

Quæ hoc loco ſequuntur in exemplari MS. quod nos vnicum duntaxàt habuimus, de induſtrià omiſimus, cùm certum ſit, Carolum Magnū non poſſe ad Landradę tempora referri. Itaq; aut author lapſus eſt memoria, non ſatìs obſeruans rationem temporum, quod etiam doctiſſimis viris nonnunquàm accidit: aut imperitus aliquis ea hiſtoriæ immiſcuit.

CAP. XII.

SEd quid agimus? Cùm paucis immoramur & plurima præterimus, fugiens tamen nos hora præterit, & prolixior ſermo miſſionem petit.

CAP. XIII.

TEndendum eſt igitur ad finem, & quod reſiduum ſupereſt æquoris, ſpirante aura ſulcandum. Inſtabat iam dies præmij, & poſt lōgam carnis & ſpiritûs luctam, qua ſemper viuens, ſemper moriebatur, de proficiſcendo pręparabat. Incidit autē lectum ægritudinis, in quo ipſum, quodcunque illud eſſet, fœnum & ſtipulam, & ſimilia, quæ liberum exitum impedire ſolent, iugi doloris igne decoquebat. Depaſcebantur medullæ, ſiccabatur caro, exhauriebatur ſanguis, cùm tamen nihil de pſalmis, nihil ſibi omninò omitteret de ieiunijs, damnum ſuum reputans, ſi quicquam de ſolito penſo minueretur. Circunſtabat morientem matrem ſanctarum virginum dulcis cœtus, in ſeipſis iugi gemitu vindicantium, quicquid illa pateretur. Aliæ lectulo aſſidere, aliæ caput ſuſtinere, aliæ mappulam apponere, & aquam calidā miſcere, aliæ pſalmos dicere, aliæ cereos ducere, nulla omninò prorsùs ociosa eſſe. Illa interìm velut prefagi-

1. Cor. 3.

Nota feruorem etiam ægrotantis.

S. Lambertus Landradæ singularis patron⁹ & amicus.

ens, consolata circunstãtes, de exitûs sui hora prædicit, & sanctum Episcopum Lambertum accersiri præcepit, vt in morte quoquè eius frueretur colloquijs, cuius in vita iucundabatur semper consilijs.

CAP. XIIII.

Ad cælos migrat.

ACcepto tristi nuncio, sanctus senex omnibus se expedit, viamque dum maturat, Landrada interìm de hac corruptibili domo in æternitatem transmigrat. Sed nunquàm voto fraudatur, cui ad desiderium charitas adminiculatur. Nam in eundo pontifex ingruentibus tenebris lassos artus humì dum deponit, dulci visione iucũdatur. Semiuigilanti & velut in ecstasim rapto, quadam graui maiestate venerabilis virgo appáruit, & senilem arguẽs tarditatem, solita & familiari allocutione de mora reprehendit: cur scilicet abeunti mysteria ipse suis manibus non tradiderit, cur oculos non clauserit, pedes & manus ipse non composuerit, cur sudarium ipse non superduxerit, & cætera, quæ illius sunt horæ & officij. Ille excusans negligentiã & prætendens obedientiam: Præuenit, ait, ô virgo officium necessitas, quod tibi nostra debebat infirmitas. Cætera, quæ supersunt, tuum est præscribere ex imperio, meum erit facere ex debito, præcipuè de sepulcri loco. Et illa: Arrectis, inquit, oculis cælum suspice, & quò se extendat per medium lucis nimbum Crucis signum, diligenter intende. Lambertus totum se in visionem extendens, & velut quosdã fulguris tractus quo poterat conatu sequens, notat locum Crucis fulgore designatum, cum admonitione virginis ità dicentis: Hic sepulturæ locus, hic cinerum meorum erit tumulus vsque in diem, qua iussit Dominus.

Visio S. Lamberti.

Indicat ei virgo sepulturæ locum.

CAP. XV.

HAc iucunda illius demonstratione, istius attẽtione virgo cælis recipitur, Episcopus à somno erigitur: & relegẽs visionis suę libellũ, festinato & præter vires cursu delatus Belysiam, inuenit eos iam agẽtes de sepulcro intrà ecclesiam. Expleta oratione, Episcopali facundia plebẽ suam alloquitur: postremò de reuelatione ad eũ facta sermonẽ ingreditur. Submurmurãt statim vniuersi, & necdùm perorantẽ clamore tumultuario impediũt, & velut impugnant. Hîc, aiunt, fuit cõsecrata & prælata: eius opibus hæc creuit ecclesia: hîc per eam puellaris adoleuit turba. Hîc cęcos illuminauit, hîc claudos erexit, hîc omnibus incõmodis se opposuit. Tuipse hîc, studiorum eius adminiculator, tu virtutum attestator, ipsiusq; huius ecclesiæ consecrator. Non est Episcopi, populũ lædere: non est pastoris, oues velle spoliare. Persuasibilis & facetè exornata visio, vt quam viuam tenuimus, mortuam amittamus. Nullum hoc pietatis, nullum hoc officium humanitatis, Sanctam à nobis dimittere, virtutũ operatricẽ alijs relinquere. Age tua pro officio, cætera nos curabimus pro tempore & negocio.

Miracula S. Landradæ.

CAP. XVI.

Act. 5.

HAc tumultuariæ plebis Lambertus permotus pertinacia, Facile est, inquit, præesse ciuibus, sed difficile placere omnibus. Obedire quidẽ oportuit Deo magis, quàm hominibus, sed certus cùm sim nihil posse mutari de omnibus, quæcunque voluërit Dominus, sciens & prudens manum in flammam mitto, & voluntati vestræ interìm me præbeo. Sic ad votum populi virgo sepelitur, sed Episcopo nihil de pristina solicitudine imminuitur. Sciebat enim faciliùs elemẽta posse mutari, quàm Landradam mentiri. Ieiunium sibi ipse indicit, orationes cum ieiunijs continuat: demumq; exacto triduo, in concione pro re pauca declamat: Dei, inquit, voluntati nolle obedire, contra torrentem brachia est extendere. Ideoq; tempus iam est, de vestro quoquè vt pendeat iudicio, quid illa nobis dudùm exposita sibi velit nostra visio. Ocularia fides adhibeatur tumbæ virginis, vt omnis super hoc negocio scrupulus amoueatur. Acclamatur ab omnibus, pedibus eunt in sententiã: & aperta tumba, nõ modò corpus, sed neq; ipse reperitur corporis loculus. Expallent tacito murmure cæteri: solus Episcopus Deo gratias agens, & vt filios paternè demulcens: Quia, inquit, iam quieuit diffidentia, experiamur nunc, quid possit Dei magnificentia.

Sepelitur ad votum populi.

CAP. XVII.

PRædux ipse viam arripit: populus comes secum Vuintershouum vsque percurrit: in quo scilicet fundo idem Episcopus olìm à venerabili genitore suo Apro sancto Archipresbytero Landoaldo commendatus, nutritus & adultus, in sanctitatis apicem excreuit. Ibì relegens suæ illius visionis indicia & ostensæ Crucis vestigia, effossa humo, (ô rem nouam, & nouè semper stupendam) virginis glebam cum ipso sarcophago inueniunt transportatam, eo ordine, ea decenti reuerentia locatam, vt nulli

Corpus ei⁹ translatum p angelos.

nulli sit dubium, angelorum id effecisse ministerium. Hoc tam admirabili spectaculo, tanquàm potatis æterni illius delicijs paradisi, aliquandiù iucundati, digna cum veneratione deuotis manibus terram reponunt, & deficientes in seipsis, cætera omnipotenti Deo committunt.

CAP. XVIII.

MIremur nunc suscitata cadauera, stupeamus trãsportata iuxta promissum Domini montium cacumina, & cõmmota ab ortu in vsque occasum elementa. Matth.17. Omnibus percursis, nihil hoc miraculo iucundius, nihil hac iucunditate mirabilius. Certè qui martyri suo Clementi maria aperuit, qui ei inuisibili angelorum officio in contrario elemẽto marmoreum templum effecit: ipse ille tam piè potens, & potenter pius, per administratorios spiritus virginem nostram, vbi voluit, & sicut voluit, transportauit. Neque mirum, si exemptæ his carceribus piorum animæ, contubernalium suorum fruantur ministerio, quorum dum adhuc in corpore essent, semper vsæ sunt familiari solatio. Ipsi enim sunt, iuxta Apostolum, administratorij spiritus, in Hebr.1. ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt in cælis.

CAP. XIX.

POst huius angelicæ sepulturæ indicium, tanta se illic vbertate diffudit cæleste beneficium, vt nusquàm copiosiùs effluxerit diuini muneris stillicidium. Quis enim cæcus, quis febre æstuans, quis hydrope sitibundus, quis quocunque incommodi genere anxius, statim vt petiuit, non accepit? Descendebãt non vnus, sed multi ad hanc Probaticam Siloë piscinam, & medicatis cunctis suis inæqualitatibus, cum gaudio redibant. Medeatur & ipsa inuisibilibus animarum nostrarum morbis, & coniuncta immortali sponso, ab amatore suo impetret, vt ad nuptias æternitatis admittamur, priusquàm extinguatur olei nostri lucerna, & antequàm vltima nobis claudatur ianua. Obijt autem sanctissima Landrada, non minùs martyr quàm virgo, octauo Idus Iulij, virginibus exemplar sufficientissimum, & omnibus bonis imitabile propositum: Regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. Ad tumulũ eius crebra miracula. Iohan.5.

In MS. Codice hæc erant ad marginem adscripta alia manu.

ANno Domini millesimo ducẽtesimo septuagesimoseptimo, die Dominica post festum Apostolorum Petri & Pauli celebrauit venerabilis Philippus Tornacensis Episcopus translationem corporis beatę Landradę virginis in Haeltere. Cui translationi interfuerunt venerabiles Archidiaconi Magister Henricus de Muda, & dominus Nicolaus, dictus Miso: Dominus Aegidius, tunc Abbas S. Martini Tornacensis, & quàm plures alij viri religiosi, & etiam seculares, videlicet dominus Radulphus de Niuella, dominus Iohannes de Haxpoële, & dominus Philippus frater eius milites, & permulti alij, immò innumeri tam nobiles, quàm ignobiles.

VITA S. DISIBODI EPISCOPI ET CONFESSORIS, A S. HILDEGARDE ABBATISSA IVSSV *Helengeri Abbatis conscripta: sed F. Laur. Surius stylum mutauit. Est historia diuinitùs reuelata, sed propter authoris singularem sanctitatem & authoritatem minimè contemnenda.*

PRAEFATIVNCVLA, S. HILDEGARDIS.

IN mystica visione, vt Deus voluit, propter preces & mandatum Prælatorum meorum, Abbatis Helengeri & fratrum omnium, in monte beati Disibodi Deo famulãtium, de vita & meritis eiusdem beati patris adspiciebam, & post oblatas visiones libri meritorum vitæ, anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo septuagesimo, regnante Friderico Romanorum Imperatore, sub pressura Apostolicæ Sedis triennio ferè lecto decumbens, ex diuinæ Sapientiæ pietate vocem de cælo, corpore & animo vigilans, ità audiui dicentem:

VITAE HISTORIA.

Iulij 8. Cap. 1.

ELECTVS Dei Disibodus ab ipsa infantia sua, instàr beatorum Nicolai, Benedicti & consimilium, sancti spiritus gratia perfusus, ad bona omnia, quæ vel vidisset vel audiuisset, magno cordis desiderio adspirabat, vt possit de illo quoquè dici: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum & vltorem: quæ sic accipienda sunt: Pio affectu infantium, verba necdùm formare valentium: illorumque, qui lac potiùs sugere, quàm mira efficere deberent, tu qui cunctorum Dominus es, nominis tui laudem compleuisti, quādò mirabilia tua sæpè in eis operatus es, illis necdùm plenam habentibus medullam diuinitùs tuam gratiam adspirando, vt multa per spiritum sanctum & dixerint & egerint nescientes: & quandò alios contra carnis iura tanta animi fortitudine roborâsti, vt toto pectore ad cælestia tendentes, carnis opera peccādo minimè perpetrârint. Nec verò quisquam de his debet ambigere, cùm satis constet, antiqui serpentis versutiam in sanctis illis bona hæc & sancta haudquaquàm efficere potuisse. Feciſti enim hæc propter inimicos tuos, nempe perditos spiritus, vt ad suî pudefactionem, virtutem tuam in paruulorum ignorantia viderent: sicque destruas inimicum, id est, illum, qui in bonis omnibus te abnegat: & vltorem, id est, lapides & iacula impietatis suæ contra dicta & miracula tua vibrantem, ea carpendo & sinistrè interpretando.

Pſal. 8.

Mira Dei opera etiã in paruulis.

Cap. 2.

Porrò Deus in beato Disibodo ab eius infantia vsq; in decrepitã ætatẽ per gratiam suam id effecit, vt nec pueritia eius improbis ludis & leuitatibus dedita, nec iuuentus libidini obnoxia, nec matura ætas ad sinistram intenta fuerit. Adeò enim pompam omnem & fastum mũdi huius animo & corpore calcauit, vt quibusdam stultus, nonnullis vanus, alijs errori obnoxius, plerisque verò etiam admirabilis ea causa in suis factis videretur, dicerentque isti: Quid est hoc, quod Disibodus facit? Parentes sanè illius ingenui erant & nobiles, præclaris in Hibernia orti natalibus: sed nec ipsi tamen seculi pompam & gloriam inaniter sectabantur. Tyrannis autem quibusdam superbia tumidis, in ea regione complures per vim & tyrannidem opprimentibus, atque etiam huius beati viri, qui tum adhuc puer erat, parentes in seruitutẽ redigere nitentibus, cùm illi non ignorarent se ingenuos & libera cõditione natos, nec vellent perpeti, vt ab illis præter ius fasq; seruitute premerentur, procùl recesserunt, & in eadem regione iuxta flumen quoddam vnà cum filio Disibodo in oppido habitârunt, vbi etiam literis & liberalibus disciplinis imbuendum, religiosis viris eum cõmendârunt. Agente autem gratia Dei, puer docilis, quæ à præceptoribus tradebantur, capaci ingenio accuratè memoriæ affigebat, atque ea re parentibus suis exilij molestia laborantibus non mediocre leuamentum adferebat.

Parentes S. Disibodi.

Literis & liberalibus studijs adhibetur.

Cap. 3.

Ità verò in dies proficiens, & tum ætate, tum sanctitate crescens, à studio literarum ad studium bonorum operum progrediebatur, precibus & eleemosynis vacans: ità vt quicquid de Deo auditione accipere aut discendo consequi posset, illud multa auiditate complecteretur. Deniquè per gradus virtutum & ætatis incrementa singulis initiatus sacris ordinibus, cùm tricesimum ageret annum, presbyter ordinatus est. Ea autem dignitate cum Dei timore accepta, fecit instàr boni cuiusdam pharmacopolę, in horto suo herbas & aromata plantantis, atque in eam curam sedulò incumbentis, vt hortus semper viridis sit, nec vlla in parte arescat. Memor enim fuit vir sanctus scripturæ, dicẽtis: Messui myrrham meam cum aromatibus meis: quorum verborũ hæc sententia esse potest: Ego qui iustis operibus recta animi intentione operam nauare debeo, carnis meæ mortificationẽ exhibeo præpotẽti Deo, quandò pro illius amore vitijs peregrinus fieri, illorum spurcitiem & immunditiam fugere, nihilque cum illis cõmercij habere appeto: sed virtutum excolendis aromatibus ipsum verum Deum amore & veneratione prosequi connitor, cælestis desiderij studio à corde meo illius auxilio non deficiente. In hac nimirùm recta & sancta voluntate hic vir beatus tanquàm mortuus mundo fuit, ità vt non pauci id animaduertentes, haud aliter se gererent, quàm si illum non nouissent: prorsusque ab eius conuictu & consuetudine abhorrerent, quòd se totum ille non carni, sed spiritui seruire cogeret.

Fit presbyter.

Cant. 5.

Multis virtutibus claret.

Intereà

Interea verò, dum ille sic virtutibus addictus, Deo laudabiliter famularetur, atque ea causa Deum amantibus cumprimis gratus & charus esset: quidam eius regionis Episcopus ab hac luce ad illam futuræ spei vitam commigrauit: cumque populus noui Episcopi eligendi causa ex more conuenisset, quidam ex illis, qui honestos mores & vitam integerrimam S. Disibodi non ignorarent, eum sibi antistitem magna animorum consensione elegerunt. Plerique verò alij, quorum vita erat reprehensibilis, opponebant sese, ità dicentes: Quorsùm attinet hominem mutum, nihil loquentem, nullam populi notitiam habentem, magistrum nobis expetere? Verùm enimuerò Deus omnipotens ad beatum virum respexit. Dicit scriptura diuina: Humilem & pauperem iustificate: id est: Iustum, qui se causa Dei ad terram abijcit, seque ex animo egenum & pauperem confitetur, in sanctis operibus iustificate. Iustitia enim aperto pietatis oculo in eum respicit. Sanctus enim vir iste egregiè fuit humilis, paupertatemque perpetuò desiderauit, columbino simplicitatis oculo semper in Deum intentus, vt æternas sibi diuitias pararet. Itaque & illum dilexit Deus. Caducas res omnes duxit pro nihilo, ipsam quoquè mortem contemnens, & opera sua omnia in Deum referens. Cap. 4. Creatur Episcopus. Psal. 81.

Itaque elegit eum iustus ille iudex, vulgo quidem illum abscondens, sed se diligentibus reddens manifestum: atque tametsì quidam id summoperè admirarentur, eum voluit & magistrum & antistitem haberi. Cùm autem illi, quorum erat sanior sententia, eum cogerent Episcopi onus in se recipere, ille pro singulari modestia indignum se clamabat, & qua potuit vi manus ac pedes retrahebat: at illis tamen impellentibus & præualentibus, qui Deum timebant, diuina dispositione etiam inuitus in Episcopi sede collocatus est. Tum verò Dei iustitiam prædicare & docere cœpit, omnesque, quos potuit, hortabatur vt se Deo morigeros præberent, quodque ab infantia sancti spiritûs gratia perfusus fuerit, iam eructando patefecit. Sanctarum virtutum optima exempla paterno affectu in se illis præbebat: & alij quidem propter virtutes, quas in eo cernebant, amabant eum, & arrectis cordis auribus doctrinam eius excipiebant. Alij verò, qui diuini erant timoris expertes, cum furore vociferabantur: Hic ità viuit, quasì nihil habeat hominis: vndè fit, vt nos vitam ab omni humana consuetudine alienam viuere cogat. Ecquis verò illum audire sustineat? atque ità multis iniurijs illum afficiebant. At ille paucos eosque fideles sibi adiungens, qui ipsi possent in omnibus solatio & auxilio esse, cor suum quotidiè affligebat, dicens ad Deum: Ego tuus seruus, Domine Deus meus, tuæ me pietati prosterno, faciens quæ iussisti. Tu scis, me non nisì te vnum desiderare: planeque confido fore, vt quandoquè impleas desiderium meum, sicut scriptum est: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui: quod sic accipiendum est: O homo, qui in peccatis conceptus & natus es, contra carnis propensiones & affectum delectare in præceptis illius, qui creauit te, ad memoriam crebrò reuocans, quis sit ille, qui sua passione redemit te. Quod vbì feceris, dabit ille tibi ea, quæ petis: quandoquidem non ea petis, quæ petenda non sunt, sed cordis tui afflictionem humiliato spiritu illi exponens, clamando & dolendo teipsum ceu pecus cogis ad ea, quæ recta sunt, agenda & sectanda. Quotquot autem dant operam agendæ pœnitentiæ, & mala sua hoc pacto emendare conantur, ij filijs huius seculi prudentiores sunt, qui istuc nec voluêre facere, nec fecerunt. Perplacet autem Deo, vt durum & acre bellum homo suscipiat aduersùs seipsum & draconem diabolum: quique id fecerit, eius preces & vota Deus celeriter complebit, quemadmodùm etiam S. Disibodi, qui quoàd vixit in corpore, multa habuit certamina, quæ tamen bono fine feliciter absoluit. Cap. 5. Recusat episcopatũ prę modestia, sed cogitur suscipere. Afficitur multis iniurijs. Psal 36.

Ea tempestate, qua vir sanctus populo suo verbis & exemplis præfuit, ingens schisma & magna ludibria in tota illa regione extitêre: alijs vetus & nouum Testamentum oppugnantibus, Christumque abnegantibus, alijs hereses complectentibus, plerisque ad ludaismum se conferentibus, nonnullis in ethnicismũ prolabentibus, quibusdam non vt homines decet, sed instàr pecudũ, turpiter viuere appetentibus, alijs deniquè morum quandã disciplinam præ se ferentibus propter humanitatem, sed tamen nihil boni facere studentibus. His verò tam fœdis erroribus & Babylonicæ confusioni beatus Disibodus se virili & infracto animo opponens, multa opprobria multasque iniurias patienter tulit, ipsam quoquè vitam profundere magis optans, quàm tam absurdis & nefarijs rebus suffragari. Cùm autem annos aliquot durâsset in tot malis Cap. 6. Sectæ & vitia in Hibernia. Officiũ boni pastoris.

malis æquo animo, licèt non ſine corporis periculo, nec tamen ea extirpari poſſent, tandèm pertæſus, ad Dominum cum multis lachrymis has fudit preces: O Deus omnipotens, qui iudicaturus es viuos & mortuos, & in hominum facta inquiſiturus: quæ mea vtilitas eſt, labore confici in gente hac, quæ tuam iuſtitiam non modò ferre non poteſt, ſed etiam rabidis morſibus ſibi lacerandam ſumit?

Oratio eius qualis fuerit.

Cap. 7.

Sic ille orauit. Porrò eorum, quos diximus, errorū architecti & patroni, populusq; ijs erroribus implicatus, vt viderūt virum ſanctū ipſis nolle aſſentiri, ſed potiùs vbiquè ipſos ſine vlla mortis formidine, multa animi conſtantia repræhēdere, non paucas ei tetendêre inſidias: & tandèm incredulorū coacto agmine, è ſede ſua multis affectum cōtumelijs exturbârūt. Et ille quidem Deo mâlens in quiete ſeruire, quàm ſine fructu diutiùs apud illos hærere, paucis ſibi adiunctis religioſis viris, ſedē illam, quā annis decem ſtrenuè & piè gubernârat, patriā quoquè ipſam & res ſuas omnes Chriſti amore reliquit, dicens: neq; ſibi neque alijs prodeſſe, ſi illic velit morari, vbì vſqueadeò increuerit perfidia, incredulitas, & pertinax iniquitas. Atque ità peregrinationē diù optatam, pro vita æterna iucundo animo ſuſcepit. Cùm autem ex Hibernia egreſſus eſſet, multis peragratis regionibus, & locis non paucis accuratè exploratis, vbì animæ ſuæ poſſet inuenire requiem, tandèm in Alemaniam peruenit. Vbì in durū ſanè & ferum populum incidit, at tamen feſſus, aliquandiù pedem illic fixit, gentiquè illi verba ſalutis & ſanctitatis exempla propoſuit. Nec deerant, qui audito illo, amarent ſanctum Dei hominem: at permulti nec audire eum ſuſtinebant, tantum abeſt, vt amore & beneuolentia proſequi vellent. Interìm dum apud illos moram facit, apud ſe deliberans, quonàm conferre ſe debeat, gratiſſima beati Benedicti & religionis monaſticæ ab illo inſtitutæ fama, ad eum perlata eſt. Nam nō ità pridèm è vita exceſſerat ſanctus Benedictus, & plurimos inſtituti ſui cupidos ſectatores poſt ſe reliquerat. Intellexit igitur diuinitùs edoctus vir Dei, deſiderium ſuum necdùm completum. Iamdiù enim optârat, vt pro populo ſuo aliquot veræ perfectæque religionis viros ſibi poſſet adiungere ſocios. Atque ea cauſa rursùs loca alia poſt alia inuiſit, nec tamen in gentium illarum moribus, quod ipſi placeret, potuit comperire.

Pellitur è ſede ſua.

Peregrinationem ſuſcipit, in Alemaniam.

S. Benedicti inſtitutum.

Cap. 8.

Flens igitur & orans, dixit ad Dominum: Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me, quoniam inops & pauper ſum ego: quorum verborum iſta eſt ſignificatio: Afflictiones meas miſeratus, inclina tu Domine, qui omnium es rector, aurem miſericordiæ tuæ, & exaudi verba orationis meæ: quoniam inops in anima per mentis puſillanimitatem, & pauper in corpore per afflictionum contritionem ſum ego, qui te ſequi, te diligere ſuper omnia debui. Recordare itaque, quòd ab infantia tibi ſeruire ſtudui, tuiquè amore paupertatem & mundi contemptum ſemper dilexi. Tum verò Deus propter ingens ſancti viri deſiderium preces eius ſuſcipiens, ſuaui conſolatione eius animum affecit, quemadmodùm ſolet ros in herbam décidens: atque etiam per nocturnam viſionem indicauit ei fore, vt quandoquè locum voto ſuo opportunum reperiret. Fecit enim huic beato viro Deus, vt cæteris amicis ſuis, qui toto pectore ipſum deſiderârunt, quibus propter rectam animi intentionem, qua fidenter in eum toto corde intendebant, videndo, loquendo, audiendo, tanquàm coràm adeſſe viſus eſt, omnemquè ventoſam vanæ gloriæ famam ab illis depulit, qua permulti delectantur: qui pro ſua voluntate, quandò à Deo quippiā præter fas obtinere cupiūt, ſimulatas preces & ieiunia ſuſcipiunt: & ſi id, quod petunt, eueniat ipſis, inaniter ſeſe oſtentant & efferunt. Sed eiuſmodi homines ceu ſtipulam ventus diſperget. Porrò qui vanitatibus moriuntur, ad eas tanquàm obdormire videntur: ſicque ſuperbia, vana gloria, honoris appetitio, cæteraque vitia diuinitùs comprimuntur, nè animus humanus ab amore & amplexibus creatoris ſui, eorum infeſtatione vlla ratione auellatur. Beatus itaque Diſibodus gaudio perfuſus pro bona ſpe deſiderij ſui quandoquè cæleſtis gratiæ ope complendi, vbì de hominibus ad Rhenum degentibus percepit, duros quidem & aſperos illos eſſe, ſed tamen Eccleſiaſticam religionem vitæ deuotione colere: iam pertæſus ludibriorum ipſum irridentis populi, omnis moræ impatiens, properè ad Rhenum intendit iter, atque indè deflectens, & per auia quæque ingrediens, ad fluuium, quem Glauu vocant, peruenit: quo tranſmiſſo, montem excelſum & ſyluigerum conſpicatus, in eum poſt decem peregrinationis ſuæ annos aſcendit, ibiquè laſſus reſidens & quietem captans, ad comites ſuos Giſualdum, Clementem & Saluſtum, qui ex Hibernia eum ſecuti erant, ſancto ſpiritu permotus, ait: Hæc requies mea erit.

Cap. 8. Pſal. 85.

Videt viſionem.

Sancti homines vanitatibus moriuntur.

S. Diſibodi comites.

Cum-

Cumque deindè montem illum circunquaquè perlustrâsset, & cuncta eius latera accuratè inspexisset, amœnitas illius magis ac magis eum incitauit, vt illic cuperet sedem figere. nam & asscensus arduus difficilem præbet aduentantibus accessum, & riuuli ex vtraque eius parte manantes, corporibus magnam adferunt refocillationem. Orans itaque Dominum, ait: Domine, qui supra cælos resides, & moderaris abyssum: precor te, vt loci huius amœnitas ad animarum salutem & iucunditatem cedat. Decet enim, vt in hoc loco à fideli populo tibi fideliter seruiatur. His dictis, in montis descensu ad Orientem, propter aquæ compendium, sibi habitationem designauit, vitæque institutum, quod diù concupierat, strenuè inchoans, orando, vigilando, ieiunando, durè & asperè solitariam illic vitam duxit. Socij autem eius, qui cum eo erant, nè sibi inuicèm gaudio essent, singulatim sibi construxêre habitacula procùl ab illo. Sustentabantur autem aliquandiù radicibus herbarum, cùm alias escas non haberent. Porrò mons ille in circuitu cum syluis ipsi adiacentibus, locis quoquè tum peruijs, tum inaccessis, non vnius alicuius duntaxàt erat, sed eius prouinciæ complures homines plus quàm vnius milliaris spatia sibi vendicabant. Indè accidit, vt vel venationis, vel piscationis in propinquis fluminibus, vel lignorum cædendorum, vel aliarum rerum necessàriarũ causa in eam syluam plerique ingrederentur, & beatum Disibodum aut radices effodientem, aut alia necessaria circunquaquè colligentem crebrò cernerent. Indè verò cœpit post aliqua temporis spatia in populi notitiam venire. Iam enim rumor sparsus erat in vulgum, sanctum quendam hominem, cum aliquot socijs à Deo missum, in eum locum aduenisse. Quod cùm plerisque admirationi esset, ad eum accedebant, & de rebus vtilibus cum illo sermones conferebant. Accipiebant autem ab eo verba salutis & vitæ. Ab eo enim tempore, quo à patria exulare voluit, vsque in præsens multam posuerat operam in gentis eius lingua discenda, eamque pro suo modo & capere & exprimere poterat. Vndè factum est, vt quibus ille sermones & adhortationes indeficientis vitæ promebat, ij res corpori sustentando necessarias ei & socijs eius sæpè suppeditarent. Ille verò cum socijs suis pauperes & egenos colligens, quicquid de victu quotidiano supereresset, illis distribuebat. Semper enim memoria retinebat, Adamum è cibo perijsse: attendebatque Antonium, Macarium & eis similes patres, herbis & aspero victu fuisse contentos, vt eorum confirmatus exemplis, corpori suo molles & delicatos cibos non permitteret, nè ab antiquo serpente deciperetur. Quanto autem magis affligebat carnem suam, tanto illũ Deus copiosiori augebat gratia sua, & per miracula quoquè eum celebrem cunctisque manifestum reddebat.

Cap 9.

Ducit aspe-ram & soli-tariã vitam.

Affectus eius erga pau peres.

Gen. 3.

Permulti enim ad eum adducti infirmi & debiles, per eius merita diuinitùs repentè curati sunt. Sed hoc ipsum ille præ humilitate reformidans, humanas laudes, quantùm licuit, declinauit. Fama verò sanctitatis eius per totam regionem volitante, quidam religiosi homines ad eum venêre, paruumque oratorium in montis descensu versùs orientem ei ædificârunt, in quo diuina officia cum suis celebraret, vt tum ipsi, tum alij ad eum venientes, vitæ verba & pascua ab eo perciperent. Alij autem ad occidentem in planitie pedis eiusdem montis, vepres & frutices extirpantes, beato viro hortos & pecudum pascua paruaque tuguria apparârunt. Propter eos frutices, quos vulgò studinos vocant, locus ille initiò dictus est Studernheim. Multi autem etiam ex longinquis regionibus ad beatum virum confluxêre, animas suas bona fide & spe illi commendantes. Interìm eius prouinciæ habitatores, diuino instinctu compuncti, timere sibi cœperunt, seque negligentiæ accusârunt, quòd locum illum, quem Dominus ad honorem & gloriam nominis sui per sanctum suum visitâsset, ipsi tam propinquum non adirent, nec facultatibus suis ornarent & augerent. Indè adeò factum est, vt principes & nobiles opulentique homines, cum reliquo eius regionis populo, montem illum cum omnibus finibus eius vltra decurrentes fluuios Naham & Glan in longum & latum ei & posteris eius donarent, vt pijs hominibus illic congregatis vitæ degendæ necessaria affatim suppeterent. Videbant enim in sancto viro mira Dei opera, dicebantque: Laus tibi Domine Deus, qui hunc sanctum tuum nobis mittere dignatus es.

Cap. 10.

Multa effi-cit miracu-la.

Mons & fi-nes eius dã-tur illi.

Eo autem munere accepto, vir sanctus multùm extimuit, recordatus malorum, quæ erat plurima perpessus in Episcopatu, flexisque genibus Dominum orauit, vt oblatio illa ad fructum & profectum animarum spiritus sancti operatione cederet. Deindè diù noctuque multum æstuans, secum animo reputabat, quemadmodùm ex

Cap. 11.

longo

longo tempore desiderâsset rationem aliquam inuenire, qua locum quendam posset obtinere, vbi religiosos & asperioris vitæ studiosos viros colligeret. Didicerat enim in spiritu, par esse, vt spiritalium hominum cõuentus eo in loco suo creatori seruiret. Agente autem spiritu sancto, omne animi sui studium & voluntatem ad vitam & doctrinam S. Benedicti, qui iam ad Deum transiërat, & quosdam beatos viros, sanctæ institutionis suæ fideles administros, ijs temporibus adhuc superstites reliquerat, appulit, & ad longinqua loca, vbi ea institutio religiosè & sanctè colebatur, nuncios misit, supplices preces offerens, vt quidam ad ipsum venirent, vineam Domini Sabaoth ad præscriptum doctrinæ beati Benedicti plantaturi.

Cap. 12.

S. Benedicti regula commendatur.

Is enim sanctus Pater Benedictus regulã, quæ spiritalibus hominibus esset accommodata, è sanctorum vitis sancto spiritu docente & ostendente condiderat. Ità ergò quamplurimos beatus Dissibodus eiusmodi instituti & conuersationis viros religiosos ad se adduxit, quibus etiam oratorium & cõgrua domicilia in montis supercilio,

Multos ad se adducit Benedictinos.

propter difficilem & arduum accessum, contra Orientem construenda curauit, nè aduentantis populi strepitu interturbarentur, & feruor atque rigor instituti, quotidiana eò confluentium visitatione dissolutus & eneruatus, in desidiam & segnitiem abiret. Porrò ipse solitarius permansit in domicilio & oratorio illo, quod in montis descensũ ad Orientem, vt diximus, extructũ erat: vt ad occursantia omnia paratus esset, & superuenientibus pro cuiusque ratione & conditione, opportuna posset responsa dare. Ea verò fratrum congregatio, tam pietate erga Deum, quàm habitatorum numero crescebat: cunctaque agenda & habenda, imperio sancti Disibodi subiacebant, communisque ab illis vita secundùm beati Benedicti institutionem exercebatur. Dabat autem operam sanctus pater, vt congregatio illa consuetudine ipsis perscriptæ regulæ intantùm confirmaretur & coalesceret, vt diabolus vitia in ea parturire non posset, nec suis eam iaculis configere, aut fratres alios ab alijs separare: & vt eadem ipsa congregatio & dæmonibus & hominibus terribilis videretur tum vitiorum abstinentia, tum concordi studio virtutum. Itaque sapienter docebat fratres contra hostiles aëreorum spirituum turmas humilitate confligere, vanitatemque superbiæ, mentis arrogantiam & seculi oblectamenta vitare. Proponebat etiam eis accuratè sanè, quæ laus & gloria maneret eos, qui legitimè certarent, & perpetuò circunspecti & cauti essent.

Optimè fratres instituit.

Cap. 13.

Deniquè vniuersum illum fratrum conuentum vallo rigoris & districtionis siue seueritatis totius monasticæ disciplinæ muniuit & circunfodit, nè malignus dæmon derepentè clàm in eum irrueret. Nouerat enim præcipum hoc illi teterrimo spiritui studium esse, vt possit in homines religiosos siue spritales incurrere: multoque maiori eum lætitia affici, si vel vnum religiosum praua voluntate possit superare, quàm si multos euertat homines seculares. Cernit enim eum sui se effecisse similem, cùm à cælesti desiderio corruit, quemadmodùm ipse per superbiam è cælo ruit. Hoc igitur pacto vir sanctus filios suos coadunare & confirmare conatus est. Id verò vbi seculares homines didicêre, ex tota illa regione accurrunt, & quicquid ille ad res parandas necessarias facere inchoâsset, ipsi promptis animis perfecêre. Atque hac ratione effectum est, vt beata illa congregatio annis duodecim ad quinquagesimum vsque perfectorum fratrum numerum excreuerit. Illa enim tempestate pauci huius instituti homines visebantur, nec quisquam viam hanc, nisi probatus, aggrediebatur. Sed spiritus sanctus, qui congregationem hanc plantauerat, etiam rigauit eam, perindè vt ros solet, in pingue solum décidens: ità vt fratres in ea sub monastica disciplina viuentes, de virtute in virtutem proficiscerentur, nec eis remoram aut impedimentum posset adferre antiquus ille insidiator. Vbi enim spiritus sanctus se per miracula præsentem exhibet, illic tortuosus ille coluber timidus est, nec est ausus eò se inferre aut ingredi. Si quid verò clàm ibi seminet, id spiritus sanctus ad eius ignominiam planè conculcat. Et merita quidem sanctitatemque beati Disibodi signa & miracula declarârunt, eademque citra fastidium sæpiùs repetebantur. Semper enim Deus noua facit. Vir quidam adeò impedita erat lingua è nimia corporis inualetudine, vt verba nulla posset proferre. Is ad virum Dei ex longinqua regione veniens, nutibus & manuum indicijs, prout potuit, lachrymabũdus eum orabat, vt apud Deum suis precibus tanto incommodo remedium impetraret. Tum vir pius pro illo orans, & gratiam Dei sibi adesse sentiens, Dominici exempli recordatus, in os hominis insufflauit, dicens: In nomine illius, qui dixit olim muto, Epheta, & ille loqui cœpit,

Odiũ satanæ in monachos.

Sanctitatẽ viri virtutes & signa declarant.

Marc. 7.

tibi

tibi præcipio vinculum infirmitatis, quod hominis huius linguam eneruâsti, vt dissoluaris, nec deincèps, quô minùs loqui possit, vllum ei præstes impedimentum. Dixit, & mox lingua illo nexu expedita, articulatè humanas deprompsit voces, gratiasque egit Deo & beato Disibodo. Sanat hominis impeditã linguam.

Oblatus est etiam viro Dei hydropicus quidam mirè inflatus, cum multis lachrymis salutem petens ab eo. Sed illo nonnihil hæsitante, & se indignum affirmante, qui rem tantam faceret, amici hominis etiam suas iunxêre preces: quibus ille victus, omnipotentem Deum pro misero rogauit, eumque manibus suis tangens, benedixit, morbusque diuina agente gratia paulatim euanuit. Cap. 14. Itemque hydropicum.

Leprosus quoquè mirè deformis & horridus, ad eum accessit, & primò quidem deprecabatur, vt morbo ipsius mederetur: deindè etiam minas addidit, dicens se nunquàm ab illo recessurũ, nisi priùs depulsa lepra. Ea importunitate tandèm commotus vir Dei, introduxit eum in domicilium suum, & aliquãdiù retinens eum apud se, Dominumque identidèm pro illo rogans, eum sana iam & eleganti corporis cute gaudentem, à se dimisit, re ipsa omnibus prodente, quid in eo diuinitùs actum esset. Plura alia per hominem Dei facta sunt miracula in cæcis, claudis, debilibus, dæmoniacis, & qui noxiorum humorum infestatione rationis vsu carebant: qui omnes & ex vicinis & remotis locis ad eum perducti, curabantur virtute diuina, quæ illi aderat. Curat leprosum.

Duxit autem vir sanctus inter suos vitam eremiticam, quæ est radix vitæ monasticæ vel cœnobiticæ. Eius enim vitæ cultores à mundo prorsùs separati & abstracti, in solitudine degunt, angelicis laudibus occupati: estque ea vita tam ardua & difficilis, vt permulti præ animi & corporis imbecillitate eam ferre non possint, si repentè & inconsultò ac temerè illam suscipiant. Porrò sanctus pater Disibodus in eiusmodi seueritate viuens, subditos suos ad omne opus bonum verbis & exemplis animauit, vt solent, qui ignem iam ardentem apposita materia magis etiam ardere faciunt. Atque ea causa, viuente illo, alium magistrum non requirebant, maximè cùm eius iussu & voluntate tales inter se haberent, qui ipsos sine offensione & murmure per iter rectum dirigerent. Habitum autem monasticum, quo eius congregationis fratres vtebantur, ipse non induit. Permiserat enim illis viuere ad præscriptum regulæ S. Benedicti, cùm ipse seuerius & magis arduum vitæ genus sequeretur. Idcircò autem habitum illum sumere noluit, nè si fratribus habitu similis esset, nec tamen quicquam remitteret de suæ vitæ asperitate & rigore in ieiunijs, vigilijs, cæterisque carni molestis exercitijs, ipsorum instituto derogare, & viuendi communem modum euertere videretur. Nam quoàd vixit, vilissimo alimento, quod corpori sustẽtando vix sufficeret, & aspero durocq; indumento, sicut è sua terra peregrinaturus exiërat, frequenter vtebatur, imitans beatũ Paulum primũ eremitam, eiusq; similes patres, qui in syluis potiùs quàm villis vitã exigere voluêre. Porrò diuina mysteria in altaris ministerio ab eo tempore, quo è sua sede eiectus est, vsque ad vitæ finem, non vt antistes, sed vt pauper presbyter celebrauit, nihil prorsùs ea ex re mœroris accipiens, sed potiùs animo exultans, Christi passionem imitando. Spiritalem verò patrem & defensorem, vt par erat, congregationi illi sæpenumerò præficere voluit: sed fratres omnes planè recusârunt, nullum alium præter ipsum, patrem & doctorẽ habere volentes, dicentesque se alios quidem habere inspectores conuersationis suæ, sed illum, donèc viueret, vt ipsis in Domino sublimiùs præluceret, nullo pacto mutaturos. Cap. 15. Vita eremitica radix monasticæ vitæ. Non induit habitum S. Benedicti. In ordine debet abesse omnis singularitas Fratres nolunt aliũ q̃ ipsum habere præfectũ.

Itaque propter animi pietatem & sanctum propositum per multas prouincias illorum fama sparsa est, complures que venerunt ad eos, consilia & auxilia animarum saluti opportuna ab eis expetentes. Permulti etiam ex ijs, qui in hac degebant regione, & vicina monti prædicto, cuius ambitus & latus & longus est, loca incolebant, suauissimo odore & fama sanctæ conuersationis eorum inuitati, prædia & facultates suas Deo & beato Disibodo absque omni retractatione offerebant, & quasdam villulas in ea, quam diximus, sylua sparsim ædificabant, quæ illis fratribus vsui forent. Cùm autem vir Dei diù illic laborâsset, & iam præ nimio labore vires corporis penè deficerent, filijs suis tremebundus in spiritu sancto prædixit, ea prosperitate & securitate, qua hactenùs sine offensione vsi fuissent, ipsos non semper potituros, sed multas & magnas angustias & afflictiones perpessuros. Diabolus enim, inquit, quem rectè viuendo sæpiùs egregiè pudefeciſtis, multa populi ludibria & irrisiones in vos & posteros vestros excitabit, summoperè eò connitens, vt perturbare vos queat: at tamen multis gemitibus, magno cordis dolore, ingenti desiderio hactenùs id obtinere co- Cap. 16. Prædicit fratribus, quæ passuri sint.

natus sum, nè dum spiritus hos reget artus, mihi videre contingat afflictiones vestras: idque ità fore confido in Domino: sed post obitum meum, qui breui erit, quandò iam vires corporis mei confectæ sunt, & post afflictiones has, quas passuri estis, extrema tempora vestra prioribus feliciora erunt, & omnibus rebus animæ corporique necessarijs magis etiam abundantia, quàm hactenùs me vobiscum manente.

Cap. 17. Hæc cùm illi audissent, magno dolore affecti, lachrymis madentibus oculis lugebant, quòd finem eius aduentare didicissent: eoque rumore in vulgus abeunte, multi ad eum inuisendum incitabantur. Cumque venissent ad eum, audiebāt illum, eiusque se precibus & sanctitati commendabant. Ille verò salutares adhortationes eis reddens, filios suos & locū sibi dono datum, vicissim illis commendabat: vtque animis suis verba ipsius attentiùs affigerent, non celabat eos propinquū obitus sui tempus. Ea re cognita, lugubri voce multos dabāt gemitus, & quoàd vixit, solito frequentiùs eum visitârunt. Vndè autem finem suum adesse sciret, nemini indicare voluit, demptis paucis religiosis viris, qui ferè omnium secretorū eius erant conscij. Ijs enim exposuit, angelica reuelatione cognouisse se suam à corpore migrationem: cæteros verò id latére voluit, quòd omnium operū suorum, nè humana laude perirent, quantùm potuit, celātissimus esset. Iam triginta annis in eo monte Deo fideliter seruiërat, & fratribus suis necessaria quæque abundè subministrârat. Indè porrò ægrotare cœpit, plùs labore, quàm senio exhaustis corporis viribus. Conuocatis igitur fratribus, patrem eis nominauit, eundemq; tum primùm ipsis petentibus præfecit, omnia, quæ eius loci erant, illi committens. Ante illum enim diem patrem sibi designari noluerant alium, præter ipsum, cui vni in omnibus tanquàm patri obediërant. Locū quoquè sepulturæ suæ illis ostendit, cum lachrymis & gemitibus eos orans, nè in sublimi aliquo loco, sed in humili oratorij ipsius vmbraculo, in quo Deo solitarius seruiërat, ipsum humarent. Polliciti sunt fratres, se id curaturos, sed id sine magno dolore & lachrymis non fuit. Simul etiam omnia eius bona opera & institutiones singulatim commemorabant, acerbeque plangentes, dicebant: Eheu, quid nobis futurum est, vbi te patronum & consolatorem corporum atque animarū nostrarum amiserimus? Vt autem ceruus sitibundus fontes aquarum expetit: ità illi sanctum virum cupiebāt apud se diutiùs retinere: quod anteà quidem præ gaudio, quo crebrò ex illo fuerant affecti, cogitare non poterant.

Prædicit etiā obitum suū paucis.

Sub mortē præficit fratribus patrem.

Cap. 18. Denique ingraueſcente dolore, iterùm conuocatis fratribus, finem suum iam imminere, vt potuit, significauit: atque ità post multos exantlatos labores, post multas toleratas cruces & afflictiones, anno ætatis suæ octogesimoprimo, octauo Idus Iulij à corpore migrauit, Domino, cui fideliter seruiërat, coram fratribus spiritum reddens. Tum verò suauissimus omnium nares perfudit odor ceu balsami, myrrhæ & thuris cunctorumque aromatum, & multa sunt illic diuinitùs edita miracula. Fama autem per omnem prouinciā illam mox diuulgata est, beatum Disibodum è vita excessisse. Itaque copiosissima hominum multitudo ad eius properans exequias, cupiebat eius sepulturæ interesse, & signa, quæ illic fierent, videre. Tumulatus verò est in exiguo sui oratorij, quod ipse sibi parauerat, vmbraculo, vt eius precibus fieret satis. Is autem, quem diximus, miræ suauitatis odor ad triceſimum vsque diem apud eius sepulcrum perdurauit: atque interea septem dæmoniaci liberati, triginta claudi, multi cæci & surdi, complures que alij, varijs pressi morbis, ad contactū tumuli eius, præstante Domino, curati sunt. Et quia multa hæc signa erant, & ea tempestate frequens erat, vt miracula fierent, homines insolentiùs, quàm par erat, exultabant animis, dicebātque: Omnipotens Deus post obitum beati Disibodi plura & maiora efficit signa, quàm illo viuente. Itaque confidimus ab omnibus periculis per eius merita nos liberatum iri: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Grandæuus vitam cum morte commutat.

Odor suauissimus ad dies triginta, & multa miracula.

Cap. 19. Insolentiùs ergò, vt dixi, & dissolutiùs plerisque propter miracula, quæ tum ibi fiebant, & posteà etiam diuinitùs declarata sunt, sese efferentibus, Deus ea ad eorum castigationem subtraxit. Non enim gratum est spiritui sancto, vt homines in miraculis, quorum ipse author est, glorientur: sed vt cum tremore ipsi soli, qui ea potest efficere, laus & gloria tribuatur. Deus enim ità sanctorum suorum distinguit opera, quemadmodum creaturas constituit, quibusdam bona opera & vitæ sanctimoniam conferens absque miraculis: nonnullis rectè facta cum magnis miraculis coniuncta: plerisque verò per gratiam suam donans, vt bonis exēplis suis multos ad ipsum conuertant.

Cessant miracula, nè vilescant.

uertant. Sicut videmus ſolem in dies, lunam in noctes, ſidera in tempora diſtincta, totumque terrarum orbem volatilibus, reptilibus, cæterisque animantibus repletum, ità vt nullo modo ad vllam neceſſitatem vacuus ſit. Vndè etiam quodlibet ad officia ſua excitat in miniſterio illo, quod ad hominem ſpectat. Vnaquælibet enim creatura in ſuo genere multiplicatur, ſicut Deus illi in prima conſtitutione præcepit: ſed quæ ratione caret, homini miniſtrando ſuccurrit. Paterfamiliâs enim, qui eſt homo, domum ſuam ſine adiutorio & miniſterio gubernare non poteſt: atque eum ſolum rationali & viuente anima Deus fecit viuere: & eam ob cauſam vita eius non deficit, ſicut nec rami arboris deficiunt. Deus enim illi indidit ſcientiam, & poteſt quæ vult cogitando velut deguſtare: quodque mente concipit, poſteà aperta voce & verbis rationi conſentaneis multiplicare, vtì in arbore folia augentur. Quæ autem rationis eſt expers creatura, hac cognitione ſiue ſcientia caret: itaque ventoſa eſt & interit. Gen. 1.

Porrò homo rationis compos, per ſcientiam cognoſcit vtilia, amatque illam, ſibique adſciſcit: eaque fretus, que mala & pernicioſa ſint intelligit, timetq; ea & vitat, ſibique cauet ab illis. His verò duobus, putà timore & amore, quæ ſcientia vel cognitio boni & mali ſuppeditat, ſe vbiquè moderatur & regit, & tanquàm duabus alis volat. Solus enim homo ad Dei imaginem & ſimilitudinem formatus eſt: à Deo idcircò cõditus, vt ſecundùm ipſum operetur. Itaque cùm ſe cognitione & ſcientia ſua ad bonum erigit, ſanctiſpiritûs gratia ei auxiliatura occurrit. Sciẽtia quid conferat homini. Gen. 3.

Hunc igitur in modum, vt diximus, Deus creaturas omnes diſtinxit, & quia hominem fecit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, plenam etiam illi præ cunctis mortalibus creaturis ſcientiam contulit. Sed cùm ſecundùm carnem mortalis ſit & defectui obnoxius, anima eius bonum perficere ſiue conſummare non poteſt, nisì id illi præſtetur ab eo, qui finem non habet. Qui autem in bono perſeuerauerint vſque in finem, ij in cælum ſcandent ad Deum, vbì Cherubin omnia bona opera eorum ante thronum Dei dinumerat, eaque Dei vultus ceu aurum puriſſimum & gemmas precioſiſſimas intuetur. Simul etiam omnis cæleſtis harmonia canticum nouum de illis depromit, ſicque ſpiritus ſanctus in ſanctorum operibus noua ſemper facit. Cap. 20. Gen. 1. Matth. 10.

Qui autem in malo perſeuérant, ij perditos angelos imitantur, qui propter ſuam nequitiam è cælo detruſi ſunt, eosque imitando & ſtultiſſimis perniciosisque vanitatibus inhærendo, æternæ vitæ mercede ſe priuant. Indidit enim homini Deus, vt antè dictum eſt, plenam rationis ſcientiam ſiue cognitionem, quòd non ignoraret, hominem illà fretum poſſe ſuperare diabolum. Homo enim per bonam ſcientiam cognoſcit malum, & per malum bonum: atque ea cauſa fortiſſimè cum illo antiquo hoſte confligit & congreditur, vt illo victo, locum eius in cælis occupet: quod quidem, nisì plena inſtructus ſcientia, facere non poſſet. Quod enim quis cognoſcit, ab eo vix continere ſe poteſt, quin interdùm ad illud per electionem ſe conuertat. Si autem obſcuræ tenebræ in hominis animum irruant, ità vt ſecundùm carnem peccato afficiatur, ſi tum peccatum eligat, & in eo ſine pœnitentia perſeuéret, ei aſſimilabitur, qui ab illa lucis claritate ſe auertit, vt tenebroſæ proprietatis ſuæ deſideria expleret. Vndè etiam inferorum cruciatus orti ſunt. Beatus autem homo ea facere appetit, quæ carnem minimè delectent, poſcitque opem à ſancto ſpiritu, vt in ſanctitatis ſpeculum liceat intueri: in quo dum ſuam faciem contemplatur, licèt non ſit in illo, ſi quid fœdum & deforme conſpiciat, id pro viribus emendare conatur. Ità nimirùm beatus homo per fidem bona agere opera ad diaboli ignominiam concupiſcit, domans carnem ſuam, & nequaquàm id faciens, quod caro hortatur: ſicque acerrimè & fortiſſimè certando & pugnando, ſeipſum & voluntates ſuas debellat, ad eam peruenturus claritatem, quam damnati ſpiritus perdiderunt. Porrò qui per incuriam lapſi in peccata, à bonorum hominum conſortio ſe ſeparant, illis perditis ſpiritibus ſimiles efficiuntur, qui à perfectis & bonis angelis, faciem patris ſemper videntibus, receſſerunt: quos beatos ſpiritus boni homines imitantes, & bona opera ad fidei ſpeculum actantes, faciem Dei hunc in modum per fidem adſpiciunt & contemplãtur, & per duriſſima certamia illi perpetuò adhærent. Deus enim creaturas ità conſtituit, vt cum illis compleat homo opera ſua. Vndè etiam quibuſdam eam adſpirat mentem, vt ſancta ædificia conſtruant, aliosque Deo ſeruituros colligant, quos tamen rursùs non rarò ſinit ſecundùm voluntates ſuas permulta ijs contraria facere: toleratque ea, nec ſtatim vltiones adhibet. Vbì autem ſpiritus ſanctus in ædificijs & hominibus ædificat, etiamsì illi negligenter viuant in peccatis, ſi quis auſus ſit contumacia improbitatis Stultitia hominum malorum. Studia hominis boni. Matth. 18. Merces eorum qui bonis operibus vacant. Vindicta in eos qui ſacra loca deſtruunt.

bitatis suæ eas structuras demoliri aut perdere, eum repentè ignis spiritûs sancti in zelo & iudicio suo comburet. Quem in modum operatus est Deus etiam in loco supradicto, vbi beatus Disibodus in bonis operibus illi seruierat, & vbi ex hac vita migrans, felicem Domino spiritū reddiderat. Nam annis aliquot ab obitu eius exactis, magna bellorum vis & calamitas omnem illam prouinciam vexauit, quibusdam tyrannica rabie irruentibus, & terras Rheno vicinas depopulantibus, ità vt præ metu eius prouinciæ habitatores, quocunquè liceret, aufugerent.

Cap. 21. Cùm scirent autem principes & populus prouinciæ, mōtem sancti Disibodi altum & inexpugnabilem, cum multa celeritate, priusquàm ab hostibus occuparetur, inuitis fratribus Christo illic famulantibus, eò se receperunt, firmisque muris eum communientes, habitacula sibi condiderunt, planè confidentes tam beati Disibodi meritis, quàm montis eius munimentis, se pericula & hostium sæuitiam deuitaturos. Præillorum autem multitudine & strepitu fratres sua non poterant gaudere quiete,

Fratres mōtis S. Disibodi, aliò cōmigrant. nec ità vt par erat, seruire Deo. Quamobrèm suadentibus & orantibus principibus & alijs, in longinquas regiones profecti sunt, cùm priùs fidem dedissent principes, se, illis calamitatibus & hostium incursionibus depulsis, honorificè ipsos reuocaturos. Manserunt tamē pauci quidam perfecti viri, vt beati patroni sui Disibodi monumentum ab omni iniuria tuerentur. Eorum tam perfecta erat virtus, vt & mundū & vitam corporis sui planè contemnerent. Ea autem, quam diximus, tempestas & vexatio non multos durauit annos, sed liberata tandèm est prouincia hæc ab incursu hostili.

Honorificè reducūtur. Tum verò ij, qui montem sancti Disibodi occupârant, memores pollicitationis suæ, memores timoris diuini, fratres illos vbicunquè poterant perquirebant, inuentos cum multo honore reducebant, quæque illic congesserant & ædificârant, cum maioribus facultatibus & possessionibus, quàm priùs habuissent, illis donârūt. Ità completum est, quod sanctus Disibodus prædixerat, fore vt posteriora illorum tempora prioribus feliciora euaderent: iamque etiam ex longinquis regionibus permulti tum è Clero, tum ex laicis ad eos veniebant, consilia & auxilia vtriusque hominis ab eis expetentes.

Cap. 22. Castigabat verò omnipotens Deus beatos illos, quotiès eum suis peccatis offendissent: quemadmodùm etiam tum fecisse eum diximus, cùm signis & miraculis, quę per merita sancti Disibodi fiebant, insolentiùs quàm par esset, gauderent: quæ sanè deincèps tam crebra non fuêre, vt priùs. Si enim opera spiritûs sancti ad ostentationem trahantur, seueriter id punire solet idem illè spiritus, vltionemq; ad extremum

Matth. 5. vsque quadrantem repetere. Sed cùm ad sepulcrum sancti viri non fierent solito more miracula, licèt posteri eius multis annis eius è vita excessum religiosè colerent, tandèm gemebundi in memoriam diuinæ virtutis redière, agnoscebantque propter ipsorum peccata cessâsse miracula, nec nisi rarò ob sancti Disibodi memoriam fieri. Itaque sese accusantes, inuicèm dicebant: Quid ità torpemus ignauia, nec sanctum virum honore afficimus, cùm tam multa miracula & beneficia propter eius merita nobis diuinitùs contigerint? Deindè cum maioribus natu & sapientibus eius prouinciæ communicato consilio, accedente etiam consensu & authoritate Bonifacij, Moguntinæ sedis antistitis, tempus & diem præfixêre, ad quem beati Disibodi ossa

Eleuatur S. Disibodi corpus per Bonifaciū Archiepiscopū moguntinens. eleuarent. Dies autem ille per omnem populum diuulgatus est, & cùm iam adesset, multa hominum turba eò aduolauit: præsenteque eo, quem diximus, antistite, itum est ad beati viri sepulcrum, & cum magna veneratione ossa eius & cineres indè sublata sunt, & de oratorij vmbraculo in monasterium, ad occidentalem ferè eiusdem montis plagam conditum, cum hymnis & magnis populi vocibus, multis iam ab eius obitu elapsis annis, in locum præparatum honorificè reposita sunt. Deus autem, qui

Sanatur hydropicus. nouit abscondita, rursùs illic sancti sui merita declarauit, eodem die curato hydropico alijsque diuersis malè valentibus sanitati restitutis, sparso item odore illo suauissimo per totum diem, quem senserant fratres beato viro ad cælos abeunte. Atque indè factum est, vt eius prouinciæ homines diem anniuersarium, quo hæc gesta sunt, & diem obitûs eius, ad sepulcrum illius confluentes, cum magna precum & oblationum veneratione deincèps celebrârint.

Cap. 23. Porrò fratres loci illius multis annis bona pace fruebantur, atque ea causa beato Disibodo sine offensione tranquillum exhibebant famulatum, ità vt populo cumprimis chari essent, ab eoque celebrarentur, & multis facultatibus augerentur ac locupletarentur. Post annos autem plurimos & aliquot regū decessum, rursùm ingentia

orta

orta sunt bella aduersùm regionem illam. Itaque maiores natu & principes terræ illius Carolum Magnum, qui tum Romanum Imperium susceperat, adeuntes, dixerũt æquum non esse, vt ij, quos non carni, sed spiritui, non mundo, sed Deo seruire oportebat, mundi pompam & opes superfluas obtinerent: quemadmodùm facerent illi, qui in monte sancti Disibodi degerent: cùm ipsi prælijs & angustijs pressi, diuitijs & facultatibus egérent, vndè tum seruire regno, tum sibi cõsulere possent. Eorum orationem Imperator & prudenter audiuit, & sapienter dissimulauit, respondítque se fratribus illis nec fundos aut possessiones, neque res alias quas eis fideles cõtulissent, vlla ratione adempturum. Eo accepto responso, illi deinceps quieuerunt.

Nota argumẽta eorũ, qui oculos ad monasteriorũ opes adijciunt.

Prudẽs Caroli Magni responsum.

Defuncto autem hoc Imperatore, & multis sibi succedentibus annis, rursùs Barbarorum hostiles incursus adeò increuêre, vt etiam vrbes aliquot Rheno adiacentes, euersæ sint. Tum verò quidam ex nobilioribus eius Prouinciæ, è stirpe Principum illorum, quos antè diximus, adiuncto sibi Moguntinæ sedis Præsule, Imperatorem, qui id temporis erat, acriùs etiam, quàm superiores illi, infestis querimonijs pulsare cœperunt, dicentes se nullas habere opes aut copias, quibus Imperio seruire & suam vitam tueri possent, illis, qui in monte sancti Disibodi degerent, ipsorum fundos occupantibus, nec se quicquam comperti habere, quo iure id illi facerent. Ijs auditis, Imperator assensit, conuocatisque Ducibus & Principibus, quæstionem habere cœpit de possessionibus fratrum sancti Disibodi, vndè tam copiosi eis fundi venissent, quáve traditione & confirmatione ab illis tenerentur. At illi mentem Imperatoris intelligentes, inuidia & maleuolentia excæcati, multa dixêre testimonia prorsùs falsa & per fraudem composita, fundosque illos & possessiones, licèt iam longissima temporum præscriptione sine querela eos obtinuissent, à fratribus memoratis prẽter ius & nullo Imperiali concessu occupari mentiebantur. Tum verò iniquorum iudicum iudicio lata ab Imperatore sententia, simulque facta potestate, illi, qui has querelas apud Imperatorẽ deposuerant, vnà cum prædicto Mogũtino Episcopo, qui præcipuus harum turbarum incentor fuit, possessiones & fundos montis beati Disibodi, itemq; limites eius, Deo permittente, crudelissimè inuasêre. Ea verò vexatione fratres eius montis perturbati, prorsusq; nudati & spoliati, simul etiam imminentium bellorum horrore perterriti, montem non sine ingẽti luctu deseruêre, atque ad loca aliena, quocunquè licebat, sese contulerunt. Illis autem abeuntibus, nè qua spes vnquàm eò reuertendi posset affulgere, ijdem inuasores eorum domicilia solotenùs destruxerunt, excepto sacro illo loco, ad quem ossa beati Disibodi translata fuerãt: qui nè prorsùs omni diuino cultu & ministerio destitutus esset, vastationis huius authores sacerdotem quendam, qui populi iuxta montem habitantis curam gereret, illi præfecerunt, victum & vestitum ei ex facultatibus loci eius attribuentes, qui vix sufficeret. In ea verò desolatione locus ille diù permãsit: sed tandèm post multa annorum curricula quidam vir pius & nobilis, & eius Prouinciæ Comes, Nicardus nomine, mundo quidem deditus, & multis opibus circunfluens, montem illum sublimem & speciosum videns, non ferens eius desolationem, diuina gratia compunctus ingemuit, & in sacrosanctæ Trinitatis gloriam & beati Disibodi memoriam tres sacerdotes illic constituit Deo seruituros, quibus etiam de suis facultatibus abundè largitus est vitæ degendæ necessarias res. Deindè etiam aliquot labentibus annis quidã Moguntinæ sedis Archiepiscopus, pius, humilis & corde contritus, in montem illum ascendens, genuaq; ad beati Disibodi tumulum suppliciter curuans, de rebus possessionibusq; illi sancto ablatis se locupletatum vehementer indoluit, votumque Deo nũcupauit, se pro duodecim Apostolorũ numero duodecim Canonicos, Deo & sancto Disibodo loci patrono famulaturos, illic collocaturum: quod etiam præstitit, ex fundis & possessionibus loci eiusdem, quantum potuit, illis assignans. Et ità paulatìm quidem diuina castigatio flagella sua nonnihìl retraxit, nondùm tamen vsquequaquè cessans.

Cap. 24.

Exigẽtibus peccatis, fratres iterùm apud Imperatorem accusantur.

Occupãtur possessiones S. Disibodi.

Fratres emigrant.

Vnus tandùm sacerdos in mõte S. Disibodi.

Deindè tres

Posteà duodecim Canonici.

Porrò cùm iam Spirituisancto visum esset, vt locus instauraretur, cuidam viro secundum prudentia benè instructo, qui etiã Moguntinæ sedi præerat, eam adspirauit mentem, vt summoperè desideraret loco illi pristinum splendorem & dignitatem suam restitui. Itaque instàr prudentis patrisfamiliàs, filijs suis ex amore substantiam suam distribuentis, Canonicos in monte illo manentes, in alijs locis ipsis congruentibus reposuit: virosque religiosos, qui in multa disciplina secundùm beati Benedicti regulam viuerent, perfectionisque obtinendæ studiosi essent, in monte restituit, multaque eos beneuolentia complectens, largas eleemosynas illis de substantia & facultatibus

Cap. 25.

Tãdèm Benedictinis monachis locus restituitur.

tatibus suis, quantum potuit, subministrauit. Ità nimirùm illa fratrum congregatio & tunc & etiam posteriori tempore permulta, Deo permittente, aduersa perpessa est, sicut & illi, qui eos antecesserant, immò vt hodieque patitur non rarò, & successores horum etiam passuri sunt, si commeruerint. Et de ijs quidem omnibus, quæ iam diximus, multa vulgò iactantur, pro varia rerum ac temporum vicissitudine, fabulosa & vana, quæ cùm spiritum sanctum non habeant authorem, instàr stipulæ dissipabuntur. Quæ autem nobis commemorata sunt, ad gloriam nominis Dei & beati Disibodi memoriam, itemque audientium castigationem, per Spiritum sanctum veraci reuelatione manifestata sunt: quibus eæ, quas diximus, hominum fabulosæ opiniones admiscendæ non sunt, nec verba illius, qui Est, ludibrio habenda. Vndè etiam considerandum est, quid Deus iamindè à primo homine ad nos vsque in hominibus operatus sit. Cùm enim Adam lapsus esset, & è paradiso exularet, quandoquidē per vilem creaturam corruĕrat, Deus voluit sibi ab hominibus res creatas offerri: perindè vt infans solet primò lacte nutriri. Postquàm autem Dei filius homo factus est, seipsum ille Patri obtulit sacrificium, & os hominis ad iustitiæ cibū capiendum aperuit, quemadmodùm pueri solent esca ali. Cùm verò idem Dei filius ad cælos ascendit, igne sancti spiritus impleuit hominū pectora, eosq; aduersùm vitia & prauas cupiditates pugnare, atque ità seipsos Deo sacrificium exhibere docuit: & multi sanè congruenter cælesti harmoniæ viuere elegerunt, putà homines spiritales & religiosi, qui seipsos & mundū relinquunt causa amoris Dei: itemq; alij homines boni, qui ardenti desiderio ex gratia spiritussancti ad continenter viuendum fortiter sese accingunt.

Variè Deus in hominibus operatur.

Porrò quemadmodùm homo iam adultus, per seipsum capit cibum: sic Deus etiam hîc fecit, ablata opinione vacillante, & veritate, quæ fidenter solet ingredi, in lucem prodire iussa. Sicut ergò diximus, Deus præpotens montis sæpè memorati habitatores crebrò castigauit & repurgauit, vtì & alios permultos, nec tamen passus est penitùs pessùm ire. Fecit idem etiam filijs Israël: qui cùm benè cœpissent, propter multas vanitates, in quas subindè inciderunt, non paucas tulêre persecutiones: atque ad extremum cùm sanguinem Agni pecunia emissent, dispersi sunt. At tamen nouissimis temporibus requirentur, nec penitùs peribunt. Nunc verò laus sit Deo & Domino nostro, contra antiquum serpentem semper prælianti, & vsque ad mundi consummationem, omnem peccati rugam abolenti: in quo mundi fine fidelium hominum ea existet constitutio, quam ab initio Deus præordinauit. Et tunc antiquus hostis prorsùs pudefiet, & nec sibi, nec alijs prodesse, aut gloriam vlli conferre poterit. Omnia hæc vera Sapientia prolocuta est, & ego paupercula decumbens in lecto ægritudinis meæ, ea vidi, & audiui, & cœpi scribere, atque ad finem perduxi. Potest autem Deus, si visum ei sit, è lecto me erigere, Amen.

Matth. 26. Sanguis innocentis Agni Dei effusus, causa dispersionis Iudęorum.

EX CHRONICO MONASTERII HIRSAVGIENSIS, AVTHORE IOHANNE TRITTHEMIO ABBATE

Spanheimensi, quædam subiungere visum est, quæ aliquot locis præcedentis historiæ magnam lucem afferunt.

Ruthardus Archiepisc. Mogũtinus restituit monasterium S. Disibodi.

HOC ipso anno (1108.) Ruthardus Archiepiscopus Moguntinus desolationem monasterij S. Disibodi præsulis, in Comitatu Spanheimensi, per antecessores suos ante præsentis temporis plures annos miserabiliter spoliati & destructi, ægrè ferens, Clericos, sanctæ mansionis iniustos possessores, expulit, & nimia vetustate collapsum monasterium in mõtem transferens, denuò fundauit. Erat eo tempore apud Moguntinos in precio Burchardus Abbas monasterij sancti Iacobi extra muros, vir prudentissimus & regularis disciplinæ præcipuus amator. Huic Ruthardus præfatus Archiepiscopus monasterium sancti Disibodi cum omnibus attinentijs suis commisit, & Abbatem illius primum simul & sancti Iacobi ipsum constituit. Qui Burchardus iussu præfati Archiepiscopi & impensis, pridiè Calendas Iulij hoc anno primum fundamenti lapidem in præscripto monte pro nouo monasterio posuit, acceptisq; de monte sancti Iacobi monachis, conuentum iuxta regulam sanctissimi Patris nostri Benedicti instituit.

Item

Item longè infrà in eodem Chronico.

Eodem anno (1138.) in die sancto Parasceues post matutinas apertũ est sepulcrum S. Disibodi Episcopi quondàm in Hibernia, qui pro Christo peregrinus in mundo factus, mansionem in Comitatu Spanheimensi, ordinante Dominò, elegit, ibiq; monasterium nostri Ordinis non multò post obitum sancti patris nostri Benedicti, in vertice montis fundauit: in quo multitudinem monachorum congregans, ibidèm post completum vitæ cursum in Domino quiescens, sepultus est. Hoc verò monasterium, nimia antiquitate collapsum, per Vuillegisum Archiepiscopum Moguntinum de nouo constructum est circa annos Domini nongentos septuagintasex, & posteà, sicut diximus, per Adelbertum Archiepiscopum & Ruthardum eius prædecessorem, anno Dominicę natiuitatis millesimo centesimooctauo translatũ in montem de nouo fundatum. Quo tandèm consummato, tumba sancti prę sulis Disibodi, quam Vuillegisus Archiepiscopus clauserat, aperta est, & reliquiæ in nouum monasterium translatæ, retrò maius altare in nouo sarcophago reconditæ sunt. Huic translationi fuerũt præsentes Cuno, ipsius loci Abbas, cum tota cõgregatione sua: Bernhelmus, primus Abbas monasterij mei Spanheimensis cum tota congregatione sua, quia non procùl distant abinuicèm: Gerardus, Abbas S. Maximini Treuirensis, & plerique ex Clero & nobilibus terræ Comitatûs.

Monasteriũ S. Disibodi vetustissimum.

VITA ET MARTYRIVM S. CYRILLI EPISCOPI, VT HABETVR IN EGREGIIS MS. VOLVMINIBUS, *quibus antiquissima Martyrologia suffragantur. Dictionem elimauit F. Laurentius Surius.*

SANCTVS Cyrillus, cuius fides apud Deum probatissima est, & in omnibus declarata, comprehensus à Lucio Duce, sacrificare cogebatur. Is cùm adhuc puer esset, & in Domino benè confideret, crescebat in actibus bonis. Vbicunq; didicisset esse Dei famulos, relictis parentibus, ad illos se adiungebat, vt audito verbo Domini, in fide confirmaretur. Cùm autem ad legitimã peruenisset ætatem, & creatus esset Episcopus, semper in sermone & opere proficiebat, perseuerans in fide Domini & in Episcopi functione annos quinquaginta. At vbi octogesimũ & quartum ætatis egit annum, cùm iam populum ipsi creditum rectè instituisset, multosque ab errore reuocâsset ad veram & religiosam fidem, comprehẽsus à Lucio Duce, vt diximus, sacrificare iussus est. Sed vir beatissimus præcepta Domini illi opponens, dicebat: Sacrificans dijs, & non Deo vero, eradicabitur. Dux ait: Consule ætati tuæ senex, & sacrifica. Cyrillus respondit: Ego non sum senex. Dicit enim Dominus: Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Quod autem tu hortaris, id mihi facere non licet. Dux ait: Audio te virum esse prudentissimum atque doctissimum. Teipsum ergò docens, resipisce & offer sacrificium, vt possis saluus fieri. Cyrillus respondit: Ità nimirùm prudentissimus & doctissimus ero, si alios docens, ipse reprobus non inueniar. Dux ait: Consule senectuti tuæ & sacrifica. Cyrillus respondit: Equidem tum mihi consuluero, si hisce filijs meis, qui me circunsistunt, in me exemplum statuero.

Iulij 9.

Adhuc puer, præclara de se dat exempla.

Psal. 102.

Cumque diù inter se concertarent, & beatus Cyrillus diuinis scripturis os Ducis comprimeret, vt ei respondere non posset, videns Dux penè omnem populum eius doctrina conuersum, furore percitus, hanc in eum tulit sententiam: Cyrillum insanum & delirum, & ex propinquo euersorem deorum nostrorum, viuum iubeo flammis exuri. Tum verò sanctus Dei Cyrillus gaudens & psallens, perductus ad rogum, mox in medium coniectus est. Ardebat ignis, & ligna omnia in cineres redigebat, expectabantque viri religiosi, vt ossa eius fideliter colligerent: & eccè vir beatus conspicitur in medio sedens, expansis ad cælum manibus. Eo signo viso, increduli stupore correpti, mirabantur sanctum Dei hominem ab igne mansisse intactum. Fecit hoc spiritus sanctus, non ignorans permultos eius opera ab errore ad Deum conuerti. Nunciatur vero Duci, venerabilem virum nihil ab igne perpessum. Dux summoperè

Multi ad Dominum cõuertũtur.

Ignis nihil sanctum virum lædit.

admirans, iussit eum ad se adduci: vtq; vidit eum sanum & incolumem, laudans Christianorum Deum, præcepit vt domum se conferret. Non cessabat autem Christi seruus prædicare verbum Domini, propositisq; amplissimis regni cælorum promissionibus, quosdam ab ethnicismi erroribus ad viam veritatis traduxit: plerosq; vanam sectantes vitam, ad sobrietatem & temperantiam retraxit: plangebat verò & lamentabatur se à Domini passione manssisse alienum. Turbæ autem doctrinam eius audientes, vna omnes fide eademq; voluntate ad eum accurrebant: (putabant enim vel solo conspectu eius se posse iustificari.) iactantesq; se ad pedes eius, ità dicebāt: Credimus in Deum tuum, qui reuerà magnus est, quandò te de igne liberauit.

Lamentabatur se à passione ereptum.

Multos baptizat.

At ille lætus in Domino, excipiebat omnes, Christianosque eos efficiens, baptizabat, dicebatque eis: Confortamini filioli mei, & fideles estote ei, cui credidistis, & ipse vobis in omnibus adiutor erit, præstabitq; maiora spe & expectatione vestra. Hæc eo agente, Iudici nunciatur, quid ab illo geratur. Ille incensus ira: Cur, inquit, quadam in illum humanitate vsus sum? Cur illum ex igne eduxi? Cur meo illum gladio non confeci? At nunc porrò de iustitia nihil remittemus. Alteram igitur in eum sententiā ità pronunciat: Cyrillum, quem de igne ereptum, iustitia viuere non patitur, gladio feriri iubeo. At vir beatus gaudens & laudans Deum, quòd ipsum à nequissimo iudice liberatum, dignum quandoq; effecisset passione sua, caput vltrò offerēs, cædente gladio, spiritum reddidit, sexto Idus Iulij, sub Decio Imperatore & Lucio Duce: regnante Domino nostro Iesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

Gladio percussus occumbit.

MARTYRIVM S. ANATOLIÆ VIRGINIS, EX ANTIQVIS MS. CODICIBVS DESCRIPTVM, CVI CONsentiunt etiam vetustissima Martyrologia. Stylum nonnihil expoliui.

Iulij 9.

SANCTA Anatolia cùm se ieiunijs & precibus macerare, & die ac nocte scripturis sanctis intenderet, atque in suo exilio ità exultaret, vt sibi videretur Paschatis festiuitate gaudere: contigit filium Diodori, qui erat consularis prouinciæ, nomine Anianum, à diabolo vexatum, clamare: Domina Anatolia, incendis me. Intereà Diodoro, homine cumprimis pagano, eum per lucos & templa mittente, venit ille ad lucum vicinum S. Anatolię, dirumpensq; catenas, quibus erat cōstrictus, ante orantis Anatoliæ pedes se abiecit, dicēs: Tu es, quæ me flammis orationum tuarū exuris. Porrò S. Anatolia exufflauit in eum, & ait: Exi diabole ab homine isto. & statim exijt ab eo. Cumq; ille sanus venisset ad patrem suum in fascibus positum, isque agnouisset eum curatum à S. Anatolia, abijt ad eam cum vxore sua & filijs: adoransq; eam, obtulit ei infinitas pecunias. Sed S. Anatolia nihil penitùs accipiens, dixit: Vade, & egenis Christianis atq; inopibus éroga: tu verò crede in Christum vnà cum tuis, & liberaberis.

Dæmonem expellit.

Morbidos multos sanat.

Exijt verò opinio S. Anatoliæ per totam Piceni prouinciam, & deferebantur ad eam infirmi, quos medici desperabant, & lunatici, & dæmonijs pleni, & omnes sanabantur, credentes in Christum. Intereà templorum Pontifices suggerunt de ea Decio Imperatori: isque misit, qui eam interficerent, si sacrificare nollet. Itaque veniens ad eam Faustinianus, iussit eam perduci ad ciuitatem Thuriēsem, atq; illic introductam in secretarium ipsius, diuersarū plagarum genere vexari: ac deindè suspensam in eculeo, lampadibus aduri. Interrogabat autem eam, num thura vellet dijs incendere, & libera abire, quò visum esset: Illa respondit, Miser & infelix, si non recesseris à cultura dæmonum, vnà cum illis perpetuo incendio cruciaberis. Vocauit igitur Faustinianus ad se Marsum, & dixit ei: Ego hanc iubebo includi in cubiculo: tu verò immitte serpentes in eam, qui eam comedant, & multa à me accipies, & in amicis meis numeraberis. Respondit Marsus, qui Audax dicebatur: Tu multos serpentes dicis: ego verò vnum solùm dimittam, & statim interficiet illā. Cùm ergò Anatolia in angusto cubiculo inclusa esset, Marsusq; serpentem in illud immisisset, tota nocte sancta virgo in hymnis, psalmis & orationibus durans, acerrimum serpētem illum mansuefecit. Manè facto, Marsus Mercurium & Mineruam inuocans, cubiculum aperit: & eccè serpens in eum inuolans, collū eius cingit, comedere eum volens. Sed sancta Anatolia manu

Direè cruciatur.

Serpens nihil ei nocet.

manu sua serpentem compræhensum, in nomine Domini Iesu Christi iussit abire in locum suum: quod ille mox cum summa mansuetudine fecit. Eo viso, Audax Marsus adorauit eam, dicens: Verus Deus Christus est. Magus credit.

Vt autem resciuit Faustinianus Marsum Christum confiteri, illi ad se accito ait: Si illa magicis artibus serpentem à se depulit, num tu propterea, in deorum contumeliam, Christum Deum credere debuisti? Audax dixit: Ego Christum verum Deum credo, quem illa inuocans, serpentem atrocissimum à gutture meo sua manu abstraxit. Faustinianus ait: O te miserum: Habes auri & argenti plurimum, habes familiam copiosam, habes vxorem & liberos: & his omnibus posthabitis, mori non times? Audax respondit: Ego scio & comperi virtutem nominis Christi, & idcircò mori iam non timeo. Non vides, quam à me feram eius nominis inuocatio profligârit? Faustinianus ait: Relatio fiet de te, & ea efficiet, vt eandem cum Christianis sententiam excipias. Missus igitur Audax in custodiā, dum iret relatio, & venirent responsa, agente S. Anatolia, interim Christiana religione initiatus est, ac deindè pro Christi nomine capite damnatus est. Constantia magi. Capite cæditur.

Porrò S. Anatolia, extensis manibus stans ad orationem, ità gladio transuerberata est, vt à dextro latere vsque in sinistrum confossa cerneretur: atque hoc exitu triumphantem Christus excipiens, & virginem sacratissimam sibi & martyrem consecrauit. Ciues autem Thurienses rapuerunt corpus sanctæ virginis, & vbi reuelatum eis fuit, illud humârunt, vbi benedicitur Deus ex eo & nunc & in secula seculorū, Amen. Percussa est autem virgo sacratissima Anatolia 7. Idus Iulias, obijt autem sexto Idus mensis eiusdem. Audacis autem martyris corpus vxor & filij eius tulerūt, & nauigantes, omnia sua absportârunt, simulque gesta beatę Anatoliæ virginis, quæ in hoc libello scripta sunt, & finem Audacis martyris, Amen. S. Anatoliā confoditur.

MARTYRIVM SS. FELICITATIS ET VII. FILIORVM EIVS, AB ECCLESIAE ROMANAE NOTARIJS, VT VIDETVR, CONSCRIPTVM. *Habetur in vetustis MS. libris, & antiquissima Martyrologia consentiunt.*

TEMPORIBVS Antonini Imperatoris orta est seditio Pontificum, & Felicitas illustris fœmina cum septem filijs suis Christianissimis tenta est. Quæ in viduitate permanens, Deo suam vouerat castitatem, die noctuque orationibus vacans, magnam de se ædificationem castis mentibus dabat. Videntes autem Pontifices præconia Christiani nominis per eam profeciſſe, suggesserunt de ea Antonino Augusto, dicentes; Contra salutem vestram mulier hæc vidua cum filijs suis dijs nostris insultat: quæ si nō venerata fuerit deos, sciat pietas vestra, deos nostros sic irasci, vt penitùs placari non possint. Tunc Imperator Antoninus iniunxit Præfecto Vrbis Publio, vt eam compelleret cum filijs suis deorum suorum iras sacrificijs mitigare. Publius itaq; Præfectus Vrbis iussit eam priuatim adduci, & blando colloquio ad sacrificium eam prouocans, minabatur pœnarum interitum. Cui Felicitas dixit; Nec blandimentis tuis resolui potero, nec terroribus tuis frangi. habeo enim spiritum sanctum, qui me non permittit vinci à diabolo: & ideò secura sum, quia viua te superabo: & si interfecta fuero, meliùs te vincam occisa. Publius dixit; Misera, si tibi suaue mori est, vel filios tuos fac viuere. Felicitas respondit; Viuent filij mei, si non sacrificauerint idolis. Si verò hoc tantum scelus admiserint, in æternum ibunt interitum. 10. Iulij. S. Felicitas nuncupat Deo votum castitatis. Fortitudo animi eius.

Alia die Publius sedit in foro Martis, & iussit eam adduci cum filijs suis, cui & dixit; Miserere filijs tuis, iuuenibus bonis, & flore primæ iuuentutis florentibus. Respondit Felicitas; Misericordia tua, impietas est: & exhortatio tua, crudelitas est. Et conuersa ad filios suos, dixit; Videte filij cælum, & sursùm adspicite: ibi vos expectat Christus cum sanctis suis. Pugnate pro animabus vestris, & fideles vos in amore Christi exhibete. Audiens hæc Publius, iussit eam alapis cædi, dicens; Ausa es, me præsente, ista monita dare, vt dominorum nostrorum iussa contemnant? Tunc vocauit Confortat filios suos.

Filij eius vexantur. cauit primum filium eius, nomine Ianuarium, & infinita illi promittens bona præsentia, simul etiam verbera minabatur, si sacrificare idolis contempsisset. Ianuarius respondit; Stulta suades: me verò sapientia Domini mei conseruat, & faciet hæc omnia superare. Statim Iudex iussit eum virgis cædi, & in carcerē recipi. Secundum verò, Felicem solum adduci. Quem cùm hortaretur Publius ad immolandum idolis,

Ianuarius flagellatur.

Præclara Felicis vox. constanter dixit; Vnus est Deus, quem colimus, cui sacrificium piæ deuotionis offerimus. Vide, nè tu credas me aut aliquem fratrum meorū, à Domini Iesu Christi amore recedere. Et si immineant verbera, iusta tamē consilia, & fides nostra nec vinci potest, nec mutari. Et isto amoto, iussit tertium filium, nomine Philippum, applicari: cui cùm diceret: Dominus noster Imperator Antoninus iussit, vt dijs omnipotētibus im-

Itē Philippi moletis: respondit Philippus: Isti nec dij, nec omnipotentes sunt: sed sunt simulacra vana & misera & insensibilia; & qui eis sacrificare voluērint, in æterno erunt periculo. Et amoto Philippo, iussit adesse quartum Silanum, cui sic ait; Vt video, conuenit vobis cum pessima matre vestra hoc consilium, vt præcepta principum contemnentes,

Itē Silani. omnes simul intereatis. Respondit Silanus; Nos si trāseuntia tormenta timuerimus, in æternum interitum incidemus & supplicium. Sed quia verè nouimus, quæ præmia sint parata iustis, & quæ sit pœna constituta peccatoribus, securi contemnimus legem Romanam, vt iussa diuina seruemus: idola contemnentes, vt Deo omnipotenti famulantes, vitam æternam inueniamus. Adorantes autem dæmonia, cum illis in interitu erunt & incendio sempiterno. Amoto Silano, iussit quintum præstò esse Alexandrum, cui & dixit; Misereris ætati tuæ & vitæ in infantia positæ, si non fueris rebellis, & secutus fueris ea, quæ sunt regi nostro Antonino gratissima. Vndè sacrifica dijs, vt possis amicus Augustorum fieri, & vitam habere & gratiam. Respondit Alexan-

Itē Alexandri. der; Ego seruus Christi sum, quem ore confiteor, corde teneo, incessanter adoro. Infirma autem ætas, quam cernis, canam habet prudentiam, & vnum Deum colit. Dij autem tui cum cultoribus suis interibunt. Isto amoto, iussit sextum Vitalem applicari, cui & dixit; Fortè vel tu optas viuere, & non abire in interitum. Respondit Vitalis;

Itē Vitalis. Qui est, qui optat meliùs viuere, qui verum Deum colit, vel qui dæmonem cupit habere propitium? Publius dixit; Et quid est dæmon? Vitalis respondit; Omnes dij gentium dæmones sunt, & quicunque eos colunt.

Psal. 95. Hoc quoquè amoto, iussit septimum Martialem ingredi, eique dixit; Crudelitatis fautores effecti, Augustorum instituta contemnitis, & in vestra pernicie permanetis. Respondit Martialis; O si nôsses, quæ

Itēm Martialis. pœnæ cultoribus idolorum paratæ sint; sed adhuc differt Deus iram suam in vos & idola vestra demonstrare. Omnes enim, qui non confitentur Christum verum esse Deum, in ignem æternum mittentur. Tunc Publius iussit & hunc septimum amoueri, & gesta omnia scripta per ordinem, regi Antonino ingessit.

A diuersis iudicib⁹ interimūtur. Antoninus verò misit eos ad diuersos iudices, vt varijs supplicijs afficerentur. E quibus vnus Iudex primum fratrem plumbatis occidit: alter secundum & tertiū fustibus mactauit: alius quartum precipitio interemit: alius in quintum, sextum & septimum capitalem sententiam pronunciauit, matremque illorum capite truncari iussit: & ità diuersis supplicijs interempti, omnes effecti sunt victores & martyres Christi, & cum matre triumphantes, ad præmia in cælis percipienda conuolârunt, qui pro Dei amore minas hominum, pœnas & verba contemnentes, Christi amici facti sunt in regno cælorum: Qui cum Patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

DE EADEM S. FELICITATE, EX BEATISSIMO PAPA GREGORIO, HOMILIA III. IN EVANGELIA.

SANCTI Euangelij, fratres charissimi, breuis est lectio recitata, sed magnis mysteriorum ponderibus grauida. Iesus etenim conditor & redemptor noster matrem se nôsse dissimulat, & quæ ei mater sit, qui propinqui, non per cognationem carnis, sed per coniunctionem spiritûs, designat, dicens; Quæ est mater mea,

Matth. 12. & qui sunt fratres mei? Quicunque fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Quibus nobis verbis quid aliud innuit, nisi quòd obsequentes iussionibus suis multos ex gentilitate colligit, & Iudæam, ex cuius carne genitus est, non agnoscit?

agnoscit? Vndè & mater eius, cùm quasì non agnoscitur, foris stare perhibetur? quia videlicet synagoga idcircò ab authore suo nō cognoscitur, quia legis obseruationem tenens, spiritualem intellectum perdidit, & sese ob custodiā literę foris fixit. Sed dum is qui voluntatem patris fecerit, soror & mater Domini dicitur, propter vtrunq; sexum, qui ad fidem colligitur, mirum non est, mirandum verò valdè est, quomodò etiam mater dicatur. Fideles enim discipulos, fratres vocare dignatus est, dicens; Ite, nunciate fratribus meis. Qui ergò frater Domini fieri ad fidem veniēdo poterit, quærendum est, quomodò esse etiam mater possit.

Synagoga cur à Christo nō agnoscatur.

Matth. 28.

Sed sciendum nobis est, quia qui Christi frater & soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominū, qui eum cordi audientis infundit. & mater eius efficitur prædicando, si per eius vocem amor Domini in proximi mēte generatur. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam, adest beata Felicitas, cuius hodiè festa natalitia celebramus, quæ credendo extitit ancilla Christi, & prædicando facta est mater Christi. Septem quippe filios, sicut in gestis eius emendatioribus legitur, sic post se timuit viuos in carne relinquere, sicut carnales parentes solent metuere, nè mortuos præmittant. In persecutionis enim labore deprahēsa, filiorū corda in amore supernæ patriæ prædicando roborauit, & parturiuit spiritu, quos carne pepererat, vt prædicatione pareret Deo, quos carne pepererat mundo.

Christi mater quis sit.

Laudes S. Felicitatis.

Considerate fratres charissimi in fœmineo corpore virile pectus. Ad mortem stetit imperterrita, amittere se in filijs lumen veritatis timuit, si non fuisset orbata. Nunquid ergò hanc fœminam martyrem dixerim? Certè Dominus cùm de Iohanne loqueretur, dixit; Quid existis in desertum videre? prophetam? vtiq; dico vobis, & plus quàm prophetam. Et Iohannes ipse requisitus, respondit dicens; Non sum propheta. Quia enim se plus quàm prophetam nouerat esse, se prophetā negabat. Qui idcircò plus quàm propheta dicitur, quia prophetæ est officium, ventura prænunciare, non etiam ostendere. Iohannes verò plus quàm propheta est, quia quem verbo prædixit, digito ostendit. Non ergò hanc fœminam martyrem dixerim, sed plus quàm martyrem, quæ septem pignoribus ad regnum præmissis, totiès ante se mortua ad pœnas prima venit, sed peruenit octaua. Adspexit mater, & cruciata, & imperterrita filiorū mortem, spei gaudium tribuit, adhibuit dolorem naturæ. Timuit viuentibus, gauisa est morientibus. Optauit nullum post se relinquere: nè, si quem haberet superstitem, non posset habere consortem.

Virile pectus S Felicitatis.

Matth. 11.

Iohan. 1.

Nemo ergò ex vobis, fratres charissimi, existimet, quòd eius cor morientibus filijs, etiam carnalis affectus minimè pulsauerit. Neque enim filios, quos carnem suam esse nouerat, sine dolore poterat morientes videre: sed erat vis amoris interior, quæ dolorem vinceret carnis. Vndè & passuro Petro dicitur; Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non vis. Neque enim si plenissimè Petrus nollet, pro Christo pati potuisset: sed martyrium, quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem spiritus amauit. Qui dum per carnē ad pœnas trepidat, per spiritum ad gloriam exultat. Actum est, vt cruciatum martyrij nolēdo voluisset, sicut nos quoq; cùm gaudium quærimus salutis, amarum poculum sumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo, displicet: sed restituenda per amaritudinem salus, placet. Amauit ergò iuxta carnem Felicitas filios, sed pro amore cælestis patriæ, mori etiam voluit, quos amauit. Ipsa eorum vulnera accepit, sed in eisdem ipsa ad regnum præuenientibus excreuit. Rectè ergò hanc fœminam vltra martyrem dixerim, quæ & totiès in filijs est desiderabiliter extincta: & dum multiplex martyriū obtinuit, ipsa quoq; martyrij palmam vicit. Fertur apud veteres mos fuisse, vt quisquis consul existeret, iuxta ordinem temporum, honoris sui locum teneret. At si quis posterior ad consulatum veniens, consul non semèl, sed bis fortasse aut tertiò fieret, etiam illos laude & honore transcenderet, qui non plùs quàm semèl, consules extitissent. Vicit ergò beata Felicitas martyres, quæ tot ante se moriētibus filijs pro Christo occubuit, quia ad amorem illius sola sua mors minimè sufficit.

Iohan. 21.

Felicitas plus quàm martyr.

Consideremus, fratres, hanc fœminam? consideremus & nos, qui membris corporis, viri sumus, in eius comparatione quid æstimabimur. Sæpè nanque agenda aliqua bona proponimus: sed si vnus contra nos leuissimus sermo ab ore irridentis eruperit, ab intētione actionis nostræ, fracti protinùs & confusi, resilimus. Eccè nos plerunquè à bono opere sola verba reuocant: Felicitatem verò à sancta intentione frangere nec tormenta potuerūt. Nos in aura maledictionis impingimus: hęc ad regnum etiam

In aduersitate non est resiliendum à bono proposito.

etiam per ferrum exijt, nihilque, quod obsisteret, æstimauit. Nos ad præcepta Dominica largiri nostra saltem superflua nolumus? hæc non solùm Deo suam substantiam contulit, sed pro illo etiam propriam carnem dedit. Nos cùm ex diuina iussione filios amittimus, sine consolatione lugemus: hæc eos velut mortuos plangeret, si non obtulisset. Cùm ergò ad illud terribile examen districtus Iudex venerit, quid nos viri dicemus, cùm huius fœminæ gloriã viderimus, de debilitate mentis nostræ? Quæ tunc viris erit excusatio, quandò hæc ostẽdetur, quæ cum seculo & sexum vicit? Sequamur ergò fratres charissimi districtam & asperam redemptoris viam. Vsu quippe virtutum

Labentia cuncta pro nihilo putanda.

ità iam plana facta est, vt per eam fœminis libeat ambulare. Despiciamus cuncta præsentia. nulla sunt etenim in hoc mundo, quæ transire non possint. Turpe sit diligere, quod constat citiùs perire. Non nos terrenarum rerum amor superet, non superbia inflet, non ira dilaniet, non luxuria polluat, non inuidia consumat. Amore nostrî, fratres charissimi, redemptor noster occubuit: & nos amore eius discamus vincere nosmetipsos. Quod si perfectè agimus, non solùm imminentes pœnas euademus, sed cõmuni cum martyribus gloria remunerabimur. Nam quanuis occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suum. Quia etsi carnis colla ferro nõ subdimus, spiritali tamen gladio carnalia nostra desideria in mente trucidamus, ipso adiuuante, qui viuit & regnat, &c.

MARTYRIVM SS. VIRGINVM RVFFINÆ ET SECVNDAE, EX ANTIQVIS MS. VOLVMINIBVS.

Vetusta Martyrologia suffragantur. Stylum nonnihil correxit F. Laurentius Surius.

Iulij 10. Earũ patria & parentes.

RVFFINA & Secunda sorores virgines, ciuesq; Romanę, patrem clarissimum habuêre Asterium, matrem itèm clarissimam Aureliam. Cùm autem feruor persecutionis, iussu Valeriani & Galieni Augustorum, tunc in Vrbe Roma sæuiret, sponsi harum virginum Armentarius & Verinus, à fide Christi discesserunt: nec tamen sua perditione contenti, etiam has Dei famulas detestabili persuasione ad suî imitationem inducere nitebantur. Illæ verò, vt eorum insanas declinarent adhortationes, ad prędiolum sum, quod in Tusciæ partibus videbantur habere, basternis vectæ, sese contulerunt. Id audientes Armentarius &

Accusantur apud Arcesilaum à suis sponsis.

Verinus, statim Comiti Arcesilao ità suggesserunt: Sponsæ nostræ repudiauerunt nos in deorum contumeliam. Vnum autem Deum verum colendum in cælis esse testantur Christum Iesum, & omnium templorum mysteria perindè vt pestem quandam abominantur. Ea causa ex Vrbe hodiè egresse, fugerunt. Ijs auditis, sceleratissimus Arcesilaus cum militibus suis equestribus iter capessens, sanctas Christi virgines via Flaminea quartodecimo milliario compræhendit, reuocatasque ad vrbem Romam, Iunio Donato præfecto obtulit, dicens: Has sacrilegas virgines contra legem viuere, deos negare, templa deserere, contra salutem principum venire, sponsis earum accusantibus, didici: & quia hanc curam mihi demandârunt domini nostri, inuictissimi Principes, par erat, fugientes, à me compræhendi, & vestræ magnificentiæ discutiendas adduci.

Ducuntur in singulas custodias.

Tum indignatus præfectus Donatus, iussit eas ab inuicèm separatas, duci in custodiam, & die tertio in secretario ipsius sisti. Porrò Ruffinam ad se introductã ità compellauit: Cùm sis nata nobiliter, quid ità ad eam ignobilitatem deuoluta es, vt mâlis captiua in vinculis teneri, quàm libera gaudere cum marito? Ruffina respondit: Temporalis hæc captiuitas, æternam captiuitatẽ excludit, & vincula temporaria ab æternis nexibus absoluunt. Præfectus ait: Abijce has vanas & aniles fabulas, & sacrificæ dijs immortalibus, vt possis sponso tuo cum gaudio perfrui, & vsque ad senectutem delicijs circunfluere. Ruffina respondit: Duo ex ijs, ad quæ me hortaris, prorsùs inutilia sunt: tertium, quod promittis, planè incertũ & dubium est. Iubes me idolis sacrificare, vt ęternùm peream, & deindè maritũ accipere, vt virginitatis gloria me priuem.

Egregiũ S. Ruffinæ responsum.

Post ista tam acerba & aspera, promittis ad senectutẽ vsq; voluptatibus me perfruituram, cùm nec de teipso certus sis in diem crastinum vsq; te peruenturum. Præfectus dixit:

dixit: Cessent verba, quandò iam parata sunt verbera. Mihi quidem id è re tua esse videtur, vt saniori vsa consilio, corrigas prauam animi tui sententiam, & his vanitatibus valere iussis, tempus, quod tibi superesse poterit, non amittas. Ruffina respondit: Iam tu nonnihil sermonem corrigis tuum, cùm dicis, Tempus, quod mihi reliquum esse poterit. Ostendis enim vitam hominis certam nõ esse, dum in incerto posita est. Itaq; illam ego vitam amplector, quæ est cum æternitate coniuncta, nec aliquid lubricum & incertum suis amatoribus promittit. quam vitam Christus docuit magister veritatis. Cùm autem saxea Iudæorum pectora dubitatione sua credulos ei animos negarent, mortuos è monumẽtis excitans, iubebat eos suæ assertioni dicere testimonium: vt vel sic virtutibus crederent, qui verbis credere nolebant.

Futura vita æternitati coniuncta est.

Iunius Donatus Præfectus dixit: Missa facisthæc vaniloquia, & nube viro tuo. Arcesilaus Comes dixit: Hæc cùm sit rea sacrilegij, in matrimonij sortem admitti non potest. Ruffina respondit: Ità tu dicis in matrimonij sortem admitti me non posse, quasi ego hominis vxor esse desiderem, quæ Christo Dei filio virginitatem meam deuoui. Quamobrẽm audi Arcesilaë Comes: Quære alium, cui minæ tuæ timorem adferant: me quidẽ nec à virginitatis palma reuocare poteris, nec ab amore & cultu Christi filij Dei separare. Tum Donatus iussit Secundam acciri, vt Ruffina soror eius, ipsa præsente, flagellis cæderetur. Sperabant enim sacrilegi illi, Secundam, terrore prostratam, ipsorum persuasionibus assensuram. Vt vidit autem Secunda Ruffinam flagellari, clamauit ad Iudicem: Quid agis sceleratissime, hostis regni cælorum? Cur sororem meam gloria afficis, me verò eius gloriæ non pateris esse participem? Præfectus ait: Vt video, sororem tuam insania superas. Secunda respondit: Nec soror mea insana est, nec ego insanio, sed ambæ Christianæ sumus, & iustum est, vt simul cædamur, quæ pariter Christum Dominum confitemur. Gloria enim nominis Christiani verberum ictibus augescit, & tot conciliat coronas sempiternas, quot temporarijs flagellorum ictibus pulsatur. Præfectus dixit: Hortare potiùs sororem tuam, vt vos ab hac iniuria vindicetis, & sponsis vestris cũ gloria nobilitatis vestræ restituamini. Secunda respondit: Vanis terroribus niteris, & friuolis promissionibus vteris. Nobis virginitatis dignitas adeò comperta est, vt magis optemus occidi, quàm nos vinci patiamur. Præfectus ait: Si inuitis vobis erepta fuerit virginitas, quid facturæ estis cum Christo? Secunda respondit: Virginitas in corde puro exhibetur Christo filio Dei. Non potest virgo suam perdere integritatem, si nolit à iustitia deflectere. Vis autem illata perpessionem adfert: perpessio palmam præparat. Tu in consensum nostrum arma cepisti, vt cogas nos velle, quod nolumus, & ijs rebus delectari, quas execramur. Admoue ignes, gladios, flagella, saxa, fustes & virgas. Quot tu pœnas inferes, tot ego martyrij nostri glorias numerabo. Quotiès tu in nos violẽtia vteris, totiès ego martyrij computabo palmas. Nostra enim omnis gloria est pœna, quã Christi amore perpetimur: nec poterit corruptio dici, quæ pro mentis tuenda integritate non timet sui corporis facere iacturam. De consensu enim apud Deum iudicabitur, si quid perfecta quis voluntate dilexerit.

Vouit Christo virginitatem.

Flagellatur.

Secũdæ mira fortitudo.

Non perit virginitas nisi spontanea voluntate.

Nota virginis constantiam.

Tum verò iussit eas Præfectus in obscuro includi loco, & è stercoribus fumum excitari. Id cùm factum fuisset, fumus ille thymiama redolebat, non fœtorem vllum, sed delectationem potiùs naribus ingerens. Porrò obscuritas lucem meridianam splendore vincebat: nec poterant illic dominari tenebræ, vbi tenebrarum vis Dei lumine vincebatur. Deindè iussæ sunt illinc produci, & in balneis includi, atq; in dolium feruens iactari. Vbi cùm aliquandiù fuissent, post duas horas ingressi, qui earum corpora tollerent, dolium frigidum & vaporans inueniunt. Id Præfectus audiens, obstupuit, iussitq; eas duci in medium Tyberim, & saxo vno ad ambarum colla ligato, in eum præcipitari. Cum illo autem saxo dimidiam ferè horam super aquam ferebantur, & turbis adstantibus, in superiori fluminis parte siccis vestibus cernebantur, prædicantes triumphum Domini, & Christi gloriam decantantes. Quod cùm fuisset iudici nunciatum, dixit Arcesilao Comiti: Istæ, quas mihi obtulisti, aut magica arte nos superant, aut vera sanctitate sunt præditæ. Itaq; vt tu eas mihi tradidisti, ità ego eas tibi reddo, vt pro tuo arbitratu vel sententiam excipiant, vel absoluantur.

Fœtor mutatur in odores aromaticos.

In dolio feruenti nõ lẽduntur.

Saxo alligatæ, non possunt submergi.

Iussit igitur Arcesilaus duci eas in syluam per viam Corneliam milliario decimo ab Vrbe Roma, in fundum, qui Buxo vocatur, & illic pariter capite cædi, earumque corpora inhumata relinqui, lupis deuoranda. Sed Domini gratia non defuit in Christum credentibus etiam defunctis. Deniq; Plautilla matrona, in cuius prædio cæsæ sunt, vi-

Capite cæduntur.

dit eas per visum sedere gẽmatas in thalamo,& dicere sibi: Plautilla,reuoca animum tuum à flagitioso cultu idolorum,& impia incredulitate calcata, crede in Christum: & abiens in prædium tuum,corpora nostra,quæ illic inuenies,manda sepulturæ. Exurgens Plautilla,peruénit ad locum:& inueniens sanctarum virginum corpora,nihil neque fœtoris, neque læsionis habentia, adorauit & credidit, fabricauitque monumentum virginibus Christi.Quo in loco per illarum orationes magnę fiunt virtutes, ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi:qui cum Patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula,Amen.

Miracula ad earum sepulcrum.

GREGORII PRESBYTERI CÆSAREÆ CAPPADOCIAE ORATIO, DE SANCTIS TRECENTIS DECEM & octo Patribus Nicenæ Synodi, & de Constantino in primis pio Imperatore. quam in 12. capitula distinximus. Habetur in Simeone Metaphraste.

Iulij 10. Sic enim in Metaphraste habetur. Cap. 1.

PRAEPOSITIS obedire iussus ab Apostolica adhortatione, ô Theophile, & velutì oblitus meæ imbecillitatis,neglecta dicendi elegantia,párui venerando patri,qui mihi proposuit, vt breuiter scriberem de congregatione trecentorum & octodecim patrum, facta Niceæ, tradereméque huic sanctæ, quæ est penès ipsum, Nicenæ Ecclesiæ: vt quorum præsentiæ fructum percepit in corpore, eorum spiritalis quoquè decertationis scriptas habeat narrationes. Atque quæ à me quidem pro meis viribus dicta sunt, si respiciatur magnitudo rerum, quæ à Patribus rectè & ex virtute gestæ sunt, dixerim ego tenui rori esse similia,qui contendit cum marinis fluctibus.Fuerit autem illius perfectionis,non sententiarum attendere humilitatem, sed promptam & alacrem parendi voluntatem grato animo excipere.

Cap. 2. Cùm Maximianus & Licinius & Maxentius,qui Romę impiè imperauerũt,& multos, qui erant Christianæ fidei, dæmonibus sacrificare recusantes, supplicijs & morte affecerunt,insano simulacrorum cultu dignum exitũ inuenissent,præter spem & opinionem ex Occidente instàr Luciferi exortus est Constantinus Imperator Christianissimus,orthodoxæ vitæ instituti princeps,& inculpatæ fidei propugnator:qui simul àc ex Occidente in Orientem sceptra transtulit, diuina luce illuminatur: & cùm pietate animum instruxisset, aduersùs diabolum primum certamen susçipit, & de Christianorum libertate publica proponit edicta, & quæ fidelibus ab impijs afferebatur, molestiam repellit,diruit cultum simulacrorum,de falso agit triumphum:quæ consistere nõ poterat,efficit manifestam veritatis prædicationem: eos,qui Dominum honorârunt,& honore & libertate afficit. Instaurantur, viresq; recipiunt corpora fidelium,quæ flagris lacerata fuerant. Tormentis & exilijs subijciuntur, qui sequũtur dæmones.Licebatque videre fideles reuocari à persecutione,& eos qui dæmonibus seruiërant,respiscere. Quod quidem chori Angelici præ se ferebat speciem,Dominum omnibus liberè glorificantibus.

Constantinus Imperator, fidei propugnator.

Cap. 3. Lætabatur Imperator fidelissimus quotidiano Christianorum augmento, reputans animo hoc esse diuinę operationis,quæ exiguo tempore eos,qui illius parebant imperio,traxit ad Domini Iesu Christi agnitionem,& cogitans quidnam euenisset ijs, qui illum præcesserant.Nam cùm finitimæ gentes,tanquàm nullis penitùs iunctæ fœderibus,insurgerent aduersùs eos, qui ante ipsum imperauerant, & intestinæ seditiones eis à mutuis cædibus respirandi spatium non præberent, quandò Constantinus per Saluatoris nostri Iesu Christi gratiam accepit Imperium, protinùs tanquàm iussu aliquo,& mala cessârunt gentilium, & qui eius ditioni parebant,pacem amplexi fuêre.Sed bonis infestus dæmon ne hãc quidem tulit hominum eorum, quæ sunt meliora, cognitionem: sed sicut olim primo homini creato vitam inuidit cælestem,& per serpentem eius auribus pręcepti insseuit inobedientiam: ità etiam tunc cruciatus ob hominum ex idolatria ad Deum conuersionem,excitat spiritum Pythonis. Is autem fuit Arrius, qui erat quidem appellatione Christianus, & in presbyteratum Ecclesiæ

Tranquillũ Constãtini Imperium.

Genes.3.

Arrius hæresiarcha.

Alexan-

Alexandrinæ allectus. Cùm enim diuinarum scripturarum ei mandata fuissent, atque vtinàm non fuisset, interpretatio: vana autem gloria & auaritia, planè diaboli patris eius armis, reneretur: vidisset verò post Petrum insignem inter Martyres victorem, & inter Pontifices Apostolis æqualem, & Achillam eius successorem, Alexandrum inter præsules castissimum, & Apostolicorum dogmatum strenuum defensorem, Alexandrinæ præesse Ecclesiæ, tanquàm venenatus quidam draco inuidiæ virus, quod latebat in imis cordis eius penetralibus, euomit. Sed aduersùs Alexandrum quidem nõ poterat eius importuna se efferre insolentia. Nam erat quidẽ Alexander vita, in quam nulla cadebat repræhẽsio, & nullius vitij particeps, prout est Domini de Iob testimoniũ. Quidnam ergò machinatur sceleſtus? Arma parat aduersùs eius decreta, tanquã per ea eum insectaturus: & sic ponit os suum in cælum, & loquitur iniquitatẽ aduersùs altissimum. Nam cùm confiteretur S. Alexander filium esse patri & honore & essentia æqualem, statìm nugatus est mente captus Arrius, creaturam & facturam esse filiũ, & fuisse quandò non erat, & quæ sunt his magis impia, digna profectò, quæ æterno silentio & obliuioni mandentur.

Iob 1.

Pſal. 72.

Arrij blasphemiæ.

Cùm ergò vidisset diuinus Alexãder hoc malum instàr morbi sacri depascere, (Attigerat enim Aegyptum, & Thebaidem, & Libyam nuperrimè) veritus nè apprænderet totum corpus fidelium, ac post multas coràm adhortationes, quas efferato paternè adhibuit, post varias ex diuinis scripturis adductas probationes, quibus abũdat & vetus & nouum Testamentum, sciens impium adhuc esse implicatum erroris caligine, confugit ad Dominum Iesum Christum, quem iste afficiebat contumelia: & vt aduersùs impium, & cum Deo pugnans cœptum, opem ferret, ieiunijs, vigilijs, & lachrymis adiutorem inuocat inspectorem veritatis. Cùm autem impius magìs efferaretur & efferuescceret, euocat Alexander plures futuros periculi socios, & dirigit literas ad eos, qui erant in eo loco, Episcopos, & significat prodigiosos cordis Arrij fœtus aduersùs rectam opinionem. Quamobrèm præmunit quidẽ eorum aures, nè attraherentur aliqui à lacuna sensûs Arrij. Incitat autem omnes, vt citra moram de his optimum dominum certiorem facerent. Cùm hæc ergò cognouisset victor inclytus, tanquàm stimulo profana obscurorum molestaq; inopinatorum auditione perculsus, diuinas protinùs mittit literas, per quas & Magistratus, & eos, qui poterãt, Episcopos Niceam Metropolim ad ea examinanda, quæ ad ipsos pertinent, venire suadet, & ad manifestandam veram & inculpatam fidem, penitùs autem excindendam dæmoniacam malè sentientium hæresim.

Cap. 4.

Conuocat Alexander Episcopos aduersùs doctrinam Arrij.

Cùm hæc ergò sic processissent, quinam illo tempore inuenti sint viuifici spiritûs præscientia conseruati Episcopi, & ex quanam parœcia ex ijs vnusquisq; profectus sit, ostendet quæ ab ipsis facta est decisio synodica ijs, qui studiosè legere voluërint. Sancti ergò Patres, non secùs àc quædam apes operariæ, velutì ex floridis pratis vnusquisque ex proprijs Ecclesijs surgentes, perueniunt Niceam, locum, qui componit aluearia orthodoxæ opinionis. Diuinus ergò Constantinus cùm audiuisset sacram & Angelis reuerẽdam sanctorum Patrum venisse præsentiam, statìm ex vestibulo eos conuenientibus prosequitur honoribus, & quibusdam præmissis ex sacro conuentu, humanitate & rerum necessariarum conuenienti suppeditatione procurat, nè necessè habeant recedere. Postquàm autẽ cognouit rectè fuisse prouisum Patribus, tunc ipse Niceæ suam offert præsentiam, se sobria mente ab externis abducens tumultibus, vtpotè in rebus agendis exercitatum sanctorum Patrum allocuturus conuentum de re diuina & de salute, quæ spectat ad homines. Etenim erant quidam ex ipsis, qui gratijs ornati erant Apostolicis: alij autem Christi stigmata circunferentes in suis corporibus. Ex quibus, vt lectores habeant maiorem de sanctis certitudinem, & animæ vtilitatem, aliquot adijciam. Sanctus itaque Iacobus præsul Nisibenorum multos quidem liberauit à morbis, & de eo etiam fertur testimonium, quòd suscitârit mortuos. Et Neocæsareæ Euphratesię Episcopus sanctus Paulus, genitalia membra igne amisit, Licinij insaniæ effectus ludibrium. Et Paphnutius Aegyptius vir signifer. Et plures alij ex ijs sanctis: Alij quidem orbati sunt oculis: Alijs incisi sunt iuncturarum, crurum & brachiorum nerui: Alijs verò mutilati sunt pedes, & manus loreis vinculis. Bonorum autem aduersarius cùm hanc cælestem vidisset in terra choream, non permisit, vt esset omninò expers suorum aculeorum: sed sicut Iudam Domini proditorem constituit inter Apostolos: sic etiam vnà cum sanctorum caterua immanes lupos inuexit, tectos ouium pellibus, Menophantem, inquam, Ephesium, & Patrophilum Scythopolitanum,

Cap. 5.

Patres veniunt Niceã.

Honorificè & liberaliter habẽtur à Constantino.

Multi ex Patribus viri sanctissimi.

Episcopi quidã fautores Arrij.

politanum, & Theonam Marmaricanum, cum paucis alijs discipulis Arrij insipientiæ: de quibus dicetur in his, quæ consequuntur. Quoniam autem opùs erat, vt quæreretur de eo, quod erat obstaculo veritati, & dispiciebatur locus aptus, in quem conuenirent, cùm excidisset optimus Imperator domum maximam ab eo, quod illic est, palatio, cubiculorum (vt ità dicam) regiorum oculum, cuius decus & magnificentia ad nostra vsque tempora est sanctorum Patrum tegumento conseruata, eam, tanquàm suæ Regiæ primitias, sancto deputauit Concilio. Quo in loco æquales numero Patrum iussit sedes fieri, vnà habens rationem requietis senectutis, & honore prosequens sacerdotium. Cùm ergò ipsi appuliſſent, ipse quoquè Imperator ingreditur: neque verò arroganti, & elato, & regio adspectu intuens: sed contracto supercilio, & modesto incessu accedit, & sanctos, qui occurrunt, amplectitur, & eos benignè alloquitur: & leni quodam risu præ se ferens comitatem, ob sanctorum congregationem indicat suam animi lætitiam. Suam autem in Deum ostendit humilitatem, & summam in Patres submissionem, quòd inter sedes Episcopales suum submiserit subsellium.

Modestia Cõstantini.

Cap. 6. Oratio Eustathij ad Imperat.

Cùm sancti ergò consedissent, & à Deo coronatus Imperator, Eustathius Antiochenus (Ei enim annuit sancta synodus, vt verba faceret ad Imperatorem) Deo, inquit, agimus gratias, ó optime Imperator, qui terrenũ tibi Regnum dirigit, qui errorem simulacrorum per te aboleuit, & fidelium animi tranquillitatẽ in libertate collocauit. Cessauit nidor dæmonum, multiplici gentilium deorum cultu soluta est falsa religio: Expelluntur tenebræ impietatis, luce diuinæ cognitionis orbis terrarum illustratur, Pater glorificatur, Filius simul adoratur, Spiritus sanctus annunciatur. Trinitas consubstantialis, vna diuinitas in tribus personis & hypostasibus prædicatur. Per eam, ô Imperator, tibi munitur tuæ pietatis potentia. Eam nobis serua integram & inuiolatam. Nullus hæreticus subiens Ecclesiam, de Trinitate vnum aliquid auferat, relinquẽs, quod restat, affectum ignominia. Arrius nobis, qui à furore accepit denominationem, orationis causa est & conuentûs: qui nescio quomodò allectus in presbyteratum Ecclesiæ Alexandrinæ, nos latuit, cùm esset alienus à doctrina beatorum Apostolorum & prophetarum. Vnigenitum enim filium, & verbum Patris non veretur priuare eádem & æquali cum Patre substãtia, & creatorẽ cum creatura creaturę cultor contendit connumerare. Eum autem persuaseris, Imperator, mutata sententia, non repugnare doctrinæ Apostolicæ: aut si in vanæ opinionis, cuius est conuictus, perstiterit impietate, eum de Christi & nostro cœtu funditùs sustuleris, nè suis turbidis verborum blanditijs venetur animas simpliciorum.

Vna diuinitas in tribus personis.

Arrius hæreticus ecclesiæ Alexandrinæ presbyter.

Cap. 7.

Sereniſſimus autem Constantinus cùm ex eo, quòd tam citò conueniſſent, eorum in fidem ardorẽ conieciſſet, & verba de concordia & conspiranti consensu, tanquàm Patribus filius amans Patrum adduxiſſet: Agedùm Patres, inquit, omni studio & diligentia efficiamus, vt per Propheticas prædictiones & Apostolicas traditiones sit exæquatio & cõprehensio veriitatis, extra turpe & indecorũ fratrum odium & inanẽ doctrinam. Graue enim fuerit, si multiplicis deorum cultûs impietate dissoluta, & nobis subiectis hostibus, & bellis sedatis ciuilibus, non se inuicèm ensibus fideles, sed dogmatibus feriamus, & Euangelicam doctrinam, quæ est simplex, & non artificiosa, & vim habet non in verbis, sed in factis, doctrinæ disceptatione & verborum varietate conemur euertere. Deo ergò & Patri, & vnigenito filio Patris, & viuifico spiritui eorum, quæ nunc à vobis exquiruntur, permittentes reuelationem, persequamur inquisitionem. Præstabimus enim, vt nos quoquè prompto & alacri animo adsimus, & simus participes certaminis & laboris, vsque ad finem reuelationis eorum, quæ vera sunt. Credimus enim fore, vt nos inspiret aduentus diuini spiritûs, per quem erit firma ac stabilis nostra fides, omni hęretica opinione vacua, & expers malę de Deo sententiæ. Hinc Patrum clarorum multitudo confirmata viuifico, qui vnà versabatur, spiritu, concorditer procedunt ad inquirendam & declarãdam fidem orthodoxam. Et cùm multis veteris & noui testamenti testimonijs, quòd filius sit Patri consubstantialis, acerrimè conuicisſent, extra rectam fidem & Ecclesiam sanctam Arrium segregant, anathemati eum subijcientes cum ijs, quæ ab ipso elaborata & dicta fuerant: & ità, nè ad diuinum Symbolum hæreticæ malignitati vllus daretur aditus, impedientes cõtexunt expositionem, per vnumquodq; dictum abolentes sensum, qui ab vnaquaque hæresi opponitur, vt omnibus est manifestum ex expositione eorum, quæ in Concilio gesta sunt in palatio.

Apostolicę Traditiões

Spiritus sanctus, Patris & Filij spiritus.

Anathemate Arrius pcellitur.

Quoniam

Quoniam autem eis videbatur reſtare quæſtio de die principali, cùm à multis in illud vſque tempus celebraretur, nullo certo præſtituto termino, adeò vt alij quidem eſſent in veſtibulis ſanctæ ieiuniorum Quadrageſimæ: alij verò peragerent dimidium certaminum abſtinentiæ: alij autem celebrarent ſymbola ſalutaris reſurrectionis: & alij quidem in triſtitia & lachrymarum profuſione, & abſtinentia à cibis ſe duriter gererent: alij verò victoria Domini exultarent, per quam fractus eſt infernus, & mors deleta, ſurrexit Adam, & ſatan eſt alligatus: de eo quoq; diuini Patres ſancto, qui vnà cum eis erat, inſpirati ſpiritu, vnà cum optimo Conſtantino conſtituerunt, vt omne genus Chriſtianorum, vno eodemq; tempore Chriſti Dei noſtri diem ſanctum ageret reſurrectionis: vt orationis & abſtinentiæ, lætitiæque & choreæ communem domum, nempe eam, quę eſt vbiquè, Eccleſiam ſibi catholicam conſeruarent. Cumque aliarum Eccleſiaſticarum quæſtionum, & diuinorum canonum feciſſent editionem, orthodoxæ ſententiæ conſtituêre deciſionem. Cùm hoc ergò factum eſſet, cenſuit optimus Imperator, vt vniuſcuiuſque ex Patribus deſcriptionibus ſancta confirmaretur deciſio. Poſtquàm autem ea fuit expoſita, & publicè lecta, & iam ferè omnes ſubſcripſiſſent, fit miraculum, dignum quod memoriæ mandetur, ad gloriam quidem eorum, qui crediderunt: pudorem autem eorum, qui fuerunt increduli. Nam cùm duo ſancti Epiſcopi, Chryſanthus & Mauſonius, nondùm deciſioni ſuas adieciſſent deſcriptiones, accidit vt diuina prouidentia ij ab humanis excederent. Diuini ergò Patres cùm veniſſent ad communem locum, in quo dormiebant, tanquàm ſimul cum eis eſſent, & quæ dicebantur audirent: O patres, dixerunt, & fratres, Præclarum certamen nobiſcum decertâſtis, curſum perfeciſtis, fidem ſeruauiſtis: ſi ergò quod factum eſt, Deo gratum eſſe iudicâſtis, (nunc enim puriùs cernitis) nè quid ſit impedimento, quo minùs vos quoquè deciſionem ſubſignetis. Hæc ſimul & dixerunt, & ſignata deciſione ſanctorum Patrum loculo impoſita, totam illam noctem inſomnem peragunt in oratione. Die autem ſequenti cùm veniſſent ad loculum, ſaluis, quę erant impoſita, ſignaculis, cùm ſanctam reuoluiſſent deciſionem, inuenerũt ſanctorum Patrum in eam immiſſas ſubſcriptiones, adeò vt citra dubitationem vnuſquiſque etiam ex ijs, qui erant extrinſecùs, fateretur, ſanctum illum ſanctorum Patrum chorum conſtare præſentia & ope ſanctæ Trinitatis, eamq; ſuam corporaliter oſtendere defenſionem ijs, qui digni habentur, vt videant.

Cap. 8.

Mãdat Synodus, vt tota Eccleſia vno eodemque tẽpore paſcha celebret.

Patres cõfirmant deciſionem ſubſcriptionib⁹

Nota inſignem miraculum, duo Epiſcopi ſubſcripſerũt mortui.

Sed (quod in ijs, quę priùs dicta ſunt, prætermiſimus) cùm de Dei hoſtis Arrij blaſphemia triumpharet ſancta ſynodus, acceſſit ſuperſtitionis gẽtilis philoſophus, contentionis ſcilicet, & non veritatis ſtudio, Arrij ſceleratam defendens ſententiã. Menophantesque, & Patrophilus, & Theonas, & alij, de quibus ſuperiùs dictũ eſt, ſyllogiſmis philoſophi erecti, aperuerunt fœtidum virus Arrij abominationis, & accedũt Philoſopho petulanter inſultanti veritati. Sed piſcator piſcatorum, & Saluator perſecutoris, hîc quoq; excogitat aliquid dignũ ſuis prodigijs. Propoſitionum enim Philoſophi difficiles contentiones vt admirabiliter diſſoluerentur, efficit ſilentio orationis: eligitque quendam ex ſanctis, non mundana ſapientia, ſed vita ornatum Angelica, gentilis impietatis & hæreticæ blaſphemiæ defenſori aduerſarium. Hic minas imitatus Dominicas, quibus aduersùs dęmones & mare cernitur vſus Dominus, ſimul & Philoſophum quodam velutì carmine alloquitur, dicens: Tace, compeſcere: & verboſum hominem verbo mutum effecit, adeò vt cùm ei ſtatìm vox defeciſſet, cum timore & tremore acceſſerit ad chorum ſanctorum, & vinculo petierit abſolui, & ſancto baptiſmate donari. Sic ſignorum Dominus philoſophum cum tota domo vocauit ad ſalutem, & eum, qui herì fuerat orthodoxæ accuſator ſententiæ, effecit defenſorem veritatis. Hoc miraculo aiunt Menophantem cum ſuis ſectatoribus obſtupefactum, viſum eſſe ſua ſponte aſſentiri ſanctæ Synodo ad impium Arrium feriendum anathemate: poſteà autem, non ſecùs àc canes rabidos, ad ſuum redijſſe vomitum.

Cap. 9.

Matth. 8.

Philoſoph⁹ à ſimplici Epiſcopo confutatus, credit.

Cùm ergò ſancta Synodus trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum acceꝑiſſet finem, propter quem congregata erat, & eos tempus vrgeret ad reditum, pius Conſtantinus cùm eos menſa viciſsim excepiſſet, & verbis vſus eſſet adhortatorijs, cùm & Eccleſiarum ipſorum prouidiſſet inopiæ, & ad alendos vbiquè pauperes dediſſet commeatus, eos omnes abeũtes benignis verbis eſt proſecutus: Videtis, inquiens, veſtris inſtitutionibus meũ Dei cultum, & quàm prompto & alacri animo effecerim, vt euerterentur idola: operam autem dederim, vt fides Chriſtianorum vbiq;

Cap. 10.

Cõſtantini liberalitas.

annunciaretur,adeò vt nullius alterius religionis ſpecies vobis relinquatur,nisì vt ſoli Chriſtiani ſanctam & vnius eiuſdemque eſſentię Trinitatem adorent & amplectantur.Hanc vobis hodiè trado puram & ſynceram. Veſtrarum autem fuerit precum & diligentiæ curare,vt Deo adiuuante,maius in dies accipiat incrementum. Cùm hæc dixiſſet,& quæ ſunt his ſimilia, & alijs quidem vidiſſet effoſſos eſſe oculos, alijs autem graui cruciatu obtorpuiſſe manus, alios verò eſſe incuruatos neruorum cõuulſione, alios demùm exciſis ſibi genitalibus ſtrenuè decertâſſe: & cùm didiciſſet, quòd cùm in perſecutionibus pro Chriſto in periculo confeſſionis ſe fortiter geſſiſſent, impoſitorum ſibi ſuppliciorum conſeruarent eas,quæ videntur, reliquias, adorauit athletarum cicatrices,membrorum amplexus eſt torpores,affectis mẽbris quandoq; membra ſui corporis,aliquandò autem purpuram applicans Imperatoriam,eis ſe credens ſanctificari.Quinetiam effoſſis oculis ſuorum oculorũ admouebat pupillas,ſuſtinens vt illinc illuminaretur eius mentis oculus. Sic cùm ſanctos eſſet amplexus, nouã Romam eſt reuerſus,exultans recta fidei prædicatione.

Cõſtantini erga Epiſcopos reuerẽtia.

Cap. 11.

Sanctiſſimi autem Patres cùm optimum Imperatorem gratiarum actionibus & benedictionibus eſſent remunerati, per quas & pacis amplificationem, & Imperij confirmationem,& inimicorum ſubiectionem petit cœtus Epiſcoporum,ipſi Nicea ſoluentes,hoſpitalitatis munificentiam precibus ſuſtentârunt & roborârũt. Hoc autem teſtatur id,quod ſtatìm ea de cauſa factum eſt ſignum.Nam cùm poſtridiè eſſent precaturi Saluatorem vniuerſorum pro ſuo domum reditu,& pro ea,quę illos excepit, ciuitate, accidit vt in eo, qui dicitur μεσόμφαλος, id eſt, medius vmbilicus ingreſsûs orientalis,ſcaturirent fontes circa medium apſidis,circa quod conſtiterat ſanctorum chorus. Quæ quidem in hodiernum vſque diem appárens, oſtendit orationum fructuoſos effectus.Et nunc apud eos omnes celebratur & nominatur Nicea,apud quos ſanctorum horum trecẽtorum decem & octo patrum honorata eſt Synodus. Quantùm autem illi pro ea laborauerint, & quantam eius curam geſſerint, conijcere licet ex ea re admirabili,quæ noſtra ætate facta eſt. Nam cùm ingrati fuiſſent Aſſyrij, & per quod eis parta eſt ſalus, Romanorũ imperiũ depopulati eſſent & vexâſſent, & omnia (Quid enim aliud dicendum eſt) barbarica conſumerent inſolentia, permanſit intacta à Babylonica omni cõtumelia,vt quæ nec igne, nec gladio, virorũ,aut mulierum, aut infantium ſenſerit captiuitatẽ, cùm eam ſæpè clanculùm & apertè adorti eſſent. Dicitur autem,ſuperbum quoquè quendam ex eius exercitu tribunum militum impudenter audax cœptum eſſe aggreſſum, nempe vt magiæ illic execrãda faceret piacula:nocturna autem viſione,& diurnis,quæ illi ſoli apparebant,terroribus incuſſum eſſe timorem, nè acerbè periret, adeò vt mutatus ſceleratus,templum illud vel potiùs templi habitatorem Chriſtum verum Deum noſtrum honoraret, & lucernis accenſis placaret:Et ex eo tempore omnem Babylonicum exercitum à ſancto templo arcuiſſe,& hoſpitalem manſuetudinem,& barbaricæ ferociæ minimè reſpondentem ijs,qui in ipſa vitam agunt, oſtendiſſe. Quæ etiam externis multis ſalutem peperit: ſi quis enim ab eis captus eſſet, modò ſe Nicenum iactâſſet per ſimulationẽ, quodcunque ſibi ab eis impendebat,propulſauit periculum.

Fontes per miraculum ſcaturiunt Niceæ.

Niceã expugnare non poſſunt Aſſyrij.

Luminaria iã olim in tẽplis accẽſa.

Cap. 12.

Hæ ſunt gratiæ hoſpitalitatis in Patres,quæ etiam poſſunt futuris ſeculis efficere,vt ab eis Niceę cura geratur.Illi autem non ſecùs àc limpidi fluuij ex vno Niceę fonte diuiſi,ad ſuum quiſq; gregem peruenerunt,fructum referentes beatæ peregrinationis, ſalutare mundi Symbolum. Et cùm in venerãda ſenectute,& in vitæ ex virtute profectu ſuę paroęcię illuſtrâſſent curriculum,beatam ſortem ſunt conſecuti. Benignus autem & clemens Deus, ſeruorumq; ſuorum amator beneficus, qui eos glorificat, qui ipſum glorificant,cùm eorum animas dignas cenſuiſſet,vt fruerentur delicijs in cælo repoſitis,nõ ſine munere ac præmio dimiſit eorum caſtiſſima corpora,ſed miraculo, quod eſt præter opinionem, per hæc quoq; ſuos honorauit miniſtros. Communem enim mortem,tanquàm naturalem eis ſomnum induxit. Vndè quæ hos Patres ſuſcepêre corpora,manſerunt in vniuſcuiuſque paroęcijs minimè diſſoluta.

1.Reg.2.

Nota res miras.

Horum autem fortaſsè ſunt multi quoquè alij teſtes,qui in locis viderunt id, quod dicitur,& qui ſanctos ipſos,velutì quodam ſomno tenerẽtur, cùm aliquandò eorum aperirentur loculi, in eis ſunt complexi. Quinetiam ſumus quoquè nos huius non falſi teſtes ſpectaculi. Angelis enim paris Leontij Cæſareenſium Eccleſiæ ſanctiſſimi Præſulis,(cuius multi quidem, etiam antequàm veniret in Nicenam Synodum, emanârunt ſudores propter fidem, multi autem per ipſum martyres & victores athletæ

proſtraue-

proſtrauerũt aduerſarium, multiq́ue vſi eius vitæ doctrina, ciues euasêre cæleſtes: (ex ijs enim vnus quoquè eſt Gregorius, magnus inter victores athletas, qui inuénit reliquias ſanctarum martyrum Ripſimes & Gaianę, & impudicum Teridatem priùs quidem euertit, deindè autem ad finem deduxit) huius, inquam, precioſas reliquias complures nobiſcum vidêre, quæ neque pilos abiecerant, neque vngues amiſerant: erant autem plenæ omni vnguẽtorum fragrantia. Neque verò ſit aliquis, qui his fidem non eſſe habendam exiſtimet. Sunt enim hæc, & his maiora dona gratiæ, ad honorem fidelium, ad laudem Eccleſiarum, ad gloriam Chriſti Dei noſtri: Cum quo Patri gloria, & viuifico ſpiritui, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Inſigne miraculũ in reliquijs Leõtij Epiſcopi.

ORATIO HISTORICA DE IIS, QVÆ NICEAE GESTA SVNT A SYNODO PROPTER ARRII *depoſitionem. In qua eſt etiam ſingularis narratio de vita magni Conſtantini. Habetur in Simeone Metaphraſte.*

NONODECIMO anno Imperij Diocletiani, aduentûs autem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti trecenteſimo quinto anno, rursùs in nos inualuit perſecutio: quo tempore Conſtantinus Conſtantiij filius erat puber. Qui cùm ſacras literas didiciſſet à patre, & electus fuiſſet ab eo Cæſar, cumque Diocletianus autem & Maximianus veniſſent in Aegypti Alexandriam, quandoquidem illic Tyrannus inſurrexerat, erat vnà cum eis ferens auxilium Conſtantinus iuuenis, & pulcher adoleſcens, & ſe in bello gerens ſtrenuè. Quo tempore ſceleratus Maximianus, qui erat gener Diocletiani, vt qui eius filiam duxiſſet vxorem, videns eum ſe fortiter gerere, & laudari ab omnibus, inuidia ductus, conatus eſt eum ex inſidijs tollere de medio. Sed cùm ipſe cognouiſſet ſibi parari inſidias, fuga ſuæ ſaluti conſuluit, ad patrem confugiens. Eum autem decedentem offendens, eligitur ab ipſo ſucceſſor Imperij. Quo tempore pium quoquè dicunt dixiſſe Conſtantium: Nunc eſt mors mihi vita iucundior, ô fili, cùm funeris iuſta accipiam maxima tuum principatum. Relinquere enim in terra Imperatorem, qui poſſit Chriſtianorum lachrymas abſtergere, & arcere iniquam cædem, quam non ceſſat Maximianus moliri in Chriſtianos, dat mihi beatam ſortem. Iam autem tertius agebatur annus eius, quæ exercebatur in nos, perſecutionis: in quo Conſtantius caducum Regnum æterno commutauit, & filio Imperatore renunciato, pietatis prædicatorem & Chriſtianorum reliquit defenſorem. Cap. 1. Conſtantinus à patre renunciatur Imperator.

Cùm autem Seuerus morbo eſſet mortuus, Licinius, qui erat Conſtantij gener, ducta ſorore Conſtantini, propter ſuã cum ipſo affinitatẽ ſenatuſcõſulto Imperium obtinet. Reliquam autem partem Orientis Gallerius Maximinus obtinuit: Maxentius verò Romæ imperauit, qui erat fratris filius. Nam hic quidem Maximiani prioris, ille verò Diocletiani. Conſtantinus autẽ pius Imperator cùm ſæuas cædes & ſtupra virginum, & raptus alienarum vxorum, & vim, quam per delicias afferebat execrandus Maxentius, auditione accepiſſet, & Romani ad eum miſſa legatione ab eo contenderent, vt eos ſeruaret & redimeret, literis quidem hortatur Tyrãnum, vt à rebus turpiſſimis abſtineat. Cùm autem verbis eum non perſuaderet, bello aggreditur. Et commiſſa pugna, parùm quidem abfuit, quin vinceretur. Sed cùm ei in cælo apparuiſſet figura Crucis, inſculpta immateriali lumine, & literis eiuſdem materiæ annunciaret victoriam, (Dicebat enim ſcriptura: In hoc vince) cum hoſtibus congreſſus, & belli & hoſtis vim frangit. Ante conflictum autem cùm diuinam viſionem trophæi inſtàr formâſſet, & gemmis auro inſertis concinnâſſet, dat eam ferendam ijs, qui antè equitabant. Et ab eo quidem capitur Maxentius. Nam quibus venabatur inſidijs Conſtantinum, eis ipſe captus eſt. Nam ante Romam circa pontem Miluium, dolo pontem alium conſtruxerat, per quem ſperabat fore, vt equitans interiret Conſtantinus. Nam cùm citò & magno cum tumultu terga vertiſſent, qui Roma exiërant, ipſe doli artifex vnà cum ijs, qui ſequebantur, rupto, qui callidè conſtructus erat, ponte, in fluuio ſubmerſus fuit, & mortem bibit. Sed ſic quidem interijt Maxentius, & pars illius redit ad Conſtantinum. Subditi autem non ſolùm à malis Cap. 2. Vide virtutẽ ſanctiſſimæ Crucis. Effigies Crucis. Incidit in foueã quam fecit Maxẽtius.

ingentibus quieuêre, sed etiam in summa felicitate diem festum agebant.

Cap. 3. Licinius pſequitur Christianos

Licinius verò, qui gentilium tuebatur sententiam, furebat in pios, primùm quidem clàm metu affinitatis, posteà autem palàm quoquè. Diuturnum enim, & quod intùs alitur malum, magna ex parte concluſum, intùs manere non potest. Sed quod olim meditabatur, extrinsecùs producit in triumphum. Quæ in Christianos ergò est excitata, & quæ verbis explicari nequit persecutio, mouet pium Imperatorem ad iustum odium in sororium maximè impium, odiumque bellum peperit. Cùm autem & mari & terra multa, eaque omnis generis committerentur prælia, vincitur Licinius, & Imperatoris humanitate fretus, seipsum ei dedit. Reque ipsa ostensum est, eum non frustrà fidere. Nam qui erat multis obnoxius supplicijs, impunè dimittitur, & ei deputata est Thessalonica, in qua poterat semper tutò versari. Is verò humanitatem arma suæ faciens amentiæ, ad amissum prælium instaurandum, molitus est rebellionem, quæ ei & vitam, & Imperium iusto ense amputauit.

Capitur à Constãtino

Cæditur.

Cap. 4.

Postquàm autem post Achillam, beati Petri successorem, susceperit Alexander Alexandriæ sacerdotium, Ecclesia iam liberata à persecutionibus, & gloriante de martyrum certaminibus, malum quod in sinu nutriebatur, & orbis terræ tumultus Martius (id enim est Arrius) in mœrorem rursùs conuertit Ecclesiæ lætitiam. Dei enim filium redegit inter creaturas, cuius manûs est opus vniuersa creatura. Postquàm autẽ Alexandriæ Episcopus Alexander, & monendo, & rogando fuit defessus, (Altitudo enim zizaniorum vincebat sementem verbi) depositionis gladio eum excindit ab Ecclesia. Eusebius autem, qui Berytum quidem contempserat, ad Nicomedienſiũ autem Ecclesiam oculos adiecerat, quoniam violentæ suæ rapinæ pœnas non dederat, animo sublatus, Arrij, & eius hæresis sectatorum vel inprimis curam agebat. Ex quibus inter eos quidem, qui aliquandò fuerunt Episcopi, erat Secundus & Theonas. Inter Diaconos autem & presbyteros erat & Arrius principium hæresis, & Achillas, & alius Arrius, & quidam alij eiusdem honoris & ordinis, numerum implentes nouenarium: quos etiam deposuit Synodus centum ferè Episcoporum, qui ex Aegypto & Libya conuenerant, anathemati quoquè eos subijcientes.

Arrij error.

Cap 5. Osius Episcopus mittitur Alexãdriam.

Quæ cùm non sine dolore audijsset Constantinus, mittit Alexandriam Osium quidem nomine, vita autem etiam Osium, id est, sanctum. Corduba verò vrbs Hispaniæ de eo se iactabat. Porrò autem ei quoquè tradit literas scriptas & ad Alexandrũ Dei Pontificem, & ad Arrium parentem impietatis. Quarum illæ quidem petebant, vt humanitate & clementia vteretur in Arrium: hæ verò imperabant, vt à furore desisteret, & sensum teneret Ecclesiæ. Quinetiã hortabatur, vt à lite inter se & contentione discederent, vt quæ multorum malorum causa fuerit inter multos. Postquàm autem Arrij morbus nec insignis Osij præsentia & doctrina, neque admonitione Imperatoris est curatus, Concilium Pontificum in Bithyniæ vrbe Nicea congregat Imperator. In qua cùm considérent Episcopi, Imperator ipse stans in medio, non aliàs sedere sustinuit, quàm sacrosanctus ei chorus annuisset.

Nota quantùm deferat sacerdotibus tantus Imperator.

Atque Arrij quidem hæresim & Eusebius Nicomediæ Episcopus, & Theognis Niceæ, & Mariꝰ Chalcedonis defendebãt: Pietatem autem Alexander presbyter Constantinopolitanus, & vicem gerens eius Pontificis. Metrophanes enim sanctus non aderat tam propter profundam senectutem, quàm propter aduersam valetudinem. Post quem & Athanasius Alexandrinę Ecclesiæ Archidiaconus, & eius Pontifex Alexander. Synodo verò intererant etiam aliqui, qui non solùm Pontificalem non habebant gratiam, sed neque mysterijs Christianorum erant initiati: sed propter disserendi facultatem magni erant nominis: quos non ficto & inornato Dei sapientiæ verbo quidam ex sacrosanctis senibus, & diuina gratia inhabitante ceperunt, & cùm à gentili errore expurgâssent, & Arrij, pro quo maximè decertabant, effecerunt vt in gregem Domini allegerentur.

Cap. 6. Paphnutius Episcopus.

In hac Synodo autem aderat etiã Paphnutius admirabilis, genere quidem Aegyptius, cõfessor verò in certamine. Cui etiam Maximianus Christi inimicus dexterum effodit oculum, & sinistræ manûs neruos præcidit in cubito, & metalli opere vexauit: Vir, qui præclara multa opera, & virtutes effecit: quem etiã maximè pius & Dei amantissimus Imperator omni honore affecit, nec eum vnquàm cepit satietas eius effossum deosculandi oculum. Quinetiam vnà versabatur venerandus Spiridon, de quo ex innumerabilibus pauca quædam dicet oratio. Pascebat ipse aliquandò greges suos, etiamsi in dignitate esset Episcopali. Gregem autem inuaserunt latrones, & vincti

Spiridon Episcopus, & quædam eius gesta.

fuerunt

fuerunt vinculis, quæ non cadebant sub visum. Cùm eos autem vinctos deprehendisset, quos ipse vinxerat precibus, à vinculis quidem soluit pari sapientia: Dat autem eis quoquè arietem, futurum mercedem, dicens, nocturnę afflictionis. Habebat verò virginem filiam, quæ cum eo habitabat. Ipsa cùm alicuius accepisset depositum, migrauit è vita. Is verò qui aurum deposuerat, (erat enim peregrè profectus) reuersus aurum quærebat. Vnà autē cum eo scrutabatur quoquè Spiridon, nec inueniebatur. Quocircà accedit ad sepulcrum filiæ, &, O filia Irene, inquit, (hoc enim erat nomen virginis) vbì est depositum? Illa autem respondit è sepulcro, edocens locū & modum inueniendi. Et cùm facilè inuenisset depositum, restituit ei, qui deposuerat. Sed his quidem tanquàm ex vnguibus leonem significamus. Irene iam defuncta, dat patri responsum.

Hi ergò viri longè beatissimi, & aliorum Pontificum congregatus cœtus, Arrium & eos, qui cum ipso sentiebant, condemnârunt impietatis: & pronunciârunt, filium esse Patri consubstantialem, easdem vno ore ferentes sententias. Quidam autē octodecim numero, visi sunt declinare ad furorem Arrij. Sed ijs exilio Regia sentētia dedecreto, in impietate sex soli permanserunt, cùm alij præ se tulissent recantare, & ad sensum pietatis, etsì non purè & syncerè, sed mente subdola concurrissent. Quorum fuit princeps Eusebius Nicomediæ Episcopus. Hinc quæ erant vbique Ecclesiæ, è multis tumultibus & seditionibus respirârunt ad pacem. Et Osius quidem Cordubæ Episcopus simul cum ijs, qui ipsum sequebantur, ferens acta synodica, procurauit pacem Occidentalibus. Ijs autem, qui erant in Aegypto & Libya, acer Athanasius. Alexāder verò etsi vergebat ad senectutem, (erat enim septuagenarius) ijs tamen, qui erant in Thracia & Illyrico, concordię & pacis Ecclesiarum ferendi fausti nuncij laborem sustinuit, vnà habens secum in eo itinere Paulum, qui tunc tenebat gradum lectorum & subscriptorum Constantinopolitanæ Ecclesiæ: qui etiam in synodo annum agens duodecimum, versabatur vnà cum Alexandro. Cap. 7. Alexander Constantinop. Episc. multis locis Arrianismū extirpat.

Sed hæc quidem paulò pòst: priùs autem venit ad videndum sanctissimum Metrophanem. Qui cùm eum lætitia affecisset propter bonum nuncium, & propter suum aduentum, non autem propterea quòd esset peregrinaturus, profectus est ad obeundum munus sibi creditum. Peruadentes verò Thraciam, & Macedoniam, & Thessaliam, & Achaiam omnem, & Græciam, & terram continentem, ne Insulas quidem neglexerunt, sed etiam nauigantes, radicitùs omnem euulserunt zizaniam: Euangelicæ autem doctrinæ, & synodicarum prædicationum generosam sementem disseminârunt. Cùm synodus autem accepisset finem tribus annis cum dimidio, (Cœpit enim quintodecimo Aprilis, finita est autem, cùm triennium rursùs peruenisset ad Aprilem, & excurrisset vsq; ad Septembrem: sic enim sapiens adnotauit Alexander, qui scripsit acta synodi) stans Imperator in medio chori Pontificum, petijt ab eis vnam sibi dari gratiam. Illi autem prompto & alacri animo annuerunt. Gratia autem hæc erat, vt ipsi vnà secum ingrederentur, vt viderent Pontificem, quem esse suum patrem confessus est Imperator, & vt ciuitatis, quam ipse erexerat, eorum præsentia & precibus eius nomine, qui condidit, fierent Encænia. Cùm autē inuiserent Pontifices Metrophanem perspicacissimum die quodam Dominico, & vnà adesset Imperator, & alij habiti sunt sermones, &, Video, inquit excipiens Imperator, ô Patrum mihi maximè venerande, te & senio & morbo laborare. rogo te ergò, vt dicas & nobis ostendas eum, qui post te est gregi præfuturus. Ille autem læto vultu dicit ad Regem: Persuasum habeo in Domino, sanctissimum spiritum nunc per tuam linguam esse locutum. Mihi enim de eo cogitanti septem antè diebus manifestauit Dominus, & me post decem dies è vita emigraturum, & quisnam sit sacram dignitatem susceptur us. Is est autem meus compresbyter Alexander, qui verè est dignus electione, & sancti spiritûs prædictione. Præterea autem eum quoquè, vtpotè puer, lector Paulus sequetur. Cap. 8. Concilium Nicenū durauit triennio & sex mensibus. Metrophanes prædicit, qui sint ipsi successuri.

Cùm autem respexisset etiam ad diuinum Alexandrum Pontificem Alexandriæ: Et tu quoquè, inquit, ô frater, egregium relinques successorem. Et manu accipiens Archidiaconum Athanasium: Eccè, inquit, strenuus Christi miles. Is te sequetur, qui non solùm vnà cum Alexādro fratre meo decertauit aduersùs impietatem Arrij, sed adhuc cum eo multa & magna susciet certamina. Non solùm autem eum manent secunda, sed etiam cum forti & strenuo Paulo sustinebit tertia. Hæc dixit, & tanquàm spiritu excitatus, cum Episcopis descendit in Ecclesiā: & cùm post Euangelij lectionem breui sermone esset populum allocutus, & eum instituisset, etiam non præsentem Cap 9. Nota de Athanasio.

tem presbyterum Alexandrum renunciat Pontificem, & throni successorem. Populus verò vna voce cum ipso Imperatore aliquot horas clamauit, Dignus. Deindè pallium deponit in sacra mensa, id iubens seruari successori. Venturum autem ipsum prædixit propediem post diem septimum suæ ad Christum resolutionis. Fiunt ergò omnia, vt priùs dixi, & vt mandauit. Quieuit autem, cùm esset centũ & septemdecim annos natus, quarto mensis Iunij.

Vide vsum pallij antiquissimum in ecclesia.

Cap. 10.

Constantia soror Constantini effecit, vt reuocetur ab exilio Arius.

Constantia autem soror pij Constantini, quæ fuerat vxor impij Licinij, A fratre, inquit, vnam hanc postremam peto gratiam, vt ab exilio reuocetur Arrius, in quem iniustæ structæ sunt insidiæ. sentit enim cum synodo. Erat enim apud eam quidam presbyter studiosus Arrianæ hæresis: qui cùm se priùs insinuâsset in familiaritatem Eunuchorum Constantiæ, per ipsos quoquè ad eam peruénit, verborumq; illecebris & blanditijs ei persuasit, quòd per inuidiam expulsus fuerit Arrius, & quòd rectũ dogma teneat Ecclesię. Quæ cùm Imperatori dixisset, eum commouit, & statìm scribit, vt Arrius redeat ab exilio. Eum quoquè fratri commendat presbyterum, qui non minùs erat hæresis presbyter, quàm assentationis. Qui moribus & verbis aptis ad se insinuandum, haud ità pòst conueniendi pium Imperatorem cõsequitur libertatem, & verba mouet de Arrio, quæ ipsum faciebant orthodoxum. Rex autem, Si Arrius, inquit, id sentit quod synodus, ego eum & lubenter videbo, & cum honore in Alexandrina constituam Ecclesia. Hæc autem dixit, & ipsum literis ad se accersijt. Atque Arrius quidem venit Constantinopolim simul cum Euzoïo, qui fuerat depositus: eosque benignè excipit Imperator, rogansque quidnam sentirent, audit eos dicẽtes, se non aliud sentire, quàm exposuissent Trecenti decem & octo sancti patres. Quinetiam miseri fictæ confessioni adiunxêre iusiurandum. Imperator autem iubet eos in scripta referre, quid sentiant. Illi verò prompto & alacri animo falsa scribunt. Dicebant enim in scriptis, se & eos, qui erant cum ipsis, credere ea, quæ lingua confingebant. Motus est ergò Imperator, propterea quòd confessi sunt pietatem. Statimque ipsum & eos, qui cum ipso erant, cum honore mittit Alexandriã. Alexandriæ autem Pontifex Alexander, cum eo conspirante Athanasio, missum minimè suscipit. Et hæresim rursùs Arrius aperiebat, & Aegyptum perturbabat.

Arrij fallacia & periurium.

Cap. 11.

Rursùs periurat Arrius

Imperator verò accersit Arrium, & rogat an perseueret in ijs, quæ coràm est confessus. Is autem rursùs promptè asseuerauit, se in ijs perseuerare, & verbis addidit iusiurandum. Erant autem hæc omnia verè scenica, atque adeò ijs, quæ in scena agũtur, magìs ficta. Aiunt verò, quòd cùm absconditè librum scripsisset Arrius, & eum ferret sub axilla, impudenter, loquebatur impietatem, & sic se iurabat sentire, pietatis chartam in apertum proferens, sicut etiam subscripserit. Cùm autem res Arrij sic essent dubiæ ac suspensæ, Imperator breui pòst tempore mortalem vitam commutat immortali, cùm triginta & vnum annum regnâsset, vitam autem transegisset sexaginta & quinque annorum. Moriens verò, apud presbyterũ hæresis deponit testamentum, iubens vt id traderet filio Constantini, quem etiam testamento scripsit paternæ hæreditatis & Imperij successorem & Imperatorem.

Moritur Constantinus.

Perfidia pseudopresbyteri.

Presbyter autem, qui & in Deum, & in homines erat infidelis, dat clanculùm testamentum Constantio, simul visus proditor & patris, & testamenti, & filij hæreditatis. In proditione autem concurrerunt & Eusebius impius Præpositus, & quidam alij impietatis naturæque Androgynæ sodales. Cæterùm prodit quidem Constantio ea, quæ illius fidei credita fuerant: Eius autem in homines infidelitatis à Constantio hanc petit mercedem, vt rectam suam prodat fidem. Familiarem verò & socium sibi adsciscit Eusebium Nicomediensem. Ij verò machinantur, nè Alexandriæ audiatur Arrius, sed Constantinopoli, existimantes se facilè superaturos Athanasium, qui non aderat, simul etiam secùm Imperatoris ferentes authoritatem.

Cap. 12.

Cùm autem cum Alexandro Constantinopolitano Episcopo multa locuti essent de conuentione, quæ pietatis dogmata eradebat, postquàm non persuaserunt, proferunt ei mandatũ Regium, vt aut cum eo, quod sentit, Arrium suscipiat, aut sedi cedat: aut si neutrum elegerit, sciat se mitti in exilium. Persuaserunt autem etiam Constantio verè mancipio, vt accersito Alexandro eadem diceret & minaretur, vt ei, qui propter malcuolentiam, non autem pietatem, Arrio esset infensus. Ille verò Christi virtute inculpataq; vita & conscientia fretus, respondet Imperatori: Veráne sint ea, quorum insimulor, dies deincèps ostendet. Ego autem eum, qui tantæ est conuictus impietatis, & condemnatus à tot Pontificibus, non possum in venerandorum sacramentorum

torum ſuſcipere communionem. Conſtantius verò: Vide, inquit, ô Epiſcope, (congregatur enim Concilium Epiſcoporum) nè eum inuitus ſuſcipias. Poſt quæ ſurgens exijt Pōtifex, & cùm ad Dei acceſſiſſet eccleſiam, cum ſuſpirijs & lachrymis ad Deum clamauit, nè propter Arrij irreptionem permittat gregem ſuum diſſipari. Totaque nocte ſub altari à Pontifice peracta fuerat precatio.

Precib⁹ ſuis Alexander Epiſcopus interficit Arrium.

Euſebius autem, vt qui impietatis eſſet amator vehemens, accedit ad Arrium cùm caterua hæretica, & iubet procedere ad ſynodum, quæ ei, vel inuito Alexandro, redderet iniuſtè ablatam ſacerdotij dignitatem. Erat itaque in ciuitate tumultus & perturbatio propter ea, quæ mouebantur, alijs quidem Arrio fauentibus, alijs verò proditionem pietatis non ferentibus. Congregatus itaque erat cœtus in Eccleſia: & vnà cum ijs, qui erāt eiuſdem ſententiæ, procedens Arrius, cùm ex equo deſcēdiſſet, quaſdam publicas ingreditur latrinas, quæ conſtructæ fuerant poſt forum Conſtantini: Et cùm egereret, cum ſtercoribus quidem inteſtina, cum inteſtinis autem animam quoquè miſer ſimul abijcit. Cùm autem moraretur diutiùs, & quod factum fuerat, tegeret ignoratio, fama eſt properè inſiluiſſe Euſebium, & diuturnam quidem moram ei exprobrâſſe, exprobrâſſe verò etiā illius in eos cōtumeliam. Quòd enim neq; loquatur, & tantoperè moretur, id arguit, eos ab ipſo haberi loco ſeruorum. Is autē magis eô quòd mutus eſſet, quàm quòd diù moraretur, eos latuit pudore afficiens. Sed mutatus Euſebius, iubet eum bono & fidenti animo ſurgere: eum enim expectari ab vniuerſa ſynodo ad declarādam eius innocentiam. Is autem extremū ſilebat ſilentium, vixque infelix animaduertit Euſebius, eum, cui ſtudebat, eſſe mortuum.

Cap. 13. Euſebi⁹ prę-poſitus Arrij fautor.

Horrenda Arrij mors.

Soluitur ergò ſynodus, & qui Alexandrum condemnabant exilio, impijs abiectis calculis, videntes hęreſis ſuæ ducem deſcendiſſe ad inferos, magno luctu tenebantur. Cùm autem propter plagam diuinitùs illatam aliquantiſpèr erubuiſſent, rursùs in ſua coibant conciliabula, & Dei iram in Arrium oſtenſam, ad cōmunem mortem referre contendebant. Atquì etiam ſi mors communis ei illata eo tempore, quandò eum ſtudebant inducere in Eccleſiam, mutata ſit in nouam mortem & illatam diuinitùs, Conſtantio tamen mancipio perſuaſerunt, quòd debitum naturæ reddiderit Arrius, non autem ira diuina pœnas luerit. Sed ille quidem miſer precibus Alexandri ſic vita exceſſit mirabiliter. Diuinus autem Alexander paulò pòſt ſanctè, & vt ſanctū decuit, pro terrenis cæleſtia ſortitus eſt tabernacula, cùm viginti quidē & tres annos in Epiſcopatu tranſegiſſet, vixiſſet autem nonaginta & octo annos, In Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Cap. 14.

Moritur diuinus Alexander Epiſcopus.

VITA S. AMELBERGÆ VIDVÆ, MATRIS S. GVDILAE VIRGINIS, VT IN MS. CODICIBUS HABETUR. *Stylum mutauit F. Laur. Surius*

BEATA Amelberga illuſtriſſimis orta natalibus, ſed quæ ipſos natales morum integritate ornaret, * Sanctas oppidum ceu domina hæreditario iure obtinuit, donèc monaſticæ religionis beatitudinem complexa eſt. Parentum verò orbata ſolatio, licèt tenera adhuc eſſet ætate, familiam hæreditaria ſucceſſione ad ipſam deuolutam, peruigili cura & multa comitate gubernauit: non quòd ſeruorum aut ancillarum numeroſa turba, quam mortales in præcipuis bonis numerant, delectaretur, ſed quòd iniquum cenſeret, ſi paternas opes auarè ſibi vni vendicans, quenquam illorum fame & inedia cōfici pateretur. Non erat illa dedita iocis puellaribus, non amatorijs capiebatur cantilenis, non quæuis ludicra aut friuola vel videre vel audire cupiebat: ſed cum Maria ad pedes Domini reſidens, quid actura eſſet, habitu & actu præ ſe ferebat. Interìm totius boni hoſtis diabolus, puellæ admirans continentiam, eius parentes ſolicitat, vt nuptui eam collocent. Indicatur igitur renitenti maritus, & tandèm à Pipino, S. Gertrudis virginis parente, Vuitgero homini præpotenti coniunx traditur, generis nobilitate pari, nec diſpari meritis

Iulij 10.

Multām familiam, adhuc adoleſcētula, ſtrenuè gubernat.

Luc. 10.

Nubit Vuitgero.

Ex ea verò natus eſt beatus * Aldebertus Cameracenſis eccleſiæ præſul ſanctiſſimus, cuius geſta plena miraculis & virtutibus, vſque in præſens in eadem florent eccleſia;

* Idem vocatur etiam Emebertus.

cleſia: itemque quatuor Deo dicatæ ſorores, Reinildis, Pharaildis, Ermelendis & Gudila: quarum poſtremam, nempe Gudilam, cùm vtero geſtaret, & ante paucos puerperij dies inſtàr parturientium angeretur, angelica conſolatione recreata eſt, dicente angelo ad eam: Nè timeas Amelberga. Lachrymæ & preces atque eleemoſynæ tuæ aſſcenderunt ad Dominum. Paries filiam Deo dilectam, ſummæ continentiæ & caſtitatis integritate conſpicuam, quæ omnibus vitę ſuæ diebus Deo gratum exhibebit famulatum. Poſt eam verò nullam deincèps conceptura es prolem: ſed in caſtitate perſeuérans cum marito tuo, mutatis veſtibus & monaſtico ſumpto habitu, ambo voſmetipſos gratas Domino hoſtias immolabitis, & in ſancta conuerſatione vſque in finem perdurabitis. Fliam autem Gudilam, vbì ea nata fuerit, Gertrudi offeres è ſalutari lauacro ſuſcipiendam, & in Chriſto, lacte verbi Dei, vt Apoſtolus monet, enutriendam. Tum illa: Gratias, inquit, tibi ago Domine Ieſu Chriſte, qui pro mea conſolatione angelum tuum ſanctum è cælis mittere dignatus es. Cùm autem filiæ eius ab infantia vitam caſtiſſimam ducere conſtituiſſent, licèt multi regni proceres propter nobilitatem & opes, illas ſibi matrimonio iungi percuperent, maluêre virginitatis tenere propoſitum, & ſponſo immortali Chriſto Ieſu adhærere potiùs, quàm mortalium hominum coniugijs copulari.

Angelus ei apparet.

1. Cor. 3.

Filiæ eius virgines permanent.

Placuit verò etiam parentibus illarum, mundo valefacere, quô liberiùs poſſent vni Domino Ieſu Chriſto militare. Et Vuitgerus quidem princeps ſapientiſſimus, vt erat ab angelo prædictum, monaſticæ vitæ inſtitutum complexus eſt: porrò Amelberga ſacrum velamen accepit ab S. Autberto Cameracēſi Epiſcopo, & ſe totam Domino conſecrauit: & ſicut ab ineunte ætate moribus bonis compoſita fuit, ità iam porrò in opera pietatis & ſanctitatis ſtudia attentiùs incumbere decreuit. Moxque totis viribus ità ſe comparare connitens, dictu incredibile eſt, quanta ſe abſtinentia affecerit, quàm aſſiduè inedia & precibus corpuſculū ſuum macerârit. Sed cùm in dies magìs ac magìs carnem domaret, & roboraret ſpiritum, Dominus tantis laboribus finem imponere voluit. Itaque acerrima correpta febre, id quod optabat, conſecuta eſt, nempe vt poſſet cum Domino inſeparabiliter coniungi.

Vuitgerus princeps fit monachus, & Amelberga monialis

Inedia eius & preces.

Sentiens autem prudentiſſima fœminarum, diem vocationis ſuæ adeſſe, quaſi quæ humana deſpiceret, & ad ſuos iam inuitaretur, vſque ad ſupremum ſpiritum hoſce verſiculos ſuſurrabat: Domine, dilexi decorem domûs tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et cùm reddidiſſet ſpiritum, ſancta illa anima ab angelicis ſpiritibus in cælum deportata eſt. Tota ad eius funus Malbodienſis turba accurrit: omnis inopum cœtus matrem & nutriculam ſe perdidiſſe lamentabatur. Tanta verò dignitas eius ora compleuerat, vt nemini poſſet eſſe ambiguum, illam ærumnas beatitudine, labores requie commutâſſe. Sed quia id temporis Malbodij nulla ſpectabilis perſona humata erat, ne ipſa quidem beata Aldegundis, quæ locum illum à fundamentis extruxerat, maiores natu eccleſiæ, quid faciendum eſſet, inter ſe conſultabant: & quonam loco ſanctiſſimum corpus terra condendum, tractabant, nihil interìm certi ſtatuētes. Tandèm id illis conſultiſſimum viſum eſt, vt in Lobienſi monaſterio tumularetur: in quam ſententiam omnes pedibus iêrunt. Per id verò tempus in Lobiēſi monaſterio non minima erat fratrum congregatio, Deo ad præſcriptum regulæ S. Benedicti militantium, florebatq; illic cultus diuinus & religio ſanctitatis, & permulta beatorum Chriſti confeſſorum ibì quieſcentium corpora, magnam illi reuerentiam conciliabant. Itaque beatiſſimum S. Amelbergæ corpus cum ea, qua par erat, veneratione elatum eſt, ſanctimonialibus cum hymnis & canticis illud proſequentibus, atque in Lobienſe monaſterium importatum. Vbì tum ab Abbate & fratribus cum multa deuotione exceptum eſt, & in eccleſia ſanctiſſimę genitricis Dei & beatorū Chriſti confeſſorum Vrſmari & Ermini, cum cæteris plurimorum ſanctorum pignoribus, ſepulturæ mandatum. Quanti autem apud omnipotentem Deum meriti ſit, teſtantur abundè ad eius monumentum diuinitùs in multorum malè valentium curationibus edita miracula. Obdormiuit in Domino Chriſti famula Amelberga ſexto Idus Iulij: regnante eodem Domino noſtro Ieſu Chriſto vnà cum patre & ſpiritu ſancto per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 25.

Amelberga decedit.

Lobienſe monaſterium.

Multa ad eius monumentū miracula.

DE S.

DE S. KANVTO DANORVM REGE ET MARTYRE, EX SAXONE GRAMMATICO, *Historiæ Danicæ Lib. XI. Capitula ad marginem adiecimus.*

VENIAM nunc ad Kanutum Suenonis filium, qui propitiæ fortunæ beneficio, summis naturæ dotibus cumulatus, magno cum indolis experimento ætatem animo præcucurrit. Quippe contracta iuuentute, myoparonum piratica monstra perdomuit, Sembicis atque Estonicis illustrem trophæis adolescentiam egit, nouisque virium gradibus, paterni roboris fundamenta transcendit. Quæ victoria futurum eius dominium ominata est. Pro amplificanda tuendaque patria iuges excubias gessit, rerumque, quarum ob infirmam ætatem vix spectator esse potuit, author haberi præsumpsit. Quinetiam iuuenile corpus continuo vsu ad bella impigrè conficienda, armaque viriliter sustinēda firmabat, famaque eius bellica vi in tantum claritatis excessit, vt rediuiuum magni Kanuti spiritum fortunamque simul cum nominis videretur communione sortitus, adeò vt nullus eum paterni regni successione potiturum ambigeret. Neque enim virtute iam maturus, honori intempestiuus videbatur. Sed nec liberalitatis species, eius adolescentiæ defuit: cuius fratrem Haraldum natu maiorem, obtusi admodùm cordis, inter iuuentæ initia perpetuus inertiæ sopor oppressum tenebat.

Iulij 10. Cap. 1.

Dissipat piratas adhuc adolescens.

Haraldus vir obtusi cordis.

Suenone autem defuncto, regię successionis delectum anceps popularium sententia pertractabat. Maior nanque Danorum pars, memor quantis per Kanutum priuatæ adhuc fortunæ periculis obiecta fuerit, grauiora, si regnum indueret, verita, maligna virtutis interpres, quod glorię eius accrescere debuerat, iniquissima meritorum æstimatione damnabat, eleuatis virtutum præmijs, clarissima eius opera repulsæ turpitudine rependendo. Igitur vt hunc negociorum metu perosa, ità Haraldum ocij cupiditate complexa, audaciæ hebetudinem prętulit, ignauumque sibi regem maluit imperare, quàm fortem. Quamobrèm egregiæ indolis claritate contempta, negatum virtuti culmen vitio tribuere non erubuit, repulsa fortitudine, inertiam honoribus insecuta. Verùm hunc ingratæ mentis habitum fucosa rationis specie colorabat, Haraldum perindè ac natu maiorem, ipso naturæ iure regno debitum certans. Genus affectionis inusitatum: hunc virtus inuisum, illum vitium probabilem fecerat. Soli Scanienses, iusta animi inclinatione prouecti, Kanuti probitate culta, Haraldi desidiam respuebant. Porrò Haraldus plerosque fraternæ partis fautores, legum emendatione liberioris que vitæ iucunditate promissa, per subornatos in gratiam suam solicitandos curauit. Ità à Kanuto vulgi animos partìm spes, partìm metus auertit. Ipse deficientibus à se copijs, tribus duntaxàt rostratis nauibus in angustissimas Scanici maris fauces elabitur, regno carere iussus, cuius ipse incolumitatem protexerat, terminos auxerat. Vbì fraterna legatione, regni communionem spondente, reuerti monitus, spretis mandatorum blanditijs, Suediam fugibundus intrauit, perquàm stultum ratus, eius se promissis in fracta fortuna credere, cuius eadem adhuc vigente minas acceperit.

Cap. 2.

Dani Haraldum præferūt Kanuto.

E regno describitur Kanutus.

Mox perindè atquè iniuriarum oblitus, intactis patriæ rebus, bellum aduersùm Orientales viuente patre cœptum, enixè prosequitur. Interìm Haraldus regnando biennium emensus, defungitur. Quo mortuo, Kanutus fraternis suffragijs in regni fastigium reuocatus, Orientale bellum, quod in adolescentia orsus, in exilio auspicatus fuerat, accepto solio, potiùs amplificandæ religionis, quàm explendæ cupiditatis gratia, totis viribus innouandum curabat, cum incrementis fortunæ etiam claritatis augmentum apprædere cupiens. Nec antè manum ab incepto retraxit, quàm Curorum, Sembonumque ac Estonum regna funditùs delêsset. Deindè sublato hoste, nuptias circunspiciens, finitimaque coniugia obscura ac dignitate sua minora reputans, præfecti Flandrię Roberti filiam Ethlam in matrimonium aduocauit, ex qua filius ei Carolus obuénit. Cumque magnatum insolentia solutos hebetatosque prisci iuris neruos adspiceret, omnibus ingenij modis ad reparandam patrij moris disci-

Cap. 3.

Haraldus obit, & Kanutus fit rex Danorum.

plinam conniſus, probatioris iuſtitiæ cultum ſeueriſſimis edidit inſtitutis, contuſumque & labentem æquitatis tenorem, in priſtinum habitum reuocauit. Non ſanguini, non neceſſitudini, quô minùs iuſtè ſe gereret, indulgentiam habuit: nullius amicitiæ aut familiaritati impunitatem iniuriæ tribuit: ſed omnia antiquæ conſuetudinis momenta præcurrens, labefactatum iuris vinculum tenaciſſimo nexu adſtrinxit, ac paternæ ſeueritatis veſtigia ſolicitus vſurpauit, eoque ſtudio grauiſſimas Maiorũ offenſas contraxit.

Iuſtitia & ſeueritas eius.

Cap. 4. Sacris decus ſuum reddebat: ſacerdotia gerentes, gratiæ nutrimentis proſequebatur: cumque ab inerti & rudi populo parùm iuſtam pontificibus veneratione haberi conſpiceret, nè tanti nominis potitores inter priuatos relinqueret, decreti circunſpectioris induſtria, principum eis conſortionem indulſit, ipſisque primum inter proceres locum, perindè ac Ducibus, aſſignauit, authoritatem honore concilians. Prouidit etiam, nè tanti officij pondus æquo minor veneratio caperet, inque ſumma religionis arce poſiti, infima cultûs cõditione vileſcerent. Nec ſolùm Pontificibus dignitatis incrementa donauit, ſed etiam priuatorum Clericorum ordinem benigniſſimis decretis adornare ſtudebat. Nam quô cumulatiorem eis honorem redderet, literatorum controuerſias, vulgaris fori conditione exemptas, ad eiuſdem profeſſionis iudicium relegabat. Ijſdem religionis reos, obiecta repellere nequeuntes, pecuniaria mulcta puniendos permiſit. Quibus etiam in omnia, quæ aduersùm diuina committerentur, animaduerſionis arbitrium tradidit, cunctasque huiuſce generis actiones, ſacerdotali iudicio deſtinatas, à publico foro ſecreuit, nè honore impares conditio æquaret. Quamobrèm dignitati pondus adiecit, decuſque priuato faſtigio excelſius eorum reſpectui ineſſe voluit. Quo effectum eſt, vt Danorum nemini, nisì regi aut pontificibus, eique, qui potiſſimus regni ſucceſſor aduertitur, domeſticis quenquam liceat actionibus poſtulare. Idem populares, adhuc ſacrorum rudes, decimarũ religioni aſſuefacere conabatur. Sed propoſiti irrita ſuaſio fuit: quippe maturitatẽ rerum capere nouelli cultûs rudimenta nequibant.

Epiſcopis primum inter proceres locum tribuit.

Fauor eius in Clerum.

Cap. 5. Nè autem Sueno Epiſcopus promiſſam templi refectionem negligẽtiùs exequi videretur, cœptam Roſchildenſis ſacrarij fabricam ad finem vſque perduxit. Cuius excolendi gratia coronam, arte impenſaq; operoſiſſimè elaboratam, in eius ornamentum appendit, exiſtimans regias opes potiùs ſacrorum ſplendori, quàm humanæ auaritiæ ſeruire oportere. Egynus quoquè ijſdem fermè temporibus, opitulante rege, Laurentianæ ædis inchoatum à ſe opus explicuit. Quibus rex dedicari iuſſis, mirificam dotis nomine munificentiam erogauit. Nam in æde Laurentiana annua cantorum ſtipendia, pontificis ſubſidio fultus, inſtituit. Ipſe enim partìm ex fiſco ſuo regisque latifundijs, partìm antiſtes ex antè collatis templo beneficijs quotidianos eorum ſumptus exhibuit: tantaque inter ipſos religioſi certaminis alacritas fuit, vt vter in Deum venerabilior fuerit, incertum extiterit. Prima itaque dedicationis die Rex ſolenniter altaria veneratus, quartam regij numiſmatis, quartam ſuæ in ciues exactionis, quartam æſtiui cenſûs portionem ei, qui pro tempore loci antiſtes extiterit, muneris loco perpetuo iure poſſidendam conceſſit. Nec parciùs priuata Clericorum iura tutatus, ab eis, qui ſacrarij rus excolunt, vniuerſum penè regiæ penſionis ius aſſcriptis chori miniſtris deferendum curauit. Cæterùm * detractæ expeditionis pœnas, ac violatæ pacis vindictam, eorumque, qui propinquis vacui deceſſiſſent, hæreditates regij duntaxàt iuris eſſe voluit. Itaque non minorem in edendis templorum priuilegijs, quàm præſtandis beneficijs, authorem egit. Et vt legibus ſuis æternitatẽ conciliaret, eas conuellere conaturos Antiſtitum execrationi ſubiecit. Cuius edicti, poſtmodùm à multis temerè pertentati, vetus adhuc ratio perſeuérat.

Sueno Epiſcopus Daniæ.

Liberalitas eius in eccleſias.

for. * detractæ

Cap. 6. Rex verò cùm in omnibus ſanctè ſe induſtrieque geſſiſſet, præcipuè religionis charitate conſpicuum præbuit, nec vnquàm remotos ab exactiſſimo eius cultu oculos habuit. Qui cùm fratrum ſuorum turbam iuueniliter intemperantem patriæ admodùm * onuſtam videret, largis vberibusque ſtipendijs alitam, vno duntaxàt Olauo, Sleſuici partibus præſidente, in clientelam aſſumpſit, ac publicum pondus priuato leuauit impendio. Tandèm Danorum nomen, armis in deſidiam cadentibus, à paterni auunculi temporibus obrutum animaduertenti, nouarum rerum cupido ſubrepſit. Vtque eius animum certiùs repræſentaret, non contentus ſtudia ſua Orientalibus decorâſſe victorijs, Angliam infelicitate amiſſam, hæreditatis duxit nomine repetendam. recolebat enim bellicam Maiorum gloriam, cumque opibus imperij

Onuſtam, pro onerosam.

Vult Angliam infeliciter amiſſam

imperij fines nullo magis, quàm Anglicis creuisse titulis, maioremque eis ex vnius insulæ, quàm totius Orientis spolijs incessisse splendorem. A quorum imitatione deficere, stolidi ac degeneris animi esse, satiusque regno carere, quàm inter paruulæ telluris angustias inclusum maiestatis vsum habere. Vt ergò negociorum conformitate, Maiorum fortitudini responderet, operamque eorum studijs consentaneam ederet, atque auiti nominis gloriam æquaret, omnium, quæ paterna corrupisset inertia, refectionem suæ commendabat industriæ, parentemque perosus, auum æmulatus est. armis repetere.

Primùm igitur occultum Olauo consilium prodit, eoque idipsum hortante, rem deindè popularibus aperit. Alacris omnium assensio fuit. Sed quem rex sibi fraterna charitatis vicissitudine respondere crediderat, latenter æmulum habebat, insidiosæque eius adumbrationis ignarus, affectum referri sibi, quem ipse impenderet, æstimabat. Quem etsi prudentia secùs monuit, sanctitas tamen malignam de fratre suspicionem referre prohibuit, nè consanguineam fidem temerè damnare, inque fraudis metu hostes ac necessarios iuxtà ponere videretur. Verùm Olauus affectatione regni, pietatis erga germanum oblitus, perfidissimi pectoris habitum summa fidei simulatione tegebat, vulgatumque regis propositum non solùm adulationibus fouit, sed etiam hortamentis instruxit: non quòd potentissimum regnum ab eo recuperari posse speraret, sed vt imperatæ rei difficultatem in odium imperantis conuerteret. Enimuerò fratris animum fastidiosè æstimans, pijssimum eius amorem paricidali fraude pensabat. Nam cùm eum, quòd neglectam antè seueritatem nouis legibus restituisset, ciuibus inuisum animaduerteret, quò odiū eius cumulatius redderet, quod publicè displiceret, priuatim exequi stimulabat. Et nè solus insidias volueret, lecta societate clandestinæ coniurationis cœtum instruxit. nec frustrà ingeniū fuit. Quippe primores, quorum violentia regijs sanctionibus retusa fuerat, paricidalis cum Olauo propositi consortium habuerunt. Kanutus verò omniū animos gloriæ magis, quàm sceleri intentos existimans, imperata classe, Lymici maris orîs aduehitur, à quo breuissimus in oceanum trāsitus patet, quondàm nauigijs peruius, nunc verò interiecta arenarum mole perclusus. Hîc rex fraternum diù præstolatus aduentum, nauigandi cunctatione exercitûs alacritate est excussus. Nam Olauus reddita tarditatis ratione, veniendi moram in dies extraxit, commentumque cassandæ expeditionis exagitans, alimenta perfidiæ mendaci impedimentorum simulatione quærebat, eò moram trahere cupiens, donèc aut Regem sine eo proficiscentem, interìm ipse regno priuaret, vel tarditate suspensum, exercitu destitueret, Rexque vel desertorum impunitate despicabilis, vel pœna cunctis inuisus euaderet. Ità & fratrem & dominum aduentûs sui cunctatione ludificans, tam vafræ, tamque insidiosæ rationis commento, generosi ac fortis propositi molitionem subruere conabatur. Cap. 7. Olaui fratris eius in Kanutum perfidus animus. Olaui cum primoribus cōspiratio.

Nec eum callida consilij ratio fefellit. Nam tota à Rege classis, fastidita eius expectatione, defecit. Rerum enim, quæ à fratre gerebantur, ignarus, morantis aduentum sæpenumerò mandatis exegerat: cùm tandèm de eius perfidia certior factus, classe præstolari iussa, Sleſuicum lectissima manu festinatò contendit, ibique fratrem inopinatum & attonitum intercepit. Deindè productum accusatumque, nec obiecta validè propulsantem, perindè ac conuictum, impotentemque defensionis, compediri à militibus iubet. Qui indebitam regio sanguini contumeliam suis manibus administrandam negabāt: cuius tanta apud ipsos veneratio fuit, vt ex eo ortos, morte quàm vinculis mulctare mâllent, tolerabilius rati, quod communis cōditio admittit, quàm quod seruile supplicium exigit. Sed & gentis nostræ verecundia summam in vinculorum pœna turpitudinē reponere consueuit, hisque affici omni fato tristius ducit, ingenuas mentes probroso, quàm cruento supplicio punitiores existimans, tantoq; alterum altero speciosius censens, quantum naturæ habitus à fortunæ vitio distare creditur. Mandatam militibus operam communis frater Ericus exequitur, plus iusti imperij, quàm iniqui germani respectui tribuēdum, nec sanguini parcendum, dum vitia puniuntur, existimans. quippe quem virtus defecerit, nullam stirpis reuerentiam obtinere, animique labe fœdum, omnem generis infuscâsse splendorem. Igitur non tam fratris nomen, quàm paricidæ propositum intuebatur. Adeò sanguinis precium vilescit, cùm se moribus ignobilem fecerit. Post hæc rex Olauum catenis coërcitum, nauigioque in Flandriam relegatum, carcerali custodiæ mandandum curauit. Cuius captionem coniurati parùm fama aut nuncio experti, quò callidiùs exercitum solue- Cap. 8. Olauus à Kanuto capitur. Mittitur in Flandriam Olauus.

rent, inertem regis moram abſentiamq; cauſati, claſſem clandeſtino monitu circunuentam, domos abire iuſſerunt. Quam rem ſi quis palàm exhortatus fuiſſet, publicatis bonis, aut in exilium agi, aut capitali ſupplicio affici lege merebatur. Quã ob rem defectionis incentoribus tutiſſimum viſum, vt ſine vllo authore ipſe ſibi populus deſertionis licentiam vindicaret, nè tam priuatum diſceſſionis crimen, quàm publicum haberetur. Tantum autem apud improuidam multitudinis temeritatem inſidioſa magnatũ ratio valuit, quòd plebs non minùs eorum authoritate, quàm moræ tædio adducta, fidentiſſimam reuertendi libertatem acciperet.

Perfidia procerũ in Kanutum.

Cap. 9.

Cuius facti rex cognitione ſuſcepta, dolorem priùs, deindè lætitiam egit. Siquidem iniuriam in religionis habitum formauit, mulctæque nomine primam exigendarum decimarum occaſionem corripuit, lætatus quòd ei vtiliſſimam propoſiti rationem opportunitas conciliâſſet, ſuoq; dedecore ſacrorum decus inſtruere cupiens. Cumque magnates Olauum, quem ſibi factionis ducem futurum ſperauerant, à fratre interceptũ audiſſent, propoſita fraude defecti, ſummam eius diſſimulationẽ egérunt. Itaque rex accerſita poſtmodùm concione, docet quantum Danicis armis militaris ſemper diſciplina profuerit, maiorum imperijs à minoribus ſemper obtemperatum fuiſſe, regum authoritatem popularibus inniti ſuffragijs, principum famam nullo magis, quàm militum fide creuiſſe, eorumque nullius momenti imperium eſſe, ſi non plebeijs ſubſiſtat auxilijs. Sibi verò nupèr ignotam regibus contumeliam obueniſſe, inuſitatæ defectionis authores hebetudinem audaciæ prætuliſſe, auiditate ocij ſpecioſiſſimæ rei negocium ſubruiſſe. Adiecit quoquè, quanta pecuniæ ſumma ob impium deſertionis crimen damnari meruerint, gubernatorum ſingulis quadragena nummûm talenta, terna remigum vnicuique mulctæ loco numeranda proponens. Nemine collationem abnuente, promiſſa æris ſolutio eſt. Quo cognito, remittere ſe Kanutus illam exactionem, ſi ſacerdotibus decimas erogare voluiſſent, edixit. Tunc concio, petita conſulendi licentia, pauliſpèr à Rege deliberatura ſecedit, an propoſitis ſatisfieri conditionibus oporteret. Vtraque exhibitu difficilis æſtimata. In ſoluendo nanque ære, complures inopia afficiendos credebant. Decimarum verò penſionem omni æuo celebrandam, æternam debitoribus infligere ſeruitutem. Igitur quaſi in triſtium rerum contextu minùs aſperæ delectum facturis, acerbior viſa, cui comes diuturnitas affuiſſet. Nam cùm altera ſe tantùm, altera poſteros quoquè puniendos aduerterent, præſentem inopiam perpetuo muneri prætulerunt. Itaque temporum æſtimatione facta, quo ſibi tantùm, quàm quo poſteris pœnam crearent, culpam redimere præoptãtes, ſemèl ære, quàm ſemper libertate, defici maluerũt, iure elicitum, dedecore vacuum: perſuaſione extortum, probro obnoxium rati. Quinctiam annuam alienis frugẽ depéndere, ignominiæ, non religioni, attinere cenſebant. A quibus cùm Rex deteriorẽ conditionis partem approbari videret, ſimulata pecuniæ exactione, ſeptentrionales Iutiæ partes ingreſſus, Toſtonem cognomine Peculatorem, eiusque collegam Hortam, colligendæ penſionis quæſtores inſtituit, mulctæ metu decimarum religionem differere cupiens. Ijſdem defectorum res, æſtimatis poſſeſſionum precijs, intactas dimittere iuſſum. Qui mandatum immitiùs, ac iuſſi fuerant, executi, iniqua plebem exactione pulſabant. Quam rem æmuli regis in popularium concilio deplorantes, calumniam mendacijs exaggerabant. Veris quoquè maiora fingentes, inuiſos cunctis reddidêre quæſtores. Quippe militum opus, non regis imperium, iudicabant: nec iubentis, ſed iuſſi ſtudium intuebantur.

Exigit pœnam pecuniariam à deſertoribus.

Nolunt Clero decimas perſoluere.

Cap. 10.

Quorum inſtinctu multitudo quæſtores adorta, communem iniuriam publica conſternatione cohibuit, magis, quid fieret, quàm quid fieri iuſſum eſſet, inſpiciens. Nec eorum cædibus ſatiata, in regem quoquè veſana prorupit. Qui impetum eius opportunè ſua ratus abſentia declinandum, Sleſuicum conceſſit, ibique coniugẽ cum filio conſtitutam, ſi res ſiniſtrè ceſſiſſent, perfugere in patriam iuſſit, nullum inter perfidos præſidium habituram. Siquidem intempeſtiuum regno heredẽ domeſticorum arbitrio relinquere verebatur. Igitur Vuandali, ſolam ſibi in armis libertatem reſtare credentes, fugæ eius perindè ac victores inſultare cœperunt. Qui cùm imminentibus Iutis, & vetera auxilia deficere cerneret, nec noua temporis anguſtiæ contrahi ſinerent, quò tutior ſeceſſu foret, Fioniam petit, ſalutem inſulæ præſidio quæſiturus: vbi nihilominùs indignam religioſiſſimo ſpiritu ſuo violentiam expertus eſt. Hinc enim Iutis aucta fæuiendi fidutia, concitatam multitudinis temeritatem exacuit: hinc graſſandi preſumpta libertas, triſtem regi procellam inflixit. Sanè populares, pœnæ metu

Quæſtores regis cædũtur.

Rex fugit in Fioniam.

cœptum

cœptum omittere veriti, perſeuerantiam ſceleri exhibendam duxerunt. Neque enim bis læſum pœnam noxijs remiſſurum credebant. Ideoque eius exitium ſitientes, ardentiſſimo odio ſanctiſſimi viri necem petebant: ac velutì veniæ deſperatione compulſi, hoſtem tollere, quàm vltorem experiri, maluerunt. Nec ſuis eum finibus exegiſſe contenti, Fionia quoquè propellendũ decernunt. Iamq; Rex accepto traiectionis nuncio, Sialandiam emigrare ſtatuerat, cùm Blacco quidã, primam ipſius familiaritatem adeptus, ſed nihilo minùs eum occultè perofus, ſimulatæ fidei cõſilio hortatur, fugæ parcat, Othonienſis pagi præſidia expetat, nec fœmineo more latebram circunſpiciat: ſe interìm plebis acta ſpeculaturum, blanditiasque iræ eius oppoſiturũ promittit. Quòd ſi plebis animũ mitigare nequiſſet, tãto antè id Regi pronunciaturum, quantum fugæ occupãdæ ſat eſſet. Conſilio obtemperatum eſt. Tunc Blacco, omiſſa legatione, ſiniſtris plebem monitis palpitans, conciliandæ gratiæ loco, odium Regi impenſiùs ſtruit. Hortatur, quamcelerrimè calumniæ authorem occupent, nec fugacem elabi permittant: oppreſſionum vindices tyrannum, non Regem, faſtidire commemorat: carere culpa, quod honeſtatis æmulatione committitur: patriæ tutores, perindè ac pietatis miniſtros, paricidio exui: priuatum abeſſe crimen, vbì publicæ libertatis vindicta peragitur. Præterea miſerrimos, cœpti irritos: cõpotes, feliciſſimos fore. His atque conſentaneis modis ſolicitato in Regis necem populo, aduersùm immerẽtis caput funeſtos omnium conatus erexit, eaque actione conſternatam amentia plebem, velutì furiali quadam face ſuccendit. Statimque impetus creuit, vbì hortatorem habere cœpit. Neque enim temeritati eius conſtantiam ſuam obiecit, ſed publicæ ſeſe dementiæ auctorem adſcripſit. Igitur incitatior ſeditionis procella, peſtifera eius concione * deferbuit, grauiorque tempeſtatis incentorem nactis tumultus erupit. Indè reuerſus, pacatiorem populi animum nunciat: facilè conſternationis procellam acquieſcere, ſi Rex iram mutuò deponere, reisque pœnam remittere voluiſſet. Quem Rex fidum legationis miniſtrum ratus, regalis magnificentiæ conuiuio excipit, malignumque ſuæ pietatis interpretem donis proſequitur. Vtrobiquè gratia perfidiæ habita eſt. Nam Blacco alterna partes vice ſubiens, corrupto legationis officio, pro mediatore proditorem ageret cœpit, atque ex ſpeculatore ſceleris hortator euaſit, ſiniſtrè Regis, falsò plebis animũ interpretatus. Ità pellacis viri mẽdacium, legationis titulo inuolutum, Regem pariter ac populum fefellit: hunc, nè imminentem vitaret: illum, nè parceret expectanti.

Blacconis in ſe perfidiam expetitur.

* efferbuit legendum puto.

Eccè tibi inſignem proditorẽ, Iuda nequiorem.

Eundem die poſtera Rex prioribus paria pollicentem, ad ſpeculãda ſeditionis acta dimittit, cõmunemque hoſtem, inter ſe & vulgum creandæ pacis authorẽ aſſumpſit. Nec ſolita legato perfidia defuit: cuius peſtiferis monitis inſtincta plebs, vehementiùs aduersùm Regis caput conſternationẽ deſtrinxit. Kanutus interìm quotidianis ſacrorum * ſolennibus aſſuetus, nè quid religioni præponeret, Albani ædem ſacram, pro ſe deprecaturus, accedit. Quippe precibus Deum, quàm hoſtem armis, nè quid charitati detraheret, aggredi præoptauit: vbì dum religioni vacando officia ſanctitatis exequitur, conſternatę multitudinis corona armis ſacrarium clauſit. Quotquot ergò ex militibus hoſtem præcurrere poterant, periculi conſortium affectantes, Regem petebant, eius in ſeipſos diſcrimen transfundere cupientes: cumque ſalutem ſeceſſu conſequi poſſent, periculum præſentia quæſiẽrunt, morteque clari, quàm fuga tuti fieri maluẽrunt. Quanta porrò humanitate clientelam hanc abundâſſe credemus, quæ, nè infelicem domini fortunam deſereret, periculo ſeſe, quod vitare licebat, oppoſuit, inque magna fugiendi copia ſalutem Regis, quàm ſuam, tueri ſatiùs duxit? Benedictus quoquè fraternitatis nexum fide imitatus, in templo cum fratre commori deſtinauerat. Ericus verò ſeorsùm ab hoſte concluſus, cùm ſolus multitudinem ſuſtinere nequiret, permedios hoſtiũ globos, ferro ſeceſſum molítus, erupit. Tunc nemine religioſæ pacis domicilium violenter irrumpere præſumente, primus Blacco cunctantibus cæteris, ferro valuas petiuit, ductuque ſuo eandem cunctis licentiã tribuit. Ità ſe non ſacrilegij modò, ſed etiam publici paricidij ducem authoremque exhibuit. Quod videns plebs, concitato ſeditionis motu templũ aggreditur, eoque irruptione facta, diuinos lares ac ſanctiſſima penetralia ſacrilega tẽpeſtate fœdauit. Verùm Blacco in ipſo, quem irruperat, aditu trucidatus, datis paricidij piaculis, violati ſacrarij pœnas pependit: mors eius, interfectoris exitu vindicata eſt. Itaque alterius fato ſcelus, alterius pietas cauſam prębuit. Crediderim tũc pium cruorem paricidali permixtum, ſeparatis fluxiſſe meatibus, atque ſine vlla riuulorum cõmunione hinc ſacrum,

Cap. 11.

* ſolennijs legendum arbitror.

Præclara militũ fides in regem.

Pœna ſceleſtiſſimi proditoris.

Benedictus regis frater trucidatur.

indè scelestũ sanguinem, diuiduis alueis incessisse. Benedictus liminibus irruptorem excipiens, dum foribus acriùs propugnat, occiditur.

Cap. 12.

Rex ipse inter cruentos imminentis violentiæ strepitus fidutia conscientiæ eũdem mentis habitum tenuit, neque religioni parciùs, quàm si periculum abesset, vacauit, nè plùs ab eo timoris quàm constantię viribus indulgeretur. Sed ne extrema quidem eius hora, sanctitatis studio vacua fuit. Nam cùm parietẽ vndiquè à popularibus perfringi, (quippe ligneus erat) ideoq; propinquam sibi necem instare animaduerteret,

Rex confiteturSacerdoti factorum arcana.

accersito sacerdoti factorum arcana confessus, per summam mœroris acerbitatem præteritæ vitæ culpas absoluit, præmiumq; sibi pœnitentiæ salubritate conciuit. Tantum enim in innocentia sua fiduciæ reposuerat, vt mortem non periculo oppressus refugere, sed metu vacuus, appetere videretur. Quinetiam propassis vtrinq; brachijs

Pius rex ab impijs interficitur.

ante aram, fati securus occubuit. Vbi dum victimæ more prostratus percussorem expectat, immissæ per fenestram lanceæ mortifico iactu confossus, pium mortis sacrificium edidit, profusoque militum sanguine, suum ad vltimum erogauit. Enimuerò crebris vndiquè telis petitus, corpus immobile tenuit, nec antè loco, quo cubabat, excessit quàm feretro mandaretur extinctus. Ex cuius sanctissimis vulneribus plus gloriæ, quàm cruoris effluxit: quippe præsentis vitæ exitu initium melioris accepit, hostili iudicio punitus, diuino seruatus. Felix eorum paricidium, qui quẽ terrestrium virtutum orbe exemerant, cælestium vsibus applicabant, caducaque & fragili potentia spoliatum, solidæ atque æternæ felicitatis cõpotem statuerunt. Sed & clandestina

Fugit Regina in Flandriam cum filijs.

eius virtus perlucidis postmodùm experimentis enituit. Hæc audiens regina, patriam cum filio impubere repetit, geminis post se relictis filiabus: ex quibus Ingertha Folconi Suedicæ gentis nobilissimo nupta, Benedictum Kanutumque filios habuit: ijsdemq; mediantibus, Birgerum, qui & nunc extat, Suediæ Ducem cum fratribus suis nepotem accepit. Verùm ex Cæciliæ matrimonio Ericus Gotthorum præfectus, Kanutum cum Carolo procreauit. Ex quibus generosissimarum imaginum numerosa posteritas, clara propinquitatis serie cohærens emersit.

Cap. 13.

At populus perẽpto rege exultans, quod scelus deflere debuerat, insultatione prosequi voluptatis loco reputabat. Qui cùm paricidio pietatis causam prætexeret, idq; tyrannicidij nomine coloraret, militem suum Deus mercede fraudari non passus, arcanam sanctissimi viri innocẽtiam manifestis publicauit indicijs, eximioque vitæ eius splendori etiam clara mortis ornamenta concessit. Sanè ad coarguendam paricidarum malitiam, puniti merita miraculosis prodidit argumentis, ignotamq; vulgo vir-

Miracula S. Kanuti inuidia plebs obscurare conatur.

tutem mirifico rerum fulgore detexit. Quorum plebs admiratione perculsa, virtutis inuidiam egit, conspicuamque signorũ experientiam diù nequicquàm infuscare tentauit. Veteris nanq; inuidiæ fremitu, ac pristinis odij viribus pertinaciùs excandescẽs, adduci non poterat, vt diuinis honoribus coleret, quem ob scelus à se interfectũ putaret, rem cælitùs declaratam, humanis argumentis abnegare conando. Quanquàm enim damnatos à se mores, cælesti iudicio comprobatos videret, ad dissimulandam tamen occultandamque miraculorũ fidem, iustam cædis causam fingebat, firmãque facti tuitionem retinens, sententiæ suæ perseuerantissima propugnatrix existere non erubuit. Nec vita regem spoliâsse contenta, etiam fati laudibus exuëre conabatur, cuius lucem extinxerat, famam quoquè sepelire conniſa. Sed humanis tenebris diuinus splendor inuolui nõ poterat: quippe miraculorũ nitor, dubietatis caliginem clara rerum luce pellebat. Nam sanctitatis eius medela, varias imbecillitatum affectiones, re-

Multa edit post obitũ miracula sanctus rex.

mediorum salubritate prosecuta est. Cumque obtrectantium liuor crebrescentibus signis virtuti cedere cogeretur, nec fidem vtreriùs frustrari quiuisset, in facti tamen defensione persistens, sanctitati quidem assensit, sed eam non tam ex præteritæ vitæ meritis, quàm vltimi temporis pœnitentia profectam adstruxit. Ità & iustã facto causam prætexuit, & vita cassum honore donauit. Siquidem dignè Regem periisse, sed pium lachrymis euasisse dicebat, intentionem eius, auaritiæ, quàm religioni, propiorem existimans. Cuius erroris non paruas postmodùm pœnas pepẽdit. Sed & posteri, paternam redolentes inuidiam, sanctitatis eius famã non moribus, sed lachrymis imputãt, præsentique incredulitate præterito se errori implicant, neque adduci possunt, vt ipsius beatitudinem, deposito odio, syncerè æstiment. Verùm sacra eius oppidulo orta, toto penè terrarum orbe fulserunt, cultusq; ipsius primùm à ciuibus exceptus, paulatìm in commune prorepsit. Cuius tam vitæ, quàm miraculorum virtutem priuatìm Othonienſibus venerandam, publica eam religio consecrauit. Sed & cælestem

eius

eius ſpiritum ad hoc vſq; tempus felix ſignorum fortuna proſequitur. Hinc eſt, quòd Kanutus diuini iam animi immortalitate potitus, vt terreſtribus patriam patrocinijs attollere ſtuduit, ità cæleſtibus protegere non deſiſtit. Ideoque ſanctitas eius, gloriæ & celebritatis fructu opulentiſſima, ſplendidum in Faſtis locum obtinet. Quinetiam ſalutares effectus ſuos quotidianis adminiſtrat indicijs, malitiamque patriæ, beneficijs penſat. Nam virtutum eius inſignibus omnis ætas Danica gloriabitur. Talibus illuſtrationis radijs ſanctorum fatis claritas erogatur, cùm cæleſti beneficio mortalis liuor opponitur.

Interfecto Kanuto, Iuti iniquę ſocietatis pertinacia ſingularem Olaui gratiam amplectentes, creari eum Regem alacerrimis petiuêre ſuffragijs: hunc ſibi plurimũ gratiæ relaturum ſperantes, cui tanto regnum diſcrimine quęſiuiſſent. Neque eius fratribus hunc honorem eximio Kanuti amore ſuſpectis erogandum duxerunt. Igitur pecunia pacta, Nicolaum communem tam præteriti quàm futuri Regis germanum, vadem pro eius redemptione dederunt, receptoq; regnum imponũt. Nec paruum Nicolaus fraternæ charitatis ſpecimẽ edidit: ſiquidem fraternas induere catenas, ſuisq; vinculis germano regnum emere non dubitauit. Quod audiens Ericus, contumeliæ memor, quam ei communis fratris iuſſu inflixerat, vltionis metu cum coniuge Botilda, quæ Vluoni Gallitiano ex filio Trugoto neptis obuenerat, Suediam petiuit. Dani verò, collato certatim ære pro ſponſoris reditu, pactam creditori pecuniam numerârunt. Quem Flandrenſi cuſtodia liberatum, infeſta paricidis fortuna velutì cladẽ aliquam noſtrorum abundantiæ ac fertilitati iniecit. Nam cùm Dani noui Regis initijs applaudentes, priſtinæ ruinæ procaciùs inſultarent, criminoſis ſemper infenſa diuinitas, nè diù ſcelus impunitate floreret, petulantiam penuria rependere voluit, cõmuniq; inopia, publici paricidij victa exegit piacula. Vt enim non in ſingulos modò, ſed vniuerſos animaduerteret, ſumma aëris intemperantia annorum, quibus Kanutus regnum geſſerat, numerum adæquauit, cæleſtiq; robore humana vi maiorem edidit vltionem. Quippe verni æſtiuique temporis feruore ſatum omne coaruit: autumnale verò adeò pluuium fuit, vt ſi quid locorum humilitate paluſtríve madore alitum ſuccreuiſſet, perſeueranti imbrium inundatione decideret, quanquàm contrarium cæli habitum humanæ commoditatis ratio flagitâſſet. Igitur opportuno ſolſtitiũ humore caruit, eundemq; ſine modo profuſum, ſiccum amãs Sextilis excepit. Tunc planè camporum facies cæleſtibus imbribus inundata, latè patentis ſtagni ſpeciem præbere cõſpecta eſt: ità quod æſtas ægrè genuit, autumnus oppreſſit: tantaq; temporũ intemperies extitit, vt nec imber æſtum leniret, nec æſtus imbris illuuiem temperaret. Quinetiam agreſtes, aquis campos tegentibus, ſupernantia ſpicarum capita demetentes, nauiculis excipiebãt, ac deindè putres ariſtarum reliquias fornacibus igni percalefactis exiccandas mandabant: ſicq; eas molæ ſubijcientes, quia panem præſtare nõ poterant, in vſum pultis vertebant. Quamobrèm tanta ciborum penuria inceſſit, vt maxima populi pars, alimentorum inops, inedia conſumeretur.

Cap. 14. Ex lib. 12. eiuſdẽ Saxonis.

Olauus in regno ſuccedit.

Vltiod iuina in Danos paricidas.

Ea res locupletes inopia, pauperes morte mulctauit: maioresq; ære, minores ſpiritu ſpoliauit. Nam diuitum populus, non ſuppetentibus alimentis, auro argentoque ſalutarem comparauit impenſam: pauperum verò gregem, tam cenſûs quàm dapis inopem, horrida paſsim fames abſumpſit. Rex ipſe ad vltimam tabem adactus, plurima fruge latifundia permutabat, agrisq; vænire iuſſis, alimenta poſſeſſionum precijs comparabat. Nobilibus in eundem vſum ingenuitatis inſignia erogare, rubori non fuit. Enimuerò abundè ſeges finitimis erat, vt priuata gentis, non publica terrarum, vltio videretur. Quæ tam dira clades conuictum populi animum, ſanctitatem, quam anteà detrectauerat, fateri coëgit, deque celſitudinis eius contemptoribus veneratores effecit. Sanè tam euidens pœna, alijs fruge abundantibus, Danis priuatìm ingruens, & paricidarum noxam, & perempti innocentiam liquidò argumentata eſt. Hanc peſtem Sueno pontifex, cuius ſumma apud Danos authoritas erat, populo paricidij pœnitere præmonito, inceſſuram prædixit. Quippe in plebem pius, in Deũ venerabilis habebatur, religionemque attentiore cura, conciones præſtantiore facundia celebrabat: ità fauore omnium occupato, arcem in noſtros authoritatis atq; eloquentiæ faſtigium poſſidebat. Subiectorum mores non ſolùm dictis, ſed etiam ſereniſſimis operum informabat exemplis: nec voce, quàm mente, concinnior fuit. Idem perfecta Trinitatis æde, in exædificando eius ambitu Kanutũ religioſi operis ſocium habuit. Nec minorem in extruendis Mariæ ſacrarijs operam geſſit. Quippe vnum in

Cap. 15.

Sola Dania penuria laborat annonæ.

Suenonis Epiſcopi vaticinium, & præconia.

vrbe, alterum Ryngſtiadis enixè molítus, tertium Michaëlslagoſæ condidit: adeò ſe ſanctorum penetralium ſingulari cultu flagrare mõſtrauit. Nec domeſtica ſanctitate contentus, augmentum eius foris petere, arrepto peregrinandi labore, conſtituit. Cumq; Hieroſolymam proficiſcens, Byzantium peruenisſet, contracta varij generis ornamenta, cum ſacrorum cinerum reliquijs in neceſſarios vſus domeſtici templi remittenda curauit. Sed cuius Græcia pietatem vidit, mortem Rhodos adſpexit. Ijſdem ferè temporibus, abſumpto Richaldo, Aſcerus, morum generisq; ſplẽdore eximius, Lundenſi potitur ſacerdotio. Olauus cùm bis penè luſtrum regnando cõdidiſſet, inter cõtinuas rei familiaris anguſtias, nihil regali magnificẽtia dignum ex equi poterat.

Olaui obitus.

CONSTANTINI SANCTISSIMI EPISCOPI TII ORATIO DE INVENTIONE PRECIOSARVM RELIquiarum ſanctæ & in primis benedictæ Euphemiæ. Habetur in Simeone Metaphraſte.

Iulij 11. Sic enim collocatur à Metaphraſte. Cap. 1.

VENIO afferẽs quod iuſſiſti, ô ſanctiſſime pater & amator omnis boni deſiderij, & rudis mei ingenij eruditor, fretus veſtris ſanctis precibus. Nõ enim ſum idoneus ad hoc aggrediendum, vt qui ſim rudis & ignarus, plenusq; ruſticitate. Sed ſemper timens periculoſam pœnam inobedientiæ, & damnoſum ducens paternis nõ obedire præceptis, optimis veſtris fretus precibus, quæ ex viris pijs audiui, & quæ ſum proprijs contemplatus oculis, ea ſcribẽs, aggredior ad ſcribendum, quomodò in exteros fines exportatæ fuerint reliquiæ inprimìs benedictæ martyris Euphemiæ, excíderintque, & rurſùs fuerint inuentæ & reportatæ: vt cognoſcat generatio altera Dei magnalia, quæ non ceſſat ipſe, ab alto petita origine, in hodiernum vſq; diem diſpenſare, ad laudem & gloriam eorum, qui ipſum timent, dedecusque & ignominiam eorum, qui audent latrare contra gloriam ſuorum ſanctorum.

Cap. 2. Leo Imp. Iconomachus.

Accidit annis præteritis, vt Dei permiſſione regnaret impurus & profanus Leo ex gente infauſtorum Iſaurorum. Qui cùm non ſanctè, nec piè Regnum arripuiſſet, cœpit latrare aduersùs Dei Eccleſiam, & prætextu pietatis, dum idola vocat & eis aſſimilat, venerabiles frangere imagines, dicens ſuî ſimilibus & execrandis hominibus, &

Pſal. 113.

eos docens ea eſſe, de quibus dicit Propheta: Os habent, & non loquentur. Quamobrèm ſanctiſſimum quoq; patrẽ noſtrum Germanum Patriarcham, vita & ſermone reſplendentem, impudentia & flagris vſus, è ſede eiecit: & nõ ſolùm in venerandis imaginibus ſuam non compeſcuit blaſphemiam, ſed etiam eorum, qui propter Chriſtum ſubiêre martyrium, reliquias eſt aſpernatus, oſſilatras eos appellans, qui nocturnis vacarent vigilijs. O audaciam, ô impietatem, ô contumeliam. Quis non admirabitur, quis non ſtupebit eam, quæ tunc fuit, Dei patientiam?

Sacras reliquias inſectatur.

Cap. 3.

Sed ad propoſitũ redeat oratio, & dicat de clara & benedicta Chriſti martyre Euphemia. In eius ergò templo, quod eſt prope id, quod dicitur Hippodromium, erant eius ſanctiſſimæ reliquiæ integræ, intactæ & illæſæ. E Chalcedone enim cũ arca tranſlatæ fuerant Conſtantinopolim propter eam, quæ tunc fuerat, Perſarum incurſionem. In arca autem diuina fuerat ara collocata, quæ ſubtèr ſanctiſſimas habebat reliquias. Super eam autem peragebatur intemerati corporis & ſanguinis Domini, Chriſti Dei noſtri incruentũ myſterium. In eadem verò arca erat paruum foramen, quod etiam ſtat nunc uſq; in hodiernum diem, quod intùs ferre poteſt quaſi manûs hominis magnitudinem. In qua cùm ego quoquè indignus aliquandò auſus eſſem manum inferre, & loculum tetigiſſem, ſenſi bonum odorẽ, & gratiam apprehendi. Dicam autem cauſam quoq; foraminis, quod diuino conſilio & prouidentia factũ eſt. Quandò eius venerabiles & miraculorum effectrices reliquiæ erant Chalcedone, cùm impij Perſæ eum locum occupâſſent, in diebus Heraclij Imperatoris, moti inuidia diaboli, quem colebant, cùm paleæ & lignorum magnum aceruum circa arcã congeſſiſſent, eam ſtatuerunt comburere cum venerabilibus, quæ erant in ipſa, reliquijs. Sed nihil valuit eorum barbaricum & dæmoniacum inceptum, cùm Deus, prout ſcriptum eſt, ſeruet

est, seruet omnia ossa eorum, qui propter ipsum decertârunt. Ossa ergò eius ignis omninò non tetigit, nisì solùm, quòd cùm ex arca forma globi resilijsset, prouidit, vt facilior daretur ingressus ad reliquias ijs, qui ex ipso volunt haurire gratiam curationum, nempe priùs dictum foramen. Psal. 33. perse fruſtrà nitũtur cõburere ossa S. Euphemiæ

Erat ergò magna fides eorum, qui habitabant Constantinopoli, vt superiùs diximus, in templo & reliquijs omni ex parte benedictæ martyris Euphemiæ, & confluebant omnes instàr fluuij haurientes curationes. Ex precioſis enim eius reliquijs exibat sanguis plenus bono odore, qui quidem tanquàm vnguentum à Deo suppeditatum, dabatur ægrotãtibus. Et erat quidem fidelibus miraculum terribile & venerandum: infidelibus autẽ & ijs, qui aliter sentiebant, dedecus & ignominia. Tunc autem ille execrãdus & pernicioſus Imperator, temeraria vſus audacia, noctù ingressus cum quibusdam, qui erant suæ sectæ, impetum fecit in reliquias omni ex parte benedictæ martyris Euphemiæ: & cùm arcam aperuisset, abstulit reliquias benedictæ martyris cum loculo, qui eas continebat. Cùm parata autem haberet alia ossa mortui exiccata, ea iecit intrà arcam: & cùm eam rursùs texisset, recessit. Venerandas autem benedictæ Euphemiæ reliquias cum ligneo loculo, deposuit in quadam domo oratoria ex ijs, quæ illic erant in Regia. Quamobrèm eius sorores & filiæ aromatibus, vnguentis, & luminibus id adorabant clanculùm, propter insignem gratiam & miraculorum magnitudinem. Cap. 4. Nota rem. miram. Impiũ facinus Leonis. Mos antiquus colẽdi sacras reliquias.

Hæc cum resciuisset sceleratus, traiecit in Bucoleontem & ferreum carcerem, & proiecit in fluentum maris: & die sequenti cœpit aduersùs benedictam Euphemiam mouere suam sceleratam & execrandam linguam, eam insectans, & dicens: Abite & videte, quantùm errabant, qui dicebant esse saluas & integras benedictæ Euphemiæ reliquias, & eas asserebãt effundere vnguẽta. Illi autem cùm abijssent & vidissent, non esse in carne precioſas Euphemiæ reliquias, sed arida, quæ ab ipso proiecta fuerant, ossa, ea conspuerunt, & maledictis sunt insectati. Cùm fraudem autem & ludibrium & meras nugas dixisset esse curationes, arcam euerterunt, & cum ea aram sanctam templumque deserunt. Eduxerunt verò arcam extra suggestum, quod erat habitaculum virorum, qui non erant baptizati, & erant ineruditi. Eos enim, qui erant bello capti ex gentibus, & Regiæ dabantur spolia, illic exonerabant. Alij autem armorum opifices, & sordidarum ac illiberalium artium artifices cùm fixissent in eo fornaces, fecerunt domum secularem, quæ aliquandò fuerat templum. In sancto autem suggesto, vtpotè loco occulto, requisita corpori facientes, excrementa corporis deponebant. O mi Christe, tuam tunc patientiam. Cap. 5. Templũ S. Euphemiæ prophanatur.

Hæc ego quoquè postquàm vidi, totus plenus lachrymis & eiulatibus, egressus sum, admirans omnipotentis Dei tolerantiam atque permissionem. Et hæc quidem facta sunt tempore prædicti impij Imperatoris. Sed quoniam Dominus est virtutum, qui inuictam habet potentiam, & vires, quæ subsannari nequeunt, (Deus enim reuerà non irridetur) audiamus quid Christus Deus noster prouidit in reliquijs benedictæ Euphemiæ. Nam dum eæ iactæ sunt in mare, prouidentia Dei summè misericordis, cymba quorundam duorum fratrum virorum piorum, egreditur è portu Sophiarum, quæ dicuntur: & dum ipsi parùm quid è portu nauigant, eccè loculus, qui cum fluento descendebat, fuit prope nauem. Extractus itaque fuit à viris illis pijs, & reposìtus in nauigio, ipsis existimantibus se mundanum aliquem ferre thesaurum. Sublatis autem velis nauigârunt, vt exirent in ostio Abydi. Cùm autem parùm aperuissent loculum, vident reliquias, & suaui odore repleti, sunt admirati, neque sciebant quid agerent, nisì quod solummodò inuocabant Dominum, vt eis reuelaretur, sanctúmne esset, an commune. Illa autem nocte vident gloriam maximam, & lumina, & cereos, & viros candidis vestibus induros, & Christum laudantes. Rursusque bono odore repleti nautæ, agnouerunt eas esse sanctas reliquias. Magno ergò gaudio affecti, clàm profecti sunt propter metum Tyranni, vt thesaurum ferrent in suam patriam. Postquàm autem venissent ad Insulam, quæ dicitur Lemnos, accidit eis magna tempestas. Et cùm incidissent in Promontorium insulæ, in quo fuit asper locus, & planè aptus ad naufragium, de salute desperabant. Cùm Deus autem per intercessionem benedictæ Euphemiæ corripuisset nauem vnà cum fluctibus, superato periculo, inuenti sunt in loco tranquillo: & cùm Deo gloriam emisissent, conuenientem honorem tribuêre reliquijs. Angebantur autem & dubitabant, cuiusnam essent sancti reliquiæ. Illa verò nocte acceperunt reuelationem reliquiarum, per eius Cap. 6. Galat. 6. E mari extrahitur loculus S. Euphemiæ. S. Euphemiæ meritis euadũt periculum naufragij.

nominis

nominis enunciationem. In illa enim Insula sanctæ Glyceriæ iacebant reliquiæ. Dicta autem nocte visa est egredi ex insula martyr Christi Glyceria, & hæc è naue exijsse, & se inuicèm esse complexæ. Et cùm dixisset quæ ex insula erat egressa, ei, quæ è naue exierat: Salue martyr Christi Euphemia benedicta, & se inuicèm salutâssent, rursùs per se recedebant.

Visio nautarum.

Cap. 7. Tunc è somno excitati, cum lachrymis & gemitibus precioſas acceperunt reliquias, & loculum sunt complexi, præclari naucleri, Sergius & Sergonas: hæc enim erant eorum nomina. Cùm fuisset autem dies, enauigârunt volentes ire in suam patriam. Et cùm processissent vsq; ad viginti circiter milliaria, vento spirante contrario, vel inuiti reuersi sunt in locum, vndè soluerant. Rursùs verò cùm paucis pòst diebus experiri voluissent, vterentúrne secunda nauigatione, iterùm reuersi sunt. Hoc cùm semèl bis & ter probâssent, nec vllo modo possent in suam ire patriam, reuersis & in portũ appulsis illa nocte visa est illis Christi martyr Euphemia, dicens: Cur contenditis me huc & illuc circumagere? Nolo vlteriùs progredi, neque hinc eò proficisci, quò me vultis ducere. Hæc cùm dixisset, rursùs dixit eis: Nõ satis fuit, quòd Chalcedone translata sim Byzantium, & in mare proiecta fuerim, & hîc steterim? Cur etiam me vultis circumagere in partes inferiores? Hoc à me quidem ferri non potest. Nolite hoc facere: sed facite, vt hîc quiescam. Hæc cùm audijssent, bonum capientes consilium, & quæ iubebat martyr, impigrè exequi statuentes, ædificauerunt domum oratoriam: & cùm omne onus nauigij consumpsissent, & suas facultates Deo & martyri obtulissent, seipsos totonderunt, dicentes: Non dimittemus, ô benedicta martyr, tuas venerandas reliquias: sed hîc vsque ad vitæ terminum precioſis tuis reliquijs diuinissimè assidebimus.

S. Euphemia nautis appáret.

Cap. 8. His sic gestis, sanctissimus Lemni Episcopus venerabile templum ædificârat in illis temporibus. Visum est ergò, vt illuc portarentur sacræ benedictæ Euphemiæ reliquiæ ad dedicationẽ templi, quod ab eo constructũ fuerat. Et cùm supplex fudisset preces, & venisset ad reliquias benedictæ Euphemiæ, & illic totam noctem trãsegisset, ab eo visa est in somnis martyr Christi, dicens: Nè aggrediaris facere, quod statuisti: nõ obediam enim hac in re tuæ sanctitati: sed abi ad sororem meam & in martyrio sociam Glyceriam, & ego illam rogabo. Ipsa autem se tibi tradet ad hoc, vt impleas quod desideras. Experrectus autem sanctissimus Episcopus, fecit vt ei iusserat benedicta Christi martyr. Et hæc quidem facta sunt illis temporibus.

S. Euphemia appáret episcopo Lemni.

Cap. 9. Attende inuidiam diaboli. Aequum est autem, nõ præterire diaboli inuidiam, & quanam de causa hanc in benedictam Euphemiam excitauit tempestatem. Quandò Christi gratia, quarta, quę fuit Chalcedone, synodus tempore beatæ memoriæ Marciani, qui piè & sanctè imperauit, fuit congregata, cùm aduersùs Dioscorum Papam Alexandrinum conuenissent, & eum anathematizâssent, rectæque & orthodoxæ fidei Symbolum confirmâssent, & decretum exposuissent columnam rectæ fidei, dubitantibus ijs, qui erant ex parte contraria, bono capto consilio, dixerunt: Agè benedictę Euphemię Martyris arcam aperientes, in eius, quæ sunt in carne, & sunt mirabilium operum effectrices, reliquijs librum imponamus, vt per eam nunc quoquè virtutum Dominus faciat miraculum, & per eius preces nobis aperiat, an ex eius voluntate editum sit hoc decretum. Cùm hæc ergò fecissent, simulatquè appropinquauit charta precioſis eius reliquijs, aliquid admirabile & magnum fecit Dominus opifex miraculorũ. Nam cùm martyris mortuam & inanimam manum animâsset, eam extendit. Cùm autẽ chartam manu accepisset benedicta Christi martyr, & eam esset amplexa, piæ rursùs reddidit fidei decretum ministris rectæ fidei. Hoc cùm omnes essent admirati, & stupore essent repleti, laudârunt Deum omnipotentem: & sic in perfectione orthodoxę fidei stabiliti, confirmârunt sanctam & œcumenicam quartam synodum, per reuelationem, quæ facta est à benedicta Euphemia. Et ideò quæ inter sanctas imagines cernitur, Christi martyr Euphemia, vbiq; ponitur habens chartã in manu. Propter hęc & similia benedictę Euphemię miracula, malorum author & inuidus commotus diabolus, meditatus tunc fuit inania aduersùs Christi martyrẽ, & machinatus est, vt ea mitteretur in profundum, vt priùs dictũ est. Sed Dei prouidentia, ex profundo fluenti, sanctissimi naucleri eius acceperunt reliquias.

Nota insigne miraculũ in confirmatione concilij.

Vsus antiquus imaginum.

Cap. 10. Cõstantin' Copronymus, scelestissimus Imperator. Post hæc autem è viuis excesserunt ministri Sergius & Sergonas, & propemodùm illa generatio, quandò Tyrannus Imperator, vita abrupta, reliquit Constantinum filium suum, virum sceleratissimum & omni petulantia ac nequitia refertum, paternaque

naque plenum contentione. Qui non solùm in sanctas imagines suam extendit improbitatem, sed etiam multa alia adinuenit in Deum & Dei ecclesias, piosq; monachos & omnes, qui piè & sanctè vitam instituebant: simul incendens & prophanans sacras ædes, & sanctorum reliquias exurens & dissipans, & quæ ad Dei & sanctorum gloriã fiunt, vigilias excindens: & quæ Dei prouidentia scaturiunt hominibus, aspernans & nihili faciens sanctificationes: & idololatras vocans eos, qui illis vtuntur, & sanctorum abdicans intercessiones, sanctissimaeque Deiparæ & semper virginis Mariæ auxilium & intercessionem publicè amandans & expellens, Crucesque, quæ in triuijs fidei conuenienter figebantur, dejciens, Trinitatis adorationem, quam à patribus accepimus in precatione, hinc & hinc mutare parans: eos autem, qui in clero erant forma præstanti, eunuchos eligens, & ad suum ordinans seruitium: monachos alios quidem flagris, alios verò blanditijs decipiens, & vt votum abnegarent, efficiens, seculares dignitates tribuendo: vestes autem & vasa diuina, quæ diuinas insculptas habebant imagines, confringens & comburens, & alia per se peragens piacula & mysteria petulantiæ. De medio autem hunc quoquè sustulit Dominus virtutum fine miserabili. Post huius verò mortem imperauit Leo huius filius. Is hæresis quidem paternæ erat particeps, sed expers actionis. Non erat enim crudelis, vt eius parentes. Nullus tamen in diebus eius dignatus est liberè Dominum glorificare: sed metus & stupor omnes inuaserat orthodoxos, eis imminente impio cœtu eorum, qui nupèr fuêre ex schola patris. Quam cùm ille execrandus plantâsset Constantinus plantationem ferentem botrum amaritiei, improbè educauit, & educatam insanè in pios armauit: qui quidem multos monachos miserabilibus supplicijs & morte affecêre. Sed non in finem iratus est Dominus, neque faciem omninò auertit, sed miserans miseratus est humani generis.

Vide quem ducem sequãtur hodiè nostrates hęretici.

Petit miserè impius Constantinus.

Cùm autem huius quoq; ramum morte affecisset, Leonem, inquam, qui genus ducebat è Scythia: excitauit eius vxorem Irenen, & eius filium Cõstantinum, qui conuenienter nomini, mundo pacem procurabant. Quæ enim ab execrãdo eius socero fracta erant & prophanata, restituebat & ornabat Irene: quos illi expulerant & in exilium miserãt, reuocans, & maternè omnes amplectens & fouens: & cùm illos immanes parricidas & piorum prædones scholares diuina exterminâsset prouidẽtia, & alios pro eis viros pios in numerum retulisset, & in ordinibus eorum loca implêsset, & de diuinis rectè sentire docuisset, & vt omnes orthodoxi aperta facie liberè gloriam Domini & rectã fidem enarrent, effecisset, profundã pacem per ipsam Deus donauit Ecclesijs. Sed ad benedictæ Euphemiæ scopum redeat oratio. Vbì ergò pia Imperatrix diuino zelo incitata, cœpit omnia reædificare, fractum templum benedictæ Euphemiæ ante alia omnia contendit rursùs ædificare & ornare. Quod etiam fecit, & cùm id omni pietate exornâsset, effecit, vt in id referretur, quod in eo olìm Deo solebat fieri, incruentum sacrificium: & Chalcedone statuit episcopum. Erat enim ad hoc vsque tempus vidua, propter iniuriam ei illatam ab impijs Imperatoribus, qui beatæ Euphemiæ memoriam & ciuitatem delere statuerant. Atq; diuino quidem zelo mota pia illa Imperatrix, de reliquijs beatæ Euphemiæ satagebat & erat solicita: & cùm omnes ad quærendam hanc rem sanctam adhortaretur, ei, qui facit voluntatem eorum, qui ipsum timent, & implet consilia eorum, qui ipsum inuocant, placuit, benedictæ Euphemiæ aperiri reliquias eo modo, qui est à nobis declarãdus. Quas quidem, vt iam diximus, pij viri illi deposuerant in Lemno insula.

Cap. 11. Irene & Cõstantinus restituũt religionem.

S. Euphemiæ templũ instauratur.

Annis præteritis fuerant in eo loco occultæ & rectæ silentio, omnibus Insulæ incolis maximam in eis fidem habentibus, & hoc arcanũ conseruantibus, partìm quidem propter Tyrannorum insolentiã, partìm aũt nè agnoscerentur, & ab eis auferrentur huius, quæ multa & præclara subijt certamina, reliquiæ. Cùm autem insignis & benedictæ martyris Euphemiæ miracula in omnem partem peruaderent, magnaq; aduenarum multitudo ad reliquias conueniret, repentè quidam ex proceribus, nempe ex Apocrisarijs, ijs, inquam, qui dant responsa, mittitur ab Imperatore ad Occidentem: venitque Lemnum, & contemplatur populi multitudinem, & ea quæ fiebant miracula. Cùm verò velutì quædam hostilis inuidia illũ scelestum inuasisset, rogauit quænam hæc esset populi congregatio, & quænam ea, quæ fiebant. Cùm autem rectè didicisset, cœpit vociferari, & terrere eos, qui illic conueniebant, populos, sic dicens: Ossa rursùs habẽtur in honore? Sic docent Imperatores? Et multùm minatus, diruit domunculam, in qua iacebat loculus benedictæ Euphemiæ. Cumq; hæc fecisset, fremens

Cap. 12.

Impius quidam diruit ædiculã S. Euphemiæ.

mens recedit. Illinc factum est, vt damnum martyr acciperet, & eius corpus vilipenderetur. Sed quoniã vbi vult Deus, vincitur ordo naturę, & perit omnis humana ratio & inuentio, hoc accidit. Contigit enim, vt per successionem ad quendam virum bonum peruenirent benedictæ Euphemiæ habitaculum & oratorium: in quo oratorio repositæ erant venerandæ huius martyris reliquiæ.

Cap. 13. Erat autẽ eis marmor impositum, quod illi pij naucleri imposuerant, ab eis inscriptum tali inscriptione: Nos Sergius & Sergonas nauigantes per Hellespontum, cùm ex profundo sustulissemus reliquias benedictæ & sanctæ martyris Christi Euphemiæ, eius iussu eas hîc deposuimus. Cùm ergò per successionem huius loci hæres fuisset Anastasius Comes clarissimus, accidit vt quorundam æmulatione falsis appeteretur maledictis, & à sua dignitate excideret. Is verò nihil cunctatus, venit Cõstantinopolim, volẽs in suum restitui Comitatum. Cùm autem (vt solet vnusquisq;) quæreret aliquem inuenire, qui eum sua intercessione defenderet apud Imperatricem, quidam ei dixerunt, Chalcedonensem Metropolitanum ad id fore idoneum, vt qui possit liberè & fidẽter loqui, & maiora sustineat & defendat negocia. Cùm ergò de eo interrogâsset, inuenit illum in palatio: & cùm ad eius pedes procidisset, renunciauit ei propter quam causam adsit, rogans vt sit eius intercessor & adiutor. Contrà autem dicebat Metropolitanus, se id non posse facere. Postquàm ergò eum dimisit, ingressus est in partem ædis Episcopatûs, in qua est etiam templũ benedictæ Euphemiæ, Ponè autem eum est secutus vir diuina motus prouidentia. Templum verò Comes ingressus, cùm Deo diuinam emisisset adorationem, sedit in quodam loco.

Reseruãtur S. Reliquiæ ab Anastasio comite.

Cap. 14. Ad eum autem accedens supradictus vir, qui erat vnus ex clericis templi, & cui sua vice creditum erat officium, rogauit, cuias, & quisnam esset. Ille autem ei illicò exposuit, cuiasnam esset, & quæ ei molesta acciderant. Rogauit autem Comes clericũ, cuiusnam esset hoc templum. Is verò dicit, Benedictæ Euphemiæ. Ille autẽ respondens, & synceriſſimè manũ pectori admouens, inquit: O meam omni ex parte benedictam Euphemiam? Ei verò rursùs dicit clericus: Quẽadmodùm dixisti tuã esse benedictam Euphemiam? Ille autem respondens, dicit: Domi meæ, & in oratorio meo eius venerandas teneo reliquias. Et is rursùs: Quomodò, inquit, fieri poterit? Vide, ô homo, nè fortè loquaris contra teipsum, nec eas possis ostẽdere. Nam & Augusta & Imperator eas curant diligenter quærendas. Quarè Metropolitano quoq; ea de causa iussêre facere supplicationes. Ille autem rursùs: Pro certo habeat tua reuerẽtia, quòd reliquiæ benedictæ Euphemiæ, quæ erant Chalcedone, sunt apud me.

Sic confirmatus clericus, hæc lætus & exultans renunciat Andreæ sanctissimo Metropolitano, gratulans & Dei prædicans magnalia. Qui cùm statìm accersisset Comitem, & ab eo fuisset factus certior, dedit gloriam Deo omnipotenti. Surgens autem, profectus est ad Tarasium sanctissimum Patriarcham, & ei narrauit omnẽ rei seriem.

Tarasi⁹ Archiepiscop⁹ Cõstantinopolitanus. Tũc profectus sanctissimus Patriarcha ad Imperatricem, & eius filium Cõstantinum, qui erat orthodoxus & amicus martyrum, exposuit omnia, quæ facta fuerãt. Qui rem admirati, quæ erat præter opinionem, laudibus hymnisq; Deo emissis, magno sunt affecti gaudio: & scapha quamprimùm expedita, miserũt Comitem suæ dignitati restitutum, donatumque muneribus: & insignes quosdam clericos ex templo benedictæ Euphemiæ.

Cap. 15. En quanti olim fiebãt sacræ reliquiæ. Cùm ipsi autem in Lemnum descendissent, congregati sunt, qui illic circuncircà habitabant, in ira & indignatione, nolentes dimittere ijs, qui missi erant ab Imperatore, reliquias benedictæ Euphemiæ. Qua de re cùm non leuis exorta esset perturbatio, videns Lemni sanctissimus episcopus populi motum ad malum progredi, surrexit & ingressus est in medium eorũ, vociferans & dicẽs: Cedite, ô homines: eorum enim, quæ fiunt, nihil fit sine Dei nutu. Sic omninò Deo visum est. Vitemus itaq; Regis indignationem: Ira enim regis, est tanquàm ira leonis. Hæc cùm dixisset, & plura alia, vix sedauit multitudinem, nè ijs, qui venerant, aliquid mali facerent, & dicto Comiti. In eum enim concitatus erat populi animus clamantis: Per ipsum proditus fuit noster thesaurus. Tunc ergò cessârunt, & traducti sunt ad pacem, & Deo dederunt gloriam, & laudem martyri, concedentes volentibus benedictæ Euphemiæ venerandas reliquias. Quas cùm accepissent, qui ad eas missi fuerant, tulerunt Constantinopolim, tota ciuitate, & Imperatrice, & sanctissimo Patriarcha Tarasio egressis obuiàm.

Prou. 19.

Cap. 16. Nota hæc Lector. Cùm eis ergò obuiàm processissent, & cõplexi essent cum ea, cũ qua par est glorificatione, deposuerunt in eius tẽplo, & in ea arca, in qua priùs martyr fuerat, & vndè execran-

execrandus & prophanus Imperator eam ablatam immisit in profundum. Ij autem, qui eas intulerunt Byzantium,& proceres, & qui primas obtinebant apud Artabastinem & filias Imperatoris, & alij plurimi diripuêre reliquias. Quomodò etiã manum sanctam,quæ librum accepit,à Niceta Patritio cognomine Monomacho, qui in Sicilia Insula martyri templum extruxit,dicunt illic fuisse repositam. Hinc itaq; factũ est, vt pauca quædam ossa capitis quæ remãserant,in ea,quæ olim fuerat arca, clauderentur cum alijs reliquijs, quas etiã in hodiernum vsq; diem scimus seruari in arcula. Arbitror autem in dicta quoquè Insula Lemno relictas esse quasdã partes corporis. O prouidentiam minimè inuestigabilem. O quæ compræhendi non potest, potentiam altissimi Dei,qui facit omnia. Facit enim omnia,quæ vult. Audite ergò Reges,& intelligite. Auribus percipite principes,& intelligite. Discite qui possidetis terrã, & obstupescite. Videte Dei magnalia,& laudate eius,quæ compræhendi non potest,potentiam. Quis vnquàm sperâsset,aut expectâsset inueniri posse reliquias benedictæ Euphemię,de qua ne sola quidem fuerat tot annis collocutio,donèc visum est Domino virtutum,repentè & inopinatò suæ,quæ comprehendi non potest, potentiæ facere miraculum? Nos autem cùm indignis labris martyri parùm gratulati fuerimus,faciemus finem orationis. Psal.148.

Gaude omni ex parte benedicta Euphemia,refugium Christianorum. Gaude benedicta Euphemia,sacrum sacerdotũ ornamentum. Gaude omni ex parte clara & insignis Euphemia, refugiũ infirmorum. Gaude benedicta Euphemia, refugiũ oppressorum. Gaude beatissima Euphemia,Regum propugnaculum. Gaude beatissima Euphemia,decretorum tutela synodalium. Gaude benedicta Euphemia,mũdo profundens vnguenta curationum. Gaude veneranda Euphemia,oris hæreticorum frenum validissimum. Gaude digna omni honore Euphemia,Barbarorum aduersaria. Gaude omniũ nostrûm refugiũ & munitio, quæ es apud Deum nostrî perpetua intercessio. Cap. 17. Vide miras laudes, quas in sanctæ honorẽ profert. Euphemia cõfirmatrix S. œcumenici cõcilij Chalcedon.

Memento autem ô Dei martyr, meî quoquè humilis & infelicis, & susçipe hoc vile & nullius notæ scriptum funebre meæ temeritatis, petens pro omnibus,qui cum desiderio tuam venerabilem & miraculorum effectricẽ semper peragunt memoriam, Regibus & Pastoribus,sacerdotibus & monachis,principibus & subiectis, vt assequãtur,vt sedeant à dextris Dei,& bonis fruantur æternis,gratia & clemẽtia Domini nostri Iesu Christi: Cui gloria & potentia cum patre principij experte, & sanctissimo & consubstantiali & viuifico spiritu,nunc & semper & in secula seculorum,Amen. Oratio Authoris.

VITA S. HILDVLPHI ARCHIEPISCOPI TREVIREN. ET PRIMI ABBATIS VOGASIENSIS, VT IN *MS. codicibus habetur, quanquàm suspicor hanc nisi Epitomen esse vitæ eius. Stylum modicè elimauit F. Iac. Mosander.*

HILDVLPHVS claro genere ortus, ac à iuuẽtute literarum studijs traditus,in breui ità profecit, vt de virtute in virtutem quotidiè proficiscẽs, purus & integer ab his vitijs, quibus talis ætas solet implicari, pśisteret. Deindè moribus ecclesiasticis assuefactus, apud Ratisponã vrbẽ clericali tõsura initiatus est. Interà Milone Treuiren. Archiepiscopo defuncto,totus clerus Hildulphũ,eò quòd vir esset & animi & corporis nobilitate ornatus,in suum Antistitem vnanimiter postulat. Mox fama in aula Regis Pipini patris Caroli Magni percrebuit, atq; ex eius sententia Hildulphus archiepiscopatu dignus declaratur,& ad id dignitatis assumendus diffinitur. Verùm Dei famulus,vitam magis diligens anachoreticam,fugam meditatus est,sed detẽtus ac raptus à deuoto populo, in Galliam Belgicam deductus est,ac Treuirorum posteà consecratus Episcopus. Hoc igitur sublimatus honore,quàm sanctè & iustè vixerit,testãtur perpulchra eius facinora. Tenerum nanq; corpus suum, ieiunijs,abstinentijs, alijsque castigationibus ità affligebat, quasi multa flagitia perpetrâsset. Misericordiæ operibus vacabat: prædicationibus & sacrificijs salutaribus insistens, nullum penè diem pertransijt, quo non omnipotenti Deo sacras hostias,pro salute mũdi & requie defunctorum offerret. Qui vt bonus pastor semina rectæ operationis premittẽs, vberiores verbi fructus collegit, & quod ore docuit, Iulij 11. De Milone vide 13. Ianuarij in præfatione ad vitam S. Remigij. Perpulchra eius facinora. Quotidiè Missam celebrat.

docuit, operibus adimpleuit. Hic inter cætera magnifica ſua opa quę geſſit, corpus S. Maximini Præſulis Treuiren. à loco, quo eũ S. Paulinus Aquitanus ſepelierat, in eum, quo nunc veneratur, tranſtulit.

Valedicit mundo.

Poſtquàm igitur multiplices pro grege Chriſti labores ſuſtinuiſſet, Archiepiſcopalem dignitatem reſignans, & quicquid habebat diuitiarum ac poſſeſſionum relinquens, vt olim concupierat, eremum ingreſſus eſt: atque à domino Iacobo Leucorum Antiſtite pœnitentiæ locum efflagitauit. Qui eius ſanctæ deuotioni annuens, ſaltum * Voſagi (vbi ſanctorũ virorũ cellæ, à ſanctiſſimo Deodato Epiſcopo priùs extructæ inueniebantur) eidẽ prouidit. Iam ad vicinam eremũ prędictus Deodatus trãſmigrârat, huic Hildulpho, inſtituti monaſtici, perpetuus collega aſſumendus. Igitur cùm locũ hũc habitare cœpiſſet ſanctiſſimus Hildulphus, qui mõtibus vndiq; circunſeptus, fluuiolo Rapido nomine, irrigatur, duas ſuper eundẽ eccleſias fundauit, primã videlicet in honorẽ Dei genitricis Marię, quam medium monaſteriũ appellauit: alterã in honorẽ beati Petri & omnũ Apoſtolorũ cõſecrauit. Quibus perfectis, ſoli Deo viuere cœpit. Cumq; fama ſancti nominis eius lõgè lateq; diſcurreret: multi viri tam ſeculari potẽtia, quàm nobilitate inſignes, ad eum ſæpiùs cõfluebant, ex quibus nonnulli cum eo remanebant, cæleſtis vitæ accenſi deſiderio. Itaq; dum numerus accurrentiũ diſcipulorũ ex diuerſis mũdi partibus magìs ac magìs accreſceret, cœpit plures ibidẽ ædificare monachorum cellas, vt ab omnibus huius ſeculi nequã periculis liberi, cũ ſancta Magdalena ſoli vacarent Deo & piæ contẽplationi. Tunc per merita ipſius ſibiq; ſubiectorum Deus ibidẽ multa operatus eſt miracula. Cęci illuminabantur, claudi curabantur, dæmones fugabãtur. Sed cùm ſanctus ille monachorũ cœtus nimia infirmorum ac debiliũ hominũ frequentia perturbaretur, atq; à ſancta cõtemplatione auocaretur: tertiã extra monaſterij clauſtra extruxit eccleſiã, quã S. Iohanni Baptiſtæ Domini dedicauit, in cuius circuitu adiecit domos, quibus hoſpitio excipe-

*aliàs Vogaſi

S. Deodati vita habetur 19. Iunij Tomo 3. editionis ſecũdæ.

Multi ſequũtur eius ſanctũ inſtitutum. Luc. 10.

rentur ſuperuenientes infirmi. Dum itaq; ex remotis etiam terris ad virum Dei fieret accurſus, contigit S. Erhardum Epiſcopum Ratiſponen. eius tam ſanguine quàm ſanctitate germanum aduentare, quem ille benigno ac fraterno affectu ſuſcipiẽs, multo tempore, mutuæ ædificationis gratia, apud ſe detinuit.

S. Erhardus Epiſcopus Ratiſponẽ. S. Hildulphi frater.

Eodẽ nanq; tẽpore, quo ſancta hæc & germana luminaria mutuæ conuerſationis vinculo connectẽrentur, defertur eis cuiuſdã Hefticonis Ducis filia, à natiuitate cæca, atq; vt eius miſereantur mœſti rogauerũt parentes, quã cùm ſancti Patres cognouiſſent eſſe gentilem, factam priùs catechumenam, Domino commendârunt, & pro ea humiliter deprecati ſunt. Poſteà verò S. Hildulphus eam baptizauit. Quam de more eccleſiæ, S. Erhardus de ſacro fonte excipiens, iam mente & corpore illuminatam nominauit Odiliam.

Cæca à natiuitate videt.

Huius ergò tã præclari miraculi nouitate ſtupefacti parentes, totaq; regionis iſtius nobilitas, ſanctum Hildulphũ maximè venerari cœperunt. Multi quoq; in augmẽtationem tam ſanctæ religionis ibidẽ inſtitutæ, ſua impẽdêre auxilia. Ex quibus quidam nomine Beggo, ſuũ fundũ, qui in hunc vſq; diẽ cella Beggonis appellatur, pro monaſterio cõſtruendo viro Dei obtulit. Permaximã quoq; * Voſagi partẽ quę Folcodi rupes nominatur, iure perpetuo tradidit poſſidendã. Sanctus igitur Hildulphus prænominatã Beggonis cellam ad honorẽ ſanctiſſimæ Crucis Dominicæ dedicauit: cui etiã profundiſſimæ humilitatis virũ, Spinnulum nomine pręfecit, vbi poſt multos labores numeroſaq; miraculorũ inſignia idem abbas Spinnulus vitæ ſuę diẽ clauſit extremũ. Cuius mors q̃ fuerit precioſa in oculis Domini, angelica reuelatio atteſtata eſt. Nam iuſſus fuerat Hildulphus defuncti corpus ad ſuũ deferre monaſterium ac honorificè ſepelire. nec mora. Sanctus cinere, quo recubabat, excutitur, conuocatisq; fratribus, obitum ſancti viri denunciauit. Qui accẽſis cæreis, ad exequias celebrãdas properant. Vis itaq; ventorum, plùs ſolitò tunc inhorruerat, adeò vt permaximas quercus, antiquiſſimasq; abietes in ſolum deijceret. In tali tamen turbine, ante corpus Sancti Dei, ardentes cærei vſq; ad locũ ſepulcri delati ſunt, abſq; luminis damno. Sed & infirmi quiq; ſepulcrũ eius viſitantes ſanabantur, quacunque etiã detinerentur infirmitate. Tantus enim ibi fiebat populi cõcurſus, vt regionis iſtius indigenæ tentauerint ibi forum ſtatuere. Sed beatus Hildulphus ad tumulum S. Spinnuli accedens, dixit ei quasi viuenti: Frater Spinnule, propter animarum pericula, concurrentes comprime turbas. Tunc ſignis ceſſantibus, frequentia quoquè ceſſauit accurrentis populi. Tandem beatus Hildulphus plenus dierum & ſanctitatis, correptus febre feliciter obdormi-

* Vogaſi

S. Spinnulus quantæ fuerit ſanctitatis.

Cærei ardẽtes vẽto nõ extinguuntur.

Fœliciter obit S. Hildulphus.

dormiuit in Domino, æterno pro meritis coronandus brauio, quinto Idus Iulias. Plura de hoc sancto habentur, quæ ad eius vitam spectant, 19. Iunij in vita S. Deodati Episcopi.

VITA S. IOHANNIS GVALBERTI, AVTHORE (NI FALLOR) BLASIO MELANESIO, GENERALI ORDINIS *Vallis Vmbrosæ. Is enim scripsit huius beati viri vitam, sed Codex MS. eius nomen non habebat. Stylum mutauit F. Laurentius Surius in gratiam Lectoris, adiectis ad marginem Capitibus.*

ANNO salutis millesimo quadragesimo claruit beatus Iohānes Gualbertus, primus architectus & fundator Ordinis Vallis Vmbrosæ, cuius professores viuunt conuenienter Regulę S. Benedicti, quibusdā constitutionibus priuatis illi superadditis, vtunturq; habitu coloris cinericei. Habet autem is Ordo multa monasteria in Tuscia & Gallia Cisalpina, quam Longobardiam vocāt. Patria autem huius sancti viri Florentia fuit. Parentes habuit nobiles. Pater Gualbertus dictus est, vir militaris. Cùm adhuc iuuenis degeret in seculo, & pater eius Gualbertus, quem diximus, capitalis esset hostis cuiusdā, qui eius cognatum iniustè peremerat, eaque causa non Gualbertus modò, sed etiam Iohannes filius eius vltionem expeteret: accidit quodam die, ipsum Iohannem cum armigero suo Florentiam proficisci, in ipso autem itinere venire ei obuiàm ab insperato hostem illum capitalem, idq; loco tam angusto, vt neuter posset à via deflectere. Tum verò hostis ille, quòd inermis esset, nihil nisì mortem præsentem expectans, subitò quadam concepta fiditia de clementia Iohānis, ab equo desilijt, humiq; prostratus, iunctis cācellatim ad pectus manibus, pro Crucifixi amore veniam sibi dari humiliter postulauit. Compunctus Iohānes audito nomine Crucifixi, pacem illi obtulit propter amorem Crucifixi, qui pro suis hostibus ipsum crucifigentibus rogauit, nè perirent: iussitque eum surgere à terra, metumque omnem ponere, quòd iam ex animo ipsi culpam omnem condonâsset, vt posset ipse quoquè propitium experiri Deum: fecitque ei copiam quò vellet recedendi.

Iulij 12. Cap. 1. Ordo Vallis Vmbrosæ à quo cōdit⁹. S. Iohannis patria & parentes. Vide pieratem. Luc. 23.

Porrò ipse vltrà progressus, in quandam ecclesiam monachorum, quę erat in itinere, se contulit, & cùm coram imagine Crucifixi genua flecteret, vidit Christi à Cruce pendentis caput ad se inclinari, tanquàm gratias ipsi agentis, quòd pro eius reuerentia hosti capitali peperciisset. In tāti miraculi testimonium hodieq; Crux illa in ecclesia S. Miniatis, in monte prope Florentiam, cum magna veneratione & cura seruatur: vbì olim fuit monasterium monachorum, quos Nigros vocāt: nunc verò Alborum est, id est, montis Oliueti. Iohannes autem ea Christi vocatione attractus, constituit seculo nequam valefacere, labentia cuncta despicere, vt Christum in Cruce nudum suspensum, ipse quoquè nudus sequeretur. Itaq; ad ifthuc S. Miniatis monasteriū profectus, ab Abbate & fratribus humiliter petijt sibi sanctæ religionis habitum donari. Receptus igitur in laici habitu, pro monasticæ vitæ consuetudine comparat se ad capienda vitæ religiosæ experimenta. Intereà pater eius audiens filiū suum monachum futurum, ad monasteriū abit, filium ad se mitti postulat. Sed cùm Iohānes ab Abbate ea de re interrogatus, non assentiret, timēs nè quid à patre, homine seuero & aspero, periculi sibi crearetur: Abbas iniquum censebat, illum cōpellere & in discrimen conijcere. Tum verò furore pércitus Gualbertus pater, quòd non daretur ipsi copia cum filio colloquendi, multas ei monasterio minas intentauit, si ausi essent filium eius in suam sodalitatē admittere. Multùm igitur anxij formidabant monachi, si habitū monasticum, quem ille obnixè poscebat, Iohanni traderent, nè aliquo insigni damno à patre eius afficerentur. Cùm ergò nullus auderet veste monastica eū induere, ille feruore spiritûs inflammatus, cùm sibijpse capitis comam totondisset, cucullum fratris cuiusdam apprehendit, eumq; super altare in ecclesia reponens, hilariter sibi induit, cunctis fratribus iuuantibus & congratulantibus illi. Etsì autem pater eius, vt illum

Cap. 2. Nota Lector, & discę ignoscere. S. Iohannes monasticū habitū petit. Id eius pater fert molestissimè. Mirabilis feruor S. Iohannis.

vidit ea veste indutum, initiò acerbè tulit, multumq; doluit, ac propemodùm amentia quadam correptus, se derelictum & desolatum clamitauit: at tamen ab Abbate tandèm & ab ipso filio confirmatus, sese colligens, & ad se rediens, consolationem accepit, & filio benè precatus, hortabatur vt in cœpto constanter perseueraret.

Cap. 3. Exercitia eius & virtutes.

Ità ergò Iohannes iam monachus effectus, cœpit non sese inertiæ & segnitiei dare, sed ieiunijs & inedia vigilijsq; domare corpus, ocium vitiorum sentinam summopere vitare, in preces & pias meditationes religiosè incumbere: humilitatis, patientiæ, obedientiæ, cunctarumque virtutum de se exempla omnibus præbere. Non diù pòst Abbate ex hac luce migrante, fratres congregati, Iohannem in Abbatem vnanimiter eligunt. Sed illud munus vir Dei humiliter recusans, malebat subesse, quàm præesse: non ignorans, quo quisque sublimiori sit loco constitutus, eo maiori in periculo eum versari. At non sic impij, non sic: qui stimulante ambitione, per Simonię pestem, per fas & nefas, per abrupta nitentes in sublime, præcipites corruunt. Erat in eodem monasterio frater quidam. Is praua cupiditate inflammatus, Abbatiæ illius administrationē, numerata Florentino Episcopo pecunia, ad se adduxit. Id vbi vir Dei comperit, cum alio ipsi fauente monacho clàm ex monasterio recessit, veniensq; Florentiam, quendam magni nominis senem adit cum socio. Teuzo is senex dicebatur, & apud beatæ Mariæ ecclesiam Florentiæ in quadam cellula se incluserat, permultiq; ad eum confluebant, salutaria ab eo consilia expetentes. Valdè autem Simoniæ labē detestabatur, qua tūc multi in Dei Ecclesia contaminati erant. Ab illo igitur Iohannes sciscitabatur, num sub Abbate Simoniaco intrà suum monasterium Christo militare deberet, vel quid sibi faciendum esset. Consuluit ille, vt cum socio palàm in foro ciuitatis coram omnibus proclamaret, Episcopum & Abbatem Simonię vitio obnoxios teneri: ac deindè loco cederent. Quod consilium, tametsì à communi legum consuetudine abhorreret, simpliciter ille secutus est. Ea autem res magnum horrorem attulit multis, quibusdam Episcopi studiosis & amicis clamantibus, reum esse mortis, qui tanto viro tam fœdam labem adspersisset: alijs verò eum excusantibus. Porrò è tumultu extractus, clanculùm vix euasit manus eorū, qui Episcopo fauebāt: consulenteque illo, quem diximus, solitario homine, è patria discessit, & cum socio perquirere cœpit locum ad seruiendū Deo maximè accommodatum. Habebat tum apud se socius eius panē vnum, quem pro necessaria ipsorum refectione seruauerat. Eum vir Dei pauperi obuiàm venienti stipemque petēti dari iussit, iactans cogitatum suum in Dominum, qui dat escam omnibus in tempore opportuno. nec sua fiducia frustratus est. Cùm enim ad castrum quoddam applicuissent, à multis abundè eis res necessariæ suppeditatæ sunt.

Recusat Abbatis functionem.

Teuzo incluſus.

Cōsulit Teuzonē quid sibi sit agendum.

Discedit è patria S. Iohannes.

Psal. 54. Psal. 144.

Cap. 4. Vita Camaldulensium monachorum.

Vt autē ad eremum Camaldulensem peruenêre, non breuem illic fecêre moram, illic degentium mores contemplantes & vitam, quæ quidem sancta erat, sed eremitica & solitaria. Cumq; ab eius loci habitatoribus inuitarentur, vt se ipsis professione coniungerent, beatus Iohannes magìs appetens vitam cœnobiticam, quippè tutiorem, quàm sit solitaria, indè recessit ea animi sententia, vt alibì nouam quandam congregationem institueret, sancti Benedicti regulam secuturam. Veniens igitur ad Vallem Vmbrosam, à duobus monachis, qui illic Domino famulabantur, deuotè susceptus est: & cum locus ei arrideret, constituit illic sedem figere, constructo quodam vili ex lignis domicilio. Sed non diù passus est Dominus lucernam sub modio latére. Fama sanctitatis eius per loca viciniora sensìm sese diffundēte, permulti & clerici & laici eius inuisendi causa, plerique etiam conuersionis studiò ad eum venêre, in quibus fuêre, Erizo, Albertus, Teuzo, Rodulphus, itemq; Petrus, qui posteà fuit Albanensis Episcopus Cardinalis, & complures alij. Porrò Abbatissa quędam S. Hilarij, cuius monasterij erat locus memoratus, postquàm audiuit virtutes beati Iohānis & sociorum eius, subsidio eis misit alimenta quædam & codices, & posteà consentiente monasterio, locum ei donauit cum rebus & possessionibus multis, publico scripto donationem illam confirmans.

Cap. 5. Fit primus Abbas Vallis Vmbrosæ S. Iohannes.

Postquàm autē & numero & merito satìs illic monachi increuissent, placuit omnibus ipsum beatum Iohannem sibi Abbatem renunciare. Itaque licèt admodùm renitentem & inuitum, in primaria sede illum collocârunt, eius imperio parituri. Tandèm ille, nè diuinæ voluntati resistere videretur, eis cessit: susceptoq; Abbatis ministerio, mentem Regulæ beati Benedicti, quam complexi erant, accuratè inspiciens, modis omnibus eam obseruandam curauit. Itaque prohibuit, nè vnquàm monachi

è mona-

è monasterio exirent, nisì propter res necessarias monasterij, idque petita priùs exeundi facultate. Voluit etiam noctibus nunquàm in dormitorio lumẽ abesse, haud secùs atquè in oratorio. Ad vilitatem vestium & paupertatem hortabatur fratres, tum etiam, vt cilicijs vterentur. Ex ouium suarum lanis varijs iussit promiscuè pannum fieri, vndè vestes conficerentur. Quæ autem alios docebat, ipse præ omnibus & ante omnes perfectiùs exequi studebat. Erat in precibus assiduus, charitate diffusus, humilitate lenis, patientia constans, in obiurgandis vitijs rigidus, erga pœnitentes benignus, in cunctis morum grauitate maturus, abstinentia præcipuus, paruo admodùm cibo potuque contentus, qui mortem arceret, non qui delicias adferret. Verùm ex nimia viuendi austeritate fracto stomacho, in eum morbum incidit, quem syncopen vocant, quo beatum Gregorium Pontificem vexatum legimus: ità vt nisì crebrò fratrum opera cibus ei oblatus esset, animam acturus videretur. Qua molestia eum ad supremum vitæ diem laborâsse nôrunt, qui eum nouerunt: sed ille suis eam peccatis imputans, patientissimè tolerabat. Putabatur autem diuina fortassìs dispensatione eam illi euenisse, vt suæ infirmitatis experientia disceret, quemadmodùm ipsum oporteret aliorum misereri. Cùm enim initiò pauci essent, qui propter austeritatem eius possent instituta seruare, eo morbo correptus, tanta moderatione, discretione & misericordia erga omnes imbutus est, vt nemo illo humanior videretur. Commissos, quos vocant, & Conuersos siue Laicos fratres permultos recepit, eosq; externis admouebat operibus, vt monachis tolleretur occasio euagandi, possentque liberiùs orationi vacare.

Catalogus virtutũ ei⁹.

Infirmatur vt suis confratrib⁹ infirmis compatiatur.

Per id tempus Henricus rex Florentiam veniens, cùm multas beati Iohannis virtutes auditione accepisset, quadam erga illum concepta beneuolẽtia, hortante Teuzone supradicto, misit Episcopum Catholicum ad Vallis Vmbrosæ monasterium, qui summum altare consecraret. Post aliquot verò annos Hubertus, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, totum templum consecrauit cum duobus alijs altaribus. Eodem tempore multi fideles nobiles loca obtulerunt alijs cœnobijs extruendis congrua, odore sanctitatis eius inuitati. Alij rogabant eum, vt monasteria dissoluta, sibi moderanda & gubernanda sumeret, & ad antè dictam formam reuocaret. Construxit tum recèns vir Dei monasterium sancti Saluij, itèm aliud in Mosceta, tertium in Razulo, quartum in monte Scalario. Paginam quoquè, iam vetustum monasterium, reformandum suscepit, atque aliud S. Reparatæ in Æmilia siue Romandiola. Horum autem singulis suos præfecit præpositos, sæpiusque illa visitabat, corrigens quæ emendatione digna viderentur. Fuit autem vir Dei verus paupertatis amator, in omnibus illam præse ferens & docens. Itaque cùm monasterium Muscetanum visitaret, videretque structuras grandiores & elegantiores, quàm illorum paupertati congruere videretur, domino Rodulpho, eius loci Abbati vultu seueriſſimo dixit: Tu hoc in loco magnis impendijs, quibus plurimi pauperes foueri potuissent, propria voluntate palatia fabricâsti. conuersusque ad riuulum quendam exiguum iuxtà manantem, ait: Deus omnipotens, qui minimis magna efficere soles, videam ministerio pusilli riuuli istius enormis structuræ huius celerem vindictã. His dictis, mox abijt, tanquàm abominatus locum illum. Porrò simulatquè indè abijt, confestìm riuulus cœpit increscere, collectaq; magna aquarum vi, locoque suo relicto, præceps à monte ruit, & petrarum scopulos atque arbores secum trahens, structuras illas funditùs euertit. Quamobrèm Abbas cum fratribus perturbatus, cœnobium aliò transferre voluit. At pius pater benignè eos consolans, dixit: Nolite timere, nec mutetis locum, nihil ab hoc riuulo deincèps accepturi detrimẽti. Quod quidem eius vaticinium vsq; in hodiernum diem compleri certum est.

Cap. 6.

Multa extruit monasteria.

Zelus paupertatis ei⁹.

Deus nõ elẽgãtes fabricarum structuras, sed animarum expetit.

Alio tempore cùm audisset quendam conuersionis gratia cœnobium petijsse, totumque patrimonium suum in charta scriptum, neglectis hæredibus, secum eò apportâsse, mox illud monasterium adijt, & Abbati, qui chartam illam receperat, imperauit, vt sine mora eam sibi exhiberet. Quam acceptam discerpsit, humì abijciens fragmenta eius. Putabat enim rationi & æquitati magìs consentaneum, exiguis contentum viuere, quàm auctis opibus superbia efferri. Deindè valdè commotus, zelo sanctæ paupertatis, Deum & Apostolum eius rogauit, vt ipsum de illo cœnobio vlciscantur: confestimque iratus abscessit. Nec longè abierat, cùm eccè repentinus existit ignis, monasterium illud magna ex parte absumens. Vt autem socius eius vidit incendium, & ei indicauit, nec retrò respicere voluit, nec eò referre pedem,

Cap 7.

Ignis cælestis vlciscitur monasterium.

dem, sed ad Vallem Vmbrosam iter prosecutus est.

Cap. 8. Quo in monasterio cùm resideret, & Stephanus Romanus Pontifex per vicina loca iter haberet, audita celebri fama eius, nuncios ad eum misit, viros honoratos, orans vt ipsius conspectui se præsentare non grauaretur. Sed cùm aduersa valetudo non sineret eum ad sanctitatem illius proficisci, Pontifex denuò nuncios misit, fortasis quòd existimaret eum modestiæ & humilitatis causa nolle venire, indignumque se arbitrari, qui coram ipso apparéret, vel etiam cupere eum latére: iussitque, vt si aliter venire non posset, in lectica se adduci pateretur. Cernens igitur vir Dei mentem Pontificis, in ecclesiam ingreditur, rogatque Dominum, vt citra scandalum & inobedientiam aliqua ratione id efficiat, nè cogatur ipse summo Pontifici sese præsentem exhibere. Deindè surgens ex lecto, coram nuncijs Pontificis conuersos aliquot ad se accersiri iubet, qui ipsum ad Pontificem perferant. Sed cùm paululùm à monasterio discessissent, mox ingens extitit aëris tempestas, ventis sæuientibus, & immenso imbre è cælo ruente. Quod legati cernentes, & non sine diuino miraculo fieri credentes, illum ceu verum Dei hominem, in monasterium reduci mandant, beatissimo Pontifici rem, vt erat gesta, referentes. Qui deincèps noluit eum ad se acciri, vt in sua quiete permanens, pro felici Ecclesiæ statu Dominum oraret.

Stephanus Rom. pontifex.

Cap. 9. Nec defuit viro Dei gratia discretionis spirituum, neque donum prophetiæ, quo occulta hominum, soli Deo cognita, diuina reuelatione edoctus, enunciauit. Si quis ad monasterium veniret, monasticum habitum petiturus, ex eius adspectu cognoscebat, num Dei spiritu moueretur. Cùm esset in * Passiniano monasterio, quidã ad eum venit, dicens se velle mundum relinquere. Is primò apud eum repulsam passus est, sed cùm importunè instaret, à pijssimo patre receptus est. Is igitur in conuersionis initijs pro more confessionem faciens, quædam peccata dixit, maiora præ verecundia reticuit. Gerardus, homo dicebatur. Ait itaque quodam die vir sanctus ad eum: Quid ità Gerarde mihi imponere voluisti? Illo dicẽte, Qua in re, pater sancte, tibi imposui? Vir Domini ad partem eum trahens, secretò dixit ei: Ea in re decepisti me, immò verò teipsum potiùs, quòd non es integrè confessus peccata tua. In ipsa enim Epiphania Domini & pridiè eius diei cum illius hominis vxore adulterium perpetrâsti, nec tamen in confessione dixisti: quodque deterius est, etiam in proposito eius adulterij iterandi perseuéras. His ille auditis, cùm agnosceret peccatum suum, nec dubitaret diuinitùs beato viro reuelatum, quod sciret esse occultum, prostratus ad pedes eius, cum lachrymis veniam petijt, egitque pœnitentiam.

Pollet spiritu prophetiæ.

Aperit secreta cordium.

Cap. 10. Quidam vir nobilis & diues, viro Dei familiarissimus, Vbaldus nomine, grauissima laborabat valetudine. Vxor verò eius iamiamq; animam acturum expectabat, misitque Beuronem familiarem suum ad virum Dei, vt eum de mariti imminẽte obitu faceret certiorẽ. Venit Beuro celeriter ad hominem Dei, in monte Scalario tunc commorantem, indicauitque illi, quid haberet in mandatis. Tum beatus Iohannes, versis ad Orientem luminibus, fusaque ad Deum prece pro homine moribundo, Beuroni dixit: Redi ad tuos. quem enim reliquisti supremum trahentem spiritum, sanum & lętum offendes. Ità nimirùm & ægro obtinuit sanitatẽ, & rem Beuroni incognitam explicauit atque prædixit.

Sanat moribundum.

Cap. 11. Manente viro Dei in monasterio Passiniano, Leo Papa illàc transiens cum curia sua, volebat illic cibum capere. Quæsiuit ergò vir sanctus ex œconomo suo, num pisces haberet beatissimo Pontifici offerendos: cumque didicisset nullos eum habere, conuersos quosdam iussit ire piscatum in fluuio siue lacu vicino. Cunctis affirmantibus illic pisces non inueniri, perstitit in sententia, dicens vt irent, & Domini auxilium sibi adfuturum minimè dubitarent. Itum est ergò, & duo magni lucij capti sunt. Eos cum omnium admiratione apportatos, ipse vir beatus Pontifici obtulit, gratissimo animo illos accipienti. Viscera pietatis & misericordiæ magna erant in illo, eaque eum permouebant, vt multis modis miserorum inopiam sublcuaret, ipse inops & pauper. Ab infantia enim creuerat cum illo miseratio. Reuersus quandoquè ab aliorum visitatione monasteriorum ad suum Vmbrosianum, memor inopiæ, qua multi tum premebantur, dispensatorem suum Gofredum, & Procuratorem Rusticum nomine, vocãs ad se: Inspiciamus, inquit, horreum, vtì se habeat. Vt vidit autem abundè illud repletum: Quàm multi, inquit, fame opprimuntur in hac annonæ caritate, & vos abundatis? Iussitq; adferri vas quoddam, quinque plùs minùs capiens modios,

Pisces capiuntur vbi nulli erant.

Eius cõmiseratio in pauperes quanta fuerit.

dios, illudque frumento impleri: quod ab hora tertia vsque ad nonam per seipsum grata liberalitate pauperibus aduentantibus elargitus est: mansitque horreū æquè, vt anteà, plenum. Frumẽtum elargitur, nec minuitur.

Fame populum quodam tempore premente, beatus pater stans ante fores monasterij de Razuolo, vidensque gregem vaccarum eius in montis iugo herbas carpere, nec haberet alimoniam, quam petentibus pauperibus largiretur, ità precatus est: O sancte Paule, si velles vnam ex his vaccis cedere in vsus pauperum. Confestim vacca deorsùm corruens, extincta est, cuius carnes iussit egenis distribui. Ea distributa, similiter petijt sibi & secundam & tertiam & quartam dari: easque omnes pauperibus dedit. Ea re contristati pastores, gregem ad aliud montis latus abduxêre. Sed vir pius pauperum precibus satisfacere desiderans, nec habens tamen, vndè id posset, cum lachrymis orauit: Sancte Paule, isti loci mutatione fugere moliuntur: sed te, qui loci huius patronus es, effugere non possunt. Tu qui misericordiam & eleemosynas præstandas docuisti, dona mihi, vndè pauperes sustentare queam. Mox aliæ quinque vaccæ ruerunt præcipites, quas eo casu extinctas iussit pater sanctus pauperibus erogari. Id vbi pastores aduerterunt, grauiter de illo conquesti sunt, asserebantque satiùs esse curare illum reduci ad suum Vallis Vmbrosæ monasteriū, quàm cum tanta ipsorum iactura illic eum hærere. Quibus ille placidè respondit: Video vos hac re afflictos: sed bono animo estote: nullius porrò vaccæ iacturam facietis. Id quod etiam sic euenit. Alio tempore cùm non haberet panes, quos daret, totum lac pauperibus iussit erogari. Quædam etiam pluuiæ receptacula, Valli Vmbrosæ donata, tempore inopiæ vendidit, & precium pauperibus distribuit. Cap. 12. Vaccas multas dat pauperibus. Item lac earum.

Multa edidit miracula: multos morbidos sanitati restituit. Aegrotus quidam, Florentinus nomine, filium habens ex morbo iam ad extrema tendentem, ad venerabilem patrem, qui tum apud S. Saluium erat, venit, salutem poscens filio suo. Sancto viro respondente, non hæc sua, sed Apostolorum esse opera, ille nihilo minùs in precibus perseuerauit. Tum vir pius commiseratione victus, cum fratribus pro illo rogauit Dominum, & ilicò curatus est. Accidit quandoquè, vt fratres nimia egestate, non nisi tres panes in monasterio haberent. Illos beatus pater iussit diuidi, & singulis singulas particulas apponi. Simul autem perpendens, necessitati non esse præfixam legem, cum Cellario suo egit, vt aries vnus occideretur, & coctus fratribus apponeretur: Hodiè, inquit, penuriam patimur, cràs abundabimus. Itaque hora prandij fratres ad mensam sedentes, singuli particulas suas panis comederunt: à carnibus autem appositis omnes abhorruerunt, nec eas pro sui canonis reuerentia attingere voluërunt. Postero die, vt vir sanctus prædixerat, venerunt quidam ad beati Saluij monasterium cum multis iumentis, frumento & farina onustis, asserentes à nobilibus se missos esse. Sed quinã illi nobiles fuerint, rescìri non potuit. Eiusdem generis aliud contigit alio tempore. Cùm enim pane deficiente, iussisset bubulam fratribus apponi, & illi non auderent contingere, orante viro Dei, quidam monasterij fores pulsauit. Ad quem Cellarius exiens, vidit eum multos panes adferentem: quos ille fratribus ad mensam importauit, gratias Deo agentibus, qui dat escam in tempore opportuno. Porrò Cellarius reuersus ad fores, vt nomen hominis cognosceret, qui illos panes misisset, neminem illic inuenit. Ille enim pistor miserat panes, qui filijs Israël manna è cælo præstitit in deserto. Cap. 13. Sanat moribundum. Frumentũ apportatur, sed nescitur, vndè. Psal. 144. Exod. 16.

Quidam mente captus cùm ad Passinianum monasteriū iret, vt illic curaretur, cum alijs fluuiū Arnum nauigio transmittens, impellente vesania, in mediū flumen se præcipitem dedit: sed virtute Dei & meritis beati viri, ad ripã fluminis incolumis euasit. Cap. 14.

In monasterio Vmbrosiano quidam frater malè habebat. Quæ ergò medicina ei parata fuit, eam vir sanctus sua manu ei præbuit, moxque negocio quodam emergente, aliò festinus abscessit. Interìm æger ille non satìs cautè se gerens, morbo increscente post paucos dies vita functus est: atque eius obitum, vt habet consuetudo, omni congregationi, is, quem Suppriorem vocant, literis denunciauit. Intereà vir Dei reuertens, & de fratris decessu factus certior, causam mortis eius cognoscere studuit. Quæ cùm ei exposita esset, mandauit in tota congregatione aboleri memoriam eius propter illius inobediẽtiam, quòd se non satìs cautè custodiuisset. Cùm sic igitur fieret, nec quisquam pro eo oraret, aliquot dierum euoluto spatio, clara die defunctus cuidam fratri apparuit, eique indicauit se esse illum, qui à vita migrâsset. Illo verò scischitante, quo in statu res ipsius essent, respondit se excommunicatum esse, & per pa- Seueritas in fratrem immorigerũ.

trem Iohannem à fidelium consortio segregatum: quod accipiendum est de suffragijs. Illo rursùs percontante, qua posset ratione iuuari, respondit defunctus: Si me sanctus Iohannes reconciliare voluërit. sicque disparuit. Tum frater ille beatum virum accessit, eique, quid vidisset & audiuisset, enarrauit. Mox pius pater seueritatem misericordia temperans, iussit in monasterio & per omnem congregationem, officium & eleemosynas pro illo fieri. Quibus peractis, post dies triginta iterùm eidem fratri defunctus apparuit alacer & iucundus, gratias agens sancto Iohanni, quòd eum reconciliâsset: absolutusque à pœnis, ad beatorum cœtum proficiscebatur.

Precibus & eleemosynis liberatur frater à pœnis.

Cap. 15. Alius quidam, Florentinus nomine, vir eloquens & moribus ciuilis, qui Simoniana perfidia valdè se contaminârat in cuiusdam Episcopi suscepto patrocinio, cùm grauissimè decumberet, iamiamque moriturum se affirmabat, atque inter acerbos mœstosque luctus crebrosque singultus, per amicos à beato Iohanne habitum ordinis eius sibi donari petijt. Assensit vir sanctus, nec multùm cunctatus, nouitiorum habitu eum induit. Eo indutus, cùm iam reualuisset, & scipioni innixus, monasterium perlustraret, prior morbi vis eum denuò inuasit, ità vt morti propinquus videretur. Id vbì vir sanctus audiuit, ad lectum ægroti cum multis fratribus accessit, eumque à corpore migraturum Domino cõmendauit. At æger caput suum pallio, quo erat opertus, texit, & viro sancto, cur id faceret, inquirente, respondit timens & tremens: Video satanam propè assisterè, è cuius ore vasta flamma funditur, & ex naribus fumus sulphureus prodit. Cùm autem locum, in quo illum cernebat, viro Dei indicâsset, ille ablata è manu tenentis Cruce, diabolum ea egregiè verberauit. Tum ille mox instàr fumi euanuit, & ægrotus in has prorupit voces: Gratias Deo, eccè aufugit satan, eccè recessit. Et eccè adest beata Maria, sanctique Petrus & Benedictus. Atque his dictis, spiritum exhalauit.

Cruce verberat dæmonem.

Cap 16. Vir beatus Episcopum Florentinum, Petrum nomine, patria Ticinensem, non solùm Simoniæ, sed etiam hæresis propter illud vitium cum suis fratribus reum asserebat, nec ab illo sacramenta percipienda dictitabat. Indè verò vehemens orta est contentio in Clero & populo Florentino, alijs Episcopum defendentibus, alijs monachos laudantibus, quòd tanta libertate illud vitium detestarentur. Cumque ea causa non rarò seditiones concitarentur, persuasit sibi iniquus ille Episcopus eam se infamiæ notam facilè aboliturum, si monachos illos curaret occidi, vt eorum exemplo cæteri eius aduersarij terrerentur. Misit igitur nocturno tempore multam equitum & peditum turbam armatam ad monasterium sancti Saluij, vbì tum beatus Iohannes morari putabatur, qui tamen pridiè indè recesserat ad Vmbrosam Vallem. Ingrediuntur vi in monasterium ministri tenebrarum, & quos inueniunt monachos, eos crudeliter vulnerant, in agnos haud secùs atquè lupi insilientes. Nullum verò monachorum murmur, nulla querimonia auditur: sed patienter illi ferunt iniurias illatas, gratias agentes Deo, qui eos dignos fecisset, vt pro illo paterentur, qui est veritas, quæ nec fallere, nec falli potest. Nec his contenti satellites Episcopi, in monasterium priùs vastatum & expoliatum, ignem inijciunt. Sed vndè inimicus victoriam & suî exaltationem sperabat, indè detrimentum potiùs & ignominiam reportauit. Multi enim ex ijs, qui antè illi fauerant, eumque defendendum susceperant, tantam eius impietatem & barbariem cernentes, ad monachorum partes sese adiunxerunt. Altera die, eo iam diuulgato maleficio, multi venêre ad monasterium, eiusque perspecta vastatione & desolatione, multis modis fratribus monasterij opitulati sunt. Porrò beatus Iohannes eius rei nuncio accepto, simul eò aduenit vidensque fratres suos nudos, flagellis cæsos & verberatos: Nunc, inquit, monachi estis. Sed cur sine me isthæc ferre voluistis? Doleo profectò non mediocriter, quòd coronarum vestrarum particeps fieri non merui.

Episcopus Florentinus Simoniac⁹ & hæreticus.

Crudelitas Episcopi Florentini.

Consolatur vir Dei fratres verberatos.

Cap. 17. Posteà verò monachi cum amicis suis Romam profecti, Petrum Florentinum antistitem publicè & quidem constanter hæreticum & Simoniæ labe fœdatum proclamant, & eius rei confirmandæ causa offerunt se paratos ad subeundos ignes. Verùm Alexander Pontifex, qui tum in Petri cathedra residebat, nec accusatum deponere voluit, nec vt monachi in ignem ingrederentur, admittere. Maxima enim Episcoporum pars, qui ad Synodum generalem cõuenerant, Episcopo fauebat, monachis aduersabatur. Sed Hildebrandus Archidiaconus, qui posteà fuit Gregorius, eius nominis septimus Romanus Pontifex, partibus beati Iohannis studebat, easque tuebatur. Porrò Dux quidam Godefridus vsqueadeò Episcopo fauebat, vt etiam

Hildebrandus posteà Gregori⁹ 7.

mortis

mortis minas monachis intentaret. Itaque hac durante controuersia, qui Iohanni adhærebant, tam laici quàm monachi, multas ab aduersarijs iniurias perpessi sunt. In ijs fuit Archipresbyter summæ ædis & Prior, qui quòd Iohanni adhæreret, ex vrbe Florẽtina dimissus est. Ad extremum monachi aiunt illis, qui Petrum Episcopũ suum defendendum susceperant, se per ignem transituros: & si, vtì benè confidunt, indè illæsi exiërint, hortantur, vt idem cum ipsis sentiant de Simonia Episcopi. Sin minùs, paratos se dicũt vnà cum alijs venerari Episcopum, & à Simonia immunem pronunciare. Ea res cunctis placuit. Præfigitur itaque locus & dies, quo isthuc fieri debeat, vt si qui velint, possint coràm intueri. Locus præfixus est in monasterio Septimi, quod tunc erat Ordinis memorati, nunc verò Cistertiensium est. Dies fuit quarta feria primæ hebdomadæ Quadragesimæ. Modus probationis fuit eiusmodi: vt in loco publico duæ lignorum strues iuxta se fierent, quæ obtinerent in longum decem pedes, in latum quinque, in sublime quatuor & dimidium. Inter vtrasque autem strues semita interesset longitudine brachij, prunis ardentibus constrata, per quam vnus ex monachis transiret. Vbì aduenit statutus dies & hora, inuitatur Episcopus Petrus à suis, vt accedat visurus tantæ rei experimentum, nè ciuitas Florentina tam diuturna vexetur altercatione. At ille prorsùs renuit: immò si qui charum eum haberent, eos eò accedere vetuit. Sed plebs omnis vtriusque sexûs & cleri maxima pars, illuc properârunt. Pollicentur fautores Episcopi, si ea probatio suo potiatur effectu, vt quispiam è fratribus per ignem illæsus transeat, se ipsis suffragaturos, & ab Episcopo defecturos. Itaque fiunt litaniæ & aliæ preces à monachis, sacrificium solenniter celebratur ab Abbate illius instituti, clericis & monachis adiuuantibus. Vbì ventum est ad Agnus Dei, vnus ex monachis fert aquam sacratam ad aspergendum, alius thuribulum thuris incendendi causa, tertius faculas ad ligna inflãmanda: quartus imaginem Crucifixi. Inuocatur à cunctis Dominus Iesus Christus & sanctissima mater eius pleno ore, vt rei veritas declaretur. Sacrificio peracto, deponit casulam, Crucemque manu gestat Abbas, qui sacrificauerat. Petrus is quoquè dicebatur. Litanijs absolutis, vnus ex Abbatibus eligitur, qui clara voce populo exponat petitionis & sponsionis conditionem. Deindè Abbas Petrus cum Cruce, quam manu gestabat, S. Iohanne interim coràm adstante & orante, ingreditur per medios ignium globos, flamma in sublime ascendente, calcatque ardentes prunas, quæ erant in via inter lignorum incensas strues. Sed priùs, quàm ingrederetur, cunctis audientibus, ità precatus est: Domine Iesu Christe, lux vera omnium in te credentium, peto misericordiam tuam, oro clementiam tuam, vt si Petrus Ticinensis, qui dicitur Florentinus Episcopus, pecunia Florentinam sedem occupauit, tu æterni patris filius, tu mea salus, in hoc tremendo iudicio ad me adiuuandum festines, & me illæsum sine vllis adustionis vestigijs conserues, sicut olìm tres pueros in fornace Babylonica seruâsti. His dictis, per medios penetrat ignes, neque corpori, neque vestimentis vllo adustionis vestigio inhærente. Cumque vellet vertere sese, & eadem via per flammas reuerti, à populo retinetur, quippè iam perspicuè rei propositæ veritatem edocto. Nec verò satiari poterant eius præsentia, alijs manus, alijs pedes, reliquis vestimenta eius exosculantibus. Beatum se existimabat, quisquis vel fimbriam vestium eius posset contingere. Ità Simon Petrus magnis celebratur laudibus: Simon Magus vt stercus ab omnibus conculcatur: & Petrus, non Apostolus, sed Episcopus, Simoniacus ab omnibus pronunciatur, & vt hæreticus euitatur.

Attẽde sanctam monachorũ fiduciam, qui p veritate se se ignis periculo commiserunt.

Episcopus huic spectaculo interesse recusauit.

Abbas Petrus illæsus per medios ignes trãsit.

Petri Abbatis oratio.

Dan. 3.

Deniquè Senatus populusque Florentinus rem totam solennibus literis perscribit Pontifici Alexandro, humiliter orans, vt quemadmodùm Simon Petrus Simonem Magum maledictione damnauit, ità ipsius sanctitas velit Petrum Florentiæ Episcopum ea dignitate priuare, & alterum ei substituere. Fecit ità Pontifex Alexander, iustitia id exigẽte, ob tollenda scandala, & alius Florentinis datus est antistes. Posteà verò beatus Iohannes iam senio confectus, in morbum incidit grauissimum: congregatisque è diuersis locis Abbatibus, suum è vita hac decessum pronuncians, hortabatur omnes, vt Canonem monasticum accuratè obseruarent, & vnitati fraternæque dilectioni studerent: perceptisque cum multa deuotione sacramentis, spiritum cælo reddidit incõtaminatum, anno Dominicę incarnationis millesimo septuagesimotertio, quarto Idus Iulij. Tertio indè die humatus est in ecclesia monasterij * Passiniani. Post obitum eius omnipotens Deus multis eum miraculis illustrauit.

Cap. 18.

S. Iohannes perceptis sacramentis mortẽ opetit.

* de Pasignano.

VITA

VITA LEONIS SECVNDI ABBATIS CAVENSIS PROPE NEAPOLIM, A QVODAM EIVS *ferè æquali docto viro conscripta.*

PROLOGVS AVTHORIS IN LEONIS, CONSTABILIS, *Petri & Alferij, eiusdem cœnobij venerabilium Abbatum vitas, quas suis locis Lector reperiet, excepta Constabilis Abbatis historia, quam septimo Tomo reseruauimus, propterea quod tardiùs ad nos allata sit, quàm vt suo loco inseri potuerit.*

Iulij 12. Matth. 5

SI iuxta diuinæ sententiam veritatis, lucerna in hoc accenditur, vt super candelabrum posita, lumen domum intrantibus præbeat, benè prolatæ sentētiæ virtutem exequimur, si sanctorum virorum exempla, ad minorum formam altiùs subleuemus. Ex alto quidem suæ reuelationis ad instàr ignis quo longiùs lumen proferunt, inuitare eos, quos illustrant, meliùs possunt. Magna quidem cùm fuerint, & nesciuntur, magnum, quod habent, lumen non proferunt: quia in imis locis & abditis occultantur. Et fortasse idcircò abscondi sub modio lucerna dicitur, quia ij qui sanctorum lucidam conuersationem sciunt, pro perfecta mensura illorum, quam continet, modij nomine designantur. Ex inferiori verò parte exprimuntur, quandò scita abscondunt, quia per meritum in imo & abiecto loco se constituunt. Hinc etiam scriptura sacra denunciat, dicens: Qui abscondit frumenta, maledictus erit in populis. Quid enim frumentorum nomine, nisi sanctorum exempla figurantur? Ex omnibus quidem granis excellentior cibus est. Excellentia ergò facta perfectorum, frumenti nomine designantur: quia quo dulciùs hæc fidelium mentes percipiunt, eo pleniùs velut de electiori cibo satiantur. Si ergò maledicitur, qui frumentum abscondit, cautè vigilandum est, vt ad quemcunque fidelium mira sanctorum facta peruenerint, hæc prædicando proferat, nè maledictum incurrat, & occultando in imo sit, qui exponendo fieri luminis candelabrum sublime potest. Vndè etiam in Euangelio Dominus dicit: Si in alieno fideles non fuistis, quæ vestra sunt quis dabit vobis?

Prou. 11. Frumenta, exẽpla Sanctorum.

Luc. 16.

Ego igitur tam his & huiusmodi territus, quàm etiam audientium profectibus inuitatus, venerabilium Patrum, Alferij videlicet, Leonis, Petri atque Constabilis Abbatum Cauẽsium vitas atque miracula scribere proposui: vt quia authore Deo idem Cauense cœnobium magnæ religionis est, iamque eiusdem religionis Ordo longè lateque diffunditur, ij, qui eorum sequuntur institutionem, exemplis atque miraculis accendantur. Quod profectò vobis huiusmodi fratres specialiter conuenit, quos imposito pio religionis onere, ad Ordinis eorum normam redegimus. Valdè enim deuotiùs post illorum vestigia curritis, si apertè cernitis, quia qui vos laborando præcesserant, de labore suo iam ad æterna gaudia peruenerunt. Me quoquè quia hoc deceat, nulli vestrùm dubium est: vt qui de claustro illo, velut terra promissionis egressus, in longinqua regione pascendos atque multiplicandos suscepi greges, virgas exemplorum vario cortice instituendis proponam: quatenùs ij, qui ex vobis per diuinam gratiam fœcundantur in spirituali sobole, non solùm perpetua carnis incorruptione sint virides, sed omnimoda virtutum varietate fulgentes. Sed quia in vniuersalibus scriptis nostris, verborum quibusdam obstaculis æmulorum accessus obstruere solemus, opusculi huius tenerum situm nullis reprehensionum spinis obducimus, quia cum domesticis nostris de rebus notis, fraternis affectibus fabulamur. Ad quod nimirùm opus priorum nostrorum non modico rubore succendimur, qui de suis agere, quod alij fecerant, noluerunt. Victor nanque Romanæ Ecclesiæ summus Pontifex, cùm adhuc illi monasterio, quod à sanctissimo Patre nostro Benedicto in Cassino monte extructum est, in venerando habitu præesset, in libro, quem de Sanctorum miraculis scripsit, viri venerabilis Alferij mentionem fecit, eiusdem se familiarem asseruit, & ipsius quædam miracula, ità vt ab eo fuerant gesta, narrauit. Vir quidem sanctus, dum subiectorum animas ad cælestem patriam succendere per exemplorum meliorum satageret, ea quæ ad eorum formam producere voluit, & propè

Cauẽsis mo nasterij religio.

Liber Victoris Papę, de miraculis Sanctorum.

& lon-

& longiùs quæsiuit. Quid ergò nobis, de nostris agendum est, si ab alijs iam & miris extolluntur laudibus, & scriptorum memoria celebrantur? Quia verò præfatus Pontifex quædam, non omnia, huius viri venerabilis miracula scripsit, & pro eius reuerentia, scripturæ ipsius authoritatem operi nostro præmittimus, & pro ædificatione audientium plura, quæ eum vel tunc latere potuerunt, vel post eiusdem obitum sunt gesta, supplemus. Quia itèm noua scribendi tempora contemni solent, fidem dictorum relatoribus, non scriptis Lector adscribat: quia etsi isto tempore scribimus, ea, quæ ab antiquis monasterij senibus sunt nobis dicta, narramus.

VITA.

SECVNDVS Cauensis monasterij Pater Leo, vir valdè venerabilis fuit, viri reuerendissimi Alferij discipulus institutione, sed socius spiritu & virtute, quia fructū eiusdem magisterij in perfectione protulit summæ & sanctissimæ conuersationis. Hic nanq; Luscus genere, ciuis Lucensis, in Salerni partes veniens, vbi eiusdem Patris celebrem famam comperit, ei se protinùs in sanctissima conuersatione erudiendum dedit. In qua nimirùm ità breuì profeciſſe cognoscitur, vt non solùm æmulator laborum magistri sui, sed etiam mirabilium operum cooperator existere videretur. Siquidem cùm pro resuscitando mortuo vir venerandus Alferius orare proposuit, hunc solum ex omnibus discipulis secum retinuit, cum quo pariter se in orationem, dedit: quòd vtiquè vir sanctus non faceret, nisì ex vitæ eiusdem perfectione colligeret, quia ad obtinenda tam grandia adiutorium sibi præstare potuisset. Qui licèt magistri sui tempore magnus haberetur, tamen post eiusdem mortem magis claruit. Nam vt discipuli eiusdem, qui vsque ad nostra tempora in monasterio fuerunt, referre soliti sunt, in tantam cordis puritatem profecit, vt venerabilem Domini nostri genitricem orationis tempore videre mereretur. Prætereà tantæ humilitatis atque misericordiæ vir extitisse dicitur, vt ab adiacenti cellæ suæ eremo lignorum sarcinas proprijs humeris Salernum ferret, easque distrahens, panes emeret, quos pauperibus erogaret. Haud secùs vtiquè se matris Domini adspectū promereri nouerat, quàm si magnis virtutibus polleret, & se magna humilitate deijceret: vt despectus foris, intùs nequaquàm intumesceret, sed virtutum tenerum ædificiū in summæ humilitatis petra solidaret. Et fortassè vir sanctus se illi ministerio coniunxit, quia ad æternam vitam per labores temporales ire disposuit. Opus ergò misericordiæ illud probauit, quod cum corporei laboris sacrificio cōuenire cognouit, vt ex vtroque velut pingue omnipotentis Dei holocaustū fieret, amoris videlicet flamma sic totus affluens, vt corpus omne laboribus, & totam mentem dedicaret pietati.

Iulij 12. Cap. 1. Iste Leo fuit beati Alferij discipulus.

Itèm in resuscitando mortuo socius.

Leo videt Deigenitricem Mariam.

Humilitas eius quanta fuerit.

Quāta eius in pauperes misericordia.

Ferunt etiam quia quadam die cùm à prædicta ciuitate veniret & lignorū suorum precium in pane pauperibus diuideret, Gisulfo quoquè Salerni Principi sudoris sui panem porrexit, qui cùm primò oblatum sibi panem despiceret, reprehensus à militibus, quòd non panem sed in pane Dei hominem sperneret: confestim reuersus est, de viri Dei manibus panem accepit & comedit, atque ex illa iam die tanto Patri familiaris fuit. Ex qua nimirùm gratiæ vbertate accidit, vt in multam donorum messem panis ille fruſtrà, vt putabatur, diuiti oblatus crescceret, & quasi bonum semen fructus sui copiam abundanter effunderet. Nam cùm idem Princeps seculari potentia tumidus plura crudelia sæuaque proponeret, hic solus audebat obsistere, solus prauis eiusdem dispositionibus libera authoritate contraire, quem nimirùm sæpè humilibus precibus liniens, sæpè comminationibus impetens, nonnunquàm sibi subiectum & obedientem ità reddidit, vt obtineret quandoquè quæ peteret, quandoquè quæ impendere nollet, ab inuito authoritate non precibus extorqueret. Nam scriptum de huiusmodi sanctæ Ecclesiæ potentibus est: Iustus vt leo confidit. Et iterùm sacra scriptura loquitur, dicens: Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum.

Cap. 2.

Attende fructum panis viri Dei.

Prou. 28.

Prou. 30.

Vir

Cap. 3. Vir ergò Domini significatum sui nominis virtute magnæ constantiæ exhibebat, pauper siquidē rebus, cęlestis patrimonij desiderij diues, huius mundi diuitibus tanto liberiùs obsistere poterat, quanto in mundo, quē non amabat, perdere nil metuebat. Eodem nanque tempore memoratus Princeps contra Amalfitanos bellum mouerat, in quos ità sæuire visus est, vt quoscunq; ex eis caperet, magnis tormentorum cruciatibus deputaret. Quis verò explicare sufficiat, Pater venerabilis Leo quanta tunc captis authoritate, quanta liberalitate succurrerit, quàm largiter carceratos pauerit, spoliatos induerit, vinctos absoluerit, tortos eruerit, atque à vicina membrorum amputatione liberauerit? nam tanta libertate pro eis qui ad pœnas ducebantur, eidem Principi obstitit, vt eos ab ipsis cruciatibus violenter auferret atque non iussus absolueret.

Exercet septem misericordiæ opera.

Cap. 4. Quadam nanque die, dum ad mēsam cum fratribus sederet, tristis nuncius affuit, qui venerando viro tres homines priuari lumine iussos à Principe indicauit, & eiulans atque exclamans subiunxit dicens: Curre Pater curre, quia iam miseri producuntur. Tunc pater venerabilis à mensa surgens, & velut alter Tobias prandium deserens, Salernum concito gradu perrexit: & iam viros illos extra ciuitatem perductos inueniens, tenuit & absoluit, atque abire liberos iussit. Cumque carnifices vehementer timerent, ipse pro eis se Principi reddere rationem promisit, quam profectò vt promisit exhibuit: quia se, vt dixit, vadem pro eis obtulit, sed de crudelitate, quam in Christi fideles exercebat, non vt vades pœnarum, sed vt tutor iustitiæ vehementer increpauit. Cui etiam aliquandò indignanti & superbię tumore salutis monita cōtemnenti, crudelitatis suæ meritum per prophetiæ spiritum pronunciauit, dicens: Pro crudelitate tua post parùm temporis, huius terræ dominus non eris. Quòd cùm Princeps audisset, timuit, sed tamen feritatem suam non reliquit: vndè non immeritò viri Dei minas expertus est. Post non multum deniquè temporis Salernitana ciuitate à Roberto Duce obsessa & capta, vt vir sanctus prædixerat, regimen, quod piè moderari Princeps noluit, amisit. Quo iure trium Patrum gratia floruisse venerandus Pater agnoscitur: Tobiæ scilicet, qui vt mortuos reconderet, reliquit prandium: S. Nicolai, qui vt insontes eriperet, tenuit spiculatoris manum: S. Benedicti, qui regi Totilæ futuram mortem nunciauit, & eiusdem feritatem, quam ex toto auferre nequiuit, terrendo minuit. Iustorum quippe fulgore enituit, qui more sanctorum paracleti Spiritûs gratia plenus fuit.

Liberat tres viros exęcationi adiudicatos.

Increpat Principis crudelitatē.

Prædicit Principi Salernitano suū casum.

Cap. 5. Neque illud silendum arbitror, quòd Gisulfus Princeps cùm Amalfitani cuiusdam opes depositas Salerni apud obedientiam monasterij videlicet S. Nicolai de palma cognouisset, ad locum accessit & depositum eruere tentauit: quod cùm beato viro innotescceret, præuenire Principem studuit, vt videlicet arcæ illi insideret, nè depositum quod intùs latebat, sine suî iniuria educi potuisset. Tunc Princeps, qui tanto Patri iniurias inferre metuebat, quasi per iocum manus ad arcam tendere, & vt surgeret de eadem arca rogare cœpit. Sed vir Dei exterioris calliditatis arte blandienti eadem voluit arte illudere, vt prauè callentis intentio effectum habere minimè potuisset: nam quotiès ad arcam Princeps per iocum manum tendebat, vir Domini quasi sanctè ludendo manum Principis baculo ferire minabatur, cumque hoc sæpiùs fieret, & idem Princeps iam non ioco sed seriò & importunè res arcæ latentes exigeret, vir Dei irato Principi non solùm non acquieuit, sed etiam facti temeritatem vehemēter increpauit. Tunc Princeps tam constantia quàm solertia sancti viri superatus recessit, & depositum hominis intactum reliquit. Sed de tāti viri authoritate ista tetigisse sufficiat. nam si quis per singula cuncta describeret, quotiès scilicet se pro soluendis vinctis obiecerit, quotiès, vt alios eriperet, semetipsum obtulerit, quibus aut quantis blandimentis & precibus, quibus minis & terroribus, quot itèm vicibus & artibus eundem Principem aggressus fuerit, non paginam, sed enormem codicem impleret, quod profectò beati viri propositū quantùm Domino placeret, apertis rebus ostensum est.

Quanta fuerit Leonis authoritas & iustitia.

Cap. 6. Festum quippe beatæ virginis & martyris Cęciliæ, pro affectu quem erga eiusdem meritum habebat, solēniter celebrare consueuerat, die autem illo qui festū eiusdem prædicandæ virginis præibat, ità apud iam sæpedictum Principem pro absolutione vinctorum fuit occupatus, vt ad cellam nisì incumbentibus iam noctis tenebris redire nullatenùs valeret. Peractis ergò negocijs & more suo carceribus deprædatis, cùm extra cellam manere noluisset, ad lumen cerei sequentibus fratribus iter arripuit & reuerti

reuerti ad monasterium cœpit: tunc orta tempestate, inter immēsa ventorum flamina atque ingentis pluuiæ inundationem, ardentem cereum detulisse fertur & ità sicca vestimenta àc si sereno & tranquillo aëre, aut operta porticu veniisset. Spelunca etiam non erat longè à monasterio, quam miræ magnitudinis serpens obtinuerat, cumque terrore illius bestiæ locum adire incolæ vehementer metuerent, venerando Patri Leoni hoc intimare curauerunt: quod vt cognouit, se homo Dei in orationem dedit, atque in loco illo in quo erat, ità draco extinctus illius oratione est, àc si non hunc verbis impeteret, sed trabali telo viscerum eiusdem secreta perculisset.

Nota miraculū de vestimētis ei⁹, & ardente cereo.

Oratione occidit draconem.

His ergò & huiusmodi virtutibus clarus, cùm iam plena dierum senectute grauaretur, æternæ quietis leuamine, pondere carnis depositò, susceptus est. Cuius vtiquè meritum, vt ipsa etiam eiusdem morte claresceret, * senioris elementi virtute subtracta, non sine ingenti omnium mentium stupore monstratum est. Venerabile nanque sancti viri corpus à flentibus & orantibus discipulis in oratorio seruabatur, cùm vnus ex cereis super feretrum cecidisset, & super pallium quo operiebatur, vt erat ardens incubuit: sed vt tanti viri meritum panderet, vim luminis habuit sine ardore combustionis. Nam cùm ad eundem lectum quidam fratres oculos leuarent, ardentem in pannis ignem adspicerent, combustionis damnum accidisse crediderunt: cumque festinanter eundem cereum leuarent, ità operimentum sancti corporis illæsum apparuit, àc si ignis in eo nullus cecidisset: tunc fratres omnes ingenti miraculo mirabiliquè lætitia stupere atque simul exultare cœperunt, dum sancti Patris merita naturæ suæ cessatione elementa muta prædicarent. Quod fortasse ideò foris ostensum est, vt spiritualis etiam viri dignitas cōuenienti miraculo spiritualiter signaretur. Apertè quidem recolimus, quia rubus in quo Dominus in igne apparuit, illuminatus est & non arsit, habuit lumen, ardore caruit, sed vt sedes Dei meritum habeat lucis, non habeat defectum diminutionis.

Cap. 7.

* leuioris

Viri Dei sanctitatem elementa muta prædicant.

Pater ergò venerabilis insignibus & conuenientibus miraculis ostensus est: quia hunc, vt locum proprium diuina lux semper incoluit, quem vt emeritum illustrauit, & quæ in eo per ardorem punirentur nequaquàm inuenit. Cuius etiam meritum si quis aliter velit hac ostensione cognoscere, facilè potest: nam perfectioribus electis per semetipsum veritas repromittit dicens: Capillus de capite vestro non peribit. Illius ergò operimentum corrumpi igne non potuit, cuius nullus labor perijt, sed fructum optimum meruit æternæ mercedis.

Cap. 8.

Luc. 21.

DE S. EVGENIO CARTHAGINENSI EPISCOPO, ET PLERISQVE ALIIS, SVB HVNERICO VANDALORVM REGE MULTA IN AFRICA PERPESSIS, EX LIB. 2. VICTORIS VTICENSIS DE PERSECUTIONE VANDALICA. CAPITA AD MARGINEM ADIECIMUS.

MORTVO igitur Geiserico (Vandalorum rege) Hunericus maior filius patri succedit. Qui primordio regni, vt habet subtilitas Barbarorum, cœpit mitiùs & moderatiùs agere, & maximè circa religionem nostram: vt etiam vbi anteà sub rege Geiserico prejudicatum fuerat, nè spiritales fierent conuentus, conuēticula concurrerent populorum. Et vt se religiosum ostenderet, statuit solicitiùs requirendos hæreticos Manichæos: ex quibus multos incendit, plurimos autem distraxit nauibus transmarinis: quos penè omnes Manichæos suæ religionis inuénit, & præcipuè presbyteros & diaconos Arrianæ hæreseos. Vndè magis erubescens, ampliùs in illos exarsit. De quibus repertus est vnus, nomine Clementianus, monachus illorum, scriptum habens in semore: Manichæus discipulus Christi Iesu. Propter quod magis laudabilior memoratus videbatur, in vno displicens, quia cupiditati insatiabili vehementiùs inhiabat, & prouincias regni sui varijs calumnijs atque indictionibus onerabat, vt de illo præcipuè diceretur: Rex egens, magnus est calumniator. Dedit autē licentiam, Zenone Imperatore atque Placidia relicta Olibrij rogantibus, vt Carthaginensis ecclesia sibi quem vellet Episcopum

Iulij 13. Quo die Martyrologia eos habent.

Cap. 1.

Hunericus Manichæos persequitur

ordinaret, quæ iam per vigintiquatuor annos tali ornamento fuerat destituta. Mittit ergò tunc ad ecclesiam Alexandrum illustrem, huiusmodi legationem ferentem, vt præsentia eius catholicus populus dignum sibi peteret sacerdotem, destinans quoquè per notarium suum, nomine Vuitared, edictum, quod publicè legeretur, hunc continens modum: Iussit vobis dominus dici, quia Imperator Zenon, & nobilissima Placidia, per Alexandrum virum illustrem scripserunt, petentes vt ecclesia Carthaginis, religionis vestræ proprium Episcopum habeat, hoc fieri præcepit atque eis rescripsit, vel legatis ab eis directis dici iussit, vt sicut petiêrunt, vobis Episcopum quem voluëritis ordinetis: eo sub tenore, vt nostræ religionis Episcopi, qui in Constantinopoli sunt, & per alias prouincias Orientis, ex eius præcepto Episcopi, liberum arbitrium habeant in ecclesijs suis, quibus voluërint linguis populo tractare, & legem Christianam colere, quemadmodùm vos hîc vel in alijs ecclesijs, quæ in prouincijs Africanis constitutæ sunt, liberum arbitrium habetis in ecclesijs vestris Missas agere vel tractare, & quæ legis vestræ sunt, quemadmodùm vultis, facere. Nam si hoc circa eos non fuerit obseruatum, tam Episcopus, qui ordinatus fuerit vel clerici, sed & alij Episcopi cum clericis suis, qui in Africanis prouincijs sunt, iubentur inter Mauros mitti. Quod edictum dum nobis præsentibus xiiij Kalendarum Iuliarum vniuersæ ecclesiæ legeretur, gemere cœpimus mussitantes, eó quòd meditantibus dolos, malorum esset futura persecutio præparata. Et ità legato dixisse probamur: Si ità est, interpositis his conditionibus periculosis, hæc ecclesia Episcopum non delectatur habere. Gubernat eam Christus, qui semper dignatur gubernare. Quam suggestionem legatus accipere neglexit. Simul & populus, vt tunc fieret, vt ignis exarsit: cuius erat clamor intolerabilis, qui nulla posset ratione sedari.

Zenon Imperator & Placidia, relicta Olibrij

Missas agere.

Cap. 2. Eugenius ordinatur carthaginis Episcopus.

Ordinato itaque Episcopo Eugenio viro sancto, Deoque accepto, sublimis nata est lætitia, & gaudium cumulatum est Ecclesiæ Dei. Exultat multitudo catholica sub barbara dominatione, de ordinatione pontificis reparati. Nam maximus iuuenum numerus atque adolescentularum, sibimet in commune congaudens attestabatur, quòd nunquàm vidisset Episcopum in throno sedentem. Porrò ille vir Dei sacerdos Eugenius cœpit per conuersationem operum bonorum venerabilis & reuerendus haberi etiam ab eis, qui foris sunt, & ità esse ab omnibus gratus, vt si fas esset, animam suam pro eodem vniuersos ponere delectaret. Eleemosynas quoquè tales per eum Dominus dignatus est facere, vt incredibile videatur tanta eum impéndere, vbi ecclesia totum Barbaris tenẽtibus, ne vnius nummi habere cognoscitur facultatem. Humilitatem in illo, charitatem, pietatem, diuinitùs condonatam, si quisquam incipiat, non poterit explicare. Pecuniam apud eum mansisse non probatur, nisi fortè tali hora offerretur, quandò iam sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum. Vndè tantum reseruabat, quantum diei sufficeret, non quantum cupiditas expetîsset, Deo nostro subindè quotidiè ingentia & maiora donante.

Est mirè gratiosus apud omnes.

Eius virtutes.

Cap. 3. Arriani illi inuident.

Sed cùm fama eius esset celebris atque manifesta, cœperunt exindè Arrianorum Episcopi inuidia graui torqueri, quotidianis & præcipuè cum Cyrila calumnijs insectantes. Quid primum? Suggerunt de illo, vt suum nequaquàm sederet thronum, neque Dei populo verbum faceret consuetum. Deindè, quoscunque mares vel fœminas, in habitu barbaro incedentes, in ecclesia conspiceret, prohiberet. Ille respondit, vt decuit: Domus Dei omnibus patet, intrantes nullus poterit repellere: maximè quia ingens fuerat multitudo nostrorum catholicorum, in habitu illorum incedentium, ob hoc quòd domui regiæ seruiebant. At vbi ab homine Dei tale responsum accepit, statuit in portis ecclesiæ collocare tortores. Qui videntes fœminam vel masculum in specie suæ gentis ambulantes, ilicò palis minoribus dentatis iactis in capite, crinibusque in eisdem colligatis ac vehementiùs stringentes, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant. Nonnulli dum hoc fieret, statìm oculos amiserunt: alij ipso dolore defuncti sunt. Mulieres verò post hanc pœnam capitibus pelle nudatis, præcone præeunte per plateas, ad ostensionem totius ciuitatis ducebantur. Quod sibi magìs, quæ patiebantur, lucrum maximum computabant. Quorum nos plurimos nouimus, nec scimus eorum aliquem tunc, etiam pœnis vrgentibus, à recto itinere destitisse.

Crudelitas Arrianorũ & Regis.

Catholicorum constantia.

Cap. 4.

At vbi isto modo fidei infringere non valuit murum, cogitat vt nostræ religionis homines in aula eius constituti, neque annonas, neque stipendia solita potirentur: addidit quoquè & laboribus eos conterere rusticanis. Dirigit viros ingenuos & admodùm

modùm delicatos ad campum Vticensem, vt sub ardentis solis incendio cæspites messium desecarent: vbì omnes cum gaudio pergentes, in Domino lætabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habens manum, quę per annos quamplurimos nullum ei præstiterat obsequium. Qui cùm veraciter excusaret se operari non posse, magis violenter iussus est pergere. Sed vbì ad locum ventum est, & præsertim pro eo orando ingemuerunt omnes, pietate diuina illa arida incolumis confessoris restituta est manus.

Viri nobiles cædere cæspites cogũtur.

Hinc iam Hunerici persecutio, doloris atque parturitionis nostræ sumpsit initium. Ipse autem qui sese iamdudùm omnibus lenem ostenderat, desiderans post obitum suum, quod non contigit, regnum statuere, Theodoricum fratrem filiosque eius, Gentonisque fratris nihilominùs filios, crudeliter cœpit insequi. Quorum nullum dimitteret, nisì ei mors desiderij sui voluntatem auferret. Primò sciens vxorem Theodorici fratris astutam, credo nè fortè maritum aut maiorem filium, qui prudens & sapiens videbatur, consilijs acrioribus aduersùs tyrannum armâsset, crimine appositò, gladio eam interfici iubet. Pòst occiditur & ille filius, magnis literis institutus, cui secundùm constitutionem Geiserici, eò quòd maior omnibus esset, regnum inter nepotes potissimùm debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliquid perpetrare. Adstante vulgo in media ciuitate pro gradibus plateæ nouæ, Episcopum suæ religionis nomine Iucundum, quem Patriarcham vocitabant, præcepìt incendio concremari, ob hoc, quòd in domo Theodorici germani regis acceptissimus habebatur, cuius fortè suffragio memorata domus regnum poterat obtinere. In quo impietatis scelere futurum nobis adesse prospeximus malum, aientes singuli inuicèm nobis: Qui in suo ità crudelis effectus est sacerdote, quandò nostræ religioni vel nobis parciturus est iste? Tunc & Gentonis maiorem filium, nomine Godagisum, cum vxore absque solatio seruuli aut ancillæ, crudeli exilio delegauit. Fratrem verò Theodoricum post occisionem vxoris & filij, nudum atque destitutum similiter exulauit. Post cuius mortem filium, qui supererat, infantulum, duasque filias eius adultas, impositas asinis, longiùs affligendo proiecit. Sed & comites quamplurimos & nobiles gentis suæ obiectionibus falsis infectans, ob hoc quòd germano fauerent, alios incendit, alios iugulauit, imitator existens Geiserici patris, qui sui fratris vxorem ligato pondere lapidum, in Amsagam fluuium Cirtensem famosum iactando demersit, & post necem matris, etiam filios interfecit. Sed & multos ei Geisericus pater moriens, sacramento interposito, commendauerat. Quos ille immemor fidei & sacramenti violator, diuersis pœnis & incendijs trucidauit. Nam Heldicam, quem pater eius præpositum fecerat regni, iam veteranum atque annosum cum dedecore capite detruncauit, eiusque vxorem cum alia, nomine Theucaria, in medio ciuitatis incendit. Quarum corpora per vicos & plateas trahi mandauit, quæ tota die iacentia, rogatus à suis Episcopis, vix vesperì sepeliri concessit: Gamuth namque Heldicæ fratrem, quia ad ecclesiam eorum confugerat, occidere non potuit: quem tamen in loco latrinarum obscœno conclusit, temporeque multo eum ibì degere statuit. Posteà cum caprario quodam & rustico ad faciendas scrobes vineis profuturas condemnauit: quos etiam duodecies per annum, id est, per singulos menses flagellis crudelibus dissipabat, vix modico aquæ cibarioque pane concesso. hoc per quinque vel ampliùs perpessi sunt annos, quibus hæc supplicia proficere poterant ad æternam mercedem, si catholici fuissent, & fidei suę merito ista perferrent. Sed ideò istud silere nequiuimus, vt impietatem regis etiam in suis minimè sileremus: qui non solùm Episcopum suum Iucundum, vt superiùs demonstrauimus, flammis adussit, sed & presbyteros & diaconos suos, id est, Arrianos quamplurimos, incendit, necnon & bestijs mancipauit.

Cap. 5.

Sęuitia Hunerici in suos fratres, &c.

Suũ patriarchã cõburit

Vide immanẽ tyrannũ.

Presbyteros & diaconos suos interficit.

Amputatis igitur in breui omnibus, quos timebat, & solidans sibi, vt putabat regnum quod breue fuerat & caducum, omni ex parte ociosus atque securus, vniuersa tela furoris in persecutionem Ecclesiæ Catholicæ, rugiens sicut leo, conuertit. Ante persecutionis tamen tempestatem, multis præeuntibus visionibus & signis, imminẽs demonstratum fuerat malum. Nam fermè ante biennium, quàm fieret, vidit quidam Fausti ecclesiam solito in ornatu fulgentem: & dum lætarentur tanti fulgoris candore, cereis quoquè fulgentibus, pallijsque velaminum ac lampadibus rutilantem, subitò, ait, luminis illius concupiscibilis extinctus est fulgor, ac tenebris succedẽtibus, aduersarius naribus natus est fœtor, omnisque illa beatorum turba, expellentibus

Cap. 6.

Visiones variæ.

Nota de cereis fulgentibus &c.

quibuſdam Aethiopibus, minata eſt foràs: ob hoc iugiter lamentatum, quòd eam in claritate priſtina nequaquàm viderit iterùm reſtitutam. Nam viſionem iſtam nobis præſentibus ſancto retulit Eugenio. Vidit & quidam preſbyter ipſam Fauſti eccleſiam refertam turbis innumerabilium populorum, & poſt paululùm euacuatam, & repletam porcorum multitudine atque caprarum. Itèm alius vidit aream triticeam ventilationi paratam, granis adhuc ventilationis iudicio necdùm à palea ſeparatis: & dum ingentis maſſæ, licèt confuſæ, magnitudinem miraretur, ſubitò eccè turbo veniens, tempeſtatis ſoniuago flatu cœpit aduentum ſuum ſurgente puluere demonſtrare. Cuius impetu palea illa omnis omninò volauit, remanentibus granis. Poſt hæc venit quidam procerus, ſplendido vultu habituque nitido fulgens, & cœpit grana vacua, macilenta atque ſimilagini reproba, purgando proijcere. Quæ diù examinans, vix magnitudinem illius maſſæ, licèt probatæ, ad aceruum tamen perduxit exiguum. Itèm alius ait: Stabat quidam præcelſus ſuper montem, qui Ziquenſis dicitur, & clamabat dextera lęuaque: Migrate, migrate. Alius conſpicit rugiente cælo atque turbato ſulphureas nubes, quæ ingentes cœperunt lapides iaculari. Qui lapides dum cecidiſſent in terram, plùs accendebantur, & maioribus flammis ardebant, atque intrantes in penetralia domorum, quos inuenerant, incendebant. Qui autem vidit, ait, cùm ſe in quodam cubiculo abſcondiſſet, miſeratione diuina ad eum flamma non potuit peruenire: Reor, vt illud propheticum compleretur: Claude oſtium tuum, & abſconde te puſillum aliquantulum, donèc tranſeat ira Dei. Vidit & venerabilis Paulus Epiſcopus arborem vſque ad cælos ramis florentibus extenſam, quæ etiam dilatatione ſua omnem penè Africam opacabat. Et cùm vniuerſi eius magnitudine & ſpecioſitate gauderent, eccè ſubitò, inquit, venit aſinus violentus, qui defricans ceruicem ſuam ſuper robur radicum eius, impulſu ſuo cum ingenti ſonitu illam mirabilem arborem eliſit ad terram. Sed & Quintianus honorabilis Epiſcopus vidit ſe ſuper quendam montem ſtare, de quo conſpiciebat gregem innumerabilium ouium ſuarum: & in medio gregis duæ erant ollæ nimiùm bullientes. Aderant autem ouium occiſores, quarum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cùm ità fieret, omnis illa magnitudo conſumpta eſt gregis. Reor ergò illas duas ollas, Sicca veneria & Laribus, duas eſſe ciuitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, è quibus incendium initium ſumpſit: aut Hunericum regem, & Cirilam Epiſcopum eius. Sed de multis viſionibus, quia breuitati conſulendum fuit, hæc dixiſſe ſufficiat.

Hæretici porci & capræ.

Eſaiæ 26.

Viſio Pauli Epiſcopi.

Hunericus Rex, aſinus.

Itèm Quintiani Epiſcopi.

Cap. 7.

Quid vltrà? Cenſet primò tyrannus iuſſione terribili, vt nemo in eius palatio militaret, neque publicas ageret actiones, nisì ſeſe Arrianum feciſſet. Quorum ingens numerus vigore inuictus, nè fidem perderet, militiam temporalem abiecit. Quos poſteà domibus proiectos, omnique ſubſtantia expoliatos, in inſulas Siciliam & Sardiniam relegauit. Quodam tempore ſtatuere per totam Africam feſtinauit, vt noſtrorum Epiſcoporum defunctorum fiſcus ſibi ſubſtantiam vendicâſſet. Qui autem defuncto ſuccedere poterat, non antè ordinaretur, nisì fiſco regali quingentos ſolidos obtuliſſet. Sed hoc ædificium vbì conſtruere viſus eſt diabolus, ſtatìm deſtruere illud dignatus eſt Chriſtus. Suggerunt ei domeſtici ſui, dicentes: Si iſtud firmauerit præceptio veſtra, noſtri Epiſcopi in partibus Thraciæ & alijs regionibus cōſtituti, peiora incipient pati. Præcepit deindè ſacras virgines congregati, dirigens Vandalos cum ſuæ gentis obſtetricibus ad inſpicienda & contrectanda contra iura verecundiæ verecunda pudoris, vbì nec matres aderant, nec aliqua matronarum. Quas cremantes graui ſuſpendio atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorſo, ventri, māmillis & lateribus apponebant, quibus inter ſupplicia dicebatur: Dicite, quomodò Epiſcopi vobiſcum concumbunt & clerici veſtri. Quarum acerbitate pœnarum plurimas tunc ſcimus extinctas. Aliæ, quæ remanſerunt, cutibus areſcentibus factæ ſunt curuæ. Nitebatur enim ſemitam inuenire, per cuius aditum publicam, ſicut fecit, faceret perſecutionem. Et ità faciens, nullo modo inueſtigare potuit, quomodò Chriſti eccleſiam macularet.

Edictū Hunerici planè barbarum.

Vide hæretici Regis belluinā feritatem.

Cap. 8.

Quibus autem proſequar fluminibus lachrymarum, quandò Epiſcopos, preſbyteros, diaconos, & alia Eccleſiæ membra, id eſt, quatuor millia D C C C C L X V I. ad exilium eremi deſtinauit? in quibus erant podagri quamplurimi, alij per ætatem annorum à lumine temporali priuati. In quorum erat numero beatus Felix Abdiritanus Epiſcopus, habens ìam in epiſcopatu 44. annos. Qui paralyſi morbo percuſſus, nec ſentiebat quicquam, nec penitùs loquebatur. De quo nos maximè cogitantes,

quòd

quòd non posset iumento portari, suggessimus vt à suis Rex peteretur, vt saltem eum properè moriturum Carthagini esse iussisset, quòd ad exilium nulla posset ratione perduci. Cui ità fertur tyrannus cum furore dixisse: Si animali sedere non potest, iungantur boues indomiti, qui eum colligatis funibus trahendo perducant, vbì ego præcepi. Quem ex transuerso super burdonem vinctum, quasi quendam ligni truncum, toto itinere portabamus. Congregantur vniuersi in Siccensem & Larensem ciuitates, vt illuc occurentes Mauri, sibi traditos ad eremum perduxissent. Superuenientes igitur Comites duo, subtilitate damnabili, blandis sermonibus cum Dei confessoribus agere cœperunt: Quid vobis, inquiunt, videtur, vt ità pertinaces sitis, & domini nostri præceptis minimè obtemperetis, qui esse poteratis in conspectu regis honorabiles, si eius festinetis facere voluntatem? Statim illis clamantibus & dicentibus ingenti vociferatione, Christiani sumus, Catholici sumus, Trinitatem vnum Deum inuiolabilem confitemur: includuntur grauiori quidem, sed adhuc latiori custodia, vbì nobis copia dabatur & introire, & verbum admonitionis fratribus facere, & diuina mysteria celebrare. Ibì & infantuli fuêre quamplurimi, quos genitrices materno sequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant se martyres peperisse, aliæ morituros diluuio rebaptizationis, nitebantur à confessione fidei reuocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinauit ad terram. Nam quædam quid tunc fecerit anus, breuiter referre delectat.

Crudele tyranni responsum.

Præclara Catholicorum vox.

Arriani suos rebaptizabant.

Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitantes, & fortè magis noctibus promoueremur propter solis ardorem, conspicicimus mulierculam sacculum & alia vestimenta portantem manu, infantulum vnà tenentem, atque in his sermonibus consolantem: Curre domine meus: vides vniuersos sanctos quomodò pergunt & festinant hilares ad coronas? Quam nos cùm increparemus, quòd importuna videretur aut viris pro sexu iungi, aut exercitui Christi sociari, respondit: Benedicite, benedicite, & orate pro me & pro isto nepote paruulo meo, quia & si peccatrix, filia sum quondàm Quiritanæ ciuitatis Episcopi. Cui nos: Et quarè ità abiectè ambulas, & qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonstraris? Quæ respondit: Cum hoc seruo vestro paruulo ad exilium pergo, nè inueniat eum solum inimicus, & à via veritatis reuocet ad mortem. Ad hęc verba repleti lachrymis, nihil dicere valuimus, nisì vt voluntas fieret Dei.

Cap. 9.

Insigne pietatis catholicæ in anu exemplum.

Sed vbì aduersarius, qui iam fortè dicebat: Participor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea: nullum potuit occupare, inquirit angusta & deterrima loca, in quorum conclauibus Dei exercitum coarctaret. Tunc eis etiam visitationis humanæ negata consolatio, puniuntur & custodes fustibus, & grauiter affliguntur, iactantur confessores Christi superinuicèm angustia coarctante, vnus super alium vt agmina locustarum, & vt propriè dicatur, vt grana precioſissima frumentorum. In qua constipatione secedendi ad naturale officium nulla ratio sinebat loci, sed stercora & vrinam vrgente necessitate ibidèm faciebant, vt ille tunc fœtor & horror vniuersa pœnarum genera superaret: ad quos aliquandò dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Vandalis vix clàm admissi sumus intrare. Qui introeuntes, velutì in gurgite luti vsque ad genua cœpimus mergi, illud tunc Hieremiæ videntes fuisse cómpletum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercora sua. Quid multa? præcepti sunt, vndiquè perstrepentibus Mauris, ad iter vbì destinati sunt, præparari. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul & capita, à Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exultatione Domino decantantes: Hæc est gloria omnibus sanctis eius. Aderat enim ibì tunc beatus pontifex Cyprianus Vnizibirensis Episcopus, consolator egregius, qui singulos pio & paterno fouebat affectu, non sine fluminibus currentium lachrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, & se vltroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare, qui totum quod habuit, egentibus fratribus, nulla tunc necessitate expendit. Quærebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur, ipse animo & virtute confessor: qui posteà per multos agones & squallores carceris, ad exilium quod desiderabat, cum exultatione perrexit. Quantæ tunc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus, ad visendos Dei martyres occurrerint populorum, testantur viæ vel semitæ, quæ cùm agmina venientium nequaquàm caperent, per vertices montium & vallium concurrens turba fidelium

Cap 10.

Exod. 15.

Miré premuntur Catholici.

Vide miseriam. Thren. 4.

Psal. 149.

Cyprianus Vnizibirēſ. Episcopus egregius.

Vide deuotionē catholicæ plebis.

inæstimabilis descendebat, cereos manibus gestantes, suosque infantulos vestigijs martyrum proijcientes, ista voce clamabant: Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est, Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes? à quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? vobiscum & nos licebat pergere, si liceret, vt tali modo filios à patribus nulla necessitas separaret.

Matth. 18.

Cap. 11. In his vocibus & lachrymis nullus iam pergere admissus est cõsolator, sed arctabatur multitudo ad currendum, vt vbi cannaua erat præparata, laboriosam caperet mansionem: qui cùm senes deficerent, & alij fortè, & si iuuenes delicati, cœperunt hastilium cuspidibus ad currendum & lapidibus tundi: vndè magis deficientes, amplius lassabantur. Post verò imperatum est Mauris, vt eos, qui ambulare non poterant, ligatis pedibus vt cadauera animalis mortui traherent per dura & aspera lapidum loca, vbi primò vestimenta, posteà membra singula carpebantur. Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alij latera findebantur, & ità inter manus trahentium spiritum exhalabant: quorum numerum nequaquàm valuimus colligere, multitudine coërcente. Exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura sanctorum, loquentibus tumulis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perueniunt, in quibus collocati, hordeum ad vescendum vt iumenta accipiunt. Vbi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta esse dicitur multitudo, vt ignorantibus incredibilis videatur, quę solo flatu etiam procùl positis veneni virus infundat: ab scorpij autem percussu, nullum dicunt aliquandò euasisse. Quorum feritas virulenta vsque ad præsens tempus, Christo defendente, nullum seruorum eius nocuisse docetur. Sed cùm illic aluntur hordeaceis granis, posteà & hoc ablatum est, quasi non poterat Deus, qui pluerat Patribus manna, pascere & nunc tali exilio mancipatos.

Multi animam reddunt.

Hordeũ cibus exulum catholicorum.

Exod. 16.

Cap. 12. Cogitat acriora aduersùs Ecclesiam Dei, vt qui membra aliqua absciderat, totum laniando perderet corpus. Nam die Ascensionis Domini legato Zenonis Imperatoris, rege non præsente, legendum in media Ecclesia Episcopo Eugenio dirigit præceptum, quod etiam vniuersæ Africæ, veredis currentibus, destinauit: Rex Hunericus Vandalorum & Alanorum, vniuersis Episcopis Homousianis: Non semèl, sed sæpiùs, constat esse prohibitum, vt in sortibus Vandalorum sacerdotes vestri conuentus minimè celebrarent, nè sua seductione animas subuerterent Christianas. Quam rem spernentes plurimi, reperti sunt contra interdictum Missas in sortibus Vandalorum egisse, asserentes se integram regulam Christianæ fidei tenere. Et quia in prouincijs à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus, ideò Dei prouidentia cum consensu sanctorum Episcoporum nostrorum hoc nos statuisse cognoscite, vt ad diem Kalendarum Februariarũ proximè futurarum, amissa omni excusatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, vt de ratione fidei cum nostris venerabilibus Episcopis positis inire conflictum, & de fide Homousianorum, quam defenditis, de diuinis scripturis propriè approbetis, quô possit agnosci, si integram fidem teneatis. Huius autem edicti tenorem vniuersis Episcopis tuis per vniuersam Africam constitutis direxmus. Data sub die xiij. Kalen. Iunias, anno vij. Hunerici.

Epistola impij Hunerici ad Eugenium Episcopum.

Cap. 13. Cognoscentibus igitur, qui aderamus, simulque legentibus, contrita sunt extemplò corda nostra, & contenebrati sunt oculi nostri, & verè tunc dies festi nostri conuersi sunt in luctum, & cantica in lamentationem, dum edicti tenor indicaret futuræ persecutionis furorem. Et præsertim vbi dixit, In prouincijs nostris à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus: quasi diceret, In prouincijs nostris Catholicos esse nolumus. Tractatum est, quid fieret. Nullum inuenit remedium imminens calamitas, nisi à sancto Eugenio rationabilis, si cor barbarum molliretur, suggerenda daretur tali textu conscripta: Quotiès animæ vel vitæ æternæ ac fidei Christianæ causa tractatur intrepidè, sicut regalis prouidentia compromisit, necesse est quod competit suggeratur. Nupèr potestas regia per Vuitaredum notarium paruitatem meam admonere dignata est, qui nobis de merito ac religione fidei præceptum eius in ecclesia, præsente clero & plebe, recensuit. Ex cuius tenore cognouimus ad omnes coëpiscopos meos præceptum regium similiter emanâsse, vt die constituta

Scriptum S. Eugenij.

pro

pro disputatione fidei veniatur. Quod nos venerabiliter accepisse suggessimus, cui præfato notario humilitas mea suggessit, debere etiã transmarinarum omnium partium, qui nobis sunt in vna religione vel communione consortes, agnoscere, quia vbiquè regno eius obtemperant vniuersi, maximè quòd totius mundi causa, non specialis prouinciarum Africanarum tantummodò. Et quia secundo responso suggerendam me promisi oblaturum, meritò suppliciter peto magnificentiam tuam, vt ad domini & clementissimi Regis aures memoratam suggestionem meam perferre digneris, quô eius clementia dignanter agnoscat, nos disputationem legis cum adiutorio Dei nullatenùs declinare vel fugere, sed sine vniuersitatis assensu nos non debere asserendæ fidei nostræ causas assumere. Quod petimus, vt benignitate, quantus est, & iustitia sapientiæ suæ dignetur annuere. Data ab Eugenio Episcopo ecclesię Catholicæ Carthaginis.

Res fidei ad vniuersam spectat ecclesiam.

Sed cùm hæc suggestio à beato Eugenio offerretur, ille iam, qui conceperat dolorem, vrgebatur iniquitatem grauiùs parturire: & ità sancto viro Episcopo Eugenio per Obadum præpositum regni sui mandâsse videtur: Subde mihi vniuersum orbem terrarum, vt sub potestate mea totus mundus redigatur, & facio ô Eugeni quod dicis. Ad quod beatus Eugenius respondit, vt potuit. Quod rationem, inquit, non habet, dici non debuit. Sic est hoc, quomodò si dicatur homini, vt per aëra feratur & volitet, quod moris non est humanæ naturæ. Dixi enim, si nostram fidem, quæ vna & vera est, potestas regis cognoscere desiderat, mittat ad amicos suos: scribam & ego fratribus meis, vt veniãt coëpiscopi mei, qui vobis nobiscum cõmunem fidem nostram valeant demõstrare, & prȩcipuè Ecclesia Romana, quę caput est omniũ ecclesiarum. Ad hæc Obadus: Ergò tu & dominus meus Rex similes estis? Eugenius Episcopus dixit: Ego non sum similis regis, sed dixi: Si veram cognoscere desiderat fidem, scribat amicis suis, vt dirigant nostros catholicos Episcopos: & ego scribo coëpiscopis meis, quia catholicę vniuersæ vna est cura. Hoc agebat Eugenius, non quia deessent in Africa, qui aduersariorum obiecta refellerent: sed vt illi venissent, qui alieni ab eorum dominatu, maiorem fidutiam libertatis haberent, pariterq; oppressionis nostræ calumnias vniuersis terris & populis nunciarent. Ille autem, qui nectebat dolos, audire noluit rationem, agens argumentationibus crebris, vt quoscunque Episcoporum audiêrat eruditos, varijs insectationibus agitaret. Iam ad exilium Vibianensem secundò Donatianum, impositis centum quinquaginta fustibus, miserat Episcopum, necnon & Sufetulensem Præsidium, virum satis acutum. Tunc & venerabiles Mansuetum, Germanum, Fusculum, & multos alios fustigauit. Dum hæc geruntur, imperat vt cum nostræ religionis viris, illorum mensam nullus communem haberet, neque cum catholicis omninò versarentur: quę res non ipsis aliquod præstitit beneficium, sed nobis maximum contulit lucrum. Nam si sermo eorum, dicente Apostolo, sicut cancer consueuit serpere: quanto magis communis mensa ciborum poterit inquinare, cùm dicat idem Apostolus: Cum nefarijs nec cibum habere communem? Sed cùm ignis iam persecutionis accenderetur, & flamma infestãtis vbiquè Regis arderet, ostendit Deus noster quoddam miraculum per seruum suum fidelem Eugenium, quod præterire non debeo.

Cap. 14.

Respõsum barbari Regis.

Romana Ecclesia caput omniũ ecclesiarũ.

Multi Episcopi mittuntur in exilium.

2. Tim. 2.

1. Cor. 5.

Fuit in eadem ciuitate, id est, Carthagine, quidam cæcus, ciuibus ciuitatique notissimus, nomine Felix: Hic visitatur à Domino, diciturque ei nocte per visum: (dies enim Epiphaniorum illucescebat) Surge, vade ad seruum meum Eugenium Episcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi: Et illa hora, qua benedicit fontem, vt baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lumen. Qui tali visitatione commonitus, putans se, quomodò assolet, deludi per somnium, surgere noluit cæcus. Sed cùm iterùm * vergeretur in somnos, similiter vt ad Eugenium pergeret, compellitur. Rursùs negligit, tertioque festinanter & grauiter increpatur. Excitat puerum, qui ei solitus erat manum porrigere. Pergit velociagilitate ad Fausti basilicam, orat veniens cum ingentibus lachrymis, suggerit cuidam diacono, nomine Peregrino, vt eum Episcopo nunciaret, indicans se habere aliquod secreti genus intimandum. Audiens Episcopus, iussit hominem introire. Iam enim ob celebritatem festiuitatis, hymni nocturni per totam ecclesiam canente populo concrepabant. Indicat cæcus antistiti ordinem visitationis suæ, dicitque illi: Non te dimittam, nisi mihi, sicut à Domino iussus es, reddideris oculos meos. Cui Eugenius sanctus: Recede à me frater, peccator sum & indignus, & super omnes ho-

Cap. 15.

Vide antiquũ morem benedicẽdi fontem baptismi.

Hymni nocturni in ecclesia.

mines delinquens, vtpotè qui & in hæc tempora ſeruatus ſum. Ille autem tenens genua eius, aliud non dicebat, nisì illud, quod iam dixerat: Sicut iuſſum eſt, redde mihi oculos meos.

Cap. 16. Attendens quoquè Eugenius inuerecundam credulitatem, & quia iam tempus vrgebat, pergit cum eo, comitante officio clericorum, ad fontem. Vbì fixis genibus cum ingenti gemitu, pulſans ſingultibus cælum, criſpantem benedixit alueum fontis, & cùm completa ſurrexiſſet oratione, ità cęco reſpondit: Iam tibi dixi frater Felix, peccator homo ego ſum: ſed qui te viſitare dignatus eſt, præſtet tibi ſecundùm fidem tuam, & aperiat oculos tuos. ſimulque vexillo Crucis conſignante oculos eius, ſtatìm cæcus viſum Domino reddẽte recepit. Quem ſecum quouſquè vniuerſi baptizarentur, ibì detinuit ob hoc, nè tanto miraculo populus excitatus, virum contereret, qui receperat lumẽ. Fit poſteà manifeſtum Eccleſiæ vniuerſæ. Procedit ad altare cum Eugenio, ſicut moris eſt, qui fuerat cæcus, ſuæ ſalutis oblationem Domino redditurus. Quam Epiſcopus accipiens, altari impoſuit. Fit ſtrepitus gaudio metante irreuocabilis populorum: ſtatìm nuncius pergit ad tyrannum. Rapitur Felix, inquiritur ab eo, quid factum ſit, qualiterque receperit lumen. Dicit illi ex ordine totum, dicuntque Arrianorum Epiſcopi: Hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppreſſi confuſione, non poterant nubilare, eô quòd Felix vniuerſæ ciuitati manifeſtus eſſet & notus, tamen volebant eum, ſi fas eſſet, necare, quomodò Iudęi ſuſcitatum Lazarum cupiebant occídere.

Felicẽ cæcũ illuminat S. Eugenius.

Nota vocẽ hæreticis familiarem.

Cap. 17. Appropinquabat iam futurus dies ille calumnioſus Calendarum Februariarum, ab eodem ſtatutus. Conueniunt non ſolùm vniuerſæ Africæ, verumetiam inſularum multarum Epiſcopi, afflictione & mœrore confecti. Fit ſilentium diebus multis, quouſquè peritos quoſque & doctiſſimos viros exindè ſepararet, calumnijs appoſitis necandos. Nam vnum ex ipſo choro doctorum, nomine Lætum, ſtrenuum atq; doctiſſimum virum, poſt diuturnos carceris ſquallores incendio concremauit, eſtimans tali exemplo timorem incutiens reliquos eliſurum. Tandèm venitur ad diſputationis conflictum, ad locum ſcilicet, quem delegerant aduerſarij. Euitantes igitur noſtri vociferationis tumultus, nè fortè poſtmodùm Arriani dicerent, quòd eos noſtrorũ oppreſſerit multitudo, eligunt de ſe noſtri, qui pro omnibus reſponderent, decem. Collocat ſibi Cirila cum ſuis ſatellitibus in loco excelſo ſuperbiſſimum thronum, adſtantibus noſtris, dixeruntque noſtri Epiſcopi: Illa eſt ſemper grata collatio, vbì ſuperba non dominatur elatio: ſed ex conſenſu communi venitur, vt cognitoribus decernentibus, partibus agentibus, quod verũ eſt, agnoſcatur. Nunc qui erit cognitor, qui examinator, vel libra iuſtitiæ, vt benè prolata confirmet, aut prauè aſſumpta refellat? Et cùm talia & alia dicerentur, notarius Regis reſpondit: Patriarcha Cirila dixit, aliquos veſtrûm ſuperbè & illicitè ſibi nomen Catholicorum vſurpâſſe. Noſtri teſtati dixerũt: Dictum fuit: Legatur nobis, quo cõcedente iſtud ſibi nomen Cirila aſſumpſit. Et exindè ſtrepitum concitantes, calumniari aduerſarij cœperunt.

Sic hæretici vincũt Catholicos.

Vide Lucifori aſſeclã.

Cap. 18. Cædũtur Catholici. Et quia hoc noſtri petiërant, vt ſaltem ſi examinare non licebat, prudenti multitudini vel expectare liceret, iubentur vniuerſi filij Catholicæ Eccleſiæ qui aderant, centenis fuſtibus tundi. Tunc clamare cœpit beatus Eugenius: Videat Deus vim, quam patimur: cognoſcat afflictionem perſecutionum, quam à perſecutoribus ſuſtinemus: conuerſíque noſtri, Cirilę dixerunt: Propone quod diſponis. Cirila dixit: Neſcio Latinè. Noſtri Epiſcopi dixerunt: Semper te Latinè eſſe locutum manifeſtò nouimus, modò excuſare non debes, præſertim quia tu huius rei incendiũ ſuſcitâſti. Et videns catholicos Epiſcopos ad conflictum magis fuiſſe paratos, omninò audientiam diuerſis cauillationibus declinauit. Quod antè noſtri prouidentes, libellum de fide conſcripſerant, ſatìs decenter ſufficienterque conſcriptum, dicentes: Si noſtram fidem cognoſcere deſideratis, hæc eſt veritas, quam tenemus. Qui cùm noſter libellus legeretur oblatus, veritatis lumẽ nequaquàm ſufferre cæcis oculis potuerunt, inſanientes vocibus inferendis, grauiterque ferentes, quarè nos nomine noſtro Catholicos dixerimus. Statimque mentientes ſuggerunt Regi de nobis, eô quòd ſtrepitum fecerimus, audientiam fugientes. Qui eadem hora accenſus & credens mendacio, feſtinauit facere quod volebat. Et iam conſcriptum habens, & occultè cum eodem decreto per diuerſas prouincias ſuos homines dirigens, Epiſcopis Carthagine poſitis, vna die vniuerſæ Africæ eccleſias clauſit, vniuerſamque ſubſtantiam Epiſcoporum & eccleſiarum, ſuis Epiſcopis munere condonauit. Neſciens quoquè

Similiter Cirila Epiſcopus.

Malo dolo agunt hęretici ſemper.

Nimirùm hic bol⁹ eſt, cui inhiant hæretici.

quoquè quid loqueretur, neque de quibus affirmabat, legem, quam dudùm Christiani Imperatores nostri contra eos & contra alios hęreticos pro honorificentia Ecclesiæ Catholicæ promulgauerunt, aduersùm nos illi proponere non erubuerunt, addentes multa de suis, sicut placuit tyrannicæ potestati.

Post feralia edicta (contra Christianos Catholicos proposita) iubet rex Hunericus Geiserici filius cunctos Episcopos, qui Carthagine fuerant congregati, quorum iam ecclesias, domos & substantiam ceperat, in hospitijs, quibus erant, expoliari, & expoliatos foràs muros propelli: non animal, non seruus, non mutanda, quæ ferebant, vestimenta penitùs dimittuntur: addens adhuc, vt nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam præstitisset. Qui autem hoc miserationis causa facere tentâsset, cum vniuersa domo sua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam profecti Episcopi fecerunt, vt licèt mendicantes exindè non abirent: quia si recederent, non tantùm violenter omninò reuocarentur, sed & mentirentur eos, sicut mentiti sunt, fugisse conflictum: maximè quia vbi reuerterentur, iam nequaquam fuerat ecclesijs substantia, vel domibus occupatis. Dum ergò gementes in circũitu murorum nudo sub aëre iacerent, factum est, vt Rex impius ad piscinas exîsset. Cui vniuersi occurrere maluerunt, dicentes: Vt quid taliter affligimur? pro quibus malis fortè commissis ista perpetimur? Si ad disputationem congregati sumus, quarè expoliati? quarè traducimur? quarè differimur, & sine ecclesijs & domibus nostris foràs ciuitatem fame & nuditate laborantes, medijs stercoribus volutamur? Quos ille toruis oculis adspiciens, priusquàm suggestionem eorum audisset, iussit super eos cum sessoribus equos dimitti, vt tali violentia possent non solùm conteri, verumetiam necari. Quorum tunc multi contriti sunt, & præcipuè senes & infirmi. Tunc deindè iubentur ad quendam locum, qui dicitur Aedes Memoriæ, illi viri Dei occurrere, fraudem sibi nescientes aptatam. Vbi cùm venissent, charta eis ostenditur inuoluta, dicturq; illis ista subtilitate serpentis: Dominus noster rex Hunericus, licèt doleat, quòd fueritis contemptores, & adhuc eius volũtati obedire tardetis, vt eius efficiamini religionis, cuius est ipse, nunc tamen bonum de vobis cogitauit. Si iuraueritis ità, vt quod ista charta continet faciatis, dimittit vos ecclesijs & domibus vestris. Ad quod vniuersi Episcopi responderunt: Semper dicimus, & diximus, & dicturi sumus: Christiani sumus, Episcopi sumus, Apostolicam fidem vnam & veram tenemus. Factoque post confessionem fidei silentio modico, illi qui à rege fuerant destinati, festinabãt extorquere Episcopis sacramentum.

Cap. 19. O barbarũ hęreticum. Mendaces semper hæretici. Vis illata Catholicis. Constans Catholicorum vox.

Tunc beati viri Hortulanus & Florentinianus Episcopi, pro omnibus & cum omnibus, dixerunt: Nunquìd animalia nos irrationabilia sumus, vt nescientes quid charta contineat, facilè aut temerè iuremus? Accelerauerunt quoquè illi à rege destinati scripturæ eis propalare tenorem, qui huiusmodi sermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumniosa series continebat: Iurate, si post obitũ domini nostri Regis, eius filium Hilderichum desideratis esse regem: vel si nullus vestrûm ad regiones transmarinas epistolas diriget: quia si sacramentum huius rei dederitis, restituet vos ecclesijs vestris. Cogitauit tunc multorum pia simplicitas, etiam cõtra prohibitionem diuinam sacramentum dare, nè Dei populus in posterum diceret, quòd vitio sacerdotum, qui iurare noluërunt, non fuerint ecclesiæ restitutæ. Alij quoquè astutiores Episcopi, sentientes dolum fraudis, nequaquàm iurare voluêrunt, dicentes prohibitum fuisse Euangelica authoritate, ipso Domino dicente: Non iurabis in toto. Quibus ministri regis: Secedant in parte, inquiunt, qui iurare disponunt. Qui cùm secederent, notarijs scribẽtibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuisset, exceptum est. Similiter factum est & de illis, qui minimè iurauerunt. Statimque pars vtraque custodiæ mancipatur. Pòst verò fraus, quæ celabatur, apparuit. Iurantibus dictũ est: Quarè contra pręceptum Euangelij iurare voluistis? Iussit rex, ad ciuitates atque ecclesias vestras nunquàm redeatis, sed relegati, colonatûs iure ad excolendum agros accipiatis: ità tamen, vt non psallatis neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus gestetis: non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare pręsumatis. Similiter non iurantibus ait: Quia regnum filij domini nostri non optatis, idcircò iurare noluistis. Ob quam causam iussi estis in Corsicanam insulam relegari, vt ligna profutura nauibus dominicis incidatis.

Cap. 20. Matt. 5. Eccè prodit se fraus hæreticorum.

Addidit itaque bestia illa, sanguinem sitiens innocentum, Episcopis necdùm adhuc in exilium directis, per vniuersas Africanæ terræ prouincias vno tempore tortores cru-

Cap. 21.

Crudeliſſimi torrores tota Africa vexant Catholicos.

res crudeliſſimos deſtinari: vt nulla remanſiſſet domus & locus, vbì non fuiſſet eiulatus & luctus, vt nulli ętati, nulli parceretur ſexui, nisì illis, qui eorum ſuccumberēt voluntati. Hos fuſtibus, illos ſuſpendio, alios ignibus concremabant. Mulieres & præcipuè nobiles, contra iura naturæ nudas omninò in facie publica cruciabāt. Ex quibus vnam noſtram Dionyſiam, cursìm ac breuiter nominabo. Cùm viderent eam nō ſolùm audacem, ſed etiam matronis cæteris pulchriorem, ipſam primò niſi ſunt fuſtibus expoliatam aptare. Quæ cùm peteret, diceretq; de Domino ſuo ſecura, Qualiter libet cruciate, verecunda tamen membra nolite nudare: ampliùs illi magìs furiētes, celſiori loco veſtimentis exutam conſiſtunt, ſpectaculum eam omnibus facientes.

Impudētia hæreticorū.

Dionyſiæ illuſtris virtus.

Quæ inter ictus virgarum, dum riuuli ſanguinis toto iam corpore fluitarēt, libera voce dicebat: Miniſtri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipſa eſt laus mea. Et quia erat ſcripturarū diuinarum ſcientia plena, arctata pœnis, & ipſa iam martyr, alios ad martyrium confortabat. Quæ ſuo ſancto exemplo vniuerſam ſuam patriam liberauit. Quæ cùm ſuum vnicum filium admodùm adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pœnarū formidoloſum conſpiceret, verberans eum nutibus oculorum, & increpans authoritate materna, ità cōfortauit, vt matre multo fortior redderetur. Cui inter crudelia verba conſtituto, ità dicebat: Memento fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre catholica baptizati ſumus: non perdamus indumentum noſtræ ſalutis, nè veniens inuitator veſtem non inueniat nuptialem, & dicat miniſtris:

Matth. 22.

Mittite in tenebras exteriores, vbì erit fletus oculorum, & ſtridor dentium. Illa pœna timenda eſt, quæ nunquàm finitur. Illa deſideranda vita, quæ ſemper habetur. Talibus itaque filium ſolidans verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis verò adoleſcens, Maioricus nomine, in certamine confeſſionis ſpiritum reddens, curſum palmiferum conſummauit. Amplexansque illam hoſtiam ſuam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium ſpei futuræ in ſua domo maluit ſepelire, vt quotiès ſuper ſepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam ſe à filio nunquàm eſſe confidat. Quanti igitur per eam in illa ciuitate, vt fati ſumus, acquiſiti ſunt Deo, longum eſt enarrare. Nam & eius germana, nomine Datiua, atque Leontia filia ſancti Germani Epiſcopi, cognatusq; Datiuæ venerabilis Emelius medicus, religioſus quoq; Tertius, Trinitatis confeſſione præclarus, vel Sibidenſis Bonifacius quanta pertulerint, qualibusque cruciatibus euiſceratæ vel euiſcerati ſint, qui valet, ex ordine dicat. Seruus quoquè Tuburbitanę ciuitatis Maiorus generoſi & nobilis viri, pro Chriſto quas pertulit, quis explicet pœnas? Qui poſt cædes innumerabilium fuſtium, trochleis frequentibus eleuatus, dum tota præ vrbe pendéret, nunc in ſublime ſe tollente ictu celeri, dimiſſis iterùm canabinis, ſuper ſilices platearum pondere corporis veniens, vt lapis ſuper lapides corruebat. Sed & ſæpiùs tractum, & lapidibus acutiſſimis defricatum, & cutibus ſeparatis, pelles corporis lateribus dorſoque videres & ventre pendére. Iſte iam temporibus Geiſerici non valdè diſſimilia pertulerat, nè amici cuiuſdam ſui ſecreta nudaret: quanto magìs nunc, vt ſuæ fidei ſacramenta muniret? Et ſi hominis gratiæ fideliter exhibuit fidem, quantum debet illi, qui redditurus eſt pro fide mercedem?

Maiorici martyriū.

Maiorici ſepultura.

Atrox ſupplicium.

Cap. 22. Innumeri martyres & confeſsores in ciuitate Culuſitana.

In ciuitate verò Culuſitana non valeo quæ geſta ſunt nunciare, quia & ipſam quantitatem martyrum vel etiam Confeſſorum impoſſibile eſt homini ſupputare. Vbì quædam matrona auctrix ſui nominis Victoria, dum in conſpectu vulgi continuato ſuſpendio cremaretur, à marito iam perdito, filijs præſentibus taliter rogabatur: Quid pateris coniunx? Si me deſpicis, vel horum quos genuiſti, miſerere impia paruulorum. Quarè obliuiſceris vteri tui, & pro nihilo ducis, quos cum gemitu peperiſti? Vbì ſunt fœdera coniugalis amoris? Vbì ſocietatis vincula, quæ inter nos dudùm honeſtatis iure tabulæ conſcriptæ fecerunt? Reſpice, quæſo, filios ac maritum, & regiæ iuſſionis implere feſtina præceptum, vt & imminentia adhuc tormenta lucreris, ſimul & mihi doneris & liberis noſtris. Sed illa nec filiorum fletus, nec ſerpentis audiens blandimenta, affectum multo altiùs eleuans à terra, mundum cum ſuis deſiderijs contemnebant. Quā cùm iam continuatione ſuſpendij vulſis humeris, etiam qui cruciabant, conſpicerent mortuā, depoſuerunt prorsùs omni parte exanimem. Quæ poſteà retulit quandam ſibi virginem adſtitiſſe, atque tetigiſſe membra ſingula, & ilicò fuiſſe ſanatam.

Victoria reuiuiſcit.

Cap. 23.

Qualiter autem Adrumentinæ ciuitatis ciuem Victorianum, tunc Proconſulem Carthaginis, prædicem, neſcio deficientibus verbis. Quo in Africæ partibus nullus

ditiór

ditior fuit, qui etiam apud impium Regem pro rebus semper sibi commissis fidelissimus habebatur. Mandatur ei à Rege familiariter diciturque, quòd eum habiturus esset præ omnibus, si eius præcepto facilem cõmodâsset assensum. Sed ille vir Dei missis ad se tale dedit cum fiducia magna responsum: Securus de Deo & Christo Domino meo, dico quæ regi dicatis. Subrigat ignibus, adigat bestijs, excruciet generibus omnium tormentorum, si consensero, frustrà sum in Ecclesia Catholica baptizatus. Nam si hæc præsens vita sola fuisset, & aliam, quæ verè est, non speraremus æternam, necità feciſſem ad modicum atque temporaliter gloriari, & ingratus existere, qui suam fidem mihi contulit creditori. Ad quod tyrannus excitatus, quantorum tempo rum, & quantis eum afflixerit pœnis, humanus sermo non poterit explicare. Qui tripudians in Domino, feliciterque consummans, martyrialem coronam accepit.

Victoriani Procõsulis præstans virtus.

Diuturni cruciatus.

Apud Tambaiensem quoquè ciuitatem gesta, quis queat certamina martyrum explicare? Vbi duo germani Aquisregiensis ciuitatis, sibi securi de Domino inuicèm iurauerunt, & rogauerunt tortores, vt vna pœna pariqúe supplicio torquerentur. Et dum primo suspendio molibus lapidum pedibus alligatis tota die pendérent, vnus illorum petiuit sese deponi, & sibi inducias dari. Cui frater alius, metuens nè fidem negaret, de suspendio clamabat: Noli, noli frater, non ità iurauimus Christo. Accusabo te, cùm ante thronum eius terribilem venerimus: quia super corpus eius & sanguinem iurauimus, vt pro eo inuicèm patiamur. Ista dicens & alia multa, confortauit germanum ad prælium passionis. Qui clamans, ingenti voce dicebat: Adigite supplicijs quibus vultis, & pœnis Christianos arctate crudelibus. Quod frater meus factus est, hoc etiam ego. Quantis iam laminis ignitis adusti sunt, qualibus vngulis exarati, quibus cruciatibus torti, ipsa res docet, & quòd eos ipsi tortores à sua facie proiecerunt, dicentes: Istos imitatur vniuersus populus, vt nullus ad nostram religionem penitùs conuertatur, & præcipuè quia nulli liuores, nulla pœnarum vestigia in eis penitùs videbantur.

Cap. 24. Fratrũ duorũ certamẽ.

Nota insigne miraculum.

In Typasensi verò quod gestum est Mauritaniæ maioris ciuitate, ad laudem Dei insinuare festinemus. Dum suæ ciuitati Arrianũ Episcopum ex notario Cyrilam ad perdẽdas animas ordinatum vidissent: omnis simul ciuitas euectione nauali de proximo confugit, relictis pauciſſimis, qui aditum non inuenerant nauigandi. Quos Arrianorum Episcopus primò blandimentis, posteà minis compellere cœpit, vt eos faceret Arrianos. Sed fortes in Domino, non solùm suadentis insaniam irriserunt, verumetiam publicè mysteria diuina, in domo vna congregati, celebrare cœperunt. Quod ille cognoscens, relationem occultè Carthaginem aduersùs eos direxit. Quæ cùm regi innotuisset, comitem quendam cum iracundia dirigens, præcepit vt in medio foro congregata illuc omni prouincia, linguas eis & manus dexteras radicitùs abscidisset. Quod cùm factum, spiritu sancto præstante, ità loquuti sunt & loquuntur, quomodò anteà loquebantur. Sed si quis incredulus esse voluërit, pergat nunc Constantinopolim, & ibi reperiet vnum de illis subdiaconem Reparatum, sermones politos sine vlla offensione loquẽtem. Ob quam causam venerabilis nimiùm in palatio Zenonis Imperatoris habetur, & præcipuè regina mira eum reuerentia veneratur.

Cap. 25. Nota facinus præclarum Typasensium.

Loquuntur Cõfessores linguis præcisis.

Sed quis congruo sermone possit exequi aut coaceruare diuersitates pœnarum, quas ex iussu regis sui, etiam ipsi Vandali in suos homines exercuerunt? In ipsa quoquè quæ gesta sunt Carthagine, si nitatur scriptor singulatim adstruere etiam sine ornatu sermonis, nec ipsa nomina tormentorum poterit edicere. Quæ res hodieque posita in promptu demonstrat. Alios sine manibus, alios sine oculis, alios absq; pedibus, alios truncos naribus auribusque intendas, aliosque videas nimio suspendio pilis euulsis, caput, quod eminere solebat, in medio scapularum fuisse demersum, dum iugiter in altis ædibus suspendio cruciantes, impulsione manuum funibus agitatis, per vacuum aërem huc atque illuc faciebant vagari pendentem. Qui nonnunquàm diruptis funibus, de illa altitudine suspensionis ictu valido corruentes, plurimi arcem cerebri cum oculis amiserunt: alij confractis ossibus spiritum cõtinuò reddiderunt, alij post paulùm exhalauerunt. Sed qui hoc fabulosum putat, Vranium Zenonis legatum interroget, cuius præsentia præcipuè gesta sunt, illa scilicet causa, quia veniens Carthaginem, sese pro defensione Ecclesiarum Catholicarum venisse iactabat. Et vt illi ostenderet tyrannus neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores statuit, in quibus legatis moris est ascendendo ad palatium & descendendo transire, ad opprobrium videlicet reipublicæ ipsius, & in nostri iam

Cap. 26.

Immane supplicium.

deficien-

deficientis temporis fæcem. Tunc igitur & quædam vxor cuiusdam cellaritæ regis nomine Dagila, quæ temporibus Geiserici multotiès iam Confessor extiterat, matrona nobilis ac delicata, flagellis & fustibus omninò debilitata, exilio arido & inuio relegatur, vbì nullus hominum fortè consolationis gratia veniendi haberet accessum, relinquens cum gaudio domum, maritum simul & filios. Cui posteà oblatum esse dicitur, vt in mitiorem eremum translata, frueretur, si vellet, solatio sociorum. Illa verò ingens sibi adesse credens gaudium, vbì nullus humanus esset consolantis affectus, nè fieret, supplicauit. Tunc etiam, Eugenio pastore iam in exilio constituto, vniuersus Clerus Ecclesiæ Carthaginis cæde inediaque maceratur, ferè quingenti vel ampliùs. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in Domino, procùl exilio crudeli traduntur.

Dagila matrona constantissima.

Clerus Carthaginis vexatur.

Cap. 27. Libertas Murittæ Diaconi.

Sed libertatem tunc, dum media vrbe cæderentur, Murittæ Diaconi, cæteris liberiorem tacere non debeo. Fuit quidam Elpidoforus nomine, nimiùm crudelis & ferus, cui fuerat delegatum, membra Cōfessorum Christi supplicijs grassantibus laniare. Hic enim dudùm fuerat apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus, quem venerabilis Muritta diaconus de alueo fontis susceperat generatum. Pòst verò dum apostataret, tantę extitit feritatis aduersùs Ecclesiam Dei, vt superior omnibus executor persecutionis fuisset inuentus. Quid multa? Dum primò presbyteri supplicijs macerandi ordine citarētur, post archidiaconum Salutarem, arctatur pœnis memoratus Muritta. Fuit enim secundus in officio ministrorum. Qui cùm Elpidoforo sedente & fremente, honorabilis senior cœpisset extendi, priusquàm exueretur, clàm furto, nesciētibus cunctis, illa quibus eum suscipiens de fonte dudùm texerat, sabana baiulabat. Quibus ventilatis, simulque in ostensione cunctorum extentis, in his verbis totam ad fletum & lachrymas commouisse dicitur ciuitatem: Hæc sunt linteamina Elpidofore minister erroris, quæ te accusabunt, dum maiestas venerit iudicantis, custodiente diligentia mea ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te, in abysso putei sulphurantis. Hæc te immaculatum cinxerant de fonte surgentem. Hęc te acriùs persequentur, flammantem gehennam cùm cœperis possidere: quia induisti te maledictionem sicut vestimentū, scindens atque amittens veri baptismatis & fidei sacramentū. Quid facturus es miser, cùm serui patrisfamiliâs ad cœnā regiam congregare cœperint inuitatos? Tunc te aliquandò vocatum, terribiliter indignatus exutum stolam rex conspiciet nuptialem, dicetque tibi: Amice, quomodò huc venisti, vestem non habens nuptialem? Non video, quod contuli: non nosco, quod dedi. Perdidisti militiæ chlamydem, quam in tela virgineorum membrorum decem mensibus texi, & tendiculas Crucis, quas extendens, aquā mundaui, & purpura mei sanguinis decoraui, non conspiciunt oculi mei: characterem non video Trinitatis. talis interesse non poterit epulis meis: ligate eum pedibus & manibus funiculis suis, quia se ipse voluntariè separare voluit à Catholicis dudùm fratribus suis. Ipse funes extendit cōtinuatos in laqueum, quibus & semetipsum vinxit, & alios, nè ad istud venirent conuiuium, impediuit. Iuxta semitam multis scandalum posuit, quem nunc cum rubore perpetuo & dedecore sempiterno de conuiuio meo proieci. Hæc & alia Muritta dicente, igne conscientiæ ante ignem æternum obmutescens, Elpidoforus torrebatur. Parantes itaq; vniuersi dorsa sua verberibus, alacres ad exilium pergunt. Quibus adhuc in itinere longioris viæ constitutis, destinantur, Episcopis Arrianorum suggerentibus, homines immisericordes ac violenti, vt illud, quod eis fortè miseratio Christiana victui cōtulerat profuturum, crudeliter auferretur, quandò vnusquisq; eorum libentiùs fortè cantabat: Nudus exiui de vtero matris meæ, nudum me oportet ad exilium pergere: quia Dominus nouit esurientibus cibum porrigere, & in deserto vestire. Vandali nanque duo sub Geisericho sæpiùs Confessores, comitante matre, contemptis omnibus diuitijs suis, cum eisdem Clericis ad exilium perrexerunt.

Sabana, dicit lineos pānos, quib⁹ baptizati excipiebantur.

Matth. 22. Egregia Murittę exhortatio, & vaticinium.

Episcopi Arriani crudelissimi, sicut hæretici omnes. Iob 1.

Cap. 28.

De multitudine autem pergentium confessorum, id est, Ecclesijs Carthaginis clericorum, suggerente quodam ex lectore Teuchario perdito, quos ille nouerat vocales, strenuos atque aptos modulis cantilenæ, designatione sua debere dicit duodecim infantulos separari, quos ipse, dum Catholicus esset, tunc discipulos habuit. Statìm illo suggerente, sub festinatione viro dimittuntur, & vi barbarici furoris bìs senus numerus puerorum de itinere reuocatur. Segregantur corpore, non spiritu, à grege sanctorum. Qui timentes præcipitium, cum suspirijs lachrymarum nè diuellerentur, constringebant manibus genua sociorum. Quos violentia tamen hæretica mina-

caminacibus separans gladijs, Carthagini reuocauit. Sed cùm eis quasi cum tali ætate non blanditijs ageretur, superiores suis inuenti sunt annis, & nè obdormirent in morte, lucernam sibi Euangelici luminis accenderunt. Indignantur ob hoc grauiter Arriani, & se superatos à pueris erubescunt. Vndè accensi, subdi fustibus iubent, quos iam ante paucissimos dies varijs verberibus dissipauerant. Imprimuntur vulneribus vulnera, & rursùm pœna restaurata crudescit. Factum est Domino confortante, vt nec ætas minor deficeret in dolore, & magis animus crescceret roboratus in fide. Quos nunc Carthago miro colit affectu, & quasi duodecim Apostolorum, chorum conspicit puerorum. Vnà degunt, simul vescuntur, pariter psallunt, simul in Domino gloriantur.

Cæduntur fustib⁹ pueri 12. Catholici.

Illis diebus & duo negociatores Frumentius & alius Frumentius eiusdem vrbis, egregio martyrio coronati sunt. Tunc & septem fratres, non natura, sed gratia, simul in monasterio commanentes, confessionis certamine expleto, immarcescibilem peruenerunt ad coronam, id est, Liberatus Abbas, Bonifacius diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Rogatus monachus, Septimus monachus, Maximus monachus. Nam illo tempore crudeliùs Arrianorum Episcopi, presbyteri & clerici, quàm reges & Vandali sæuiebant. Nam ad persequendum ipsi cum suis clericis vbiquè gladijs accincti currebāt: sicut quidam Episcopus inter illos cæteris crudelior, Antonius nomine, qui tam nefaria & incredibilia in nostros exercuit, vt narrari non queant.

Cap. 29.

Vide furorē Arrianorū Episcoporū &c.

Fuit iste in quadam ciuitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ prouinciæ vicinatur. Qui vt bestia insatiabilis, Catholicorum sitiens sanguinem, huc illucque ad rapiendum fugientes excurrebat. Nam impius Hunericus, sciens Antonij ferocitatem, in ipsis eremi partibus voluit sanctum Eugenium relegare. Quem dum custodiendum Antonius accepisset, ità eum arctiori custodia cinxit, vt nullum ad eum introire permitteret: insuper varijs insidiarum atque pœnarum supplicijs extinguere cogitauit. Sed Eugenius sanctus, dum nostræ persecutionis defleret incommoda, & asperitate cilicij senile attereret corpus, nudamque super humum cubitans, stratum sacci sui rigaret imbribus lachrymarum, aliquādò sensit infestum paralysis morbum. Quo nuncio in gaudia conuersus Arrianus, pergit festinus ad cubile eximij hominis Dei. Et cùm videret vrgente passione verum pontificem balbutientia verba producere, cogitauit simul extinguere, quem superesse nolebat. Præcepit, vt acetum asperum nimisq; acerrimum quæreretur. Cui cùm fuisset allatum, venerabilis senis recusantibus & nolentibus faucibus ingerebat. Nam si communis Dominus, qui ad hoc venerat, vt potaret, cùm gustâsset, noluit bibere: quanto magis iste seruus & Confessor fidelis omninò nollet, nisi hæretica feritas ingessisset? Ex quo aceto præsertim ille passionis noxiæ morbus accipit augmentum. Cui pietas Christi misericorditer subueniens, postcà sanum exhibuit.

Cap. 30.

S. Eugenius ab atrocissimo Arriano Episcopo mirè affligitur.

Matth. 27.

Alio autem nostro Episcopo Habetdeum, similiter relegato, Tamallumensis ciuitatis, in qua Antonius fuerat, quantùm potuerat infestari, res ipsa demonstrat. Nam cùm diuersis eum persecutionibus affligeret, nec posset eum facere Arrianum, videretque Christi militem semper in confessione constantem, promiserat suis, dicens: Nisi eum nostræ fecero religionis, non sit Antonius. At vbi in sua promissione minor inuentus est, suggerente sibi diabolo cogitat aliud. Pedibus manibusq; ligatis, vinculis ingentibus arctat Episcopum, oreq; obturato nè lingua clamaret, aquam corpori vt putabat rebaptizationis spargit: quasi valeret conscientiam ligare cum corpore, aut nō adesset, qui audit gemitus compeditorum, & cordis secreta rimatur: vel superare posset aqua mendax tantæ voluntatis propositum, quod iam homo Dei metantibus lachrymis miserat legatum in cælum. Exuit statim virum vinculis, & tali quasi gaudens prosequitur voce: Eccè iam frater Habetdeum noster, Christianus effectus es. Quid vltrà facere poteris, nisi vt voluntati consentias regis? Cui Habetdeum: Illa est, impie Antoni, mortis damnatio, vbi voluntatis tenetur assensio. Ego fidei meę tenax, vocibus confitens crebris, quod credo & credidi, clamando defendi. Sed & postea quàm catenis vinxisti, & oris ianuam oppilâsti, in prætorio cordis violētiæ meæ scribentibus angelis gesta confeci, & lectitanda Imperatori meo transmisi.

Cap. 31.

Episcopus Habetdeū ab eodē diu vexatur.

Responsis Episcopi Habetdeū, conuincitur Antonius Arrianus.

Erat quidem generalis ista violentia tyrannorum. Nam Vandali pro hac re vbiquè fuerant destinati, vt transeuntes itinera, sacerdotibus suis adducerent iugulandos. Ac vbi eos fallacis aquæ gladio peremissent, indicium eis perditionis scriptura teste

Cap. 32.

Vide hæreticã barbariem. Apoc.13.

ra teſte tradebant,nè alibì ſua violentia traherentur: quia non licebat ſiue priuatis,ſiue negociatoribus alicubì tranſire, nisì ſcriptam characteris indicio ſuã miſeri oſtenderent mortem.Quam per reuelationem ſeruo ſuo Iohãni olìm oſtenderat Chriſtus, vbì dicit: Nulli licebit aliquid emere vel vẽdere,nisì qui habuerit characterem beſtiæ in fronte ſua & in manu ſua. Nam & Epiſcopi atque preſbyteri illorum cum armatorum manu nocturnis temporibus vicos & oppida circuibant, & ſic deſpicatibus ianuarum aquam gladiumq; geſtantes, animarum prædones intrabant: & quos domì repererant, alios fortè in lectulis ſoporatos, imbre igneo atque fulmineo reſpergentes, dæmonica vociferatione Chriſtianos ſuos ipſi pariter vocitabant, vt ludum prorsùs ſuæ hæreſeos, quàm aliquam religionem oſtenderent. In quo minùs capaces & ignaui,impletum in ſe pollutionis ſacrilegium putabant: prudentiores verò, nihil ſibi,quod nolentibus atq; dormientibus ingeſtum eſt,obeſſe gaudebãt. Nam & multi eadem hora cinerem capitibus ſuis iniecerunt: alij ſeſe vel quia factum eſt, cilicio lugubri texerunt: nonnulli cœno fœtido liniêrunt,& linteamina violẽter impoſita per fila conſciderunt,atque in latrinis fœtidisque locis manu fidei proiecerunt.

Insania hæreticorum.

Cap.33.

Tali violentia,nobis videntibus,ibì Carthagine filius cuiuſdam nobilis annorum circiter ſeptem, iuſſu Cirilæ à parentibus ſeparatus eſt, matre ſine verecundia matronali ſolutis crinibus poſt raptores tota vrbe currente,infantulo clamante vt poterat: Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum, Chriſtianus ſum . Cui & os obturantes, inſontem infantiam in ſuum gurgitem demerſerunt.Ità de filijs medici venerabilis Liberati,factum eſſe probatur. Nam cùm iuſſu regis cum vxore & liberis ad exilium mitti iuberetur,cogitauit impietas Arriana à parẽtibus filios paruulos ſeparare, quô poſſet per pietatis affectum, etiam virtutem proſternere genitorum. Diſiunguntur tenera pignora filiorum. Qui cùm vellet lachrymas emittere, authoritate vxoria increpatur, & in ipſo meatu exitûs ſui ilicò lachrymæ ſiccauerunt. Ait enim ei coniunx: En propter filios Liberate perditurus es animam tuam? Computa eos nõ fuiſſe natos. Nam & ipſos omninò vindicaturus eſt Chriſtus. Nónne vides eos clamantes & dicentes, Chriſtiani ſumus?

Liberatus medicꝰ vxoris vocibus cõfirmatur.

Cap.34.

Sed hæc mulier quid in conſpectu iudicum egerit, tacendum non eſt. Nam cùm ipſa & maritus, licèt ſeorsùm, carceris tamen cuſtodia tenerentur, ità vt ſe penitùs non viderent,mandatur mulieri, diciturq; illi: Solue iam duritiam tuam.Eccè vir tuus paruit imperio regis,& noſter factus eſt Chriſtianus. Aitq; illa: Videam illum,& faciam ego,quod voluẽrit Deus. Educta igitur de carcere, inuénit virum ſuum ſtantem cum ingenti multitudine pro tribunalibus connexum:& verum ęſtimans,quod fecerant inimici, iniecta manu appræhendens oram veſtimentorum eius gutturi proximam,videntibus omnibus ſuffocabat eum,dicens: Perdite & reprobe, gratiæ Dei & miſericordiæ eius indigne, quarè voluiſti ad modicum gloriari, & in æternum perire? Quid tibi proderit aurum?quid argentum? nunquìd liberabunt te de camino gehennæ?Dixit & alia multa.Cuius maritus reſpõdit:Quid pateris mulier?quid tibi videtur? aut quid fortè de me audire potuiſti ? Ego in nomine Chriſti Catholicus permaneo, nec amittere potero aliquandò, quod teneo. Tunc hæretici mendacij ſui conſcij & detecti,fallaciam ſuam colorare minimè potuerũt. Et quia ſuperiùs de violentia immanitatis eorum breuiter diximus,hanc plurimi metuentes,alij ſe in ſpeluncis,alij in deſertis locis viri vel fœminæ,nullo ſibi conſcio,ſeſe claudebant,& ibidèm,nulla ſuccurrente ſuſtentatione ciborum, fame vel frigore victi, contritum & contribulatum ſpiritum exhalabant, interhæc afflictionis incommoda inuiolatæ ſecum fidei ſecuritatem portantes. Sic enim Creſconius preſbyter Mizentinæ ciuitatis,in ſpelunca Ziquenſis montis repertus eſt,putreſcente iam ſolutus cadauere.

Vide mirabilẽ fœminę zelum.

Multi fame & frigore pereunt.

Cap.35.

Et quia de ſancto Habetdeum præfati iam ſumus, pergit tunc ad Carthaginem, adire cenſuit nefarium Regem, vt conſcientiam ſuam, quam ſemper familiarem Trinitas habuit & amicam, etiam hominibus faceret manifeſtam. Nec eum retinere potuit Antonius,propter verecundiam ſuam.Offert impijſſimo Regi libellum in hac ſimilitudine verborum: Quid, quæſo, iam cum proiectis habetis? quid cum eis quos exilio relegâſtis, quotidiè dimicatis ? Abſtuliſtis ſubſtantiam, Eccleſijs, patria domibusque priuatis,ſola anima remanſit, quam captiuare cõtenditis. O tempora,ô mores: vniuerſus hæc mundus intelligit, & ipſe qui perſequitur, videt. Si fides dicitur, quam tenetis, quid veræ fidei membra tantis perſecutionibus agitatis ? Quid vobis cum exilio noſtro? quid vobis cum egenis in ſeculo, quorum eſt vita ſemper in Chriſto? Li-

Epiſcopus Haberdeũ libellum offert Regi.

sto? Liceat saltem gaudere consortio bestiarum eis, quos abiecistis à facie omnium populorum. Dum hęc & his similia Pontifex dixisset, sceleratus tyrannus hoc ei mandâsse perhibetur: Vade ad Episcopos nostros, & quod tibi dixerint sequere, quia ipsi huius rei habere noscuntur per omnia potestatem. Sed neque Antonium hæc res ab insania potuit reuocare, sciens se magis imperio Regis ob hoc multùm posse placere, Habet deum verè Episcopum, gaudentem bono conscientię suę, ad locum exilij maluit remeare. Sed quid ad tot tantasq; impietates respondebunt? Si disputare nitebatur de fide nobiscum barbara ferocitas & hæresis Arriana, rationabiliter disputaret. Sed quandò tenuit rationem, quæ à patre Deo Deum filium separat Saluatorem? Quarè dolis & calumnijs egérunt, & velut spiritus tempestatis, procella sui furoris totum subuertere voluërunt? Si disputatio necessaria fuerat Episcopalis, quarè suspendia, quarè ignes, quarè vngulæ, simul & cruces? quarè Arrianorum serpētina proles, contra innocentes genera talia tormentorum inuénit, qualia nec ipse Mezentius exquisiuit? Dimicauit contra innocentiam cupiditas furoris, & auaritia crudelitatis, vt & animas perderet, & substantiam harpagaret. Si collatio desiderabatur, quarè rapinæ rerum alienarum, nō tantùm sacerdotum, verumetiam omnium laicorum? Sed illi expoliati lętati sunt, & rapinam rerum suarum cum gaudio susceperunt. Assit iam, quæso, omnis ætas, omnis sexus, omnisq; cōditio. Assit, obsecro, omnis turba Catholici nominis, quæ gremio materno toto orbe gestatur, quæ sola germanum commodare nouit affectum, quæ didicit à Paulo magistro, & gaudentibus collætari, & cum lugentibus lamentare. Conueniant simul ad domum nostri doloris, & paribus oculis fundamus flumina lachrymarum, quia causæ & fidei nostræ vnum est negocium. Nullum volo ad condolendum mecum hęreticum conuenire, qui fortè addere concupiscit super dolorem vulnerum meorum, & gratulatur quotidiè malis meis. Nolo, nolo ego extraneum, sed fraternum quæro affectum. Nolo aliquem filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis: quia filij alieni semper mentiti sunt mihi, qui inueterauerunt & claudicauerunt à semitis suis. Isti dicunt mihi quotidiè: Vbi est Deus tuus, dum affligitur populus precioso agni sanguine comparatus? Inter quorum opprobria ego ad flagella paratus, cantare non desisto Domino flagellanti: Amoue à me flagella tua, quia defeci non à fortitudine manûs tuæ, sed à persecutione hæresis Arrianæ.

Responsum impijssimū Regis.

Hęc quærūt hæretici.

Rom.12.

Pſal.143.

Pſal.17.

Adueniant omnes, qui mecū angustæ viæ carpunt iter, & propter verba labiorum Dei vias custodiunt duras: & videant, si est dolor, sicut dolor meus. Quoniam vindemiata sum in die furoris Domini, aperuerunt super me os suum omnes inimici mei, sibilauerunt & fremuerunt dentibus: dixerunt, deuorauimus eā. En ista est dies quam expectauimus: inuénimus, vidimus. Adestote angeli Dei mei, qui nunquàm deestis constituti in ministerio vestro, propter eos qui hæreditatem capessuri sunt æternæ salutis, & videte Africam totam, dudùm tantarum ecclesiarum cuneis fultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus sacerdotum ornatam, modò sedētem viduam & abiectam. Sacerdotes eius & seniores in desertis locis & insulis defecerūt, quærendo sibi escas ad manducandum, & non inueniūt. Considerate & videte, quia Sion ciuitas Dei nostri facta est vilis, facta quasi polluta mēstruis inter inimicos suos. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes inuadere & ingredi atria sua, de quibus præceperas, nè introirent ecclesiā tuam. Viæ eius lugent, eò quòd nemo veniat in die festo. Egressus est à facie omnis decor & deliciæ, didicerunt vias asperas ambulare, virgines & iuuenes eius in aulis educati monasteriorum, abiērunt in captiuitatem Maurorum, dum lapides sancti eius disperguntur, non tantùm in capitibus omnium platearum, sed etiam in locis squallidis metallorum. Dicite Deo nostro susceptori, & habentes fiducium supplicandi, quoniam tribulatur, & venter illius turbatus est à fletu eius: quia sedit inter gentes, & requiē non inuénit, nec est qui consoletur eam. Quæsiuit à Patribus Orientis, qui simul contristaretur, & non fuit: consolantem, & non inuenit: dum manducaret in esca sua fel, & in siti sua potaretur aceto, sponsi & Domini sui passiones imitando, qui idcircò passus est pro ea, vt sequatur vestigia eius. Deprecamini patriarchæ, de quorum stirpe generis nata est, quæ nūc laborat in terris. Orate sancti prophetæ, cognoscentes afflictam, quam anteà vaticinante præconio cecinistis. Estote Apostoli suffragatores eius, quam vt congregaretis, vniuersum orbem, ascendente in vobis Domino, vt equi velocissimi cursitâstis. Præcipuè tu Petre beate, quarè siles pro ouibus & agnis, à communi Domino magna

Cap.36.

Thren.1.

Thren.2.

Hebr.1.

Thren.1.

Pſal.68.

Iohan.21.

tibi cautela & solicitudine commendatis? Tu sancte Paule gentium magister, qui ab
Rom. 15. Hierusalem vsq; ad Illyricum prædicâsti Euangelium Dei, cognosce quid Vandali faciunt Arriani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuersiq; ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus, quia indignũ est vobis pro nobis orare, quia ista euenerunt nobis, non ad probationem, quomodò sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filijs, quia & Christus orauit etiam pro inimicis
Luc. 23. Iudæis. Sufficiant castigationi, quæ iustè illata sunt nobis, & iamiamq; delinquentibus venia postuletur. Dicatur angelo percutienti, Sufficit: iam cohibe manum tuã. Quis ignoret hæc nobis probrorum nostrorum scelera procurâsse, aberrantibus à mandatis Dei, & in lege eius nolentibus ambulare? Sed prostrati rogamus, vt non spernatis vestros miseros peccatores, per eum, qui vos ad Apostolicum culmẽ prouexit humiles piscatores.

Horrenda mors impij Hunerici. Tenuit sceleratissimus Hunnericus dominationem regni annis septem, mensibus decem, meritorum suorum mortem consummans. Nam putrefactũ & ebulliens vermibus, non corpus, sed partes corporis eius videntur esse sepultæ. Sed & ille legis dator & transuersor, ex Donatianorum hæresi ad eos veniẽs quondàm Nicasius, in breui simili morte perijt.

VITA S. BONAVENTVRÆ CARDINALIS ET EPISCOPI ALBANENSIS, AVTHORE OCTAVIANO DE *Martinis Suessano, vtriusque Iuris Doctore. Est Oratio coram Pontifice Sixto IIII. habita in Consistorio, quam in 15. capitula distinximus.*

Iulij 13. Cap. 1. IVSTITIA suffragiorum, beatissime Pater, ad quæ porrigenda desiderabar, hærentem me concitauit ad indicti mihi muneris prouinciã, remota cunctatione, capessendam. Neque enim me alioquin fallebat, quàm arduum, quámve anceps munus obirem, postulare ex merito sanctum Romanę sedis decreto referri in ordinem siue catalogum cælestium, qui cum Christo regnant, Sanctorum. Idq; in hoc tremendo auditorio, sub adspectu sacri reuerendissimorum Patrum Senatûs, ac sapientum Prælatorum & virorum, quibus tua sanctitas cælesti superûm dono in sua maiestate sapientissimè prędet: vbi nõ ego modò, qui in actione causarum forẽsium nostri seculi stylo versor, verùm & alium quantibèt exercitatum, ac deniq; consummatum oratorem, expauere quidem posse credendum sit. Nam per immortalem Deum, quis tam sapiẽs aut disertus quicquã adeò elimatum, aut studiosa lucubratione excogitatum hîc proferat, quo maiestatem loci dicendo vel mediocriter æquare possit? Quid porrò tanto studio adinuentum, quod præuisum ac tritum non fuerit apud tantæ sapientiæ Patres, ac te ante alios sanctissime Princeps: qui cùm ex multis iam annis diuinarum atque humanarum rerum, ac omnis deniquè Philosophiæ scientiam plenissimè edidiceris, velut splendidissimum sidus in firmamento, in Dei Ecclesia cæteros illustrâsti? Quæ quidem reuoluenti non leuem animo tremorem incussisse poterant, atq; ab hac actione, qua nulla illustrior, penitùs dehortari, nisì iustitia meritorum, vt præmiseram, beati Bonauenturæ, pro quo intercedimus, animum erexisset atque confirmâsset.

Cap 2. Accedebat præterea, quòd Princeps non profanus pro religioso, aut indoctus pro literato rogandus erat: sed tu profectò Pater beatissime, qui diuinis obsequijs in beati Francisci religione ex matris vtero cælitùs destinatus, in eadem omnipotenti Deo religiosiùs seruiuisti, ac demùm ad eius principatum singularibus tuis meritis vectus, illam sapienter ac salubriter gubernâsti, auxisti atque ampliâsti: quíve cùm diuinorum mysteriorum scientiam per traditiones Patrum fueris nactus, tum verò ex operibus
for.* intelligentiam eiusdem diui Bonauenturæ, quæ diuino spirante lumine edidit, conditoris * diligentiam certissimè comparâsti. Ità te nanque par erat, quem conditoris vices gesturum in terris, in illius mandatis commissum gregem oporteret erudire. Neque enim illius faustè quis vices gerit, quem nõ penitùs nouit: neq; illius porrò mandata rectè alios edocet, quem non priùs luculenter edidicit. Quarè cùm pro diuinæ sapientiæ Patre, Ordinis Minorum generali Ministro, Episcopo Cardinali Albanensi intercessurus essem

sem apud te beatissime Pater, qui ijsdem meritis clarus, ijsdémve officijs gloriosè perfunctus eras, & proindè ad hoc opus, tibi in hos vsque dies diuinitùs seruatum, electus, nequaquàm mihi verendum fuit, nè per insufficiẽtiam tibi negligerer, qui etiam meritus fidelium Pastor, imbecillitati nostræ clementissimè compati didicisti. Iamq; ego, qui horrore quodam non sine titubatione occœperam, perspecto quàm benigno vultu ac clementi nutu audientiam indulgeas, erectus in spem meliorem, fidentior prosequor, tuique sacri affectûs oraculo meis auribus illud propheticum insonare videtur: Dilata os tuum, & ego implebo illud. & rursùs: Dabo tibi sermonem benè sonantem in os tuum, vt complaceas in ore principis. ac proindè obsecro, pari clementia velis fauere, dum diuino numine adiutus, ac tuo benigno fauore firmatus, proferam quæ ad ipsius conditoris, Bonauenturæ ac huius sanctæ Sedis laudem perpetuam cedere possint. Psal. 80. Esther 14.

Exoraturo à tua Sanctitate, Pater beatissime, diui Bonauenturæ canonizationem, ingens mihi studium fuit sacrarum literarum codices diligentiùs euoluere ad dignoscendum, quænam rei, de qua agimus, conuenirent. Quibus quidem curiosiùs perspectis, quantùm colligere potui, duo potissimùm inspicienda ac meritò inquirenda fuisse intelligo, vitam scilicet & miracula: quæ si recitando monstrauerim, in hoc viro esse comperta, qualia ad canonizationem sufficiant, tua Sanctitas, cuius arbitrio id subijcitur, benignè dignabitur votis supplicantium respondere. Et quoniam vitæ initium, quod ex religione suscipio, miraculosum existit, nemo mihi vitio vertet, si vitam ante miracula relaturus, alterum cum altero recensendo permisceam. Nec rursùs mirabitur, quòd quemadmodùm pleriq; cuiuspiam memoriã commendaturi, non ego primordijs natalium ac pueritiæ diui Bonauenturæ insistam, aut eo altiùs à parentum ipsius dignitate exordiar. Prohibent nanq; crebra & clariora viri facinora, ab illo in statu perfectiori agitata. Nec tamen omittam, quòd Bonauentura natione Tuscus, patria Balneoreginus, Iohanne Fidanza & Ritella fidelibus coniugibus ortus, baptismatis vnda respersus: quæ ex Ioanne Medicinæ magistro, & Felice Antonij, qui & ipsi ex illis Maioribus originem trahunt, atque alijs testibus Balneoreginis probè comperta sunt. Cap. 3. In canonizatione quę inquirẽda. S. Bonauenturæ patria & parentes.

Cæterùm prætermissa longiore serie præmissorum, vita indè exordium capiet, vbi relicto mortalitatis statu, mundo moritur, ac omnipotenti Deo meritis beatissimi Francisci victimam se perpetuam dedicauit. Gloriosus Deus in sanctis suis, quos sibi ab æterno prædestinauit electos, & secundùm necessitatem temporis ad salutem humani generis producit in lucem: cùm beatum Bonauenturam vas electionis sibi delegisset, ac suis obsequijs in religione S. Francisci destinâsset, quó tamen illius conuersio posset aliquandò à Deo disponente profecta intelligi, & in illo suæ maiestatis gloria reuelari, eundem in extrema valetudine periclitari permisit. Cuius saluti anxia solicitudine timens charissima parens, vbi physicorum, quos adhibuit, diligentiam frustrà experta est, & medelarum vires ad illum leuãdum minùs valere comperit, solius Dei opem, quem sancta timebat, & cui castos pueri mores, quos probè vt mater nouerat, intelligebat acceptos, humiliter in salutem pueri inuocauit, ac S. Francisci suffragia reuerẽter implorans, illum, si sanum recuperaret, ipsius religioni perpetuò deuouit. Exaudita est pro diuina clementia & sua reuerentia: & sanitate recuperata, integer puer euasit, non sine admiratione physicorum, præsertim qui eum statum corporis probè in illo deprehenderant, vt humana ope ægrum leuari posse penitùs desperâssent. Cap. 4. Laborat aduersa valetudine. Matris eius votum.

Idem iam adolescens, ac porrò ætate prouecta, cùm religioni maturum se, & illi ex parentis voto debitum se intelligeret, memorq́ue diuini mandati, per Dauid prophetã humano generi prolati, Vouete & reddite Domino Deo vestro: anno suæ ætatis circiter secundo & vicesimo, habitum religionis S. Francisci deuotissimè suscepit, inq; professionis emissione beneficium illius his verbis apertè testatus est: Voto enim pro me languente grauissimè ad beatũ Franciscum emisso à matre, cùm adhuc essem puerulus, ab ipsis fum mortis faucibus erutus, & in robur vitæ incolumis restitutus. Quod cùm viua memoria teneam, vera nunc confessione profiteor: nè tantum beneficium reticẽs, sceleris arguar vt ingratus. orationemq; ad illum pijssimè his effundens: Accipe, inquit, pater beate quascunq; exiles, meritisque tuis ac beneficijs impares gratiarum actiones, & cùm susceperis vota, culpas nostras sic orando excusa, vt à malis præsentibus eruas, & ad bona sempiterna perducas. Cap. 5. Psal. 75. Amplectitur S. Francisci institutum. Oratio ei⁹.

Cap.6. Igitur vir ſanctus in eadem vocatione progrediens, cùm omnis ipſius vita in Dei certa cognitione ac contemplatione verſaretur, ad quam aſſequēdam per ſacrarum ſcripturarum aſſiduam perlectionem, orationes ac contemplationes intenderet, docente illum Alexandro de Ales, ſacræ paginę magiſtro, tantam doctrinarū perfectionem breuì adeptus eſt, vt à ſeptimo ſui ingreſsûs anno, conſono magiſtrorum ſui ordinis iudicio delectus, librum Sententiarum in Pariſienſi vniuerſitate clariſſimè legerit, & cathedram magiſtralem receperit: admirabilis proindè cunctis, quòd tam paruo ſpatio eam ſufficientiam valuerit comparare. Sed admirentur ſanè, qui res humanas ex naturali tantùm curſu, non autem ex diuina potentia metiuntur: quæ duos diſcipulos, literarum prorsùs ignaros, Emaus oppidum contendentes, breui itineris ſpatio comitata, diuinorum ſcientiam pleniſſimè docuit. Idem diuus dona ſancti ſpiritûs pro ſuis aſſiduis meritis conſecutus, magna in dies doctrinæ accrementa recipiebat, quę magìs diuinitùs inſpirata, quàm humanitùs acquiſita, videantur. Cumque per tres annos ſequentes cathedram magiſtralem rexiſſet, anno ſuæ ætatis ſecundo & triceſimo, inter primos religione & doctrina in Ordine habebatur. Nanq; illi tanquàm infinitus theſaurus ſcientia erat, quo qui vſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei. Et quod notabilius & admirabilius erat in illo, quo magìs ſcientia & authoritate emerſerat, eo magìs humilitate mentis deprimebatur. Nec, vt plerique literarum ſcientia inflati, vilia miniſteria domeſtica faſtidiebat: ſed qui vix, nec nisì per obedientiam, ægrè tamen, ab illorū executione coërcebatur, reputantibus Prælatis indignum, ſi non à talibus, vt egregius, ſequeſtraretur, in quo ſancti ſpiritûs gratia habitare perſpicuè cernebatur. Nec tamen vir ſanctus vlla charitatis officia ob literarias actiones prætermittebat: ſed in omnes fratres oculos intēdens, ſi quem fortè triſtem aut profeſſionis pœnitentem intelligeret, tanta dulcedine in ſermone conueniebat, conſolabatur, monebat ac confirmabat, vt nullus ab eo diſcederet, quin libens cœptum religionis iter proſequeretur. Infirmorum prætereà cura ſuprà, quàm credibile ſit, delectabatur, quóve grauioribus aut contagioſis morbis grauarentur, eo magìs ſe totum illorum obſequio applicabat. Quibus officijs cùm maiorem diei partem abſumeret, nō eo minor erat in publicis lectionibus & interpretationibus ſcripturarum: quæ tanta claritate audientibus intelligenda reddebat, vt ipſe author illorum meritò videri poſſet. In Capitulis verò aut Prouincialibus, aut Generalibus tanta ſapientia ipſius reſponſa dabantur, vt iam generalis Magiſter, perſpecta magnitudine conſiliorum illius, nil omninò graue exequendum putaret, in quo ſancti viri iudicium non anteà explorâſſet. Quibus donis & gratijs illuſtratus, cùm iam in religione eſſet omni merito clarus, defuncto generali Miniſtro, tredecimo ipſius ingreſsûs anno, ex tam multis ſanctis viris, quibus religio in ſua nouitate florebat, vnus omnium ſine contradictione extitit ſubrogatus.

Alexander Aleſius eius præceptor.

Luc.24.

Sap.7.

Magna eius humilitas.

Item eius charitas.

Humanitas eius erga morbidos.

Fit miniſter generalis.

Cap.7. Hìc vir ſanctus accingens ſe grauioribus actionibus, cùm iam religioſi cœpiſſent à fundatoris diſciplina paululùm declinare, vbì monendo, inſtando, caſtigando ac operoſiùs laborando ad meliorem vitæ frugem reduxiſſet, in Capitulo generali, quod primum Narbonenſe tenuit, regulam beati Franciſci reformauit atque expoſuit, Ordinemq; in Prouincias & cuſtodias taxauit, & duas addidit: vbì ſtrenuè decertans, aduersùs venenoſas oppugnationes temeratorum & obtrectatorum, qui in religionem Mendicantium ac ſanctum virum impudentiùs ora ſoluerant, atq; artificioſis calumnijs velitabantur: ſola iuſtitia atq; innocentia tutus, permanſit inuictus, tanquàm qui Integer vitæ ſceleriſq; purus, Nō eget Mauri iaculis, nec arcu, Nec venenatis grauida ſagittis Fuſce, pharetra: expertus fructum ſanctorū monitorum Magni Baſilij, diuini interpretis Homerici carminis, vbì Vlyſſem pro meritis ad cælum tollit, aſſerēs poëtam clara voce teſtatum: O homines, ſit vobis cura virtutis, quæ cum naufrago énatat, & eiectum in litore venerabiliorem oſtendit. Vbì etiam libellum cōtra Minores perniciosiſſimum, à magiſtro Giraldo de Abbatis Villa, vt putant, per apologiam editum, non minùs eloquenter, quàm ſubtiliter confutauit. Qui etiam Giraldus non longè pòſt, iuſto Dei damnatus iudicio, meritas ſui ſceleris pœnas dedit, ac paralyticus, ac miſeranda lepra reſperſus, plenus ærumnis vitam finiuit.

Reformat Ordinē ſuū.

Giraldus ſcribit cōtra Frāciſcanos & miſerè perit.

Cap. 8. Congregato verò Capitulo generali Piſis, eo authore inſtitutum, vt Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine, vſque ad Epiphaniam continuaretur eodem modo, quo intrà octauam natiuitatis Dominicæ cantatur: & aliæ Rubricæ in Breuiario reformatæ, & aliæ additæ. Idem etiam pijſſimus cultor glorioſæ Virginis matris Ieſu, inſti-

inſtituit, vt fratres populum hortarentur ad ſalutandum eandem, ſigno campanæ audito, quod poſt Completorium datur: quòd creditum ſit, eandem ea hora ab angelo ſalutatam. Tunc tranſlatum fuit venerabile corpus beati Antonij ad prægrandem eccleſiam Paduanam, cuius lingua ſecundo & triceſimo ſui obitûs anno, recens & rubicũda reperta eſt: quam vir ſanctus in manibus deuotè recipiens, ac largioribus lachrymarum imbribus perfundens, talibus reuerenter affatus eſt: O lingua benedicta, quæ Deum ſemper benedixiſti, & alios benedicere docuiſti: nunc perſpicuè cernitur, quanti meriti fueris apud Deum. Cui oſcula deuotè figens, illam honeſtè collocari curauit. Cuius etiam fama permotus tunc Clemens Quartus, vt illum in partem ſolicitudinis traheret, opulentæ Eboracenſi eccleſiæ præfecit: nec tamen aſſequi potuit, vt vir ſanctus eam promotionem acceptaret: qui propoſiti conſtans, in religione maluit permanere, vbi diuitias & dignitates ſibi præpararet in cælis. Cuius conſtantiam Pontifex admiratus, ad illum, Sta, inquit, in teſtamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veteraſce.

Nota de S. Antonij paduani lingua.

Præficitur eccleſiæ Eboracen. ſed recuſat. Eccli. 11.

Nunc verò ſe offert numeroſior cummulus diuinorum ſcriptorum ipſius. Cùm Pariſijs legiſſet primum librum Geneſis, nobile opus, quod de ſeptem viſionibus Bonauenturæ intitulatur, editum eſt. In libros Sententiarum celebria Commentaria edidit, ſecundum & quartũ præſertim, quos etiã metricè eſt proſecutus: & incipiunt,

O fons ſplendoris, vas dulcoris & amoris.

Cap. 9. Scripta viri ſancti.

Quibus ob ſublime ingenium authoris ibi inſperſum, Sententię Sententiarum Bonauenturæ, titulus inditus eſt. Super Euangelijs compendioſè & vtiliter ſcripſit: Lucæ præſertim, cancellarij pię matris Ieſu, quam pectori impreſſam, aſſidua meditatione ſemper eſt veneratus. Rursùs contemplatione ſancti Ludouici regis Franciæ, officium de Cruce deuotiſſimum edidit, quod ab Eccleſia, nullo immutato, receptum, in ea ſolennitate vbiquè legitur. Compoſuit & ſolenne officium in honorem beati Franciſci, & de ipſius vita hiſtoriam ſerioſo tractatu primùm, & ſecundò reductoriè annotauit. Compoſuit & libellum de ſex alîs Seraphin. In monte Aluerno duo nobilia opuſcula edidit, pijſſimas contemplàtiones flagrantia: quorum alterum, Itinerarium mentis in Deum: & alterum, In ſeipſum, appellata ſunt. Compoſuit & libellum approbatorium religionis Mendicantium, quod Defenſorium appellant. Compoſuit & libellum de vita Chriſti, ſiue Meditationum paſſionum ipſius, quem Arborem Crucis nominant. Compoſuit & Breuiloquia. Itèm & Sermones Dominicales ſuper Euangelijs & Epiſtolis per totum anni circulum. Itèm Compendium veritatis ſacræ ſcripturæ. Itèm libellum ordinationis ſiue Inſtitutionis Nouitiorum. Itèm & libellum de Stimulo Amoris. Itèm & libellum, quem appellãt Pharetram, de authoritatibus principalibus Doctorum approbatorum, quem per Alphabetum proſecutus eſt. Et alia plura opuſcula vſque ad tricenarium numerum, quæ in partibus Galliarum frequentiùs habentur in manibus.

S. Bonauentura vitam S. Franciſci conſcripſit.

Et cùm beati Franciſci religio, quam annis octo & decem ſancto regimine gubernauit, ipſius monitis & exẽplis in ſolidiori ſanctitatis ſtatu firmata eſſet, & viri claritas ob vitæ ſanctitatem, doctrinæ eminentiã atque operum diuinitatem vbiquè eluceſceret: tum fortè Romana Sedes plurimùm laborabat difficultatibus, quæ in Concilio, quod Lugduni congregabatur, inextricabiles emerſerant, Gregorius tunc Papa X. & reliquus ſacer Senatus, illecti ſtudio viri, quem leuãdis dictis difficultatibus ac vniuerſalis Eccleſiæ regimini intelligebant plurimùm præſtiturũ, atque ob merita alioquin ſubleuandum, in Cardinalem, quanuis reluctãtem, promouerunt, & quod rarum, ex ipſo initio ob viri excellentiã Epiſcopum Albanenſem. Moxque pertractandis arduis rebus Concilij vnus omnium delectus eſt, deputatis qui illi aſſiſterent, Rothomagenſi & Tripolitano claris Epiſcopis illius temporis: qui & ipſi de religione S. Franciſci ad Epiſcopatum ob meritũ vocati fuerant. In quo Concilio de multis illius ſapientia ſanctè conſultum atque decretum, & Græcorum compoſitæ hæreſes, qui tum præſente Palæologo eorum Imperatore, qui in hoc Lugdunum venerant, liberè ad Romanæ Sedis obedientiam rediêrunt. Ad quorum reductionem miſſi fuerãt frater Hieronymus de Eſculo, & frater Bonagratia Dalmata, Ordinis Minorum religioſi eximij meriti. Quibus cum literis reuerſis, lætus idẽ Gregorius, fratres ac Prælatos, qui in Concilio aderant, in Lugdunenſi Eccleſia conuocauit, vbi vir ſanctus præclaram habuit orationem, propoſito themate, quod legitur Baruch 5. Exurge Hieruſalem, & circunſpice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente vſque ad Occidentem.

Concilium Lugdunen.

Creatur Cardinalis & Epiſcop. Albanenſis.

Græci Eccleſiæ Romanę ſubſcribũt.

Cap. 11. Succeſſiuè in ea vocatione, pari ſanctitate & operum fructu perſeuérans, cùm in
2. Tim. 4. Dei Eccleſia diutiùs laborâſſet, ità vt cum Apoſtolo iurè dicere poſſet: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: anno ſalutis milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo *quarto, & ſuę ætatis tertio & quinquageſimo, hora matutina diei
*quinto Dominicæ, quæ menſis Iulij erat tertia & decima, ex humanis ſublatus eſt, & ſanctis
Obitus beati viri. Patribus, vt credere debemus, æternùm victurus, redditus. Qua die ipſius venerabile
Celebrãtur eiꝰ exequię. corpus ſepulcro reconditur in eccleſia S. Franciſci Lugdunenſi, cum multis lachrymis & conſternatione fratrum, lamentantium ſe tanti viri ſocietate deſtitui, qui parem ſibi in Dei Eccleſia relinquere non videbatur: Gregorio Pontifice permaximè eum reputante, qui ibidèm publicè teſtatus eſt, Eccleſiam Dei illius morte magnam incurriſſe iacturam. In cuius exequijs primam Miſſam celebrauit frater Petrus Tarentaſienſis, Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis, & ſermonem habuit propoſito the-
2. Reg. 1. mate, Doleo ſuper te, mi frater Ionatha. Vbi inter cæteras commemorationes gratiarum & donorum, quæ illi Deus dedit, etiam fuit quòd quicunque eum videbat,
Plurimùm cõtulit Græcis reducẽdis eius opa ſtatim ipſius amore capiebatur, eiusque monita libenter recipiebat, Græci præſertim, quibus reducendis ipſius diuina eloquia & conſilia plurimùm cõtulerunt. Benignus, affabilis, omnibus gratus, & nulli vnquàm ſcandalo, pius, prudens, humilis, pudicus, ſobrius, caſtus atque quietus: quarum virtutum actiones & officia ſemper ſtrenuè executus eſt. Quod etsi nullo alio probante doceremur, ſatis ex diuinis ſuis ſcriptis liquidò patet: quibus tam intenſo affectu ſingula præmiſſa proſequitur, vt nisi per aſſumptum de illis habitum adeò ardenter illis inſiſtere non valuiſſet. Tum verò, quòd Alexandri de Ales præceptoris ipſius teſtimonio mundus ab omni vitio probatus eſt:
Alexandri Aleſij de illo ſentẽtia. qui eius vita & moribus probè cõpertis, de eo dicere ſolebat: Verus Iſraëlita eſt iſte, in quo Adam non pecâſſe videtur. Cuius Doctoris authoritatẽ tanti apud Eccleſiam valuiſſe conſtat, vt de illius dictis aut ſcriptis nefas putauerint dubitare, conſummatumque omnes teſtati ſunt diuinũ oraculum, per beatum Franciſcum de illo editum, futurum eum magnum virum in Eccleſia Dei, religionemque ſuam magna per illum ſanctitatis accrementa recepturum.

Cap. 12. Iam intelligis, Pater beatiſſime, quod & per te planiùs intelligebas, quis qualisve fuerit Bonauentura, de quo agimus, cuius vita & exemplis, beati Franciſci religio illuſtrata, & doctrina, omnis terra repleta eſt. Nunc quod ſecundo loco aggredimur, pari patientia audire digneris, dum refero, quæ memoranda omnipotens Deus in illo, & ipſius virtute in alijs monſtrare dignatus eſt. A re miranda exordior. Bonauentura adhuc in minoribus agens, demiſſæ mentis humilitate potiùs, quàm ex iniuſtitia,
1. Cor. 11. pluribus diebus abſtinuerat perceptione ſacratiſſimi corporis Chriſti, veritus nè ſi illud indignus ſumeret, iudicium ſibi manducaret & biberet. Cumque die quadam in
Adminiſtratur ei ſacra Euchariſtia per angelũ. Miſſa deuotus adeſſet, Deus reſpiciens ad illius humilitatem, particulam conſecratæ hoſtiæ, de manu celebrantis per angelum acceptam, illius ori clementer immiſit. Reſpexit enim ad humilitatẽ ſerui ſui, propter quam beatus ab omnibus gentibus prædicatur. Rursùs cùm intenſo affectu ſtuderet contemplando & annotando vitam
S. Thomas de Aquino. beati Franciſci, glorioſus ſanctus Thomas de Aquino, qui eadem tempeſtate meritis claruit, & Bonauenturæ magna charitate coniunctus fuit, accedens ad illius cubiculum, per foramen oſtij introſpexit, viditque illum in contemplatione raptum, & à terra mirificè ſubleuatum. Tum retrocedens ad ſuos: Sinamus, inquit, ſanctum, qui laborat pro ſancto.

Cap. 13. Simona Lugdunẽſis, beatum Bonauenturam viuentem ſumma deuotione proſequebatur: quæ, ſicut Domino placuit, mortuum peperit. Ad quam euocatus vir ſanctus, expoſito cadauere ante illius pedes, & mater, quæ in lecto coràm ingemiſcebat, & reliquæ mulieres, quæ aderant, ſancti viri opem in ſalutem mortui deprecatæ ſunt. Tum vir ſanctus commiſeratus, manibus atque oculis erectis in cælum, deuotiſſimè
Infantem mortuum S. Bonauentura excitat. orauit. Mox ſigno Crucis ſuper puerum facto, viuentem reddidit matri. Tritum ac frequens apud Lugdunenſe caſtrum villanum, ac totam Prouinciam, quòd mulieres vtero laborantes inuocatus exaudit, & de periculo eximit.

Cap. 14. Iohanna Lugdunẽſis, octo dies continuos vtero diſtenta, atque aſſiduo enixu parturiendi cruciata, deſperauerat de ſalute. Monita à mulieribus, quæ laboranti aderant, ſe ſancti precibus & ſuffragijs commendauit, certum votum pro ſalute recuperanda faciens, & ſtatim incolumis incolumem peperit. Cõmemorat porrò Author
Parturientẽ liberat. etiam alia multa ſancti viri miracula, quæ nos ſtudio breuitatis omittimus, ac deindè

ſubiun-

subiungit: Sunt præterea & alij innumeri, qui meritis eiusdem Sancti de varijs doloribus, ægritudinibus ac periculis miraculosè liberari meruerunt: quorum singulos si recensere pergam, præsenti operi detrimento potiùs, quàm vsui aut fauori indubiè futurus ero. Hoc tamen loco non cõmittam, vt silentio transeam stupendum ac memorabile quiddam, quod omnipotens Deus ad perhibendum certum testimonium sanctitatis viri, in illius venerabili corpore pro sua clementia monstrare dignatus est. Dum idem venerabile corpus transferretur ad nouam ecclesiam, ad titulum sancti Francisci, Lugduni erectam, centesimo & sexagesimo sui obitûs anno, reliqua corporis parte alioquin exesa atque corrosa, caput tamen solidum, capillamentum hærens, labia, dentes & lingua, in nullo à vitali statu aut colore demutata, reperta sunt. Nota de incorruptiõe capitis eius. Erat profectò diuinæ clementiæ, illud os à putrefactione seruare, quod ad salutem fidelium atque in diuinis laudibus semper fuerat operosum, nec dare sanctum suum videre corruptionem.

Possem fortè ineptus videri, si studens cœpto, prosequar diem absumere recensendo miracula, quorum relationi nec diem, nec certè dies sufficere satis scio. Si igitur diuum Bonauenturam in suis operibus miraculosum iam constat: si infusam dono sancti spiritûs obtinuisse scientiam, diuina illius commentaria profitentur: si charitatis officia ardentiùs executum, mundanos honores contẽpsisse, affectus terrenorum abiecisse, in persecutionibus constantem mansisse, in beati Francisci ac vniuersali religione fructuosum extitisse: si superna vocatione, vt Paulum, in sortem Domini miraculosè conuersum: si diuino beati Francisci præsagio sanctum prædicatum: si Alexandri de Ales Doctoris irrefragabilis, ipsius præceptoris, sedula obseruatione sanctum compertum ac iudicatum: si religiosorum Minorum voto, qui sanctitate pollebant, vt sanctior, summus Prælatus assumptus: si Romanæ Sedis iudicio, vt clarus meritis, ad vniuersalis Ecclesiæ regimen profuturus accitus: si deniquè communi omnium opinione fidelium, sanctus tenetur & nominatur, & colitur: si benignus succurrit quotidiè inuocantibus se: poterat sanctitas tua, etiam nullo petente, sancto, quod vnum deerat, publicos honores decernere: quanto magis id debes celsorum principum votis? Accedunt pientissimæ preces serenissimorum ac clarissimorum, Friderici Romanorum regis semper Augusti, Ludouici Francorum Christianissimi, Ferdinandi Siciliæ, & etiam Matthiæ Hungariæ regum catholicorum: qui cùm de republica Christiana benè mereri sueti sint, digni certè videri debent, qui à sanctitate tua tam sanctam rem impetrent. Rogant præterea illustres Duces ac populi, & loco maximi muneris hoc petunt Calabriæ, Venetiarum, Mediolani, Sabaudiæ, & Ducissæ Calabriæ & Borbonij, Florentini, Senenses, Perusini, Lugdunensis & ciuitas Balneoregij: quæ licèt humilis sit, tamen clarissima & Deo gratissima videri debet, cui tantum sidus producere datum est. Rogat præterea istius Ordinis reuerendissimorum Patrum Iohannes de Aragonia, eiusdem sereniss imi regis Ferdinandi illustris proles: qui sanctos, qui in eo Ordine claruerunt, religiosiùs veneratur & colit. Exigit deniquè suo iure beati Francisci sancta religio, cuius alumnus, vel iusta petenti deesse non potes. Exigit & ipse sanctus ex promissione, omnipotentis Dei nomine facta strenuè militantibus, quòd illorum laudes cantet Ecclesia. Ecclesiastici 44. Cap. 15. Actor. 9.

Hucusquè ex Oratione Octauiani de Vita S. Bonauenturæ, omissis nonnullis parùm ad vitæ historiam attinentibus.

DE DIVISIONE APOSTOLORVM, QVAE CELEBRATVR 15. *Iulij, nonnihil inueniet Lector in sermone Chrysostomi, qui infrà habetur* 30. *Iulij.*

VITA

VITA BEATI IACOBI NISIBITÆ EPISCOPI, AVTHORE THEODORETO CYRI EPISCOPO, INTERprete verò Gentiano Herueto, viro doctißimo. Habetur in Philotheo, vel ſanctorum Patrum hiſtoria.

Iulij 15.

MOSES ille diuinus legiſlator, qui imum maris fundum aperuit, & inundatione aquarum aridam obruit ſolitudinem, & alia omnia fecit miracula, ſcripſit res geſtas eorũ ſanctorum, qui fuêre antiquitùs: non ea vſus ſapientia, quam acceperat ab Aegyptijs, ſed ſplendore gratiæ accepto à ſuperis. Vndenàm enim alioquì Abelis didiciſſet virtutem, & Enoch virtutis ſtudium, & Noë iuſtitiam, & Melchiſedec pium ſacerdotium, Abrahæ vocationem, fidem, fortitudinem, &, quæ ei magnæ erat curæ, hoſpitalitatem, vulgò iactatum filij ſacrificium, & aliorum, quæ ab eo præclarè geſta ſunt, catalogum: & vt in ſumma dicam, diuinorum virorum certamina, victorias, præconia, nisì intelligentis diuiniq́ue ſpiritûs radios accepiſſet? Hoc mihi quoquè in præſentia opùs eſt auxilio, qui conor eorum vitam ſcribere ſanctorum, qui parùm ante nos & noſtris temporibus claruêre, & velutì quaſdam leges ijs, qui imitari volent, velim proponere. Horum ergò ſunt preces inuocandæ, & incipiendum eſt narrare.

Exod 14.
Exod.17.
Actor.7.

Moyſes diuinitùs edoctus cõſcripſit vitas patrum teſtamenti veteris.

Cap. 2.

Niſibis eſt ciuitas in confinio regni Romanorum & Perſarum, quæ olim quidem erat Romanis vectigalis, & eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Iacobus, ſolitariam vitam & quietam eſt amplexus: & altiſſimorum montium occupatis verticibus, in eis vitam egit, vêre quidem & æſtate & autumno vtens ſyluis, & pro tecto habens cælum: tempore autem hyemis, antrum ipſum excipiebat, quod ei paruum præbebat tegumentum. Habebat autem alimentum, non quod cum labore naſcitur & ſeritur, ſed quod ſua ſponte producitur. Nam ex ſylueſtribus colligens arboribus fructus, qui ſpontè naſcuntur, & ex herbis eas, quæ ſunt eſculentæ, & habent inſtàr olerum, ex ijs dabat corpori ea, quæ ſatis erant ad viuendũ, ignis vſum recuſans. Vſus quoquè lanæ erat ei ſuperuacaneus. Aſperrimi enim caprarum villi, eius vſum implebant. Ex eis ipſi fiebat & tunica, & ſimplex amiculum. Ità corpus affligens, ſpiritale alimentum aſſiduè exhibebat animo, & cogitationis facultatem expurgans contemplantem, & diuini ſpiritûs perſpicuum efficiens ſpeculum, reuelata facie, ex diuini Apoſtoli ſententia, gloriam Domini ſpeculans, in eandem transformabatur imaginem, à gloria in gloriam, tãquàm à ſpiritu Domini. Hinc quæ ei erat in Deum fidutia, augebatur in dies, & à Deo petens, quæ oportebat petere, ea ſtatìm accipiebat. Porrò autem hinc quoquè futura præuidebat prophetice, & virtutem ad facienda miracula à ſanctiſſimi ſpiritûs accipiebat gratia. Ex his pauca narrabo, & Apoſtolici eius ſplendoris radium ijs, qui neſciunt, aperiam.

Niſibis patria S. Iacobi.
Degit ſolitarius.
Cibus eius.
Veſtis aſperrima.
2. Cor. 3.
Habet donũ prophetiæ & virtutẽ operandi miracula.

Cap. 3.

Vigebat illo tempore in ſimulacra hominum inſania, & inanimæ quidem ſtatuæ diuinum cultum ſibi vendicabant: Dei autem cultus negligebatur à plurimis: contemptui autem habebantur, qui eorum ebrietatis nolebant eſſe particeps, quique perfecta virtute præditi, ea quæ ſunt, diſcernebant: & ſimulacrorum quidem videbant imbecillitatem, vniuerſorum autẽ adorabant opificem. Illo tempore Iacobus venerat in Perſidem, viſurus plantas veræ religionis, & ei quam par erat, curam adhibiturus. Cùm is autem fontem tranſmitteret, puellæ quædam, quæ pannos lauabant, & veſtes pedibus emundabant, nè nouum quidem, & qui decentem præ ſe ferebat grauitatem, ſunt reueritæ habitum: ſed exuto pudore & perfricta facie, & impudentibus oculis diuinum hominem adſpiciebant, neque capita operientes, neque veſtes, quas ſuccinxerant, demittentes. Hoc cùm ægrè tuliſſet homo Dei, & vellet Dei virtutem in tempore oſtendere, vt facto miraculo liberaret ab impietate, fontem quidem eſt execratus, & fluentum confeſtim euanuit: puellas quoquè eſt execratus, & impudentem earum iuuẽtutem caſtigauit, canis ante tempus inductis. Et ſermonem factum eſt conſecutum, mutatusque eſt nigror pilorum, & ſimiles euaſerunt nupèr plantatis arboribus, quæ vêre circuntectæ ſunt folijs autumnalibus. Eæ autem cùm ſic ſenſiſſent ſupplicium, (Nam & fontis fluenta effugerant, & ſua inuicèm capita intuen-

Venit in Perſidem.
Maledicit fonti & puellis, vt eas Domino lucretur.

intuentes, videbant repentinam illam mutationem) cursu ad vrbem contenderunt, renunciaturæ illud, quod acciderat. Illi autem cùm accurrissent, & magnũ Iacobum offendissent, rogauerunt vt iram compesceret, & supplicium remitteret. Ille autem non diù cunctatus, Domino quidem preces obtulit, fluenta autem rursùs scatere iussit. Illa verò mox rursùs è suis emanârunt penetralibus, iusti deriuata nutibus. Illi autem cùm hoc impetrâssent, petebant vt filiarum quoquè suarum crinibus color suus redderetur. Aiunt autem eum hoc quoquè concessisse, requisijsse autẽ puellas, quæ illam acceperant disciplinam: & quoniam non venerunt, reliquisse supplicium, documentum temperantiæ & argumentum moderationis, & diuinæ virtutis perpetuum & euidens monimentum. Tale est noui huius Mosis miraculum: quod quidem non factum est virgæ percussione, sed operationem accepit signo Crucis. Ego autem præter miraculum, valdè quoquè miror mansuetudinem. Neque enim vt magnus Eliseus, impudentes illas puellas vrsis tradidit immanibus: sed quadam innoxia disciplina, & quæ dedecoris parùm habebat, vsus, pietatem simul docuit & moderationem. Hæc autem dixi, non vt prophetam sæuitiæ accusem, (absit, vt adeò insaniam) sed vt ostendam, quòd cùm eandem haberet virtutem, ea effecit, quæ congruebant Christi mansuetudini & nouo Testamento.

Restituit fontem.

Vis signi Crucis.

4. Reg. 2.

Is cùm aliquandò vidisset iudicem Persam, iniquam tulisse sententiam, quendam maximum lapidem, qui propè situs erat, execratus, iussit eum conteri & dispergi, & illius iniquam arguere sententiam. Lapide autem statim comminuto in particulas innumerabiles, conterriti fuêre qui aderant: horrore autem plenus iudex, reuocauit quidem priorem, alteram autem iustam tulit sententiam. Et hîc quoquè suum Dominum est imitatus: qui cùm vellet ostendere, se sua sponte ac libentem subire passionem, & facilè, si voluisset, punijsset sceleratos, non eis intulit supplicium, sed ficum inanimam verbo arefaciens, suam ostendit virtutem. Hanc ipse quoquè imitans clementiam, non punijt iniustum iudicem, sed ictu lapidis illum docuit iustitiam. Cùm his rebus esset insignis, & omnibus amabilis, & in ore omnium versaretur, trahitur ad munus pontificatûs, & suæ patriæ præficitur. Cùm illam autem montanam viuendi mutâsset rationem, & ciuilem vitæ consuetudinem non ex sui animi cepisset sententia, neque cibum mutauit, nec vestitum: sed loca quidem erant mutata, vitæ autem institutio nullam accipiebat mutationem. Crescebant verò labores, & erant longè maiores prioribus. Ieiunio enim, & cubili humi strato, & sacco, quo induebatur, accesserant etiam omninò curæ eorum, qui indigebant: vt de viduis, inquam, esset solicitus, & prouideret orphanis, & eos, qui iniuriam faciebant, argueret, & ijs, quibus fiebat iniuria, iustũ adferret auxilium. Et quid opùs est omnia recensere apud eos, qui nôrunt quænam illis competant, qui hanc suscepêre curationem? Insigniter autem ille tales amplectebatur labores, vt qui ouium Dominum insigniter & cuperet, & timeret. Quo autem virtutis opes colligebat maiores, eo maiore sanctissimi spiritûs fruebatur gratia.

Cap. 4.

Magno miraculo cogit iudicem reuocare iniquã sententiam.

Matth. 21.

Creatur Episcopus Nisibis.

Nec victũ, nec vestem mutat.

Cura pauperum &c.

Et cùm aliquandò ei in vicum quendam aut oppidum iter esset, (neque enim locum satis teneo) ad eum accedũt quidam pauperes, vnumquempiam ex eis, qui cum eis versabantur, tanquam mortuum proponentes, & quæ ad illum sepeliendũ erant necessaria, supplices ab eo postulantes. Ille autem concessit quidem rogantibus: Deo autem preces obtulit tanquàm pro mortuo, rogans vt ei remitteret, quæ in vita peccauerat, & eum in chorum iustorũ dignaretur admittere. Hæc autem cùm dicerentur, eius, qui tunc mortem simulabat, euolauit anima: suppeditata sunt autem cortori tegumenta. Postquàm autem parùm processisset homo admirabilis, iubebant eum, qui iacebat, surgere, ij qui actum composuerant. Postquàm autem viderũt eum non exaudire, & quod simulabatur, id verum euasisse, & in veram faciẽ mutatam esse personam: ad magnum quidem adeunt Iacobum, suppliciter autem obsecrantes, & ad pedes eius prouoluti, & actûs quem temerè agẽdum susceperant, dicentes causam fuisse paupertatem, rogabant vt suum eis remitteret delictum, & ei, qui iacebat, ablatam restitueret animam. Domini itaque imitans clementiam, & preces exaudijt, & ostendit miraculum: vt qui vitam precibus ablatam, per preces iacenti restituerit. Hoc autem mihi quidem videtur esse simile magni Petri miraculo, qui Ananiam & Saphiram suffuratos mentitosque morti tradidit. Etenim hic quoquè similiter eius, qui veritatem erat furatus, & mendacio erat vsus, abstulit animam. Sed ille quidem cùm furtum cognouisset, (reuelauerat enim gratia spiritûs) intulit supplicium: hic autem

Cap. 5.

Fraus pauperum punitur.

Discee hinc, quàm nõ sit recẽs, orare pro defunctis.

Excitat mortuum.

Actor. 5.

autem actûs argumentum nescíens, obtulit quidem preces: stitit autem vitæ cursum ei, qui simulauerat. Et diuinus quidem Apostolus mortuos à calamitate minimè eripuit: (Saluaris enim prædicationis initia metu opùs habebant) hic autem cùm esset refectus gratia Apostolica, & punijt ad tempus, & pœnam mox remisit. Hoc enim opùs habebat is, qui esset lucrifacturus eos, qui offenderunt.

Cap. 6. Arrius scrit hæresin.

Sed enim & est eundum ad alia, & sunt illa breuiter exponenda. Postquàm enim Arrius, in vnigenitum filium & sanctissimum spiritum maledicti blasphemiæq; pater & opifex, in eum, qui ipsum fecerat, linguam mouens, impleuit Aegyptum tumultu & perturbatione: Constantinus autem Imperator maximus, gregis nostri Zorobabel: (Illius enim instàr, vniuersam piorum captiuitatem reduxit ab exilio: & diuina templa humì disiecta, in altum erexit & excitauit) postquàm ergò is omnes ecclesiarum præsides illo tempore congregauit Niceæ, venit cum alijs magnus quoquè Iacobus, pro veris decertaturus decretis, vt vir fortis & princeps totius phalangis. Romanorum enim imperio tunc parebat Nisibis. Postquàm autem fuit dimissus sacer ille conuentus, & vnusquisque in sua est reuersus, redijt hic quoquè, tanquàm vir fortis victoria potitus, exultans propter trophæa pietatis.

Synodo Nicenæ S. Iacobus interest.

Cap. 7.

Cùm autem aliquantum processisset temporis, Imperator quidem magnus & admirabilis excessit è vita cum coronis pietatis. Illius autem filij fuêre hæredes imperij orbis terræ. Tunc Rex Persarum, cui nomen erat Sapores, contemptis filijs, vt quorum potentia non esset patri æqualis, bellum mouit aduersùs Nisibim, magnis & equitum & peditum copijs. Duxit autem elephantos quoquè quamplurimos, & ad vrbem obsidendam diuiso exercitu, eam circunsedit, & machinas extruxit, vallosque figens, & quod inter eos intercedit, ramis tanquàm cratibus contextis obstruens, iussit militibus, vt aggerem extruerent, & turres contra turres excitarent. Deindè illic sagittarios collocans, & in eos, qui erant super muros, tela iubens mittere: alios iussit inferiùs fodere, murosq; subruere. Postquàm autem omnia illi erant irrita & inania, vt quæ viri diuini dissoluerentur precibus: postremò cùm fluuij præterfluentis, multitudine hominum fretus, fluxum prohibuisset, extructisque muris, & ad retinendum comparatis impedimentis, fluuij plurimũ collegisset, id totum simul immisit in mœnia, eo vsus, tanquàm aliqua vehementissima machina. Ea verò aquæ insultum non tulerunt: sed impetu concussa, in illa parte funditùs corruerunt. Illi verò magnum clamorem sustulerunt, vtpotè quòd vrbs iam esset captu facilis. habitantium enim ciuium magnum numerum ignorabant. Distulêre tamen irrumpere, cùm viderent non posse vrbem adiri propter aquas. Cùm ergò procùl recessissent, vtpotè quòd labor eis esset cessaturus, quiescebant ipsi, & equos curabant. Qui autem vrbem habitabant, ex animo conuersi erant ad supplicationes, magnum Iacobum habentes intercessorem. Qui autem ætate adhuc vigebant, omnes quàm maxima poterant contentione rursùs ædificabant, nec pulchritudinis, nec cõcinnę compagis vllam curam gerentes, sed omnia temerè componẽtes, & lapides, & lateres, & quicquid portabat quilibet: vnaque nocte opus tantum processit, & in tantam creuit altitudinem, vt & satìs esset ad arcendum cursùm equorum, & hominum asscẽsum absque scalis. Tunc omnes ab homine Dei petunt supplices, vt & in muris se ostendat, & tela execrationum iaculetur in hostes. Is verò exoratus asscendit, & eorum plurima millia contemplatus, à Deo supplex petijt, vt in eos immitteret nubem cyniphum & culicum. Et is quidem dixit: Deus verò emisit, ab eo tanquàm à Mose exoratus. & viri quidem diuinis telis vulnerabantur: equi autem ac elephanti ruptis vinculis fugiebant, huc & illuc dispersi, vt qui non possent illos ferre aculeos.

Rex Persarũ obsidet Nisibim.

Murus ciuitatis rursùm extruitur auxilio diuino.

Precibꝰ suis vir sanctus totũ Persarũ exercitũ debilitat.

Cap. 8.

Cùm itaque vidisset rex impius, & machinas nulli sibi fuisse vsui, & aquæ irruptionem fuisse inutilem: (Murus enim, qui corruerat, rursùs fuerat ædificatus) & omnem exercitum & affligi laboribus, & malè se habere sub dio, & vexari à plaga immissa diuinitùs: vidisset autem diuinum quoquè hominem super muros ambulantem, & coniecisset ipsum Imperatorem ei præesse operi, (Sibi enim visus erat & purpura indutus, & redimitus diademate) indignatus quidem est in eos, qui eum decepissent, & vt bellum moueret, persuasissent, & dixissent non adesse Imperatorem: & cùm eos damnâsset capitis, dimisit exercitũ, & in suam regiã redijt quàm citissimè. Hæc in hoc quoquè Ezechia Deus fecit miracula, non illis minora, sed etiam maiora, vt mihi quidem videtur. Quòd enim cùm corruissent murus, vrbs non capta fuerit, quodnam potest esse eo maius miracullum? Ego autem præter hoc illud quoquè valdè admiror,

4. Reg 19.

quòd

quòd cùm vteretur execrationibus, nō petijt vt fulgura & fulmina è cælo mitterentur, vt fecit magnus Elias, quandò ad ipsum vterque quinquagenarius venisset cum suis quinquaginta. Audiuerat enim Dominum apertè dixisse Iacobo & Iohanni, qui hocipsum conabantur facere: Nescitis cuius spiritus sitis. & ideò nō petijt, vt terra eis dehiscéret: nec rogauit, vt phalanx igne consumeretur, sed vt animalculis illis sanciaretur: & cùm Dei cognouisset virtutem, tandèm mutata, ediscéret pietatem & verum Dei cultum. Tantam habuit hic homo diuinus apud Deum fidutiam, tantam à superis gratiam est consecutus. 4. Reg. 1. Lucæ 9.

Cùm in his quotidiè versaretur, & in rebus diuinis quotidiè crescéret, cum maxima gloria hanc vitam deposuit, & ex his locis migrauit. Cùm autem præterijsset aliquantum temporis, & hoc oppidum ab eo, qui tunc imperabat, regno Persarum esset traditum, exiérunt quidem omnes, qui in eo habitabant: sui autem defensoris ac principis corpus ferebant, ægrè quidem ferentes & dolentes, quòd transmigrarēt: canentes autem, celebrantesque virtutem fortissimi victoris. Si ille enim vixisset, ij minimè venissent in potestatem barbarorum. Hæc cùm de viro diuino recensuerim, ad aliam transibo narrationem, rogans vt consequar eius benedictionem. Cap. 9. Felix eius. obitus.

EX EIVSDEM THEODORETI HISTORIAE ECCLES. *lib. 2. cap. 30. nonnulla, quæ historiam obsessæ Nisibis, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ dicitur, illustrant.*

Interprete Iohanne Christophorsono.

POstridiè vbi cum omnibus copijs vrbi appropinquabat Sapores, expectabatque per disiectas muri partes in eam ingredi, cùm murum vtrinquè deintegrò ædificatū, tum laborem à se fruſtrà susceptum videt. Nam diuinus ille vir Iacobus suæ precationis virtute non solùm militum, aliorumq; incolarum confirmauit animos: verumetiam murū denuò extruxit, & machinis oppositis hostes irruentes repulit. Quas res perfecit non accedendo ad mœnia, sed intùs in sacrosancto templo Deum precibus enixè solicitando. Sapores autem non modò ædificandi celeritate obstupefactus est, verumetiam visione quadam perterritus. Etenim vidit in ipso muro quendam regali planè vestitu amictum, cuius purpura & diadema mirè resplendescebant. Quem Imperatorem Romanum esse suspicatus, minabatur illis mortem, qui nunciárant eum minimè adesse. Qui cùm constanter affirmarent vera esse, quæ dixerant, & Cōstantium Imperatorem esse Antiochiæ, intellexit cùm visionis significationē, tum Deum pro Romanis (sic enim aiebat) bellum gerere. Itaq; miser rem indignatus, telum coniecit in aërem: non quòd putabat Deum se posse ferire, quem sciebat corporis expertem, sed quòd impetū insaniæ suæ sustinere non potuit. Attēde vim orationis iusti huius.

VITA S. RAINELDIS VIRGINIS ET MARTYRIS, SORORIS BEATAE GVDILAE, PER F. *Laur. Surium ex quodam MS. codice, mutato stylo compræhensiùs descripta, numero capitum ad marginem adiecto.*

BEATISSIMA Raineldis (quidam Reinildem vocant) nobilissimis orta natalibus, patrē habuit Vuitgerum, magna dignitate multisque opibus pollentem, & tum Deo, tum hominibus charum: cui coniunx fuit Amelberga cumprimis nobilis & illustris, non minùs moribus, quàm corporis pulchritudine ornata & conspicua, sanctis dedita operibus, castitate venerabilis, atque omni integritate & honestate prædita. Ex ea verò filium susceptit Emebertum, quem etiam Adelbertum appellant, sanctæ Cameracensis ecclesiæ pastorem beatissimum: cuius gesta plena virtutibus & miraculis, in eadem ecclesia hodieq; florent: & filias, Raineldem & Gudilam. Quæ quidem puellæ, cùm à primis ætatis initijs vitæ castimoniam sectari constituissent, multiq; regni proceres ob nobilitatem & diuitias sibi coniuges eas optarent, illæ malebant corporis seruata integritate, sponso IVLII 16. Cap. 1. Eius parētes. Emebertus Episcopus Cameracē. sis.

immortali totis viſceribus adhærere,quàm ſpõſos admittere corruptioni obnoxios. Et cùm iam adultæ ad Dei potiùs,quàm hominum cõſilia & voluntatem ſe accommodarent, vitamq́ue ab omni ſeculari vanitate & leuitate immunem ducere niterentur,etiã parentib.cæleſtis regni amore viſum eſt mũdo nunciũ remittere,& facere quod Dominus Ieſus admonet:Nisì quis renũciauerit omnibus quæ poſſidet, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.Hoc igitur præſtare cupientes,vt poſſent centuplum recipere,quod Dominus promittit ità faciẽtib.& vitã æternam poſſidere, Vuitgerus ſacræ religionis habitum induit:Amelberga verò coniunx eius,ab S.Autberto Cameracẽſi Epiſcopo ſacrum velamen accepit,Chriſtoq́; ſe totã dedicauit. Manſerunt autem pleræq;facultates eorum Raineldi & ſorori eius:quibus cùm permulti potentes homines moleſti eſſent,& eas procarẽtur,illæ ad eundem beatum Autbertum confugerunt,Chriſtumq́; ſponſum expetentes, ſacro velamine ab illo donatæ ſunt.

Luc.14.

Matth.19.

Cap. 2. Sacrũ accipit velamẽ Raineldis, & viuit ſanctiſsimè.

Igitur ſancta Raineldis,præclara Chriſti virgo, ſicut ab ineunte ætate bonis moribus ſeſe componere,caſtitati ſtudere,diuinis operibus ſedulam nauare operam contenderat:ità iam totis viribus eò connitens,incredibile memoratu eſt,quanta ſe affecerit inedia,quàm aſſiduis ieiunijs & orationibus corpuſculum ſuũ macerârit. Nunquam à Dei laudibus promẽdis eius ceſſabat lingua:nõ diebus,non noctibus à pſalmis & hymnis canticisq́ue ſpiritualibus vel colloquijs diuinis vacandum ſibi putabat. Erga pauperes Chriſti ſemper ſolicita & attenta, quẽadmodùm eos veſtiret & alimentis reficeret,nè qua re indigerent miſeri, ſummoperè curabat. Et vt præcepto Euangelico paréret,non cogitabat de craſtino: ſed omnia indigentibus pro Chriſti amore diſtribuens,nihil ſibi præter tenuem vitæ ſuſtẽtationem retinebat. Seruis & ancillis ſuis crebriùs ipſa ſeruiebat,quàm illorum miniſterijs vteretur,ità vt etiã illis recumbẽtibus officiosè inſeruire non recuſaret.Ad nudum corpus vtebatur cilicio, Crucem Domini,carnis mortificatione,iugiter in ſuo corpore circunferens: liben.terq́; ſermonibus diuinis & ſcripturæ ſacræ inſtitutionibus,cordis admouebat aures, Mariæ ad pedes Domini reſidentis partem optimam eligens.

Matth.6.

Humilitas eius.

Luc.10.

Cap. 3. Nudis pedibus ſemper ingreditur.

Cumq́ue in dies magìs ac magìs carne edomanda ſpiritum roboraret, nudis ſemper pedibus virgo tam nobilis & tenera incedebat, poſtrataq́ue ad preces, non rarò noctem diemq́ue ſanctum opus illud continuabat.Cibum vix vnquàm, nisì ſemèl in die capiebat,idq́ue parciſſimè,modico pane hordeaceo,&aqua contenta. Lectum fericis pãnis & magni pretij operimentis inſtratum, vt habet nobilium conſuetudo, planè reſpuebat, in cinere & cilicio ſe reponere geſtiens. Sed cùm nihil præter Chriſtum habere concupiſceret,cum ſancta ſorore ſua Gudila Lobienſe cœnobium adijt beatiſſimo Petro Apoſtolorum Principi omnia ſua oblatura.Pulſans autẽ fores monaſterij,audiuit à fratribus loci illius,ex quo die fundatum eſſet illud monaſterium, nunquàm licuiſſe fœminis in illud ingredi. Id vbì ſancta virgo Gudila audiuit,indè receſſit.At ſoror eius Raineldis pro templi foribus ſeſe proſternens, omnipotentem Deum tres continuos dies, nihil interìm aut edẽs aut bibens, pijs precibus & lachrymis pulſare non deſtitit,donèc ille,qui nunquàm deſeruit ſperantes in ſe,ſigna potẽtiæ ſuæ mirabiliter declarauit. Nam tertia nocte,cunctis fratribus quieſcẽtibus, oſtia monaſterij diuina virtus aperuit, &nullo mortalium manus admouente, ſigna ſuos dedêre ſonos. Excitantur ergò fratres, concurrunt vndiquè, & ſanctam virginem in crucis forma coram imagine Saluatoris proſtratã cernũt,ſciſcitantur ex ea,quid actũ ſit,aut qua ratione intrò ingreſſa ſit.Reſpondet illa:Vos quidem parùm humani,me peccatricem intromittere noluiſtis: at ille, ſine cuius benignitate nec formica viuit, cuius miſericordia angeli viuunt in cælis,cuius ſapientia omnia fecit in pondere,numero & menſura,qui ſeipſum Deo patri ſacrificium obtulit pro totius mũdi ſalute, qui peccatoribus ob admiſſa peccata cum gemitu & lachrymis veniam poſcentibus nunquàm defuit, huius templi ianuas mihi peccatrici patefecit,& ſua virtute patefacto aditu, me, ſicut videtis, huc introduxit.

Eius cibus. Lectus.

Diuinitùs aperiuntur fores monaſterij.

Sap. 11.

Cap. 4. His auditis, Abbas monaſterij cum fratribus ad pedes illius prócidit, & vt pro ipſis Dominum deprecaretur, cum lachrymis rogauit. At ſancta virgo, cùm ſe inuicèm benignè &comiter ſalutâſſent,humili corde & mẽte promptiſſima, vt erat Deo deuota &valdè religioſa,poſitis humì genibus, ad veſtigia eorum prouoluta, orabat vt tantorum patrum precibus commendari apud Dominum mereretur.Deindè honorificè & cum multa deuotione ab eis ſuſcepta, animi ſui propoſitum illis explicauit,

uit,& * Sanctas cum quinq; villis & ad eas attinentibus,beato Petro Apostolo dona- Multa largitur Lo
uit,vt per eum ad cæli palatia introduci mereretur. Accepta indè benedictione à pa- censibus.
tre monasterij & fratribus,inanis gloriæ & humanæ laudis fumos vitare, & maioris certaminis cursum conficere volens,ad sanctam ciuitatem Hierusalem,vno tantùm famulo vnaque ancilla contenta,profecta est. Vbi biennio singula quæque loca, in It Hierosolymam.
quibus Saluator versatus fuerat,perlustrauit,ac si ipsum Dominum in corpore præ- sentem haberet. Delectabatur sanè eo labore, & tanquàm vberrimis refecta epulis, corpus suum, quantùm humana imbecillitas ferre poterat, excruciabat.

Septennio indè euoluto, preciosissimis aucta sanctorum reliquijs, parte qua- Cap. 5.
dam sepulchri Dominici,& ligni Crucis,vestisque beatissimæ matris Dei,alijsq; mul- tis,ad patriam reuertitur,* Sanctas ingreditur,à familia & cunctis loci eius indigenis cum summa exultatiõe excipitur. Deincèps verò ità vixit, vt humanum modum ex- cedere videretur. Nam velut in ecstasi posita, terrenis omnibus proculcatis & cæ- lestibus inhians,miraculis quoquè & virtutibus coruscans, rerum diuinarum contem- plationi vacabat. Cùm autem propter hominum flagitia Dominus Barbaros sæuire permitteret,illi in Gallias irruentes,multos trucidârunt, flammisque omnia vastan- Alijhos Hũ
tes,magnam Christianis cladem attulerunt. In ea rerum perturbatione alijs se in spe- nos,alij
cus,alijs in montium cauernas abdentibus, nobilioribus verò & potẽtioribus in mu- Nortmannos fuisse
nicipia & fortissima castella se recipientibus, hæc Christi virgo nec minis impelli, volunt.
nec amicorum blandimentis eò adduci potuit, vt locum, in quo diem claudere ex- tremum constituerat, desereret. Dicebat autem ijs, qui eam abire compellebant: Si ego causa illius, qui vt me totumque mundum seruaret, capi, ligari, conspui, alapis cædi,flagellari,spinis coronari,deniquè ad Crucem affigi se permisit, miseram hanc & momentaneam vitam perdere reformido: quid ille dicturus est mihi,cùm in sede Attẽdemãtyrij desyderium in vir
maiestatis suę sederit,& coram illo signum sanctę Crucis,in qua passus est, sub totius gine.
mundi conspectu vsqueadeò splenderit,vt non magis peccata, quæ confessione & pœnitentia abolita non fuerint,abscondi queant,omniumq; notitiam fugere,quàm intrà vas vitreũ aqua lutulenta: cùm iusti oẽs in vnitatẽ fidei & agnitionẽ filij Dei, Ephes. 4.
in virũ perfectum,in mẽsurã ætatis plenitudinis Christi occurrerint,& in gloria Dei patris sicut sol in virtute sua fulserint: cùm deniquẽ electi ad gloriã, reprobi ad pœ- nas vocati fuerint: quid tum, inquã,dicturus illè mihi est,si hanc vitam miseram,& Matth. 13.
quæ vix vnius horæ spatium referre videatur, pro eius amore contemnere nolim? Hæc illa dicente, cæteri quidẽ omnes fugæ se mandârũt: ipsa verò sola permãsit cum duobus magis ei familiaribus, Grimoaldo Subdiacono & Gundulpho ministro.

Irruentibus igitur Barbaris, virgo Christi sancto spiritu plena, & in sponsi sui amo- Cap. 6.
re solidata,cum illis, quos diximus, more suo ad preces confugit, & coram altari in ęde beatissimi Quintini martyris in Crucis forma se postrauit: vt sicut ille sui redem- ptoris fidelis testis fuit martyrij palmam referẽdo,sic ipsa apud martyris memoriam eiusdem testimonij Christi particeps effici mereretur. In ipsam verò ædem irrumpe- bant Barbari, instàr immanissimarũ belluarum, humanum sanguinem sitientes, ar- Barbaricẽ crudelissimè tractãt.
reptisque sanctæ virginis capillis circunquaquè eam trahebant, fustibus & flagellis eam cædentes, tundentes calcibus, & colaphos ei infringentes,multisque iniurijs,lu- dibrijs & plagis crudelissimis eam afficientes. Tum illa Domino hilari mente psalle- bat: Benedictus es Domine Deus omnipotens, pater domini nostri Iesu Christi, qui donâsti mihi peccatrici,nõ meritis meis, sed gratia vnigeniti filij tui,id quod semper amaui,quod toto pectore ab infantia concupiui. Non enim confundentur in ęter- Psal. 30.
num, qui sperãt in te,nec derelinquis sperantes in te: porrò humilias eos,qui sua vir- tute gloriantur. Tu es enim Deus benedictus in secula seculorum, amen.

Compellentibus indè Barbaris,vt ceruicem extenderet,flexo poplite virili animo Cap. 7.
sustinebat ferientis ictum,præ gaudeo lachrymans,& has fundens preces: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quòd me dignatus es in ancillarũ tuarum numero com- putare vel vltimam, quodque merui pro tui nominis honore plagis & contumelijs affici, & cursum mei certaminis in te consummare. Accipe ergò nunc spiritum me- um. His dictis,ceruicem porrexit carnifici,& capite cęsa,ad Christum euolauit. Por- Capite trũcatur, cùm
rò beatus Grimoaldus Subdiaconus itidẽm capite plexus est: Gundulphus verò tri- Grimoaldo
bus in eius cerebrum adactis clauis,vitam finiuit. Ea cæde peracta,volebant satellites hypodiacono. Gundulphus quoq;
satanæ templum inflammare, & cum illo pariter sanctos martyres comburere: sed occiditur.
meritis beatæ Raineldis impediti, nullo modo id consequi potuẽre, coactique sunt, re infecta, cum ignominia abire.

Cap. 8. Cæsa est Christi sponsa Raineldis cum socijs duobus decimoseptimo Calen. das augusti: cumque iam recessissent cruetissimi latrones, oues Christi, quas sua im. manitate in fugam compulerant, paulatim sese colligentes, quotquot eorum ma. nus euaserant, domum se receperunt, inuentaque sanctorum corpora necdum hu. mata, terra condiderunt in templo suprà memorato. Posteà volente Deo glorifi. care martyris suæ memoriam, & ostendere fidelibus suis, quanti apud ipsum me. riti esset, cuidam paralytico septem annos membrorum dissolutionem perpesso, reuelatum est, vt ad sanctæ virginis tumulum se curaret deportari. Fecit ille, vt e. rat in visione iussus, & simulatque tetigit eius monumentum, adeò plantę eius & cę. tera membra omnia confirmata sunt, vt nunquàm eo morbo laborâsse videretur. Itaque multi febribus alijsque diuersis vexati morbis, eius auditis miraculis, & è pro. pinquis & longinquis locis ad eius sepulchrum aduolârunt, Deique beneficijs & san. ctissimæ martyris adiuti meritis, Deum glorificantes, cum exultatione ad suos rece. debant incolumes. Multi cæci & claudi, reddita luce & ingrediendi facultate, cum ingenti gaudio domum redibant. Longum verò esset singulatim commemorare, quanta per eam Dominus populo suo beneficia præstiterit: & certè veremur, nè le. ctori fastidium adferamus. Eorum autem certa indicia, pendentibus cereis oculis, manibus, pedibus, alijsque membris humanorum corporum, à quibus eius meritis morbi depulsi fuère, eo in loco in virtutis eius testimonium permanserunt, donèc propter peccata plebis, ecclesia illa exusta est. Porrò anno Christi octingentesimo sex. to sacratissimum corpus eius eleuatum est, & sub trium vicinorum Episcoporum præsentia, cum magnis Cleri psallentis, & populi laudibus, in theca argentea repo. situm est.

Ad eius tumulum sanatur paralyticus.

Itē per plures alij.

Corpus ei' in theca argentea reponitur.

Cap. 9. Non multis indè labentibus annis, cuiusdam nobilissimi viri filius studio litera. rum accensus, * Sanctas oppidum ad Rheni ripam situm, vbi natus fuerat, deserens, vbi in hanc regionem venit, * Sanctas Brabantiæ ingressus, & à quodam docto presby tero hospitio benignè exceptus est. Cumque aliquandiù discendi causa apud presby. terum illum adolescens morari constituisset, & quòd benè moratus videretur, libe. ra ei data esset facultas quotiès vellet in templum ingrediendi, nocte quadam, custo. dibus somno oppressis, effracta theca, caput sanctæ Raineldis cum libello, in quo eius gesta scripta erant, furatus abscessit. Sed cùm ad paternas reuertisset ædes cum sa. cris pignoribus, quanto se scelere obstrinxisset, quantique esset meriti virgo, cuius abstulisset caput, ciues eius loci latére non potuit. Nam mox à dæmone arreptus, tam immaniter vexatus est, vt vix in illo spiritus relictus videretur. Ea re valdè consterna. ti parentes eius, quòd ipsis vnicus esset filius, cum multis lachrymis, deuota mente & demissis precibus diuinam misericordiam anxiè implorârunt, vt sanctissimæ vir. ginis meritis vnicum pignus ipsorum sanare dignaretur. Promiserunt autem Deo, se in honorem ipsius & sanctæ Raineldis monasterium virginum ædificaturos, si sa. lus filio instauraretur. Eo nuncupato voto, iuuenis pulso dæmone reualuit, & de. incèps Deo deuotus vixit: parentes autem eius monasterium viginum propè * Sanctense oppidum in prædio suo * Elchina condiderunt, atque ibi Dei ser. uitio deuotè se mancipantes, cursum vitæ feliciter exegerunt. Rogemus nos, vt sanctæ virginis adiuuantibus meritis glorioſis, ad eius so. cietatem pertingere mereamur: præstante Domino nostro IESV Christo, cui cum Patre & spiritu sancto est honor & potestas & imperium per in. finita secula seculorum, Amen.

Vexatur à dæmone sacrilegus.

Horū liberatur ex voto parentū.

SANCTI

SANCTI ALEXII VIRI DEI VITA, EX SIMEONE METAPHRASTE.

17. Iulij

EVIT vir pius Romæ, nomine Euphemianus, diuis Archadio & Honorio Imperatoribꝰ, Senator magnus: cui tria erant seruorũ millia, qui zonis aureis & vestimentis sericis induebantur. Nullos autem susceperat filios, quoniam vxorẽ habebat sterilem. Optimus hic erat vir. Ternas domì suæ mẽsas instruebat pro viduis, & pupillis, & peregrinis, & pauperibus, & ægrotantibus. Ipse verò hora nona cum monachis peregrinis panem edebat. Et si quando minùs in pauperes benignus & misericors extitisset, prostratus in faciem suam, dicebat: Non sum dignus, qui ambulem in terra Dei mei. Huic erat vxor Aglais nomine, mulier nuelis ac timens Deum, & erga pauperes benigna ac liberalis. Quæ cùm esset sine liberis, Deum orabat, vt sibi filium largiretur, in quo vir eius cõquiesceret, & animum oblectaret. Et recordatus est eius Deus, largitusque est ipsi filium, vt senectutis solatium haberet. Et baptizauerunt eum, imposueruntque illi nomẽ Alexio. Quem, cùm sex esset annorum, Grammaticę rudimẽtis imbuendum, & historiæ Ecclesiasticæ cognitione, atque arte oratoria erudiendum curârunt. Itaque doctissimus euasit.

Euphemiani hospitalitas insignis.

Alexius admouetur literis.

Verùm cùm adoleuisset, Matrimonio, inquit Euphemianus ad coniugem suam, coniũgamus charissimum filium nostrum. At illa prócidit ad pedes eius, Cõfirmet, inquiens, Deus id, quod dixisti. Nuptias celebra dulcissimi filij nostri, vt videam ex eo prolem, & lætetur animus meus: & adhuc egenis & pauperibus auxiliabor. Puellã igitur ei regij sanguinis desponderunt, & coronârunt eos in templo S. Bonifacij, adhibitis venerandis sacerdotibus: totumque diem hilariter vsque ad vesperam transegérunt. Tunc Euphemianus: Ingredere, inquit, fili ad sponsam, & cognosce coniugẽ tuam. Qui in thalamum ingressus, eam in sella sedentem inuénit, annulumque suũ & caput baltei, in velo purpureo inuoluta, ei tradidit: Accipe, inquiens, hæc atque serua: & Deus erit inter me & te, donèc illi placebit. Et in cubiculum suum ingrediens, ex proprijs diuitijs sumpsit: & ad portum descendens, nauem inuénit, in eamq; conscendit, ac Laodiceam peruénit. Cumque è naui egressus esset, agasones reperit, quibus se itineris comitem adiunxit, donec Edessam Mesopotamiæ vrbem, vbì Domini IESV imago seruatur non manufacta, quam ipse dedit Abagaro in vita sua, peruénit. Hìc omnia bona sua vendidit, pauperibusque distribuit. Atque vestimentis vilibus indutus, & in vestibulo templi Dominæ nostræ Dei genitricis manẽs, si qd accipiebat, id egenis senibus nutriendis impẽdebat. Et cùm faciem quidem in medio brachij demissam teneret, cor eius Deo vacabat.

Valedicit sponsæ, & peregrè abit.

Viuit pauper apud Edessam.

Mater autem die, quæ celebratas nuptias cõsecuta est, in cubiculum suum ingressa, fenestram clausit, saccumque strauit ac cinerem, atque ibì iacebat: Non surgam, inquiens, priùs, quàm didicero, quid filio meo vnigenito factum sit. At nurus ad socrũ conuersa: Neq; ego, inquit, à te discedam, & turturem imitabor: quæ solitudinis amãs, quandò maritus eius, quem vnicũ habet, captus est, mœrens eum in conuallibꝰ quęritat. Sic ego forti animo feram & expectabo, dum audiam, quid viro meo, qui pręclaram viuendi rationem elegit, acciderit. Pater autem, cùm post nuptiarũ diem filius non inueniretur, omnes ferè seruos ad eum quærendũ dimisit. Quorum è numero cùm quidam Edessam peruenissent, ei minimè ab ipsis cognito eleemosynam dederunt. Ipse verò & agnouit eos, & gratias egit Deo, qui se dignũ fecisset, vt eleemosynam à seruis suis domesticis acciperet. Serui autem redeuntes, Domino suo nunciauerunt, se filium eius non inuenisse.

Mater & vxor eius eũ deflent.

Accipit eleemosynã à seruis paternis.

At Alexius, cùm decem & septem annos in vestibulo ædis Dominæ nostræ Dei genetricis trãsegisset, Deoque gratus esset, imago ipsius beatæ Virginis sic ædis custodem est allocuta: Introducito huc virum illũ Dei, qui dignus est regno cælorũ: nam oratio eius, sicut incensum, ascendit in conspectu Dei, & spiritus sanctus super eum requiescit. Introductus igitur, cùm celebris omnibus fieret, ipse vt humanam gloriã fugeret, Tarsum Ciliciæ ad sancti Pauli templum ire decreuit, vbì nemini notus foret. Sed naui conscensa, vi tempestatis Romam appulit. Itaque: Viuit, inquit, Domi-

Diuinitùs eius sanctitas declaratur.

nus Deus meus, nõ ero cuiquam grauis: sed domũ patris accedam, cùm sim omnibus ignotus. Cùm igitur patri è magno palatio multis comitantibus redeunti occurrisset, Serue, inquit, Dei, benignitatem exerce in me abiectum & pauperem, domiq; tuæ admitte, vt de micis, quæ cadunt è mensa tua, cum seruis tuis domesticis edam: Et Deus sanctus benedicet temporibus tuis, & si qui tuorũ peregrinantur, eos tibi reddet incolumes. Audita peregrinorum mẽtione Euphemianus, lætus, quòd eiusmodì pauperi factus esset obuiàm, & filij sui vnigeniti recordatus, cõuocatis seruis suis: Quis, inquit, ex vobis huic pauperi vult deseruire, & liber erit omnibus diebus vitæ suæ, atque etiam hæreditatem accipiet è domo mea? Eum in vestibulo domûs cõstituite, vt quotiescunquè ingrediar & egrediar, illum videam. Nulla eũ re mensæ meæ defraudate.

In domo paterna viuit ignotus.

Multa patitur à seruis paternis.

Cùm autem vespera aduenisset, & silentium esset, quidam è seruis eum affligebant, quidam alapis cædebant, alij vellebant capillum: alij sordes in caput eius effundebãt. Ipse verò hæc diaboli opera fieri considerans, omnia patienti & læto animo sustinebat. Quodam autem die cùm Archiepiscopus sacra faceret, & sacrificio diuus Imperator interesset, audita est vox diuinitùs, dicens: Venite, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Quamobrèm timor & admiratio cunctos inuasit. Et ceciderunt in facies suas clamantes: Miserere nostrí, Domine. Secũdò autem audita est vox ex altari, dicens: Quærite virum Dei, & orabit pro Roma, & res prosperè cedet. Die autem parasceue è corpore egredietur. Eo die igitur summo manè cùm omnes in sancti Petri templum conuenissent, vt intelligerẽt, vbinàm vir ille Dei esset, arcanæ vocis monitu dictum est, vt in ædibus Euphemiani virũ Dei conquirerent. Tũ sacratissimus Imperator ad Euphemianum: Tantum, inquit, munus domì habebas, & nobis id nõ significasti?

Matt. 11.

At Dei vir cùm sciret vitæ suæ finem appropinquare: Affer huc, inquit ministro suo, frater chartam & atramentum. Scripsitque totam vitam suam, & arcana, quæ inter se & patrem ac matrem sponsamque suam intercesserant, & quicquid ei dixerat in thalamo, cùm illi dedit annulum aureum, & caput baltei in velo purpureo inuoluta. vt à parentibus agnosceretur. Decreuit igitur diuus Imperator, vt Euphemiani domus peteretur, ibique vir Dei quæreretur. Euphemianus autem seruis suis iussit, vt ad suscipiendum Imperatorem domum ornarent, & scamna sellasque disponerẽt. Sponsa verò stans in solario spectabat, quid sibi vellet ea perturbatio, & quæ dicerentur ac fierẽt. At Alexij minister ad dominam suam: Num, inquit, hic pauper est vir Dei? Magna profectò & præclara signa in ipso perspicio. Quolibet enim Dominico die sancta mysteria suscipit, cibusque eius tenuis, & potus duæ sunt aquę vnciæ. Ad hæc quidam è seruis affligunt eum, nonnulli alapis cædunt, alij vellunt capillos, multi sordes in caput eius effundunt, quæ ille perfert æquo animo.

Moriturus nomen suũ ac vitæ ordinem scripto pandit.

Nota abstinentiam.

Interìm Euphemianus accedens, Alexium, cui neque vox, neque auditus erat, alloquebatur: retectaque eius facie, tanquàm Angeli splendidam vidit. Cumque defunctum esse, & chartã manu continere animaduertisset, conatus est eam tollere, sed non potuit. Itaque veniens ad Imperatorem: Inuentus est, inquit, is, quem pietas vestra conquirit: sed cessit è vita, & chartam manu tenet, quam nobis dimittere non vult. Tunc diuus Imperator lectum in medio secreti cubiculi sterni iubet, in eoque ipsum collocari. Archiepiscopus autem, & diuus Imperator consurgentes, ceciderunt in facies suas, atque dixerunt: Da nobis chartam, vt videamus, qui sis, & quid sibi velint ea, quæ in charta conscripta sunt. Et confestìm chartam ipsis tradidit, quam Aëtio sacrosanctæ Ecclesiæ Cancellario legendam dederunt. Dum autem legeretur, magnum est silentium consecutum. Sed cùm ad eum locum peruentum esset, vbì de parentibus, deque sponsa fiebat mentio, & quemadmodùm ipsi annulum aureum, & baltei caput in velo purpureo conuoluta tradidisset, tunc Euphemianus excitatus canos diuellere, & cursu ad venerabile corpus contendere, atque illud complecti, & magna cum affectione osculari, ac dicere: Heu me miserum, domine mi, cur sic mecum egisti? Cur hanc animo meo afflictionem inussisti? Cur mihi te, cùm in paterna domo esses, meq; tristem ac mœstum cerneres, non aperuisti?

Post obitũ agnoscitur à suis.

Mater autem tanquàm leæna è viuario ruens, scissis vestibus, cælum obliquis oculis suspiciebat, & turbam precabatur, vt sibi locum daret. Date mihi, ô viri, dicebat, vt spem meam adspiciam. Date mihi locum, ô viri, vt membra contingam mea. Date mihi locum, ô viri, vt vnigenitum meum amplectar. Et accurrens, proiecit se super precioſum corpus filij sui, & amanter illud osculabatur, Hei mihi, inquiens, domi

ne

ne mi, cur nobis ità fecisti, vt affligeres animam nostrã? Videbas nos in patria domo dolentes, & te nobis non patefecisti? Hei mihi, quid faciam? Quò circunspiciam?. Sponsa verò lugubri veste induta, currens prócidit super venerandum sponsi sui corpus: Hei mihi, inquiẽs, mi turtur solitudinis amãs tot annos propter te vixi solitaria, & hodiè vidua relinquor, nec habeo ampliùs, quem morer, quem expectem. Porrò Archiepiscopus & Imperator iussérunt, lectum circungestari: sed populus ità premebat, vt moueri nõ posset. Tunc iussit augustissimus Imperator, vt aurum argentumq; proijceretur, quò populus ad colligendam pecuniam diuerteret. Verum nemo fuit, qui aurum curaret: sed omnes ad venerandas reliquias concurrebant. Si quis enim eas tantùm adspiciebat, ab omni malo liberabatur. Surdi audiebant, muti loquebantur, mundabantur leprosi, dæmones fugabantur.

Nota solò reliquiarũ eius conspectu tot edira miracula.

Sacras igitur reliquias in sancti Petri templum gestârunt, vbi diebus septem ei iusta, parentibus & sponsa præsentibus, celebrârunt. Imperator autem arcam è marmore & smaragdo faciendam curauit, in eaque corpus sanctissimum posuit XVI. Cal. Aprilis, Archadio & Honorio Imperatoribus, Innocentio autem primo Põtifice. Porrò ex arca ipsius oleum suauissimum emanauit, ex quo si quis accipiebat, quicquid postulabat, obtinebat à Deo: Cui gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS ATHENOGENIS, EX SIMEONE METAPHRASTE.

TEMPORE Diocletiani Imperatoris magna erat insania aduersùs Christianos, adeò vt venirent in periculum, qui cunque ex Deo piè viuebant. Conturbabatur itaque vniuersus orbis terrarum, sæua dominante insania. Plurimique ex propinquis etiam se inuicèm tradebãt ad mortẽ, pater filium, frater fratrem, amici amicos, propter metũ Imperatoris. Ingressus est autem quidam Præses in ciuitatem Sebasteam, nomine Philomarchus, qui iussit canere tibicines, & cymbala pulsari ante ipsũ, & sacerdotes idolorum gestantes coronas peragere sacrificia. Pro tribunali autem sedens, dixit per præconem: Audite ciues, & quicunque estis insignes, edictum Imperatoris, & accedentes sacrificate dijs. Clamauit autem vniuersa populi multitudo, dicens: Christiani sumus, nec idolis sacrificamus. Et Tyrannus multam turbam supplicio affectam sustulit de medio. Sancti verò propter Christum passi martyrium, acceperunt brauium supernæ vocationis.

Iulij 17.

Etiam propinqui inuicem se produnt.

Apud Sebasteam multi Christiani cædũtur.

Accedẽs autem ad Præsidem quidam Cornicularius, nomine Nicolaus, dixit: Domine Præses, est vir quidam nomine Athenogenes, qui est Chorepiscopus, & in errorem inducit propemodùm vniuersum orbem terræ. Pedachthone autem habitat in monasterio. Cùm hoc autem audijsset Præses, misit milites, qui eum comprehenderent. Qui cùm venissent, in monasterium, & iustum illum non inuenissent, apprehẽsos eius discipulos duxerunt Sebasteam. Videns verò eos Præses, iussit abduci in custodiam, & diligenter custodiri. Dixit autem militibus: Eorum quoquè Ducem mihi venemini. Ipsis verò circunspicientibus, an sanctum inuenirent alicubì, aduenies sanctus Dei in monasterium, non inuentis fratribus, it in oratorium. Flens autem dicebat ei, quæ illic stabat, Cruci: Vbì sunt fratres, quos tibi commendaui? Quis consuetas preces Deo mecum emittet? Vbì sunt pulchri rami oleæ? Nihil scio, cur hoc mihi factum sit. Erat autẽ sanctus animi anxius. Deambulante verò ipso in ambulacro, occurrit ei cerua, quam pauloantè aluërat, & accurrẽs osculabatur iusti manus. Accedens autem quispiam dixit ei: Vbì eras, domine, qúãdò tui capti sunt discipuli? Præses enim missis militibus iussit ipsos abduci in ciuitatẽ Sebasteam, vt subeant martyriũ.

Crucis effigies, apud veteres.

Cùm autem audijsset sanctus, affectus est lætitia. Suspiciens verò in cælum, cœpit dicere: Ago tibi gratias, Domine Iesu Christe, quòd generosos tuos ramos vocâsti ad regnum cæleste. Conuersusque sanctus, benedixit ceruæ, eaq; Deo commẽdata, profectus est in Sebasteam ciuitatem ad fratres suos. Cùm accessisset autem sanctus, estitit ex aduerso Prætorij, cœpitque dicere: Cur meam diripuisti ecclesiam, Tyranne? Videat Deus, in quibusnam versetur malis, & suam iram in te aggrauet. Statim verò fuit Sanctus accersitus ad Præsidem, eique dictum est: Eccè adest, qui quæritur, Athenogenes,

Athenogenis cõstãtia

nogenes,& multùm queritur de veſtra claritate. Statìm autem iuſſit Præſes ſanctum conijci in cuſtodiam, vbì etiam erant eius fratres incluſi propter Deũ. Cùm eos autem vidiſſet ſanctus, valdè eſt lætatus, & dixit eis: Pax vobis impleatur, & Dei gratia ſit vobiſcùm, filioli mei: Quoniam Deo grati effecti eſtis, ipſe vos vocauit ad cæleſte prandium. Eſtote ergò viri fortes, & nè extimeſcatis minas tyranni. Dei enim gratia cràs conſummabimini, & eritis cum Angelis choros ducentes in paradiſo, perpetuò exultantes, & aſſiduè Dominum cæleſtem glorificantes.

Includitur in cuſtodia

Confortat ſuos diſcipulos.

Sequenti autem die ſedens tyrannus in tribunali, iuſſit ad ſe adduci ſanctum Athenogenem, & decem eius diſcipulos, & dicit eis: Sacrificate dijs ex edicto Imperatoris. Sin autem non paruëritis, cogetis me vos varijs tormentis affectos de medio tollere, vt eos, qui ante vos perſtiterunt in hac mala opinione, & mali malè periêrunt. Reſpondens verò ſanctus Athenogenes, dixit Tyranno: Quos tu quidem dixiſti perijſſe, non periêrunt, ſed ſunt in cælo, choros ducetes cũ Angelis. Præſes dixit: Nè mihi laborum moleſtiam exhibeas Athenogenes, ſed breuiter cum tuo conuentu mihi crede, & dijs ſacrifica, nè malè pereatis. Reſpondens autem ſanctus Athenogenes, dixit Tyranno: Canis inique & impudentiſſime, non terres nos tuis minis. Fac quod voluëris. Parati enim ſumus omnia pati propter Chriſtum. Tunc iratus Præſes, iuſſit decem huius ſancti ſuſpenſos cædi diſcipulos. Sancti autem dicebant, cùm torquerentur: Nos ad flagella ſumus parati propter Chriſtũ immortalẽ. Non te negamus, Domine. Cum autem magìs magisq; vidiſſet Tyrannus conſtantẽ & immutabilẽ, & quæ nulla mouebatur pœnitentia, tolerantiã, iuſſit eos enſi ſubijci. Conſummatiq; ſunt ſancti in bona confeſſione, & gloriosè venerunt in paradiſum.

Decẽ eius diſcipuli flagellantur,

Decollãtur

Accerſito autẽ ſancto Athenogene, ei dixit Tyrannus: Vbì eſt Chriſtus tuus, quem dicis Deum? Cur non tuos diſcipulos liberauit è meis manibus? Iuſſit verò illũ quoque ligno pendentem cædi. Pendens autem ſanctus, dicebat: Gloria tibi Deus, quòd me dignum cenſueris, qui pro tuo torquerer nomine. Dicit autem Præſes: Cur non te quoq; eripit Deus tuꝰ è meis manibus? Martyr verò dixit: Et me liberat, & me liberabit, ô inique, ab improbo tuo artificio. Iuſſit autẽ Præſes eum de ligno deponi, atque in verberari in cauernis laterũ. Sãctus verò Chriſti athleta cùm grauiter torqueretur, dicebat: In te, Domine, ſperaui: ſaluum me fac in tua miſericordia. Facta eſt autem vox Dei ad eum, dicens: Confide, elecꝛe mi, & noli timere. Ego enim ſum Dominus Deus tuus, qui te cuſtodio. Quicunq; autẽ hanc vocem audiêrunt, contremuerunt. Qui verò eum torquebãt lictores, obtorpuerunt, non valẽtes moueri. Philippus autem aſſeſſor Principis, dixit: Nõ dixi tibi, Præſes, eos eſſe magos? Hunc quoque à nobis citò tolle de medio. Tunc iuſſit Præſes eum quo que enſi ſubijci. Sanctus autem Martyr rogauit Præſidem, dicens: Rogo te, ô Præſes, iube me abduci in monaſterium, & illic conſummari. Præſes autem iuſſit ſic fieri.

Athenogenes cædi-tur.

Diuinitùs confirmatur.

Gladio p-cuti iubetur.

Cùm verò ducꝛetur ſanctus, prompto & alacri animo ſic canebat: Deus vltiõum Dominus, Deus vltionum liberè egit. Poſtquàm autem appropinquauit monaſterio, occurrit ei cerua, & adorauit ad eius pedes. Dixit verò ei ſanctus: Priuata es fratribus: eccè priuaris eo quoquè, qui te aluit. Concedat Deus omnium ſeculorum, vt neque tu, neque ſemen tuum veniatis in poteſtatem venatorum: ſed ſit ſemen tuum ferens genus ſuum in memoriam noſtram, vt id conſummetur ad Dei gloriam. Flens verò cerua, cecidit ad eius pedes. Cùm eam autem ſignâſſet ſanctus martyr, dixit ei: Vade in pace. Cùm verò appropinquâſſet monaſterio, orauit dicens: Domine Deus meus, ſuſcipe in pace animam meam, & dignare me eſſe cum meis fratribus in omnia ſecula, vt glorificemus ſanctum nomen tuum. Da autem Domine Deus meꝰ ei, qui noſtram peragent cõmemorationem, perpetuã tuam benedictionem: & omnibus, qui te inuocabunt propter me, Domine, da gratiam: & ſiue in caſu inuenti fuerint, ſiue in magna neceſſitate, ſiue in terribili iudicio, aut in malis ſomnijs, & inuocauerint nomen ſanctum tuum in nomine famuli tui, præbe eis Domine tuam miſericordiam, & imple eorum petitiones. Eo autem orante, fit vox Dei ad eum, dicens, Gaudeas mi athleta Athenogenes, mi elecꝛe: hodiè mecum eris in paradiſo cum tuis diſcipulis. De gratia verò, quam à me petijſti, eccè dedi tibi tuas petitiones. Quicunq; me inuocauerit per nomen tuum, & in qua domo lecta fuerit tuî cõmemoratio, liberabitur ab omni afflictione & neceſſitate, & eius peccatorũ inducã obliuionem. Vos autem, elecꝛi mei, eritis defenſores omnium viduarum, orphanorum nutrimentum, hoſpitum refugium, prouiſio pauperum, medici ægrotorum, fuga-

Pſal. 93.

Orat pro ſuî memoriam habiturus.

fugatores malorũ ſpirituum. Cùm verò ad eum facta eſſet vox Domini, enſe fuit percuſſus ſanctus Athenogenes: Et ſic ſuum ſpiritum tradidit in multa pace. Plectitur capite.

Paſſi ſunt autem hi ſancti martyrium in Sebaſtea, tempore Diocletiani Imperatoris. Depoſiti verò fuerunt in Pedachthone. Peragitur autem memoria ſancti Athenogenis, & eorum, qui fuerunt cum ipſo, Martyrum, menſis Iulij xvij. iuxta Romanorum ſupputationem. Cerua autem accedit in memoria ſanctorum martyrum, offerens Deo donum hinnulum. Et cùm legitur ſanctum Euangelium, eum offert videntibus omnibus, oratque ſua flectens genua, & relicto ſuo hinnulo, abit in pace in locũ ſuum. Conſumitur verò hinnulus in gloriam Dei & in honorem ſanctorum martyrum. Decertârũt autem ij ſancti imperante Diocletiano, in nos autem regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen. Inſigne miraculum.

VITA S. PHILASTRII EPISCOPI BRIXIENSIS, PER S. GAVDENTIVM EIVS SVCCESSOREM *conſcripta. Habetur in libro vetuſto ſacrarij eccleſiæ Brixienſis, eſtque ſermo habitus in anniuerſario die ſolennitatis illius.*

CHARISSIMI, nos hodiè memores promiſſionũ Chriſti, honorẽ debitũ beato patri noſtro Philaſtrio tãquàm verè viuenti deferimus. Eſt enim Patriarcharum filius & ſocius in fide, & æmulator conuerſationis: quorum ſynceritati ſimilimus, æqualem Chriſtum viuere Deo pronunciat, incredulitatem Sadducæorum valida perſcriptione refellens, dum dicit illũ, qui nũcupatur Deus Abrahæ & Iſaac & Iacob, non eſſe Deum mortuorum, ſed viuorum. Omnes, enim, inquit, illi viuunt. Et certè ſcriptura diuina mortuos aſſerit eos fuiſſe in Chriſto, iuxta conditionem carnis, quanuis in ſenecta bona prædixerat eſſe ſepultos, ſicut extantia demonſtrant ſepulcra. IVLII 18. Matth. 22.

Quod igitur beato Petro licuit audenter dicere de patriarcha Dauid, quia mortuus fuerit & ſepultus, cùm ſciret eum prophetica fide vitam præſumpſiſſe poſt mortem. quippè dixerat: Viuet anima mea, & laudabit te, & cætera huiuſmodi: Liceat & nobis audẽter dicere ad vos de filio Patriarchæ legitimo, ſummoque ſacerdote Philaſtrio, quoniam mortuus quidem eſt & ſepultus, & ſepulcrum eius eſt apud nos: ſed vita eius in Chriſto eſt apud Deum. Itaque cùm Chriſtus apparuerit vita noſtra, tunc & iſte cum ipſo apparebit in gloria. Legitimum verò eum eſſe filium beatiſſimi Abrahæ, fidei atque operum teſtantur exempla. Credens enim Deo fide pleniſſima, exijt & ipſe de terra ſua, & de cognatione ſua & de domo patris ſui: & ſequebatur verbum Dei, ab omnibus ſeculi impedimentis exutus. Ac propterea cito aſſequi meruit, quod ſequi ſtuduit expeditus. Act. 2. Pſal. 115. Coloſſ. 3. Relinquit omnia S. Philaſtrius.

Exercens nanque continentiam ſingularem, peruigil in ſcripturis ſanctis, Dei ſapientiam concupiuit, portionem ſuam Chriſtum reputans Dominum: in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ cæleſtis abſconditi. Quibus cùm repleuiſſet deſiderium ſuum deſideriorum cæleſtium vir, & per impoſitionem manûs presbyterij, diſpenſator fuiſſet diuini ſermonis electus, negligere gratiam Dei omninò paſſus non eſt. Sed circumiens vniuerſum penè ambitum Romani orbis, Dominicum prædicauit verbum, Pauli Apoſtoli idoneus imitator exiſtens. Sancto enim ſpiritu plenus, non ſolùm contra Gentiles atque Iudæos, verum etiam contra hæreſes omnes, & maximè contra furentem eo tempore Arrianam perfidiam, tanto fidei vigore pugnauit, vt etiam verberibus ſubderetur, & in corpore ſuo ſtigmata Domini noſtri Ieſu Chriſti portaret. Nam & in Mediolanenſi vrbe idoneus olìm cuſtos Dominici gregis fuit, Arriano repugnans Auxentio, priuſquàm beatus eligeretur Ambroſius. Romę etiam non exiguo tempore moratus, multos & publica & priuata diſputatione lucratus in fide eſt. Sed neque per vicos & caſtella diuerſarum præteriens regionum, prædicare verbum Dei vnquàm deſtitit fidelis Chriſti diſcipulus. Coloſſ. 2. Arrianos acriter oppugnat, & ab illis verberatur.

Poſt

Venit Brixiam. Post illos itaque circuitus animarum plurium salutares, Brixia eum rudis quondàm, sed cupida doctrinæ, promeruit. Scientiæ quidem spiritalis ignara, studio tamē discendi laudabilis. Excidit cōtinuò imis ab stirpibus horrentem syluis diuersi erroris bonus agricola, & aratro doctrinæ pronus incumbens, inuertit crudam totis viribus terram, squallentemque humum sulcis assiduis in noualia fœcunda conuertit, affatim semina vitalium mandatorum gremio eius insinuans.

Psal. 103. Plantauit quoquè vineam, cuius lætaretur ex fructu: quoniam vinum lætificat cor hominis. Oleas etiam pacis agrestibus indidit oleastris, & asperitati pomorum syluestrium, germina pinguedinis ac suauitatis inseruit, vt haberet Apostolicus vir aliquem & in vobis fructum, sicut & in cæteris gentibus. Et iste quidem consummati operis nunc apud Deum fructibus gratulatur. nam dignus est operarius mercede sua: & laborantem agricolam oportet primò de fructibus sumere. Ego autem minima eius pars, omnibus votis exopto, vt agrum, benè à patre cēsitum, & non satis idonea successione susceptum, quoquomodò tueri præualeam. Zelum fidei eius, & magnitudinem laborum pauloantè perstrinximus.

Luc. 10. 2. Tit. 2.

Virtutes eius. Iam reminiscamur, charissimi, vehemens ille ardor animi, quantam possederit in sanctis moribus lenitatem: Illa celsitudo scientiæ, quāta fuerit humilitate sublimis: Illa cælestium rerum peritia, quàm fuerit ignara terrestrium. Erat enim humanę gloriæ nescius, & acer diuini honoris exactor: non quærens quæ sua essent, sed quæ Iesu Christi. Amicitias seculi & officia mundana contemnens, seruitio Dei iugiter adhærens, inter humana colloquia iugiter occupatus: nimirùm ibi cor eius erat, vbi thesaurus. Illud etiam quale est, quòd cùm operosa quæq; huius seculi ac preciosa despiceret, vilium rerum pauperrimos venditores misericordi ambitione profusus emptor augebat? Parùm scilicet computans, quod professus egentibus largiretur. Erat idem sanctus ira breuis, indulgentia facilis, patientia supremus, humanitate deuincens. In corripiendo districtus, in relaxando absolutus, liber in agendo. Omni ætati & conditioni & sexui stupenda benignitate communis, ac tum humilibus quibuscunque coniunctior. Ipse quoq; in illo habitu vestium, tota erat vilitate mundissimus. Gratus sine industria, contemptibilis sine fuco, & planè qui ipso nil curante, mentis eius panderet puritatem.

Phil. 2. Matth. 6.

Festus dies S. Philastrij. Pauca hæc de virtutibus hominis Dei breuissimo sermōe memoraui, nè dies iste, quo ad superna migrauit beatus Philastrius patronus noster, cuius hodiè festa celebramus, tristi silentio inglorius præteriret. Nam cùm multa meritorum eius præconia, quatuordecim iam per annos solennitatis huius cultum renouans, auditui vestro intulerim, plura quæ prædicari adhuc possunt, intacta perspicio. Quintodecimo autem Kalendarum Augustarum exuit hominem & migrauit ad eum, quem dilexit. Tam digni igitur memoriam sacerdotis debito affectu veneremur, vt ipsius quoquè suffragio bona, quæ poscimus, faciliùs impetremus: Largiente Dei filio sempiterno, cui est omnis honor, virtus & gloria, cum patre & spiritusancto in omnia secula seculorum, Amen.

Obitus eius.

ITEM DE EODEM BEATO PHILASTRIO PER BEATVM RAMPERTVM QVADRAGESIMVM EPIscopum Brixiensem.

Est Tractatus de translatione S. Philastrij, extatque in sacrario Brixiensi, in peruetusto MS. codice. capitula margini adiecimus.

Cap. 1. Altaria antiquitus in honorem sanctorum dedicata. TRiginta Brixiēses sunt Episcopi, quos meminim⁹, qui in altari nomini beati Philastrij dicato, & super caput eiusdem posito, preces Missarum celebrauerunt, & diem transitûs eius venerātes, ab omni terreno opere Brixiensem populum abstinere iubētes, reuerenter honorauerunt. Hi sunt, tertius ab eo & secundus à Gaudentio Paulus, deindè Theophilus, & Syluinus, & Gaudiosus, Optatian⁹ & Vigilius, & Ticianus, Paulus, Cyprianus, Herculanus, Honorius, Rusticianus, & Dominator. Itemq; Paulus, Paterius, Anastasius, & Dominicus, Felix, & Deusdedit: Item Gaudiosus iterùm, Rustician⁹, Apollinaris, Andreas, & Theodald⁹, Vitalis & Benedictus, Ansoaldus, Cunipertus, Amfridus & Petrus, venerabilis memoriæ Episcopi: Quorum ordine & meritis nouissimus ego Rampertus indignus

Episcopus

Episcopus Brixiensis sanctæ Ecclesiæ, dum officij assiduitas, & abundantia luminaria in eo venerabili loco non essent, quo beatissimæ memoriæ Pilastrij corpus iacebat, non de meis pauxillis præsumens meritis, sed in Dei seruitio, tanto patri honorabiliori famulatu seruire cupiens, consultis vniuersis sacerdotibus meis, ieiunijs & orationibus interuenientibus, anno Dominicæ incarnationis octingentesimo trigesimo octauo, indictione prima, sexto Idus Aprilis, nō sine timore fodiēdo, eis iunctis sacerdotibus, de quorū vita credulus eram, venerandū corpus reperiēs, maximo cum timore, vtputà tam venerabilem glebam tam immeritus contingens, eleuaui, collocās in feretri locello. Deindè quinto Idus Aprilis, congregato Clero, stipantibus vtriusque sexûs immodicis cateruis, maximi cum horrore timoris, summaque reuerentia, idem corpus transtulimus in matrem ecclesiam Hyemalem nostram Brixiēsem, penes altare sanctæ Dei genetricis Mariæ, vbi præscriptorum Pontificum erat sedes. Et hoc diuina prouidente gratia, non sine miraculo (vt instantia produnt exempla) gestum à nobis est.

En quanta reuerentia apud priscos erga sacras reliquias.

Vbi quarto Idus Maij, coadunata Ecclesia, officijs & ieiunijs cum orationibus precuntibus, maxima cum deuotione, in marmoreo recondentes antro, sepeliuimus: vt vbi modò pontificum sedes aderat, ibi tanti patris & Pontificis iaceret corpus: quô sedes honore, & populus deuotione, & Clerus suffragio, eiusdem meritis interuenientibus, Christo in omnibus fauente potiretur. Speramus enim sanctorum meritis nos omnium foueri, & maximè eorum, quorum amplectimur corpora, quorumque vel natiuitas, vel habitatio fuit cum patribus nostris. Eorum quippe vel dogmate instruimur, vel exemplo martyrum corroboramur, Quanuis enim homines, quorum nobis vita vel passio cognita est, dum viuerent in hac ærumnosa procelloſi fluctuatione pelagi, præ omnibus nostrates imbuerint sanctis dogmatibus, mirificisq; exemplis, eosq; suis suffragantibus iugibus precibus tutati sint, supernam implorando clementiam, tamen eosdem defunctos pro nobis non minùs speramus, eorum intercedentibus meritis, nostros esse sub diuinæ pietatis protectione patronos.

Cap. 2.

Fouemur Sanctorum meritis.

Quanuis igitur certum sit, diuinorum præsentia exempla miraculorum, superna radiâsse prouidentia in nostri venerabilis papæ translatione, eorum tamen scriptionis necessitate, nostra plebs eget. Hæc etenim passim affatimque euadens, ægri vulgi turba vndiquè conueniens, & percepta sanitate rediens, mille prædicat vocibus. Hęc vicinorum villæ locorum, quarum infirmi varios secretosque habentes languores, inter tantam multitudinem venerabile corpus adeuntes, procurante Dei misericordia, meritis quoquè eiusdem sancti promerentibus, eorumq; fide suffragante, de suis inualetudinibus conualescentes rediêrunt, fama nobis renunciante, eis supernum narrant miraculum, qui eorum pridiè nouerant infirmitates, & tot testes miraculorum DEI existunt, qui priùs nouerant ægros, nisi ægrotantium titubans fides officiat. Sed quia suorum testium, & nostrûm generaliter debitus imminet obitus, pro futurorum hominum ignorantia, quorum fidei affectionem erga nostri patris obsequia studiosam futuram esse speramus, atque audire ardentissimam, non solùm lineæ fama generationisque narrante, sed etiam scriptura à nobis, quibus Deus hoc videre concessit, promulgata testante, saltem pauca de pluribus miraculis, quæ Christus misericorditer gessit, confluentibus cateruis ad feretrum beati Philastrij confessoris, amatoris & prædicatoris sui, veracitur & compendiosè scribere optimum credimus.

Cap. 3.

Deus operatur miracula per sanctos, vt verā fidē in nobis confirmet.

Cùm igitur, vt à nobis prædictum est, plurimis vtriusq; sexûs instructi phalangib⁹, priùs sanctificato Clero, sacrisq; vestibus induto, effosso clandestino antro, quod fermè centum lustris beatissimum habens occuluit corpus, attoniti super reuelatione, sanctissimum charissimumq; thesaurum, in sacerdotum humeros reuerenter detulissemus, ad domū sanctæ ac semper Virginis Mariæ summa cum deuotione peruenimus. Clero verò necdùm ad eius venerabilem aram pertingente, iam primis de populo sacras valuas aulæ tenentibus, sacerdotibus quoquè, qui obsequium vehiculi circa feretrum succidui famulantes præbebant, infra templi limina septimo fermè gressu fortuitù subsistentibus, eo præcipuè voto, quô veniens deuotus populus transiret sub feretrum, postmodùm nec de loco, quo steterant, vadere queuntibus, territa plebe & ingeminatè Domine miserere, clamitante, incredibilis ineffabilisque sonitus cælitùs increpuit. Cuius sonitûs tot testes sumus, quotquot tunc illic fuimus. Quo momento fragore sonitûs exterrita quædam mulier, habens aridam dexteram,

Cap. 4.

Ingens sonus diuinitùs auditur.

Creberrimum apud maiores nostros, Crucem se consignare.

dexteram, & ità rigidam & deorsùm defluxam, vt foret inualida cõtingere os aut pectus suum, ilicò extendens eam, signum Crucis Christi fronti notauit sub nomine Trinitatis summæ, ipsi gratias agens, qui est benedictus in secula, qui est mirabilis in sanctis suis. O quàm mirabiliter gessit, introëunte sancti sui corpore in ecclesiam, benedictus Deus. Etenim hîc septimus Episcopus Brixiensem Ecclesiam Christo tunc prædicando congregans, sanctum dogma custodiuit, & arescentem dexteram fidei Catholicæ Ecclesiæ, pullulãte siniſtra Arrianæ perfidiæ vbique; quantũ potuit, reformare mirificè studuit. Nunc verò circiter septem introëuntium sacerdotum corpus eius portantium, in Ecclesia reformauit, pariterque Christianæ mulieris aridam dexteram.

Cap. 5.

Sed priùs introëuntibus nobis Brixiam, & iam partem aliquam ciuitatis eũdo tenentibus, in subiectu sumpti feretri laudibus Altitonãtis aëra pulsando, inter eos infirmos, qui producebantur, quatenùs imitatores Apostolorum transeunte loculo, vel vmbra eius obumbraret quẽquam eorum, est euecta quædam triennis languida, quam bilis tabo sic madefecerat, vt in lectuli sui iacẽs strato, nõ se posset aliquo modo in alterum vertere latus, neque cũ vna vectrice quomodolibèt, nisi grauiter tantùm, poni. Quæ dum sensisset obumbratione feretri quãdam auram suæ saluti salubrem, cœpit vectricibus innuere, easq; exposcere consulens, vtì illò eam portarent, quò sanctum deducebatur corpus, cuius consultus ad nos illatis petitionibus annuentes, præbuimus assensum. Deportata itaq; prope feretrum, iacuit in basilica sanctæ Dei genitricis perennis Virginis Mariæ, vbi beatissimi corporis deposueramus feretrum. Et dum quotidiè sese meliùs habere profiteretur, omnipotenti grates referens, eumq; exorans, vt sancti eius interuenientibus meritis, sibi tribueret restaurationem sanitatis: die sexto conualescẽs erexit sese, & accepto baculo, cœpit huc & illuc templi ambitûs testudinẽ perambulare, non egens solito comitis vectricisq; suffragio. Et deincèps iugiter in melius restaurata, sospitatis suæ gliscens, sine comitis sustentatione & sine quolibet vectricis iuuamine domum redijt. O mirabilis laudabilisq; medicina Dei, qui in principio cuncta simul creata materie, per sex dies in propriũ vniuscuiusq; formæ produxit opus, sextoq; die ad imaginẽ suam formauit hominẽ, cuius filiam languidam, quam potuit modò in ictu oculi saluam facere, disposuit arcano suo arbitrio, paulatim membrorum reformatione recreando vigorẽ, prope corpus idonei testis sui, patris nostri Philastrij iacentem, die sexto aduentûs eius, ad pristinum reuocare statum salutis. Quod medici per triennium arte sua cauti facere nequiẽrunt, hoc perfecit omnipotens Trinitas, quam intemeratam vbiquè prædicauit Philastrius: Pro cuius fidei ardore ab Arrianis flagris, corpori suo in flagellando manentia stigmata notata sunt. Quorum vulnera nunc Dei prouidentia conficiũt medicinam salubrem salutemq; cupientibus necessariam.

Curatur ad eius feretrũ paralytica.

Gen. 1.

Philastrius ab Arrianis flagellatus.

Cap. 6.

Post illam beatissimi patris nostri glebæ repertionem delationemq;, custodibus in excubando ergà venerandi pignoris loculum deputatis, turba languentium immodica conueniebat, superni numinis præstolans afflationem. Dum quadam die Dominica absque arbitrio quidam de subiectis custodum inter iacentia languentium corpora transiret, & iuxta altare puellam paruulã iacentem cerneret, & nescius languoris eius, vt surgeret imperauit, ilicò surrexit, vna manu aram tenens, altera patri gaudendo innuens, vulgari voce aiebat: Atta, Atta, da mihi fustem, vt ambulem. Viso pater miraculo, non acquiescens precibus filiæ, sed palmis in cælum expansis, voce qua poterat, subitò, licèt procaciter, tamen omnipotenti gratias ingeminans, aiebat: Domine tibi gratias, Domine tibi gratias. Qua voce territi custodes, cucurrerunt ad eum, inquirentes causas gratiarũ actionum. Qui testans respondit: Hæc puella, quam altare tenere videtis, mea est filia, septem annos à natiuitate habẽs, quæ nũquàm, nisi modò, super pedes constitit suos, & insupèr quærit à me fustem, vt pergat. Tum vnus de circunstantibus currens, reperto baculo, dedit gaudẽti puellæ, & cœpit circa aram deambulare. Quam nos eadem hora ad orãdum in ecclesia conuenientes, deambulantem circa aram vidimus. Et deincèps in melius proficiscens cœpit puella cum baculi sustentatione huc & illuc insolitum gradatìm suum tentare gressum, nobis cũctaq; plebe misericordi Deo gratias agentibus, qui nõ solùm anima, sed etiam corpore sanat sperantes in se. Eugè incompræhensibilis & immensus, qualiter inter plura, quæ compræhẽdi possunt miracula, istud est mẽsus miraculum sua dispositione, plenus septiformi spiritusancto, diuidens singulis prout vult? Qui dedit Philastrio

Puella septennis quę nunquàm ambulauerat, sanatur.

spiri

spiritum scientiæ prædicandi, concessit & huic puellæ septem annos habenti, & iuxta corpus prædicatoris sui iacenti, restaurationem compagum pedum atque crurium & feminum eo die, cui ipse sua resurrectione nomen indixit. Et vt detur intelligi, superna id fieri gratia, primò manum cælo extendit debitam: deindè quasi descēdens, totum corpus: post hæc, pedum sanat iuncturas. Et notandū quòd pedes puellæ, manusque curauerit iuuenculæ. Quid aliud, nisi quòd ipse hoc mirabiliter egit, qui mirabiliter fecit hominem, mirabiliùs redemit? Qui dedit humanæ naturæ in puerilibus annis gressum, & iuuenilibus exercitium operis, ipse puellæ reformat gressum, & iuuenculæ manum aridam restaurauit. 2. Cor. 12.

Velutì etenim in edito sermone à Præsule Gaudentio, vitæ scilicet beatissimi Philastrij Pontificis, legitur fuisse eum omni ætati & conditioni & sexui stupenda benignitate communem, immò humilibus coniūctiorem quibusque: ita nunc omnibus languentium ætatibus (meritis suis suffragantibus, Christo mediante) profuit & sexibus. Nam inter languentium iacentes cuneos deductus est à genitore suo ità colobus puer, vt sine vectore suo nequiret consistere aut ambulare, & dum fide parentis & sua comitatus, iuxta feretrum beatissimi Philastrij frequētans, diuinæ misericordiæ præstolaretur opitulationem, cœperunt neruorum habenæ & fibrarum hiatus, feminis crurisque sui Domino restaurante, reformari, vsque dum conualescens super pedes constitisset suos, & solus suū tentaret paulatìm, opitulante diuino suffragio, gressum insolitū, ità vt aulæ mœnia sine cuiuslibet iuuamine, grates opifici suo referens, peragraret. Tum vnus presbyter noster, quem custodibus præposueramus, accersito genitori suo inquit: Fili, nè mentiaris, sed confitere nobis veritatem causæ languoris huius pueri, tui filij, vtrùm à natiuitate, an posteà femur aruit suum? Qui Deum testans, eique grates cum lachrymis gaudendo referens, confitebatur: Hic filius meus solito humanæ naturæ more in infantia sua à Deo recepit gressum, quo vsus est per aliquot annos. Sed cùm quodā die propria animalia foràs de domo mea truderem, cœpit, me nolente, causa mei amoris hic post me currere. Quo cursu accidit ei dolor summitatis femoris, & post paulum in poplitem & crus defluens, sic effectus est colobus, vt iam per biennium nullatenùs vadere quiret, nisi modò interuenientibus meritis (quod firmiter credo) domini sancti Philastrij, Dei misericordia nobis miserante. Quàm bonus Israel Deus his qui recto sunt corde: cuius congressu eius feminis cōpago emarcuit, & suî prosapia claudicauit, aduentu tenùs filij Dei. Sed qui per semetipsum & missos suos colobam Israeliticam plebem reformauit, quæ à recto tramite deuians claudicauerat, is ad reformationem fidei nostræ, meritis beatissimi Philastrij, colobum puerum erigens, piè sanitatem afferendo reformauit. Iacob enim omni tempore vitæ suæ claudicauerat, quoniam genus eius in præceptis legalibus secundùm literam, quæ occídit, non secundùm spiritum, qui viuificat, viuendo, colobum vsque ad perfectionem Euangelicæ gratiæ mansit. Puer autem iste originalibus per baptisma exutus sceleribus, sub gratia doctrinæ Euangelicæ degens, eo tempore, quo ad lachrymas cum parētibus ibat ad frequentatā ecclesiam, circa sanctissimum feretrum venit, & fide comitante, cooperantibus meritis præfati vatis, diuina medente misericordia, habetur incolumis. Cap. 7. λοχεβὸς mutilus. Claudo gressus reformatur. Psal. 82. Gen. 32. 2. Cor. 3.

Sed cùm pluribus diuinitùs passìm circa venerabilē redolentibus vrnam miraculis, reminiscendo nonnulla recolamus, & difficillimum sit omnia nostro cōprehendere stylo, saltem quoquomodò, velutì in marginibus pelagi sarculo pauxilli ingenioli collatis lapillis aggerē aggregando, scropea forma riuulum, quem prata bibere optemus, educere libet & id notare, quatenùs diuersa in eo facta mirabiliter æterni coruscauerint opificis. Collatum igitur inter cætera est (vt ità dixerim) notissimum nostratis adolescentis cadauer, ac inter capedinem reclinatum, carentis equidem, excepto gustu, humani corporis sensibus, soliti scilicet iacere in lecto bigis imposito, parentibus semiuiuo aurigæ famulatu vtentibus, & animalium suffragantium in iter agendo. Non solùm eo ardore, quô alimoniam peterent, sed magìs, vt id nato meritis sanctorum omnipotentis gratia eueniret, quod contigit ei, qui ab introëuntibus in templum gratia orationis beatissimis Petro Apostolorum principe & Iohanne, eleemosynam petiuerat. Isti autem cum grabato, à parentibus arbitrio opificis sui circa vrnam deserto, vt operis operator curā gerat parentis lachrymosi, & longi oneris odiosi redeuntis, solers industria miserentium custodum toto corpore destituto adhibita est in cibando, & ad ea quæ necessè habuit inuehendo, & maximè in orando pro Cap. 8. Actor. 3.

do pro ipso, quin & pro omnibus ibidem sitis infirmis. Quarè decreueramus consul. tu & consensu boni arbitrij nostrorũ consacerdotum, quotidiè super ipsis supernam petere medelam. Is enim corporeis sensibus ità defunctus erat, vt visu nil discernere, ore non nisi alio inferente mandere, pedum gressu neutrorum vadere quiret, manũ nullam suî, cuiusquámve vtilitati habilem gerens, ità vt etiam quidam delirãtes * ei irriderent, credentes eum animæ tantùm, corporis minimè iam consequi posse sanitatem. Sed eius clementia ipsum miserante, apud quem nõ est impossibile quicquam, corroborando corda fidelium instruendoque tirubantium, atque vt aliorum miraculorum testis efficeretur, meritis, vt credimus, interuenientibus beatissimi Episcopi Philastrij, pro cuius reuelationis testimonio ipsum credimus vsque ad id tempus in languore defluxum, vt eius in eodem manifestaretur gloria, cuius fidei prędicator per vrbes orbis fidus permansit Philastrius, superna luce visum, & afflatu loquelam, medelaq; tactum cum gressu: sic priusquàm venerabilia ossa sepelirentur, à Domino per ipsum accepit, & in ecclesia eius habetur incolumis, vt gradiatur oculis comitantibus claustra eius, & queat ori cibum, & fronti inferre Crucis vexillum, linguaque fidem & orationem promere Dominicam, & quicquid sibi necesse est pronunciare. Cuius miraculi tot testes sumus, quot Brixiæ eodem tempore degimus, & priùs languidum nouimus. Qualiter autem priùs languidus sese habuerit, non solùm Brixienses, sed etiam à Ticino vsque Venetiam, omnes ostiarij religiosorum locorum, & domus proximæ Flamineis testari, si memoria retinent, possunt.

Salus rẽditur penè omnibus sensibus destituto.

Attentè nunc meminisse iuuat, & credere datur, quòd is, qui dicente Domino, inter Hierusalem & Iericho semiuiuum repertum, indita medela, stabulario, vt curam suî haberet, commendauit. Quique ob commissum protoplasti necis conditioni deuinctum genus humanum, iudicium deceptori, misericordiam decepto diuidens, pietate gratiæ suæ eripuit, quod pòst discipulis curandum commisit, à quibus origo pastoralis curæ emersit, per vniuersam ecclesiam máriaterrasque repleuit. Cuius officij honorisque curam beatissimæ memorię Philastrius Episcopus susciplens fideliter solerterq; exercuit, & Domino Deo nostro fide immaculata plebem bono exercitio roborauit, modò ad loculum fidelis famulatoris iacẽtem toto corpore debilem, parentibusque desertum, per omnes corporeos sensus, ità moderans restaurauit, vt sibi, non mundo, viuat. Aperuit enim oculos eius, vt duces gradientis fiant, non vt mũdanam conspiciant vanam gloriam: patefecit aures, quô vtilia intelligant, non vt detractionis susurrones audiant. Soluit verò linguã eius, vt fidem profiteatur, & quæ deliquit, quod hominis est, cõfiteatur, & sibi necessaria quęrat: sed ità parte altera ligatam eam reliquit, vt ad maledicendum & ad detrahendum prorumpere nequeat. Extendit autem eius arida brachia, ad proprium corpus alendum & tutandum, sed rapinę habilia non sint. Artuum siquidem inferiorum ita compages reformauit, vt ad sibi necessaria vadere queat, sed ad malum currere debilis, colobusque perseueret. O Philaster solers stabularie, meritis tuis & gratia opificis nostri, in stabulo, vbi corpus tuum iacet, ità semiuiuus euasit, vt speculũ humano fiat generi. Datur enim, ni fallor, intelligi, vt sensus nostros instàr præfati languidi moderemur, vtentes eis in necessarijs vtilitatibus, tam interioris, quàm exterioris hominis, ita moderãdo, nè exuberent ad quæque mala perficienda. O admirabilis humani generis opifex, qui in restauratione languidi nostri nos instruis ità corporis vti sensibus, quô valeamus intemeratos custodire sensus interioris hominis, & similes prudentium fieri virginum.

Cap. 9. Luc. 10.

Cur sensus reformati homini ijs destituto.

Matth. 25.

Omnia siquidem, quæ diuina immensitas in translatione sui confessoris peregit, compræhẽdere cùm difficile sit, saltem vnum, quod post diem sepulturæ eius gestum est, ad memoriam charitatis fidelium reducere, sicutì possum, conabor. Nona enim die post reclinationem venerabilis glebæ in præfatæ hyemalis ecclesiæ sepultura, vna eademque hora mirabiliter in languidorum turba, duorum adolescentum aridæ manus extensæ sunt. Quos subiecti præpositorum custodes, scientes priùs manus ariditate esse defluxos, dum vidissent ad quæque vellent extendere, percontando geminum reperientes miraculum patefecerunt. Statuentes eos coràm, dixerunt vulgari locutione: Nónne videtis sideratos nostros, manus extendere, quas tam hodiè, quàm heri & priùs contractas vidimus? Hoc non solùm ipsi custodes & cæteri ibidem siti, sed etiam vicini & noti eorum, quià per longum tempus manus aridas habuerunt, testati sunt. Atque ea die quoniam crediderunt omnipotentem hoc facere posse, non proprijs præsumentes, sed beatissimi Philastrij Episcopi meritis, Dei medela sese sanos esse.

Cap. 10.

Duorũ aridæ manus sanantur.

rectos professi sunt. Vndè præ gaudio lachrymosa ecclesia, multimodas Deo retulit grates, quoniam saluat sperãtes in se. Solerter tamen existimo nobis necessariume sse scrutari, quantum humanus, Domino largiente, capit sensus, huius qualitatem miraculi, quia credimus pro totius Ecclesiæ instructione hoc gestum. Vndè notãdum est, quòd fide comitante, duobus simul aridæ manus reformatæ sunt. Per fidem, quam habuerunt in Domino, promeruerunt saluari duo simul: quo docemur, cõfidere & sperare in Domino, & diligere proximũ. Per manuũ restaurationem monemur, vt cum dilectione Dei & proximi bona indesinẽter exerceamus. Hic enim numerus vi & natura secundus tetragonus est, qui per ternariũ conficitur, & in ipso resoluitur. Nónne ter tres, nouem faciunt? & nouenarius diuidi æquè non potest, nisi in tribus ter? Vndè docemur Trinitatẽ credere in vna diuinitate, & ab ipsa nos esse formatos, & per ipsã iustè resolui. Eccè in secundo tetragono, in secunda nostri Episcopi sepultura docemur cum dilectione Dei & proximi bonis operibus farti, credere patrem & filium & spiritum sanctum, vnum esse Deum: Qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Miraculum mysticè interpretatur.

Cæterùm nè quis æmulus obijciat, & si quis desiderabilis indagator abs quolibet nostrûm stipuletur, vtrùm absq; quoquam miraculo clanculùm sopita antro membra tanti vatis fuerint, an priùs quidduam omninò gesserit ibidèm is, cui semper extitit fidelis Angelus testando, dicere pro pluralitate cuncta quis queat, cùm à diuersis hostibus linearis narratio, in Italiam irruentibus barbaris & Gotthis & Longobardis cæterisque, obliterata fuerit? Sed nè desidia nostra quasi muta priora tempora liquisse videamur, pauxilla de pluribus, partìm ratiocinando, partim vt ipsi nobis retulerũt, qui colloquio quondàm eorum sunt vsi, qui aut in die annuali festiuo eius viderant, aut ad sepulcrum senserant omnipotentis prouidentia. Miraculum vel solatium intentè mi charissime confrater, quicunque percontator extiteris, considera: qualem eum in Arrianorum nefandæ procellæ temporibus, sanctissimæ memoriæ Ambrosius Mediolanensis Episcopus esse intellexit, qui sibi eum collegam habebat: quantique meriti vicini Episcopi eundem esse existimabant, si quartus *Pergamẽsis Episcopus in epitaphio tertij Episcopi, hoc est, p̃decessoris sui (ni fallor) meminisse studuit, quod Ambrosius ipsum Episcopum, Philastrius consecrauit Diaconum? Cuius vitæ sanctitatisq; eum sapuit Episcopus Gaudentius successor suus, qui per quatuordecim annos, forsan & plus, diem transitûs eius feriatum ducebat, populo siquidem de eo sermonem faciens, itèm triginta post eum Brixienses Episcopi? Cap. 11. Philastrius collega S. Ambrosij. for. * Bergomensis.

Quibus putas causis, meritorum miraculorumque eius conscij fuerint, qui impositò altari super sepulcrum eius, diuina mysteria celebrabant, annualem festum diem transitûs eius recolentes? Præcessor nanque noster, hoc est, venerabilis memoriæ Petrus Episcopus, tantæ venerationis eum esse monstrabat, vt anhelus mœroris sui, testaretur sese tempore presbyterij sui ità fuisse febribus anctũ, vt nulla potio, nullumq; vnguentum eripere eum à febri quiuerit, cùm etiam ipse peritus fuerit artis ipsius. Sed cùm post aliquod tempus ad sepulcrũ beatissimi Philastrij venisset, & ibidèm Deum efflagitâsset, vt meritis ipsius intercedentibus sibi sanitas tribueretur, sic de oratione sanum se profitebatur erexisse, vt nullus rigor accessionis eum vltrà tetigerit. Sed & rhythmicum hymnum, quem in eius honorem Gaudentium Episcopum cõposuisse ferunt, cantare de ipso sedulè consueuerat. Cap. 12. Eccè quo modo super sancto. rum sepulcra, antiquitùs altaria erigebãtur. Presbyter incurabili febre liberatur.

Sed & temporibus sanctæ memoriæ Ansoaldi Episcopi, dum quidam custos tituli sancti Petri, qui situs est in castro maiori, in suburbano fundo possessionis ipsius tituli, cognomento Baronica, depositionem beatissimi Philastrij non ritè celebrans, tantumque diem in honorans, familiam suam in area laborare coëgisset, ità vt fatigati suo sudore, flagellis triticum à paleis excuterent, dicentes, Sancti Philastrij festum est, requiescere solitò debemus: & ipse magìs, vt operi instarent, minans terreret eos, ilicò correptus à spiritu, per aream vexari cœpit amens. Qui ab attonitis famulis suis captus & vinctus, & insolito more turpiter ad præfatum titulum deductus est, & tandiù catenis est vinctus, donèc sese, in honorando tantam festiuitatem, professus est deliquisse, & testis proprij delicti, & beatissimi Philastrij honoris effectus est. Cap. 13. Vide pœnã violantis festias S. Philastrij.

Post aliquod autem huius temporis spatium quidam dies Brixiensis eodem die festo depositionis beati Philastrij, in suburbanum casale suum, quod vocatur Caloniola, pro fœni collectione operarios incautè misit, & iam sicco fœno, & pantìm plaustris, partìm aggeribus aggregato, tam procellosa coruscatio subitò, tamque præceps affuit, vt instàr pulueris, omnis collectio diei ipsius ab oculis eorum elapsa Cap. 14. Item alterius.

fuerit,intantùm vt nec vnus manipulus remāsisset.Vnde factū est,vt prædictus dies post hæc annuam festiuitatem sancti Philastrij venerabiliter obseruaret,& iacturam suam profitēdo,testis nostri fieret Præsulis. Cui enim Dauid cecinit, Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine, & qui iusto iudicio hostē humani generis reprobauit,& vt pia misericordia condolens, suam degeneratam creaturam,id est,humanum redimeret genus, formam serui assumpsit, hoc est, omnipotens æternus Deus, qui in vna eademq; essentia,omnipotentia, æternitate,diuinitate,carente initio & fine,auctione & diminutione,variatione atque diuisione,& gignens,& genitus,& procedens,hoc est,pater,& filius, & spiritussanctus, cuius consilio persona geniti,humanitate perfecta est,quam misericorditer suspenso iudicio cum nostratibus,sic & in omnibus,& cum omnibus in hac re mirabiliter egit.

Psalm.10.

O dilectissimi Brixienses, quorum vnum febribus afflictum, mente humiliatum eripuit:alium scienter arroganterque peccantem, in sese corripuit: tertium, vtpotè popularem hominem, ignoranter forsan peccantem, in rebus suis afflixit, hoc est,in materie commissi: quoniam vnus oratione obtinuit, quod fide credidit:alius verò, quia instanter vi cogēs,nec famulo Dei honorem, nec suis cessit misericordiam,tur. piter publiceque intrinsecùs correptus, pura tenùs professione est, vt sibimet fieret emendatio,& alijs exemplum: Tertius verò,qui vtpotè precio operarios conduxit,& sobria voluntate famulos misit, extrinsecùs damnum passus est, Nam totum illud amisit, quod in illicito tempore operari nixus est,cum materie siquidem sua.

Habebat enim viridia gramina,& sine peccato sicca, vt oportet,habere poterat:sed quia illicitè siccare voluit, ipsam funditùs amisit materiam, disponente vel permittente prouidentia Domini nostri Iesu Christi, cuius amator fuit Philastrius,& cuius amorem nos cunctos oportet quærere. Qui substantialiter & coæternaliter & æqualiter indiuisè viuit & regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum, Amen.

DE S. FRIDERICO EPISCOPO TRAIECTENSI ET MARTYRE, EX QVODAM INSIGNI *eiusdem ecclesiæ MS. Codice: sed F. Laurentius Surius mutauit stylum. numero capitum margini adiecto.*

Iulij 18. Cap. 1. Sanctissima eius pueritia.

SANCTVS Fridericus natione Friso,nobilis quidē fuit genere,sed nobilior sanctitate.Is in primis ętatis initijs & teneris annis Angelicam potiùs, quàm humanam in terris visus est vitam degere. Libenter enim se adiungebat ad viros Deum timētes, & ludos pueriles prorsùs respuebat: ad ecclesiam prompta animi alacritate properabat, & quicquid ibi lectum aut cantatum esset, intentis auribus accipiebat: domumque reuersus, matri suæ, si quid intellexisset,referebat.Ea res lætitiam matri attulit, adeò vt inuito patre eum patribus quibusdam commendārit literis imbuendum, quos etiam tum muneribus, tum precibus solicitans obsecrabat, vt eum sanctæ religionis semitam & peccati deuitandi rationem docerent. Interea nocturna quadam, eaque cælesti visione sibi admoneri visa est, vt puerum indè ablatum, sancto Ricfrido Traiectensis ecclesiæ antistiti commendaret. Et mox ingenti perfusa gaudio, quòd Deo puerum curæ esse videret, licèt reluctante patre, eum Traiectum adduxit, & memorato præsuli commendauit. Is verò spiritu prospiciens, illum se post decessum suum habiturum in cathedra successorem, ceu filium & hæredē liberalibus pariter & Ecclesiasticis curauit disciplinis accuratè instituendum. Proficiebat igitur in melius Fridericus, & semper in virtutum scala ad gradus sublimiores contendebat. Nam cælestibus auctus benedictionibus, cùm adolescens sanctissimus etiamnum in scholis ageret,officium suum non prætermittebat,sed cunctis tum maioribus,tum minoribus luculenta promebat dogmata. Si quem intrà domum Dei risu aut iocis dissolutum vidisset, blandè suauiterque admonebat, vt ab ijs sibi temperaret:simul erudiens eum,quem admodùm diuinum cultum exercere deberet.

Literis imbuitur.

Cōmēdatur episcopo Traiectensi.

Cap. 2. Multos verò necdum originis culpa absolutos, catechesi instituebat: & præco lucis sem-

cis sempiternæ,quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ, tetros ex eis dæmones profligabat. Ad annunciandum populis Euangelium Dei semper paratus erat,memor scripturæ, dicentis : Clama,nè cesses:quasi tuba exalta vocẽ tuam, & annuncia populo meo scelera eorum. Audiens eum sapiens, euadebat sapientior, & eo loquente,ori suo digitum imponebat. Cùm ergò sic manũ misisset ad aratrum, vt nõ respiceret retrò,vt regno Dei esset aptus, Subdiaconus ordinatus est. Eum gradum adeptus, vigilijs, orationibus, & perpetuis ieiunijs pro Christi nomine cœpit affligere corpus suum,humanamque gloriam pro nihilo ducere, pulchrè tenens illud Dauidicum: Cùm interierit homo non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius. Facultates porrò suas per manus inopum & miserorum transmisit in cælum,nè vel ærugine, vel tineis corrumperentur, vel à furibus effoderentur. Atq; ità in cælesti illo repositorio semper habebat defixũ cor suum,vbì se suos nouerat thesauros condidisse. Erat planè verus Israëlita, cuius in spiritu nullo inerat dolus, ex cuius ore nullum vnquàm auditum est mẽdacium. Lædebat neminem, nec cuiquam fraudem fecit:nullũ odio prosecutus est:nemini fecit,quod sibi nollet fieri. Ad communionem corporis & sanguinis Domini,sacrorũ portitor vasorum, mundum & castum se seruabat,& ab omni carnali immunditia liberũ ,quemadmodùm illis, qui eius sunt ordinis,per Prophetam præcipit Dominus: Mundamini, qui fertis vasa Domini.

Iohan.1.

Esa.58.

Ordinatur subdiaconus.

Psalm.43.

Multa vitæ innocentia.

Esa.52.

Postquàm autem egregius vir factus est Diaconus, quantoperè in cultu & seruitio Dei nocte ac die desudârit,nullus vnquàm pro dignitate explicare valebit. Erat,iuxta Apostoli doctrinam,pudicus,non bilinguis, non multo vino deditus, non turpe lucrum sectans,ineptas fabulas deuitans,seniores non increpans,minores non contemnens,habens fidei mysterium in conscientia pura: exemplum se præbens fidelibus in verbo, in conuersatione : in charitate, in fide, in castitate,in patientia,in humilitate, in temperantia,& omni morum integritate:gradũ sibi acquirens bonum & fiduciam multam in Christo Iesu. Tantus illi inerat ardor spiritûs sancti, vt nec aduersis frangeretur,nec extolleretur prosperis. Cernens autem Ricfridus Episcopus tot eum virtutibus instructum,ingenti afficiebatur gaudio, quòd talem esset habiturus successorem:iussitque eum secundum à se locum obtinere, sacerdotio eum initians,quanuis inuitum. Mox autem nomen eius,diuina id agente prouidentia, per omnem terram adeò diuulgatum est,vt etiam regias penetraret aures,& ab omnibus ceu vir Apostolicus honoratus sit. Porrò Ricfridus antistes, vir omni bonitate conspicuus,leni correptus febre,iam multa ætate grauis, terræ reddidit corpus,cælo spiritũ, Angelorum legionibus stipatum. Eoque humato honorificè, Clerus & populus, instinctu sancti spiritûs permoti, nullũ alium se aiunt eligere aut velle Episcopum, nisì Fridericum, hominem multa veneratione dignum.

Cap.3.

Fit Diaconus.

1.Tim.3.

1.Tim.5.

1.Tim.3.

1.Tim.4.

Sacerdotio innitiatur.

Obit Ricfridus Episcopus.

Interìm Ludouicus rex,Caroli Magni filius,in quandam Rheno propinquam vrbem peruenit cũ Iudith coniuge sua consecranda:quam, nè ab Episcopis anathemate feriretur, in Gallijs apud se retinere non audebat. Is Ricfridi obitu comperto, per legatos suos mandauit Traiectensis ecclesiæ senioribus, vt Fridericũ sibi Episcopum deligerent,& electum cum summo honore ad ipsius palatium adducerent: nescientes iam omnes Traiectenses id antè decreuisse, quod & ipse & primates eius percuperẽt. Sed simulatquè vir Dei isthuc percepit, se tanto honore indignum proclamauit, nec debere se hominem sceleratum,aliorum pontificem fieri. Populo autem contra asseuerante,neminem illo magis idoneum inueniri,quem sibi vellent præfici : vir Dei ingemiscens obstupuit,& coram omnibus illachrymans,ait: Cùm sim homo peccator,quo pacto ouium Christi possum pastor effici? Quid ità me vultis habere rectorẽ, qui regere non didici,quiq; me,omnium infimum facilè agnosco? Quæso ab hac sententia cessate,& ad alium me digniorem oculos animosq; adijcite.in me enim nihil, quod Deo gratum sit,comperietis. Paulo autem,vt nôstis,affirmãte, oportet, Episcopum esse irreprehensibilem,sobrium, prudentem,ornatum,pudicũ, hospitalem,doctorem:non vinolentum,nõ percussorem,sed modestum:non litigiosum,non cupidum,non neophytum,suæ domui benè præpositum. Ego verò,qui domui meæ præesse non noui , quo modo Ecclesiæ Dei diligentiam habebo ? Qui peccati trabem ex oculo meo educere nequeo, qua ratione ex aliorum oculis festucam euellam?

Cap.4.

Vide quàm recuset Episcopatum.

1.Tim.3.

Qualis debeat esse Episcopus.

Cùm hæc atq; alia consimilia dixisset,missi denuò sunt ex palatio Regis viri potentes,qui dicerent ei,si quidem velit Regis gratia frui,vt quamprimùm cum maioribus natu ad ipsum properet. Tum ille confestìm surrexit, dicensque non esse Regis iussa negli-

Cap.5.

Regibus est parendum.

negligenda, sed parendum eius voluntati, ad Regis aulam proficiscí cœpit. Sperabat enim se apud Regem effecturum, nè Traiectẽsibus, tanquàm indignus, Episcopus daretur. Vbi ad palatium peruenit, Ludouicus Rex postquàm eum cõspicatus est: Gratus, inquit, mihi est aduentus tuus serue Dei: & cùm osculatus eum esset, orauit, vt in apposita sede ipsi assideret. Deindè cunctis aulæ proceribus accitis, Rex Traiectenses percontatur, quem velint habere antistitem, polliceturque se illum ipsis daturum, quem cuperent. Responderũt omnes vno ore: Nos hodiè profectò nullum eligemus alium, nisi hunc, qui adest, dominum Fridericum. Eum nos nouimus, quippe à puero apud nos versatum, & quæ Deo sunt grata, hactenùs sectatum. His dictis, Rex præcepit beato viro, vt veste sacerdotali indutus, ordinandus accederet: addens, eam esse Dei voluntatem, vt id fiat, quod omniũ animis sederet, nec se vllo pacto debere obluctari. At vir Dei lachrymabundus surrexit, Regemque pronus adorans, Precor, inquit, domine mi rex, nè istis assentias in eo, quod postulant: sed eligant, te iubente, sanctiorem aliquem, & ego, si id feceris, quicquid iure hæreditario possideo, libens tibi tradam. Non enim potest esse pastor idoneus, qui irruente lupo, nec se, nec gregem tueri potest. Ego verò quinam gregem Dei aduersùs lupos conseruare potero, qui nec à meipso quidem illos arcere nóui? Timeo sanè vir probrosus plebis sanctæ fieri Episcopus, cùm quod infirmum est, solidare: quod ægrotum, sanare: quod confractum, alligare: quod abiectum, reducere: quod perditum, requirere nesciam. Horrendum est, teste Apostolo, incidere in manus Dei viuentis, cuius ista apud Prophetam minitabunda vox est: Væ pastoribus, qui pascunt semetipsos. & item: Eccè ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & sanguinem pereuntis in die tribulationis exigam ab eis.

Mirè detrectat munus antistitis.

Heb. 10.

Ezec. 15.

Hæc illi prolixè prosequenti, Rex per nomen Christi adiurato pedũ tradidit, & coram se Episcopum eum ordinari præcepit. Tum ille cernẽs nulla ratione se posse subterfugere, mœstus ad templum se contulit, multa militum caterua sequente, ibique tales Domino preces gemebundus obtulit, manibus in cælum sublatis: Domine Deus omnipotens, qui in Trinitate perfecta dominaris & regnas: cui secreta omnia patent, qui scrutaris renes & corda: tu scis, quòd inuitus cogor pontificis munus exequi. Non enim sic ego sum corpore & animo constitutus, qualem tu me velles. Interìm nihilo minùs credo, pijssime & amantissime Deus, te volente isthuc fieri. Itaque totis te visceribus rogo, quoniam tibi soli peccaui, & malum coram te feci vsque in præsens, vt delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas mihi condones, malorum prætéritorum des veniam, à futuris serues: vt ad viam veritatis reductus, nocte ac die possim meditari & scrutari legem tuam, facereque quod tibi sit gratum & acceptum. Sana me Rex æternæ gloriæ, medice medicorum, medicina malè habentium, instaurator eorum omnium, qui sperant in te: saluum me fac, & saluus ero: quia tu es laus mea, lux mea, pax mea, spes & gloria mea, pulchritudo & beatitudo mea, refugiũ meum, vita & fortitudo mea, consolatio, illuminatio & corona mea: qui viuis & regnas per omnia secula seculorum, Amen. Misericors & miserator, qui neminem vis perire, sed omnes saluos facere: pœnitet me criminum meorum, quæ hucusquè admisi aduersùm mandata tua. Itaq; recipe me pœnitentem, & de tua misericordia confidentem. tua enim vox illa est: Viuo ego: nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur & viuat. Exorabilis Domine, exaudi me deprecãtem, sicut audisti latronem à cruce pendentem, & propè serò pœnitentem, & largire mihi spiritum sapientiæ & intellectus, spiritum consilij & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, & spiritum timoris tui. Pone verbum tuum in ore meo, vt docere possim populum tuum pro voluntate tua, & fac me fortem & constantem in cæremonijs tuis: vt tuæ protectionis vallatus armis, omnes meos gregisque tui mihi crediti visibiles & inuisibiles vincam hostes. Cõfirma me in omni opere bono, & dirige gressus meos in semitis tuis: & non veniat mihi pes superbiæ, neque manus peccatoris moueat me. Pone custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis, nè ex eis egrediatur verbum mendax in conspectu tuo, sed quod omni tempore placeat tibi. Custodi gregem tuum rex regum & domine dominãtium, & pastor pastorũ, cui ego iam præficior pastor criminosus: nè quã lupus rapax ouem ex illo rapiat & dilaniet, sed tua sancta dextera semper illum foueat ac tueatur. Tu scis Domine, quarũ ego rerum indigus sim, & quid petere abs te debeam. Præsta tu id mihi, quemadmodùm ego spero, & confido tibi.

Attende deuotã eius orationem.

Ezech. 18. Luc. 22.

Esaiæ 11.

Vix precem hanc absoluerat, cùm eccè Rex cum alijs superuénit Episcopis, eumq; curauit

Cap. 6. Cogitur fieri Episcopus.

Cap. 7.

curauit ordinandum cum multa celebritate. Quas verò laudes & grates Clerus & populus, eius consecratione mirificè exhilarati, Domino egerint, paucis dici non possit. Peractis omnibus, quæ ad eam rem pertinerent, Imperator Clerum & quotquot illic aderant nobiles & ignobiles, ad suum inuitauit conuiuium, & pro amore sancti viri diem illum haùd secùs atquè insignem solēnitatem, cum multa lætitia ad vesperam vsque exegit. At sanctus Episcopus, memor beatæ Cæciliæ, quanuis corpore videretur interesse epulis, spiritu tamen cum Domino epulabatur, hos secum versiculos tacitè reuoluens: Ciba me Domine pane vitæ, & aqua sapientiæ, vinoque compunctionis pota me: quoniam dedisti metuentibus te significationem, vt fugiāt à facie arcûs. Peracto prādio, more suo vacabat eloquijs diuinis, peccatorum suorum remedia poscens à Deo. Nec paruipēdendum sibi existimabat onus pontificium, in ipsius humeros coniectum.

Cōsecratur Episcopus.

Inter epulas studet compunctioni. Psalm. 59.

Altera luce Imperator secum animo voluens, propter illicitum matrimonium fieri posse, vt quandoquè ab Episcopo Friderico cōmunione priuetur: iussit eum accersiri, & coram Episcopis, qui aderant, eum demulcendo sic allocutus est: Dominus te in sacerdotem magnum elegit charissime, tanto muneri idoneum te sciens. Oro igitur, vt perseuéret in te studium adhortandi & verbum Dei prædicandi apud feroces maritimas gentes. Est sanè insula Vualacrana, tibi, vt reor, satis cognita, in qua proh dolor, quod nupèr ad nostras peruenit aures, passìm sibi matrimonio iungunt neptes suas, aut etiam, quod est deterius, sorores, vel ipsas quoquè matres suas. In illa autem insula, vtì satìs constat, antecessores tui strenuè laborârunt: quod verò ipsi excolere non potuêre, tibi proculdubiò absoluendum reliquerūt: Adiuro igitur te per Deum viuum & verum, vt si quis siue nobilis, siue ignobilis, siue Dominus, siue seruus, diues vel inops, à Christiana religione aberrans, eiusmodi se facinoribus contaminârit, vbì primùm id resciueris, corrigas illum. Quòd si repræhensus abs te, non se ad meliorem frugem receperit, & te vel Ecclesiam non audiërit, à communione fidelium authoritate tibi tradita illum separes, sitque ceu ethnicus & publicanus, donèc vera pœnitentia conuertatur ad Dominum, qui semper paratus est misereri.

Cap. 8.

Corrupti mores insulæ Vualacranæ.

His ab Imperatore dictis, vir sanctus ingemuit, aitque ad illum: Grauiter quidem meo obstringis Domine Imperator, sed quæso, dic mihi, num salua tua gratia facturus sum, quod hortaris. Tum Imperator, quasì iam de se securus. Non solùm, inquit, salua mea gratia id feceris, sed si voluëris, me quoquè ea in re adiutorem habebis. Mox vir sanctus, plenus spiritu Dei & memor sermonis, à Domino ad Ieremiam dicti: Probatorem dedi te in populo meo robustum: & scies, & probabis vias eorum: ad Imperatorem se inclinans, ait: Dic mihi, oro, Domine Imperator, si sit edendus piscis, à capiténe, an à pedibus incipiendum est? si fabrica construenda, à parietibúsne, an verò à fundamento inchoandum? Imperator facilè aduertens, quorsùm ista spectarent, non sine admiratione respondit: Piscis pro meo iudicio rectiùs à capite primùm editur, atque indè ad caudam vsque proceditur. Fundamentum quoquè priùs collocandum est, deindè parietes extruendi, alioquì sine dubio collapsuri. Rectè, inquit vir sanctus, mi Domine, locutus es. Et eccè Dominus te voluit esse caput & fundamentum Ecclesiæ suæ, vt bonum omnibus de te exemplum præbeas. Itaq; à capite mihi sumendum est initium, vt ab illo excluſis vitijs, & fundamento probè collocato, per corpus ad caudam, Deo me adiuuante, pro viribus pertingam, & parietes in sublime promoueam. Tu ergò mi Domine stare te existimas: sed quanuis grauem iam ruinā feceris, vide tamen, ne grauiùs cadas. Habes coniugis loco Iuditham tibi sanguine propinquam, Guelphi Bauarorum Ducis filiam: quam si non repudiaueris, & dignam Deo egeris pœnitentiam, iam antè prædico tibi imminere regno tuo immane excidium, completumque iri in te sermonem illum Saluatoris: Surget gens contrà gentem, & regnum aduersùs regnum. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in parētes, & morte eos afficient. Quæ quidem si in tua tempora non inciderint, poteris securus vti frui isthac fœmina. Sin autem inciderint, non poteris habere ambiguum, non fuisse gratas Deo nuptias istas. Scriptum est enim: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius. & iterùm: Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui. Et Salomon in Prouerbijs: qui adulter est, inquit, propter cordis inopiam perdet animam suam. Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur: quia zelus & furor non parcet in die vindictæ. Et Apostolus scribit Corinthijs.

Cap. 9.

Ierc. 6.

Hūc Guelphum quidam vocāt primū Comitem Altdorffensem Luc. 21.

Leuit. 18.

Prouer. 6.

1.Cor.6. Heb.13. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcunque facit homo, extra corpus est. Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. itemque alibi: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et reuerà etiamsi coniũx tibi legitima foret, Domine Imperator, nec tuo sata sanguine, at nihilominùs illud Apostolicũ animaduertere debes, quod

1.Cor.7. Reprehendit illicitas Ludouici Imperat. nuptias. ille diuinitùs tradit: Qui habẽt vxores, quasi nõ habentes sint. Quid verò beatus Gregorius in Canonibus dicat, quæso nè molestè feras, si cõmemoremus. Si quis, inquit, duxerit neptem in coniugio, anathema sit. Itaque si vis æternos gehennæ cruciatus euadere, & vita frui sempiterna, vera ductus pœnitentia, sperne isthuc cõiugium, & ad Dominum conuertere, vt det veniam tibi. Vana est enim huius mundi gloria, & omnis caro fœnum.

Cap.10. Cùm hæc diceret vir sanctus, & multi etiam pontifices eius sententiam confirmarent, atque ad abolendum tam inuisum matrimonium, permulta sacrarũ literarum testimonia proferrent, neq; ea tamen Imperator ità, vt par erat, animaduerteret, rursùs vir Dei sic eum compellauit: Nos quidem, Domine Imperator, secundùm Apo-

1.Pet.2. stolum, Deum timere debemus, eiusque seruare mandata: te autem honorificare, & in rebus bonis consentire tibi: mala autem non modò non approbare, sed etiã corri-

Ezech.3. gere, dicente scriptura: Si non fueris locutus, vt custodiat se impius à via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem verò eius de manu tua requiram. Nos igitur si tibi peccatum tuum non indicaremus, neque id reprehenderemus, tu ab illo te non reuocares, nec connitereris redire ad vitam, nosque vnà tecum propter silentium nostrũ æternis ignibus addiceremur. Quamobrèm nobis ex officio incumbit, spiritalibus consilijs sanare peccato laborantem.

Cap.11. Vix sermonem hunc beatus Episcopus absoluerat, & Imperator erubescens, ad tempus doluit, defixisque humi luminibus, illachrymãs dixit: Peccaui, & deflexi à recto itinere: agnosco erratum meum, vestroque me iudicio submittẽs, libenter quod

Imperator lachrymat. ir, agnoscens culpã suam. à me perperàm gestum est, corrigam. Respondit Deo dignus Episcopus Fridericus: Id si tu ex animo feceris, cum Domino redibis in gratiã, qui, vt tuipse dixisti, misericors

Matth.7. est, & semper paratus misereri: eritque tibi pater, & tu illi filius, si tamen ab illo retrò non recesseris. Noli ædificare domum tuam super arenam, sed potiùs super petram: nè irruente imbre, & ventis flantibus, & flumine inundãte cadat, & fiat ingens ruina illius. Nos verò non cessabimus orare pro te & postulare, vt implearis cognitione voluntatis Dei, & ambules dignè coram illo, per omnia placens ei. Tu autem tenta te-

Rom.2. Apoc.22. ipsum, & proba num sis in fide. Reddet proculdubiò iustus iudex in illo tremendi iudicij die vnicuique iuxta opera sua. His tandèm confectis, cum cæteris pontificibus Imperator beatum virum vocauit ad prandium: ac deindè cum summo honore à se

Accipitur honorificè à Traiecten. S. Fridericꝰ. Traiectum dimisit. Cumque ad Rhenum ventum esset, eius regionis Clerus & populus, qui domi remãserat, in vnum collectus, illi ruit obuiàm, Deoque pro optato pastore gratias agens immensas, ad castrum eum cum dignis laudibus deduxit, atque in templo beatissimæ matris Dei, vbi cum socijs conditus est martyr Bonifacius, in Episcopi sede eum collocauit. At ille suo more ad singulas sanctorũ aras precaturus accessit, & eodem die sacrificium offerẽs, cùm ad populum concionatus & ei benè precatus esset, peracto ministerio, domum abire permisit.

Cap.12. Mansit autem in eodem castello diù satis, populum docens, ità vt quicquid illic vetusti erroris relictum erat, diuinis eloquijs extirpârit. Non efferebatur animus eius

Eccles.5. Vacat operibus misericordiæ. pontificia dignitate, sed conuenienter scripturæ diuinæ, quanto erat maior, tanto se magis humiliabat in omnibus. In præstandis eleemosynis æquè, vt anteà, fuit largus, ad susci-

Psalm.118. piendos peregrinos semper paratus, captiuis & compeditis liberandis deditissimus. Visitabat infirmos, nudos vestiebat, cunctis se affabilem & amabilem exhibebat, vigilijs & orationibus delectabatur, cum Propheta septiès in die laudem Domino dicebat. Semper vno & eodem erat animo: odij & iræ planè expers, pacis verò & concordiæ studiosus, morum integritate nulli secundus. Quicquid in muris templi, fratrum domicilijs & in parietibus castri collapsum fuerat, instaurauit, & religiosioribus quibusdã clericis & laicis, nè quid erroris aut perturbationis existeret, asseruandum commẽdauit. Deindè diœcesim suam visitare cupiens, ad insulam supradictam

It in insulã Vualachranam. studio euangelizandi primùm iter intendit suum: salutatisque fratribus domûs, nauim conscẽdit, & prospero cursu ad Vualachranam appulit. Egressus autem in terram, ad ecclesiam se contulit, iubens interìm in aprici gramine campi suum figi tentorium. Eum verò vt eius insulæ habitatores conspexêre, multi, quibus sanior erat

mens,

mens,vndiquè ad eum confluere,& eo, quo par fuit, honore eum excipere cœperũt: porrò complures ijs, quæ antè diximus, polluti flagitijs, iam arma sua aduersùs eum expediebant,tanquàm prælium inituri,aiebantque se,si quid ipsis molestiæ attulisset, illum planè trucidaturos. Id vbi sanctus Episcopus accepit, sanctam omnibus synodum indixit, excõmunicationis sentẽtiam intentans illis,qui nollent ei interesse. Illi verò minas eius floccipendentes, in sua peruersitate permanserunt. Porrò soli senio- Indicit synodum.
res ad sanctam venêre synodum,& eam,quam decebat,in omnibus obedientiam declarârunt. Beatus autem antistes vt vidit illorum obstinatos animos, seque illis conuertẽdis frustrà nauare operam,cum lachrymis obsecrabat senes omnes illic præsentes, vt ad destruenda incesta illa connubia pro sua virili opem ferrent, Dominoque talenta duplicata referre curarent. Non recusârunt illi, sed rogarunt refractarios illos,nè tam barbaros se exhiberent, sed ab Episcopo, cuius curæ essent cõmendati, veniam peterent,suamque culpam faterentur & agnoscerent: nè, si secùs facerent, Dominus totam insulã vel peste, vel fame, vel hostili incursu perderet, quòd pastorem ipsis præpositum despicere viderentur. Interìm Episcopus cum Clericis in eccle- Attende quanti sit ponderis oratio iusti istius.
sia Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, vt illorum cordibus adspiraret sanam mentem & voluntatem agendi pœnitentiam, & in operibus bonis eis præstaret constantiam, nè post susceptam emendationẽ rursùs instàr canum redirẽt ad vomitum. Nõ despexit Deus preces serui sui. Proxima enim luce illo cum Clericis de scripturis diuinis colloquia miscente, ex pagis vndiquè ad eum accurrêre permulti, ex animo petentes veniam, & dignã se acturos pœnitentiam pollicentes. Tumvir sanctus mirificè exhilaratus, in sanctum ingressus est conuentum, dixitque eis,non posse illos dignam agere pœnitentiam, nisi fœda priùs connubia discinderẽt & execrarentur, iuramentoq; confirmarent,se ea nunquã repetituros. Id postquàm omnes deuotis animis fecêre, agendamq; pœnitentiam susceperê, vir Dei aliquot dies mansit illic, do- Multi priùs refractarij, in insula se corrigunt.
cens illos ea,quæ Dei sunt. Cùm autem indè esset abiturus, magnæ sanctitatis presbyteros apud illos reliquit,qui plebem in officio retinerent: atq; ità cunctis valefaciens, inter eundum suas visitauit parœcias: cunctisque rectè constitutis, Traiectum venit, & aliquandiù illic moratus est. Deindè concionando & ecclesias ædificando, totam suam perlustrauit diœcesim, Dominoque suo non postremus agricola, vineam egregiè instaurauit, familiæq; eius, cui erat præfectus, cibum suo tempore ministrauit: vt Matth. 25. Luc. 12.
ab eo veniente vigilans & ità faciens, talentumque sibi traditum duplicans inuentus, ab eo constitueretur super omnia bona eius,& in eius gaudium introduceretur.

Imperator autem vbi didicit omnia prosperè cessisse beato viro, nihilque in ea in- Cap. 13.
sula diabolici erroris resedisse, non ausus fuit diutiùs apud suam Iuditham illic hærere: sed in Gallias proficiscens, salutauit eam,& dixit: Hunc nobis in nostro negocio aduersantem Episcopum,si potes aut vllis flectere precibus,aut muneribus excæcare, nè id quæso intermittas. Sin minùs id potes, minis eum expugnare contende. Fecit Iuditha Imperatoris coniunx, frustrà virũ Dei expugnare contendit.
illa,vt erat iussa, & modò precibus eum pulsans per epistolas, modò innumeras offerens diuitias, sanctum virum, qui in nullis sperauit pecuniæ thesauris, eò conabatur inflectere, vt sua authoritate ipsis faceret potestatẽ in damnato coniugio permanendi. Sed cùm ille sæpè recusaret, idque sine Põtificis maximi & aliorum præsulum iudicio fieri non posse assereret, Imperatrix bile pércita, amoreque insano obcæcata, etiam iniussa secuta est Imperatorem, multisque nominibus Deo charum pontificem accusauit, iam animo pertractans, qua eum posset ratione quandoquè tollere è medio. Iam verò nõ contenta, vt fertur, cum Imperatore præter fas concumbere, etiam Bernardum quendam, quem è sacro fonte Imperator susceperat, adolescentẽ Deum timentem, vt quondàm Aegyptia mulier Ioseph patriarcham, sæpè ad fœdam se- Gen. 39.
cum explendam libidinem prouocabat. Illo verò recusante, & adulterij immane esse crimen asseuerante, Iuditha excandescens, veritaque nè tanta eius turpitudo ad alio- Iudithæ in Bernardũ calumniæ.
rum notitiam deduceretur, omni spurcitia & dolo plena, iuuenem insontem crebrò apud Imperatorem detulit, quòd vi ipsam opprimere conatus esset. Vbi id cognouit Bernardus, voluit se innoxium declarare, idque coram Imperatore & duobus filijs eius Lothario & Ludouico, qui tum erant in Theodonis palatio: sed nemo erat ausus cum illo singulare inire certamen. Porrò vt beatus Fridericus Episcopus isthuc resciuit, multùm doluit, & instàr Samuelis Saulem lugentis, ardentissimis precibus 1. Reg. 15.
rogabat omnipotentem Deum pro Imperatore & perfidiosa coniuge eius, vt illis saham mentem largiretur.

Per

Cap.14. Huius vitã quære Tomo 3 Iunij 12.die.

Per id tempus sacerdos quidam Odulphus nomine in Oreschot morabatur, vir sanctissimus & nobilis genere, patrem habens Bodgisum, concionator egregius, diuinarum scripturarum lectioni deditus, bonorũ operum cumprimìs studiosus. Is quadam nocte fessa membra in lectulo reponens, per visum angelum Domini multo lumine cõspicuum sibi adstantẽ vidit, & talia roseo ore verba promentem: Surge serue Dei, & ad Traiectense castrum propera, mãsurus illic cum cæteris famulis Christi, & beato Friderico Episcopo strenuam nauaturus operam in habendis ad populum concionibus, vbicũquè illi visum erit. Ea visione perterritus vir Dei Odulphus, nocte surrexit, & itineri res necessarias parauit, memorque sententiæ Saluatoris, Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit: relictis omnibus, Dominum est secutus, & post triduum Traiectum peruenit. Processit autem in occursum eius Fridericus Episcopus cum Clero, & tanti viri aduentu exhilaratus, cum multo gaudio & honore eum excepit. & post preces ad Dominum in templo fusas, in Australi parte castri dedit ei hospitium satis cõmodum, cum adiuncto illi viridario. Ille verò talem se præbuit bonis consectãdis operibus, vt tanquàm lucerna coram Domino lucens, omnibus resplenderet, ità vt tam à Pontifice Friderico, quàm fratribus, pater monasterij vocaretur.

Matth.19. Odulphus presbyter venit Traiectum.

Cap.15. Frisones Arrianizãt.

Ea tempestate Frisones, malo dæmone id agente, tam malè de sacrosancta Trinitate pleriscq; locis sentiebant, vt Sabellij Arrijq; hæreses ab inferis excitatæ viderentur. Sanctus Episcopus ea re percepta, animo commotus est, multumque flens & eiulans, citò ad eos profectus est, & pagos atque villas, eos docens, peragrauit. At proh dolor neque per seipsum, neq; per socios suos ferocem illam gentẽ corrigere potuit: & cùm animi dubius esset, quidnam agendum foret, tandèm accepto consilio Traiectũ misit legatum, qui S. Odulphum rogaret, vt quanta maxima posset celeritate ad ipsum in Frisiam contenderet. Eo nuncio accepto, vir Dei præ martyrij desiderio lætus efficitur, & tanquam ad epulas inuitatus, iucundo animo se dedit itineri, & Staueram, vbi Episcopus erat, peruénit. Eo viso, Episcopus mirificè lætatus, cùm eum osculatus esset, cum illo pariter totam regionem prædicando perambulauit. Erant enim ambo gladio spiritũs, quod est verbum Dei, armati, populumq; illum ferum & belluinum vitali alimonia pascẽtes, breui tempore in agnos mutârunt, & ad Catholicam fidem reuocârunt. Scripsit autem beatus antistes in chartis de S. Trinitate quædam, easque misit sacerdotibus parœciarum diœcesis suæ, vt si repullularẽt errores, crebrò populis prælegerentur palàm. Aeternus est pater, æternus & filius, æternus & spiritus sanctus. Distinctio enim in personis, vnitas cognoscitur in natura. Omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens & spiritus sanctus. Trinum quidem nomen, sed vna virtus & potentia. Filius à patre incompræhensibiliter genitus: Spiritus sanctus à patre & filio ineffabiliter procedens: potestas non accidens, sed perpetua & indiuidua manẽs: summitas sociabilis, regnum sine fine, gloria sempiterna. Quæ sola creat, sola peccata dimittit, & cælorum regna concedit.

Fridericus & Odulphꝰ eos conuertunt.

Symbolum S. Friderici.

Cap.16.

Insupèr ad placandam sacrosanctam Trinitatem, Orationem de ipsa compositam pro salute plebis quotidiè ter, nempè manè, meridiè & vesperì iussit recitari. Porrò beato Odulpho, ex consilio Cleri & fidelium eius loci laicorum, quanuis inuito, Staueren sem ecclesiam curãdam commisit: cunctisque rectè & ordine constitutis, Traiectum se recepit. Vt autem impleretur beati viri prophetia, anno salutis octingentesimo tricesimoquinto Murmanus Britonum rex regnum Francorum inuasit, Imperatori arma inferens, quòd propter fœminam deflexisset à recta via, Deique præcepta & legem neglexisset. Erat eius Murmani ingens exercitus, vrbesque ac viros & pagos in Gallijs cepit & vastauit, atque innumeros trucidauit, multisque auctus spolijs, nullo accepto incommodo, in sua se recepit. Imperator quidem magnis coactis copijs illum insecutus, cum eo conflixit non semèl, sed infeliciter, permultis è suis desideratis proceribus. Tandem amplissima ei offerens munera, pacem ab eo petijt, & hostem sibi cõciliauit. Nec latuit populum, cur permisisset Deus ea calamitate affici sanctam Ecclesiam suam, & iam de illicito Imperatoris coniugio multum in eo murmur audiebatur. Anni verò illius circulo euoluto, Imperatrix Bernardũ, cuius antè memini mus, ad se euocauit, licèt nolentem, vt eius animum placaret, stimulanteq; eam turpi amore, cum imperatore eum in gratiam reduxit, tanquàm miserta illius, & plerunq; illum apud se detinuit. Ità fiebat, vt crebra eaque varia & inania inter ipsos colloquia habe-

Idem habet Abbas Regino in Chronicis.

Murmanus rex vexat Franciam.

haberentur, quæ tandèm adeò feruntur iuuenis animũ corrupisse, vt cũm Imperatrice Iuditha dormiërit. Ea re in vulgus sparsa, Pipinus, Imperatoris ex Irmingarde Imperatrice filius, magno animi mœrore affectus, cum Iesse Ambianẽsium Episcopo & Hilduuino Archicapellano, & Magfrido ac Eleazaro Abbate, atq; Godefrido alijsq; permultis regni primoribus Imperatorem adijt, multa ei obiecit, & reginam adulterij accusauit. Imperatore verò nihil respondente, sed toruis eos oculis adspiciente, atque caput agitante, illi reginam Iuditham vi abstulerunt, & in monasterium velatam detruserunt, domumq; abiêrunt. Sed post menses non adeò multos Imperator Iuditha recepta, Nouiomagiũ profectus est, & cum multis alijs etiam Iesse Episcopũ captum, qui in cordis simplicitate Iuditham velauerat, vt ad meliorem frugem ea se reciperet, à sua sede remouit, cogens Episcopos, vt eum exauthorarent: quæ res cũctis bonis displicuit: porrò alios in carcerem coniecit, alios exilio mulctauit.

Iuditha accusatur adulterij. Truditur in monasterium, sed id Imperator atrociter vlciscitur.

Vbi Gregorius Pontifex Romanus id comperit, multùm doluit, profectusque ad Imperatorem, durè eum obiurgauit, admonuitque vt cum coniuge resipisceret, veniamque illis suppliciter petentibus, ieiunium & pœnitendi formam præscripsit: Episcopis verò tum præsentibus, tum absentibus Apostolica authoritate præcepit, vt ipso recedente, Imperatorem & prophanam coniugem eius admonerent, & spiritalibus eloquijs pascerent: & si negligerent satisfactionẽm ipsis impositam, non alio quàm ethnicorum & publicanorum eos haberent loco, & perpetuo plecterent anathemate. Tum verò Imperator denuò se prosternens, fassus est peccatum suum, in omnibus morigerum fore promisit, Pontificemq; Gregorium vt pro se & regni sui statu Deum deprecaretur, orauit, multisque eum regijs muneribus affecit. Sed Pontifex nihil illis muneribus transuersùm actus, sed prudẽtiam serpentis & columbæ simplicitatem retinens, Imperatorem propter ea, quæ diximus, reprehendit, multaq; tum ei, tum proceribus eius sanctorum pignora, quę pro illorum salute secùm attulerat, elargitus est: & cum saluberrimis de vita æterna adhortationibus eos instituisset, vltrò citroq; vale dicto, cum suis Romam reuersus est. Sed nõ diù pòst Imperator redijt ad vomitum, & auxit etiam peccatum suum. Interìm Episcopi Germaniæ & Galliæ, memores præcepti Pontificis, per seipsos coràm, & per epistolas eum absentes orabant, nè ità se gereret. At ille palàm eos odio prosequebatur, inprimis autem Fridericum Episcopum, qui diuino spiritu repletus, aperuit ei facinus suum, nec quicquã reticuit, quòd æquitas dici postularet, atque præ cæteris vrgebat eum, vt sese corrigeret, non odio vllo aũt liuore ductus, sed diuino ipsum timore stimulante, nè vnà cum illo periret: dixitque ei: Non licet fœminæ sacrum acceptum velamen abijcere: idque confirmabat sententia Zachariæ Pontificis sanctissimi, ità scribentis in Epistola ad Gallos: Qualicunque modo mulier, permitttente canonicè viro suo, aut eo defuncto, velum sanctum acceperit in caput aut spontè, aut inuita, in eo permaneat omninò, nec dimittat.

Cap. 17. Gregorius Papa pœnitentiam indicit Imperatori.

Imperator redit ad vomitum.

Odit Fridericũ Episcopum, ipsum arguentem.

Porrò anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo tricesimooctauo, conuenêre filij Imperatoris, & communicato cum Episcopis, Ducibus & proceribus consilio, propter ignominiosum illud coniugium, & quod summi Pontificis iussa cõtempsisset, in quendam occultum locum eum includere decernunt, donec agat præscriptam pœnitẽtiam, & Deum sibi propitium reddat. Id postquàm gestum est, Iuditham ab Episcopo Iesse velatam, in Italiam ablegârunt, mortis ei minas intentantes, si indè reuerti aut aufugere aussa esset. Verumenimuerò nõ multò pòst Ludouicus Imperatoris filius, ea patris fortuna commotus, collectis quotquot potuit Francis, Imperatorem vixdùm inchoata pœnitentia è custodia eduxit, & Aquisgrani honorificè in eius sedem reposuit & palatium. Mox verò Imperator Ebbonem Rhemensem Archiepiscopum, virum sanè religiosum, vt potest animaduerti ex scriptis eius, iussit compræhendi, & ab Episcopis, quos ad id compulit, sine causa deponi. Deinde legatos misit in Italiam, qui Iuditham indè adducerent, venientemque summo cum honore & gaudio excepit: sed timens Episcopos, cùm ea rursùs, relicta Francia, in oppidum quoddam Rheno adiacens profectus est, deincèps quotidiè in eorum conuiuijs citharis & lyris, & tympanis, & tibijs personantibus.

Cap. 18. Ludouicus Imperator à filijs includitur.

A Ludouico filio liberatur.

Ebbonem Episcopum deponi curat.

Cernens igitur beatus Episcopus Fridericus induratum esse pectus illius, per epistolam significauit ei, nisi resipisceret, se illum excommunicaturum. In ea epistola multas habuit sanctorum Patrum sententias, & inter cætera scribit in hanc sententiam: Quandoquidèm Christi seruum te dici & haberi vis, quid ità seruos eius, Anselmum Mediolanensem, Vuolfoldum Cremonẽsem, Theodulphum Aurelianensem, Iesse

Cap. 19. Episcopi, quos Ludouicus vexauit.

Ambia-

Ambianensem, Ebbonem Rhemensem antistites sine vlla ratione condemnâsti? An verò id iussit, vt faceres, ille, qui per prophetas suos dicit: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei? & rursùs: Nunquìd vos vltionem reddetis mihi? Et si vos vlciscimini cõtra me, citò velociter reddam vicissitudinem super caput vestrum. Nòsti Apostolum dicentem: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Suo domino stat aut cadit. Tu certè non vis nisì à te iudicari seruos tuos. Si quis alius id attentet, stomacharis & pœnas ab eo repetis. Quod igitur tibi fieri non vis, cur tu id facere Domino dominorum non dubitâsti? Pessimè quidem fecisti, non enim ab hominibus, sed à Deo iudicandi sunt summi sacerdotes, nec à prauæ vitæ hominibus lacerandi, sed potiùs à fidelibus tolerãdi. Præterea in conuiuijs vestris quotidiè sunt cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & opus Dei nõ respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Quamobrèm vindicabit Deus in vobis seruos suos, & dilatabit infernus animã suam, & os suum, nisì resipueritis, aperiet, in eumq; vos descendetis, & sublimes vestri deprimẽtur oculi, eò quòd posueritis amarum in dulce, & dulce in amarum.

Zach 2. Ioel. 3.

Rom. 14.

Esaiæ 5.

Huiuscemodi verbis Imperator magìs etiã in virum Dei ira inflammatus, de eius nece tractare cœpit, reginæq; ad eam semper instiganti id negocij dedit, vt eam conficeret. Atque ità in Gallias proficiscens, profanam Imperatricem apud Rhenum reliquit, vt eam cædem acceleraret, ac deindè ipsum incunctanter sequeretur. Multas igitur illa beato viro molita insidias, cùm eum nec precibus, nec amplissimis promissionibus flectere posset, quadam æstate illo Traiecti, paucis retentis militibus, more solito cum fratribus degente, atque illic suum præstolante obitũ, quem impendére sciebat, Imperatrix sub dies Caniculares conuocatis vndiquè ad se illis, quos sibi & Imperatori fidos nouerat, ità locuta est: Quanta præ cæteris Episcopis molestia & me & Imperatorem Fridericus Præsul afficiat, vos latére non puto. Itaque modis omnibus oratos vos velim, quos alioquì nostra capessere iussa par est, vt me de illo vlciscamini, idque arte quadam, nè res innotescat, vndè vobis ingens possit creari periculum. Eius facinoris amplissimam à nobis mercedem expectabitis. Displicuit is sermo omnibus religiosis & probis viris: sed duo superbi & cupidi iuuenes promiserunt reginæ se eam rem curaturos, modò velit præmium polliceri. Vbì id illa promisit, & omnes iurârunt se Episcopo minimè indicaturos, illi cùm sicas accepissent, Traiectũ se contulerunt. Quò cùm peruenissent, dixerunt se habere in mandatis à regina, quæ Episcopo cuperent indicata. Quod vbì Episcopo ad sacrificandum sese præparanti significatum est, ille ingemiscens, erectis sursùm oculis & manibus, Deo prolixè gratias egit, quòd tempus optatæ mortis adesset. Deindè ad adstantes vultu angelico conuersus, Scio, inquit, quid isti velint: sed expectare eos iubeo, donèc peractũ sit sacrificiũ. His dictis, è cathedra pontificia surgens, Missam cum multa deuotione celebrauit, & post lectum Euangelium sermonem habuit ad populum, obitumque suum obscurè & tectè prædixit, nè illos mœrore afficeret, à quibus se haud aliter atquè patrem nouerat amari. Ait enim, se illo die escam sempiternam cum sanctis in cælis à Domino percepturum: porrigensque eis corpus & sanguinem Domini, omnibus valedixit, & pastor fidelis pastori bono Domino nostro Iesu Christo oues ipsi commissas commendauit. Vidisses tum clerum & populum omnem præ dolore lachrymantem, nec tamen scientem quid hæc sibi vellent, quæ ab Episcopo fiebant. Absoluto sacrificio, sic vt erat vestitus, in oratorium sancti Iohannis Euangelistę, vbì eius sarcophagus erat, ingressus, excluſis omnibus præter vnum Capellanum suum, sanctorũ omnium cum lachrymis & suspirijs patrocinia implorauit, & deindè eos, qui ad ipsum missi erant, iussit introduci. Illis intrantibus, Capellano suo præcepit, vt retrò altare Saluatoris ambularet, nec rediret, donèc ab ipso esset accitus. Cumque iam solus esset cum sicarijs illis, eosque trepidantes cerneret, ait ad eos: Facite, quod iussi estis, intrepidi. Ego enim aduẽtûs vestri causam sciui antè, quàm vos huc veniretis. Id vbì illi audiêrunt, cùm eum vltrò mortem expetere viderent, in extis eum sicis suis percussêre, atque irridiculè vicissìm dixerunt: Vlta se est de te regina nostra.

Adultera Imperatrix mercede sicarios conducit, qui S. Fridericũ occidant.

S. Fridericus prædicit obitũ suũ.

Constantia sancti viri.

Cæditur à sicarijs.

Cap. 20.

Ecce dolũ Herodianũ

Cap. 21.

At martyr Dei quibus poterat viribus vulnera compressit, nè sanguis & intestina effluerent, dixitque sicarijs illis, vt properè abscederent, nè comprænderentur. Illis celeriter aufugientibus, post aliquantam moram accersiuit vir beatus Capellanum suum, iussitque vt ex muro contemplaretur, num illi nuncij Rhenum traiecissent, & qua vterentur celeritate, ipsi renunciaret. Fecit ille, vt iussus erat, reuersusque ad Episcopum, vt eum vidit in facie mutatum, penè exanimatus quæsiuit, quid haberet, aut quid-

quidnam ipsi accidisset. Tum vir sanctus rogans eum, nè perturbaretur, Percussus sum, inquit, fili mi. Aduoca fratres & commilitones meos, accersi populum Dei, vt reddant me, vndè egressus sum, terram terræ, orentq; vt spiritus meus, licèt indignus, dirigatur ad Dominum, pro cuius legibus & amore sanguis meus hodiè fusus est. Id postquàm ille audiuit, euellens capillos suos & flens, miserabiles dabat voces. Vbi autem cæteris indicauit, quis planctus, quæ lamenta illic extiterint, nemo pro dignitate explicare queat. Tandèm sancto Odulpho, beati viri cooperatore, cum Clero & populo adueniente, simulque omnibus clamantibus, Cur nos pater orphanos derelinquis? gloriosus martyr cum lachrymis prophetico spiritu dixit: Fratres & filij mei charissimi, si qua mihi pars est cum sanctis in cælo, non vos relinquam desolatos, sed pro vestra salute & incolumitate perpetuus ero intercessor. Sed noueritis tamen propter Imperatoris, coniugisque & procerum eius peccata, totum regnum, Danorum incursione vastatum iri, & propter iniquitates nostras etiam hanc vrbem & diœcesin pœnas luituram. His ægrè prolatis, cùm populo benè precatus esset, viuus in tumulum intrauit, psalmodiasque, quæ in funere cãtari solent, ipse inchoans, dixit: Placebo Domino in regione viuorum. Deindè crebrò repetens versum hunc, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, cælum supinus intuebatur. Et cùm dixisset, Hæc requies mea in seculum seculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam: Domino spiritum reddidit. Clericis autem corpus eius humantibus, tanta odoris suauitas totam compleuit ecclesiam, vt præsentes omnes nihil ambigerent beatorum spirituum illuc multitudinem adeuisse, quæ sancti martyris animam ad cælos cum triumpho deduxisset. Quò nos quoquè per eius merita perducat, qui viuit & regnat in infinita secula seculorum, Amen.

Prædicit clades regni ex Barbarorũ incursione.

Animam agit.

Eodem autem anno propheticus beati viri sermo cœpit impleri. Nortmanni enim cum magna classe mare ingressi, ad oppidum Doreſtadum, quod nunc Vuyck vocant, olim tam amplum, vt ferantur in eo quinquaginta & quinque ecclesiæ fuisse, appulerunt, vastatumque flammis exusserunt, & cum opima præda etiam multos captiuos abduxerunt. Ac deindè omni regione populata & vexata, abiêrunt. Non multis verò interiectis annis reuersi, Traiectum vi ceperunt, cæsis omnibus eius loci incolis. Indè factum est, vt post obitum Alfrici, qui fuit pater beatissimi Friderici martyris & Lutgeri Episcoporum, cunctis ex agro profligatis, Traiectum planè desertum & euersum permanserit, vsque ad Baldrici antistitis tempora: quibus etsi non paria pristinis, noua tamen & bona sunt mœnia instaurata. Porrò Germaniæ & Galliæ Episcopi, comperta cæde immerita beati Friderici, vno animo in Imperatorem & Luditham insurgentes, dixerunt dignos eos esse, qui regno pellerentur, & anathemate percussi, melioribus cederent, qui populum Dei regere, non iugulare, scirent, eiusque legem & cæremonias seruarent. Quod vbi Imperator didicit, multùm anxius & perturbatus, verebatur nè ab ipso ad filios deficerent, ipsoque pulso, illos eligerent. Iurauit igitur cum regina in conspectu omnium, se ab Episcopi Friderici cæde prorsùs immunes esse, & neque consilio, neque voluntate sua eam perpetratam: ipsos autem sicarios, qui eum peremissent, nullibi posse reperiri. Tum verò Episcopi, qui conuenerant, domum abiêre, missisque militibus, vbiquè inquiri illos homicidas iussêre. Illi igitur certam sibi necem impendére videntes, accepta à Luditha mercede tanti sceleris, è regno in regnum profugi ferebantur, donèc subitaria extincti morte, in tartarum demigrârunt. Imperator autem homicida & periurus, dum filium Ludouicum trans Rhenum persequitur, subitò correptus morbo, & in nauim delatus, in insula iuxta Ingelnheim vita functus est. Posteà Metim translatus, in S. Arnulphi basilica tumulatus est, resque ipsa declarauit, licèt Pius vocatus fuisset, qualis factis fuerit. Quid autem Luditha acciderit, aut quo pacto è vita excesserit, cùm non sit literis annotatum, pro incomperto habetur. At beatus Fridericus martyr multis fulsit virtutibus, vt hodieque fulget, ipsumque inuocantibus & medicum & medicinam se exhibet.

Cap. 22.

Nortmannorum irruptio in Gallias.

Traiecti vastatio.

Traiectum instauratur

Percussores sancti viri subitò moriuntur.

Obitus Ludouici Imperatoris.

Sunt verò permulti etiamnùm superstites vtriusque sexûs homines, qui testentur temporibus Baldrici pij antistitis id contigisse, quod iam relaturi sumus. Vir quidam profanus post œdituum res & omnes veteris ecclesiæ thesauros curabat. Is coram hominibus ità se comparare nouerat, vt agnus putaretur, cùm esset reuerà lupus rapax, clàm auferens, nesciente domino eius, dona, quæ ad aras offerebãtur, & cereos truncans sceleratè & flagitiosè absumens, qui in venerabili monasterio ob effugandas

Cap. 23.

Vide hominem sacrilegum & impium.

noctis tenebras ponebantur. Idemipse persæpè medijs noctibus immania in templo perpetrabat sacrilegia, vestesque sacras, quibus quotidiè sacrificium Missæ peragebatur, in sacello sancti Iohannis Euangelistæ, vbi beatus Fridericus quiescit, in lecto suo sibi substernebat, sanctorumque monumenta impudentissimè ventris sui excrementis & lotio adeò contaminabat, vt quicunque eò vellent orandi causa ingredi, accedere præ horrore non possent. Interim nocte quadam dormienti sacer pontifex Fridericus appáret, vultu & veste mirificè radiante, sequebanturque eum Alfricus & Ludgerus, qui ei in Episcopatu successerant, atque in eodem sacello humati erant, multa etiam ipsi luce conspicui, manibus tenentes pedum, vt solent antistites. Itaque beatus Fridericus pedo sursùm adducto hominem illum, potu obrutum, in pectore percutit, expergefactoque dicit: Quid ità frater hîc supinus stertis? Cur ausus es sacras vestes tibi substernere, & nostros tumulos tam fœdè conspurcare? Effer hinc lectum tuum, & locum repurga: quæ sanctis furatus es, restitue, agens pœnitentiam: cessa impiè agere, & ad Deum, à quo recessisti, te conuerte. Quòd si ità non egeris, vitam hanc cum tormentis amittes, & ibis in ignem semper arsurum. Talia vt ille accepit, luce perterritus, timuit quandiù eos vidit: sed illis recedentibus, pulso timore, non nisi phantasmatis loco habuit visionem illam. Manè surgentem ædituus interrogat, num quam ea nocte visionem viderit. Respondit ille se tres vidisse angelos, qui eum iusserint deincèps extra templum dormire: at ignorare se, num res vera fuerit, an phantasma, quo permulti illudantur. Quòd autem de sacra veste, de sacrilegio, de sacrorum tumulorum pollutione esset reprehensus, id subticuit, timens pœnas, si ædituus resciret.

Disce hinc num sancti ignorēt res nostras.

Celat impius peccatū suum.

Cap. 24.

Iussit igitur herus eius, id est, ædituus, vt si denuò apparérent, de illorum nominibus perquireret. Ille verò non solùm nullas Deo gratias egit pro ea ipsi oblata visione, sed etiam in suis flagitijs perseuérans, cùm se potu ingurgitâsset, media nocte rursùm solus suum repetijt lectulum. Mox verò dormitante eo, & penè adhuc vigilante, iterùm adsunt tres Episcopi, quos diximus, consimili habitu: & stomachabundus beatur martyr Fridericus pedo illum cædit, dicitque ei: Cur ausus es venire contra iussa nostra? cur non solùm celare ea herum tuum, sed nec exequi voluisti? Sed collige te tandèm, & cum lachrymis confitere peccata tua, & bonis operibus nouum quendam baptismum tibi effice, qui priorem tuis sacrilegijs perdidisti. Si aliter feceris, & facinus tuum confessus non eris, certa te mors manet. Domino quoquè tuo, sicutì petijt, nomina nostra indicato hoc pacto: Fridericus, & eius frater Alfricus, & Ludgerus pastor probus. His dictis, ea visio disparuit. At miserum illum nullus corripuit tantæ visionis metus & horror, sed permanente satana in eius pectore, induratum est cor eius: ducensque ea omnia, quæ audierat, pro nihilo, ebrietate obrutus, obdormiuit. Orto autem sole, ædituo exposuit visionem & nomina sanctorum: sacrilegium autem silentio pressit, nec voluit confiteri. Tum verò ædituus secum admirans, dixit: Caue, nè quid fortasìs in sanctos Dei admiseris, vndè tibi sempiternum immineat exitium. Si enim talis esset animus tuus, qualis est frons tua, equidem puto non fuisse iussuros illos, vt è templo exportares lectum tuum. Nec scio tamen, vtrùm vera sint, quæ narras. Sed nè quis meo iussu perijsse te dicat, effer lectum tuum, & præ foribus templi cubato, donèc è pontifice nostro cognoscam, quæ sit eius hac in re voluntas & sententia. Sed illè propedièm periturus id negligens, plus solito potauit, & media nocte in templum dormitum abijt. Quid autem ea nocte gestum sit, nescitur: sed sub auroram cùm nemo ad preces Matutinas pulsaret campanas, fratres ostiolum ex cardinibus leuantes, cùm introò ingressi eum excitare vellent, inuenerunt miserum iam ardentem, & lectum eius igne sulphureo absumptum: sacellum autem lotio & stercore illius contaminatum. Id illi conspicati, non dubitârunt ea causa fuisse cælitùs inflammatum: conuocatisque omnibus eius loci habitatoribus, extra oppidum eum extulerunt sepeliendum: cumque portaretur, è cadauere eius ignis instàr fulgetri procedebat, perspicuè declarans, quàm immaniter in beatum Fridericum & eius successores peccâsset.

Vide quàm sit periculosum celare peccata & vitam non emendare.

Eccè diuinā vltionem in hominē sacrilegū & sacra prophanantem.

Cap. 25.

Post eum diem nemo in illo oratorio vel templo venerabili hactenùs cubare ausus fuit: sed strato ante fores lectulo, custos dormiebat, benè obseratis ostijs. O felices illos, quibus beatus hic martyr cordi est. Felices illos, qui sibi apud Deum talem parant intercessorem. Securus æternam expectat vitam, qui tantæ suauitati inhæret. Feliciter nauta obtinebit portum, qui hunc sibi curauerit adhibere gubernatorem.

Sapiens

Sapiens viator est, qui eo fruitur ductore. Prudenter bona omnia exequetur, qui eius vult vestigijs insistere. Qui de facultatibus suis eum honorârit in terris, centuplum cum sanctis in cælis recipiet. O Traiectensis ciuitas, tu felicior & sanctior multis: de tuis apud Dominum Iesum semper lætare patronis. Pugnat aduersùs hostes tuos innumerabilis cælorum exercitus. In quibus preciosus martyr & pontifex Fridericus, diuino accinctus gladio, nocte & die te non desinit fortiter tueri: præstante Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & imperium sempiternum, Amen.

Anno Christi 1362. 28. mensis Iulij, à Folkero Episcopo Gibeletensi, Vicario in Pontificalibus Traiectensis Episcopi, è sarcophago beati Friderici caput extractum auroque & argento inclusum est, ad gloriam & laudem omnipotentis Dei, & ipsius sancti viri maiorem venerationem & honorem.

MARTYRVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI MAVRICII, ET SEPTVAGINTA *militum, qui erant etiam eius discipuli: ex Simeone Metaphraste. Capitula ad marginem adiecimus.*

MARTYRVM memoria, est ostensio pietatis in Deum: & mentis, quæ tenetur amore sapientiæ, cum Deo coniunctio: materiæ commixtio cum rebus expertibus materiæ: & pax impatibilitatis, quæ refrenat animi perturbationes. Quis enim venerandum & diuinum eorũ certamen mentis intuens oculis, non erit remotus à carne & à mundo, conculcatam intelligens eorũ carnem propter suam in Deum pietatem? Non enim caro his concupiscit, neq; puluis terræ rebellat contra Dei imaginem. Sed sapienter ducebatur id, quod est deterius, gubernatum ab eo, quod est præstantius, & habens mentem, quæ dimoueri non poterat à meta cælesti. Tale certamen aliquandò proponitur septuaginta martyribus, quorum preciosum & Christi amantem sanguinem, Apameensium excipiens ciuitas, sanctum & Deo gratum emisit sacrificium, pro precioso vnguento, totum corpus Christi, nempe sanctam ecclesiam, in eorum sanguine inungens. Cap. 1. Passi sunt hi martyres mẽse Iulio, sed incertũ quo die.

Maximianus enim inprimis impius & iniquus Imperator, quanlibet, quantunuis magnam, crudelitatem contendens superare, studebat vt omnes, qui subiecti erant eius imperio, offerrent execrandis & immundis simulacris: vt per eorum adorationem & deorum, qui falsò nominantur, falsam religionem, suo imperio acquireret præsidium & magnificentiam. Cùm hoc ergò facere statuisset, ipse seipsum ad hoc sedulum & industrium constituit ministrum. Non enim sustinebat iubendo scribere ad locorum Præsides, vt Imperatores qui eum præcesserant, vt idolorũ cultûs curam gererent: sed ipse impigrè & diligenter obibat orbem terræ, effectus velox minister altarium dæmonum, sperans infelix per suum aduentum se effecturum, vt qui defecerant ab eius superstitione, & accesserant ad veritatis Christi cognitionem, transfugerent ad errorem suorum immundorum & execrandorum deorum. Tali ergò animo Romam relinquens Maximianus impius Tyrannus, & per Orientis partes iter faciẽs, peruenit Apameam, quæ est metropolis secundæ prouinciæ Syrorum. Quo in loco idolorum sacerdotes ad eum accedentes, accusabant Christianos, dicentes ei: O diuinissime Imperator, cùm dij nobis dederint loquendi libertatem apud tuam pietatem, deferimus ad tuam inuictam potẽtiam, quòd vnusquisque eorum, qui sunt apud nos, cum timore & desiderio honorat maximos & patrios deos: maximè autem Iouem patrem deorum, & Apollinem admirabilem, qui sunt alijs dijs superiores, & imperium tuæ potestatis valdè conseruant & tuentur. Mauricius autem & qui sunt cum eo septuaginta milites tuæ potẽtiæ, in altum elati honoribus tuis & muneribus, & qui ditia & magnifica dona ex te perceperunt, deos habent contemptui, & aduersùs magnum tuum & inuictum imperium exercent tynannidem, abducti ab errore Christianorum. Cap. 2. Maximiani studiũ ergà cultum dæmonum. Accusatur Mauricius & milites eius.

Cap. 3. Ardet Imperator mẽte magis q̃ fornax.

Hæc ergò cùm audîſſet tyrannicus Imperator Maximianus, animo valdè fuit iratus, & præcordijs incenſus, & mente magis arſit, quàm fornax: præcipuè cùm accepiſſet, quòd in ſuo exercitu tales eſſent milites. Et cùm diem obſeruâſſet inſignem, & locum inueniſſet aptum ad populi ſpectaculum, in medio portarum ſeptentrionalium metropolis Apamenſium, quæ dicitur Vicinia Amaxica, & iuſſiſſet illic parari iudicium, iuſſit duci inclytos martyres. Cùm in alto autem tribunali impius ſediſſet tyrannus Maximianus, concurriſſet verò vniuerſa ciuitas & omnis ætas ad eos ſpectandos, adeò vt nec virgines quidem, quæ degunt in thalamis, remanſerint in ſuis habitaculis, duxerunt ſatellites ſeptuaginta Chriſti milites. Quos cùm adſpexiſſet Imperator, dixit eorum Duci: Nos ſperabamus, ô Maurici, quòd noſtris fruentes donis, & alimento educti imperatorio, primoſque honores & dignitates à nobis conſecuti, inſiſteretis veſtigijs noſtræ tranquillitatis, & eos, qui conarentur reſilire à noſtra deo grata * legione, fortibus factis & omne genus doctrinis conuerteretis ad ſanitatem, quod ægrotaret curantes, & quod claudicat corrigentes, & quod bellum gereret pacificantes: & vt ſemèl dicam, quicquid ſe non ex noſtro haberet inſtituto, tanquàm inimicum & hoſtile ſubijcientes. Sed de vobis, vt videtur, contrarium accepimus. Non ſolùm enim non conuertiſtis eos, qui aduersùs noſtram rebellârunt religionem, ſed etiam ipſi aduersùs deos noſtros omnipotentes tyrannidem exercentes, & qui eis ſunt conſtituti honores & ſacrificia ac libamina abolentes, alijs fuiſtis duces ad barathum interitûs: ſi vera ſunt, quæ de vobis ad noſtras aures peruenerunt.

Cap. 4. Præclarum S. Mauricij ſponſum.

Dixit ſanctus Mauricius: Imperator, quæ à nobis exercetur tyrannis aduersùs deos, qui ſunt nullo ſenſu prædi̇ti, nobis validam acquirit victoriam à vero Deo, & coronam gloriæ. Non enim aſpernamur & nihilifacimus Deum, qui nos finxit, vt ſtulta eſt tua traditio: ſed glorificamus eum, qui eſt ſolus verus Deus, qui fecit cælum & terram & mare, & omnia, quæ in eis ſunt. Improbos autem & immundos dæmones & qui hominibus afferunt exitium, quæ ſunt ſurda & cæca ſimulacra, & nullo ſenſu prædita, non conuenit deos vocare ô Imperator. Dixit Imperator Maximianus: Cùm honorem à dijs ſis conſecutus, & militiæ primum locum ſortitus ô Maurici, eis pulchram refers gratiam. Dixit ſanctus Mauricius: Nunquàm honorem accepi à dijs veſtris, neque volo eos honorare. Quis enim vnquàm ex hominibus, qui Dei habet cognitionem, ſuſtinuerit honorare materias nullo ſenſu prædi̇tas? Sed quibus non eſt
Pſal. 48. mens, quę rectis gubernatur rationibus, propterea quòd iumentis comparati ſint inſipientibus, & ſimiles facti ſint eis, ij lapides & ligna in deos referunt, mentemque eis tribuunt, & honorant tanquàm deos. Dixit Imperator Maximianus: Quoniam primas partes obtinuiſti in ordinibus noſtrę adminiſtrationis, ô Maurici, id tibi magnam præbuit confidentiam, & effecit audaciorem: adeò vt ſplendidè & citra vllam conturbationẽ reſpondeas noſtrę ſerenitati. iubetque, eo ſeparato, reliquos interrogari, & blandè eis dicit Imperator: Quis vobis tantam fecit iniuriam, ô fratres, vt deficeretis à dijs ſeruatoribus: accederetis autem errori hominum, qui adorant hominem Crucifixum tanquàm vnum homicidam? Non enim ſic vos erudijmus, neque in tali doctrina eduximus.

Cap. 5. Conſtans vox militũ ſeptuaginta

Tunc verè beati Theodorus & Philippus, tanquâm ex ore ſanctorum ſeptuaginta martyrum, dixerunt Imperatori: Nos, ô Tyranne Imperator Maximiane, tantum abſumus ab errore, vt te quoquè optemus liberari ab errore, à quo nos quoquè fuimus liberati, vnum & ſolum adorantes verum Deum, patrem omnipotentem, &
1. Cor. 1. vnigenitum eius filium Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui eſt Dei virtus & Dei ſapientia: & ſanctiſſimum eius ſpiritum, qui nobis inſpirauit cognitionem & intelligẽtiam, vt confitearis quidem Trinitatem, quæ eſt eiuſdem eſſentiæ: abomineris autem immundam tuam religionem: & hanc quidem abijcias, quæ eſt ad tempus, militiam: Deo verò milites, qui eſt Rex exercituum. Dixit Maximianus Imperator: Video ô Philippe te ſenectutem quidem habere reuerendam: intelligentia autem multùm cedere iuuenibus. Confuge ergò ad deos, & ſis bonus conſiliarius reliquis tuis militibus de dijs adorandis, vt maiora dona & honores à nobis conſequaris. Dixit ſanctus Philippus: Notum tibi ſit, ô Imperator, me non futurum malum conſiliarium ijs, qui
Matth. 18. ſua ſponte deducti ſunt ad timorem veri Dei. Scriptum eſt enim: Væ ei, per quem malum venit. Dixit Imperator Maximianus: Lenitas noſtræ patientiæ te audaciorem effecit, ô Philippe. Nolite ergò in his inſiſtere, nè iuſtas pœnas in vos iritetis, &

euadatis

cuadatis exemplum noſtræ indignationis, audentes nominare hominem, qui à vobis eſt relatus in deos. Reſpondentes verò ſancti ſeptuaginta Martyres, dixerunt tyranno Imperatori: Vanæ & inanes minæ, ô Imperator, tuæ abominationis, virtutem nobis ex alto largiuntur. Non enim ingreditur aut inhabitat metus tormentorum in bona mente & ſtabili eorum, qui diligunt Dominum. Conſtantia ſanctorum martyrum.

Tunc Maximianus Imperator valdè iratus, iuſſit auferri à ſanctis ſeptuaginta militibus habitū militiæ, & eis abſcindi zonas, & deindè ſic eos ad ipſum adduci cum magna ignominia. Cumque hæc magna celeritate effeciſſent ſatellites, dixit eis Tyrannus: Videte, à quali gloria & honore excidiſtis, & quale vobis obtigerit dedecus & contemptio propter veſtram inobedientiam. Sancti dixerunt Tyranno: Etiamſi tu, vt exiſtimas, nos exuiſti habitu militiæ, & abſcidiſti zonas noſtras, eſt Deus noſter in cælis, quē colimus, qui nos induit veſtibus & zonis incorrùptæ & æternæ eius gloriæ, quam ipſe non es dignus videre aut audire propter ſatanam patrem tuum, qui in te loquitur & operatur. Tunc valdè iratus Tyrannus, dixit Sanctis: O execrandi & indigni deorum beneuolentia, vos veſtram ignominiā vobis conciliâſtis. A nobis enim honore affecti, maximos deos affeciſtis contumelia, & noſtram contempſiſtis amicitiam. Decæterò accipite conuenienter veſtris factis. Reſpondentes autem ſancti, dixerunt Tyranno: Imperator, hæc militia tua, vt quæ nihil ſit, præterit: & qui adeſt honor, eſt tibi dedecus: quoniam oblítus es Dei, qui hanc tibi dedit poteſtatem. Vana verò & inanima ſimulacra, quæ te nihil iuuant, quòd ea non cognoſcant eum, qui ipſa honore afficit aut cōtumelia, in deos ſtolidè, vt qui planè ſenſu careas, refers. Dixit Tyrannus: Propter noſtri imperij clementiam vobis parcens, & volens vitam vobis eſſe ſaluam, adhuc vos patior. iuſſitque eos tres dies includi in carcere, vt caperent conſilium, quod eis expediret. Cap. 6. Habitu militari & zonis priuantur. Chriſtiana planè vox. Carceri mācipantur

Cùm autem ſatellites implêſſent iuſſum Imperatoris, & eos in cuſtodia incluſiſſent cum collaribus, Sancti dixerunt inter ſe: Fratres chariſſimi, paremus omnes noſtras animas ad orationem, & intensè oremus benignum & clementem Deum noſtrum, vt det nobis ſapientiā & cognitionem per ſanctum Spiritum, & injiciat in os noſtrum, quid reſpondeamus Imperatori: vt admiretur ipſe quoquè Tyrannus veritatem noſtræ fidei. & ſe ad precandum conferentes ſancti ſeptuaginta Chriſti Martyres dixerunt tanquàm ex vno ore & vna anima: Domine Ieſu Chriſte, Deus omnipotens, cuius poteſtas æterna, & regnum non interibit, mitte ad nos ſanctiſſimum tuum Spiritum, & nos per eum érudi, vt in ipſo exultemus & lætemur, & vincamus erroris nequitias, & extollamur in vera tua fide per ſanctum Spiritum, qui loquitur in nobis, conuenienter tuæ veræ & à mendacio alienæ promiſſioni, & pro à nobis ablata mundana dignitate, efficiamur milites in ſancta tua ciuitate, & adſcribamur in numerum ciuium cum omnibus tuis ſanctis, qui tibi à ſeculo rectè in fide placuerunt. Quoniam tu es ſolus Deus, & te decet gloria & potentia in ſecula, Amen. Cap. 7. Orant Deū pro auxilio. Matth. 10.

Completis autem tribus diebus, præſidens rursùs Maximianus, in eundem locum portæ Amaziçæ rursùs concurrente vniuerſa ciuitate, accerſijt ſanctos. Sancti verò martyres acceſſerunt tracti à miniſtris, & ſteterunt ante impium. Iniquus autem Imperator minas temperans clementia, dixit eis: O viri, diſcite tandèm quid vobis expediat: & accedentes, dijs ſacrificate, & vitam accipite, & non mortem acerbam. Dixerunt ſancti martyres: De hoc bonum conſilium cepimus ô Imperator. Audi attentè, & nè nos ampliùs cogas, aut vim nobis vllam afferas. ſtatuimus enim odio habere hanc vitam, quæ eſt ad tempus: diligere verò mortem propoſitam, propter Chriſti deſiderium. Per ipſum enim vitam æternam ſperamus lucrifacere. Decæterò ergò fac breuiter in nos, quod vis. Nos enim non negamus Deum noſtrum, neque dæmones tuos vnquàm adorabimus. Nam in condemnatione huius mortis, quæ eſt ad tempus, liberamur ab æterna condemnatione. Hæc cùm dixiſſent ſancti Martyres, videns Tyrannus in medio eorum adoleſcentem, dixit ei: Dic adoleſcens, quod eſt tibi nomen, & cuias es genere? Dixit adoleſcens: Nominor quidem Photínus, à vera luce accepto nomine. Sum autem miles Chriſti, qui pudore affecit patrem tuum ſatanam. Et ſum genere quidem Romanus: filius verò & carnalis & ſpiritalis Mauriciį clariſſimi. Ex eo enim ortus, & ab eo accepta Dei cognitione, in Chriſti fide ſum educatus. Quem tu negans ô Imperator, comparatus es iumentis inſipientibus, & ſimilis factus es illis. Cap. 8. Photíni adoleſcētis fortitudo.

Dixit Tyrannus: Stultus es adoleſcens, & ſunt tua verba ætate digna. At iam diſce, Cap. 9.

quod est tibi conducibile: & accedens, sacrifica maximo Ioui, & parce tuæ iuuentuti. Dixit adolescens: Propterea quòd non facio, quod vis, neque sacrifico simulacris, dicis me stultum esse. Nam quòd attinet quidem ad fidem Domini mei Iesu Christi, valdè sapio. Tunc dixit Tyrannus rursùs Sanctis: Quousquè importunitatē vestram sustinemus ô miseri, & tormēta differimus ex benignitate incomparabili? Sacrificate ergò dijs, nè in vos armetis iustitiam. Dixerunt sancti Martyres Tyranno: Sceleste & administer immundorum dæmonum, Si quid ingenij habeas aut scientiæ, didicisti à Photino nostram fidem & vires nostras. Si enim ille, cùm sit ætate iuuenis, pudore affecit impiam tuam mentem & nullo sensu præditam per synceram suam fidem, & Christi cognitionem: quanto magìs nos contendemus tormenta omnia sustinere, vt pudore afficiamus patrem tuum diabolum, & placeamus Christo nostro & Deo?

Cæduntur crudis boũ neruis martyres.

Tunc iratus Tyrannus, iussit sanctos verberari crudis boum neruis: & cœperunt ministri eos cædere, donèc carnes eorum discerpserunt: & cùm valdè emanaret eorum sanguis, Sancti sursùm adspicientes in cælum, clamabant Christo supplicantes, vt eis vires adderet, & leuaret eorum labores. Qui cùm audijsset intensam eorum precationem, ad eos accessit potestate, quæ non cadit sub adspectum, & alleuauit labores tormentorum, & confirmauit corda eorum in charitate in ipsum.

Cap. 10.

Cùm defessi autem essent tortores, Tyrannus dixit Sanctis: Cognouistis ô audaces homines & temerarij, quàm sit mihi facile vitam vestram perdere? Decęterò ergò dijs sacrificate, nè acerbiora tormenta sentiatis. Sancti verò respondentes, dixerunt Tyranno Imperatori: Hoc cognosce ô impie & aliene à vero Deo nostro, quòd quomodò tu Christi charitatem non sentis & eius splendorem, propter tenebras quę

Non sentiunt tormẽta.

mentem tuam operiunt ex errore dæmonum: ità neque nos tormenta tua sentimus, propterea quòd mens nostra sit illuminata à fide & charitate Christi Dei nostri. Excogita ergò, ô Tyranne & insane canis, alias in nos nouas machinas tormentorum. Sitit enim mens nostra, & desiderat, quæ est ex Christo, charitas, per tuam in nos sententiam, contemplari Deum viuum & regnantem in secula. Hæc cùm audijsset Tyrannus & valdè fuisset iratus, iubet accendi rogum maximum, & in eum iaci sanctos martyres. Cùm implêssent verò satellites acerbum & inhumanum eius iussum,

Spontè eunt in ignem.

sancti sua sponte accesserunt ad rogum, se inuicèm adhortantes, vt ad ignem tanquàm ad aquam accederent: neque vllam ducentes rationem carbonum exustionis, magno & constanti spiritu dixerunt Tyranno: Nos, ô Imperator, considerantes cæcitatem tuam & sensûs egestatem, lapidei tui cordis miseremur, quòd fueris minister erroris improborum & immundorum dæmonum, non valens resipiscere, aut cognoscere Deum cæli & terræ, qui tantam nobis fortitudinem dedit & tolerantiam. Quis enim absque diuina refrigeratione, aduersùs omnia exedentem flammam decertauerit? Qui autem spiritu feruent & Deum induerunt, ignis consumens illos, qui sicut tu sunt impij, nequaquàm pios lædere poterit. Flammæ enim non est à natura ingeneratum, vt consumatur à flamma, quæ est ad tempus, & in quam cadit in-

Ignis eos non læsit, sed probauit.

teritus. Quamobrèm frustrà laboras, ô stolide Tyranne, qui nos, qui Christi conflagramus christate, igne contendis consumere. Nos enim ignis candefecit, sicut candefit argentum.

Cap. 11.

Cùm omnes autem, qui audiebant, propter hæc verba admirarentur, Tyrannus, qui ab initio erat vas interitûs, perseuerauit velle sanctos perdere, & neque persuasus fuit verbis gloriosorum martyrum, neque rebus ipsis fuit obstupefactus. Quam-

Ferreis vnguibus eorũ latera cæduntur.

obrèm iubet eis rursùs palis affixis, ferreis vnguibus latera fortiter cædi. Cùm ergò sancti & generosi martyres hoc quoquè certamen strenuè decertarent, & omnes admirarentur Imperatoris amentiam & furorem, præclarus martyr Mauricius dixit Tyranno: Non sentis tuam imbecillitatem & miseriam, ô immunde & profane Tyranne, quòd Photinus paruus hic adolescens tui imperij fregerit audaciam? Talia enim & tam multa subijsse tormenta, est tui crudelissimi imperij confractio. Quomodò ergò vniuersam nostram phalangem frangere poteris, qui à tantillo adolescente fueris superatus? Propter hæc verba ira percitus sceleratus Maximianus, & ardentibus eum intuens oculis, & stridens in eum dentibus, & volens sanctum & beatum Christi martyrem Mauricium acerbè vlcisci, iubet spiculatori, vt ante oculos patris

Photinus decollatur.

filium conficiat & occidat. Eo itaque præsente, & filium adspiciente, eius caput abscidit spiculator.

Cap. 12.

Cùm ergò hoc modo beatissimi Photini caput venerandum fuisset amputatum, isque

isq; pulchrè & gloriosè migrâsset ad Dominum, dixit præclarus Mauricius: Nostrum desiderium impleuisti, ô Tyranne, & decæterò firmum & stabilem habemus cursum cælestem. Quis enim ex nostra multitudine sustinebit superari à Photíno Christi milite, qui migrauit in cælum, & pudore affecit patrem tuum diabolum? Ad hæc maiori studio & contentione tormẽtorum in nos excogita cruciatus, & nihil à te prætermittatur eorum, quæ probãt, an firmam & immobilem fidem Christo seruemus. Quandò autem vidit Maximianus sanctos Christi martyres prompto & alacri animo perpetientes, & rectam suam fidem non deserentes, conuocato suo belluino & inhumano Senatu, cum eis cõsultabat, quẽadmodùm sanctos martyres morte afficeret acerbissima, per quos terrorem afferret Christianis, qui erãt in toto orbe terrarum, & efficeret, vt deficerent à sancta & nulli affini repræhensioni religione Christianorum. Tunc cùm ipsi multa consultâssent, & alius alia dixissent: quidam ex ijs, qui in senatum conuenerant, qui erat radix acerbitatis, & fructus nequitiæ, & cuiusuis alterius malitiæ & iniustitiæ arbor feracissima, consuluit Tyranno, dicens: Imperator, hic mensis est tempus maximi æstûs: (erat enim tunc mensis Iulius) situs est verò extra ciuitatem versùs occidentem inter duos, qui propter eam siti sunt, fluuios & lacum, locus positura quidem planus, fœno autem plenus & infinita alia materia: quem, qui in eo loco habitant, vocant Rogam, propterea quòd sit vesparum ac crabronum acerbum habitaculum, quos meridie ne facilè quidem potest aliquis transire sine periculo. Iube ergò eorum corpora vngi melle, & in eo alligabuntur animalcula, vt in hoc cruciatu sentiant interitum grauiorem tormentis omnibus, quæ præcesserunt, & cognoscant, non esse maledictis incessendos inuictos nostros & æternos deos. Consilium iniquissimũ filij diaboli

Hæc ergò cùm dixisset pessimus & sceleratissimus ille senator, eius consilium placuit Imperatori & vniuerso Senatui, & iubet Imperator eos tradi huic supplicio. Cùm itaq; meridiem obseruâssent ministri iniquitatis, & tempus quietum, in quo, flatu ventorum carentia animalia, corporibus, quæ incídunt, grauem & molestam efficiunt perforationem, catenis vinctos deduxerunt sanctos in priùs dictum locum: & cùm obijssent & elegissent locum humidum, situm prope fontem perẽnem & limosum, ex quo enasci solent limosæ lacunę & voragines, vbì etiam solet degere multitudo eiusmodi animalculorum, melle quidem vngunt sanctorum veneranda corpora: lignis autem eos vehementer alligant in eo loco, iacientes etiam venerandum corpus inclyti martyris Photíni ante faciem patris sui benedicti Mauricij, reputãtes se ex eo ei maius allaturos supplicium. Hæc ergò cùm fecissent, quamprimùm recesserunt, vt qui venenatorum animalculorum minimè ferrent impetum. Cùm itaq; sancti decem dies & noctes hoc intolerabile & acerbũ pertulissent supplicium, sublatis ad Deum oculis, Dominum precati sunt, dicentes: Domine Deus noster, qui nos creâsti ad imaginem & similitudinem tuam, & deduxisti nos ad agnitionem tuæ veritatis & diuinitatis, & vnigeniti tui filij, & sanctissimi & viuifici spiritûs, apud te nostras animas deponimus, & rogamus vt eas colloces cum omnibus sanctis, qui tibi placuerũt à seculo. Quoniã te dileximus, & te desiderauimus ex toto animo nostro, & pro te nosipsos ad mortem tradidimus. Tu es enim Deus solus benignus & clemens, & te decet gloria in secula, Amen. Hęc cùm dixissent, Deo tradiderunt beatas & diuinas animas, & sic dignati fuerunt coronis decertationis. Cap. 13. Immanissimæ crudelitatis supplicio subduntur Sancti. Vide diutur num cruciatum. Felicissimè decedunt.

Sceleratus autem & tyrannicus Imperator Maximianus, etiam post mortem irascens semper viuentibus martyribus, (Deo enim viuunt, qui ex Deo emigrârunt, etiamsi hinc excesserint) cùm audiuisset eos emisisse animas, iubet abscindi venerãda & sancta eorum capita, & iaci in eundem locum. Pessimi verò ministri scelerati Imperatoris, cùm è ligno deposuissent venerandas & glorioſas eorũ reliquias, non veriti sunt amputare colenda eorum capita. Cùm ea autem abscidissent, vbiq; per illam syluam proiecerũt ac dissipârunt. Quidam verò fratres fideles, noctù cum magno timore accedentes, collegerunt veneranda eorum capita & sanctissima & honoranda eorum corpora, & cum eo, quo par est, honore, & multo ac suaui odore, diuinaque psalmodia, & intensis precibus, in terra fodientes, deposuerunt ipsa in eo loco, vbì decertauerunt præclari & fortes Christi milites. In quo etiam appárent tanquàm luminaria in mundo. Quorum nos quoquè omnes dignemur esse celebris cõuentûs participes & gratiæ, vno animo & consensu fruẽtes, quæ ab eis proficiscitur, curatione: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria & potentia, cũ patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Cap. 14. Sancti quãuis vita excesserint, Deo viuũt.

DE SS. IVSTA ET RVFFINA, AVTHORE IO. HANNE MALDONATO. CONSENTIVNT MS. *codices, & antiquißima Martyrologia.*

19. Iulij.

IVSTA & Ruffina vitam agebãt Hiſpali pudicè ac ſanctè, mercimonio fictilium vaſculorum victum quæritantes, pauperum mendicitatem ſua illa tenuitate iuuãtes, *ſucceſſiua tempora diuinis laudibus impendentes, cùm hoſtis ille humani generis truculentus ac ferus medius interuénit, honeſtumq; viuẽdi modũ perturbauit ac ſuſtulit. Quædam ſiquidem matronæ Salambonem (ſic Venerem Babylonij vocant) circunferentes, vas in eius ſacrorum vſum à ſanctis fœminis poſtulârunt. Illę facere ſe nolle dixerunt, cauſantes, Deum Chriſtianos, non lapides, venerari. Peſſimę tũ fœminę, dimiſſo ſimulacro, vaſa pleraq; confregerũt. Quarè Iuſta & Ruffina, integerrimę quidẽ matres familiâs, factũ peſſimũ improbantes idolũ confregerũt, ac omninò deformârunt, mediã in viã prouoluẽtes. Quod adeò plebem cõcitauit, vt cõpræhenſæ mox traherentur ad præſidem Diogenianum. Qui Chriſtianas eſſe cognoſcẽs, eculeo extendi, ferreisq; vngulis laniari præcipit: pòſt tetro carceri mancipatas, nouis exquiſitisq; modis cruciari. Productæ tandèm ad præſidem, dijs ſupplicare litareque iubentur. Illæ Chriſto eum honorem deberi contendunt. Cumque per cautes & montium prærupta poſt Iudicem nudis pedibus ductæ, non mouerentur, Iuſta tandèm in carcere vitam dedit. Corpus in puteum miſſum, à Sabino eſt Epiſcopo ſublatum, ſepulturæque traditum. Ruffinæ, pleno Deum ore fatenti, gula eſt fracta, corpusque combuſtum: ſed à Sabino oſſa collecta, cum Iuſtæ reliquijs Hiſpali ſepulta ſunt.

*for. ſucciſiua

Salambonẽ Babylonij Venerem dicunt.

SS. Iuſta & Ruffina dirè cruciantur.

Iuſta in carcere obit. Ruffina iugulatur.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ARSENII, EX SIMEONE METAPHRASTE. CAPITVM NVMERVM *ad marginem adiecimus.*

19. Iulij. Cap. 1.

NON ſolùm res geſtæ virorum bonorum & virtute præditorum proſunt ijs, qui tenentur ſtudio boni & honeſti. Nam eorum quoquè ſermo ad ſuadendum & admonendum accommodatus, magnã ijs animæ affert vtilitatem: vt qui immittat velutì quendam virtutis ſtimulum, ad eius ſtudium paulatìm prouocans & incitans, quomodò clarè ſe habere oſtenduntur res diuini patris Arſenij. Non ſolùm enim eius vita laborioſiſſima & ſtudioſiſſima, ſi vel nudè tantùm ſic memoretur, iuuat eos, qui virtutem concupiſcunt: ſed etiam ſermo, quem ille habuit, adhibito ſtudio, perindè àc aliquid memoriæ mandandum, aut egregium dictum, poteſt reuerà multùm conducere ijs, qui ſunt attentiores. Dicantur ergò res illius, & ſcriptis rectè mandentur: & quæcunque priùs ad exercendum conſcripti, & paterni libri ſparsìm poſita habebant, ea nunc ſimul collecta, & velutì partes ac membra coniuncta ac compacta, & in vnum corpus conformata, piorum credantur auribus. Res enim eius valdè decantantur, & ſunt celebratæ ab omnibus: pulchriſque ac præclaris eius rebus non ſolus eſt plenus inſignis ille mons Scetes, vbi ille illuſtria peregit certamina: ſed etiam vetus Roma, ex qua ſcilicet dicitur eſſe ortus, & etiam hæc ciuitatum regina Roma noua, in qua ille priuſquàm vitam ſubiret monaſticam, non obſcuros nec euanidos, ſed vel ſole clariores, quãdiù in hac vita mundana verſabatur, virtutis effudit radios: qui non ſolùm reſplendebant, ſed ijs etiam, qui erant ad virtutem frigidiores, calorem immittebant, & ad eam parandam incitabant.

Res geſtæ præclarorũ virorũ quãtum afferat vtilitatis legentibus.

Arſenius & Romæ & Cõſtantinopoli celebris.

Cap. 2. Admirabilis ergò hic Arſenius, qui, vt fert eius nomen, nihil muliebre, nec ignauum & abiectum attulit ad labores virtutis, ſed omninò maximè maſculus, in primiſque

misque generosus & strenuus in his apparuit, patriam quidem habuit Romam veterem, vt iam antè diximus: Græcæ autem fuit disciplinæ particeps non mediocriter, nec tanquàm aliud agendo leuiter, nec ità vt solùm gustârit, & vsque ad eius vestibulum peruenerit, sed etiam interiùs processerit, & intrà ipsa adyta penetrauerit, præclarisque & splendidis rebus illius fuerit exatiatus. Vt qui non vnam solam artem obiërit & scientiam, & ad eam vsque solam suum stiterit impetum: sed per omnes ingressus, vsque ad summum peruenerit animi magnitudine & ingenij celeritate, & nihil sibi deesse studuerit. Sed neque eô, quòd doctrinæ & eloquentiæ operam daret in iuuentute, ideò exercendæ virtutis nullam curam habuit. Atq; hoc quidem decantant & veteres sermones: testatur autẽ & vita, quæ est posteà consecuta. Nam domûs quoquè fundamentum non est admodùm ad sciendum difficile, nec est arduum ijs, qui fecêre periculum, ex ædificio & tecto id cognoscere. Omninò enim principia & iacta vitæ fundamenta, talis quoquè finis consequitur. Si quid autem præter hæc factum fuerit in nonnullis, id omninò rarò fit, & præter consuetudinem. Nec plantæ quoquè poterunt cognosci non difficiliter, quæ fructum sunt laturæ. Ille autem cùm Græcam postremò doctrinam contempsisset, & nihil ei facisset, diuinitùs inspiratæ scripturæ totum se dedicat, & ei vni nauat operam: vt qui præter vitam puram & generosam, voluërit quoq; doctrinam habere generosam, similemque apertissimè obtineret splendorem, & ex vitę institutione, & ex eruditione. Propter hæc ergò eum quoquè diaconum ordinat Romana Ecclesia. Idq; facit illa, non magìs seruans ordinem graduum, quàm honorem prębens dignum virtuti. Ipse verò apertè ostendit, se præstitisse vitam dignam sacerdotio. Atque erat quidem apertè hic Arsenius insignis in sacrato ordine: quem non minùs vita sua ornabat, quàm ipse ab eo ornabatur: & verè ostendebat se esse dignum vnguenti receptaculum.

Patria eius. Doctrina Philosophica. Callet artes omnes. Totum se dat sacræ lectioni. Ordinatur Diaconus.

Postquàm autem Theodosius primus, qui nõ tempore, inquam, & ordine, sed moribus primas partes obtinuerat, post Valentẽ illum impiũ, vir maximè pius ascendit ad sedẽ imperij: is reliquę suæ vitę consequẽter se gerens, & in hoc quoq; sibi similis, de suis liberis multùm fuit solicitus, vt nec cernerentur insolentes & immoderati, & non doctrina culti & disciplinis liberalibus, iuuentute & regia indole multùm ad hoc conferente. Quærebat ergò curatorem, præceptorem & magistrum, cui hos in manus traderet. Volebatque eum non solùm vita præclarum iure proposita ad imitandum, sed etiam qui ad summum doctrinæ peruenisset, non solùm externæ, verùm etiam nostræ, & huius potiùs, quàm illius, & ad informandas & effingendas iuuenũ animas maximè idoneum, ad moresq; rectè componendos ac moderandos, & ad se extollendi deijciendique modum imponendum, & ad contemperandam magnificentiam cum moderatione animi affectionum. Sic quærens & pulsans non est fraudatus suo desiderio: sed inuénit eũ, qui erat in omnibus optimus & probatissimus. Is autem fuit, qui erat in omnibus egregius, Arsenius. Quomodò verò inuénit? Ardẽs & vehemens rei amor persuadet Imperatori, vt scribat etiam ad Gratianum, qui tunc veteris Romæ tenebat dominatum, & vt ei virum mandet inquirẽdum. Is verò Ecclesiæ Romanę Præsuli (Papam eum solent vocare) eum committit inquirendum. Is autẽ cùm (vt est in prouerbio) omnem mouisset lapidem, inuénit eum, qui omninò nolebat inueniri, mundo autem & mundi splendori fastuiq; vale dixerat: tenuiter autem & minimè curiosè sub Deo viuebat cum vna sorore, & ei soli suam vitam permiserat. Docet ergò Papa de eo Gratianum, & de eo significat, cùm ipse res illius pulchrè antè didicisset, & quòd is talis esset, qualem cùm diuinus vidisset Theodosius, & examinâsset accuratissimè, laudaret qui eũ misissent, & de suis liberis cessaret esse solicitus. Cæterùm ipse quoq; cùm eum vidisset & conuenisset Gratianus, & eam quam par est, fecisset coniecturam, assensus est ijs, quæ de ipso dicebantur.

Quales magistri & præceptores sint quærendi ad instituẽdam iuuentutem. Cum sola sorore viuit Deo & sibi.

Cap. 3.

Postquàm ergò hæc ille audiuisset, accersit statim diuinum Arsenium. Cumque vidisset vultum modestum, & virtutis in ipso cognouisset apparére vestigia, pudicosque & stabiles oculos, & quos sæpè in terram solebat defigere, totumq; viri habitum admodùm honestum, & qui à vita philosophica nihil omninò discrepabat: Deindè cùm etiam verba audijsset, quę non inconsideratè profundebantur, neque multiplicabantur ad ostentationem, sed quę potiùs optimè superabant silentium: vt quæ progrediendi quidem solam causam haberent interrogationem, & tamẽ sic quoq; parcè proferebantur, & deindè rursùs facilè cedebant silentio. Hæc, inquã, cùm audijsset & vidisset Gratianus, valdè est lętatus, & tacere minimè sustinuit: sed diuino protinùs Arsenio,

Cap. 4.

Valdè placent eius mores Gratiano Imperatori.

senio, Sicut audiuimus, inquit, & vidimus: nihil discrepat à tua fama, neq; omninò est dissimile, nec quod ea sit minus: immò verò quæ audiuntur, cedunt ijs, quæ cernũtur oculis. Restat ergò, vt quod magnus desiderat Imperator, ad finẽ perducatur, & tu ad ipsum venias, & tuæ fidei eius credantur liberi, & tu sis eis vitæ exemplar, sisque egregius præceptor, non verbis solùm, sed rebus magìs docens. Hæc dixit Gratianus, cum vnà quoq; cum eo esset Papa, & suffragaretur ijs, quæ dicebantur. Renuebat autẽ magnus Arsenius propter insignem humilitatem, dicens, eos in ipso eligendo errâsse iudicio, nec se esse talem, qualem vult Imperator. Et alioquì, inquit, est longũ tempus, ex quo Græcas contempsi disciplinas. Ex quo enim sum in Ecclesiasticum relatus catalogum, & promotus sum in Diaconũ, renunciaui illis omnibus, meq; eorum omnium apertè subijt obliuio: adeò vt etiã si maximè velim, sit mihi difficile suscipere docendi prouinciam: nec ea est rectè successura. Cùm hæc ab admirabili dicerẽtur Arsenio, illi nõ ignorantes causam cur renueret, nempe modestiam, & quietis amorem minimè tolerabilem, persuadent ei vel nolenti viam ingredi, propemodùm cogẽtes, non tamen priùs, quàm (vt erat honestum) res sororis ordinâsset, virginibusq; & quæ vitam pudicè & honestè agebant, traderet virginem.

Eius insignis humilitas.

Cap. 5. Venit Constantinopolim ad Theodos. Imp.

Postquàm autem ad hanc vrbem regiam ille procedens peruénit, & hoc resciuit Imperator: cumq; literas, quæ Romæ datæ fuerãt, priùs quæsijsset & legisset, quarum ipse Arsenius vnum erat argumentum, & longę laudes Arsenij: deindè etiam eum accersijsset, eiusq; vultum vidisset & habitum, & verba audijsset, nõ secùs quàm Gratianus, deprehensus est & ipse affici, ea scilicet, quæ cernebantur, eorum quæ scripta fuerant, ducens esse signaculum. Atq; primùm quidem Deo egit gratias, qui eius voluntatem noluerit esse irritam: sed effecerit vt id quod volebat, consequeretur. Deindè cùm suos adduxisset liberos, commendat Arsenio, ipse ei dicens: Post hæc eris potiùs pater eorum, quàm ego: quandò benè esse, est magìs proprium & magìs paternum, quàm esse solummodò. Eos magni tui ingenij committo excellentiæ, Deum inspectorem & testem simul adducens, vt ij mihi tales per te euadant, quales ego volo & opto: sintq; ipsi expressissima imago tuorum certaminum, & sermonum, & morum: & patris spiritalis euidentes conseruent characteres, nulla, ô Domine Deus, eos iuuenili corrumpente cupiditate, aut offundente tenebras. Ità tibi tua prosit in Deũ spes, mihi amicissime Arseni: da, vt gaudeam inculpata eorum educatione, & Deo agam gratias. Cæterùm hoc quoquè tuo animo infideat, nec hoc præceptũ negligas: propterea enim hæc tibi mando his præsentibus. Nolo tuam virtutem attendere Imperatoriam eorum dignitatem, aut tanquàm filios meos respicientem, eis metum non incutere. Volo enim eos esse tanquàm filios tuos & discipulos, & tibi esse subiectos, & morem gerere, tanquàm patri germano & magistro. Quòd si quid præter hæc fecerint, (quod absit) ipsi se insimulabunt, vt qui sint à nobis passuri, quæ cordi sibi non erunt: & fructus operum suorum, vt diuinus Esaias dicit, ipsi comedent. Sic dixit, & scholæ literariæ domum iubet esse prope suum cubiculum: vt sic eos frequentiùs conueniens, socordiam, quæ iuuenes sequi solet, repelleret, nihilque non videret & audiret ex ijs, quæ ab ipsis rectè aut secùs fierent. Arsenium autem maximo apud se dignatus est honore & familiaritate. Primùm enim eum esse decreuit ex ordine senatorio, & patrem non solùm filiorum suorum, sed suum quoq; esse & nominari. Quod quidem factum apud eos, qui rectè iudicant & sentiunt, maiori afficiebat honore Theodosium, quàm Arsenium.

Theodosius ei suos liberos tradit erudiẽdos.

Esa. 3.

Magnos honores accipit ab Imperatore.

Cap. 6.

Diuinus itaque Arsenius, acceptis filijs Imperatoris, qui vocabantur Archadius & Honorius, de eis summè erat solicitus, & maximam eorum curam gerebat. Aliquandò quidem eos excipiens magnificis Græcæ doctrinæ epulis: aliquãdò autem, & multò magìs etiam scripturarum, quæ cum delectatione habent etiam vtilitatem, lautis implens ferculis: nonnunquàm autem etiam suæ linguæ, tanquàm hymettio aliquo melle, suauibus impertiens admonitionibus. Quorum omnium plura & copiosiora ea fuerunt, quę erant pro ipsorum patre & Imperatore, eos deducentia ad veram beneuolentiam, & acriorem, quàm sit seruorum. Suggerebat etiam in subiectos curam & benignitatem, docens beneuolentiam esse in imperio firmiorem & stabiliorem, quàm metũ. Adhæc suadebat, nè sibi magnoperè placerẽt de diademate, nec de purpura: sed magìs esse proprium ducerent ornamentum, disciplinam & virtutem. Illa enim sæpè malorũ & sceleratorũ fuerũt Imperatorũ, & quod est deterius, nec quandiù quidem vixerunt, ijs manserunt, qui se de ijs iactabant, & se magnificè circunspiciebant.

ciebant. Hæc autem sunt tantùm bonorum: nec solùm sunt cum eis toto vitę tempore, sed etiam quę extingui non possit, conseruant eorũ memoriam, & quæ simul cum toto seculo extenditur. Et talia quidem erant monita, quæ diuinus Arsenius dabat filijs Imperatoris. Sed non adolescentibus vtebatur, vt discipulis, neq; cum eis stãtibus sedens ipse loquebatur, vt iusserat Imperator: sed contrà, simul & Imperatoriam obseruans authoritatem, & quæ sibi erat amica, conseruans moderationem. Stans docet filios Imperatoris.

Verùm cùm Imperator præter spem in scholam accessisset, & sic vidisset quidem pueros in sedibus considere: illum autem stare, & cum eis disserere, id non leuiter tulit, & verbis grauioribus animum tetigit Arsenij, ei obijciendo & quod priùs dederat mandatum, & exprobrãdo, quòd id minimè seruâsset. Is autem illi dixit cum qua par fuit reuerentia: O Imperator, rebus rectè vti oportet, & cum recta distinctione eis ea, quæ conuenit, tribuere, nempe adolescẽtiæ quidem doctrinam & admonitionẽ, Imperio autem honorem. His verò magis irritatus Imperator: Quis autem, inquit, eos elegit Imperatores? nunquìd tu, qui etiam consequenter eis honorem tribuis? Quæ cùm dixisset, ab eis quoq; abstulit insignia Imperij: & diuinum quidem Arsenium vel inuitum in throno collocauit: illos aũt sic nudatos adduxit in eius conspectum. Deindè etiam illud præclarum & Imperatore dignum est elocutus: Si se quidem ità instituerint, vt sint digni Imperio, hoc est, perfecti in doctrina, legibus, & Dei voluntate, potest illis Deus tradere Imperium compositum & constitutum ad vtilitatẽ eorum, quibus imperabunt. Sin minùs, melius est eos sic viuere, quàm imperare stultè & periculosè. His auditis, admiratus quidem est diuinus Arsenius piam mentem Imperatoris, & eum existimauit beatum inter Imperatores: Ipse autem curam gessit puerorum, vt iussit Imperator, eis potiùs vtens, vt decebat rectorem, quàm vt Rhetorẽ: adeò vt ille quidem sederet honorificè, & sic doctrinam traderet: ipsi verò adstantes audirent, quæ dicebantur. Verumenimuerò cùm in has curas incidisset Arsenius, ægrè ferebat, vt qui esset ab ocio remotus, & esset huiusmodi, vt curas summo haberet odio, & alioqui à tumultu & strepitu esset alieniſſimus. Quinetiã cathedra & ipse thronus, gloriæq; splendor & dignitas, grauiter conturbabant Arsenium, vt quæ ab ipso iam abiurata fuerant, & quæ ab instituto suo & amore, quẽ iandiù parturiebat, admodùm discreparent. Vitam enim monasticam, & à gloriæ fastu alieniorem amabat vitam. Propterea ergò & precibus vsus est ad Deum vehementiſſimis, vt præberet causam & honestam occasionem se relaxandi à vinculis præsentibus. Et precatus quidem est Arsenius: Deus autem surda aure eius preces minimè præterijt, sed optima, sicut ipse rectè nouit, ei ratione prouidit. Hic verò fuit modus: Cap. 7. Id indignè fert Imperator. Cogit sedere Arseniũ, filios suos stare. Vox digna Imperatore.

Non paruum aliquod delictum commiserat Archadius Imperatoris filius, & quod non merebatur veniam: flagris eum cecidit castigans diuinus Arsenius. Ille non tulit hoc leuiter, iniuriam potiùs, quàm castigationem hoc esse arbitratus. Ipse certè indignabatur, iram apud se alens, & præceptori suo mortem moliens. Cùm itaque quendam haberet spatharium, qui ei ministrabat, quique ei videbatur benè velle, dignusq; esse, cui sua secreta communicaret, ei aperit quæ in animo habebat, incitatque vt quibus possit modis, de medio tollat Arsenium. Hæc in animo versans Archadius, Deum latére non potuit, qui erat Arsenij custos fidelissimus. Hæc ergò duo validissima immisit in mentem spatharij, & Arsenij virtutis reuerentiam, (vir enim erat pietati deditus) & ingentem merum Imperatoris. Accedens ergò, arcanum detegit Arsenio. Deindè etiam ei suadet, vt se clanculùm è regia subducat, & astris, vt dicitur, viam signet. Neq; enim aliter, inquit, eris securus minarum. Erat autem hoc, vt diximus, diuinæ prouidentiæ, quæ mirabiliter procurabat, vt consequeretur ea, quæ desiderabat, & quietè deduceretur ad vitam monasticam. Deum itaq; rogat vehementer Arsenius, vt euadat insidias, & salutem animæ omninò assequatur. Ei sic precanti, vox quædam supernè resonat, dicens: Arseni, fuge tumultus, & salutem assequéris. Hæc cùm ille audijsset, quæ erant iucundissima, & voluntati suæ cõgruentia, nihil cunctatur, nec moratur: sed statim illas quidem vestes & superbum amictum exuit: eum autem, qui pauperi & inglorio conueniebat, indutus, citò processit ad litus, nauemque nactus (nec id sine Dei numine) quæ parata erat nauigare Alexandriam, eam ascendit, & illic seruatur quamcelerrimè. Deindè quod etiam parturiebat desiderium, ad finem properans deducere, & alioquì spei Imperatorię omnem amputãs occasionem, statim tondet comam capitis, & cum ea, si quæ adhuc remanebant, reliquiæ curarum humanarum. Monasticũ verò induit amictum, & scopum, qui conuenit monachis, & ad Scetem, Cap. 8. Castigat Archadiũ Arsenius, & ille necem ei parat. Notæ factæ sunt ei insidiæ Archadij. Arsenius cęlitùs audit vocem. Clàm fugit ex aula. Fit monachus.

tem, de qua iam priùs diximus, (erat autem mons valdè excelsus, & quietæ vitæ cõueniens) rectà proficiscitur, seq; inserit in numerum patrum, qui illic se exercebant. Atque ille quidem ità se habebat.

Cap. 9. Cùm autem Imperator illius fugam non tulisset silentiò, sed multi, vt est consentaneum, sæpè ad eum quærendum mitterentur, omnes solitudines, insulæ, spelunc æ, petrarum fissuræ, atq; adeò ea ea etiã, quæ sunt sub terris, quærebantur. Nusquàm autem apparebat, nec inueniebatur Arsenius, Deo eum occultante, vt dixit diuinus Dauid,

Psal. 26. in occulto sui tabernaculi, & eum suis alîs fouente. Sic per totam vitam magni Theodosij latuit Arsenius. Postquàm autem post decessum patris Archadius successit Imperio, ei significatur vbinàm sit Arsenius, & quamnam vitam agat, Angelicam scilicet & cælestem. Eum certè literis quoquè salutat, quæ magnam habebant submissionem & moderationem. Quæ verò literis continebantur, hæc erant: Vehementer rogabat sanctum, vt suis precibus opem ferret imperio, vt id ità regeret, vt Deo erat gratum. Præcipua autem epistolæ causa erat insidiarum enunciatio, propter quas etiam enixè rogabat, & eum placare contendebat, donum etiam liberale & magnificũ offerens.

Archadius Imperator offert ei totius Aegypti vectigalia, sed renuit. Hoc autem erat totius Aegypti vectigalia: & honesta causa, vt ea pauperibus ab ipso distribuerẽtur, & sacris monasterijs, quibus deerant, quæ erant necessaria. Sic scripsit Archadius, & obnixè rogauit, vt rescriberet. Arsenius verò ea accepta epistola, rescribere quidem minimè annuit: sine scriptis autem ei significauit: Deus, dicens, sit nobis omnibus propitius, & condonabuntur peccata. Pecuniæ autem distributio nequaquàm ad me pertinet, qui iam sum mundo mortuus. Mortui verò nulla est actio. Sed sic quidem à mundo discessit Arsenius, & cooptatus est in numerum monachorum, qui erant in Scete. Cum quibus se exercens, & cum eis cõtendens, nulli sustinuit esse secundus in virtutis sudoribus, sed potiùs vel primas obtinuit. Neque enim erat eiusmodi, vt qui labores anteà non gustâsset, nec in eis esset versatus. Neque enim Scete & habitus monasticus eum primùm cognouit laborantem in ijs, quæ ad virtutem pertinebant: sed anteà curam gesserat, vt honestam Deiq̃ue voluntati congruentem vitam ageret. Quinetiam splendor vestis & magnificentia nihil in se habebant, quòd cor ex eis vllam acciperet voluptatem. Erat enim Dei metu alligatus, & virtutis curam gerebat, & assueuerat laboribus: adeò vt ex sententia beati Dauid, licèt degeret

In ipsa aula quã sanctè vixerit.

Psal. 140. in tot & tãtis tumultibus, & tanta multitudine, Singularis ego sum, audacter diceret. Ea ergò ratione, vt pauloantè significauit oratio, primas haud ità multò pòst obtinuit. Verùm enimuerò etsi ità se haberet Arsenius, existimabat se omnium vltimum: cumq; esset plenus omni eruditione, videbatur esse quidam rusticus & indoctus, & præ se ferebat nihil scire, nisi, vt dixit Paulus, Iesum Christum, eumq; crucifixum.

1. Cor 2.

Cap. 19. Cùm autem ad summum virtutis peruenisset, & præter alia esset quoq; exornatus maxima discernendi facultate, quæ iudicatur aliarum esse præstantissima, conuenientibus aliquandò monachis, (mos enim erat ipsis, cùm certis temporibus soli esse intermisissent, simul conuenire, & de vtilitate animæ sermones agitare. Hoc autem est, vel quędam laborum mutatio ad recreãdum animum, nec superuacanea, nec inconducibilis:) postquàm fuerunt omnes simul congregati, rogatus est ab eis Arsenius aliquem incipere sermonem, qui aliquam afferret vtilitatem. Is autem patribus potiùs obediens, quàm aliquid faciens ad ostentationem, neq; volens ostendere doctrinam,

Oratio eius ad monachos. quam collegerat, & alioquì expedita quadam & simplici vtens oratione: Fratres, inquit, & patres, omnem rem, quam quis aggreditur, præcedit causa aliqua & scopus,

Scopus Monachi. propter quem agitur. Causam verò, cur nos ex mundo fugerimus, nullam aliam dixerimus, nisi vt purgemus animam, & quæ eam consequitur, salutem adipiscamur. Studendum est ergò nobis, vt nos purgemus pro viribus, & maximè interiorem hominem, vbi & maius est bellum, & victoria difficilior. Multi enim sunt, qui, quòd attinet ad carnis pollutionem, & peccati operationem, magnam ostenderunt continentiam, & vsi sunt ieiunijs & alijs afflictionibus. De pollutione autem cogitationis, & perfecta purgatione nihil omninò cogitauerunt, etiamsi sit præceptum non de purgatione solùm carnis pollutionis, sed etiam spiritûs. Quinetiam multis quidem curæ

Occulta vitia extirpanda. fuit, vt fugerent fornicationem aliasq; voluptates: vt autem vitia occultiora, nempe inuidiam, gloriæ cupiditatem, nimiam de se persuasionem, pecuniarum amorem, & quę est omnium pessima, superbiam: vt has, inquam, effugerent perturbationes, pauci admodùm curârunt. Ea ratione hi dimidiam habent purgationem, vel potiùs maiori & præstantiori parte manent impurgati, suntq; velutì statuæ, quę sæpè quidem extrinsecùs

tfinsecùs auro vel ære refulgent,interna autem plena sunt immunditia, & quauis alia vilissima materia. Ab his ergò non manifestis vitijs nos vel maximè studeamus expurgare. Porrò autem hoc quoq; nos non lateat, ô fratres, quòd noster inimicus diabolus, multis & varijs vtens machinis, nos conatur decipere, & boni prætextu in mala impellere: vt verbi causa,suggerens hospitalitatem, & consequenter fratrum, qui accedunt,gratam & benignam exceptionem, efficit, vt simul comedāt & compotent. Causa autem est bonum charitatis,deindè sic paulatìm suffurans& attrahens,imprudētes nos trahit, vt ventri seruiamus, & deindè nos ad sātietatē libidinibus polluit & voluptatibus. Alijs rursùs submittens in animum eleemosynam & benignitatem,& in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniæ, & in furorem impellit auaritiæ. Alijs autem multorum vtilitatem tanquàm escam porrigens, efficit vt silentium & quietem relinquant, tanquàm rem inutilem, & vt cum multis quidem mundanis habeant consuetudinem, & nonnunquàm etiam cum mulieribus incautè hoc faciant persuadet,tanquàm qui iam eò peruenerint,vt sint impatibiles:& sic miseros reddit libidinosos,& seruientes animi perturbationibus. Alijs nullam exhibens molestiam,& vt à nullo capiantur vitio,insidiosè procurans, extulit in superbiam, & sic facilè præcipitauit. Nonnunquàm autem faciens, vt à bellando abstineant,& maximè ij, qui ad susciplenda exercitationis certamina se paulò antè exuerāt,decepit, efficiens, vt essent securi,& de nulla re soliciti. Ex quo factum est,vt cùm eos iniecerit in socordiam,& vt labores negligerent effecerit, repentè eos inuaderet tanquàm expugnatu faciles & inermes:& sic maxima tempestate eorum mentem labefactaret & conturbaret,& sæpè etiam in vitiorum profundum immergeret. Alios rursùs cùm vt sibi fiderent persuasisset, vt qui iam ad maiorem peruenissent mensuram, suggessit vt eis crederentur aliorum cogitationes, vitiorumque & bellorum annunciationes. Quibus cùm nondùm rectè sua vitia abluissent, primùm quidem recordationem & informationem eorum,quę audiuerunt,immisit non absque animi perturbatione. Deindè verò etiam miserè impulit ad carnis pollutionem. Quoniam ergò tentatoris insultus sunt tam varij, tamque multiplices, & tam difficiles ad deprehendendum, nobis quoquè multa custodia sobrietateque opùs est, & ad bonum attētione: vt ab ipso illuminati,imprudentes malo tanquàm bono non vtamur, & non animaduertentes in noxia incidamus : sed vigilemus & sobrij simus, considerantes vndenàm, & quandò, & quomodò ille facit insultus: & in nullo offendamus, propterea quòd animum minimè adhibuerimus.

Sub specie boni fallit satan.

Multiplices dæmonum insidiæ.

Cùm hæc & alia his similia diuinus disseruisset Arsenius ad monachos, qui erant congregati,humilitate adhuc magìs vtebatur, & seipsum reputabat tanquàm qui nihil sciret,& id alijs præbebat existimandū. Optimè autem nórat insultus dæmonum, vt qui fuerat examinatus à multis eorum tentationibus. Cumque aliquandò ad eius cellam aduenissent dæmones, (hoc autem narrauit monachus Dauid, vir qui cùm hoc beato plurimùm fuit versatus,& in multis monasticis sudauit laboribus) multisque afflictionibus & visionibus eum vexarent,& molestia afficerent:ipse quietè tolerabat, se nihil pati præ se ferens : sed hoc tantùm submissè dicens, vt significatum est ex ijs,qui ipsi ministrabant & assidebant: Deus,nè relinquas me : quoniam nihil boni fecerim coram tuis oculis:sed secundùm tuam bonitatem da mihi ô Domine,vt bonæ vitæ attingam principium. Sic autem res mundi est aspernatus, & nihil omninò esse duxit,vt nihil ex ijs,quæ ad hanc vitam pertinēt,sustineret omninò adspicere:potiùs verò velutì vicem rependens, & se directò opponens splendoribus & vestibus, quibus indutus fuerat cùm esset in palatio, tam contemptis & tam vilibus vteretur indumentis, vt in ijs nihil differret à paupere rustico, laceris pannis & contritis indu-to.Sed ille his vilibus & abiectis magìs exultabat, & in his sibi placebat: vt qui mundum internum , & qui non cernitur, sibi vendicaret, & seipsum potiùs, quàm res suas vellet ornare.Externæ autem eruditionis, quæ tanta contentione petitur, elegantia ab eo adeò nihili ducebatur, vt cùm quidā monachus nomine Euagrius, qui de Græca valdè se iactabat doctrina,quoniam Arsenij sapientiæ fecerat periculum,de Aegyptijs interrogâsset monachis: Quomodò ij,dicens,cùm sint indocti & rudes, sunt tot & tantis insignes virtutibus: nos autem, qui sumus non paruam doctrinam consecuti,ne mediocria quidem rectè gerere possumus? diuinus respondit Arsenius:Nos quidem, qui alienis scilicet confidimus laboribus & disciplinis , ideò ex bonis tanquàm proprijs non facilè possumus fructum aliquem percipere.Ij autem, qui sunt in solis

Cap. 11.

Dæmones vincit humilitate,valdè ab eis vexatus.

Vilitas vestium eius.

Euagrius monachus.

Tacitè irridet Euagrium.

proprijs occupati laboribus, meritò proprios quoquè fructus colligunt. Hoc verò dixit, tacitè irridens Euagrium, qui non rectè de Græca gloriabatur sapientia. Erat verò eius tam insignis humilitas, vt ne agrestiores quidem eum puderet rogare, & ex eis vtilitatem accipere pro viribus. Cumque aliquandò eum vidisset quispiam rogantem & percontantem quendam monachum Aegyptium de cogitationibus, is miratus, causam est scisscitatus. Ille verò respondit: Non nego me esse doctrina mediocri præditum. Huius autem, inquit, rustici illiteratam planè insciti am fateor me nondùm didicisse: Eam, quæ fit ex Deo, actionem & cogitationē tacitè innuens per hanc responsionem. Non solùm autem erat dignus, qui adspiceretur ab ijs, qui propè erant, & causa vtilitatis ijs, qui ad ipsum veniebant: sed etiam nō pauci procùl venientes, tenebantur magno desiderio videndi Arsenij, & se eius linguæ epulis recreandi. Illius enim virtutis fama totum orbem peruaserat, & aures omnium impleuerat. Propter quam causam ex Alexandrinis quoq; multi ad eum venerunt, adeò vt illeipse quoq; Theophilus, Archiepiscopus inquam, rem magnam arbitratus, & viæ labores negligens, venerit vnà cum præside ciuitatis: eumq; rogauit, vt sui sermonis vtilitatis eos faceret participes. Is autem cùm parumper tacuisset, deindè respondit: Et si quid vobis dixero, promittitis vos id esse seruaturos? Ipsi verò protinùs sunt assensi. Is autem: Vbi, inquit, esse Arsenium audiueritis, hoc est vobis cauendum, nè velitis ampliùs eò venire. Placuit eis dictum, nec eis fuit molestum eius silentij desideriū, vt qui eius modestiam ex eo pulchrè didicerint. Cæterùm cùm posteà Archiepiscopus quæsijsset ad eum venire, & per quendam esset scisscitatus, an, si veniret, ei aperiret ostium: Si véneris, inquit, aperiam. Quòd si tibi aperuero, clarum est, fore vt alijs quoquè multis aperiam. Restat autem, vt ego hinc longè recedam. Hæc cùm audijsset Archiepiscopus, nihil tale ab eo posteà petijt.

Egregia humilitas S. Arsenij.

Theophilus Alexandriæ Episcopus eum inuisit.

Vide quàm cupiat nesciri.

Roganti verò cuidam monacho, vt sermones ab eo audiret vtiles: Pro viribus, inquit, contende, vt quæ est intrà te & in mente tua operatio, Deo placeat, & sic vinces externa vitia: hoc ei significante Arsenio, quòd nisi ea ità fiat, vt Deo placeat, sunt omninò inanes & inutiles labores corporei. Cùm ij autem sunt tales, excitatur bellum vitiorum carnalium. Admonenti verò eos, qui accedebant, & ea differenti, quæ faciunt ad salutem, ei mos erat quoquè eis dicere: Si sicut oportet Deum quæsierimus, is veniet, & à nobis omninò videbitur: & si eum per mundam vitam detinuerimus, is nobiscum permanebit. Ad eum accedens aliquis alius ex patribus senioribus, ait: Me opprimunt, ô pater, cogitationes sic mihi suggerentes: Quoniam fieri non potest, vt ieiunes & labores propter senectutem, sunt saltem tibi visitandi ij, qui laborant & ægrotant. Nam hoc quoquè est signum non obscurum charitatis. Ad hæc autem diuinus Arsenius: (Non erant enim ei ignotæ malæ artes & fraudes dæmonum) Vade, inquit, comede & bibe, nec recusa deincèps esse somni particeps: tantummodò nè in animum inducas, vt à tua cella recedas. Aliquandò autem rogatus, quomodò oporteret versari in regione externa: Si contigerit, aiebat, monachum regionem ingredi externam, aut ciuitatem, hoc est principaliter cauēdum, nè alicui notus euadat, vt cum nullo omninò liberè loquatur, nec familiaritatem cum vllo ineat. Hoc si fuerit seruatum, omninò ei maximè proderit. Alius monachus, nomine Marcus, virtute clarus, cùm sciret quàm esset solitarius Arsenius, & auersaretur hominum consuetudinem: Cur nos quoquè fugis, rogauit? Nam ipse quidem omninò nihil læderis ex nostra consuetudine & collocutione: nos autem potes iuuare plurimùm. Cui diuinus Arsenius: Deus, inquit, nouit, multùm à vestra pendeo charitate. Sed quid agam? Non possum me diuidere Deo & hominibus. Est enim facilius ei placere, quàm illis. Angelorum enim millibus & deciès mille millibus vnus est scopus & vna voluntas, vt Deum laudent, illiusque mandatis seruiāt. Hominibus autem alijs alię sunt voluntates, scopique & instituta diuersa: & ideò est eis, vt dixi, placere difficilius, quàm Deo. Humanis autem afflictionibus vsqueadeò erat superior, & necessitatibus fortior Arsenius, vt non solùm fami & siti non facilè cederet, sed etiam somnum valdè superaret, quo nihil violentius, neque ad opprimendam & morti tradendam carnem est validius.

Cap. 12. Aliquot præclaræ eius sententiæ & institutiones.

Non debet monachus inire familiaritatem cum secularibus.

Cùm itaq; totas noctes perui gilaret, & intentus esset precibus, vbi iam manè venisset, nè corpus haberet omninò dissolutum, & ad quauis actionem defatigatum: Ades dùm aiebat, serue nequam, somno tanquàm seruo vtens. Deindè cùm parùm dormitâsset, rursùm statim surgebat, & rursùs ad Deum inceptas persequebatur orationes,

Cap. 13. Somno vtitur breuissimo.

riones, dictitans ijs, qui aderāt: Monacho ad somnum vna hora sufficit, si sit egregius athleta. Solebat autem Arsenius aliquandò quidem patrū actionibus, aliquandò autem etiā sermonibus iuuare proximos. Aliquandò verò suas narrare actiones & contemplationes sub persona alterius, nè eum inuaderet vitium arrogantiæ. Cuiusmodi est id, quod est propositum. Dicebat enim: Quidam senex monachus in sua cella sedens, audiuit supernè vocem dicentem: Adesdùm, & ostendam tibi quomodò se habeant opera hominum. Surrexit ergò & exijt, & ducentem sequens Angelum, ambulabat. Cùm autē is, qui apparuerat, in quodam loco substitisset, ei Aethiopem ostendit ligna scindentem, quibus alligauit quidem onus non facile ad tollendum humeris. Cùm autem alligâsset & conaretur tollere, non potuit propter pōdus. Is verò alia quoquè adijciebat. Deindè cùm eum paululùm traduxisset, ostendit rursùs alium, qui ex quodam lacu aquam hauriebat, & eam in perforatū canalem infundebat: ex eoq; effluebat aqua, & dispergebatur. Præterea ostēdit ei templum maximum, in quo duo viri equis insidentes, & maximum quoddam lignum transuersum inferentes, sic quidem conabātur statim per portam ingredi: sed non poterāt, quoniam, vt dixi, lignum ferebant obliquè: neuter autem volebat id ex altera parte dimittere, & sic introducere. Horum solutionem aperuit is, qui seni apparuerat, sic dicens: Qui lignum quidem portant, ij sunt qui propriæ confidentes iustitiæ, ad viam humilitatis omnem sibi obstruunt aditum: & ideò, vt foris maneant, & vt à regno cælorum arceantur, ij sibi causa sunt. Qui verò fundit aquam in canalem perforatum, bona quidem facit opera, ieiunat, orat, benefacit: sed cùm ea nolit ità facere, vt fiant solùm coram Dei oculis, sed studet etiam videri ab hominibus, & ideò frustrà operatur, & mercede quæ debetur, priuatur. Qui autem ligna scindit, & onus conficit, is est qui multis quidem grauatur peccatis. Pro eo autem, quòd ea deberet resecare pœnitentia & diligentia, ostenditur alia potiùs addere. Hæc dicens diuinus Arsenius, quodcunque vitium, quod cuiq; auditorum afferebat molestiam, absque vllo dolore & tacitè curauit. Nō solùm autem hoc modo fictis personis consueuit curare, sed etiam quod verè ab alijs factum fuerat, tanquàm ab alijs factum narrabat, quandò ad vtilitatem redibat narratio, cuiusmodi est etiam illud.

Angelus ei ostēdit hominū opera & studia.

Monachus quidam senex (aiebat) qui vixerat in Scete, actione quidē vel valdè mirabilis, educatus autē in simplicitate & ignoratione, non mediocriter peccabat circa mysterium diuini sacrificij. Dicebat enim ille & asserebat, quòd quem participamus diuinum panem, non est ipsum corpus Christi & Dei nostri, sed traditur in quadam figura & imagine. Quod quidē nonnulli alij senes, qui audiuerāt, & senis propter hanc absurdam opinionem miserti fuerant, ad eum vadunt, alienam hanc sententiam alicui attribuentes, & ei dixerunt: Audiuimus de quodam monacho, qui errabat in iudicio de sacris mysterijs, & existimabat illud non esse corpus Christi, sed in illius figuram panem, qui sumitur, benedici & tradi à sacerdotibus. Ille autem nihil celans: Ego sum, inquit, & in hac persisto sententia, nec possum dimoueri. Illi verò non dimiserūt, sed multis & validis argumentis conati sunt seni persuadere, affirmantes illud ipsum esse Christi corpus: Similiter autem vinum quoquè, eius viuificum sanguinem & intemeratum. Nam etsi, aiebant, esset panis & vinum, precum tamen inuocatione, & diuini aduentantis spiritūs benedictione, mutantur in illud ipsum corpus & sanguinem Christi. Estq; caro & sanguis Domini, qui à nobis sumitur. Qua de causa sacerdotem quoquè dicebant conuenienter voci Domini, scilicet illius personam subeuntem, dicere: Hoc est corpus meum, &, Hic est meus sanguis. Quoniam enim difficiliter fieri poterat, vt qui sumus homines, cruentam carnē sumeremus instàr ferarum, quæ carnem crudam deuorant: prouidit ille ipse, qui participatur, vt per similem & consuetum panem, in hocipsum corpus Domini nō manifestè mutatum, perageretur sacrificium. Vide enim quemadmodùm etiā baptisma eo quidē, quod apparet, est aqua: sed precibus & sacra operatione dignatum, diuino impletur spiritu, & deincèps non est aqua solummodò. Quomodò enim, quod regenerat & transformat eum, qui baptizatur, & reddit perfectè liberum à peccato? Cùm hęc & huiusmodi alia dicta essent à senibus, surdo videbantur cani, quæ dicebantur. Ille enim adhuc erat incredulus, & exigebat solam ex rebus ipsis probationem. Cùm ergò videretur senibus absurdum & admodùm ignaui pusilliq; animi, negligere senem, qui sic labebatur prę simplicitate: ipsi & diligenter orabant, & illum pro seipso orantem assumebant, nè tot labores & sudores exercitationis frustrà videātur suscepti. Deindè cùm transisset dierum

Cap. 14. Error senis monachi circa Eucharistiam.

Sancti patres illū errorem confutant.

Nota hæretice, & crede tandèm corporaliter haberi Christũ in Euchariſtia.

hebdomada, in templum ſimul conuenêre. Cumq; ſacra perageretur myſtagogia, diuinusque panis eſſet propoſitus, (ô tuam Chriſte potentiam & benignitatem) infans viſus eſt eodẽ tempore tribus ſenibus is panis, qui in ſacra menſa erat propoſitus. Deindè cùm ſacerdos ad hoc, vt panem in fruſta diuideret, iam manum extendiſſet, viſus eſt eis Angelus, qui ſupernè deuolauerat, & gladium in manu habebat. Qui cùm propoſitum infantem ſacrificâſſet, deindè eius ſanguinem fundebat in calicem, & quandiù ſacerdos panẽ in parua fruſta frangebat, tandiù quoq; poterant vidêre Angelum ſecantem partes ex carne pueri. Cùm autem acceſſiſſet is, qui errabat ſenex, vt eſſet particeps ſacrificij, carnis mundæ & cruentæ apertè fuit particeps. Hoc viſum ab illo

Senis error corrigitur.

ſene, & illius non ſanum correxit iudicium, & effecit, vt Deo offerret gratiarũ actionem cum lachrymis: alijsq; ſenibus illius correctio fuit argumentum lętitię. Hoc narrauit pulchra lingua Arſenij, quod omninò productum fuit ad magnam vtilitatẽ eorum, qui audiebant.

Cap. 15.

Cùm barbari autẽ aliquandò in Scete feciſſent excurſiones, alij quidẽ ex patribus conuerſi ſunt in fugam, & ea ratione euaſerunt ex manibus barbaricis: Arſenium autem nullus inuaſit metus. Quomodò enim, qui etiã ipſos ſuperabat dæmones, & erat

Magna S. Arſenij fiducia in Deum.

eis formidabilis? Sed ſic manens in cella: Si meî, aiebat, Deus curã non gerit, curnàm ego velîm viuere? Sic dicens & ſentiens, ſurrexit & tranſijt per medios barbaros, & nihil mali paſſus, ſaluus euaſit: cùm eis nullum omninò ſuî ſenſum dediſſet. Deindè cùm cogitâſſet hoc eſſe effecturum, vt fieret maior alijs, & maiorem aliam à Deo curam conſequeretur, mâluit propter modeſtiam vnà fugere cum alijs: & ad eos abijt. Sedenim hic vir diuinus, etſi eſſet huiuſmodi, vt nulla res mala & abſurda eum vinceret, immò verò rebus bonis & ex virtute geſtis adeò eſſet plenus, vt ne verbis quidem poſſit exprimi: in eos tamen, qui labebantur, magna mouebatur miſericordia. Nam

Eius humanitas in fratrẽ furacẽ.

inter montis monachos erat fur quidã, qui & alia, quæ erant apta ad conſumendum, quinetiam ipſa vaſa auferebat aſſiduè. Arſenius autem eius malam miſeratus conſuetudinem, aſſumpſit eum in ſuam cellam, & apud eum multis vſus eſt admonitionibus: nec id ſolùm, verùm etiam eum conſolabatur, dando obolos & veſtimenta, cupiens eum hanc improbam dediſcere conſuetudinem. Sed tamen etſi multis admonitionibus, non ſecùs àc aqua Aethiops perfunderetur, erat tamẽ Aethiops, & nigredinem minimè exuĕrat. Furans enim rursùs depræhendebatur, malam ſequens conſuetudinem. Ea de cauſa ſenes quoq; murmurabant aduersùs diuinum Arſenium: illorum, dicentes, debemus ferre infirmitates, qui ducuntur pœnitẽtia, & ſeipſos conferunt ad correctionem. Cùm autem credebatur, hũc eſſe immedicabilem, eum potiùs expellere oportet & procùl mandare: vt qui ſit valdè perniciosus in cohabitatione. Atque talis quidem erat Arſenij in peccantes miſericordia.

Cap. 16.

Erat verò ei quoquè admodùm grata quies & ſilentium, idq; tanto ſtudio ſectabatur, quanto aliquid aliud: vt iam ſæpè priùs ſignificauit oratio. Ea de cauſa eorum,

Studioſiſſimus eſt ſilentij.

qui accedebant, ægrè ferebat congreſſiones, cum Deo ſolo aſſiduè loqui deſiderans. Quocirca illius quoquè cella triginta milliaribus aberat ab alijs. Fratrem itaq; quendam, qui procùl venerat, neque ſciebat vbinàm habitationem haberet Arſenius, deindè ſciſcitatus vix eam inuenerat: poſtquàm eum ad ſe venientem magnus nouit Arſenius, cœpit petere lapidibus, & ità eum à ſe repellere: non odio habens fratrem, vt dixerit aliquis, (Quis enim cum alijs illo ſe geſſit meliùs in charitate vtenda in proximum?) ſed quietem, vt dictum eſt, ſibi puram conſeruans, & per id indiuulſam con-

Frequentes viſitationes vitandæ à monachis.

templandi facultatem. Neque tamẽ hoc abſolutè faciebat, ſed ſciebat quoſnam quidem oporteret expellere, vt qui poſſent eius quietem interturbare: quoſnam autem admittere, & cum quibus conferre ſermonem: & quoſnam quidem admittere, ſed non cum eis colloqui, ſed inter eos exercere ſilentium: vt patebit ex ijs, quæ his ſunt poſita capitibus. Frater verò triſtis admodùm, quòd eum non potuiſſet conuenire, mentem quoquè putabat Arſenio eſſe læſam, & ideò eum etiam iaculari lapides. Cùm ad ſe rursùs alios venire reſciuiſſet, ſtatìm dixit eis, qui vnà conuerſabantur: Interrogate eos, & diſcite quanam de cauſa venerint. Cùm verò interrogantes intelleXiſſent eos ire Thebaidem propter aliquod ſuum negocium, & id renũciauiſſent Arſenio, is velutì arrepta occaſione, nè interrumperetur ſilẽtium: Quoniam, inquit, non propter me venerunt, nec me, inquit, videbunt: ſed vbì ſe apud vos refecerint, deindè cœptum iter perſequantur. Quandò autem propter barbarorum incurſiones deſerta fuit Scete, ipſe quoquè egreſſus eſt vnà cum alijs patribus: Perdidit, dicẽs, mundus

quidem

quidem Romam, Scetem verò monachi. Hęc dicens, & lachrymas emittebat ex oculis, & vehementer dolebat, ardens quietis desiderio. Sciebat enim, quòd translationes, & ex alijs locis in alia transmigrationes, reuerà sunt monachis ipsa mors, & eorum, quæ ex quiete comparârunt, bonorum dispersio & interitus. Sępenumerò enim eos, quos nolunt, conueniunt, & vident quæ non oportet, & audiunt quæ non decet. Hoc autem pulchrè testatur Arsenij amor quietis. Nam cùm ille ad quosdam accessisset monachos, prope quos erant quędam arundines, quę vento leuiter agitabãtur: Quenam, inquit, ô fratres, est hęc agitatio? Ei enim, qui verè amat quietem, ne passeris quidem vox est omninò tolerabilis. Quomodò ergò vos, qui talium motuum sonitu conturbamini, purè poteritis quiescere?

Locorum mutationes exitiosæ monachis.

Nec hoc quoq; est minus testimonium Arsenij, quòd ille quietis & silentij magno teneretur amore, & simul etiam puritatis ac synceritatis cogitationũ. Nam cùm ipse circa Canopum versaretur, (est autem hoc vnum ex septem ostijs Nili) venit Roma quædam mulier, ex ij nata, qui erant ordinis senatorij, valdè quidem diues, & valdè etiam pia ac religiosa. Aduentûs autem eius scopus & institutum erat, vt videret Arsenium, & simul quidem, vt assequeretur vtilitatem, & simul eum benignè ac liberaliter, Dei iussa sequendo, acciperet. Ipsa Archiepiscopum Theophilum, qui eam hospitio exceperat, enixè rogabat, vt sancto persuaderet, vt eam suis dignaretur oculis. Ille ergò iuit, & accedens vehementer rogauit. Is verò nõ sustinuit, etiam si Archiepiscopus præter alia quæ adduxit, vt ei persuaderet, illius quoquè longæ viæ laborem proposuisset, & sic scilicet tentaret flectere Arsenium. Non tulit hoc mulier Senatoria. Eam enim incitabat fides, quam habebat in sanctum, & desiderium. Labore certè, & pudore, & omnibus despectis, iter ad eum inijt, volẽs videre. Cùm ergò accessisset ad sanctum, qui agebat extra cellã, se ad eius pedes deijcit. Is verò surrexit iratus, & stans ante eam: Si vis, inquit, meam videre faciem, eam adspice. Metus autem, qui eam inuasit cum pudore, ne permisit quidem, vt eum fixis intueretur oculis. Deindè rursùs adiecit: Non audiuisti vtiquè mea opera: & ideò ad nos veniendi te cepit desiderium. Quomodò autem ausa es tantã sustinere nauigationem, & huc venire? Nescis te esse fœminam, & non licere tibi egredi? Sed hoc, inquit, tibi, vt videtur, venit in mentem, vt rursùs Romam reuertaris, & alijs significes mulieribus, te vidisse Arsenium, & deincèps mare impleas mulieribus, ad nos venire nunquàm cessantibus. Illa verò: Non sinam, inquit, ó pater, Deo mihi opem ferente, huc vllam venire mulierem. Sed nè cesses, quæso, pro me orare, & meî meminisse. Is verò dixit: Deũ magìs oro, inquit, vt tuî memoria de meo corde deleatur. Hoc cùm audijsset illa mulier, graui animi dolore est affecta, eamque inuasit febris, & statuit reuerti Alexandriam. Quod quidem vbi venisset ad aures Archiepiscopi, venit quamocyssimè ad eam visitandam. Deindè cùm rogâsset, & sciuisset quænam esset morbi causa, eam placidè & leniter est aggressus, dicens: Non oportebat te ità cruciari ijs, quæ audiueras. Non erant enim verba odij, sed cautionis & purissimæ temperantiæ. Neque enim ignoras, qualia soleat malignus bella suscitare propter mulieres ijs, qui Deo seruire constituerunt. Quod ergò tibi dixit senex, ideò dixit. Nam ille quidem non cessabit assiduè orare pro tua anima. Cùm his verbis mulieris curatus esset dolor, ea domum est reuersa. Par est autem admirari huius sancti cautionem & diligentiam. Non est enim incredibile, mulierem à maligno submissam, tantum laborẽ contempsisse, & ad eum venisse, prætextu quidem benedictionis, sed reuerà causa belli & tentationis. Is est enim mos illius, vt cùm per bonitatem irrepserit, suggerat quæ mala sunt. Qua de causa fuit ille Sancti cum ira fremitus, & preces, vt ê corde suo illius deleretur memoria.

Cap. 17.

En q̃ fugit etiã Senatoriæ fœminæ colloquiũ.

Durè eã accipit.

Nota hoc responsum.

Consolatur eam Archiepiscopus.

Est autem hoc quoquè lepidum, & præclaræ humilitatis Arsenij certum signum, atque etiam non paruam afferens vtilitatem. Scete enim senes dicebant, quòd cum aliquandò à quodam viro bono facta fuissent fratribus caricarum distributio, solus remanserit Arsenius, qui nihil acceperit, non ex obliuione, vt dixerit quispiam, nec ex contemptu: sed potiùs, quòd is qui distribuebat, erubescebat huius viri dignitatem, non solùm, quæ olim, sed potiùs quæ erat hodiè, tam vili largitione prosequi. Quod cùm magnus ille audijsset, ægrè tulit, & ne venit quidem ad synaxim. Significauit autem senibus, se omninò non fuisse dignum, vt ipse consequeretur cum alijs fratribus benedictionem: & ideò solum fuisse relictum. Quod quidem

Cap. 18.

Magna humilitas.

significatum senibus, iniecit magnam admirationem eius humilitatis. Mittunt ergò Arsenio partem, quæ ad ipsum pertinebat. Quam cùm accepisset, & ciecit dolorem, & statim venit ad synaxim. Nemo autem ex ijs, qui sunt procliues ad reprehensionem, id omninò aut gulæ tribuat, aut pusillo & abiecto animo, quòd propter caricas tantum dolorem acceperit, vt ne ad synaxim quidem accederet. Vbi enim sunt hæc parua Arsenij, & quæ ijs conueniunt, qui sunt pusilli animi? Sed sunt, vt dictum est, signa extremæ humilitatis. Se enim ne minimùm quidem putabat alijs antecellere, sed esse vnum ex multis, vel, vt magis verum dicatur, esse omnium vltimum: & ideò tanquàm Dei iudicio despectus, & eo reputatus indignus, ostendit se angi animo, quòd donum commune non esset assecutus. Sed nec summa illius in ieiunio tolerantia, inter cætera illius bona prætermittatur. Dicebant enim Daniel, & alij, cum quibus ille versabatur, eum inediam eousquè protraxisse, vt vnum frumenti thallium (oportet enim his vti patrijs nominibus) ei totum annum sufficeret. Nam aduenientibus aliquibus, tunc dixerunt eum fuisse huius alimenti participem. Cùm esset autem tempus fructuum, solebat ex eis solùm gustare. Simul quidem hoc faciens, vt Deo ageret gratias, & simul etiam, vt se demitteret. Dixerunt autem hoc quoquè, qui res Arsenij sciebant accuratissimè, eum nunquàm visum fuisse ociosum: sed quandò vel paulùm cessâsset à precibus, quæ fiebant diù & noctù, operabatur. Opus autem eius erat catenæ, quæ per ramos palmarum contexebantur. Cùm in eo paululùm fuisset occupatus, reuertebatur rursùs ad orationem. Aqua autem, qua palmarum ramos madefaciebat, vt fierent molliores, quæ nunquàm ab illo mutabatur, sed sic diù manebat, corrumpebatur, maleque olebat, & tetra erat adspectu: adeò vt quidam ex patribus senem rogarent, cur hoc faceret, & ei exprobrarent socordiam. Is verò: Cùm, inquit, suaueolentia & aromatibus priùs sim vsus, odoratùs damnum modò corrigo contrarijs. Quomodò verò tetrum odorem prioribus vnguentis & bonis opponebat odoribus: ità etiam superfluis possessionibus, quod est instàr magnarum diuitiarum, nempe nil possidere, & nihil omninò habere: adeò vt cùm aliquandò ægrotaret, & lucerna opùs haberet, quoniam nihil habebat, quod pro ea emenda solueret, petitum acceperit, & ità emerit, quod erat sibi vsui.

Admiranda eius inedia.

Nunquàm est ociosus

Ferè perpetuò est in precibus.

Contraria sunt cõtrarijs corrigenda.

Sũma eius paupertas.

Cap. 19. Ad hunc virum admirabilem accessit aliquis ex patribus, nomine Marcus, virtute summus, qui diligenter rogauit: Num bonum est, dicens, nullam in cella habere consolationem? Vidi enim, inquit, quendam ex fratribus, qui parua quædam, quæ habebat, olera, ipsa quoquè euellebat radicitùs. Is autem bonum quidem esse asseruit, sed si omninò referatur ad virtutis habitum, atque adeò ad vniuscuiusque mensuram. Nisi enim perfectiorem habitum fuerit consecutus, etiamsi illa euulserit radicitus, is rursùs plantabit alia. Cæterùm qui virtute & vi discernendi erat summus Arsenius, visus est etiam postquàm ad vitam accessisset monasticam, velut quasdam apud se seruare reliquias aulicæ arrogantiæ & superfluitatis. In sedendo enim sublimem vnum tenens ex pedibus, imprudens sæpè imponebat alteri. Quod quidem à Græcis dicitur sedere ὑναβάδην, id est, sursùm erectis pedibus. Hoc visum à patribus, nequaquàm videbatur esse contemnendum: sed potiùs eum esse eius opportunè admonendum, vt id corrigeret. Sed magna viri dignitas & reuerentia eos abducebat ab eo, quod statuerant. Postquàm autem hoc quoquè nouit monachus Pastor, qui erat prudentia simul & virtute incomparabilis, vide quàm sapienter illius excogitat remedium. Cùm ego, inquit ad monachos, accessero ad synaxim, & vobiscum considens, sedero in eodem habitu, vobis adspicientibus videatur hæc res non toleranda: sed statim procedatis ad me reprehendendum: & ego statim cedam, & vt qui perperàm in hac re me geram, me corrigam. Quod quidem factum cùm diuinus intellexisset Arsenius, & mente citò agitâsset, demisit pedem, & deincèps omninò abstinuit à turpi hac sessione. Sed vide mihi virum egregium, qui indecorum hunc habitum non solùm in seipso correxit, sed alios quoquè, qui vel quòd non aduerterent, vel, vt meliùs dicam, quòd imbecilli essent, ità se gerebant, prudenter simul & iucundè correxit. Monachum enim Alexandrum, (erat autem hic quoquè clarus inter monachos) cùm quodam aliquandò dolore teneretur, contigit seipsum supinum porrigere, & ità iacére victum à doloribus. Ad quem postea accedens Arsenius: Quis erat, inquit, ille mundanus, quem pauloantè hîc

Quosdã aulicos sibi reseruauit mores.

Pastor Abbas mira arte corrigit eos.

hîc vidi porrectum supinum? Is autem: Et quandò, inquit, eum vidisti? Diuinus verò Arsenius: Cùm, inquit, de monte descenderem. Ipse eram, dixit Alexander. Sed ignosce mihi, inquit: dolore enim victus, sic me collocaui, quàm potui scilicet honestissimè. Moderatè autem subridens Arsenius, (erat enim Alexander ei familiaris) Satìs ergò, inquit, verisimiliter existimaui, mundanum esse eum, qui iacebat porrectus.

Cap. 20.

Fratrem quendam ceperat desiderium videndi Arsenij. Cùm itaque venisset in ecclesiam, rogabat, vt magnum illum videret. Illi autem: Paululùm, inquiunt, reficere, & paulopòst eum alloquéris. Is verò contendebat, nisì eum videret in præsentia, se neque cibum esse omninò sumpturum, neque somnum visurum. Mittunt itaque ex fratribus vnum, cellã indicaturum. Longè enim aberat, vt iam priùs diximus. Et ambo quidem pulsant ostium. Cùm autem aperuisset Arsenius, introduxit & salutauit. Deindè verò sederunt, vtentes silentio, nihil neq; ipsis Arsenium, neque Arsenio ipsos alloquentibus. Cùm ergò multum præterijsset temporis, & nullum verbum senex ederet, qui datus fuerat ad cellam ostendendam: Sed ego, hospiti inquit, reuertor. Et ille: Ego quoquê, inquit, te sequar: frustrà enim hîc mora trahitur. Ambo ergò egressi, recesserunt. Rogauit autem hospes fratrem, vt eum deduceret ad Moysem Aethiopem, qui priùs fuerat latro. Venientes verò accepit admodùm hilariter, & excepit hospitio, & liberè admodùm cum eis est collocutus, refecitque, & sic remisit. Dicit ergò frater hospiti: Quis ex duobus tibi esse videtur virtute superior? Ille verò: Qui nos, inquit, hospitio accepit & refecit. Auditum est hoc à quodam sene, qui erat ex magnis. Is cùm esset dubius animi, nec posset scire, cuinam daret calculũ victoriæ, rogauit Deum, vt id sibi significaret. Videt ergò in somnis duas naues, quæ ferebãtur in fluuio: quarum altera quidem habebat diuinum Arsenium, qui quietè nauigabat, & Dei fouebatur spiritu: Altera verò Moysem, & Angelos Dei, qui vnà versabantur, melleque & fauo eum pascebant. Cognouit ergò qui viderat, ambos quidẽ esse maximi precij apud Deum, sed maius esse silentium Arsenij Moysis hospitalitate: quòd cum Arsenio quidem versabatur diuinus spiritus, cum Mose autem Angeli. Ipsum autem pasci ab Angelis, tacitè significat bonum hospitalitatis.

Fratri cupidè illum inuisenti priùs nihil loquitur.

Secùs facit Abbas Moyses. vterque tamẽ benè.

Cap. 21.

Aegrotanti verò aliquandò admirabili Arsenio, sacerdos ecclesiæ vile substrauit stragulum, & capiti quoquè puluinar supposuit propter morbi afflictionem. Cùm autem vnus ex senibus venisset ad illum visitandum, & illum sic vidisset vtentem stragulis & puluinari, ei dubitatione commotus est animus. Quod cùm depræhendisset sacerdos, & eum seorsùm abduxisset: Qualis, inquit, erat vita tua, priusquàm esses Monachus? Ille verò: Magna, inquit, me premebat inopia rerum necessariarum, egestatisque mala me cruciabant. Cui sacerdos: Sed hic, inquit, quem vides, Arsenius, erat pater Imperatorum, quandò erat adhuc in vita mundana, magnasque habebat opes, & abundabat delicijs, iacebatque in sumptuosis & mollibus stragulis. Quocircà tibi quidem, qui nunc es inter monachos, est facilior vita, & minùs obnoxia molestiæ, vt qui sis à prioribus liberatus angustijs. Qui autem ex tantis diuitijs & delicijs sua sponte venit ad tantam humilitatem, & nunc eam sustinet, quomodò non est dignus, qui habeatur in admiratione? Hæc cùm audijsset & intellexisset senex, & seipsum condemnauit, & petijt veniam à sacerdote, propterea quòd non rectè cogitâsset.

Senex monachus malè sentiens de Arsenio, corrigitur.

Cap. 22.

Alexandria venerunt quidam aliquandò visuri beatum illum, qui tunc in petra Stromes degebat. Cùm quibus erat etiam patruus Theophili Archiepiscopi. Is autem partìm quidem, quòd tunc ægrotaret: partìm verò, ne alij quoquè similia postulantes, eius quietem interturbarent, non processit eis obuiàm venientibus. Illi quod factum fuerat, ducebant esse contumeliam, statimque recesserunt. Posteà verò barbarorum facta incursione, illinc transiens, habitauit in inferioribus partibus. Quod vbì resciuit Theophili patruus, venit rursùm eum visurus. Is verò eum excepit cum magna voluptate & lætitia. Vnus autem ex ijs, qui cum ipso erant, in animo habens eam, quæ eis visa fuerat, illius magni velutì contemptionem: Scis, inquit illi, nos priùs venisse in Stromem, cùm tu illic ageres? Tu autem, nescio quanam de causa, tuum nobis offerre adspectum noluisti. Certè, inquit: Sed vos & panem comedistis, & aquam bibistis. Ego autem nihil horum. Quomodò enim? qui nec sedere quidem sustinui, donèc eonieci vos peruenisse in locum proprium, propterea quòd laborem

Non vult videri à patruo Theophili Epiſc.

Posteà hilariter eum excipit.

propter me passi essetis. Cæterùm sic vos quoquè mihi ignoscite. Sic diuinus Arsenius non absolutè & indiscriminatìm eos, qui accedebant, videbat, & non videbat, sicut priùs dictum est: sed pia consideratione, & diuino quodam iudicio. Cæterùm eorum quoquè, qui sic reuertebantur, & nec eum viderant, nec conuenerant, magnam habebat rationem: vt nunc ostendit ex hac suî excusatione ad eos, qui non viderant.

Cap. 23. Nec hoc quoquè existimo carere gratia & vtilitate. Is cùm suos discipulos aliquandò vocâsset Alexandrum & Zoilum: Quoniam, inquit, dæmones & alijs, & somni cupiditate non cessant me vexare, sustinete vnà mecum hac nocte laborare, & nósse quemadmodùm in vigilando ipse à somno superor. Illius ergò iussu, cùm ei assedissent, vnus quidem à dextris, alter verò à sinistris, sic permanserunt tacentes, & oculos in eum alternatìm defigentes à vespera vsque ad auroram. Qui quidem alijs declarauerunt, dicentes: Nos quidem vicissìm & dormiuimus, & surreximus: illum autem non sensimus omninò dormitâsse, donèc vidimus splendorem lucis. Circa auroram verò præ se tulit se somno cedere: si quidem re vera erat somnus. Cognouimus eum ter spirâsse, deindè eum sic surrexisse & rogâsse: Dormitaui certè? Cui nos: Nescimus quidem, pater. Ità Arsenij omnia erāt maiora, quàm aut oratio, aut cogitatio ea posset assequi. An enim volens docere discipulos, vt se à somno continerent: an potiùs docere, quòd meditatio & exercitatio dat etiam naturales vincere affectiones, tunc eos aduocauit testes ad vigilandum, nunc mittit dicere oratio. Apertum est autem hoc indicium, vel potiùs velutì quidā gustus totius virtutis Arsenij, & eius, quę ei cum Deo intercedebat, coniunctionis & familiaritatis.

Nota vigilias eius.

Cap. 24. Accessit ad eum quidam senex, volens eum conuenire, & ab eo aliquam vtilitatem consequi. Quoniam autem inclusum inuenit Arsenium, & manentem quietum, non pulsauit quidem ostium, nè ei esset molestus: sed per minimam adspiciens fenestram, videt sanctum totum igneum. Omninò autem is quoquè, qui conspexit, fuit dignus eiusmodi spectaculis. Cùm verò ille posteà pulsâsset ostium, egreditur Arsenius: cumque eum vidisset obstupefactum, rogauit: Quantum est, inquit, tempus, ex quo huc venisti? num quid adspexisti? Ille verò negauit. Sed quod iam quidem dictum est, est in summa testimonium summæ virtutis Arsenij, sicut diximus. Quod nunc autem dicendum est, apertè declarabit, quantùm ille mundum est auersatus, & ea quæ sunt mundi, & quòd ipse, vt dicit Paulus, mundo erat crucifixus, & ei mundus.

Totus igneus videtur.

Galat. 6.

Cap. 25. Venit Roma quidam ex magistrianis, afferens testamentum cuiusdam ex ijs, qui erant genere proximi Arsenio. Hoc cùm in manus sumpsisset senex, erat rupturus, nisì occupans magistrianus, & se ad illius pedes deijciens, eum retinuisset, docens id futurum periculo ei, qui attulerat. Reddito ergò testamento Arsenius: Ego, inquit, ante illum sum mortuus, & non sum ampliùs inter viuos. Obstupefaciet autē, sat scio eum, qui est auditurus, id quod iam est dicendum. Dicitur enim, quòd cùm vesperè inciperet orare, & post se solem dimitteret occidentem, sic tota nocte staret, donèc Sol rursùs oriens eius vultui illucesceret. Vanæ gloriæ contemptio, amorq; quietis & silentij, vtrisque inerat, Arsenio admirabili, & Theodoro, qui se Pherinæ exercuit. Sed in aditu ad ipsos, maximè autem nobiliorum, Arsenio quidem nec citus, nec facilis erat occursus: Theodoro autem citus quidem erat occursus, ex æquo autem citus etiam recessus. Cùm aliquandò fuisset prope fluuium admirabilis Arsenius, & iam esset nauigaturus, quædam mulier Aethiops appræhendit eius pellem ouillam. Cùm is autem eam grauiter & acerbè repræhendisset, illa: Si monachus es, inquit, Arseni, vade ad montem. Quod quidem verbum non affert nullam alijs vtilitatem. Hoc quoquè cauit Arsenius admirabilis, vt neque in scriptis proponeret quæstiones, neque mitteret: non quòd non posset, (Quomodò enim, cui esset tam facile rectè dicere, quàm dicere alijs tantummodò?) sed silentij assuefactio & odium ostentationis, erant causa eorum, quæ dicta sunt. Et ideò & in ecclesijs, & in congregationibus hoc diligenter agebat, vt nec alios videret, nec ipse videretur ab alijs: sed stabat, & se abscondebat, vel post aliquam columnam, vel post aliquod proiectum, & se seperabat ab aliorum congressione, vt qui sibi vellet perpetuò attendere, & mentem interiùs cogere, & ità ad Deum facilè tollere. Mos autem erat Arsenio, hoc sibi carmen assiduè canere: Arseni, cur egressus es? Quod est: Quis fuit tuus scopus, vt te

Totus est mūdo mortuus.

Odit ostentationem.

à mundo

à mundo subduceres? An non, vt omninò Deo placeres, non autem ijs, quibus ille tenouit placere? Huius rei curam gere. Quinetiam aliud quoquè ab eo cani solebat: Me sæpè pœnituit dixisse, nunquàm autem tacuisse. Quid monacho assiduè cogitandu.

Cùm autem hic vir insignis teneretur amore beatitudinis lugentium, & consolationis, quæ est eis promissa, non cessauit omninò seipsum lugere, & hoc perpetuò facere, & absque vlla intermissione. Quocircà gremio suo suberat pannus, quo abstergebat lachrymas, quæ fluebant ex oculis. Quinetiam cùm Pastor, qui erat insignis inter monachos, hoc adspiceret, dixit: Beatus es Arseni, quòd cùm in hoc mundo teipsum luxeris, non opùs erit eis, quæ illic erunt, lachrymis. Cuius etiam dicunt Theophilum, qui fuit Episcopus Alexandriæ, cùm vita excederet, fuisse recordatum, & dixisse: Beatus es Arseni. Nunquàm enim cessâsti huius horæ recordari. Cap 26. Matth 5. Perpetuò lachrymatur.

Hæc sunt diuini Arsenij magnę reuerà animæ, quæ in hodiernum vsque diem habebant libri patrũ, non certo ordine & serie, sed posita sparsìm & separatìm, vt hic quidem huius, ille verò illius recordabatur: in vnum autem collecta, & quæ vita Arsenij essent & nominarentur, in hodiernum vsque diem nondùm vidimus: quoniam ne inuenta quidem est illius vita ab vllo composita, etiamsì nunc sit composita vnius viri pij, & qui erat eiusdem nominis. Et hoc quoquè fortè factum est ex sententia Arsenij, quod nollet se ne post mortem quidem fieri manifestum. Etenim sicut dum viueret, studuit latére: ità etiam, vt mortuus ignoraretur, studium adhibuit. Quomodò enim se dignum censuit, cuius fieret memoria, & qui apertè cognosceretur, qui ne iusta quidem sepultura se dignum esse statuit? Vt iam est narratura oratio. Voluit non solùm in vita latére, sed etiam post mortẽ.

Nam cùm tempus appropinquaret sui ad Deum excessûs, prædicit hoc suis discipulis. Cùm ij autem eo sermone fuissent perculsi, & commoti ad luctus & lachrymas, pater, non secùs ac pater, misertus doloris filiorum: Non sic, inquit, ô filij. Nolite tam pusillo & abiecto animo, & tam turpiter lamentari. Nam nec tempus quidem propè est: & quandò appropinquârit, de eo ego vos reddam certiores. Sed hoc vobis mando, & diligenter præcipio, vt post mortem nulli velitis vllas meas dare reliquias. Sin minùs, scitote quòd vobiscum contendam in iudicio ante Christi tribunal formidabile. Cùm autem illi dixissent, Et quid ergò nobis, & quomodò est faciendum? Alligato, inquit, fune meis pedibus, sic me statìm trahentes, properate in montem abducere. Sic ille vel post mortem effugit cognosci, & omninò dignus censeri nomine. Veritus fortasse, nè honor, qui hîc offerretur, iudicaretur esse remuneratio: & sic illic minuerentur mercedes, quæ præbentur à Deo. Postquàm autem iam adfuit tempus translationis, licuit videre illum ipsum, qui erat pauloantè vel Angelis virtute similis, metu pulsari & opprimi, & ad lachrymas effundendas moueri. Roganti bus ergò discipulis, Et tu pater times mortem? Reuerà, inquit, hic metus, quo nũc me videtis affici, nunquàm omninò à me recessit, ex quo factus sum monachus. Hoc cùm dixisset, & præsentibus patribus quàm fieri potuit iucundissimè, quæ in exitu dicisolent, verba esset elocutus, sanctorum Angelorum manibus verè beatam tradidit animam, cùm vixisset quidem inter monachos quinquaginta quinque annos, omnes autem centum & viginti, nulla parte corporis vllo morbo mutilatus, sed id habens integrum, & propter continentiæ labores firmum & sanissimum, promissa barba vsque ad ventrem, gracilior verò & ex abstinentia, & ex laboribus, quibus se exercuit: procera quidem statura corporis, senio autem paululùm incuruatus: multis verò lachrymis ei effluxerant pili superciliorum. Atque mortuum quidem corpus in ipsis, quibus fuerat indutus, vestibus, cilicio, inquam, & pelle ouilla eius discipuli, cùm psalmos pro more cecinissent, in quodam loco Stromes deposuerunt. Pro tali ergò vita & tantis laboribus, quænam & quanta reddetur merces? etiamsi dictum sit à sapienti Paulo: Non sunt condignæ passiones huius tẽporis ad eam, quæ est beatis reddenda, beatitudinem. Cap. 27. Vide eximiam viri perfectissimi humilitatẽ. Sub mortẽ metuit. Decedit è vita valdè grandæuus. Vestes eius quales fuerint. Rom. 8.

Huius vitam, quicunque vult ex Deo vitam agere, studeat quoàd eius fieri potest, habere tanquàm exemplar, & maximè quicunque sunt relati in ordinem monachorum. Huius tenuitatem, & vtensiliũ impedimentorumque omniũ vacuitatem, quietem, taciturnitatem, vanæ gloriæ fugam, à somno abstinentiam, in laboribus ferendis diligentiam: mundum ità auersari, vt ne odorem quidem, vt semèl dicam, sustineret eorum, quæ ad hanc vitam pertinent: mortis ità meminisse, vt ne se putaret quidem viuere, sed se iam referret inter mortuos: adhærere Christo per dilectionem, & sub ipso viuere, & eum omnia ducere, eum & habere patronũ, & ad Deum aduocatum. Cap. 28.

Qui

Qui multis capti sunt peccatis, & Deum ad iram concitauerunt, & per pœnitentiam sibi volunt eum reddere propitium, confugiant ad benignum, humanum ac misericordem, vt qui apud ipsum magnam sibi parauit coniunctionem & familiaritatem.

Vita monastica verum est martyrium.

Etenim hic cursum peregit martyrij, non eius quod concedit vnus ictus gladij, sed quod perficiunt quinquagintaquinque anni sudorum & laborum, & non dicto citiùs impleti. Eô factum est, vt martyricis quoquè coronis & præmijs dignus fuerit habitus: Cuius intercessionibus nos quoquè mereamur consequi remissionem peccatorum, Christique benignitatem & clementiam, cuius misericordia melior est super vitas: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & semper, & in seculaseculorum, Amen.

Psal. 62.

VITA BEATÆ MACRINÆ VIRGINIS, SORORIS D. GREGORII NYSSAE PONTIFICIS, PER *eundem scripta, Petro autem Francisco Zino Veronensi interprete. Capitum verò numerum ad marginem adiecimus.*

Est Epistola eius ad Olympium monachum scripta.

Iulij 19. Cap. 1.

HOC quidem voluminis genus ex inscriptione epistolæ videtur esse: sed eius longitudo modũ epistolæ superat, & iustam libri complectitur magnitudinem. Me tamen rei, quam vt literis consignarem, imperâsti, defendit argumentum. Est enim maius & vberius, quàm vt epistolæ terminis concludi possit. Omninò consuetudinis illius oblitus esse non debes, cùm ad vrbẽ Antiochi congressi sumus, quo tempore petebas Hierosolymam, vt monumenta Christi peregrinationis, dum in carne esset, inuiseres, eorumque sermonum, quos varijs de rebus inter nos contulimus. Neque enim congressus ille tacitus esse potuit, cùm prudentia tua multiplicem colloquendi occasionem subijceret. Inter disputandum igitur, vt in eiusmodi congressionibus fit, in mentionẽ probæ cuiusdam mulieris incidimus. Si tamen ex natura mulier à nobis appellãda est, quæ naturę conditione præstantior fuit. Non autem ex alienis sermonibus narrationi fidem faciebat oratio: sed diligenter ea, quorum experientia magistra fuerat, persequebatur, & nihil ferè alieno auditûs testimonio confirmabat. Neque enim virgo, qua de verba faciebamus, genere nobis erat peregrina, vt quæ admirabilia de illa dicẽda erant, per alios cognoscere nos oporteret: sed eisdem orta parentibus, quippe quæ tanquàm fructus primitiarum ex materno vtero prima pullulauerat. Quoniam igitur bonorum historiam esse frugiferam censuisti, nè vitæ illius virginis, quæ ad humanæ virtutis fastigium per sapientiæ studium peruênit, exemplum posteros lateat, néve sine fructu silentio transeat inuolutum, mihi faciendum existimaui, vt tibi parérem, & incomposita simplicique oratione vitam eius quàm breuissimè possem, explicarem.

Ẽn quàm antiquum, peregrè profici sci religionis ergô

Cap. 2. Macrina cur sic appellata.

Macrinæ virgini nomen erat, sic à parentibus appellatæ, quòd olim insignis quædam in nostra familia Macrina fuerat, patris nostri videlicet mater, quæ tempore persecutionum pro Christi confessione pugnauerat. Hoc quidem vulgato nomine à familiaribus vocabatur, sed arcanum & reconditum alterum habebat nomen, quo per visum fuerat insignita priùs, quàm in lucem à matre per dolores ederetur. Nam ipsa quoquè mater ea virtute erat, vt consilio Dei sese in omnibus regeret, puramque & integram viuẽdi rationem inprimis diligeret, adeò vt non spontè, sed inuita quodammodò nupserit. Etenim quum vtroque parente orbata, in ipso esset ætatis flore, famaque pulchritudinis multos, vt eam sibi vxorẽm cuperent, incitaret, & periculum esset, nisi volẽs in matrimonio cuipiam collocaretur, nè per vim aduersi aliquid ei contingeret: (Nam eius forma capti, ad rapinam spectabant) vt saluti consuleret, vitę grauitate spectatum commendatumque virum elegit, primoque partu huiusce facta est mater. Verùm cùm pariendi tempus instaret, somno consopita, manu gestare sibi visa est id, quod adhuc intrà viscera continebat, & quendam humana specie, & forma augustiorem intueri, qui Theclæ nomine filiolam appellauit, Theclę, inquam, illius, inter martyres celeberrimæ. Id autem cùm ter repetens testatum reliquisset, discessit.

Mater S. Macrinæ admodùm religiosa.

Visio eius.

discessit. Ea verò statim somno soluta est, & partu facilè leuata, vt & somno simul excitata sit, & quod in quiete viderat, effectum inspexerit. Arcanum igitur nomen hoc illi fuit. Videtur autem mihi is, qui per quietem apparuerat, eam vocem pronũciâsse, non tam, vt quo nomine appellanda esset, indicaret, quàm vt similitudine nominis idem ostenderet viuendi studium & institutum.

Cap. 3. Educatur ergò puellula, & quanquàm propria illi nutrix aderat, tamen in manibus ferè matris enutriebatur. Cùm autem infantiæ ætatem esset egressa, docilem admodùm naturam in perdiscendis puerilibus illis institutis præ se tulit. Quicquid enim ei discendum parentes iudicabant, in eo puellæ ingenium excellebat. Studebat autem mater, vt filia quidem eruditetur, sed non ista tamen externa disciplinarum serie, quæ plerunquè ex poëtarum lectione primæ discentium ætates imbuuntur. Turpe enim & indecorum prorsùs existimabat, vel tragicis fœminarum perturbationibus, vndè scribendi principia & argumenta poëtæ sumpserunt, vel comœdiarum fœditatibus, vel pudendis eorum, qui tot ærumnas ad Ilium pertulerant, factis tenerum & benè formatum animum inficì, & minùs grauibus de fœminis narrationibus quodammodò coinquinari. Proindè quæ ex diuino spiritu dictata scriptura primæ illi ætulæ faciliora aptioraque videbantur, discenda proponebat. Cumprimìs autem Sapientiam Solomonis, idque ex ea potissimùm, quod ad vitam & mores maximè conducebat. Erat etiam psalmorum haudquaquàm ignara, præfinitamque eorum partem statutis temporibus percurrebat. Nam siue surgeret è lectulo, siue ad studia accederet, siue discederet ab eis, siue cibum sumeret, siue à mensa recederet, siue cubitum se conferret, siue ad precandum exurgeret, semper vt bonam, seque nullo tempore deserẽtem comitem, psalmorum habebat cantilenam.

Macrina quibus studijs applicuerit animum adhuc puella.

Cap. 4. Dum his & similibus institutis educatur, manumque tractanda lana excellenter exercet, ad duodecimum ætatis annum peruenit. Quo quidem tempore iuuentæ flos mirificè splendére cœpit, &, quod admiratione dignũ est, quanuis celaretur puellæ pulchritudo, latére tamen non potuit. Nec in patria quicquam æquè admirabile videbatur, atquè forma & venustas illius, vt ne pictorum quidẽ manus eius decorem assequerentur: & quæ ars nihil non machinatur & effingit, maxima quæque audens, & ipsorum etiam imagines elementorum imitatione exprimens, ea illius formæ felicitatem imitari non posset. Quamobrèm magnum iuuenum, nuptias eius ambientium, examen parentes circunstabat. Pater autem, qui sanè quàm prudens, & in rebus honestis dijudicandis expertus erat, quendam tum genere, tum moribus honestum probatumque adolescentem reliquis prætulit, eique si ad ætatem peruenisset, filiam despondit. Interim ille magnam de se expectationem concitare, in iudicijsque reos defendendo egregiam dicendi facultatem præ se ferre, atq; ità patri puellæ tanquàm gratum dare sponsalium munus. Quam tamen præclaram spem interrupit inuidia, eum vitæ in ipsa miseranda surripiens adolescentia.

Præstãs forma eius.

Despõsatur vni adolescentihonestissimo.

Sponsus eius obit.

Cap. 5. Quæ autem à patre statuta fuissent, puella non ignorabat. nam adolescentis obitu cognouit consilium patris. Itaque iudicium illius connubium vocans, tanquàm id, quod pater decreuerat, effectum esset, in reliquum vitæ tempus apud se manere constituit. In sententiaque permansit constantiùs, quàm ab illa ætate postulabatur. Etenim cùm sæpenumerò parentum ad eam deferrentur sermones, propterea quòd multi erant, qui fama pulchritudinis eius adducti, illam sibi cuperent vxorem adiungere: absurdum & iniquum esse dicebat, sibi non permitti, vt illud coniugium coleret, quo semèl à patre deuincta esset: sed ad alterum cogi respicere, cùm vnum natura sit matrimonium, quema dmodùm vnus ortus & vna mors. Eum verò, cui à parentibus fuisset desponsa, non esse mortuum contendebat, sed spe resurrectionis Deo viuere. Quapropter cum se nõ obijsse, sed pergerè profectum esse iudicare, & nefas fore, si peregrinanti sponso fidem non seruaret. Eiusmodi rationibus repellẽs eos, qui sibi persuadere conabantur, decreuit in eo, quod sibi proposuerat, perstare, ac ne momento quidem temporis à latere matris vnquàm discedere. Quamobrèm ei sæpè dicebat mater, se reliquos liberos in vtero tempore quodam præfinito gessisse, illam verò perpetuò in visceribus suis quodammodò circunferre. Filiæ tamen conuictus, nec laborem matri, nec damnum afferebat. Quin etiam officiosa eius sedulitas multarum ancillarũ instàr erat, & mutua quædam inter eas vigebat remuneratio. Siquidem altera custodiebat animum filiæ, altera corpori matris inseruiebat, eique in reliquis officijs omnibus ministrabat, vt proprijs etiam manibus matri panem præberet:

Respuit plànè coniugiũ

Eius pietas & obseruãtia in matrem.

Est matris ergà filiam affectus.

Quæ

Quæ tamen illi præcipua cura non erat. Sed posteaquàm sacris officijs satisfecerat, existimãs id suo vitæ instituto conuenire, ex labore suo matri victum subministrabat. Idque non ei solùm ab ea, sed tribus pretereà principibus præstabatur: quoniam eius possessio in tot gentibus disseminata erat.

Cap. 6. Cùm igitur mater varijs curis distringeretur: (pater enim iam naturæ concesserat) in omnibus laboribus matri se sociam præbebat, & solicitudinum partem ipsa subiens, eam graui molestiarum onere leuabat. Simul autem & matris disciplina vitam ab omni reprehẽsione integram seruauit, cùm in eius oculis semper ageret, eiusdemque testimonio probaretur: & se vicissìm ei magnam ad parem philosophiæ scopum exemplo vitæ suæ ducem præbuit, paulatìm ipsam ad puriorem perfectioremque vitam trahens. Cùm autem reliquæ sorores honestè collocatæ essent à matre, à publicis literarũ gymnasijs, in quibus diù versatus fuerat, reuertitur Magnus Basilius, ipsius Macrinæ frater: quem illa, scientia & eloquentia vehementer elatum existimans, omnesque despicientem dignitates, & fastu superantem eos, qui in magistratu essent, tanta celeritate ad idem sapientiæ studium incitauit, vt mundi posthabita claritate, despectaque eloquentiæ gloria, laboriosum hoc operosumque viuendi genus per paupertatem perfectam amplexus, expeditam sibi ad virtutem viam struxerit. Cæterùm illius vita ac instituta, quibus in omnibus orbis partibus, quæ illustrantur à Sole, celebratus, gloria sua splendorem omnium virtute illustrium obscurauit, longam scriptionem & multum temporis desiderant. Quapropter illuc, vndè digressa est, nostra reuertatur oratio.

Macrina Basiliũ Magnũ ad studium perfect onis incitat.

Cap. 7. Cùm ipsa à se omnem turbulentioris vitæ materiam amputâsset, persuasit matri, vt relicta pristina vitæ consuetudine, elatioreque viuendi modo, quas arte subditas, & ancillas ad vsus proprios adhibuerat, secum eiusdem sortis atque ordinis esse vellet, atque vnà cum illis vitam cum virginibus traduceret. Sed narrationis filum volo parumpèr intermittere, nè rem, qua sublimitas virginis magìs declaratur, silentio transeamus. Ex quatuor fratribus is, qui secundùm Basilium natu maximus erat, Naucratius vocabatur, iuuenis eximijs tum ingenij, tum corporis dotibus præditus. Nam & pulchritudine, & robore, & celeritate, & habilitate quadam ad omnia peragenda reliquis præstabat. Qui cùm vigesimum secundum ætatis annũ confeciſſet, dicendoque publicè tale studiorum suorum specimen dedisset, vt omne audientium theatrum ipsius admiratione commoueretur, diuina quadam prouidentia magno mentis impetu ductus, spretis omnibus, quæ in manibus habebat, ad solitariam & inopẽ vitam se contulit, nihil secum præter seipsum ferens. Secutus est eum è domesticis vnus, Chrysaphius nomine, qui & illum diligebat, & eodem vitæ studio tenebatur. Nactus igitur secessum quendam propter Iridem (Est autẽ Iris fluuius, qui per mediam Ponti prouinciam labitur, ortûs principium ab ipsa ducens Armenia, per regionemque nostram influit in Pontum Euxinum) Apud hunc fluuium nactus adolescens locum quendam, densis nemoribus consitum, & collem dorso præcelsi montis superextenso reconditum, in eo procùl ab vrbanis tumultibus, omnibusque tum militiæ, tum iudiciorum perturbationibus & strepitu constitutus, vitam agebat, seque ab illis molestijs, quibus humana vita vexatur, liberans, senes quosdam simul viuentes, egestate & morbo laborantes curabat, studium & negocium illud putans à suo viuendi instituto non abhorrere. Venando igitur (quoniam ad omne genus venaticæ industriæ solertissimus erat) victum senibus quæritabat, & his laboribus pariter domabat adolescentiam: nec ob id alacri animo maternæ voluntati parére desinebat, si quid ab ea aliquandò mandabatur, duplici studio rectè vitam instituens, vt & labore feruorem ætatis extingueret, & obsequendo matri, recta via ad Deum per diuina mãdata contenderet.

Naucratius frater Macrinæ, insignis iuuenis, vitam cõplectitur solitariam.

Eum sequitur Chrysaphius.

Senes morbidos & inopes sustentat labore suo.

Cap. 8. Sic igitur philosophans, & vita sua matrem beatam reddens, quintum annum exegerat, cùm & temperantia pectus instrueret, & totis viribus matris obsequeretur voluntati, quandò miseræ dolis, vt opinor, aduersarij graue & tragicum vulnus inflictum est, quod calamitate & mœrore totam familiam affecit. Repentè enim adolescens vitæ surripitur, non morbo aliquo, aut solita vlla ratione, immatura morte sublatus: sed cùm ad venationem profectus esset, qua industria senio confectis illis victui suppeditabat necessaria, mortuus domum reportatur vnà cum illo ipso socio, & in omni vita coniunctissimo Chrysaphio. Procùl autem aberat mater, trium dierum itinere ab ea remota calamitate. Quæ licèt in omni genere virtutis perfecta esset, tamen

Obitꝰ Naucratij & socij eius.

cùm

cùm tam acerbum nuncium à quodam accepiſſet, natura, vt par eſt, ſuperante, collapſa exanimataque, tantùm non ſimul cum voce ſpiritum amiſit. Ratio enim doloris magnitudine victa, ſuccubuit, ipſaque velutì generoſus quidam athleta, improuiſo vulnere afflicta iacuit. Hîc magnæ Macrinæ virtus apparuit. Quæ non ſolùm ſe inuictam atque erectam ſeruauit, verùm etiam matris imbecillitatem fulſit atque ſuſtinuit. Nam animum eius grauiſſimo caſu deiectum excitans & recreans inuicto robore ſuo, ad fortitudinem & tolerantiam inſtituit. Sic igitur tandèm mater dolori reſtitit, nec indignum aut effœminatum quippiam admiſit, vt vel vociferaretur, vel pallium ſcinderet, vel eiularet, vel luctuoſis clamoribus lamentationes intenderet. Sed ratione ſenſùm impetus naturę depulit, tum proprijs tum filię conſilijs, ægritudini medicinam afferentibus. Tunc enim maximè virginis animus excelſus & ſublimis extitit. Etenim quanuìs in ea vim ſuam natura exerceret, (Erat enim frater, & fratrum chariſſimus, qui tam acerbo genere mortis extinctus fuerat) tamen natura ſublimior facta, rationibus ſuis matrem ſubleuabat, exemploque ſuo ad patientiam & virtutem erudiens perficiebat, vt dolore ſuperior exiſteret. Quanquàm & eius vita virtute ſemper excelleus, nullum ſinebat eſſe tempus, quo mater propter mœſtitiam potiùs angeretur, quàm præſenti bono gauderet.

Macrinæ planè maſcula virtus.

Cùm igitur iam & nutriendorum liberorum cura, & educationis atque collocationis eorum eſſet ſolicitudine liberata, & moleſtiæ domeſticæ maiore ex parte inter ipſos filios diuiſæ forent: author, vt dictum eſt, matri virgo fuit, vt ad ſapientiæ ſtudium & puram viuendi rationem ſeſe conferret, eamque à reliquis omnibus rebus, & priſtina conſuetudine ad propriam humilis abiectæque vitæ moderationem adduxit, vt in ea virginum multitudine eadem cum illis conditione viueret, vnaque menſa, ſimili lectulo, pari deniquè & æqua rerum omnium, quæ ad vitam pertinent, ratione vteretur, omni ex ipſarum vita dignitatis differentia ſublata. Quamobrèm talis erat vitæ ordo, tantaque in ſapientiæ ſtudio præſtantia, & tam grauis viuendi diſciplina, vt nulla deſcribi poſſit orationis facultate. Quales enim ſunt animi, qui corporis vinculis ſoluti moleſtijsque liberati, ex hoc vitæ carcere auolauerunt: talis erat earum vita, quippè quæ ab omni rerum humanarum vanitate aliena, ad Angelorum vitæ ſimilitudinem proximè accedebat. Non ira, non inuidia, non odium, non ſuſpicio inter eas cernebatur: omnis honoris, gloriæ & aliarum id genus inanium rerum cupiditas, omnis faſtus & ſuperbia, & reliqua ſimilia vitia indè reiecta erant. Delicias ſuas in temperantia collocabant: gloriam ſuam in eo putabant ſitam, quòd notæ eſſent nemini: diuitias, quòd nihil poſſiderent, quodque terrenas omnes copias tanquàm puluerem à corporibus ſuis excuſſiſſent. Nullum autem non inane ſtudium eſſe ducebant, quod in hac vita curanda colendaque poneretur. Sola illic rerum diuinarum vigebat cura, perpetuumque precãdi ſtudium, & aſſidua pſalmorum decantatio, quæ nullo vnquàm tempore, nec die, nec nocte, intermittebatur: vt in ea re & opus ipſarum pariter, & quies conſiſteret. Quænam igitur humana dicendi vis hanc viuendi rationem explicare queat? Erat ipſarum vita inter humanam cæleſtemque naturam interiecta, vtriuſque particeps, vtrique finitima. Etenim quatenùs ab humanis perturbationibus ſe vindicârat, hominis conditione præſtantior erat. Quatenùs autem in corpore cernebatur, & hominis continebatur figura, & ſenſuum inſtrumentis vtebatur, Angelicæ & corporis experti naturæ cedebat. Auſit forſitan aliquis etiam non inferiorem eſſe contendere. Quandoquidem cum carne viuentes, ad ſimilitudinem vacantium corpore Poteſtatum, onere corporis non premebantur: ſed excelſa & ſublimis erat earum vita, quippè quæ alto erectoque animo cum cæleſtibus illis Poteſtatibus verſabantur. In hoc viuendi inſtituto non paruo tempore vixerant, cùm aſſiduis inuentorum bonorum acceſſionibus, ſapientiæ ſtudium augentes, ad maiorem animi munditiam appropinquarent.

Cap. 9.

Perſuadet matri, vt petat monaſterium.

Nota ſanctimonialium miram ſanctitatẽ.

In carne ſpiritualiter viuere angelicum eſt.

Ad hunc autem tam præclarum ſcopum aſſequendum magno erat adiumento frater quidam, eodem ex vtero editus, qui Petrus appellabatur, in quo pariendi dolores finierat mater. Hic enim vltimus à parentibus ſuſceptus eſt filius, qui ſimul & natus, & orbus fuit. Quo enim tempore ipſe in lucem edebatur, pater è vita deceſſit. Hunc, quæ inter liberos erat natu maxima, qua de inſtituta hæc eſt oratio, paulò poſt eius ortum ab vbere nutricis ſublatum, ipſa ſtatim enutrijt, excellentique diſciplina educauit, ſacris inſtitutis à puero ipſum erudiens adeò, vt nihil ocij conceſſerit, quo poſſet ſtudijs inanibus vacare. Nam illi ſe & patrem, & magiſtrum, & cuſtodem, & matrem,

Cap. 10.

Petr⁹ à Macrina ſorore, ſanctiſſimè inſtituitur à teneris annis.

trem, & ad optima quæq; consultricem, præbuit: talemq́ue reddidit, vt antequàm excederet è pueritia, in tenero illo ætatis flore ad excelsum philosophiæ gradum ascenderit. Ea quidem erat ingenij bonitate, vt ad omnia artium genera, etiam quæ manibus exercentur, perdiscēda natus esse videretur. Quarè nullo duce perfectam eorum peritiam est assecutus, quæ cæteri multo tempore, & labore discunt à præceptoribus. Is ergò studiorum externorum occupationes aspernatus, & ingenium ad omnes bonas disciplinas percipiendas aptum habens, semperq́ue respiciens ad sororem, quam sibi tanquàm totius boni scopū proposuerat, eos ad virtutē progressus fecit, vt in reliqua vita Magno Basilio virtutis præstātia nihilo inferior fore iudicaretur. Tunc autem sorori & matri erat instàr omniū, & vnà cum illis ad angelicam illā vitam contēdebat.

Nota, ingenij vis quæ fuerit in Petro.

Cap. 11. Petrus multos alit pauperes.

Cùm autem quodam tempore graui laboraretur inopia & fame, multiq́ue fame beneficentiæ excitati, vndiquè confluerent ad eum recessum, quem incolebant, tantum industria sua cibariorum pauperibus subministrauit, vt aduentantium frequentia locus ille non solitudo videretur esse, sed ciuitas. Interìm senex admodùm mater, in vtriusque filij manibus moriens, migrauit ad Deum. Cuius, quæ benedictionis vox fuerit illius, qua erga liberos vsa est, commemorare non erit alienum. Nam cùm de absentibus singulatìm amanter mentionem fecit, vt nullus esset expers benedictionis: tum præcipuè præsentes ipsa precibus suis obtulit Deo. Etenim cùm ei ex vtraque parte lectuli aduersi assiderent, altera manu vtrunque tangens; hisce verbis postremis Deum allocuta est: Tibi, Domine, & primitias & decumam dico fructuum vteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita: decumæ verò, extremus hic decimus filius. Tibi autem lege vtraque debentur, & tua sunt munera. In hanc igitur primogenitam meam, & hunc decimum veniat sanctimonia: oratione perspicua designans filiam & filium. Ità benedictioni simul & vitæ finem statuit, cùm priùs mandāsset filijs, vt se in sepulcrum paternum inferrent. Id illi, vt iussi fuerant, cùm præstitissent, in reliquum tempus ad sapientiæ fastigiū, semper cum anteacta vita pugnantes, & præterita benefacta posterioribus superare studentes, contendebant.

Moritureorum mater.

Cap 12. Basilius fit Cæsareæ Episcopus.

Intereà insignis inter sanctos Basilius, magnæ Cæsareæ declaratus est antistes, & mysticis sacrificijs suis fratrem consecrans, ad sacram presbyterij dignitatem prouexit. Atque hic rursùs eis vitæ cursus ad grauiora sanctioraq́ue dirigebatur, cùm sacerdotij dignitas, sapientiæ studio coniuncta, cumularetur. Pòst autem annis octo transactis, & nono inchoato, per totum orbem celeberrimus Basilius ab hominibus ad Deum concessit, communem patriæ & Ecclesiæ luctùs occasionem præbens. Hanc calamitatem cùm ad Macrinam rumor detulisset, animo illa quidem non potuit in tanto detrimento non commoueri. (Quî enim sororem non tangeret dolor, quo ipsi quoquè inimici afficiebantur?) Attamen vt aurum diuersis aiunt fornacibus explorari, vt, si primam euaserit, in altera dijudicetur, & rursùm in extrema omnes eius materiæ commistæ sordes eluantur: exquisitum autem optimi auri indicium esse, si per omnes transiens, nihil emittat sordium: sic ei contigit, vt varijs molestiarum casibus explorata, præstantis illius animi probitate, nihil vsquàm in ea sordidi, nihil adulterini reperiretur. Ac primò quidem periculum factum fuerat in obitu alterius fratris: deindè in matris funere, quandò commune generis decus Basilius decessit. Steterit igitur tanquàm inuictus pugil, nullo calamitatum impetu labefactata. Erat pòst hanc iacturam nonus mensis, aut paulò ampliùs, cùm Episcoporum concilium indictum est Antiochiæ, cui nos item interfuimus. Sed posteaquàm domum quisque suam discessimus, antequàm annus præteriret, mihi Gregorio cupiditas incidit, vt sororem inuiserem. Magnum enim intercesserat temporis interuallum, quo mutuo inter nos conspectu non potueramus frui, prohibentibus tentationum molestijs, quas ab hæresis principibus patria pulsus, vbiquè sustinueram. Nam dimetienti mihi temporis spatium, quod interìm fluxerat, dum eiusmodi perturbationibus congressus noster impeditur, octo plùs minùs annorum videbatur. Cùm igitur multum itineris iam confecissem, nec ampliùs quàm vnius diei via restaret, visio mihi per quietem manifestum eorum, quæ erant euentura, indicium ostendit. Videbar enim mihi manibus gestare martyrum reliquias, ex quibus splendor elucebat, qualis è leui speculo, si aduerso soli opponatur, egreditur: quo quidem luminis fulgore oculi mei perstringebantur. Hoc autem visum mihi ter occurrit eadem nocte, nec planè, quid portenderet, conijcere poteram. Solicitus itaque animo agitabam, obseruabamq́ue, vt eius significationem exitu iudicarem.

Concilium Antiochenum.

Gregorius Nyssenus multa ab hæreticis passus.

Eius visio.

Cùm

Cùm iam ad ſeceſſum, in quo illa angelicam cæleſtemque vitam degebat, appro- Cap.13.
pinquans, familiarium quendam interrogaui primùm de fratre, an adeſſet: quo reſpondente, illum quarto iam die diſceſſiſſe cognoſcens, eum altera nobis via prodiiſſe obuiàm, tum etiam de magna illa percontatus ſum. Cumque ille reſpondiſſet, eam morbo quodam laborare: maiore incenſus ſtudio, quod reliquum erat viæ, feſtinanter arripui. Nam timore etiam quodam perterritus animus, futurum præſagiebat. Sed cùm ad locum accederem, conuentus hominum (fama enim me iam adeſſe fratribus prænunciauerat) ex locis, in quibus habitabant, ad nos confluxit. Nam honoris gratia amicis obuiàm procedere conſueuerunt. At virginum chorus ad eccleſiam modeſtè noſtrum aduentum expectabat. Verùm cùm feciſſemus & precandi, & benedicendi finem, atque illæ inclinato priùs capite benedictioni, honeſtè diſcedentes abiiſſent ad loca ſua, nec vna quidem earum apud nos relicta eſſet, facilè id, quod erat, conieci, non eſſe inter eas ipſarum ducem: & precedente quodam atque oſtium aperiente, ſacram illam domum, in qua inerat illa magna, ingreſſus ſum. Vehementer autem tum ægrotabat. Neque verò in lecto, aut ſtrato quopiam, ſed humì quieſcebat, ſubiecta ſacco tabula, & altera caput eius ſuſtinente tabula, quæ puluinaris loco inſigni figura collum eius ſubibat, & ceruicem ipſius in ſe decorè recipiebat.

Epiſcopalis benedictio antiquitùs vſitata.

Nota lectũ & puluinar Macrinæ.

Cùm igitur vidiſſet me prope fores eſſe, ſeſe in cubitum erigens, accurrere illa qui- Cap.14.
dem non potuit, (nam febri defecerant vires) ſed tamen ſolo manus affigens, ſeque, quantùm poterat, ex humili lectulo promouens, honorem habuit, quem mihi obuiàs præſtare non poterat: ſed ego accurrens, manibusque ſuſcipiens, humì deiectam excitaui, & cubili ſolito reſtitui. Hìc illa manibus ad Deum ſublatis: Gratias, inquit, tibi ago, Domine Deus, qui & hoc mihi largitus es, nec quod optabat animus meus, ei denegâſti: ſed impuliſti ſeruum tuum, vt me tuam ancillam inuiſeret. Ac nè quam animo moleſtiam adſpergeret, gemitum molliebat, & celare difficultatem ſpirandi conabatur, ſeque ad hilaritatem omni ratione reuocabat, iucundi ſermonis & ipſa quærens occaſionem, & nobis interrogationibus ſuis materiam præbens. Sed cùm ſeries ipſa ſermonis nos ad mentionem de Baſilio perduxiſſet, mihi quidem commotus eſt animus, & præ mœſtitia vultus concidit, & ex oculis lachrymæ defluebant. At illa tantum abfuit, vt eadem perturbatione nobiſcum deijceretur, vt ex Baſilij memoria ſublimioris philoſophiæ materiam arripiens, ea diſputârit, rerum humanarum cauſas exquirens, & occultam in rebus aduerſis prouidentiam Dei dicendo aperiens, & quæ pertinent ad vitam futuram, tanquàm diuino ſpiritu afflata, percurrens, vt animus meus dictis illius excitatus, & eius oratione in cæleſtibus adytis conſtitutus, extra naturam hominis poſitus eſſe videretur. Ac quemadmodùm Iob, vt in eius hiſtoria legimus, quanuis totum corpus, vlceribus vndiquè putreſcentibus, ſanie contabeſceret, ſenſum ad dolorem ratiocinãdo non demittebat: ſed corpore quidem ſentiebat dolorem, animo verò ad propriam actionem nihilo factus erat imbecillior, nec ſermonem altioribus de rebus inſtitutum interrumpebat: ſic in magna illa cernebam. Etenim licèt febris omne robur ipſius exiccâſſet, & corpus eius tanquàm rore quodam frigefaciens, ad mortem compelleret: mentem tamen expeditam, & tanquàm morbo illæſam, in rerum ſublimium contemplatione detinebat. Quòd nisì vererer, nè in immẽſum oratio protraheretur, ordine cuncta perſecutus eſſem, quomodò dicendo prouecta ſit, vt & de hominis animo diſputaret, rationemque vitæ huius in carne percurreret, & quem ad finem homo, & quomodò mortalis, & qua de cauſa immortalis, & quæ hinc ad alteram vitam reſolutio. Quæ quidem omnia, tanquàm vi ſpiritûs rapta, ſapienter diſtincteque declarauit, oratione ipſius facilè tanquàm aqua ex aliquo fonte defluente, & ſine vllo impedimento per pronum delata.

Macrinæ fortiſſimus animus.

Iob 2. &c.

In moribũdo eius corpore mirabilis animi vis.

Facto autem dicendi fine, Tempus eſt, inquit, pater, vt pauliſpèr quieſcas, & cor- Cap.15.
pus cures: quippè qui de via longa feſſus ſis. Ego autem quanuis in eius adſpectu & ſermone tam grauibus de rebus vehementer vereque conquieſcerem: tamen, quoniam ſic ei gratum erat, nè non in omnibus magiſtræ parérem, in hortis proximis gratum quoddam diuerſorium inſtructum nactus, ſub arbuſtorum vmbra quieſcebam: ſed nullam ex rebus iucundis poteram oblectationem percipere, cùm animus intùs rerum triſtium expectatione premeretur. Nam eorum, quę per quietem adſpexeram, ænigma ex præſentibus explicari videbatur. Spectaculũ enim propoſitum, verè Martyris ſancti reliquias referebat, quæ peccato quidem mortuæ, inhabitante ſpiritûs gratia ſplendeſcerent. Et hæc cuidam eorum, qui antè ſomnium meum audiuerant,

exposui. Cùm autem demissiore animo tristia expectaremus, illa nescio quomodò cogitationes nostras conijciens, misit qui lætiora denunciaret, iubens nos bono esse animo, & meliorem de se spem concipere. sensisse enim, morbum in melius verti. Hęc autem non ad nos decipiendos dicebantur, sed ex vero, licèt eo tempore nos id ignoraremus. Reuerà enim tanquàm cursor aliquis aduersario superato, & iamiàm stadij metam attingens, & ad præmium appropinquans, victoriæque coronam adspiciens, tanquàm voti iam compos effectus sit, lætatur, sibique & amicis lætum victoriæ nuncium affert: sic illa quoquè affecta, meliora de se iubebat sperare. Iam supernæ vocationis præmium spectans, ac tantùm non illa Apostoli verba de se etiam dicens: De reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex, quandoquidem bonum certamen certaui, & cursum consummaui, & fidem seruaui.

2. Tim. 4.

Cap. 16.

Ad bonorum igitur nuncium recreati surreximus, vt ijs præsentibus freueremur. Erant autem hæc varia, & lætitiæ plenus apparatus. Nam hucusquè studio Magna illa descenderat. Verùm cùm rursùs in eius conspectum veniissemus, non permisit inaniter tempus consumere: sed à pueritia sua memoriam eorum repetens, quæ contigerant, tanquàm de scripto omnia recensebat, neque illa prætermittens, quæ de parentum nostrorum vita recordabatur, quæque vel ante vel post ortum meum euenerant. Narrationi autem is erat propositus finis, vt Deo gratias ageret. Ipsorum enim parentum vitam, non tam opibus claram & illustrem, quàm diuina benignitate auctam cumulatamque demonstrabat, cùm propter confessionem Christi, patris genitores fuissent oppugnati atque vexati: auum autem maternum indignatio regia sustulisset, omniaque illius bona alijs dominis distribuissent. Attamen adeò per fidem creuisse, vt eo tempore nullus eis clarior extiterit. Rem autem familiarem, quamuis pro numero liberorum multiplici ratione fuisset diuisa, tamen eum cumulum diuina clementia suscepisse, vt parentum opes, singulorum filiorum sors superauerit: sibi autem ex æqua in fratres partitione reliquum feciſſe nihil, sed omnia manibus sacerdotis diuino mandato dispensâsse, & Deo suppeditante talem sibi fuisse vitam, vt neque tunc iuxta præceptum manibus desierit laborare, neque ad hominem vnquàm respexerit, aut in cuiusquam beneficentia honestè viuendi spem collocauerit. Quinetiàm vt nunquàm petentes repulerit, sic dantes nunquàm quæsiuisse: cùm Deus occulta quadàm ratione paruos labores suos tanquàm semina ad fructum multiplicem benignitate sua perduceret. Sed cùm proprios ego labores, quos sustinueram, recenserem: primùm, cùm à Valente Imperatore propter fidem fuissemus in exilium pulsi: deindè, cùm ecclesiarum perturbatio nos ad certamina & sudores euocaret: Non desines, inquit illa, diuinorum beneficiorum immemor esse? ingrati animi vitium non cohibebis? non comparabis parentum rationibus tuas? Atquì si quantùm pertinet ad hanc vitam, ea re gloriamur, quòd claro genere nati & honestis orti parentibus sumus, pater quidem illis temporibus & iuuenis eatenùs floruit, vt inter ciues & in iudicijs eius gloria consisteret. Pòst autem eruditio quidem ipsius se longiùs extulit, fama tamen Pontum non est egressa. Satis enim illi fuit in patria clarum esse. Tu autem, inquit, ciuitatibus, populis, nationibus celebris es. Te ad ferendum auxilium, te ad res constituēdas ecclesiæ mittunt, & Dei munus non adspicis? nec talium bonorum causam agnoscis? Parentum enim preces te ad hoc fastigium tollunt, nihil aut perexiguum ad eam rem opis habentem domesticæ.

Eius sub mortē memorabilis narratio.

Gregorius Nyssenus à Valēte pulsus in exilium.

Cap. 17. Nota hæc de vespertinis precibus.

Hęc illa cùm persequeretur, diem equidem produci longiùs optabam, nè dulci sermone aures nostras desisteret oblectare: sed cantantium vox me ad gratias agendas vespertinas vocabat. Quamobrèm cùm me ad ecclesiam dimisissem, rursùm Magna illa precibus ad Deum accessit. Ac nox quidem ità transacta est. Cùm autem diluxisset, mihi quidem ex indicijs manifestum erat, diem illum ei huius vitæ terminum fore, cùm quicquid in natura virium inerat, febris consumpsisset. Sed illa cogitationis nostræ respiciens imbecillitatem, præclaris illis sermonibus effundens, quod reliquum erat afflictæ animæ, in summa spirandi difficultate nos à tristiore spe abducere conabatur. Tum verò animus meus præsenti spectaculo varijs afficiebatur modis. Nam & natura ipsa me, vt par est, ad mœstitiam impellebat, cùm non sperarem ampliùs me talem vocem auditurum, sed quamprimùm communem gloriam nostri generis ex humana vita migraturam putarem, & mens ex ijs, quæ videbat, erat tanquàm numine afflata, eamque verè ex communi natura excessisse arbitrabatur. Etenim cum extremum quidem spiritum duceret, in spe migrationis nihil noui sentire, neque timere

mere in ipso vitæ exitu : sed animo excelso de hac vita iudicantem, quoàd animam ageret, philosophari, mihi non hominis ampliùs videbatur, sed cuiusdam Angeli, qui diuina prouidentia formam subijsset humanam, nec vlla cognatione aut necessitudine cum hac vita mortali coniunctus esset : atque ità nihil indecorum admittens, sine perturbatione permaneret, carne ad proprias affectiones non attrahente. Itaq; mihi videbatur diuinum illum & purũ sponsi cœlestis amorem, quem in animi arcanis absconditum aluërat, tuncijs, qui aderant, ostendere, & cordis affectionem indicare, ad eum, quem desiderabat, festinans, vt corporis vinculis liberata, celeriter illum conueniret. Verè enim ad virtutem cursum intendebat, cùm nihil eorum, quæ iucunda sunt in hac vita, oculos eius ad se conuerteret. In ipso mortis agone vt se gesserit.

Iam maxima diei pars præterierat, & sol ad occasum appropinquabat. At illa mentis alacritatem non remittebat : sed quo magis ad exitum appropinquabat, eo clariùs sponsi intuens pulchritudinem, maiore festinatione ad amatum contendebat, non ampliùs nos præsentes, sed illum ipsum alloquens, quem defixis oculis contemplabatur. Nam lectulus eius ad Orientem vergebat. Desinens igitur nobiscum loqui, precibus deincèps loquebatur cum Deo, manibus supplicans, & tenui voce ità submurmurans, vt quæ dicebantur, mediocriter à nobis exaudirentur. Talis autem erat precatio, vt dubium non esset, quin funderetur ad Deum, & ab illa Deus audiretur. Tu, * inquibat, Domine, mortis metum nobis absterssisti. Tu effecisti, vt huiusce vitæ finis, veræ nobis esset principium vitæ. Tu nostra corpora ad tempus somno tradis, rursumque è somno suscitas extrema tuba. Tu terram nostram, quam manibus formâsti, tanquàm depositum terræ committis, & quod ei dederas, rursùm repetis, quod in nobis mortale atque deforme est, immortalitate & gratia decorans. Tu nos ab execratione peccatoque liberâsti, vtrunque pro nobis effectus. Tu draconis capita collisisti, qui per voraginem contumaciæ faucibus hominem corripuerat. Tu portis tartari confractis, & debilitato, qui mortis habebat imperium, nobis adresurrectionem aditum patefecisti. Tu ad hostis perniciem, & vitæ nostræ securitatem dedisti signum metuentibus te, notam sanctæ Crucis. Aeterne Deus, cui addicta sum ex vtero matris, quem ex totis viribus dilexit animus meus, cui & carnem & animum ab adolescentia mea ad hoc vsque tempus consecraui : Tu mihi adhibe angelum lucis, qui me ducat ad locum refrigerij, vbì quietis est aqua, in sinus sanctorum Patrum. Tu qui flammeum fregisti gladium, & paradiso reddidisti hominem, qui tecum cruci suffixus erat, & ad misericordiam confugerat tuam, memento etiam meî in regno tuo. Siquidem & ego crucifixa sum tecum, configens timore tuo carnes meas, & ab iudicijs tuis metuens. Nè separet me chaos illud formidandum ab electis tuis. Nè impediat inuidus iter meum. Nè reperiantur ante oculos tuos peccata mea, si propter naturæ infirmitatem collapsa, aut verbo, aut opere, aut cogitatione peccaui, condona id mihi tu, qui habes in terra dimittendi peccata potestatem, vt refrigerer, & in corporis spoliatione ante conspectum tuum inueniar non habens maculam in forma animi mei. Sed sine reprehensione & labe suscipiatur animus meus in manibus tuis, tanquàm incensum in conspectu tuo. Hæc dicens, oculis, & ori, & cordi Crucis signum apposuit. Lingua verò paulatim febri penitùs exiccata, verba ampliùs non exprimebat, & vox implicabatur. Quarè sola labiorum dilatatione, & manuum motu, eam precationi incumbere cognoscebamus. Cap. 18. Precatio eius in supremo spiritu constitutæ. Gal. 3. 2. Cor. 5. Psal. 73. Luc. 23. Nota antiquissimum morem Cruce se consignandi.

Cùm interìm vesper aduenisset, & lumen illatum esset, illa oculorum orbem explicans, & ad splendorem respiciens, ad vespertinam gratiarum actionem pronunciandam promptum animum præ se ferebat : sed voce deficiente, corde & manuum motione proposito satisfaciebat, & ad interiorem affectionem labra commouebat. Absoluta autem gratiarum actione, manum ad faciem signandam admouit, & voti finem adesse declarauit, & magnum quendam ac profundum spiritum ducens, precationem simul & vitam terminauit. Cùm igitur nec spiraret ampliùs, & iacéret immobilis, ego memor eorum, quæ in ipso primo congressu mihi mandauerat, dicens se velle, vt manus mea sibi oculos clauderet, & solitum ori suo præstaret officium : sancto vultui dolore languentem manum adhibui, nè mandatum eius negligere viderer potiùs, quàm quòd eiusmodi officium oculis eius esset necessarium : quippe qui, quemadmodùm fit in somno naturali, palpebris decorè contecti erant. Et labra itidèm clausa, manusque venustè pectori cohærentes. Totus deniquè corporis situs ea dignitate compositus, vt ornantium manu non indigeret. Meus autem animus dupliciter angebatur, Cap. 19. Abit è corpore ad cõcupitũ diù Saluatorẽ.

gebatur, tum ob ea, quæ cernebam: tum ob luctuosas virginum voces, quibus aures meæ circunsonabant. Hactenùs enim illæ quiescentes, se fortiter gesserant, animoque dolorem inclusum continentes, fletûs impetum compresserant, obseruantes eam, verentesque, quanuis corpus eius iam conticesceret, nè increparentur: aut si qua vox contra præscriptum erumperet, nè magistra ex ea re molestiam caperet. Vbi verò silentio dolor non potuit amplius coërceri, non aliter, quàm si victos earum animos quidam ignis exureret, statim in acerbum & incredibilem luctum proruperunt: adeò vt ratio mihi non consisteret amplius in proposito: sed tanquàm alicuius obruta torrentis impetu, cederet perturbationi, seque totam lamentationibus daret. Aequam autem ac iustam mihi dolendi lugendique causam habere virgines videbantur. Non enim se consuetudine, aut gubernatione quapiam humana, aut alijs eiusmodi rebus, quas in calamitatibus suis homines grauiter ferunt, orbatas dolebant: sed tanquàm ab ipsa in Deum spe, & animorum salute seiunctæ essent, plorabant. Hæc in lamentationibus suis conquerebantur, dicentes: Extinctum est lumen oculorum nostrorum: erepta est lux, quæ animis nostris in itinere præcedebat: disiectum est vitæ nostræ præsidium: sublatum specimen integritatis: abscissum concordiæ vinculum: contritum imbecillium firmamentum. Te duce nox erat nobis dici loco, vitæ tuæ splendore illustrata: Iam verò vel dies in tenebras conuertetur. Grauiùs autem præter cæteras luctum intendebant, quæ matrem ipsam & nutricem appellabant. Erant autem illæ, quas penuriæ famisque tempore in alimentorum largitione proiectas in vijs sustulerat, alueratque, & ad castam atque incorruptam viuendi rationem informauerat.

Eius morte summè dolent sacræ virgines.

Item pauperes quos in vita alue rat Cap. 20.

Verùm posteaquàm animum tanquàm ex profundo quodam angore collegi, in sacrum illud caput intendens aciem oculorum, quasi reprehensus ab ea propter inconditum illum tumultuantium strepitum, magna voce clamans: Ad hanc, inquam, respicite virgines, & præceptorum eius recordamini, quibus ab ea ad omne decus & honestatem estis institutæ. Diuinus ille animus vnum nobis lachrymarum tempus præscripsit, id fieri iubens, cùm vacaretis precationi: quod nunc etiam potestis efficere, lamentationis clamorem pia psalmorum decantatione commutantes. Hæc, quàm maximè poteram, clara voce dicebam, vt superarem strepitum conquerentium. Deindè cohortatus sum eas, vt in proximam domum secederēt, relictis duntaxàt aliquibus, quarum opera libentiùs illa, dum viueret, vtebatur. In earum erat numero quædam fœmina nobilissima, diuitijs, & genere, & corporis forma, atque alijs nominibus illustris, in ipsa adolescentia constituta. Hæc viro cuidam honestissimo in matrimonio collocata fuerat, sed breui tempore cum illo vixerat. Quarè coniugio liberata, viduitatis suæ custodem & magistram magnam Macrinam elegerat, & cum virginibus plurimùm versabatur, vt ab eis rectam & ex virtute viuendi rationem edisceret. Vestiana illi erat nomen: Pater Araxius vocabatur, vnus è numero senatorum summi consilij. Ad hanc ego: Nunc quidem, inquam, inuidiosum non erit, si defunctæ splendidiorem adiecerimus ornatum, & puram illam immaculatamque carnem clarioribus vestimentis induerimus. At illa intelligere respondit oportere, quidnam illi sanctæ in hoc genere probatum foret. Nihil enim à nobis geri fas esse contra voluntatem ipsius. Omninò autem, quod Deo gratum acceptumque esset, idem ei iucundum futurum.

Vestiana fœmina nobilissima.

Cap. 21.

Erat quædam præfecta virginum choro in ministerij gradu, nomine Lampadia, quę sententiam eius de funerum pompis se planè scire dicebat. Hæc à me his de rebus interrogata, (fortè enim intererat consultationi) cum lachrymis respondens: Integrè & purè viuendo, inquit, sancta sibi ornamentum parauit, quod & vitam ipsius decoraret, & sepulturam. Nam quod ad corporis ornatum spectat, nec dum viueret accepit, ne in hunc vsum reseruauit. Quarè ne si velimus quidem, amplius licet, cùm ad hanc rem non suppetat apparatus. Nihilne, inquam, reconditum est, quo iusta & exequiæ possint adornari? Quid, inquit illa, reconditum narras? Quicquid reconditi est, in manibus habes: eccè pallium, eccè capitis tegmen, & trita pedum calceamenta. Hę sunt opes, hæc supellex. Nihil præter id, quod cernis, in arculis aut thalamis conditum latet. Vnam diuitiarum suarum cellam nouerat, thesaurum, cælestem: illic omnia collocauit, nihil reliquit in terra. Tum ego: Quid, inquam, si ad funus ornandum ex ijs, quæ mihi parata sunt, aliquid proferam, num inconsultè factum existimabit? Id præter sententiam eius futurum, se non arbitrari, respondit. Nam etsi, inquit, viueret, duabus de causis non repudiaret honorem tuū, vel propter sacerdotij dignitatem, quam semper venerata est: vel propter naturæ necessitudinem. neque enim alienum duce-

Nota summam Macrinæ paupertatem.

ret

retid, quod à fratre esset. Idcircò manibus etiam tuis corpus vt curaretur, mandauit. Cùm igitur ità visum esset, & sacrum illud corpus tegi vestibus oporteret, studium inter nos diuidentes circa ipsam, alius aliud cogitabamus. Et ego quidem iussi cuidam ex meis, vt vestem afferret: Illa verò, qua de mentionem fecimus, Vestiana proprijs manibus ornans sanctum illud caput, cùm eius ceruici manum submisisset, Eccè, inquit, ad me respiciens, quale è collo sanctæ monilis ornamentum pendet. Et hæc dicens, solutis ponè vinculis, prætendit manu ferreum Crucis signum, & annulũ quendam ex eadem materia. Quæ quidẽ vtraque cordi semper adhærebant. Et ego: Communis, inquam, sit hæc possessio. Ac tu quidem habeas Crucis insigne: mihi autem hæreditas annuli satis erit. siquidem in huius etiam pala Crux erat impressa. At eum mulier intuens, rursùs ad me, In deligendo, inquit, non aberrâsti. Etenim excauatus est annulus sub ipsa pala, ibique de ligno vitæ particulam conditam habet, quod superadiacens pala simili nota significat.

Eccè tibi ferreũ Crucis signum, quod illa semper ad pectus habuit.

In ferreo annulo particulam S. Crucis gestauit.

Cæterùm cùm tempus poscceret, vt castum corpus veste tegeretur, quod quidem officium ex Magnæ mandato ad me pertinebat necessariò, cumque præsens esset, ac simul contrectaret ea, quæ mecum magnæ illius hæreditatis particeps fuerat, Nè prætermiseris, inquit, intueri rei admirãdæ ab hac sancta perfectæ magnitudinem. Quidnam istuc est, inquam? At illa pectoris partem denudans, Vides hoc, inquit, tenue & obscurum sub collo signum? (Videbatur autem puncto simile, tenui acu confecto) sisimulque lucernam propiùs admouit ad locum mihi demonstratum. Quidnam, inquam, admirandum, si tenue signum in hac parte est? & hoc, inquit, diuini auxilij in magnam Macrinam monumentum, in eius corpore relictum est. Etenim cùm acerbè intumuisset olim hæc pars, & periculum esset, nè tumor secandus esset, aut nè latiùs serpens malum, fieret immedicabile, si ad loca cordis appropinquâsset, rogauit sæpiùs & obsecrauit mater, vt medici manum admitteret: & eam nanque artem à Deo pro salute hominum ostensam esse. Illa verò cùm aliquam corporis partem alienis oculis aperire morbo ipso grauius iudicaret, ad vesperam, cùm solitã matri prijs manibus nauâsset operam, in sacellum sanctissimum ingressa, totam noctẽ prostrata, curationum Deo supplicauit, &, quæ ex oculis defluebat, aquã cum terra commiscens, lachrymarum lutum, morbo medicamentum adhibuit. Matri autem exanimatæ, hortantique vt medico vteretur, sibi ad expellendum morbum satis esse respondit, si manu sua mater ipsa locum sancto signo muniret. Quum igitur mater in sinum eius manum intulisset, vt eam partem signaret, signum quidem egit, morbus autem abijt. Sed hæc parua nota, loco horribilis tumoris apparuit, & ad finem vsque permansit, vt esset, quemadmodùm arbitror, diuinæ opis indicium, quo ad agendas gratias Deo continenter moueretur.

Cap. 22.

Vide pudicitiam.

Vide efficaciam signi Crucis.

Posteaquàm studio nostro finem imposuimus, & ex domesticis copijs corpus exornauimus, non decere dixit ministra illa, corpus ad sponsæ similitudinem ornatum ante virginum oculos poni. Sed est, inquit, mihi ex vestræ matris vestimentis nigrum pallium, quod rectè, vt ego quidem sentio, poterit superinijci, nè externo & aduentitio isto vestitûs ornatu, sacra hæc pulchritudo illustretur. Quæ sententia cùm valuisset, & pallium adiectum esset, ipsa tamen in amictu pullo, diuina, vt arbitror, potentia & hanc corpori addente gratiam, ità splendebat, vt quemadmodùm in quiete visum ostenderat, radij quidam ex eius pulchritudine planè elucere viderentur. Interim dum hæc agebamus, & virginum cantu lamentationibus commisto resonabat locus, fama nescio quomodò vndiquè diffusa, omnes finitimi ad funus confluxerũt, adeò vt concurrentes vestibulum non caperet. Cùm igitur nocturna peruigilatio, vt in Martyrum celebritate, canendis psalmis perfecta esset, & crepusculum aduenisset, confluentium vicinis è locis omnibus virorum & mulierum multitudo, psalmorum decantationem fletibus interpellabat. Ego autem quanuis propter calamitatem animo essem consternatus, tamen ex rebus præsentibus, quoàd fieri potuit, operam dedi, vt nihil in tali funere desideraretur. Itaque confluentẽ populũ in genera distribuens, mulierumque multitudinẽ admiscens virginum choro, virorũ autem turbam adscribens monachorum cœtui, vnum quendam ex vtrisque studui aptum concinnumque, tanquàm in psalmos canentium congressu, ex communi omnium concentu aptè coniunctum ordinem constituere. Verùm cùm paulatim progrederetur dies, & locus præ confluentium multitudine angustus redderetur, surgens qui ei regioni præfectus erat Episcopus, Araxius nomine, (aderat enim cum vniuersa

Cap. 23.

Splendor corporis eius exanimis

Vigiliæ in celebritate martyrum.

Araxi⁹ Episcop⁹ venit ad eius exequias.

multitudine ſacerdotum) præcepit, vt ſensìm præcederet tabernaculum. Nam & ſatìs longum viæ interuallum intercedebat, & multitudo alioquìn ob motum incitatiorem impedimentum attuliſſet. Deindè omnes, quos in munere ſuo obeundo miniſtros habebat & adiutores, vt ſua præſentia corpus decorarent, cohortatus eſt.

Cap.24. Cùm autem hæc ità conſtituta ſtudiosè gererentur, ego feretrum ſubiens, illũ aduocaui, vt alterã partem ſuſtineret: poſteriores verò feretri partes ſubiêrũt alij duo de Clero inſignes viri. Sensìm igitur procedebatur, cùm & qui præibãt, pedetẽtìm incederent, & nos itèm gradatìm ſequeremur. Etenim cùm frequens populus feretrum circunſtaret, nec tam mirabili & ſacro ſpectaculo poſſet expleri, non erat facile nobis iter facere. Ex vtraque autem parte præcedebat non exiguus diaconorum miniſtrorumque numerus: qui omnes ordine progredientes, accenſos cereos manibus geſtabant. Quæ quidem pompa non carebat myſterio, cùm à principio ad finem vſq; decantatio pſalmorum eadem voce, tripliciq; canentium ordine, ſicut ille trium puerorum cantus, abſolueretur. Porrò cùm inter ſeceſſum & ſanctorũ martyrũ ædem, in qua parentum etiam corpora quieſcebant, ſeptem octóve intercederent ſtadia, totum propè diem in eo ſpatio conficiendo conſumpſimus. congredientium enim multitudo, quæ aſſiduè magìs augebatur, non ſinebat nos ex ſententia progredi. Sed vbì intrà fores templi conſtitimus, demùm, depoſito feretro, nos ad precationẽ conuertimus. Quæ quidem precatio populo luctũs materiam præbuit. Silẽtio enim pſalmis canẽdis impoſito, cùm ſacram illam faciem virgines adſpexiſſent, & parentũ iam eſſet patefactus tumulus, in quem illã decreueramus inferre, vnaque earum nos poſt eam horam diuinum illud caput non ampliùs inſpecturos, perturbatiùs exclamante, & reliquis deincèps virginibus eadem vociferatione ſubſequentibus, incondita quædam confuſio rectè conſtitutum & ſacrum illum pſalmorum cantum eſt conſecuta. Nam virginum luctu fracti, omnium animi commouebantur. Itaque nobis nutu ſilentium imperantibus, & præcone præeunte, & ſolitas Eccleſiæ voces inclamante, vix tandèm populus ſe ad precandum compoſuit.

Accenſi cereí geſtãtur ad funus.

Canuntur pſalmi. Dan.3.

Cap 25. Leuit. 18. Cæterùm conuenienter facto precandi fine, me timor quidam inuaſit, cõſiderantem præceptum illud, quo prohibemur patris aut matris turpitudinem aperire. Et quomodò, inquam, hoc ego iudicium effugiam, ſi in parentum corporibus videro communem humanæ naturæ turpitudinem, cùm veriſimile ſit, ea collapſa diſſolutaque, ad turpem & inconditam peruenìſſe deformitatem? Hæc autẽ mihi cogitanti, formidinem auxit indignatio Noë: cuius hiſtoria me, quid facto eſſet opùs, admonuit. Priuſquàm igitur corpora noſtris oculis eſſent expoſita, pura ſindone operta ſunt. Nam cùm operculum eſſet ſublatum ex vtraque parte ſumma, linteum iniectũ eſt: quo linteo contectis parentum corporibus, ego & regionis Epiſcopus ille, cuius mentionem feci, ſacrum illud corpus è feretro tollentes, iuxta matrem appoſuimus, atque ità votum vtriuſque compleuimus. Vno enim conſenſu ſemper orauerant Deum, vt corporibus poſt mortem copularentur, vt quæ inter ipſas fuërat in vita cõiunctio, ne in ipſa quidem morte diſſolueretur.

Gen.9.

Sepelitur Macrina iuxta matrẽ. Cap.26. Cùm autem iuſtis legitimè peractis recedendum eſſet, proſtratus ad tumulum & puluerem oſculatus, triſtis & lachrymans diſcedebam, cogitans quanto bono vita eſſet orbata: cùm mihi in ipſo itinere vir quidam illuſtris in re militari, qui in ciuitate Ponti, cui nomen Auguſtæ, dux exercitûs erat, audita calamitate, atque ægrè ferens, cum ſubditis humaniter obuiàm proceſſit. Erat enim mihi & ſanguinis, & amicitiæ neceſſitudine coniunctus. Hic mihi de ipſa miraculum narrauit, quod vnum adiungens hiſtoriæ, faciam ſcribendi finem. Etenim cùm lachrymis modum adhibentes, colloqui cœpiſſemus, ille ad me, Audi, inquit, quale quantumque bonum migrauit è vita: atque ità ſermonem exorſus eſt: Magna mihi, vxorique meæ quondàm cupiditas incidit videndi Virtutis Gymnaſium. Sic enim, inquit, locum illum, in quo beatus ille animus degebat, appellandum arbitror. Nobiſcum autem erat filiola, cuius oculum ex peſtilenti morbo calamitas occupârat, adeò vt obducta tunica circa pupillam, contractoque albore, fœdum eſſet miſerandumque ſpectaculum. Diuinam igitur illam domum ingreſſi, ità ſeparati ſumus in eo ſapientiæ vacantium loco, vt ego quidem diuerterem, vbì habitabant viri, quibus præerat Petrus frater tuus: illa autem intùs, vbì erant virgines, cum ſancta Macrina verſaretur. Hìc cùm aliquantulùm eſſemus commorati, tempus eſſe duximus, vt diſcederemus. Iamque diſceſſum adornabamus, cùm vtrinq; nobis humana quædam

Petrus frater S. Macrinæ præfectus virorum, Macrina verò virginum.

dam vis illata est. Nam & frater tuus mihi iubebat, vt manerem, & studiosorum mensæ particeps fierem: & beata illa non dimittebat vxorem meam, sed filiolam in sinu gerens, non priùs illam se redditurum aiebat, quàm mensam appârasset, & nos philosophiæ diuitijs accepissem. Puellulam autem exosculatus, & admouens os oculis eius, vbi pupillam affectam vidit: Si hoc mihi, inquit, concesseritis, vt apud nos esse velitis, gratiam vobis tali honore non indignam referam. Ecquam, inquit puellulæ matrem? Est mihi, respõdit Magna, medicamentum, ad curandum hunc oculum, appositum. Quæ quidem promissio cùm mihi à quodam ex virginum conclaui nunciata esset, libenter mansimus, posthabita, quæ nos vrgebat, proficiscendi necessitate.

Cùm igitur conuiuium, quod Petrus humanitate & gratia sua condiuerat, habe- Cap. 27.
ret finem, vxorque nobis à sancta Macrina omni conuenienti iucunditate recreata remissa esset, lætitia & gaudio pleni, nos in viam dedimus. Et quæ vtrique nostrûm contigerant, inter eundum narrabamus: ego quidem quæcunque in virorum cõclaui vel videram, vel audiueram, recensebam. Et illa vicissìm tanquàm ex historia singula repetens, nihil omninò, quantunuis paruum, omittendum existimabat. Itaque cùm non aliter, quàm ex scripto tanquàm in altera lance appendens, ordine cuncta percurreret, iamque ad eam peruenisset partem, quæ curationis oculi promissionem continebat, narrationem intermittens: Quidnam, inquit, egimus? quomodò negleximus promissum ipsius? collyrium, inquam, illud, quod nobis promiserat? Cumq; ego item negligentiam incusarem, iuberemque vt celeriter aliquis ad illud poscendum excurreret, infans interìm, quæ in manibus nutricis erat, matrem respicit: etiam mater ad eius oculos aciem intendens, Negligentiæ, inquit, nostræ desinas succensere. Ecce tibi bona fide solutum, quod illa promiserat. Veram enim morborum medicinam, quæ precibus fit, nobis exhibuit, cuius ea vis fuit, vt ne vestigium quidem morbi in oculo relictum sit: adeò diuino illo medicamento planè curatus est. Atque ità loquens, filiolam suscipiens, mihi in manus tradidit. Tunc ego miracula, quæ in Euangelio narrantur incredibilia, cogitatione complectens, Quid mirum, inquam, è manu Dei cæcos videndi potestatem accepisse, quandò nunc eius ancilla per fidem in ipsum præstat illas curationes? opus enim cernimus, haud multò miraculis illis inferius. Hæc ille mihi dum narrat, singultus vocem eius intercepit, & subsecuta est copia lachrymarum. Atque hæc quidem à milite.

Oculũ malè affectum sanauit S. Macrina.

Quæ autem ab illis, qui simul cum ea vixerunt, quique omnem illius vitam planè perspectam & cognitam habebant, acceperim, huic narrationi attexenda non censeo. Plerique enim pro eo, quantum ipsi possunt efficere, credunt ea, quæ dicuntur. Quæ verò audientis superant vires, tanquàm à veritate remota, mendacij suspicionibus infectantur. Proindè mirandam illam in penuria & fame agriculturam prætermitto. Quomodò in pauperum vsus proiectum frumentum, nec-dum distribueretur, nec post imminutum sit, sed eadem mensura numeroque permanserit, aliaq; his longè magis admiranda, morborum curationes, expulsiones dæmonum, & veras futurorum prædictiones: quæ quidem omnia ijs, qui diligenter explorârunt, vera esse constat, licèt fidem superare videantur, nec fieri potuisse iudicentur ab ijs, qui carni magis addicti sunt, qui nesciunt proportione fidei munerum fieri distributionem: & parua quidem dari habentibus paruam fidem, magna autem illis, qui ingenti fide præditi sunt. Quamobrem nè offendantur, qui ad credendum diuinis muneribus sunt imbecilliores, sublimiora illius miracula silentio præterimus, satis esse existimantes, ijs, quæ dicta sunt, eius historiam conclusisse. Cap. 28.

Multa eius miracula propter incredulos nõ fuit scribere Gregorius.

MAR-

MARTYRIVM SANCTAE ET EGREGIAE ET CVRATIONVM VIRTVTE PRAEDITAE MARTYRIS

Marinæ, quam Latina Ecclesia Margaritam vocat. Habetur autem in Simeone Metaphraste. capitula margini adiecimus.

20. Iulij. Cap. 1.

NIHIL æquè lætificat & exhilarat animã bonam & fidelem, vt quod victoria potitorum athletarum legitur martyrium? & eo magis delectat auditorem, quo meliorem habuerit compositionem, aptamque & probabilem narrationem, & ea recensentem, quæ & persecutoris improbitati, & eorũ, qui decertabant, animi magnitudini, quin etiam eius quoquè, qui vnà decertabat, Christi potentiæ apta sint & conuenientia. Sit nanque oportet omni ex parte eiusmodi, vt & nihil habeat offensionis, & rem rectis auribus ostendat credibilem.

Sanctorum historiæ quædam ab impijs contaminatæ.

Etenim scire oportet, non paucas ex ijs, quæ martyrũ res gestas cõtinent, narrationibus, ab initio fuisse adulteratas, vt quæ à gentilibus forte, aut ab hæreticis, & profanis, & veritatis intelligentia priuatis viris corruptæ, & aut nugis & vanissimis ineptijs sordidatæ ac conspurcatæ, & euidentissimis dæmoniorum doctrinis, prauæq; ac sceleratæ mentis execrandis figmentis profanatæ, & ad Christi & Sanctorum eius contumeliam compositæ fuerint. Et ideò fidem decæterò adeò labefactant, & tantum ei detrimenti afferunt, vt propterea ne verissimis quidem deincèps assentiatur. sed aut omninò ea reijciat ac repudiet, aut, vt quæ sint dubia, despiciat, & ea minoris faciat. Quomodò etiam egregiæ virginis & Martyris Marinæ quadam hostis nostri contumelia fuit adulteratum martyrium, veræ per passionem eius narrationi, tanquàm puro frumento, à communi omnium inimico iniectis zizanijs. illo, inquam, dæmone, qui illic fingitur fuisse in medio eius certamine, & illius vocibus. adeò vt qui audiunt, attendentes quàm sit ridicula & absurda dictio illa dæmoniaca, dubitent de ipso quoquè martyrio egregiæ victricis Marinæ. Etenim qui adhuc viuos Iesu martyres inuasit, & eos morte afficiendi insatiabili tenebatur desiderio, nihil mirum, si postquàm excesserunt ad Agonothetam, & sunt pronunciati victores, eorum gloriæ conetur insidiari per impios, qui falsa loquuntur, admiscens mendacia sanctorum rerum gestarũ commentarijs. Inanes ergò omnes fabulas & nugas, tanquàm maligni ludibria, illius mystis abijciens, solis autẽ veris præclaræ huius martyris tam in verbis q̃ in factis decertationibus sub ea, quæ cõsistit, veritate illuminãte, mentem adhibens, breuemq; orationẽ, & quæ nihil superuacanei contineat, componens, sic magnæ & præcipuum nomen sortitæ Marinæ ordine prosequar decertationem.

Cap. 2. S. Marinæ patria & parentes.

Hæc ergò beata puella Marina, fuit quidem ex ciuitate Antiochia Pisidiæ: parentibus autem, quòd ad corpus quidem attinet, claris. Filia enim erat Aedesij, qui fuit illis temporibus vel maximè insignis sacerdos idolorum. Cùm autẽ esset vnica, quoniam matrẽ citò mori contigerat, extra ciuitatem ad quindecim milliaria tradita fuit alenda eius nutrici. Cùm verò ętate crescceret, & honestate morum, intelligentiaque & prudentia supra ætatem proficeret, & honorificè à sua nutrice aleretur & educaretur, audiuit verbũ fidei Christi, & id statìm in sua defixit cogitatione. Quæuis enim bona anima promptè suscipit eos, qui de bono sunt, sermones, & eo citiùs, quo est meliori ingenio prædita, aut fide acriori. Marina ergò cùm esset adhuc admodùm iuuenis, mollisque & delicata adolescentula, vt corpore speciosa & omni ex parte pulchra, ità etiam mente & anima valdè bona, postquàm solum audiuit Deum bonum, & qui verè est & viuit, pro salute hominum ex puella coniugi experte natum hominem, crucifixumque & sepultum fuisse, & resurrexisse, & cùm ad cælos hominũ naturam sustulisset, eam consensu paterno honorasse, statìm corde credens, ore quoq; est confessa se esse Christianam. Et sic indies in Dei filium confessione & fide proficiens, optabat Christi confessorum effici particeps & socia.

Fidẽ Christi confitetur.

Cap. 3. Aedesius eius falso nomine pater.

Atque Aedesius quidẽ, qui falso nomine appellabatur eius pater, eam propterea auersabatur & abhorrebat. Ea autem Deum cælestẽ colens supra omnia, eos, qui pro pietate torquebantur & interficiebantur, valdè venerabatur, & cordis proposito eorum miserens, vnà cum eis dolebat, & vnà patiebatur. Oportebat autem deincèps ipsam quoquè sicut verbis & cogitatione, ita etiam factis Christũ glorificare. Oportebat

tebat fidem quoquè eius tentari & probari? & cùm proba apparuisset, simul cum regni filijs commisceri. Etenim quæ sicut granum sinapis cælestem sementem suscepit anima, non patitur non in magnam augeri altitudinem, adeò vt cælestes quoq; virtutes in ea habitent. Olybrio ergò, qui tunc erat Præses Orientis, viro audaci, crudeli & cædem spiranti traditur hæc beatissima adolescens, vt tentaretur. Non enim pijs & bonis, sed impijs & malis filijs diaboli, filij Dei omninò traditi & accensi, & per tolerantiam vincentes aduersarium, sic in exultatione, quæ dici non potest, & gloria, patri cælesti offeruntur. Hæc ergò pulchra virgo Marina, à partibus Asiæ Antiochiam versùs contendente Olybrio, ab eo in transitu conspecta (contigerat enim, vt tunc exiret beata ad gregem paternum adspiciendum) cùm eximia sua pulchritudine eum obstupefecisset & sauciâsset, statim capta fuit à parricidæ manibus. Simulatquè enim eam adspexit sæuus ille Præses, eam vxorem ducere habuit in animo. Cùm autē eam propè stitisset, nomen & conditionem eius & religionē sciscitatus est. Ipsa verò cùm Dominum nostrum Iesum Christum, vt sibi esset adiutor, liberator & redemptor inuocâsset, aperto ore dicit; Nomine quidem mihi à parentibus imposito vocor Marina: cùm sim autem nata ingenuis parentibus, glorior me esse ancillā Domini mei & Dei & seruatoris Iesu Christi, qui fecit cælum & terram. Cùm sic audijsset Olybrius, & statim ex prima responsione puellæ esset admiratus prudentiam, & anxio fuisset animo, vt est consentaneum, denunciat sequentibus eum satellitibus, vt eam sibi seruarent honorificè.

Olybrius Præses eam vult habere coniugem.

Postquàm ergò fuit intrà ciuitatem Antiochenam, & dijs suis pro more sacrificauit, & laudes, vt mos est, in honorem victoriæ Imperatoris celebrauit. Cùm autē manè surrexisset, & tota ei assistente ciuitate in tribunali præsedisset, iubet sanctam sisti Marinam. Cùm ea autem esset ingressa, & constanter staret in medio, ipse in eius vultum defixis oculis, & eius formæ venustate resolutis præcordijs, corde verò ab eum obsidente amore incensus & liquefactus, sic dixit Olybrius; Sciunt omnes dij, ô pulchra puella, scias autem tu quoquè, me moueri misericordia tuæ teneræ ætatis, & tui delicati corporis. Quamobrèm rogo te, mihi morem gere, & dijs sacrifica, meliusq; tecum agetur, quàm cum omnibus tuis æqualibus. Pecuniarum enim & possessionū tibi immēsæ accedent diuitiæ. Eris autem clarior & illustrior, quàm omnes fœminæ ciuitatis. Sancta autem Marina dixit; Ego, quæ didici Deo cæli vero & viuo, & vnigenito eius verbo rationalem cultum & sacrificium laudis in sancto spiritu perpetuò offerre, deos, quos non nóui, neque placabo sacrificijs, cùm sint inanimi & nullo sensu præditi, & quorum nihil intersit, honorentúrne, an contumelia afficiantur: neque quæ meo effectori debetur, adorationem rebus tribuam inanibus. Præses dixit; Rursùs rogo te, Marina, mihi morem gere, & adora deos inuictos, hoc apertè sciens, quòd si meum audiueris consilium, eris mihi vxor honoranda & dilecta, & iam coram tota ciuitate te mihi accipiam coniugem: & ego quidem ero tibi in perpetuam laudem & lætitiam: tu autem eris mihi in iugem spiritûs recreationem, voluptatemque & delectationem. Quòd si non parueris, scias fore, vt in multas incidens afflictiones, igne & ferro consumaris.

Cap. 4.

Blanditur ei diaboli filius.

Constās responsum S. Marinæ.

Dixit sancta martyr; Ne existimes, ô Præses, te meæ in Christum fidei rationem inflexurū, aut blanditijs emolliturū, vt te sequatur. Sum enim ancilla Domini mei Iesu Christi, qui pro me sustinuit voluntariā passionem & crucē. Si ergò ille pro me, omninò ego quoquè pro ipso debeo mori. Nè putes ergò me esse minis perterrefaciendā. Adsum tibi ad omnia tormenta, supplicia & mortes, impauida & interrita. Habeo enim, qui me confirmet et roboret, et ignominia afficiam omnes tuas machinas.

Contemnit cruciatus omnes.

Tūc ira plenus Præses Olybrius, iubet sanctam virginē Marinā humì extēsam virgis cædi immisericorditer. Cùm eius autē corpus dilaniaretur, & sanguis quidē terrā rigaret, propter ipsam verò totus adspiciens illachrymaretur populus, dictitaret autē præco Marina, dijs sacrifica, & ne tantā perdas pulchritudinē inconsiderata persuasione: ipsa mansit firma, & minimè cedens. Etenim cùm oculos in cælum sustulisset, & mente Dominū contēplaretur, & rogaret, vt ei ferret auxiliū, æquè absq; vllo sensu ferebat plagas, àc si alius pateretur. Deindè ad Præsidē conuersa, dicebat; Quæcunque à patre tuo diabolo tibi suggeruntur, in me fac quamprimùm. Habeo enim Christū, qui me roborat et confirmar, neque timebo mala, quoniam ipse mecum est semper.

Cap. 5. Cæditur virgis.

Non sentit plagas.

Cùm itaque ira ebullijsset Olybrius, ferreis eam laminis cōclusam, & clauis affixā, iubet ferreis cædi fuscinis. Cùm diù autē laniaretur, & flaccesceret pulchritudo corporis,

Cap. 6. Fuscinis laniatur.

corporis, auertit quidem ab ea faciem Olybrius, & vultum operuit chlamyde, nè videret: vix tandèm verò tortores reprimens, iussit vt ea abduceretur in custodiã. Cùm illic ergò seorsùm fuisset egregia illa martyr, mente quidem per preces à se excedens, & ad Deum erecta, clamabat; Domine Deus excelsorum, à cuius facie labant omnes cælorũ virtutes, & omnes principatus & potestates horrẽt & cõtremiscunt, omnisq; creata, quæ in te continetur, natura omnipotente tuo nutu alteratur, & tua voluntate recreatur & renouatur! Tu Domine altissime, respice è supercælesti tuo throno super me inutilem & indignam tuam ancillam, quoniam sum deiecto animo, & humiliata nimìs: quandoquidem speraui in te, & ad te meipsam conieci. propter nanque nomen tuum sanctum & terribile hæc patior. Intuere, ô sancte, attende mihi sapienter, & recrea hoc meum, quod effluxit, corpusculũ, & renoua meam animam, eamque tuere & conserua ad regnum tuum supercæleste: quoniam te adoro, & rogo tuam omnipotentem virtutem & potentiã, audensque à te supplex petò: Da mihi Domine Deus meus, vt ipsis oculis possim videre inimicum meum, qui me exalto oppugnat: & ostende mihi eius mala machinans & auersandum caput: & vt ipse à meis conculcetur pedibus, & vt tanquàm lutum platearum comminuatur & despiciatur, præsta, ô omnipotens, vt in me quoquè glorificetur sanctissimum & terribile nomen tuæ bonitatis & clementiæ in secula seculorum, Amen.

Oratio eiꝰ quàm fuerit efficax.

Cap. 7. Diabolus specie draconis ei apparet.

Hæc sancta martyre Marina orante in carcere, repentè fit magnus terræmotus: & eccè ipse diabolus susceptа forma & specie terribilis draconis, qui colore quidem apparens varius & multiplex, multis autem, ijsque sæuis serpentibus per totum corpus cinctus & circundatus: & corpore quidem edens execrãdum sibilum, tetrum autem emittens odorem & intolerabilem, Sanctæ oculis adstitit. Celeriter autem eam circucursans, maximum ei attulit timorem & perturbationem: vasto autem oris hiatu eam circumiens, existimabatur eam integram esse deuoraturus. Illa verò mente firma & stabilis, & vt quæ ad Deum omni ex parte intueretur, interrito & constanti animo precibus, quæ dici non possunt, & intensissimis cordis vociferationibus mente rapta ad altissimum, & simul signo Crucis signata, disruptum quidem vẽtrem draconis visa est videre ante suos oculos: illinc autem animaduertit se exire integram & illæsam. Nam quæ eius vitam administrabat virtus sancti Spiritûs, ei & inimici ostendit sæuitiam, vt postulauerat, & præbuit, vt ab eo statìm liberaretur & redimeretur.

Virtꝰ S. Crucis.

Cap. 8. Visio S. Marinæ.

Præter opinionem ergò, quæ nulli culpæ erat affinis, martyr Christi Marina à sæuo illo & pernicioso serpente liberata, videt magnam lucem refulsisse in custodia. Crux autem à terra in cælum vsque peruadens, ostendebatur, tanquàm fons illius luminis: supra Crucem verò conspecta fuit alba columba & tota pura, lucidos emittens splendores, Trinitatis, vt mihi videtur, mysterium apertè ostendente visione. Nam per lucem quidem erat ostendi apertè paternam gloriam: per Crucem autem, Crucifixum significari vnigenitum: per columbam verò, conspiciebatur sancti Spiritûs diuinitas, quæ & ancillam Dei alloquebatur, & consolans animum addebat, dicens; Aue Marina, ratione prædita Dei columba, quòd vicisti malignum, & bono adhæsisti. Aue & lætare, & delectare ex toto corde tuo, filia supernæ Sion: quoniam venit dies, in qua pro tuis meritis ornata victoriæ coronis, & intelligentem Dei requiem cum prudentibus ingressa, apud sponsum & regem tuum habitabis. Simul autẽ hæc de cælo eam alloquebatur, & caruncula renouabatur, & rore spiritûs omninò curata, à plagis fuit omninò mundata. Maxima verò exultatione & lætitia beata repleta Benedicam te, Domine, magna voce confitebatur: laudabo te, Domine Deus meus, & glorificabo nomen tuum, quòd fecisti mecum res admirabiles. Extollam te, Domine, & te laudabo, quòd meæ miseriæ sis misertus, & me visitaueris, & meum corpus curaueris & animam, & me non tradideris in manus inimicorum! sed etiam defectoris & pernicioſissimi draconis vastam speciem ostenderis ancillæ tuæ, & eum in chaos infinitum cum venenatis, qui eum sequebantur, serpentibus & dæmonijs, ad abyssos amandaueris, & eos in profundũ inferorũ damnaueris, & eorũ terrorẽ, vt bonus Deus, procùl à me abieceris. Et nunc spiritu lætans & exultans in Deo seruatore meo, rogo tuam summè bonã benignitatẽ, vt me digneris tua per lauacrũ regeneratione, & aqua sancti tui baptismatis: vt quomodò sancto tuo spiritu & sanguine decertationis, ità etiam aqua baptismatis expiata & consummata, digna fiam ingressu tuorũ sanctorũ. Quoniam tu solus verè sanctus, & in sanctis requiescens, & glorificatus simul cum Patre principio carente, & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Eã alloquitur Spiritus sanctus.

Sanatur eiꝰ plaga diuinitus.

Rogat per aquã baptismatis renasci.

In

In his sancta virgine & martyre Marina per totam illā noctem exultante, & Deum glorificante, manè surgens Præses, & in tribunali ante totam ciuitatem & populum præsidens, iubet sacrā fisti virginem. Cùm vidisset autem eam adstare totam sanam, & læto vultu Olybrius, & esset admiratus, sic dixit; Vides, ô Marina, quemadmodùm magni dij tui curam gerunt, qui tuæ miserti pulchritudinis, te sanam reddiderunt à tuis vulneribus? Aequum est ergò, vt tu quoque pro accepto beneficio referens gratias, eis sacrifices, & eorum, sicut tuus pater, constituta sacerdos, sacerdotio fungaris, & eos colas. Sancta Marina dixit; Mihi quidem fas non est nec honestum, vt vero relicto & viuo Deo, qui mortuos viuificat, deos colam, qui nō viuunt, & ijs sacrificem. Te autem maximè decuerit, fueritque sanctissimum, vt abstinens ab errore in rebus huiusmodi, verum Deum agnoscas, qui corporibus medetur & animis! & ei soli offeras sacrificia & cultus spirituales. Cap. 9.

Tunc Præses iubet, vt ei nudatæ, lampadibus pectus vratur, & latera. Cùm diù ergò vreretur, & supplex tacitè preces emitteret ad Dominum nostrum Iesum Christum in corde suo, dolores facilè sustinuit. Cùm eam autem de ligno deposuisset, iussit magnum lebetem afferri in medium, & eum aqua repleri, & Marinam vinctā in aquam immitti, vt in ipsa suffocaretur. Cùm id autem celeritate maxima factum esset, sancta Martyr vincta, & in vas aquæ iniecta, exclamauit magna voce; Domine Iesu Christe, qui eduxisti vinctos in fortitudine, qui soluisti vincula mortis & inferorum, & eos, qui habitabant in sepulcris, excitâsti tuæ potestatis nutu omnipotēti! Tu Domine altissime, adspice ad ancillam tuam, & rumpe vincula mea, & fiat mihi hæc aqua in vitam æternam, & in supplemētum baptismatis à me desiderati, ad depositionem quidem veteris hominis, & qui corrumpitur secūdùm desideria deceptionis: indumentum verò & amictum noui, qui secundùm Deum creatur in veritate & iustitia. Sic orans, iniecta est sancta illa adolescentula in vas illud plenum aqua. Cùm primùm aūt ingressa fuit lebetem, eccè fit magnus terræmotus: & rursùs prima columba coronam ore tenens, volauit ipsa hora super aquā, & ingens ignis columna, & Crux super eam, eadem qua prius figura apparuit beatæ. Et columba quidem cùm tetigisset sacrum caput Martyris, & repentè sursùm volasset, sedit super ipsam Crucem. Quæ etiam athlete tam placida voce est allocuta; Pax tibi, dicens, ancilla Dei. Nunc confide, cælestem accipiens coronam à manu altissimi. Simul autem atque hoc dixisset, ipsa quoque soluta à vinculis, & ex qua emergens, cum, quæ explicari non potest, exultatione spiritûs diuinissimi magnificans laudabat Trinitatem, vt citra medium baptizata, & mirandum in modum ab ipsa illuminata. Cap. 10. Vruntur pectus & latera eius. Pſalm. 67. Ephe. 4. Mergitur in aquam, & regenerat sancto spiritu caput eius attingente.

Illic dicitur fuisse factum miraculum valdè admirabile, mihi quidem & omnibus pijs valdè credibile: nempè alas quidem suas expādisse, tanquàm ijs, quæ fiebant, exultātem, diuinam illam columbam, conspectam super illam lucidam, quæ apparebat, Crucem. Cùm in voce autem erupisset, apud sanctam martyrem, audientibus omnibus, sic fuisse locutam; Huc adsis nunc, ô sponsa Christi Marina, in supernis mansionibus: & accepta corona incorruptionis, in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filijs patris choros ducens & lætans, requiesce in seculum. Cap. 11. Vox fit diuinitùs ad illam.

Hanc tanquā Dei vocē cùm totus populus exaudijsset, & obstupuisset, statìm Christo crediderunt viri simul & mulieres in magna multitudine: & seipsos quoque esse Christianos magna voce exclamauerunt, paratos verò se quoquè esse mortem subire pro Christo. Erant autem virorum quidem, vt aiunt, ad quindecim millia, & multæ mulieres. Qui quidem omnes Christum esse verum Deum & regem confitentes, deos autem, & dæmones, & eos, qui ipsos colebāt, Imperatores aspernantes, & nihili facientes, neci fuēre dediti. Totum enim, qui erat in eius potestate, exercitum in ipsos immittens Olybrius, omnes interfecit, tanquàm oues ad occisionem se dantes propter fidem in Christum. Atque hi quidem sic suo sanguine baptizati & expiati, Deo offerebantur. Multi interficiuntur Christiani.

Hæc autem cùm impius vidisset Olybrius, pronunciauit capitis sententiā in agnam Christi Marinam. Cùm ea ergò abducta fuisset extra ciuitatem, in eo loco, in quo interempta fuerat ea, quæ dicta est, multitudo, vnus ex militibus appræhēso eius superhumerali, & ense stricto: Extende, inquit, collum tuum, & tunc accipe à Deo tuo desideratum brauium victoriæ: sed memento (rogo te) meî serui tui, quādò fueris in regia cælorū. Reuerà enim vidi hodiè innumerabilem Angelorū Dei multitudinem, te in orbem circunsistentes, & tuam custodientes sanctitatem. Sancta autem dixit; Su- Cap. 12.

stine, ô fili, parumpèr, vt adstantes parùm alloquar, & precer? & sic implebis id, quod tibi fuit imperatum. Cœpit itaq; alloqui eos, qui aderant. Fratres, dicens, & amici, rogo vos, tanquàm indigna altissimi ancilla, audite prudenter hanc meã modicam verborum suasionem. Transcendentes ergò omnem creatam naturam eorum, quæ videntur, agnoscite patrem luminum, & vniuersorum creatorem & Deum. Agnoscite autem eius quoquè vnigenitum Deum verbum, Dominũ nostrum Iesum Christum, & sanctum & viuificum spiritum. Non est enim aliud nomen, in quo possit aliquis esse saluus. Neque est vllus alius Deus, nisì vnus, qui in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto consideratur, & adoratur in secula, Amen.

Oratio S. Marinæ ad populum.

Cap. 13. Hæc cùm esset martyr locuta ijs, qui aderant, sustulit in cælum cordis oculos, & in gemitibus inenarrabilibus clamauit spiritu; Principij expers, immortalis, carens tempore, increate, qui non potes comprehendi, infinite, & qui non potes inuestigari, Domine Deus vniuersorum, & vniuersæ creatæ naturæ, tam quæ videtur, quàm quæ intelligentia percipitur, opifex & administrator, & Saluator omnium, qui sperãt in te, ago tibi gratias, quòd me ad hanc horam deduxeris. Benedico tibi, quód appropinquauerim coronæ tuæ iustitiæ: laudo & celebro tuam inenarrabilem benignitatem & clementiam, quòd tibi visum sit me cooptare cum electis tuis filijs. Et nunc, Domine Deus misericordiæ, omnipotens, omnia intuens, adspice ad me miseram & abiectam, & exaudi meam deprecationem; & imple meas petitiones ad laudem & honorem & gloriam sanctissimi & adorandi tui nominis. Et nunc Domine Deus meus, omnibus, qui propter te mei corporis tabernaculum, quod pro te decertauit, sunt veneraturi, & omnibus, qui ædificabunt oratoriam domum in nomine ancillæ tuæ, & sacrificia spiritalia, oblationesque & preces tibi in ea offerent, & omnibus, qui ex fide dèscribent martyrium meæ decertationis, legentque & meminerint nominis ancillæ tuæ, da eis, Domine sancte, bonorum amator, & animarum amice, remissionem peccatorum, propitiationem & misericordiam eis suppedita pro mensura eorum fidei, neque eos tangat vltrix manus, non mala fames, non pestis execranda, non graue flagellum, neque eis eueniat alius immedicabilis animæ & corporis interitus. Omnibus autem, qui in fide & veritate domui meæ, aut nomini meo adhærebunt, & glorificationem & laudem tibi Domine offerent, & sacrificiũ in memoriã ancillæ tuæ, & per me salutem petent & misericordiam, largire eis, Domine, affluentem bonorum copiam, quoniam solus es bonus, & benignus, & dator omnium bonorum, in secula seculorum, Amen.

Preces eius sub mortẽ, quibus liquet quàm sit gratum Deo sanctos inuocare, & in eorũ memoriam ecclesias extruere.

Cap. 14. Hæc ea apud se precante, eccè rursùs factus est magnus terræmotus, adeò vt non pauci ex ijs, qui illic stabant, humì ceciderint, quinetiam ipse quoque miles, qui volebat ei caput amputare. Ipse autem Dominus cum multitudine sanctorum Angelorũ exercitûs, ità vt mente possit percipi, assistens, Bono animo esto, inquit, Marina, & noli timere, quoniam exaudiui preces tuas, & quæcunque petisti, impleui, & ipportunè implebo, sicut tu petisti. Et nuncideò tibi apparui, vt te ad me è terra recipiam. Tuque es beata, quòd meministi peccantium, quodque coram me pura apparuisti, & apud me gratiam inuenisti. Quamobrèm erit tua merces copiosa in cælis.

Christus ei apparet.

Tunc beata Marina impleta gaudio & lætitia, conuersa dicit militi; Agedùm fac deinceps frater, quod tibi est imperatum, vt mihi faceres. Ille autem correptus tremore, nolebat ensem in eam tollere. Ipsa verò eum adhortans, & ei animum addens, vix persuasit beatissima virgo, vt caput sibi amputaret.

Capite cæditur.

Sic præclara virgo & martyr Marina, cùm decertationis cursum pulchrè peregisset, legitimumq; & perfectum & admirabile subijsset martyrium, quomodò magno dedecore affecit inimicum, ità etiam insigniter Christum glorificauit. Cuius beatam & sanctam animam, per sanctos archangelos gloriosè sublatam, supercælestis & quæ intelligentia percipitur, Dei domus, quæ eam suscepit, habet intùs pro nobis assiduè orantem Christum Dominum nostrum. Quem decet gloria in secula seculorum,

Amen.

COM-

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM MAGNI PROPHETAE ELIAE THESBITAE: EX SIMEONE

Metaphraste. capitum numerum margini adiecimus.

ALIQVANDO quidem duodecim tribus Israel erant simul inter se, nec poterāt à se inuicem diuidi, vt quæ erāt beneuolentiæ vinculo colligatæ, & cedentes Dei præceptis. Nam cùm post Mosem & Iesum Naue, & qui post illos fuerūt, populi Iudices, Dauid Propheta eis vnctus esset in Regem, & ad Solomonem filium, is regnum traduxisset, vsque ad illum tribus manebat indiuisæ, vna nequaquàm diuulsa ab altera: sed vnaquaque conseruante eam, quam ab initio elegerat, concordiam. Postquam autem eius filius Roboam patris regnum suscepit, &, vt qui esset iuuenis, & nō satis nobilis prudentiæ, ijs, qui eius parebant imperio, insolenter est vsus, non tam ad se attrahens, quàm abstrahens & auellens, ab illo fuerunt tribus disruptæ, & aduersùs eum inter se insurrexerunt. Nam cùm decem earum defecissent, & Hieroboam seruo Solomonis adhæsissent, cum eo habitârunt Samariam, solas duas tribus habitare relinquentes Hierusalem.

Iulij. 20. iuxta Metaphrasten. Cap. 14.

3. Reg. 12.

Is autem cùm eos inuenisset moribus dissolutos, ventrique, & ijs, quæ sunt subter ventrem, seruientes, instituit quidem ad omne genus intemperantiæ, exercuit autem ad omnem impietatem. His cùm & templum constructum esset, & in eo duas iuuencas posuisset, vt quæ manibus facta erant, facilè possent colere, vt qui ad ea erant propensi: eis statim adfuêre præmia malorum, dum & obsidetur ab accolis & finitimis, & à Babylonijs & Persis sunt euersi, & suis moti sedibus, & passi quæ sunt omniū grauissima. Interim autem etsi facerent ea quæ sunt pessima, non eos tamen omninò reliquit bonus Deus: sed & eos sua dignatus est curatione, & manum præbuit adiutricem. Quinetiam desuper eis dabat responsa, & futuri prædictiones: & quod est maximum, ad eos mittebat Prophetas & Prophetías, vt aliquo quidem modo eos ad se captos traheret. Sedenim cùm ante alios, & cum alijs Prophetam misisset Eliam, iussit eum videre & inspicere, & vlcisci ea, quæ ab ipsis fiebant. De quo nos quoque oportet pauca dicere, vt plurimùm eius verbis vtentes, & ijs, quæ ille loquebatur diuino zelo accensus.

Iste Hieroboam primò fecit peccare Israel.

4. Reg. 17.

Ergò is quoque adsit orationi, & nobis proponatur argumentum, & maximè cùm sit eius dies, quem iam celebramus, & quem anniuersarijs laudibus honoramus. Hic ergò vir sacrosanctus & diuinus, cùm esset ex tribu Aaron, & natus in Arabia, tempore ortûs sui, quo est in lucē editus, viros candidis vestibus indutos vidit eius pater, & eum in igne ligantes fascijs, & dantes flammam ignis, qua vesceretur. Quod cùm dixisset sacerdotibus, ij dixerunt eum magnum futurum Deo puerum, vt qui futurus esset semper luce plenus, & iudicaret Israel in rhomphæa & igne: qui etiam ab eis appellatus est Thesbites, quòd esset domus, quæ forte obtigerat sacerdotibus, in qua is habitabat, virtutem exercens ab adolescentia, & flammeam efficiens animam per ignem spirantem sancti Spiritûs gratiam.

Cap. 2.

Hęc eadem habet Epiphanius.

Nemo autem omninò contradicet, eum virum fuisse tantum & talem, qui posset & flammam, & rhomphæam, & ignem, & aquam, aliaque admirabilia & habere apud se, & ad alios, cùm vellet, immittere. Horum autem singula explicabit oratio. Postquam post Hieroboam & eos, qui deinceps in Samaria consecuti sunt, Reges, Achab accepit imperium, vir moribus prauus, & ab impietate possessus, cui coniuncta erat mulier, quæ ei erat par improbitate, vel etiam superabat: (Mulieri nomen erat Iezabel) Ambo verò studebant & diuinos Prophetas malis affligere, & eos, qui erant in illorum potestate, deterioribus assuefacere, vt qui à via recta iam olim declinâssent, zelo diuino repletus Elias, q etiam reuerà & dignè hoc nomine fuerat vocatus, talia Achab liberè loquitur: Viuit Dominus Deus exercituum, coram quo adsto, si erit his annis ros & pluuia, nisi per os meum. His enim iratus Deus vniuersorum, tres annos & dimidium pluuiam è cælo retinuit, imbris defectu terram exiccans & immittens famem omnium grauissimam. Hinc suum Prophetam honorans, cælum claudendi aut aperiendi, & pluuiam continendi, aut demittendi, ei dat potestatem. Qui etiā illa

Cap. 3.

3. Reg. 16.

Ista Iesabel fuit filia Regis Sidoniorum.

3. Reg. 17.

Achab dixerat ex potestate, quæ poterat facere, & quæ propter virtutis magnitudinẽ à Deo acceperat. Deindè illo relicto, ob diuinum responsum accedit ad torrentem, qui erat ad Orientem ex aduerso Iordanis. Vade enim illuc, audit à voce superna, & illinc bibe aquam: vt præcipiam coruis, & alimentum ad te afferant. Certè corui, animal valdè gulæ deditũ, & longè rapacissimum, panes quidem manè Dei iussu, vespere autem carnem ad Prophetam afferebant. & erat ei sufficiens deincèps alimentum, vt cui nec obsonium, nec aqua deesset ad potum.

Ibidèm Eliam pascunt corui.

Cap. 4. Ibidèm.

Postquàm autem aliquot pòst diebus torrens, cuius aquam bibebat, est exiccatus, rursùs respondens, tanquàm amicus amico, dicit Dominus seruo: Vade hinc in Sareptha Sidoniæ: & illic incides in viduã, à qua aléris: & nullo opùs habebis ex ijs, quæ sunt necessaria. Ille autem cùm venisset, (sciebat enim vocanti parére in omnibus) ligna inuenit colligẽtem viduam, & cocturam panem subcineritiũ. habebat enim solum pugillũ farinæ, & modicùm olei in lecytho, quibus & ipsa, & filij parcè vti volebant. Quam etiam alloquens: Mihi, inquit, primùm, ô mulier, appone hunc panem, & modicum olei lecythi. Deindè tibi & filijs appones, quæ remanserint. Neque enim tibi decæterò hydria farinæ deficiet, neque olei lecythus minuetur, donèc fuerit desuper pluuia super terram. Et fecit quidem vidua, sicut ei præceptum fuerat, benignè priùs Prophetã conuiuio excipiens, & secundò ipsa & filij vescentes eo, quod remanserat. Quæ quidem statìm accipit admirabilem mercedẽ hospitalitatis, videns vasa plena & redundantia. Quod enim dictum fuerat à Propheta, statìm peruénit ad effectum valdè mirabiliter. Quid deindè consequitur? In morbum incidit filius viduæ: & paulò post subit animæ defectionem. Quem cùm repètè mater vidisset mortuum, toto animo perturbata: Quid hoc est? clamabat ad Prophetã. Cur huc es ingressus, vt mea peccata reuocares in memoriam, & morte afficeres meum filium, ô homo Dei, qui mihi & viduitatis, & omnium erat solatium.

Farina & oleum non minuũtur.

Ibidèm.

Cap. 5.

Elias autem petijt, & accipit mortuum: & cùm eum sustulisset, ponit in eo, in quo manebat, cœnaculo, & cùm componit in lecto. In quem cùm ter insufflâsset, hanc ad Deum facit inuocationẽ, dicens: Domine Deus meus, conuertatur anima huius pueri ad ipsum. Et statìm (O magnã Prophetæ gratiam) is qui fuerat mortuus, viuebat, & mouebatur, iucundissimũ simul & admirabile matri factus spectaculũ. Multi ex illo tempore dies præterierant, & factum est verbum Domini rursùs ad Eliam, cùm iam esset elapsus famis annus tertius, iubens vt & veniret in conspectũ Achab, & futuram pluuiam ei significaret. Nam qui natura est clemens, eorum qui patiebantur erat motus misericordia: & suum iam incitat Prophetã, nè eos videat ampliùs malis affectos: sed de magno zelo aliquid remittat, & eos benignè adspiciat & recreet. Qui iussu Domini alloquitur Achab, cum priùs esset allocutus * Abdiu, qui cum eo etiam res administrabat, & qui multos ex prophetis, quos persequebatur Iezabel, occultabat in spelũcis terræ. Quem cùm vidisset Achab, quam in eum conceperat, parturiens acerbitatem: Túne is es, qui peruertis Israel? ei dixit apertè. Atquì oportebat, si nihil aliud, certè propter nimis diuturnam & admirabilem pluuiæ cessationem, habere eum ad Deum supplicantem, qui potest pluuiam è cælo pluere, ad quod etiã venerat, & quod scilicet erat significaturus. Sed ipse, cùm esset inflatus eius in illum animus, apud illũ statìm est vsus verbis asperioribus. Ad quem Propheta sermones opportunè conuertens: Non ego, inquit, sum qui peruerto Israel, sed tu & domus patris tui, qui vniuersi, Domino & Deo relicto, post Baalim (erat autem hoc execrandum idolum) ambulâstis. Sedenim hoc tibi sit curæ, si te vlla Dei subit cogitatio, vt huc deducas & congreges quadringentos eos, qui numerantur, Prophetas ad inuocandum Baal. Quinetiam alios nemorum seu excelsorum, qui præter hos dicuntur. Numerantur autẽ ipsi quadringẽti & quinquaginta, qui sunt etiam perpetuò socij mensæ Iezabel. Cura autem, vt hi omnes veniant in montem Carmeli, vt ipse quoque cognoscas, qua de causa conuenerint.

Excitat puerum mortuum.

3. Reg. 18.

Iste Abdiu, alias Abdias quartus est inter prophetas minores.

Multi pseudoprophetæ Iesabelis.

Cap. 6.

Achab autem, cùm sic visum esset, omnes illic congregat. Cum quibus etiam conuenit magna populi multitudo, auditura sermones Prophetarum. Quibus Elias ardenti zelo dicit: Quandiù vos vtrisque tibijs claudicabitis? Si Dominus est Deus, & ipsum scitis colere, ambulate post ipsum: Sin autem Baal ipse est, & eum colendũ statuitis, post eum similiter ambulate. Populus autem ad hæc nihil respõdit. Quos cùm vidisset nihil loquentes, illis rursùs intulit: Eccè ego sum relictus, vt vos quoq; scitis, solus: sunt verò quadringenti, qui sunt apud vos, prophetæ Baal. Præterea autem excelsorum

celsorum quoque quadringenti & quinquaginta, vt iam antè dixeram. Duo boues ad nos deferantur, & ipsi quidem vnum accipiant ad sacrificium, & eum secent membratim, & seorsùm ponant supra struem lignorum. Alterum autem cùm ipse membratim conscidero, imponam strui lignorum, ignem nequaquàm accendens. Vnusquisque ergo nostrûm Deum suum inuocet, & qui in igne * exaudient, is scilicet erit Deus. Visumque est hoc verbum vtile toti populo. Atque illi quidem quomodò ab Elia iussi fuerant, cùm sacrificâssent bouem, qui sorte obtigerat, super struem lignorum posuerunt absque igne. Qui quidem & deos suos, & Baal inuocabant, vt inferretur ignis in sacrificium, & ipsum consumeret. Fuerunt autem à manè vsque ad meridiem, inuocantes stulti eos, qui sunt inanimi. Fuerunt econtrà illi, sicut reuerà erant, surdi, & nullo sensu præditi. Quos etiam subsannans Elias, dicebat: Dij vestri dormiunt, & vos oportet magìs clamare, vt videatis num sint intellecturi, aut è somno excitandi. Quibus etiam voces extollebantur altiùs, & furore incitabantur, & se incidebant gladijs.

* exaudiet.

Elias irridet pseudoprophetas.

Postquàm autem apud illos nihil erat, nisì risus & ludificatio, (Quid enim eis profuissent ij, qui inuocabantur, qui sint statuæ, & reuerà lapides?) Tunc Elias dixit populo: Venite etiam huc ad me, & Dei mei cognoscite potentiam. Et omnibus ad ipsum collectis, accepit duodecim lapides, conuenienter numero duodecim tribuum, & ex ipsis extruxit aram. Deindè ei ligna imposuit, scindens etiam holocaustum in partes. Quoniam verò erat effecturus sacrificium magìs admirabile, aqua locum impleuit, & inferiùs in profundo, & circuncircà, & super ligna, & vbiquè eam dimittens fluere. Quid is enim? Accipite, inquit, mihi quatuor hydrias aquæ, & fundite super holocaustum, & super ligna. Et dixit: Secundò hoc facite. Et secundò hoc fecerunt. Et rursùs: Tertiò hoc facite. Et tertiò fecerunt. Et erat deindè aqua, tanquàm mare fluens circum altare. Tunc Elias oculis in cælum sublatis tam sensùs, quàm mentis, clamauit: Domine Deus meus, Deus Abrahæ & Isaac & Israel, exaudi me hodiè in igne, vt hic quoque agnoscat populus, quòd tu es Deus solus, & ego tuus censear esse seruus, & tuum nomen inuocans. licebat autem statìm videre (ô arcanum miraculum) ignē desuper descendentem, & omnia penitùs consumentem. Tunc enim holocaustum, & ligna, & aquam, quæ erat circuncircà, & alia omnia exédit. Porrò autem lapides quoquè, & puluerem, & si quid aliud inuénit, elixit, & verè ostendit non esse solummodò ignem, cui aquæ repugnâssèt natura, sed diuiniorem quandam potentiam & maiorem, quàm vt ignis esset operatio.

Cap. 7.

Ignis cælestis absumit holocaustum Eliæ.

Quod cùm vidisset totus populus, prócidit in faciem, & clamauit: Verè Dominus est Deus: ipse est solus. Quibus etiam iubet Elias, vt comprehendant falsos illos prophetas, daturos supplicium. Ijque ilicò eos compræhenderunt. Quos cùm deduxisset ad torrentem Cison, omnes omninò de medio sustulit, igne diuino inflammatus cor de propter deceptores. Et ipsi quidem talia præmia acceperunt. Elias autem tunc dixit Achab: Ascēde, & securus vescere. etenim iam aderit sonus pluuiæ quam ego venio vt tibi significem, & quā videbis deorsùm descendere. Et ille quidem ascendit, vt comederet, maxima lætitia affectus propter nuncium. Propheta autem ascendens Carmelū, & se in terram inclinans confert ad precationem, posita facie inter genua. Porrò autem puero quoquè præcipit, qui cum eo erat, vt ascenderet superiùs & adspiceret viam, quæ tendit ad mare. Qui cùm ascendisset, tunc quidem nihil vidit eorum quæ expectabat videre, pluuiam, inquam, in nubibus. Et rursùs iubet ei, vt rediret septiès ad eandem viam. Et iam cùm septiès redijsset, videt nubem cōdensari, & aquam è mari extollere. Tunc enim significat Achab per puerum, vt vehatur curru, & descendat in ciuitatem, nè eum appræhendat, quæ futura est pluuia. Cùm primùm autem hoc dixisset, cælum densabatur nubibus, contenebrans, & aquam emittens vehementem, & terram, vt ità dixerim, sitientem pinguefaciens & abundè irrigans. Quamobrèm emittebat Achab lachrymas præ gaudio, Elia ante eum prosiliente, & suos lumbos fortiter obstringente. Et sic quidem pluuia post tres annos, & alium dimidium, per Prophetæ intercessionem delata est in terram.

Cap. 8.

Nota cædē pseudoprophetarum.

Oratiōibus Eliæ dedit Dominꝰ terræ pluuiam post .3. ānos cū dimidio.

Iezabel autem nè sic quidem desistit ab improbitate, neque vitium omninò dimisit: quoniam neque Aethiops nigrorem, aut Pardus varietates. Sed etiam post factum miraculum irascebatur Prophetæ, & eô magìs, quòd intellexerat suos prophetas fuisse ab eo interfectos. Ei enim insidiabatur, & moliebatur ei malefacere, minitans si eum acciperet, fore vt eum morte de medio tolleret, & sicut eorum, qui ab illo fuerāt

Cap. 9. 3. Reg. 19. Iezabel minatur necem Eliæ.

interfecti, illius poneret animã. Quid ergò Elias? Timet mulierculam, (Sic enim de eo traditur) vt humanam ostendat naturam esse perturbationi timoris obnoxiam, neque ipse aliud, quàm sit, existimetur propter diuina signa, quæ fecerat.

Ibidèm. Quo tempore venit Bersabee, quæ est terra Iuda, & ambulat iter vnius diei per illam solitudinem. Cumque fuisset defessus ex itinere, sedit humì, velutì cum Deo miserè expostulans, & dicens: Accipe, Domine, à me animam meam: quoniam non sum melior, quàm patres mei. Quem cùm corripuisset somnus, dormit ieiunus prope quandam arborẽ. Et eccè quidam eũ tetigit, (Angelus autem Domini missus fuerat) & dicit ei: Surge, & comede quem ad caput vides subcineritium panem: iuxta quem est etiam vas aquæ, quam bibas. Ille verò surrexit, & comedit ea, quæ erant apposita: & conuersus, rursùs obdormijt. Rursùs secundò Angelus: Surge, inquit, & iterùm comede. grandis enim tibi restat via, quam es confecturus. Qui cùm iam comedisset, & firmus valensque euasisset, permansit de cærerò ieiunus totos quadraginta dies, donèc venit ad montem Horeb, illic diuersaturus, & Deum compellaturus. Cùm enim iam illuc venisset, factum est protinùs ad eum verbum Domini: Quid tu hìc agis, Elia? velutì eum prouocans ad respondendum. Ille verò: Zelans, inquit, zelatus sum pro Domino, quòd te dereliquerunt filij Israel: altaria tua destruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt, & relictus sum ego solus, & quærunt animam meam, vt eam à me auferant. Rursùs autem, quæ audita fuerat, vox ei dicit: Cràs egrediéris, & stabis in monte coram Domino. Eccè ergò transibit Dominus: & eccè spiritus validus, dissoluens montes & conterens petras. Non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: & post ignem vox auræ tenuis, & illic Dominus.

Apparet ei angelus.

40. dies ieiunus pmanet Elias.

Visio Eliæ,

Cap. .10. Hæc cùm audijsset Elias, & à se velutì discessisset, (nam vel parua Dei visio potest mentem sede sua dimouere, nedùm talis Dei aduentus, & præsentia, seu operatio) vultu operto egreditur, & stat in ostio speluncæ. Et vox rursùs extitit, quæ ei respondebat, dicens: Quid tu Elia? sicut priùs. Ille verò interno adhuc zelo incensus, eadem recensèt, quæ priùs fuerat persecutus: altarium, inquam, destructionem, Prophetarum euersionem, se solum fuisse relictum, seipsum quoque fuisse propemodùm cum alijs interfectum. Cuius animi ægritudinem consolans, qui est diues in misericordia: Nè putes, inquit, te solum esse relictum, neque mansisse solum à malo intactum. Qui enim apud me manent, numerantur septem millia, qui genu nunquàm flexerunt ante Baal, & nec animo, nec corpore tribuerunt simulacris adorationem.

3. Reg. 19. Postquàm autem quæ audita fuit vox, ad alia conuertit prophetam, nempe & ad vngendum Regem Azaëlem illum, & Iehu, quinetiam Elisèum in Prophetam, qui etiam illi erat comes futurus: ipse ea executurus, quæ ei imperata fuerant, abijt eò profecturus. Atque Elisèum quidem inuénit cum bobus arantem: erant enim ei duodecim iuga. In quem cùm iniecisset pallium, ex ouilla pelle confectum, is statìm omnibus relictis, & domo, & agris, & bobus, illum est secutus, ministrans in omnibus, totus toti adhærens.

Eliseus, relictis omnibus, adhæret Eliæ.

Cap. 11. Non parùm deindè temporis præteriërat, & rex Achab mente insatiabili, vineam Naboth petijt sibi dari ad faciendum hortum olerum. Ille verò non dedit, & quòd eam hæreditatem haberet à parentibus, & quòd tanquàm aliquid magnum, eam possideret vineam. Ille verò animi affectus ægritudine, vxori Iezabel renunciat id, quod factum fuerat. Illa verò, vt quæ sciret & dolos struere, & insidias componere: Nè sit tibi curæ, dicit marito. Ego enim te dominum vineæ efficiam, & medebor omninò dolori, quem ex ea re accipis. Scribit autem libellum nomine Achab, & eius obsignatum signaculo: quem mittit ad eos, qui habitabant cum Naboth. Continebant autem ea, quæ scripta fuerant, vt & ipsi ieiunarent, & in medio populi sedere facerent Naboth. Deindè aduersùs eum duos falsos testes producerent, quòd is Deum & regem benediceret (quod quidem videbatur eis esse execrandum) deindè vt lapidibus appeteretur, & mortis subiret supplicium. Et mali quidem vicini, Iezabelis consilio & actum composuerunt, & Naboth interemerunt, eum obruentes lapidibus. Postquàm autem impudens hæc audiuit fœmina, marito dicit: Surge, & esto hæres vineæ: mortuus est enim Naboth, qui tibi non cõcessit, quod volebas. Achab autẽ cùm resciuisset interfectum fuisse Naboth, dolore affectus, & disrupit tunicam, & se sacco induit, seu verè, seu fictè. Non enim recessit ab ea, quam desiderauit, vinea: sed statìm profectus est, vt eam possideret, & cædem omninò sibi asscriberet, quæ iam propter vineam perpetrata fuerat.

3. Reg. 21.

Benedicere pro maledicere in scriptura vsitatis. Naboth. iniqua cædes.

Sed-

Sedenim Dominus ſtatim dixit Eliæ Theſbitæ: Dic hæc Achab, ei factus obuiàm: Quoniam occidiſti, & quæ non eſt fas, poſſediſti, ſcias quòd in quo loco linxerunt canes ſanguinem interfecti, tuum quoquè lingent. Quinetiam in eo lauabuntur meretrices. Et alia prætereà, quæ Propheta ſingulatim perſequitur. Qui quidem cùm ei occurriſſet, ille, vt qui nôſſet cur veniſſet: Num inueniſti me, inquit, inimice mi? Ei autem dicit Elias: Inuéni, quoniam malum feciſti in conſpectu Domini, & prouocâſti eum ad iracundiam. Quamobrèm exterminaberis, & eris deſertus ſimul cum domo tua, adeò vt omnes intereãt, & nullus relinquatur, qui mingat ad parietem. Quinetiam tuum cadauer canes & cæli volucres ſimul edent, & paſcẽtur deuorato ſanguine. Eadem autem, quæ tu, patietur quoquè Iezabel: Nam præter alia, in propugnaculo exedetur pariter à canibus, vt ſit eius ſupplicium omnibus manifeſtum. Cap. 12. Vltionẽ diuinam prædicit Elias Achab.

Et Propheta quidem hæc dixit Achab: ille autem cùm audijſſet, & corde ſauciatur, & ſuam rumpit tunicam, corpus quoquè affligens ieiunio, & ſe ſacco cingens: quæ erant omnia ſigna internæ animæ compunctionis. Dicit itaque Dominus Eliæ: Vidiſti quomodò compunctus ſit Achab à facie mea? Non inducam ergò malum in diebus eius, ſed in diebus filij eius. Quem, cùm ipſe quoquè malus fuerit, & quæ ſunt deteriora, facere elegerit, eueſtigiò etiam conſequetur iuſtitia. Engd poſſint opera pœnitẽtiæ. 3. Reg. 22.

Non multum intercedit temporis, & moritur Achab. Imperium autem ſuſcipit eius filius, qui vocabatur Ochozias, vir impius, & qui Baal habebat pro Deo. Qui etiam cùm in morbum incidiſſet, miſit ad eum ſciſcitatum, an à morbo conualeſceret: quinetiam ad Myan deam Accaron, vt ex ea ſciret, an ſanitatem eſſet perfectè recuperaturus. Quod Deus ægrè ferens, iubet Eliæ, vt dicat ijs, qui ab illo miſſi erant: Quoniam rex veſter, Domino Deo derelicto, miſit ad inanima de ſanitate interrogaturus, ſciat fore, vt nec liberetur ab ægritudine, neque deſcendat ab eo lecto, in quo nunc iacet: ſed in eo moriatur, & abrumpat animam, ſuæ improbitatis colligens manipulos. Cùm his autem Elias in via occurriſſet, & quæ Deus dixerat, ad verbum renunciâſſet, ij reuerſi omnia dixerunt Ochoziæ, nihil celantes eorum, quæ dicta fuerant. Ille verò cùm de eius figura & forma, & zona eſſet ſciſcitatus, cognouiſſet autẽ eſſe Eliam, mittit ſtatim quinquagenarium cum ijs, qui ei parebant, vt eum comprehenderent, & ad ipſum deducerent. Ille autem cùm veniſſet & ſolum in monte offendiſſet: O homo Dei, inquit illi, Rex te vocat: Deſcende. Propheta autem: Si homo Dei, inquit, ego ſum, deſcendens ignis de cælo, comedat te cum eo, qui te ſequitur, populo. Et protinùs ignis inuadens iuſſu viri iuſti, omnes ſimul conſumpſit. Ochozias autem rursùs alium miſit quinquagenarium: qui cùm ipſe quoquè renunciâſſet Prophetæ ea, quæ Rex iuſſerat, eaſdem quoquè ſubijt pœnas, vt qui ipſe quoquè fuerit ab igne conſumptus. Sed Rex inſipiens, adhuc in ſuo cœpto perſeuerabat: nec dùm eius coërcebatur voluntas. Quocircà nec deſtitit quidem tertium mittere quinquagenarium. Qui cum metu accedens ad Prophetam, illius apprehenſis pedibus, petijt veniam, quòd nolens eò veniſſet, & ei ſignificauit, quòd eum Rex accerſeret, ſupplex petens, ne eaſdem pœnas lueret, quas priores, nec diuinitùs immiſſi & ardentis ignis fieret materia. Propheta autem iuſſus ab Angelo deſcẽdere ad Regem, venit ad eum, illæſo conſeruato quinquagenario. Cui etiam dixit, vt res ſe habebat: Quoniam Deum quidem dereliquiſti, à Baal autem petijſti auxilium, idolo inanimato, & prætereà ſciſcitatus es muſcam Accaron, quæ ipſa quoquè eſt moleſtum animal, quæ oritur ex ſtercore, ſcias fore, vt non deſcendas de lecto, in quo æger decubuiſti: quod etiam tibi nuper ſignificaui: ſed morte in illo moriaris, vt etiam tibi ſit ſupplicium ineuitabile. Et eius quidem fuit talis vitæ exitus. cap. 13. Ochozias ſuccedit patri in regno. Ignis deuorat duos quinquagenarios. Muſca, dea Accaron.

Tribuum autem, quæ erant in Samaria, Rex fuit eius frater Hieroboam, ad quem etiam translatum eſt imperium. Sedenim Elias, qui abhinc verſabatur cum Eliſeo, quem etiam, vt dictum eſt, diuino reſponſo vnxit in Prophetam, erat deincèps cum illo, ſub eodem tecto ſimul, & eodem vtens vitæ genere, & omninò inſeparabilis. Cùm autem eſſet igneos currus mox aſſcenſurus, & cum eo, quod deorsùm deprimit, pondere ad ſuperos venturus & aſſumendus, iam tandèm tranſiens Galgala, & in Bethel venturus, & cum ſe ſolo & deo verſaretur, iubet Eliſeo manere in Galgalis. Ille verò non parebat ei, neque ab eo recedebat: eius enim ſermones eum ceperant, & planè vinctum tenebant. Quamobrèm inuitus quidem, ſed eum tamẽ ſecùm aſſumit Elias. Qui cùm ambo veniſſent in Bethel, & dies aliquot in eo loco ſimul verſati eſſent, rurſuſque Cap. 14. 4. Reg. 2.

susque statuisset Elias ire Hiericho, iterùm præcipit Eliseo, nè veniat cum ipso. Ille autem, sicut priùs, parére noluit, fuitque firmo & constanti animo, vt qui sentiret se futurum quodammodò dubium & ancipitem, si se sensisset separari à magistro. Quo circà cùm is nesciret, quid ageret, concedit vt secùm rursùs veniret: quos etiam sequebantur alij quinquaginta. Ij verò erant filij Prophetarum. Postquàm autem Elias appropinquauit Iordani, qui eò, quòd esset maximus fluuiorum, & instàr maris inundaret, nō poterat transmitti: eum cùm percussisset pallio, & in duas partes diuisisset, sibi & Eliseo iter reddit expeditum, & aridam facit eam, quæ est humida. Qui postquàm traiecit, Pete, ait Eliseo, quod vis tibi faciam, priusquàm à te assumar. Ille autem dicit ei: Fiat duplex spiritus tuus super me. Is verò dixit: Fuisti durus in petendo: pro eo, quod est: Fuit magna & difficilis tua petitio, & quæ non facilè potest concedi: attamē si víderis me assumi, erit tibi sicut petijsti, nè sit tua fides hebetior. His autem adhuc ambulantibus, & simul colloquentibus, eccè currus igneus & equi ignei, & diuisērūt eos à se inuicèm. Et cùm currum ascendisset Elias, assumptus est in cælum in commotione, & quò nemo alius ascenderat cum corpore. Coniunctam enim carnem non amisit, sed adhuc cum ea viuit.

Elias pallio diuisit aquas Iordanis.

Elias curru igneo vehitur in cælū.

Cap. 15.

Cùm cum autem vidisset Eliseus ascendentem: Pater mi, clamabat, pater mi, currus Israel, & auriga eius. Et non vidit ipsum ampliùs: & dolore affectus, apprehendit vestimenta sua, & ea discidit. Elias verò pallium suum ad eum ex alto deiecit, vt vel ipsum videns, acciperet consolationem, & per ipsum faceret, quæ vellet. Postquàm enim illud accepit, reuersus stetit in margine fluuij. Et cùm non posset traijcere, percussit aquas pallio, imitans magistrum, & aquis statìm diuisis, per aridam transit in humida, sicco pede præteriens Iordanem. Quem cùm, qui erant in Hiericho, sic vidissent transmisisse, dixerunt: Reuerà quieuit spiritus Eliæ super Eliseum. Scit enim ille vel assumptus magna largiri ijs, qui ei germanè & syncerè adhærent. quoniam illeà Deo accepit omnium maxima, & quæ nullus alius. Cui enim concessum fuit cælos claudere, aut aperire? Cui aquā cōtinere, aut vnquàm deferre in terram? Cui aqua excitare ignem ad sacrificium, & id cū aqua consumere? Quis alio igne binos vrit quinquagenarios ad arguendum scelus? Quis ardenti zelo interficit Prophetas dedecoris, propter ea, quæ colebant, simulacra? Quis (nè multa dicam) Deum vidit in aura tenui, cùm inedia se priùs attenuâsset? Hæc enim omnia sunt solius Eliæ, & eius, qui erat in eo, spiritûs.

Rursum pallio Eliæ diuiduntur aquæ Iordanis.

Cap. 16.

Quæ sunt autem maiora, prætermisit oratio, nè videretur dicere, quæ sunt incredibilia, & à vulgo minimè admittenda. Qui ne in hodiernum quidem diem mortis fecit periculum, sed assumptus manet expers senij, qui, vt arbitror, vnà versatur cum Angelis, quorum incorruptionem & materiæ vacuitatem per puram vitam est imitatus. De quo maximè à Dauide quoquè dictum est, Longitudine dierum eum esse impletum, & Dei salutare ei esse ostensum.

Psal. 90.

Etenim is etiam cernitur in transfiguratione vultum Dei nudum adspexisse, stans facie ad faciem. Porrò autem etiam in fine seculorum, quandò Dei aduenìet perfectum salutare, ipse Deum veniētem prædicabit ante alios, & alijs ostendet scilicet, & multis diuinis signis diem, qui est occultus, confirmabit & patefaciet. Cui nos etiam parati occurramus hunc diem habentes admirabilem, nobis complanantem eam, quæ ad illum ducit, semitam, & ad cælestia deducentem tabernacula: In Christo Iesu Domino nostro: Cui gloria & potentia nunc & semper in secula seculorum, Amen.

Matth. 17.

Malac. 4. Matth. 17.

VITA

VITA S. VVLMARI ABBATIS ET CONFESSORIS, APVD BOLONIAM FRANCIAE QVIESCENTIS, conscripta per monachum monasterij eiusdem S. Vulmari Bolonienſis. ſtylum alicubi mutauimus.

SANCTVS Vulmarus in inferioribus Galliæ partibus, haùd longè à maris litore in pago Bolonienſi in villa Syluiaco nuncupata, ex Chriſtianis atq; inclytis parentibus eſt editus. Pater eius Vulpertus, mater autem Duda, frater verò Vualmarus dicebatur. Sed præfatus vir ſanctus Vulmarus tempore iuuentutis ſuæ coniugem duxit nomine Hiſtoraldam, quæ priùs erat deſponſata alteri viro nomine Vuilmaro. ac propterea à apud Francorum principē grauiter Dei famulus accuſabatur, cuius imperio & iuſſu, priori ſponſo Hiſtoralda reddita eſt. Sanctus verò Vulmarus poſtquàm reliquit coniugium, petijt monaſterium quod in pago Hannonienſi ad Sambrā fluuium ſitum eſt, diciturque Altimontis, vbi tunc monaſticus ordo florebat. Suſceptus verò à Rectore eius cœnobij, demandatum ſibi ab illo ſatis vile & abiectū miniſterium obedientiæ cauſa in ſe recepit, vt quod circa paſcendos boues, & ligna ad fratrum officinas importanda verſaretur. Quod munus prompto certè animo executus eſt. Sed poſteà, inſtigāte eum ſpiritu Dei, ad ludū literarum perrexit, ac ſibi alphabetum exarari poſtulauit. nam antè illiteratus erat. Indè reuerſus, dum quodam die de more pergebat ad ſyluam, tabellam alphabeticam arripuit, quam manu geſtans lectitabat, bobus ipſum cum vehiculo ſequentibus. Qui cùm intētus eſſet ſuæ lectioni, ſubſtitit parumpèr vehiculum, quo reſumpto inceptum peregit opus, lignisq; eidē impoſitis ad fratrū cellas diuexit.

Cap. 1. Iulij. 20.

Parentes S. Vulmari.

Vxorem ducit, ſed ſtatim eam dimittit.

Fit monachus.

Poſtquàm verò ſanctum eius ſtudium Abbati innotuit, ab hoc miniſterio abſolutum, literis nauare operam præcepit, altero in eius locum ſubrogato. Deindè adſcriptus in clerum, nihil ſolitæ humilitatis depoſuit, ſed horis nocturnis, cùm ſe fratres quieti dediſſent, omnium purgabat calceos, mundatosque ſuis reſtituit locis. Cumq; id operis indeſinenter continuaret, obſtupefacti ſunt omnes vehementer, ac inito cōſilio totā rem ſuo indicauerunt Abbati. Porrò Abbas nōſſe percupiens quiſnam tantæ humilitatis obiret officium, quadam nocte, in dormitorio vbi cubabat, calceos ſuos ſordibus commaculatos dimiſit. Quos cùm Vulmarus more conſueto auferre vellet vt mundarentur, ab Abbate deprehenſus eſt. Qui ſemèl atque iterùm interrogatus quiſnam eſſet, tacuit: Verùm compulſus à præſidente ſuo, tādèm, Ego ſum, inquit, Vulmarus filiolus tuus. Tūc ait Abbas ad eum: Fac quod vis. Ille verò, aſſumptis calceis, conſuetum ſumma deuotione peregit opus.

Cap. 2.

Fit Clericus

Præclara humilitas eius.

Interea Dei miles in agone huius vitæ viriliter contendens aduersùs vitia & concupiſcentias, ac de virtute in virtutem progrediens, omnibus tanquàm lucidiſſima lampas radios bonæ operationis adminiſtrauit, Deo ſeruiens cum omni manſuetudine & humilitate. Quocircà ſuccedente tempore, dignus ſacerdotali munere ab Abbate & fratribus acclamatus eſt. Sacerdotio igitur initiatus, ob vitæ meritum ab omnibus cum magna reuerentia prædicabatur. Sed vir Dei laudes hominum non ferens, timensque per huiuſmodi adulationes ſe aliquandò æterno brauio priuādum (Sicut de quibuſdam in Euangelio dicitur, Receperunt mercedem ſuam) in eremum aufugit, nihil ſecùm ferens niſi ſacerdotalia veſtimenta & bipennem.

Cap. 3.

Fit presbyter, ſed vt hominum laudes vitet, petit eremum. Matt. 6.

Poſtquàm igitur egreſſus eſt de monaſterio, perrexit recto tramite ad partes Aquilonares, veniensq; in pagum qui Mempiſco antiquitùs dicebatur, vbi erat immaniſſima ſylua, ibidèm cauam arborem conſpicatus eſt, in qua tres dies delituit nō ſolùm humano orbatus ſolatio, verum etiam omnis cibi, & potūs expers. Tunc pius & miſericors Deus, qui nunquàm deſerit ſperantes in ſe, ſed dat omnibus eſcam in tempore oportuno: miſit Angelum ſuum ad quendam eius loci virum fidelem, qui in viſione eum increpabat, dicens: Tu quidem hìc delicias tibi præparas, & ſeruus meus illa in eremo periclitatur fame. Expergefactus ille, viſionem ſuæ pandit vxori: attamen teſtatus eſt, ſe ignorare locum, quò deferendi erant cibi, atq; vbi Dei famulus moraretur. Cui vxor eius reſpondit: Fac, inquit, quod tibi iniunctum eſt diuinitùs. Dubium non eſt, quin Angelus Dei bonus comitabitur te, & deducet ad deſtinatum locum: ego verò pa-

Cap. 4.

Iſte locus nō lōgè diſtat à Caſleto, oppidulo Flādriæ. Pſal. 144.

rò parabo cibos, tu interìm ascende equum, & freno remisso quocũquè voluërit eat, quia Dominus perducet te ad locum vbi eius famulus cõuersatur. Optemperat vxoris consilio maritus, & rectà peruenit ad arborem, vbì seruus Domini Iesu Christi sedens orationibus vacabat: quem vt vidit, Túne es, inquit, seruus Domini nostri Iesu Christi, qui mihi præcepit tibi afferre prandium? Qui respondens, Licèt indignus, ait, tamen seruus Iesu Christi sum, eiúque quantum valeo militare desidero: & gratias agens pro accepta annona, surrexit, & cum hospite suo vnà cibum sumpsit.

Iussu angelico per quẽdam virum pascitur.

Cap. 5.

Posteà ille idem vir ad Dei famulũ ait: cùm Dei seruus sis & verè ei militare desideras, veni mecum, & tribuam tibi fundum hæreditatis meæ, vbì monasterium construas, atque ad seruiendum omnipotenti Deo monachos congreges. Sanctus autem Vulmarus primò renuit: verùm posteà eius precibus & sanctæ deuotioni acquiescẽs, cum eo profectus est: acceptaq; hæreditatis eius portione, cõdidit monasterium, plurimosque ad inseruiendum Deo sibi attraxit. Deindè vir memoratus ei filium suum commisit, vt eum tam literis quàm virtutibus imbueret, ac in omnipotentis Dei seruitio educaret. Posthæc reliquam hæreditatis suę portionẽ illi adiecit. Adiuncti sunt etiam S. Vulmaro prænominati viri fratres germani, alijsque quamplurimi viri illustres, suas eidem monasterio tradentes possessiones.

Construit monasterium.

Multi sanctum eius institutum amplectuntur,

Cap. 6.

Cùm itaq; bonum ille certamen certaret, & fidelẽ Christo Domino nauaret operam, cœpit multis clarere virtutibus & signis. Qua de causa multi tam ex longinquis quàm ex propinquis regionibus permoti fideles, ad eum confluebãt, ac summa reuerentia amplectebantur. At ille humanos honores declinans, nè quam illi elationem animi adferrent, ad pagum Bolonienſem, in quo natus fuerat, se clàm subtraxit. Ingressus autem syluam, quæ vno tantùm miliari ab eius distabat patria, & iure hæreditario ad ipsum spectabat, cœpit in sanctissimæ Dei genetricis Mariæ & beatissimi Petri Apostoli honorem ædificare ecclesiam. Quò cùm illum inuisendi gratia complures vtriusque sexûs conuolarent homines, verbo Dei eos reficiebat, & sub regulari habitu regebat: diù noctuque seruiens Deo in vigilijs, in ieiunijs, in frigore & nuditate, in orationibus, atque in multa patientia.

Reuertitur Boloniam, ac in vicina sylua aliud condit cœnobium.

2. Cor. 6. & 11.

Cap. 7.

Quodam tempore ambulabat eiusdẽ S. viri germanus frater Vualmarus nomine per memoratum nemus, reperiebatq; anachoretam Christi ante suum tuguriũ stantem ac manualibus insudantem operibus, ignorans quia germanus eius esset, qui interrogabat eum, dicens: Quis es tu? & vndè venis, & quid hìc agis? Eremita autẽ Christi non ferens illum diutiùs in tali ignorantia cõmorari, germanũ eius se esse professus est. Ille verò ex fratris responso hilarior effectus, Eamus, inquit, & descẽdamus ad paternas ædes & salutemus matrem nostram & consolemur eam, quæ longo tempore tuam doluit absentiã. Sanctus verò Vulmarus fratris monitioni non acquiescens, dixit: Non ibo. Tu verò & ipsa quantùm potestis, aliquã annonæ consolationẽ mihi impendatis: & ego quantùm prævaleo in conspectu Dei omnipotentis memor ero vestrî. Qui cùm reuersus domũ hæc suæ enarrâsset matri, illa de filij salute multùm gauisa est, & exindè cibaria eidem procurauit deferri.

Monachorum est, aliquandò manualibus vacare operibus.

Recusat inuisere matrem.

Cap. 8.

Quodã tempore cùm prænominatus Vualmarus suo fratri cibos deferret, & cum solito loco nõ inueniret: cœpit magnos emittere eiulatus, & acclamare Vulmarum. Ille verò fratri occurrens, Nè inquit, frater mi tales ampliùs edas clamores. Tunc suspendens in quadam arbore ligneam tabellam cum malleo, iussit victualia deferenti decæterò tabellam percutere, & hoc signo fratrem euocare. Hæc enim in perpetuam rei memoriam cum prædicto malleo in eius cœnobio conseruatur.

Tabella lignea loco nolæ.

Cap. 9.

Confluebant ad sanctum Dei vtriusq; sexûs complures homines, sub eius sacro instituto militare cupientes, quos ille omnes benignissimè susceptit, ambrosia cælestis disciplinæ depascens, ac nectare diuini amoris inebrians: Semota tamen habitatione virorum à mansionibus mulierum, quibus sanctissimæ conuersationis Bertannam Abbatissam neptem suam præfecit, eandem instruens, quomodò concredito sibi sanctimonialium gregi curam gerere debeat, nè ab inuisibili lupo fidelium caulas circũcursitante aliquæ suffocentur, se per maternas eius exhortationes in fide, castitate, ac omni opere bono confirmentur. Ipse verò pastor erat monachorum, non mercenarius: sed eius insequendo vestigia qui de se ipso ait, Ego sum pastor bonus, bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis. Mercenarius autem veniente lupo fugit & dimittit oues.

Conuẽtum monialium instituit.

Iohan. 10.

Cap. 10.

Anno incarnationis Dominicæ sexcentesimo octogesimo octauo, quandò prænomina-

minatam Basilicam in honorem S. Mariæ virginis & beati Petri Apostoli idem vir Dei extruxerat, venit ad eum Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum, iam in Britannia factus catechumenus, vt ab eo in fide Iesu Christi magis instrueretur & confirmaretur. Dixitque ei: Audiui te virum esse sanctum. Duo igitur abs te peto, vt me fluctuantem animo in fide confirmes, & quæ sit animæ meæ salus edoceas: simul etiam ores pro me Dominum Deum, nam meæ orationes valdè frigent. Cùm ergo vir Dei audisset regem, & ei benè precatus esset; ille diuinitùs permotus, profectus est Romam, atq; illic sacrũ baptisma susceperit. Idem verò Rex triginta solidos maioris monetæ, viro Dei reliquit ad vsum prænominatæ ecclesiæ. Qui posteà plenus operibus bonis, Deoque diù noctuque seruiens, feliciter ex hoc seculo migrauit ad Christum. De Ceadualla vide Bedam lib. 4. cap. 12. 15. & 16. lib. 5. ca. 7. historiæ gentis Anglorum. Idem Rex Romæ baptizatur. cõsentit Beda.

Hic pastor bonus, commissis ouibus diligentissimè inuigilans, solebat frequenter prætactas visitare & consolari moniales; nam deerant illis aliquandò alimenta corporalia. Sed vir sanctus pabulo euangelicæ exhortationis priùs eas enutriens: Quærite, ait, primùm regnum Dei & iustitiam eius, & omnia necessaria adijcientur vobis. Quid solicitæ estis? Iactate cogitatũ vestrũ in Domino, & ipse vos enutriet. Quod ità sæpiùs noscitur euenisse. nam priusquàm eius sermo finiretur, quidam superuenientes deuotionis causa, tabellam memoratam pulsabant, ac cibos abundantissimè deferebant, quibus illæ enutritæ, gratias Domino egerunt, qui non deserit sperantes in se. Cap. 11. Matth. 6. Psalm. 54.

Alio autem tempore fur quidam, praua ductus cupidine, abstulit equum viri Dei. Qui cùm tota nocte errabundus vagaretur, nec posset attingere locum, quò tendebat: manè verò alterius diei antè portã monasterij inuentus est equo insidens, de quo nec per se descendere valuit, nec ab alio deponi. Quod cùm duo ex discipulis viri Dei animaduerterent, apprehensum duxerunt ad Abbatẽ suum; qui corripiens eum, ac monens nè ampliùs tale scelus perpetraret, propiùs accessit, & eum ab equo leuauit, liberumq; dimisit. Tunc longè lateq; diffusa est sanctitatis eius fama, ac permulti ad eum veniebant, eulogias ac permulta munuscula eidẽ offerentes. Ille verò omnes in Dei seruitio confirmans, quæ attulerant bona, proprijs manibus pauperibus erogabat. Cap. 12. Fur quidã proditur diuinitùs. Benignitas viri Dei in pauperes.

Deindè quantas miles Christi sathanæ passus sit insidias, quàm viriliter colluctatus sit aduersùs propriam carnem, quas toleraverit malorum persecutiones, quantam famem, frigora, aliasq; plurimas incommoditates pertulerit, lõgum esset attexere. Deniquè multo iam senio grauatus, in molestã corporis infirmitatem incidit: accitisq; ad se fratribus, suum obitum prædixit. Postquàm autem hæc ad notitiã sanctimonialium peruenerunt, quæ non longè ab eo loco morabantur, rogabant, vt se inuisendi copiam ipsis faceret. Verùm ille plenus spiritu sancto protestabatur, quòd nunquàm hîc esset eum visura aliqua mulier. Eadẽ nocte feliciter obdormiuit in Domino. Factusq; est planctus magnus & vlulatus virorum & fœminarum in eodem cœnobio, propterea quod tanto pastore orbarentur. Cap. 13. Prædicit suũ obitũ. Feliciter obit mortẽ.

Deniquè impositò eius sacro corpore pro more istius regionis sarcophago, accurrebant moniales illæ, cupientes vel defunctum videre, quem viuum non meruerunt visitare: Sed nebula corpus eius obtegente, non nisi luminaria & faces quæ funus antecedebant, ac turbam quæ sequebatur, conspicere potuerunt, loculo in quo sacrum illud pignus quiescebat, sub illarum aspectum prorsùs nõ veniente: sicut ipse sanctus adhuc in viuis prædixerat, non se vnquàm visurum fœminam. Sepultum est autem beati viri corpus cum multa reuerentia apud Boloniam, vbi multis coruscat miraculis. Obijt verò 13. Calendas Augusti. Cap. 14. Nebula eius corpus obtegitur, nè à monialibus videatur.

Prætereà quamuis permulta Dominus, per sancti sui Vulmari merita, operatus sit ad eius sepulcrum miracula, dimissis plurimis ad vitandam prolixitatem, pauciora perstringam: quoniam adhuc oculati testes supersunt, qui ea se vidisse affirmãt. Quidam clericus Andeboldus nomine, paralysi vexatus, ità vt quatuordecim annorum spatio, nullo sui corporis membra fungerentur officio, diuinitùs admonetur, vt Basilicam sancti Vulmari inuisat. Qui manè consurgẽs, venit Boloniam in profesto sancti Michaëlis Archangeli, quod tunc in diem sabbati inciderat: nocteque sequente, dum fratres eius monasterij matutinas decantarent laudes, ille ad sepulcrum sancti Dei orationibus vacabat, atque ità miseratione diuina pristinæ sanitati restitutus est, & remeauit ad propria. Cap. 15. Miracula ad eius tumulum. Sanatur paralyticus.

Alius quidam clericus Marcfridus nomine, qui ecclesiæ sancti Martini pontificis præerat, conuocatis famulis suis ad secandum fœnum iuxta flumen quoddam regionis illius, quo die festiuitas beati Vulmari à populo solẽniter celebrabatur: illi aiũt: Cap. 16.

Hodiè

Attende vindictam Dei in violatorem festi eius.

Hodiè nobis minimè licet operari, quia festum sancti Vulmari est. Ille verò auaritiæ studens superbè respondit: Colant eius festa qui volunt, vos autẽ sine dilatione iniunctum vobis implete seruitiũ. Verùm omnipotens Deus, volens declarare, quanti esset meriti, cuius festa celebrabantur, tanta aquarum immẽsitate fecit excrescere vicinum alueum, vt sua inundatiõe, iam tertiò superficiem terræ operiret, & omne fœnum ad litus maris vsque proijceret. Præfatus verò clericus horrore nimio perculsus, quandiu maneret in viuis, se festum sancti Vulmari celebraturum deuouit. atq; ità diuinæ pietatis dispensatione emendatus est.

Cap. 17.

Alio item tempore tertiodecimo Calendarum Augusti, cùm festiuitas sancti viri coleretur, quidam rusticus ab amico suo admonitus vt secum ad tanti viri solennitatem ascenderet, ire contempsit: sumptoq; vehiculo ad vicinam syluam pro lignis deferendis perrexit. Iterùm cùm is ibidem solus esset eo tempore quo sacra Missarum solennia agerentur, subitò tanta tempestas exorta est, tot fulgurum coruscationes & infesta tonitrua, vt extremam vitæ suæ horam adesse crederet. Qui cùm huc illucq; discurreret, vt sub aliqua arbore saluaretur: ramorũ fragor interitum illi minitabatur. Sed & vehiculum quod ad syluam deferebat, ante oculos eius confractũ est. Tandèm in se reuersus, clamauit in cælum, Dei misericordiam, ac sancti Vulmari crebris vocibus exorans clementiam: simulq́ue professus est, se omnibus diebus vitæ suæ (si ei Dominus per sancti sui merita vitam concederet) eius festa deuota mente velle venerari. Nec mora, reddita aëris serenitate, domum incolumis peruenit, confracto tamẽ prætacto vehiculo. Quis non intellígat, pro contemptu sancti viri eum fuisse castigatum, ac rursùs per eius merita misericorditer liberatum?

Item in alium.

Cap. 18.

Hoc quoquè silentio prætereundum non est, quod ego ipse & complures alij proprijs oculis conspeximus. Quodam tempore in natali sancti Martini Turonensis Episcopi, cùm inter diuina Missarum solennia sanctum legeretur Euangelium, quidam peregrinus surdus ac mutus, nostrũ orationis ergò ingressus est monasteriũ, cuius diuina largiente clemẽtia ac sanctissimi Vulmari interuenientibus meritis, vinculũ linguæ eius solutum & aures apertę sunt: ità vt is (ô stupendum miraculum) qui ab infantia hoc laborabat incommodo, apertè loqueretur & ad interrogata responderet. Solebat idem nobis referre seriem suæ curationis & ordinem. Videbat enim quendam virum, cùm sacrum legeretur Euangeliũ, canitie & vultu venerabilem, & manu baculum ferentem, ad se accedere, qui insufflabat in auriculam eius, & linguam extrahebat. Quo facto, æger obriguit: & seipso in terram deiecto, sanguis per os & nares eius copiosè manauit. Post hæc terribilem emisit vocem, ità vt qui adstabat populus, crederet eum suis orbatum sensibus. Ast postquàm omnes intellexissent diuinã clementiam erga eum operatam, vna voce benedixerũt Deum, qui per S. Vulmari merita tales dignabatur operari virtutes.

Surdus & mutus videt & loquitur.

Cap. 19.

Eodem ferè tempore quidam puer, ex grauissima infirmitate percussus paralysi, ità vt per annum penè integrum ambulare nec sursùm se erigere valeret, vel ad momentum in scamno sedere, cui dum opportunitas adesset quoquàm eundi, instàr ranæ manibus se ad terram sustentans, debilia membra post se trahebat, ad Basilicam sancti viri adductus est. Quj in oratione prostratus, preces omnipotenti Deo pro sua sanitate profudit: & exauditus est. Nam cùm vespertinalis ageretur oratio, de terra, in qua pronus iacuerat, surrexit, atque ilicò omnibus videntibus ad altare deuenit, ibiq́ue orans, Deo & beato Vulmaro pro sua curatione gratias egit. Et exindè omnia eius membra ità solidata sunt, acsi nullam vnquàm essent passa læsionem. Intereà plurimi, diuersis temporibus, à sua infirmitate pristinam sanitatem nobis adstantibus receperè meruerunt, largiente Domino nostro Iesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum,

Amen.

Paralyticus curatur.

COM-

COMMENTARIVS DE SANCTO PROPHETA DANIELE, ET DE SANCTIS TRIBVS PVERIS,

Simeone Metaphraſte authore. Capitula margini appoſuimus.

CVM Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum ciuitatem Hieruſalem bello cepiſſet, & magnam illinc prædam egiſſet, & plurimos abduxiſſet bello captos, & ſplendidè ac magnificè reuerſus eſſet Babylonem, ſui imperij ſedem, nobiliſſimos pueros Iudæorum delegit, & ſibi ad ſuum attribuit miniſterium. Inter quos erant etiam quatuor ex ijs, qui à rege Dauide ducebant originem: pulchri quidem ſpecie corporis, pulchri autem ſpecie quoquè animæ, ingenumque & liberalem adſpectum pulchrè ex vtriſq; oſtendentes: qui etiam ad Ezechiam & Ioſiam viros iuſtiſſimos genus proximè referebant. Cùm illos ergò * excidiſſet, & prouidiſſet vt ex menſa regia alerentur, tradit pædagogis, vt in externa ſapientia & ipſa Chaldæorum doctrina pulchrè erudirentur. Ex his vnus quidem vocabatur Daniel: qui ipſum verò ſequebatur, Ananias: & tertius Azarias, & alius Miſaël. Mutatis autem eorum nominibus, Danielem quidem vocat Baltaſſar, Ananiam Sidrach, Azariam verò Miſach, & Miſaëlem nominat Abdenago. Quos quidem & rex amabat, & benignè admodùm eos adſpiciebat, eorum laudans indolem: & quòd non ſolùm valebāt ingenio ad diſciplinas, ſed eis quoquè magnum adferebat ornamentum ſolertia & modeſtia. Sed ſic quidem erat rex affectus in pueros.

Iulij 21. ſecundùm Latina Martyrologia. Cap. 1.

Dan. 1.

Daniel cum ſocijs ex Dauide Rege duxit originem.

* excepiſſet

Mutat eorū nomina Nabuchodonoſor Rex.

Diuinus autem Daniel non ſolùm erat laudator virtutis, ſed eam etiam diligenter exercebat. Et ideò aſperitate vitæ corpus affligebat, & ciborum menſæ regiæ non ſolùm recuſabat eſſe particeps: ſed alijs etiam cognatis, tribus, inquam, pueris ſic ſuaſit vt facerent. Cùm vtriſque ergò viſum eſſet, ab omnibus abſtinere animatis, & veſci ſolùm ſeminibus & oleribus, accedentes ad Aſchanetum archieunuchum, cui erat commiſſa eorum cura à rege, eum rogârunt, vt quæ ab ipſo rege ad eos afferrentur, ipſe accipiens conſumeret: pro eis autem præberet legumina & dactylos ad nutrimentum, & ſi quid aliud vellet ex inanimis. In hac enim vitæ ratione dicebant ſe eſſe educatos ab initio, aliam verò deſpicere. Ille autem dicebat ſe eſſe quidem paratum inſeruire eorum voluntati: ſed timere, nè id rex reſciſceret ex corporum gracilitate & vultûs pallore. Neceſsè enim eſſe, vt eis ſimul mutentur corpora & colores cum ratione victûs: & maximè, nè cùm alij pueri ſint bonæ habitudinis, ipſi ſint ei cauſa periculi & ſupplicij. Cùm itaque cautione hac in re vteretur Aſchanes, ei perſuadent pueri illi egregij, vt decem dies hæc illis præberet experiendi cauſa: & ſi non mutaretur quidem eis corporum habitus, ſineret in eis perſeuerare. Sin autem viderit diminutos, & alijs ſe habentes deteriùs, eos ad priorem victûs reducat rationem, & faciat vt fuit ei imperatum. Cùm verò eo alimento vtentes nihil offenderentur, ſed & corpora eorum melioris eſſent habitudinis, quàm aliorum, & adſpectu pulchriora, adeò vt qui eos videbant, putarent Danielem quidem & tres alios viuere in omnibus lautitijs & delicijs: alios autem pueros veſci parciùs, nec eis ſuppetere ea, quæ ſunt ad vſum neceſſaria.

Cap. 2.

Daniel corpus caſtigat

Daniel cum ſocijs regijs epulis anteponit legumina.

Ex illo tempore, cum reuerentia, Aſchanes quæcunque quidem è ſua cœna, vt ſolebat, ad eum mittebat Rex, ipſe accipiebat: quæ prædicta ſunt verò, eis ſuppeditabat. Illi autem, vtpotè quòd eis animæ propterea euaſerant mundæ & aptæ ſuſcipiendas diſciplinas, omnem citò didicêre doctrinam, tam quæ erat apud Hebræos, quàm quæ apud Chaldæos: maximè verò Daniel, qui cùm iam eſſet ſatis doctrina prouectus, ſtudium quoquè poſuerat in iudicio ſomniorum: eique Deus manifeſtè apparebat: à quo cùm eius mens informaretur, ex futuris multa euidenter prædixit. Secundus annus præterierat, ex quo capta fuerant Hieroſolyma, & Rex Nabuchodonoſor ſomnium videt admirabile, cuius euentum in ſomnis ipſe Deus ei ſignificauit. Ille autem cùm ſurrexiſſet è cubili, & ipſius ſomnij eſt oblitus, & illius, quam à Deo habuit, coniecturæ. Chaldæis ergò protinùs accerſitis, tam qui erant inter Magos eximij, quàm qui periti diuinationis, dixit eis ſe vidiſſe ſomnium, & quid ſignificauerit:

Cap. 3.

Victûs tenuitas facit ad ſuſcipiendam eruditionem.

Dan. 2.

Vidit ſomnium Nabuchodonoſor Rex.

uerit: porrò accidisse, vt eorum obliuisceretur, quæ viderat: & iubebat eos dicere quodnam esset somnium, & quænam esset significatio. Illis verò dicentibus fieri non posse ab hominibus, vt, nisi ipse exposuisset visionem, coniecturam enunciarent: ipse mortem minatus est sapientibus, nisi ei & visionem reuocarent in memoriam, & coniecturam simul enunciarent. & statim iussit eos omnes interimi, cùm pronunciâssent se non posse facere id, quod iussi fuerant.

Cap. 4. Cùm hoc intellexisset Daniel, iussisse Regem omnes occídi sapientes: inter hos autem se quoquè cum cognatis venire in periculum, accedit ad Arioch vnum ex Regis satellitibus, & rogat, vt ei dicat causam, propter quam Rex tam improbè iussisset occídi omnes sapiẽtes Chaldæos & Magos. Cùm verò de somnio ex eo intellexisset, & quòd iussi à Rege hoc ei declarare, qui fuerat oblítus, dixerunt se non posse: & propterea Rex ira motus, eos morte damnauit: rogauit Arioch, vt intraret ad Regem, & peteret Magis vnam noctem, & in ea hanc differret interemptionem. Dicebat enim se sperare, fore vt cùm in ea Deum orâsset, somniũ cognoscceret. Et ille quidem hæc Regi quàm primùm renunciauit. Ille autem cupiens scire, quænam esset visio, & quænam esset eius significatio, iubet sustineri Magorum interemptionem, donèc sciret, quidnam dicturus esset Daniel, & quænam esset eius virtus. Hic ergò beatus cùm tota nocte cũ cognatis ad se secessisset, tota nocte Deo supplicauit, vt Magos seruaret & Chaldæos, cum quibus ipse quoquè simul erat periturus, & liberaret ab ira Regis, aperiendo ei visionem, cuius Rex erat oblítus. Deus autem simul & misertus eorum qui erant in periculo, & volens suum Prophetam reddere glorioſum, ei significat somnium, & aperuit coniecturam: & cùm protinùs Daniel hæc Azariæ & cæteris aperuisset, eos, qui vitæ spem abiecerant, & in mortem suam defixerant cogitationem, immutat & reddit lætiores & animo alacriores.

Danieli diuinitùs reuelatur somnium Nabuchodonosor.

Cap. 5. Cùm Deo autem cum eis egisset gratias, qui misertus fuerat eorum ætatis, & esset dies, accedit ad Arioch, & rogat, vt eum ducat ad Regem. Dixit enim, se ei velle somnium significare, quod ei accidit vt nocte videret præterita. Ingressus verò, primùm se excusauit, nolens alijs Chaldæis videri sapientior: & quòd cùm nullus illorum potuisset inuenire somnium, ipse id esset dicturus. Non enim per experientiam, neque quòd sit subtilioris & solertioris ingenij, hoc accidit: sed nostrî, inquit, misertus Deus, qui veneramus in mortis periculum, mihi pro mea anima & eorum, qui sunt eiusdem gentis, precanti, & somnium aperuit & eius expositionem. Non minorem enim nostri doloris, quàm tuæ gloriæ curam gerebam, ô Rex, qui viros tam bonos & tam honestos, iniquè mori iusseras, cùm nihil petijsses, quod esset humanæ sapientiæ: sed hoc ab eis exegisses, quod erat solíus Dei opus. Tibi ergò ô Rex cogitanti, quis post te esset mundo imperaturus, volens Deus significare, tale ostendit somnium. Visus es tibi videre magnam statuam stantem, cuius caput quidem contigit esse aureum: humeros autem & brachia, argentea: ex ære verò, ventrem & femora: tibias & pedes, ferreos. Deindè lapidem vidisti abruptum à monte, incidere in statuam, & eam compræhendere ac conterere, & nullam eius partem relinquere integram: aurum autem & argentum & æs & ferrum vel puluere fieri subtilius: & statuam quidem vento spirante dispersam fuisse in aërem: lapidem verò adeò creuisse, vt videretur vniuersa terra ab eo fuisse repleta. Atque somnium quidem, quod ipse vidisti, fuit tale. Eius autem coniectura hoc modo se habet: Aureum quidem caput, te significabat, & qui ante te fuerunt, Reges Babylonios. Duæ verò manus & humeri, à duobus Regibus dissoluendum esse vestrum principatum, à Persis, inquam, & Medis. Illorum autem principatum destruet quidam alius ex occidente, ære indutus. Is est Alexander Macedo: & eum faciet alius cessare, viribus ferrò similis. Superabit autem omninò propter ferri naturam. est enim is fortior auro, argento & ære. est verò id potentissimum Romanorum imperium. Significauit autem ei etiam de lapide, dicens: Lapis qui fuit scissus sine manibus, est Christus. Illud verò, Sine manibus, prædixit eum sine coitu esse nascíturum ex vtero à labe alieno.

Solus Deus nouit cogitationes hominum.

Interpretatio somnij regij.

Cap. 6. Nabuchodonosor autem cùm hæc audiuisset, & hoc esse, quod ei apparuerat, somnium intellexisset, stupuit Danielis ingenij magnitudinem: & protinùs parua omnia, & ipsum regnum, & imperij magnitudinem esse ducens, surgit è throno, & Deo paribus illum afficit honoribus. Præterea verò ei quoquè sui dei imposita appellatione, eum totius regni effecit curatorem. Quinetiam eius cognatos, qui erant ei virtute pares, Azariam, inquam, & cæteros, creat principes Babylonis: quos paulo-

Maximis honoribus à rege afficitur Daniel.

pòst

pòst contigit propter inuidiam incidere in periculum, cùm Regem offendissent hac de causa: Rex ille Babylonis, felici rerum successu, & infinitis diuitijs, & multitudine earum, quas * subiunxerat, gentium, in superbiam elatus & valdè inflatus, & propemodùm propter leuitatem se deum esse visione appræhendens, propemodùm se vel deos eo ipso die putabat posse fingere, & suarum manuum opera deos contendebat efficere. Hinc factum est, vt cùm auream constituxisset statuam, sexaginta quidem cubitorum altitudine, sex autem latitudine, eam statuerit in medio campo Babylonis, qui vocatur Deera. Et cùm esset eam consecraturus, ex tota terra, cui imperabat, conuocauit primos satrapas. Dederat verò eis quoquè signum, vt non tam temerè, nec absque aliqua ratione ei honorem tribuerent: sed tanquàm signo dato accedentes, cum magno metu adorarent. Fuit autem tale signum: Quandò, inquit, audierint tubam, hoc magna voce significantem, tunc oportet, inquit, procidentes adorare statuam: eos verò, qui hoc non fecerint, continuò inijci in fornacem ignis ardentis. Vt enim esset ei maius & clarius certamen pro statua, iubet fornacem ex diametro distantem, pice, sarmentis, naphtha & stuppa accendi è regione statuæ: vt si quis conuinceretur iussui Regis non assentiens, in fornacem statìm conijceretur.

* for. subiungarat vel subiecerat,

Dan. 3.

Aurea statua Nabuchodonosoris.

Cùm omnes ergò, vt iussi fuerant, iam resonante tuba adorarent statuam, hi tres soli recusârunt hoc facere, vt sacra docent eloquia: vt qui patrias leges transgredi minimè sustinerent, & Deum dedecore afficere, & simulacro offerre adorationem. Hinc factum est, vt apud iniquum Regem accusarentur. Accedentes autem, qui eos accusabant, Rex, dixerunt, ij, quibus à te datum est imperium regionis, Sidrach, inquam, hic, Misac, & Abdenago, neque omninò sustinent adorare imaginem, neque tuis iussis obediunt. Hæc cùm illi dixissent, ij statìm producti sunt ante tribunal regium. Quid ergò deincèps est consecutum? Ille quidem rogauit, an vera essent, & nollent auream statuam adorare cum alijs. Dicebat enim se non credere hæc esse vera. Illi verò magno & excelso animo dixerũt, se nullum alium habere, nisì solum Deum in cælis: qui nos potest, ô Rex, eripere ex hac fornace ardente, & ex tuis manibus. Certò enim scias, quòd nos deos tuos non colemus, & auream, quam posuisti, statuam non adorabimus. His tyrannus non minùs ira accensus, quàm fornax ardens, iubet iratus viros robustos, Azariam cum cæteris, vinctos cum vestibus & tibialibus, ità vt erant, in fornacem inijcere. Et illi quidem statìm in ignem iniecti, diuina prouidentia conseruantur illæsi, & admirabiliter ac contra opinionem manifestum effugiunt periculum. Non enim eos omninò ignis attigit, neque eos vlla affecit molestia. Sed cùm vnà cum eis descẽdisset & Angelus, statìm quidem à circumpositis relaxantur vinculis: aura autem rore adspergens, eis euasit ignis, & tanquàm in thalamo in media flamma stantes, laudabant Deum vniuersorum: Benedictus es, dicentes, Domine Deus patrum nostrorum, & laudabile & gloriosum est nomen tuum in secula: & quæ deincèps sequuntur in cantico. Eos verò, qui ipsos accusabant, Chaldæos, & multos alios ex Assyrijs, ignis excurrens perdidit & interemit. Sic gloria & honore coronare nouit Deus eos, qui reuerà nomen illius glorificant. Sic fide dignus est, qui promisit, quòd etiamsi per ignem venias, non comburéris, neque ardebis. Atque hæc quidem sic habuerunt, & tres pueri degebant in fornace, laudantes Deum vniuersorum.

Cap. 7.

Triũ puerorum magna animi virtus.

Mittũtur in fornacem.

Dan. 3.

Esa 43.

Rex autem rem admiratus, statìm quidem surgit è throno: dubitabat autem, quomodò tres ab eo coniecti in fornacem, nunc cernantur quatuor, qui nihil omninò graue aut molestum sensêre. Adspectus verò quarti est similis filio Dei. & statìm accedens ad ostium fornacis, Sidrach, inquit, & Misac, & Abdenago, serui Dei altissimi exite & venite. Illi autem salui egressi sunt & intacti, cùm ne in vnum quidem pilum dominatum obtinuisset ignis.

Cap. 8.

Nihil læsi sunt ab igne

Hæc cùm vidisset Rex, miraculi vel potiùs miraculorum summam stupens magnitudinem, nempe quòd & tali igne fuerint superiores, & quòd non solùm superiores, sed nec eorum quidem pilus, res, quæ facilimè flacescit & marcescit, tanta flamma effluxerit: & prætereà, quòd cùm essent vincti, continuò fuêre soluti: & quòd cùm adhuc essent in fornace, auditi sunt canentes: quod quidem ijs, qui sunt in flamma, ipsa statìm oris apertione mortem solet afferre protinùs: & quòd ille ignis, qui in eis propriæ est oblitus naturæ, in Chaldæis, qui erant circa fornacem, fuit verus & perfectus ignis, & nec in loco quidem manens, sed egrediens & saliens, & eos, qui digni erant, comburens facilimè. Postquàm ille vidit hæc omnia, statìm humì cecidit, &,

Benedictus es Domine, magna voce clamauit, Deus Sidrach, Misac & Abdenago: qui misit Angelum suum, & liberauit sanctos suos pueros ab igne, & à malis conseruauit illæsos. Deindè etiam edit decretum: Quicunque, dicens, non adorabit Deum Sidrach, Misac & Abdenago, interibit, & illius bona omnia prædæ erunt. Ipsos autem beatos pueros maiori, quàm priùs, honore afficiens, iussit Iudæis captiuis præesse.

Rex edit decretum adorandi Deum triũ puerorum.

Cap. 9. Aliud regis somnium. Dan. 4.

Non multum interceſſit temporis, & rursùs alia visio Regi appáret in somnis. Videbatur sibi videre arborem magnam & admirabilem, quæ radices quidem egerat in terra: creuit autem & valdè fortis euasit, & altitudo eius cælum attingebat, & speciosis erat comata folijs, & plena erat multo fructu: omnes verò bestiæ agri & volucres in ea habitabant. Deindè vox quoquè quædam repentè ex alto extitit, quæ iubebat arborem excindere, solùm autem dimitti germen radicis. Fuit itaque excisa, & eius folia repentè effluxerunt: & quæ erant in ea, omnes animantes & volucres, citò receſſerunt. Atque fuit quidem hoc somnium. Rex autem è somno excitatus, Magis rursùs vocatis narrat id, quod visum fuerat: & simul rogauit, vt dicerent quidnam significaret. Atque aliorum quidem nullus potuit statim inuenire significationem, & aperire Regi quidnam esset futurum: Daniel verò solus hoc coniecit: & euénit, sicut is prædixerat. Dixit enim: Tu es arbor quam vidisti ô Rex. Non multò pòst autem excides ab imperio. hoc enim significabat sectio. Deindè etiam vitam ages simul cum feris, & fœno pascéris sicut bos: cumque sic septem annis vixeris in solitudine, imperium rursùs accipies. hoc enim sibi vult vox illa, Sed germẽ radicum dimititte.

Daniel id interpretatur.

Optimum Danielis cõsilium.

Propterea ô Rex, tibi meum placeat consilium, & iniquitases tuas eleemosynis redime, & peccata tua in miserationibus pauperum: & fortasse in tuis delictis exercebitur lenitas & patientia.

Cap. 10.

Atque hæc quidem posteà euenerunt, & finem acceperunt, sicut dixerat Daniel. Cùm enim dictos septem annos versatus esset Rex in solitudine, neque vllus esset ausus regnum aggredi, Deum precatus, vt suum regnum reciperet, cum successione potentiæ excelsam rursùs mentem induens, in regnum reuertitur: & cùm regnâsset quadraginta tres annos, excedit è vita: vir in rebus gerendis acer & vehemens, & eorum, qui ipsum præcesserunt, Regum longè felicissimus. Post decessum autem Nabuchodonosoris, eius filius regnum suscipit: qui statim Iechoniam Regem Hierosolymorum, quem pater Nabuchodonosor captiuum duxerat Hierosolymis, soluens è vinculis, habuit inter amicos maximè necessarios: ei donans multa munera, & honore afficiens inter eos, qui erant in regno Babyloniorum. Nihil enim boni Iechoniæ omninò ostenderat pater Nabuchodonosor: sed eum in vinculis tenebat & affligebat, etsi Iechonias fecerat rem humanissimam, & dignam multis laudibus, vt qui seipsum tradiderat cum vxoribus & liberis, & toto genere manibus Babyloniorum, nè vrbs ab hostibus capta euerteretur: vt hæc leges apud Iosephum narrantem singulatim. Cùm autem is quoquè è vita decessisset, postquàm regnâsset octodecim annos, eius filius ei succedit in imperio: quod cùm tenuisset quadraginta annos, è vita excedit. Deindè Balsasar quoquè eius nepos fit hæres imperij. Non multum interceſſit temporis, & Cyrus Rex Persarum, & Darius Medorum, expeditionẽ suscipiunt aduersùs Babylonem. Cæterùm cùm regnum accepisset Balsasar, & accidit nouum quiddam & prodigiosum.

4. Reg. 25.

4. Reg. 24.

Cap. 11. Dan. 5. Balsasar dũ abutitur sacris vasis, diuinitùs punitur.

Accumbebat ille, cœnans in magna domo, & facta ad conuiuia regalia, cum suis concubinis & amicis. Ipse autem, cùm sic ei visum esset, præ magna arrogantia iubet è suo templo afferri vasa Dei, quæ Nabuchodonosor eius auus cùm rapuisset Hierosolymis, ijs nequaquàm vsus fuerat, sed in suo templo piè deposuerat. Hic verò inconsiderata & à ratione aliena inductus audacia, eis vtebatur: & dum biberet & maledicam linguam moueret aduersùs excelsum, ex pariete videt manum procedentem, & in muro syllabas inscribentem. Conturbatus verò à visione, Magos simul & Chaldæos, & quotquot erant Babylone eius generis, qui poterant signa & futura conijcere, statim conuocauit, ex illis volens discere ea, quæ scripta fuerant. Dicentibus autem Magis, se eorum nihil intelligere, Rex valdè anxius, & magno animi dolore oppressus, propter hanc rem inopinatam & valdè admirabilem, publico præconio breuì edixit per totam regionem, se ei, qui has literas & quidnam significarẽt, esset declaraturus, pollicens esse daturum torquem aureum, & vestem gestandam purpuream, sicut solent ferre Reges Chaldæorum, & prætereà tertiam partem sui imperij.

imperij. Cùm hoc publico præconio sic fuisset promulgatum, adhuc quidem magis concurrebant Magi, & contendebant inuenire, quid sibi vellent literæ. Nihilominus autem stabant dubitantes.

Cap. 12. Intereà Regem angore animi plenum videns eius auia, cœpit repetere, & de Daniele Propheta ei significare, quę illius auo, Nabuchodonosori, inquam, propter ea, quę viderat arcana, ei exposuerat. Est quidam, dicens, qui fuit ductus huc è Iudęa captiuus, nomine Daniel, vir egregius ad inuenienda arcana, & quæ sunt soli Deo cognita: qui Regi Nabuchodonosori, cùm nullus alius posset dicere de ijs, quæ quærebat, omnia pulchrè significauit, & edidit in lucem ea, quæ quærebantur. Si eum ergò accersiueris, id quod scire cupis, mox inuenies. Ille verò eum celerrimè accersijt: & cùm dixisset, quæ de ipso & de eius audiebat sapientia, & quòd diuinus sit cum eo spiritus, & sit ad inueniendum solus vel maximè idoneus ea, quæ non veniunt alijs in mẽtem, rogabat vt ei diceret & solueret ea, quæ scripta fuerant: etiamsi sit, inquit, iniucundum & asperum quod à Deo significatur. Hoc ergò si feceris, dabo tibi purpuram, qua te induas: & torquem aureum, quem collo tuo imponas, & tertiam partem mei imperij, futuram præmium & honorem tuæ sapientiæ: vt ex ipsis euadas longè clarissimus, & ab omnibus suspiciendus.

Cap. 13. Daniel autem rogabat quidem, vt sibi sua haberet munera: virum enim sapientem & diuinum non esse capiendum muneribus: se verò gratis velle iuuare eos, qui opùs habeant. Declarat autem ei ea, quæ scripta fuerant, nempe vitæ exitum: quòd nec ijs quidem, quę auus eius Nabuchodonosor passus erat, supplicijs propter suas in Deum contumelias, ipse didicerat esse pium, & vltra modum humanæ naturæ non sumere spiritus: sed quòd etiam cùm Nabuchodonosor mutatus esset in vitam ferinam propter ea, quæ impiè gesserat, & post multas preces & supplicationes misericordiã esset consecutus, & redijsset ad vitam humanam & ipsum regnum: & propterea Deum, vt qui omnem haberet potentiam, & hominum curam gereret, vsque ad mortem laudaret, ipse eorum est oblitus: & Deum quidem multis insectatus est maledictis, vasis autem eius vt sibi ministraretur, effecit simul cum pellicibus. Hæc ergò videntem Deum ei esse iratum, & per ea, quæ scripta sunt, ei præsignificare, qualis sit futurus vitæ exitus. Significabant autem hæ literæ, Manel Thecel Phares. hoc verò dicebat lingua Latina significare: Tempus vitæ tuæ numerauit Deus, & in libra appendit: & ablatũ regnũ tuum diuidet Medis & Persis. Cùm Regi sic dixisset Daniel, quænam significarent hæ in muro literæ, Balsasar quidẽ angore & animi dolore fuit oppressus propter aspera illa & tristia, quæ ei significabãtur. Neque tamen ei tãquàm Prophetæ malorũ, non dat ea munera, quę fuerat pollicitus, sed prębuit omnia: quam minatus quidem erat regni euersionem, definitæ esse necessitatis, sed non eius, qui præ dixit, esse reputans: ea autem, quę promissa fuerant, implere, boni esse viri iudicans, iustiq́ue & veri.

Daniel regis munera respuens, ei explicat scripturam.

Iubet Rex licèt tristis Danieli dari munera.

Cap. 14. Præterfluxit breue spatium temporis, & captus fuit ipse & ciuitas, sicut prædictum fuerat à Daniele, cùm Rex Persarum in ipsum duxisset exercitum. Sed Balsasar quidem sic è vita excedit: Darius verò, qui Babyloniorum dissoluit principatum, qui erat etiam filius Astyagis, regni sexagesimũ secundum annũ transegerat, quandò cepit Babylonem. Qui etiam admirabilem hunc Prophetam secum accipiens, tanquàm rem aliquam magnam & preciosissimam, duxit in Mediam, magnum suum in eum studium ostendens & obseruantiam. Daniel ergò cùm esset in tanto honore & Dan. 6. existimatione apud Darium, & ipse eius sermones acciperet, vt qui haberent aliquid diuinum, in eum quoquè excitata est inuidia ab ijs, qui primas partes ferebant in Media. Ei enim inuidebant Satrapæ, videntes eum esse in maiori existimatione, & esse maius in eum Regis studium, & haberi in maiori apud eum honore. Quærentes autem calumniæ occasionem & accusationis, minimè inueniebant. nullam enim eis præbebat causam. nam neque à pecunijs vinci poterat, & omnem quæstum despiciebat. Hinc factum est, vt cùm nihil possent inuenire, quod de eo dicentes apud Regem, de eius honore possent aliquid detrahere, alium modum quærerent, quo eum depellerent à Regis beneuolentia. Videntes ergò Danielem ter in die precantem, arbitrati sunt se inuenisse occasionẽ, per quam sint ei allaturi exitium: & accedentes ad Darium, ei renunciant, visum esse omnibus eius Satrapis & principibus, vt nullus ex omnibus spatio triginta dierum vllam omninò petat petitionem, neque à Deo, neque ab homine, nisi ab ipso Rege. Qui hanc autem legem fuerit transgressus, in lacum leonum inijciatur.

Darius capit Babylonem.

Inuidẽt satrapæ Danieli.

Quærũt occasionem eundem interimedi.

Cap. 15. Rex verò non intelligens eorum malignitatem, nec ſuſpicans eos hæc eſſe machinatos aduersùs Danielem, ceſſit eorum ſermonibus. Et alij quidem omnes cauentes, nè tranſgrederentur ea, quæ eis imperata fuerant, quieſcebant: Daniel autem hoc minimè curabat: ſed ſicut ei mos erat, ſtans orabat. Hinc cùm eum obſeruâſſent Satrapæ, & apparuiſſet ea, quam in ipſum ſtudebant accipere, occaſio, ſtatim venerunt ad Regem, & accuſârunt Danielem, vt qui ſolus tranſgrederetur ea, quæ fuerant imperata. Nam cùm nullus, aiebãt, alius auderet deos orare, Daniel hoc non vult facere: & ſimul tanquàm legis tranſgreſſorem, volebant eum ex lege iaci in lacũ leonum.

Daniel mittitur in lacum leonũ.

Confidens autem Darius, fore vt Deus eum eriperet, & à feris nihil graue pateretur, iuſſit eum alacri animo ferre quod acciderat: & in lacum iniecto Daniele, cùm obſignâſſet Rex lapidem, qui erat ſitus in aditu loco oſtij, receſſit, totam noctem inſomnis tranſigens, vt qui premeretur cura de Daniele.

Cap. 16. Cùm autem poſtquàm dies eſſet, ſurrexiſſet, venit ad lacum: & cùm ſaluum inueniſſet ſignaculum, quo reliquerat obſignatum lapidem, aperiẽs, nominatim vocauit Danielem, & rogauit, an adhuc eſſet ſaluus. Cùm ille verò infernè audijſſet, & dixiſſet

Manet illæſus.

ſe nihil moleſtum eſſe paſſum, iuſſit eum extrahi è lacu. Cùm vidiſſent autem inimici Danielem nihil mali fuiſſe paſſum, Non fuit, dicebant, iſte conſeruatus propter Deum & propter eius prouidentiam, ſed quòd leones eſſent cibo ſatiati. Hoc illi quidem dicebant, victi ab inuidia. Rex verò odio habens eorum improbitatem, iubet quidem multas carnes obijci leonibus: cùm ij autem fuiſſent ſatiati, eos in lacum inijci, qui odio habebant Danielem: vt ſciret, an propter ſatietatem eos non tangerẽt leones. Planum verò factum eſt Dario, fuiſſe diuinam manum, quæ ſeruauit Danielem, cùm

Æmulos eius leones deuorant.

iniecti fuiſſent Satrapæ. Nulli enim eorum omninò pepercerunt: ſed eos omnes vnguibus & dentibus protinus diſcerpſerunt & deuoraueruut, perindè acsi fame laborarent & alimento egérent. Cùm ij ergò interijſſent, qui Danieli parauerant inſidias, Rex Darius ſeipſum oſtendens virum prudentem & parentem veritati, rebuſque apertis & contra quas nihil dici poterat, miſit per totam regionem, laudans Deum, quem adorat Daniel: & eum ſolum dicebat eſſe verum, & qui in omnes obtinet dominatum. Habebat autem Danielem in maiori honore, quàm vllum alium, oſtendens eum eſſe primum ex amicis. Simul verò cum eo erant etiam cognati: Azarias, inquam, cum cæteris, in quos & par erat ſtudium Regis, & in pari eos honore habebat.

Cap. 17. Cùm is autem eſſet inſignis & ſplendidus, extruxit in Medicis Ecbatanis, turrim,

Turris elegantiſſima in Ecbatanis à Daniele conſtructa.

pulcherrimum quoddam ædificium & factum admirabiliter, quæ in hodiernũ vſque diem conſeruatur: ijs autem, qui vident, videtur nupèr fuiſſe conſtructa, atque adeò eoipſo die, quo illam adſpicit vnuſquiſque. Tam recens eius pulchritudo, & quæ minimè conſenuit tanto tempore, cernitur. Sepeliuntur verò in hac turre Reges Medorum & Perſarum: & is cui ea eſt commiſſa, eſt Iudæus ſacerdos. hæc ab Ioſepho Iudæo ad verbum conſcripta ſunt. Quoniam autem non ſolùm fuit admirabilis in ſoluendis aliorum ſomnijs, ſed longè admirabilior in ijs, quæ ille ipſe vidit, operæprecium eſt hîc quoquè eorum meminiſſe, & oſtendere, quàm eſſet eius mens pura & Deo digna.

Cap. 18. A magno hoc propheta, cùm adhuc degeret Balſaſar in terra Chaldæorũ, viſi ſunt

Viſio Danielis. Dan. 7.

quatuor venti cæli in mare irruere, & quatuor magnæ beſtiæ ex eo aſſcendere, quæ ſignificabant quatuor magna regna. Quarum vna quidem viſa fuit tanquàm leæna, & eius pennæ tanquàm aquilæ. ea ſignificabat regnum Chaldæorum. Vrſa autẽ ſecunda, quæ in ore tria habebat latera: cui vox quoquè audiebatur, dicens: Surge, comede carnes multas. ea ſignificabat regnum Medorum & Perſarum. Et tertia, Pardus:

Expoſitio viſionis.

quæ etiam oſtendebatur habens quatuor pennas volucris ſupra ipſam: & in ea quoquè beſtia cernebantur quatuor capita. Regnum Græcorum per eam ſignificabatur. Quorum potentiſſimos Reges vidit poſteà in forma arietis & hirci. Darium quidem tanquàm arietem, in omnibus terræ partibus cornu petentem: Alexandrum verò tanquàm hircum in eum inſurgentem, & viribus ac impetu conculcantem & proſternentem. Quartam autem beſtiam vidit terribilem & ſtupendam, & mirandum in modum fortem: cuius ferrei quidem dentes, vngues autem ænei. Ea verò ſuperabat omnes, quæ ipſam præceſſerant, viribus & audacia: exedebatque & comminuebat, & reliquas conculcabat pedibus. per hæc docens manum Romanorum, quæ iamdiù tenet imperium. In cuius capite animaduerti, inquit Propheta, decem cornua: &

aliud

aliud quoquè paruum, quod inter ea naſcebatur, & tria ex prioribus euellebat radicitùs. Iam enim in ipſo fine Romani imperij, quod ſecatur in multos principatus, dicit quidem fore, vt decem Reges ſimul exurgant. hoc enim ſignificabat viſio decem cornuum: tria autem ex his regnis à paruo illo cornu diſſolui, quod cernebat habere oculos hominis, & os magniloquum, & ſuperaturum eſſe vitium omnium vitiorum, quæ fuêre à ſeculo. quæ quidem apertè ſignificant Antichriſtum. Antichriſt⁹ ſubiugabit ſibi Reges terræ.

Cùm ſic ergò in viſione valdè fuiſſet admirabilis Propheta, vidit etiam quoſdam thronos intelligentes poſitos & ſupramundanos: & Deum gloriæ, tanquàm antiquum dierum, præſidentem: qui eô, quòd ſit ante ſecula, ſic videti voluërit videri: cuius etiam indumentum erat album, ſicut nix: & capillus eius cernebatur tanquàm lana pura. Nihil enim obſcurum, nihil triſte, nihil ſordidum apud veram & magnam & primam lucem. Quinetiam thronum quoquè eius dicit apparuiſſe, tanquàm flāmam ignis, & rotas ignem emittentes, & fluuium ignis ante eum fluentem, & horrenda omnia & terribilia, & admirabilia omnia, & quæ Deum decebant. Mille enim millia, inquit, & deciès mille millia ei aſſiſtentes, piè admodùm miniſtrabant. Deindè cum nubibus tanquàm filium hominis, filium Dei dixit ſe vidiſſe venientem, & eum ad patrem vſque euntem, & tanquàm ab eo dilectum, cum eo honorificè ſedentem, & ei vniuerſam poteſtatem & regnum omnium dari & honorem. Quinetiam libros ei eſſe apertos, & occulta ei eſſe manifeſta, & omnia adſtare nuda & detecta: & aliorum quidem aboleri poteſtatem & imperium: illam autem peſſimam beſtiam & improbitate incomparabilem, quę mouit bellum aduersùs ſanctos, & os habuit, quod magna & ſuperba loquebatur, deletam & tranſmiſſam ad ignis conflagrationem, qui nunquàm extinguitur. Deindè verò maieſtatem & vniuerſorum regnum datum ſanctis in æternum. Cap. 19. Ibidem. Vidit Daniel p ſimilitudinem filiū hominis & Dei. Antichriſt⁹ poſtq̄ mouit bellum Sanctis, mittitur in tartarum.

Neq; verò hæc ſolùm (ô beatam viſionem) vidit Daniel: ſed orans quoquè poſteà, & verbis confeſſionis placans eum, qui eſt ſummè bonus: Eram, inquit, deincèps Suſis, quæ eſt metropolis Perſidis, & poſtquàm egreſſus ſum in campum cum familiaribus, eccè factus eſt magnus terræmotus: & fugientibus ijs, qui mecum erant, relictus ſum ſolus. Et eccè quidam ſtans me tetigit, & fecit ſurgere: & quæ ciuibus erant euentura poſt multas generationes, myſticè enarrauit. Is autem erat magnus ille & primus cæleſtium poteſtatum Gabriel. Qui etiam ſibi, cùm ſurrexiſſet, ſignificauit fuiſſe magnum oſtenſum arietem, cui multa quidem enata erant cornua: habebat autem vnum altius. Et hæc quidem cùm adſpexiſſet, ait ſe vidiſſe in occidente hircum, qui indè ferebatur per aërem: confligentem verò cum ariete, & bis cornu petentem, ipſum humi proſtrauiſſe & conculcâſſe. Deindè vidiſſe hircum, cui magnum cornu naſcebatur in fronte: quo fracto, germinâſſe quatuor, verſa ad ſingulos ventos. Ex ipſis autem exortum eſſe aliud quoquè breuius: quod is qui oſtendebat, dicebat fore vt creſceret, & eius gentem bello inuaderet, & ciuitatem vi caperet, & quæcunque ſunt legis, tolleret: idque diebus mille ducentis & nonagintaſex. Hæc quidem ſe vidiſſe in campo, qui eſt Suſis, ſcripſit Daniel: Deum autem eorum, quæ adſpexerat, viſionem dicebat ſic ſibi declarâſſe. Nam arietem quidem dicebat ſignificare regna Medorum & Perſarum: cornua autem eos, qui erant regnaturi. Ipſum verò cornu vltimum, ſignificat ipſum vltimum Regem. Dicebat enim fore, vt is præſtaret cæteris, & diuitijs & gloria & alio ſplendore. Hircum autem, ſignificare futurum ex Græcis Regem quendā, qui bis cum Perſa confligens, eum pugna vinceret, & vniuerſum aſſumeret principatum: ſignificari verò à magno cornu, quod eſt in frōte hirci, primum Regem. Deindè etiā ortum quatuor Regum, cùm ille exceſſiſſet: vniuſcuiuſqeu autem eorum conuerſione ad quatuor climata terræ, deſcribi ſucceſſores poſt mortem primi Regis, & ſignificari factam ab eis diuiſionem. Futurum autem alium quoquè quēdam ex ijs Regem, vultu quidem impudentem: idoneum verò ad intelligenda problemata: qui & dolo multos interimet, & ſtabit ad interitum multorum: bellabit autem aduersùs gentem, & eorum leges fortiter diſſoluet: quinetiam templum quoquè ſpoliabit, & delebit rempublicam, & prohibebit tres annos fieri ſacrificia. Hæc quoquè ſic facta ſunt, & ad effectum peruenerunt, Antiocho videlicet regnante, qui fuit cognominatus Epiphanes. Cap. 20. Dan. 8. Alia viſio Danielis & eius interpretatio.

Prædixit autem ipſa Daniel multis antè generationibus, cùm Deus ei ea oſtendiſſet, & vt ſcriberet effeciſſet: vt & qui ea legunt, & conſiderant ea, quæ eueniunt, & Danielem admirentur propter honorem, quo fuit dignus à Deo iudicatus: & inue- Cap. 21.

Epicureorũ stultꝰ error.

niant Epicureos hac in re valdè errare, qui & prouidentiam è vita expellunt, & Deum non censent rerum humanarum curam gerere: neq; à beata essentia, & in quam non cadit interitus, ad hoc vt vniuersa permaneant gubernari omnia, carentia auriga & curatore. Mundum autem vniuersum dicunt sua sponte ferri: sic malè sentientes & dicentes apertè stolidi, & nescientes, quòd ne nauis quidem in portu seruari potuerit, defecta gubernatore & nautis. Sed quis in rebus honestis fuerit adeò socors & ignauus, aut auditores tantæ damnârit negligentię & somnolentię, vt non aliorum etiam meminerit Prophetæ huius admirabilis, quæ & possunt afficere admiratione, & magnam afferre vtilitatem animis auditorum?

Cap. 22. Bel simulacrum Babyloniorum. Dan. 14.

Erat enim tunc apud Babylonios simulacrum, quod in magno habebatur honore. Ei nomen erat Bel: cui etiam tanquàm deo constructum erat templum & ara, eique suppeditati fuerant largi sumptus: & circa illũ erat frequens turba sacerdotum. Sumptus verò specie quidem ac prætextu suppeditabantur idolo: reuerà autem ab eius sacerdotibus latenter consumebantur. Id ipse quoquè Rex colebat. is erat Cyrus, qui

Cyrus Rex Dario successit in regno.

Dario successerat. Qui etiam, similiter atquè Darius, honorem conseruans in Danielem, eum habebat cõuictorem & gloriosissimum omnium suorum amicorum. Hinc etiam factum est, vt ei suaderet, vt Bel coleret tanquàm deum viuentem. An non vides, inquit, quòd similæ quidem artabas duodecim quotidiè, oues autem nõ pauciores quàm quadraginta comedat? vini verò sex totas ebibat metretas? Est hoc error manifestus & apertè deceptio, ait Dei Propheta. Nam quod intùs quidem, est lutum, æs autem extrinsecùs, neque potest esse, neque bibere. Irascitur hæc audiens Cyrus: & statim vocat sacerdotes. minaturque mortem, nisi Bel comedentem ostenderint. Illi verò, Mensæ cibos, aiunt, appone: nos autem egrediemur: & clauibus ac signaculis obserata ianua, redi die sequenti: & nisi omnia consumpta inueneris, nos digni erimus supplicio: Sin minùs, Daniel, qui & de nobis, & de ipso deo est mẽtitus. Atq; Cyrus quidem statim, sicut dixerant, cibos apposuit: Daniel autem, eis imprudentibus, cinere templi solum consperfit: & cùm sic ambo clausissent & obsignâssent, recesserunt. Sequenti verò die accedentes, vident vestigia mulierum & virorũ & puerorum

Fallacia sacerdotũ Babyloniorũ

in cinere. Qui etiam capti, ostendunt occultos aditus, per quos nupèr ingredientes, consumebant ea, quæ apponebantur. Hæc cùm Rex vidisset, ira simul repletur & pudore: & vlciscens sacerdotes propter eam, quæ ad hoc vsq; tempus latebat, fraudem, eos omnes interimit: Templum autem & Bel præbuit euertendum Danieli.

Cap. 23.

Cùm Daniel Babylonijs hoc præclarum primùm ostendisset factum, quod nullo eorum, quæ propter intelligentiam & ingenij acumen in admiratione habentur, est inferius, deindè etiam secundum adijcit. Nõ solùm enim isti nullo planè sensu prẽditi,

Babylonij colunt draconem.

nullo sensu prædictum Bel colebant: sed etiam magnum quendam draconem, qui in domo quadam delitescebat, tanquàm deum colebant. Hoc opus est eius, qui intelligẽtia percipitur dracenis, abducere quidem à Deo vniuersorum: persuadere autem, vt adhæreant bestiæ nequissimæ. Tentatur ergò in hoc quoq; Daniel à Cyro: & iubebat, vt eum adoraret tanquàm verè comedentem & bibentem & viuentem deum. Non potes enim, aiebat, dicere hunc non esse deum viuẽtem. Ille autem, Dominum,

Act. 17.

inquit, meum adorabo. Is enim est solus verè viuens, per quem viuimus & mouemur & sumus. Hic verò serpens est draco venenatus & malus, qui scit quidem nocere, nemini autem potest prodesse. Quòd si velis scire eum etiam esse mortalem, & in quem natura cadit interitus, non autẽ deum, permitte, ô Rex, & ego eum occídam sine gladio & virga. Cùm verò ei Rex in hoc annuisset, & picem simul & adipem & pilos co-

Draconem interficit Daniel.

xisset hic vir admirabilis, & deindè etiam offas fecisset, demisit in os draconis. Ille autem cùm comedisset, confestim rumpitur. Hæc cùm grauiter tulissent, quicunque ex Babylonijs erant superstitiosi & falsæ religioni dediti, ad Regem accesserunt & petiêrunt Danielem. erant enim reuerà instigati à dracone, qui non cadit sub adspectum, & aduersùs Prophetam magnum furorem conceperant, & iam parturiebant. Accedunt ergò ad Regem, dicentes: Trade nobis Danielem. Sin minùs, te occidemus. iam enim nobis ex tuis factis euasit manifestum, te quoquè ipsum eadem sentire, quæ Iudæi. Eum itaque tradit Rex in manus eorum, non lubens alioquì nec vo-

Iterũ Daniel obijcitur leonibus.

lens, tradit tamẽ. Illi verò cùm eum accepissent, rursùs demittunt in lacum leonum. Ij erant septem numero, quibus & duo corpora & duæ oues singulis diebus erant deputatæ ad eorum alimentum. Sex autem totis diebus, quibus iustus fuit cum eis inclusus, relicti sunt omninò iciuni & omnis alimenti expertes: vt fame quidẽ oppressi,

& omni

& omni alio nutrimento carentes, etiamsi Propheta haberet aliquam virtutem, quæ eorum arceret impetum, at fame certè impulsi violentiùs, maxillas celeriter in eum immitterent ac discerperent. Quid ergò Dominus? Tradítne feris animam, quę eum confitetur? aut seruat quidem ex ore leonum, relinquit autem eum fame moritu-rum? aut alimentum quidem præbet ad esum, sed per alienigenam aliquem & in-circuncisum? Multum ab est: sed vt per omnia omnipotentes eius vires & ineffabilis misericordia fieret manifesta, diuina quidem manu obstruuntur ora leonum, vel po-tiùs ipsi seipsos comprimunt ac contrahunt, angulos subeuntes, & nec sacrum cor-pus omninò audentes attingere: sed tanquàm quidam satellites beneuoli ac fideles, suum Regem custodientes, & quos nec famis quidem meminisse sinebat, qui eos vr-gebat, metus.

Nota insigne miraculũ: leones sex diebus manẽtes ieiuni, nõ læ-dunt Danielem.

Erat autem alius quidam Propheta in Iudæa. is erat sacer Habacuc, quem scio satis omnibus esse notum. Is ergò, cùm panem in disco comminuisset & ius ei immisisset, abibat vt ferret ad messores. erat enim tempus æstatis. Angelus autem Domini ei ap-paruit, & iussit eum id ferre Babylonem ad Danielem. Cùm is verò ignorantiam, & esse maximum quod intercedit spatium, & quàm difficile esset imperatũ, adduceret, protinùs Angelus comam capitis appræhendit, & momẽto temporis impetu ducen-tis spiritûs expansus stetit super lacum: & appellauit Dei vinctum, & dixit: Accipe hãc cœnam, quam Deus ad te misit, tuî magnã curam gerens. Hæc Habacuc. Magnus au-tem Daniel in contritione spiritûs & humilitate animæ, Meminit verò meî Deus, re-spondit. Fidelis vox est reuerà famuli, quomodò bonus quoq; Dominus eius curam gerit. Deindè, cùm accepisset, comédit: ipse autem Habacuc, cùm eadẽ rursùs virtute illud immensum transuolâsset spatium, (ô celeritatem, ô diuinam pernicitatem) mo-mento temporis ità suo fuit loco restitutus, vt nondùm præterijsset hora prãdij mes-soribus. Atq; hoc quidẽ cùm sit planè solius Dei opus & eius immensæ potentiæ, ma-ius ex se habet miraculum, quàm vt id possit assequi sermo vel cogitatio. Atq; sex qui-dem dies sic transiêrunt, Danielem in lacu conseruantes. Cyrus autem septimo die abijt, vt amicum iam lugeret mortuũ. Cùm verò despexisset, & vidisset ipsum seden-tem in lacu illæsum, magna voce laudauit Deum rerũ admirabilium, & magìs quàm priùs Darius: & illum quidem illinc quamprimùm extraxit: eos autem, qui ei temerè inuidebant, continuò demisit deuorãdos à leonibus. Sic etiam in gentibus cognosci-tur Deus iudicia faciens, vt in operibus manuum ipsorum comprehendantur pecca-tores, prouidens modo ineffabili. Fuit ergò posteà Daniel & Regis conuictor, hono-remque & gloriam apud ipsum est consecutus supra omnes eius amicos.

Cap. 24.

Angelus Habacuc repẽtè perducit Babylonẽ, cibũ Danieli afferentẽ.

Cyrus Rex laudat Deũ Danielis.

Pſal. 9.

Sed & rursùs admirabilis Daniel cõsueta faciens, & perseuerans in ab initio cœpta abstinentia, rursùs talibus dignus est habitus contemplationibus. Fui enim, inquit il-le, tres dierum hebdomadas ieiunans. panem enim desideriorum non comédi, & ca-ro & vinum non intrauit in os meum: & vnguento non fui vnctus, donèc impleti es-sent dies trium hebdomadum, & vicesimo & quarto die primi mensis, ego sedebam prope magnum fluuiũ Chobar: & sustuli oculos meos, & vidi. Et eccè vir indutus sa-cra stola, & lumbus eius accinctus auro Hophatz: & corpus eius tanquàm Tharsis, & vultus eius tanquàm adspectus fulguris: & oculi eius tanquàm lampades ignis, & bra-chia eius & tibiæ tanquàm adspectus æris resplendentis, & vox verborum eius tan-quàm vox turbæ. Hæc vidi, & virtus mea defecit à me, & gloria mea conuersa fuit in interitum: & continuò cado in terram, & eccè manus me tangens, & erexit me su-per genua mea: & attende, inquit, ad me Daniel, vir desideriorum, & sta in statione mea: Quoniam nunc ego missus sum ad te: Quoniam à primo die, quo dedisti cor tu-um, vt humiliareris coram Domino Deo tuo, ego véni ad te: & Princeps regni Persa-rum stetit contra me viginti & vnum diem. Et nunc esto vir fortis & robustus, quoni-am ego sum tecum. Hic multa quidem futura, qui apparuit angelus, Prophetæ mysti-cè enunciat, de regno Persarum & eius euersione: & ad quos erat deuenturum. De-indè etiam de Regina Austri, quæ quidem posteà finem acceperunt, & scripta sunt in libris, qui vocantur Machabæorum.

Cap. 25. Dan. 10.

Alia visio Prophetæ.

Non ex his autem solis, sed etiam ex alijs, Daniel apparuit magnus in contempla-tione & admirãdus intelligentia. Et vt alia omittamus, quod de Susanna factũ est iu-dicium, quod diù antè fecit, cùm esset adhuc iuuenis, quidnam reliquit intelligentiæ, quo id possit superare? Quæ quidem cùm fuisset marito fidelis, morte autem esset damnata ex iniquissima calumnia eorũ, qui illã impudicis adspexerant oculis, & erat

Cap. 26. Dan. 13.

Daniel adhuc iuuenis liberat Susannam.

similia

Gen.39. similia passura ijs, quæ Ioseph passus est, qui illum tunc eripuit, is eam quoq; admirabiliter seruat per Danielem: qui sapiente iudicio seniorum conuicit malignitatem, & eos magis morte dignos ostendit, & vt mortem paterentur effecit.

Cap.27. Cùm tanta esset intelligentia, tanta gratia & tam magnis dignus est habitus contemplationibus: cumq; ipsa Dei arcana, & duplicis verbi aduentûs mysteria spiritu esset contemplatus: quinetiam quæcunq; sunt alijs pluris facienda, & quæcunque sunt euentura in fine seculi, & eam, quę tunc erit, afflictionem, & hominum ex terrę aggere resurrectionem, & sanctorum gloriam, & impiorum ignominiam, quæ nunquam desinit, & Dei profunda, quantùm potest is, qui est carne indutus, per ipsa scrutantem spiritum cognouisset, deindè vinculo solutus, terra terræ lubenter tradita, ad Deum, quem desiderabat, vir desideriorum abijt, cum his tribus & amicis pueris & Prophetis perpetuò conuersans, & nec à nobis quidem, quod ad defendendum & adiuuandum attinet, abscedens: Ad gloriam Patris & Filij & Spiritûs sancti, supernaturalis & diuinæ Trinitatis: Quam decet honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

Obit mortẽ S.Daniel.

VITA S. PRAXEDIS VIRGINIS, PER ADONEM ARCHIEPISCOPVM TREVIRENSEM COLLECTA. HAbetur in eius Martyrologio sub XII. Kalendas Augusti.

Iulij 21. A patre suo instruitur in fide catholica.

ROMAE natale S. Praxedis virginis. Hæc cum sorore sua beata Potẽtiana, à sanctissimo patre Pudente, qui fuit edoctus in fide à beato Apostolo Paulo, in omni castitate & lege diuina erudita, post transitum parentis, vigilijs & orationibus, atq; ieiunijs assiduè vacans, omne patrimonium suum simul cum prædicta sorore sua S. Potentiana, in sustentatione pauperum & Christi sanctorum erogauit.

Sacros fontes in ecclesia erigere, Apostolici instituti est.

In titulo verò, quem pater eorũ Pudens, nomine beati Pastoris dedicauit, vnà cum consilio beati Pij Sedis Apostolicæ Episcopi, fontem Baptismi construere soror & ipsa studeant, vt familia earum die sancto Paschæ baptizaretur. Quos ad nonagintasex numero manumissos, beatus Pius aquis salutaribus abluit.

Cõmẽdatur virgo ex martyrum sepulturis.

Indè post innumera pietatis opera, post multorum martyrũ sepulturas, inter quos beatum Simetrium presbyterũ cum alijs vigintiduobus, apud titulum supradictum manibus suis sepeliuit, qui per martyrij palmam ad regna cælorũ transierant: eadem beatissima virgo migrauit ad Dominum, coronam iustitię receptura, duodecima Calendas Augusti. Sepulta est in cœmeterio Priscillæ, via Salaria, iuxta sororem suam atque sanctum patrem Pudentem posita.

PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTA MARIA MAGDALENA.

Iulij 22.

Luc.7.

HODIE misericordia & veritas obuiauerunt sibi, & multitudo miserationum Domini in peccatricem fœminam refusa est. Filius enim Virginis, peccatricis & menstruatæ manibus attrectatur, Deumque & Dei filium mulier infirmata contingit. Tangit pedes mundi atque mundantis immunda, & ad vestigia creatoris mulier criminosa procumbit. Transit in affectum cordis præuaricatrix, & redit ad cor, atque magnitudinem scelerum, lachrymarum multitudo condemnat. Dissimulat pietas tangentis officiũ, & obsequiorum instantiam remuneratorius ille Maiestatis oculus felici dedignatione nõ inspicit. Oleulatur Maria pedes Christi frequentibus osculis, & oculis inundãtibus vestigia Redẽptoris infundit, tergit crinibus, odoriferis illinit & irrorat vnguẽtis. Videt, & inuidet singularitatis amator, & vtrunq; redarguit Pharisæi iactãtia, illũ ignorantiæ, præsumptionis illã. Sed deliberans Prouidẽtia suspendit iudiciũ, dum affectat obsequiũ, & inuectiuam retinet præparatã, donèc Marię sacrificium in holocaustũ pertranseat.

Luc.15. Gaudent Angeli super peccatrice pœnitentiã agente, & odoris fragrãtia cælestis ille conuen-

conuentus aſſpergitur, ſaluantemq; & ſaluandam totam miſericordiæ dulcedo pro- Rom. 5.
cingit. Vbi abundauit peccatum, ſuperabundat gratia, & numeroſitatem criminum
præponderans pietas intercludit.

Quàm magna multitudo dulcedinis tuę, Domine, in peccatricis cõfeſſione? quàm Pſal. 30.
iuſta repræhenſio in Phariſæi ſuperbia & abuſione? Enumeratur obſequentis obſe-
quium, & per obliquum tangitur indignantis iniquitas, tota literali cohærẽtia Simo-
nis inuidiam impugnante. Et quia vbi ſpiritus Domini, ibi libertas, dimittũtur illi pec- 2. Cor. 3.
cata, quæ multùm diligit: immò immittuntur illi, qui multùm negligit. Non erat ſa-
tiatus ab vberibus ſponſæ, nec induerat compaſſionis affectum legem relegens, quæ
miſericordiam neſcit, nouit iuſtitiam. Lex dura, duris & lapideis promulgata, parata
percutere, neſcia miſereri. Lex excludens pœnitentiæ locum, veniam negans, emen-
dationis ignara. Lex vinum durum & acidum, de botris amariſſimis eliquatum, con-
ſecratum feritati, deriuatum Iſraëli, Saluatori propinatum. Vinum, de quo dentes bi-
bentium obſtupeſcunt, non de genimine vitis illius, quod Saluator bibit nouum in Luc. 22.
regno Patris ſui. Verè meliora ſunt vbera ſponſæ vino iſto. Quænam autem ſunt illa? Cant. 1.
Procedat in medium Paulus Apoſtolus, & vbera felici lacte manantia nobis aſſignet.
Gaudere, inquit, cum gaudentibus, & flere cum flentibus. O quàm breui ſermun cu- Rom. 12.
lo totius religionis depinxit inſigne, tam eleganti clauſula propoſuit pietatem, æqui-
tatem ſtatuit, ſubmouit inuidiam. His vberibus mater Eccleſia lactat proficiẽtes, per-
fectos nutrit. Gaudere, inquit, cum gaudentibus.

Faceſſat hinc ſecularis plausûs inſania, & lætitia mundialis abſcedat? quia non eſt
gaudere impijs, dicit Dominus. Nunquìd illorum os gaudio repleri æſtimas, qui læ- Eſa. 48.
tantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis? Vel illi, qui laudibus adulato-
rijs rapiuntur, diuinæ iubilationis agnouêre lætitiam? Nunquìd, qui veſtiuntur pur- Luc. 16.
pura & byſſo, & epulantur quotidiè ſplendidè, gaudium & lætitiam obtinebunt?
Abſit, vt in terra ſuauiter viuentium, gaudiorum inueniatur materia, cùm tantis al-
ternationibus tanta mundi facies immutetur, vt eleuans allidatur, & reſpiret alliſus.
Sed eſt gaudium continua ſuî iucunditate firmiſſimum, quod perfectus animus de ſe- Gaudiũ fir-
cura ſibi cõſcientia pollicetur. Mens enim à mundi huius aſſpergine purè preſſeque miſſimũ ſe-
deterſa, & in diuinæ contemplationis acumen totum deſiderij ſui figens affectũ, gau- cura ſibi cõ-
dens gaudet in Domino, & exultat anima ſua in Deo ſuo. Talis anima minas aſperna- ſcientia.
tur, neſcit timorem, ſpem falſam eludit, & omnium ſcandalorum immunis, in pace in
idipſum dormiens requieſcit. Pax multa diligentibus legem tuam, (ait iuſtus) & non Pſal. 118.
eſt illis ſcandalum. Nouerat enim, quia lictores non perſequũtur martyres, ſed coro-
nant. Cum huiuſmodi gaudentibus gaudet Apoſtolus, & vt abundantiùs gaudeant,
tota ſecuritate promittit. Hoc gaudium plenum & certum eſt, tantoq; certius idem,
quanto viciniùs circa identitatem imprimitur. Hæc eſt mãmilla congratulationis,
de qua lac exhortationis effunditur, quo nutriuntur perfecti, vt cùm auulſi fuerint à
lacte iſto, epulentur ab introitu gloriæ Dei.

Secunda eſt, Flere cum flentibus. Nunquìd Apoſtolus præcipit flere rerum amiſſi-
onem, intermiſſionem voluptatum, filiorum mortes, morborum inſtantiam, graui-
tatem inopiæ, potentiam fortioris? Abſit. Plorandi enim ſunt, qui taliter plorãt. Reli- Religioſus
gioſa enim triſtitia aut alienum peccatum luget, aut proprium. Beati, quorum luctus luctus.
in hac intentione verſatur, quia conſolatoriam poſſunt expectare dulcedinẽ. Quàm
leni & dulciſſimo ſpiritu *imbibitus eſt ſpiritus illius, qui nouit in ſpiritu lenitatis pec- *for. imbu-
cantes inſtruere, ſuſpendere vindictã, & affectuoſis officijs inuiſcerare ſibi peccato- tus
rem, donèc vitæ reddatur. De hac compaſſionis mãmilla lac conſolationis effundi-
tur, & hoc lacte paſcit Apoſtolus illos, qui ſolido cibo veſci non poſſunt. Amator in- 1. Cor. 3.
nocentiæ, pacis amicus, patientibus compatiens, & congaudens gaudentibus, perfe-
ctionis metam, curſu conſummato, contingit. Hęc ſunt verba lacteis irrorata liquori- Cant. 1.
bus, meliora vino, melle dulciora, miſericordiam ſonantia, redolentia pietatem, fra-
grantia, inquit, vnguentis optimis. Digna prorsùs vbera, de quibus eliquatur vnguen-
torum infinitas, odorata diffluxione ciuitatem Dei viuentis circunquaquè reſper-
gens. Hæc ſunt vnguenta, quæ Regina Saba attulit in Hieruſalem, de quibus dicit ſcri-
ptura? Non ſunt allata vltrà aromata tam optima, quàm ea, quæ dedit Regina Saba 3. Reg. 10.
Salomoni. Quàm excellenter appoſuit optima Spiritus ille ſubtilis, qui totam ſibi li-
bri huius rapit poſſeſſionem. Eſt enim vnguentum bonum, quod Maria pedibus Sal- Luc. 7.
uatoris infudit? Eſt & melius, quod eadem, ſi tamen eadem, ſuper caput recumbentis Ioan. 12.
effudit.

effudit. Est & optimum, quod & ipsa præparauit toti corpori Christi. Primũ vnguentum contritionis est, de recordatione peccatorum, de spiritu contrito & contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes illius, qui ambulat super pennas ventorum. Mar. 16. Psal. 17. Hîc adorat Maria in loco, vbi steterunt pedes eius. Steterunt, inquam, quia validissima amoris manu pedem vtrunque retinuit, donèc vtrunque perungeret, & audiret criminum remissionem, dimissionem in pace. Remittuntur, inquit, tibi peccata, & vade in pace. Magnam prorsùs miseriam magna misericordia diluit & abstergit: & hoc quidem festinanter, quia sine vllo interuallo coniunguntur & lachrymæ peccatricis, & indulgentia Saluatoris. Remittuntur peccata, & in pace dimittitur, vt & de præterito non sit solicita, secura de futuro. Luc. 7.

Pedes Iesu, Misericordia & Iudicium.

Pedes isti sunt misericordia & iudicium, quorum alterum sine altero osculari, vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim Dei misericordiam indesinenter attendens, non statìm tepidioris vitæ quietem exoptet? Cùm enim recogitat vniuersitatis Dominum, formam serui pro seruis susciperе, triginta & tribus annis operari salutem nostram in medio terræ huius, capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filijs hominum: statìm deceptoria spe sibi blanditur & alludit, gaudet obuersari misericordia & miserationibus, iudicium nescit, ignorat iustitiam, & punienda æxistimat non puniri. Fallitur, qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij non attendat: qui totum de misericordis pietate præsumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quòd credit. Rursùs cùm abducit os, & iudicij pedem crebrioribus osculis intertangit, subcutitur carnis animæque substantia, & vtriusque hominis statum vehementior aura percellit. Horrendum est enim in manus Dei viuentis incidere, offendere creatorem, nescire Dominum, recalcitrare Dominantis imperio, qui habet potestatem corpus & animam mittere in gehennam. Terribilis certè, sicut ait Apostolus, quædam expectatio iudicij, quandò ignis in conspectu eius exardescet, & virtutes cælorum mouebuntur, & vacillantibus conscientijs, latitudinem mundi validissimus ignis aduret. Nihil prorsùs terribilius, quàm videre latronis officinam plenam sanguine, cumulatam opprobrijs, tormentis vndantem. Quis hæc diutiùs cogitans, non statìm contremiscat, & in desperationis rotetur abyssum? Non est igitur huic pedi morosiùs incumbẽdum, nè pietatis intuitum ferocia iudicantis occludat. Vtrunq; igitur inungat pedem, animæ pœnitentis affectus: & nunc misericordiam amplectens, nunc iudicium osculans, contribulati spiritûs offerat holocaustum. Heb. 10. Matt. 10. Heb. 10.

Vide Mariam iudicij pedem fortiter attendentem, dum nobilis & lasciua mulier conuiuantium faciem non attendit, sed extenso corpore prouoluitur pedibus Maiestatis, doloris plena, timoris impatiens, compunctionis iaculo vulnerata: sed & misericordiæ pedem labijs impressioribus osculatur, in cuius spe firmiter inhæret vestigijs accumbentis, donèc audiat: Remittuntur tibi peccata tua. Sanè preciosum vnguentum, quo non solùm terrena domus, sed etiam cælestis adspergitur. Vilissimæ autem sunt species, de quibus conficitur, & magna eorum copia intra nostros hortulos poterit inueniri. Peccata igitur nostra, plantata in conscietijs nostris, quorum numerositas præ multitudine numerari non potest, species eius sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœnitentiæ, macerationis pistillo contusa, & respersa discretionis oleo, doloris igne suppositо, & in aheno disciplinæ concocta, vnguentum exhibent preciosum, & acceptum pedibus Saluatoris. Compendiosè autem illud confecimus, sapienti rerum occasionem penitùs relinquẽtes. Et licèt materia videatur indignior, interim tamen bonum est vnguentum istud, quod domum replet, penetrat cælos, Angelos lætificat, & beatæ ciuitati lætitiam refundit & gaudium. Hoc est sacrificium iustitiæ, quia sacrificium Deo spiritus contribulatus.

E peccatis nostris confici vnguentum.

Psal. 50.

Vnguẽtum deuotionis.

Secundum vnguentum est deuotionis, de recordatione beneficiorum Dei. Prorsùs dignissima huius vnguenti compositio, & in istius comparatione, prioris est consperſio vilipendẽda. Eius enim species de cælesti paradiso allatæ sunt, & in terra filiorum hominum nequeunt inueniri. Virtutes enim diuinitùs collatæ, & in mortariolo cogitationis, pistillo diligentissimæ meditationis intritæ, & exultationis oleo superfusæ, suffuso igne iustitiæ, & humilitatis aheno decoctæ, vnguentum faciunt & odore & virtute mirabile, quod solum super caput Domini recũbentis possit effundi, & exhiberi reuerentiæ Maiestatis. Sed & hoc recollegimus breuiter, illis, qui multa de paucis * esculpere cognouerũt, verborum multitudinem reseruãtes. Notanda tamen

Vnguentũ ex virtutibus.

men vtriusq; differentia, & secundi sublimitas attendenda? quia illud est Deo sacrificium spiritus contribulatus, & istud sacrificium laudis, quod honorat Deum. Pedes igitur vngimus Redemptoris, cùm de peccatis compungimur? vngimus caput, cùm de collatis virtutibus, virtutum largitori gratias cumulamus. Interstitij tamen morosiras inter pedes esse debet & caput? quia profectò difficilimus & præsumptuosus saltus est, à vestigijs ad verticem Domini transuolare. Neque enim eadem, quæ vnxit pedes, vnxit caput? cùm illa meretrix, hæc nihil horum feciſſe legatur, secundùm illud: Verte impios, & non erunt. Vnxit ergò Maria sanctum Dei verticem, profectò iam dilecta, iam familiaris effecta? longeq; peccatricis illius euoluta contagijs, quam infelix ille septenarius confundebat.

Psal. 49. Vnguentũ compunctionis. Prou. 12.

Porrò si duo præmissa vnguenta tantæ dignitatis sunt, vt alterum pedibus, alterum capiti complaceat Dominantis, illud tertium, quod optimum est & superexcellens, vbinàm inuenire poterimus? Sed absit, vt sponsa veritatis, à veritate dissentiat, & tale aliquid habere se iactitet, quod habere non possit. Est ergò tertium pietatis vnguentum, quod est super omnia aromata, morbis omnibus & periculis salutare, quodque nulli vnquàm pesti inueniatur inefficax. De ipso nanque sic legitur; Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Vidésne in prima capituli fronte propositum, quòd nõ vna, vel duæ, sed tres vix sufficiunt ad emendum tantæ compositionis vnguentum? Intelligis, quia non pedes, aut caput, sed totum Crucifixi corpus sibi vendicat ista confectio? Confectio sine dubio preciosa, quæ toti sufficiat corpori creatoris. Et attende, quia vnguentum pedibus infusum adeò dignissima lenitate susceperit, vt Pharisæum murmurantem parabolica prolixitate conuinceret, & retorto sugillaret exemplo. Sed & de refuso super caput eius vnguento discipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus esse protestans, & tumidam eorum animositatem verbis compescuit moderatis. Hoc verò tam salubre, tamq; mirificum in mortuo corpore suo voluit expendi, quod viuo vtiq; reseruabat. Duo enim corpora habet Christus: vnum, quod susceperit in Virgine: alterum Ecclesiæ, quod charius habet benignitas redimentis. Deniquè illud pro isto morti exposuit & tormentis, addictus Cruci, vinctus cum sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterimúsne tam salubrem confectionē conficere? Vniuersæ miserorũ miseriæ tam animarum, quàm corporum, oculo pietatis inspectæ, species eius sunt. Istæ igitur in mortariolo largitatis, dulcedinis pistillo cõfractę, & delinitę charitatis oleo, succenso compassionis igne, & in aheno perseuerantiæ despumatæ, vnguentum faciunt ipsis etiam Angelis admirandum.

Vnguentũ pietatis. Marc. 16. Luc. 7. Matt. 26. Duo Christi corpora. Vnguentũ ex miserorũ miserijs.

Sunt viri diuitiarum in domo Domini virtutum? vestigemus, an apud eos huiusmodi habeantur vnguenta. Primus occurrit mihi Paulus, sicut vbiq; solet, totus præsenti delibutus vnguento. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Felix anima, facta sibi tanquàm vas perditum, vt omnium miserias in sua conscientia colligaret. Totum se toti corpori Christi donauerat, omnibus omnia factus, vt omnes lucrifaceret. Sed & ille vir simplex & rectus, & timens Deum, vide quomodò non secundùm hominem, immò verò secundùm hominem, & (quod verius est) supra hominem ambulabat. Oculus, inquit, fui cęco, & pes claudo: pater eram pauperũ, & cętera: quę sic eum hoc vnguento perunxerãt, vt de misericordiæ thalamo largiùs irroratus exiret. Samuelem recolo, qui non semèl, sed omnibus diebus vitæ suæ lugebat super Saul: & cùm sciret illum ab oculis diuinitatis longiùs elongatum, non cessabat tamen compassio, quæ condolentis animum irrepserat, fundens lachrymas, etsi non profuturas, pias tamen. Dauid parricidam filium continua deploratione plorabat, plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cerne quomodò Ioseph totus hoc melle illitus erat. Veniunt fratres iam non ante fratrem, sed ante dominum assistentes, conscij proditionis, homicidij rei, fratricidij succensores. Videns eos Ioseph, & omnium iniuriarum immemor, dulcissimis fletibus inundatur, & pietatis adeps, qui intùs latitat, foràs per oculos emánat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracũdiæ non reseruat, reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Penè oblitus sum Moysem, adeò sacri huius liquoris rore perfusum, vt totus ex eo superfundatur & profluat. Peccat Israël, & Moyses peccantem reconciliare nititur Creatori: sed dissimulat Dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moysi Creator omnium, & feriendi licentiam quærit à Moyse, qui Moysem fecit. Dimitte me, inquit, vt irascatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam. Respondit Moyses; Si dimit-

2. Cor. 11. 2. Cor. 9. Iob 29. 1 Reg. 15. 2. Reg. 18. Gen. 43. Exod. 32.

tis, Domine, dimitte, alioquìn dele me de libro, quem scripsisti. Obstupenda profectò dulcedo. Et principatum gentis respuit alienæ, & de libro viuẽtium deleri desiderat, nisì peccantibus dimittatur offensa. Hæc sunt vnguenta propitiationis & misericordiæ, quæ à sponsæ vberibus eliguntur, infirmitates omnes fugantia, profugantia passiones. Felix Maria vnxit pedes Iesu: felicior eadem caput vnxit Authoris: felicissima, quæ rorem vnguentarium toti Christi corpori præparauit.

Iohan.12. Considera, quàm vehementissimo dilectionis affectu beata hæc mulier diligebat Christum Regem: Domine, inquit, si tu sustulisti eum, dicito mihi, & ego eum tollam. Quem eum dicis, Maria, cùm de nullo feceris mentionem, ad quem relationem facias? Putásne quòd in omniũ cordibus ità versetur memoria dilecti tui, sicut & in consistorio cordis tui? Et ego, inquit, tollam eum. Mira res. Hominem perfectæ ætatis, virum, cuius corpori vix centum libræ sufficiunt vnguentorum, tenerrima mulier portabis & tolles? Ardẽs & affecta locutio, quę de puritatis amore refusa, promittit quod implere non potest: nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice non solùm veniam, sed gloriam consequente? Ipsa hodiè intercedat pro peccatis nostris, & placatum nobis reddat iudicem nostrum, sponsum suum, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

DE BEATA MARIA MAGDALENA, EX AVREA ROSA SYLVESTRI PRIERATIS, VIRI DOCTISSIMI, *professione Dominicani. In expositione Euangelij feriæ V. intrà octauas Paschæ.*

Iulij 22. VM anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimoseptimo deuotionis gratia antrum, in quo pœnituit B. Maria Magdalena, & sacras eius reliquias apud S. Maximinum visitâssem, ostẽsum est mihi pluriès sacrum & venerabile caput eius, grande valdè, & totum vndiquè ad os vsq; denudatum, excepta ea parte frontis, quâ Saluatorem omnium diximus tetigisse. Ibì enim pellis adinstàr quasi Aethiopissæ, seu cadaueris iandiù occisi, clarè appáret, & in pelle duæ fossæ duarũ extremitatum digitorum: quarum altera multo est reliqua euidentior atq; profundior, & sub pelle caro ad albedinem declinans. Ostẽsi sunt & in vitrea ampulla eius capilli, non omnes, sed qui pedes Christi tersêre: necnon & ampulla vitrea, plena terra habẽte colorem medium inter rubeum ac nigrum, quam in parasceue beata Magdalena sub cruce collegit, quę, vt omnes mihi sine hæsitatione affirmabãt, singulis annis in die parasceues, perlecta passione, euidenter & clarè ebullit, acsì ibi videatur sanguis ebullire. De qua quid sentiendum sit, aliâs. Vidi & brachium eius magnum & cerei coloris. Ossa verò eius in capsa argentea recluſa, videre non potui. Alabastrum quoquè vnguenti nardi spicati pistici precioſi, monstratum est mihi Massiliæ in ecclesia S. Victoris.

Reliquiæ S. Magdalenę apud S. Maximinum in Galijs.

Vestigia digitorũ Christi manẽt in capite Mariæ Magdalenæ.

Cùm verò diligentiùs de omnibus prædictis veritatem scrutari voluissem, Chronicam huius sententiæ reperi. Carolus rex Siciliæ secundus, & Comes Prouinciæ, circa annum Domini millesimum, ducẽtesimum, septuagesimum nonum, bello nauali cum rege Aragonum congressus, victus & captiuatus est, & apud Barcinonem moriturus, diro carceri mancipatus. Cumq; omni humana spe destitutus, indubitatã mortem expectaret in breui, à magistro Guilielmo de Tonnais, Ordinis Prędicatorũ, confessore suo monitus est, vt Magdalenam, quæ in terris sibi subiectis prędicauerat, pœnituerat & obiẽrat, in auxilium aduocaret. Qui statìm firma spe de meritis eius concepta, ieiunio & confessione & lachrymis ei se commendauit. Eccè autem in ipsa vigilia festiuitatis beatæ Magdalenæ nocte adstitit ei matrona pulcherrima, Carolum voce sonora & proprio nomine vocans, preces eius exauditas commemorans, & vt se velociùs sequeretur, indicans. Cumq; pro captiua familia sua ille precaretur, Sequere, inquit, me, & te sequentur tui omnes. Sic autem factum est. Post paululùm verò cùm aliquantisper processissent, illa firmato gradu, & se inuocatam Magdalenam esse commemorans: Scis, ait, vbì sis modò? At ille, Intrà muros, inquit, adhuc sumus

Carolus rex Siciliæ capitur.

Liberatur p B. Mariam Magdalenã

Barcino-

Barcinonis, si non fallor. Falleris, inquit: sed iam es intrà terminos tui principatûs, & prope Narbonam ad * milliare vnum. Sunt autem inter Barcinonem & Narbonam tres magnę dietę, & triginta ampliùs * milliaria. Tunc ille perfusus lachrymis: Quid, inquit, ô domina, gratũ rependere pro tanto beneficio possum? Dicam, inquit, Cùm instante bello quodam corpus meum de meo sepulcro sublatum, & loco eius aliud suppositum fuisset, vt fallerentur inimici, si meum corpus absportare voluissent, ità factum est. Vndè adhuc eo in loco iacent reliquię meę, alijs loco earum sublatis. Illuc perge, & eas talibus signis inuenies. Nam eo in loco vitis est, quã sequens, de ore meo prodijsse videbis. & ibi est caput meum totum nudum, excępta ea carne, quam Saluator mũdi in horto tetigit, cùm eius volui tenere vestigia. Capilli omnes interiērũt, exceptis ijs, qui Iesu Christi pedes tetigêre. Iuxta caput est ampulla plena terra madefacta sanguine Christi, quam sub cruce collegi, & semper, quoàd vixi, in memoriã Domini mei seruaui. Cùm hæc inueneris, honore digno eleuabis, & locum meæ mortis & meæ pœnitentiæ fratribus meis, id est, Prædicatoribus trades. Ego enim prędicatrix & Apostola sui. Conuentui loci, in quo decessi, reditus pro centum fratribus assignabis, vt semper ibi vigeat studium generale. Et his dictis, disparuit.

*leucam
*leucæ

Capilli qui Christi extersêre pedes, manent salui.

Ille verò, facto iam die, Narbonam cernens, in eo loco, in quo Magdalena disparuit, Crucem figi iussit, quæ vsq; in præsens, Crux de leuca, dicitur. & S. Maximinum adiēs, omnia per ordinem reperit, & iussa perfecit. Nam cùm in illis duobus locis monachi habitarent, eis contributionem fecit, & loca illa fratribus Prædicatoribus tradidit, assignans reditus super gabellis ciuitatis Nicienſis & alijs, iuxta præcepta Magdalenæ. Templũ verò reliquijs eius regium incepit, sed nõ plenè perfecit. Profectus verò ad regnum, monasteria duodecim vel plura Ordinis eiusdem Prædicatorum fabricauit atq; dotauit: in quibus de Magdalena vsque hodiè memoria quotidiè agitur. ac tandèm moriens, cor suum Ordini eidem legauit, quod vsq; hodiè in conuentu S. Dominici de Neapoli, in eburnea pyxide reseruatur, illudq; anno millesimo, quadringentesimo, nonagesimoquinto proprijs luminibus inspexi. Igitur mirabilis Deus in sanctis suis. Et post pauca:

Carolus Siciliæ rex multa extruit monasteria Prædicatorum.

Psal. 67.

Ex his autem perspicuum credo, quantùm Prædicatorum Ordinem Magdalena diligat & magnipendat? quia scilicet Prædicatores suos fratres appellauit, & eis thesaurum suum, id est, sua loca suasque Reliquias commendare curauit. Quin & Magistro generali eiusdem Ordinis tunc apparuisse dicitur, dum Carolum è carceribus exemit, dicens; Vos elegi thesauri mei custodes atque cultores. Propter quod etiam ipse Carolus tantùm Ordinem dilexit, vt suæ scilicet liberatrici se conformem efficeret. Sed quia de Magdalena sermo nobis exorsus est, vt tanto amori pro viribus & vices & grates referam, nonnulla alia, quæ legi, recitabo. Nam anno Christi millesimo, trecentesimo, septuagesimo sanctã baumam, seu Italicè balmam, id est, antrum, in quo Magdalena pœnituit, quidam mercator Tuscus deuotionis gratia visitauit. Hic indè sic diuino succensus amore regressus est, vt ebrius amoris spiritu, verba eius relegenti videatur extitisse. Hic regressus in patriam, suæ viæ itinerarium vulgari metro confecit, pulcherrimè veridiceque describens & loca, & reliquias omnes, quæ in S. Maximino, in Massilia & Arelate & Auinione, & reliquis locis vicinioribus continentur, iuxta ea, quæ oculis nostris inspeximus. Se quoquè præsente, fratrem Eliam Ordinis Prædicatorum, qui Magdalenæ longo tempore, id est, annis octogintasex, in sancta bauma seruiērat, multa, quę subinferam, reuelâsse, & post paululum vitam finiuisse, testatur.

Igitur visitatis reliquijs & spelunca, dum consolatus mercator discessum meditaretur, fratres, apud quos gratiã fortè inuenerat, eum beati patris Elię sermone ampliùs consolari voluērunt. Cumq; manibus fratrũ beatus pater Elias delatus fuisset, (Nam totus contractus, nil ferè præter linguã habuit vitã participans) visos peregrinos dulciter salutauit, ac fratri se deferenti ait: Ad locũ meum me deportes, quia secreta Dei volo referare, quæ tacui. Locum verò suum dixit eum, in quo ad orationem in spelunca super petra, in qua, nocte Magdalena quieuit, stare consueuerat. Pro hoc verò sciendum est, montẽ esse in Prouincia, ab Oriente Niciam, ab Occidente verò Massiliam, à Meridie mare, & à Septentrione habentem Auenionem. Hic ad altitudinem trium millium passuum assurgit, & deindè iubam seu cristam gerit lapideam, ab Occidente in Orientem decem millibus passuũ & eo ampliùs extensam: quę ab Occidente sic præcisè cernitur, vt murum vastissimum dixeris. Nam adinstàr ferè duarum præ-

Mõsin Prouincia apud quem vixit Magdalena

celsarum turrium eleuatur. In rupis huius radice spelunca est eleuata, quantum magnus, immò maximus, iactus est lapidis, ore prospicens Occidentē, & clibani formam præ se ferens. Ante os spelunce est breue spatiolum: intùs verò ad læuā intrantis & ad spelunce medium, lapis à solo surgens, in cumulum eleuatur, & paulatim ac sensim versùs interiora spelunce euanescit: inter quem & extrema spelunce, fons pulcherrimus patet, frigidissimus tactu, & gustu dulcissimus, nunquàm deficiens, & nunquàm patenter adextrà prosiliens. Super eo lapide Magdalena & contemplationi & quieti nocte vacabat, vt communis est fama, & imago ibi quasi Magdalenæ apertis oculis quiescentis, beato Maximino authore, reposita testatur. Vndè cùm tota spelunca interdùm guttulis generati humoris humectetur, lapis ille solus, vt dicitur, omni tempore immunis ab iniuria stillicidij conseruatur.

Huc igitur dum pater Elias fuisset delatus, sequentibus peregrinis, & ad lachrymas sanctitatis eius adspectu concitatis, ait; Fratres, dies venit & hora mihi diù expectatæ mortis. Igitur quę ad beatę Magdalenę gloriam & vestræ salutis augmentum enarro, percipite. Cùm beatæ Magdalenæ seruiturus, desertum istud & rupem horridam petiissem, exacto hîc mense, solitudinem fastidiens, pœnitui, & discessium tacitus cogitaui. Quadam igitur nocte cogitationibus agonizans, subitò instàr crucis montem hunc lapideum in partes quatuor diuisum inspexi, atque mihi quatuor mundi partes, Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio, patuêre, & cælum sursùm abyssusque deorsùm. Igitur timore perterritus, in terram excors cecidi. Cumque verbis quibusdam dulcibus eleuatus, spiritum collegissem, toto corde Magdalenam in auxilium aduocaui. Hæc statìm adfuit tam sereno & radianti vultu, vt in eam intēdere non possem, operta capillis, & nuda brachia, ac pedes floribus redimita, dicens; Incondans ac rudis, te propter apertus est mons, & te propter ego adsum: & per me, modò velis, anima tua in æternam vitam dirigetur. Tu hinc à meo seruitio discedere cogitâsti: sed audi, quæ dicam, & demùm age, quæ libet. Vt nósti, inquit, è Ierusalem Massiliam multi, Deo volente & naue subuehente, deuénimus. At vbi Massilia & pars non parua regionis, Iesu Christi fidem suscepit, tātum circa nos humanus fauor & inquietudo creuerunt, vt hominum consortia fugere cogitarem. Rapta verò diuinitùs, sub huius antri fui ore deposita. Cumque hincindè per locum mihi à Deo paratum lumina direxissem, draconem, quem mea soror Martha occidit, repentè inter lucem & tenebras adspexi, cuius horrorem sufficienter exprimeret nemo. erat bubalo maior. Vidi & omnis generis viperas. Subitò me apparente in spelunca, & draco & viperea multitudo excitantur in me, oculis & sibilis suum furorem præ se ferentes. Namviperæ quidem innixæ caudis, pectoribus assurgebant: sed draco omnibus immanior ità me conterruit, vt timerem eius adspectum, immò nec ferre possem, quæ mortem non timebam. Heu me, tunc inquio, Iesu mi nisì mihi statìm adfueris, aut deuorabor, aut præ pauore spiritum efflabo. Cōtraxit tunc subitò draco caput, quasi me non curaret: sed denuò statìm extenso ac dilatato vastissimo gutture, & concussis alis, me deuorandā inuasit. Cumq; iam deglutiendam in sua ora traxisset, quia lingua nō poteram, sic sum profundo & securo corde locuta; Dulcis amor Iesu, tristém me ac solam in deserto post innumera tua dona me draconis escam effecisti? Tunc subitò Angelus de ore draconis eductam me allocutus est, dicens; Beata, quæ fidem tenes ac draconem calce percutiens? Egredere, inquit, hinc draco, & omnes viperæ tecum. At repentè se dedit draco & reliqua turba præcipitem, & volans ac peditans desertum adiuit, in quo illum mea soror Martha superauit. Igitur Angelus Michaël spiritum efflauit odoriferum, qui in flammam conuersus, totam baumam lambens, immundas ac fœtidas viperarum fæces absumpsit, & locum omnem mundum ac redolentem effecit. Deindè verò ad me conuersus Deus, inquit, quem tantùm ô Magdalena concupiscis & semper habes, te vult hunc locum lachrymis irrigare profusis, vt futuris seculis exemplum pœnitentiæ perpetuò fias.

Remansi eo disparente perterrita, & loco lustrato, hominibus inuium ascensum descensumque rupe vetante, cognoui. Tunc amoris dulcedine in lachrymas resoluta, me ad terram prostraui, adorans ac dicens; Gratias tibi, Christe amor, quòd me omni mea affectione replêsti: sed oro, fontem in rupe hac exhibeas deprecanti. Crepuit statìm sub meis oculis immane hoc saxum, & quas cernis Elia, aquæ è duro silice scaturiêre. Cumque ante ipsum limpidissimum fontem genu flexo, Christo gratias agerem, eccè plùs quàm mille spiritus vidi in spelunce dextera stetisse, verba suauissimi

Narratio F. Eliæ fide dignissimi de B. Magdalena.

Apparet Maria Magdalena F. Eliæ, seriē ac ordinē ei pandens trāslationis suæ.

Magdalena diuinitùs transfertur in locū desertum.

Maria Magdalena à draconе & viperis p angelum liberatur.

Magdalena exemplum pœnitētiæ.

Fōs ad preces eius scaturit è rupe.

uissimi amoris Hebraica lingua decantantes. Cùm igitur postremò subintulissent, non expedire animæ tam assiduam orationum frequentiam, eleuatis oculis, plenum aërem extra speluncam ex similibus inspexi. Igitur cùm eos dæmones suspicata, Iesum, nimiùm territa, acclamâssem, repentè cum suis militijs Angelus Michaël adfuit, dicens; Adsum Magdalena, nè timeas. Deniquè malignis spiritibus congressus, eos omnes in fugam compulit, ità clamantes; Non eris tamen ideò beata tu, quæ orationibus vacas in antro. Crucem igitur in ore speluncæ Angelus erexit, dicens; Caue hè extimescas in posterum: quia custos tui est altissimus. Igitur ante Crucem eo disparente cùm iacuissem, orationi, timore nimio exiccatis visceribus, instare attenta non prævalens, collectas duas radices in ipso ore speluncæ & loras comedēs, aquam de fonte bibi, post quam humanum aliquid non gustaui. Crucem deindè complexa, ea die ac nocte sequenti orans, orto sole, visum ad Crucem ipsam leuaui, coloris, vt videbatur, crystallini, & radijs fulgentibus coruscam. Cumque in me vehementissimi amoris flammam persensissem, eccè tam læta & iubilans Angelorum turba adfuit, vt æternam vitam in hoc antro credidisses. Repentè igitur ab his ad infernalia loca delata, pœnarum genera & punitorum turmas inspexi. Cumque ad loca Purgatorij ventum esset, tanta dulcedine me spiritus deuoti circunstetterunt, vt mihi viderer esse in patria, & cum magna teneritudine dixerunt: Ora pro nobis Magdalena nostra. Quibus ego: Vtinàm, inquio, vestra voluntas per me impleatur. Animaduerto, quantum vobis auxilij sit opportunum. Deindè verò ad Crucem iterùm repositæ mihi Angelus ait; Quanto tempore tuus ac noster amor Iesus in terris te propter euixit, tanto tu quoquè in hac spelunca moraberis.

Rapitur Magdalena ad locũ inferni & purgatorij.

Steti igitur, eo disparente, ad Crucem orans, & Christum salutem meam contemplabar. Omni autem euoluto die, Angelorum adfuêre militiæ, & me tam sublimem in aëra sustulerunt, vt cælestes audiuerim resonare melodias. Quod abindè citra septiès semper intrà diē & noctem fecerūt. Frigus ac gelu, diuino igne succēsa, iam non curabam. Cumq; meæ vestes paulatim vetustate deciderent, paulatim quoquè diuina pietate mei creuêre capilli: ac demùm cùm semicinctia è rupe deiecissem, sese adeò diffuderunt, vt à me lapidibus succedendi gressum præpedirent. In ipsa verò Cruce mysteria Christi cuncta videbātur. Ibi Annæ ac Ioachim historias: ibi Mariam Iesum meum mihi pariētem: ibi Crucifixi tetrum liuorem, ibi pium cruorem, ibi dura vulnera, ibi Crucem ac mortem eius dabatur intueri, & eundem regredientem ab inferis, & cæli sidera penetrantem. Cumque his cibata ferculis, nocte dieque flerem, cùm lauandi vultus gratia fontē petiuissem, obuiū mihi humana forma Iesum me his verbis alloquentem vidi; Te propter Maria loca ista constitui. Circunstabāt cælestes militiæ regem suum, florum serta gestantes, & oliuarum palmarumq; ramos tenentes in manibus. Et eccè resplenduit subitò assumpta humanitas, & seipsum adinstàr sui, cùm esset in monte Thabor, Saluator transfigurauit, adeò vt me oculos inflectere tanta maiestas compulerit. Me quidem ad vultum dilectum oculos attollere dulcis amor inflammabat, sed minimè valui. Cumque mecum multa contulisset, illapsus est cælo: & quoàd vixi, centiès ac deciès me in spelunca pro sua pietate visitauit. Itaq; Elia tibi consulo teq; rogo, vt in hac rupe Christi laudes exoluas, quô te ad vitæ portum tandèm adducam. Sterilem locum sola ac nuda ego adiui: tu verò fratrum habes solatia, & victui vestituique abundanter opportuna. Igitur de perseuerantia cogita. His dictis, ab oculis meis, inquit Elias, Magdalena euanuit, & ego in hanc vsq; horam omnes homines prædicta celaui. His dictis, post horulam beatus ille pater expirauit, statimq; ipsæ campanulæ, in ea rupe suspensæ, nullo hominum mouente, iubilârunt. Omnia hæc ex dicto libello fideliter assumpsi.

Quotidiè crebrò in aëra sustollitur ab Angelis.

Crux mirifica Magdalenæ exhibetur.

Christus ei apparet.

Matt. 17.

Sæpiùs à Christo visitatur.

Cãpanæ ad obitũ F. Elię sponte sua sonant.

Mirabitur autem fortassis vir animalis, diuinam pietatem peccatricem animam tam præclaris donis extulisse: sed si viderit, qui eiusmodi est, prædicantem Christum, & fortè lasciuientem in sermone Mariam, subitò diuini sermonis iaculo percussam, sui pectoris arcana lachrymis & singultibus reserare: si viderit repentè agitatam doloribus, & amore liquefactam, torques, armillas, dextralia, margaritasque deponere, & effusis comis, lugubres assumere vestes: Si, inquam, viderit hanc Iesu Christi tenuisse vestigia, & hæc lachrymarum flumine lota exiccare capillis, & cordialibus osculis ac miserandis vocibus misericordiam suis sceleribus implorare: si à maculis absolutam, in pace Christi pietate remissam: si prædicantem vbiquè Christum, & Mariam comitantem: haurientem quidem Christi doctrinam, sed substantiam effundentem:

Si hanc viderit pauperem ac itinere fatigatum Saluatorem mundi excipere domo, fouere vnguẽtis, dapibus recreare, & discipulorum eius turbam suis facultatibus sustentare? Si propinquis, immò & discipulis fugientibus, carnifices inter intrepidam Cruci adstitisse, cruentam sanguine, lachrymis infusam, aërem eiulatibus adimplentem? Si contemplari sepulcrum, & vnguenta parare? si mulierem fragilem sexu, noctis tenebras & arma custodum non extimuisse, (ó vim amoris immensam) quin dilectum extinctum quæreret in sepulcro? si postremò hanc viderit vacuo sepulcro colligatam, & nulla iam præter lachrymas habere solatia, videbit pariter diuinã pietatem, hanc ab extremo in extremum non nisi per opportuna media deduxisse. Quæ enim crimina possent tot gemitibus, tot lachrymis, tanto ardore nõ esse abolita? Si animas scelestissimas baptismalis vnda, sanguinis Christi operante virtute, pulcherrimas, & in oculis Dei optimi maximè splendentes restituit? quid in Maria sanguis Christi, è Cruce stillans, effecit? Mirari igitur magìs oportet ignauiam hominum atque socordiam, qui in Maria Christi pietate perspecta, subitò quanuìs atroces, quanuìs scelesti & flagitiosi, non atteruntur, vt vbì superabundauit delictum, superabundet & gratia?

Iohan. 19.

Mar. 15. & 16.

Iohan. 20.

Rom. 5.

Franciscus Petracha, visa Mariæ spelunca & lapideo cubili, huius beatæ peccatricis considerans pœnitudinem, compunctus ait:

Francisci Petrarchæ Carmen de B. Magdalena.

Dulcis amica Dei, lachrymis inflectere nostris,
Atque humiles attende preces, nostræque saluti
Consule: nanque potes. nec enim tibi tangere frustrà
Permissum, gemituque pedes perfundere sacros,
Et nitidis siccare comis, ferre oscula plantis,
Inque caput Domini pretiosos spargere odores.
Nec tibi congressus primos à morte resurgens,
Et voces audire suas, & membra videre,
Immortale decus, lumenque habitura per æuum,
Nequicquàm dedit ætherei rex Christus Olympi.
Viderat ille Cruci hærentem, nec dira pauentem
Iudaicæ tormenta manûs, turbæque furentis
Iurgia & insultus, æquantes verbera linguas:
Sed mœstam intrepidamque simul, digitisque cruentos
Tractantem clauos, replentem vulnera fletu,
Pectora tundentem violentis candida pugnis,
Vellentem flauos manibus sine more capillos.
Viderat hæc, inquam, dum pectora fida suorum
Diffugerent, pellente metu. Memor ergò reuisit
Te primam ante alios, tibi se priùs obtulit vni:
Te quoquè, digressus terris, & ad astra reuersus,
Bis tria lustra cibi nunquàm mortalis egentem
Rupe sub hac aluit, tam longo in tempore solîs
Diuinis contentam epulis, & rore salubri.
Hæc domus, antra tibi stillantibus humida saxis,
Horrifico tenebrosa situ, tecta aurea regum,
Deliciasque omnes, ac ditia vicerat arua.
Hîc inclusa libens, longis vestita capillis,
Veste carens alia, ter denos passa Decembres
Diceris: hîc non fracta gelu, nec victa pauore:
Nanque famem, frigus, durum quoquè saxa cubile,
Dulcia fecit amor, spesque alto pectore fixa.
Hîc hominum non visa oculis, stipata cateruis
Angelicis, septemque die subuecta per horas,
Cælestes audire choros, alterna canentes
Carmina, corporeo de carcere digna fuisti.

Mar. 16. Iohan. 20.

MAR-

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS PLATONIS, AVTHORE SIMEONE

Metaphraſte. Numerum capitum ad marginem adiecimus.

NON ſum noua dicturus de Galatis, neque aliena ab ijs, qui Ancyram habitant: nec dicam incredibilia de confeſſore, & eo, cui verbum Dei fuerat cōmiſſum. Stultè enim fecerunt Galatę, vt conſueuerant: fuit autem Plato reuerà ſanctiſſimus, qui ſibi Dei creditam habebat ſapiētiam: & ea paſſus eſt à Galatis, quæ confeſſoribus pati iubet lex Chriſti. Eum enim captum ſæui & immiſericordes coniecerunt in carcerem, vt qui verbum Dei annunciaret, & violaret leges Imperatoris. Acerbè ergò & inhumanè ijs eum affecerunt ſupplicijs, quæ non fas eſt ipſam humanā ſuſtinere naturam, grauem oſtēdentes inſolentiam, & in belluinam conuerſi crudelitatem. Fortiter autem ferebat venerandus & puriſſimus Platonis animus, vt qui afflictiones omnes & calamitates propter Chriſtū ferre eſſet meditatus. Nam non eandem, quam is, qui erat eiuſdem nominis, Plato exercuerat philoſophiam, nec erat in eadem doctrina philoſophatus: ſed erat quidem præſtantiſſimus in omni verbi ſapientia: fide autem antecellebat ijs, qui vnquàm fuerunt. Iulij 22. vt habent Latina Martyrologia. Cap. 1. S. Plato cōijcitur in carcerem & dirè cruciatur.

Hic ergò beatus Plato multos quidem ex ijs, qui Ancyram habitabant, affecit beneficio: multos autem verbo illuminans, fecit Chriſto credere: & multos ex ijs, qui à potentioribus opprimebantur calumnijs, liberauit ab iniurijs. Pro ijs verò, quibus ipſos affecerat beneficijs, * iuſtæ pœnæ ab eo exactæ ſunt: aut potiùs ſeipſum lubens tradidit, fortique & excelſo animo tulit calamitates. Erat enim eius ſemper ad Deum ſcopus, cuius etiam fuit imitator. Quamobrèm cùm abduceretur, confidens ibat ad ſupplicium. Vicarius autem Agrippinus cum apertè præſedisſet in Iouis baſilica, iuſſit ſiſti Martyrem. Apparitor autē dixit: Stat ante tuum tribunal, domine. Dixit Agrippinus: Cùm totus orbis terræ degat in lætitia, cur es in tali & tanto errore cōſtitutus? Dixit ſanctus Plato: Vos eſtis, qui in errore degitis: & reliquiſtis Deum, qui fecit cælū & terram cum toto eorū ornatu: & exciſos colitis lapides & ligna putrida, opera manuum hominum. Dixit Agrippinus: Iuuenilis tua ætas te facit temerarium, & efficit, vt ſis valdè inſolens. Dic ergò mihi, cuiuſnam es religionis, & cuius cōditionis & ciuitatis: & quod eſt tibi nomen. Sanctus dixit Plato: Si velis ſcire cuiuſnā ſim religionis, ſum Chriſtianus. Dixit autem Agrippinus: Dic nomen, quod tibi fuit impoſitum à parentibus. Nam ipſe quoquè ſcio te eſſe Chriſtianum. Iuſſit verò Imperator nullum hominem vocari Chriſtianum. Dixit ſanctus Plato: Si velis ſcire cuius ſim religionis, iam dixi tibi me eſſe Chriſtianum. Si autem vis etiam ſcire nomen mihi tributum à parentibus, dicor Plato: & ſum quidem Chriſti ſeruus ab vtero matris meæ: ſum verò ciuis huius ciuitatis. Nunc autem ſum captus & ad te adductus, tanquàm pius & Chriſti ſeruus. Quamobrèm mors eſt mihi propoſita propter Chriſtum, quam oportet me à te expectare. Fac ergò citò, quod ſcis & ſtatuiſti. Cap. 2. * for. iniuſtę Siſtitur ad tribunal.

Vicarius dixit: Non expedit tibi, ô Plato, crucifixi nomen habere in mente. Nam qui eum confitentur, iubet Imperator tradi morti acerbæ: eos autem, qui ipſum negant, donis maximis afficere. Quamobrèm tibi conſulo, vt pareas legi Imperatoris, & hoc lucrifacias, nè mortis acerbæ facias periculum. Reſpondens autem dixit ſanctus Plato: Ego pāreo meo Regi, cui etiam milito: mortem autem, quæ eſt ad tempus, eligo, vt ſim hæres regni æterni. Dicit Vicarius: Conſidera ô Plato, quidnam ſit tibi conducibile, nè malè pereas. Dixit ſanctus Plato: Curabit Dominus ea, quæ ſunt mihi conducibilia. Dixit Vicarius: Nōſti Plato iuſſa Imperatoris, quomodò iubeant intemeratæ eius leges omnes Chriſtianos aut dijs ſacrificare, aut vita priuari. Tu ergò quomodò audes hæc iuſſa euertere, & per inobedientiam eos etiam, qui tibi pārent, euertis? Dixit ſanctus Plato: Cognoui iuſſa Dei mei, ſicut iubent eius intemeratæ leges & viuifica præcepta, nempè dæmonum myſteria euertere, & ei ſoli ſeruire. Neque enim eſt tibi nouum & alienū, excogitare tormenta: neque rursùs mihi, mori pro pietate. Tu enim iam multos ſuſtuliſti de medio propter hanc confeſſionē: qui morte Cap. 3. Conſtantia Platonis. Impiæ leges Imperiales.

deuicta, iustitiæ acceperunt coronam aduersùs diabolum.

Cap. 4. Agrippinus autem cùm hæc audijsset, vt qui esset sæuus & belluinis moribus, & aduersùs athletas pietatis supra modum efferatus, velutì quendam cædis reum, aut alcuius alterius magni criminis conuictum, postquàm ipse ab initio didicisset eius in Dominum nostrum Iesum Christum virtutem & fidem firmam & immobilem, iubet extensum sæuè cædi neruis bubulis. Quod cùm quamprimùm factum esset, & quatuor milites sanctum verberarent multas horas, & defessi essent, alij autem duodecim milites ad id mutati essent, ne vlla quidem inuenta est macula in corpore sancti Platonis: adeò vt omnes quidem obstupefacti, supra modum admirati fuerint, & à se discesserint: ipse autem alacriùs & constantiùs perseuerauerit in confessione Christi, & per multas afflictiones contenderit ingredi in regnum Dei, in quem non cadit interitus.

Immaniter cæditur neruis boum.

Nihil læditur.

Act. 14.

Cap. 5. Dixit Agrippinus: Ego tibi consulo vt amico, vt mortem quidem declines, ad vitam autem accedas. Dixit sanctus Plato: Rectè admones, ô Agrippine. Fugio enim mortem æternam, & ad vitam me confero sempiternam. Dixit Agrippinus: Dic cacodæmon, quot sunt mortes? Dixit sanctus Plato: Duæ, vna quidem ad tempus: altera verò æterna. Ità etiam duæ vitæ: vna quidem breuis: altera verò sempiterna. Dixit Agrippinus: Dijs sacrifica, & declina cruciatus. Dixit sanctus Plato: Fac citò, ô Agrippine, id quod tibi videtur. Ego enim nunquàm sacrifico. Neque enim ignis, neque crux, neque ira bestiarum, neque ablatio membrorum nobis persuadentà Deo viuo deficere. Neque enim diligimus, quod nunc est, seculum: sed, qui pro me est mortuus & resurrexit, Christum.

Duplex Mors. Item Vita.

Cap. 6. His auditis, Agrippinus iussit eum reduci in carcerem: sequebatur autem multa turba Christianorum, propter eius sanctam & gloriosam confessionem. Fortis autem & magnanimus Christi Martyr Plato iussit sibi fieri silentium: & postquàm ipsi cessârunt à tumultu, voce sublata dixit eis: Viri qui Christum diligitis, & estis amatores veritatis, non leui de causa adeo hoc certamen: sed propter effectorem cæli & terræ & omnium, quæ sunt in eis. Nè vos ergò conturbent, rogo, ea quæ fiunt. Multæ enim sunt afflictiones iustorum, & ex eis omnibus liberabit ipsos Dominus. Adeste decæterò, & confugiamus omnes simul ad portum, qui nullis agitatur tempestatibus, nempe Christum, & ad petram, quam magnus dixit Apostolus: Petra autem erat Christus. Nè ergò cedamus, ô dilecti, periculis, quæ suscipiuntur pro pietate: cùm sciamus, quòd passiones huius temporis non sunt dignæ, quæ conferantur cum gloria, quæ est in nobis reuelanda. Hæc ergò cùm dixisset Christi Martyr Plato, & turbis, quæ aderant, addidisset animum, & mentem eorum confirmâsset, ingressus est carcerem lætus & Deum glorificans. Ingressus autem, humì fixis genibus, Dominum precatus est, sic dicens: Domine Iesu Christe, omnium creator & opifex, & qui tua prouidentia curam geris vniuersorum, qui omnibus tuis famulis tolerantiam largiris & victoriam, mihi quoquè humili & abiecto largire ad finem vsque tolerantiam: & emitte Archangelum tuum Michaëlem, vt me liberet à fallaci & malitioso serpente Agrippino: vt cognoscant omnes, non esse deos, qui fiunt per manus hominum: sed te solum esse Deum, qui es patiens & multæ misericordiæ, & glorificatus in secula, Amen.

Reducitur in carcerē.

Psal. 33.

1. Cor. 10.

Rom. 8.

Oratio eius pro Dei auxilio & victoria.

Cap. 7. Septem autem pòst diebus præsidens Agrippinus Vicarius in basilica ex aduerso Iouis, iussit sisti Martyrem. Dixit verò apparitor Vincentius: Qui non páret Imperatorum legibus, & vestris iussis repugnat, Plato, qui est defensor impiæ Christianorum religionis, stat ante tuum tribunal domine. Tunc Vicarius iussit diuersa & varia tormentorum genera ante ipsum statui: lebetem æneum, sartagines ferreas, candentes crates, manus ferreas, catapultas, acutos obeliscos, vncos, rotas, & multa alia terribilia: existimans infelix se per hæc esse territurum Martyrem, vt dijs eius sacrificaret: præcipuè autem Apollini, qui pellit ad interitum. & dicit ei: Ego quidem charissime Plato, contemplans tuam iuuenilem ætatem, & parcens flori tui corporis, & sciens parentum tuorum nobilitatem, tibi consulo priusquàm rursùs incipiam te torquere, vt gustatis sacrificijs seruéris, & sis nobiscum: hoc quoquè sciens, quòd nullus vnquàm vixit ex ijs, qui mihi non parùerunt: quomodò rursùs nullus ex ijs, qui mihi paruerunt, ei à me promissis bonis fuit priuatus. Ergò tu quoquè, ô optime Plato, si voluëris me audire, tanquàm patrem proprium, bonum tibi dantem consilium, habeo vnicam fratris mei filiam, eam tibi dabo in matrimonium, valdè

Iudex vult terroribus frangere Platonem.

Vertitur ad blanditias.

valdè magnam ei tradens dotem, & te meum proprium vocabo filium. Beatus autem & reuerà fortis athleta Chriſti Plato, ridens dixit: Miſer & hominum inimice, fili diaboli, & adminiſter ſatanæ: ſi vellem iungi matrimonio, & ducere vxorem, & degere in deceptione, implicatus fumo huius mũdanæ vitæ, dignarérne vel in rerum mearum ſolicitudine accipere vxorem fratris tui filiam, aut tales habere ancillas, qualis eſt filia fratris tui, aut ea etiam meliores, vt ego eam ducam vxorem? Tunc ſatanæ ſcholaſticus & adminiſter patris eius diaboli, plenus omni vitio & repletus omni genere improbitatis, non ſecùs àc draco quiſpiam aut leo cædem eructans, grabatum iuſſit afferri æneum, & in ipſo deponi Martyrem: & ſic ignem accendi, & fieri magnum aceruum prunarum, eumque aſſpergi oleo & reſina & bitumine & cera, & eum cædi virgis ſubtiliſſimis: vt à plagis & igne nudata eius viſcerum ſtructura, ei intolerabile tormentum efficiat.

Reſpuit nuptias S. Plato.

Igne & virgarũ ictibus crudeliſſimè torquetur S. Plato.

Cùm diù autem cæderetur Martyr, dixit Sophronius Commentarienſis: Infeliciſſime, páre magnificentiſſimo & maximè ſuſpiciendo Vicario, & dijs ſacrifica, & nè malè moriaris, lucrifac. Quid contradicis? Non vides parata propter te tormenta? Dixit S. Plato: Ego totum meum corpus propter Chriſtum tradidi. Cur ergò non deſiſtis ô ſatanę ſcriniarie, & inimice veritatis? Teipſum admone, vt ab errore deſiſtas. Ego enim ſcio, quid mihi expediat, & nunquàm auertar ab hac confeſſione. Dixit Agrippinus: Quis eſt Chriſtus, quem dicis? Non poteſt te viuum eripere è meis manibus non ſacrificantem. Nunc ergò vis malè mori. Scias autem, quòd qui fuit crucifixus à Iudæis, non poteſt te ſeruare, etiamſi præſtigijs tuis valdè confidas. Sin autem magno deo Apollini ſacrificâris, & tuo ſacrificio eum tibi placâris, poteſt te ab hoc, qui te detinet, candentis ignis grabato & dolore eripere. Sanctus autem Plato dixit: Nunquàm ſacrificabo, nec Apollini, nec reliquis dijs tuis. Nam qui Apollo dicitur, pellit ad interitum: & omnes, qui in eum credunt, eodem peribunt interitu. Vis autem ſcire, ô ſtulte & graui corde, delire & mente capte, quòd non ſunt dij, qui fiunt per manus hominum, ſed aurum, & argentum, & ligna, & lapides formati varijs & diuerſis coloribus? Qui oculos habent, & non vident: manus habent, & non palpant: pedes, & non ambulant: aures habent, & non audiunt: nares habent, & non odorantur. & vt ſemèl dicam, ſunt opera fabrorum, & aurificum, & tornatorum, & lapicidarum. Iſti enim, quos tu deos eſſe dicis, quomodò non poſſunt alicui benefacere, ità nec poſſunt vnquàm lædere eos, qui timent Dominũ. Sunt enim nullo ſenſu prædiți, vobis ſimiles: & non ſentiunt, nec cùm eis offertur ſacrificium, nec cùm libamen, nec cùm eis vllus alius exhibetur cultus. Deus autem, qui omnia fecit, & cælum extendit tanquàm pellem, & terram fundauit ſuper aquas, qui poteſt animam & corpus perdere in gehenna: ipſe in omnes dominatum obtinens, rationalia & incruenta ſuſcipit ſacrificia, quæ ex puro corde ei offeruntur: & quomodò non eſt abſurdum, vt nos relicto effectore vniuerſorum, ſacrificemus lignis & lapidibus ratione carentibus, qui creati ſumus ad Dei imaginem?

Cap. 8.

Magna fortitudo martyris.

Pſal. 113.

Pſal. 103.

Matth. 10.

Dicit Agrippinus: Miſerere tuî decæterò ô miſer: & ſi nolis ſacrificare, dic ſolùm: Magnus eſt Apollo: & iubebo te auferri ab hoc graui ignis, quo vexaris, cruciatu, abique ſoſpes & noſter amicus. Sanctus autem dixit Plato: Abſit, vt ego ità meî miſerear, vt meo parcens corpori, & parua accepta, vt tu cenſes, relaxatione, cum anima vadam ad gehennam ignis. Dixit Agrippinus: Rectè facis infeliciſſime, tibi mortem afferens, te hac ſuauiſſima volens luce priuare. Dixit Plato: Pro Chriſto mori, conciliat mihi regnum cælorum: non mihi autẽ ſolùm, ſed etiam omnibus, qui ipſum timent. Ego verò tibi dico, quòd non poſſunt vincere, qui cum Deo conantur bellum gerere, & pietatis athletas diuerſis tormentis ſubijciunt: quomodò rursùs nec qui Chriſtum habent opem ferentem, poſſunt malos homines & Deo inuiſos vincere propter inſignem eorum malitiam. Quamobrèm dico dibi Tyranne, quòd neque vita, neque mors, neque gladius, neque fames, neque periculum, neque altitudo, neque profundum, neque vlla alia res creata poteſt nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Ea de cauſa tu magìs debes mihi parére, pollicenti fore, vt fruaris non rebus aliquibus caducis, & in quas cadit interitus, ſed regno cælorum & vita æterna: quam habent, qui ad ipſum conuertuntur, vndè aufugit dolor, triſtitia & gemitus. Fac ergò, vt vana ſit ſpes, quam in te habet diabolus, & diſcede ab hac inſania, & rationali accepta dignitate, cognoſce quiſnam ſit, qui omni carni vitam largitur. Sic enim eris admirabilis, traductus ab hac impro-

Cap. 9.

Egregiè prę ſidi martyr reſpondet.

Rom. 8.

Eſa. 35.

improbitate & ab errore, qui affert animæ exitium. Eos enim excipit, qui mouentur
1. Tim 2. pœnitentia, Dominus noſter Ieſus Chriſtus: qui vult omnes homines ſaluos fieri, &
Ezech.18. venire ad agnitionem veritatis: qui non vult mortem peccatoris & impij, ſed vt
conuertatur & viuat, ductus pœnitentia.

Cap. 10. Agrippinus autem his auditis, furore percitus dixit: Amentiſſime, & à dijs aliene, & inimice Imperatorum, & legum euerſor Imperatoriarum, eouſquè proceſiſti inſaniæ & amentiæ, vt ad me vſque tuum errorem extenderes, & me à deorum beneuolentia conareris abducere, & ad religionem Crucifixi traducere? Dixit ſanctus Plato: Scio ego ô Tyranne, quòd tu non pares meis admonitionibus: ſed me vocas planum & præſtigiatorem, quæ quidem tu es: quoniam te admonui & conſului id, quod eſt tibi vtile. Cæterùm ſic meî quoquè memineris, quandò venerit tempus: quo tempore cum lachrymis recordaberis meæ admonitionis, nec ea tibi quicquam proderit ô infelix, ſed in tartari profundo ibis ad ſupplicium æternum. Fac ergò citò id, quod vis. Cordis enim tui oculos ità excæcauit diabolus, vt non adſpicias ad lucem Dei cognitionis: ſed intuearis ad tenebras, vbi eſt paratus ignis æternus tibi & patri
Nota rẽ ad miratione dignam. tuo ſatanæ. Cùm tres autem horæ interceſſiſſent, & ipſe depoſitus fuiſſet ex grabbato, corpus ità reſplendebat ſancti & beati Platonis, perindè atquè ſi ipſe exijſſet è balneo, & ſuauis quidam odor tanquàm vnguenti precioſi ex eo egrediebatur. Habebat enim Chriſti verum lauacrum, & precioſam & veram cognitionem, per quam bono odore implebat eos, qui aderant: & tota quæ circunſiſtebat, turba Deum glorificabat propter fortitudinem & tolerantiam beati Platonis, adeò vt ipſi dicerent: Verè eſt magnus Deus Chriſtianorum. Tam multis enim tormentis ſubiectus à crudeli & immiſericordi Iudice, non negauit ſanctum & terribile nomen Chriſti: ſed in præclaro perſeuerans animi inſtituto, vicit inſaniam Præſidis.

Cap. 11. Agrippinus autem poſtquàm ei intolerabile & tale tormentũ attuliſſet, dixit: Non tibi perſuaſit, ô Plato, grauiſſimum tormentum, quod tibi fuit illatum, vt dijs ſacrificares? Sed ſi nolis ſacrificare, ſolùm nega crucifixum, & te dimittam. Dixit ſanctus Plato: O cor peruerſum, & mens extincta, & anima malis tradita, & quæ nihil cogitat, quod Deum deceat. Quid eſt, quod dicis? Qui mihi tot beneficia conciliauit, Ser-
Attẽde ſanctam martyris in dicendo libertatem. uatorem Chriſtum negabo propter te, ô crudiuore & vindex ſimulacrorum, rerumque inanimarum & mutarum defenſor, & patrone erroris, vt reddar miſer, tibi ſimilis & iniquus? & non ſufficit tibi ſolùm eſſe talem, ſed eos etiam, qui iam relati ſunt in numerum militũ Chriſti, vis eſſe ſocios tuæ impietatis, in eadem via interitûs ſtudens eos ſupplantare, qui recta via ingrediuntur? Diſcede à me, qui operaris iniquitatem. Statuiſti enim alios quoquè ad eam trahere. Confido autem in Deo meo, quòd non faciet ſanctum ſuum videre interitum. Dixit Agrippinus: Quoniam tuî ſum miſertus, euaſiſti inſolens ac contumelioſus, ſtulta loquẽs & emotæ mentis. ego autem te citò
Item eius in Deum fidutiam. tam grauibus afficiam ſupplicijs, vt ex teipſo mihi dicas: Da mihi, vt ſacrificem. Egregius autẽ Chriſti athleta Plato dixit: Chriſtus eſt Deus, & non eſt ſanctum eius nomen negandum. Non eſt æquum, vt ego relinquens fontem vitæ, colam dæmonia & libem lapidibus, quorum quidem mater eſt ars. Si enim non fuiſſent artes inuentæ ab hominibus, non eratis deos habituri, ſed planè eratis futuri ſine dijs. Tunc Agrippinus multa ira repletus propter fidutiam & dicẽdi libertatem Martyris, ſurrexit è throno ſuo: & quamcitiſſimè indutus fibulatorio, iubet ſphæras accendi ferreas, & poni in
ſphęręignęę eius mammillis applicantur. eius mammillis. Miniſtri autem ſatanæ citò fecerunt ea, quæ iubebantur. Sphęrarum autem ignis fuit tanta vehementia, vt non ſolùm apparérent eius latera, ſed etiam corrumperetur interna eius viſcerũ ſtructura, vt per nares eius & cerebrum emiſſus fuerit fumus ex calore ei per ſphæras accenſo.

Cap. 12. Beatus autem Plato, qui iam à multis reputatus fuerat eſſe mortuus, dixit Agrippino: Parua ſunt tua tormenta, ô potor ſanguinis, & beſtijs moribus ſimilis, & ſæue canis, ſi conſideretur ira tua & immanitas. Ira tua erit parua, tormenta aurẽ tua ſint magna. Nam per tormenta, quæ mihi intentas, cognoſces potentiam Chriſti, qui mihi fert auxilium. Apparitor autem veniens prope ſanctum Platonem, dixit ei: Páre ó homo iuſſis Imperatoris, & dijs ſacrifica, & lucrifac, nè malè moriaris. Non potes enim
Inuictus S. martyris animus. mortem effugere, nisì ea feceris, quæ à me tibi dicta ſunt. Qui autem erat verè magno & excelſo animo & verè Chriſti Plato, apparitorem quidem non paruis inceſſens contumelijs, ei os obſtruxit tanquàm malo conſiliario: interrito autem ſpiritu & animo immobili, & mente non perturbata, oculos in cælum extollens, dixit:

Dorſum

Dorsum meum dedi ad flagella, & genas meas ad alapas: faciem autem meam non auerti à dedecore sputorum. Nè discesseris à me Domine, quoniam afflictiones propè: nè fortè dicant gentes, Vbi est Deus eorum? Tibi ergò placeat, ó Domine Iesu Christe, vt ego famulus tuus, perfectè aduersarij effugiens tyrannidem, cum audacia & fiducia sistar ante tuum tribunal terribile, hoc pulchro confecto certamine. Te enim decet & in ecclesijs & in omni loco tuæ dominationis gloria, honor, potentia & maiestas, nunc & semper, & in secula seculorum. & cùm multi audijssent, Amen, motus est locus basilicæ: & ne sic quidem intellexit miser Agrippinus, quòd Christus ei ferret auxilium, sed dixit ei: Impie, cur es adeò emotæ mentis, & non parcis tuo corpori, cùm id videas varijs modis tam acerbè cruciari? Pare ergò mihi, & sacrifica dijs intemeratis, nè malè moriaris. Sanctus Plato dixit: Dixi tibi sæpè, quinetiam nunc tibi dico, me esse Dei cultorē, nec vt eos adorem, qui temerè nomen habent deorum, sunt autem adulterina & execranda simulacra. Sed non cessabo in dies assiduè Deo meo procidere & eum orare, vt salutem ab eo consequar. Tu autem Agrippine Tyranne, vanis affixus simulacris, & à patre tuo satana priuatus mente, quæ te trahebat ad Dei cognitionem, & totus redactus in eius potestatem, & ad viam vitæ nolens ascendere, in æternum punieris à Deo, qui mihi fert opem. Quem contumelia afficiens, eius seruos varijs tormentis subijcis, existimans te mutaturum eorum bonum in Deum propositum.

Esa. 50.

Psal. 78.

Christus ei fert auxiliū.

Agrippinus dixit: Vide Plato, quàm multa siui te nugantem stulta dicere. Sed etsì sis indignus nostris sermonibus propter tuam audaciam & cor immutabile, audi quod tibi dico: Sæpè audiui multa eiusmodi ab ijs, qui confitentur Galileum, nec vllus recessit viuus à meis manibus, nisì persuasus sit & sacrificârit. Si ergò non vis mihi morem gerere, & dijs sacrificare, vide quid sis passurus. Te enim multa manent tormenta, si non audieris me tibi consulentem Sanctus autem Christi Martyr Plato dixit: Infelix & inhumane, & homines habens odio, & auctor ac princeps omnis iniquitatis, à Deo aliene & minister satanæ, & hęres ignis gehennæ, & digne omni supplicio, non me terrēt tua verba, nec minæ mihi persuadent. Meus enim Dominus Christus pro me suum effudit sanguinem, vt mundū redimeret ab omni iniquitate: quanto magìs nos peccatores debemus pro ipso mori, vt vel per hoc grati & beneficij memores conspiciamur Domino nostro Iesu Christo?

Cap. 13.

Præclara vox martyris.

Vicarius autem Agrippinus cùm hæc audiuisset, & magno furore esset percitus, iussit eum cædi loris, dicens: Videamus an Deus sit ei opem laturus, in quo sperans, imperatorias constitutiones contemnit & nostra iussa? Sanctus autem Plato, his auditis, dixit: Impudentissime & sceleratissime canis, nouorum tormentorum inuentor & excogitator Agrippine: conuenienter enim tuo animi studio & instituto fuit ab initio tibi nomen impositum. Es enim agrestis quidam lupus, & effrenatus tanquàm equus indomitus, eos præcipitans, qui sequuntur impudentem & sceleratam tuam mentē. Miser & infelix, es ne adeò stultus & insipiens, & excæcatus à patre tuo satana? Non vides, quēadmodùm Christus mihi in prioribus adfuit tentationibus: & nūc quoquè adest, leuans meos labores, & curans plagarum notas, quæ à te mihi imprimuntur: & vt semèl dicam, nunquàm relinquit eos, qui ipsi seruiunt? Fac ergò quamcelerrimè ea, quæ tuo sedent animo: vt per tormenta, quæ mihi inferuntur, & indignas plagas, cognoscas Christum mihi opem ferre, qui à tua, quæ cum Deo pugnat, lingua nunc afficitur contumelia. Ego enim semper habens opem, quæ ab eo mihi fertur, non timebo tuas minas, neque varios tuos cruciatus.

Cap. 14.

Cæditur loris.

Deus nunquàm relinquit sperantes in se & seruientes sibi.

Ministri autem satanæ citò fecerunt imperata, & quamprimùm tanquàm inanimam eum tangentes statuam, sancti membra conscindebant immisericorditer, incipientes ab humeris. Sanctus autem Plato dicebat: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Omnes autem, qui eum adspiciebant, ægrè ferebant propter ei illatum cruciatum. Erat enim Agrippinus supra modum inhumanus & planè ferus. Egregius verò Christi athleta Plato, tanquàm turris quædam, quæ pulsatur, inconcussus manens & immotus propter suam fidem in Christum, in somnis quodammodò torqueri videbatur. Hoc enim tormentum non formidans, neque ab eo obstupefactus, non solùm pusillo & abiecto animo non cessit: sed se ostendens magnanimū, lorum vnum è suo latere euulsum ex ijs, quæ lictores ex eius corpore abscindebant, proiecit ante tribunal Iudicis, dicens: Inhumanissime & omnibus feris sæuior, estò,

Cap. 15.

Psal. 39.

Videtur quasi in somnis torqueri.

estò, cor tuum est adeò excæcatum, vt Deum nõ agnoscas, qui ad suam nos fecit imaginem: quomodò non misereris corporis, eisdem, quibus tu, obnoxij perpessionibus, quod membratim conscinditur: sed tibi est voluptati membrorum meorum dissectio? Hæc autem dico, non vt qui fugiam mori pro pietate, sed crudelitatem tuam & inhumanitatẽ reddam omnibus manifestam. Ego enim propter Christum meum lubenter patior omnia mala, quæ mihi à te inferuntur, & lubenter sustineo dolorum acerbitatem, vt in futuro seculo æternam inueniam requiem. Tu autem, ô crudelissime & immanissime, accepta pelle mei corporis, eam habe testem tuæ impietatis, quæ te mittit ad æternum, & quod nunquàm desinit, supplicium, cum simulacris tuis & dæmonibus.

Cap. 16. Vide sæuissimũ Tyrãni supplicium

Dixit Agrippinus: Cur es insipiens, & odio habes tuum corpus, ô Plato, & non curas, quòd intestina tua per tua latera feruntur cum stercore: sed adhuc nunc quoquè es nullo sensu præditus? Præter hæc autem non contentus ijs, quæ dicta sunt, non cessâsti nunc deos incessere cõtumelijs, & venerandum meum iritare iudicium. Sanctus Plato dixit, subridens: Si ego, qui tot cruciatus & supplicia sum à te passus, contumelioſus vocor & maledicus: tu qui ea mihi infers, num & factis debes dici parricida, & verbis maledicus? Dixit Agrippinus: Deos & Imperatores iam sæpè multis affeciſti contumelijs, & ad iram me non parùm prouocas. Scio autem te hoc facere, vt te quam primùm occídam. Ego autem tibi tormenta inferam acerbiora, & te per partes consumam, nisì mihi paruëris, & intemeratis dijs sacrificaueris. Sanctus Martyr Christi dixit Plato: Sæpè tibi dixi, & rursùs dico, & non cessabo dicere: Nè minare verbis, sed re ipsa in me ostende tormenta: vt cognoscaris faciens voluntatem patris tui satanæ & tui Imperatoris. habes enim, vt priùs dixi, potestatem mei corporis, animæ autem Deus.

O egregium Christi athletam.

Cap. 17. Immanissimè verberatur.

His auditis, dixit Agrippinus: Iam experientia cognouisti per tormenta, quòd nec Philosopho quidem Platoni peperciſſem propter deorum beneuolentiam, timens iussum Imperatoris. Sanctus Dei Martyr Plato dicit: Cognouisti iam tu quoquè ô Tyranne experientia per tormenta, quæ mihi à te sunt illata, quòd corpori meo non parco propter pietatem in Deum meum, timens iussum Regis cælestis. Agrippinus autẽ cùm hæc audiuisset, & fuisset magno furore percitus, iussit eum in ligno suspensum tandiù cædi, donèc omnes eius carnes simul cum sanguine in terram effundantur. Præco autem magna voce clamabat: Sacrifica Plato, & soluéris à vinculis. Cùm verò sanctus Plato negaret se sacrificaturum, iussit Tyrannus vncis ferreis eius genas discerpi ac laniari. Adeò autem sunt laniatæ, vt facies hominis non cerneretur ampliùs, propterea quòd essent eius ossa planè nudata.

Genæ lacerantur vncis ferreis.

Cap. 18. Eius vlnæ & femora cædũtur diutissimè. Psal. 120.

Postquàm autem iussit Agrippinus eum de ligno deponi, dixit ei: Infelicissime, quid decæterò expectas, cùm sit tota tua caro excoriata, & nudata sint ossa? Morem mihi gere, & cessa ab hac vana philosophia, & dijs sacrifica, & nè perſistas in hac verborum contentione, nè malus malè pereas. Dixit Martyr: Quid expectas, ô Tyranne, à me aliud audire, nisì fidem Domini nostri Iesu Christi? Carne enim mea excoriata & nudatis ossibus, adsum, vt vides, cum maiore audacia. Si ergò tibi restat aliquid aliud, quod mihi debet fieri, fac citò quod vis. Tunc impius Agrippinus Martyris admirans fortitudinem, iussit eum rursùs suspendi in ligno, & vehementer eius cædi vlnas & femorũ eius latitudinem. Ità fecerunt lictores, eum cædentes spatio trium horarum. Dixit autem sanctus Christi Martyr: Leuaui oculos meos in montes, vndè veniet auxilium meum. Auxilium meũ à Domino, qui fecit cælũ & terram. Dixit Agrippinus: Impie & à beneuolentia deorum aliene, quoniam dedi tibi fiduciam, non te puniẽs, vt par erat, audes nunc loqui, violãs iussum Imperatorum? Liba ergò dijs, & te dimittam. Dixit sanctus Plato: Si nos, qui piè Deum colimus, punimur, vt qui existimemur impij: vos qui Deum abhorretis, & corpus, quod est ijsdem, quibus vos, obnoxiũ perpessionibus, immisericorditer & indignè cæditis: quomodò dãnabimini in iusto Dei iudicio, in die, in qua iudicabit Deus occulta hominũ? Dixit Agrippinus: Fero te loquentem audacter & confidenter: miserere, ô charissime Plato, tuæ florentis ætatis.

Rom 2.

Plato philosophus deorũ dogmata fabulosa cõstituit.

hoc enim tibi dedit fortuna, quæ est eiusdem nominis. adspicio enim te talem esse futurum, qualis ille fuit sapientissimus Plato. Nam cùm fuisset princeps philosophiæ, deorum dogmata constituit. Quamobrèm benignè tecum loquor, & consulo vt sis benignus in deos: & leges suscipias, quas ipsi tulerunt Imperatores, & meis pareas admonitionibus. Si mihi autem non paruëris, scias apertè, fore vt ego te cogam hoc facere

facere diuersis & acerbis supplicijs, vt qui falsò sis appellatus Plato: eius, inquã, nomine suscepto, qui inter homines maximam sibi parauit philosophiam, cùm tu in deos ingratus euaseris.

Christi autem verus ac germanus miles Plato dixit: Valdè magnũ solœcismũ admittis ô Agrippine, errans in veritate. Nam cùm pater tuus satanas ab initio fuerit pernicios̃us, meritò tu quoquè, qui es eius minister, facis ei similiter, & te in eius exerces actionibus. Dæmonum enim fortunã inuehis in homines Christianos, qui nec ferre quidem possunt audire aliquid eiusmodi. Sum ergò eiusdem quidem nominis, cuius Plato: sed non sum ijsdem moribus præditus. Quos enim mores non coniungunt, ne nomen quidem eos cõciliat, neque locus copulat, nisi solùm pietas. Quamobrèm nulla in re ei similis sum Plato, præterquàm in solo nomine: hoc autem mihi piam mentem nunquàm poterit lædere. Et ego quidẽ exerceo eam, quæ est in Christo, philosophiam: illius autem philosophia, est apud Deum meum stultitia. Scriptũ est enim: Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum abolebo. Nam deorum dogmata, quæ ille, vt dicis, posuit, sunt falsæ & fictæ fabulæ, quæ adumbrantur deceptione dæmonum, qui animis afferunt interitum, & verborum astutia vestras mentes excæcantes, abducunt à simplicitate fidei, quæ est in Christum. Cap. 19. 1. Cor. 1. Esa. 29.

Postquàm autem cessâsset loqui Martyr, eius quidem respõso obstupefactus Agrippinus, mansit mutus, non valens ei respondere. Cùm autem paulopòst iussisset eum deligno deponi, aggressus est eum rursùs blandis verbis admonere, sic dicens: Ego decæterò ô Plato, quòd ad te quidem attinet, sum planè animi dubius, nec scio quid debeam facere. Qui itaque te multis affeci cruciatibus, nec quicquam effeci, & adhibui blanditias, & hoc nihil profuit: nunc statui aliquot dies tibi cõcedere. Fortè cùm sic agnoueris id, quod est tibi vtile, hanc tuam relinques peruicaciam, & accedes ad deos, qui vniuersum orbem terræ administrant: & liberaberis à grauibus tormentis, quæ te circunsistunt. Hæc cùm dixisset, iussit eum reduci in custodiã, iubens Commentarienſi quotidiè ei dare vnciam panis & potum aquam, & prohibens, ne ab vllo videretur. Verebatur enim, nè quis ex ijs, qui ad ipsum attinebant, ei daret alimenta; ignorans stultus, quòd non in solo pane viuet homo, sed in omni verbo, quod exit per os Dei. Sanctus autem Plato transegit decem & octo dies in custodia: & vt in ipsio quoquè impleretur id, quod scriptum est, Iustus ex fide viuet: noluit à Commentarienſi panem omninò aut aquam accipere. Sciebat enim, quòd qui Danieli misit nutrimentum, qui erat in medio leonum, ipse ipsum quoquè nutriet in custodia. Postquàm autem custodes eum viderunt nihil sumere, veriti nè interiret à fame, eum hortabantur, dicentes: Comede ô homo, nè fortè veniamus in periculum, si tu nolis quicquam gustare eorum, quæ tibi à nobis offeruntur. Beatus autem Plato dixit: Nè existimetis, ô fratres, me moriturum propterea, quòd non comedam. Vos enim nutrit panis, me autem verbum Dei permanens in æternum: & vos quidem sa tiant carnes, me autem puræ preces. Vos lætificat vinum: me autem Christus, vera vitis patris, qui non cadit sub adspectum. Vos expectatis audire laudem ab hominibus: ego autem vocem Dominicam in die iudicij, qua dicet redẽptor mundi Christus: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum ante mundi constitutionem. Rursùs nititur eũ blanditijs subuertere. Rursùs in carcerẽ adducitur. Deut. 8. Habac. 2. Dan. 14. Nihil comedit in carcere. Iohan. 15. Matth. 25.

Post dies autem aliquot præsidens Agrippinus in basilica, iussit sanctum Platonem adipsum duci è custodia. Cùm autem ductus esset, dicit ei: Pare mihi decæterò, & dijs sacrifica, & lucrare, nè malè moriaris. Dixit sanctus Plato: Mihi viuere, Christus: & pro ipso mori, & lucrũ & gloria. Fac ergò mihi citò, quod velis. ego enim nũquàm sacrificabo simulacris inanimis. Tunc cùm vidisset Agrippinus fidem eius immutabilem, tulit in eum sententiam, vt caput ei amputaretur. Cùm ergò eum accepissent lictores, abduxerunt extra ciuitatem in loco, qui vocatur Campus. Stans autem sanctus Martyr, rogauit spiculatorem, vt ei parùm spatij concederet ad orandum. Qui sublatis in cælum suis oculis, Dominum orauit, dicens: Ago tibi gratias Domine Iesu Christe, quòd sancto tuo nomine protexisti me seruum tuum, & dedisti mihi gratiam, vt perfectè cursum conficerem pro te susceptì certaminis. Et nunc rogo te, suscipe in pace animam meam: quoniam es benedictus in secula, Amen. Tũc cùm collum suum extendisset, dixit spiculatori: Fac ô amice id, quod fuit tibi imperatũ. Spiculator autem eum gladio percutiens, abscidit eius sanctum caput: & statìm tradidit Domino suum spiritum. Preciosæ autem & sanctæ beati Platonis reliquiæ, acceptæ à Christianis, depositæ fuerunt in eodem loco, qui dicitur Campus. Consummatus autem Cap. 21. Philip. 1. Caput ei amputatur.

tem fuit ſanctus & glorioſus Chriſti Martyr, Plato beatiſſimus, menſis * Nouembris decimooctauo, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui gloria & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. VVANDREGISILI ABBATIS A QVODAM EIVS, VT EQVIDEM SENTIO, PROPE *æquali conſcripta, capitulis ad marginem adiectis.*

PROLOGVS.

AD ſummam Dei laudem & honorem de beati Vuandregiſili Abbatis vita laudabili & ſancta conuerſatione tractaturi, ſancti ſpiritûs gratiam, qui etiam in rebus minimis inuocandus eſt, imploramus: vt qui eum in cõtemptu ſeculi & ſuîjpſius abnegatione præuénit & proſecutus eſt, ipſe nos quoquè in hac recitatione præuenire dignetur & ſubſequi, & efficiat nos idoneos tantæ hiſtoriæ relatores. Nihil enim dignum Deo dicitur ſine eo, neque etiam ipſe ſine ſe inuocatur: cuius nimirùm dona ſunt, ſi quis mereatur omnipotentis opera denunciare, & ipſum in ſanctis ſuis magnificare Deum. Et primùm quidem hũc Dei dilectum, exemplar nobis & ſpeculum proponamus, & formam in eo Apoſtolicam, & vitam in terris Angelicam veneremur, atque inquantùm poſſibile eſt, boni æmulatores idipſum imitemur. Cùm enim magnum ſit & valdè bonum, Sanctorum merita prædicare, & extollere virtutes, ipſas vtiquè virtutes ambire, atque imitando acquirere, reuerà optimum eſt & præcellens. Vtrunque tamen & cælitùs datur, & diuinitùs inſpiratur: illiusque adminiſtratio eſt, gratìs qui gratiarũ diſtributor, dat ex eis, quibus vult, & diuidit ſingulis, prout vult. Nunc igitur quæ ad communem ædificationem pertinent, quæque deuotis auditorum animis prodeſſe ad imitationẽ poſſunt, de vita & meritis tanti Comitis, tamque glorioſi principis aggrediamur: cætera, quæ mundi fuerunt, geſta videlicet fortia, ad terrenam dignitatem atque ſecularem militiam pertinentia, quanuis inclyta & relatu digna in memoria æterna, nos tamen ſilentio præterire decreuimus, geſtis tantùm ſpiritualibus ex parte recitandis calamum applicantes: vt iamnunc ad ea, quæ religio beati viri & ſanctitas expoſtulat, manus laborare incipiat & calamus, de ortu eius & generis nobilitate, quod de ſanctis magnisque viris plerunquè requiritur, breuiter annotando.

Præclarum eſt, Sanctorum prædicare virtutes: præclarius, imitari 1. Cor. 12.

VITAE HISTORIA.

Iulij 22. Cap. 1.

PRęclarus atque glorioſus vir Domini Vuandregiſilus, cognomento Vuando, ortum inclytæ natiuitatis in Virdunenſi regione ex nobilibus atque religioſis parentibus eo tempore, quo ſceptra regni Francorum fortis rex Dagobertus honeſtè gubernabat, habuiſſe dignoſcitur. Deniq; genitor eius Vualtchiſus nomine, ex nobiliſſima proſapia ortus, conſobrinus fuit * Pipini excellentiſſimi principis Francorum. Et vt eiuſdem ſancti viri claram originem altiùs promam, cùm eſſet à nobiliſſimis ac ditiſſimis parentibus editus, non minùs nobilem ſe ſplendidæ vitæ moribus ac piæ conuerſationis aſſiduis exẽplis prębebat. Cumque adoleſcentiæ polleret ætas in annis, ſub iam dicto rege Dagoberto militaribus geſtis ac aulicis diſciplinis, quippe vt nobiliſſimus, nobiliter educatus eſt. Et creſcentibus ſanctæ vitæ moribus, cunctis mundanarum rerum diſciplinis imbutus, ab eodẽ rege Dagoberto Comes cõſtituitur palatij. Quo gradu paululũ adminiſtrato, ardore parẽtum honoribus plurimis, vt ſeſe habet ſecularis rei dignitas, valdè ſublimatus, etiam diſpoſitioni rerum plurimarum non multò pòſt mancipatur. Suſcipiensque hoc officium, exercebat cum pietatis ſtudio adminiſtrationem ſibi commiſſam.

Eius pater Vualtchiſus

Educatur apud Dagobertũ regẽ in rebus militaribus.

Fit Comes Palatij.

Cap. 2. Matth. 22.

Mente ſemper cæleſtia tractans, optima principum iuſſa magnificè adimplebat, reddens, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Eratque líber ad arguendũ eos, humilis ad obediendum: Regi Apoſtolico iuſſu ſubiectus, Chriſto deuotus. Erat in fide firmus, in bonis operibus promptus, in ſermone veriſſimus, in iudicio iuſtus, in conſilio prouidus, in bonitate conſpicuus, in charitate præclarus. Arguebat ſubiectos

1. Pet. 2.

iectos clementer, tolerabat patienter. Erat in eo in cunctis operibus discretio, & imitabilis erga omnes dilectio. Euoluto autem tempore, parentum hortatu, licèt inuitus, quandam sibi despondit puellam, nobilissimis natalibus procreatam: solenniq́ue more castas celebrans nuptias, virginei floris immaculatum adeptus est torum. Catalogus virtutum eius.

Deniquè suadebat suæ coniugi virginitatem integram custodire, castitatisq́ue munere angelicarum virtutum promereri consortium. Illa verò hac prudenti admonitione roborata, ac superno illustrata lumine: Quæso, inquit, nobilissime virorum, vt quæ ore promis, explere properes actu, & temetipsum à seculi curis exuas, meq́ue famulam tuam castris committas Regis perpetui. At ille exultans eius laudabili deuotione, gratiarum actiones bonorum omnium inspiratori hilariter persoluit. Fit itaq́ue ex vtraque parte, magnificè Christo donante, saluberrimus castitatis consensus. Ipse Clericatûs habitum sumpsit, ac coniugem suam velo piæ religionis opertam, sanctimonialium monasterio ilicò tradidit sociandã. In quo viriliter, suîmet custos, callem imitabilis vitæ peragens, triumphũ Domino reportauit: talisq́ue eius enituit conuersatio, vt ad declaranda ipsius merita, plurimæ à Domino per eam patratæ dicantur virtutes. Cap 3 Cum spõsa nobilissima seruat corporis integritatem. Fit Clericꝰ: sponsa, sanctimonialis.

His ità se habentibus, ad sancti viri opera & virtutes enarrandas stylum vertamus. Cùm adhuc in laico habitu degens, iter carperet stipatus obsequijs suorum, diuertit in locum quendam suo itineri congruum: vbi seditiosum vulgus in iniuriam sancti viri totis furoris facibus exarsit. Nam stoliditate & rabie barbarica concitati, nihil sensu à belluis discrepantes, in virum Dei cum turba irruunt suorum: vbi nõ minimum humani sanguinis fusum fuisset, nisi intercessio ipsius & virtus Christi misericorditer adfuisset. Ipse enim ab illo poposcit auxilium, cui dicitur: Tu es refugium meum à tribulatione: orationem pro gladio sumens, clypeum diuinæ misericordiæ postulauit. Nec defuit diuinum, vbi humanum deerat, auxilium. Deniquè turba prauorum hominum ità stetit immobilis, vt propiùs accedere non valeret, Christi scilicet retenta virtute. Statimq́ue ipsa concertatio & rixa in admirationem intuentibus vertitur, ità vt oratione viri Dei soluerentur pariter & saluarentur, ac pacati abscederent, qui seditiosi aduenerant. Nec mirum videri debet, quandò illic filius pacis aderat, quòd litigantes omnipotens Deus eius causa ad concordiam reuocauit. Exindè cœpit magis magisq́ue diuino igne succendi, atque contemplatiuæ vitæ alta rimari, Deumq́ue glorificare simul & laudare, dicens illum super omnia toto nisu diligendum, qui vbicunquè iustè fuerit inuocatus, præsens fit exauditor, secundùm illud prophetæ dictũ: Cùm quæsieritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis. Adeò verò seipsum propria disciplina coërcebat, vt iam quasi futuram olim pastoris speciẽ suis in gestis præsignaret, vt irreprehensibilis in templo Christi præpararetur sacerdos. O perfectissimum laicum, cuius imitatores ipsi esse sacerdotes desiderabant. O mentẽ ab omnibus prædicandam, cui non fuit aliud viuere, nisi Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere. Cap. 4. Precibus sistit tumultuantes. Iere. 29.

Postquàm autem, vt superiùs indicatum est, ipse vir sanctus mundi huius oblectamenta deseruit, optabat in sancto cœnobio diuinæ insistere philosophiæ, ac monasticæ regulæ venerabilem animum tradere informandum. Ac primùm in loco, qui dicitur Mons Falconis, cum viro sancto, nomine Baltfrido, non multum temporis habitauit: cuius actus & vitam in gestis de eo scriptis, si qui nôsse velint, facilè reperient. Erat autem idem vir Domini Vuandregisilus, statura mediocris, quæ honestam non excederet formam, oculis vigilantibus, facie candida, manibus prolixis, omniq́; corporis forma decorus pariter ac iucũdus. Qui omnes facultates ac prædia sua partim monasterijs perpetim possidenda tradidit: partim precium ex ijs accipiens, indigentibus larga distribuit manu. Sicq́ue exutus seculi curis atque impedimentis, liber & nudus cum hoste versuto certare contendit. Deniquè hostis inuidus, eius insuperabilem conspiciens deuotionem, nitebatur omnibus modis impedire pios eius actus & studia. Ac primùm Regis animum & procerum illius aduersùs eum commouit, scilicet vt auulsus à sancto loco, habitum compelleretur recipere secularem. Sed ipse indesinenter precibus insistens, diuinis armis inimici euacuabat molimina. Cap. 5. Viuit in monasterio. Forma corporis eius. Distribuit omnia sua bona monasterijs & pauperibus.

His temporibus Rex inclytus Dagobertus, amator videlicet Dei ac Sanctorum, ecclesiarum atque monasteriorum venerabilium strenuus fautor pariter & fundator, ac proprij regni fortissimus defensor & propagator inuictus, sceptra Francorum Cap. 6.

præclarè moderabatur, hostibus vndiq; suæ ditioni subactis. Et quia præfatus vir Domini in eius aula nutritus, & suis fuerat olim ministerijs assciti, nitebatur ei è suorũ consilio molestiam inferre, quòd sine eius permissu habitum mutâsset, ac monasticæ se religioni mancipâsset. Itaque eum accersiri quamprimùm iussit in aulam suam. Ipse autem auxilio Dei fretus, qui ei semper opitulari præsens solebat, reminiscens etiam illius Apostoli Petri: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi, quasi præcellenti, licèt nolens quidẽ, in palatio sese exhibuit obtutibus regis. Cùm autem iussus regias, licèt animo reluctante, properaret ad ædes, ante fores palatij quendam pauperculum subitò offendit cum vehiculo, quod ei sola erat domus, luto immersum. Cumque omnes miserum præterirent, aut etiam aliqui comprimerẽt, intellexit vir sanctus mercedem sibi ex hoc reseruari, si indigenti atque humi depresso misericordiam exhiberet. Cernens etiam crudelitatem, quam operabantur tumidi, de equo, cui sedebat, cum grauitate descendit, & pauperi manum porrigens, simul cum plaustro eum de luto leuauit. Tunc quidam stolidorum perspicientes, vt de subleuatione iacentis cœnosum gestaret amictũ, vanæ gloriæ & temeritati, more inuidorum Pharisæorum, deputabant. Ille verò soli Deo placere desiderans, vituperia improborum floccipendit, sed humilis humilem magistrum imitabatur, qui in Euangelio dicit: Si patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Cùm sic autem illatum sibi pro pietate opprobrium æquo animo exciperet, extemplò cælitùs niueo est indutus amictu: id est, Angelus vestem illius diligẽter emundans, candidiorem, quàm antea fuerat, reddidit. Posteà autem perueniens in domum regiam, stabat in conspectu Regis & procerum illius, quasi agnus in medio belluarum. Porrò Dominus custos & rector omnium placentium sibi, ab hostium læsione eum tutum ac munitum vbiquè reddebat: omnibusque liquidò patefactum est, cum fidelissimum Dei esse famulum, qui cunctam huius mundi gloriam pro expectatione calcâsset futurorum. Et præcepit Rex, vt nemo illi molestus esset, sed pro voto animi sui diuinis seruiret mandatis, & propositi sui obseruantiam, nullo resistente, seruaret. Sicque regia authoritate securus, de reliquo ad dilectæ habitationis locum reuersus est.

1. Pet. 2.

Officiosè suam operã nauat pauperi.

Matth. 10.

Angelico ministerio eius vestes mundantur.

Dagobert° rex eũ vindicat ab æmulis.

Cap. 7.

Quo loco non multò pòst occasione quadam relicto, in Elisgangium commigrauit territorium, vbi & monasteriũ struxit pro temporis opportunitate in possessione propria. Ibi nanque beatus Vrsicinus requiescit venerabiliter humatus. Monstratur verò eo in loco vsq; in præsens viri Dei Vuandregisili grabatus, vbi quieti mẽbra dare post prolixã vigiliarum instantiam & afflictionem solitus erat. Illic nanque ieiunijs, vigilijs & orationibus frequẽter insistens cælestis tyro, fortissimus efficitur miles. Quòd si nonnunquàm diuinis vacantem laudibus somnus importunus Dei hominem oppressisset, nudis pedibus & simplici veste tantùm contentus, super humum stare, ac poplitibus flexis orare solitus erat. Tali laboris afflictione detentus, adeò fuit attenuatus & exhaustus, vt vix membra confecta posset erigere. Cernens autem hostis antiquus insuperabilem viri Dei constantiam, ad tentamenta fortiora ilicò se contulit excitanda, plurimasque ei inquietudines & visibiliter, & per soporem sæpiùs ingessit: ità vt in effigies bestiarum, aut volucrum, siue serpentium se illudendo transformaret, & eius adspectibus terribilem se præsentaret. Vir quoquè Domini intelligens illius multimoda nocendi argumenta, suggestionesque lethiferas, per sanctæ Crucis vexillum, & rigidam abstinentiam iugemque orationem, diuino per cuncta fultus solatio, conatus eius irritos viriliter efficiebat.

Extruit monasteriũ, & in eo moratur.

Infestatur à dæmone.

Arma eius contra dæmones.

Cap. 8.

Sed cùm anguis lubricus se conspiceret à viro Dei vbiquè superari, adhuc maiora inquirit & adhibet artium suarum exitio sa machinamenta. At contrà in viro Dei tantus inerat fidei feruor, & insatiabilis erga Dei cultum ardor, vt quo plures ille sua calliditate ipsi irrogâsset molestias, eo crebriores sibi optaret afferri. Cùm nocte quadam vltra solitum somno indulsisset vir Dei, ilicò adfuit hostis, & illudens, ait: Te vigilantior hac nocte fui. Tunc vir Dei: Non dubito, inquit, in ruinam aliorum & cumulum tuæ damnationis te vbiquè esse peruigilem. Sed certè domabitur caro, quæ me ad hanc impulit torporis inertiam. Exurgens itaque à desidia somni, accipiebat armaturam Dei, taliaque promebat: Tu quidem, qui idemipse es semper custos tuorum, non dormitans in æuum, indigno famulo tuo miserator adesto. Cumque per id tempus hyemis asperitas esset, sub diuo in medio niuium & glaciei, Dauidicam cælestemque musicam, flens & longa trahens suspiria, Domino deuotissimè depromebat.

bat. Sed & adeò in ieiunia incumbebat, vt tota hebdomada, exceptis prima & quinta sabbati, escam minimè sumeret. O quàm magnificum & laudatissimum bellum, quod indefinẽter probatissimus Domini miles gerebat aduersùs hostẽ antiquum. Verè dignissimum, in quo Dominus habitaret, templum, ieiunijs mundum, orationibus comptum, puritate conspicuum, vigilijs exornatũ. Cuius quidem in mente virtutum omnium decorem, & valdè sobrium sibi Sapientia collocauit domicilium. Mira inedia eius.

Quadam nocte iuxta morẽ cilicio obuolutus, in cella dum ad refocillandũ quieti membra dedisset, Angelico ductu in monasterium, quod vocatur Bobium, situm in Italia, perducitur, ostensæque sunt ei eiusdem loci habitationes. Expergefactus autem à somno, intellexit hoc oraculum diuinitùs agi, seque ad hoc commoneri, vt ob gratiam vitæ contemplatiuæ atque arctioris continentiæ semitam explorandam talia inuiseret loca. Memor itaque Dominici præcepti, quo ait: Nisì quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: surgens reliquit omnia, quæ oneri sibi videbantur, quatenùs ab vniuersis exutus, mandatoum Dei tutiùs curreret viam. Adunatoque fratrum omnium cœtu, orat vt imminenti itineri, eorum intercedentibus precibus, iuuamen cunctipotens clementer tribueret. Sicque valedicens eis, cum tribus pueris & asello dispositum arripuit iter: ouansque peregrinationem optati laboris aggressus, Alpium iuga transgreditur, atque Italiam ingrediens, ad Bobiense cœnobium, velutì reuelatione didicerat, accedit: quod beatus pater Columbanus Scotici generis, laudabilibus gestis florens, cùm à Rege Theodorico Gallia expulsus esset, atque ab Agilulpho Longobardorum Rege Italia magnificè susceptus, eius permissu ædificauerat. Quem locum veterum traditione * Bonæum nuncupabant, propter riuum eius nominis illic manantem, amnemque alium, quem Trincam vocant: ad quem olìm Annibal hyemans, hominum, equorum, elephantorum damna non minima sensit. Hunc ergò locum beatus pater Vuandregisilus adiens, qui à discipulis præfati Columbani tunc temporis incolebatur, aliquantispèr inibì commoratus est. Cùm autem vidisset cuncta loci eius habitacula, apertissimè intellexit, anteà sibi à Domino diuinitùs hæc fuisse monstrata. Cognoueruntque habitatores loci probatissimum Christi esse militem, & eius fructuosa deuotio atque nobilissimæ stirpis origo, cunctis est subitò patefacta: multaque præsagia futurorum ei Dominus ibidèm monstrare dignatus est, posteris intimanda. Cap. 9. Spiritu perlustrat Bobiense monasterium. Luc. 14. Venit ad Bobiense cœnobium. *Bobium

Morante autem eo illo in loco, incidit ei sancta quædam cogitatio, vt ad limina Apostolorum Romam proficisci deberet: Christoque duce, quod piè tractauit, deuotè compleuit. Deniquè cœpto itinere sancta lustrando loca, ad eandem conuolauit celeberrimam vrbem, votaque sua omnipotenti Deo eiusque beatissimis Apostolis deuotè obtulit, dicens cum Psalmista: In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Sicque in visu admonitus, vt Galliarum repeteret rura, iter conuertit ad Alpes. Remotior enim volebat conuersari, & peregrinam pro Christo ducere vitã non mediocriter appetebat, si Dominus votis eius annueret. Disposuerat nanque in Hyberniam insulam nauigare, sed diuina pietas hoc magnificum munus, ob multorum instructionem, Galliarum populis reseruauit. Cùm autem nõ modico sudore, tamen delectabili, Alpibus transcensis, arua iam tereret Gallica, causa hospitij monasterium petijt, cuius est vocabulum *Romanis, situm vltra saltum Iurensem. Pater ergò loci venerabiliter & monasticè eum suscepit, ac debitum præbuit obsequium, vt eius vitæ præscribit laudabilis Canon. Cognouitque vir Domini religionem monasticam inibì pollere, deditque operam, vt monachorum iungeretur sodalitati. Amplexus autem obedientiam, per decem fermè annorum curricula sub institutione regulari, felici deuotione Domino militauit. Ibì solis ieiunijs & orationibus, multorum excedens metas hominum, vacare cœpit, & iugum Christi, quod ferentibus leue est, in se recipere, semetipsum sibi abnegando, ac crucem suam tollendo, Christum totis viribus sequi conabatur: in virtutũ videlicet culmina per humilitatem ascendens, mansuetudinem sectans, modestiam, atque sobrietatem & lenitatem æquè in omnibus seruabat. Execrabatur deniquè vir Dei, præcipuus religionis amator, discordiæ vitium, arrogantiæ ac elationiss supercilium. Erat ipse cunctis humilior, charitatis officijs præueniens cunctos: tardus ad loquendum, & velox ad audiendum: cunctos scilicet oris sui, hilaris vultu, maturus moribus. Obedientiæ quoque ac subiectioni ità promptum se exhibebat, vt iussionem patris, quasi diuinitùs imperatã, cum omni synceritate quamprimùm exequeretur. Meditatio eius semper Romã proficiscitur. Cap. 10. Psal. 55. Decem annis hæret in monasterio quodam, viuens sanctissimè.

viribus defixa erat: & vbicunquè esset, mandata Dei scrutabatur accuratè,& instãter perficiebat. Tale nimirùm erat beati viri studiũ, talisque in eo florebat religio. mortificabat enim membra sua, quæ sunt super terram. Nudus nudam amplectebatur Crucem, atque mortuus iam mũdo,aduena terris, viuebat Deo. Cuius exemplis salubribus plurimi negligentes ac tepidi prouocati,arduum illius arripuerũt iter,atque ad opus sublimium virtutum, ipso sancto opitulante, æternæ vitæ soliciti, consurgũt.

Coloſ. 3.

Cap. 11. Visio ei cælestis exhibetur.

Eo ergò in loco viro Dei commoranti cælestis adest visitatio. Nam cùm quadã nocte attentissimè precibus insisteret, diuinis auribus offerendis,in cellula sibi constituta,talique negocio apta, incomparabilis suauitatis odore simul & claritate locus ille cælitùs repletur,voxque ad eum huiusmodi perlata est: Serue Christi, in timore Domini deuotissime,pax tibi semper multiplicetur. Certa bonum certamen, & his semper insiste operibus, quæ per me gerulum quotidiè offeruntur Domino. Quia non ocio torpentibus, sed in fide currẽtibus & peruigili instantia attentissimè Christo militãtibus, vitæ ianua patet æternæ, iam tibi à Domino reseratæ, vt cum iustorum collegijs, gaudijs fruaris æternum duraturis. Nepos quoquè tuus Godo, pro quo creberrimis precibus aures Domini solicitas, vestigia imitabitur tua, cunctisque huius mundi vanitatibus derelictis, vt strenuus miles ad castra Christi deuotissimè conuolabit. His auditis, vir Domini humì prostratus, arctissimè orationi incubuit, non se in corde suo extollendo, quòd cælesti visione visitari meruisset: sed humilians se fragilem ac peccatorem fatebatur, & quòd dignus non esset, peccatorum næuis fœdatus, vt cælesti oraculo magnificaretur. Hæc de viro Dei reuelatio ostensa fuerat cuidam seruo Dei, in ipso loco degenti, qui & nobis narrare solitus erat. O quantis præconijs efferenda est tam excellens virtus, quantisque laudibus celebrãdus est homo ille, qui sic à Christo meruit mirificari. O felix mortificatio seruorum Dei: quæ dum spontè agitur in membris corporis, concives efficit angelorum. O amplectenda modis omnibus arcta & angusta via, per quam vir Domini Vuandregisilus ingressus, cælestis aulæ habitator effectus est.

Orat & exauditur pro Godone nepote suo.

Nota hinc Authoris ætatẽ & fidem.

Cap. 12. Audoënus Episcopus Rothomagensis.

His porrò diebus gloriosus confessor Domini Audoënus, anno tertio Clodouei Regis, filij Dagoberti, sedem vrbis Rothomagensis adeptus, verbum salutiferæ prædicationis suis ciuibus administrãs, fidei catholicæ fautor pariterque præceptor, barbaricas atque indomabiles eorum mentes nectare Euangelicæ doctrinæ debriabat, atque docilem subiectamque,ad credendum quondàm asperam, gentem docebat, sedulisque exhortationibus Dominum Iesum Christum esse colendum, innumeris assertionibus demonstrabat. Cuius cognita ab omnibus vita, atque laudabili deuotione comperta, admonitus etiam in visu, vt occidentalia Galliæ reuiseret loca, de supradicto,Romanis,monasterio cum licẽtia patris egressus, iter carpere cœpit,quod ad Belgicam deducit Galliã, peruenitque ad celebrem vrbẽ Rothomagensem, summa reuerentia à venerabili antistite Audoëno exceptus. Qui memor prioris coniunctionis & societatis, nobilissimæque eius originis, sed & piæ ac Deo dignæ religionis, aliquandiù eum secum in vrbe tenuit, & secundi ordinis honore ampliauit, Subdiaconum eum creans valdè reluctantem, sicut & processu temporis Leuitici ministerij onus ei imposuit. Quo feliciter administrato, non multò pòst ad sacerdotium, licèt renuens, iussu eiusdem beatissimi præsulis Audoëni, à venerabili Autmaro pontifice vrbis Taruannæ consecratus est. Deindè post acceptum sacræ benedictionis munus, studiosè explebat ministeriũ sibi impositum, humilitatis tramitem in omnibus tenens. Erat nanque non minimùm idoneus & aptus huic sacrosancto ministerio. Quamobrèm præfatus gloriosus præsul in vrbe secum perpetìm retinendum censuit, quia mellito eius delectabatur alloquio, quo eum crebrò recreabat & grauitate fouebat. At verò ipse egregius Dei cultor districtiorem desiderans ducere vitam,eremi secreta plurimùm ambiẽs, mundanos toto nisu fugiebat semper honores,vt apud Christum posset mereri cælestes. Itaque omni conatu tanto negocio opportunum inquirebat locum: aut si id fortè vetante mundi turbine, votis eius nõ obtingeret,saltèm vt sub Christi iugo & onere eius placido,regularem vitam promptissimus sequeretur, vt per eum, Christo duce, multorum promoueretur salus.

Eum inuisit S. Vuandregisilus.

Fit Subdiaconus, pòst Diaconus, indè sacerdos.

Istius Autmari vita habetur tomo 5. post. die natiuitatis Mariæ virginis.

Cap. 13. Cùm autem talia volueret animo, contigit, vt largiente Erchinoaldo præfecto, immodicam soli partem acciperet, quo Fontanellæ cœnobium, vnà cum veneranda nepote suo Godone,vt rudis habitator construeret. Quem veterum traditio, ob riuum in eo loco fluẽtem, hoc nomine vocitabat. Monstrabantur nanque in eodem loco

loco vestigia, immò ruinæ ædificiorum, priscorum accolarum industria olim extructorum, sed exterorum hostium feritate belluina solo funditùs æquatorum. Et in ipso quidem loco magis lustra ferarum, quàm hominum habitatio, tunc temporis videbantur. Hunc ergò locum vir Domini Vuandregisilus, atque ipsius nepos venerabilis Godo, à prædicto patritio sibi donatum, studuerunt cum nonnullis ipsis fauentibus, repurgare, superuacanea quæque euellendo. Deindè verò etiam iacere fundamenta, vt iuxta prophetiam Esaiæ, in cubilibus, in quibus habitabant dracones, oriretur viror calami ac iunci: videlicet fructus bonorum operum ibi nascerentur, vbi priùs bestiæ commorari & habitare consueuerant. Cœptum est autem hoc opus ab anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quadragesimoquinto, sub die Calendarum Martiarum, Indictione tertia, qui erat annus Clodouei Regis vndecimus, obtinente sedem Romanæ Ecclesiæ beatissimo Papa Martino. Tam verò solerti studio, tantaque industria perfectum est, vt penè illo in tempore venerabilibus cœnobijs æquaretur. Est autem hoc cœnobium situm in territorio Rothomagensi, distans à memorata vrbe millibus fermè decem & octo: porrò à fluuio magno Sequana, spatio passuum circiter octingentorum.

Construit Fontanellense monasterium.

Esa. 35.

Sed quia mentionem fecimus Erchinoaldi præfecti, libet de eo aliquid dignum scribere. Is enim post transitum bonæ recordationis Dagoberti Regis, præfecturæ ordinem ac curam maximam regni Francorum, etiam cum filio eius Clodoueo & * Baltilde Regina, nobiliter administrauit. Erat nanque insignis bonitate ac eleemosynis largissimus, atque ex materna origine beati viri consanguineus. Postquàm autem excessit è vita Clodoueus Rex, remãsit Baltildis Regina cum tribus filijs, Clotario, Childerico ac Theodorico. Equibus Clotarius, qui maior natu erat, fastigium adeptus est regni, rexitque populum Occidentalium Francorum annis * quatuordecim: & quod pater eius inchoauerat, prædictum locum pijs largitionibus ac priuilegijs suæ authoritatis deuotè studuit augumentare. Terminos etiam ipsius loci, prout voluntas venerandi patris Vuandregisili erat, deuotissimè auxit. Ibique residens vir Domini, cœnobium, multorum fretus solatio, construere cœpit. Ad cuius famam plebs vndiquè concurrere, & cultui religionis dicare curabant prædia plurima, ità vt multis confluentibus, monachorum numerus ad trecentos excresceret. Accurrebant vndiquè nobilium liberi, & spretis seculi oblectamentis, & præsentium pompa facultatum contempta, æterna cupiebant cum tanto patre præmia adipisci. Aedificauit autem in ipso loco vir Domini basilicas egregio cultu, numero quatuor, in honorem videlicet principis Apostolorum Petri, simulque doctoris gentium Pauli, sanctique Laurentij ac Pancratij martyrum Christi: & cùm huic operi insisteret, misit antedictum nepotem suum in vrbem Romam, propter pignora beatorum Apostolorum ac martyrum Christi: vt ædificatis basilicis, in promptu haberet reliquias sanctorum, quorum nomini & reuerentię dicare dispositerat. Qui votis pij patris libentissimè párens, Romam abijt, Vitaliano Papa eodem tempore gubernante sedem eiusdem Ecclesię: atque ab eo susceptа plurima Apostolorum & martyrum Christi pignora, vnà cum benedictione Apostolica rediens, secum detulit, codicumque sacrorum copiam non minimam: prosperoque cursu itinere acto, ouans reuertitur ad virum Dei: cunctaque, quæ attulerat, idem vir Domini venerabiliter suscepit. Accersito etiam sanctæ recordationis Audoëno præsule, præfatas, quas ædificauerat, ecclesias vt consecraret, simulque pignora, quæ Godo cum eius authoritate Romæ impetrauerat, Christi impoueret aris, supplex exorat. Quod ità à prædicto præsule confestim constat fuisse impletum. Locus autem ipsius cœnobij tam fertilis, tamque iucundus extitit, vt cùm quis illuc aduenerat, inter pomorum nemora & hortorum amœnitates virentium, in hæc protinùs libéret ei prorumpere verba: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel, vt valles nemorosæ, vt paradisi iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propter aquas.

Cap. 14. Erchinoaldus præfectus insignis.

* Blitilde

* alij quatuor tantũ habent.

Trecenti monachi Fontanellen.

Multas ab vrbe accipit sanctorũ reliquias.

Item sacros codices.

Reliquiæ aris impositæ.

Num. 24.

Adiutor prætereà huius operis & cooperator insignis, Vuaningus vir illustris extitit, qui viro Dei plurima prædia felici munere ad vsum seruorum Christi deuotè contulit, filiumque suum, Desideratum nomine, sub regimine prædicti patris in eodem loco monasticæ disciplinæ & Christi militiæ tradidit vacaturum. Erat is Vuaningusditissimus, & multimoda cœnobiorũ habitacula in possessionibus proprijs construxit. Ex quibus vnũ est, quod vocatur Fiscamnum. Quo in loco dum moraretur, excessum mentis subitò passus est, ostensæq; sunt ei pœnæ damnatorum, & felicitates iustorum, audiuit-

Cap. 15.

Vuaningus vir illustris multa condidit monasteria.

audiuitque diuinitùs, viginti annorum ſpatio ipſum victurum, idque impetrâſſe à Domino ſanctam Chriſti martyrem Eulaliam, cui precibus ſe ſedulis commendare ſolitus erat. Sed & ipſa Chriſti martyr ei apparens, commonuit vt in prædicto prędio, quo morabatur, monaſterium conſtrueret, & de ſua ſtirpe nulli regendum committeret. Qua reuerſa ad ſuperos, virum Dei Vuandregiſilum accerſiuit, & ordinem ei viſionis expoſuit: ſimulque à febre, qua premebatur, eius precibus curatus, optatam recepit ſoſpitatem, prædictumque cœnobium, vt monitus erat, ilicò conſtruere cœpit.

Cap. 16. Hildemarcha ſanctiſſima abbatiſſa.

Erat tunc temporis apud Burdegalim vrbem virgo Chriſti Hildemarcha, cuiuſdam monaſterij ſanctimonialium ſanctiſſima gubernatrix: ad quam quidam vir Dei, monachus ac diaconus, nomine Sindardus, cùm propter vtilitatem ſeruorum Dei in illas partes mitteretur, cauſa hoſpitij declinare ſolitus erat. Cui illa intimauit, in viſu ſe eſſe commonitam, vt tellurem adiret Rothomagenſem, virumque Dei Vuandregiſilum inuiſeret, atque ſub illius regimine diuinis paréret edictis. Quæ, ſicut in eius ſcribitur geſtis, ad Chriſti famulum perueniens, ab illo ad illuſtriſſimum virum Vuaningum perducta eſt. Is verò prædictum cœnobium Fiſcamnum per teſtamenta tradens beato Vuandregiſilo, eius ſuaſu eidem religioſiſſimæ virgini tradidit gubernandum. Cuius vitam ac laudabilem conuerſationem libellus, qui de eius ſcribitur actibus, liquidò narrat. Quod idcircò ſcribendum putaui, vt poſteris intimaretur, ſub iure & regimine prædicti patris idem cœnobium nuperrimè fuiſſe. Porrò Sindardus Chriſti famulus, pignora S. Saturnini Toloſæ vrbis Epiſcopi & martyris, viro Dei detulit, ſed & ſancti confeſſoris Amantij Redonenſis præſulis: in quorum honore duas condidit baſilicas, quarum vna, quæ in veneratione martyris extat, eſt ſita in vertice ardui montis, vinearum quondàm fertilis. Altera verò, quæ in nomine confeſſoris eſt condita, diſtat ab ipſo principali cœnobio paſſus ſexcentos. Monſtrabantur inteſtini iſtius baſilicę grabati & ſedes, vbi beatus pontifex Audoënus & ſanctus confeſſor Philibertus, dum virum Dei inuiſerent, requieſcere ac conſedere ſoliti erant. Quorum oratio non alia erat, quàm de regno Chriſti, de paradiſi delicijs, & de gehennæ ſupplicijs: de iuſtitia quoquè, fide & charitate, & patriæ ſalute: ſimulque de illecebris reſpuendis, & pace omnibus prædicanda. In quibus cellulis prædictus vir Domini monachos conſtituit, qui diuinis inſiſterent ſeruitijs: quia vnius cœnobij ſepta tantam conuerſorum turbam non facilè potuiſſent continere.

Ecce quomodò olim Baſilicæ in honorē ſanctorū conſtruebantur & conſecrabantur.

Cap. 17. Betto dum vult virum Dei confodere, diuinitùs punitur.

Patratum poſt hęc miraculum per virum Dei, referre dignum duxi ad gloriam eius, qui gratiam ſubminiſtrat, & honorem illius, qui efficit miracula. Anno quarto regiminis viri Dei, qui erat Clodouei Regis decimuſquintus, cùm ipſe vnà cum fratrum cœtu operi manuum vacaret in valle antè dicta ad plagam orientalem, vbi fons oritur amnis Fontanellæ, Betto quidam, cuſtos regij ſaltûs, quem fratres à loco, in quo ipſi operabantur, migrare compulerant, vitam ſolitariam ducere cupientes, liuoris peſte corruptus, ſimulq; dæmone plenus, viro Dei occurrit, lanceaq; eum traijcere voluit: ſed maleuolam animam vltio diuina citò anteuertit. Nam dextera, quam aduersùs virum Dei leuauerat, torpente, ante pedes eius humi defixa ſtetit: ipſe verò à dæmone arreptus, ante viri Dei veſtigia ruit. Quem cernens famulus Chriſti debita vltione percuſſum, die illo & nocte ſequente apud ſe retinuit. Die autem illuceſcente, eum ad ſe accerſiuit, Deoque fauente, ſuis orationibus illum curans, ſanum ad propria remiſit. In eodem verò loco baſilica à viro Dei in honorem ſanctiſſimę matris Chriſti condita eſt, vbi interuentu eius plurima quotidiè, Deo iubente, fiunt miracula.

Cap. 18. Matt. 14. *Baltildem Regina per viſum admonita, annonam mittit viro Dei.

In prædicto nanque cœnobio viro Dei cum ſuis commoranti, cùm nulla alimentorum ſolatia adeſſent, Baltfridus Cellarius id ei indicauit. Cui ille: Poteſt, inquit, conditor rerum ſuis in deſerto famulis parare menſam, qui multiplicatione quinq; panum ſatiauit hominū quinque millia. Euénit, quemadmodùm dixerat vir Dei. Monuit nanque Dominus per viſum * Blitildē Reginam, vt famulo ſuo intrà eremi vaſtitatē conſiſtenti neceſſaria miniſtraret. Quæ expergefacta, onuſta vehicula ſeruo Dei dirigit. At ille gratias bonorū omniū largitori agit, qui ſolita benignitate ſeruis ſuis ſemper conſolator adeſſet. Percepta verò benedictione, illi, qui alimēta attulerant, ſuo itinere reuerſi ſunt. Porrò anno decimoquinto regiminis ſui, vir Dei Clotariū tertium Regē acceſſit, & priuilegiū regiæ cōfirmationis ſuper area dicti cœnobij liberaliſſima datione accepit. Celebrata ea fuit in territorio * Caſtriēſi in loco illo, quē Palatiolum vocant.

Cap. 19.

Porrò vir beatus iam in vltima poſitus ætate, quandò iter agere conſtituit, non

non poterat equo vehi, sed vehiculo ferebatur, quod aut muli, aut equi traherent. In prædicto autem territorio illo degente, quidam vir illustris nomine Hartbamus, filius illustris Erinberti, ad conuersionem veniens, tribuit eidem glorioso patri prædium quoddam nomine Butionem, in quo ecclesiam ædificauit, habitacula seruorum Dei instituit, & famulaturos diuinæ clementiæ monachos inibi collocauit. Seruus autem Christi Hartbamus in magnæ religionis obseruantia vitam, authore Christo, finiuit, permultaque prædia eidem venerabili patri deuotè largitus est. Eius pater Erinbertus, cùm magnis febrium angoribus teneretur, precibus sanctissimi viri sospitati pristinæ redditus est, atque per id tempus prædium Virtlaicum, situm in pago Cellan super amne Eura, eidem patri deuotè donauit, in ipsa largitione damnationem æternam imprecans ijs, qui id prædium inuadere ausi essent. Gaudebat enim ille vir benignissimus, quòd bona sua posset largiri Christo, faciens cum terrestrium rerum suarum compotem, vt ille eum faceret bonorum cælestium cohæredem: sciens quòd patrimonium Deo creditum, nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec aliqua calumnia forensis euertit: pariter intelligens scriptum esse, eam hæreditatem benè recondi, quæ Deo custode seruetur.

Erinbertus liberatur febre.

Sed his omissis, quæ sua multitudine dicendi facultatem vincunt, ad viri Dei virtutum pertexenda opera reuertamur. Ex largitione illustris viri Vattratonis ad amnem Vuitlanam, in honorem principis Apostolorum oratorium constructum, quod Monasteriolum appellauit, vbi monachorum Deo militantium conuentum collegit. Redundabat in discipulos fructus doctrinæ eius, quandoquidem quod sermone docebat, factis explebat. Nullus apud eum vel mœrore tenebatur, vel immodica lætitia efferebatur. Erat gratus omnibus, singularis seruoris, specialis alacritatis, eximiæ charitatis erga pauperes & peregrinos. Nouerat & superbis resistere, & humilibus subditus esse: parcere subiectis, & debellare superbos. Sapientibus digna exhibere, simplicibus mystica reserare. Fortis erat in aduersis, sobrius in prosperis: tẽtatus in omnibus, discretus in cunctis. Erat hoc illi studium & labor indefessus, vt recto itinere subditi ipsius ingrederentur: ex profectu enim filiorum, laus & merces cumulatur parentis. Nonagesimum ætatis annum iam supergressus, ità fuit virilis, vt in labore manuum iuuenes antecedere videretur. O virum prærogatiua meritorum dignissimum, qui per contemplationis studium sterilis effectus, pro educatione tamen atque exemplo filiorum, multimodæ se seruituti placidè subdebat, imitans Apostolum, qui ait: Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Sicque per occidentem eius laudatissima peruolabat fama, vt putares Apostolorum adesse tempora: ità vt perituri seculi spretis delicijs, nobilium multitudo virorum communia cum omnibus possideret omnia. Si quisquam proprium aliquid vsurpare tentâsset, à cæterorum remotus consortio, pœnitudinis ilicò vltione plectebatur. Sed & omnes Caletorum populi, ità bruti ac belluis similes ante aduentum illius in hac regione fuerant, vt præter Christianæ fidei nomen, virtus religionis penè abolita in illis locis haberetur. Agebat nanque vir venerandus studio indefessò, vt quæcunque peragraret loca, verbis Euangelicis conderet vniuersa. Et ità per eius monita & prædicationem sunt conuersi, vt qui anteà diripiebant aliena, posteà largirentur propria, ac idolorum confringerent statuas, quas dudùm ritu profano venerabantur: pieque ac spontè se subderent Christi disciplinæ, qui antè rebelles, non dignabantur audire. Tantusque honor ac deuotionis affectus excreuerant circa sacerdotes ac monachos, vt si contigisset alicui ex ordine plebeio eos obuiàm habere, quanuis potens persona, Christum in eis adoraret ac veneraretur.

Cap. 20.

S. Vuandregisili factis explebat quod ore docebat.

Magnũ robur in ætate decrepita.

1. Cor. 9.

Conuertit multos populos.

Qualisolim reuerentia erga sacerdotes & monachos.

Spiritum quoquè prophetiæ diuinitùs illi collatum non dubitamus, ità vt quę ventura essent, plurimis indicârit. Notum sanè est, crebrò illum prædixisse futura, quæ posteà constat euenisse. Blitildi nanque reginæ, relictæ Clodouei Regis, obitus trium filiorum ac successiones exposuit. E quibus Clotarius, qui maior erat natu, * quartumdecimum regni annum agens, consortijs subitò caruit humanis. Deindè Childericus temerè ab insidiatoribus interemptus, à præsenti sublatus est vita. Tertius Theodoricus matri superstes, regui susceptt gubernacula: compleraque in illis est prophetia viri Dei. Hæc quidem pauca miraculorum insignia cum bona venia lectoris in præsens sufficiant, breui incomptoque relata sermone. Veniendum est, fauente Christo, ad ea, quæ vbertim cunctipotens virtus, spiritu ipsius patroni sublato ad cælum, apud ossa sanctissima gesta referuntur in terris. Deniquè indubitanter retinemus,

Cap. 21. Prædicit obitũ triũ regum. * quartum

tinemus, ipsius meritis, vt frequentiùs inculcatum est, animæ languores in permultis esse curatos, ad laudem & gloriam eius, qui dixit: Sine me nihil potestis facere.

Iohan.15. Cap.22.

His ità se habentibus, vertantur articuli ad id commemorandum, quemadmodùm beatus ille meruit de ærumnis exilij præsentis eripi, atque ad cælestis beatitudinis gloriam transferri. In vltimo senio constitutus, vtpotè nonagesimumsextum annum agens, Domino sępissimè supplicans, aiebat: Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est: addebatque: Iesu benigne, verbum patris æternum, de hac conualle plorationis eripe me, & tuis fac quantocyùs dignum apparére conspectibus. Exaudiensque Dominus dignas eius preces, immisit ei vltimam, immò salutiferam ægritudinem, vti camino præsentis seculi ceu purissimum examinatus aurum, dignissimus cæli fieret hæres. Tribus diebus totidemque noctibus in excessum mentis rapto, ianua cęli aperta monstrata est, & iucundo adspectu frequenter oculos aperiens, cælum intuebatur.

Psal.119.

Videt apertum cælum sub morte.

Cernentes quoquè discipuli, sanctissimi patris beatissimam dissolutionem, lætabantur quidem de eius digna remuneratione, sed tristabantur plurimùm de absentia corporali: atque inter mœsta suspiria & fluentes lachrymas, querulis aiebant vocibus: Quid facturi sumus, quòd nos tam citò deseris pater? Verbum immortalitatis à te audire cupimus, & assueta admonitione tua corrigi optamus. prostratique humì fundunt vberes fletus, orantque Deum, vt antequàm viam ingrederetur iustorum, eius alloquio fouerentur. Itaque omnipotens Deus, videns summum illorum dolorem, quem pro sui pastoris decessu patiebantur, famulorum suorum precibus aures suæ pietatis accommodat: permittitque, vt inclytus dux tum tyrones, tum veteranos milites dulcibus recrearet sermonibus, multaque futura eis prædiceret, quæ posteà res ipsa comprobauit.

Cap.23.

Percontantibus indè monachis, post ipsius felicissimum transitum, quem sibi præficere deberent, tale fertur dedisse responsum: Aeternus, inquit, rerum conditor, qui vobis locum concessit opportunum, quo sibi plebs sua famuletur in secula, ipse vobis, charissimi filij, post paruitatis meæ decessum, dignum ac deuotum misericorditer tribuet rectorem. Duo sunt tamen in præsentia vestra charissimi mei filij, qui vicissim post meæ fragilitatis decessum in regiminis succedent locum. Erat nanque vnus vocabulo Lantbertus, vir eximiæ religionis & generis, ortus in territorio Taruanensi, qui post beatum Genesium præsulatum Ecclesiæ Lugdunensis susćepit: Alter verò vir Domini Ansbertus, qui beato Audoëno in pontificatu successit ecclesiæ Rothomagensis. Quorum vitam atque virtutes libellus, qui de eorum scribitur actibus, luculenter narrat. Atque ij successores fuêre in regimine prædicto sanctissimo viro. Sub horum regimine sanctissimi Patres, beatus Vulfrānus præsul Senonum & prædicator gentis Frisonum, necnon vir Deo dilectus Erenbertus Tolosæ vrbis pontifex, & sanctus anachoreta & presbyter Condedus, Britannia insula ortus, monachicum amplectentes habitum, ad castra Dei fulgida deuotissimè conuolârunt. Reliquiæ quoq; eorum in eodē loco debito seruantur honore: vbi & gloria virtutum pollent, sicut in eorum plenissimè scribitur gestis. Inter reliqua autem prędictus vir Domini, exhortationis & confortationis verba, discipulis ipsi adstantibus valedicens, hæc intulit, vt cœptum non relinquerent iter, sed melioribus actibus quotidiè perseuerando se confirmarent, attentiusque sua monita retinerent, & opere perficerent: vt videlicet vnitas, charitas atque humilitas in eorum radiarent cordibus, nullaque dissensionis aut liuoris pestis, eorum vnquàm serperet in mentes: sicque statûs illorum iura, & religionis claritudo per cunctas perpetim durarent ætates.

Lantbertus episcopus Lugdunen.

Ansbertus epiſcopus Rothomagensis.

Cap. 24.

Hac breui vltimaque coram eis oratione celebrata, quia gloriosum beatę consummationis tempus instabat, vt terrena corporis sarcina terris cōmendaretur, & cælestis spiritus celsa conscēderet, viatico percepto, post paululū conticuit. Cumq; hostis conspiceret inuidus remunerationis eius instare horā, propter eum cruentus adstans, pauores illi multiformes ingerere nitebatur. Quē in tali constitutū agone audiêrunt circunstātes fratres in spiritu sanctæ trāslationis dicentē, se fonte lauacri Christi tinctum, dæmonemq; se impedientem diuinitùs effugatum. Vocauit etiam tertiò nominatim quendā virum iustum, nomine Agathonem, cuius olim laudabilē vitam ac conuersationem notā habuerat. Ex qua & subsequēti reuelatione liquidò colligitur, in eius trāsitu multitudinem adfuisse Sanctorum. Nam & quodā discipulo eius, viro magnæ religionis, eádē hora suauissima audita fuerat cælestis cātilena: qui etiā percontabatur ex fratribus, vtrùm ille dulcissimus sonus eorū penetrâsset aures. Sed & ipse vir Domini adstan-

Accipit Eucharistiam moriturus.

Morienti multi adsunt sancti.

adstantibus sibi imperauit, vt cum psallentibus iunctis psallerent vocibus. Quinam sint illi, inquiunt, nos nescimus: tu verò, cui olim, vt credimus, ianua vitæ patet æternæ, optimè id nôsti. Ille verò iucundo adspectu lætabatur in Domino, gratias agens Deo, quòd cœli ianuam ipsi reserâsset. O virum omni laude dignissimum, in cuius trâsitu cælestis exultat chorus, omniumque virtutum supernarum gratulatur exercitus: cui cæli ianua patescit, & Abrahæ sinus lætantem excipit. Multitudo proindè monachorum, quorum erat numerus fermè trecentorũ, in tanti patris transitu diuinas laudes decantaturus aderat: hilaris quidem pro gloria, quam spreta Aegyptia seruitute, olim adibat promissam: sed graui affecta mœrore, quòd præclaro destituebatur patrono.

Hac discipulorum caterua vallatus, salutiferæ Crucis signo se muniens, vndecimo Calendas Augusti nexibus terrenæ corruptionis absolutus, animã cælo reddidit, consortijs iustorum sociandam, & æternę felicitatis gloria fruituram. Illic nunc choris interest angelorum, hîc fulget claritate virtutum: Illic interpellat pro famulis voce supplici, hîc eos virtute tuetur sublimi: Illic petit, hîc præstat: Illic vota fundit, hîc votis respondet. Interfuit autem in hoc eius sancto transitu inclytus ecclesię Rothomagensis pontifex Audoënus. Sepultus est primùm in ecclesia beati Pauli Apostoli, in qua requieuit annis 40. Posteà autem à sancto Baino Episcopo vrbis Taruanæ, & Fontanellensis cœnobij abbate translatus est in Ecclesiam beati Petri Apostoli: atque ità integer ab omni corruptione cum vestimentis, quibus indutus fuerat, repertus est, quasi eodem die fuisset sepulturæ traditus. Actum est hoc anno Dominicæ incarnationis 729. regnante Domino nostro Iesu Christo, cuius potestas & imperium permanet in secula seculorum.

Cap. 27. Signo Crucis se munit dum excedit è vita.

Trãslatum est eius corpus à Baino Episcopo Taruanen.

Requieuit sanè venerandus, & cum omni magnificentia nominandus beatissimus Pater & sacerdos Domini Vuandregisilus, anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi sexcentesimo sexagesimoquinto, Indictione octaua, anno nono pontificatûs Vitaliani Papę, porrò tertij Clotarij anno regni vndecimo. Peregit autem felici & gloriosa consummatione cursum præsentis vitæ annis circiter nonagintasex: è quibus in sacro regimine expleuit decem & nouem annos, mẽses quatuor, dies viginti & vnum. Sepultusque fuit in ecclesia S. Pauli annis quadraginta. Sanctus verò Præsul Ansbertus, annis vndecim: inclytusque pontifex Vulfrannus, annis fermè nouem.

DE S. APOLLINARI RAVENNATVM PRIMO EPISCOPO ET MARTYRE SANCTISSIMO, EX VETVstis MS. codicibus: quibus adstipulantur antiquissima Martyrologia. Stylum opportunis locis nonnihil expoliuit F. Laur. Surius, adiectis margini capitibus.

IN diebus Claudij Cæsaris Petrus Apostolus Iesu Christi Nazareni, Romam venit cum multis Christianis, ei ministrantibus. Vt autem est vrbem ingressus, ad Synagogam Iudæorum se contulit, indicauitque eis se quoquè Hebræum esse, & à Iudæa propter fratrum charitatem eò aduenisse. Cumque per multos dies cum illis conferret sermones, adferebat identidèm de nomine Iesu, dicens eum verè esse filium Dei, qui saluum fecerit omne humanum genus: simul exponens, quanta opera & virtutes fecisset in Israël conuenienter vocibus Prophetarum. Itaque multi ex illis agentes pœnitentiam pro sua ignorantia, prædicante Petro, crediderunt in Dominũ Iesum: nec Iudæi solùm, sed etiã Romani excipientes verbũ, gauisi sunt, quòd visitâsset Deus genus humanũ, mittens filium suum, qui mundum renouaret: credentesq; in Iesum, baptizabãtur. Post multũ verò tẽporis ait beatus Petrus Apostolus Apollinari discipulo suo; Quid hîc sedes nobiscũ? Eccè eruditus es de omnibus, quę fecit Iesus: Surge, & accipe spiritũ sanctum, simulq; Pontificatũ, & proficiscere ad vrbẽ Rauennatiũ. Multus illic populus est: prædica eis nomẽ Iesu, nihil reformidãs. Constat enim apud e, verè eũ esse filiũ Dei, qui mortuis vitã reddiderit, & ægris verbo attulerit medicinã. Tãdèm post multa, cùm precatus esset beatus Petrus, manus imposuit capiti eius, dicẽs; Mittat Dominus noster Iesus Christus angelũ suũ, qui

Iulij 23. Cap. 1. S. Petrus vẽnit Romã.

Multi Iudęi & Romani credunt.

S. Petrus Apollinarẽ Rauennam.

qui præparet iter tuum, & quæ postulaueris, annuat. Et osculans eum, dimisit à se.

Cap. 2. * Asiaticum habent Codices MS.

Cumque non longè abesset Rauenna beatus Apollinaris, mansit apud quendam militem * Asiaticum, nomine Irenæum. Is vbi resciuit ex eo vndè venisset, & quid vellet, ait ad eum; Habeo, ô hospes, filium oculorum lumine orbatum: si qua virtus est prædicationis tuæ, adhibe illi curationem, vt videat: & ego sequar Deum tuum, credens in eum. Mox ad se puerum adduci alacriter iubet Apollinaris, cunctisque videntibus, qui illic aderant, non nisi Crucis signum in oculos cæci expressit, & ait; Deus qui loco non clauderis, sed vbiquè es, infer cognitionem filij tui Domini nostri Iesu Christi in hanc ciuitatem: nec solùm hos oculos corporis illumines, sed etiam interiores in hac vrbe degentium oculos aperias, vt celeriter illis cognoscentibus Iesum Christum filium tuum esse ipsorum Deum, locus hic mihi cum magna efficacia docendi tribuatur. His dictis, viditcæcus, & aduolutus pedibus beati Apollinaris, vnà cum parentibus suis in Christum credidit: pariterque baptizati sunt in fluuio non longè à Rauenna.

Cæcus crucesignatus videt.

Cap. 3. Tecla Tribuni Rauennatem vxor.

Matrona verò quædam, Tribuni militum coniunx, Tecla nomine, multis annis grauissimo laborabat morbo, qui omnem medicorum industriam eluderet. Accidit autem, militem Irenæum adesse Tribuno: & cùm sermo ortus esset de coniugis mala valetudine, Irenæus ait; Est apud me peregrinus quidam, qui filium meum nullo adhibito medicamento curauit: si permittis, vbi eum viderit vxor tua, mox reualescet. Tribunus dixit; Vndè ille huc aduénit? Respondit Irenæus; Ab vrbe Roma. Tribunus ait; Est igitur natione Romanus? Respondit Irenæus; Equidem ignoro: sed mihi tamen potiùs Græcus esse videtur. Tribunus dixit; Clàm eum perduc in domum meam, vt comperiam vera esse, quæ dicis. Cùm ergò beatus Apollinaris Rauennam esset ingressus, circunsignans se, ait; Deus, qui operaris cum magistro meo Petro, operare etiam mecum, vt clarificetur nomen tuum, & fiat voluntas tua. Vbi in ædes Tribuni vénit, officiosissimè susceptus est, aitque ad eum Tribunus; Benè aduenisti medice; & quid dulcius æstuanti, quàm frigida aqua? Beatus Apollinaris respondit; Requiescat in vobis pax Domini & Dei nostri Iesu Christi. Tribunus dixit; Ecquis ille est, de quo loqueris? Apollinaris respondit; Filius Dei viui, qui mundum perditum instaurauit. Tribunus ait; Vt video, Galilæus es tu. Apollinaris respondit; Etiam. Tribunus dixit; Nósti curationes? Respondit vir sanctus; Nihil sine nomine Iesu. Tribunus ait; Et quæ est virtus in Iesu? Apollinaris respondit; Conuoca huc milites tuos, & cunctis videntibus cognosces veritatem Domini mei Iesu Christi. Illis collectis, ait Tribunus; En vxor mea multos annos decumbit, & medicina omnis ei officit. Si qua verò in te virtus est, exere nunc eam. Apollinaris dixit; Aperiat Deus oculos cordis vestri, vt videntes mirabilia eius, credatis in eum. Tum apprehendens manum mulieris, Surge, inquit, in nomine Domini & Dei nostri Iesu Christi, & crede in eum, nec quenquam putes illi parem. Mox illa surrexit sana, exclamauitque; Non est alius Deus præter Iesum, quem prædicas. Videntes id milites & Tribunus, obstupefacti dixerunt; Reuerà hic Deus est, qui talia facit. Potest autem etiam ille in bellis ferre opem, si diligatur. Credidítque Tribunus cum vxore & filijs & familia, & omnes baptizati sunt. Multi quoquè alij, qui illic aderant, fidem Christi complexi sunt.

Vxorē Tribuni clinicā sanat Apollinaris.

Cap. 4. Multi credunt.

Habitauit autem beatus Apollinaris Rauennæ in ædibus Tribuni, & quotidiè veniebant ad eum multi è populo, quos ille secretò docebat, dicens, vt crederent in Iesum, Deum cæli & terræ: credentesque baptizabantur. Multi quoquè nobiles tradebant ei filios suos, vt sacris literis ab eo erudirentur. Ijs autem, qui iam in Christum credebant, Missas & baptismata faciebat in domo Tribuni cum discipulis suis. Itaque intrà duodecim annos, duos ordinauit presbyteros, Adhæretum & Calocerum: Marcianum verò nobilissimum virum, & Leucadium Philosophum, Diaconos fecit: & sex clericos constituens, cum illis diù noctuque Domino psalmos cantabat. Crescente autem fama eius, & quòd annunciaret Iesum, multique in Christum credidissent, iam latére non poterat. Nunciatum est ergò de illo Saturnino Duci, qui eum adduxit ad Pontifices Capitolij Rauennatis, interrogauitque ex eo, quid sibi vellet. Respondit vir sanctus; Christianus sum. Dux ait; Et quis est Christus? Apollinaris respondit; Filius Dei, per quem creatura omnis viuit, in cælo, terra & mari. Dux ait. Illéne ergò te misit ad nos, vt euertas cultum deorum nostrorum? An ignoras sacrum nomen Iouis, qui magnus est habitator Capitolij vrbis huius, cui te oportet supplicem fieri? Beatus Apollinaris respondit; Quis sit ille habitator, nescio, nec templum eius noui.

Nota quomodò in primitiua ecclesia Missæ sint celebratæ, & psalmi decătati.

Pontifices

pontifices dixerunt; Veni ergò, & vide magnificum fanum, mirificeque exornatum. Videbis illic inuictissimi Iouis simulacrum. Cùm ergò in Capitolium intrâsset beatus Apollinaris, subridens ait pontificibus; Hæc tam multa aurea & argentea ornamenta rectiùs in pauperum vsus erogarentur, quàm coram dæmonibus appendantur.

Tum verò pontifices, facta in eum impressione cum populo, immani eum cæde mactauerunt, eiectumque extra vrbem ad mare, semiuiuum reliquerunt. At discipuli eum colligentes, in cuiusdam viduæ Christianæ domo absconderunt, curam ei adhibentes. Et post menses sex vir nobilissimus Bonifacius ciuis Clusensis subitò obmutuit, nec ei permulti medici remedium adferre potuerunt. Indicatum est ei, famulum Dei Apollinarem adhuc viuere, & apud viduam latitare. Misit ille ad eum vxorem suam, orans vt ipsum inuisere nè grauaretur. Venit vir sanctus ad domum eius, & puella è familia eius, à malo dæmone arrepta, exclamauit; Recede hinc serue Dei viuentis. Alioquì faciam te colligatis pedibus trahi extra hanc vrbem. S. Apollinaris dixit; Obmutesce diabole, & exi ab ea, nec vltrà in homine loquaris. Ille quamprimùm ab ea recessit. Vt autem peruénit beatissimus Apollinaris ad Bonifacium, vidit eum mutum iacentem, & ait; Domine Iesu Christe, qui clausisti os hominis istius, nè deinceps ab idolis suis opem posceret, restitue ei linguæ officium, vt inuocet benedictum nomen tuum, & credat te esse Deum viuentem in secula seculorum. Cumque à Christianis dictum fuisset, Amen, eadem hora soluta est lingua eius, & laudabat Dominum, dicens; Non est alius Deus præter eum, quem prædicat beatus Apollinaris. Eodem die homines amplius quingenti crediderunt in Dominum Iesum, agentes gratias Deo & beato Apollinari seruo eius, per quem illuminati essent.

Cap. 5. Crudeliter cæditur. Eijcit dæmonem. Muto redditur facultas loquendi.

Non multi autem intercesserè dies, cùm gentiles quidam à diabolo inflammati, tenuerunt eum, & diù fustibus cæso interdicere volebant, nè nominis Iesu aliquam faceret mentionem. At ille iacens in terra, clamabat eum verum esse Deum, qui sua sponte pro hominum salute pati voluërit. Sed hoc illi testimonium non ferentes, beatissimum virum cogerunt nudis plantis calcare prunas. Tum verò multo ille magis de Christo testificabatur. Id impij homines ferre non sustinentes, eum extra vrbem eiecerunt, dicebantque ei; Tametsi curationes adhibere nôsti, tamen vide, in vrbem nostram nè ingrediaris. Iacebat igitur beatissimus vir extra muros, & continèter nomen Iesu prædicabat: multique è ciuitate Deum timentes, veniebant ad eum, & ministrabant ei. Non enim paruus illic erat Christianorum numerus, maximè nobilium. Habebant autem Christiani tugurium non longè à mœnibus, in quo ille Missas faciebat: baptizabat autem in mari, in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti.

Cap. 6. Cæditur fustibus. Calcat nudis plantis prunas ardentes.

Post plurimos autem annos vir beatus se contulit in Aemiliam, atque illic secretè docuit populos, quos verbo attrahere potuit. Interea autem Calocerus presbyter gubernabat Ecclesiam, quæ erat Rauennæ, clàm multas faciens virtutes in nomine Iesu Christi. Non diù post ab Aemilia reuersum beatum Apollinarem, Christiani Rauennates cum summo gaudio exceperunt. Per id tempus Rufus patritius & exconsul, habebat Rauennæ filiam vnicam malè valentem. Vt cognouit autem de beato Apollinari, mox ad se illum accersiuit, vt filiæ opitularetur. Postquàm autem vir Dei cum clericis suis in domum eius intrauit, confestim filia eius mortua est. Eius obitum beatus Apollinaris ex lamentis familiæ didicit. Dixit autem ad eum Rufus patritius cum lachrymis; Vtinàm in domum meam non venisses. Dij enim magni irati sunt, & noluerunt curare filiam meam. Tu verò qua ratione illi poteris curationem admouere? Flebant autem omnes, qui aderant. Dixit igitur beatus Apollinaris ad Rufum; Constanter age patritie, & iura mihi per salutem Cæsaris te permissurum, vt puella sequatur Saluatorem suum? & citò cognosces virtutem Domini nostri Iesu Christi. Rufus patritius respondit; Scio puellam mortuam: quam si stantem & loquentem videro, laudabo sanè virtutem Dei tui, nec prohibebo, quò minùs suum illa sequatur Saluatorem. Interim omnes amarè lugebant. Tum vir sanctus benè confidens in Domino, accessit & tetigit puellam, dicens; Domine Iesu Christe, Deus meus, qui magistro meo Petro, Apostolo tuo, id præstitisti, vt possit impetrare à te, quicquid velit: tu excita puellam hanc, quæ est creatura tua, non enim est alius Deus præter te: & respiciens ad puellam, ait; Surge, & confitere creatorem tuum. Confestim illa surgens, magna voce dicebat; Magnus est Deus, quem prædicat Apollinaris seruus eius, & nullus est extra eum. Ea hora magno gaudio affecti sunt Christiani omnes, quòd magnificatum esset nomen Domini Iesu. Baptizata est autem puella cum matre, & ex

Cap. 7. Docet in Aemilia. Ad vitam reuocat puellam mortuam.

familia promiscui sexûs trecenti vigintiquatuor. Sed & alij multi gentiles crediderunt in Christum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Cap. 8. Porrò Rufus patritius timens Cæsarem, occultè diligebat beatissimum Apollinarem, & ministrabat ei. Filia verò eius consecrata est Christo, & virgo permansit. Perlatum est igitur ad Cæsarem, virum quendam Antiochenum, magicis artibus in Rauennam inuexisse nomen Iesu, magnamque turbam hominum obedire illi, ipsam quoque Rufi patritij domum. Cæsar illi mittens successorem, scripsit ad vicarium Messalinum, vt hominem temerarium Apollinarem aut dijs faceret obsequentem, aut in exilium iuberet longinquum deportari. Messalinus ergò in prætorio coram se sistit, iubet beatum Apollinarem, dicitque illi coram sacerdotibus Capitolij; Quis vocaris? Respondit vir sanctus; Apollinaris. Messalinus dixit; Vndè huc aduenisti? B. Apollinaris respondit; Ab Antiochia. Messalinus ait; Quam artem profiteris? Apollinaris respondit: Christianus sum, & Apostolorum Christi discipulus. Messalinus dixit; Et quis est Christus? Apollinaris respondit; Filius Dei viui, qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt. Messalinus ait; De illóne Christo tu dicis, qui ante annos non multos, dum se filium Dei diceret, à Iudæis interfectus est? Certè si Deus ille fuisset, nec mori potuisset, nec vexari contumelijs. Sed cùm superbè se gereret, pœnis affectus & è medio sublatus est. Quo igitur pacto tu illum in deorum numero reponas, nos non videmus. Beatissimus Apollinaris respondit; Is, de quo loquimur, Christus & Deus erat, & est, eritque semper. Sed volens ille hominum genus à seruitute dæmonum liberare, exinaniuit semetipsum, & incarnatus est de spiritu sancto, natus ex Virgine, quę virum non cognouit vnquàm. Messalinus vicarius dixit; Auditum est hoc apud nos, sed difficulter potest credi. Beatissimus Apollinaris ait; Audi iudex, quæ à me dicentur, animo virili. Deus manebat in corpore, faciebat signa & miracula in mundo. Quòd verò à Iudæis tentus & crucifixus est, id caro ex virgine sumpta patiebatur: diuinitas autem mansit omnis perpessionis expers & immortalis: quæ etiam carnem ipsam tertia die excitauit, & multis appárens Christus, ascendit in cælum, vndè descenderat Deus. Tantam autem in se credentibus largitur virtutem, vt in nomine eius dæmones eijciant, ægrotos sanent, mortuos in vitam reuocent. Messalinus vicarius dixit; Tu mihi persuadere non poteris, vt ego deos sequar ignotos, qui à Senatu recepti non sint. Sed hac postposita vanitate, accede ad Capitolium, & manibus tuis pone thura magno deo Ioui tonanti, vt possis viuere. Nam alioquì per salutem Cæsaris, diuersis excruciatum pœnis in exilium te mittam. Beatissimus Apollinaris dixit; Tu nequaquàm mihi persuadebis, vt ponam thura dæmonibus: sed Domino meo Iesu Christo offeram sacrificium laudis & suauitatis.

Phil. 2.

Luc. 1.

Marc. 16.

Cap. 9. Tum verò exclamantes Pontifices, dixerunt; Ignoras Iudex hunc sibi pontificij arrogâsse titulum, vt sub nostro nomine seducat turbas? Sed tu inquire in eius temeritatem & arrogantiam. Vicarius ait ad officium; Exuite eum, & cædentes fustibus, dicite; Resipisce, & immola dijs. Sed ille dum cæderetur, clamabat; Christianus sum; fac, quod tibi visum erit. Interìm vnus è pontificibus dicit Messalino; In eculeo suspendatur, vt diù tortus, honorem habeat dijs immortalibus. Beatissimus Apollinaris, his subiectus tormentis, dicebat; Dominum Iesum Christum confiteor esse Deum viuentem, non alium aliquem. Messalinus ait; Quid præmij pro his supplicijs expectas? Beatus Apollinaris respondit; Scriptum est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et si quis in Christo mortuus fuerit, viuet. Hæc est remuneratio Christianorum. Tum vniuersi, qui illic aderant Christiani, glorificabant Deum cæli, cùm hæc ex Apollinari audirent, quòd fortior ipse esset in perferendis pœnis, quàm alij inferendis. Messalinus tortoribus ait; Rursùs verberetur, & in plagas aqua bulliens infundatur: deindè sub præconis voce ducatur ad nauim, vinctus graui pondere ferri, & in Illyricum eat exulatum. Interìm arripitur à diabolo vnus è tortoribus, qui in Christi seruum præ cæteris sæuierat, & subitò expirat. Cùm autem eleuatus esset S. Apollinaris, dixit Messalino; Impijssime, cur non credis in filium Dei, vt possis vitare æternos gehennæ cruciatus? Tum indignatus Messalinus, iussit os eius lapidibus contundi. Ea immanitate commoti Christiani, irruerunt in gentiles, & breui spatio amplius ducentos trucidârunt. Volebant verò etiam Messalinum interficere. At ille perturbatus, incluſit se: porrò beatissimum Apollinarem, grauissimo ferri pondere adhibito, iussit in horridum retrudi carcerem, & in ligno extendi, nec quicquam ei ministrari, vt sic deficeret. Angelus autem Domini nocte ad eum veniens, viden-

Cæditur fustibus.

Torquetur in eculeo.

Matt. 10. & 24.

Iterùm verberatur.

Os eius lapidibus cõtunditur.

Horrido carceri traditur.

tibus

tibus custodibus, escam ei dedit, & cùm eum corroborâsset, recessit. Quarto indè die audiens Messalinus eum adhuc viuere, clàm iniectis ei catenis, naui impositum, in exilium iussit deportari. Secuti sunt autem tres è Clero eius, qui illi ministrârunt. Ecclesiam, quæ erat Rauennæ, interea gubernabant presbyteri & diaconi: crescebatque numerus Christianorum. Mittitur in exilium.

Cap. 10.

Nauigantibus verò illis mare, subitò orta est tempestas, & naui confracta, ad litus iectus est beatus Apollinaris cum clericis suis & duobus militibus: cæteri in mari periêrunt. Dixeruntque milites illi beato Apollinari: Domine pater, quò ibimus, aut quid faciemus? Respondit vir sanctus; Baptizamini in nomine Iesu Christi, & viuetis. Illi quamprimùm propudiatis idolis, baptizati sunt in nomine Patris & Filij & Spiritûs sancti. Indè à loco in locum commigrantes, in Mœsia prædicabant verbum Dei, sed nemo eos recipiebat. Cuiusdam verò primarij & magni viri frater lepra infectus fuit. Eo viso, dixit beatissimus Apollinaris; Vis sanus fieri? Respondit ille; Volo. Beatus Apollinaris ait; Crede in Dominum Iesum Christum. Respondit ille; Qui me sanum fecerit, is erit Deus meus. Tum beatus Apollinaris inuocans nomen Domini Iesu, tetigit eum: & euestigiò curatus est: reiectisque simulacris, credidit in Dominum Iesum, & baptizatus est: mansitque vir sanctus apud eum diebus permultis. Deindè Danubij litora terens, multos ad Christum adduxit. Vbi autem didicêre gentiles hostem eum esse idolorum, de eius nece cogitabant. At ille profectus in Thraciam, mansit illic dies multos. Erat autem in quadam ciuitate idolum, à quo per id tempus nullum potuerunt habere responsum. Cumque multa illi offerrent, ægrè tandem ab eo impetrârunt, vt diceret: Nescitis discipulum Petri Apostoli Iesu Christi Roma huc venisse, meque, dum prædicat Iesum, ligâsse? Is si hinc profligatus non fuerit, nulla vobis responsa dare potero. Facta ergò inquisitione, repertus est beatus Apollinaris, interrogatusque ab eis, quid illic ageret, dixit se Christianum esse, & pro Christi nomine à Rauenna eò extrusum in exilium. Itaque nudatum vestibus, diù fustibus verberârunt: perductumque ad mare, cum socijs naui in Italiam ituræ imponi curârunt, dicentes eius regionis præfecto, satiùs esse eum remitti eò, vndè venisset, vt illos potiùs euerteret, quàm apud ipsos aboleret cultum deorum. Sanat leprosum. Moratur diù in Thracia. Fustibus verberatur.

Cap. 11.

Ità ergò post triennium vir sanctissimus Rauennam reuersus est, & à Christianis cum summa exultatione exceptus, Deum laudantibus, quòd eis suum patrem & Doctorem restituisset. In ipso autem itinere multa per eum Dominus miracula effecit. Multo indè lapso tempore, cùm Christianis Missas in Cyrenæi Senatoris possessione faceret, repentè orta seditio est in vrbe propter eum, irruentesque in eum furentes populi, vinctum in forum pertraxerunt, cædentes eum, & plagas ei imponentes. Viso autem illo, dixêre Pontifices Capitolij; Non est hic dignus, vt præsentetur magno deo Ioui, quippè cui non semèl illuserit. Sed ducatur ad Apollinis templum, ibique cognoscat virtutem deorum immortalium. Illis ergò eum ducentibus, multi nobiles viri, tam ethnici, quàm Christiani, vnà cum populo sequebantur eum. Dicebant autem gentiles; Videamus, num ad sanitatem redierit homo iste. Ingressus verò templum beatus Apollinaris, vt vidit Apollinis simulacrum, ait ad circunstantes gentiles; Isténe deus est, per quem futura prædicitis? Responderunt illi; Nimirùm ipsus est, & quidem primus inter deos, & custos vrbis huius. B. Apollinaris ait; Non sit illi vnquàm benè: sed eo profligato, custos hîc cõmorantium Christianorum erit Dominus Iesus Christus, qui est verus Deus. Cumque orâsset vir sanctus, simulacrum dissolutum est, & templum dæmonis euersum. Id conspicati ethnici, clamabant; Senex impius tollatur è medio, qui omnia dissipauit. Christiani autem gratias agebant, dicentes; Reuerà hic Deus est, qui talia efficit per patrem nostrum Apollinarem. Redit Rauennam. Cæditur à populo. Templum Apollinis euertit precibus.

Cap. 12.

Commoti verò gentiles, tradiderũt eum Thauro iudici, vt illum occideret. Is congregatis in prætorium cunctis nobilibus vrbis eius, ità compellauit eum; Oramus te, nè celes nos, qua virtute isthæc facias, & vbinàm conuentus agas & miracula efficias, vt tanta turba te sequatur? Beatus Apollinaris respondit; Virtus alia non est, nisi Domini nostri Iesu Christi. Domum autem Dei habemus in cordibus nostris. Si tamen etiam fabricam requiris, non est procùl ab vrbe: vbi Christianis proponimus diuina eloquia. Thaurus dixit; Habésne adiutores aliquot? B. Apollinaris respondit; Habeo sanè permultos. Thaurus dixit; Est aliqua in te virtus diuinitatis? B. Apollinaris respondit; Iam dixi tibi, esse supernam virtutem Domini nostri Iesu Christi. Thaurus ait; Habeo filium ab ipsa natiuitate cæcum. Inuoca nomen eius, quem à

suis crucifixum asseris, & aperi oculos huius, planeq; credemus, verè eum esse Deum. Sin minùs id feceris, pro tuis scelcribus igni te comburemus. B. Apollinaris respondit; Veniat in medium cæcus. Venienti dixit vir sanctus; In nomine Iesu Christi aperi oculos tuos, & vide. Continuò ille apertis oculis vidit. Stupefacti ea re proceres omnes, qui illic aderant, dicebant; Profectò Deus is est, qui talia perpetrat, multique ex eis crediderunt in Dominum Iesum. Thaurus autem iudex eruit eum è manibus vulgi, & nocte misit eum in prædium suum, tanquàm illic custodiendum. Vbi mansit annos quatuor. Erat is locus sexto ab vrbe milliario, confluebantque eò Christiani omnes, & ab eo instituebantur. Si quis ad eum venisset æger, sanus recedebat, quacunque fuisset infirmitate detentus.

Cæco reddit lumen, in præsentia Iudicis & procerum.

Cap. 13. Porrò Vespasiano Imperij habenas moderante, Pontifices Capitolij inuidiosè de eo retulerunt ad illum. Cuius relationis hæc erat sententia; Si Apollinarem impostorem, contra regni tui & populi Romani salutem docentem, non interfeceris, Romanas cæremonias pessùm premet. Non enim parua multitudo ab eo seducta, quotidiè in iniuriam deorum immortalium bacchatur. Magicis enim artibus ille templa euertit. Sed si solus iam affecta ætate erit vita priuatus, Romanum nomen incolume permanebit. Perscripsit ergò Vespasianus Imperator, vt si quis dijs irrogâsset iniuriam, aut satisfaciat, aut vrbe pellatur. Non enim æquum est, inquit, vt nos deos vindicemus? sed ipsi se de inimicis suis vlcisci possunt, si irascuntur. Ea iussione perlata Rauennam, Demosthenes vir illustris & patricius, sed planè ethnicus, beatum Apollinarem sibi exhiberi præcepit. Venit ille, & cùm multo senio pressus & diuersis pœnis & afflictionibus confectus staret coram iudice, gentiles clamabant; Nihil ex eo inquiras. Nos enim omnes scimus Christianum eum esse, & euersorem templorum. Aut puniri eum iubeto, aut procùl extra hanc vrbem expellito, nè nos pereamus. Demosthenes patricius dixit; Dic mihi antique impostor, cuius conditionis es? Beatissimus Apollinaris respondit; Equidem non nego coram gloria tua, sed planè confiteor Christianum me esse, & à Petro Apostolo eruditum, & ad hanc felicissimam vrbem missum, vt per nomen Iesu Christi salutem consequantur credentes in eum. Demosthenes patricius dixit; Quid multa? Iam tempus est, vt missa vanitate tua, dijs satisfacias. S. Apollinaris ait; Ego meipsum sacrificiũ offero Deo pro salute filiorum meorum, quos mihi acquisiui. Tibi autem dico? quisquis non recesserit à cultu deorum vestrorum, & adorauerit Deum cæli, terræ & maris, qui cum Domino Iesu Christo regnat in æternum, is perpetuis gehennæ flammis concremabitur. Qui autem crediderint & baptizati fuerint, habebunt requiem sempiternam, & diuitias inæstimabiles.

Responsum Vespasiani Imperatoris.

Marc. 16.

Cap. 14. Tum furore percitus iudex, tradidit eum custodiendum Centurioni, occultè Christiano, vt interim cogitaret, quibus eum supplicijs perderet. Centurio itaque perduxit eum * Clusam in domum suam, & post dies paucos dixit ei; Domine pater, noli tam citò mortem oppetere, cùm vita tua nobis necessaria sit. Egredere noctù, & abi in vicum, vbi ægri morantur, donèc furor populi conquiescat. Sicque media nocte dimisit eum, vt fugeret. Sed vbi res innotuit dæmonum cultoribus, insecuti sunt eum, & apprehensum non longè à porta tandiù cecíderunt, donèc putarent extinctum. Porrò ante lucem collectus à discipulis, perductus est in vicum, vbi leprosi degebant, & ibi inter Christianos decumbens, septem dies superuixit, admonens ecclesiam, nè à fide Christi discederet, simul annuncians, multas imminere pro Christi nomine persecutiones: sed tandèm post plurimas tentationes etiam principes ad fidẽ Christi accessuros, omniaque deorum simulacra euersuros, & toto orbe terrarum hostiam à Christianis Deo viuo liberè oblatum iri. Addidit etiam: Qui permanserit in fide Iesu Christi, vita viuet, & non morietur. His & alijs multis eos instituens sermonibus, vita functus est beatissimus martyr & Episcopus Iesu Christi Apollinaris, & sepultus est extra muros * Clusenses in arca saxea à discipulis suis. Ea verò arca propter metum gentilium sub terram missa est. Gubernauit ecclesiam suam annis octo & viginti, mensem vnum, dies quatuor. Passus est sub Vespasiano Augusto, X. Calendas Augusti. Regnante Deo & Domino nostro Iesu Christo cum Patre & Spiritu sancto per omnia secula seculorum, Amen.

alij * Classem legunt, sed vtrũque vt suspicor, mendosè.

Eius prophetia.

Feliciſimè moritur.

* Classenses

PETRI

PETRI DAMIANI SERMO I. IN FESTIVITATE S. APOLLINARIS.

HODIERNA die, fratres chariſſimi, ad iucundum nimìs ſatisq; delectabile ſpectaculum venimus, & glorioſæ paleſtrę certamen oculis fidei contemplati ſumus. Vidimus enim vnum ciuem ſupernæ Hieruſalē pro Rege ſuo ſtrenuè ad bella procedere, & innumerum Babyloniæ vulgus vnanimi conſpiratione contra vnum caput ferociter dimicare. Vidimus militem Chriſti contra mundū triumphale vexillū Crucis inferre, vidimus econtrà amatores mundi pro dilecto ſuo contiparis cuneis obuiare. Illi enim vndiq; circunfuſi diuerſa tela conijciūt, ſagittas emittunt, machinas erigunt: & vt vallum Chriſti irrumpere valeant, omnia præliandi argumenta componunt: hic autē enſe verbi ſpiritalis accinctus, lorica fidei indutus, ſpei galea præmunitus, ſub patientiæ ſuæ ſe clypeum colligit, & hoc contra omnes bellicæ tempeſtatis ictus vigilanti oculo circunducit. Illi ignem adhibent: ſed iſte immenſę charitatis ardore ſuccenſus, incendia exterioris flāmę non ſentit. Illi bullientibus aquis dilacerata membra perfundunt: iſte largo ſancti Spiritūs imbre diuinitùs refrigeratur, cantans cum Propheta: Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. Illi virgis cædunt, ſudibus frangunt, eculeo ſuſpendunt, in carcerem mittunt, poſtremò catenatum in exilium dirigunt: iſte verò in arce mentis conſtitutus, quicquid erga ſe agitur, ſub ſe fieri quaſi alius quidam eminùs intuetur, dicens cum Paulo: Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. & iterùm: Licèt exterior homo noſter corrumpatur, is tamen, qui intùs eſt, renouatur de die in diem. Id enim, quod in preſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Cuncta ergò hoſtium iacula facta ſunt beato Apollinari gloriosè vincendi materia. Et vndè illorum crudelitas dejicere nititur, indè iſtius patientia ad ſtandum firmiùs roboratur. Sanctus enim vir inter perſecutionum bella deprehenſus, quò duriùs telorum grandinem inhorreſcere conſpicit, eò cautiùs vndiquè ſcutum ſuæ grauitatis opponit. Et quò violentiùs pugnę impetus videt ingruere, eò magis ſe ſtudet & in vires colligere, & ad agendum fortiter excitare. Vbiquè paratus aſſiſtit, vbiquè vigilanter intendit, & venientibus vndiquè gladijs imperturbatus occurrit.

Iulij 23.

Epheſ. 6.

Pſal. 65. Eſa. 43.

2. Cor. 4. Ibidem.

Quia verò, fratres mei, beati Apollinaris agonem, palæſtram ſuperiùs nominauimus, vtrum nam congruè poſitum ſit, ſi placet, paulò ſubtiliùs inquiramus. Palæſtrita quippe nudus luctatur: & beatus Apollinaris mundanæ poſſeſſionis indumento nudus fuiſſe cognoſcitur. In ſpectaculo autem ciuiū huiuſmodi lucta proponitur, & beatus Paulus de ſe alijsque Chriſti bellatoribus congruè teſtatur, dicens: Spectaculum facti ſumus Angelis & hominibus. Solet autem pueris oleum, quod videlicet Chriſma ab eis dicitur, à campiductoribus tribui, vndè eorum debeant omnia corporis membra perūgi: ſanctus verò Petrus Apoſtolus beati Apollinaris non dicam campiductor, ſed ductor, ſancti Spiritūs eum vnctione perfudit, cùm ad certamina perſecutionum miſit. Vt enim in ſancta geſtorum illius narratur hiſtoria, ait beatus Petrus Apollinari diſcipulo ſuo: Quid ſedes nobiſcum? Eccè eruditus es de omnibus, quæ fecit Ieſus. Surge, accipe Spiritum ſanctum, ſimulque Pontificatum, & perge ad vrbem, quæ vocatur Rauenna. Quod enim dicit, Accipe Spiritum ſanctum, & perge, tale eſt àc ſi diceret: Oleo membra perfunde, & bellum viriliter conſere. De hoc enim ſancti Spiritūs oleo per Prophetam dicitur: Computreſcit iugum à facie olei. De hoc & per Pſalmiſtam canitur: Inueni Dauid ſeruum meum, oleo ſancto meo vnxi eum.

1. Cor. 4.

Spiritus ſanctus rectè oleum dicitur.

Eſa. 10. Pſal. 88.

Mos verò eſſe campiductorum ſolet, vt priùs certaturi diſcipuli membra peruideant, videlicet quàm latum validumque ſit pectus, quàm ſani plenique tumeant lacerti, quàm ſubterpoſitus venter nec mole grauet, nec extenuatione debilitet: & ſi cuncta bellico vſui apta eſſe perſpexerint, mox eius ſegnitiem dura ſcueritate corripiunt, & deſides adhuc animos in amorem laudis accendunt & hortanter inſtigant, & nè formidare debeat, ſuam ipſius coram eo fortitudinem laudant. Sic nimirùm beatus Apoſtolus quaſi ante ipſum arenæ veſtibulum alumni ſui membra conſiderat, & vt ſe ad congrediendum præparet, verbis ſuaſoriæ adhortationis inflammat. Quid eſt enim dicere, Quid ſedes nobiſcum? Iam depone deſidiam, vt poſt peractam victoriā peruenias ad coronam? Et quid eſt dicere, Eccè eruditus es de omnibus, quæ fecit Ieſus, niſi omnes tui corporis artus iam perfecto vigent robore, nihilque tibi ſupereſt, niſi vt timore

Qualis eſſe debeat miles Chriſti.

more postpositò incipias dimicare? Vndè aprè subiungitur: Prædica eis de nomine Iesu, & nè formidaueris: tanquàm diceret: Ex iussionis meæ authoritate congredere, brachia conſere, vt communem vtriusque Regis possis victoriam de triumphatis hostibus reportare. Percurre impiger stadium, vt ad propositū victoribus merearis pertingere brauium. Non dubites arripere pugnam, de qua nobilem referes, authore Deo, victoriæ palmam. Ego tibi præcipio, qui potestatem ligandi non solùm in terra, sed & in cælestibus habeo, ego te ad pascendas oues Dominicas mitto, qui ouile totius sanctæ Ecclesiæ iniuncta mihi cura custodio. Prærogatiua ergò magistri sit discipulo audacia præsumendi, & mittentis authoritas sit fidutia missi.

1.Cor.9.

Eccè primatū beati Petri Apostoli.

O beate Apostole, quàm libenter, quàm alacriter motum tuę diuersitatis intueor, & nunc te debilem, nūc fortissimū pulchra varietate contemplor. Debilem, inquam, negando magistrum: fortissimum verò, pro eiusdē magistri confessione mittendo discipulum. Non times discipulo Rauennam multarū vrbium dominam assignare, qui tibimetipsi expaueras vnius sacerdotis ancillam. Non metuis illum in procellosos fluctus turbulentissimæ ciuitatis solum mittere, qui cum ipso Creatore mariū, supermarinas vndas expaueras ambulare. illi nanque dictum est: Aquilonem & mare tu creasti. Cùm enim dixeris: Domine, iube me venire ad te: nisi statim expauisses, mergi vriquè non cœpisses: nisi in naui fidei aliquam naufragij vndam pertulisses, nullatenùs ex ore Veritatis audisses: Modicæ fidei, quare dubitasti? Nec mirum, tibimetipsi maris tunc formidâsse periculum, qui pro eadē mentis infirmitate, Magistrum & Dominum tuū nolebas Crucis subire patibulum. Cùm enim tibi diceret, quòd pro redemptione humani generis crucifigendus esset, protinùs respondisti: Absit à te Domine, propitius tibi esto Domine, nè fiat hoc. Quid est, beate Apostole? Nunquìd vis claudere locum, vndè nostræ redemptionis est precium exiturum? Nunquìd vis fontem restringere, qui prauitatis nostræ descendit maculas emundare? Eccè iam nósti illum proculdubiò Deum esse, & tamen dissuades mortem subire. Nisì enim Deum crederes, Propitius tibi esto Domine, non dixisses. Concordat quidem fides discipuli cum assertione Magistri. Potestatem, inquit, habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterùm sumendi eam. Sed qui fide stas, infirmitate iaces: quem fides erigit, timor sternit. Qui ergò Magistro Crucis timueras mortē, & tibimetipsi pelagi profunditatem, nunc dilectum discipulum non dubitas mittere inter persecutorum furentium rabiem. Cur hoc, nisì quia completum est in te quod per coapostolum tuum dicitur: Quia timor non est in charitate, sed perfecta charitas foràs mittit timorem? Iam enim iterùm audieras à Domino: Simon amas me? Et respondens: Domine, tu scis quia amo te: ilicò audisti: Pasce oues meas. Dixerat iterùm Dominus: Sicut dilexit me Pater, & ego diligo vos. Sicut ergò te Dominus dilexit, cùm pro pascendis ouibus suis inter scandala persecutorum misit: sic & tu discipulum diligis, cùm pro eisdem ouibus ad martyrium dirigis.

Matth.16.

Pſal.88.

Matth.14.

Iohan.10.

1 Iohan.4.

Iohan.21.

Iohan.15.

Sed libet, fratres mei, hæc Apostolica verba subtili indagatione discutere, & quomodò canonica ecclesiasticæ censuræ authoritas in eligendis præpositis vnam vbiquè teneat regulam præuidere. Dicitur enim beato Apollinari: Quid sedes nobiscum? Eccè eruditus es de omnibus, quæ fecit Iesus. Rursùs idem Apostolorum princeps cùm in loco Iudę alium subrogare voluisset Apostolum, vt neophytorum reprimeret prauitatem, dixit: Oportet ergò ex his viris, qui nobiscum congregati sunt in omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis. Hinc idem ipse gentibus Christum euangelizans aiebat: Hunc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, postquàm surrexit à mortuis. Hinc ipse Dominus in Euangelio cùm de mittendo sancto Spiritu Apostolis loqueretur: Ille, inquit, testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis: tanquàm diceret, idcircò idoneum de me testimonium perhibebitis, quia quicquid alios docueritis, longæ conuersationis assiduitate ipsi anteà didicistis. Audiant neophyti, audiant elati, & quasi folles vento arrogantiæ & igne cupiditatis inflati, quia non volunt discere quod sciant, & in schola Christi antè inhiant in cathedra præsidere, quàm ferulā sentiant: Dumque inordinato ordine non per ostiū, sed aliundè ad regiminis iura prorumpunt, non se pastores esse, sed & fures, & mercenarios patenter ostendunt: qui prodesse non curant, sed præesse flamma pernicioſissimæ cupiditatis anhelant. Hi profectò non præferuntur, vt

Act 1.

Act.10.

Iohan.16.

Attende, quàm sit nephariū ambire dignitates, præcipuè ineptis personis.

Iohan.10.

Christi

Christi ouile custodiant, non vt gregem Dominicum pascant, sed vt miseram carnem suam in lasciuijs & cupiditatibus molliter nutriant: dumque se proximis prælatos esse considerant, cæcam mentem in superbiæ cornibus exaltant. Audiãt ergò qui eiusmodi sunt, & vel curent se ab hac præsumptione compescere, vel nouerint se à corpore sanctæ Ecclesiæ iam, etsì nõ apertè, verè tamen radicitùs præcisos iacere. Ecce beati Apostoli, super quos quasì solidissimas bases, sancta fundatur Ecclesia, non nouitium, non indoctum, sed illum ordinant, quem in doctrina & sanctæ conuersationis studio perspexerint esse maturum. Hoc quærit Petrus in Matthia, cùm eligit in Apostolatum, hoc in Apollinare cùm promouet in Episcopatum. Quod ergò Dominus prouiderat in Apostolis, hoc Apostoli considerant in Apostolicis viris. Qui sint assumendi ad Præsulatum.

Illud etiam prætereundum non est, quòd beatus Apostolus osculans discipulum, emisit eum à se. Hîc antiquorũ patrum consuetudo recolitur, & in nouo seculo veterum Patriarcharum antiquitas reparatur. Eccè Isaac iterùm filium osculatur. Eccè Iacob iterùm benedicitur, & Patriarcha à Patriarcha ex authẽticæ traditionis ordine consecratur. Illi dictum est, Accede ad me, fili, vt benedicat tibi anima mea: isti dictũ est, Surge, accipe Spiritum sanctum. Illi dictum est: Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei: isti verò dicitur, Mittat Dominus noster Iesus Christus Angelũ suum, qui præparet iter tuũ, & quæ postulaueris, annuat tibi. Sic & Iacob Ephraim, & Manasse filijs Ioseph osculum præbuit, cùm eos inter reliquos Patriarchas constituens benedixit. Hinc etiam Ecclesiasticus mos inoleuit, vt Pontifices his, quos consecrant, osculum tribuant. Hinc, fratres, hinc rogo colligite, beati Apollinaris quanta sit celsitudo, qui vt Apostolus ad arcem Pontificatûs eligitur, vt Patriarcha solenniter ordinatur, qui & ab illo, & non diuerso modo prouehitur, à quo & Apostoli promouentur. Videtur ergò in illo & Apostolica dignitas, & Patriarchalis sublimitas: quia & Apostolico ore prouehitur, & Patriarchali solennitate consecratur. Vndè fit, vt cùm cæteri, qui pro testimonio veritatis supplicia passi sunt, martyres nuncupentur: hic quia nõ solùm passus, sed etiam ad martyrium ab Apostolo tam nobiliter est electus, Apostolicus martyr iure dicatur. Nota patrũ traditiones in Ecclesia seruari. Gen. 27. Gen. 48. Martyres vnde dicantur.

Inter hæc vos, fratres charissimi, ad vosmetipsos redite, actus vestros solicita examinatione discutite, & qui laudes martyris libenter auditis, laudabilẽ vitam habere curate. non est enim speciosa laus in ore peccatoris. Illi enim dignè sanctos laudibus efferunt, qui laudabiliter viuunt. Et hi fortiũ virtutes vtiliter audiũt, quos audita præconia ad amorẽ imitationis accẽdut. Cæterùm quid prodest si alios constitutos in sublimibus videas, ipse verò in præceps ad ima descendas? Quid prodest fortium bellatorum triumphos extollere, si ipse non erubescas quotidiè terga hostibus dare? Quisquis ergò gaudes fortiter egisse martyres Christi, corripe & ipse arma inter milites Christi. Desunt exteriùs hostes? Verte manus in te, & multos seditiosos inuenies ciues. Doma superbiam, iugula iracundiam, extingue libidinem, reprime auaritiam, occide inuidiam, & vt breuiter cum Apostolo cuncta complectar, crucifige carnem tuam cum vitijs & concupiscentijs. Hoc est fortiter agere, hoc est viriliter dimicare. Nam quid iuuat si circa vallum te non obsideant acies persequentium, & intrà vrbis mœnia grassetur barbaries vitiorum? Vis autem adhuc apertiùs discere, qualiter in pace sanctæ Ecclesiæ valeas martyrium inuenire? Audi attentè, intellige diligenter. Cor vigilet, oculus cùm dormitat. Quod enim dico, breuissimum est. Ascende igitur tribunal mentis, & temetipsum pertrahe ad iudicium quæstionis. Cogitatio accuset, animus iudicet, pœnitens cõscientia velut carnifex feriat, lachrymarum riuus tanquàm vulnus erumpat. Sic sic per martyrij similitudinem, ad veram peruenies martyrũ dignitatem, auxiliante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit, & gloriatur per infinita secula seculorum, Amen. Vides vbique laudabilem vitã requiri. Gal. 5. Attende, quomodò ad martyriũ spirituale peruenitur

EIVSDEM SERMO SECVNDVS VNDE SVPRA.

Apostolici martyris glorioſa solennitas, fratres charissimi, alacrem fecit vestræ deuotionis adesse conuentũ. Vndè dignũ est, vt cõmuni vobiscum lætitia pariter exultemus, & totam hanc diem in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus expendamus. Meritò hodiè profusis gaudijs totus vbiquè terrarum orbis exultat. Meritò sancta Ecclesia, dispositis fideliũ choris, dulcisonas melodiarum voces alternat. Gaudeat Antiochia, quæ talem meruit gignere filium: ex- Festum sancti Apollinaris Episcopi & martyris.

Duo hic ad nota, ſanctos ciuitatum eſſe patronos, & illorũ corporib⁹ ipſas ſanctificari. Epheſ 2. 1 Pet. 2.

ultet Roma, quæ talem potuit habere diſcipulũ, præcipuè verò iubilet vrbs Rauenna, quæ tantum meruit referre patronum. Quæ enim erat dæmonum anteà delubrũ, per hunc cæleſtium ſenatorum facta eſt capitolium: ibì enim iam martyrum corpora requieſcunt, ibì multorum ſanctorum patrocinia reconduntur. Quæ ergò priùs malè fœcunda in filijs ſuis multas ſtipulas germinabat inferno, iam per Dei gratiam multos ciues parturit cælo: vt iam populo illius non immeritò dicatur: Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei. & per Petrum: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Reges enim ſumus, quia Crucis vexillum in fronte portamus. Sacerdotes autẽ iure dicimur, quia Chriſmatis vnctione linimur. Iuſtè ergò egregia illa metropolis de beati Apollinaris feſtiuitate ſpecialiter gaudet, per quem olìm profana & ruſtica, facta eſt nunc ſacerdotalis & regia. Cui cum Romanis arcibus adeò communis eſt dignitas, vt illa mater, iſta dicatur congruè filia: quod enim illa in cæleſti clauigero, hoc totum iſta poſſidet in diſcipulo: & quod illi prærogat Apoſtolus, hoc etiã iſti martyr Apoſtolicus. Si enim Conſtãtinopolitana ciuitas, quia Romanos in ſe tranſtulit ciues, ſecunda Roma eſt nuncupata: quanto magìs hæc, quæ tantum Principem de Roma ſuſcepit, ſecunda Roma eſt appellanda? Nunquidnam glorioſius eſt ſuſcipere Quirites de Romana curia, quàm habere martyres de Romana Eccleſia? Ex ea igitur parte, qua Roma carnalis eſt, carnales genuit: ex ea verò qua ſpiritualis eſt, ſpiritualem ex ſe filium procreauit. Quod enim natum eſt de carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Quòd autem tantum ciuitati illi tribuimus, vt Romæ ſimilem eſſe dicamus, ad laudem Dei referimus, non fauores hominum affectamus. Nam ornatus habitationis, decus eſt habitantis: & honor militis, gloria eſt Imperatoris.

S. Apollinaris ſpiritualis Romæ filius.

Iohan. 3.

Libet autem, dilectiſſimi, pulchrum diuinæ diſpenſationis ordinem ſtudiosè perpendere, & quàm mirabiliter omnipotens Deus regionis illius tenebras illuſtrare decreuerit indagare. Sicut enim matutinus lucifer ab ortu ſurgens ſolem præcedit, ità beatiſſimus martyr ab orientali plaga progrediens, nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui verè eſt ſol iuſtitiæ, primus Rauennæ finibus introduxit. Et quàm benè ſibi luciferi nomen congruit, qui primum aduentûs ſui miraculum de lumine fecit? Nam mox vt in ſuburbano eſt receptus hoſpitio, cæco Irenæi militis filio lumen reddidit, & ſic de parẽtum cordibus infidelitatis tenebras effugauit: nam dum illi oculos reddidit frontis, iſtis multò fœlicius lumen aperuit cordis. Rectè ergò dicitur, quia ſicut lucifer in orbem, ità beatiſſimus vir ſuam eſt delatus in vrbem. Quot autem ibi ſupplicia ſuſtinuerit, quot mortium tormenta percurrerit, ille quidem perferre mirabiliter potuit, referre quantalibet linguæ noſtræ facundia non valemus. Cæditur, vritur, vulneratur, eculeo tortus per mẽbra cuncta diſcerpitur: ſed quò magìs caro per tormenta concutitur, eò mens in Deum fixa firmiùs roboratur, & quaſi igne ſuccẽſa materies, quò plùs aduerſitatũ ventis impellitur, eò in amorem Dei ardentiùs inflammatur. Sanctus quippe vir dum foris tolerat turbinem perſecutionis, intùs recurrit ad arcem mentis, & indè cuncta ſub ſe ire deſpicit, inter quæ tranſire corporaliter etiam ſemetipſum cernit. Minas non metuit, tormenta alacriter patiendo contemnit. Hinc enim per Salomonem dicitur: Iuſtus quaſi leo confidens abſq; terrore erit. Hinc ab eo iterùm ſcriptum eſt: Non contriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. Iam quippe ſpiritus ad alta ſuſpenſus in hoc ineffabiliter gaudet, dum ſibi cumulari gaudia per tormẽta videt. Pœnis fouetur, incendio refrigeratur, fame reficitur, inopia dilatatur, & id maximum lucrum deputat, ſi grauem de paſſione Domini ſarcinam portat, tantumque ſibi minui timet de præmio, quãtum ſibimet ſubtrahi conſpicit de tormento. Quid plurà? Iterùm cæditur, iterùm cruciatur, ad extremum quoquè nudis plantis ſuper ardentes prunas ſtare cõpellitur: ſed dum vterque pes ſuppoſito igne comburitur, lingua in confeſſione Chriſti liberiùs relaxatur. Segnior quippe fuerat ignis, qui exteriùs incendebat, quàm qui interiùs inflammabat, tanquàm alter coqueretur, & alter loqueretur, alius verba ederet, alius verbera ſuſtineret: & reuerà alter, Veritate atteſtante quæ ait: Non vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Et vt triumpho beatiſſimi martyris ipſa contraria elementa concorditer ſeruiant, dum ignis potentiori igne contemnitur, caro quæ vſta fuerat, aquis bullientibus elixatur, ſicque in odore ſuauitatis Domino duo ſacrificia ex vna fiunt victima.

Cæcũ illuminat in ſuburbijs Rauennę ciuitatis.

Multa patitur Rauẽnę.

Prou. 25.

Matth. 10.

Attẽde eius conſtantiã.

Agè agè reſponde mihi, turba frenetica, & ab ipſis furioſis meritò deridenda. Quid furis? Quid ſæuis? Quid cruentis dentibus & lupina rabie debaccharis? Nunquid ſpe-

speras supplicijs Christi militem cedere, & à sancto proposito mentem posse mutare? Non est huiusmodi mens in Deum fixa, ignorat in bello perdere militiam Christianam. Nescit prælior noster rigore mollescere, nescit gladios formidare, immò quò magis impetitur, eò robustior inuenitur. Eià percute, incende, coque, gyra, regyra, diuelle à visceribus viscera, imprime vulneribus vulnera. Apollinaris noster si discutitur, idem ipse qui fuerat, inuenitur. Non potest iam Christum in loquēdo negare lingua, quem cætera patiendo confessa sunt membra. nam si fictile sui corporis vasculū, dum adhuc sanū esset, pro conseruādo fidei thesauro lacerari permisit, quantò magis tunc pro iam quassato & fracto, tam precioſum thesaurū perdere formidabit? Tu ergò, tu miserabilis turba agonothetā Christi dum deijcere moliris, dum superare niteris, insuperabilem reddis. Tu facis, vt corpus suum ille despiciat, & ex eo egredi tota animi alacritate contendat, & dum nouis & exquisitis supplicijs eum mirabiliter crucias, vt mirabilem facias martyrem elaboras: tua enim stulta sapientia fecit, quòd hodiè nomen beati Apollinaris tam clarum & celebre per ora fidelium currit. Seruisti nēpe, dum sequisti, & auxisti palmā, dum exaggeras pœnam: nam quid non ad victoris gloriam vecors ingeniū tuum reperit, quandò in honorem transierūt triumphi ipsa etiam instrumenta supplicij? Sed adhuc diligentiùs laceratum corpus exanima, adhuc ea ipsa, quæ confecta sunt, membra retracta, coque, discerpe, iacta, cæde, verbera, percute, iam de toto corpore inuictissimi martyris quid aliud nisì plagas poteris vulnerare? Bulliat aurū, non minuitur: cædatur adamas, non secatur. Iam deniquè ille ad cæli culmen anhelat, iam mente in sublimibus habitat: nihil dolet, nihil timet, nisì, ô persecutores, solam pietatem vestrā, quæ si ei tribuitur, ab ipso impietas crudelissima deputatur, & si tela vestra ad eius vultis interiora pertingere, sola illum pietate ferite. Tunc enim grauiter indignamini, si miseremini: tūc multùm laceratis, si parcitis, & vt ità dixerim, tunc parcitis, cùm punitis.

S. Apollinaris auro & adamanti cōparatur.

O robustissimum pectus, quod nulla queunt tela perfodere, nulla possunt spicula penetrare. O munitissimum Christi vallū, quod non impacti arietes diruunt, nulla machinarū armamenta conuellunt. Quanta hunc retributionis gloria nunc extollit in summis, quē tanta tribulationis aduersitas pressit in imis? Nunc enim cum ignitis beatorum spirituū cœtibus emicat, cum trabeatis senatoribus curiæ cælestis exultat, cum patriarchis in aureo sublimiter solio inthronizatus, cum purpuratis martyribus mirabiliter coronatus, cum his omnibus stola indutus gloriæ ineffabiliter emicat, & ante Imperatorem suum melodum alleluia perenniter iubilat. Quò, te precamur, martyr beatissime, vt nos manus tuæ orationis erigat, quos reatus nostri pondus inferiùs grauat, quatenùs qui hìc tuæ virtutis præconia referre gaudemus, illic tuę beatitudinis partem aliquam sentiamus: Per Dominū nostrum Iesum Christum, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit, & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Legāt hæc, qui mendaciter asserūt, sanctorum animas post mortē non recipi cælo.

EIVSDEM SERMO TERTIVS VNDE SVPRA.

AVdiuimus hodiè, fratres charissimi, insuperabilē Christi militis fortitudinem, audiuimus triumphalem Apostolici martyris passionē. Mirabilis in persequentibus pugna, mirabilis in persecuto victoria. Illi enim ad expugnandum Christianę militiæ strenuum bellatorē, non solùm ferrea arma corripiunt, sed ignes, aquas, ligna, lapides, & vniuersa penè elementa armorum materiam faciunt, & in præliandi argumenta conuertunt. Iste verò quò acriùs impugnatur, eò robustior inuenitur: & quò magis corpus per tormenta distenditur, eò magis fides augetur. Insuperabilis deniq; miles est, cui virtus ex vulneribus crescit, ex minarū terroribus animositas surgit. Noua & inaudita pugna est, vbì peregrinus expugnat vrbem, incola ciuitatē, vnus populū, imbellis cuneū, inermis aciem, persona deijcit legionē. Mirabilis & stupēda victoria est, vbì viuit qui occiditur, surgit qui deijcitur, vincit qui superatur, & postq̄ mortuus fuerit, omnē aduersæ partis aciē ad sui Imperatoris signa conuertit. Vbì mors euaditur, cùm subitur: vita incipit, cù finitur. Nouū litigiū, vbì iudicio p̄sidet populus, & vnus deducitur iudicandus: vbì vnus innocēs accusatur, multorū damnabiliū cēsura depromitur, vbì iustus vapulat, reus dānat.

Attende quot & quā-ta superārit tormenta.

Corporalis mors, principium vitæ animæ nostræ.

Sed inter omnes beati Apollinaris non dicā iudices, sed carnifices, nō Præsides, sed tortores, tua, Messaline, crudelitas luporum excedit rabiem, leonum exuperat feritatem. Nam post cruentorum verberū cædem, post patentium vulnerū multitudinem,

post

Post eculei appensionem, post aquarum feruentium vstionem, os eius saxo contundi Præcipis, & nouo torméti genere verba verberibus punis. Eccè artifex sæuitia tua per effusam fellis amaritudinem noui te supplicij fecit authorem: & cæcatus per iracundiam mentis oculus illud excogitando nouo supplicio præuidet, quod sano consilio conspicere vix valeret. Et reuerà quid tibi reliqua membra fecerant cùm laniabas, cùm cruciabas, cùm torquebas, cùm omnia immaniter & lupinis morsibus depascebas? Ore te offenderat, ore te obiurgauerat, ore frontis tuæ inuerecundiam confutabat. Muta membra nil fecerant. Cur ergò, quod non admisit culpam, sustinet pœnam? quod non læsit, cur læditur? quod non deliquit, cur vindicatur? Si vis ergò in reum districtæ sententiæ tuum proferre vigorem, verbum examinetur, verbum iudicetur, verbũ verberibus torqueatur. Et quid plus dicam? Anima linguæ, quæ peccauerat, ipsa moriatur. Sed quid prodest, si in eum exerceas vindictam, in quo vindictæ nequeas compescere causam? Si enim contuderis os carneum, est qui interiùs fabricet aliud, quod quidem possis audire, sed nulla valeas animaduersione punire, ille videlicet, qui discipulis suis dicit: Ego dabo vobis os & sapientiam, cui nõ poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri: ille, inquam, qui dicit: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

Luc. 21.

Matth. 10.

Sed iterùm in carcere horrifico clauditur, grauissimo catenarum pondere compeditur, in ligno extenditur, omni alimentorum sustentatione priuatur. Ad constringendum quidem omninò carcer sufficeret, etiam si catena deesset: ad puniendum autem sufficeret ignis pœna, etiam si famis cessaret inopia. Sed cui terrena esca subtrahitur, cælestibus epulis enutritur. Et victus, quem iudicis impietas negat, Dei largitas administrat. Et quod non tribuit carcerarius, minister hominis factus exhibet Angelus. Angelus enim Domini nocte veniens ad eum, videntibus custodibus, pauit & confortauit. Quàm delicioſa fame affligitur, qui cælestis promptuarij dapibus satiatur, cui cælum sit cellarium, cælestis promus exhibet ministerium. Quàm feliciter miser est, qui dum terrenis eget impendijs, Angelicis fulcitur obsequijs, cui xeniũ diuinitùs mittitur, angelitùs ministratur.

Cælitùs depascitur sanctus Apollinaris.

Sed ô quàm pulchrum spectaculum, & quanta spectantium admiratione dignissimum, cùm tam strenuè dux Imperatorẽ sequitur, martyr Regẽ imitatur. Quis enim posset ab illius spectaculi visione satiatus abscedere, si ad videndũ quod nõ videbatur, clarum mentis oculum potuisset habere, cùm cerneret inuictissimum bellatorẽ Christi, in carceris horrore conclusum, quem tam alacriter expectabat splendidissima aula regni cælorum? cùm adspiceret ciuem cæli cum tanto triumpho de exilio ad patriam reuocari? cùm videret Christi militem, tam potenter deuicto mundo, regna siderea penetrantem? Veruntamen adhuc differtur, adhuc in exilio retinetur, vt redeundi ad patriã magìs ac magìs desideriũ augeatur: non enim cessat adhuc cruenta bestia totis malitiæ suæ viribus circa Christi martyrẽ insanire. Nam eccè iterũ catenatus, sicut de carcere trahitur, in naui ponitur, in exiliũ mittitur: deinde tempestas oritur, nauis frangitur, nautæ omnes naufragio moriũtur, beatus martyr cum tribus suis clericis & duobus militibus liberatur.

Eripitur à naufragio.

Quid est hoc, Messaline? Cur iterùm vesanis? Cur iterùm deciperis? & amisso rationis consilio, quid irrationabiliter facias non attendis? Eià rogo, dic mihi, quis potest exulem in exilium mittere, quis peregrinũ peregrè destinare? Antiochenus potest de Rauenna in exiliũ dirigi? Orientalis de occiduis finibus deportari? Sed dum facis exulem, significas ciuem. Et cùm iure postliminij reuersus fuerit, in vrbanæ conditionis titulos, quibus deportatus fuerat legibus remeabit. Et certè si vir sanctus exilium timuisset, Rauẽnam vsque de Antiochia non venisset. Postremò quẽ longiùs ire compellis, cur catenarũ nexibus non absoluis? Si vis tenere, cur mittitur? Si vis mittere, cur ligatur, maximè cùm catenæ tuæ non magìs nexibus ligent, quàm põderibus grauent? Econtrà vbì mare detumescit, tu inflaris: vbì ventus vim tẽperat, tu spiras: vbì Eurus cessat, tu sufflas: quem procella metuit mergere, tu nõ dubitas in eculeo subleuare: quem frigida vix audet vnda perfundere, tu non times aquis feruentibus elixare. Furor tuus omniũ beluarum excedit sæuitiã. Stoliditas tua ipsam insensibilium rerum exuperat ignorantiam. Interroga nautas tuos, disce furores tuos. Eccè vbi ipsi vix tandèm laborando solutis brachijs pereunt, nostri ligati iacendo, & absque vlla molestia sui laboris, euadunt. Milites autem, & si non pereunt, tibi tamen funditùs pereunt. Nam iure dicendi fideles transfugæ, vtpotè venientes ad fidem, abiuratis

Sæuitia Messalini in Christi martyrem quanta fuerit.

Præsi-

Præsidis armis, sequunturmilitiam exulis. Aiunt enim ad eum milites: Domine pater, quò ibimus? quid faciemus? Quibus ait: Baptizamini in nomine Iesu, & viuetis. Qui statim renunciantes idolis baptizati sunt, in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs sancti.

Nos autem, fratres dilectissimi, qui veritatem iterũ, Deo authore, recognouimus, qui tot virtutum insignia præ oculis posita ad exemplum imitationis habemus, studeamus ad illam beatitudinem omni desiderio tẽdere, in qua iam nouimus triumphatores mũdi de laborum suorum remuneratione gaudere. Eorum vestigia teneamus in via, quorum societatem habere desideramus in patria. Profectò illic erimus quod sunt, si hîc fuerimus quod fuerunt. Nam si compatimur, & conregnabimus: si commorimur, & conuiuemus. Et si complantati facti sumus similitudini mortis Domini, similes & resurrectionis erimus. Non ergò diuidamur in itinere, si iungi volumus in peruentione: non abhorreat momentaneæ potionis amaritudinem bibere, qui ad perpetuæ incolumitatis dulcedinem desiderat peruenire. Qui vult adscribi inter milites Christi, nunc se accingat viriliter ad conflictum, vt post peractam militiam, beatæ quietis accipiat nuncupatum: nunc se præparet congredi, vt meritò valeat post victoriam coronari. Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Nam delicatus est miles, qui priùs vult vincere quàm incipiat dimicare, qui vult sine pugna victoriam, aut sine victoria anhelat ad palmam. Stultus autem agricola, qui vult turgentes vuarum botros de vite suauiter carpere, & negligit propaginũ surculos laboriosè plantare: cupit implere frugibus horreum, non curans excolere inhorrescentẽ vepribus agrum. Sic, fratres mei dilectissimi, angustam nobis expedit & asperi laboris viam cum sanctis in hoc seculo carpere, si postmodùm volumus ad eorum gaudij latitudinem peruenire. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Proculdubiò autem à vestigijs Christi exorbitat, qui angustam fugiens, latitudinis viam calcat. Per multas enim tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Eccè beatus Apollinaris, cuius hodiè nobis festiua dies illuxit, non terrenos honores voluit, non fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petijt, non transitoriæ possessionis prædia dilatauit: propinquos spreuit, patriam dereliquit, semetipsum quoquè funditùs abnegauit. Ad extremũ quoquè per ferrum, per gladios, per tela, per ignes, per nouas & innumeras mortes regna siderea penetrauit. Sic in sanctis luce clarius manifestatur, quod per Veritatem in Euangelio dicitur: Quia regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud.

Sãcti in cælis iam de sua remuneratione gaudent.

2. Tim. 2.

Rom. 6.

2. Tim. 2.

1. Iohan. 2.

Act. 14.

Matth. 11.

Neque tamen hoc dicimus, vt illi solummodò cælestibus digni præmijs habeantur, qui persecutorum gladijs feriuntur. Sæpè enim multi perfectæ & laudabilis vitæ viri, toto mentis desiderio ad martyrij voluerunt culmen attingere, sed quia diuina prouidentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere, qui etiam si nequaquàm fuerint per martyrium cõsummati, à martyrij tamen gloria minimè sunt alieni. Nam & sancti Apostoli beati Apollinaris, Adheritus videlicet, & Calocerus, Matianus, & Eleuchadius, licèt nequaquàm carnificũ gladio sint percussi, à martyrij tamen desiderio nullatenùs creduntur fuisse extranei: sed omnipotens Deus, qui eos ante secula clementer elegit, in quo voluit ordine profunda consilij sui dispensatione constituit: quæ quanùs sit nobis occulta, nullo modo tamen credi debet iniusta: quãuis sit incõprehẽsibilis, nullo modo tamen cẽsenda reprehẽsibilis. Architectus cùm parietẽ domûs ædificat, alios lapides in imis æqualiter cõstruit, alios in summis artificiosa sublimitate cõponit. Sed dum illi superiùs eminent, isti inferiùs iacent, cõcordi diuersitate vnum simul complent. Sic peritus artifex cùm aurea vel argentea vasa componit, alijs diuersas sculpturas & imagines imprimit, alia verò solummodò polita ex studio derelinquit: vt dum in his, hoc est simplicibus, naturalis color clariùs rutilat, in illis verò anaglyphi sculptoris ingenium ars studiosa commendat, spectantium oculos pulchra ad se rerum varietas trahat. Indumentorum quoquè regalium alia videntur conchylij vel muricis sanguineo rubore perfusa, alia verò niuei coloris nitore candentia. Sed dum ex propria qualitate inter se admodùm differunt, vnam tamen dignitatem de eo, quod communiter contegunt, corpore Regis trahunt. Sic nimirùm omnipotens Deus, dum electos suos ad vnius felicitatis gradum prouehit, Ecclesiæ suæ corpus per varia membrorum lineamenta distinguit. Hinc est enim, quod per Apostolum dicitur: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdã autẽ Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autẽ Pastores & Doctores, ad consummationẽ sanctorũ in opus ministerij in ædificationẽ corporis Christi. Sed licèt varia sit diuersitas transeun-

Duo sunt martyrij genera: corpo rale scilicet, & spirituale

Varia ecclesiæ membra

Ephes. 4.

euntium, vna tamen est via, per quam transitur, illa nimirùm, quã Veritas se sequentibus sternebat, cùm diceret; Angusta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui ingrediantur per eam. Hanc viam ipse Dominus tenuit, per hanc quicunque eum sequi voluërit, incedere iussit. Hanc viam sancti martyres omni studio tenuerunt, antequàm ad martyrium pertingere meruissent. Angustam quippè viam perfectè tenere est, voluntates proprias in omnibus frangere, & maioris imperio humiliter obedire. Quisquis autem per proprij arbitrij latitudinem defluit, pedem mentis ab angustæ viæ semita declinauit. Sed tanto per hanc suum iter pleniùs dirigit, quanto se arctiùs in ligno clauis obedientiæ crucifigit.

Matth. 7.

Angustam viã perfectè tenere, quid sit.

Sed quandò ad ædificationem nostram, dilectissimi, huius tam præcipuæ virtutis exemplum ponere volumus, quia de nullo citiùs occurrit, hunc, de quo agitur, beatũ Apollinarem ad medium deducamus. Vt enim iam audîstis, in ipso gestorũ illius narratur exordio, quia beatus Petrus Apostolus ait Apollinari discipulo suo: Quid sedes nobiscum? Ecce eruditus es de omnibus quæ fecit Iesus. Surge, accipe Spiritum sanctum, simulque Pontificatum, & perge ad vrbem, quæ vocatur Rauenna: multitudo enim populi illic moratur: prædica eis de nomine Iesu, & nè formidaueris. Et paulopòst subiungitur: Et osculans eum, emisit à se. Perpendite, fratres mei, quàm libera in magistro præcipiendi authoritas, quàm deuota in discipulo obediendi humilitas: quàm promptus ille fuit ad imponendum imperij iugum, quàm iste paratus extitit ad submittendum obedientiæ collũ. Ille iussionis suæ seueritatem blandiendo non temperat, iste tanti laboris sarcinam non recusat. Solent mũdana eloquentia eruditi, locutionẽ suam rhetorici coloris suauitate componere, & quæque difficilia, cùm volũt, blandis & exquisitis verbis leuia demonstrare: vt si quandò graue aliquid imperant, auditorem ad sua vota conuertant. Beatus verò Apostolus non blanda verba composuit, non rei euentum prosperum repromisit, sed rem difficilem simpliciter imperauit. Inter hæc illud etiam ad mentem redit, quod Dominus Abrahæ, dissimile quidem, sed non dissimiliter iussit: Tolle, inquit, filium tuum, quem diligis Isaac, & offer illum mihi in holocaustum. Sufficeret nanque Domino dicere, Tolle filium tuũ, sed adiungit, Quem diligis Isaac: vt reducta patri ad aures dilectione filij, probaretur in animo quantus viueret amor Dei, quatenùs audita dilectio filij paternum pectus accẽderet, sed rursùs exuperante diuini amoris flamma, semetipsum obedientię gladio mactans, in ara cordis veriùs immolaret. Hoc etiam modo beatus Apostolus, cùm discipulo suo diceret, Perge Rauennam, àc si terrorem sibi vellet incutere, protinùs addidit, Multitudo enim populi illic moratur.

S. Apollinaris Rauennam mittitur.

Gen. 22.

Poterat autẽ beatus Apollinaris magistro suo verbis huiusmodi respondere, Multitudinem populi dicis, & vnum cõtra multitudinem dirigis? Multa esse hostiũ agmina ipse nõ negas, & vnũ inermem hominem contra eos mittere non formidas? Quomodò pugnabit nuda lingua vnius hominis aduersùs armatas manus aduersarię multitudinis? Quid poterit imbellis peregrini persona aduersùs tot frementium ciuium agmina? Non benè coæquatur pugna, vbi ex vna lingua iaciuntur verba, & ex innumeris manibus incutiuntur verbera: vbi hinc emittuntur sermones, inde euolant vectes. Saltèm vnum mihi socium dares, solatium tam irremeabilis peregrinationis, vel etiam ipsius prædicationis adiutorem impénderes. Nam & ipse magister tuus Dominus Iesus Christus, cùm vos ad prædicandum mitteret, semper, prout opùs erat, vobis solatium adhibebat. Euangelista quoquè, qui illũ septuagintaduos destinâsse ad prædicandum narrat, non vnum, sed binos ante faciem suam misisse pronunciat.

Luc. 10.

Nõ est præceptis Superiorum cõtradicendũ sed simpliciter obediẽdũ, quia Dominus per eos loquitur.

Hæc & multa huiusmodi excusationis verba beatus martyr potuisset obtendere, si indomita ceruice mentis iugum voluisset obedientiæ detrectare. Veruntamen non restitit, non contradixit: sed mox vt iubentis accepit imperium, omninò credidit necessarium, quod sibi per os magistri ab ipso Domino cognouit iniunctum. Et vt per omnia in virtute obedientiæ beatus Apollinaris Abrahæ similis videatur, sicut illi Deus præcepit dicens, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi: qui nihil hæsitans paruit: Sic & iste mox vt verba Apostolicæ iussionis accepit, protinùs ad obediendum spe certa animum roborauit. Et quod docturus erat verbo, operis præmonstrauit exemplo. Hoc denique studuit humiliter exhibere subiectus, quod iustè accepturus erat & ipse prælatus. Et, sicut de Domino legitur, priùs cœpit facere, & posteà docere: vt in semetipso expertus disceret, qualiter accepta potestatis authoritate, alijs imperaret.

Gen. 12.

Act. 1.

Sed

Sed quàm pulcher diuinæ dispēsationis ordo cognoscitur, si huius rei dignitas pro suî merito studiosè pensetur. Nam qui ab Adam primùm inobedientiæ vitium malè instructi didicimus, primam obedientiæ virtutem ab hoc beatissimo martyre edocti sumus. Et sicut ille inter cætera vitiorum germina primā inobedientiam, nō loquendo, sed prævaricando, carnalem sobolē docuit, ità iste inter alia documēta virtutum, inprimis obedientiā, non loquendo, sed faciendo, filios spirituales instruxit. Qui ergò inobediendo à supernæ patriæ sublimitate cecidimus, ad hanc versis vestigijs per obedientiam de exilij nostri deiectione redimus. Hinc est enim, quod per Veritatem dicitur; Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eijciam foràs. Qui enim ad primum Adam veniunt, ab intimis exire per inobedientiam discunt. Secundus verò Adam factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, in eo, quòd ad se venientibus exemplum obedientiæ tribuit, eos à paradisi gaudijs non expellit. Iohan. 6. Phil. 2.

Ad hæc gaudia, dilectissimi, redire festinemus, non passibus pedum, sed bonorum profectibus operum. Nondùm seculum fortasse reliquimus, nondùm abrenunciatorum more vnum præ cunctis, cui obedire debeamus, elegimus, hanc tamen virtutem, per quam præcipuè ad cælum reditur, obedientiam dico, habere cum Dei adiutorio possumus. Neq; enim de renunciatoribus Saul fuerat, qui ab irato cōtra eum Samuele audiebat; Nunquid vult Dominus holocausta, & victimas, & nō potiùs vt obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quàm victimæ. Quisquis ergò perfectè vis hanc habere virtutem, esto obediens Deo, nec tamen sis inobediens proximo. Vis audire qualiter obedias Deo? Caue quod prohibet, neque enim vnum sine altero valet esse perfectum. Vis etiam audire qualiter obedias proximo? Cùm te frater tuus videt in aliquod vitium delabentem, & corripit te in bono opere tepidum, & ad feruorem te verbis charitatiuæ exhortationis accendit, si non resistis, si nō contradicis, sed humiliter audis, & te ad id, quod vocaris, accingis, mox reditū tuum ad patriam, vnde inobediens deiectus fueras, per virtutem obedientiæ reformabis. Hoc itaq; modo etiam si non valeas pro Deo mortem subire, vales tamen vitam Deo amabilem ducere. Magnum quippè est mori pro Christo, sed non est inferius viuere Christo. Vtrūque enim in statera Paulus æqua lance pendebat, cùm diceret; Siue enim viuimus, Domino viuimus, siue morimur, Domini sumus. Dicis mihi; Non possum inuenire martyrium; Exhibe te martyrio dignum, & martyrij consequéris proculdubiò præmium. Non potes sanguinem fundere, potes temetipsum pœnitentiæ telo percutere, & in cordis contritione mactare. Præparetur ad feriendum iugulus, non deerit remunerator, etiā si defuerit gladius. Deest carnifex, qui ceruicem exteriùs feriat? adest Iudex, qui bonæ voluntati præmiū reddat. Gloria enim in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, Amen.

Si per bonorum profectus operū ad paradisi gaudia redimus, profectò sola fides nō sufficit ad salutem, vt dicunt hæretici. Rom. 14. 1. Reg. 15.

VITA S. LIBORII EPISCOPI ET CONFESSORIS, GRAVITER ET BONA FIDE CONSCRIPTA, VT *testatur author ipse, cuius nomen MS. Codex non habebat; Claruit autem is Author circa annum Christi noningentesimum.*

QVANVIS multifariàm modisq; ineffabilibus supernæ bonitatis erga salutem humani generis pia dispēsatio cognoscatur, in hoc tamen maximis videtur clarescere indicijs, quòd Ecclesiæ suæ in hac mortali conuersatione pro æternæ vitæ præmio laboranti, tales eruditores defensoresq; prouidit, quorum doctrinis & exemplis informari, quorum meritis & intercessionibus possit in perpetuum adiuuari. Omnib⁹ enim, qui in procinctu fidei positi, agone militiæ Christianæ contra spiritales nequitias iugiter colluctātur, quid vtilius esse credatur, quàm illorum imitandas præ oculis habere virtutes, qui in eodem agone legitimè certantes, perpetuam adepti sunt victoriæ coronam? Quid felicius, quàm eorum precibus muniri, quibus cuncta, quæ petierint, præstanda veritas ipsa promittit? De his enim loquimur, qui verè in Christo manentes, eiusque in se verba manere Iulij. 23. Cap. 1. Ephe. 6. Iohan. 14.

facientes, illud consecuti sunt præmium, quod ipse promisit, dicens; Quodcunq; vo-
Iohan.15. luëritis petetis, & fiet vobis. Hoc equidē licèt ad Apostolos specialiter dictum sit, per-
tinet tamen nihilominùs etiam ad alios quosque excellētia sanctitatis insignes, illos
præcipuè, qui Apostolorū tam meriti, quàm officij successione sublimati, perenni re-
fulgent gratia sacri præsulatûs. Ij nanq; tanto faciliùs à Deo quælibet impetrāt, quāto
ei & per puritatē conuersationis, & per sublimitatē sacri ordinis appropinquant. Nec
dubium, quin plurimùm illorum preces apud Dominum valeāt: quorum ipse pote-
Matth.18. statem tātum in cælo terraq; valere concessit, vt quicquid hic ligarent, maneret ibi li-
gatum: quicquid hic soluerēt, esset protinùs ibi solutum. Præterea illorum officij di-
gnitatem ipse inhabitator & cōsecrator eorum spiritus sanctus ostendit, qui per pro-
Malac.2. phetam Malachiam loquitur, dicēs; Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem
requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituū est. Hinc in Apocalypsi Iohan-
Apoc.1. nis, ecclesiarum præsules nō nisi angeli vocantur, signati per septem stellas, in Christi
dextera demōstratas. Sunt enim stellæ, quia virtutibus radiant: angeli, quia mandata
Episcopi stellæ. Angeli. Luc.24. Actor.2. diuinæ iussionis annunciant. Constat igitur, eos nō parùm transcendere modum in-
firmitatis humanæ, quōs toties scriptura sancta nō dubitat Angelos appellare. Ipsorū
verò in ecclesia principes & primi propagatores, Apostoli fuêre, qui post gloriosā Do-
mini nostri Iesu Christi ad cælos assc̄ensionem, iuxta promissionē ipsius, sancti spiritus
infusione roborati, & scientia omnis veritatis instructi, in diuersas mundi totius pe-
nè profecti sunt regiones, verbum salutis annunciantes vbiquè, & tam miraculorum
Psalm.18. signis, quàm prædicationum hortamentis, id in breui efficientes, vt, quemadmodùm
egregius olim Propheta præcinuit, in omnem terram exiret sonus eorum, & in fines
orbis terræ verba eorum. Ex eorum igitur salutaribus cælestibusq; doctrinis, quas ab
ipso fonte veritatis largiter hausērant, Ecclesiasticorū ordinum regula, diuini cultūs
institutio, & tota catholicæ religionis obseruatio sumpsit exordium.

Cap.2. Post quos multi per orbem ecclesiarum præsules, illorum in omnibus vestigia se-
cuti, & eorum non minùs virtutum gratiam, quàm ordinis dignitatē adepti, eandem
tenuerunt in fide synceritatem, in moribus sanctitatem, in doctrinæ studio vigilan-
tiam: qua & fideliū mentes corrigerent, & infidelium mentes ab errore cōuerterent.
In quo plures eorum tātum Domino placuisse noscuntur, vt clarissimis vsquè hodiè
Liborius antistes Cenomanorū. miraculis coruscare videantur. Ex quorum collegio glorioso vir magnificus & incō-
parabilis extitit sanctitatis Liborius, ecclesiæ Cenomanicæ præsul, cuius modò pro-
posuimus vitam & transitum breuiter cōmemorare: vtile ac fructuosum fore legen-
tibus arbitrati, eius vitam actusque cognoscere, quem sequendo, possint in diuina ser-
uitute proficere. Eius etenim vita nihil aliud erat, nisi quoddam cælestis conuersatio-
nis indicium, Christianæ religionis exemplum, virtutis ac fidei documentum. Vnde
Matth.5. quoniā ipse Dominicum illud impleuit præceptū: Luceat lux vestra corā hominibus,
vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrū, qui in cælis est: nobis in vitę
mortalis errore degentibus enitendum valdè solerti imitatione videtur, vt qui vitio-
rum & ignorantiæ tenebris obscuramur, lucifluis bonorū eius operum radijs illustre-
Bona fides historiæ huius. mur. Nec nos quisquam existimet in eius laudibus à veritatis aut moderationis trami
te deuiare, cùm nulla, nisi à veracibus scriptis seu relatiōibus comperta, proferamus,
nec eum dignè à mortali lingua posse laudari, ipse cū quo nunc immortaliter regnat,
Deus visibili palàm ostensione declaret. Testatur nanque, cunctis eum virtutibus atq;
omni vitæ merito acceptum sibi fuisse viuentem, dum defuncti reliquias euidentissi-
mis miraculorum signis frequenter glorificare nō desinit. Ex quo datur intelligi, hac
eum gratia nequaquam in præsenti vita caruisse, quanùs indè specialia literarum in-
dicia qualibet ex causa non habeantur. Siue enim, quod familiaris sanctis omnibus
semper humilitas persuadet, vt ea, quę sibi ante humanos oculos laudi & gloriæ vide-
ri valent, celari abscondiq; desiderent, hoc ipse præ cæteris obtinuerit: siue gesta si-
gnorum virtutumq; illius descripta quidem plenius, sed casu quolibet posterorū no-
titiæ subtracta fuerint: siue aliud quid causæ fuerit ignorantes, liquidò tamen credi-
mus, eiusdē sancti spiritus gratiam qui toties ante eius sacrosancta pignora præcla-
rum sui charismatis donum, operationem scilicet virtutum, ad ipsius demonstranda
merita exhibere dignatur, eidem quoq; in carne posito mininē defuisse. Non tamen
desunt etiam certa de eius meritis apicum monimenta. Habentur etiam gesta ponti-
Gesta præsulum Cenomanorū. ficum eiusdem, cui præfuit, ecclesiæ Cenomanicæ, simplici eloquio & absque omni
næuo figmenti, fideli narratione contexta: in quibus non plena alicuius eorum vitæ

series

ſeries replicatur, ſed quis cui ſucceſſerit, cuius meriti fuerit, quot annis eccleſiā rexerit, breuiter etiā annotatum. Huius verò ſacri ac precioſiſſimi viri Liborij etiā tranſitus ex hac valle lachrymarum ad ſocietatem ſemper verè beateq; gaudētium ciuium ſupernorum, quo contigerit ordine, latiùs indicatur. Extāt & aliæ de eius ortu & vita literæ ſtrictim exaratæ, de quibus omnibus vtiliſſimis quibuſq; & veraciſſimis narrationibus defloratis, hic eas, prout diuiniùs facultas datur, paucis explicare conamur.

Hic igitur ex Gallis originem ducens, & parētum non ignobili ortus proſapia, clariſſimam patriam ſuorum claritudine meritorum ampliùs illuſtrauit. Nanq; ab ætate primæua, maturum in bonis actibus cor gerebat, neque illecebris voluptatum carnalium, vt ætāti lubricæ moris eſt, animo cedens, neque vitio leuitatis indulgens. Adeò verò ſeſe humilem & quietum & tremētem ſermones Domini exhibebat, vt meritò ſuper illum ſancti ſpiritūs gratia requieuiſſe credatur, quæ illum ad ſacerdotij dignitatem ac diſpenſationem ſacramentorum Dei, ad regimen fidelis populi nutriebat. Hæc etiam illius animo flagrātiſſimum diſcendi ſtudium inſpirauerat, quatenùs cælestium fluentis arcanorum, quæ multis erat quandoq; largiter ructaturus, ipſius primùm præcordiorum intima ſalubriter implerentur. Neq; vnquam peruerſo quorundam more priùs voluit docere, quàm diſcere: ſed tāquàm futurum ſe doctorem præſaga mente aduerteret, cunctarum ferè ſibi vtilium ſcientiam ſcripturarum ſatagebat intentus auditor acquirere, quas poſtmodùm, quibus opùs eſſet, valeret facundus præceptor ingerere. Nec deerat ſagacis ingenij vigor, largam bono ſtudio efficaciam ſubminiſtrans: magnamq; in teneris adhuc annis præclaræ indolis flores ſpem ſuauiſſimorum fructuum præbuēre, quos abundanter conſtat poſteà proueniſſe. Denique ſimul cum proceſſu temporis, probitatis ac ſophiæ proficiens incrementis, ità in breui maturitatem virilis ornabat ætatis, vt acceptus apud omnes, & tam honore, quàm amore, dignus haberetur. Nec mirum, quippè quem nulli elatio proteruum, nulli aſperum liuor, nulli cōtemptibilem fecit ignauia, ſed humilitas etiam infimis coaptaret, charitas cunctis exhiberet affabilem & conformem, induſtria demonſtraret eum eſſe vas vtile in domo Domini, ad omne opus bonum paratum.

Cap. 3. Gallus fuit & nobilis genere.

Eſaiæ 66.

Ingens eius diſcendi ardor.

Priùs didicit, quod poſteà doceret.

Eſt omnibus charus.

2. Tim. 2.

Poſtquàm autem tam vitam, quàm habitum ſeculare, cælestium præmiorum intuitu dereliquit, & verè à Domino in ſuam electus ſortem, Clero aſſociatus, ac officijs eſt functus eccleſiaſticis, ampliùs totum ſe diuino cultui viſus eſt mācipare. Studebat nanque, quantum fragili carnis ſarcina circundatus potuit, cunctos actus cogitatusq; ſuos ad rationis normam dirigere, circunſpectus ac prouidus, docilisq; & cautus exiſtere, aduerſa vel proſpera æquanimiter ferre, animum ſupra temporalis periculi metum fortiter agere, nihilq; nisi quod eſſet ante ſuperni examinatoris oculōs fœdum, peccati ſcilicet maculas formidare: habere de Dei bonitate fiduciā, ſecuritatem, conſtantiam, tolerantiam, firmitatem. Præterea nil appetere pœnitēdum, in nullo legem moderationis excedere, ſub iugo rationis cupiditatem moderari vel domare. Hinc modeſtus & abſtinens, caſtus & honeſtus, parcus & ſobrius ante Deum & homines permanebat. Iam verò in illo propoſitum æquitatis iuſtitiæq; ſeruādæ, quis vnquàm dignè valeat explicare? Quis eius circa innocentiam, humanitatem & concordiā ſtudium, quis erga pietatem & religionē enarret affectum? Omnis eius animi meditatio, à rebus vanis & caducis remota, circa ſalutem animæ ac ſtatum vitæ perpetuæ verſabatur. Proindè quia tantus in eo cælestis iubaris ſplendor celari diù non potuit, ſanctitatis eius ità rumor excreuit, vt totius inclytæ ciuitatis Cenomanicæ populi ad hūc ſibi met eligendum pontificem, vnanimiter corda conuerterēt. Nec dubium, quin ſe beatos fore arbitrarentur, qui talem habere paſtorem ac præſulē mererentur? cui ad docendum ſuppeteret linguæ diſertitudo, ad doctrinam exemplis formandam vitæ rectitudo, ad exorandum pro ſubditis Deum meriti magnitudo. Vndè cū memoratæ vrbis populum antiſtitis ſui Pauatij viri ſanctiſſimi obitus ingēti, vt par erat, mœrore afficeret, cōſolabatur tamen huius cōcorditer electi probitas, & firmata de illo apud omnes fiditiæ certitudo, quòd nemine ſacerdotum Chriſti eſſet futurus inferior. Quinimmò antiquā Iſraeliticæ gentis gratiam ſibi præſtitā gratulabantur: quia ſicut illis quondàm, ablato & ad cælū rapto Eliæ propheta ſanctiſſimo, Eliſeus duplici eius ſpiritu repletus ſucceſſit: ità ſpiritales beati Pauatij virtutes, in ſucceſſore Liborio repræſentandas, aut etiam duplicandas fore ſciebant. Quapropter gaudentibus cunctis, Eccleſiæ Chriſti regimen, ad quod olim erat diuinitùs præordinatus, iuxta morem canonicum aſſumpſit, regulariter pontifex ordinatus.

Cap. 4. In Clerum aſſciſcitur.

Habes formā, ad quā ſe, qui in Clero ſunt, debeant cō-ponere.

Creatur Cenomanorū antiſtes.

Pauatius Epiſcopus Cenomanorum.

4. Reg. 2.

Cap. 5.

Honor in illo nō mutat mores optimos.

Eius exercitia.

1. Cor. 9.

1. Cor. 2. 2. Tim. 4.

Vitā ornat doctrinam.

Tob. 4.

Galat. 5.

Sap. 2. Prouer. 19. Rom. 12.

Iacob. 2.

2. Cor. 7. 2. Cor. 9. Ephes. 5. Matth. 6. Luc. 12.

Cap. 6.

Malac. 2.

Multos à vitijs & erroribus reuocat.

Cant. 1. 2. 4. 5. 7.

Item Cant. 7. 4. 7. 5. Doctores Ecclesiæ prædicantur.

Dan. 12.

Suscepto verò sacerdotio, nihil ex studio sanctitatis, quā priùs exercuerat, dereliqt; sed tanquā lucerna super candelabrū posita, ità ille diuina luce repletus, quo in eminentiore constitutus est loco, eo latiùs in domo Dei collatæ sibi gratiæ notitia refulgebat. Neq; illum tantæ dignitatis honores solitæ religionis mutare fecerant mores, nec ecclesiasticorū occupationes negociorū quicquā ex quotidiana diuinæ laudis & placationis seruitute prętermittere coëgerunt. Quinimmò tanto eam instantiùs adaugere curauit, quāto iam nō suæ solius, sed multarū animarum salutis causa rectè se viuere debere sciebat: quibus frustrà videbatur præesse, si non studeret etiam monitis exemplisq; prodesse. Ob hoc igitur, nullius momenti spatiū ociosè transigere volens, semper erat vtilibus intentus actibus, nunc lectioni diuinarū scripturarum operā impendens, nunc orationi prolixiùs incumbens: interdùm etiā rerum exteriorū dispositioni, prout suo conueniebat officio, prudenter consulens atq; prospiciens. Assiduè verò vigilijs & ieiunijs castigabat corpus suum, & in seruitutē redigebat, nè alijs prædicans, ipse reprobus inueniretur. Erat enim prædicationis studio valdè intentus, & tanquàm se nōsset gerere officiū Apostoli, dicentis: Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: atq; ab eodē audiret: Prædica verbum, insta opportunè, importunè: ità ipse quotidiè modis omnibus auditores suos ad vitæ rectitudinē prouocabat. Cuius præcepta & monita id maximè populo grata & amabilia faciebat, quòd eius vitam in nullo doctrinæ contrariam deprehendebant: sed quod illis sectandum asserebat, euidenter in eius moribus agnoscebant. Verbi gratia: qui elationem velut initium omnis peccati cauendam penitùs ab illo sæpè didicerant, nullum eius indicium in illius actibus, & habitu, in vultu, in gestu corporis, in sermonis vsu sentire potuerunt. Audiebant ab eo: Non efficiamur inanis gloriæ cupidi: videbant eum verè pauperem spiritu, nunquàm nisi in Domino gloriari. Audiebant ab eo, quòd inuidia diaboli, mors introiuit in orbem terrarū: &, Putredo ossium, inuidia. Videbant eum affectu beneuolentiæ gaudere cum gaudētibus, flere cum flentibus: aliorum prospera vel aduersa, sua æstimare. Audiebant ab eo: Ira enim viri, iustitiam Dei nō operatur: videbant eum, omnem ostendentem mansuetudinem ad omnes homines. Audiebant ab eo: Seculi tristitia mortem operatur: videbant eum esse hilarem datorem, quem diligit Deus. Audiebāt ab eo, auarum esse idolorum seruitorem: videbant eum rerum suarum erogatione largiflua thesaurizare sibi thesaurum in cælo. Deindè si quis eius parsimoniam, strenuitatem castitatemque attenderet, non alijs ad fugiendam vitiorum corporalium labem admonitionibus indigeret.

Ità pius gregis Dominici pastor, commissis sibi ouibus adhibita cura duplici, exhortationibus scilicet & exemplis, iter ad æternæ vitæ pabula quærenda, & spiritualium morborum dira contagia vitanda demonstrans, tantum ex eis lucrum acquisiuit, vt quod voce Dominica per Malachiam dicitur, de illo conuenienter valeat dici: Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius. In pace & in æquitate ambulauit mecùm, & multos auertit ab iniquitate. Verè enim multos ab iniquitate conuertens, & rectitudini vitæ fideique restituens, inter sanctos Ecclesiæ Christi doctores præclarum obtinet locum: quorum multimodā gratiam & infinitam meriti excellentiam ipse verus eiusdem Ecclesiæ sponsus, in Canticis canticorum multiplici laude prosequitur: nunc eos ipsius sponsæ collum, monilibus assimilatū vocans: nunc tigna cedrina & laquearia cypressina cognominās. Interdùm labia, vittæ coccineæ, propter prædicationem passiōis Christi, similia, seu fauum dulcedinis verbi Dei stillantia: nonnunquàm turrim Dauid, ob constantiæ firmitatem, eos appellans: Aliquandò verò ibidèm, ob nutrimentum paruulorum, quibus lacte opùs est, mammæ dicuntur. Aliquandò fauo simul & vino: aliquandò decori turris eburneæ comparātur: Plerunquè portæ Ecclesiæ nuncupantur: & propter variā vtilitatem, firmitatem, prouidentiam, contemplationem, dentium & oculorum nomine designantur. Præterea ipsi sunt sexaginta fortes, Salomonis lectulum ambientes: ipsi columnæ argenteæ, sacri eloquij nitore fulgentes. Quarum omnium similitudinum si quis mysteria perscrutetur, profectò inenarrabilem huius sanctæ Ecclesiæ doctoris & eius similium gratiam dignitatemque reperiet, cùm satis indicent hæc pauca, de pluribus ex illo cælesti epithalamio sumpta, quòd nihil his illustrius, nihil pulchrius in sponsæ laudibus decantandum spiritus sanctus inuenit. Qui etiam de eisdem per Danielem ità loquitur: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt plurimos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Sed quoniam huius clarissi-

clarissimæ stellæ in erudiendis subditis feruorem pariter & splendorem ostendimus, quibus virtutum radijs in alijs quoquè rebus effulserit, monstrare curemus.

Habuit vir sanctus hoc præ cæteris tum temporis pontificibus, religionis & Dei amoris indicium speciale, quòd omnia, quæ ad eius laudem iugiter celebrandã & ecclesiastici cultûs officium pertinent, totis nisibus amplificare, prouehere atq; adornare contendit: & exceptis his, quæ sibi suisq; ad quotidiani victûs & vestitûs necessaria, quibus solis contentus erat, vix sufficere poterant, necnon & his, quæ ad egentium & inopum sustentationem larga manu solebat expẽdere: reliquos omnes redditus episcopalium possessionum, omnes quarunlibet rerum census, qui sibi ex omni sua diœcesi debebantur, vel si quid ex fidelium donationibus conferebatur, ad exhibendum ecclesijs cõgruentem ornatum, & noua quæq; oratoria in locis, quæ ad hoc opportuna videbãtur, construenda deputauit. Quorum constructionẽ primùm diuinæ seruitutis multiplicandæ intuitu aggrediebatur: dehinc etiã plebium cõmoditati pariter & saluti prospicere piè meditabatur, vt ad ecclesias cum suis sacerdotibus propè positas facilè confluere, orationum studijs assuescere, regenerationis gratiam consequi, documenta sacræ legis audire, cælestium sacramentorum celebrationibus interesse, atq; omnia Christianæ religionis iura discere & exercere valerẽt. Nec quenquam vllius molestiæ seu occupationis impedimentũ exindè reuocaret, quô vniuersos ad salutem animarum quærendã ipsa loci opportunitas inuitaret. Hac igitur intentione præter illas, quæ à suis prædecessoribus fabricatæ fuerant, decem & septem sacris ædibus nouiter constructis & dedicatis, suam parochiam ità omnẽ illustrauit, vt in qualibet eius parte populo degenti aliquam orationis domum vicinam esse constaret. Locorum verò, in quibus eas construxit, hîc nomina ponere dignum ducimus, quô religiosi operis memoria firmior, & fides certior habeatur. Vnam itaq; ædificauit in Colinno, alteram in Syluiãco, tertiam in Raudatio, quartã in Campogenesto, quintam in Conedãco, sextam in Aciaco, septimam in Aloncianno, octauam in Sangunno, nonam in Sabonario, decimam in Bona, vndecimam in Lucia, duodecimam in Lugduna, tertiamdecimam in Marsone, quartamdecimam in Paliaco, quintamdecimam in Magitto, sextamdecimam in Nouiliaco, septimamdecimam in Comnis. Quibus ritè perfectis & decenter adornatis, ac sacerdotũ & inferioris ordinis clericorum iugi prouidentiæ commendatis, obseruandum omninò censuit, nè qua ibidèm legitimis horis die noctuq; sacrorũ intermissio fieret officiorũ, quibus sanctæ & indiuiduæ Trinitati debitæ gratiarum actiones & laudes referrentur. Deindè vt vnitati & concordiæ totius populi cõmissi consuleret, atq; omnia illius diœceseos loca Deo dicata, cum vniuersis ad se pertinẽtibus antiquæ & principali suæ sedis ecclesiæ, velut vni capiti & mãtri omnium, subdita monstraret esse debere, decreuit vt illuc ex reliquis omnibus ecclesijs per annos singulos census persolueretur, certus scilicet numerus librarum cæræ atque olei, prout illis offerendi facultatem supperere sciebat. Aequum tamen omnibus eisdem locis debitum imposuit: hoc est, vt ex vnoquoq; redderetur vna ceræ libra, & olei duæ, præter id, quod custodibus præfatæ principalis ecclesiæ dari constituit. Ex quo verè sancta & religiosa intentio beati viri satis appáret, quòd non sibi aurum vel argentũ, seu quodlibet earum rerum, quæ mũdum amantibus prætiosa, ipsi verò velut cælestia desideranti omninò erant contẽptibilia coacernauit: sed ea magis ecclesiæ dari cõstituit, quæ ad luminaria iugiter in ea concinnãda copiam darent. Nam quoniam ipse fuit templum veri luminis, hoc est, spiritûs sancti, etiam corporalis lucis ornatum manufactæ domui Dei noluit vnquàm deesse.

Manſit autem in Episcopatu annos quadraginta & nouem: in quibus fecisse legitur ordinationes nonaginta & sex: ordinâsse verò presbyteros ducentos decem & septem: diacõnos centum septuagintasex: subdiaconos nonagintatres: reliquorum quoquè graduum ministros, quantum sacris officijs congruum & sufficiens esse videbat. Præterea habuit bonum testimonium etiam ab his, qui foris sunt: ità vt hoc quoque specialiter de illo referant scripta, quòd studuerit Deo in omnibus dulciter famulari, & in rebus ecclesiasticis Deo & hominibus bonis oppidò placere. Vndè liquidò patet, sic eum religionis constantiam ante Deum seruâsse, vt tamen proximorum oculos non offenderet: sic humano foris placuisse iudicio, vt diuinis obtutibus non displiceret in occulto. Ità per omnia verus Dei cultor illi meritò Pontifici comparatur, quem sine querela Domino seruiisse euãgelica laudat historia: nisi quòd hic tanto præstantioris fuerit sacerdotij præsul, quanto figuram veritas, quanto legem vete-

Cap. 7. Cultûs diuini promouendi, quã fuerit studiosus S. Liborius.

Noua oratoria cur extruerit.

Septemdecim ædificauit ecclesias.

Loca, in quibus sacras ædificauit ædes.

Vult vt in suis ecclesijs quotidiè diuina celebrentur officia.

Vult perpetuò in Ecclesijs lumiaria ardere.

Cap. 8. Diuturnus eius episcopatus & ordinationes.

Luc. 1.

rem noua Christi gratia transcendit. Illo deniq; præsulatu functi, animalium cruores
Heb.9. immolabant: huius sacerdotij primus author & pontifex, per proprium sanguinem
introiuit semèl in sancta. Et tamen in officio dispari fuêre pontifices isti, sanctitate pa-
Luc.1. res, ambo euangelica laude digni, ambo iusti ante Deum, incedentes in omnibus mã-
datis & iustificationibus Domini sine querela.

Cap.9. Cùm autem diuinæ maiestati complacuit, post tam diuturna tot annorum certa-
mina, victorem hostis antiqui, militem suum æterno præmio glorificare, anno quin-
quagesimo Episcopatûs sui corporis eum molestia ità fatigari permisit, vt adesse sibi
diem exitûs sui non dubitaret. Quj annus illi verus extitit iubileus, quem in eodẽ nu-
Leuit.25. mero annum remissionis appellans, vnumquenque in eo redire ad familiã, & ad pos-
sessionem suam lex diuina præcepit. Nam & ipse quô minùs se dubitaret ad requiem
tendere, post septem septimanas annorum, ex quo cõstitutus est super familiam Do-
Matth.5. mini, adhuc in terris positam, ad eam, quæ in cælis est, lætus vocari meruit: vt posside-
ret terram, quam mansuetis & mitibus veritas repromisit.

Cap.10. Eodem tempore sanctus Martinus Episcopus Turonensem regebãt ecclesiam, vir
S. Martinus Turonens. Episcopus ei contem-poraneus. Apostolicis clarus omninò virtutibus. Cui inter illa, quibus assiduè frui solebat, An-
gelicæ collocutionis mysteria, etiam hoc ex diuina reuelatione præceptum est, vt ad
vrbem Cenomanicam pergeret, atque ibidèm in infirmitate positum Dominum vi-
sitaret. Vndè animaduertẽs, hanc Domini infirmitatem de aliquo membrorum suo-
rum intelligẽdam, de quibus ipse dicturus est in iudicio: Infirmus fui, & visitâstis me:
Matth.25. cœpit ilicò festinus ad memoratam pergere ciuitatem. Cui cùm iam appropinquans,
iuxtà vineam quandam iter ageret, vidit eminùs in ea stantem clericum gradu sub-
diaconum, Victurium nomine, operi quidem, quodcunq; ibì agendum erat, studio-
siùs insudantem, sed nihilo minùs frequentatione psalmodiæ laudes decantantem.
Victurius S. Liborij discipulus. Hic erat discipulus sancti Liborij, atque in ipsa suæ continentiæ mentisque & habitûs
humilitate, bonæ institutionis magistri optimi clarum præbebat indiciũ. Quem in-
S. Martinus Victurium prædicit fo-re Episco-pum. tuens sanctus Martinus, reuelante sibi spiritu sancto hunc esse futurũ ibì Episcopum,
his eum verbis salutauit, dicens; Aue noster pontifex. Dehinc illi baculum suum de-
dit, atque ità conuerso gradu, in vrbem properauit. In qua inueniens sanctum & verè
Deo dilectum præsulem iam in extremis positum, & cælesti tantùm gaudio, quò itu-
rus erat, intentum, cum ineffabili ab eodem lætitia susceptus est. Hìc verò necesse
S. Martinus venit ad S. Liborium. est, vt noster sermo deficiat: quia neminem dignè constat posse referre, quàm diuina,
quàm spiritualia, quàm cælestia fuerint eorum colloquia, cum qua se exultatiõe mu-
tuò viderint, quo mẽtis affectu suam ad tempus separationem ferre potuerint. Erant
enim ambo Christi militum excellentissimi duces, ambo crebris de diabolo trium-
phis glorioſi. Sed alteri iãm reddendum erat præmium sempiternum, alteri aliquan-
diù differendum, & adhuc pro castris Dei fuerat decertandum.

Cap.11. Igitur beatus Liborius, præsente sibi tanto consolatore, suarumq; exequiarum pro-
Migrat ad cælos S. Li-borius. uisore, decimo Kalendarum Augustarum die lætus migrauit ad Dominũ. Cuius ve-
nerabile corpus sanctus Martinus cum honore cõgruo ad ecclesiam extra vrbem po-
sitam duci, & in ea sepeliri fecit: quam primus eiusdem sedis antistes, Iulianus nomi-
Iulianus primus Epi-scopus Ce-nomanorũ. ne, construxit, & in honore duodecim Apostolorum dedicauit. Decebat enim, vt qui
Apostolorum in terra successor, & in cælis esse meruit consors, in eorum quoquè ec-
clesia cõmuni cum illis memoria coleretur. Sequenti verò die vir Dei Martinus po-
pulum omnem, qui ad tanti viri exequias copiosus nimìs & innumerabilis conuene-
rat, & internum amorem erga pastorem suum largissimis lachrymarum fontibus te-
stabatur, in ecclesiam conuocans, sanctæ admonitionibus doctrinæ consolabatur,
eisque præfatum Victurium ordinauit Episcopum. Tradunt quoquè literæ superius
Multa ad sepulcrum S. Liborij miracula. memoratæ, multa quidem sanctum Liborium in hac vita fecisse miracula, sed multo
plura postmodùm ad sepulcrum eius fuisse diuinitùs ostensa, licèt ob multitudinem
suam, nominatìm expressa non sint. Quod nos facile credimus ex his, quæ oculis no-
stris videre meruimus, postquàm ad nos sacrum translatum est corpus, sicut adiuuã-
te Domino, sequens huius operis textus enarrabit. Nam quoniam ipse verè fuit or-
ganum spiritûs sancti, per ipsius nunc operationem ante eius reuerenda pignora vir-
tutum signa sæpiùs ostenduntur: curationes scilicet debilium, salutes languentium,
expulsiones immundorum spirituum, præstãte ipsius gratia, qui est fons & origo bo-
norum omnium, Deus & Dominus noster: qui in Trinitate inseparabili viuit & re-
gnat per infinita secula seculorum, Amen.

DE

DE TRANSLATIONE SANCTI LIBORII EPISCOPI ET CONFESSORIS.

DEscriptis superiori libello vita & transitu præciosissimi confessoris Christi atque pontificis Liborij, hunc secundùm tuam, Biso præsul egregie, iussionem, ad exponēdam seriem translationis eius sacratissimi corporis, & ostensa per eius merita virtutum insignia pro concessa diuinitùs facultate, stylum mentemque conuertimus: excitante studium nostrū pensatione solicita, qualiter vobis obtemperare, quantum deferre debeamus, maximè cùm eorum officij dignitate sublimatos, quibus diuina voce dicitur: Qui vos spernit, me spernit: non dubitetur, vos minimè sine Dei contemptu posse contemni? Proindè ad retexendas cum laude debita virtutū operationes, per quas sancti spiritūs gratia solet electorum merita declarare, eo, quo te præcipiēte huic operi insistere debuimus, nullū opportunius tempus occurrit: appropinquante videlicet sacra solennitate aduentūs eiusdem spiritūs paracleti, qui beati Liborij & in hac vita manentis inhabitator appāruit, & nunc ipsius sanctitatis per miracula index & glorificator existit. Cuius nos ad susceptum opus auxilium haudquaquàm inefficacibus votis inuocaturos speramus, præsertim cùm non aliud, quàm quod ipse aduenies, mentibus, quas repleuit, ad proferendum inspirauit, Dei scilicet magnalia loqui, & ipsum mirabilem in sanctis suis monstrare conemur. Sed antequàm ad rei gestæ ordinem veniamus, causam translationis memoratæ atque exordium constructionis ecclesiæ, quæ tanto cælitùs illustrari meruit thesauro, referre breuiter congruum arbitramur.

Cap. 1. Hic Biso fuit 4. Episcopus Paderbornēs. Luc. 10. Actor. 2.

Igitur vbi primùm glorioſæ memoriæ Carolus Imperator concertatione longissima & varijs præliorum euentibus, cum gente Saxonum exactis, illos ferro edomitos Christi fidem susciperе fecit, suoque addidit imperio, clarum ilicò dedit indicium, qua fretus intentione, tam diuturnum laborē infatigabilis ferre potuerit. Siquidem, vt in libello vitæ ipsius legitur, triginta & tribus continuis annis bellum cum eadem gente gessit. Qua tādèm partim armis, partim liberalitate, per quam maximè Primorum eius animos sibi deuinxerat, superata, totum exindè suum ad hoc contulit studium, vt pro tantarum saluatione animarum populi, post tot secula cultum dæmonum relinquentis, fructum sui laboris ex Dei remuneratione consequeretur. Et vt se magis Christianæ religionis, quàm regni sui dilatandi causa, tantæ rei difficultatem aggressum ostenderet, ecclesias per omnem regionem illam, ad quas rudis in fide populus confluere doceretur, & sacramentis cælestibus initiari consuesceret, sub quanta potuit celeritate construi fecit, atque parochias diligenti ratione suis quasque terminis seruandas designans, quia ciuitates, in quibus more antiquo sedes Episcopales constituerentur, illi penitùs prouinciæ deërant: loca tamen ad hoc, quæ & naturali quadam excellentia & populi frequentia præ cæteris opportuna videbantur, elegit. Tùm verò vix reperiebātur, qui barbaræ & semipaganæ nationi præsules ordinarentur. Cuius interdùm ad perfidiam relabentis cohabitatio, nulli clericorum tuta videbatur: cui ecclesiasticum officium, & quicquid ad rerum diuinarum pertinet cultum, non solùm deërat, verùm ignotum omnimodis erat. Quòcirca vnamquanque prædictarum pōtificalium sedium cum sua diœcesi singulis aliarum regni sui ecclesiarum præsulibus commendauit, qui & ipsi, quotiès sibi vacaret, ad instruendam, confirmādamq; in sacra religione plebem eò pergerēt, & ex Clero suo personas probabiles cuiuscunque ordinis, cum diuerso rerum ecclesiasticarum apparatu, ibidem mansuros iugiter destinarent. Et hoc tandiù, donèc annuente Domino salutaris illic fidei doctrina conualesceret, & ità diuini vsus ministerij proueheretur, vt proprij quoquè in singulis parochijs dignè & fidutialiter possent manere pontifices.

Cap. 2. Carol. Magnus domuit Saxones. Multas in Saxonia ecclesias extruit. Saxonia ciuitatum inops.

Inter omnia verò loca, constituendis principalibus ecclesijs in hac, de qua loquimur, prouincia designata, Paderbornensis sedes speciali quadam dignitate præcellit, habens amplissimā circunquaq; planitiem, nemorum tamen frequēti & varia diuersitate sufficienter ornatam, agros vberes & frugum omniū feracissimos. Cui adiacet à læua in ipso mœnium prospectu sylua, multis passuum millibus in longum latumq; diffusa, adeò pecorum & armentorum pascuis, apiumq; seruandarū vsui opportuna, vt illi non dissimilis videatur regioni, quam sacræ literæ vocant terram lacte & mellemanantem. Accedit ad ornamentum loci saluberrimorum fontium, intrà ipsum oppi-

Cap. 3. Paderbornensis ecclesię encomium. Deut. 6. 11. 26.

oppidum in vnum pariter alueum confluentium, incomparabilis tam ſpecies, quàm numeroſitas: intantùm, vt eorum latitudini & amœnitati ſimiles eſſe alibì minimè compertum habeamus. Nec deſunt hincindè & alia flumina, vtilitatum, quæ ab his petuntur, largiſſima. Aër ibidèm & aura placidior, & licèt in frigido terrarum tractu, naturali gratia temperatior, citiùs, quàm in alijs illarum regionum partibus, maturi-

Paderbornam vocat pagum.

tatem cunctorum fructuum afferre conſueuit. Præterea pagus ipſe, vt & noſtra memoria, & veterum relatio teſtatur, viris omni nobilitate generis animiq; ſemper insignibus abundabat: vt non eſſet dubium, quin patria ciuibus, & ciues patriæ con-

Nota Caroli Magni religionẽ & deuotionẽ.

gruerent, ac ſibi vtraque viciſsim ornamento forent. Et hæc quidem pauca de pluribus, hinc à nobis non ex ſuperfluo dicta animaduertet, qui Chriſtianiſſimi principis ex hoc quoque in Deum deuotionem comprobabit, quòd ea, quæ ex tanta locorum amœnitate iure belli acquiſita, ſub ſua potuit tenere ditione, diuino magis ſeruitio, quàm ſuis deputauerit vſibus. Tamen interdùm, pro varijs gentis eiuſdem vtilitatibus generale placitum habiturus, illic populi conuentum fieri iuſſit, & hac ibidèm cauſa aliquandiù ſolebat immorari.

Cap. 4. Leo Pontifex venit Paderbornam.

Nam & vir ſanctiſſimus & verè Apoſtolicus Papa ſedis Romanæ, Leo nomine, iniuſta ciuium odia perpeſſus, illic eum adijt, pro ſedandis contra ſe ortis ſimultatibus imperialem opem quæſiturus. A quo cum ingenti, vt par erat, honore ſuſceptus, religioſum eius ac ſalutare Chriſtianitatis dilatandæ ſtudium nobiliter inchoatum, Apoſtolica authoritate firmauit, atq; in eccleſia tunc ibidèm nouiter conſtructa quodam altare conſecrãs, adorandas in eo reliquias protomartyris Stephani, quas ſecum

Conſecrat illic altare.

Roma detulerat, collocauit, fidutialiter id principi promittens, quòd oratorium illud, tanti martyris patrocinio munitum, nõ vlteriùs paſſurum foret iniuriam, quam ipſo referente, priùs ei contigiſſe cognouit: vt videlicet ob incolarum loci perfidiam & odium in religionem Chriſtianam, aliquotiès igni traderetur. Et ob hanc maxi-

Nota de reliquijs B. Stephani.

mè cauſam eaſdem reliquias ibì rogatu Imperatoris recõdidit, non ſine effectu congruo fidutiæ ſponſionisque ſuæ, cùm nihil tale poſtmodùm illic perpetratum eſſe, certiſſimum ſit.

Cap. 5.

Hoc igitur ordine Paderbornenſis eccleſiæ ſedes epiſcopalis tam Imperatoria ſanctione, quàm Apoſtolicæ benedictionis authoritate primitùs conſtituta, ob cauſam ſuperiùs memoratam, commendata fuit aliquãdiù tuitioni præſulum cuiuſdàm caſtelli orientalis Frãciæ, quod ſermone barbaro Vuirtziburg appellatur. Sub quorum

Paderbornenſis Eccleſia, aliquandiù Epiſcopis Herbipolẽſibus commendata.

regimine ſtatus rerum ipſius parùm proficere potuit: quippè cùm loca ipſa longa inter ſe terrarum intercapedine diſtarent, & præfatos præſules rarò hanc nouellam eccleſiam inuiſere, vel occupatio permitteret, vel commoditas ſuaderet. Neque enim ibì deerant negocia, quibus procurãdis inſiſterent, neque huc pergendi laborem paruum faciebat itineris longitudo. Ibì res neceſſariæ ſufficientes erant & ordinatæ: hic & tenues, & cum difficultate nouiter ordinandæ. Quocircà meritò vtilius viſum eſt, hanc ſedem ſuum per ſe habere antiſtitem, qui nõ alibì occupatus, hîc tantùm agendis rebus præſens inſudaret. Erat tunc temporis in Clero Vuirtziburgenſi vir magnæ humilitatis atque modeſtiæ, Hathumarus nomine, de gente noſtra, hoc eſt, Saxonica oriundus: qui cùm adhuc puer eſſet, belli tempore Carolo Imperatori obſes datus, illic ſeruari iuſſus eſt. Vbì poſteà tonſuratus, ac ſtudijs literarum traditus, in virum perfectum moribus & eruditione profecit. Hic ex præcepto principis primus eſt Paderbornenſis eccleſiæ ordinatus Epiſcopus. Poſt cuius ordinationem paucis annis tranſactis, idem glorioſiſſimus princeps ab hac luce migrauit. Cuius incomparabilem in

Hathumarus primus Epiſcopus Paderbornenſis.

omni virtutum gloria præſtantiam licèt libellus de vita eius conſcriptus pleniſſimè referat, nos tamen hîc aliquid de eo vel breuiter dicere, ipſius in nos beneficij magnitudo ſuadet. Quem arbitror noſtrum iurè Apoſtolum nominari: quibus vt ianuam fidei aperiret, ferrea quodammodò lingua prædicauit. Qui cùm totiès victoria potitus, quotiès in procinctu poſitus, multas ſibi gentes, multa regna ſubiecit: conſtat tamẽ eum glorioſiſſimè etiam de diabolo triumphâſſe: cui tot animarum millia, priùs ſub eius tyrannide captiua, in conuerſione noſtræ gentis eripuit, & Chriſto Domino acquiſiuit. A quo illum hoc recipere præmium & cõfidimus, & optamus, vt fruatur in cælis Apoſtolorum conſortio, quorum functus eſt in terris officio.

Carolꝰ Magnus Saxonum Apoſtolus. Eius laudes.

Cap. 6.

Vt verò ad propoſitum redeamus, defuncto Carolo, Hathumaro quoquè Epiſcopo non longo pòſt tempore ab hac mortalitate ad perennem, vt credimus, vitam aſſumpto, ſucceſſit ei vir egregius, nomine Baduradus: qui & ipſe ex hac regione no-

bili or-

bili ortus prosapia, ex eiusdem ecclesiæ Clero electus est. Qui præclaræ morum nobilitatis, magnanimitatis & industriæ merito, familiaritatem regiam intimè consecutus, tantæ dignitatis locum promeruit, vt ei non minor facultas, quàm voluntas amplificandæ, prouehendæ atque adornandæ ecclesiæ sibi commissæ suppetere videretur. Tunc verò, tanquàm ad hoc sibi datam diuinitùs excellentiam animaduerteret, nihil sui laboris studijque subtraxit ab acquirendis ac procurandis omnibus, quæ ibidèm ad diuinæ laudis augmentum, ad vtilitatem Christiani populi nouerat pertinere. Hæc illi cura prima imminebat, ecclesias per omnem parochiam suam sub celeritate construere? principalem verò basilicam ingenti decore & grandi opere extollere, res omnes ad eam pertinentes modis varijs adornare, augmentare Clerum, disciplinam monasterialem instituere, pueros tam nobiles, quàm inferioris conditionis, in scholam congregatos, in diuinæ legis eruditione nutrire? Quod eius laudabile studium ità felix profectus comitabatur, vt verè illum ad hoc à Deo præsignatum, & rudimentis eius loci cælitùs concessum dicere valeamus.

Baduradus 2. Epis. Paderbornen. egregius.

Multas ecclesias in sua diœcesi construit.

Quia verò rudis adhuc in fide populus, & maximè plebium vulgus, difficilè poterat ab errore gentili perfectè diuelli, latenter ad auitas quasdam superstitiones colendas sese conuertens, intellexit vir magnæ prudentiæ, quòd si præcipui alicuius sancti illic corpus allatum, miraculorum, vt fieri solet, ostensione & gratia sanitatum suadente, multitudo plebis inciperet venerari, & ad eius patrocinia confluere consueseeret, nulla re eam faciliùs ab infidelitate posse reuocari: præsertim cùm verbis doctorum de diuina virtute non credentes, tamen his, quæ oculis viderent, quę beneficiorum vtilitate sentirent, fidem derogare non possent. Prętereà cunctis fidelibus ibidèm manentibus, vel eò conuenientibus magnæ hoc apud Deum intercessionis solatium, maximam eidem loco tuitionem & gloriam allaturum fore nō dubitans, ad id obtinendum sedulæ cogitationis curam intendebat. Et quoniam à Deo, qui est fons bonitatis, quicqūid optatur boni, & maximè rem tantam nouerat expetendam, indicto ieiunio, & celebrata supplicatione publica, cum omnibus sibi commissis, ab eius clementia demonstrari sibimet postulauit, quónam ordine pro adipiscenda re desiderata deberet insistere. Vndè fidem eius benignè respiciens, dignatus est ei reuelare, quòd ad Cenomanicam vrbem Galliæ rem diù optatam petitum ab Episcopo loci mittere deberet: ibi dandum votis eius effectum prosperum fore. Ex hac reuelatione indubia spe animatus, accelerare negocium studuit. Episcopus qui præfatam vrbem eo regebat tempore, Aldricus nomine fuit. Ad hunc ergò cum consensu & præcepto Cæsaris Ludouici, nuncios destinandos elegit, ex Clero quidem suo probabiles personas, & in sacris ordinibus religiosam vitam ducentes: necnon & quosdam laicos nobiles, quorum fidem & industriā ad tale opus idoneā nouerat. Clericorum verò, quibus id negocij commendatum est, præcipuus erat quidam presbyter, Ido cognomine, qui omnem suæ profectionis historiā & signa, quæ in ea diuinitùs ostensa perspexerat, partìm viua voce intimata, partìm literis breuiter annotata, ad nostram fecit venire notitiam.

Cap. 7.

Vide quid sentiēdum de sanctorū reliquijs & intercessione.

Diuinitùs iubetur episcopus petere ex Gallijs sacras reliquias.

Igitur anno Dominicæ incarnationis octingentesimo trigesimosexto, Indictione xiiij. cùm præfatus Ludouicus tertium & vigesimum in imperio annum ageret, legati Paderbornēses de Saxonia profecti, ad vrbem Cenomanicam quarta kalendarum Maiarum die venēre: insinuantesque Episcopo causam, pro qua missi fuerant, benignè ab eo susceptī, Dei nutu, vt credimus, sine mora petita impetrauerunt. Sequenti nanque die conuocans omnem Clerum, præsente suo quoque coëpiscopo, Dauid nomine, tractare cum eis diligenter cœpit, qualiter missorum de tam longinqua regione venientium, religiosis precibus decēter in hoc posset annuere, vt sancti alicuius integros, vt petebant, artus accipere mererentur. Erat ibidèm sanctorum corporum magna copia: inter quæ sancti Liborij quondàm præsulis eiusdem vrbis præcipuè glorificatum miraculis habebatur insigne. Quod cùm Episcopus præfatis nuncijs dare disponeret, reniti primò cœpêre plurimi, dicentes se illis pignoribus precioſius nihil habere. Tandèm vix omnium impetrato consensu, assumptis secùm sacerdotibus & cuiuscunque gradūs clericis, sacri ministerij vestibus ornatis, missos quoquè, qui sanctos artus accepturi erant, adesse præcipiens, processit ex vrbe ad ecclesiam, in qua sacratissimum beati Liborij corpus digno cum honore condi-

Cap. 8.

tum habebatur. Erat autem eadem ecclesia iuxta ciuitatem posita, & in honore duodecim Apostolorum dedicata, quam primus eiusdem sedis præsul, nomine Iulianus,

condi-

En reuerentiã priscorũ Christianorum erga sacras reliquias.

condidisse fertur. Ad hanc itaque memoratus Episcopus, denunciato priùs ieiunio, cũ sacro illo comitatu humiliter ac deuotè, vt ad tale opus decebat, perrexit, vicissim psalmos, litanias, hymnosq; decantans. In quã cùm ipse & plures secùm, sacros artus de mausoleis leuaturi, conuenissent, mirũ dictu, sensêre cuncti inæstimabilis odoris suauitate totam domum repentè completam. Quj dissimilis odoramentis omnibus, quæ in terris vel natura vel arte fiunt, clarum cælestis cuiusdam præsentiæ dedit indicium. Ità enim omniũ, qui aderãt, mentes magis quàm corpora ineffabili iucũditate immutauerat, vt velut in ecstasi positi, & aliarũ rerum obliti, tantùm ibì manendi delectatione tenerẽtur. Nec dubium, quin ipse tunc fuerit in medio multorũ fidelium, in suo nomine congregatorũ, qui paucis quondàm discipulis tantã suę visionis dulcedinem præbuit, vt primus eorũ diceret; Domine, bonũ est nos hîc esse. Nec erat incongruum, vt eorum meritis odoris fragrãtia testimonium daret, cum quibus Apostolus dicit: Christi enim bonus odor sumus Deo. Erant autẽ in eodẽ loco aliorum quoque membra sanctorum, in sarcophagis honestè recõditorum, maximè Episcoporũ ciuitatis illius. Ex quibus tunc simul cùm beati Liborij mẽbra de tumba leuata, in feretro locãda componebãtur, prædictus ôdor nunquàm defuit: quô minùs dubitaretur illi operi ministerium præbuisse, quo cœpto, inchoauit: quo finito, non diutiùs mansit.

Matth. 17.

2. Cor. 2.

Vide odorẽ è sacris reliquijs.

Cap. 9. Cæca recipit lumen.

Dum hæc in templo agerentur, foris quoq; aliud signũ eádem contigit hora. Nam mulier quædam ab annis plurimis cæca, in conspectu populi, qui satis frequẽs profo. ribus stabat, interuentu ipsius, cuius corpus interiùs ad efferendum parabatur, lumen recepit. Et quoniam eius tam prioris ærumnæ, quàm nouæ sanitatis omnes ferè, qui aderant, testes erant, adeò multitudinis animos res gesta commouit, vt omnes simul in laudem Dei, elata in excelsum voce, prorumperent. Quod audientes qui cum Episcopo erant intra clausas oratorij ianuas, statimq; miraculo quolibet populum in tantæ gratulationis clamorem excitatum intelligentes, & ipsi pro viribus diuinæ pietati gratias agere, ac præ gaudio flere cœperunt. Cumque suas vtrinque voces, qui intùs & foris erant, recognoscerent, vno omnes affectu mirabiliter inspirati, in tantum erupẽre planctum, vt vix quisquam continere lachrymas posset. Sed Episcopus videns cantum diuinæ laudis fletu exigente intermissum, cœpit rursùm antiphonas & psalmos sanctorum gloriæ congruos cum Clero psallere: atque ità confusæ multitudinis clamorem compescuit. In ipso verò momẽto, priusquàm illud sacratissimum corpus de ecclesia, in qua sumptũ est, efferretur, etiã tertio signo eius declarata sunt merita. De-

Dæmoniacus sanatur.

niq; vir quidam horribiliter longo tempore vexatus à dæmonio, & multis iam famatãtæ miseriæ factus notissimus, quippè qui per multas ecclesias & monasteria ductus, nusquàm suæ remediũ calamitatis accepit: tandèm cum matre propria veniens ad ecclesiam, in qua sacer ille thesaurus adhuc inter sacerdotũ manus habebatur, cõfestim ità purgatus est, vt ne signum quidem vltrà talis pertulerit passionis. Tum verò antistes, nè quam nuncijs memoratis moram faceret, eodem die venerandum illud corpus cum omni reuerentia suis & sacerdotũ manibus deportari fecit in vrbem, ad principalem suæ sedis ecclesiam, vt hoc ibì coram populo his, qui accepturi erant, honorificè cõmendaret. Comitabantur verò, nec vsquam deerant, velut præsentis Dei virtutis, sanctum suum mirificantis, indicia. Nam vbì primùm ecclesiæ, quam diximus, illatum est, ingressus pariter quidam claudus vtroque pede, & multis in hac debilitate detentus annis, mox vt caput ad orandum inclinauit, recepit integram sanitatem.

Claudo redit vsus pedum.

Cap. 10. Mutus loquitur.

Transacto deindè paruo diei spatio, mutus quidam, diutinuo inutilis linguæ damnatus silentio, subitò sibi vocis organa sentiens restaurata, omnipotentis Dei misericordiam, eiusque confessoris & pontificis Liborij patrocinium plano coram omnibus sermone laudabat. Sed cùm ità coruscantibus supernæ gratiæ beneficijs celeberrimus ageretur dies, postremò maiori quoquè miraculo nouum fidelibus gaudium, noua data est materia gratulandi. Licèt enim omnia Deo sint æquè facilia, magis tamen solemus mirari, cùm dantur noua & nunquàm habita, quàm cùm amissa restaurantur. Hîc eadem rursùs fiunt, quæ naturali ordine priùs facta fuerant: ibì mira Dei virtus tribuit, quod natura negauit. Vir quidã ab ortu natiuitatis in tantùm à genibus deorsùm debilitatus, vt tibiæ cum pedibus arefactæ, graciles & contortæ, omnem ambulandi vsum penitùs denegarent, in prędicta ecclesia ante venerãda S. Liborij pigno-

Reformatur gressus ab vtero ambulare nescienti.

ra deportatus est, atq; ilicò viuaci vigore neruis venisq; infuso, & dissolutis ante compagibus solidatis, recto gressu cœpit incedere. Quo cognito, fit ingens admirantis atque gratulantis populi circa eum concursus. Certatim omnibus videre cupientibus, quod

quòd paulò antè nunquam se visuros arbitrabantur. Neq; enim velut infirmis aut titubantibus vestigijs gradiebatur, sed coram omnibus, qui eum nunquàm antea sanis terram plantis terigisse nouerant, celeri motu currens & exiliens, Christo Domino eiusq; sancto confessori gratias referebat. Agebat hoc nimirùm ipse per successorem Apostolorũ, qui per ipsos quondàm Apostolos eodem modo claudum à natiuitate, simili gratia sanari cõcessit. His ità gestis, cùm inclinata iam die Dominicæ noctis ap- Actor. 3. propinquaret exordium, præcepit Episcopus Clerum omnem ad vigiliarum solẽnia maturiùs conuenire, vt his statim peractis, primo diluculo præfatis nuncijs optatum munus accipientibus, redeundi ad patriã opportunitas optata daretur. Conuénit aũt pariter laicorũ grandis numerus, quos ostensa priori die miracula ad q̃renda sanctorum pignorũ patrocinia ingenti delectatione inuitauerant. Cumq; propè finito matutinæ laudis officio, auroræ ortus illucescret, lux lucis & fons luminis illuminauit ciuem vrbis eiusdem, qui cæcus genitus, vsq; in diem illum coæuam sibi eam miseriã tolerabat. Sed qui in Euangelio legitur per semetipsum hominem à pœna simili liberâsse, hunc quoque per electum membrũ suum à tenebris diuturnæ noctis eripiens, ignotam priùs lucem videre concessit. Cæcus à natiuitate videt. Iohan. 9.

Eadem hora eodemq; in loco, id est, in ecclesia coram Clero diuina carmina concinente, multisq; alijs fidelibus adspicientibus, arreptus quidã à dæmonio, vexari miserrimè cœpit. Diù nanq; ab eo torqueri antè solebat: sed tum interuentu eiusdem cõfessoris, expulso hoste nequissimo, sospitatem mentis recepit, nec deindè vllum in se larualis phãtasmatis sensit horrorem. Ità illius diei exordio geminata lætitia cælitùs illustrato, infinitam populi multitudinem sexûs vtriusq; atq; õmnis conditionis & ætatis, tam ex ea regione, quã ex vicinis vrbibus tantorum signorũ latè circunuolans fama contraxit. Celebratis verò Missarũ solennijs, accelerabat Episcopus sanctũ illud corpus his, qui ad patriam secùm delaturi erant, commẽdare, ipsumq; cum honore debito ex vrbe deducere, antequã aduenientes turbarum immensitas, eorum iter impediret. Ornatur itaq; clerus omnis, sacerdotalibus & ecclesiasticis indumẽtis, eleuatoq; feretro sanctorum pignorum in humeros sacerdotũ, sonantibus quoq; signis omnium per vrbem ecclesiarum, ac præeuntibus, qui sanctæ ac viuificæ Crucis vexilla, sanctorumq; Euangeliorum libros & sacras reliquias in aureis argenteisq; recõditorijs cum aromatibus præferebant, deducitur cum ingenti cunctorum veneratione, cum psalmis, hymnis & antiphonis in oratorium S. Vincentij, situm iuxta portam vrbis, per quam egressuri erant. Prosequebatur autem maxima multitudo plebis: sed non minor ibidèm obuiauit, quæ signorum rumore audito, vndiquè confluebat. Dæmon ab obsesso pellitur. Campanæ omnes pũlsantur iam olim. S. Crucis vexilla.

Tum verò nõ leuis oritur contra præsulẽ populi querimonia, clamãtibus plurimis, magni se patrocinij tuitione priuari, ablato à se corpore tanti confessoris, cuius intercessione solerent ab omni aduersitate muniri. Hoc suæ regionis vnicum post Deum fuisse tutamen, hunc honorẽ maximum, hanc gloriã singularem. Timere se meritò posse, nè translatis eius venerãdis artubus, pariter nominis eius in breui veneratio memoriaq; neglecta, indignos eos ipsius interuẽtu apud Dominũ faceret. Arbitrari sese, pastoris potiùs officio cõuenire, sanctorum pignora ad munimentũ gregis sibi commissi vndecunq; adquirere, quàm eorum, quæ haberent, preciosissima quæq; in alias mittere nationes. Cõmotus aliquantùm his vocibus antistes, & maximè lamentantis turbæ acclamatione, tandèm facto silentio, populũ in eádem ecclesia S. Vincentij ità breuiter allocutus est; Nõ est, inquiens, æquum, fratres, quenquã vestrùm putare, me intantùm aut cõmissæ mihi solicitudinis, aut vestræ simul meæq; salutis oblitum, vt hæc nostri perpetualis patroni pignora sine certa ratione ex hoc loco transferri permitterem. Si enim, cùm apud nos sanctorũ corpora Deo miserante satìs abundẽt, illi pòpulo, qui nupèr ad fidem vocatus, & eorum aut parùm, aut nihil penitùs habens, à nobis huius suæ necessitatis solatium humiliter postulat, omninò assensum præbere dedignamur, fatendum est, nos Euangelici Apostolicíq; præcepti contemptores, contra ius charitatis fraternæ, claudere à fratribꝰ viscera nostra. Abfit verò hic error procùl à cordibus vestris, vt putetis electos Dei iam cum ipso regnantes, ibi tantùm, vbi corporaliter eorum habentur reliquiæ, intercessionis suæ præstare beneficium posse. Quin potiùs credendum, eius patrocinium in hac ecclesia, quam in carne positus fideliter rexit, & in qua finem vitæ mortalis accepit, omnibus piè quærẽtibus in perpetuum non defuturum. In illo enim populo, nouiter ad Deum conuerso, nouos sibi seruitores & veneratores acquiret, ad quos corporali præsentia suorũ pignorum accedet. Cap. 11. Cap. 12. Videanti-qui populi deuotionẽ erga Sanctos. Exhortatio Episcopi ad populum.

cedet: sed à vobis spiritalis eius protectio nunquàm recedet. Sciendum quoque, quòd
Rom.13. serenissimus Imperator idipsum fieri præcepit. Cuius quicunq; potestati resistit, Dei nimirùm ordinationi resistit. Præterea luce clariùs ostensum est, Dei pariter & huius ipsius sancti patroni nostri Liborij placere voluntati, vt ad illam, in qua cum summo cunctorum desiderio expectatur, regionē adueniat. Quod si non ità esset, ab inchoato heri istius translationis exordio, vsque ad hanc horam tanta nequaquam miracula coruscarēt. Cùm enim placatus potiùs, quàm iratus, Deus dona cælestia largiatur, quisnam existimare potest, quòd si hoc opere offenderetur, tantis illud signorum beneficijs illustrâsset? Quocirca fratres ab hac intentione desistite, nè diuinæ dispositioni comprobemini palàm resistere voluisse.

Cap.13. Cùm his & multis alijs admonitionibus, & maximè Dei nutu sedata plebis commotio quieuisset, præcepit pontifex eos, qui per totum biduum, à varijs debilitatibus, seu ab immundis spiritibus liberati fuerāt, in vnū congregatos, ad conspectum multitudinis nouiter aduenientis adduci: vt eorū omnem & pristinæ calamitatis, & nouæ reparationis historiam pandēs, diuinam clementiam faceret ab omnibus vnanimiter collaudari. Vbi primùm verò populus coadunatum illud recèns sanatorum agmen adspexit, & quos nudiustertiùs diuersis passionibus affectos, iam tunc sanissimos esse cognouit, subitò ex omni parte infinitæ multitudinis vox magnæ gratulationis exoritur. Nec datur vllus Episcopum loquentem audiendi locus: sed nemine tacente, nemine aliud expectante, pro se quisque, qua poterat, Deum voce laudabat.

Immensæ Deo laudes & grates ob morbidos curatos red dūtur à populo. Cumque etiam clerus, Episcopo incipiente hymnū, Te Deum laudamus, & quædam alia tantæ lætitiæ conuenientia decantaret, immensæ illius iubilationis sonus, inexplebili supernæ laudis delectatione, in longum diei spatium protelatus est. Quo tandèm finito, aduocatis Baduradi sæpè memoratis Episcopi missis, beatæ memoriæ Aldricus antistes pretiosissima illa, quæ suprà diximus, pignora coràm omni Clero & populo commendauit sub obtestatione grauissima, vt cū digno semper honore tractarentur, nec eis vnquam omnis reuerentia cultūs ecclesiastici à quolibet Episcopo Paderbornensi & Clero suo quolibet tempore subtraheretur. Dehinc inter vtriusque ecclesiæ, Cenomanicæ videlicet & præfatæ Paderbornensis congregationis firmata charitate perpetuæ fraternitatis, ad patriam eis redeundi licentiam dedit. Quos tamē vna cum multitudine extra ciuitatem aliquādiù prosecutus, cum paucis suorum redijt: quoniam à tam glorioso comitatu vix quisquam nisì inuitus separabatur.

Paderbornēsibus datur corpus S. Liborij.

Cap.14. Et illi quidē, annuente perspicua Dei clementia, voti sui se compotes effectos summoperè gratulantes, kalendis Maij ab vrbe Cenomanica profecti, cum omni studio ad patriam festinare contendunt. Cuius itineris gloriam ac lætitiam quis dignè valeat enarrare? opportunum tamen credimus, viam omnem celeri stylo percurrere, annotatis tantùm locis, in quibus præcipua sunt, eademq; certissima gesta miracula. Nam omnia, quæ sacrum illud iter cælesti quodam lumine illustrârunt, ne illorum quidem aliquis, qui præsentes fuerunt, dicere aut memoria potuit retinere. Illis itaq; proficiscentibus, prædicta die iuxta locum, vulgò Pontleuua nominatum, securus eo quidam ex familia, pertinēte ad seruitium ecclesiæ ipsius S. Liborij, quem & sensum audiendi, & sermonis vsum nunquàm habuisse magna pars populi nouerat, dominū suū vt sui misereretur, quia voce nō poterat, gemitu & lachrymis precabatur. Cumq; crebrò caput inclinatum, expansæ manus, leuati modò ad cælum, modò ad sacrum feretrum oculi, satis internum eius affectum indicarēt, nec iam præ lassitudine sequi longiùs posset, tandèm à pœna secùm genita relaxatus, eo primùm die cœpit & audiri loquens, & loquentes audire.

Surdi & muti sanatio.

Cap.15. Indè cœpto itinere properantes, cùm ad ecclesiam quandam, S. Medardi memoria celebrem, propinquarent, ibi in via quædam mulier à longa infirmitate curata est, quam per omne tempus vitæ suæ priùs tolerâsse ferebatur. De qua id quanuis incredibile, multorum tamen relatione asserebatur, quòd nullū alimenti genus vnquam gustare potuerit: sed cochlearū more, suo victitans succo, noxio tantùm aleretur humore. Quod nequaquā affirmātes, id tantū dicimus, quod verū nouimus, eām ad sancti Liborij patrocinium & venisse languidam, & redisse incolumem. Hinc ad basilicā S. *Symphorij aduenientes ibidèm sunt recepti hospitio, vbi noctem illam splendor pietatis diuinæ clarè fecit illucescere. Nam fœmina quædam, diù malignorum spirituum se vexantiū, miserabile receptaculū facta, ad sæpè memorati confessoris implorandum pro ea suffragium, in ecclesiam adducta est. Finitis verò matutinis ex more vigilijs,

Item morbidę mulieris.

* Symphoriani puto legendum.

vigilijs, cùm facto iam silentio plebs egressura esset, cœpit subitò horrorem dirę vocis emittere, vlulare, mugire, sibilare, ac per omnia belluinos imitari sonos: vt nisi præsens videretur, nihil minùs quàm mulier putaretur. Terrore cuncti, qui aderant, simul & miseratione permoti, teneri eam, & ad sanctorum feretrum propiùs inuitam trahi, fecerunt. Deindè vnanimes pro illa preces fundentes, citò exaudiri meruerunt. Denique statim à dæmonum violentia liberata, sobria mente ac voce gratias & laudes Deo referens, euntes eos indè diù cum populo sequebatur. Liberatur dęmoniaca

Exindè festinato cursu monasterio S. Sulpitij appropinquantes, vident eminùs adduci mendicum quendam in vehiculo, qui miserabiliter toto penè contractus corpore fuit. Nam & pollices vtriusque manùs erant in medium palmæ incuruati, & reliqui digiti supra ipsos pollices extensi, ità eos stringebant, vt vngues radicibus palmarum hærerent infixi. Reliquum corpus adeò velut in sphæram rotundatum videres, vt genua pectori, summitates pedum renibus iungerentur. Sed quanto eius fuerat miserabilior pœna, tanto secuta est mirabilior medicina. Interuenientibus nanque beati Liborij meritis, cuius opem integra fide implorabat, erectis in momento ac sanatis omnibus simul membris, prosilijt de paruo illo, quo vehebatur, curriculo, & celeriter ad loculum sacri corporis currens, ibidèm se in terram prostrauit, cum ingenti affectu corde simul & ore gratias agens. Mirari populus, Deumque sublatis in cælum vocibus collaudare, quòd non videretur circa viuentem hominem amplioris virtutis opus sub cælo fieri potuisse. Pergentes verò ad ecclesiam quandam, in honore S. Petri Apostoli dedicatam, subitò dæmoniacum, qui eos aliquandiù sequebatur, conspiciunt in via media cecidisse. Ad quem erigendum cùm aliqui ex plebe cucurrissent, iacuit omninò sine motu aliquo, vt ab omnibus esse mortuus non dubitaretur. Post paululum tamen erectus ad sedendum, cœpit sensim quasi reuiuiscere: & sequenti die coram populo laudes Saluatori suo rependens, sanus apparuit, acsi nunquàm à maligno spiritu fuerit vexatus. Cap. 16. Miserabiliter cõtracti, sanatur miraculiter. Dęmoniacus penè mortuus curatur.

Proindè cùm tantis diuinorum beneficiorum donis, velut cælestibus radijs micantem viam læti carperent, quę plus quotidiè gaudij, quàm fatigationis offerret: contigit, vt ad ciuitatem Carnotensem, satis amplam & populosam, deuenirent. Cuius vrbis Episcopus, Bernuinus nomine, iam tunc ætate simul & moribus valdè maturus, collectis ex more presbyteris, eo tempore synodum in vrbe celebrabat. Cui cùm nunciatum esset, qualiter & quo ordine assumptum Cenomanis corpus prefati confessoris, suæ iam vrbi appropinquaret, statim cum omni illo sacro sacerdotum collegio, totoque Clero suo & populo processit in eius occursum, atque cum hymnis & canticis spiritalibus illud deuotissimè extra vrbem longè progressus excepit, iussitque vt deferretur per viam, quę ducit extra muros ciuitatis ad oratorium, in quo sancti Caraunimembra requiescunt. Cumque cateruatim sequenti grandi multitudine ad memoratum locum honorificè duceretur, sonantibus signis per totam vrbem, & populo excelsa ad Deum voce proclamante, vt tantam sibi gratam esse deuotionem Dominus declararet, multa ibidèm per beatum Liborium fieri signa concessit. Ex quibus vnum præcipuum hoc loco memorare decreuimus, reliqua, vitandæ prolixitatis causa, intermittentes. Puella, quæ ab exordio miserandæ natiuitatis, membris ferè omnibus curua, & velut in globum contorta, nunquàm vel mentum à genibus leuare, vel plantas pedum à femoribus remouere valebat, ante loculum sanctorum cinerum deportata, singulorum officia membrorum cum integerrima sanitate suscepit. Sed quoniam breuis illa vestis, qua contractum priùs corpusculum facilè tegebatur, iam erectè stanti non sufficiebat, quin ex parte nuda videretur: citissimè fideles quiq; (nam in ecclesia coram Clero & populo res gesta est) raptis fœminarum facitergulis eam contexêre, donèc allatis sibi congruis indumentis vestiretur. Ibi ergò cum spirituali lætitia noctem illam transigentes, primo manè optatum iter arripuêre Cap. 17. Et hic nota priscā deuotionem. Mirè cõtracta restituitur. Facitergulis, pro sudarijs.

Appropinquantes verò Parisienſi ciuitati, quam fluentis Sequanæ cinctam, Iulius Cæsar condidisse, & ob similitudinem insulæ maris, Isius nominatæ, Parisius fertur appellâsse: simili modo ab Episcopo loci illius Ercanrado nomine, omnique populo, vltra pontem stratum super memoratum fluuium occurrente, susceptí, & in principalem eiusdem vrbis ecclesiam deducti sunt. Erat autē dies Dominica. Cumq; Missarum ibidèm solennia celebrarentur, deducebatur in medium fœmina quædam, de vicinia eiusdem loci oriunda: quæ cum pœna grauissima nata, in eadem præteritum Vitæ suæ tempus exegerat. Muta enim à natiuitate & surda, tertio insuper tormento Cap. 18. Isthuc nescio vndè habeat Author de ętymologia ciuitatis Parisiensis. Ercanradus Episc. Parisiensis.

subiacebat, ꝙ videlicet mente capta, spiritu agitabatur immundo. Hęc in conspectu omniũ ad Missas circumadstantiũ vehementer anxiari cœpit & sudare: postremò in pauimentum ruit. Post celebrationem mysteriorum ad mansionem deportata est, & ad vesperum rursùs in ecclesiam delata. Ibì cum multis alijs pernoctabat. Statimq; vt albescente polo roseum auroręq; iubar illuxit, lux magnæ misericordiæ Dei, effugatis ab ea tenebrosis tortoribus, & auditûs illi & vocis facultatem condonauit. Obstupuêre magnoperè cũcti, qui aderant, videntes eam in vno momento ità immutatam, vt & vacua esset à dæmone, quo plena erat, & plenum haberet membrorum officium, quo vacua fuerat.

Dæmoniaca surda & muta, redit ad sanitatẽ

Cap. 19.

Euntibus autem illis iuxta montem martyrũ, cùm essent iam à dextro latere insignis monasterij sancti Dionysij, occurrit ibidèm seruulus quidam de familia eiusdem martyris, quem & sacerdotes & cuiuscunq; gradûs clerici, necnon & plures laici, contestati sunt ab exordio natiuitatis suæ auditûs pariter & loquelę vsu penitùs caruisse. Qui appropinquans sacris pignoribus, vbì vidit plures è populo pro sua quenq; facultate in honorem sancti Liborij, ad eius loculum iactare munuscula, & ipse quoq; satis deuotè aliquid de vestimẽtis proprijs illuc offerre nitebatur. Cuius extemplò adiutus intercessione, apertis auribus & soluto vinculo linguæ, in eadem hora Dei laudes canentem populum audiuit, & ipse simul cum gaudio decantauit. Interìm festinantes cum summa alacritate iter suum peragere, deuenerunt ad villam, quæ Gebaloha nominatur. Vbì sicut anteà multorum fides & deuotio remunerata, sic etiam quorũdam contumacia digna est correptione castigata. Contigit nanq; ibidèm, vt fluuiolũ quendam transire deberent. Quò cùm proximarent, hi qui sanctum feretrum portabant, quatuor, qui posteriora eius tenebant cornua, recto tramite per vadum aquæ incedere volebant. Totidem autem reliqui, priorem eius partem gestantes in humeris, pontem magìs, per quem transirent, quærere se velle asserebant, in tam præclaro sanctorum obsequio calceamenta sua madefacere dedignantes. Qui cùm ad pontem quendam venissent, & venerabilem thesaurum secùm portãtes, super eum transirẽt, repentè rupto sub pedibus eorum instrumẽto lignorum, omnes illi, qui in vado vel pedes intingere aspernabantur, ex alto cadentes, in profundo flumine submersi sunt. Meritis tamen sanctorum artuum, quos ferebãt, illęsi euasêre. illud verò sacratissimũ feretrum ab ea parte, qua ab illis, antequam caderent, tenebatur, mirum dictu, nemine cõtingente, in aëre pendebat immobile, donèc accurrere possent, q illud accipientes, ad vadum reueherent. atq; ità demùm, cœpto itinere, perexerunt.

Surdus & mutus, audit & loquitur.

Puniuntur parùm religiosi.

Nota rem miram.

Cap. 20.

Ex quo loco non longum iter emensi, consuetum virtutis Dei testimonium ad cõprobanda merita electi sui videre meruerũt, Idipsum tamẽ, quod factum est, quo appelletur nomine, non satìs occurrit. Euentum fuisse dixerim? sed non solet res talis casu euenire. Miraculum nominem? sed id non magnoperè quisquam admirabatur. Quis enim velut nouum miretur, quod sæpiùs intuetur? mulier à dęmonio liberata est. Magna Dei pietas, magnum confessoris eius meritum, rem alibì raram, in illo iuuenere fecit esse vsitatam. Quæ tamen mulier tunc à valdè diuturna vexatione saluata, (nam quindecim annis ea laborauerat) haudquaquàm ingrata suo extitit Saluatori. Cùm enim esset de castello, quod Bauaca nominatur, non infimis orta natalibus, relicta patria & parentibus, Deo & sancto Liborio se, dum viueret, seruituram deuouit. Secutaque sancta pignora vsque ad locum, in quo hactenùs requiescũt, in eorum seruitio reliquum vitę suæ spatium transegit. Circa hæc eadem loca & alia plurima sunt in via oftensa miracula: sed nobis festinantes illos ad patriam stylo prosequentibus non vacat in singulis immorari.

Dæmon pulsus à muliere.

Cap. 21.

Cùm ad Rhenum fluuium peruenissent, erant in sancto illo comitatu prouinciarum occidentalium populi infinitæ multitudinis: qui de longinquis locis illuc secuti, iam necessariò reuerti ad propria debũerunt. Occurrit verò nõ minor mortalium numerus ex nationibus, orientalem eiusdem fluminis ripam incolentibus, & maximè Saxones nostri: quorum confinia non longè ab amne memorato distant. Ipsi enim nupèr aduocati, audita tantorum fama signorum, gregatìm exsuis vndiquè locis eò confluxêre. Stabant igitur in vtroque litore turbæ innumerabiles, diuerso nimis affectu sese inuicèm contemplantes. Siquidem suscepturis preciosum illum thesaurum quantum gratulationis & gaudij, dimissuris verò quantum mœroris & gemitûs horà illa attulerit, quis vnquàm exprimere poterit? Deniquè statìm vt sancti corporis baiuli nauem introiêrunt, vniuersa plebs, quæ diutiùs sequi non valebat,

Saxones dicit, quos nũc Vuestphalos vocant.

vnani-

vnanimiter sese in terrā prosternens, cū ingenti gemitu & intenta supplicatione beati Liborij se patrocinio commendabat, testes quodammodò affectûs sui largos lachrymarū imbres effundens. Pari modo & hi, qui in citeriore litore expectabant, terræ aduoluti, sacra pignora cum omni, quo poterāt, honore suscipientes, & gratias agentes Deo, læti cum laudibus deduxêre.

Vide hic rursùs antiquā deuotionem.

Igitur ingressi Saxoniā, præ nimia sibi obuiante turba vix gradū mouere poterant. Totis tamen nisibus iter accelerantes, tandèm die tertio, id est, quinto Kalendarum Iuniarū, quo tunc sacra Pentecostes solennitas agebatur, ad desideratam diù Paderbornensem ecclesiā peruenerūt. A qua cùm adhuc tribus distarent millibus, iuxta fluuiū quendam Hedraha vocatum, ob immēsam multitudinē, quę vsq; ad memoratū locum sequi non poterat, in medio campo Missarū celebrauêre solennia. Quæ antequàm finirentur, in eodē loco quinq; pariter homines à varijs debilitatibus liberati, causam immensæ admirationis & lætitiæ tantā Dei virtutem videnti populo præbuêre. Insupèr eadem hora in sæpè memorata Paderbornēsis monasterij ecclesia, cui talis gloriæ decus per tanta terrarum spatia afferebatur, contigit quoddā clarum valdè miraculū, velut insigni præconio beati Liborij aduentū annuncians. Nam puer quidam, de eadē oriūdus parochia, qui à die natiuitatis suæ surdus erat & mutus, ibidèm auditum pariter percipere meruit & loquelam. Agebat hoc nimirum diuina dispositio, vt in die aduentûs ipsius tot signa coruscantia indicio essent, eundem locū ad hoc fuisse cælitùs electum, vt tāti confessoris corpore illustraretur. Quod cùm innumeris vndiq; stipatū turbis, monasterio paulatìm appropinquare cœpisset, Episcopus quidem nequibat occurrere, (nam apud palatium tunc morabatur) sed tamen Clerus omnis cum vniuersis ecclesiastici cultûs ornamentis processit obuiàm, sequēte populo, q̄ vel de longinquis venerat, vel ex eodē oppido & vicinis locis illuc ad audienda Missarum solennia in tanta festiuitate fuerat congregatus. Cūq; sibi nō paruo ab oppido interuallo vterq; populus, sequentiū videlicet venerabile corpus atq; excipiētium, obuiâsset, hi qui occurrerunt, ter cuncti simul solo ꝓstrati, summa illud cum veneratione susceperunt. Cūq; Clerus in hymnis & confessionibus Deum benediceret, & spiritualium carminū melodíam, sanctorum laudi congruā, cōcineret, populus verò Kyrieeleïsō ingeminaret, cum ineffabili iubilo erectis ad Deū mētibus singulorū, nihil eius laude dulcius videbatur: ità vt in huius vitæ exilio similitudinē quandā beatitudinis, quę in patria speratur, pręgustâsse viderētur, de qua dicitur; Beati q̄ habitāt in domo tua Domine: in secula seculorū laudabunt te. Quē illis tantū diuinæ laudis amorē, eius meritis credimus inspiratum, in cuius tūc exequiarū honorē fuerant cōgregati: quoniā & ipsius sola in cælis beatitudo, vita & gloria, non nisì laus Dei est, in cuius charitate perfecta ad tantū ipse sanctitatis culmen ascendit. Itaque cùm sensìm magìs ac magìs in altum sublatæ populi voces attollerētur, etiā circūquaq; gaudentium, psallentiū, Deo gratias agentiū & iubilantium illi in voce exultationis per totā viciniā sonitꝰ intonaret, cū tali honore sacratissimū corpus in ecclesiam delatum, & in loco, in quo hactenus requiescit, collocatum est. Vbì quantis postmodū miraculis effulserit, quanta sanitatum dona præstiterit, alibì dicenda reseruamus, hîc præsenti libello terminum imponentes.

Cap. 22.

V morbidi reualescūt.

Puer surdus & mutus curatur.

Ecclesia Paderbornensis olim monasterium.

Kyrieeleïsō

Psal. 83.

S. Liborij corpus in ecclesia Paderbornēsi conditum.

Hæc deniquè secundùm tuum præsul venerande pręceptum, nostrumq; ꝓpositum de his, quæ in translatione eius gesta sunt, non quidē vt voluïmus, & tantę rei conueniebat, sed vt potuimus & sciētia suppetebat, describere curauimus: non magnipendentes in sermonū qualitate repręhēdi, dum tantùm integrę veritatis fide seruata, diuinę operationis insignia silentio tegi nequaquā permitteremus. Nostri enim ꝓpositi necessitas admonet, vt in huiusmodi operibus nobis iniūctis id omnimodìs elaboremus, vt si nos imperitia facit ineloquētes, deuotio tamē ostendat obedientes. Nec infructuoso nos sudore laborâsse confidimus, si alicuius lectoris hæc in manus sumere dignantis, vel cuiuscūq; audiētis animus in laudē largitoris tantarū virtutū fuerit excitatus. Meritò nāq; laudes illi & grates toto corde referimus, qui nos inter tot ęrūnas seculi laborātes, tantorū patronorū suffragijs tueri dignatur. Qui ꝑ visibiles corporū curationes ad internā nos animarū salutē quęrendā ꝓuocantes, spem tribuunt ꝑ eorum exēpla & intercessiōes ꝑueniendi illuc ex hac valle lachrymarū, vbì absterget Deus omnē lachrymā ab oculis sanctorum. Quò qui iam sanctum suum Liborium fęliciter perduxit, nos quoq; licèt indignos, eius interuentu venire concedat: qui in Trinitate perfecta vnus & verus viuit & gloriatur Deus per infinita secula, Amen.

Cap 23.

Sanctorum patrocinia nos tuentur

Apoc. 7.

VITA S. BIRGITTÆ VIDVÆ, MVLTIS REVE-LATIONIBVS CLARISSIMAE. HABETVR HAEC VITA

etiam typis iampridèm excusa, & suffragatur ei Bulla Canonizationis eius vt vocant, edita à Bonifacio eius nominis IX. Pontifice maximo. Stylum in gratiam Lectoris mutauit passim F. Laur. Surius, omissis nonnunquàm breuitatis studio, quæ ad historiam non multùm attinerent. adiectoque ad marginem capitũ numero.

Iulij 23. Cap. 1. Illustris eius prosapia.

SANCTA Birgitta in regno Suediæ orta, non tantùm parentes habuit nobiles, & tum coram Deo, tum coram mundo potentes, verumetiam auos, proauos & abauos excellentes, legem Dei feruenter inquirentes, & peregrinationes suscipientes, cæteraq; pia opera auidissimè exequentes. Omnis enim cognatio eius & stirps, vti etiã beati Tobiæ, bonam vitam & sanctam conuersationem sectata est: adeò vt tam Deo, quàm hominibus, & cũctis habitantibus terram, accepti & chari essent. Auus enim, & proauus atq; abauus patris eius, exemplo Abrahæ & aliorum priscorum patrum, peregrini esse voluërunt in hoc mundo, tametsi erant diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis. Nam sacramenta Dominicę passionis ad memoriam reuocantes, peregrè profecti sunt in ciuitatem sanctam Hierusalem, & ad alia loca, quæ Christus Iesus corporali præsentia sua illustrauit, idq́ue non sine multo sumptu & labore. Eorum autem & exitum & introitum Dominus misericorditer custodiuit. Sed & pater S. Birgittæ Birgerus, in illorum vestigijs insistens, multa loca Sanctorum, putà S. Iacobi, & alia circa mare Australe, deuotissimè inuisit, paratus etiam vlteriùs proficisci ad terram sanctam, nisi Apostolicæ sedis consilio, propter causas rationi consentaneas, retardatus fuisset. Idem ipse singulis sextis ferijs peccata sua solebat humiliter cõfiteri, sæpissimè his vtens verbis: Ità me qualibet sexta feria comparare volo erga Deum, vt quicquid cæteris diebus ille mihi præstiterit, ferre æquo animo possim. Memor erat sententiæ illius: Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Fecit consimiliter filius eius, quoàd vixit, qui etiam post confessionem secretò acerrimis flagellis cædebat corpus suum, vt paratus in flagella, Christum flagellatum in suo glorificaret corpore, & cum vitijs & concupiscentijs iugiter crucifigeret carnem suam.

Tob. 14.

Gen. 12.

Eccle. 44.

Pietas patris eius.

Eccle. 5.

Cap. 2. Mater eius multas condit sacres ædes.

Mater quoq; beatæ Birgittæ, Sigridis, nobilis & religiosa fuit, cuius pater sanguine regio procreatus erat, diligens decorem domûs Dei, ità vt multas extruxerit ecclesias, & pro magnificentia sua amplissimos reditus dotis nomine eis assignârit. Porrò ingressus beatæ Birgittæ spõsæ Christi, in hunc mundum, fuit quasi diluculum diuinitùs præparatus. Nam cùm adhuc materno gestaretur vtero, accidit vt mater eius in quodam maris sinu naufragium faceret: cumq́; multi vtriusq́; sexûs submergerentur, Dux regni Hēricus, frater regis Suedię, videns illam in periculo versari, modis omnibus, quibus potuit, eam viuam ad litus perduxit. Eádem autẽ nocte illi adstitit perso-

Euadit mortem.

na quædam, veste luculenta induta, dixitq́; ad eam: Salua euasisti propter bonum illud quod habes in vtero. Itáq; nutri illud pro Dei amore, sciens specialiter id tibi diuinitùs esse donatum. Nata autem puella, sacerdos quidam vicinioris ecclesiæ, vitæ integræ & prouectæ ætatis, qui posteà factus est Episcopus *Aboënsis in Suedia, inter orandum nocte vidit nubem lucidam, & in nube sedentem virginem, in manu sua librum habentem. Admirans igitur, audiuit vocem eiuscemodi: Nata est Birgero filia, cuius vox mirabilis toto orbe audietur. Ab ipso autem ortu suo triennium ferè permansit elinguis infantula, nec vllum edidit sermonem. Sub finem verò triennij tam perfectè loqui cœpit, vt iam non infantium balbutientium more, sed contra eius ętatis vsum, absolutè sua verba enunciaret.

Visio sacerdotis.

Cap. 3. Intereà mater eius eleemosynis & bonis operibus semper dedita, morbo corripitur, & aliquot diebus antè prædicit obitum suum. Cumq́; iam esset migratura à corpore, maritum suum & alios eius morte dolentes, ità compellat: Quid ità doletis? Suffi-

ciat

ciat hucusq; prorogâsse vitam. Gratulari potiùs mihi debetis, quòd ad potentiorẽ Dominum euocata sum. Indè accitis filijs, cùm omnibus valedixisset, obdormiuit in Domino. Ea defuncta, filiola eius Birgitta, à patre tradita est nutrienda materteræ suæ, matronæ insigni prudentia & religione. Et cùm septennis ferè esset, vidit quodam tẽpore euigilans, eregionè lectuli sui altare, & super illud Dominam indutam vestibus splendidis, & in manu ferẽtem coronam magni precij, ipsiq; dicentem: Birgitta, veni. Surgenti illi & ad aram properanti, dixit Domina: Vísne habere coronam hanc? Illa annuente, imposuit eam capiti eius, ità vt sentiret puella caput suum tanquàm circulo quodam ambiri. Sed cùm ad lectulũ redijsset, visio illa disparuit, cuius tamen nunquàm potuit obliuisci.

Visio S. Birgittæ adhuc septennis.

Deinde ad annum ætatis decimum accedens, instàr purissimi lilij, totius honestatis candorem retinens, & à radice labentis mundi, ad cælestium pulchritudinem sese erigens, munditiam animi & corporis, ceu thesaurum absconditum cõseruabat. Abundauit in ea totius forma virtutis: sobrietas cum modestia, simplicitas cum verecundia, humilitas cum obedientia, iucunda conscientia, hilaris patientia, charitas indefessa. Decimo ætatis anno cùm audiuisset in templo concionantem de passione Domini, nocte sequente vidit in somnis Christum, quasi eádem hora crucifixum, sibiq; dicentem: En vt excruciatus sum. Illa existimans eádem hora recèns id factum, ait ad eum: Ecquis isthuc tibi fecit Domine? Christus respondit: Illi qui me contemnunt, & charitatem meam negligunt. Tum illa ad se reuersa, vsque adeò fuit affecta erga passionem Christi, vt eius mysteria rarò sine lachrymis ad memoriam potuerit reuocare.

Cap. 4.

Nota virtutes teneræ puellæ.

Alia visio eius, de passione Domini.

Cùm duodennis iam esset, cum puellis suis coætaneis acu pingebat ex serico & auro. Animo autem anxia, ità vt operi intendere non posset, oculos mentis ad Deum referebat. Eccè autem visa est illi assidere virgo quædam ignota, eam in eo opere adiuuans. Interrogata deindè, quænam ipsi assedisset, respondit se neminem vidisse. At matertera eius opus, quod tum præ manibus habuerat, non ab illa tam tenera puella, sed diuinitùs potiùs elaboratum considerans, inter reliquias fideliter illud asseruabat. Nocte autem quadam eadem matertera in eius cubiculum latenter ingressa, inuenit eam, cæteris dormientibus, in silentio clàm ante lectum suum, nudam adorare cum lachrymis Crucifixum. Suspicata autem, leuitate quadam puellari id fieri, virga eam percussit, sed ea in minutissimas partes dissilijt. Admirans igitur, dicit ad eam: Quid egisti Birgitta? Num te docuerunt fœminæ preces quasdam fallaces? Illa cum lachrymis respondit: Non, domina mea: sed surrexi è lecto, vt laudarem eum, qui me semper solet adiuuare. Scisciante matertera, quis ille esset, respõdit: Crucifixus est, quem pridèm conspexi. Ab illo ergo die matertera eius cœpit eã & amare impensiùs, & ampliùs venerari.

Cap 5.

Orat nocte coram Crucifixo.

Non diù pòst ludens cum puellis Birgitta, vidit diabolum tanquàm centimanum & centipedem, horrida specie deformem. Perterrita igitur, cucurrit ad lectulum suum, humiliter se Christo commendans. Vbì rursùs ei teter ille spiritus appárens: Nihil possum, inquit, nisi permittat Crucifixus. Animaduertens autem pater eius, quòd virgo iam nubilis, & tanta morum elegantia spectabilis, ceu altera quædam Esther, posset generi suo magnum adferre splendorem & dignitatem, & instàr parui fontis in maximum excrescens fluuium, plurimis aquis redundare: ipsam licèt summoperè in virginitatis proposito permanere cupientem, cuidam adolescenti diuiti, illustri, cordato & prudenti despondit. Erat is Nericiæ princeps, & Vlpho de Vlphaso dicebatur. Vixerunt autem pariter annum vnum & eo ampliùs pudicè, & continenter, obnixè rogantes Deum, vt si ei visum esset, vt inter se concumberent, talem ex ijs prolem procrearet, quæ ipsius seruitio manciparetur. Postquàm autem iam inter se conuenerant, semper in Quadragesima, & diebus solennibus & qualibet sexta feria, à carnali copula abstinebant, & tum illa clàm induta vestibus, extra lectum cubabat in pauimento vel assere, tapete instrato. Porrò ambo simul, adspirante spiritu Dei, matrimonium honestissimè coluerunt, & tam Deo quàm hominibus chari, in venusta morũ integritate & maturitate fœlices habuêre progressus. Filios suos Birgitta cum multa solicitudine & diligentia educauit: eosque ceu aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans, vnguibus castigationis & sanæ doctrinæ, radijs Solis iustitiæ obiecit, adhibens illis præceptores, qui eos in fide & moribus instituerent. Apparuit quandoquè ei beatissimus Iohannes Baptista, & ait: Quandoquidem plorâsti

Cap. 6.

Horridissima specie ei apparet satan.

Esther 10.

Nubit Vlphoni, & toto anno viuunt continenter.

Deut. 32.

Apparet ei S. Iohannes Baptista.

plorâsti, quòd filius tuus offendit me, non ieiunans in vigilia festi mei, mallesq; eum seruire mihi, quàm regia dignitate excellere: idcircò ego illum adiuuabo, & armis meis communiam.

Cap. 7. Loca, leuitates, & personas omnes, vndè posset aliqua nota adspergi, declinabat, semperq; honestas ancillas & comites omni morum honestate cõspicuos apud se retinebat, nè cuiquam obtrectandi occasionem præberet. Et quia à primis ætatis initijs diuina erat gratia perfusa, diuini amoris calore incensa, sursùm toto desiderio ferebatur in Deum, & ardentissimè cælestia meditabatur. Nè quam autem satanæ tentandi materiam offerret, ab ocio valdè abhorruit, bonisq; & sanctis exercitijs semper vacãs, nunc operi manuum incumbebat cum famulabus suis, diuino cultui & proximorum vtilitati profuturo: nunc Sanctorum vitas & Sacra Biblia, quæ Gotthico idiomate sibi scribenda curârat, legebat: nunc ecclesiarum limina terens, diuinis officijs libenter intererat: nec pepercit labori corporis: sed suaue & delectabile illi videbatur, pedibus suis ire ad monasteria & ecclesias cathedrales, tum ob indulgentias siue condonationes promerendas, tum ob audiendas doctorum virorum conciones. Ieiunijs quoquè, vigilijs & orationibus feruenter intenta, docebat carnem parére spiritui: atque à delicatioribus escis abstinens, ea cautione id faciebat, vt à marito & alijs non aduerteretur. Semper autem interdiù ad corpus, & noctù, absente marito, veste dura & aspera vtebatur.

Ociũ summoperè vitat.

Ecclesias & sacra loca visitat.

Cap. 8. Iam verò: infirmorum, morbidorum & pauperum felix & inclyta mater, eleemosynas largissimas præstabat. Habebat autem magnas ædes pauperibus deputatas, & in ijs fœminas, quæ illorum ministerio semper occuparentur. Sed & ipsa cum multa humilitate non rarò illis inseruiebat, lauans & osculans pedes eorum. Quandoquè in partu ea periculosè laborante, matrona quædam, alba serica veste induta, ad eam ingrediebatur, singula iacentis membra palpans. Cumq; rursùs egrederetur, illa mox sine vlla difficultate peperit. Non dubium, quin beata Maria fuerit, sicut posteà per reuelationem ei indicauit. Maritus autem eius, cùm esset vir strenuus & potens, & ex præcipuis Regis consiliarijs, perspecta tanta eius virtute & gratia, illius sacris & salutaribus delectabatur sermonibus & consilijs, ità vt spretis omnibus mundanæ vanitatis honoribus & pompis, ab aula Regis prorsùs se subduceret, suauiq; iugo Domini se totum humiliter submittens, quicquid esset æquum & iustum, quicquid bonis moribus & honestati consentaneum, in gloriam & laudem Dei efficaciter exequi conaretur. Didicit verò etiam à beata Birgitta legere preces horarias beatissimæ matris Dei. Ambo igitur feruentes spiritu, vt se liberiùs à mundi vanitatibus expedirent, è patria sua exeuntes, non sine multo labore & sumptu, profecti sunt in Hispaniam ad Sanctum Iacobum: & tandèm multis peragratis Sanctorum locis, cùm iam essent in reditu, maritus cœpit apud Atrebates pessimè valere. Increscente autem morbo, cùm beatam Birgittam magni tenérent angores, Sanctus Dionysius eam consolatus est, ità dicens: Ego sum Dionysius, qui ab vrbe Roma in Gallias véni prædicare verbum Dei. Tu ergò, quæ me singulariter amas, scire debes, per te velle Deum mundo innotescere, teq; meæ curæ commissam esse. Cuius rei hoc habebis signum, quòd maritus tuus iam non morietur. Transactis indè aliquot eo in loco diebus, vidit in spiritu admiranda quædam, quemadmodùm itura esset Romam, & Hierosolymam, & è corpore migratura.

Pauperum magnam curam gerit.

B. Maria adest parturienti.

Suscipit peregrinationes cum marito ad sanctum Iacobum.

S. Dionysius ei appáret Atrebati.

Cap. 9. Rursùs aliquot euolutis diebus, cùm vir eius conualuisset, in patriam redierunt, ipsaq; Deo dilecta maritum suum sanctis adhortationibus perfectè ad Deum conuertit, & tum precibus, tum exemplis suis, eum ad perpetuæ continentiæ studium perduxit. Cumq; votum ille nuncupâsset Deo, quòd monasticum vellet viuendi genus arripere, septem liberis procreatis, diù seruata continentia, in monasterio Aluastra Ordinis Cistertiensis, feliciter à vita decessit. Eo defuncto, sancta & pudica matrona ad secundas nuptias non accessit, sed mundo valefaciens, facultatibus suis inter proles distributis, habitum mutauit & vitam. Fecisset autẽ maiora, nisi peregrinari diuinitùs iussa fuisset. Vidisses deindè eam ceu alteram Iudith, virtute castitatis insignẽ, erga proximum officiosam, piam erga Deum: & quẽadmodùm Apostolus docet, quasi verè viduam & desolatam, spem suam in Domino collocantem. Cùm aũt quodam tẽpore plùs satìs anxia esset de mutatiõe statûs sui, vt Deo liberius seruire posset, mẽtis ecstasin passa, vidit nubem luculentam, & ex nube vocem audiuit ipsã

Maritus eius fit monachus.

Ad secũdas nuptias nõ accessit vsa consilio Apostolico. 1. Cor. ca. 7.

1. Tim. 5.

Raptæ in ecstasi loquitur Dominus.

ipsi dicentem: Ego sum Dominus Deus tuus, qui tecum loqui volo. Tu eris spōsa mea & canalis meus. Ijs verbis illa territa, quòd putaret illusionem esse, rursùs audiuit: Noli timere, quia ego sum conditor omnium, nō impostor: nec tua vnius causa loquor, sed propter salutem multorum. Audi ergò, quę ego loquor, & deindè refer ea ad magistrum Matthiam, qui sua experientia didicit spiritum veritatis ab illusionis spiritu discernere. Is Matthias vir magna fuit in Deum deuotione, & Sacræ Theologiæ Doctor celebris: cui beata Birgitta in omnibus obediuit, quemadmodùm ei tum diuinitùs præceptum fuit, cùm cælestes primùm cœpit habere reuelationes. Specialiter verò à Deo hoc illa obtinuit, vt annis viginti octo, postquàm eas habuit reuelationes, * nunquàm profecta fuerit, nunquàm alicubi hæserit, nisi mouente eam spiritu Dei.

Doctor Matthias spiritalis pater S. Birgittæ.

* for. nusquam

Instituit autem nouum monasticum ordinem, & regulam siue Canonem ex ore Christi ipsi dictantis conscripsit, quem monialibus cœnobij * Vuatstenæ seruandum reliquit. Interim propter subitariam vitæ mutationem & habitûs vtilitatem à nobilibus, vitam eius non alio, quàm insaniæ loco habentibus, contemnebatur: sed eis illa dicebat: Nec propter vos incepi, nec propter vos desistam. Statui autem apud animū meum verba tolerare. Orate vos pro me, vt perseuerare queam. Non enim ignorabat, sicut malam conscientiam non sanant laudantium præconia, ità nec bonam lædere vituperatium conuicia.

Cap. 10. Nouus ordo S. Birgittæ ex ore Christi institutus.

Triginta annis ab obitu mariti vestibus lineis vsa non est, nisi duntaxat in capitis velaminibus: sed aspero induta cilicio, carnem suam excruciabat. Ante lectum suum iusserat poni tapetum simplex vel pallium, & puluinar exiguū pro capite: sicque cubare solebat. Interrogata, quinam sic somnum capere posset in acerrimis frigoribus, quibus eæ regiones Aquilonares rigent? respondit: Ego tantum intrà me sentio ardorem & frigus externum me non valdè anxiam habeat. Nocte & die totiès flectebat genu, toties sese inclinabat & osculabatur humum, vel Venias, vt dici solet, capiebat, vt mirum videretur tam nobilem & teneræ habitudinis matronam, tantos posse perferre labores. Sextis ferijs consueuit ardentis cerei guttas ignitas in nudam deponere carnem, ità vt vulnerum vestigia relinquerentur: quæ si sua sponte ante proximā sextam feriam nonnihil curata essent, suis vnguibus ea lacerans, renouabat, ne corpus eius vulnerum afflictione vacaret. Habebat etiā nodosa & asperrima ligamina ad corpus suum, quę neq; noctù, neque interdiù à se remouit. Qualibet sexta feria propter Saluatoris passionem, & felleum potum, ipsi in cruce oblatum, amarissimā herbam quandam ore retinebat: idque itidèm alijs quoquè diebus faciebat, si quod verbum inconsideratè protulisset. Et quia spreta mundanæ lætitiæ falsa pulchritudine cor eius intolerabili mortis Christi acerbitate perfusum erat, non absurdè dicere potuit cū illa præclara vidua Noëmi: Nè vocetis me pulchram, sed vocate me amarā: quia amaritudine valdè repleuit me omnipotens. Obedientiæ verò studiosa fuit, vt nullibi esse voluerit sine præceptore. In facienda confessione humilimam, & ad quæuis ipsi iniuncta promptissimam, se exhibuit. Ab infantia pro more habuit, singulis sextis ferijs confiteri peccata sua. Sed sæpiùs, eo minimè contenta, quolibet die crebrò confitebatur etiam leuicula verba & cogitationes.

Cap. 11. Cilicio vtitur.

Non sentit frigus præanimi ardore

Venias capere, est terrā deosculari, loco pedū Iesu Christi

Attende eius humilitatē.

Ruth. 1.

Crebrò confitetur.

Ex obedientia in domibus, monasterio Aluastræ vicinis & contiguis morabatur, non vt aboleret canonē monasticum illis fratribus præscriptum, nec vt nouum quendam morem, cùm ipsa esset mulier, eò inueheret: sed vt opus Dei mirabile eo in loco certiùs ostenderetur. In illo monasterio frater quidam fuit ex ijs, quos conuersos vocant, Gerekinus nomine, qui intrà annos quadraginta nunquàm è monasterio egressus fuit: sed die ac nocte vacans orationi, eam à Domino obtinuit gratiam, vt nouem Angelorum ordines inter orandum quasi continenter videret, & sub eleuatione sacræ hostiæ Christum in forma pueruli crebrò conspiceret. Cùm autē sancta Birgitta ad illud venisset monasterium, illic moratura, hic frater secùm tacitus admirabatur, dicens: Cur hæc domina in monachorum cœnobio residet, contra regulam nostram, nouam huc cōsuetudinem introducēs? Raptus igitur in spiritu, audiuit vocem perspicuè dicentem: Noli mirari. est enim hæc amica Dei, atq; ea causa huc venit, vt in hoc monte flores colligat, è quibus multi etiam vltra mare & in extremis orbis partibus degentes, accipient medicinam: putà Teutones, & alij in Oriente, Occidente & ad Austrum morantes. Ità in hac reuelatione id præsignificatū est, multos in hisce locis victitantes, aduersùm exitialia peccatorum vulnera habituros medicinam,

Cap. 12.

Gerekinus conuersus sanctissimus.

ex dictis S. Birgittæ. Prætereà vidit idem frater beatam Birgittam à terra eleuatam, & de ore eius tanquàm flumen egrediens, dictumque est illi: Hæc mulier à finibus terræ veniens, innumeris gentibus propinabit sapientiam. Et hoc erit tibi signi loco, quòd ipsa indicabit tibi finem vitæ tuæ, exultabisque in aduentu & sermonibus eius, citiusque complebitur desiderium tuum, vt non videas mala, quæ illaturus est Deus domui isti.

Cap. 13. Visiones cuiusdam, de reuelationibus S. Birgittæ dubitantis.

Prior quidam Dominicanus ægrè poterat adduci, vt beatæ Birgittæ reuelationibus fidem commodaret. Is cùm aliquandò dormiret, vidit ignem à cælo in eam descendere. Stupefactus ea visione, putabat sibi illudi. Itaq; expergiscens, rursùs obdormiuit, viditq; ignem illum ex ore S. Birgittæ prodeũtem, multos circa illam stantes inflamare: simulq; audiuit vocem dicentem: Quis prohibere potest ignem hunc, vt non egrediatur? Ego enim Deus omnipotens mittam hunc ignem ad Orientem & Occidẽtem, ad Aquilonem & Austrum, & incendet multos. Deincèps Prior ille credidit reuelationibus S. Birgittæ, eaq; tuẽdas suscepit. De hoc fratre habetur sexto libro Reuelationum, cap. 30. Duobus ferè expletis annis in memorato monasterio, Christus iussit S. Birgittam laborem peregrinationis suscipere, dicens ei familiariter: Proficiscere Romam. illic enim plateæ sunt auro instratæ, & Sanctorum sanguine rubricatæ: ibi propter condonationes siue indulgentias, quas promeruêre Sancti, compendio venitur ad cælum. Manebis autem illic, donèc videas summum Pontificem & Imperatorem. Quod quidem ita euénit, misitq; illa vtriq; reuelationes, ipsi præsulitas de reformatione Ecclesiæ. Hoc Christi mandato accepto, illa vtpotè obedientissima, non vllas nectit moras, sed confestìm aures parat auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, totamq; se intùs colligit, vt mandatum conficiat imperantis. Egressa igitur è paterno solo, crebris est diuinitùs recreata consolationibus: cumq; Romam venisset, cũ summa deuotione & multa assiduitate, nec mediocri labore visitabat loca Sanctorũ, nec facilè colloquia miscens inter eundum, nisi fortè interrogata esset: & tunc verbis pauciss imis scisciranti satisfaciens.

Nota Christi de Roma testimoniũ.

Cap. 14. Studiũ paupertatis eius

Paupertas voluntaria adeò illi cordi fuit, vt omnes res & facultates suas cuidam commiserit dispensandas: & quotiès aliquid indè vel in suos, vel aliorum vsus cõueniti cuperet, cum summa humilitate in nomine Iesu Christi, id sibi dari petierit, perindè ac si nunquàm eas possedisset. Solebat autẽ in eiusmodi petẽdis rebus aliorum, qui cum ipsa erant, vtilitatem suæ anteferre, & propriam celans indigentiam, orare vtilis præberentur necessaria, licèt ipsa plùs cæteris ijs careret: vtì sic proximum purè diligeret propter Deum. Post annos aliquot iussa est ire Neapolim & in Siciliam. Fecit illa, & à Regina Siciliæ multisq; nobilibus, propter vitæ eius sanctitatem & syncerita-

Honorificè accipitur in Sicilia.

tem multis est aucta & honorata muneribus & xenijs. Visitatis autem in Sicilia Sanctorum locis, Neapolim venit: vbì moram fecit, & instàr purissimi speculi, virtutum de se exempla omnibus exhibuit, intrepideq; doctos pariter atq; indoctos verbis & exemplis ad viam veritatis reuocauit. Reuelationem quoquè ipsi factam de populo ciuitatis illius, ipsi Archiepiscopo, doctis Theologis, alijsq; & clericis & laicis sapiẽtibus exponens, absq; metu quenlibet reprehendit.

Cap. 51.

Post annos multos, cùm Romæ solito feruentiùs Sanctorum limina visitâsset, vnigenitus Dei filius præcepit, vt iret Hierosolymam. Prætexente illa incommodam valetudinem & ætatem, Dominus respondit: Ecquis est naturæ conditor? Ego addam tibi vires: ego prospiciam de itinere: ego te ducam & reducam in locum hunc: denique ego ero custos tuus, quocunquè perrexeris: nec dimittam, donèc compleuero vniuersa, quæ dixi. Veniens Hierosolymam, mira audiuit à Domino de statu regnorum, de

It Hierosolymam.

natiuitate & passione eius, & de vocatione gentium. Dicebat ei Dominus: Verba mea diù antè annunciari & audiri debent, sed posteà sequentur opera & signa. Nóueris itaque, multos necdùm editos in hanc lucem, hæc mea verba recepturos: & beati, qui audient verba mea, & ea opere perficient. Post obitum tuum complures verba mea, quæ tu scripsisti, complectentur, & suauiter ea sequentur. Porro loca omnia, in quibus

Visitat sacra loca Hierosolymis. Cant. 2.

pro peccatoribus pati voluit Dominus Iesus, ipsa deuotissimè visitauit, & quasi colũba nidificans in foraminibus petræ, suauitatem vulnerum eius meruit degustare, & diuinis intrinsecùs visitationibus crebriùs illustrari. Antè autem, quàm à Hierosolyma rediret, febri & stomachi infirmitate laborare cœpit, eamq; terra & mari inter labores & dolores suos integrum annum patientissimè tulit.

Cap. 16.

Vbì Romam redijt, morbus increuit, & tandem illius vi extincta est. Cumque imminueret

mineret dies obitûs eius, quinq; diebus antè rursùs apparuit ei Dominus Ieſus ante altare, quod erat in conclaui eius, iucunda facie & corporeis eius oculis viſibilem ſe præbens, eiq; dicens: Ego ſic tibi feci, quemadmodùm ſponſus ſolet, ſubducens ſe ad tempus à ſponſa, vt ardentius deſideretur. Non viſitaui te diuinis conſolationibus, quandoquidem tempus erat, quo probareris. At nunc probata ſatis, procede & prepara te. Tempus eſt enim, vt ſicut pollicitus tibi ſum, coram altari meo monaſtico habitu induaris, & deincèps non modò ſponſa mea, ſed etiam monacha & mater in Vuaſthena voceris. Attamen ſcias te corpus hic Romę poſituram, donèc veniat ad locum ipſi præparatum. Placet Deo, parcere tibi à laboribus: accipit ille voluntatem tuam pro opere. Deindè ſubiunxit. Quinto ab hinc die manè ſumptis ſacramentis, conuoca ſingulatim, quas tibi indicaui, & facienda illis demanda: atq; ità venias ad monaſterium tuum, id eſt, in gaudium meum. porrò corpus tuum in Vuaſthena reponetur. Ex his licet animaduerti, beatam Birgittam, dum eſſet in corpore, monaſtico habitu indutam non fuiſſe, neq; illius Ordinis veſtibus, quem ipſa inſtituit: ſed emigrantem à corpore, à Chriſto ſponſo ſuo accepiſſe eiuſmodi habitum incorruptibilem, ſicut ei in reuelationibus ſuis promiſerat. Itaq; pingitur plerunq; vt monacha. nam tametſi non fuit monacha, dum vixit, attamen petijt veſte eiuſmodi indui, qua nunc vtuntur moniales Ordinis eius: ſed eam accepit in cælis.

Christus ei apparet, ante mortem.

Deus bonã voluntatẽ pro opere accipit.

Die quinto ſub ortum Solis Chriſtus iterum ei appárens, conſolabatur eam. Miſſa celebrata, perceptiſq; ſacramentis, inter manus earum, quas paulò antè diximus, ſpiritum reddidit pijſſimo Saluatori, quem toto pectore amauit. O ineffabilem increatæ Sapientiæ benignitatem, eos, qui ipſam concupiſcunt, præoccupantem, vt illis prior hilariter ſe oſtendat. O ſponſę ſingularem gloriam, quam ſponſus in fide & miſericordia ſibi deſponſans, verbis blandiſſimis conſolatur. O fœlicem nimium, quę poſt multiplices toleratos labores & miſerias, iam ſedet in pulchritudine pacis & requie opulenta. Fœlix obitus eius, non obſcuris argumentis declaratus eſt. Quidam enim bonæ & venerabilis vitæ vidit quendam parari lectum, & à perſonis albis veſtibus indutis, ferri in ſublime: dictumq; eſt illi admiranti: perſona illa, quam in hoc lecto vides, ſpõſa Dei eſt, quæ in mundo contempta à multis, nunc tranſit de morte in vitam ſempiternam. Eadem autem hora illa obijt: porrò corpus eius ſumma cum laude ad monaſterium S. Laurentij deportatum, & illic honorificè ſepultum eſt. Obijt anno ſalutis milleſimo, tricenteſimo, ſeptuageſima tertio, decimo Kalendas Auguſti. Anno autẽ proximo, poſt multorum miraculorum coruſcationem, & oſſium eius ſubitã & vltra modum mirabilem purgationem & exiccationem, ab vrbe Romana, multis in itinere editis miraculis, ad monaſterium Vuaſthenæ duodecimo Iulij die cum ingenti populorum frequentia & gaudio per ſanctam filiam eius Catharinam tranſlata eſt: vbi miris ſignis & multiuarijs miraculis eã ornat & illuſtrat Dominus Ieſus Chriſtus. Præſtatur cęcis viſus, ſurdis reformatur auditus, muti loquuntur, paralyticis membra diſſoluta confirmantur: & vt paucis multa expediam, morbidi omnes, deuotè illic Chriſtum inuocantes, meritis ſponſæ eius ab eo curantur.

Cap. 17.

Feliciſſimè exit è corpore.

Sap. 4.

Tranſlatio eius.

Multa ad eius ſepulchrum miracula.

Id vbi innotuit Imperatori, Regibus, Reginis, prælatis & principibus, multisque diuerſarum nationum Chriſtianis, apud Romanos Pontifices multis modis inſtiterũt, vt dominam Birgittam in Sanctorum album referrent. Deniquè ad Bonifacium nonum re tota deuoluta, cùm is deintegrò accuratiſſimè in eius vitam & geſta inquiri curâſſet, ad eius canonizationem, vt vocant, ſolenniter ſe contulit, eamq; de conſilio & conſenſu Cardinalium & prælatorum omnium, qui tum in Romana curia erant, Sanctorum catalogo adſcripſit. Multum & operæ & ſumptuum poſuerat filia eius Catharina, id vt fieret. Cùm ſint autem innumera ferè miracula beatiſſimæ Birgittæ, nos pauca duntaxàt annotabimus.

Cap. 18.

Sanctorum Catalogo adſcribitur.

Eunte illa ab Vrbe Roma Hieroſolymam, Latinus de Vrſinis, pro magna ergo illã beneuolentia & animi deuotione, extra Vrbem non paruo itineris ſpatio illam deduxit. Poſtquàm ergò Hieroſolyma Romam redijt, cum confeſſario ſuo domino Petro adijt eius domini Latini ædes: cumque in eas ingreſſa eſſet, manu ad nares admota, nihil loquebatur. Sciſcitanti illi ab eius confeſſario, quid id ſibi vellet, quòd nihil loquens, manum naribus applicaret, reſponſum eſt: Te non tam rectè animo conſtitutum inuenit, atquè tum eras, cùm à te recederet. Admiratus dominus Latinus: Ecquid, ait, deſignaui? Verum quidem eſt, habuiſſe me litem cum quibuſdam ſubditis meis. Ibat quandoquè ſancta Birgitta Romæ cum filia ſua Catharina, & Petro Confeſſario

Cap. 19.

feſſario,& Magno capellano, ad ędes Iordani de Marino, volēs inuiſere eiuſdem Iordani vxorem. Qua prędente, tantum ex actibus eius ſenſit fœtorē, vt vix ferre poſſet.

Valdè ei fœtent peccato mortifero obnoxij. Cap. 20.

Admirante ea cauſa non mediocriter Magno, quem diximus, & è Petro confeſſario eius percontante, quid hoc ſibi vellet, illæ reſpondit: Nóueris pro certo, quandocūq; coram ea quiſpiā mortifero peccato obnoxius ſtat, aut loquitur fruadulēter, aut quo Deus offendatur, illam mox ſentire immodicum ſulphuris fœtorem.

Simon quidam Theologus arrogans, malè de ea ſentit.

Cùm eſſet ſancta Birgitta in quadam Cypri vrbe, poſtquàm Hieroſolyma diſceſſit, fama illic ferebatur, habere eam certas quaſdā reuelationes de Cypri regno. Erant autem per id tempus in Cypro monachi quidam, carnales potiùs quàm ſpirituales, inflati ſcientia, & ſpiritu vani. Ij irridebant & detrahebant beatæ Birgittæ tanquàm fieri non poſſet, vt per eiuſmodi ſublimes reuelationes loqueretur Deus cum indocta muliercula. In ijs erat frater Simon Dominicanus Confeſſarius Principis Antiochiæ patrui regis Cypri, qui inſignis Theologus & aſtronomus habebatur, nôſſetque curſus ſiderum & planetarum, ſed non ſeipſum. Is venit ad domum, in qua erat beata Birgitta, non rectè tum corpore valens. Cœpit itaque ſub ouina ſpecie verbis blandis eam compellare, præſente domino Alphonſo & alijs, percontarique ex ea de gratia cæleſtium viſionum, quas ipſa diuinitùs haberet. Illa columbina ſimplicitate reſpondit ad omnia humiliter & ſimpliciter: ſed interim tantum fœtorem ab illo proficiſci ſentiens, vt vix poſſet ſubſiſtere. Ipſa quoquè, ſi quod verbum incautè protuliſſet, aut parùm aliquid in factis ſuis ſeculariter ſe geſſiſſet, ingentem fœtorem ſulphureum & magnam amaritudinem in lingua & gutture ſuo ſentiebat. qua

Sancta prædicit mala euentura Cypro. Cap. 21.

de re mira habentur in Reuelationibus eius. Prædixit verò mala euentura Cypro & eius ciuitati Famaguſtæ propter hominum peccata, quæ etiam poſteà, vt prædixerat, acciderant.

Arguit quē dam furti.

Circa Eccleſiam Lateranenſem Romæ multos conſpiciens peregrinos, vnum ex ijs vidit tenentem puerum infirma valetudine, & eleemoſynam petentem: dixitque ei: Quomodò auſus es tenere hunc puerum, quem tu, cùm ſit Iudæi filius, furatus es? Audiens ille, obſtupuit, & in pedes ſe coniecit: retentus eſt autem à circunſtantibus peregrinis, dixitque palàm cunctis audientibus, puerum illum Iudæum eſſe, & ſeē furatum eſſe. Accepit autem S. Birgitta puerum ad ſe, curauitque eum baptizari anno Chriſti milleſimo tricenteſimo ſexageſimo. In regno Suædiæ militem quendam

Sanat dæmoniacū.

à dæmone liberauit. Dicebatur is Iohānes Scoberinus, & apud Oſtrogotthos iuri dicundo vel ſontibus puniendis præerat. Roganti S. Birgittæ pro Algotio Dominicano, Sacræ Theologiæ Doctore, qui iam ſenex orbitate oculorum & calculi doloribus cruciabatur, reſpōſum eſt: Ille ſtella micans eſt, nec expedit ſanitate corporis obſcurari animam eius. Certauit, & curſum conſummauit: nihil iam ſupereſt, nisi vtà me coronetur. Et hoc tibi ſignum erit, quòd ab hac hora miteſcent dolores corporis eius. Iam enim anima eius prorsùs ardet igne diuini amoris. Non diù pòſt Theologus ille è vita deceſſit.

Cap. 22.

Proficiſcēs quandoq; S. Birgitta à Rege Suediæ, venit ad Aluaſtræ monaſterium, inuenitq; filium ſuum, quem iampridèm ęgrotum reliquerat, in extremis agentē. Luxit igitur multùm, q̄ tam diuturno ille morbo teneretur, verita propter peccata parentum eius id accidere. Apparuit autem ei ſatan, & dixit: Quorsùm attinet, mulier, tantam te vim lachrymarum profundere? Debilitas ea re aciem oculorū, nec quicquam efficis. Putas tum lachrymas tuas cælos penetraturas? Eadem hora etiam Chriſtus in humana ſpecie ei appārens, dixit: Huius pueri ægritudo non habet cauſam ſuam ex aſtris, vt ſtulti aſſerunt, neq; à peccatis eius, ſed ab ipſius naturæ conditione, & vt inſigniùs in cælis coronetur. Sicut ergò hucuſquè dictus eſt Benedictus filius Vlphonis: ità deincèps vocabitur filius lachrymarum & precum, & ego iam finem imponam

Lachrymæ Sanctorum moleſtiſſimæ dæmonibus ſunt.

angoribus eius. Quinto indè die auditus eſt velut auium cantus gratiſſimus inter pueri lectum & parietem, & ille feliciſſimè deceſſit. Dictum eſt autem diuinitùs ad S. Birgittam: En, quid poſſint lachrymæ. Iam filius lachrymarum abijt ad requiem inconcuſſam & incommutabilem. Poteſt hinc animaduerti, quàm moleſtæ ſint dæmoni lachrymæ piorum, ex diuino amore naſcentes.

Felix obitus filij eius.

Habuit S. Birgitta filiam ſanctimonialem in monaſterio Riſabergenſi. Eam vt dicit ex nuncio mortuam, mirificè lætabatur, aitque ad Dominum: O Domine Ieſu Chriſte, ô amor meus: benedictus tu ſis, quòd vocâſti eam antè, quàm mundi laqueis implicaretur. moxque ſurgens, & ad templum abiens, tam multas fudit lachrymas &

Cap. 23. Lætatur obitu filiæ ſuæ.

traxit

traxit alta suspiria, vt etiam ab aliis posset audiri. Dicebantque illi: En, vt plorat filiam suam. Apparuit autem ei Christus, & ait: Mulier, quid ità ploras? Etsi enim ego noui omnia, tamen harum lachrymarum causam ex te audire volo. Respondit illa: Equidem nō ex causa ploro Domine, quòd filia mea defuncta est: immò verò ea causa lætor potiùs. Si enim vixisset diutiùs, maior illi apud te ratio reddenda fuisset. Sed hoc lugeo, quòd eam non institui conuenienter mandatis tuis, & quòd superbiæ exempla ei de me præbui, & remissiùs correxi peccantem. Christus ait: Illa mater, quæ plorat peccata filiæ suæ, & instituit eam, quātùm optimè nouit, ea vera est mater charitatis & lachrymarum: & filia eius, filia Dei est propter matrem. Quæ autem genetrix lætatur filiam suam ità se comparare, vt solent mundo deditæ, nec curat eam bonis moribus imbuere, sed id solùm expetit, vt fiat sublimis in mundo, ea non germana mater est, sed nouerca. Itaque propter charitatem & bonam voluntatem tuam, filia tua compendiò pertinget ad coronam.

Attēde, quę sit vera & germana mater, & quæ non.

Puer quidam decem annorum, nomine Esau, nepos magni Seneschalli Reginæ Siciliæ, Neapoli degentis in aula eiusdem Reginæ, hectica febre adeò fuit cōfectus & exhaustus, vt medici de tota vita eius planè desperarent. Eum mater eius Lapa duxit ad S. Birgittam, suppliciter eam deprecans, vt puerum tāgeret, aut saltem Crucis signum illi imprimeret. Mox illa puerum tetigit, & tactum repentina salus consecuta est. Cap. 24.

Febrem hecticam pellit à puero.

Carolus miles, filius S. Birgittæ, Romam è Suedia venit anno salutis millesimo, tricentesimo, sexagesimo quinto. Vt aūt in ædes fuit ingressus, in quibus mater degebat, ascendēte eo in solariū, mater eius è cubiculo suo egrediens, vidit illum corpore nō rectè valere. Tetigit itaq; pectus eius, quędam orationis verba pronuncians. Confestim ille multum vomuit sanguinem, ità vt loqui nō posset, & restitutus est. Diù pòst proficiscens S. Birgitta Hierosolymam, prædixit se vnum prę cipuè charum è comitibus suis perditurum. & ità factum est. Cùm enim venisset Neapolim, filius eius Carolus, miles egregius, morbo correptus, desijt esse in humanis. Etsì autem prę sens moriēti aderat mater eius, nihil tamē se loco mouit, & neq; voces querulas, neq; lachrymas fudit: sed cum admirabili patientia & reuerentia gratias agebat Deo. Et licet tū Regina ipsa, tum multi principes regni Neapolitani, & ciuitatis primarij viri ac fœminę omnes cum multo planctu corpus eius ad sepulcrum cum illa deducerent, nunquàm tamē illa fleuit, sed cum gratiarum actione animam eius commendabat Deo. Fuit ea res non mediocri admirationi tam Reginæ, quàm cæteris omnibus, quòd tāntam in principe fœmina animi fortitudinem viderent.

Sanat filiū.

Carolus insignis filius eius decedit.

Cùm autem S. Birgitta esset Hierosolymis, quidam Franciscanus, qui erat Reginæ Cypri à secretis, & cùm S. Birgitta à Famagusta Hierosolymam venerat, humiliter eam rogauit, vt pro ipso Dominum instanter deprecaretur, quô certum ipsi modum & rationem ei seruiēdi ostenderet. Oranti S. Birgittæ Christus apparuit, & quadam ei reuelatione ostendit, quemadmodùm S. Franciscus regulam à Christo acceperit, & vt primi fratres eius secūdùm illam sanctè vixerint: atque vt diabolus eum Ordinem contaminârit: postremò quæ gloria maneat in cælis regulæ illi conuenienter viuentes, quæ pœna apud inferos illam transgredientes. Hanc reuelationem cùm ille Franciscanus legisset, mox vbi Famagustam redijt, libros, vasa argentea & aurea, aliaque ornamenta & pecunias suas distribuit pauperibus, deincèps victurus in sanctæ regulæ obseruantia. Dicebatur is Antonius ab Aragonia: posteà verò factus est guardianus in Bethleem. Habetur hæc reuelatio lib. 7. ca. 20. & eam obtulit dominus Alphonsus Gregorio XI. Cap. 25.

Reuelatio diuinitùs ei facta.

Fuit etiam beatę Birgittæ diuintùs facta reuelatio de Abbate quodam, cuius erat vita exitiosa. Dixit ei Christus minitabundus: Tu Abba debebas esse speculum monachorum, & eccè caput es meretricum. Debebas esse exemplum pauperum & sustentator inopum: & eccè ex eleemosynis magnum te dominum exhibes, potiùs habitans in castris, quàm in monasterijs. Debebas esse doctor & verus pater fratrum tuorum: & tu illorum seductor es & vitricus. Te in delicijs & pompa versante, illi afflicti murmurant tota die. Sed nisì resipueris, deponam te de castris, & nec cum infimis fratribus tuis habebis consortium, nec ad patriam, vt tibi persuades, redibis tuam, nec in meam ingredieris. Ea quidem omnia posteà illi Abbati ità acciderunt. Cap 26. Habetur in Extrauagātibus reuelat. Cap. 10.

Attendant hunc locū Abbates huius temporis.

Cùm esset S. Birgitta Romæ, & quodam die propter statiōem loca sacra inuiseret, casu inuénit pauperculam fœminam quandam è regno Norvegiæ, ante sanctæ Praxedis ecclesiam solam iacentem propè, semimortuam. Miserta illius, cœpit tentare ex multa Cap. 27.

Eius in fœminā pau-

perculâ humanitas.

ex multa humilitate, num posset ipsa eam ferre ad domum hospitalem S. Antonij. Sed cum non posset, voluit vt dominus Magnus capellanus eius iuuaret ipsam: atque ità ambo simul deportârunt eam ad domum illam: cuius præfecto numerauit ipsa pecuniam, vt curam eius gereret. Interim crebrò visitabat eam, donèc eatenùs curata fuit, vt iam commodè posset per vrbem ingredi. Posteà verò cùm eam acciuisset ad ædes suas, re accuratiùs inuestigata, comperit eam laborare morbo comitiali. Itaque feruenter pro illa orans, ad collum eius piè admouit aliquot lapillos sui, vt vocant, rosarij, ad quos preces dicere solebat. Mox illa reualuit, nec vnquàm eum morbum deinceps experta est, licèt diù superuixerit.

Ecce Vim Rosarij et granorũ ei⁹ quæ hæretici abijciunt. Cap. 28.

Monachus quidam Ordinis Cistertiensis, Robertus nomine, præ immodica abstinentia mente captus fuit. Oranti pro eo S. Birgittæ Christus apparuit, dicens: Homo conductus fuit, vt vineam coleret: cumque haberet multorum dierum negotium, ille ductus cupiditate pecuniæ, vt totam mercedem vno die lucraretur, vsque adeò se confecit labore, vt in morbum grauem incideret. Tum verò magna ex parte vinea mansit inculta, cùm ille laborem nullum ferre posset. Sed opere cessante, merces ei persoluta non est. Ità accidit huic Roberto, pro quo tu deprecaris: veruntamen hoc incommodo is liberabitur, quod etiam euénit posteà.

Cap. 29. Pellit dæmones ab obsessis.

Habuit S. Birgitta cursorem, quem dæmon arripuit, sed ea illum ab homine profligauit. Item in regno Suediæ fœminam dæmoniacam ipsi oblatam, pristinæ sanitati, cùm ei Crucis signum impressisset, restituit. Expulit etiam dæmonem è domo quadam, multa aduentantibus responsa dantem, multaque prædicere conantem, hominumque res occultas prodentem. Quidam per incantationes capiebat multos pisces. Eum S. Birgitta hortabatur, vt à nefario opere cessaret. Sed ille spernens admonitiones eius, mortuus inuentus est. Fratrem etiam quendam, ex dæmonis tentatione immodica fame laborantem, curauit. Capellanum suum, grauissimè dolentem caput, tactu suo sanauit. Multa alia & in vita, & in morte, quæ propè fidem excedere videantur, operata est, quæ vitandæ prolixitatis causa omittimus.

Cap. 30.

Cùm S. Birgitta Romæ degeret, Catharina filia eius permissu mariti, qui erat cognatus regis Suediæ, Romam venit anno Christi millesimo, tricẽtesimo, quinquagesimo, qui Iubileus erat. Venêre cum illa multæ aliæ dominæ & peregrinæ & familia magna, vt possent Romę obtinere condonationes siue Indulgentias Iubilei, & vt ipsa matrem suam inuiseret. Cùm iam aliquid lapsum esset temporis, nec Romæ quicquã sciretur de obitu mariti Catharinæ, S. Birgitta diuinitùs edocta de morte eius, ait ad illam: Filia mea, nóueris è vita excessisse virum tuum, Elige igitur aut secundas nuptias, aut viduitatem. Sic enim diuinitùs iussa erat tentare illam, quòd esset iuuencula nobilis, potens & opulenta in regno Suediæ. Illa, audiens obisse maritum, viduitatẽ complexa, statuit matri adhærere.

Multi è Suedia veniunt Romam propter condonationes.

DE S. CHRISTINA VIRGINE ET MARTYRE, EX ADONIS TREVIREN. ARCHIEPISCOPI MARTYROLOGIO.

Iulij 24. Christina, iubente patre, dirè cæditur.

APVD Italiam in Tyro, quę est circa lacum Vulsinum, natale S. Christinæ virginis: quæ in Christum credens, deos aureos Vrbani patris sui præfecti contriuit, & pauperibus distribuit. Ob hoc, iubente patre, alapis afflicta, verberibus dilaniata, ferro onusta, in carcerem coniecta est.

Torretur ignibus.

Post hoc cùm diutissimè & crudelissimè dilaniaretur, de carnibus suis patri in faciem proiecit. Cumq; alligata rotæ, igni supposito, & fuso desupèr oleo torreretur, erũpens flamma mille gentilium interfecit. Iterùm carceri tradita, Angelo visitante, sanata est & refecta.

Multis supplicijs afficitur.

Deindè cum magno saxi pondere in lacum Vulsinum iactata, Angelico præsidio liberata est. Quam successor patris eius Diõ multis iterùm supplicijs afflixit: sed orante illa, simulacrum Apollinis, quod Dion adorare videbatur, in fauillam subitò redactum est. Quo miraculo tria millia hominum ad fidem Christi conuersa sunt. Nouissimè successor prædicti Iulianus, post fornacem candentem, vbi quinque diebus illęsa permansit, post serpẽtes à venefico immissos, sed Christi fide superatos, post abscissionem linguæ, sagittis eam cofigi præcepit: sicque martyrij cursum consummauit.

Sagittis cõfecta obit.

VITA

MARTYRIVM ET TRANSLATIONEM S. IACOBI MAIORIS, & aliorum Apostolorum, eleganti stylo descripsit F. Ioachimus Perionius, monachus Cormœriacenus, ad quem Lectorem remittimus. Is floruit sub Iulio tertio, cui suum libellum Parisijs impressum dedicauit.

VITA ET MARTYRIVM S. CHRISTOPHORI, PER F. LAVRENTIVM SVRIVM EX DIVERSIS compendio descripta.

CHRISTOPHORVS illustris martyr, ex Cananæa fertur duxisse originem. Diuinitùs autem à Christo illuminatus, in Lyciam venit eo animo, vt Christum passim confiteretur & prædicaret. Id vt posset efficaciùs, preces ad Deum continenter fundebat. Cùm esset autem statura corporis procérus, passim omnes in illum oculos conijciebant. Virgam gestabat manu: quam cùm in terram defixisset, & illa repentè non sine ingẽti miraculo vireret, multi sua nomina Christo dedêre. Confirmabat Christus prædicationem fidelis serui sequentibus signis. Iam fama sancti viri peruenerat ad Dagnum, qui per id tempus in Lycia rerum potiebatur. Is molestissimè ferebat Christum Iesum illic annunciari. Misit igitur milites, qui Christophorum ad ipsum adducerẽt. Postquàm aduenit beatus vir, à fide eum auertere nitebatur Dagnus. At sanctus Christophorus & spiritu & corpore magnus, fidem suam præclarè confitebatur & nomen: dicens se anteà quidem Adocimum, id est, reprobum, dictum fuisse: nunc verò Christiana religione initiatum, Christophorum appellari. Et rectè sanè dictus est Christophorus, qui Christum sacra prædicatione Euangelij cunctis eum expetentibus adferret.

Iulij 25.

Venit in Lyciam.

Multos conuertit.

Christophorus quare dictus sit.

At prophanus homo Dagnus, gentilismi tenebris & erroribus occæcatus, Christi religionem stultitiam vocitabat, Christophoro egregiè respondente, eam demùm veram esse stultitiam, cæca, surda, & muta dæmonum simulacra adorare: illam veram esse sapientiam, illum solũ Deum colere & adorare, qui cælum, terrã, mare & omnia, quæ in eis sunt, creârit, qui nos quoquè condiderit, & ab æterno igne possit liberare. Abductus indè est in carcerem Christophorus, donèc apud se tractaret Dagnus, quo supplicij genere eum tolleret è medio. Et primò quidem id illi consultissimum visum est, vt duæ ad eum meretrices in carcerem intromitterẽtur, quæ eum ad res venereas prouocarent, & ità faciliùs ad idololatriam deuolueretur. Sed simulatquè in carcerẽ venêre impudicæ fœminæ, adeò sunt diuinitùs exterritæ & illuminatæ, vt & facinus suum agnoscerent, orarentq; Christophorum, vellet pro ipsis Dominum deprecari. Respondit Christophorus se libenter Dominum rogaturum, modò ipsæ velint, repudiato impuro Ioue & Apolline, Christi religionem profiteri. Illis prompto animo assentientibus, Dagnus quid actum esset percepit, accitasque Nicetam & Aquilinam, (sic enim vocabantur) iubet dicere rem totam. Dicunt illæ intrepidè. Dagnus præcipit, vt in fanum ducantur, & idola adorent. Veniunt in templum, irridentdæmonum statuas, vt quæ nec ratione, nec sensu, nec vita præditæ sint: nec hoc contentæ, zonas in caput Iouis inijciunt, & illum magnum dæmonẽ trahunt per templi pauimentum, pedibus benè largiter eum cõculcantes. Irascente magistratu, respondebant illę, non se deos conculcare, sed ligna & lapides. Et ô miseros, inquiebant, deos illos, qui se à fœminis patiuntur in solum deturbari. Cùm ea autem constantia niterentur, grauissimis affectæ cruciamentis, adextremùm capite punitæ sunt.

In carcerẽ intromittũtur ad eum duæ meretrices.

Meretrices conuersæ irridentdæmonum simulacra.

Ante illas Dagnus etiam viros quadraginta, Christophori doctrina conuersos, capite cædi iusserat. Indè iubetur fortissimus Christi miles Christophorus sisti rursùs coram Dagno: sed cùm inuicta animi virtute in verbo gratiæ perstaret, nec ab illo vellet vlla ratione deficere, cui in baptismo iurârat, multiuarijs est pœnis crudelissimè exarnificatus. Interìm plerique nobiles credebant in Christum, & cùm Dagnum obiurgarent, citò Christi martyres effecti sunt, sanguine pro pietate effuso. Iussit verò

Viri 40. per S. Christophorũ conuersi, decollantur.

S. Christophori multiplices pœnæ.

tyrannus in caput S. Christophori galeam ignitam imponi, cùm priùs atrociter esset virgis cæsus. Deindè ad scamnum ferreum, quod corporis eius staturam æquabat, alligari, ipsumque scamnum, multo supposito igne inflammari, simulque beatissimum martyrem exuri, & corpus eius feruenti oleo perfundi: illo interìm dicente ad tyrannum: In nomine Iesu Christi tormenta tua non sentio. Tandèm modo admirabili liberatus, Christum populo prædicauit, & multos ad Christi ouile traduxit. Fuit id valdè inuisum Dagno, iussitque sanctum virum ad palum alligari, & milites sagittis eum conficere: sed inanes sagittarum ictus erant, mansitque ab illis vir sanctus prorsùs illæsus. Adextremùm caput illi præcisum est, cùm priùs rogâsset Dominum, vt vbicunquè humatum esset corpus eius, ibi nec grando, nec ignis, nec fames, nec pestis noceret. Testantur antiqui manuscripti codices, ad hominum millia octo & quadraginta, beati Christophori prædicatione in Dominum credidisse. Testatur verò etiam antiquissimũ Græcum Martyrologium, S. Christophorum pro Christi confessione capite punitum. Præfatio quoquè Ambrosiana præclarè huius beatissimi viri meminit, cuius verba huc adscribemus;

Capite cæditur.

48000. hominum conuertit.

Christophoro tantæ virtutis cumulum & doctrinæ gratiam Domine contulisti, vt quadragintaocto millia hominum, de gentilitatis errore ad Christiani dogmatis cultum coruscantibus miraculis reuocaret. Quique Nicetam & Aquilinam, publico lupanari longo tempore sub meretricia sorde famulantes, ad castitatis habitum reuocauit, easdemque coronam percipere edocuit. Prætereà inter igneum rogum ferreo scamno constrictus, nimium calorem non timuit, atque per diem integrum omnium militum sagittis transfigi non potuit. Cæterùm vna ex his, carnificis oculum collisit, cui tamen beati martyris cruor, mixtus terræ, lumen restituit, & corporis cæcitatem tollendo, illuminauit & mentem. Nam & apud te veniam impetrauit, atque vt morbos & infirmitates repellat, suppliciter obtinuit. Hactenùs Ambrosius.

VITA ET MARTYRIVM S. CVCVPHATIS, EX VETVSTIS MS. LIBRIS, MVTATO PASSIM STYLO

per F. Laur. Surium, descriptum. Authoris nomen non habent Codices: sed consentiunt antiquissima Martyrologia. Numerus capitum ad marginem adiectus est.

PRAEFATIO AVTHORIS, STYLO MVTATO.

Psal.67.

Psal.49.

GLORIOSOS Sanctorum triumphos laude & prædicatione efferre, & scriptis ad posterorũ notitiam transmittere, multis modis probatur esse vtilissimum ac cumprimìs salutare: maximè quòd in illorum gloria ille celebratur, qui mirabilis in Sanctis suis, illustri militum suorum certamine ab hoste triumphato victoriam reportat. Cuius laus vsqueadeò salutaris est, vt in ea singulari quodã priuilegio iter sit, quo pertingatur ad societatem angelicam, & salutare Dei Iesum Christum Dominum nostrum, qui caput est membrorum fidelium, id est, omnium electorum suorum. Tum etiam ex cognitione inuictæ & insuperabilis constantiæ martyrum Christi, tepidæ mentes nostræ, conscię fragilitatis suæ, ingemiscunt, & ad pœnitentiæ lamenta sese feruenter excitant, quòd prauis operibus propter viles, momentaneas, prorsusque inutiles voluptatum carnalium illecebras illum offenderunt, cui beati martyres per immanissima tormenta fidem, amorem, & obedientiam conseruârunt: simul etiam diuinę gratię adiutorium per multa hortamenta sibi proponentes, ad eorum imitationem se accendunt.

Sanctorum historiæ tepidas hominum mẽtes ad pœnitẽtię lamenta excitant.

Huc accedit, quòd fidelis mens quos plura & acerbiora pro Christo supplicia pertulisse intelligit, eos maiori etiam in cælis honore potiri, & proindè etiam facilius, si quid petant, obtinere, scriptura teste, nouit: quosque propinquiùs fonti pietatis & totius misericordiæ Saluatori nostro, (quanquàm ipse propè sit omnibus inuocantibus ipsum in veritate) velutì singulari quodam priuilegio inhærere confidit, eos propensiores etiam esse & paratiores ad humilitatis nostræ exaudienda suspiria, diuinæque clementiæ offerenda, & dignissimis precibus suis commendanda haud sanè inaniter credit. Vndè etiam repudiata omni segnitie & desidia, cùm cuiusliber eorum

Psal.144.

marty-

martyria & agones percipit, eos obsecrat, sibiq́ue quibuscunque potest officijs conciliare contendit. Indè verò fit, vt & illos habere propitios mereatur: cùm absurdum, immò & impium sit, existimare eos, qui suis persecutoribus & ingratis beneficia pietatis impenderint, ipsos inuocantibus benignitatis suffragia negaturos, vt sacrosanctis eorum intercessionibus id impetrent, vt & hîc vitam transigãt in studijs Deo gratis, & posteà omnis pœnæ expertes, ipsorum consortijs adiuncti, gloriam obtineant sempiternam.

VITAE HISTORIA.

Iulij 25. Cap. 1. Marc. 9. S. Cucuphatis patria.

BEATI Cucuphatis clarissimi martyris tanta sunt merita, tanta in certamine fortitudo, vt humanam, eorum inprimis fidem videatur excedere, qui non credunt diuinæ potentiæ, & omnia possibilia esse credenti. Ortus fuit in Scyllitana vrbe nobilissimis parentibus, & inter suos singulari magnificentia opulentissimis natalibus. Sed ille fide & moribus longè se nobiliorem præstitit. Erat in eadem ciuitate Felix quidam, æquè illustri prosapia. Cum illo profectus est Cæsaream, quæ est ad Mauritaniæ litus sita, vt liberalibus literis operam nauaret. Vbi autem peruulgata fama compererunt, persecutionis immanitatem nimio æstu feruere in Oriente sub satanæ administris Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, illi cum multis nauibus, non mediocris precij mercibus & opibus onustis, in Occidentem profecti sunt, mercatorum præ se habitum & formam ferentes: vt erant reuerà negociatores Domini nostri Iesu Christi. Cumq́ue Barcinonem appulissent, repererunt vsqueadeò dictorum principum impietatem vsquequaquè malè grassari, vt nec in occiduis Orbis partibus supereſſet ciuitas, municipium, vicus vel possessio, vbi non esset statutum idolum: cui quisquis nollet thura ponere, illi fas non erat quippiam emere, nec beneficium vel cõmodum aliquod aut accipere, aut conferre. Itaque animaduertentes deuoti cultores Dei, tempus iam aduentare, quo virtus Dei & Domini nostri Iesu Christi manifestaretur, breui tempore in lachrymis seminârunt, vt in gaudio sempiterno meterent: cœperuntq́ue operibus pietatis & eleemosynis, quibus sedulò assuéuerant, etiam largiùs præstandis vacare, fide, castitate, sobrietate, mansuetudine, eximia charitate, erga omnes benignitate, deniquè virtutum omnium splendore ceu clarissima cæli luminaria coruscare, omniũ se mentibus & amori officiosissimè insinuare: tum quoquè verbum salutis priuatim & per domos ad ipsos confluentibus prædicare, donèc res suas omnes, quas eò attulerant, misericordiæ officijs impendissent, atque ità ad extremum, Dominum Iesum publica voce confitentes & annunciantes, seipsos, vt rei declarauit euentus, superimpénderent.

Felicis huius martyrium 1. Augusti refertur.

Sæuissima Christianorum persecutio sub Diocletiano.

Felix & Cucuphas vacant operibus misericordiæ.

Porrò communicato inter ipsos consilio, beatus Felix Gerundam abijt, & illic pro Christo sanguinem fudit. Cucuphas autem Barcinone vrbe populosissima remanẽs, præter constantissimam & insuperabilem veræ fidei prædicationem, etiam miraculis egregiè ornatus est. Non enim potuit diù in tenebris latére tantum lumen. Deniquè ità in omnium gratia curationum excreuit, vt nemo fideliter ab eo petens aduersùm quosuis morbos & molestias remedium, non sine mora in nomine & virtute Domini nostri Iesu Christi id consecutus sit. Dæmones etiam solo expulit verbo, & virtutem Christi confitentes, à credentium finibus exturbauit. Audiens verò hæc Galerius proconsul, milites misit, qui eum ad ipsum adducerẽt: ac deindè ad tribunal assistẽti dixit: Ecquod numen colis rebellis insanissime, qui, vt audio, inuictissimorum principum iussa contemnis, & maximorum deorũ omnipotenti maiestati cultum impéndere non vis? Respondit sanctus Cucuphas cum ingenti constantia: Itáne mortalium omnium insipientissime ea me iubes simulacra adorare, eosq́ue deos colere, qui non veri Dei voluntate, sed fraude & versutia malorum dæmonum & stultissimorum tuiq́ue similium hominum vecordia & amentia inuenti & conflati sunt? Ea responsione incredibili mentis furore inflammatus proconsul, tortoribus ait, vt donèc spiritum ab illo extorquerent, non cessarent atrocissimè illum flagellare.

Cap. 2. Cucuphas Barcinonẽ multis claret miraculis.

Accedunt igitur per vices duodecim milites, & exquisita crudelitate ità eum flagellis laniant, vt dirupto corpore viscera eius cõspicerentur. Tum vir sanctus magna voce clamauit: Domine Iesu Christe, qui omnia tuo præcepto fundâsti, qui me de

Cap. 3. Flagellis crudelissimè cẽditur.

limo fragili solidam substantiam & rationalem creaturam finxisti: præsta mihi seruo tuo, vt virtutem tuam intelligens, hæc propter te & possim & ardenter concupiscam tolerare, qui cernis omnia, & pro sancto nomine tuo cum diabolo & ministris eius, & cum ipsius quoquè carnis meæ doloribus me certantem vides. Ostende virtutem tuam incredulis, qui nomen tuum persequuntur: vt videntes mirabilia tua, credant & conuertantur: aut certè pereant, & destruantur. Porrò impijssimum Galerium, qui tanta rabie sæuit in seruum tuum, si non est prædestinatus ad vitam, diuino citiùs gladio interfice. Cùm hæc dixisset, & milites viderent viscera eius in terram profusa, cæcitate percussi sunt, & Galerius Proconsul cum omnibus idolis suis, quibus electum Christi martyrem sacrificare cogebat, repentè consumptus est. Ipse verò martyr, visceribus intrà ventrem restitutis, dicto citiùs operatione diuina sanatus est.

Galerij proconsulis interitus.

Cap. 4. His ità gestis, expansis in cælum manibus, dixit: Gratias tibi ago omnipotens Deus & mundi Saluator, qui es ab æterno, & permanes in omnem æternitatem: qui in te credentium preces non despicis, qui cùm sis vbiquè totus, mihi hîc adesse dignaris: qui ea manu potentiæ, qua me primò plasmâsti, iam denuò omnipotēti gratia instaurâsti, tuique nominis hostes perdidisti.

Multi Christum confitentur. Tum verò populus omnis dedit laudem Deo, & toto pectore voces in cælum tollens, dixit: Tu es verus Deus, quem sanctus Cucuphas colit: tu es Deus, neque est alius extra te, qui facis hæc mirabilia: tu es Deus viuus & verus, regnans in secula seculorum, Amen.

Cap. 5. Tunc sanctus Cucuphas silētium indicens, cùm cessâssent eiusmodi populi clamores, ait: En vosipsi videtis, quàm admirandas res faciat verus Deus, quem ego prædico vobis. In illum ergò credere debetis, & illum adorare. Itaque fratres mei abijcite idola, hominum manibus facta, quibus nec vox, nec auditus, nec gustus, nec sensus vllus, nec vlla virtus inest: quæ nec sibi possunt consulere, & suî cultores mittunt in ignem æternum. Intereà perlata sunt hæc ad Præsidem Maximianum, qui iussit, vt sacratissimum Domini testem, attrocissimè vinctum, coram se sisterent. Itaque Niloximus & Hactraximus, viri & potestate & crudelitate cæteris, qui erant in officio, insigniores, grauissimo catenarum pondere fatigatum, ad Maximianum Præsidem perduxerunt: dixitque ei Præses: Vndenàm es tu? inquilinus ne, an peregrinus & alienigena? S. Cucuphas respondit: Quid sciscitaris de patria & genere meo, quæ tibi Deus indicare noluit? Maximianus ait: Quem tu ergò Deum colis? S. Cucuphas respondit: Quid ità sub dubio de Deo interrogas, quasi aut plures dij sint, aut Deus ipse dissectus sit? Equidem alium Deum non nóui, præter eum, qui est Deus viuus & verus: qui fecit cælum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, quem corde credo, & ore confiteor, atque omni studio prædico. Maximianus dixit: Si verus est Deus, quem tu dicis, veniat nunc, & eripiat te de manibus meis, & de supplicijs tibi præparatis. S. Cucuphas dixit: Quæ verò mihi parata sunt sceleratissime? Ego & te, & patrem tuum diabolum, cum omnibus exquisitis supplicijs, quæ mihi vt satanæ administer irrogaueris, irrideo, ijs planè insulto, & per virtutē nominis Domini Iesu Christi ea despicio. Maximianus ait: Video, miser, multa te esse animi pertinacia, qui etiam maleficis artibus tuis deos nostros cōtriuisti. S. Cucuphas subridens, dixit: Putaui, miser aliquam saltem in te scientiæ particulā residere: sed, vt video, summæ dementiæ es & extremæ insaniæ: qui cùm dereliqueris, velis nolis, Deum tuum, dæmonum statuas adoras, ijsque, secundùm scripturæ diuinæ imprecationem, similis factus es, quorum dux est diabolus princeps vester: putasque minis frangere te posse seruum Dei.

Constantia S. martyris.

Psal. 113.

Cap. 6. Tum Maximianus, satanico furore correptus, iussit beatum martyrem in craticula assari, & ambustum, sinapi & aceto perfundi. Sed sanctissima hostia, inuictissimus Christi miles, psallebat: Exaudi Domine iustitiam meam, intende deprecationem meam. Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis, & reliqua vsque in psalmi finem. Cumque Psalmum absoluisset, ità est sanitati redditus, acsi nihil perpessus esset: pœnarum autem administri, ab igne consumpti sunt. Postquàm hæc Maximianus audiuit, furorē furori adiungens, præcepit Christi athletam ferro onustum suis adspectibus præsentari, dixitque illi: Multa vis est præstigiarum tuarum: sed per deos magnos, atrocissimis ego tormentis te interficiam. S. Cucuphas respondit: O virulenta lingua diaboli, quid ità procaciter absque opere minaris? Age, quod acturus es: prorsùs enim nullius apud me ponderis sunt minæ tuæ.

Assatur in craticula. Psal. 16.

Sanatur diuinitùs ab adustione.

Cap. 7. Iussit ergò Maximianus ignem copiosum extra vrbem accendi, vt sanctum Dei marty-

martyrem concremaret. Cumque eum officiales coniecissent in ignem, sublatis in cælum oculis, dixit: Adesto nunc mihi Domine Iesu Christe, qui in ardenti fornace tribus fidelibus pueris tuis adfuisti, & in te credentibus, æternos & intolerabiles gehennæ ignes tuo sanguine extinxisti, ad quos ire non metuit impijssimus præses Maximianus: qui perspecta modò potẽtia tua pudefiat. Prece completa, ità ignis omnis extinctus est, vt nec tepor quidem incẽdij supereſſet, & vir beatissimus ab omni flammæ vapore illæsus & intactus, in has diuinæ laudis voces erupit: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Vbi id vidit Maximianus, pudore affectus, dixit custodibus: Ferro vinctum reducite eum in custodiam, donèc excogitemus noua genera pœnarum.

Dan. 3. Ignis illi præparatus extinguitur

Pſal. 65.

Retruditur ergò sanctus Dei martyr in carcerem, & grauissimo ferri atque catenarum pondere oneratur. Cumque vesperì ingrederetur in carcerem, psallebat: Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in cõspectu tuo: eleuatio manuũ mearum sacrificium vespertinum. Clauso autem ostio carceris, tantus in eo splendor refulsit, vt eo conspecto, custodes carceris crediderint in Christum. Post multam verò fidei doctrinam, beatus Cucuphas gratias agens Deo: Satia, inquit, Domine Iesu animas esurientium & sitientium sanguinis tui recreatione. Hæc sancto martyre orante, manè admodùm transmissis aparitoribus, Maximianus eum sibi iussit præsentari, dixitq; ad eum: Adhuc perseuéras in insania tua, nec vis redire ad sanitatem? S. Cucuphas respõdit: Te planè obtinet insania, qui patris tui diaboli iussa capessis, nec vis cognoscere verum Deum: tecumque pariter hanc multitudinem perdis. Ijs verbis grauissimè commotus Maximianus, dixit militibus: Cædite eum virgis ferreis & taureis, vt exterminetur caro eius. Dum autem cæderetur, suspiciens in cælum vir sanctus, cum multis lachrymis dixit: Gratias tibi ago, omnipotens Deus, Domine Iesu Christe: appropinquabit enim mihi gratia tua. Exaudi Domine preces serui tui, & pudefac impijssimum Maximianum: vt omnes, qui credunt in verum Deum, videant mirabilia tua, & corroborentur in fide sua. His dictis, vox cælitùs audita est: Quicquid petieris, dabitur tibi secundùm fidem tuam. Tum beatus Martyr ità orauit: Confirma Deus hoc, quod operatus es in nobis. Corrobora cor meum, & da vires seruo tuo ad superanda tela omnia nequissimi hostis. Ego enim cognosco te verum Deum. Quòd si iusto iudicio tuo perituru est Maximianus, fac vt celeriter intereat cum patre suo diabolo & omnibus dæmonum idolis. Iusserat autem Maximianus ornari aras, vt dæmonibus sacrificia offerret cum pontificibus. Cumque asscenso curru eò tenderet, in medio foro nutu Dei in terram décidit, crepuitq; miserè, & extinctus est. Porrò idola, quibus volebat immolare, pariter collapsa, & in puluerem redacta sunt.

Cap. 8. Pſal. 140.

Taureis cæditur.

Præses Maximianus perit.

Quæ vt vidit populus, summa vocis contentione dixit: Magnus est Deus Cucuphatis, & verus est Deus Christianorum, eorumque potẽtissimus liberator. S. Cucuphas ait: Tibi laus Domine Iesu Christe, tibi gratiarum actio, tibi omnis debetur honor & adoratio. Tibi Deus omnipotẽs gratias ago, te intùs & foris glorifico, qui incredulos euertis, & te diligentes extollis. Tum Ruffinus quidam, qui ciuitati præesse videbatur, ità populum affatus est: Quid ità à paterna religione & cultu degeneratis, & hac perfidia generi vestro ignominiam affertis, relictis magnis dijs, ignotum adorantes? Respondérunt omnes: Cur nos hortaris illos colere, qui non sunt dij, sed opera manuum hominum? Aequum est, in illum potiùs nos credere, illumque adorare, quem S. Cucuphas confitetur & colit. Ait autem Ruffinus ad Christi martyrẽ Cucuphatem: Improbissime, cur tantæ multitudini persuades deos maximos blasphemare, & nescio cuius Christi nomen confiteri? S. Cucuphas respondit: Nos confitemur viuentem, & adoramus immortalem: vos autem illos adoratis, quibus nec vox, nec auditus est, perituri hauddubiò cum illis in iudicio sempiterno. Tum Ruffinus ait spiculatoribus: Nunquàm hunc rebellẽ superabimus, nisi gladio in illum animaduertamus. Dictauit ergò hanc in eum sententiam: Cucuphatem aduersùs principes nostros rebellem, & dijs magnis sacrificare contemnentem, gladio feriri iubemus.

Cap. 9.

Mortis sententia pronunciatur in martyrẽ.

Ea lecta sentẽtia, spiculatores eum extra vrbem abduxerũt ad locum, qui *Tianus dicitur, octauo ab vrbe milliario, vt illic eum capite punirent. Orauit cum eos S. Cucuphas, vt breue precandi spatium ipsi præberent. Illis annuentibus, humì se prosternens, dixit: Deus omnipotens, Domine Iesu Christe, qui feciſti omnia in virtute tua, & regnas cum patre & spiritu sancto: fac misericordiam cum me seruo tuo, & suscipe animam meam in pace. Scis enim Domine, quòd toto corde desideraui te. His dictis,

Cap. 10.

Capite punitur. caput ei amputatum est. Porrò Christiani rapuerunt corpus eius, & cum digna veneratione sepeliêrunt octauo Calendas Augusti. In eo autem sepulturæ eius loco virtus Domini nostri Iesu Christi per sanctum suum martyrem petentibus benignas præbet aures, & pijs precibus præstat effectum in laudem & gloriam nominis sui: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Cap. II. Corp^s eius transfertur. Passus est beatus Cucuphas pro glorioſa confessione nominis Christi, & sepultus apud Barcinonem octauo, vt diximus, Calendas Augusti. Indè verò posteà trãslatum est venerabile corpus eius à Fulrado reuerentissimo & religioso Abbate cœnobij sanctorum martyrum Dionysij, Rustici & Eleutherij 14. Calendas Martij, in Cellam eiusdem cœnobij, quam idem Fulradus in suo proprio munificentia diuæ memoriæ Caroli Imperatoris cõstruxit, & patrono suo eximio Dionysio tradidit: quæ quidem * aliâs Vogaso sita est in saltu * Vosago, diciturq; Lebraha. Vbi cùm aliquandiù ità, vt allatum erat, inhumatum iacuisset, religiosi patris & eiusdem monasterij Abbatis Hilduini expeditiori consilio, solerti studio & ingenti desiderio (vt erat Dei & sanctorum eius amator & cultor) in crypta ad pedes beatissimi Dionysij sociorumque eius, quam idem Hilduinus in honorem Dei, & sanctæ atque intemeratæ eius genitricis & sanctorum omnium extruxerat, Dominicæ incarnationis octingentesimo tricesimoquinto, octauo Calendas Septembris, humatum est.

VITA S. GLODESINDIS VIRGINIS, CVIVS AVTHOREM QVIDAM CODICES HABENT QVENdam Bernardum Abbatem, alij Arbertum monachum. Stylum, vbi visum est, nonnihil mutauit F. Laur. Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

MVLTA iandiù prece sanctitatis vestræ, sorores in Christo charissimæ, me paulò immoderatiùs perurgente, nè quid vestræ negarem dilectioni, id demùm effecit, quòd id, quod petebatis, non modò honestũ, sed etiam omninò pium & religiosum est: idque me perpetuò recusare, cùm indignum, tum verò etiam periculosum sentiebam. Etsi enim pares tantæ rei vires me putabam adferre non posse: at rursùm animum subibat, quo difficiliora suscipiuntur propter charitatem, quæ non sua, sed quæ proximorum sunt, cogit spectare, eo faciliores per eamipsam successus obtineri. Neque in ijs rebus, quæ Dei sunt, verendum est illi, qui eas curandas suscipit, illum propter ipsum operanti defuturum: modò nè fide vacillet. Cogitis itaque, vt sacratissimæ virginis Christi Glodesindis, cui deuotas continenter excubias defertis, quæ conuersationis initia, qui totius sequẽtis vitæ actus, quis demùm è vita excessus fuerit, quantùm ex scriptis, quæ ad nostram ætatem qualibuscunque literis annotata habẽtur, colligi liceat, stylo prosequi attentem. Quod sanè tam longo tempore, tam multa instantia flagitantibus vobis cùm indecorum sit abnuere, ope eiusdem præstantissimæ virginis, Deo puro spiritu inhærentis, tum vestris quoquè fretus orationum subsidijs, etsi non sine rubore quodam, vt qui proprij ingenij tenuitatem agnoscam, ocyùs iam tandèm absque longis ambagibus narrationi me accingam.

VITAE NARRATIO.

Iulij 25. TEMPORIBVS * Childerici Francorum Regis in Gallia Belgica virgo Domini Glodesindis egregijs orta natalibus, patre illustrissimo, eodemque Duce clarissimo, qui Parentes S. Glodesindis. Vuintro dicebatur, matre Gudila, non impari generis nobilitate: ab ineũte ætate multa virtutum dote insignis, multisque de se castitatis exempla præbitura, vita & moribus clara enituit. Cumque in parentum domo in puellaribus annis integrè & omni cura ac studio esset educata, vbi tempus aduenit, quo ad nuptias traderetur, iuueni cuidam, Oboleno nomine, à parentibũs ex more sponsa Despõsatur Oboleno adolescenti nequissimo. decernitur: sed Christo illam vbiquè protegente, non minùs

minùs corpore, quàm animo, intacta seruatur. Et ô miram semper Dei miserentis erga electos eius benignitatem & custodiam. Cùm post desponsationem iuuenis virginem, vt fit, à parentibus accepisset, domum eam cum grandi frequentia, nuptias paraturus, abducit. Sed quia sancta virgo cælesti sponso iam corpus & animam suã consecrauerat, non sine nutu Dei iubente Rege euocatus iuuenis, ad palatium eius cum festinatione contendit. Vbi eò peruénit, multis ei nefarijs illatis criminibus, Rex graSpõsus eius capite punitur.
uiter in eum commotus, arctæ eum custodię iussit tradi, & integro anno, ità vt dignus erat, carceris squallore confectus, eductus tandèm, lata in eum sententia, capite plexus est. Ità sancta virginitas, dum totis viribus carnalem respuit voluptatem, cunctamque gloriæ temporalis pompam pro nihilo ducit, Domino Iesu Christo, quem omnibus rerum labentium præferebat illecebris & oblectamentis, pro ipsa decertante, cui vni, vt semper optauerat, corde & corpore inhærebat, læta & victrix de corruptione triumphat.

Sed neq; sic tamen aduersæ potestatis defecêre doli & machinæ. Pater, nece sponsi prioris accepta, puellam venerabilem rursùs compellit cogitare de nuptijs. Illa verò, quæ iam sponsum Christum ipsis animi medullis imbiberat, modis omnibus re- Respuit alterum sponsum.
cusat, nec animum semèl virtuti addictum, qualibet inductione ad consensum inclinari sustinet. Iam aduentabat dies, quem parentes nouis nuptijs præstituerant, & sancta virgo præ eius specie, quem oculis interioribus incorruptibilem, immarcescibilem, immortalem contemplabatur, nouum sponsum, post paululum putredinem & vermem futurum cogitans, patre piè contempto, ad Dei & sanctæ matris Ecclesiæ perfugium se recepit. Erat patri eius soror memorandæ sanctitatis, * Rodindis nomi- *Rothilda
ne, apud Treuiros propter religionis famã celeberrima. Ad eam pater volebat Glodesindim secum adducere, vt vel eius persuasione animus puellæ emollitus, paternis non detrectaret parére consilijs. Sed quid contra lumen æternitatis cæca molítur instãtia? Sancta virgo, posthabitis paternis iussis, Metim Mediomatricum vrbem, populis, potentia & antiquitate memorabilẽ, profecta est. In ea vrbe basilica habetur beatissimi protomartyris Stephani, multis miraculorum signis illustris. In eam ancilla Fugit Metim, & intrã ecclesiam latitat.
Christi, cùm iam res propè ad vim spectaret, ingressa, intrà altare & confessionem, vbi cum eiusdem præclari martyris sanguine, plurimorum Sanctorum reliquiæ cõtinentur, se profugam abdidit. O seculis omnibus castitatis studium meritò efferendum. Quò enim fluxa mortalitas, natura per peccatum vitiata trahente, captiua descẽdit: hoc puella, spiritûs vigore ipsam fortiter retinẽte, quasi immanis præcipitij voraginẽ perhorrescens, cùm non pateret alia euadendi via, fugæ præsidium captauit. Nec sanè infimæ sortis, non egeni aut quilibet è plebe erant, qui cogerent. Nimirùm Dux præpotens pater erat, qui & ipsis locupletibus terrori esset, & eum cohors minax & terribilis stipantium satellitũ comitabatur. At virgo pudica mori paratior, quàm florem virginitatis & clarissimæ integritatis splendorẽ prodere, nec minis concussa, nec blandimentis illecta, tanquàm in portu tutissimo interrita manebat. Discãt virgines Exemplum imitabile virginitatis cõseruãdæ.
præsenti exemplo, non pulcherrimum ipsis esse maritalibus implicari vinculis: nec possessionum amplitudine, nec seruorum ancillarumque gregibus, non ornamentorum diuersi generis apparatu, non quorumcunq; obsequentium cuneis delectentur: maximè quòd sciant hæc omnia varijs casibus non sine multo dolore, si sint amata, posse eripi, nec quicquã ex ijs sequi aut comitari à corpore excedentes, morte omnia dissipante. Quin potiùs beatę integritatis, Deo angelicisq; agminibus vnicè charę, prę omnibus mundi huius vilibus & caducis oblectamentis, sancto & immaculato ferantur desiderio, illius eximia pulchritudine illectæ.

Sed vt cœpta prosequamur, parentes puellam fugientem cuestigiò insecuti, tum Parentes eã persequuntur fugientem.
eius facto obstupefacti, tum ira inflammati, præsertim quòd sponsalium administri sẽ delusos cõquesti, acrioris doloris stimulis vrgerentur, ancillam Christi ex sacro perfugij loco omni arte adhibita extrahere conabantur. Itaque fit iugis ante fores ædis sacræ pernoctatio, intenta diù noctuque obseruatio, vt qualibet fortasis oblata facultate, vi eam possint abducere. At puella venerabilis, robusto spiritu animoque obfirmato immobilis perseuérans, sacrosancto adhærebat altari, nec vlla indè ratione vel puncto temporis aliquatenùs potuit auelli: & quod dictu mirum est, sex perDiuinis alimentis recreatur. Psal. 135. & 144.
tuos in ecclesia dies permanens, nõ modò nusquàm egressa est, sed etiam omni prorsus cibo potuque abstinuit. Verùm is, qui dat escam omni carni, & implet omne animal benedictione: famulam suam humanis frustratam, diuinis, recreauit alimentis,

eamque precibus assiduis cælo intentam, angelica refectione sustẽtauit. Intereà tam constanti fide perseuerantiæ suæ remunerationẽ exigente, lux gratissima diuinæ consolationis repentè emicuit, quæ omnem illam mœroris nubem dissiparet. Instante enim iam die septimo, qui erat Dominicus, vir quidam vultu angelico, duobus pueris formosissimis sequentibus, sub omnium conspectu aduenit, partemq; altaris, qua virgo sacratissima pudoris tuendi causa celabatur, rectà ingressus, velamen, quod est sanctæ religionis specimen, cunctis cernentibus, in eius caput imposuit. Moxque cum duobus pueris ab eorum oculis sublatus, rei magnitudine & nouitate omnium animos obstupefecit, atq; adeò propè mẽtis inopes effecit, vt neq; proloqui quicquam, neque quinam aut vndè illi essent, qui eò aduenerant, scisciatari possent. Cùm verò ea visione ablata, ad se redijssent, & sanctam virginẽ ità velatam conspicerent, facilè animaduerterunt angelos illis apparuisse, totumque, quod viderant, diuinitùs fuisse. Itaque non se vltrà opposuêre virgini, sed ad eius vestigia humì prostrati, omni feritatis tumore in supplices gestus mutato, pro irrogatis iniurijs veniam petiêrunt. Nec verò apud eius animum, cui spiritus pietatis & Rex mansuetudinis præsidebat, difficilis fuit ea veniæ impetratio: sed confestim perindè ac si nihil esset perpessa molestiæ, integram cum parentibus & cæteris gratiam redijt.

Diuinitùs ei sacrũ velamẽ imponitur, & ità ceſsãt ei molestiã exhibere parentes.

Attendant hîc virgines, & castitatis thesauro discant nihil Deo gratius, nihil angelis familiarius. Virginitati Christus inter omnia adest discrimina: spiritus cælestes, vt sponsæ Imperatoris sui, deuotissimi obsequuntur. Ea sola agnum vbiquè sequitur, immaculata immaculatum: quantoque ei arctiori necessitudine coniungitur, tanto in precibus suis propensiùs exauditur. En quàm præstò huic ancillæ suæ gratia illa inæstimabilis adfuit. Verè propè est Dominus omnibus, qui obtriuerunt cor: & properantes eum salutare ipsius. Quo verò ore tum eam putas in laudes sui erupisse creatoris? aut cuiusmodi voce hymnum inæstimabili cum iubilo fudisse, cùm oculos illius lucis inuisibilis tam placidè in se cõiectos, & aures illas secretissimas voci suæ tam celeriter admotas, tamq; facili via preces suum habuisse effectum cognouit, idq; adeò, vt angelum Dei sub ipsis mortalium oculis ad se exhilarandam & consolandam potenti maiestate aduenisse gratularetur? Nimirùm iam sponsa cælestis Regis effecta, prophetica exultatione dicere poterat: Induit me Dominus vestimẽto salutis, & indumento iustitiæ circundedit me. Itemque voce vniuersę Ecclesię, ex vtroq; sexu collectæ, vni capiti suo dicere gratulabũda: Sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento (vel mundo.)

Virginitas q̃ sit grata Deo & angeliis. Apoc. 14.

Psal. 33. Psal. 84.

Esa. 61.

Ibid. iuxta 70.

Cùm ergò, vt diximus, sancta virgo visceribus pietatis affluens, cunctis ipsi paulò antè infestis libenter ignouisset, & parentibus deincèps comiter se submisisset, ad suã pradictam amitam suam * Rothildam, magnæ probitatis fama insignem, quam tum, cùm de secundis nuptijs ageretur, fugerat nõ mente contumaci, sed pudori metuẽs: in gratia percepta non minimum fidutiæ gerens, Treuiros spontè contendit. Ibi verò pro modo conuersationis tempore non multo exacto, cunctis bonorum morum studijs ad cælestis disciplinæ & æqui ac honesti præscriptum plenissimè imbuta, vrbem propter diuina patrocinia ipsi amicam Metim repetijt, atque illic quamprimùm vitæ arctioris institutum, cui iampridèm sanctus eius spirius toto pectore inhiabat, ancillarum Christi grege collecto, magno studio complexa est. Est intrà eius vrbis mœnia locus quidam, hæreditario iure tunc parentum eius ditioni subiacens, religioso viuendi instituto admodùm opportunus. Eum sancta virgo dono dari sibi petijt, diuinis vsibus applicandum. Non est negatum ei, quod petijt, moxq; puellarum Dei monasterium, in hunc vsq; diem insigne, multa operis elegantia constructum, sed elegantiori virtutum decore præclarè gubernauit. In quo vsque ad centenarium numerum Christo famulantes collegit, quibus etiam omni sedulitate inuigilauit.

*Rotlindẽ, *Rodindẽ,

Constructuit monasteriũ & multis illic præest virginibus.

Quæ verò eius ibì deincèps in sancto certamine conuersatio fuerit, quæ omnis generis spiritalis profectûs accessio quotidiana, quo disciplinæ rigore seipsam continuerit, & cæteris, quibus dux cælestis itineris facta erat, in se, quod sequerentur, exhibuerit, sicque eis potiùs, quàm sibi, vixerit: id ego sanè cogitandum alijs relinquere, quàm scripto prosequi, mâlim. Nam attentiùs consideranti perspicuum fit, sanctã virginem ob oculos cordis semper versantem cælestem illam & angelicam visitationem, non minùs opere exteriori strenuam, quàm spritu feruentem, fuisse. Deniquè cùm monasterium illud totidem annis, quot diebus in mirabili inedia in eccleſia durauerat, feliciter gubernâsset, Deo hominibusque chara, vita quoquè & miraculis insignis, in

propoſi-

propoſito ſanctitatis curſu fideliter peracto, coronam iuſtitiæ perceptura à Domino, ſponſoque diù deſiderato in cæleſti thalamo ſociãda, immaculata ab hoc ſeculo migrauit. Totum vitæ ſuę ſpatium triginta annis fertur confeciſſe. Nec id quicquam ſanctitati eius derogare debet, cùm quicquid fructuum annoſæ ſenectuti fuerit acceſſurum, nihil indè breuì conſummata iuuentus diminuerit. Vt enim in Sapientiæ libro habetur, Cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. Quin potiùs magno Dei munere, iuſti in æternam quietem recipiendi, mundo prouidè ſubtrahuntur, nè videntes mala, quæ fiunt ſub ſole, aut ab internis retardentur delicijs, aut vitijs mortalis vitæ, quorum ipſe quoquè noxius eſt conſpectus, contactu aſſiduo corrumpantur. Raptus eſt, inquit Sapientia, nè malitia mutaret ſenſum eius, aut fictio deciperet animam illius. Funus virginis debito honore curatum eſt, & ex more ab ea in illo monaſterio iamindè ab initio inſtituto, ad ſanctorum Apoſtolorum baſilicam haud procùl ab vrbis mœnibus verſùs meridiem exportatum, atque illic in crypta admodùm depreſſa ad ſiniſtrum latus depoſitum eſt. Ità enim ipſa viuens iuſſerat, quòd per id tempus ſanctarum eius loci puellarum cœmeterium in Apoſtolorum eccleſia eſſet, & necdùm corpus glorioſiſſimi confeſſoris Chriſti Arnulphi, quem poſt multa indè tempora magnis vitæ & virtutum inſignibus enituiſſe conſtat, eadem eccleſia auguſto, vt nunc cernitur, tumulo ſuſcepiſſet. Vndè etiam poſteà nomen illi eccleſiæ impoſitum eſt, nec vllius alterius Sancti, præterquàm ipſius beati antiſtitis, apud vulgum illic memoria notata eſt. Manſit autem ſacræ virginis venerabile pignus annis circiter vigintiquinque in eodem loco humatum, ſpiritu inter præmia æternitatis, omni iam temporis mutabilitate ſubacta, illi, qui verè ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem, adhærente, vitaque immortaliter & immutabiliter cum illo perfruente, cui immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Abit in cælos, ſeptimo regiminis ſui anno.

Sap. 4.

Ibidem.

Ex hoc loco conijcio, in principio hiſtoriæ mẽdosè legi Childericũ regem.

1. Tim. 3.

HISTORIA TRANSLATIONIS CORPORIS BEATISSIMI GERMANI EPISCOPI PARISIENSIS, PER *monachum quendam monaſterij eiuſdem S. Germani, qui eam ex ore Caroli Magni Imperatoris ſcripſiſſe aſſerit.*

SUPER AEPRECIVM reor nequaquàm ſilẽtio præterire, qualiter beatiſſimus Germanus venerabilem corporis ſui trãſpoſitionem præeuntibus voluit ſignis oſtendere. Etenim cùm ducẽtis circiter vel eo ampliùs annis in porticu eccleſiæ beati Vincentij leuitæ & martyris, iam quidem baſilica facta, ſanctũ eius corpus iacuiſſet humatum, anno xxiij. quo Carolus Pipini ſenioris filius regni Francorum tenebat monarchiam, venerabilis vir Lantfredus præfati monaſterij pater, diuini ſpiritûs incitamento ſuccenſus, qualiter tanto patrono condigna deberet augeri veneratio, vt videlicet eius ſanctiſſima membra infra maioris eccleſiæ aulam transferri debuiſſent, tacita cœpit mente tractare, atque deuoto non deſtitit corde rimari. Sed quoniam pijs ſemper conatibus impedimenta huius ſe mundi obijciunt, eiuſdem negocij dilato tempore, à ſupraſcripto principe legationis cauſa in Aquitaniam mittitur. Intereà Carolus moritur: idem verò Abbas ab Hunoldo ipſius Aquitaniæ patricio quaſi explorator tribus ſemis annis inuitus detinetur. Sed tandèm ſubſtituto in regno Pipino minore, firmataque inter regna pace, Lantfredus abſoluitur: qui reuerſus, annis ferè duodecim in reſtauratione monaſterij, quod eo abſente diſſipatum fuerat, occupatur.

Iulij 25.

Carol⁹ Martellus Francię monarcha.

Lantfredus monaſterij S. Germani Abbas.

Pipinus minor Francorum Rex.

Sed licèt his & alijs cauſis præpeditus, tamen nè deuotionis priſtinæ poſſet obliuiſci, recentibus & admirandis beati Germani rursùs cœpit miraculis admoneri. Siquidem anno ſequenti, ex quo Apoſtolicę ſedis Põtifex Stephanus ingreſſus Gallias, excellentiſſimi Pipini, quem idem vnxit in regem, contra gentem Longobardorum Romanã ſedem crudeliter opprimentem expetiuit auxilium, cuidã fœminæ huiuſcemodi oſtẽſa eſt viſio. Putabat enim ſe quaſi cauſa orationis noctis tẽpore ad eccleſiã beati

Fuit hoc ſub annum 754.

Viſio cuiuſdã fœminæ.

beati perrexisse Vincentij. Vbì dum veniens clausas ecclesiæ ianuas reperisset, ante fores orationi procumbens, audiuit psallentium multitudinem infra eandem ecclesiam resonantem, atq; omnem humanæ iocunditatis cantilenam modulationis suauitate superantem. Cumque tanti miraculi auditu attonita, quid hoc esset, cuperet agnoscere: subitò quasi cuiusdam pręclari adspectûs pueri ministerio conspicit ecclesiæ sibi ianuas aperiri, tantique splendoris luce eandem repleri, quæ etiam dici vinceret claritatem. Quam cùm ingressa fuisset præcedente se puero, respicit in partem sinistram eregionè sepulcri beati cõfessoris Germani: & eccè multitudo virorum angelicis vestibus indutorum, inter quos etiam præfulgidi adspectûs conspicit virum, niuea senectutem canicie præferentem, cui quasi recognito ait: Sanctissime domine Germane, multum, inquiens, iam temporis est, quo hæc quæ video seruus tuus Lantfredus fieri desiderabat. Et ille: Scio, inquit. nam hodiè viginti anni sunt, ex quo ego illi, vt hinc me transferre deberet, ostendi. Tu autem vade & dic ei, quoniam voluntatis eius deuotio omnimodis mihi placet, at verò exequendi operis tarditas valdè per omnia displicet. Et si me hinc vel tandèm transferre deliberat, retrò beati Stephani altare me ponat. Quam visionem mulier dum Abbati & fratribus retulisset, duobus indicijs veram fuisse probârunt: siue quia numerum annorum sola Abbatis retinebat memoria, seu quia omni congregationi, quòd in altari quoquè sanctæ Crucis beati Stephani reliquiæ essent, adhuc manebat incognitum, quas tamē postmodùm sagax inquisitio prodidit.

Locum in quē trãsferatur suum corpꝰ S. Germanus designat.

Tunc sæpedictus Abbas glorioſissimum Regem Pipinum adijt, & tam ea quæ sibi præcedenti tempore ab ipso sancto fuerant ostensa, quàm etiam illa quæ nupèr ipsi fœminæ fuerant reuelata, fideli studuit narratione suggerere. Audiens autem hæc glorioſissimus & Dei cultor Rex Pipinus, gaudio gauisus est magno: conuocatisque vniuersis regni sui præsulibus, eis mysterium sibi reuelatum innotuit, qualiterque tantum perficere negocium debuisset, solerti ab eis indagine perquisiuit atq; tractauit. Deindè quomodò illud expleuerit, licèt ipse non viderim, tamen multis qui viderunt narrantibus agnoui. Ex quibus omnibus vnum mihi in hoc opere excellentissimum authorem ponere placuit, dominum videlicet Carolum glorioſissimum Imperatorem, qui tunc puer septennis operi pij genitoris interfuit, & ea quæ ibì vidit, admiranda memoria retinebat, necnon & admiranda facundia diligentissimè fatebatur. Cuius vtiquè verbis maiorem vt decuit fidem adhibui, quàm si ea quæ dicebantur ipse vidissem. Vndè tot ferè tam Episcoporum quàm Abbatum, siue etiam reliquorum totius regni nobilium hæc eadem audientes, hactenùs testes existunt, quot penè magnitudo eiusdem ecclesiæ, vbì hæc stans loquebatur, capere poterat. Aiebat nanque (vt verbis ipsius eloquar) ad omnem circunstantium multitudinem: Videtis ô populi condignum decorem huius ecclesiæ. Reminiscor certè illius temporis, quo nihil horum ornamentorum, auri scilicet & argenti, excepta hac cruce, hìc fabricatum erat. Dominus itaque Germanus in illa adhuc crypta quiescebat. Et parùm quidem illud, quod ibì habebatur, pro magno computabatur. At vbì ipso sancto demonstrante genitori meo placuit, vt hũc in hac orientali parte huius basilicę tumulare condignè satageret: libet mihi narrare, vidisse me ibì talia miracula, qualia postea nec vidi, nec anteriori tempore de aliquo sanctorum facta relegi.

S. Carolus Magnus ad huc puer trãslationi S. Germani interfuit.

Caroli Magni Imperatoris, de translatione eius narratio.

Aduenìente nanque bonæ memoriæ genitore meo vnà cum proceribus regni sui, adest optata dies: aperitur terra, leuatur cum omni facilitate ipsum sanctum corpus cum suo sepulcro diligenter clausò, atque pariete ecclesiæ perforato, intrà aulam huius occidentali in parte cunctis exultantibus reponitur: ibique reliquum diei & sequentis noctis officium dignè celebrantes, crastinum præstolati sunt diem. Nec mora, adest primo manè diuæ memoriæ genitor meus, ego quoq; germanusq; meus pedisequi ipsius cunctiq; proceres ipsius regni, cupientes cœptum opus ad finem honestum vsq; perducere. Vectes autem præparati sunt lõgissimi, quibus superpositum deberet sanctũ corpus à multis efferri, non propter ponderis grauedinẽ, quod iã experti erant à paucis posse portari: sed propter religiosum obsequiũ, quòd gaudebat se vnusquisq; vel ălijs portantibus vectes contingere posse. Tum aũt religiosè accedens ipse genitor meus & primates electi ab ipso, appræhenderunt sepulcrũ, volẽtes perficere opus inchoatũ: sed ità multorum manibus leuare nitentiũ perstitit immotum, acsi radicitùs terris teneretur affixũ. Et cùm ab his diù diuersis machinis labor fuisset sine effectu expẽsus, cœpit ipse genitor meus omnesque optimates illius contristari, seque

Manet immobile corpus eius nec vult à Rege eleuari.

seque metipsos vehementer reprehendere, quarè eum de loco quem sibi viuens ad pausandum elegerat, in quo tot annorum curriculis iacuerat, leuare præsumpserint: vocanturq; Episcopi, & interrogati dixerunt: Scit, ô glorioſiſſime Rex, ſerenitas veſtra, beatiſſimum Germanum Epiſcopum eſſe, ideoque nobis rectum videtur, & hoc ipſum ſanctum delectari putamus, vt ab Epiſcopis ſanctum eius corpus transferatur. Omnibus autem hoc conſilium collaudantibus, & multa prece hoc ab eis fieri depoſcentibus, remotis cęteris, accedunt Epiſcopi, conanturque à terra leuare eum: ſed nihilominùs ipſos vectes appręhendentes, aliquandiù fruſtrà laborantes, impoſſibilitatem ſuam omnibus patefecerunt, ſepulcro immoto manente. Cunctis autem impoſſibilitatem ipſum leuandi expertis, rursùm cõſuluntur Epiſcopi: dixeruntque, Certum eſt nobis, ô pijſſime Rex, beatum Germanum ſe hinc ad deſignatum locum transferri velle: tamen quia nec celſitudo veſtra, nec humilitas noſtra id perficere potuit, opinamur quòd ipſe ſanctus ſeruientes ſibi in hoc monaſterio fratres de baiulatione ſui corporis honorare velit, quo eos ſemper rectiùs & amabiliùs in ſanctitate ipſi ſeruire delectet. Aſſenſi ſunt omnes, iuſſiq; acceſſerunt ipſi monachi ad ſancti tumulum, volentes eum à terra leuare: ſed nulla arte id facere valentes, diù multumque inaniter laborantes fatigati, impoſſibilitatem ſuam & opere & voce fatentes ceſſerunt.

Similiter nec ab Epiſcopis.

Nec à monachis.

Pijſſimo autem genitore meo flente, cunctisque optimatibus ipſius vehementer contriſtatis, extitit quidam qui diceret: Si dignetur clementiſſimus dominus noſter Rex audire verbum ex ore tantilli ſerui ſui, cauſas huius impoſſibilitatis puto me veraciter narraturum. Eſt in hoc pago Pariſiaco villa veſtra vocabulo Palaciolum, & in circuitu ipſius ſunt villæ iſtius monaſterij conſtitutæ: ipſi autem Fiſcalini veſtri ob fortitudinem celſitudinis veſtræ valdè ſunt inſolentes & temerarij, & multa mala contra hunc locum perpetrant, videlicet homines & pecora cædendo, & occidendo, vineas & meſſes prata & ſyluas deuaſtando, atque in alijs modis familiam huius eccleſiæ perſequendo & affligendo. Ideoque ſpero quòd hanc à larga munificentia veſtra hic beatiſſimus his impoſſibilitatibus expoſcat antiſtes. Quo audito, piæ recordationis genitor meus, ſtupore attonitus magno, ait: Verè iuſta eſt in hac parte tribulatio noſtra, & pia extat beatiſſimi Germani circa nos admonitio: quia dum nos valdè fuimus intenti hoc opus ocyùs conſummare, non auaritia nobis, ſed obliuio hunc mœrorem, quem perpeſſi ſumus, noſcitur induxiſſe. Et ponens vadium ſuum ſuper ſanctum tumulum, Accipe, inquit, ô beatiſſime Germane villam noſtram Palaciolum cum omnibus appendicijs ſuis, tibi familiæque tuæ hactenùs inimicam, amodò autem & deincèps perpetualiter profuturam: tantùm vt ſacri corporis tui portitor dignus exiſtam. Simulque cum hac voce mittentes tam ipſe quàm optimates ab ipſo electi manus ad feretrum, tanta cum celeritate ac facilitate leuârunt, acſi nihil in ſe ponderis haberet. Viſo autem tanto miraculo, tam Epiſcopi quàm reliqui clerici, quàm magna poterant voce, Te Deum laudamus, te Dominum cõfitemur, præcedentes ſanctum feretrum iubilare cœperũt. Sed quis dignè referre queat lætitiam atque alacritatem totius populi, quomodò vnuſquiſque gaudendo certabat humeros ſancto feretro ſupponere? Multi autem quibus hęc facultas minimè dabatur, magnum ſibi lucrum ducebant, vel extremam partem vectium manu contingere poſſe. Alij verò quibus & hoc minimè ſuppetebat, vel veſtes portantium ſe contingere poſſe gaudebant.

Flet Pipinus Rex.

Attende ꝙ ſit nefariũ eccleſiaſticas res deuaſtare, & abalienare.

Rex tradit villam Palaciolũ nomine S. Germano ꝑpetuò poſſidendã.

Transfertur corpus eius.

Attẽde populi deuotionẽ erga ſacras reliquias.

Ventum erat ad foſſam in orientali parte huius eccleſiæ, quæ præparata tantum onus expectabat ſuſcipere: & eccè altera naſcitur difficultas. Nam vectes ſuper quos ſanctum delatum fuerat corpus, ob longitudinem ſuî & breuitatem cryptæ, ipſum ſarcophagum foſſæ aptari prohibebant. Iuuat ergò paululùm ſiſtere, donèc quid facto opùs ſit pleniùs poſſit videri. Conſenſerunt omnes, vt vectes à ſuperiori parte inciderentur, quatenùs ipſe ſarcophagus foſſæ coaptari poſſit. Sed his obſtitit genitor meus, dicens: Vereor nè dum ſecundùm veſtram ſententiam vectes reciduntur, ſanctum ſepulcrum his ſuperpoſitum in aliquo, quod abſit, lædatur: tutius ergò conſilium exindè quærere oportet. Et illo hæc dicente, nullo hominum tangente, ſed cunctis in verbo Regis ſuſpenſis, repentè motus eſt ſarcophagus de vectibus illis, & celeri lapſu, cunctis ſtupentibus & præ timore ora tenentibus, depoſitus in foſſam ſibi præparatam. In ipſa autem motione tantus odor miræ & inexpertæ ſuauitatis de ipſo ſepulcro euaporauit, totamque hanc

Attẽde miraculum.

hanc ecclesiam repleuit, vt omnes inibi consistentes, quasi in ecstasi à dulcedine illa conuersi, per dimidam ferè horam nec aliquid sibi colloqui, nec se inuicèm respicere possent. Tum demùm quasi de sopore euigilantes, vt data est copia fandi, inter se mutua cœperunt allocutione admirando conquirere quid sibi actum esset: respicientesque ad fossam, ipsum sepulcrum quod minutatim fractum esse timebant, vident sanum & integrum, tam ordinatè atque decenter compositum, vt nulli esset dubium hoc ministerio Angelorum fuisse peractum. Cunctis verò stupentibus, ego vtpotè pueriliter ludens, casu ipsam fossam insilij, vbi mox primum dentem de ore meo mutaui.

Eccè quid acciderit Carolo Magno in hac trãslatione.

EPISTOLA VENERABILIS HAIMONI MONACHI, *in miracula eiusdem sancti pontificis.*

Ecclesi. Dan.12.

STudiosis in Christo pijsque lectoribus, sempiterna salus & pax perennis à Iesu omnium dominatore dominantium. Quoniam non saturatur oculus visu, nec auris impletur auditu: siquidē pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia: hunc libellum miraculorum domini nostri Germani, eiucentibus permicantem insignibus, per aliquorum manus minimè dubito reuoluendum. Hæc priscorum temporibus Danorum, Ragenarij scilicet eiusq; sociorum, meritis ipsius sancti pontificis superno fauore mundo concessa, ad aures vsq; serenissimi Caroli digna passim relatione peruulgata fluxerunt. Quibus ille gauisus, veluti eorum preciositate se regnante munificentior redderetur orbis, mandauit ea solerti diligentia notari, atq; ecclesiastico iure catholicis paginis aggregari. Tunc nanq; memorati sancti præsulis cœnobio præerat dominus & Abbas vir venerabilis Ebronius Pictauensis ecclesiæ sedis Episcopus. Hic regali censura iniunctum sibi negociū quomodò perficeretur incumbens, duobus hoc delegauit agendū eiusdem nostræ congregationis fratribus, maturitate pariter ac scientia prouectis. Qui pro sui quisq; sensús vbertate seorsùm scribentes, ediderunt exindè singuli singula opuscula: quod vtrunq; à præfato domino antistite Ebroino alijsq; recitãtibus approbari placuit, sed alterum alteri vtcunquè præferri. Idcircò mansit amborum inusitatus labor vsque ad tempus domini Gozlini eiusdem loci præcipui patris. Quod cùm sibi iam aliquorum quidem post tempus annorum ità compertum fuisset, præcepit mihi non vt sapientiori, sed vt manuali potiùs fratri, quatenùs vnum è duobus coadunarem corpusculum, tantùm vt si qua prorsùs inuenirem superflua recíderem, quæúe minùs compta, florentioris styli venustate, nihil extra veritatē faciens, polirem. Quod ego fateor non viribus nisi cælitùs datis, aut ingenio tumens arripui, sed magis obedientia tanto primati debita fidens, suscepi: merebarq; mihi noxam criminis, si iubentis domini iussa prosequi negligerem.

Miracula S. Germani Episcopi iussu Caroli Regis conscripta.

Ebroin⁹ Episcopus Pictauiensis & Abbas S. Germani.

PROLOGVS HAIMONI MONACHI IN *librum primum miraculorum beati Germani.*

SIcut laude dignos credimus eos, qui gesta vel miracula sanctorū, quæ diuina virtus per eos operari dignatur, ad ædificationem fidelium scribere satagunt: ità absque dubio scimus culpari illos, qui pro desidia ac torpore mentis ea literis tradere ad profectum negligunt posterorum. Iam veluti à somno quotidiè ad amorem Dei studiumque benè viuendi excitantur plurimi legentes in libris facta sanctorum patrum, eorumque acsi præsentia sacra cernentes miracula. Proindè vnusquisque talenti donum habens, timeat, nè fortè audiat quod ille malus seruus, qui acceptam pecuniam, ac malè humo defossam, ad dominū sine vsuræ lucris reportare non formidauit. Et hoc non solùm spontè agendū, verumetiam & cùm iniungitur, summoperè iniungentis est imperio parendum. Plura quidem ac stupenda dignaque relatu omnipotens Deus per eundem antistitem præteritis nostrisque dignatus est patrare temporibus, quæ ob inertiam silentio sunt pressa, atque per incuriam scriptorum omissa. Tunc verò ea quæ nouiter cunctarum rerum conditori gratia eiusdem sanctissimi viri placuit operari, auxiliante Domino & ipsius sancti iuuantibus meritis, iubente domino Rege, Ebroino antistiti eiusque monasterij rectori, licèt incompto atque inerudito, veraci tamen ac fideli sermone lecti conamur

Matt.25. Luc.19.

conamur perſtringere,& vt veraciter ſunt geſta,atque etiam in populo Nortmannorum iam vulgata,tam præſentibus quàm futuris legenda relinquere.

LIBER PRIMVS MIRACVLORVM SANCTI *Germani Epiſcopi Pariſienſis præcipui.*

ANno incarnationis Dominicæ octingenteſimo quadrageſimo ſexto, Regis autem prœcellentiſſimi Caroli ſexto, cùm regnum Francorum poſt obitum Ludouici Imperatoris varias diuiſum eſſet in partes,& peccata populi creſcerēt,ſanguiſq; ſanguinem tangeret, Deo permittente,flagitijs quidem exigentibus actum eſt noſtris,vt exteræ nationes è proprijs egrederētur ſedibus,videlicet gens Danorum, qui vulgò Nortmanni id eſt Septentrionales homines appellantur,& ſuperbo tumentiq; corde cum valido nauium apparatu Chriſtianorum fines intrarent. Qui huc illucq; furentes, atque cum magna ſuperbia cūcta gyrantes, ceperunt vaſtando diuerſas inſulas maris, donèc nemine ſibi reſiſtente fluuium Sequanæ ingreſſi, Rothomago ſorte incredibili applicarent. Cumq; in eadem ciuitate aliquantiſpèr demorantes,regionis principes(quod abſq; ingenti contritione cordis effari nequimus)ad bellandum pigros timidosq; aduerterēt,exeuntes à nauibus longè lateq; diffuſi, cœperunt vtriuſq; ſexûs multitudinē trucidare,captiuare,villas, monaſteria,eccleſiasq; depopulando cremare,totamq; ſuæ libidinis immēſitatem cum omni crudelitate in populum Dei debacchando exercere,quouſq; ad locum qui vocatur Caroliuenna,ventis velisq; ſuæ malignitati iuſto Dei iudicio ſecundantibus,vltra ſpem ſecuri nauigando peruenirent. Tunc glorioſus princeps Rex Carolus, quia propter ſubitaneum eorum aſſcenſum ex toto non poterat, cōuocata aliqua exercitûs ſui parte, venit primùm ad monaſterium Macharij Dionyſij, vt eius orationibus fultus,ſecuriùs contra Dei ſuosq; pergeret hoſtes. Deniq; vt erat,vti adoleſcens animo armisq; ſtrenuus,ad ſupradictum locum pugnaturus acceſſit,paratus non ſolùm dimicare,ſed etiam pro fide proq; defenſione ſanctæ Dei Eccleſiæ laudabiliter mori. Cuius aduerſarij cognoſcentes aduentum, diuerterunt ad alteram prædicti fluminis ripam,vbì quædam parua tantùm pars populi erat. Quibus confeſtim in fugam verſis,in inſula quadam eiuſdem fluuij ad opprobrium Chriſtianorum plùs minùs centum xj. captiuos ſudibus ſuſpenderunt, multosq; alios per domos & arbores confixerunt, atq; nonnullos per villas camposq; miſerabili inſecutione trucidātes peremerunt:ipſoq; ſanctiſſimo Paſchalis feſtiuitatis ſabbato Pariſius peruenientes,vacuam penitùs ipſam vrbē quondàm populoſam , & omnia in circuitu illius monaſteria ſuis habitatoribus deſerta repererunt. Timor ſiquidem & metus vniuerſos inuaſerat,vtpotè merito iniquitatis diuino enudatos auxilio, atq; ideò mundanæ defenſionis deſtitutos ſolatio. Quis rogo non doleret antequàm bellum committeretur, fugatum exercitum:antequàm iaceretur ſagitta, confoſſum, ante ſcuti alliſionem ignominioſè ſubactum? Vniuerſorum nanque ordo penitùs in eccleſia confuſus,atq; à bonitatis ſtudio permutatus, hoc ipſa priuatione boni vſque ad exitij fomitem digna ſatìs vltione promeruerat.At pius pater iuſtus delinquētium ſemper corrector, correctorumq; clemens ſuſceptor,nō hoc intulit,vt nos ob innumera delictorum noſtrorum pondera crudelis damnaret,ſed vt per immēſam benignitatis ſuæ largitatem afflictos emēdaret. Tunc proh dolor ſanctiſſimum beati Germani corpus de ſuo effoſſum ſepulcro,in poſſeſſionem quādam eiuſdem eccleſiæ, quæ Cumbis dicitur, delatum eſt. Sed quę facūdia quíſve ſermo exponere poſſet,qualis dum hæc agerentur quantusq; in eadem eccleſia extitit luctus? Senes itaq; ac iuuenes,pueri flebāt & infantes, vtpotè nemo ſeſe à lachrymis temperare valēs.Similiter & aliorum corpora ſanctorum in eodem pago degentium extumulata,atque per diuerſa ſunt loca deportata,exceptis membris duntaxàt Macharij Dionyſij, ſociorumq; eius martyrū. Quæ licèt à ſuis fuerint abſtracta ſepulcris, propter tamen Regis præſentiam non ſunt tunc ad alia loca tranſire compulſa.Statuerat quippè,populo videlicet à ſe labēte,vt vel iam dicti martyris monaſterium defenderet, eo quòd diuæ memoriæ genitor illius eum cùm eſſet paruulus eidem ſancto ſpeciali traditione commendâſſet.

Cap. 1. Poſt mortē Ludouici Pij Gallia in partes diuiſa, magnas paſſa eſt clades.

Attende tyrannidem Nortmānorum in Chriſtianos.

Deus tēporaliter ſuos caſtigat,vt ab æterno ſupplicio conſeruet.

Defertur S. Germani corpus in villā Cumbis aſſeruādum.

Hoc intereà iuxta narrationis ordinem inſeratur, quod dum ſanctum eius moueretur corpus, cunctipotens Deus dignatus eſt oſtendere. Nam dū in effoſſione ipſius,

Cap. 2.

& quomodò portari deberet, vnanimes intenti essemus, cereis pro reuerentia accensis, casu accidit vt vnus, quem puer incautè tenebat, è manibus ipsius labens rueret, totoq; priuatus extingueretur lumine. Quem cùm à solo idē puer cū omni velocitate leuâsset, lumen amissum ab altero mutuare cupiens, meritis tāti patroni actum est, vt statim in manibus eius cereus extinctus illuminaretur. Quod quidem mirum, nec ab re tamen ducimus, si ibidèm ignis diuinus resplēduit, vbi quanuis lugubrè filius venerabatur lucis. Vndè qui aderant vniuersi gratias Deo referentes, atq; præclara pontificis merita collaudantes, cœperunt magis magisque in psalmodijs Deique laudibus esse deuoti, quousquè opus licèt triste consummaretur honestè.

Cereus sancti viri meritis sponte accēsus est.

Cap 3. Sequana fluuius per mediū ciuitatis Parisiensis trāsiens.

Num visio illa, quæ ab aliquibus ipsius monasterij fratribus eadem nocte qua beatissimū eius corpus effossum est, antequàm aurora subsequentis appareret diei, ostensa est, vt nō dicatur omitti debet? Cùm ergò ad fluuium Sequanæ sua quæq; ad naues ferētes, prima ipsius noctis vigilia quidā perrexissent fratres, indeq; ad monasterium iam remearent, apparuit eis, secumq; etiam comitantibus famulis, tam immēsus claritatis splendor super eam ecclesiæ partem, qua eiusdem sanctissimi viri corpus positum erat, vt claritati æquaretur diei, eademq; ecclesia velutì igne suppositò videretur cremari. Qui cùm intrà se nimiùm mirarentur, & eorum corda huiuscemodi cōsideratione stupefacta hærerēt, visio paulatìm deficiens disparuit: peruenientesq; ad monasterium, sciscitati sunt si aliquis fratrum ea hora cum lumine super ipsam fuisset ecclesiam. Nemine tamen qui fuerit reperto, cognouerunt visionem angelicam diuina virtute meritis sancti patratam, qui sua migratura ossa piosq; cineres talis sibi claritatis concessa gratia inuisere curauisset.

Lux cælitùs visa, supra sanctas reliquias.

Cap. 4. Illud quoquè insigne miraculum, quod ante biennium quàm hæc acciderint, cuidam monacho ipsius monasterij ætate & moribus grandæuo ostensum est, minimè oportet silere. Cuius exēpla actusq; eximij si sequantur, plurimùm prodesse poterūt ad salutem. Vidit idem quadā nocte positus in sopore beatū Germanū quasi suo egredientem de sepulcro, expeditum atq; ad iter agendū præparatū. Qui velutì sciēs eundem esse beatū Germanum Dei famulū, interrogauit humili voce, quò tali processu ire dispositum. At ille migraturum se ex eodem loco respōdit. Qui rursùs animo quidē timēti interrogans, ait: Domine & si tu hinc abieris, nos tātilli tui seruuli quid postea faciemus? Cui quasi tristi vultu & cum magno mœrore, vt eidem fratri videbatur, ait: Et vos ex isto migrabitis loco. Attamen verè cognoscas, quoniam ego reuertar, vosq; miseratione diuina simul eum tempore dispositò remeabitis. Quam visionem verissimam fuisse, ea quæ consequenti fine sunt completa, declarārunt.

Visio cuiusdā monachi

Cap. 5. Nec illud, quod cuidam in eadem ecclesia reuelante Christo patefactum est, silentio premere debemus: quoniam dum prædicantur talia, excitantur audientium corda ad melliflua sanctorum deposcenda suffragia. Quidam verò religiosus eiusdem monasterij frater, cùm alij completorio peracto festinarent ad requiem, quò fessa post diei laborem corpora lectulis reclinarent, sese ille ante sepulcrum beati Germani peculiaris orationis causa proiecit. Cumque diù cæli ac totius mundi Dominum pro suis exorans delictis, opem beati Germani cæterorumque sanctorum intento corde fidelis cunctis deposceret, (iam enim frequens paganorum rumor ad nostras certissimè percrebuerat aures) ante ferè quindecim dies aduentûs illorum hæc mirabilis sibi ostensa est visio. Nam ab oratione qua iacuerat surgens, apertis vidit oculis (vt olìm totum mundum Pater Benedictus) sepulcrū beatissimi Germani velutì patefactum, ipsumque sanctissimum corpus indiruptis vestibus indutum, atque ministerio vt fuerat diuino in ipso sarcophago ordinatè compositum, quemadmodùm ipse pòst paululùm omnesque qui simul adfuimus dolendum inspeximus. Sic Dominus suo dilecto sanctusque Germanus ostendere voluit, quod in brevi, peccatis nostris facientibus, erat implēdum: nec visio priùs quàm visionis sequentia omnibus panditur.

Visio alterius monachi & quid talis visio præsignabat.

Cap. 6. In memorato deniquè Caroliuennę loco, ipsi Nortmannorum populi se victores seque superiores esse conspicientes, dum adhuc morarentur, exeuntes è nauibus, cellam nostram, quæ contra vel secus eundem locum posita est, cursu propero festinantes intrauerunt: vndè miraculum, quod illic tunc factum comperimus, optimum si narretur putamus. Nanque in eadem cella ecclesijs Apostoli Petri almique Germani ignem terque quaterque supponere nitentes, cùm defecissent, eas incendere amborum meritis non valentes, claustra eiusdem cellæ tandèm egressi, horreum

Nortmanni non valent incēdere S. Germani ecclesiam.

horreum quod ibi erat iuxtà positum intrauerunt, ex quo tantus flammarum globus aëris alta petens assendit, qui quasdam arbores vltra etiam iam dictam cellam virentes incenderet, ipsas verò ecclesias intactas integrasque vt erant relinqueret. Cùm insuper ventus australis validissimè flaret, totumque ferè incendium eandem in partem proijceret, ilicò septentrionalis eregione spirans intumuit, atque in alterius partis latus australem mira conuersione reflectens, omnem vim ardoris pariter retorsit. Ità mirabilis Deus, qui per famulos suos secum fulgentes in cælis, semper mira communi pietatis gratia operatur in terris. Ignis ingēs vicinus eidē nihil nocet.

Cùm igitur sabbato Paschali diffusa nauium classi Parisius, vt suprà dictum est, peruenissent, in crastinum cùm suos iam sol lucifluos emitteret radios, propria totum illustrans lampade mundum, è nauibus prorumpentes, ipsam ciuitatem, vt præmisimus, vicinaque suburbana absque habitatoribus repererunt: Ingressique monasterium beatissimi Germani, Dei fanum residuumque ecclesiæ quod securitatis damno remanserat apparatum cōtaminare, pollutisque manibus cœperunt destruere. Sed quia Domino miserante nec ibi virtus defuit eiusdem sanctissimi patris, minimè debent reticeri, quæ tunc illic totius mundi creator ad laudem sui nominis gratia ipsius pontificis ostendere dignatus est miracula. Quæ, quia nemo nostrûm interfuit, penitùs ignorabamus: posteà tamen à fidelibus missis Ludouici Beuuariorum Regis Kobbone videlicet alijsque quos ad principem Nortmannorum Horich nomine legationis causa direxerat, ea cognouimus. Qui nobis illa fideliter narrauerunt, quemadmodùm ipsi intestati sunt coram Horich, qui præsentes ex parte viderunt, atque ex parte ab ipsis qui tunc in ipsa ecclesia quandò hæc gesta sunt simul aderant Christianis audiêrunt. Nam cùm trabes ecclesiæ miserrimus ille populus, quia erant abiegnæ & idcircò habiles nauigio, incidere tentauisset, tres ex maligno eorum numero ante altaris crepidinem beati Stephani inualidi totius virtutis robore ruentes ceciderunt, atque confracti incredulas Deoque odibiles animas, alijs timore perculsis, exhalantes, perpetuas descenderent ad vmbras, vbi edax vermis eorum non morietur, & nimius eorum ignis non extinguetur. Cap. 7. Vindicta Dei in deuastatores ecclesiæ S. Germani. Esa. 66.

Cumque illud Dei templum à trabibus ità cassatum, totumque simul depopularetur monasterium, accidit vt vnus eorum etiam apud eos nefandissimus, ad confessionem domini Germani strictum gladium polluta gestans manu (mira quidem dicentur) deueniret, columnamque marmoream, quæ ibidem orantibus ad dexteram sita erat, tredecies totius corporis annisu velutì capulans hostem percuteret: cui continuò manus dexteræ, qua columnam ipsam inciderat, virilitas euanuit, vt post primum diem, quemadmodùm idem Kobbo vidit, qui & eas incisiones nobis ignorantibus præsens ostendit, vsque ad infelicem eius ex hac vita decessum semper immobilis aridaque & vt fuerat extensa permaneret. Manubrium verò ferri ità manui compaginatum inhæserat, vt nunquàm ab ea aliquo ingenio vel arte, nisì cum cutis parte auelli potuerit. Qui tamdiù nimia vexatione compatientis corporis cruciatus est, donèc miserrimam finiret vitam, plenus indignationis & iræ manibus dæmoniorum deuectus ad tartareas sedes Cocyti fœtidumque lacum auerni. Cap. 8. Alterius vastatoris manus manet immobilis & arescit.

Operæprecium fore credimus, si & illud magnum narretur miraculum. Igitur dum ipsum sanctissimum oratorium à crudelissima impiè violaretur turba, tanta subitò nebulæ est densitate repletum, eiusdemque obscœni violatores ità diuini iudicij cæcitate perculsi, quatenùs id metu ac tremore nimio pauefacti linquere cupientes, vix ostia vel fores per quas intrauerant inuenire valerent. Sicque in oberrando diutiùs fatigati, tandèm erumpentes quantocyùs effugerunt, tali ab illo die tantoque peruasi terrore, quo nec ausi vlteriùs esset quacunque fœditate ipsam contaminare ecclesiam. Insuper & ità dysenteriæ morbo exindè, vt est vulgatum, sunt afflicti, vt dum quotidiè morerentur, nullus ex tanta multitudine se putaret euadere. Intereà simulato languore, legationis causam dirigunt ad præcellentissimum Regem Carolum, vt eos cum pace fideles suscipiens, ad propriam, dato regni tributo, redire permitteret patriam. His ità placitis, Rege quidem nolente, principibus tamen quibusdam, vt fatebatur, muneribus læsis, Ragenarius dux eorum cunctique principes ad Regē, qui tunc in monasterio Macharij Dionysij residebat, adducuntur, per deos perque omnia, quibus maximè se protegi & saluari putabant testantes, numina vel arma, quatenùs nequaquā vlteriùs vel sui regni * nisì fortassè auxiliatores intrarent aut contingerent. Qui ità dimissi, atq; pro suî euasione quam minimè speCap. 9. Violatores templi cęcitate & incurabili afflictu morbo.

Dimittũtur à Rege, sed omnes ex prædicto morbo pereunt.

rauerant gauisi, per iter quo venerant, accepta auri argentiq́ue summa imposita, læti rediêrunt. Sed reuertentes, morbo quo in prædicta ecclesia perculsi fuerant, quotidiè deficientes cruciabantur, cruciatiq́ue nequissimas miserabiliter animas expirauerunt, nemine quos secum habebant Christianorum huiusmodi plagam sentiente. In quibus omnibus Dei est consideranda potentia, eiusq́; pietas amplectenda, qui tam misericorditer saluat innocentes, tamq́ue terribiliter sanctos suos mirificando punit profanos.

Cap. 10.

Quod in eadem ecclesia, postquàm maior pars fratrum ab exulatu reuersa fuit, gestum est, silentio premere non debemus. necdùm enim sanctissima beati viri ossa ad proprium fuerant reportata sepulcrum. Vna nanque noctium custodibus eiusdem ecclesiæ dormientibus, antequàm fratres ad referendas Deo laudes more solito excitarentur, auditur ab eisdem coram altari sancti Stephani strepitus dęmoniorum ingens, velutì hominum multitudo ad aliquid putaretur discurrens. Qui confestim surgentes, & cum lumine totam ecclesiam circumeuntes, cùm neminem reperissent, intellexerunt fraudem fallaciamq́ue dæmonum fuisse: qui nimirùm dolebant se expelli à sanctis sedibus templi, in quo, dum à perfidis permissum fuerat polRelíquiæ sanctorum expellũt dæmones à suis templis.

lui, haud dubium quin aliquantulùm iuxta illud, Et pilosi saltabunt ibì: intrandilicitum habuerint. Postquàm autem sacri eius cineres relati, atque suo loco Christo fauente sunt restituti, nil tale in eadem basilica ipsius sanctitate promerente auditum est.

Cap. 11.

Siquidem Ragenarius dux authorq́ue totius memorati mali ante præfatum Horich Nortmannorum principem cum ingenti superbia veniens, ostendit ei quod secum hinc asportauerat aurum argentumq́ue multum, dixitq́ue quòd opinatissimam Parisius ciuitatem captam haberet, quodq́ue mansionem Germani senis, quæ in eadem terra decentissima habetur, intrâsset, insupèr & quòd omne Caroli regnum sibi ratione tributi subiugatum haberet: Horich autem dum talia non crederet, iussit iam dictus Ragenarius partem incisæ trabis monasterij diui Germani seramq́ue portæ Parisiacæ vrbis ante eum in testimonium adduci. Prætereà retulit ei quàm bonam quamq́ue fertilem, vtì omnibus repletam copijs inuenisset terram, populum verò eam incolentem ad dimicandum pauidum ac timentem. Referebatq́; dicens, quòd maiorem ibì mortui quàm viuentes haberent virtutem, nullumq́ue sibi inuenerint resistentem præter Germanum senem mortuum. Hæc cùm diceret, tremens illicò ac pauens corruit in terram, atque terrifica cœpit voce clamare, Germanum coràm assistere, eumq́ue se baculo quem manu gestabat grauiter flagellare. Quod videntes Horich videlicet vniuersiq́ue sibi adstantes ipseq́ue Kobbo Ludouici Regis illuc directus legatus, ex hoc quod acciderat stupore nimio permoti, admirati sunt. Idem verò Ragenarius sic humiliatus ac repentè contritus, aliorum manibus citò sublatus recessit: qui maximis per triduum tormentis ignominiosè afflictus, præcepit tandèm vnam auream suæ similitudinis statuam fieri, atque per eundem Kobbonem Germano seni deferri, spondens se si euaderet Christianum deincèps futurum, Deumq́ue Christianorum indubitanter crediturum. Sed quia non erat ex ouibus Christi, idcircò quod petebat obtinere non meruit. Ità prorsùs inflatus, quemadmodùm nobis idem Kobbo manifestum fecit, ac totus turgidus extitit, vt nec auditus, nec visus, nec odoratus vel gustus in eius corpore mortis tempore discerni potuerit. Sicq́ue diffusis ad postremum visceribus medius crepuit, vitamq́ue miserrimus inanem finiuit. Statua verò sacris oblationibus indigna, à quibus delegata fuerat retenta, velutì immundissima à mundissimo cordium inspectore refutata remansit.

Sancti viri mortui plus habẽt virtutis, q̃ viuentes in carne.

Ragenarius diuinitùs castigatur.

Miserè perit.

Cap. 12.

Sed adhuc qualiter qui residui fuerant ex hac defecerunt vita prosequendo narremus. Ab eo sanè die quo monasterium almi præsulis Germani ingressi sunt, donèc pœnaliter cuncti interirent, ità vt diximus turgenti sunt, Kobbone teste, viscerum inflatione perculsi, quatenùs omnis eorum cœtus etiam in patria quotidiè moriens periret, præter quos Horich posteà iussit occidi. Timens etenim ipse eiusq́ue optimates & populus pariter vniuersus huiusmodi morte pessima damnari, præcepit omnes qui residui erant, exceptis paucis fuga lapsis, quos nec mortis credimus euasisse exitium, decollari, eorumq́ue capita, velutì satisfaciens morbo, Christiano qui captiuus illic erat populo tradi. Nam ità clades ingrassata Deo permittente sæuiebat in plures, vt penè quicunque morbidum tangeret, eodem extemplò attactus morbo & ipse

Reliquię violatorũ prænominatorum, omnes miserè pereunt.

ipſe deficeret. Inſupèr iuſſit cunctos captiuos qui Chriſtianitatis vocabulo cenſerentur in regno ſuo perquiri, eosque cum libertate & honore abſque alicuius contradictione in ſuam patriam reuerti. Qui etiam hæc & alia vltrà quàm ſint inſerta dicebant. Nos tamen ea, quæ à videntibus percepimus, ſolummodò ponere diſpoſuimus, magnum ſatìs habẽtes quòd victoriam quam populi multitudo communi obſtante crimine ex inimicis habere non potuit, beatus Germanus inclytus meritis, gloriosus miraculis, apud Deum tali donatus triumpho obtinere promeruit.

Captiui oẽs Chriſtiani dimittũtur liberi.

Victoria S. Germano adſcribitur.

Quia verò duce Chriſto hucuſquè ſignorum dulcedinem ſequentes proceſſimus, nunc ordinem quo ipſius beatiſſimi corpus relatum ſit, dicere aggrediamur: his prę-miſſis quæ in villa Cumbis accedentibus infirmis eius meritis donata cognouimus, quæ quo magis narrantur, eo ampliùs iuuat à piæ narrationis tramite non diſcedere. Igitur cùm quidam puer Dagoẽnus nomine ex familia eiuſdem monaſterij, ſurdus & mutus, omniumque membrorum officio deſtitutus, ad præfatam villam auxilio parentum deportatus fuiſſet, ità eſt ſubitò meritis ipſius glorioſi pontificis priſtinæ redditus ſanitati, vt & loqueretur pariter & audiret: & qui paralyticus deuectus manibus venerat alienis, ouans ac lætabundus tribus in ſe miris oſtenſis, proprijs iam cœpit ire veſtigijs. Nanque à terra poſt paululùm incolumis ſurgens, cum magna cordis alacritate illis qui aderant aiebat: Eccè eccè adeſt beatus Germanus, per quem me totum, Deo gratias, agnoſco curatum.

Cap. 13.

Quidã puer à paralyſi, cæcitate & mutitate curatur.

Nec illud omitti debet, quod Chriſtus ad laudem & gloriã famuli ſui largiri dignatus eſt, quod etiam audientibus proficere credimus. Fuerunt itaque in eadem villa duæ puellæ longo tempore ſic febribus valdè vexatæ, vt vix iam pedibus incedere valerent, quibus nec vlla medicinæ ars eatenùs potuit ſubuenire. Quæ cum fidutia magna ad eandem eccleſiam in qua ſanctiſſima eius membra poſita erant pergentes, petiẽrunt à cuſtodibus, vt ſaltem ſub tanti pontificis venerabile corpus eis tranſitus præberetur. At illi fidem illarum plenam conſiderantes, permiſerunt eis ſicut humili petierant prece pertranſire. Nec fides præmiũ diſtulit: ità ſanè ipſius corporis tranſito feretro, ab eadem mox infirmitate curatæ ſunt, vt nullam exindè moleſtiam per idem tempus vlteriùs paterentur. Ergò mirabilis Deus in ſanctis ſuis, qui non ſolùm eos in præſenti gratiarum donis mirificat, verùm & poſt mortem tantis beneficiorum muneribus, eorum meritis languentibus præſtitis, miraculorum glorificat ſignis.

Cap. 14.

Duæ puellæ à febribus ſanantur.

Poſt hæc verò cùm eius ſacratiſſimum corpus à ſupradicta villa Cumbis ad monaſterium reportaretur, quid tunc in via actum ſit, manifeſtare placet in populis. Tanti deniquè præſulis beatiſſima membra monachis cum laudibus & hymnis ad proprium referentibus locum, contigit vt cereus qui præferebatur, validiſſimo flante vento, etiam in laterna in qua poſitus erat, extingueretur: dumque cum equo quis ad villam propter ignem quo rursùs debuiſſet accendi ire voluiſſet, cęlitùs effulſit, vt omnibus qui aderant tanquàm extinctus non fuiſſet in eadem laterna rutilans appareret. Vndè ad huius rei teſtimonium in eodẽ loco Crux à fidelibus lignea ponitur, vt quod ibì tunc geſtum eſt, quodque priuſquàm ad monaſterium peruenireturgeminatum miraculum, à tranſeuntibus futurisque non ignoretur generationibus.

Cap. 15.

S. Germani corpꝰ ad ꝓpriũ locum reportatur.

Cereus extinctus, cælitùs denuò accenditur.

Ventum eſt autem, non paucis ſanatis infirmis, cum magnificentia & honoris obſequio ad Theodaſium eiuſdem ſancti villam: vndè ſequenti die comitantibus rurſùm virtutum prodigijs gratanter egreſſi, venerunt pſallentes rectoque itinere gradientes vſq; ad vicinum fluuium: quo trãſmiſſo, venerabilis præſul & Abba ipſius monaſterij dominus Ebroinus obuiàm venit, multique vtriuſque ſexûs diuerſi gradûs & ordinis cum crucibus & cereis reliquoq; ſanctiſſimo apparatu. Plebs quoquè ciuitatis villarumque circunquaq; non modica cum omni alacritate ac deuotione cordis vniuerſi currentes. Nam clerici magna cum voce Deũ laudantes, ſingultu interdùm quatiẽte pſallebant. Populi autem nunc præ immenſo gaudio lachrymas fundentes, nunc verò præ cordis iubilo exultantes, innumeras Deo gratias referebant. Nec vbeрior mœſtitiæ fletus in tranſmigratione, quàm lætitiæ extitit in reuerſione. Præfatus itaque antiſtes alijque ad hoc delecti ſacerdotes nobilesque viri ſanctiſſimum eius corpus proprijs humeris viciſsìm geſtantes, reliquis omnibus ante & poſt feretrum cum laudibus & hymnis tripudiantibus, baiulantiumque veſtes attingere feſtinantibus, ad propriam deportauerunt eccleſiam. Cumque ad primam monaſterij portam peruenìſſent, cœperunt hymnum, Te Deum laudamus, te Dominum cõfitemur, cę-

Cap. 16.

Attẽde populi deuotionem in reportatione S. corporis.

lo resonante ante ipsum decantare, ponentes eum super altare sancti Stephani in eadem ecclesia principalem: vbi tamdiu mansit, donec translationis eius festus dies, qui octauo Calendas Augustas celebratur, aduenirent. Tunc accedens memoratus Abbas dominus Ebroinus Episcopus, tulit illũ & collocauit in suo sarcophago, cum metu & nimia diligentia, benedicentibus vniuersis qui aderant ac laudãtibus Deum.

Dies trãslationis eius.

Cap. 16. Deniq; postquàm eius sanctissimum corpus in suo est collocatum sepulcro, illam visionem silentio præterire non debemus, quæ cuidam fratri nostro in eodem cœnobio quadã nocte reuelata est. Videbatur enim illi in sopore posito, omnes fratres ipsius monasterij stantes in choro vestibus indutos solẽnibus, loquentes ad inuicem quasi de his quę acciderant malis: respicientesque contra orientalem eiusdem ecclesiæ partem, viderunt beatissimum Germanum velutì in habitu militari ante altare sancti Stephani galeatum atque mirificè loricatum stantem, & vtì ex campo certaminis armigeratum fessumq; veniẽtem: adspiciensq; cunctos interrogauit vsitato gentis nomine vbì essent, vel quò abissent Nortmanni ipsius templi violatores, patriæ dissipatores, qui sua aliorumq; sanctorum membra effodi compulissent. Cui humili fatìs vt decebat responsione dixerunt, quia recessissent. Tunc venerabilis pater: Benè, inquit, & Deo gratias respondit. Deindè in sedili quod ibì ante memoratum altare paratum erat, vt eidem videbatur fratri, residens, vocauit eos, iussitq; vt sese ad deponendum ea quæ portabat arma militaria iuuarent. Intereà quod adspiciebatur defecit. Nos verò tali habitu taliq; visione prefiguratum animaduertimus, quod iam veraciter factum esse cognoscimus, vltionem dũtaxàt à sancto viro ex inimicis cælitùs reportatam. Cuius interrogatio, eorum perditionis declaratio fuit. In armorũ quoquè deponendorum adiuuatione colligimus, quòd eum, immò nosmetipsos benè viuendo adiuuare debeamus, nè talia nobis aut illi pro nobis vltrà proueniant.

Visio cuiusdã monachi

Arma S. Germani victoriam præfigurabant.

Cap. 17. Nunc igitur paulispèr considerare libet, quàm metuenda sint omnipotẽtis Dei iudicia, quantaq; sit longanimitas atq; iustitia pijssimi creatoris nostri. Verè terribilis in consilijs suis, patiens & æquissimus in vniuersis operibus. Qui si iratus seruis suis negligentibus fuerit, citò illis pœnitentibus placatus reconciliabitur, atque visibilibus siue inuisibilibus prostratis hostibus, pacem contritis corde cum victoria dabit. Sic de populo Israëlitico sæpè legimus, sic nostris temporibus frequenter audiuimus, sicque in nobisipsis eius pietatis gratiam experti sumus. Ipse est enim Deus repellens & destruens, irascens & miserans, commotorumque contritiones sanans. Attendendum etiam, beatissimus Germanus quantùm sit glorificandus, quantumq; venerandus, qui sic misericorditer iuuat ad se cum fidutia confugientes, sicq; terribiliter iustis (quod est fatendum) meritis percutit aduersantes. Et quia longum ac difficile est per singula eius virtutes retexere, maximè cùm & antequàm nasceretur ità dilectus gratusque Deo, vt Iohannes in vtero matris exultans, inuentus sit, cui virtus miraculi famulatrix extitit: placet in eius laudem hoc in loco paucis ludere versibus, sitq; prioris libelli finis:

Psal. 59.

Hier. 1.

Luc. 1.

Hic est Germanus, voluit quem mater in aluo
Perdere, præsumptis haustibus atriferis:
Sed quia vitali fuerat respersus oliuo,
Non potuit sanctum commaculare malum.
Nam fuit egregia genitus de stirpe parentum,
Qui quondàm terris nunc super astra nitet.
Optat enim fragili si quis dum carne manebat
Nôsse qualis fuerit hic, sua gesta legat.
At cælos postquàm conscendit quanta per ipsum
Gesserit Omnipotens, promere lingua nequit.
Linquitur hoc illi, bibulas qui solus arenas
Ac pelagi guttas dinumerare valet.
Hortor enim cunctos, maculat quos actio vitæ,
Huius opem precibus poscere sæpè pijs.
Debilis ad cuius venit si turba sepulcrum,
Indè means redijt sana, fauente Deo.

Multi debiles ad eius sepulcrum curantur.

Cui nunc & semper gratias agamus, qui nos meritis huius fidelissimi sui præsulis de tot tantisque malis eripuit, quique nobis quotidiè innumerabilium donorum beneficia eius suffragijs præstat, faciẽs magna & mirabilia sine numero: Cui sit honor & potestas,

potestas, decus & imperium per infinita secula seculorum, Amen.

PRAEFATIO IN LIBRVM SECVNDVM, PER *eundem Haimonum monachum.*

QVia prioris libelli metas optatum propinquantes portum, Christo sermonis vela regente, attigimus: acceptum ducimus ea modò miraculorum subnectere signa, quæ posteà Dominus per eiusdem pōtificis merita glorioſa dignatus est pandere. Illa quoquè quæ rursùs in ipsius sancti nostraque peregrinatione sunt facta, non incongruè addenda censerentur, nisì fortè pudoris esse viderentur: scilicet qui castigationis diuinæ posthabitis eruditionibus, tēpus emendationis necnon & fructum correctionis paruipēdentes, ad hoc iterùm prolapsi sumus, vt longiorē demū exulationē digniſſima expulsione pateremur. Sed absit vt vel nostra tacendo inaccusata pallietur iniquitas, aut cælestis qua sanaremur nobis clementer adhibita quo non præconetur, reticeatur benignitas, vel etiam tanti pontificis humanæ saluti largita virtutum gratia immemorata trānsiliatur.

LIBER SECVNDVS MIRACVLORVM *beati Germani Episcopi Parisiensis.*

SANCTI verò corpus dum reuectum atque ordine suprà digesto suo in loco est restitutum, accessit ex pago Oximensi quædam pau percula mulier, nomine Hirmintrudis: hæc per nouem annorum curricula contractionis calamitate oppressa, de loco ad locum nisì aliorum manibus delata, nequaquàm incedere valebat. Cumque eam Dominus per glorioſum antistitem Germanum curare voluisset, nocte quadam superueniente vidit duas sanctimoniales virgines præclaris vultibus coram se assistere, deferentes sibi panem & lac, signum futuræ sanitatis, hortantesque vt comederet. Molestia nanque infirmitatis fatigata obdormierat. Cumque comedisset ex his quæ attulerant, dixerunt illi: Surge, & quomodocunquè potes Parisius ad sepulcrum beati Germani ire festīna, cuius munere noscas te ex propria corporis debilitate curandam. Quæ longo ægritudinis vinculo de sua desperata salute, putauit se vano somnij phantasmate deludi: idipsum & parentes quibus hæc retulerat dicebant. Sed alia iterùm nocte prædictæ virgines eidem apparentes cum quadam indignatione, blando quidem sermone eam allocutæ, dixerunt: Gaude, in proximo est enim vt cureris. Et quarè quò tibi præcepimus non isti? Vade igitur saltèm nunc, nec moram feceris. Porrò expergefacta mulier auxilio tandèm fratris asello leuatur, sicque ante tumulum tanti patroni delata exponitur. Permissa itaque est in atrio eiusdem ecclesiæ ipsa nocte requiescere: sed priusquàm mediæ noctis spatium transmitteretur euigilans, quasi quodā medicamine delibuta, per seipsam aggreditur ecclesiam, fratribus iam ex more vigiliarū solennia celebrantibus. Intereà membra sibi malè cohærentia cœperunt resolui, atque in antiquū mox officium reuerti. Quæ pro anxietate cordis corporisque relaxatione magnas instituit voces emittere, vt omnes qui aderamus audiuimus: factoque manè, illi Domino beati Germani precibus miserante, proprijs cōcessum est ambulare vestigijs. Sicque per iter quo venerat redijt, omnibus bonum sibi largitum narrans.

Cap. 1. Visio cuiusdam mulieris paralyticæ. Mulier paralytica restituitur integritati.

Nec illud præterire debemus, quod simili modo contigit factum miraculum. Nam inter cæteros ex diuerso properantes, venit quidam iuuenis ex pago Baiocassino, vocabulo Hildemodus, qui ità renibus contractus tribus continuè extiterat annis, vt eo ipso dolore genuum ac tibiarum seu pedum priuaretur officio. Itaque multa venerabilium sanctorum circuiens loca, quò pristinam illorum suffragijs recuperaret sospitatem, à nullo prorsùs destinatus est sanari. Supradicta autem sanctissimi pontificis imminente translationis celebritate, à quodam venerabili viro per soporem est admonitus, vt monasterium eiusdem sanandus adiret. Qui nihil de visione dubitans, eo die qui eandem præcessit solennitatem nono Calendas Augustas cum ascellaribus venit, ante sancti patris sepulcrum iaciens se pronus in terram. Cumque diutiùs pro suî recuperatione Deum beatissimumque præsulem intentissimè exoraret, subitò cœpit coram oculis omnium illic adstantium membra prolixa ægritudine torpentia gemens extendere. Nec mora, statìm nanque surrexit benedicens Deum,

Cap. 2. Quidam iuuenis contractus, & renum dolore vexatus, sanatur.

ſanctumque glorificans Germanum: & non ſolùm ipſe, verùm & qui præſentes eramus, omnisque frequentia populi quæ conuenerat, pariter benediximus Domino, qui talia meritis ſui confeſſoris dignatur concedere.

Cap. 3. Illud quoquè quod diuina bonitas eodem veſpere ad famã nominis tãti viri oſtendere voluit, reticeri non debet, quin inter cętera narretur miraculorum inſignia. Fuit quidam puer vt putabatur duodennis, de pago Aurelianenſi & familia beati patris Benedicti, qui de matris vulua in lucem renibus contractus ac genibus proruperat, necaliter vllo modo moueri poterat, nisì manibus nitens ſemiualidum promoueret corpuſculum. Inſuper & ità ab ineunte ætate officio loquendi priuatus adoleuerat, vt in ore ipſius lingua potiùs ſtrepitũ quàm verborum exprimeret ſenſum. Qui cùm ad beati Caronis martyris ſepulcrum, quod iuxta oppidum ſitum eſt Carnotenum, à quolibet gratia pietatis deportatus fuiſſet, interuẽtu ipſius ſancti Caronis pedes eius, contractione genuum perſeuerante, à poſterioribus ſolummodò ſunt diſiuncti. Indè

Item alius. verò ad patrocinia almi patroni noſtri quandoquè perductus, obtentu miſericordiæ permiſſum eſt ad ſancti pontificis confeſſionẽ manere. Cumque iaceret fratribus iam in eccleſia veſperè pſallẽtibus, cœperũt mox nerui atque nodi à neceſſitate contracti corporis reſolui, necnõ & ad vſum ambulandi diuina miſeratione per beati viri ſuffragium aptari, qui cum fide venienti impetrare potuit, quod natura vitiata negauerat.

Cap. 4. Non eſſe debent etiam (quod longè à fidelibus ſit) oneri, quæ Chriſtus ſuis ſanctis amicis dignatur largiri. Nam qui geſta virtutesque eorum, qui iam cum Domino in cæleſti regnant Ieruſalem, audiri renuit, ipſe ſibi proculdubiò teſtis exiſtit, quia nondùm ad illorum perfectè ſuſpirat conſortium. Contrà verò qui recolit, legit vel audit, ille vtiquè licèt in terris adhuc poſitus, conciuem tamen illorum ſe euidenter eſſe demonſtrat in excelſis. Igitur ex quadam poſſeſſione ipſius beati viri, quæ in pago Pincacenſi ſita Prunidus dicitur, fuit quidam homo nomine Adoardus, ità oculorũ priuatus lumine, vt illi continua nox eſſet, nec quicquam lucis haurire poſſet. Hic ad ſancti pontificis feſtiuitatem manibus, vtpotè cæcus, aliorum perductus, ad ſacra Miſſarum ſolennia inter reliquos qui conuenerant deuotus adſtabat. Et eccè ſubitò antequàm euãgelium legi inchoaretur, cœpit ab eius oculis magnus quaſi lachrymarum fluxus

Cæcus meritis S. Germani videt. mirum in modum manâre: cumque diù hoc ageretur, & ipſe riuulorum fontẽ de ſuis maxillis crebra manûs adhibitione detergeret, ſuperno mox reſpectus intuitu, incipit paululum ſplendoris inſpicere. Deindè gratias agens, toto deuotionis affectu ſolo proſtratus, obnixè precabatur, vt ſibi iam partìm reſeratũ lumen pleniùs redderetur. Nec eius ſunt preces apud altiſſimum cordis inſpectorem ſanctumq; caſſatæ virum, Statìm nanque exauditus priſtinum recepit viſum, Miſſarumque peracta ſolennitate, venit iam clarè videns ante polyandrum beatiſſimi confeſſoris glorificans Deum, qui ſibi eius precibus per tot annorũ curricula luminis ademptã reddiderit dignitatem.

Cap. 5. Vt igitur caſtigantis nos ineſtimabilis diuinæ bonitatis miſeratio euidentiùs prædicetur, ea quæ rursùs in eiuſdem ſancti ac noſtra peregrinatione, vt meminimus, ſunt facta miracula, proſequamur, & ſi nõ ſermone verborum copia phalerato, virtutum tamen ſpecioſitate colendo. Non poſt multos deniquè annos iteratis ſæpiùs malis,

Nortmannorũ altera incurſio. ſuſcitauit nobis Deus ſæuiſſimam earundem gentiũ perſecutionem, qua nos meritò affligeret, afflictosque vt pietatis pater ad emendationem compelleret. Nam quem admodùm proſpera à recto tramite per mentis elationem aliquandò deuiant, ità & aduerſa per contriti cordis humilitatẽ ad noſtrî nos cuſtodiam reuocant. Sola enim vexatio intellectum dat auditui. Huius itaque perſecutionis orto flagello, ſanctorum circunquaquè iacentium corpora non ſolùm à ſepulcris inſtaurato dolore effoſſa, verumetiam & ad proprias ſunt poſſeſſiones hac illacq; deuecta. Cumque paratum fuiſſet quo ſanctiſſimi corpus Germani ad ſuperiùs dictam villam Cumbis iterùm ferri deberet, illud nos quod tunc ibidèm geſtum eſt miraculum dicere iuuat. Quidam autem noſtrûm nomine Adalarius monachus & ſacerdos ſic per tempus continuarenũ fatigatione debilis factus extiterat, quòd nullo modo per ſe, vel ad modicum,

Proſpera in eleuationẽ: aduerſa, ad vitæ emendationẽ nos reuocant. Eſa. 28.

Quidã frater debilis reſtituitur ſoſpitati. nisì vno & præſertìm duobus ſuſtentatus baculis incedere valeret. Quibus adductus venit ad eccleſiã inter reliquos gemẽs, accedensq; ad ſancti præſulis corpus iam ad eferendũ feretro aptatum, ſtuduit vnus, nec tardior quidẽ eſſe portantium: & hoc diuino ſuffragãte auxilio, precibus ſancti ſubleuatus, relicto immò (vt ipſe poſteà aiebat) oblito baculorum officio viciſsìm peregit, vſque dum ad præfatam Cumbis villam vinculo infirmitatis ſolutus pertingeret. Quo in loco beati corporis gleba ſuper altare

tare venerandum expoſita, ipſe gratias agens, ad omne quicquid voluit ſanus euaſit.

Deindè contigit poſt aliquod deuolutum temporis ſpatium, vt illuc quiſpiam dæmonio plenus adduceretur, quem quatuor fermè viri tenere vix poſſent. Maligna quippe vigebat virtute, eratque ex ipſius ſancti familiæ colonis, atque de villa ſuprà memorata Prunido. Aduenit ergò manibus violentorum impulſus, tergiuerſatione reluctante hoſtis, iuſti præſentiam nimiùm formidantis. Itaque multas illi adiurationes iuxta conſuetudinē exorciſmi quidam noſtri fecerunt, dantes inſupèr ei hauſtum aquæ benedictæ. Sed vt in eo potiùs apoſtolici viri præfulgens meritum panderetur, vniuerſis ab eo tandèm quieſcentibus, acceſſit vltima eiuſdem exorabilis medicina: qua depulſa callidi peruaſoris morbida fœditate, omnis in eo incolumitas ſenſûs vigore reſtituto informatur. Iniquiſſimo ſiquidem habitatore proiecto, liber exiuit captiuus ab angue, remanſitque non ſolùm quatuor ſed vno minùs homine valens. Cap. 6. Dæmoniacus liberatur.

Adducitur & quædam fœmina vtranque manum geſtans aridam. Hæc olim pro qualibet adhæſibili infirmitate ad ſanctæ Mariæ baſilicam, quæ ibì propè ſita eſt, annuale votum iuxta ſuæ paupertatis modulum ex dimidij denarij quantitate conſtituerat: ſed aduenientē Dominicæ Reſurrectionis die, emit indè blanda diei ſubripiente occaſione edulium carnis atque comedit, paruipendens melius non vouere, quàm poſt votum vota non reddere. Statimque vt ſole clauſo gratia ſoporis, cubilis ſui ſecreta petiuit, ità manibus voti violatricibus ea in nocte cōtrahitur, quemadmodùm emortuo in eis operandi officio, palmarum intima vngues producti penetrare viderentur. Quæ manè facto veniens, dum ante altare in quo ſanctum quieſcebat corpus ſtatuta fuiſſet, ſic poſt modicum emendato delicto, vt fuerat priùs ſana regreditur, nec glorioſa Domina glorioſum dedignata eſt Germanum conſortem ſeu reparatorem ſui habere miraculi. Cap. 7. Ecclesiaſtes 5. Contractæ manus cuiuſdam mulieris ſanantur.

Vt autem taceamus de reliquis ea tempeſtate per eūdem ſanctum in eodem loco patratis miraculis, dicatur nunc illud de quodam cæco mirabiliter curato, qui dum alieni greſſûs ſolatio fuiſſet attractus, ſuam illic per dies exorando præſtolabatur ſalutē. Nam & ſolitus erat, alia neſcio quadā intercurrente infirmitate, multas crebriùs quàm ſubitas cum gemitu doloris effundere voces. Vndè aliquandò quaſi importunus, & qui eccleſiæ ſilentijs eſſet inquietus, à quibuſdam correptus, nimis mœrens aliorsùm ire diſponens receſſit: deſtinauitque animo vt ad quandam eccleſiam in villa Ruoilo in ipſius ſancti honore dedicatam, quia propè erat, diuerteret, ibique dum tempus ſuî veniret miſerendi maneret: quod cùm præuio ſe ducente feciſſet, antequàm eiuſdem baſilicæ ianuam intraret, lumen oculorū recepit. Moxque tanta cælitùs ſibi data viſitatione iocundus, ad eundem ſanctum videns laudesque vociferans Cumbis reuertitur. Fuit itaque gaudium fratribus vniuerſisque inibì conuerſantibus, atque per omnes circunquaquè non modica admirationis lætitia. Hi ergò à quibus exaſperatus receſſerat pœnitētes, aiebant ſe & alios tali facto commonitos, ad pauperum debiliumque importunitates patientes eſſe debere. Cap. 8. Cæcus videt.

Hinc Elagiam generoſi ſanguinis fœminam inter reliquos illuc veniſſe ſanandam, ſimulque ſanatam rediſſe videamus. Hæc ità ſuffocationis moleſtia per prolixi temporis curſum elanguerat, vt nec ſaltèm diuinis intereſſe aliquandò cupiens officijs, dū ſolius tantùm legeretur Euangelij lectio, durare pedibus ſtando valeret. Neq; hāc Dominus pijs ſancti carere voluit beneficijs. Quæ diebus plurimis alieno portatu ſubuecta, eam in qua ipſius erat corpus frequentans eccleſiā, cū cereis necnon & alijs oblationibus pijſſimum ex animo venerabatur patronum. Cumque terminus, quo eius deuotionis labor remunerari deberet, diuinitùs iam præfixus incumberet, ſtatìm cæleſti perfuſa medicamine, tanta corporis valentia ante ſancti corporis præſentiam donatur, quatenùs Deo ipſique beatiſſimo gratias agens reparata ſaluti exultans rediret. Cap. 9. Matrona quędam debilis & languens curatur.

Dignum ducimus, quod in ſequētibus rhythmo continetur, recolendū interſerere miraculum. Nortmanni verò apud eundem locum qui dicitur Oſcellus, in quadam Sequanæ inſula reſidentes, Pariſius ſæpè dum prorsùs placebat, nauali excurſu veniebant. Redimebātur ergò omnia in circuitu vicina monaſteria, nè illorum ſæuitia impoſitis ignibus cremarentur. Studebantq; præterea vicisìm equis, quatenùs aliquos nobiliū gratia pecuniæ capere poſſent. Vndè velutì ex mitiſſimi viri domini Ludouici Abbatis redēptione non modicum & incōparabile acquirebant lucri negocium. Et quotieſcunque tale quid agere diſpoſuiſſent, diſſimulabant ſe multis diebus antè nullatenùs Cap. 10. Nortmanni rursùs Pariſios veniūt ſpoliandi cauſa.

latenùs quoquàm ire, nè cui illorum furtiuus innoteſceret aduentus. Proindè decreuerant mutua ſilentique conſideratione Pariſius, ſiue ad noſtrum aliquandò percurrere locũ, omnesq; ibidèm ſub malefida ſecuritate cõmorantes inſperatè decipere. Reſtiterãt ſiquidem in eodem monaſterio, qui ipſum cuſtodirent, fratres ferè viginti. Quibus matutinale orto iam crepuſculo Paſchalis ſacroſanctæ feſtiuitatis officium celebrãtibus, aſſunt Nortmanni, qui Paraſceue die equis aſcenſis iter arripuerant veniendi. Quos quidam noſtrorum equites præuenientes, eorum eis quanùs ſerò malignum nunciauerunt aduentum. Illis autẽ non credentibus ſed magis laudibus diuinis inſiſtẽtibus, pagani ſine mora inſequentes venerunt, cunctosq; vt erant in eccleſia circuncinxêre pſallentes. Tunc quod magnum fuit declinandi ſubſidium, clauſis in eorum oculis eccleſię portis, omnes ſeſe in quæque latibula vel puteos immergentes abſconderunt, quo non ex omnibus nisì vnum equo fidentem, tanti præſulis ſuffragantibus meritis, interficerent. Itaque fugientibus ante conſpectum eorum ibant: nec aliter inquàm veriſſimè, nisì vt quidam illorum ante enudatos etiã gladios, cùm eſſet dies, illæſi tranſirent. Quibus ità angelica cælitùs adminiſtratione ſaluatis, interfectis prẽnũcijs atq; alijs in circuitu & in medio monaſterij ex familia plurimis, omniũ velutì ſpurciſſimi inuaſores quæque in eccleſia vel extra inuenerant diripientes, cum prouentûs exultatione cellaria fratrum igne ſuppoſito reuerſi ſunt. Tunc vniuerſi de qualibuſcunque quibus ſe abdiderant egreſſi latebris, concurrente etiam hincindè populo ciuitatis, ſubuerterunt tandèm ſpiritûs ſancti gratia ignis ardorem, iam ad cuncta conſumenda ſpatia altiora petentem. Neque, quod poſteà noſtris iteratò contigit delictis, locus tunc penitùs crematus diſperijt.

Conſeruantur fratres in choro pſallentes S. Germani meritis.

Monaſteriũ S. Germani iteratò liberatur ab incendio.

Cap. 11. Cæterùm vt ſit memoria iuſti cum laudibus, ad ea quæ in Nouigento villa noſtri ſuper Matronam fluuium ſita, dum ibì moraretur dumque indè reuerteretur, facta didicimus, dicẽdi, ſed non ad cuncta vertamus ſermonem. Nam ſi eamus per ſingula, exuberans erit modus in pagina. Contigerat ergò terrore paganorum, vltra Pariſius iam & caſtelli Milidonis terminos excurrentiũ, ſanctiſſimũ corpus ab Acmando, quò nuper delatum abiërat, illuc transferri. Homo igitur ex eadem villa ità infirmus per annos vt vix incedere poſſet, totoque corpore nulla ſibi ſubueniente medicina debilitatus aduenìens, candelam ſecum detulit, munus fidei, precium ſanitatis. Sed antequàm illam accendere conatus, quod cœperat peregiſſet, quæſitum, videntibus quibus aderant vniuerſis, è cælo reſpectus donum percepit. Ergò ſi regni cælorum ineſtimabilis magnitudo cuiuſlibet quãtitate precij emi poteſt, multomagìs verò fide ſanitas corporis. Tantum enim Chriſtianus accipit, quantum credit. Confeſtim ſiquidem oblato munere ſanatur, atque domûs ſuæ limina gaudens reuiſit.

Quidam infirmus ex oblatione cãdelæ vnì ſanatur.

Cap. 12. Erat ibidèm ſanè cõcurſus infirmorum hincindè confluẽtium plurimus, quorum cauſas vt ſic breuiter colligam, cæci gaudebant videntes, claudi ambulantes curati, diuerſi febricitantes atque plurimi varijs corporũ contagijs liberati, gratias agebant lætantes. Singulisque largiebatur remedij gratia, prout digni inueniebãtur medicantis clementia: ità quoquè duntaxàt, vt qui veſperè debilis aduenìret, manè facto ſepiſſimè incolumis exiret. Inter quos quidã puerulus de pago Stampinſi inſanus defertur, habebat enim cõtractione neruorũ membra damnata. Qui à matre deportatus, deprecatur ipſa obnixè, vt ſe cum puero ea nocte in eadem baſilica, in qua ſancti præſulis corpus venerabatur, manere liceret. Deindè hora eiuſdem noctis aduenìente, vt putabatur, iam media, puer matre neſciente ſolus aſſurgens, per eandem eccleſiam, pedum cohæſione vtcunquè ſoluta, ambulare tentabat. Euigilat mulier, gaudetque de nati viſa ſalute, ſicque ipſa atque ſequẽti nocte eodem in loco tranſacta, totus poſt biduum ſoſpes effectus, genitrice iocunda receſſit.

Plurimi à ſuis infirmitatibus liberantur.

Puer inſanus & contractus ſoſpitati reſtituitur.

Cap. 13. In eadem deniquè Nouigento villa quæ & quanta fuerint, vt paulò ſuperiùs retulimus, ſanitatum chariſmata, eius bonitatis munere aduenientibus exhibita, ſine crimine fatemur nos ignorare. Quàm verò fuerint innumera, ille qui dedit cooperator pijſſimus ſolus nouit Ieſus. Ideò ad id quod ardet animus tranſeuntes, eius reuerſionem mente hilari exponere feſtinemus. Fratres igitur qui illic aderant ſanctiſſima eius corporis membra cuſtodientes, vnà cum ipſo loci ruinas ſaltèm inuiſere feſtinantes egreſſi, Nortmannis iam amico pacis fœdere regno eductis, iter reuerſionis læti ſuſcipiunt, fuitque eis in reuertendo naualis congruus apparatus. Vndè Matronæ fluuium pariterque Sequanam enauigantes, venerunt citra Biberis ac Sequanæ confluentia portum facientes: eductumque ſanctiſ-

sanctissimum corpus è naui, excepimus illud multi vtriusque sexûs & ordinis ibidèm congregati, vt miraretur, vix clericos ad eum tollendum accedere posse. Nam ex sui quòdàm episcopij domo Canonici primi vtì pontifici assistẽtes, exceptionis peregêre ministerium, huius antiphonæ cõgruam iubilantes melodiam: O quàm venerandus es egregie Germane confessor, qui terrena tempsiti, & cęli ianuam lætus petijsti: modò victor fulges in virtute cæleśti, ideoque supplices te exoramus, vt intercedas pro nobis ad Dominum Deum nostrum. Factaque geniculatione ac oratione Dominica, & Missa pro vniuersis solẽniter dicta, ex monasterio sancti Petri necnon & beatæ Genouefæ virginis religiosè accedentes clerici eundem sequentes ordinem, cœperunt sancto humeris susceptо corpore hanc psallere antiphonam, dicentes: Iste est Germanus pontifex maximus, qui per supernam gratiam diuina dans miracula, promissa sumens munera, viuit perenni gloria. Deindè nos vtì decebat seruulos corruentes, salutationis nouum habentes hymnum, verenter affuimus: surgentesque à solo, quo dignissima eius reuerentia prostrati iacueramus, post orationem & Collectam iam cuidam contractæ fœminæ ac cæcis duobus collato sanitatis beneficio, quo vnaquæque videlicet exceptio proprio decoraretur miraculo, ità concrepantes intulimus:

Inita pace cũNortmãnis, corpus eius ad propriũ rursùm defertur monasterium.

Contracta sanatur. Duo cæci vident.

Cap. 14. Authoris hymnus in laudẽ sancti decantatus.

Aue præsul benedicte, aue nunc pijssime
O Germane, venerande pater & eximie,
Plebis temet cum fideli, comitatus agmine
Veni iam veni benigne, redi pastor optime,
Oues proprias require, ac paci restitue,
Nec tristari vltrà sine de sublato pignore.
Deplorabat te cessisse dominum Lutetia,
Se plangebat & lugebat caruisse gloria,
Quam applaudet recepisse iam tua præsentia.
Heu quàm flebant ac gemebant serui tui monachi,
Et caterua populorum cuncta nimìs propria,
Cùm fuisses exul loco à tuo sanctissime.
Quis illorum sermo valet planctus fari cordium,
Atque simul expedire fletus amarissimos,
Quòd sacerdos pulsus esset impiè?
Qui si cessit feritati paganorum rigidæ,
Necnon loco, vel vltrici flammæ, tamen affuit
Votis dignis famulorum præsens in periculis.
Vndè iuuat nos adire illud dictu nobile
Quod stupendum & mirandum inferat miraculum,
Pro quo dignæ confessori referantur gratiæ.
Itaque dum illucescit Paschæ dies splendida,
Dumque laudes celebrarent matutinas monachi,
Circundantes se paganos miro ludunt ordine.
Nam vt cunctos gloriantur se cepisse miseri,
Vtque gyro mox vallârunt omnes ferè proximo,
Te præstante liberantur propè capti seruuli.
Dumque nullus sese putat habere superstitem,
Gladiatam euasisset qui Danorum aciem,
Omnes se de locis mergunt abditis incolumes.
Cerneres tunc lachrymãtes non loquentes inuicèm,
Dum de necis quasi fauce se viderunt surgere,
Vota solùm cordis dabant tacita dignissimè.
Vnus tantùm præpeditur cæcæ mortis obice,
Atque telo perforatur hostis velocissimè,
Nè tanto summus careret pontifex libamine.
Salue clemens, hinc precamur, salue præsul agie,
Omnem clerum te colentem cum deuoto populo
In præsenti mereamur vti pace commoda:
Hincque celsi paradisi regnum nobis obtine,
Quò tecum simul psallamus Patri laudes Domino,
Atque toti Trinitati consonantes angelis:

Sanctus

Sanctus sanctus sanctus Dominus Deus exercituum,
Cæli tuæ pleni manent atque terra gloriæ.
Osanna qui benedictus in excelsis venerat.
Gloria sit Deo Patri atque laus altissimo,
Honor virtus & potestas Iesu Christo Domino,
Dignitas & vnus apex sit quoquè paraclyto. Amen.

Quo ad finem vsque ità completo, fuimus iam licèt exaduersò proximi partim adustæ necnon & permultùm dissipatæ ciuitati, cuius demolita facies nos omnes in dolorem adducēs, competenter exegit psallere: Adspice Domine quia facta est desolata ciuitas plena diuitijs, sedet in tristitia domina gentium, non est qui cōsoletur eam nisi tu Deus noster. Multi nanque canentes, plures verò cernebantur plorantes. Sicque processimus in pratum vsque, quod sub ipso est monasterio. Eramus verò mœrentes, quòd posteaquàm propriam intraueramus tellurem, nullas vt anteà ostēsas nouerāmus virtutes. Sed eccè subitò ex tanta populi multitudine vnus procurrens accessit: habebat enim causa pœnitentiæ in brachio ferri circulum, vt solet fieri arctissimè obuolutum. Iamque tempus increuerat, ex quo illi casu propriam occidenti matrem huiusmodi pœna accesserat. Qui vociferans & tanti viri pietatem sibi adiutricem expostulans, vt manum ad feretrum, quo sancti sacrum baiulabatur corpus, pallium saltèm desuperè contingere cupiens protēdit, ilicò ferrum de brachio exiliens, mirandum crepuit, ità vt in aëra sursùm euolans videretur à multis. Quæ res nos vniuersos hilariores efficiens, nonnullos etiam in lachrymas præ gaudio mouit. Sed & caro armillæ huiusmodi asperitate in profundum exesa, quod gestum erat precioſum pandebat miraculum.

Tren. 1.

Attēde stupēdum miraculum.

Cap. 15. Aduenerat & quædam mulier adiumentis fidei comitata, quæ à cunabulis ità nuncupata dicebatur Electa: hæc prorsùs, vt nobis quasi eadem adhuc infirmitate dolens aiebat, ità per amorum decem curricula manûs dexteræ ariditate contabuerat, quòd nullo modo vel ad os eam porrigendi posse habuerit. Accedens itaque cœpit magno humilitatis precibus supplicare, quemadmodùm sibimet tantùm sub eiusdem sancti corporis feretro, vt eramus in ambulando, transitus concederetur. At vbi vix intromissa (erat enim compressio populi multa) transisset, sic illius aridæ manûs debilitas extemplò curatur, quatenùs omni recepto vigore, solitū propriæ actionis exerceret officium. Hanc nanque vidimus incolumem: Et Meroldum qui venerat cæcus, necnon & Aldegundem videntes.

Cuiusdam fœmnnę arida manus curatur.

Itēm cæcus quædam.

Cap. 16. Peruenimus ergò psallentes, nimia lassitudine ac solis ardore fatigati, hora quasi sexta ad monasterij ianuam. Annus autem circuli resurgentis Christi octingētesimus sexagesimus tertius, dies verò mensis quartodecimo Calendas computabatur Augusti. Tunc hymno, Te Deum laudamus te Dominum confitemur, incepto, intrauimus ecclesiam, deponentes eiusdem sacrosanctum corpus super ipsum in quo priùs iacuerat sepulcrum. Deindè concinentes Antiphonam, Laudem dicite Deo nostro omnes sancti eius & qui timentis eum, pusilli & magni: quoniam regnabit Dominus Deus noster omnipotens, gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei. Facta oratione ac pro omni qui cōuenerat cœtu peracta Missarum celebritate, intulimus illud in sancti Symphoriani cryptam, vbi primùm migrans quieuerat, atque post eiusdem sancti martyris altare in præparato sibi tumulo venerandum posuimus. Vndè euolutis temporum spatijs atque monasterio iam ex parte reædificato, aduenies gloriosus semperq; pius Rex Carolus, eiusque regniq; consors Richildis regina, simulque pater & pastor noster dominus Ganzlinus Abbas & Ingeluuinus Episcopus, alijque præsules siue regni sui principes, retulerunt eadem sanctissima membra cum laudibus & hymnis ad proprij locum sepulcri: Vbi auxiliante Deo & Domino nostro Iesu Christo, socia spiritûs sancti gratia, multi vsque hodiè venientes, eiusdem sancti pontificis meritis sanantur infirmi, ad gloriam & laudem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis in secula seculorum, Amen.

Iste Carolꝰ cognomine caluus multa monasteria restauravit.

MAR

MARTYRIVM S. HYACINTHI, EX MS. CODICIBVS, QVIBVS ADSTIPVLANTVR ANTIQVISS. *Martyrologia. Stylum nonnihil hincindè elimauit F. Laur. Surius.*

SANCTVM Hyacinthũ Luxurius tradidit Leontio consulari. Eum ergò intromissum sub præconis voce interrogauit Leontius: Ecquis vocaris? Respondit ille: Hyacinthus dicor. Leontius consularis ait: Seruus es, an ingenuus? Hyacinthus dixit: Seruus sum. Consularis Leontius ait: Cuiusnam? Hyacinthus respondit: Domini mei Iesu Christi. Leontius dixit: Domini nostri Imperatores iusserunt, vt qui nolint sacrificare dijs, eos diuersis pœnis & supplicijs afficiamus. S. Hyacinthus ait: Pœnæ vestræ diuersæ esse possunt, æternæ esse non possunt. Itaque cùm non tam diuersa ego supplicia timeam, quàm æterna: nec te audio iubentem, nec tuum principem comminantem. Hodiè enim ira vestra & exardescit, & euanescit: & cùm eritis vita functi, deincèps nihil eritis. Tum Luxurius exclamans, dixit ad Leontium: Audis Hyacinthum cum principum iniuria verba iactantem, & adhuc cessas eum pœnis subdere? Leontius consularis respondit: Ecquænam in eum ferenda sententia est? Luxurius ait: Vt comburatur igni, & deindè corpus eius in torrentem præcipitetur. Beatus Hyacinthus dixit: Me quidem igne concremâsti, at aqua, quæ me regenerauit, quasi filiũ suum ex se renatũ suscipiet: ipsaque mox martyrem me efficiet, quæ priùs fecit Christianum. Te autem, Luxuri, hodiè comedet coluber, vt cognoscat omnis hæc regio, quòd vindicet Deus sanguinem serui sui, quem tu iussisti ignibus concremari, & pro tua libidine in aquas iactari. Iulij 26. Egregium responsum martyris.

Cùm ergò in ignem missus esset beatus Hyacinthus, illo quidem die nec ignis, nec aqua illi potuit prævalere: sed confestim extinctus est ignis: aqua verò, in quam coniectus fuit, ad litus incolumem eiecit, in quo Luxurius iacebat, totus inflatus ab ictu serpentis. Equo enim sedens, solus properabat ad sumendum prandiũ in villa. Cumq; arborem præteriueheretur, inter collum & capitium tunicæ eius coluber illapsus, ventrem eius suis morsibus lacerauit, ad cor eius pertingens. Iacens verò ità tumefactus, priusquàm spiritum redderet, vidit oculis suis iuxta aquas deambulantem martyrem Christi, & ità psallentem: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Nunciantur hæc consulari Leontio, & ille mittit speculatorem cum permultis militibus, vt eum comprehendant, capitalem in eum sententiam subitò pronuncians. Duxerunt ergò eum milites non longè ab vrbe, illicque eum gladio percusserunt. Porrò matrona quædam religiosa, Iulia nomine, veniens ad vrbẽ Romam, nocte cum seruis suis collegit corpus eius, & inprimis honorificè sepeliuit in prædio suo, quod erat in eodem loco: vbi etiam cubiculum sibi construxit iuxta sepulcrum beati martyris: vbi consequuntur beneficia omnes credentes in Christum: qui regnat in secula seculorum, Amen. Ab igni & aqua nihil læditur. Luxurium lacerat coluber. Psal. 65. S. Hyacinthus capite plectitur.

DE BEATISSIMA ANNA, CHRISTI AVIA OPVSCVLVM CONSCRIPSIT IOHANNES TRITTENHEMIUS *Abbas, ad quod lectorem remittimus. Extat de eadem etiam Sermo Fulberti Episcopi Carnotensis, ante quingentos annos conscriptus.*

Nemo mirari debet, de matrona sanctissima tam parùm inuentiri, cùm vix pauca de incomparabili virgine Maria eius filia, multisque alijs præcipuis Sanctis habeamus.

DE SEPTEM MARTYRIBVS, QVOS DORMIENTES VOCANT, EX GREGORIO TVronen. *De gloria Martyrum Lib.*1.*cap.*95.

Iulij 27. *ratio

SEPTEM germanorum, qui apud vrbem Ephesum requiescunt, hæc est * historia. Tempore Decij Imperatoris, cùm persecutio in Christianos ageretur, septem viri compræhensi sunt, ducti coram principe: horum nomina hæc sunt: Maximianus, Malchus, Martinianus, Constantinus, Dionysius, Iohannes, Serapion: qui diuersis verbis tenti, vt cederent, nequaquàm acquieuerunt. Imperator verò pro elegantia eorum, nè in momẽto perirent, spatium tractandi indulget. At illi in vnam se speluncam condunt, ibiq́ue per multos dies habitauerunt. Egrediebatur tamen vnus ex eis, & comparabat victus, & quæ necessaria erant, exhibebat. Reuertente autem Imperatore in eandem ciuitatem, isti petiêrunt à Domino, vt eos ab hoc periculo dignaretur ẽruere: factaq́ue oratione, prostrati solo, obdormiêrunt. Cumq́ue Imperator didicisset eos in hoc antro morari, nutu Dei iussit os speluncæ magnis lapidibus oppilari, dicens: Ibi intereant, qui dijs nostris immolare noluerunt. Quod dum ageretur, quidam Christianus in tabula plumbea nomina & martyrium eorum scribens, clàm in aditu cauernæ, priusquàm oppilaretur, inclusit.

Eorum nomina.

Obstruitur os speluncæ in qua sancti martyres latuerũt

Hæresis Sadducæorum tempore Theodosij iunioris.

Post multorum verò annorum curricula, cùm, data ecclesijs pace, Theodosius Christianus obtinuisset imperium, surrexit hæresis immunda Sadducæorum, qui negant resurrectionem futuram. Tunc quidam ciuis Ephesius, dum caulas ouibus secum montem ipsum facere destinat, ac lapides diuoluit ad coaptanda earum septa, ignarus quæ agerentur introrsùm, patefecit ingressum eius: non tamen cognouit arcanũ, quod habebatur intrinsecùs. Dominus autem immisit septem viris spiritum vitæ, & surrexerunt: putantesq́ue, quòd vna tantùm nocte dormîssent, miserunt puerũ vnũ, qui cibos emeret. Cumq́ue veniens, supra portam ciuitatis vidisset Crucis glorioſæ signaculum, audîssetq́ue per Christi nomen iurare populum, obstupuit: prolatisq́ue nummis, quos à tempore Decij habebat, à mercatore compræhenditur, dicente sibi, Quia absconditos antiquitùs thesauros reperisti. At ille negans, deducitur ad Episcopum ac iudicem ciuitatis. Cumq́ue ab his argueretur, compellente necessitate, absconditum mysteriũ reuelauit, & deduxit eos ad speluncã, in qua viri erant. Cumq́ ingrederetur Episcopus, inuenit tabulam plumbeam, in qua omnia, quæ pertulerant, habebantur scripta: locutusq́ue cum eis, nunciauerunt hæc cursu rapido Imperatori Theodosio. At ille veniens, adorauit eos pronus in terra: qui tali colloquio cum eodem vsi sunt principe;

Enigilant 7. fratres.

Theodosius Imp. cum eis loquitur

Surrexit glorioſæ Augustæ hæresis, quæ populum Christianũ à Dei promissionibus conatur auertere, vt dicant non fieri resurrectionem mortuorum. Ergò vt scias, quia omnes, iuxta Apostolum Paulum, repræsentandi erimus ante tribunal Christi, idcircò iussit nos Dominus suscitari, & tibi ista loqui. Vide ergò, nè seducaris, & excludaris à regno Dei. Hæc audiens Theodosius Imperator, glorificauit Dominum, qui non permisit perire populum suum. Viri autem iterùm prostrati in terram, obdormiêrunt. Quibus cùm Theodosius Imperator sepulcra ex auro fabricare vellet, per visum prohibitus est, nè faceret. Viri autem vsq́ue hodiè palliolis sericis aut carbasinis cooperti, in ipso loco requiescunt. Quod pallio eorum, quam Syro quodam interpretante, in Latinum transtulimus, pleniùs pandit.

2. Cor. 5.

Obdormiunt in Domino.

DE

DE IISDEM EX SIMEONE METAPHRASTE, QVI HANC HABET INSCRIPTIONEM;

Commentarij septem adolescentium, qui Ephesi dormierunt.

Capitula ad marginem adiecimus.

TENENTE Decio Romani Imperij principatum, accidit, vt ipse ex Cartagenna ciuitate in Ephesum, multo furore percitus, descenderet. Tunc omnis finitima regio in eam vrbem conuénit, vt vanis & falsis dijs immolaret. Eorum verò, qui Christi fidē sequebantur, ecclesiæ dispersæ sunt. Christiani enim tam sacerdotes, quàm laici, metuebant tyranni adspectum. Qui cùm ingressus esset Ephesum, animo elato in media vrbe cœpit idola erigere: cumque illis totus esset addictus, præcepit vrbis optimatibus, vt vanis illis dijs secum vnà victimas offerrent. Itaque victimarum sanguine loca illa replebantur, & omnes turbæ vndiquè ad idolorum, quæ erant Ephesi, celebritatem confluebant. Fama enim per fines illius regionis diuulgabatur, quòd scilicet victimarum nidor ex vrbe media in altum prosiliret. Iulij 27. Cap. 1. Feruor Decij Imp. erga cultum dæmonum.

Cùm igitur diem festum suorum deorum Decius ageret, atque ipsius iussu vniuersa multitudo ob eam celebritatem ad templa idolorū, quæ erant Ephesi, ex omnibus locis impigrè confluerent, ac dijs libaret, cumque tota illa vrbs sacrificia redoleret, fideles homines tristes erant, ijdem & ab idolorum cultoribus opprimebantur. Itaque partim persequentium ora fugiebant, nè comprehendi possent: partim sese occultabant. Tribus autem diebus posteà Imperator edictū proposuit, vt Christiani omnes caperentur: quo tempore gentiles ac Iudæi vrgebant milites. Passim igitur Christiani homines trahebantur ad turbas, quæ in vnum locū conuenerant, vt vnà cum Imperatore idolis sacrificarent. Tunc nonnulli tormenta formidantes, excidebant à fide, & coram turba illa miseri ad idolorum sacrificia decidebant. At qui ex animo Christi fidem sequebantur, cùm audirent aliquos lapsos fuisse, illorum casum magnoperè dolentes, miserorum hominum animas lugebant, qui propter metum ad idolorum sacrificia delapsi fuerant. Quicunque verò ex eorum numero in Christi fide stabiliores inuenti sunt, mentem atque cogitationem firmam conseruantes, neque tyranni minas extimescentes, sed nequissimi diaboli tela suis cōrporibus libenter excipientes, cruciatus omnes forti animo perferebant. Cap. 2. Christiani fuga & latebris se tuentur. Christiani quidam deficiunt.

Itaque sanctorum martyrum carnes multis varijsque tormentis lacerabantur, ità vt ex illorum vulneribus multus sanguis deflueret. Quorum corpora in vrbis mœnibus ac turribus suspendebantur: capita verò palis affixa, erigebantur ante portas. Itaque corui, vultures, & eiusmodi aues, mœnia illa circundantes, sanctorum martyrum carnes dilaniabant. Quæ res Christianis hominibus mœrorem afferebat. Tale tantumque certamen propositum erat his, qui Christi fidem confitebantur. Tales erant minæ terroris plenæ, omnibus planè formidolosæ, tales ærumnæ, lapides ferè ipsos commouentes. Sanctorum martyrum cadaueribus vrbis plateæ coarctabātur. Flebant autem fideles, quòd sancta illa corpora in terris deiecta, viderent à volucribus lacerari. Quæso, quodnam facinus tantoperè dolendum? Quæ cædes sic immanis & acerba? Tunc Christiani homines, manibus in cælum erectis, precabantur Deum, vt eriperentur è manibus Tyranni. Patres filios, filij patres abnegabant. Calamitates ipsæ amicissimos viros à se vicissìm disiungebant. At *Maximilianus, Iamblicus, Martinus, Iohānes, Dionysius, Exacustadius & Antoninus, simul versantes, omnesque pariter in Christi fide stabiles, & Christi passiones in corporibus suis gestantes, cùm viderent quæ quotidiè contra Christianos efficerentur, fletu, gemitu, ieiunijs ac precibus assiduè se communiebant. Erant autem illustrium virorum & optimatum vrbis filij. Cap. 3. Multi atrociter cruciantur. *Maximianus &c. Vide vt se communiāt aduersùs persecutionem.

Cùm verò Imperator turbas Gentilium ad inanium idolorum sacrificia congregasset, tunc sancti viri, quos paulò antè nominauimus, in vnum locum conuenerunt, simulque ad Christianorum ecclesiam ingressi, prostrauerunt se in terram, & pluere capita sua conspergentes, ante Deum gemitus & lachrymas effundebant. Quod cum facerent, obseruati sunt à speculatoribus quibusdam, quòd scilicet tempore il- Cap. 4.

lo, quo sacrificia dijs offerebantur, ipsi ad Christianorum ecclesiã secederent. Cumq; singuli diligenter exquirerentur, vt dijs sacrificarent, accesserunt qui homines illos obseruauerant, & Imperatori dixerunt; Viuas, Imperator, æterno tempore. Tu eos, qui longè absunt, cogis sacrificijs præstò esse, & qui propè sunt, contemnunt Imperium tuum, & iussa tua pro nihilo faciunt, Christianorum obseruantes religionem. Erat autem * Maximilianus ipse Præsidis filius, item alij cumprimis illustres in exercitu. Tunc Decius Imperator ira percitus, illos ad se vinctos duci iussit. Quibus ductis, Quarè, inquit, non permansistis nobiscum, vt dijs sacrificaretis, qui totum orbem terrarum ad sibi obediendum conuocârunt? Accedite igitur, & debitum dijs sacrificij offerte, quemadmodùm omnes facere consueuerunt. Tunc * Maximilianus respondit; Habemus, Imperator, Deum in cælis habitantẽ, cuius gloria cælum & terra plena est, cui sacrificium confessionis nostræ offerre soliti sumus, atque nostrarum orationum libamine coram Deo exultamus omni tempore. Nos enim nidorem ac fumum vestrorum sacrificiorum istis idolis non offerimus, quandoquidem nostras animas labefactare nolumus.

Accusaetur apud Imperatorem.

*aliàs Maximianus, primus inter martyres.

Cap. 5. Militares zonæ auferuntur 7. martyribus.

His auditis, Decius non ampliùs loqui voluit, sed iussit militares zonas ab eis auferri. Cuius rei causam esse dixit, quòd deorum potẽtiæ aduersarios ipsos deprehenderat. Præterea illos à deorum munificentia repellendos, atque ab Imperij militia procùl arcendos esse decreuit, quoàd opportunè de illorum religione inquirere posset. Non enim æquum videri sibi, aiebat, illorum iuuentutẽ tormentis consumi? itaque misericordia motum, temporis spatium se illis concedere, vt intereà resipiscerẽt, ad deos reuerterentur, & viuerent. Hæc dixit Imperator, & præcepit ferreis vinculis illorum colla exui, atque à suo conspectu remoueri. Tunc Decius in alias vrbes profectus est, vt faceret quæ in animo habebat, eo tamen consilio, vt Ephesum repeteret. Itaque sanctis viris, quos diximus, concessum fuerat ab Imperatore, vt per aliquot dies liberè versari possent.

Cap. 6.

Cùm igitur opportunum tempus inuenissent, & in Christi fide perseuerare constituissent, iustitiæ operibus incumbebant: cumque aurum & argentum ex paternis facultatibus collegissent, pauperibus multam pecuniam distribuerũt: & inter se consilium ineuntes, vicissim se his verbis adhortabantur; Secedamus parumpẽr ab hac vrbe, & subeamus speluncam illam magnam, quæ vergit ad Orientem. Illic quietè viuentes, Deum nostrum attentis & assiduis precibus oremus, vt tales effici possimus, qui ante Tyranni adspectum constanter stare valeamus: neque desinamus Dei gloriam collaudare, vt Deus ipse ope sua nos adiuuet, quò rectam eius confessionem seruemus, coronamque illam incorruptam his paratam, qui eius fidem custodiunt, & Christum agnouerunt, accipere possimus. Itaque cùm tantum argenti sumpsissent, quantum illis ad sumptum satìs esse posset, ascenderunt in speluncam in monte sitã, (mons Ochlon appellatur) quo in loco multos dies transegérunt, Deum ipsum orantes, & salutem animarum suarum semper ab eo postulantes. Iamblico autem, qui omnibus alijs erat natu minor, & obeundis ministerijs aptior atq; expeditior, impositum fuit negocium, vt in vrbem descenderet, & si quid fieri opùs esset, ipse faceret. Erat autem iuuenis ille valdè prudens. Itaque cùm ad vrbem descendebat, nè agnosci posset, vestem mutabat, & vnus aliquis è numero mendicorum videbatur: cumque pecuniam secum haberet, partem aliquam pauperibus distribuebat: dabat etiã operam, vt subauscultaret, quidnam de Imperatore diceretur.

Abdũt se in speluncam 7. martyres.

Iamblicus natu minor eorum œconomus.

Cap. 7.

Post aliquot dies redijt Imperator Decius in vrbem Ephesum: & statim iussit optimates cum his, qui Achillidem sequebantur, & alijs, qui erant illic, sacrificia vanis idolis offerre: de falsis enim dijs suis erat valdè solicitus, cùm eorum vanitatem non cognosceret. Quamobrèm Christianæ fidei sectatores timore magno afficiebantur. Hæc cùm Iamblicus audiuisset, egressus est ex vrbe, paucos panes secum ferens, & ad montis speluncam, vbi erant socij, reuersus est. Narrauit Iamblicus, quæ in Tyranni palatio ad eius ingressum audiuerat, & quemadmodùm quæsiti fuerãt & ipsi, vt vnà cum alijs ciuibus, præsente Imperatore, sacrificarent. His auditis, timuerunt illi, & multo cum gemitu ac lachrymis Deum precati sunt. Apposita est igitur illis mensa, & panes, quos Iamblicus emerat, vt cibum sumerent, & ad Tyranni certamen sustinendum promptiores fierent. Consedêre igitur in media spelunca, & sole occidente cibum sumpserunt. Cùm verò tristes sederent, & inter se colloquerentur, dormire cœperunt: erant enim eorum oculi propter mœrorem grauati.

At

At clemens & benignus Deus, qui seruis suis semper prouidet, fecit illos mortis genus quoddam obire, vt per eos miracula quædam opportuna fierent. Itaque cùm sopore omnes correpti essent, in terra iacentes obiêrunt, animas suas Deo reddêtes, & diuinam gloriam concelebrantes. Argentum autem, quod habebant in suis marsupijs, apud illos eo in loco, in quo iacebãt, remansit. Postridiè manè Imperator inter optimates iussit iterùm septem illos adolescentes requiri. Qui cùm non inuenirentur, ad optimates conuersus: Magnoperè, inquit, doleo propter adolescentum illorum calamitates, eò quòd illustribus & claris parentibus orti sunt. Opinor enim illos, arbitratos imperij nostri maiestatem sibi valdè iratam esse, propter pietatis nostræ religionem ab eis violatam, aufugisse. Sed Imperij nostri benignitas non succenset his, qui resipiscunt, & ad deorum nostrorum clementiam animos reducunt. Hæc dixit Imperator. Cui optimates responderunt; Quòd ad illos adolescentes pertinet religionis desertores, Imperij tui maiestas nequaquàm doleat, neque resipuisse illos arbitretur. adhuc enim in pristina sua ignorantia perseuérant, & vt audiuimus, eo ipso tempore, quod ipsis præscriptum fuit ad mutandum consilium, pertinaciores facti, obstinatam voluntatem retinent. Itaque argentum & aurum pauperibus per vrbis plateas dispositis distribuerunt, neque ampliùs quisquam eos vidit. Si placet igitur maiestati tuæ, parentes illorum capiantur, & tormentis cogantur dicere, vbinàm eorum filij lateant.

Cap. 8. Obdormiunt in spelunca.

Hæc audiens Imperator, ira pércitus iussit adolescentum parentes accersiri. Quos cùm præsentes vidisset: Et vbinàm, inquit, sunt filij vestri, Imperij & iussorum nostrorum contemptores? Propterea vos etiam insolentiæ ipsorum causa interfici iubeo. Tunc illi dixerunt; Precamur te, benignissime Imperator, vt nostram causam audias. Nos Imperij & Maiestatis tuæ iussa non violauimus, neque propitia deorum numina deseruimus. Quarè igitur nos illorũ, qui desertores sunt, causa moriemur? Quòd verò ad argentum & aurum pertinet, illi à nobis pecuniam subripuerunt? quam cùm pauperibus distribuissent, aufugerunt in montem, & ibi delitescunt in spelunca. Sive igitur viuant, sive mortui sint, nos ignoramus. Hæc audiens Imperator, viros illos dimisit, & multùm secùm cogitabat, quidnam faceret adolescentibus. Benignus autem Deus in eius mentem iniecit, vt spelunceæ illius aditum lapidibus obstrueret, quò sanctorum martyrum corpora sepulta illic iacerent, neque sanctæ reliquiæ amouerentur, sed vsque ad resurrectionem ipsam seruari possent.

Cap. 9. Martyrum parẽtes capiuntur, & coguntur prodere filios.

Imperator iubet obstrui os spelunceæ.

Decius ergò Imperator sententiam contra illos adolescentes talem pronunciauit; Quoniam nostris edictis parére noluerunt desertores adolescentes, & nostrorũ deorum numen contempserunt, propterea & ipsi benignitate nostri imperij priuentur, neque ampliùs in conspectũ hominum appareant. Quamobrèm spelunceæ aditus saxis magnis obstruatur, & sigillorum munimine imprimatur, vt viui obruantur, & in eiusmodi carcere moriantur. Existimabat enim tam Imperator, quàm tota ciuitas, adolescentes illos adhuc viuere. Theodorus verò & Barbus, qui fuerant à cubiculo Imperatoris, & ministri admodùm fideles, cùm essent & ipsi Christiani, propter persecutionem sese occultauerant. Tum inter se ità dicebant; Scribamus martyrium septem adolescentum in plumbeis tabulis, quoniam propter Christi fidem mortui sunt, & martyres facti sunt. Quæ autem scripserimus, in æreis loculis reponamus, & loculos ipsos sigillo munitos, inter lapides, qui sunt in eo loco, ponamus: (fortassis enim Dominus ante nouissimi aduentûs diem Martyres visitabit) vt si quo tempore spelunca hæc patefacta & sanctorum martyrum corpora in apertum prolata fuerint, ex literarum monumentis illorum facta disci possint. Fecerunt igitur Theodorus & Barbus, quod inter se communicauerant.

Cap. 10. Decij in illos sententia.

Theodorus & Barbus martyrium illorum cõscripserunt in tabulis plumbeis.

Temporis interuallo mortuus est Decius Imperator, & tota ætas illa interijt. Successerunt autem Imperatores suo quisque tempore, quoàd Theodosius Imperator sceptrum tenere cœpit. Qui cùm religiosè & Christianè imperaret, surrexerunt quidam hæretici, qui negabant mortuorum resurrectionem, quam Christus ipse in sua sancta Ecclesia firmiter credi voluit. Milites enim quidam idolorum cultores, cùm in palatio Imperatoris versarentur, apertam persecutionem aduersùs aliquos apud Imperatorem commouerunt. Quinetiam Episcopi quidam rectas Dei semitas pervertere cupientes, in ecclesijs multarum præuaricationum erant authores. Quorum princeps & malorum omnium caput habebatur Theodorus Aeginẽsium Episcopus, simul cum ijs, quos secum habebat: qui me nominari quidẽ debent, cùm Dei Eccle-

Cap. 11. Hæretici resurrectionem negantes existunt sub Theodosio.

Theodorus pseudoepiscopus.

siam persecuti fuerint. At Imperator Theodosius in dies magis perturbabatur ac dolebat, cùm sanctarum ecclesiarũ fidem fluctuantem videret. Itaque à Deo ipso eius mali curationem poscebat. Erant enim, qui dicerent mortuis hominibus consolationem nullam futuram. Alij affirmabant corpus vetustate consumptum, ipsum quidem consolationem nullam habiturum, sed solam animam immortalis vitæ participem futuram. Eiusmodi homines vanis opinionibus decepti sic errabant, neque animaduertebant infantem puerum nunquàm in ventre matris fuisse sine carne, neque carnem è vulua exijsse sine anima vitali. Item claudentes mentis oculos, sacras literas non considerabant, in quibus scriptum est: Audient qui sunt in monumentis, vocem filij hominis, & viuent. & alio loco: Et multi de ijs, qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium: cùm illud etiam in eis scriptum inueniatur: Eccè ego aperiam sepulcra vestra, & educam vos de sepulcris vestris, populo meus. Hæc sunt diuinarum literarum testimonia. Sed hæretici homines à recta vitæ semita deuiantes aberrabant, & fidei syncerítatem obliquis suarum animarum cogitationibus peruertebant.

Errores sub Theodosio.

Iohan. 5. Dan. 12.

Ezech. 37.

Cap. 12.

Imperator igitur Theodosius eam rem molestè ferebat, ob idque mœrore afficiebatur. Verùm cùm clementissimus Deus neminem velit à fidei via errantem perire, fecit, vt resurrectionis mysterium omnibus patefieret. Immisit enim in mentem cuiusdam hominis, qui dicebatur Adolius, eius montis & speluncæ dominus, vbi sancti martyres dormiërant, vt ouile quoddam suis pecudibus construeret. Eius igitur serui vnà cum his, qui operi faciendo vacabant, lapides pro ædificio ex eius speluncæ ostio reuoluebãt. Tunc Domini nostri Iesu Christi iussu sanctis illis viris, qui in spelunca dormiërant, vita restituta est, & vox illà, quæ Lazarum è monumento excitauit, eadem & sanctis martyribus vitæ spiritum restituit. Surrexerunt igitur, & Deum laudantes consedçrunt, &, quemadmodùm quotidiè consueuerant, se vicissim salutabant, quoniam nullum in eis signum existebat, ex quo mortuos se fuisse iudicare possent: nam & vestes tales erant, quales & anteà, quàm obijssent: corpora etiam ipsa florebant, hilaritatem præ se ferentia: deniquè tales erant, vt si pridiè vesperi somnum cœpissent, & postridiè manè experrecti fuissent. Adhuc & de idolorum superstitione solliciti, à Decio Imperatore se inquiri existimabant: ob idque multa cura affecti, vertebant oculos ad Iamblicum procuratorem, & ab eo denuò quærebant, quænam pridiè vesperi audiuisset de ipsis in ciuitate. Quibus Iamblicus respondit; Quemadmodùm vobis dixi herì vesperi, & nos vnà cum reliquis ciuibus quæsiti fuimus, vt dijs immolaremus corã Imperatore: qui, nisi eius iussui obtemperauerimus, tormenta se nobis allaturum constituit. Quid autem facturus sit, nescio.

Adolius aperit speluncã

Iohan. 11. Reuiuiscũt dormiẽtes.

Credebant se vna tantùm nocte dormisse.

Cap. 13.

Tunc respondit *Maximilianus; Agitè, fratres, parati simus prodire in conspectũ Imperatoris illius terribilis & veri Dei Iesu Christi, neque timeamus mortalem istum Imperatorem. Tu verò, Iamblice, da operam, vt paretur nobis cibus ad horam constitutam. Accipe argentum, ingredere in vrbem, eme panes multos: pauci enim fuerunt, quos herì vesperi attulisti, ob idque esurimus. Eadem opera discas, quid Decius Imperator de nobis decernat. Cogitabant enim se nocte superiore cubuisse, & postridiè manè experrectos fuisse. Tũc igitur benè manè surrexit Iamblicus, & argentum sumpsit ex loculis, quemadmodùm consueuerat. Erat autem moneta illa vetere nota impressa, quæ partìm quadraginta, partìm sexaginta nummorũ precio perdebatur veterum Imperatorum tẽporibus, cùm sancti viri, de quibus verba facimus, priùs viuebant. Præteriërant autem trecenti & septuagintaduo anni, ex quo dormierant vsque ad eum diem, quo resurrexerunt.

Emittitur Iamblicus ad emendos panes.

Diuturnus somnus.

Cap. 14.

Cùm igitur illuxisset, exijt Iamblicus ex spelunca, & vidit lapides ante speluncam positos, atque obstupuit: nihil enim de lapidibus illis cognouerat. Descendens autẽ de monte, timebat deambulare. Itaque in via totus trepidabat, metuẽs in vrbem ingredi, nè quo modo agnosceretur, & ad Imperatorem Decium vinctus duceretur: quippe ignorabat eius tyranni ossa in sepulcro putrefacta esse. Cùm verò in vrbem ingrederetur, & venerandæ Crucis signum ante vrbis portas erectum vidisset, sic obstupuit, vt à mente ferè exciderit: atque in quancunque partem oculos vertisset, rerũ nouitate perculsus, magis obstupescebat. Accessit ad aliam vrbis portam, & illic etiam Crucem ipsam supra muros erectam vidit. Cumque omnes portas obijsset, venerandæ Crucis figurã locatam adspiciens, præ stupore mutus factus est. Itaque cùm ad primam illam portã se contulisset, ità secum loquebatur; Quidnam hoc est? Herì vesperi

Vide antiquissimum S. Crucis vsum.

vesperi huius Crucis signum in latibulis seruabatur, & nunc apertè in ipsius vrbis foribus erectum videmus. Verénè hoc video, an spectri alicuius illusione decipior? Cùm hæc diceret, & Crucis figuram vbiquè fixam videret, animo magis confirmato, invrbem aperto capite ingressus est. Cumque longiùs progrederetur, audiuit multos per Iesu Christi nomen iurare. Quarè magis perculsus, Quid hæc sint, inquit, ignoro. Herì vesperi nemo liberè Christum nominabat, & nunc tam multis linguis Christi nomen celebratur. Rursùs secum ambigens, dicebat; Fortassè vrbem Ephesum non video, quoniam eius ædificia omninò mutata sunt, & ipsius lingua, alia quædam est Christum edocta: quod in nulla alia vrbe fieri vidi, nisi in hac sola. Progressus igitur, quæsiuit à quodam ciue, quo nomine vrbs illa vocaretur. Ephesus, inquit ille, hæc vocatur. Non credidit Iambicus, sed secum cogitans: Deceptus, inquit, certè sum, locorum oblitus, totaque mente aberrans. Exeundum igitur mihi est ex hac vrbe, nè magis errem. Putat se alicuius spectri illusione deceptũ, Iamblicus.

Cùm ergò solicitudine magna teneretur, & illinc exire vellet, priùs voluit panes emere, & argentum sumpsit, vt precium daret. Qui verò panem vendiderant, cùm monetam illam magnam & diuersam vidissent, mirati sunt, & vicissìm eam sibi ostendebant. Per manus igitur tradita, moneta illa per omnes, qui panem vendebant, transijt. Qui vicissìm in aurem insusurrant es, & Iamblicum intuentes, dicebant; Verè homo iste thesaurum inuénit, veterem illum quidem, & multis ab hinc annis reconditum. Iamblicus cùm illos susurrantes videret, cœpit timere: existimabat enim se ab illis agnosci, & Decij imperio tradendum esse. Cùm verò multi accessissent, & eius formam nequaquàm cognoscere possent, in medio foro illum detinebant. Itaque turbæ multæ confluxerunt, & sermo hic per totam ciuitatem vulgatus est, adolescentem quendã comprehensum fuisse, qui thesaurũ inuenerat. Turbæ autem ad eum congregatæ, dicebant; Homo iste peregrinus est, neque vnquàm illum vidimus. Hæc dicebant, & intentis oculis magis magisq; ipsum intuebãtur. Volebat Iamblicus causam suã agere, quòd falsum esset, quod de thesauro inuento dicerẽt: sed stupore detentus, id facere non poterat. Cumq; omnes turbas circũspiceret, neminem agnoscebat, & nemini notus erat, licèt claro & illustri genere apud vrbem Ephesum natus esset. Quapropter admiratione maxima detinebatur, quòd pridiè vesperi omnibus notus fuisset, & postridiè manè neminẽ agnosceret omninò & ipse ignotus. Dabat operam, vt inter turbã illam, patrem vel aliquem ex fratribus inueniret, neq; quenquã videbat. Cap. 15. Monetę veteris figura ciuib. Ephe finis testimoniũ dedit veræ resurrectionis

Tunc ea res per totam vrbẽ vulgata, vsque ad Episcopi aures peruénit. Diuina quoquè prouidentia factum est, vt eius vrbis Proconsul illa ipsa hora veniret ad Episcopum. Qui dum diceret de thesauro, quem ab adolescente illo inuentum cogitabat, ea res fecit, vt mortuorum resurrectio patéret omnibus. Iusserunt enim tam Proconsul, quàm Episcopus, adolescentem illum benignè tractatum custodiri, & ad se duci cum argento, quod secum habebat. Cùm igitur Iamblicus ad ecclesiam traheretur, putabat ad Decium Imperatorem se trahi. Itaq; huc & illuc circunspiciebat, vt aliquẽ suorum videret, vel cõsanguineorum, vel eorum, quibus notus fuerat. Adolescentem ità circunspicientem turba, vt insanũ aliquem, irridebat: itaq; violentiùs ad ecclesiam impellebatur. Iam verò Proconsul & Stephanus Episcopus monetam illam in manus sumptam inspicientes, admirabantur. Tunc Proconsul Iamblicum interrogans: Vbinàm, inquit, est thesaurus, quem inuenisti? Moneta enim hæc è thesauro subrepta est. Minimè, inquit Iamblicus, thesaurum inuéni, quemadmodùm me vos insimulatis. Illud vnum certò scio, ex paternis meis pecunijs argentum hoc esse, eius monetæ nota impressum, quæ huic vrbi consueta est. Sed certè miror, neque cogitare possum, vndenàm tentatio hæc mihi acciderit. Ad hæc Præses: Vndenàm, inquit, es tu? Illi autem respondit Iamblicus; Ex hãc vrbe, vt opinor, ego sum. Quo patre natus? inquit Præses. Est ne aliquis, qui te agnoscat? Veniat, & testimonium dicat pro te, & credemus tibi. Protulit Iamblicus patris & fratrum suorum nomina: neque quisquam nouerat, quos diceret. Tum Præses: Vera, inquit, non sunt, quæ dicis. Hæc audiens Iamblicus, perplexo erat animo, nec habens quid responderet, silebat. Quem cùm ità perplexum ac tristem vidisset: Fortassè, inquit, insanus est. Alij dicebant; Nequaquàm insanus est, sed insaniam simulat, vt pericula effugiat. Acerbioribus verbis Præses eum increpans: Qua ratione, inquit, te ferre possumus, aut tibi credere, argentum hoc ex paternis pecunijs ad te peruenisse, cùm moneta hæc ex inscriptione & nota significet, quòd trecentis & octoginta annis ante nos fuerit, ac priusquàm Decius imperaret, neque vlla ex parte similis sit illi, quæ nunc in vrbe impenditur? Num Cap. 16. Iamblicus trahitur ad Episcopum & Proconsulem. Durè accipitur à Proconsule.

parentes ità veteres, & ante trecentos annos genitos habere potes tu, qui adoleſcens es? An putas te ſic aſtutum eſſe, vt ſenes & Epheſinæ vrbis ſapientes decipias? His de cauſis iubeo te in vincula conijci, & flagellis verberari, donèc confitearis, vbinàm ſit theſaurus iſte.

Cap. 17. Hæc audiens Iamblicus, & timens, faciem in terram proſtrauit, & his verbis illos affatus eſt; Precor vos, vt mihi non grauemini dicere, quod quæſiĕro? omnia enim liberè vobis confeſſus fuero. Decius Imperator, qui erat in hac vrbe, viuit'ne, an non? Ad hæc Stephanus Epiſcopus: Non eſt, inquit, fili, qui hodiè in hac regione Decius Imperator nominetur. Tunc Iamblicus: Venite, quæſo, mecum, & oſtendam vobis in ſpelunca montis Ochlon ſocios meos, vt ab illis diſcatis verum eſſe, quod dico. Certè ſcio ab Imperatore Decio nos illuc fugiſſe: quem Decium & ego heri veſperì in vrbem Epheſum ingredientem vidi. Sit autem nec'ne vrbs iſta Epheſus, neſcio. Tunc Epiſcopus Stephanus in eam cogitationem veniens, quòd Deus peritiuuenem illum aliquid eis reuelare vellet: Eamus, inquit, & videamus. Statimque Epiſcopus & Proconſul cum optimatibus & turbis multis aſſcenderunt in montem ad ſpeluncam, quam Iamblicus antecedens demonſtrauit. Dum autem Epiſcopus, & qui cum eo erant, ingrederentur in ſpeluncam, in eius oſtio arculam quandam æream inuénit Epiſcopus, inter duos lapides poſitam, & duobus argenteis ſigillis impreſſam: quam coram Præſide & optimatibus aperiens, duas plumbeas tabulas in ea inuénit, in quibus ſcriptum erat, à Decio Tyranno fugiſſe Maximilianum Eparchi filium, Iamblicum, & reliquos adoleſcentes, & ipſius Decij Tyranni iuſſu ſpelunce illius aditum obſtructum fuiſſe. Erat & eorum martyrium in earundem tabellarū latitudine conſcriptum. Quo lecto, admiratione affecti ſunt, & Deū ipſum, qui tāto miraculo adoleſcētes illos proſecutus fuerat, ſummis vocibus collaudârunt.

Arcula ærea continens martyrium 7. dormientium.

Cap. 18. Ingreſſi verò in ſpeluncam, ſanctos illos ſedentes inuenerunt: quorum facies inſtàr luminis effulgebat. Ad eorum igitur pedes ſe abijcientes, eos venerati ſunt, & Deo gratias egérūt, qui tanti miraculi ſpectaculum ipſis conceſſerat. Cæterùm ſancti martyres de omnibus, quæ ſub Decio facta fuerant, eos docuerunt. Statìm verò Epiſcopus & Proconſul miſerunt literas ad Imperatorem in hanc ſententiam; Celerrimè iubeat maieſtas tua huc aliquos venire, & videre miracula, quæ Deus oſtendit Imperij tui tempore: quandoquidem futuræ in extremis temporibus reſurrectionis ſignum noſtra ætate mundo ipſi præmonſtratum eſt, in ſanctorum virorum corporibus, quæ nunc reſurrexerunt. Ea re gauiſus eſt Imperator, & Dei gloriam laudabat. Quinetiam ad eum locum ex vrbe Conſtantinopoli cum multis hominibus profectus eſt: eique tota ciuitas Epheſina obuiàm proceſſit. Illicò autem ab Epiſcopo, Proconſule & optimatibus deductus, in ſpeluncam ingreſſus eſt: cumq; adoleſcentes ſalutâſſet & amplexus eſſet, flere cœpit, & Dei gloriam celebrans, toto animo exultauit. Cui Maximilianus vir ſanctiſſimus: Ex hoc, inquit, tempore Imperium tuum propter fidei tuæ ſtabilitatem firmum erit, & Ieſus Chriſtus filius Dei viui cuſtodiet ipſum in nomine ſuo ab omni tentatione. Mihi credas, tuî cauſa fuiſſe nos à Deo ipſo exuſcitatos.

Theodoſius venit Epheſum ad 7. dormiētes.

Cap. 19. Imperator, & Epiſcopus, & tota turba hunc ſermonem audientes, mirum in modum lætabantur. Sancti verò martyres cùm ſua capita in terram declinâſſent, & Deum precarentur, dormiêrunt, & ità diuino nutu ſuos ſpiritus Domino tradiderunt. Imperator igitur iuſſit ſeptem aureas arcas componi, quibus ſeptem illorum iuuenum corpora conderentur. Nocte verò illa iuuenes in ſomnis apparuerunt Imperatori, eique dixerunt, vt in ſpelunca, in qua fuerant ſupra terram, eos requieſcere ſineret. Quamobrèm Imperator vſque ad hodiernum diem illic eos eſſe voluit. Deindè magnus Epiſcoporum cœtus illic conuénit, & diem feſtum celebrauit, virosque beatiſſimos, vt ipſorum dignitas poſtulabat, debitis honoribus omnes proſecuti ſunt. Ad hæc Imperator illius regionis pauperibus multa dedit, & qui erant in carcere, eos dimitti iuſſit. Quo facto, Theodoſius lætus redijt in vrbem Conſtantinopolim multo comitatu. Omnes autem exultantes, Chriſtum Deum noſtrum collaudabant, ſanctos ſuos mirè glorioſos efficientem. Cui conuenit gloria, honor & adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Rursùs obdormiunt in Domino.

Attendant hunc locum nouiSadducæi.

VITA

VITA ET MARTYRIVM SANCTI ET INSIGNIS MARTYRIS PANTELEEMONIS, EX SIMEONE *Metaphraste. Latina Martyrologia Pantaleonem vocant. Simul etiam habetur hîc martyrium Hermolai, Hermippi & Hermocratis martyrum: numerum capitum margini addidimus.*

CVM idolorum caligo diffusa esset per totum orbem terræ, quandò Maximianus tenebat sceptra Romani Imperij, tunc cognitus fuit Nicomediæ admirabilis & magnus inter martyres Pantelëemon. Ex ea enim sui generis ducebat originem: & vocabatur quidem Pantoleon: erat autem filius Eustorgij, opibus quidem insignis, impietate autem clarioris. Erat enim deditus superstitioni gentilium, & ardenti zelo in eam erat incensus. Erat verò illi mater fidelis, quæ, quòd ad religionem attinet, cum marito pugnabat ex diametro: & benè affecta erat Eubula (id enim erat ei nomen) in res Christianorum. Cùm à tali ergò matre & magistra bonus educaretur filius, corporali simul & spirituali eius priuatur nutrimento, lege mortis & communis naturę, imperfectam & immaturam agens ætatem, cùm parùm, proh dolor, esset vsus materna illa curatione. Iulij 27. Cap. 1. Patria & parentes S. Pantaleonis. Immaturus obitus matris eius.

Postquàm autem vidit pater eum per ætatẽ esse aptum disciplinis, tradit Grammatico: deindè præceptoribus & institutoribus. Postquàm verò fuit in Græcis satis doctus disciplinis, docetur medicinam, in ea arte illo tempore viro excellentissimo, nomine Euphrosyno, traditus in disciplinam. Ille autem celeritate ingenij, tanquàm auis quædam secans aërem, magna facilitate omnia peruasit, parùm indigens eorum, qui eum adiuuarent, laboribus, propter vires ingenij. Sicque breui æquales omnes à tergo reliquit. Erat autem & moribus modestus, & sermone iucundus, & pulchritudine insignis, Quæ quidem faciebant, vt cum magna voluptate esset in ore omnium, & haberetur ab omnibus in admiratione: adeò vt ipse Maximianus, cùm illum aliquandò vidisset (ventitabat enim in Regiam, sequens magistrum) non silentio præterierit: sed eum accersens, de ipso inquisierit, cuiusnam esset filius, & vndè, & alia rogauerit: quin etiam præceptori mandauerit, vt eum, quàm citissimè fieri posset, in omni exerceret medicina: eius enim moribus & flore virtutis delectabatur, & statuit illum habere in regia. Cap. 2. Adhibetur literas, indè medicinæ. Maximianus Imperator vult eũ habere in sua regia.

Illo autem tempore quidam senex religione Christianus, nomine Hermolaus, erat absconsus in quadam domuncula cum alijs Christianis. (Id enim faciebat metus Imperatoris.) Qui cùm videret Pantoleonem euntem ad præceptorem, & externa testa animaduerteret celari margaritam, considerans quisnam esset eius incessus, quis motus, quis adspectus, quanta esset eius oculorum serenitas & tranquillitas: Hæc, inquam, cùm ille videret, & sicut generosum quendam equum ij, qui tenent harum rerum scientiam, etiamsi sit adhuc pullus, iudicant fore optimum: aut ex tenera adhuc planta arborem aptam ad fructum: cognouisset per spiritum fore, vt Pauli sententia cerneretur vas electionis, magni ducebat & plurimi hoc faciebat, si talem illam venatus esset animam. Cùm eum itaque præterëuntem aliquandò accersisset, rogauit, vt ingrederetur in illam, in qua latebat, domunculam. Ille autem ingressus est. Quem cùm propè fecisset sedere, rogauit de genere, & parentibus, & cuiusnam esset religionis, & deincèps singula. Pantoleon verò statim omnia refert, vt rei habebat veritas: & quòd mater quidem iam esset mortua, quæ erat religione Christiana: pater autem viuens sit mortuus, Gentilium sequens superstitionem. Deindè cùm adiecisset senex: Tu autem, bone fili, cuiusnam vis esse partis, & vtrius religionis? Pantoleon verò: Mater quidem, inquit, cùm esset adhuc superstes, suasit, vt assentirer eius religioni: quod quidem mihi placebat: Pater autem, vt qui sit fortior, cogit me religioni suæ dare operam: vult enim me referre in numerum Palatinorum. Quænam verò est ea, cui studes, disciplina? ait senex. Aesculapij, inquit, & Hippocratis, & Galeni. Nam hoc quoquè visum est patri meo. Quinetiam ipse nobis affirmauit magister, quòd si eam accuratè didicero, potero curare omnem morbum humanum, & eam, vt fortiorem, obijcere cuiuis affectioni. Hermolaus autem ex illius verbis occasione accepta & semine, tanquàm pulcherrimũ nactus receptaculum, cœpit Cap. 3. 2. Tim. 2. Venit ad Hermolaum senem Christianũ.

pit diuinum fidei fluentum in id effundere? Crede mihi, dicens, ô optime adolescens, vera dicenti. Hæc Aesculapij, Hippocratis & Galeni parua sunt, & parùm possunt prodesse ijs, qui eis vtuntur. Quinetiam dij ipsi, quos colit Maximianus, sunt vana omninò fabula, & leuiorum mentium deceptio. Vnus autē solus verus Deus est Christus? in quem si credideris, eius sola inuocatione omnes morbos solues & fugabis: qui cæcis quidem lucem, mortuis autem vitam, leprosis dedit purgationem: qui eos, qui à Maximiano adorantur, dæmones solo verbo & iussu expulit ab hominibus: cuius etiam vestimenti simbria, cùm eam solùm tetigisset mulier, statim stitit canales sanguinis, qui duodecim annos integros fluxerat. Et quid opùs est, res illius dicere? perindè enim est, ac arenam, stellas, & aquæ guttas dimetiri, eius miracula enumerare & magnalia. Et nunc quoquè adest suis adiutor inexpugnabilis, consolans in molestijs, dilatans in afflictione: in rebus, inquam, aduersis, & ijs, quæ præter nostram voluntatem accidunt, preces minimè expectans, sed præueniens ipsum quoquè motum cordis. Qui etiam ijs, qui ipsum diligunt, maiora quàm ipse fecit, præbens facienda miracula, donat deindè vitam, quæ nullum habet finem.

Hermolaus ei Christum prædicat.

Matt. 9.

Cap. 4. Credit in Christum.

Hæc verba cùm Pantoleon, tanquàm bona terra corde accepisset & abscondisset, credebat, & vera esse iudicabat, & ab eis omninò pendebat, & suauiter in eis meditabatur, & dicebat Hermolao, se ea sæpè audiuisse à matre, & vidisse eam orantem, & Deum, quem ipse prædicat, inuocantem. Volebat autem hæc quoquè suo magistro significare. Quotidiè ergò ibat Pantoleon ad senem, & se pulchris his fluentis oblectabat, & ad veram fidē paulatìm confirmabatur: & ad magistrum quotidiè vēitans, non prius domum redibat, quàm suas aures oblectâsset verbis senis. Aliquādò itaque reuertens à præceptore, cùm parùm à via propter vsum aliquem declinâsset, vidit infantem mortuum, quem momorderat vipera, & ipsam belluam prope eum stantem, & velutì ostendentem, quisnam cædem fecisset. Eum ergò, cùm id vidisset, inuasit timor, & secessit paululùm. Deindè cùm rursùs seipsum collegisset, est reuersus, & stetit iuxta puerum. Iudicabat enim hoc esse sufficiens signum eorum, quæ senex dixerat, si vera essent. Surget enim, inquit, puer eius verbo, & id patietur bellua, quod ipsi fecit. Hoc ei in mentem venit, & precibus petiuit, & simul visus est infans viuus, & bellua mortua, & quæ apud eam erat, ea, quæ intelligentia appræhenditur, bellua multò magìs perdita & enecta.

Mortuum puerum excitat.

Cap. 5.

Cùm ad perfectionem ergò fidei in Christum sic peruenisset Pantoleon, statim adspexit in cęlum externis & internis oculis, & Deo, qui eum vocauerat à tenebris interitùs ad lucem veritatis, benedixit cum multa animi tranquillitate. Deindè cùm ferre non posset lætitiam, ad senem accedit Hermolaum, & exponit id, quod acciderat, & venerandū ab eo petit baptismum. Ille autem (sciebat enim quidnam cuinam largiatur) in hoc libenter inseruit, & eum, qui erat luce dignus, diuino perficit baptismate. Cùm verò septē dies mansisset apud senem, poculētis ipsius verbis cor eius irrigatur, & pinguefit anima, venterque diuinis impletur fluminibus. Sicque vixit sub bono spiritu, multis conseruatus vtilitas & illuminatio. Cùm fuisset autem dies octauus, venit ad patrem. Ille verò: Vbì eras, inquit, fili prioribus diebus, & me coniecisti in magnam animi ægritudinē? Nunquìd tibi accidit aliquid præter expectationem? Is verò: Ad quendam, inquit, ex ijs, qui versantur in aula regia, graui morbo laborantem, profecti eramus ego & magister, & quoniam is erat gratus Imperatori, & dignus cuius magna cura gereretur, non erat omninò facile nobis illinc recedere, sed perpetuos septem dies illic fuimus præsentes, donèc ille sanitatem puram est consecutus. Hæc dixit, non dicens mendacium, sed mysticè verba dispensans in iudicio œconomiæ, non autem mali alicuius consilij causa.

Baptizatur ab Hermolao.

Mysticè verba dispensat.

Cap. 6.

Itidèm cùm sequenti quoquè die venisset ad magistrum Euphrosynum, (quoniam ille quoquè eadē interrogauit) ad eum simili vsus est excusatione: Pater, dicens, emit agrū, & me eum iussit accipere, à quo non est mihi ocium discedēdi, donèc eius omnia attentè inspexero, & ijs, quibus oportet, curam illius tradidero. Est enim magni precij, & qui cum nulla alia potest conferri possessione. Hoc verò dicebat, tacitè innuens gratiam diuini baptismatis. Porrò autem magnum adhibebat studium & diligentiam, vt patrem ab errore abduceret, & efficeret, vt pietati assentiretur, eum, qui ipsum generarat secundùm carnem, ipse per spiritum studens regenerare. Quocirca nunquàm cessauit ipsum sapienter aggredi, & proponere interrogationes, quæ non facilè solui possent, & sic eius in falsos deos superstitionem conari dissoluere. Quanam enim de causa,

Multā nauat operam patri cōuertendo.

causa, dicebat, ô pater, qui ab initio quidē stabant, nūc adhuc stant, sedendi nunquàm memores? Quicunque autem rursùs sedent, sic manent perpetuò, & nunquàm visi sunt surgere? Hæc & alia similia pater audiens, hæsitabat in eorum solutione, & iam in sua de dijs opinione labascebat, & erat ancipitis sententiæ. Quod quidem videns Pantoleon, Christi nomen magnis laudibus efferebat, & magnas ei agebat gratias, quòd patrem suum saltèm reddidisset dubitantem, & (quod diuinus ait Osee) cor di- Osee 10.
uidentem. Quocircà nec eum videbat, vt solebat, frequentia & opima offerentem sacrificia.

Cùm itaq; primò voluisset conterere & destruere patris simulacra, quæ in eius cu- Cap. 7.
biculo erant multa, se continuit? Is enim honorare patrem magni faciebat. Dicebat enim. Ego eum potiùs inducam persuasione, lenitateque & mansuetudine efficiam, vt Christo credat: & sic ambobus ea licebit deijcere. Et ideò is, qui patrem præcepit Exod. 20.
honorare, illius magnā amplectens pietatem, aptam præbuit occasionem? quæ fecit, vt eius pater planè & placidè crederet: & procurauit, vt ille magnā sibi pararet mercedem. Hæc cùm cogitaret Pantoleon, accedunt quidam, cæcum, qui manu deducitur, adducentes. Cùm fores autem pulsâssent, rogabant, an adesset Pantoleon medicus. Cùm verò adesse intellexissent, expectabant. Ille autem cùm audijsset, cum maxi- Offertur ei cæcus curā-
mo studio egreditur, patrem quoquè simul assumens. Cùm autem vidisset cęcum, ro- dus.
gauit quonam opùs haberet. Ille verò. Luce, inquit, qua sum priuatus, & qua nihil est hominibus iucūdius. Misericordia ergò motus meæ calamitatis, da, nè sic viuam imperfectè, & velutì ex dimidio? sed videam solem, videam cælum. Nam nos quidem sic viuentes, nihil differimus ab ijs, qui sunt apud inferos. Et cùm facultates omnes medicis præbuerimus, modicum quoquè lumen, quod erat nobis reliquum, amisimus? hoc solum à præclaris illis medicis assecuti, quòd cum facultatibus luce quoquè simus priuati. Pantoleon autem. Cùm alijs, inquit, medicis tuas dederis facultates, & nullam acceperis vtilitatem, si rursùs adspexeris, quid mihi dabis? Ille verò. Quæ sunt, inquit, reliqua ex meis facultatibus, exoluam prompto & alacri animo. Deindè Pantoleon. Donum quidem, inquit, lucis per nos tibi dabit pater luminum? Tu autem, quæ mihi es pollicitus, vade, & da pauperibus.

Hæc cùm audijsset pater, eum à cœpto abducebat? Noli, dicens, ô charissime, nè tu Cap. 8.
etiā irridearis. Quid enim plus poteris, quàm priores medici? Pantoleon autē. Nemo, inquit, ex alijs medicis scit hunc hominem tractare, vt ego sum tractaturus. Multum enim interest inter eos, & eum qui nos docuit. Cùm putâsset autem pater eum hæc dixisse de Euphrosyno. Illum quoquè, inquit, fili, audio in hoc curando suam adhibuisse diligentiam, & nihil profecisse. Pantoleon verò. Expecta, inquit, pater, & ipsa res indicabit. Hæc cùm dixisset, & cæci oculos tetigisset, & magnum Christi nomen vocâs- Cæco restiset, & ab ipso precibus petijsset illius curationem, statim illi quidē oculorum, patri au- tuit visum, & pater eitem soluit tenebras impietatis, & effecit, vt apertè confiteretur pietatem: vel potiùs us credit.
cæco duplicem dedit medelam. Carnis enim & animæ cæcutiebat oculis, vt qui esset adorator idolorum, & per lucē iam corpoream apertos cordis habuisset oculos. Ambos ergò, cùm credidissent, diuino dignatur baptismate, & refert in numerū fidelium. Sed non eousquè sisti poterat Eustorgij studium pietatis, vt qui esset pater magni Pantoleonis? sed apertissimè ostendens se errorem habere odio, cùm contriuisset idola, Pater eius
quæ erant in cubiculo, ea iacit in fossam, vt quæ essent obliuione & profundo verè fua conterit idola.
digna.

Haud ità magnum intercedit spatium, & moritur pater Pantoleonis? Moritur au- Cap. 9.
tem morte corporis: nam à morte animæ iam erat omninò liberatus per fidem & diuinum baptismū. Quocircà Pantoleon cùm inuenisset tempus opem ferre voluntati, Facultates
famulos quidē liberat à seruitute, & eis satìs dedit pecuniæ: alia autē habuerunt ma- suas elargitur pauperinus pauperum. Deindè eos etiam, qui erant in carceribus, & qui tormentis vexaban- bus.
tur & morbis, circumiens curabat, & ea præbens, quæ erant necessaria: vt non solùm morbi videretur medicus, sed etiam egestatis. Qua ex re quidnam accidit? Vniuersa ferè ciuitas, cùm alios iussisset valere medicos, accedūt ad Pantoleonem, & ab eo libe- Multorum
rantur ab ijs, quos vnusquisque habebat, morbis: vt qui sibi quoq; opem ferentem ha- curat morberet boni spiritūs gratiam. Hoc eum apud medicos in magnā vocat inuidiā? & cùm bos.
aliquandò præteriret, qui priùs fuerat cæcus, cuius videndi facultatis restitutio erat opus pietatis Pantoleonis, ægrè ferebant, & inter se dicebant; Non est hic cæcus, qui nostrā arguit artem, vt quæ nihil ei profuerit? Quis est ergò is, qui eum curauit, & qui

potest

potest talem præbere medicinam? Cumque eum aduocâssent, rogabant. Ille autem non celauit eum, qui fuerat medicatus.

Cap. 10. Postquàm verò intellexerunt eum fuisse Pantoleonem, Euphrosyni discipulum, Magni, aiũt, magistri magnus est reuerà discipulus. Sic ignorantes de Christo prophetabant. Atque quærebatur quidem à medicis occasio propter inuidiam, vt de eo deferunt apud Imperatorem. Cùm autem inuenissent ex confessoribus quendam ab ipso curari, accedentes ad Maximianũ, dixerunt: O Imperator, quem tu iussisti omni studio discere medicinam, vt esset tuæ potentiæ vtilis, is, vt videtur, & metum & beneuolentiam tuam parùm curans, obit eos medicans, qui sunt in deos contumelioſi, & eadem, quæ illi non solùm sentiens, sed alios quoquè ad eadem colenda attrahens, cui nisi citò vitam ademeris, tibi non paruam afferes molestiã, vt qui multos quidem videas ab illo abduci à deorum sacrificio, Christo autem adscribi Aesculapij curationes. Cùm hoc dixissent, ad fidem faciendam eorum, quæ dicta fuerant, rogabant, vt accederet is, qui aliquandò fuerat cæcus: eum autem curârat Pantoleon. Postquàm verò auditi sunt, & is adstitit: Quomodò, dixerunt, Pantoleon tuos curauit oculos? Ille autem: Christo, inquit, inuocato: idque cùm nec breue quidem tempus mecum esset moratus, vt aliqua cogitatio artis nobis posset in mentem venire: sed inuocationem propemodùm præcessit visio oculorum. Tibi autem quid videtur? inquit Imperator: Christum esse dicis, qui te curauit, an deos? Qui verò curatus fuerat: Imperator, inquit, huius rei iudicium est rebus ipsis permittendum. Hi quidem, quos vides, medici cùm pro me multùm laborâssent, sibi quidem profuerunt, vt qui meas attonderint facultates: mihi autem nihil, immò verò etiam obfuerunt, vt qui modicam lucem, quam habebam, corruperint. Quemnam ergò oportet existimare adiutorem? Aesculapium ne, qui à multis fuit vocatus, & nihil profuit: an Christum, qui à solo Pantoleone inuocatus, charam mihi lucem statìm donauit? Hoc, ô Imperator, quonam modo aliter dixerim? Nam hoc ipsum est, vel cæco, vt dicitur, euidens.

Medici ex inuidia deferunt eum apud Imp.

Adscribit curationem Christo cæcus qui fuerat.

Cap. 11. Ad hæc Maximianus cùm non haberet, quod diceret, & quodammodò solo iussu ei posset persuadere: Noli, inquit, te stultè gerere, & ne Christum quidem omninò nominare: apertè enim dij tibi lucem donârunt. Is autem ad veritatem, non ad potestatem, omninò adspiciens, & liberiùs loquens, quàm cæcus Euangelij: Tu, inquit, testultè geris, qui eos, qui sunt cæci, vocas datores lucis, quibus consimiliter tu quoquè cæcus permanes, qui talia opinaris, & non potes intueri ad lucem veritatis. Propter hæc Tyrannus fuit ira incitatus. Quomodò enim omninò aures, quæ emarcuerunt & corruptæ sunt assentationibus, aperiorem, quæ ex veritate dicitur, sustinuerint orationem? Statimque vera esse iudicans, quæ ei priùs dicta fuerant à medicis, iubet amici Christi caput amputari, pœnam veritatis ei mortem inferens, & inuitus efficiens, vt pulchras Christo referret gratias, qui eum curauerat, nempe confessionem. Bonus autem Pantoleon ne sic quidem neglexit ea facere, quæ tempori & rebus conueniebant. Sed cùm martyris corpus emisset ab ijs, qui interfuerant, id cum patre suo sepelit, vt qui per suam in Christum confessionem, eum sibi proprium esse duxisset, & cognatione sanguinis eum reputâsset longè coniunctiorem.

Iohan. 9.

Cæci à Pantoleone curati caput amputatur.

Cap. 12. Psal. 108. Deindè Imperator ad se accersijt Pantoleonem. Ille verò cùm abduceretur, labris canebat psalmum tempori conuenientem: Deus, dicens, laudem meam nè tacueris, quoniam os peccatoris & dolosi in me apertum est. Locuti sunt aduersùm me lingua dolosa, & verbis odij circumdederunt me, & oppugnauerunt me gratis. Pro eo vt me diligerent, calumniabantur: ego autem orabam. Et reddiderunt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Sed fer mihi opem, Domine Deus meus, & saluum me fac secundùm tuam misericordiam. Induantur, qui me calumniantur, confusione, & amictiantur, tanquàm diploide, ignominia sua: Seruus autem tuus lætabitur in te. Cùm finita autem esset eius precatio, stetit coram Rege, aut, vt meliùs dicam, non coram illo, sed coram immortali, & eo, qui est in æternum. Coram eo enim verè stabat, & mente conuersabatur. Cui ille primùm placidè & benignè: Non bona sunt, ô Pantoleon, ea quæ de te audiuimus, à te magnum quidem esse contemptui habitum Aesculapium, & alios, qui sunt apud te, deos: in illum autem Christum, qui malè perijt, re tuam spem posuisse, & eum solum Deum nominare. Quanquàm non ignoras omninò, quam ego te benignis adspexerim oculis, & quemadmodùm, cùm ego te in meam adsciuissem familiam, præceptori tuo Euphrosyno diligenter mãdauerim, vt te quamprimùm faceret in medicina præstantissimũ, vt mihi ea in re posses esse vsui. Tu autẽ

Sistitur Pantoleon coram Imp.

Sed

Sed omninò homines multa falsa dixerint & inania. Et ideò te accersij, vt illa, quæ à me sunt audita, arguãtur esse vana, & inuidorum alioquì hominum calumnia: & magnis dijs, vt par est, offeras sacrificium.

Ad hæc Pantoleon: Facta, inquit, ô Imperator, sunt verbis magìs credibilia & fortiora, & ante omnes quidem res alias præcedere oportet fidem & veritatem. In Deum autem pietas, quo est excelsior, eo maiori perfectione & absolutione indiget. Atque is quidem, qui à me colitur & adoratur, cælum fecit, terram constituit, mortuos suscitauit, cæcis visum reddidit, leprosos curauit, paralyticos erexit: idque sola voluntate & verbo. Qui autem à vobis dicuntur & coluntur dij, nescio an aliquid tale fecerint, aut possint omninò facere. Et si velis, id nunc re ipsa experiamur. Accedat huc aliquis ex ijs, qui laborant immedicabiliter, & quorum curationem desperat ars humana & manus. Accedant autem etiam, qui sunt apud vos sacerdotes. Deindè ab eis quidem sunt primùm dij illorum inuocandi: à me autem is, quem colo. Et qui nominatus morbum fugauerit, is Deus solus reputetur & colatur: alios autem in malam rem amandemus, eos magna obruentes obliuione. Placuerunt hęc Imperatori. Erat enim hoc Dei & diuinæ eius prouidentię consilium, vt sic recta fides vel apud ipsos inimicos esset citra controuersiam, & in aperto magìs vinceret veritas. Cap. 13. Præclarè respondet Tyranno.

Adducitur itaque in medium vir paralyticus, qui iam longo tempore decumbebat in lecto, & qui propemodùm non poterat magìs moueri, quàm qui eum tenebat lectus. Cùm itaque accessissent vanorum deorum sacerdotes, & ij, qui versati fuerant in medicina, alij quidem Aesculapium, alij verò Iouem, alij autem Dianam, alij verò alios deos inuocabant, amentes ijs rebus supplicantes, quæ mente & sensu carent, & maximè in re tam magna, & quæ vsqueadeò superabat naturam. Erat enim æquè difficile, & ipsum conualescere, & videri illorum deos sensu & ratione prædictos? Quænam enim adeò muta & leuia possunt alijs vllam præbere curationem? Ergò nec præbuerunt: sed cùm multa petijssent ij, qui dicti sunt, hoc ipsum, quod erant, nempe lapides, ijs, qui rogabant, apertè apparuerunt. Rogantes autem videns Pantoleon, inanem eorum laborem decorè subridendo, subsannauit. Postquàm verò ipse quoquè iussus fuit inuocare, tollit quidem in cęlum oculos, cum ijs autem extollit vocem, Et: Domine, inquit, exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Nè auertas faciem tuam à me: in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam. In qua die inuocauero te, celeriter exaudi me: & ostende ijs, qui te ignorant, & eos, qui non sunt, deos colunt, te omnia posse, ô Rex tua potentia. Nihil est autem, quod à te non possit fieri. Sic dixit: & cùm tetigisset manum eius, qui iacebat, dicit: In nomine Christi, qui erigit eos, qui sunt confracti, esto sanus, & sanè vtere membris tuis. Dixit, & verbum effectus est consecutus: neque ampliùs lectus paralyticum, sed eius pedes sustinebant, audacter ingredientem, & propemodùm exilientem, & statìm cum magna voluptate domo egredientem. Cap. 14. Subsannat inanem laborem sacerdotum idolorum sanctus Pãtoleon. Pſal. 101. Pſal. 144. & 145. Sanat paralyticum.

Neque verò ad eum vsque constitit curatio, sed ipse quidem corpore, multi autem alij animo paralytici, & morbo impietatis eneruati, cùm vidissent quod factum fuerat, surrexerunt & erecti sunt: & postremò priori errore condemnato, verum Deum coluerunt. Sic enim Dominus & illuminat cæcos, & scit erigere confractos. Atque sceleratos quidem sacerdotes & medicos, qui sua sponte erant immedicabiles, non subijt lumen veritatis: sed cùm à malis rebus liberari non possent, vt qui essent ijs diù assuefacti, accedentes ad Maximianum, ad iracundiam prouocârunt eum aduersùs sanctum: Si siueris illum viuere, dicebant, & dij simul tibi peribũt & sacrificia: & apertè fabula, nostra videbitur religio & sacra orgia: Christiani autem nos profusè ridebunt, & res illorum magìs florebunt, & erunt nostris multò validores. Hæc cùm dixissent, ille facilem eis aurem præbuit, & paruit. Sanctum itaque accersit Imperator, & tanquàm escam benignitatis ei Imperator porrigens admonitionem: Crede mihi, inquit, Pantoleon, & dijs offer sacrificium. An non vides, quòd quibuscunque non est persuasum, vt facerent quod dictum fuerat, ij grauissima supplicia & mortem habuerunt incredulitatis remunerationem? Horum est testis, qui nupèr miserè vita priuatus est, Anthimus ille senex. Ego autem curam gero tuæ iuuentutis, neque volo te tam malè perire. Scito enim, fore vt te multa & grauia excipiant supplicia, si eandem sequaris inobedientiam. Cap. 15. Multi credunt in Dominum. Pſal. 145. Anthimus martyr.

Pantoleon verò, vitans quidem admonitiones, tanquàm apertam fraudem, minas autem contemnens, tanquàm ipsis somnijs imbecilliores: Nè existimes, inquit, ô Imperator, Cap. 16. Et blãdientem & ter-

rentem Tyrannum cõtemnit.

perator, fore vt me persuadeas admonitionibus, nec vt me minis terreas. Quid enim me vel ex bonis mundi capiet, vel terrebit ex rebus terribilibus, qui non solùm mortem contemno, sed eam etiam optandam arbitror propter Christum? Pro eo autem tormenta tantum abest vt extimescam, vt etiam magnum damnum existimem, si non sint plura & grauissima, & in ijs clementiam quauis crudelitate duco esse grauiorem. Egregium certè Anthimum, non vt tu miserum, sed valdè etiam beatum esse iudico, & eius mortem cuiuis vitæ præfero: quòd tali fine talem ornauit senectutem, & canitiei alborem sanguine cruentauit martyrij. Quòd si ille, qui erat tam prouectæ ætatis, adeò fortem & constantem se ostendit, me, qui sum adhuc iuuenili ætate, quæ non oportet grauia sustinere, vt ijsdem, quibus senex, coronis dignus habear? Non ergò persuadebis, non expugnabis, non nos ab hac abduces confessione: non per sacra mihi & diuina signa, quibus ego factus sum certior de veritate. Patriam enim pudore affecerim, & matris, quæ me peperit, pietatem, à qua in ijs, quæ ad pietatem pertinent, pulchrè priùs fui informatus, & cum qua in æternis tabernaculis propero requiescere. Hæc dixit Pantoleon, & paucis ostendit, qualem virum offendisset is, qui de sceptris & throno se iactabat. Quamobrèm cùm nesciret, quanam posset ratione persuadere, expertus est per tormenta: quod erat potestatis, non autem sapientiæ & prudentiæ.

Cap. 17. Multis afficitur supplicijs.

Et primùm quidem in ligno fuit appensus, & ferreis martyr laniabatur vngulis. Præterea autem ignis quoquè lampades lateribus eius admouebantur. Ille verò non plagis & vstionibus, sed ei, qui potest opem ferre, attendebat, & oculos in cælum tollens, orabat: & ideò statim adfuit liberator, & Christus apparens in habitu Hermolai senis, eum verè ac germanè consolabatur & recreabat. Ego enim sum tecum, dicens, in omnibus, in quibus propter me patiens, te fortiter geris. Quòd autem adesset, non procùl abfuit probatio. Nam simul laxatę fuerunt manus lictorum, extinctę quoquè sunt lampades, & à castigãdo abstinuit Imperator, & planè dubitabat quid ageret. Iubet ergò cũ demitti de ligno, non quòd misereretur, sed potiùs quòd planè nesciret, quid ageret. Deindè propiùs accedens: Quænam est, inquit, ó Pantoleon, ars præstigiarum, quę tibi extinxit lampades, & satellitibus vires & vigorem abstulit? Ille autem: Meæ, inquit, præstigiæ est Christus, qui etiam adest mihi hæc operans. Si ergò, inquit, maiora tibi tormenta infligam, quidnam facies? Quid aliud, inquit martyr, quàm ipse quoquè maiores consequar remunerationes? Audiuit improbitas, & voluit experiri. Neque enim bonis nouerat credere, neque abstinebat à malis. Iussit ergò afferri lebetem ferreum, cui inerat plumbum, ipsumque igne infernè succendi, & in eum athletam inijci. Postquàm autem diligenter factum est, quod iussum fuerat, cùm duceretur martyr ad supplicium, rursùs orationem tanquàm ad extinguendum comparatam, & consolationem, quę satis possit eum refrigerare, sumit in ore, & eam in terribili illo cecinit lebete: Exaudi Deus vocem meam, dicens, dum oro ad te: à timore inimici libera animam meam: Protege me à conuentu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem. Sic orauit, & rursùs in forma sancti senis Hermolai Christus ab eo visus est, & lebetem vnà cum eo est ingressus, & ignis protinùs est extinctus, & plumbum in naturalem mutatum est frigiditatem. Et rursùs oratio, & psalmus opportunè ab eo canebatur: Ego ad Deum clamaui, & Dominus exaudiuit me. Vesperè & manè & meridiè narrabo & annunciabo, & exaudiet deprecationem meam.

Christus ei apparet.

In plumbũ liquidũ immittitur.

Psal. 63.

Psal. 53.

Cap. 18. Manet pertinax Imperator in suo errore.

Atque ex ijs quidem, qui aderant, alios omnes cepit admiratio: solus autem Imperator validè in suo hæsit errore: qui apud se cogitabat, quonam suplicio Christi puniret martyrem, & aut eum à pietate traduceret, aut malè vita priuaret. Cùm autem consulerent, qui aderant, vt in profundum maris iaceretur sanctus, (Nam etiam post decessum, Christianis eius inuidebant reliquias) audiens Imperator est persuasus, & iubet grauissimum lapidem eius collo alligari, & sic in mare immitti. Curæ autem fuit ministris, vt citò id, quod eis imperatum fuerat, exequerentur: Deo verò, vt manum præberet adiutricem ei, qui propter ipsum patiebatur. Quod quidem etiam factum videre licuit. Nam illi quidem cùm ad mare venissent, & eius collo lapidem alligâssent, in profundum transmittunt. Christus autem cùm in priore Hermolai forma rursùs apparuisset, effecit, vt lapis quidem, non secùs atquè folium arboris, mari supernataret: illum verò, non secùs atquè magnum priùs Petrum, manu deducens, fecit pedibus ambulare super fluctus. Ipse enim, qui redimebat & seruabat, ipse erat, cuius in mari viæ, & in multis aquis semitæ & vestigia, vt diuinus ait Dauid, non sunt cogni-

Missum in mare Christus eripit.

Matt. 14. Psal. 76.

ta.

ta. Ingrediebatur ergò Pantoleon illle admirabilis, & iam erat in litore, laudem contexens ei, qui seruauerat, dignam pia illius anima, & rebus admirabilibus. Quem cùm sic vidisset saluũ præter spem Imperator: Quid hoc est, inquit, Pantoleon? mare quoquè tuis superâsti præstigijs? Ille autem: Etiam mare, inquit, fecit, quod iussum est à Domino. Ei etenim cedit mare & terra, & quæcunque sunt, ei magis cedunt, quàm tibi Imperatori, qui nunc ad tempus seruiunt.

Ad hæc Tyrannus, volens potiùs malè persuadere, quàm benè persuaderi & salutariter, iubet omne genus feras produci aduersùs virum egregium. Quæ cùm adductæ essent, & illum propè statuissent, partìm quidem ei metum incutiens, partìm autem fingens se moueri misericordia, & in omnem se partem versans, vt persuaderet: Hæ, inquit, ô Pantoleon (ei feras ostendens) adductæ sunt propter te & tuum interitum. Si tuî ergò vlla mouéris misericordia, (ego enim tuæ curam gero formæ & ætatis) velis persuaderi, & videri esse prudens & cordatus, vt qui possis vitam morti præferre, lætitiam doloribus, ignominiæ gloriam & delicias. Cui sanctus: Si antequàm essem expertus Dei, quam meî suscipit defensionem, à tuis verbis non potui persuaderi: nunc ex quo sum tantum consecutus auxilium, persuadebor? Cur me ferarũ crudelitate perterrefacere quæris, ô Imperator? Qui enim satellitum tuorum ad torquendum paratas manus inutiles effecit & imbecillas, & ignem reddidit frigidum, & plumbum in aquam transmutauit, & ipsum mare constrinxit compedibus, poterit omninò feras quoquè mansuefacere, & eas nobis efficere ouibus mansuetiores. Cap. 19. Diuersi generis feræ producuntur ad deuorãdum martyrem.

Cùm ergò non párens Christi martyr, esset pugnaturus cum bestijs, vt qui leuius esse reputâsset, tradi bestijs, quàm adorare dæmones, confluxit quidem vniuersa ciuitas ad videndum id quod fiebat, tam pulchrum scilicet iuuenem, & corpore & animo præstantem, qui nihil mali fecisset, malè passurum, & feris tradendum bestijs. Abductus est autem iustus confidens vt leo, sicut canitur, & nihil molle ac remissum intuens, aut quod moueret ad misericordiam. Quomodò enim id erat facturus, cùm rursùs in conspectum veniret Hermolaus, & iuberet eum esse bono animo? Deindè cùm bestiæ iam cum athleta essent congressæ, sic iubente Tyranno, qui aderant quidem, putabant fore, vt sanctus statìm discerperetur, perindè ac si non esset qui seruaret & eriperet: sed de viro pio non sic statuerat is, qui dicit: Altissimum posuisti refugium tuum? Non accedent ad te mala, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Et: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Itaque nec spem fefellit eius, qui crediderat. Tantum enim abfuit, vt feræ sancto malefacerent, vt eæ propemodùm ne feræ quidem viderentur. Feræ, dixi, immò nec, vt semèl dicam, animantia ratione carentia, & vi intelligẽdi priuata: sed tanquàm prudentia, & ex numero eorum, quæ sunt ratione prædita, cum magna reuerentia accederent ad martyrem, suauiter blandientes, benignaque & medicante lingua pedes tangentes: & alioquì inter se contenderent, quænam prima ad eum accederet, & non priùs recederet, quàm martyr ei manum imposuisset, & ei benedixisset. Cap. 20. Prou. 28. Pſal. 90. Feræ mansuescũt martyri, eique blandiuntur.

Licebat ergò videre rem maximè nouam, & longè iucundissimam, homines quidem mutatos in ferarum sæuitiam, rursùs autem videri feras, tanquàm ratione præditas, & credi humanam habere mansuetudinem. Ij certè, qui aderant, admirati id quod factum fuerat, clamabant; Magnus est Deus Christianorum, qui quidem est solus & verus! & Dimittatur iustus. Quid igitur? Qui verè erat ferus & crudelissimus, Imperator iram infert in bestias, & omnes statìm tollit de medio, perindè ac eis inuidens prudentiam, & non potens ferre earum reprehensionem. Illæ autem cùm sic essent interfectæ, multos dies manserunt à nullo comesæ ex carniuoris, Deo in hoc quoquè athletam honorante, & ad pietatem alios hortante: adeò vt cùm hoc stultus resciuisset Imperator, eas iusserit infodi, sic multis fidẽ confirmans. Sic ergò dubitans Maximianus: Quid faciam, dicebat Pantoleoni? Iam enim, vt videtis, multos abduxit à deis. Illi autem: Fiat, aiunt, rota, & ea in altum locum feratur. Deindè cùm ei fuerit alligatus Pantoleon, per decliue mittatur. Accidet enim omninò, vt cùm deorsùm feratur, ipse per partes & membra cõteratur, & sic malus malè pereat. Et hæc quidem illi prompti ad malum inueniendum, & qui nihil æquè benè faciebant, ac lædebant. Deus autem, qui semper prótegit eos, qui illum diligunt, ne nunc quidem deserit Pantoleonem: sed eum rursùs defendit, sicut charum filium. Cap. 21. Tyrannus sæuit in bestias. Paratur ei rota ad cõterendum eundem.

Atque interìm quidem mansit in carcere, donèc constructa esset rota. Cùm verò ea esset iam constructa, rursùs concurrente magna multitudine, vtpotè quòd Impe- Cap. 20.

rator ipse adesset spectator, alligatur martyr rotæ, & ipse desupèr per decliue dimittitur. Et illi quidem psalmus mouebat labra, & preces, quæ potentem vocabãt ad auxilium. Ille autem protinùs aderat, eum confirmans: & ad ostendendam præsentiam, rumpebantur vincula, martyr relaxabatur, & erat ab omni malo integer. Rota autem non tam contra illum, quàm pro illo acta, occídit multos infideles: & sic fit pœna vltrix eo modo, qui dici nequit: & cognoscitur Deus iudicia faciens, & Deus vltionum liberè agit. Propter hoc timor inuasit ciuitatem, Imperatorem admiratio. Et cùm esset adhuc crassus vitio, nec posset lucem suscipere veritatis, rogauit sanctum: Quid hæc sibi volunt? & quousquè ex nostro populo alios quidem à dijs abduces, alios autem morti dedes, vt horum quidem detrimentum patiamur, illos autem etiam nobis habeamus aduersos? Deindè etiam rogauit, quemnam habuisset doctorem, & ex quo didicisset Christianismum.

Diuina virtus mirè liberat martyrem. Psal. 9. Psal. 93.

Cap. 23. Christi verò martyr confidenter confitetur Hermolaum, vt qui non posset eum celare, qui non erat angulo dignus & obliuione, sed luce. Cùm autem iussisset, vt ei produceretur in conspectum, minimè distulit martyr, vt qui didicisset experientia, qualis esset apud eum lingua & ingenium, quæ faciliùs capere possent, quàm capi. Abiens ergò ille iussus simul cum tribus militibus, quibus credita fuerat eius custodia, venit in domum, in qua latebat diuinus Hermolaus. Quem cùm ipse adspexisset: Cur huc venisti, fili, & quanam de causa? rogauit. Ille verò: Te vocat, inquit, Imperator, domine mi senex. Is verò dixit, se hoc scire, quoniam adest tempus patiendi & moriendi pro Christo, vt ipse ei significauerat illa nocte. Postquàm ergò illi constiterunt ante Imperatorem, ille rogauit, quisnam esset, & quod esset ei nomen. Is verò & nomen dixit, & non celauit se esse Christianum. Deindè cùm rogâsset Imperator, an etiam secum alios haberet Christianos, ille, cùm esset verax, dixit, Hermippum & Hermocratem, quos habebat. Cùm eos ergò iussisset etiam sisti cum Hermolao, vbì affuerunt: Vos estis, inquit, qui Pantoleonem à cultu deorum abduxistis? Illi autem: Eos, inquiunt, qui ipso digni sunt, Christus scit ad lucem vocare. Imperator autem: Missis, inquit, nugis, si vultis ab hac priore culpa absolui, & ijs, qui à nobis amantur, & primos honores à nobis consequuntur, annumerari, efficite vt ei persuadeatur dijs sacrificare. Illi verò: Quomodò, inquiunt, hoc fecerimus, qui primùm nobis persuaserimus Christum non deserere, nec surdis simulacris offerre sacrificium? Hæc dixerunt, & sensus & mentis oculos in cælos sustulerunt. Sic precantibus autem appáret Saluator: & totus statìm locus agitatur & mouetur.

Hermolaus adducitur ad Imperatorem. item Hermippus & Hermocrates.

Cap 24. Emotæ autem re vera mentis Imperator dicebat, deos indignatos mouisse terram. Cui martyres prudenter admodùm & fortiter: Si contigerit ipsos quoquè deos tuos, inquiunt, vnà cadere? Nondùm finita erat oratio, & quidam ex ministris Imperatoris accessit ad illum, nuncius calamitatis: Dij, dicens, ô Imperator, ceciderunt, & contriti sunt. Sic illi terribiles & terram quatientes, iacebant in terram deiecti tristi casu, ijs, qui non erant æquè cæci & planè lapides, ridiculi. Atque alius quidem, qui vel parùm habuisset prudentiæ, & non ei sola forma obstaret, nè apertè crederetur esse pecus, Deum verum agnouisset, & qui posset hæc facere. Sed non ille: qui quantùm melior euasisset, & quantam vtilitatem ex pietate percepisset, statìm ex rebus ipsis aperit. Statìm enim tres illos sanctos, postquàm eos multis affecisset supplicijs, damnat capitis. Magnum autem Pantoleonem interìm mittit in carcerem. Atque martyrum quidem sic interfectorum corpora curæ fuit Christianis tollere, & ea, vt par erat, sepelire.

Post multas pœnas decollantur.

Cap. 25. Pantoleonem autem cùm Imperator vocâsset è carcere: Putásne, inquit, te posse viuum meas manus effugere, si non accedens priùs dijs sacrificaueris: idque cùm doctor tuus Hermolaus, Hermippusque & Hermocrates id, quod bonum est, mutati iam didicerint, & dijs sacrificium obtulerint, qui etiam à nobis obedientiæ acceperunt remunerationem, vt sint primi in palatio? Si ergò tu sacrificaueris, eorum pulchram imitatus mutationem, tunc videbis, Pantoleon, quàm ego, qui sum grauis in puniendis ijs, qui non párent, sim liberalis & munificus in benefaciendo ijs, qui párent. Hoc autem dicebat malignè & malitiosè (quod attinet, inquam, ad sanctos) ad illi persuadendum. Quomodò enim, quos iam antè interfecerat? Sed vt inescaret eum, qui à Deo illuminabatur. Quamobrèm nec latére potuit: sed, Eos ipse, quoquè videam, inquit, ô Imperator, ante tuam adstantes faciem. Maximianus autem nondùm cessans fraude agere, (posuit enim ipse quoquè spem mendacium, vt dicam cum magno

Splẽdidum fingit mendacium Imperator, vt subuertat martyrem.

Esa. 28.

magno Esaia, & statuit se mendacio tegere) Non adsunt hîc, dixit, sed aliqua necessaria de causa missi sunt à nobis in aliam ciuitatem. Martyr autem: Vel inuitus, inquit, verum dixisti, cùm diligas mendacium? sunt enim nunc in cælis, degentes in ciuitate Dei. Sancti degunt in cælis.

Cùm verò nullum non mouisset lapidem, lapidum adorator? videret autem eum nihil de sua remittere constantia, & neque cedere assentationibus, nec verborum suasionibus, nec donorum promissis, nec suppliciorum minis, neque aliquo alio ex ijs, quæ vel delinire, vel perterrere possunt, abduci à pietate, vbi eum adhuc flagellis vehementer cecidisset, non quòd speraret se aliquid posse efficere, sed vt expleret suam animi libidinem, vt gladio mortem subiret, eum condemnat: & deindè post mortem pulchrum corpus igni mandari? is, inquam, condemnat, qui æterno igne verè erat dignus. Ducebatur itaque athleta ad locum consummationis, commissus manibus lictorum. Quò quidem cùm venisset, & esset eius animus plenus gaudio, (sciebat enim ex quibus afflictionibus quales eum essent excepturæ voluptates) psallebat hoc Dauidicum: Sæpè expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerunt mihi: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam: Dominus iustè concidet ceruices peccatorum. Deindè facit hîc quoquè Deus miraculum non minus prioribus miraculis. Oleæ enim plantæ eum alligant, collum autem eius quidam ense ferit. Statim autem ferri quidem conuersa est acies ceræ similis: mansit autem collum sicut erat ab initio, sectionis nullum penitùs habens signum. Cap. 26. Flagellis dirè cæsus, capite plectitur Pantaleon. Psal. 128.

Ea de causa tremor inuasit occisores, & accedentes ei fiunt supplices, quem priùs existimabant ne dignum quidem esse apud eos viuere? cuius etiam pedes specioso prehensantes, quid non dicebant, quid non faciebant, audaciæ petentes veniam, & in Christum fidem apertè confitentes? Ille autem non solùm, quòd ad se attinet, remittit, sed etiam eis à Christo perfectam petit remissionem. Quamobrèm vocem quoquè audijt de cælis confirmantem, consummanda ea, quæ petiuerat? eumque non ampliùs esse vocandum Pantoleonem, sed Panteleemonem. Res autem, dicebat ea vox, nomini conueniet. Plurimi enim per te consequentur misericordiam. Hanc vocem cùm ille audijsset, & de ijs, quibus dignus erat habitus, certior factus esset? conuersus, iussit lictores facere, quod eis imperatum fuerat. Illi autem renuebant, & iudicabant hoc esse minimè tolerandum. Cùm verò instaret martyr, vt facerent, quod à Tyranno eis imperatum fuerat, apertè dubitantes, & quid facerent ignorantes, seipsos vtrisque diuidunt, nempe pietati, & sancti viri iussui. Et cùm omnia priùs membra essent deosculati, quamque eum reuererentur & colerent, satis testati essent, beatũ eius caput deindè ense amputant vicesimoseptimo Iulij. Quod quidem, vt arbitror, non potuissent, si ille non annuisset, vt qui nollet à martyrij magna dignitate excidere. Cap. 27. Diuinitùs ei nomen mutatur.

Suntque rursùs miracula miraculis consequentia, eo, qui glorificabatur, glorificante eum, qui propter ipsum hæc pati delegit. Lac enim fluxit protinùs pro sanguine, & planta oleæ, cui fuerat alligatus, conspecta est tota fructu onusta. Quod quidem cùm venisset ad Tyranni notitiam, iubet plantam excindi, & corpus martyris igni tradi, sicut etiam priùs iusserat. Atque milites quidem, qui crediderant, non ampliùs reuersi sunt ad Imperatorem, eum condemnantes magnæ crudelitatis, & quod Magi Herodi fecerunt, imitantes? Deum autem, & eius martyrem perpetuò glorificabant. Quinetiàm cùm quidam fideles conuenissent in eòipso loco extra ciuitatem, in quo martyr subijt consummationem, sacrum illud corpus in suburbano cuiusdam scholastici (erat autem ei nomen Adamantius) sacrosanctè deponunt: In gloriam patris, & filij, & spiritûs sancti, cui est vna diuinitas, & regnum: Cui conuenit honor & adoratio in secula seculorum, Amen. Cap. 28. Nota insignia miracula. Matt. 2.

VITA SANCTORVM VRSI ET LEVBATII ABBATVM, AVTHORE S. GREGORIO TVRONENSI. lib. de Vita Patrum, cap. 18.

Iulij 28.

LEGIFFERI vatis oraculũ, cùm de Principio principium fandi sumpsisset, & Dominum extendisse cælos dextera maiestatis fuisset effatus, ait: Et fecit duo luminaria magna, & stellas, & posuit eas in firmamento cæli, vt præessent diei ac nocti, vt lucerent in firmamento cæli. Sic & nunc menti humanæ, sicut priorum sanxit authoritas, luminaria magna dedit, Christũ scilicet, & Ecclesiam eius, quæ luceant in tenebris ignorantiæ, & illuminent sensus humilitatis nostræ: sicut Iohannes Euangelista de ipso Domino ait: Quia hic est lux mũdi, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Posuit etiam in eo & stellas, Patriarchas videlicet, Prophetas, Apostolosque, qui vel doctrinis nos erudiant, vel mirabilibus suis illuminent, sicut in Euangelio ait: Quia vos estis lux mundi: &, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui est in cælis. Hi enim Apostoli meritò pro tota accipiuntur Ecclesia, quæ non habens rugam aut maculam, impolluta subsistit, sicut ait Apostolus: Quia ipse sibi exhibuit Ecclesiam mundam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuscemodi. Ex horum ergò doctrina & vsque ad nostra fuerunt tempora, qui in hoc seculo, quasi astrorum iubar, non solùm meritorum radiantes luce, verumetiam dogmatum magnitudine coruscantes, orbem totum radio suæ prædicationis illustrauerunt, euntes per loca singula prædicando, ac monasteria ad diuinum cultum locando, docendoque homines à curis secularibus abstinere, & relictis tenebris concupiscentiæ, Deum verum sequi, per quem facta sunt omnia: sicut de Vrso Leubatioque Abbatibus fidelium fratrum relatio signat.

Duo luminaria mystice.

Iohan. 1.

Item Stellæ Matth 5.

Ephes. 5.

Igitur Vrsus Abbas, Cadurcinæ vrbis incola fuit, ab ineunte ætate religiosus, & in Dei amore deuotus. De quo egressus loco, Bituricum terminum est ingressus, fundatisque monasterijs apud Tausiriacum, Oniam atque Pontiniacum, stabilitisque Præpositis sanctitate honorificis & prudendibus, ad Turonicum territorium in locum, quem Senapariam vocitari priscus instituit author, accessit, ædificatoque oratorio, monasteriũ stabiliuit, & commissa Leubatio Præposito summa regulæ, monasterium aliud statuit, quod nunc Locis vocant, situm scilicet super fluuium Angerem in recessu montis, cui nunc castrum supereminet, ipso nomine vt monasterium vocitatum. Illic adiuncta congregatione, statuit apud animum suum, nè vltrà alium proficisceretur in locũ: sed in eo cum omni congregatione manibus proprijs operari, & victum à terra in sudore vultûs exigere: illud fratribus inter reliqua prædicationũ dona commendans, quod Paulus Apostolus ait: Labora manibus, vt habeas, vndè possis tribuere necessitatem patientibus. Et illud: Quia qui non laborat, nec manducet. Dedit autem ei Dominus gratiam curationum, ità vt insufflatis energumenis, protinùs dæmonia eijcerentur à corporibus obsessis. Sed & alias per eum Dominus dignatus est operari virtutes. Erat autem abstinens à cibis & potu, indicens monachis sine cessatione auertere oculum & cogitationem ab omni luxuria.

Vrsus cõdit monasteria

Præficit S. Leubatium vni monasterio.

Ephes. 4. 2. Thes. 3.

Claret miraculis.

Abstinentia S. Vrsi.

Dum autem hæc ageret, ac fratres molam manu vertentes, triticum ad victûs necessaria comminuerent, pro minuendo labore fratrum, visum est ei, molendinum in ipso Angeris fluuij alueo stabilire. Itaque defixis per flumen palis, aggregatisque lapidum magnorum aceruis, excluſam fecit, atque aquam in canale collegit, cuius impetu rota fabricæ in magna volubilitate verti cœpit. Hoc opere laborem monachorum releuans, atque vni fratrum delegans curam, opus necessarium implebatur. Hanc autem fabricam Sichlarius quidam Gotthus, qui magno ab Alarico Rege amore diligebatur, æmulus monasterio concupiuit, dixitq; Abbati: Dona mihi hoc molendinum, vt sit sub ditione mea, & quod voluëris repensabo. Cui ille: Cum grandi, inquit, labore hoc paupertas nostra statuit, & nunc non possumus ipsum donare, nè fratres mei fame pereant. At ille: Si vis, inquit, ipsum bona voluntate tribuere, gratias ago: sin autem, vi ipsum auferam, aut certè faciam aliud, cuius excluſis aqua retrorsùm conuersa, rotam tuam verti ampliùs non permittam. Abbas respondit: Non facies, quod De-

Sichlarij detestanda cupiditas.

us

usnō voluērit: nam à nobis ipſum penitùs non accipies. Tunc Sichlarius feruens felle, ſimilem fabricam infrà adaptauit. Cumque aqua retrorsùm conuerſa, ſub huius operis rotam inundans, gurgitem feciſſet, reſtitit prorsùs, nec omninò verti potuit, vt conſueuerat. Venit igitur cuſtos eius ad Abbatem media (vt ferunt) nocte, illo in oratorio cum fratribus vigilante, & ait: Surge Abba, deprecare attētiùs Dominum. reſtitit enim rota molendini ab inundatione canalis alieni, quod Sichlarius fecit. At ille hæc audiens, miſit confeſtim fratres ſingulos ad monaſteria illa, quæ ſtatuerat, dicens: Proſternite vos in oratione, & non ſit vobis opus aliud, donèc iterùm ad vos dirigam. Sed & ipſe non egreſſus ab oratorio, deprecans Dominum attentè, ac præſtolans aduentûs eius miſericordiam, ſic fecit per integros duos dies, totidemq; noctes. Tertia iam illuceſcēte die, acceſſit iterùm monachus ille, qui cuſtos fuerat, nuncians rotam fabricæ ſuæ iuxta conſuetudinem priorem in ſumma verti velocitate. Egreſſusque Abbas cum fratribus de oratorio, accedit ad litus, conſpiciensque versùs molendinum, quod Sichlarius fecerat, non reperit: accedensque propiùs ad litus, & fundum aluei intuens, nullum indicium de eo accepit, non quicquam ligni, nō lapidis, non ferri, nec vllius * vnquàm genus indicij potuit oſtendi, nisi quòd conijci potuit ipſo, quo fabricatum fuerat, loco virtute diuina abſorptum, atque ab oculis hominum ablatum. Tunc miſit nuncios ad fratres, dicens: Requieſcite iam à labore, quia vltus eſt Deus iniuriam fratrum noſtrorum.

Nota vim precū eius & fratrum.

* vſquàm

His & talibus virtutibus præditus, conſummato curſu vitæ, migrauit ad Dominū. Ad cuius tumulum poſteà & energumeni ſanati, & cæci illuminati ſunt. Poſt eius verò obitum Præpoſiti, qui per monaſteria erant, Abbatum officium, Epiſcopis largientibus, ſuſceperunt. Sed & Leubatius apud Senapariam monaſterium, quod intrà terminum Turonicum erat, Abbas inſtituitur, in ſumma ſanctitate ac ſenectute perdurans: ibiq́ue obijt ac ſepultus eſt.

Obitus eius

Itemq́ue S. Leubatij.

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS CALLINICI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE.

Capitula margini appoſuimus.

CVM ſimulacrorum inualeſceret inſania, & omnia exedēret & corrumperet, malis quidem dæmonibus diuinus honor attribuebatur: Deo autem creatori & opifici vniuerſorum neque animum volebant adhibere, qui erant dediti impietati, neque ei, quem par eſt, honorē tribuere. Nam cùm mutilatis eſſent animis ij, quibus obtigerat vt fierent ad Dei imaginem, veritatis quidem lucem auerſabantur, conniuentes oculis ad eius, qui illos fecerat, agnitionem: currebant autem ad tenebras erroris, neque volentes illuſtrari ſplendore ſuæ gratiæ, neque omninò contrà intueri, & adſpicere vbiquè diffuſum radium cognitionis. Nam cùm multam & tenebricoſam effudiſſet malignus in homines ignorationem, & eos omninò in ſuam redegiſſet poteſtatem, à vero quidem & ſolo Deo diſiunxit & abduxit: ſurda autem & muta ſimulacra turpiſſimè perſuaſit colere & adorare: vt ſic eos omninò expugnaret & ſubiugaret. Sed qui nos cuſtodit & ſeruat Dominus, nō conceſſit ei, vt omninò ſuum in nos impleret odium: neque ſe adeò impudēter gereret, vt nos omnes conculcaret. Multi enim eum vicerunt, & omnes eius vires perdiderūt. Domini enim amore inflāmatis eorū animis, & totis eius, qui eſt potēs, charitate cōfirmatis, ad bellū gerendū aduersùs inimicum ſtrenuè & audacter proceſſerūt, omnibus quidem membris lacerati, & carnis compagibus reſoluti, recreationē autē ac delicias ea, quæ magnos dolores afferūt, tormenta exiſtimantes: quos adhuc certaminū ſanguine diſtillantes accepit Chriſtus Agonotheta. Purę nanque ei oblati ſunt hoſtię, & victimæ voluntariæ. Propter quæ communis ſuperatus inimicus, cecidit admirabili quodam caſu illis ſpectantibus. Cum eo congreſſus magnus quoquè athleta, & corona redimitus Callinicus, cuius luctam & certamina in præſenti proſequitur oratio, vſqueadeò d eriſit ea, quæ ſunt eius terribilia, vt tanquàm infantē prima ſtatim lucta proſtrauerit, & humì affixerit. Sed eius quidem egregij viri omnia ſingulatim dicere & referre nec vlla poſſet oratio, nec quæ ab eo geſta ſunt, auditione fuerunt accepta

Iulij. 29. Cap 1. Morālium miſerorum cæcitas & impietas.

Diabolī ſuperbia & malitia.

Martyrum præclara virtus.

S Martyrū hoſtiæ ac victimæ, cauſus inimici dæmonis.

ab omnibus, vt possint omnia proferri ab omnibus. Quædã autem pauca, & quæ eorum, qui audiêrunt, minimè fugiunt memoriam, (etenim interfuerunt quidem, cùm decertaret martyr, & viderunt nonnulla eorum, quæ fiebant) præsenti oratione tradẽtur memoriæ. Sic enim & nostro satisfaciemus desiderio, & athletæ afferemus breuem laudem martyrij.

Cap. 2. Callinicus à puero Christianus

Hic ergò diuinus & magnus Callinicus in bona, & omniũ rerum fertili Ciliciæ regione natus, fuit præclarè educatus, Deum quidem omnium Saluatorem & effectorem ab infantia confitens & honorans: simulacra autem, nullo sensu prædita & planè surda, abhorrens & habens odio. Qui cùm etiam vellet pietatem vbiquè dissemi-

Multis Christum annũciat.

nare, vsus est multis & longis peregrinationibus, vitam quidem dignam religione exercens, vitæ autem institutũ exornans religione. Fidem enim in Christum non solùm in sinu ferre, sed etiam publicè prædicare, pium esse existimans, cognitus fuit à multis magister veritatis: quos perindè ac quidam magnes trahebat ad seipsum, & auertebat ab errore. Ab eius enim, tanquàm alicuius Sirenis, dulcissimo verborum capti sono ij, qui audiebãt, statim deducebantur ad fidei agnitionẽ, pulchra ei effecti præda.

Cap. 3.

Cùm verò multos vicos & ciuitates obiens, peruenisset Ancyram Galatiæ ciuitatem magnam, & populo frequentissimam, (erat autem verbum diuinum in ea explicans & diuidens) & multi ex ijs, qui tunc illic erant, fuissent eius doctrinæ participes, accensa est ab aliquibus in eum inuidia & odium inconsideratum. Qui enim diuinas

Matth. 13.

insolenter despiciebant admonitiones, & auersati quidem erant veritatem, tanquàm terra autem petricosa semen verbi non admittebant, fidei præconem accusant apud eum, qui tunc erat Præses ciuitatis, virum quidem plenum impietate, plenum item ira & crudelitate. Ei autem erat nomen Sacerdos. Ad quem cùm productus esset

Sistitur coram Præside, nomine Sacerdote.

athleta, & venisset in eius conspectùm: Quid, inquit audax & arrogans Præses sancto, aduersùs tantam potentiam audes solus ex alijs te insolenter gerere, idque cùm sis aduena, & nõ nostrâs, omnibus se submittentibus, & dijs sacrificia offerentibus, & eos studentibus habere benevolos ac propitios, per quos nobis donantur, quæcunque sunt optima & pulcherrima? Sed tu quidem non solùm non accedis dijs sacrificaturus, & eos placaturus: sed eos etiam ab instituto dimouens, qui volunt accedere, verbis ad inducendum accommodatis decipis, neque corporis fretus magnitudine, neque authoritate vlla aut dignitate. Cui martyr Christi sic mansuetè respondit & placidè.

Cap. 4. Egregium eius responsum.

Ego quidem me fateor esse hominem specie humilem & pusillum: circunfero autem in hoc meo vase fictili pretiosum meum thesaurum, & margaritam Christum Dominum meum & Saluatorem Iesum, cuius sum seruus: cui proiectus sum ab vtero, qui est mihi diuitiæ, gloriatio & virtus, per quæ sunt mihi delectabilia & longè iucundissima, quæcunque sunt in vita aspera & molesta. Non est ergò mirum, ó Præses, si cùm talis sit mihi Dominus, contendo & decerto, vt & ipse me à vitij rubigine expoliam, me integrum & syncerum, quoàd eius fieri potest, conseruans, & quemadmodùm ab errore idolorum eos, qui sunt decepti, auellam, & adducam ad veritatem.

Iacob. 5.

Qui enim abducit peccatorẽ ab errore viæ suæ, (vt dicunt diuinitùs inspirata eloquia) seruabit animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Atque vtinàm tu quoquè à me persuadereris præsentem quidem relinquere deceptionem, ad veritatis autem lucem accedere. Tũc enim re vera cognouisses, quid sit vniuersorum quidem Deus & Dominus: quid autem, quæ sunt apud vos simulacra, quæ reuerà sunt animæ exitium & interitus.

Cap. 5.

Hæc cùm mala audijsset anima, & quæ ea, quæ sunt honesta, habet odio, quæ contineri non poterat, ira fuit repleta, & sanctum toruè intuens: Mihi, inquit, vidéris mortem vitæ præferre iucundissimæ, & ideò aduersùs deos verbis vsus es insolẽtibus,

*for. vano

& amentiam tuam significantibus, hæc puerilia & inania contexens, & * vno spiritu proferens: sed scias futurum, vt nihil horum tibi prosit, neque te aliquis ex meis manibus eripiat, ne is quidem, quem tu profiteris Deum & Saluatorem. Omnia enim tua membra contrectabo, & quodcunque est acerbum, tibi inferam supplicium: vt

Magna eius constantia.

ipsa scias experientia, quantum sit malum non parére ijs, qui dominatum obtinent, & quàm multis sint pœnis obnoxij ij, qui deos subsannant, & eorum cultum repudiant. Quem martyr audaciùs fixis intuens oculis: Noli, inquit, differre, nec protrahere: sed citò para omnia tormentorum instrumenta. Veniant flagella, ensis, ignis, rotæ, & quæcunque alia excogitata fuerunt ad supplicia. Est enim mihi vnũ solũ terribile & formidandum, nè quid timeatur plusquàm Deus, & ab ea, quæ illic est, separet beati-

beatitudine. Alia autem omnia, quæ meo corpori intuleris, voluptatem mihi potiùs reputabo, quàm cruciatum, propter meum in Deum amorem.

Tunc Præses cùm desperâsset fore, vt mutaretur, iubet ei totum corpus cædi ner- Cap. 6.
uis crudelissimis. Qui cùm cæderetur, clamabat præco: Agnosce deos, Callinice, & Neruis cæditur.
eos inuoca, vt te ab hoc tormento eximant. Ille autem tam leniter plagas accipiebat, vt ne videretur quidem omninò pati: tantum abest, vt concideret, aut flecteretur, ad Deum solum totam mentem dirigens, & ei constanter agens gratias, pro quo hæc pati delegerat. Et quo magis videbat corpus sanguine diffluere, eo magis sub- Subsannat & irridet
sannabat eos, qui verberabant, quòd non plures & vehemẽtiores ei plagas inferrẽt. suos flagellatores.
Sunt eæ enim, inquit, longè minores & imbecilliores, quàm ego expectaui, & quàm
sim tolerare paratus. Propter quæ maiori furore pércitus Sacerdos, iubet eum pen-
dére à ligno, & ferreis laniari vngulis. Quem cùm etiam circunstetissent lictores agre- Ferreis laceratur vngulis.
stes & crudeles, scrutati sunt totam compagem corporis, nulli corporis parti parcentes. Dixisses eum habere naturam lapidis, aut aliquam aliam eorum, quæ sunt dura &
repugnantia, cùm vidisses eum nulla affici molestia, nec vllo frangi dolore. Sic eum
mutauit eius amor in Christum, vt eius, quam habebat, obliuiscretur naturæ. Tantum enim abfuit, vt summo tormento succumberet, vt voce libera irrideret & ludificaretur Tyrannum. Qua de causa videbatur hic quidem inexpugnabilis, ille autẽ pudore affectus, & sola quadam inani se exultatione iactitans.

Cùm autem omninò desperâsset stolidus, ad hoc vltimum conuersus est suppliciũ, Cap. 7.
quod solus, vel cum admodùm paucis excogitauit & inuénit: quod quidem erat signum eius furiosæ & amentis animæ. Nam cùm crepidas clauis acutis confixisset, iu- Clauis confixi calcei ei adhibentur.
bet alligari pedibus martyris, & imperat ijs, qui eum abducebant, lictoribus, vt tractus iniret viam Gangram vsque. Vt autem maiores & acriores ei afferrentur dolores
ex perforatione clauorum, cùm alios lictores collocâsset in equis perniciissimis, cogebat ante eos currere athletam clauis cõfixum. Omninò vel ad solum spectaculum fractus esset omnis animus, ne apertis quidem oculis hæc ferens adspicere. Sed non
ille immanis, & corde planè lapideo aut natura, est vllo modo commotus, aut dolorem reputauit insuperabilem: sed tanquàm ijs, quæ gerebantur, insultans, præsidebat superbus, impiam suam animam implens talibus spectaculis. Qui etiã iussit lictoribus, vt simulatquè dictam ascendissent ciuitatem, vehementissimam fornacem accenderent, & sanctum in eam inijcerent: vt etiam, qui illic sunt, aiebat, viderent eius
inobedientiam, atque contumaciam: quoniam in ea quoquè ciuitate multos, vt accepimus, abduxit à cultu deorum.

Ille ergò magnus Christi athleta per hanc viam ductus laboriosam, habebat super- Cap. 8.
nam gratiam eum confirmantem & sustentantem: à quo etiam perficiebatur cursus Vide vim diuinæ gratiæ.
celeriùs, quàm ab illis equis, quãtunuis pernicibus. Nam perindè leuis, ac si fuisset ad
cursum expeditus, cum illis ferro alligatis percurrebat crepidis, psallens illa Dauidis: Psal. 39.
Expectans expectaui Dominum, & attendit mihi. Et eduxit me à lacu miseriæ, & à lutofæcis. Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos. Et illud: Dominus illuminatio mea & Saluator meus quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, Psal. 26.
à quo trepidabo? Postquàm autem currens peregit sexaginta stadia, & peruénit ad
quendam locum, qui dicebatur Matrica, facit in eo quoddam insigne miraculũ. Nam
cùm lictoribus, qui eum abducebant, linguæ siti horrerent & æstu immodico, (erat
enim mensis Iulius) & propter viæ molestiam propemodùm deficerent, & nec aqua
alicundè apparéret, qua sitim sedarent, & se exanimatos recrearent, & nec alia inueniretur ratio, qua malo afferrent remediũ, omni spe abiecta, ad solum sanctum con- Laborãt siti grauissima lictores.
uersi sunt, ad eius pedes prouoluti, & hæc ei dicentes cum lachrymis: Nè recorderis
nostrorum malorum, ô sancte, nec veniant in mentem nostræ in te contumeliæ. Sed
eorum omnium oblitus, fer nobis opem periclitantibus, & da aquã sitientibus animabus, & quæ sunt viæ stûs liquefactæ: consumptus enim est nobis humor naturalis.
Defecit, vt vides, virtus: æstus imminet capiti. Nos omnia simul opprimunt mala, quæ
tuum est solius mutare & curare.

Hæc dicentibus lictoribus tenui & imbecilla voce, eorum mouetur misericordia Cap. 9.
vir maximè misericors: & cùm se conuertisset ad preces, inuocauit Deum, qui iniu-
riarum & malorũ obliuiscitur, nè eos despiciat tanta oppressos necessitate: sed misereatur, & aquam eis bibendam præbeat, sicut olim populo, qui erat in solitudine, &
eos consoletur, qui sunt adusti siti. Simul autem cum sancti inuocatione & precibus

(ô mira-

E petra suis hostibus à Deo aquam impetrat.

(ô miraculum) aqua ex quadam petra effluens, & tanquàm ex fonte copiosè scaturiens, & lictorum torrida ora refrigerauit, repleta illo nouo & copioso fluento, quod posteris est conseruatum plenum & perenne. Non enim defecit fluens ab eo tempore, & nunquàm est cõsumptum. Talis fuit martyris ad Deum fidutia & virtus. Ità eos, qui glorificant ipsum, Deus glorificat. Qui enim Solem suum oriri facit super iustos & iniustos, & nutrit omnes tam malos, quàm bonos, quid mirum, si his etiam viris, licèt sint moribus sæui, & cædes spirantes, abundè suppeditârit suam misericordiam? Qui cùm etiam, vt diximus, abundè bibissent ex illa aqua, quæ affluxerat, & suos recreâssent ac erexissent animos, perrexerunt iter facere, sequente eos quoquè martyre. Quod cùm totis septuaginta stadijs confecissent, Gangram peruenerunt, sicut eis imperatum fuerat.

Marth.5.

Cap.10.

Cæterùm lictores non lubentes quidẽ, (habebant enim ante oculos Martyris beneficium) sed victi metu eorum, qui obtinebant dominatum, (habebãt enim animos molles & flexibiles, & hiantes ad ea sola, quæ videbantur) festinârunt facere id, quod iussi fuerant, eos maximè incitante martyre, vt abiret celeriùs ad eum, quẽ cupiebat. Quocircà cùm fornacem succendissent, & sanctum propè statuissent, iam lætantem & exultantem in eam iniecerunt. Qui cùm etiam vltimis verbis Deum laudâsset, & in certaminis consummatione egisset gratias, in manus Domini tradidit spiritum, & ad eam, quæ illic est, transijt beatitudinem, vigesimonono mensis Iulij.

In fornace reddit spiritum.

Festus dies eius.

Sed tu quidem, ô beate, martyrum decus & ornamẽtum, sic è vita egressus, & præmiorum stigmatibus decoratus, nunc purus sedes cum Christo sponso purissimo, in hoc te oblectans & exhilarans, & corona gloriæ ab eo coronatus. Memento autem nostrî quoquè deincèps, qui te colimus, & hoc sacrum tuum festum celebramus: & da nobis, vt æquabiliter & sine vlla offensione transigamus vitæ asperitatem: vt cùm non obruti enatauerimus ex hoc mari tentationum, in portum quietis appellamus, ipsum habentes gubernatorem tuis intercessionibus Dominum nostrum & Saluatorem Christum: Quem decet omnis honor & adoratio in secula seculorum, Amen.

VITA SANCTI ET IVSTI EVDOCIMI, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE. SED NVMERUM CAPITUM MARGINI ADIECIMUS.

29. Iulij. Cap. 1.

EVDOCIMI, qui conuenienter suo nomini ex Deo laudem est assecutus, vitam bonum est exponere. Hinc enim simul voluptas & vtilitas non redit solùm ad expositores, sed multò magis ad auditores: non solùm quòd se ostenderit vehementem amatorem virtutis, & quod est honestum, statim elegerit ab ineunte ætate: cum multis enim alijs fuit hic vitæ zelus ei communis: sed quòd in illo præcipuum & penè singulare, vel omni, vel magna ex parte excelluit, eius in mundo fuit supra mũdum vita: & quòd cùm viueret in medio tumultuum, & harum rerum instabilium, quæ omnibus tempestatibus sordibusque plenæ sunt, puram & tranquillam, & minimè inquinatam suam conseruauerit animam: & ostenderit esse timidi & pusilli animi, mundi fugam persequi, & adiutrice vti solitudine, perindè ac si quis in maris tranquillitate nauigans, & absque vllis fluctibus ventisque vehementibus, velit vocari peritus nauigationis, & intelligens eorum, quæ ad mare pertinent. Quoniam ergò illius vita est exemplar sufficiens, cùm omnibus, vt semèl dicam, qui virtutis studium sibi vendicant, tùm ijs, qui in mundo viuunt, & mundo (vt cum diuino Paulo dicam) vti solùm, non abuti eligunt: dicantur res illius, & virorum bonorum animis apponatur mensa diuina, & obsonia, quæ nunquàm consumuntur.

Solitudo portus tutissimus.

1. Cor. 7.

Sanctus ergò Eudocimus genus quidem duxit ex Cappadocibus, piorum parentum pia soboles. Quorum alter quidem Basilius, Eudocia autem nomine, quæ genuerat, erant genere insignes, opibus abundantes, illustresque authoritate. Patriciorum enim dignitate clarus erat Basilius. Cùm tam præclaros autem generis fontes haberet filius, non tam visus est nobilis ex parentibus, neque tantam ex eis accepit gloriã, quantam ipse præclaris suis factis ex se nobilitatem suis attulit parentibus. Nam filios quidem

Cap. 2. Eudocimi parentes illustres.

Nobilitant benè facta vitum.

quidem, qui ex claris orti sunt parentibus, permultos inuenies: parentes autem talium filiorum, qui in medio mundo vitam nulli reprehensioni affinem transegérunt, admodùm paucos. Ille ergò doctrinæ & disciplinis iussus attendere, magnum in his posuit studium, non verberibus, non terroribus, non aliquo alio indigens ex ijs, quæ possunt puerilem ad res honestas excitare socordiam: sed ipse erat sibi stimulus ex propensione & animi alacritate ad ea, quæ bona sunt. Multò autē magis inuigilabat lectioni diuinorum eloquiorum, & assiduè in eis versabatur, adeò vt ipse quoquè caneret cum diuino Dauide: Exultabo ego super eloquia tua, vt qui inuenit spolia multa. Et: Quàm dilexi legem tuam Domine: tota die meditatio mea est. Propteerà ei reputatum est supra millia auri & argenti, iuxta diuinum prophetam, dico Dauidem. Et Dei eloquia dulcia gutturi eius fuerunt, & supra mel ori eius.

Dat operā literis. Psal. 118. Ibidem.

Vacabat autem diuinis templis, & assiduè ad ea veniebat. Et cùm eius æquales & familiares dediti essent venationibus, & equorum cursibus, & alijs adolescētum studijs, ille ea ægrè ferebat, & ab eis minimè mouebatur, & nulli cedebat ex ijs, quæ iuuenilibus blandiuntur cupiditatibus. Iucundè verò & lubenter versabatur Eudocimus, aut in domo orationis, aut in lectione diuinorum eloquiorum, per quæ studebat seipsum reddere templum Deo dignum, vt qui nihil ostenderet iniucundum, nihil turpe ex deformitate animi perturbationum, & in eas collato studio. Non res aduersæ, non secundæ, non aliquid ex ijs, quæ animum possunt aut efferre, aut deprimere, fuit satis validū ad eum à suo instituto dimouendum: sed dexteris & sinistris armis (vt dicit Paulus) dexterè vtebatur, & ea materiam faciebat philosophiæ. Quinetiam cùm viam sæpè ingrederetur, tam quæ ferebat ad regiam, quàm quæ in vllum alium locum, mentem simul & linguam habebat intentam operi: hanc quidem canentem psalmos Dauidis, illam autem attendentem, & quæ dicebantur intelligentem, & iubenti ipsi Dauidi parentem. Non enim id ei, quod multis, vsu veniebat, qui psallunt quidem, sed non intelligunt: quique cùm ijs, quæ dicunt, ipsi priùs pugnāt, & re ipsa apertè contradicunt, cùm procùl ab ijs, quæ dicuntur, aberret eorum animus. Temperantiam autē, quæ verè publica est, & pulchritudine alias excellit virtutes, sic amauit, & ab ea ità apertè est superatus, vt eam in vita sociam, & quæ secum habitaret, delegerit, & audacter cùm Iob diceret non hoc solùm: Oculum meum non est cor consecutum: sed etiam, quod illo est maius, pactum fecisse cum oculis, nullo modo intellexisse super virginem: & vsqueadeò vitauerit cum muliere colloqui, vt soli matri non esset prohibitum ad eum accedere, quā in magna habebat veneratione: vt qui non solùm maternis, sed virtutis etiam cederet legibus: Præter eam autem nulli licebat mulieri cum eo omninò loqui, aut ad eum adire.

Cap. 3. Studium & conuersatio eius. 2. Cor. 6. Magnū castitatis studium. Iob. 31. Ibidem.

Cum temperantia verò coniunxit etiam eleemosynam, cum pulcherrima eam, quæ est maximè hilaris: adeò vt illius quidem lamine illustraretur facies, huius autem oleo cor pinguefieret, essetque & mundus & misericors: adeò vt altitudo, quæ procedit ex puritate, ad proximum (vt par est) ex consensu se inclinās, in tuto esset. Tam splendidè autem attendebat eleemosynæ, & eam ità amplectebatur, vt nō solùm superfluis, sed etiam necessarijs se piè gereret: & non parcè seminaret, sed in benedictionibus: & non solùm pecunijs, sed etiam carnibus, si ex ijs pauperibus dari posset auxilium, minimè parceret, idque admodum hilari, promptoque & alacri animo, motus dilectione in Deum & proximùm. Fructus enim charitatis, est in fratrem misericordia, adeò vt ipse promptior esset ad dandum, quàm ille ad accipiendum, qui opùs habebat misericordia: & cùm dedisset, ipse magis lętaretur, & plùs se iuuari crederet, quàm is, qui acceperat, quomodò res verè habebat. Maiores enim sunt diuinę gratiæ, quàm humanæ, quas ipse larga manu emebat largiùs illinc scaturientes. Et, vt semèl dicam, orphanorum erat pater Eudocimus, curator viduarum, indumentū nudorum, panis esurientium, animarum, quæ ægritudine grauabantur, solatium.

Cap. 4. Eleemosyna valdè est deditus. Itē cæteris misericordię operib⁹.

Is cùm & ab Imperatore honores, & quæ est ad tempus, gloriā assequeretur propter virtutem, nihil ex eo lædebatur, vt cuius nec calor animæ tepescēret, neque ad crrsum spiritualem fieret impetus hebetior: sed potiùs eam quoquè Deo asscribens gratiā, hinc sumebat occasionē maioris in ipsum desiderij, & eum colēdi promptiùs & alacriùs. Certè cùm esset electus, vt præesset parti exercitūs Cappadocū, & moraretur circa id, quod vocatur Charsianum, gerebat magnam curā populi: vt qui non solùm de eis esset paternè solicitus, sed eas etiam, quæ erant inter se inuicèm, vt solēt, controuersias solueret, nullam in partem propendente trutina iustitiæ: & iudicans orpha-

Cap. 5. Fit præfectus militū Cappadociæ.

Esa 1. orphanum (vt dicam cum Esaia) & viduam iustificans, & omnibus idem appárens per æqualem in omnes beneuolentiam. Et quid opùs est, vt dicam singula? Erat virtute perfectus Eudocimus: erat insignis charitate in Deum, & insignis charitate in proximum. Quamobrèm eius exitium & interitum, proximo, inquam, clanculùm detrahere, adeò odio habebat, vt non solùm ipse nihil tale faceret, sed etiam si alius vellet facere, minimè sustineret non honestis verbis aures præbere: &, quòd ad se attinet, illas quoquè conseruaret peccatis superiores.

Obtrectationes ferre non sustinet.

Cap. 6. Illum sic viuentem, piumque vitæ institutum exercentem, & rectè se gerentem communis in regione aliena finis occupat, cùm esset trigintatres annos natus, & necdùm quidem canis capillos albefeciſſet, multorum autem canos superaret prudentia. Malè autem habebat Eudocimum, non quòd absolutè moreretur, vt qui per totam vitam id esset meditatus, & quam cùm egisset vitā, quænam sors esset eum consecutura: & alioquì cùm esset sapiens, non ignorabat omninò, qualis esset lex inter composita: nempè quòd cùm accepisset principium, necesse esset finem quoquè consequi: quamobrèm non eum cōturbabat corporis separatio: sed quòd cùm matrem non vidisset charissimam, longè esset peregrinatus. Quomodò autem est mortuus? est enim hoc simul philosophiæ & vtilitatis particeps. Aegrotabat quidem vir ille, & morbus eum iam eò deduxerat, vt vltimum ageret spiritum. Ipse verò cùm suos accersijsset familiares, primùm quidem diligenter mandauit, & eos iureiurando adegit, vt eum mandarent sepulcro sic indutum, & nequaquàm in ipsum obseruarēt, quæ solent in mortuis. Deindè cùm omnes iussisset extra fores egredi, ipse solùm in-

Oratio eius ante mortē. clusus dat se orationi. Oratio autem erat, (audita enim fuit à quodam, qui prope fores auscultabat) vt eius ad Deum excessus esset obscurus, & nulli cognitus, quomodò etiam tota ferè eius vita nulli euasit manifesta. Cùm verò alia quoquè adiecisset orationi, & egisset gratias, & postremò dixisset, In manus tuas commendo spiritum meum: verè sanctam emisit animam. Quidam autem ex ijs, qui sepulturæ eius inseruiebant, magìs rusticè, quàm piè, in hoc mandato exequendo affecti, nō solùm cum vestimentis & calceis, quibus erat indutus, sed etiam cum stragulis, in quibus iacebat, in lignea capsa sic impositum, humì condūt eum, qui nihil habebat dignum tenebris, nube omninò solem, aut lignum modio, aut potiùs, si mauis, in cella penaria pretiosissimum thesaurum, & qui non potest consumi. Sed ille sic quidem fuit conditus: Deus autem non passus est eum latére, sed eum reddit manifestum causa multorum vtilitatis. Sic autem facit:

Psal. 30. Eius è vita excessus.

Cap. 7. Vir quidam à spiritu vexabatur dæmoniaco, Elias nomine, cùm post mortem sancti non multi dies præterijssent. Reptētè accedit ad sepulcrum, multa quidem dicens, multa autem faciens, quæ solet facere nequitia dæmonum in damnum humanæ naturæ, quæ desupèr bello ab eo appetitur. Dæmone quidem moto à sancto, aut à Christi potiùs virtute, vt eum manifestum faceret & honoraret: mouente autem & torquente, & maxima tempestate hominem conturbante, cùm tanquàm mortuum Eliam humì iecisset, sceleratum illud dæmoniū statìm abijt, vt quod fuerat homini velutì quædam disciplina, & medicamentum ad expianda peccata ijs, quæ Deus nouit, iudicijs. Atque Elias quidem sic fuit liberatus à dæmone: Deus autem non eousque fecit consistere sui serui gloriam: immò verò cùm tanquàm tuba valdè clamans, in multos esset dispersum miraculum, multitudinem eorum, qui laborabant varijs morbis, vocauit ad sepulcrum, sepulcrum, inquam, ex quo admirabiliter multis scaturiebat vita & curatio.

Dæmoniacus fit liber ad tumulū eius.

Irèm alij morbidi.

Cap. 8. Ex his verò vnà mulier, quæ habebat filium, cuius solutæ erant manus, quique eas ferebat non secùs atquè lapis ac statua, cùm ardenter accessisset ad sepulcrum, non longa opùs habuit mora, non negocijs, non diebus: sed cùm primùm venit, ei opem tulit ad liberandum à morbo filium, oleum sumptum ex lucerna beati sepulcri: quo cùm illa filij manus vnxisset, vidit statìm eum totum illæsum, & vtentem manibus simul liberis, & suo fungentibus officio. Alius autem puer eodem quidem modo affectus, in hoc verò solo differēs, quòd priori quidem manus, ei autem pedes erant immobiles: Is ergò simili fide oblatus, similem quoquè consecutus fuit curationem. Nam cùm is quoquè vnctus esset in pedibus oleo lucernæ, protinùs exilijt, & fuit causa magnæ gratiarumactionis, quæ offerebatur ipsi sancto, qui curauerat, & Deo, qui præbuerat gratiam curationum.

Oleo lucernæ eius sanantur quidā debiles.

Cap. 10. Rursùs autem mulier vexata à dæmone, liberata est à maligno spiritu eam vexan-

re,

te, cùm solùm accessisset ad sepulcrũ, & pulchrè didicisset, quemadmodùm lux persequitur tenebras, & quàm sit terribilis, bonus & gratus seruꝰ malo seruo & fugitiuo, propter eam, quæ ei cum Domino intercedit, coniunctionem & familiaritatem. Porrò autem alij quoquè mulieri, quæ graui morbo laborabat, fuit mirabilis curatio solus sepulcri puluis sumptus cum fide, deindè aqua consperſus, aut, vt meliùs dicam, eius lachrymis, & impositus parti corporis, quæ malè se habebat. Et ideò cũ seminâsset in lachrymis feruentis in Deum fidei, messuit exultationem curationis. Nõ paucis quoquè alijs malè affectis, qui longè aberant, fide autem nõ erant longè, hic puluis ad eos allatus, visus est aptum in omni morbo medicamentum, & quod multis quoque alijs modis erat iucũdissimum. Nam cum eo, quòd curabat certissimè, habebat etiam celeritatem, & cum celeritate, molestiæ vacuitatem, & cum molestiæ vacuitate, quòd nulla erat omninò soluẽda merces, & nihil penitùs damni accipiebatur. Deficiet me tempus & oratio: defectæque erunt manus scriptionis operi seruientes, si voluerimus omnia compræhendere, quæ & priùs ille, vbì fuit sepultus, & nunc huc quoquè translatus facit miracula.

Dæmoniaca liberatur.

Nota de puluere sepulcri eius.

Quoniam autẽ translationis meminit oratio, de ea quoquè tractandum est, quemadmodùm facta sit, & quænam fuerit causa, quòd illius corpus sepultum in finibus Charsiani, sit in hanc regiam translatũ ciuitatem. Magna & velox eius miraculorum fama in omnes partes peruadebat, & implebat aures omnium: & natura quidem sic habebat, nunc autem velocior quoq; facta est propter rei nouitatem. Vbì enim speraverit quispiam, hominem in mundo viuentẽ, & qui populi susceperat administrationem, & qui singulis horis tantis agitabatur fluctibus, posse per se quiescere, & interiorem hominem habere nulla vexatum molestia, illæsosq; & manifestos in se conseruare typos Dei memoriæ, & eius metu cor custodire mundum ab omnibus sordibus? Nam pietatem quidem exercere, & amplecti honestatem, virtutisque aliquantisper & Dei meminisse mandatorum, in multis fortasse inuenies ex ijs etiã, qui in mundo viuunt. Non enim eos omninò virtute nudabimus, & tanquàm propriam possessionem eis solis tribuemus, qui sunt à mundo separati. Sed ad tantam impatibilitatis & virtutis esse euectum altitudinem, vt consequatur quis gratiam & splendorem miraculorum, id eorum solùm dixeris, qui mundo & mundanis omnibus multam salutem dixerunt, & solitudines magis, quàm ciuitates, & deserta, & longè esse remotum ab amicis propter Christum sunt amplexi, eorumq; paucorum: siquidem paucorum nouimus eam, quæ est pro viribus, perfectionem.

Cap. 10. Descriptio translationis corporis eius.

Cùm sic ergò fama eius mortis & miraculorũ esset dispersa, eius parentes (eis enim adhuc viuẽtibus est mortuus) & maximè mater, quæ maximo & germanissimo amore, vt filios solent matres, cum prosequebatur, magnum ignem habebant in visceribus, simul quidem & vt filium desiderantes, & cupientes conspici parentes eius, qui adeò clarus erat miraculis. Mater ergò nõ ferens cordis impetum, arbitrata, esse quid paruum & nihili faciendum, & non satìs firmam piæ matri excusationem viæ longitudinem & senectutis imbecillitatem, horum omnium nullã ducens rationem, profecta Byzantio ad id, quod iam priùs diximus, Charsianum incredibili peruénit celeritate. Deindè cùm adspexisset eorum multitudinem, qui assiduè accedebant ad sepulcrum, & donum, quod assequebantur, qui multis & varijs laborabant morbis & affectionibus, & quàm celerem adipiscebantur curationem, ipsorum, inquam, malignorum spirituum, morborumq; & affectionum, vt qui perindè ac si horribilem terrorem, & accedere non permittentem, eis incutiat sepulcrum, non possint permanere: vel potiùs vt hostes quidam & inimici, qui fortis Imperatoris ne possint quidem ferre conspectum, sed eos, quos ceperunt, ſtatìm dimittant, & in fugam se conijciant. Hæc cùm illa vidisset, & sepulcro fuisset circunfusa, iucundè & canorè deflebat, partìm quidem filium lugens vt mortuum, partìm autem vt ex Deo viuentem, & tantis dignatum miraculis admirans: & vt quæ ipsa quoquè gratia & gloria frueretur, & eo nomine gloriaretur.

Cap. 11. Attende piũ matris affectum erga filiũ.

Fili, voce dicebat altiore, fili, lux æterna meorum oculorum, fili arcanum quoddã & ineffabile bonum parentibus: vndenàm tibi hæc clara & magna lux curationum? Vndenàm copiosa fluxit gratia spiritûs? An sunt hæc omninò piæ vitæ remuneratio, & occultorum laborum? An potiùs nõ solùm remuneratio, sed arrha & proœmium bonorum, quæ te post hæc manent? Sum ego reuerà beata inter matres, quæ digna sum habita, quæ essem & vocarer mater talis filij. Non tibi ampliùs contexto lamen-

Cap. 12.

tationes maternas tanquàm filio, sed tanquàm Dei amico hymnos cano spiritales. Non ampliùs te voco filium, & fructum ventris mei, sed filium Dei per gratiam, non
Iohan. 1. ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, sed reuerà natum ex Deo. Quem cum ipsa genuerim carnaliter, ab ipso rursùs vicissìm generor spiritaliter. Nec erubesco eum vocare patrem, cuius verus pater est ille cælestis: cognati autem, Angeli & sanctorum omnium chori, bonorum operum communione, & æqualitate remunerationis. Cu-
Mater ad sepulcrum eius orat. ram gere parentum, quibus est grauius tuî desiderium, quàm senectus. Atquì, ô charissime, pulchrè carnali tuæ matri referes gratiam pro datis alimentis, si spiritali tuo patri tuis intercessionibus eam reddas familiarem. Pulchrè quoquè patri tuo referes gratiam, quòd te ad hoc, vt esses, produxerit, si ad eius senectutis & imbecillitatis requiem sinus Abrahæ petieris. Hæc nunc à te contendunt & patris canities, & matris in partu dolores, & vbera, quæ tu, qui es omni ex parte perfectus, suxisti, cùm esses adhuc infans. Curam gere parentum, curâ gere cognatorum. Lætabitur, sat scio, Deus, quem tu honorandum censes in parentibus, quos iubet illius præceptum honorare, vtpotè quòd per ipsos honor ad illum feratur. Nam & primus omnium est pater, &
Exod. 10. opifex, & causa, vt ad hoc, vt sint, producantur.

Cap. 13. Illustre miraculum in eius corpore exanimi & vestibus. Hæc dixit, & iubet tolli lapidem, & capsam trahi extra monumentum. Quod cùm factum esset, vbì ea iubente, apertus est loculus, cernitur miraculum, & ad videndum diuinissimum, & ad dicendum iucundissimum, & ad ea, quæ præcesserunt, confirmãda validissimum. Decem & octo menses præterierant post mortẽ, & qui tot ante dies erat mortuus, nullum habuit signum, non corporis fluxionem, non compagis solutionem, non carnis consumptionem, non nigrorem, non aliquid, quod esset euanidum, aut quod emarcuisset, & esset liquefactum: sed totus videbatur recens, perindè àc si nupèr eum reliquisset anima. Propemodùm videbãtur esse membra cum motu, genæ cum rubore, labra cum flore, os cum anhelitu. Existimâsses, te eum omninò videre non mortuum, sed potiùs dormientem, aut seipsum colligentem, & diligentiùs aliquid meditantem. Porrò autem ipsæ tunicæ, ipsæ vestes stragulæ adeò erant integræ & illæsæ, & nullo detrimento affectæ, (quòd attinet ad sepulturã) atquè si fuissent positæ in arca, & diligenter custoditæ. Est mortuis corporibus ex se quid iniucundum ac tetrum. Est vestibus quoquè, quæ longo tempore iacuerunt, & alijs eiusmodì malus quidã odor, & qui offendit odoratum. Illic autẽ nihil eiusmodì, sed bonus odor, & gratia & delectatio, tanquàm non aliquod sepulcrum & loculus, sed hortus esset apertus. Probantur ea, quæ dicta sunt, & quòd corpus esset adhuc integrum & recens, ex hoc, quod sequitur:

Iulij. 14. Hæc sunt sanè admiratione digna. Quidam monachus, Ioseph nomine, sacerdos, & qui pietati studebat, cùm tũc adesset, subiectis manibus, & amplexus mortuum, conabatur erigere. Ille autem cedebat, & videbatur parére, & seipsum tradere. Erectus itaq; fuit vir ille admirabilis, articulis & compagibus rectè inter sese habentibus. Quod cùm vidisset presbyter, & metu esset repletus, rogauit, vt permitteret ea auferre, quibus erat indutus. Ipse autẽ rursùs paruit, & manus remisit presbytero & pedes, vt ijs vteretur vt vellet. Exuit ergò eũ sacerdos tunica, & eum altera induit. A pedibus verò amouet nõ solùm calceos, sed ea etiam, quæ intùs erant ex serico imposita pedibus. Hæc ergò omnia tam facilè fecit, & citra vllum laborem, perindè àc si ille opem ferret sacerdoti, & se traderet, vt eo commodè vti posset. Deindè eum rursùs reclinat in ea, qua prius erat, figura: adeò vt id totum diuino factum sit consilio, quòd sic sepultus fuerit, vt erat anteà: vt vel ex hoc esset manifestum omnibus, quòd post sepulturam manserit corpus potentius interitu & dissolutione. Quod quidem visum multis dæmonibus & morbis causa fuit, vt fugerent: & meritò: si enim etiam cùm esset abscõsum, erat eis terribile, postquàm appáruit, quomodò non esset eiusmodì, vt non posset omninò sustineri?

Cap. 15. En quanti olim fiebãt sacræ reliquiæ. Quid post hæc est consecutum? Contendebat mater, sacro sublato corpore, domũ reuerti. Hæc enim, dicebat, stella ex meo ventre orta est. Qui autem in ea habitabant regione, contendebant non concedere, vt id aggrederetur. Nam etsi, dicebant, ex te processit illa stella, cernitur tamen apud nos occidisse. Quomodò ergò eum à nobis auferes, qui miraculorum tales ostẽdit radios? Ex te pulcher quidem germinauit palmes, sed apud nos produxit botros miraculorum, & ei placit, vt nos frueremur mu-
sto gratiarum & curationum. Non erat Deo difficile, si vndè processit, eum voluisset illuc rursùs diuertere. Nè videaris ergò repugnare iudicio Dei & voluntati, neq; nobis diuinas gratias inuideas. Nè nos fonte priuaueris, qui non nobis solis, sed etiam com-

communiter omnibus est ad fruendum propositus. Ad gloriã tibi sufficit, quòd eius mater apparuëris, de cuius etiam mortuo corpore tanta est contentio. Nos priùs ex hac expelles patria, quàm hoc bono nobis à Deo dato nostram priues patriam. Illa postquàm hæc audijsset, sciens esse sibi aliquod sapientius capiendum cõsilium, quieuit. Deindè autem cùm iussisset omnes valere, domum reuertitur. Ille verò pius inprimis monachus & sacerdos, de quo priùs diximus, cùm remansisset, & dierum multitudine omnẽ expulisset suspicionem, & in eo custodiendo effecisset custodes socordiores, noctù ingressus, diuinum suffuratus est thesaurum, & cum furto aufugit. Sed odor miraculorum ostendit vnguentum, quod celabatur, & morborum curatio fuit furti accusatrix.

Ioseph sacerdos clã aufert thesaurũ corporis eius.

Mulier enim quædam, dum is in via ferretur, & qui eum ferebant in quodam, vt est consentaneum, vellent loco requiescere: illa, inquàm, cùm à maligno vexaretur spiritu, in loculum irruit, & grauiter insilijt, & velutì à magno fluctu fuit exagitata. Deindè cùm sanctum turpissimis esset insectata maledictis, nõ illa quidem omninò, sed qui eam inhabitabat, quem aduersarium dixeris, fortis ille ab eo percussus recessit, abiens in loca, ad quæ à Deo fuerat condemnatus. Illa autem sana domum rursùs est reuersa. Non longum tempus interceſſerat, & virgo quędam pręfecta monasterij, quod vocabatur Mantineum, cùm secreto quodam & graui morbo laborarẽt, & non possent graues, quos sentiebat ex eo, ferre dolores, cùm resciuisset illud mortuum vitam afferens corpus afferri, & magna fide & animi ardore ei facta obuiàm, tãquàm viuenti & audienti sancto, ad loculum ei morbum dixisset, ardentis fidei mercedem, celerem inuenit curationem. Eiusmodì miracula faciens, & eam à Deo gloriã adipiscẽs, Byzantium tandem introducitur corpus parentibus iucundissimum, mortalibusque vtilissimum, malis spiritibus potẽtius, ægritudinibus & morbis validius, medicamentum verè inexpugnabile: neque valens solùm aduersùs vnum morbum, sed, vt semèl dicam, resistens omnibus.

Cap. 16. Dæmoniacæ sanatio.

Byzantium tandẽ perducitur.

Mater ergò læta tali reditu filij, & simul caput in Christo tollens, splendoremque & magnificentiam in tempore ostendens, argenti magno sumptu capsam induit: nõ solùm id faciens, tanquàm in gratiam filij, sed eum etiam studens honorare, tanquàm Dei amicum: vt illud quidem esset naturæ, hoc verò pij animi, & mẽtis Deum amantis. Cùm sic ergò capsam argento parentes optimi circundedissent, hoc verè sacrum templum deponunt in pulchro templo, quod ipsi Deiparæ constructerant, communes hominibus effecti benefactores, dato dono, quod extenditur in sempiternum: per quem dæmones fugantur, morbi soluuntur, & Deus in omnibus, & per omnia glorificatur. Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Cap. 17.

Parẽtes capsam corporis eius argento vestierunt.

VITA S. LVPI TRECENSIS EPISCOPI GRAVITER CONSCRIPTA. HABETVR IN ANTI

quis MS. codicibus. Stylum F. Laur. Surius passìm elimauit.

BEATISSIMI & Apostolici viri, antistitis Lupi vitã vel breuiter cõmemorare operęprecium est. In eius enim prę-
claris operibus multiplex sese dicendi materia offert. Ortus est in Leucorum oppido, nobili inprimìs familia, patre Epirochio. Quo ex hac luce subtracto, traditus est Alistichio patruo suo, multa generis nobilitate æquè conspicuo. Eius opera scholis adhibitus, rhetorum studijs est imbutus. Deinde verò iam apprimè eruditum, florentis eloquij fama per regiones diuulgauit. Iuncta autem ei est matrimonio Pimeniola, sancti Hilarij Episcopi Arelatensis soror illustris memoriæ, quæ in ipsa iuuentute sensùs maturitate pollens, pudicitiæ semper amore flagrabat. Cùm iam septimus cõiugij annus volueretur, instigante Domino, se ad conuersionem mutuis adhortationibus contulerunt. Itaq; superni spiritùs vigore incitatus Lupus, ad animi cultum transferens vestium splendorem, relicta paterna domo, cunctisque mundanæ cupiditatis vinculis dissipatis, Euangelicæ perfectionis feruẽs desiderio, eximiæ claritudinis & virtutis virum beatum Honoratum alacri animo statuit inuisere. Erat is Abbas primæ habitationis Lirinensis monasterij.

Iulij 29.

Patria & pater S. Lupi.

Traditur literis.

Ducit vxorem.

Posteà continenter viuunt.

Beatus Honoratus Abbas.

Vbi ad eum peruenit, eius institutioni ceruicem vltrò subdens, Dominicæ seruitutis suaue iugum mansuetissimis humeris accepit, omnigenis vigilijs & ieiunijs sese afficiens. Cumque annum vnum illic egisset, magno fidei calore regressus est ad vrbem Matisconensem, vt ea, quæ ipsi remanserant, pauperibus elargiretur. Et eccè de improuisò ad vrbis Trecensis Episcopatum rapitur. Fuêre autem hęc eius promotionis primordia, vt ciuibus suis viam salutis semper concionibus sacris explicaret, & imperitos populi sensus diuina lectione instrueret. Porrò clerum quoquè suum, gratia præeunte, habenis iustitiæ strenuè moderabatur.

Fit Episcopus S. Lupus.

Exacto verò biennij spatio, cùm esset pollens ingenio, clarus eloquio, sanctitate præcipuus, cum S. Germano, totius perfectionis & gratiæ spiritalis pleno, contra hæresin Pelagianam, quæ sanam oppugnabat fidem, in Britanniam profectus est. Qui vno spiritu iuncti, & pari voluntate concordes, terribiles oceani fluctus, tẽporibus hybernis inexplorato mari se committentes, orationum gubernaculis mitigârunt. Inter ipsas autem vndarum minas cùm ad tutam stationem appulissent, crebris virtutum signis aduentûs sui nuncios præmittebant. Ad vrbis enim cuiusdam mœnia vt propinquârunt, omnes se illis obuiàm effudêre, quibus ipsi admirandis signis admirationi fuerunt. Erant verò sine intermissione intenti ad capiendos homines: eaque causa ægris curationes adhibebant, spiritus immundos palàm ex obsessis eijciebant. Denique omnes ad sanæ fidei confessionem ab errore reuocârunt, cùm iam totam ferè Britanniam Pelagiana pestis occupâsset.

It in Britanniam contra Pelagianos, cum S. Germano.

Faciunt multa signa.

Non longa post tempora Hunni erumpentes & per omnem Galliã diffusi, partim simulatæ pacis arte tentabant vrbes, partim vi expugnabant. Vbi ad Trecensem infesto agmine venêre ciuitatem, patentibus campis sitam, & nec armis munitã, nec muris, solicitus pius antistes, ad vsitata se recipiens præsidia, solis ad Deum fusis precibus, supernæ opis auxilio eam defendit. At immanis ille & ferus Attila, fidem sancti viri altiori sensu suspiciens, pro sua exercitusque sui salute & incolumitate secũ eum vult proficisci ad Rhenum vsque, pollicens vbi eò ventum sit, se ipsum dimissurum. Mox copia offertur ab eo loco reuertendi, non negatur reditus, iter quoquè indicatur: orat tyrannus obnixè sanctum virum, vt velit pro ipso Dominum deprecari, interprete vsus Hunigasio. Reuersus autem vir Dei, vt vidit se desperatiõe suorum turbatum, ad montis perfugium Latisconem cæteris solertior festinauit, vt eò transferret plebem, quam orationum suarum suffragijs discrimini subiacentem inter excidia publica & hostilia arma defenderat. Illud perfugium distat ab vrbe milliaribus quinque & quadraginta. Manens verò illic biennij spatio, offensus raritate suorum eò venientium, Matisconem sibi censuit expetendam. Illuc eunti quædam mulier iuxta * Alisiam, corpore prostrata in aggere publico, se paralyticam magna voce significauit. Orauit pro ea vir sanctus, & mox sanitati se restitutam sensit.

Hunni vastant Gallias.

S. Lupus precibus suã tuetur vrbem.

* Basilicam

Sanat paralyticam.

Cùm iam autem in Matisconensi prædio degeret, circa horam sextam oblata est ei puella, ex dæmonis infestatione linguæ officio destituta. Confestim signum crucis illi imprimens, & media nocte pro more surgens, psalmodia absoluta, inuocato nomine sacrosanctæ Trinitatis, loquendi facultatẽ ei impetrauit. Etsi verò ex plurimis gestis eius pauca iam perstrinximus, at operæpreciũ tamẽ videtur vitæ eius historiam breuiter pertexere. Annis plùs minùs viginti, lectuli quietem nescius, in tabula cubauit. Vestis eius perpetuò cilicium fuit. Præter illud, vnius tunicæ vsu semper contentus, in orationibus alternis noctibus peruigil perdurabat. Biduanis ieiunijs defatigato corpusculo, libidinis incentiua prosternens, fletibus ora, semper in futura intentus, indefessè rigabat. Iugi etiam districtione & seueritate sabbatum omne non nisi panis hordeacei esu transmittebat. Nec sacræ immemor legis, census suos pauperibus captiuisque redimendis humanissimè impendebat, sciens eleemosynis cælorum nos posse regna mercari. Permultos, quos nouerat desperatione teneri, celeri visitatione refouebat: atque in ijs clarissimum virum Claudium, filium spectabilis Germaniani, quem iam deficiente membrorum vigore, obtinebat vicinæ mortis pallor, hiatusque frigidi indicabant robur extinctum. Eum ferè exanimem intrà corpusculi hospitium oratione retinebat, iamque morientem reuocabat ad vitam, in viscera refuso, qui iam abscesserat, calore vitali, languentibusque venis suos motus recuperantibus, & spem viuendi ipso etiam vultu promittente.

Item mutã.

Eius cubile. Vestis. Vigiliæ. Ieiunia.

Eleemosynæ.

Penè mortuum restituit.

Nec minoris miraculi res est, vno eodemque tempore & alibì ostendisse virtutem. Nã clarissima materfamiliâs, germana soror sancti & venerabilis presbyteri Rustici, quam

quam lethalis iampridèm vexabat defectio membrorum, ità vt decem menſibus neque pes, neque manus ſuum faceret officium, ab illo viſitari peroptãs, vt eum venientem intuita eſt, precibus adiungens lachrymas, palmas vtrasque extendit, dicens: Si uis, potes me ſanare. At ille bis terque in preces incumbens, lachrymarum imbre perfuſus, compellauit ægrotam. Ea verò mox ſublata voce clamauit, nihil ſe dolere, iam abſceſſiſſe languorem omnem. Cumque omni cibi appetentia hactenùs caruiſſet, quamprimùm ſibi petijt alimoniam apportari. Itèm paralyticam.

Iam illud ſingularis gratiæ beneficiũ, quod ei inter mundi proceres diuinitùs collatum fuit, non patitur ſolicitudo ſilentio præteriri. Omnes quidem gentium Reges ei præſtabant reuerentiam, ſed ſpecialiùs tamen à Rege * Gebauulto eximia ei fuit exhibita obedientia. Nanque Brionẽſes, quos olìm captiuos abduxerat Alemannorum immanitas, literis à beato viro acceptis, non illectus cupiditate, nõ præda hominum captus, non auri pondere nec precio victus, ſed regia dignitate ſublimis, libertati reſtituit, hoſtili ſeruitute abſolutos, & nimiæ iam dominationis acerbitate preſſos, tanquàm deuotus reipublicæ miniſter, in eum ſtatum, quem legibus omnes amiſerant, reuocauit, priſtina dignitate donatos. Reges oẽs eum venerantur.

Multos autem habuit vir beatiſſimus præclara virtute diſcipulos, inſigni miraculorum gloria illuſtres. In S. Polychronio, Virdunenſis eccleſiæ Epiſcopo, gratia curationum præfulſit, ità vt religatis poſt tergum manibus, dæmonibus imperaret, priuſque ſenſum perciperent obſeſſi, quàm corporum ſuorum colliſionem. S. Seuerum, Treuirenſi eccleſię ordinatum Epiſcopum, primæ Germaniæ gentibus prædicantem, non ambigimus inter Apoſtolos ſuum habere conſortium. Sanctum quoque Albinum, Catalaunenſem antiſtitẽ, diuturnæ ſanctitatis prærogatiua eminentem, nõ debemus taciti omittere, quàm ille crebrò permultis locis dæmones ab hominibus profligârit. Nec immeritò dum tantorũ virorum celebramus præconia, eximij magiſtri laudes depromere videri debemus. Succeſſit autẽ ei dignus illo honore ſacerdos Camelianus, eius morum imitator. Iam annis quinquaginta & duobus S. Lupus gloriæ memoriæ antiſtes, ſacerdotio functus erat, cùm vitæ præſentis debitum perſoluẽs, ſpiritum miſit ad ſuperos, dignis in terra laudibus celebrãdus. Indè ergò nunc nobis, quò ſublimis euectus eſt, præſidium impendat: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt gloria & poteſtas per omnia ſecula ſeculorum, Amen. Ei⁹ aliquot inſignes diſcipuli. Diuturnus valdè Epiſcopatus eius & obitus.

VITA S. VVILHELMI EPISCOPI BRIOCENSIS IN MINORI BRITANNIA, AVTHORE GODEFRIDO CALUO *Bituricenſi Archiepiſcopo, ei multùm familiaris fuit. capitum numerum ad marginem adiecimus.*

PROLOGVS AVTHORIS.

SCRIPTVRVS vitã beati antiſtitis Vuilhelmi, inhabitatorem eius inuoco Spiritum ſanctum: vt qui ei virtutes largitus eſt, mihi ad narrãdum eas ſermonem tribuat, & de ſua clementia vires præbeat, quas mea imperitia denegat. Licèt autem in me non abundet ſcientia, nec ſuppetat facundia ad huiuſmodi ſancti viri miranda opera, prout condecet, depromenda, inductus tamen tam deuotione, qua ipſi ſancto ex pluribus beneficijs & ſuffragijs per eum receptis obligor, quàm requiſitione quorundam virorum valdè ſolennium, quibus obtemperare ex charitate compellor, ipſius geſta, non quidem omnia: quia non omnia didici, aut ſcire potui: ſed aliqua, quæ partìm in eius domo & ſocietate exiſtens, oculata fide perſpexi: partìm à quibuſdam viris fidedignis auditu percepi, ad Dei & ſanctiſſimi viri gloriam explanare conabor, ſermone quodã licèt rudi ac ſimplici, breui tamen admodùm & veraci. Vt autem quæ ſequuntur, faciliùs ſe offerant inquirenti, ſeptem infrà poſitis capitulis ſunt diſtincta. Agitur enim primò de ipſius nobili origine & ſanctæ vitæ inchoatione. Secundò, de orationis gratia, & eius ad diuina reuerentia. Tertiò, de mira ipſius ſapientia, & ſcientia, & diſcreta prudentia. Quartò, de eius feruida charitate, vitæ auſteritate & pietate. Quintò, de ipſius profunda & admiranda humilitate. Sextò, de eius felici obitu & cõſummatione. Septimò de mirabili eius canonizatione & translatione.

VITAE HISTORIA.

Iulij 29. Cap. 1. Iob. 7.

Luc. 1.

ANCTVS Vuilhelmus à primæuo iuuentutis suæ flore senile cor gerens, nulli voluptati animum dedit: sed sciens militiam esse vitam hominis super terram, in sanctitate & iustitia coram Deo seruire disposuit omnibus diebus vitæ suæ. Qui in carne ambulans, non secundùm carnis desideria militauit, sed eā spiritui seruire coëgit.

Carnis integritatem seruauit.

Quod in suo obitu cuidam confessori suo, cui cordis arcana tanquàm domestico committebat, reserauit, dicēs: Frater, age gratias pro me Deo, qui me vsq; hodiè mundum à peccato carnis per suam gratiam custodiuit. Ve-

1. Pet 5.

runtamen humani generis inimicus, qui & eo, quòd à iusto contemnitur, magis ad scandala prouocatur, tanquàm leo rugiens, quęrens quem deuoret, per mulierum astutias ipsum seruum Dei corrūpere pluriès attentauit. Cùm enim idem adhuc iuuenis, & in minori officio constitutus, in domo cuiusdam diuitis fuisset hospitatus, mulier quædam fornicationis spiritu stimulata, radios igneos in ipsum Dei virum procaciter vibrabat. Non enim solùm Deo sanctitatis merito, sed etiam cunctis eum videntibus corporis elegantia, verborum facūdia, & conuersationis gratia placens erat. Postquàm autem immundus spiritus cor illius mulierculæ fallaciter occupauit, donèc conceptum in animo virus peccati effunderet, non quieuit.

Impudica mulier eū infestat.

Die verò cedente tenebris, cæteris dormientibus, captato noctis silentio, perrexit ad beati viri cubiculum dormientis, & ad latus eius se proiecit coluber tortuosus. Porrò vir Dei ad tactum mulieris insolitum excitatus, non solùm scelus abhorruit, verùm

Gen. 39. Eccle. 31.

etiam de lecto statìm, quasì de medio ignis exiliens, à facie colubri se abscondit: sicut patriarcha Ioseph, qui fugit oblatam libidinem, pallio derelicto. Verè ergò beatus Vuilhelmus qui inuentus est sine macula: qui potuit transgredi, & non est transgressus: & facere mala, & non fecit. Alio quodam tempore, cùm B. Vuilhelmus pontificali officio fungeretur, quædā nobilis mulier de territorio Briocensi, tam viri, quàm amicorū auxilio viduata, super debitis & alijs negocijs in Episcopi curia plurimum vexabatur. Tandē quid ageret, nescìens, ex muliebri nequitia cogitauit, quòd si posset amore polluto pontificis gratiam obtinere, suos faciliùs aduersarios superaret, & causam suam fauore iudicis fine prospero terminaret. Quadam igitur die deductum in

Item alia.

partem Episcopum cœpit blandis sermonibus & plenis illecebris ad commiscēdum secum in obscœno libidinis prouocare. Sed vir Dei spiritu sancto p̄munitus, causam eius & intentionem cordis sordidam intelligens, tale fertur mulieri dedisse responsum: O mulier infelix, cur pastorem tuum, pontificem, patrem & dominum, huiusmodi verbis seducere voluisti? Et excutiens manu tunicam lineam ante pectus, qua more pontificis vtebatur, quasì de sinu cordis ignem excluderet, cum indignationis indicijs hæc adiecit: Vide misera, quia Dei Episcopus sum & sacerdos. Tunc increpationis viri Dei stimulis sauciata, pallio cōfusionis operuit vultum suum, & tacta do-

Sap. 3.

lore cordis intrinsecùs, de domo protinùs est egressa. Sic tanquàm aurum in fornace probauit Dominus sanctum suum, & sicut holocausti hostiam accepit eum merito castitatis.

Præter hæc castitatis insignia, aliud in eius obitu virginitatis apparuit argumētum. Nam cùm corpus eius à ministris ecclesiæ lauandum digna cum reuerentia tractaretur, illius membra inferiora non pudenda, sed quasì puerilia sunt inuenta. Virginita-

Apoc. 14.

tis ergò aureola decoratus, qui cum mulieribus nō est coinquinatus, meritò sequitur agnum Dei. Non solùm autem lumbos præcinxit fortitudine castitatis, verùm etiam lucernas ardentes tenuit in manibus per opera charitatis. Ipse enim tanquàm pater

Benignitas eius in miseros, & pauperes.

pijssimus pauperes nutriebat, miserorum miserias releuabat, & cætera pietatis opera misericorditer indigentibus exhibebat. Nec satìs erat sibi, quòd per bursarium pauperibus ministrabat: quinimmò de bursa, quam ad hoc portare consueuerat, ipsemet indigentibus manum misericordiæ porrigebat. Tanto siquidem circa pauperes ardebat compassionis affectu, quòd quandò ciborum reliquiæ dabantur pauperibus congregatis, ipse per fenestram aliquam super dantes & accipientes intuitum dirigebat, nè quispiam eleemosynā defraudaret, néve pauper aliquis læderetur, vel expers muneris remaneret. Si verò multitudini pauperum non sufficerent eroganda, defectum protinùs suppleri faciebat.

Tem.

Tempore quodã caro, cùm B. Vuilhelmus videret fame pauperes cruciari, totum bladum ſuum eis expoſuit diſpergendum. Sed cùm inter tantos minimè ſufficeret, præſertim cùm vſque ad meſſem magnum adhuc temporis ſpatium ſupereſſet, precibus ſuis Canonicorum bladum accepit mutuò, pauperibus erogandum. Verè beatus eſt iſte ſanctus, qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris: ſed ſic ut iucundus homo miſeris miſerans ſua Domino commodauit. Sic enim in villicatione ſua fidelis extitit, quòd omnibus ferè neceſſitati pauperũ diſtributis, vndè teſtamẽtum faceret, nihil omninò ſupereſſet. Mâluit enim in cælo theſaurũ ſibi creditum collocare, vbi nec erugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furãtur: quàm in terra cum ſeruo pigro Domini ſui pecuniam occultare, aut alienis relinquere deuorandam. Sic lucerna beati Vuilhelmi nõ ſolùm luxit exteriùs ad Dei gloriam: verùm etiam arſit interiùs in affectu, cuius ardor fuit in ipſo tripliciter ordinatus, ad Deum ſcilicet, ſeipſum, & proximum. Nam in amore Dei totus, deuotis precibus vacando, exardeſcebat cũ propheta, dicente: Concaluit cor meum intrà me, & in meditatiõe mea exardeſcet ignis. Quanuìs enim cum Martha circa curã reginiminis multis negocijs eſſet occupatus: illud tamen Mariæ neceſſarium, diuinis ſermonibus vacans & deuotis orationibus, nullatenus omittebat. Præter enim horas Canonicas & alias orationes conſuetas, diebus ſingulis Pſalterium, quod ſciebat cordetenùs, lectitabat. Iterùm quo ad ſeipſum, arſit in eodem igniculus charitatis, de quo dicit Dominus: Ignem véni mittere in terram, & quid volo, niſi vt ardeat? Ignis enim incinerat & conſumit. Deus autem noſter ignis conſumens eſt. Cuius ardor beati viri animã per humilitatem incinerauit, corpus per fragilitatem attenuans, vtráq; pari fœdere Dei ſeruitio mancipauit, ſicut in Leuitico ſcriptum eſt: Vtranque partem conſumpſit ignis. Beatus verò Vuilhelmus quanto maior erat, eo magìs humilis apparebat, & humilitatis opera faciebat. Nam aliquandò ad ſufflãdum ignem pro calefaciendo cibo pauperum, caput ſuum dicitur inclinâſſe.

Cap. 2. Magna liberalitas in caritate anonæ. Eccle. 31. Matth. 6. Matth. 25. Pſalm. 38. Luc. 10. Quotidiè legit Pſalterium. Luc. 12. Heb. 12.

Die quadam ad domum eius, nuncius quidam venit, commodato poſtulans balnearium vas pro muliere paupere, in puerperio decubante. Nam pro huiuſmodi pijs operibus vaſcula talia reſeruabat. Cumque cauſam eius itineris Epiſcopus didiciſſet, nec quiſquam de ſuis famulis, præter Capellanum, præſens eſſet, nec negauit ei, nec diſtulit quod petebat, ſed cum adiutorio Capellani ſui vas, quod blado plenum erat, euacuans, impoſuit in humeros nuncij proprijs manibus ad portandum.

Cap. 3. Vide humilitatem.

Quadam autem nocte lectus cuiuſdam monachi in Epiſcopi cubiculo factus erat: cumque vadẽs dormitum Epiſcopus, lectum monachi prope terram cerneret, ſuum verò propter Pontificalem excellentiam ac reuerentiam loco ſuperiori: non eſt paſſus inferiorem ſe iacére monachum: immò fecit iterùm lectum ſterni, & alterum alteri coæquari. His & alijs huiuſmodi meritis & exemplis beatus iſte Vuilhelmus Pontifex exaltationis æternę gloriam eſt adeptus. Non ſolùm autem cor eius incinerauit ignis Dominicę charitatis, ſed & corpus per pœnitentiam cremauit. Quanuìs enim ſuæ, necnon & aliorum dignitatibus vel meritis deferẽdo, magna ſæpè conuiuia præparari faceret, ſeruata tamen modeſtia, ſemper parùm guſtans de carnibus, reliquum in eleemoſynam pauperibus erogandum reſeruabat.

Cap. 4. Aquã bibit. Sæpè cubat humi. 2. Cor. 11. Humanitas in fœminam miſeram.

Aqua pura vel cum vino mixta largiter vtebatur, quanuìs à pluribus vinum & pinguia diligere putaretur. Præterea cum lectus eius, ſicut decebat Pontificem, ſternerẽtur, & ſerui crederent ipſum ſuper mollia quieſcentem, ſpreto cubili, terræ duritiam ad orandum & dormiendum ſæpiùs eligebat. Quantùm verò ad proximũ, in eo charitas igneſcebat. Nam quotieſcunque deſolatum aliquem vel afflictum cerneret, aut infirmum, infirmabatur & ipſe ſecundùm illud Apoſtoli: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? quis ſcandalizatur, & ego nõ vror? Die inſuper quadã, dum ipſe beatus vir ſtaret in medio domûs ſuæ, quædã hydropica ac pauperula mulier eleemoſynã poſtulans ſtetit ante eum. Erat aũt infirmitate ſic inflata, quòd vix corpus ſuũ capere poterat tunicæ latitudo. Quã intuens pius pater, qui ſuper afflictos pia ſemper geſtabat viſcera charitatis, præcepit eleemoſynã ei dari: necnon de theriaca, quã habebat, poculum ei miniſtrabat, piè credens ipſam per antidotũ huiuſmodi poſſe conſequi ſanitatem. Accepto poculo, mulier abijt via ſua. Hora prandij memor fuit epiſcopus illius, & ferculum ſuum, de quo parùm guſtauerat, per nuncium illi miſit. Quam per vicos & plateas nuncius diù quærens, tandèm inuénit in lectulo paſſione nimia laborantem, & fini ſuo eam appropinquantem. Quod cùm Epiſcopo retuliſſet, timẽs ille,

nè per theriacam, quam ei miniſtrari iuſſerat, mortis periculum incurriſſet, oraturus
Nota vim precũ eius. pro ea ad Dominum, in eccleſiã feſtinauit: vbi flens largiter & rugiens à gemitu cordis ſui, reum ſe mortis eius humiliter accuſando, tandiù miſericordiam Domini inuocauit, donèc nunciatum eſt ei, quòd mulier ſurrexit, & ab infirmitate ſua dimiſſa penitùs eſſet. Quod Epiſcopus audiẽs, fecit eam præ gaudio ſibi præſentari. Quam videns ſanitati plenariè reſtitutam, admirans vix credere potuit, quòd hæc eſſet, quàm quasi mõſtrum viderat ipſo die. Quis autem dubitet, mulierem hanc de portis mortis, ſancti viri fuiſſe precibus & meritis reuocatam?

Cap. 5. Alio quodam tempore, cùm ex preſſura præliorum, quæ inter Francos & Britones agitabantur, ducatus Britanniæ turbaretur, & Briocenſis ciuitas, irruentibus in eam alternatìm hoſtibus, dãnis multis & iniurijs grauaretur, beatus Vuilhelmus, tãquàm bonus paſtor, cum fletu magno per ciuitatem circumiens, diſperſas oues conabatur
Obijcit ſe periculis p ouibus ſuis. paternis affectibus, cõſolari Sæpè etiam prædonum in medium ſe magnanimiter ingerens, animã ſuam pro ouibus ſuis ponere non formidabat. O quoties in ipſum ouiculas protegentem, viri ſanguinum manus ſacrilegas iniecerunt, & in ceruicem eius vibrantes gladios, ipſum minis & contumelijs affecerunt? Ipſe verò cùm hæc omnia pateretur, non comminabatur, ſed tanquàm agnus manſuetiſſimus, corde tacito patientiam ſeruabat. Et ſi quandò propter clericorum inſtãtiam neceſſitas ipſum compelleret ferre excõmunicationis ſententiam in maleficos & prædones, nè remiſſus & negligens videretur, cum dolore cordis & multis lachrymis vim clauium exercebat, cùm malefactores huiuſmodì ſententiæ gladio feriebat. Quanto charitatis ardore di-
2. Reg. 1. 1. Reg. 15. lexit proximos, qui ſic luxit, vt Dauid & Samuel, inimicos? Sic virga ſancta de radice Ieſſe, quod interpretatur incendium, procedebat. Nam virga correctionis, de incẽdio
Ezech. 1. debet egredi charitatis. Ezechiel autem loquens de quatuor animalibus, de igne vidit in ſpiritu fulgur egrediens. Ex igne verò fulgur egreditur, cùm excommunicationis ſententia, nõ ex ira vel odio, ſed ex charitate profertur. Intereà graui perſecutione per tyrannorum malitiam in eccleſia Britannica ſęuiente, B. Vuilhelmus zelo iuſtitiæ viriliter inflammatus, ferocitati tyrannicæ reſiſtere ſatagebat. Quam ob cauſam minis & iniurijs ab ipſis tyrannis & eorũ complicibus eſt adſtrictus: nihilominùs tamẽ murum ſe pro domo Domini, quantum poterat, opponebat. Renuens igitur in præiudicium libertatis Eccleſiaſticæ principum acquieſcere voluntati, cõpulſus eſt exire Bri-
Pellitur in exilium. tanniam, & in exilium proficiſci. Sed vir iuſtus, tanquàm leo confidens in Domino, ſciensq; quòd dignitas nominis Chriſti omnia poſſidet in omni poſſeſſiõe, & quòd omne ſolum forti patria eſt, vt piſcibus æquor: damna, minas, exilium & contumelias
Matth. 5. propter ſpem æternæ beatitudinis ſuſtinuit patienter. Nam Dominus dicit: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.

Cap. 6. Tunc temporis verò Pictauenſis Epiſcopus, continuis laborans infirmitatibus, impotens & debilis erat factus, ità quòd officium ſibi competens exercere penitùs non valebat: qui beatum Vuilhelmum, obſtinatæ perſecutionis impetum fugientem venerabiliter ſuſcipiens & deuotè, gregis ſui curam ipſi committere dignum duxit. Bea-
Pictauenſis Epiſcopi ſuſcipit operam vicariam. tus igitur Vuilhelmus, aſſumpta cura vicaria Pictauenſis diœceſis, ibi per annos aliquot ſanctiſſimè conuerſatus in his, quæ ad ſuum officium ſpectabant, ordines celebrando, eccleſias dedicando, altaria conſecrando, pueros confirmãdo, necnon & alia
Redit ad ſedem ſuam. pontificis officia ſolicitè miniſtrando, apud Deum & homines gratioſum ſe exhibuit & famoſum. Cùm autem placuit Deo ferocitatis hoſtium impetum eneruare, relictis ouibus alienis, bonus paſtor ad oues proprias, ob ipſius abſentiam nimiùm deſolatas, reuerſus eſt cum gaudio valdè magno. Circa curam iſtam propriarum ouium, non ſolùm ſpiritualiter ſanctæ conuerſationis exemplo & doctrinæ pabulo: verùm etiam temporaliter humanæ neceſſitatis ſubſidio, ſicut dictum eſt, ſolicitè vigilabat.
Iohan. 21. Hoc enim triplici cibo præcepit Dominus Petro ſuisq; ſucceſſoribus paſcere plebem ſuam. Et quãuis gregis ſui curam præponeret omni negocio temporali, fabricã tamẽ Briocenſis eccleſiæ cathedralis, ſi poſſet in pace viuere, proponebat cõſummare iam inceptam. Circa quod opus cùm die quadam vigilantiùs cogitaret, ſpiritu prophetico repletus, dixit: Certè viuus vel mortuus ædificium huius eccleſiæ conſummabo.
Felix obitus eius. Dominus autem ipſius prophetiam proceſſu temporis adimpleuit. Nam cùm ipſe viuens feliciter, victurus in perpetuum, præſentis vitæ curſum feliciter conſummâſſet, corpus eius ſanctiſſimum in eccleſia cathedrali digna fuit cum reuerentia tumulatum. Quod cùm ibidèm duobus annis, antequàm coruſcaret miraculis, tanquã lapis

precio.

precioſus latuiſſet, Philippus Epiſcopus ſucceſſor eius ſtuduit nihilo minùs fideliter ipſius propoſiti circa fabricā eccleſiæ fieri proſecutor. Oportebat aũt pro fundamento quærendo ſecũdùm diſpoſitionem operis, corpus beati Vuilhelmi de loco in quo poſitum fuerat, transferri. Factũ eſt aũt, cùm ad effodiendum theſaurũ illum Clerici cum populo conueniſſent, ipſum corpus cum omnium membrorũ integritate mirabiliter eſt repertum, & quaſi precioſiſſimis fuiſſet aromatibus condītũ, optimo odore eos, qui aderāt, adimpleuit: ità vt ex cõuerſatione, quam viderant, & mirabilibus, quæ videbant, ipſum proculdubiò crederent eſſe ſanctum, cùm corruptibile corpus, quod quidem per biennium in ſepulcro latuerat, cernerēt incorruptum. Quid aliud dicere poterant, nisì quod à Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris? Mirabantur præterea, nec mirum, quomodò cadauer hominis, quod tandiù iacuerat ſub terra, odoris ſuauiſſimi redolentia ſpecies aromaticas ſuperaret? Sed ille, cui integer à peccato ſeruiërat carnis, ex incorrupti inuentione corporis ſanctitatis ipſius lucernã de ſub modio ſuper cãdelabrum exaltari diſpoſuit, vt luceret omnibus, qui in domo ſunt, odor ſuauitatis ex ipſo Domino, ſuauiter omnia diſponente, mirificè procedebat: vt qui vitæ in vitam bonus odor fuerat, bonus odor ſanctitatis, odorem miraculorum prodigijs diffunderet vſquequaquè. Ab illo enim die cœpit crebrioribus coruſcare miraculis, per quæ ſanctitatis eius notitiam, nõ ſolùm per vniuerſam Britanniam, verùm etiam per circùm adiacentes & remotas prouincias Dominus dilatauit. Quotquot itaq; diuerſis oppreſſi languoribus eius tumulum viſitârunt, ſalutis ab eo beneficia fidenter poſtulantes, recuperata ſanitatis optatæ gratia, lætantes ad propria ſunt regreſſi. Quamobrèm cæteruatim currunt vndiquè populi, cernere cupientes, necnon in ſeipſis experientes miracula, quæ per eum mirabilis in ſanctis ſuis Dominus miſericorditer operatur. Quorum eleemoſynis & deuotis oblationibus eccleſia, quam ſanctus in vita vel poſt mortem dixerat ſe ſtructurum, opere precioſo ſuſcepit complementum, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei.

Corpus eius poſt biennium inuenitur incorruptum.

Pſalm. 117.

Miracula ad tumulũ eius.

Cùm igitur beatus Vuilhelmus tot & tantis miraculorum radijs, nõ ſolùm Britanniam, verùm etiam diuerſas mundi prouincias illuſtraret, Philippus bonæ memoriæ Briocenſis Epiſcopus, ſucceſſor eius, indignum arbitrans, ſi tantum lumen intus vel ſubtus modium celaretur, ad dominum Papam Innocentium 4. Lugduni tunc temporis reſidentem, cum firmiſſimis miraculorum teſtimonijs & teſtibus propter huiuſmodi negocium properauit. Quibus auditis rumoribus, exultans in gaudio Præſul ſummus, miraculorum inquiſitionem Cardinali cuidam committere dignũ duxit. Sed quod accidit ipſa die, propter huiuſmodi negocium aſſignata, non minùs eſt miraculo deputandum. Nam præter teſtes idoneos, quos adduxerat dictus Epiſcopus Briocenſis, alij quamplurimi de alijs mundi partibus ſubitò confluxerunt, de ſanctitate Beati Vuilhelmi probatiſſima perhibentes, eò quòd tam in ſe, quàm in alijs, ipſius inuocata ſuffragia pro diuerſis infirmitatibus ſenſiſſe firmiter aſſerebāt. Probatis itaque miraculis, & in ſummi Pontificis audientia recitatis, necnõ ab eo & cunctis Cardinalibus alijſq; eccleſiarum prælatis, qui aderant, approbatis, idem ſummus Pontifex de communi fratrum conſilio Vuilhelmũ Briocenſem Epiſcopum in ſanctorum catalogo, meritis eius exigentibus, decreuit firmiter conſcribēdum, & celebri memoria venerandum. Ipſius autem ſancti mirabilia, pauca tamen, quia non poſſet aliquis ſingula quæque ſcripto explicare, breuiter enarrabo.

Cap. 7.

Refertur ab Innocentio 4. in numerum ſanctorum.

Sequuntur miracula.

Mulier quædam Briocenſis diœceſis, quæ tribus & eo ampliùs annis per totum corpus fuerat hydropiſi ſic inflata, quòd ſanitatem poſſe cõſequi nullatenùs credebatur: facto voto, ſuper beati Vuilhelmi tumulum, quarto Calendas Auguſti, die videlicet, quo beatiſſimus confeſſor migrauit à ſeculo, requieuit: & poſt horam diei primam, cùm diuinum officium in eccleſia cantaretur, quaſi de ſomno euigilans, ſublato tumore, beati Vuilhelmi meritis reſtituta eſt ſubitò priſtinæ ſanitati.

Hydropica curatio.

Homo etiam quidam languidus apud ſanctum Briocum ante ianuam alterius hominis iacebat in ſterquilinio, ſic contractus, quòd pro victu ſuo quærendo per villam ſuper palmas & genua ſe gerebat. Cuius paſſioni mulier quædam compatiens, dixit ei: Alane, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti voueo te beato Vuilhelmo, qui ſuis meritis & precibus tibi conferet ſanitatem. Et appræhendens eum ad manus mulier & eius filius, ſuper pedes ſuos erexerunt. Qui protinùs conſolidatis membris, ad eccleſiam cum multis eum ſequentibus, & Deum in beato Vuilhelmo laudātibus, iter

Item contracti.

arripuit,

arripuit, omnipotenti Deo gratias referens & suo sanctissimo confessori.

Mulieris horridus morbus pellitur.

Alia insuper mulier tantam lateris corrosionem patiens, quòd intestinis ferè patentibus, cum horrore magno fœtorem nimium emittebat, per vnam noctem super sepulcrum sancti requieuit. In crastino verò circa horam primam multis præsentibus, ab hac horribili passione sic extitit liberata, quòd nulla remanserunt prædictæ passionis vestigia.

Mortuus puer reuiuiscit.

Cùm prætereà puer quidam, velut annorum octo, circa ripam ludens cuiusdã fluminis, in ipsum subitò cecidisset, populis clamantibus, pater eius præ dolore cucurrit ad locum citiùs quærens eum: Quem cùm multis eum iuuantibus minimè reperisset, ingeminatis clamoribus cœpit insanire. Adstans verò populus ei compatiens, dixit: Voue filium tuũ sancto Vuilhelmo, ad cuius inuocationẽ Deus miracula operatur. At ille consilio eorum vix intendens præ dolore, protinùs sic clamauit: Sancte Vuilhelme, confessor Domini benedicte, tibi meum filium voueo & commẽdo. Vix votum finiërat, & eccè puer sub aqua mortuus est inuentus, & de profundo fluminis extractus. Quem mortuum pater inspiciens, iteratò clamare ad beatum Vuilhelmum cœpit lachrymabiliter, & eum inuocare, dicẽs: Sancte Vuilhelme, redde mihi filium meum viuum, quem mihi ostendere dignatus es sic defunctum. Mater autem pueri tunc temporis ad beatum Vuilhelmum profecta peregrè pro eodem puero, quia eidem infirmitas quædam acciderat, ad eius tumulum nocte præcedenti aderat. Dum igitur pater voto & orationi deuotus existeret, in conspectu adstantium statim est puero vita restituta.

Item alius puer.

Alius insuper puer quasi annorum trium de Dolẽsium finibus, in quoddam fossatum cecidit, per quod faciebat mare transitum. Vbi cùm parentes eius cum dolore quærentes filium, annuente Domino, peruenissent, resupinum in aqua puerum reperierunt, & de fouea extraxerunt. Cumque in eo nullum vitæ comperissent indicium, ipsum cum clamore valido & dolore vouerũt beatissimo confessori. Ad cuius inuocationem puer aquam euomens cum sanguine, respirauit.

Sanantur vitia corporis teterrima.

Rursùs homo quidam per sex annos & ampliùs duo foramina in ventre habuerat & habebat, adeò pernicioſa, quòd quicquid per os suum secundùm viam nutrimenti sumebat in corpus, relictis naturæ purgatorijs locis, per illa duo foramina turpiter emittebat. Qui ante Vuilhelmi tumulum requiescens, ad inuocationẽ eiusdem sancti, à tam enormi passione curatus est. Cuidã etiam mulieri est candidior solito mãmilla subitò restituta, quam sibi præ nimio infirmitatis dolore miserabiliter amputauerat.

Alia miracula.

Viro prætereà cuidam est repentè consolidata ruptura, per quam ipsius viscera se adspectibus hominum horribiliter offerebant. Quædam rursùs puella, cuius adeò pedes & tibiæ vlcerosæ erant ex quadã passione, quam medici fistulam nuncupãt, quòd ei sola tibiarum abscissio, nè per eam, synceram corporis partem corrumpi contingeret, pro consilio præstolabatur, ad plenum est à prædictis vulneribus liberata. Alia quoquè puella, ignis incendio intercepta, fuit in medio carbonum reperta. Cui eiusdem sancti meritis ignis, vim suæ virtutis oblitus, nullũ impressit vestigium læsionis.

Quædam puella liberatur ab incendio.

Quadam etiam die, cùm quidam nautæ peregrè profecti ad beatum Vuilhelmum, per mare vellent ad propria remeare, facta est tempestas in mari valida, adeò vt ruptis funibus fractisq; remigijs, fluctus nauiculam operirent. Qui nimirùm de vita desperantes, beatissimi Vuilhelmi auxiliũ inuocando, dixerunt: O beate Vuilhelme, confessor Domini glorioſe, succurre nobis in supremo mortis periculo constitutis. Statimque ad eius inuocationem sani nautæ, cum nauicula fluctibus operta, ad portum prosperum sine humano remige peruenerunt. Quid plura? Per beati Vuilhelmi confessoris gloriosissimi merita restituit Dominus cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum: sicut probant baculi, lectiq; lignei, quos ante sepulcrum eius salutis beneficia consecuti, redeuntes ad propria, reliquerunt. Possessi à dæmone liberantur, paralytici reparantur, quamplurimi vi febrium laborãtes, sanitatem celerem consequuntur. Hæc & alia multa & magna mirabilia, quorũ non est numerus, præsertim cùm illius miracula finem non habeant, per beatissimum confessorem suum Vuilhelmum Dominus omnipotens operatur: ad laudem & gloriam nominis sui, Amen.

Nautæ è periculo eripiuntur.

SS. ABDON ET SENNES, QVORVM NATALIS INCIDIT *in* 30. *Iulij diem, habentur in* S. *Laurentij martyris historia.*

BEATI

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO RVFFINO MARTYRE.

NOSTIS, fratres charissimi, sicut ex Catholicæ fidei magistro didicistis, quia in vltimæ discussionis examine, omnes simul & peccatores & iusti ante tribunal æterni Iudicis cum suis sunt corporibus exhibendi, Apostolo testante, qui ait: Omnes nos oportet manifestari ante tribunal CHRISTI, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Et reprobi quidem ad hoc, vt quia hîc cum carne simul & anima Conditoris sui præcepta calcauerint, cum eadem illic vtraq; substantia sententiam iustæ damnationis excipiant, atque vtrobiquè deincèps suppliciorum amaritudinem sentiãt, qui dum viuerent, prauis suis delectationibus ex vtroque deseruiebant. Electi autem, vt quia carnem suam nunc cum vitijs & concupiscentijs crucifigere non desistunt, cum ipsis suis corporibus, quibus videlicet tanquàm tabernaculis in diuina militia vsi sunt, ad supernæ claritatis gloriam prouehantur: vt soluto militiæ cingulo, vnum tunc interior & exterior homo sentiant quietis perpetuæ municipium, qui ad vnum peruenêre per communia bella triumphum: & quibus vna fuit pugna, eadem sit nihilominùs & corona. Istud planè erit sabbatum nostrum, ille septimus legis annus, ille veraciter Iubileus. Sabbatum quippè feriatum esse præcipitur, & æterna per illud requies figuratur. Sub eiusdem quoquè quietis æternæ vel resurrectionis designandæ mysterio, in septimo anno libertas redditur. In Iubileo autem tubis clangitur, vt vnusquisque ad possessionem propriam reuertatur. Canet enim tuba, sicut dicit Apostolus, & mortui qui in Christo sunt, resurgent. Ad possessiones ergò proprias omnes tunc reuertũtur: quia in illo vltimo resurrectionis die vnusquisque proprium corpus recipit, in quo, dum præsentem vitam duceret, habitauit. Tunc Adam, tunc Noë, tunc omnes antiqui patres, immò omnium mortalium animæ ad amissam carnis suæ terram redeunt: quia recepta corpora sua in perpetuum possidebunt, & perducti in libertatẽ filiorum Dei, iam securè gaudebunt omnes, seruili vinculo corruptionis humanæ soluti. Cùm ergò sanctorũ corpora tantæ futura sint dignitatis, vt & coronam vitæ perpetuæ, & immortalitatis stolam cum suis animabus sint communiter receptura: quid mirum, si nunc omnipotens Deus apta illis loca prouideat, & eorum tumulos non passìm, vel per casum fieri, sed ex suæ voluntatis electione disponat? Enimuerò & illud sæpè non ociosè quæritur, Cur Abraham, qui se ex parte corporit puluerem esse confitetur & cinerem, tam ambitiosam sepulturæ suæ prouidentiam habuit, vt ex omni peregrinationis suæ latitudine solam Hebron, Chananitidis, videlicet regionis, eligeret, in qua etiam non parua summa speluncam sibi duplicem compararet. Iacob quoquè filios, & Ioseph fratres suos obtestãtes adiurant, vt eorum ossa ad eandem speluncam post obitum transferant. Quid est ergò, quòd sancti viri, qui & præsentem, & omnem mundi gloriam sublimi mentis arce despexerant, tam cupidè, tam anxiè, tam studiosè de loco, vbi eorum conderentur cineres, litigabant, nisi quia per Prophetiæ spiritum nouerant, Saluatorem mundi illìç de suo semine nasciturum, & sanguinem, qui mundi peccata dilueret, in illa specialiter regione fundẽdum? sicut per Psalmistam dicitur: Quia Deus noster ante secula, operatus est salutem in medio terræ. Quod nimirùm quanquàm de ipso Domini corpore specialiter possit intelligi, de regione tamen illa quoquè, vbi pati dignatus est, quæ certè mundi meditullium est, non incongruè dici videtur. In Chananæa igitur terra sancti Patres nostri tumulos elegerunt, vt indè illi mererentur quandoq; resurgere, vbi ille videlicet surrectionis author Christus, primogenitus viuorum & mortuorum, in se dignatus est resurrectionis gloriam declarare. Et quid ampliùs dicam de honore, quem bonorum remunerator Deus sanctorũ suòrum corporibus exhibet, quandò ipse Deus omnipotens Moysi corpus dignatus est sepelire, & Elisei cadauer mortuum legitur suscitâsse? Immò, vt verum fatear, quod in carne viuentibus sanctis minimè contulit, hoc sæpè diuina dispensatio mortuis prærogauit. Quod in Abdo scilicet viro Dei liquidò perpenditur, quem viuentẽ quidem leo potuit occisurus inuadere, sed cadauer eius nequaquàm permissus est aliquatenùs violare. Preciosa nimirũ in cõspectu Domini,

30. Iulij.
2. Cor. 5.
Deut. 15. Leuit. 25.
1. Cor. 15.
Gen. 18.
Gen. 24.
Gen. 49. & 50.
Psalm. 73.
Terra sancta mundi meditulliũ dicitur.
Deut. 34. 4. Reg. 13.
3. Reg. 13.
Psalm. 115.

Notent hęc moderni tẽpore hęretici quibus curæ nõ est, quo loco sepeliantur,

mini, mors sanctorum eius. Non ergò mirum, si diuina dispensatio congrua Sancto. rum corporibus loca distribuit, & ea nunc quasi quoddam depositum terræ commẽ. dat, quæ postmodùm in regnis cælestibus tranferẽda restituat. Sed iam propter quod ista præmisimus, de beati Ruffini miraculis breuiter aliqua perstringamus.

Beati igitur huius martyris corpus de suburbio Assisiensis oppidi, vbi antiquitùs fuerat positum, intrà mœnia postmodùm fuit gentilis impetûs terrore translatũ. Labrum autem lapideum, in quo prædictum corpus antè iacuerat, per longum tempus extra muros fuerat derelictũ. De quo nimirùm inter populum & Hugonem, eiusdem tunc sedis Episcopum, grauis est orta seditio. Episcopus siquidem ad ecclesiam beatæ Mariæ semper virginis, quæ eius loci prima sedes est, deferendum esse censebat, eo nimirùm consiliõ, vt quòd mater Ecclesia corpus martyris non haberet, quodam saltẽ vacui sepulcri solatio compensaret. Econtrà populus asserebat, inter sacras reliquias & proprium tumulum diuisionem fieri nõ debere, nec humanis nunc adinuentionibus permutandum, quod ab ipso glorioſi martyris cõsummato triumpho videretur diuinitùs institutũ. Taliter igitur hinc atque indè certantibus, labrum mœnibus vrbis infertur, & ab vtrisque simul partibus ad biuij cuiusdam compitum peruenitur. Illìc itaque cùm fautores Episcopi ad sanctæ Mariæ, reliqua autẽ pars populi ad beati Ruffini basilicam sacrum vasculum pertrahere molirentur, his atque illis in diuersa nitentibus, crescente iurgio, eò vsque processum est, vt furentes arma corriperent, &

In quantus in prisco populo amor reliquiarum.

mutuos inter se ictus, amissa placidæ mentis ratione, miscerent. Vibratis itaq; gladijs, cominùs vtrinque concurritur, & acres ardentibus animis ad infligenda mutuò vulnera debacchantur. Sed ô prædicãda diuina clementia, quæ humanis miseretur erroribus, & sæpè nostris prauis voluntatibus ità obuiat, vt ad bonos exitus ipsa etiã malè cœpta perducat. Quid multis morer? Nullus illic vulneratur, nulla deniq; nec tenuis quidem gutta sanguinis funditur, atque vt mirabilibus adhuc mirabiliora succedant, sexaginta ferè viri ex parte Episcopi prædictum vasculum ad Ecclesiam beatæ Mariæ conabantur attrahere, sed nullis illud nisibus de loci sui fixa potuerunt statione mouere. Illi igitur cùm iam præ lassitudine fracti, omninò deficerent, & vehiculum lapidis funditùs desperarent, tunc ex altera parte vix septem homines vrnã corripientes, ad S. Ruffini basilicam tanta illam permissi sunt celeritate peruehere, vt nõ lapidem, sed palearum potiùs viderentur fasciculum deferre. Ilicò populi clamor exultantis attollitur, gratiarũ actio fautori Deo læta persoluitur, & quia pius Deus vnum cum populo suo senserit, ab omnibus alacriter diuulgatur. Tunc denique probatum est, verum esse quod dicitur: Vox populi, vox Dei.

Accessit autem ad rei certitudinẽ & presbyter quidam, ab ipso videlicet beato Ruffino ad Episcopum missus. Nam cùm præfatus Episcopus aduersùs eos, qui sibi restiterant, non leuiter commotus esset, atq; illi pararent sibi dignè satisfacere, & deuota illum humilitate placare, presbytero, quẽ diximus, per visum beatus martyr apparuit, eiq; dixit: Vade, & dic Episcopo, si me non vult offendere, satisfactionem quamlibet à populo non recipiat: sed gratis ei puram sui amoris & benedictionis gratiam reddat:

Vide an Sancti nesciant res humanas.

Mea siquidem hoc gestum est voluntate, vt vasculum illud ad meã deferretur ecclesiam, quatenùs meum in eo corpusculum denuò recõdatur. Nouerit etiam, quia nisi ego illis tumultuantibus interfuissem, meq; eorum telis opposuissem, magna hominum strages fusa iacéret. Sed cùm Episcopus adhuc hæsitãs, ne his quidem verbis presbyteri fidem accommodare disponeret, eccè quidam, qui contractus fuerat, gaudens

Contracti sanatio.

& exultans eodem die à beato se Ruffino fatebatur erectum, sibiq; ab eodem beato martyre hoc mandatum perhibebat iniunctum, vt hæc ipsa cuncta per ordinem, quæ presbyter asserebat, ipse quoq; nihilominùs Episcopo nunciaret. Tandèm Episcopus omni scrupulo dubietatis amoto, quod sibi imperatum est, incunctanter exequitur, atq; in gratiam suo populo donatis offensionibus fœderatur. Sed nè apud aliquẽ fortaſsis Episcopus næuum reprehẽsionis incurrat, quia ab ecclesia sua ad horam discedens, contra Dei iudicium sentiebat, Isaac ad memoriã reducendus est, qui non Esau,

Gen. 27.

à se videlicet electum, sed Iacob potiùs, ab vxore suppositum benedixit. Et illic ergò carnalis vxor, & hic spiritualis spõsa viris suis in propriæ sententiæ diuersitate præuaIuit: quia qui mundi infirma elegit, vt confundat fortia, Deus vtrique consensit. Pro-

1. Cor. 1.
2. Reg. 7.

pheta quoque Dauid construere templum voluit, sed hoc illi superna dispositio non permisit. Inter Paulum quoquè & Barnabam pro Iohanne quodam legimus interue-

Act. 15.

nisse dissidium: propter quod tamen nõ solùm vtriusque Apostoli nõ imminutum est me-

est meritum, sed ipse quoquè discipulus ab Apostolicæ disciplinæ linea non errauit. Non ergò mirum, si nunc homo aliquandò inscius à veritate dissentiat, cùm & ipsis Apostolis & Prophetis humanitùs aliquid accidisse, scripturarum authoritas probet. Sed hæc aliâs. Nunc ad proposita redeamus. Porrò eodem die, duo cæci ad altare beati martyris illuminati sunt. Cæci vidēt. Sed & alius debilitatus membris & gibberosus, erectus est, & saluti per omnia restitutus. Gibberosus erigitur. De quibus porrò miraculis, duntaxàt quid factum sit, nobis referre sufficiat, nè si qualiter facta sint singula, per rei gestæ ordinem referre contendimus, auditores fortasse (quod absit) lacinioſi styli prolixitate grauemus. Ipsa quoquè miracula enumerando persequi cuncta negligimus, sed velut ex magno quodam flumine cyathum haurientes trahimus, quem super mensam Christi conuiuantibus salubriter propinemus: nè mentis stomachus ingurgitatione grauari, sed sobrio potu tantummodò sitis possit auferri. Ad alia igitur adhuc enarranda miracula, quæ per eundem beatissimum martyrem diuinitùs sunt ostensa, pergamus:

Peridem itaque tempus vir quidam non ferendæ vesaniæ crudelis & rigidus, pauperculæ mulieri de sui iuris agro chartulam fecerat, quam tunc cum magni furoris impetu contumaciter requirebat: vndè & bouem sibi, & vnam securim violenter abstulerat, robur videlicet domesticæ facultatis, & spem regendæ familiæ. Quod illa præ dolore non ferens, cum contribulati amaritudine spiritûs ecclesiam beati Ruffini festinanter ingreditur, ante altare prosternitur, atque vt sibi in tantæ calamitatis articulo subueniret, lachrymabiliter deprecatur. Quid plura? Adest tandèm diuina misericordia, & mox vt ab oratione consurgit, iacere in pauimento securim suam ante pedes attonita conspicit. Ilicò mœror nimirùm in lætitiam vertitur, & digna Deo gratiarum actio à cunctis, qui aderant, vnanimiter exhibetur. Sed eccè raptor negocium adhuc suæ peruersitatis exequitur, & præfatæ mulieri, nisi monimentum redderet, supplicium comminatur: qui tamen mox vt securim tam mirabiliter redditam didicit, confusus & obstupefactus expauit, bouem reddidit, pœnitentiam egit, atque omnem querelam, quam eatenùs aduersùs eam habuerat, sedata animi feritate, sopiuit. Nota non nescire Sanctos res nostros.

Prætereà duodecim fures inuicèm conspirantes, in domum cuiusdam rustici hostiliter irruerunt. Qui ligantes eum primò, deindè boues & cætera domûs animalia diripientes, protinùs abiêrunt. Intereà rusticus lachrymabiliter vociferabatur, & gemebundus aiebat: O sancte Ruffine, adspice miserum, releua calamitate depressum, nec placeat tibi, vt prædones & nequissimi homines meæ facultatulę paupertate dituntur. Ad hanc ergò vocē (mira res) cùm iam raptores animalia prosequentes, duodecim milliarijs ferè transmissis procùl abîssent, eccè omnes, qui direpti fuerant, greges, balantes & mugientes accurrūt, & intrà caulas se solito more recipiunt. Sicque factum est, vt & illi quæ præ manibus habere videbantur, repentè sublata congemerent: & iste quæ deflebat amissa recipiens, versis vtrobiquè vicibus, exultaret. Visis itaque tot virtutibus, & tam euidentibus miraculorum signis, prædictus Hugo, venerabilis eiusdem sedis Antistes, de parua basilica, in qua sanctum corpus fuerat antè receptum, magnam construxit ecclesiam, & iuxta possibilitatem sumptûs, non ignobiliter decorauit. Deindè beati martyris corpus in ipso alueo, qui certaminis materia fuerat, condidit, & cum magna totius diœcesanæ plebis frequentia altare desuper consecrauit. Boues furto ablati, per 12. milliaria peragrātes, in suam cauam vltrò reuersi sunt.

Porrò autem quanti illic deincèps cæci fuerint illuminati, quanti à dæmonibus erepti, quanti ex varijs languoribus liberati, perlongū est vel apicibus tradere, vel sermone proferre. Multa miracula fiunt

His itaq; transactis, cœpit non parua inquisitio fieri, quo die inuictissimi triumphatoris Christi Ruffini deberet martyrium celebrari. Nullis siquidem apud eos extantibus historiæ monimentis, sola erat eatenùs annuæ dedicationis solēnitate contenti. Tandèm authore Deo, reperta passionis historia, constituit venerabilis Pontifex iuxta tenorem videlicet, quem literæ testabantur, vt tertio Calendas Augusti eiusdem glorioſi martyris festiuitatis coleretur. Nonnulli verò aduersùs Episcopum inuidiæ facibus accensi, & vesaniæ spiritu implacabiliter incitati, tumultuabantur, onerosum esse dicentes, populum geminatis vnius sancti solennitatibus feriari, superstitioſumque esse domesticis adinuentas studijs festiuitates nouiter introduci: ad summam, non fabricatum hoc religionis amore, sed ardore pecuniæ. Præsertim autem quidam proterui homines, qui à vocabulo loci, quem incolunt, Insulani vocantur, ipso præ-

claræ festiuitatis die irreuerenter abutentes, cœperunt cum suis mulierculis non mò dò textrinis operibus audaciter insistere, verumetiam ruralibus exercitijs liberiùs insudare. Sed protinùs illos sententia diuinæ animaduersionis vlciscitur, & flagellis eruditi, ad cor redeunt, qui cor habere in prosperitate noluerunt. Vt eis aptissimè congruere videatur, quod per Prophetam dicitur: Redite prænaricatores ad cor. Illud etiam: Et nunc ignis aduersarios consumit. Nam casas eorum repentè flamma corripuit, & non solùm domestica quæque, sed & quæ in agris erant, omnia globis inextinguibilibus conflagrauit, adeò vt infelices illi in extremis iam periculis constituti, ad amnem hincindè confluerent, & in ipsum gurgitis alueum accensa quæque iactarent. Sed vt perspicuè probaretur hoc non casum, sed diuini furoris esse indicium, quicquid mergebatur, extingui non poterat. Miro itaque modo elementũ illud vires sui iuris & partim tenebat, & ex parte perdiderat. nam & liquida erat aqua, vt immersa quæque fluctu dehiscente reciperet: & quodammodò humida non erat, vt ardentia extinguere posset. Sed quid minimis immoror, cùm & ipsa hominum membra flamma prosiliens occupauerit, & extinctionis remedium, quocunquè se verterent, inuenire nõ valerent? Tandèm vstulati, fumigati, & in modum torris combusti, cum magnis vlulatuum stridoribus ad beati Ruffini altare cõfugiunt, indulgentiam petunt, & commissi piaculi decæterò emendationem per pœnitentiam pollicentur. Precibus igitur beatissimi martyris ab incendij doloribus liberati, incolumes ad propria sunt reuersi. Ab illo itaque tempore absque vllo cunctationis obstaculo, beati Ruffini martyrium colitur, & die, quam prædiximus, cum magnæ deuotionis instãtia ad eius ecclesiam à populis vndiquè conuenitur.

Esa. 46.

Obserua vltionem in violatores festi.

Elemẽtum aquæ vires suas naturales reprimit.

Illud quoquè prætereundum esse non arbitror, quòd viri quidam trabem de sylua operosis exercitijs leuigatam, ad beati Ruffini vectare ecclesiam conabantur: quibus nimirùm quidam Perusinorum violentiam ingerentes, lignum hostiliter extorserũt. Sed cùm raptores arborem instãtissimi conatús anxietate protraherent, & iamiamque Perusinis mœnibus vno vix interiacente milliario propinquarent, repentè vehiculum hæsit, nullisque virium nisibus impelli vlteriùs potuit. Intereà cõtigui quique homines ad auxilium confluunt, non pauci etiam iugati boues adduntur. Ordinant diligentiùs machinam, inuicèm exhortantur, in robur se colligunt, armos obijciunt, vociferanter impingunt, lignum tamen immobile permanet, àc si fixum radicibus teneretur. Demùm magistra necessitas docuit, quod cæca hominum prauitas ignorabat. Mens nanque eorum perpetrati criminis conscia, licèt serò, liquidò cognouit, quia qui de beati martyris substantia rapinam fecerant, meritò illis diuina virtus obstabat. Mutato itaque repentè consilio, Assisium versùs ilicò vehiculum dirigunt, & accelerandi facultate percepta, beatissimo martyri, quod superbè rapuerant, humiliter reddunt.

Pœna sacrilegij.

Agamus igitur Saluatori nostro Christo gratias, & digna laudum præconia referamus: qui dum per ciues supernę Hierusalem talia nobis beneficia pręrogat, tanquàm per exiguas micas ac tenues, ad plenum nos conuiuiũ mensæ cælestis inuitat: & dum illos iam post laborem quiescentes in patria vbertim satiat, nos etiam in huius peregrinationis itinere, quasi quibusdam ciborum reliquijs vtcunquè sustẽtat: immò qui illos solido suæ visionis cibo reficit, quandò nos lignorum suorum lacte tanquàm paruulos nutrit, donèc occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: Qui cum Deo Patre & Spiritusancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

De sanctos visionis suæ cibo reficit.

Ephes. 4.

EIVSDEM HYMNVS DE IPSO SANCTO RVFFINO, BREVITER EIVS MARTYRIVM *comprehendens.*

Cæditur os lapidibus &c.

Mittitur in caminum.

MAgnum Ruffini meritum turba canat fidelium,
Quo mundi victor extitit, & líber astra petijt.
Bellator inuictissimus præbet ora lapidibus,
Sed verbis grando verberum non indidit silentium.
Plumbatis indè cæditur: iamiàm obîsse creditur:
Sed qui putatur mortuus, surgit in arma promptiùs.
Detruditur in clibanum, furentem flammis ignium,

Cami-

Caminus sed incendij, fit nemus refrigerij.
Nam flammis crepitantibus clarus immersit Angelus,
Ad cuius mox imperium perdit vires incendium.

DIVISIO HYMNI.

Certat martyr egregius, vt leo vinci nescius:
Cuncta pœnarum genera mente calcat intrepida.
Saxum collo suspenditur, sic fluctibus immergitur, Mergitur in aquas.
Quem aqua Christo genuit, per hanc ad ipsum peruenit.
Nunc carnis liber onere, rubro vestitur podere,
Corona plexus capite de precioso lapide.
Te martyr alme petimus mentis pronæ visceribus,
Nos tua soluant merita, quos nostra grauant debita.
Sit Patri laus ingenito, sit decus Vnigenito,
Sit vtriusque parili maiestas summa Flamini,
AMEN.

MARTYRIVM SANCTARVM MAXIMÆ, DONATILLAE ET SECVNDAE VIRGINVM, AVTHORE *Adone Archiepiscopo Treuirensi.*

APVD Aphricam ciuitate Tuburbo Lucernariæ, natalis sanctarum virginum Maximæ, Donatillæ & Secundæ: quę persecutione Gallieni sub Anolino iudice passę sunt. Iulij 30. Qui interrogatione facta, distulit audientiam, & beatas virgines sorores Maximam & Donatillam, ad ciuitatem Tuburbitanam perduci iussit: quibus nec panem, nec aquam subministrari præcepit, sed aceto & felle potare. Aceto & felle iubentur potari. Videns autem beatissimarum fidutiam, exarsit in ira, & iussit vt vrgerentur ambulare.

Tunc erat quædam puella in superioribus domûs suæ constituta, annorum duodecim, nomine Secunda: cui dum multæ nuptiarum conditiones offerrentur, omnes contempsit,& vnum Deum dilexit. Hæc accensa spiritu Dei, cùm videret commartyres suas Maximam & Donatillam transeuntes, (fuit enim in superioribus domûs eius mœnianum, vbi stabat) & sanctarum virginum pulchritudinem oculis fidei consideraret, cogitauit & decreuit ad similem gratiam peruenire, &, nè aliquis prohiberet, honestè descendere. Vtque omnia impedimenta vitaret, nec opes, nec nationem suam contemplata est, nec patrem carnalem curauit; sed relictis omnibus, vnum authorem castitatis Deum quæsiuit, quem inæternùm possedit & tenuit. Cùm ergò egrederentur beatæ martyres & procederent, Secunda festina clamabat post eas: Nolite me dimittere: veniam vobiscum. & simùl cum eis in ciuitatem Tuburbitanam ingressa est. Alia die, hora tertia Anolinus proconsul prò tribunali consedit, & Maximam & Donatillam sibi præsentari præcepit, & ad tormenta elidi. Et cùm cæderentur, iussit calcem super plagas earum spargi & fricari. Deindè in eculeo extendi & torqueri, & statuam ad libādum offerri. (alij codices legunt, statuam ad bibendum offerri) Deindè in craticula & ad carbones igneos sterni, prunasque ardentes super comam capitis earum adijci. Postmodùm in theatro ad delubrum deponi, & ab hominibus conculcari. Secundæ puellæ ex mia virtus. Direcruciantur.

Tunc ex officio dictum est, esse cum eis puellam aliam, nomine Secundam: quam suo iudicio Anolinus proconsul applicari præcepit. Cumque adesset, ait: Christiana es, an pagana? Secunda dixit: Christiana sum. Statim Anolinus cum Maxima & Donatilla ad bestias eam damnauit: easque ferro vinctas ad spectaculum populi adduci præcepit. Quæ cùm inducerentur, in media arena osculatę sunt se inuicèm, vt martyrium pace complerent. Vrsus ferocissimus ac sæuissimus ilicò eis laxatus, in mansuetudinem versus, earum vestigia linxit potiùs, quàm momordit. Iratus Anolinus, quia se furente, bestias mites vidit, locutus cum concilio, sententiam ex tabella recitauit: Maximam, Donatillam & Secundam, in superstitione sua perdurantes, quæ diuersas pœnas pertulerunt, & bestijs obiectæ sunt, & dijs nostris sacrificare noluerunt, gladio Damnātur ad bestias. Vrsus mansuescit.

Cæduntur gladio. animaduerti iussi. Maxima, Donatilla & Secunda dixerunt: Deo gratias. & consummatæ sunt 3. Calend. Augusti.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI CHRYSOSTOMI *Encomium sanctorum duodecim Apostolorum.*

Iulij 30. vt vult Metaphrastes.

MERITO hodiè quoquè aduentu sancti spiritûs impleta est hæc sagena Piscatorum, nobis rationis compotibus piscibus in eam nostra sponte insilientibus, Sermo enim verbi, qui erudijt illiteratos, & eos, qui erant tardæ & impeditæ linguæ, linguis acuit igneis, traduxit eorum artem ad id, quod est diuinius, dicens; Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. Dixit: Venite post me, & mutati statim sunt in id, quod est melius, Duodecim electi sunt athletæ, & nullus eorum mansit non coronatus, Vna enim gratia erat omnibus socia certaminis, & cum eis concurrebat, & vniuscuiusque victoriam reddebat magis probatam, Solus miser Iudas seipsum à tali chorea separauit, cùm osculo lupis ouem ostendisset, & triginta argenteis vendidisset Dominum, cuius sanguis emit mundum,

Matth.4. Apostoli omnes saluantur.

Iudæ proditio causa interitûs. Matth.26.

Sed ô beatum & præclarum vestrum, ô Apostoli, cœtum, quòd omnia facti estis omnibus Dei gratia? non arundine, sed sermone greges hominum peritè capientes. Vos enim estis immobiles columnæ rectæ fidei, sceptra Ecclesiæ, & huius maximè Pastoris vigiles defensores, morbi humanitatis gratuiti medici, & nostræ ad Deum pœnitentiæ susceptores misericordes. Cùm enim essetis veluti quædam animatæ incudes, dum verberaremini, eos, qui verberabant, fabricati estis ad agnitionem. Hinc Petrus Romam accipit in disciplinam, Paulus illinc mundo annunciat Euangelium. Andreas corrigit Græciæ sapientes? Simon Barbaros Deum docet, Thomas baptismate dealbat Aethiopes? Iacobi cathedram honorat Iudæa, Marci thronum, quæ est ad Nilum, complectitur Alexandria? Lucas & Matthæus scribunt Euangelia, Iohannes, qui vel post finem adhuc tractat Theologiam, tanquàm viuus curat Ephesum, Bartholomæus erudit Lycaonas ad temperantiam? Philippus faciens miracula, seruat Hieropolin,

Esa.60.

Petrus Romæ docuit, alij Apostoli diuersis locis.

Non cessant omnes omnibus vbiquè benefacere, Puluerem immortalem reliquerunt in sepulcris? nunc quidem pij cultores, paulopòst autem sedētes mundi Iudices, Cùm huic appropinquâsset claudus, reuersus est sanis & integris pedibus, Cùm in illum incidisset paralyticus, iussus est ferre grabatum. Alius vocabat mortuos: illi verò ei statim obtemperârunt. Alterius autem vmbra sola fugabat morbos, Alterius inuocationem exhorrebant dæmones, & eorum sudaria distillabāt medicinam, Erant enim discipuli illius, cuius fimbria furto surrepta contactu eius, quæ sanguinis laborabat profluuio, exiccauit rubrum mare sanguinis,

Act.3.

Act.5. & 19.

Matth.9.

Sed ego reuertor ad principes Apostolorum, & memini vocis illius propheticæ: Eccè quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Inchoet ergò Petrus orationem, quoniam is quoquè fuit conductus prior in vinea Domini. Petrus gregis boni pastoris ouis primogenita, Petrus qui ex lacu transijt in cælum? Qui relictis nautis, dignus fuit habitus, vt loqueretur cum Angelis: Qui relicta naue oneraria, gubernandam assumpsit Ecclesiam? Qui electus est clauiger cælorum, & in terra accepit potestatem ligandi & soluendi? Qui est velox ad vocationem, & in fide minimè dubitans, & magistri feruidus defensor in omnibus? Qui dixit, Tu es Christus filius Dei viui. Qui vnà cum Domino mori proposuit, & vsque ad atrium Caiphæ vnà vadit cum redemptore, Qui etiam negans, fuisti dignus venia? & pœnitentia ductus, admirabilis, Neque enim tam fuisti reprehendendus propter negationem, quàm beatus censendus propter pœnitentiam.

Psal.132.

Matth.16.

Ibidem.

Matth.26.

Attendat peccator quisque pœnitentiam S. Petri.

Nobis enim fuit errans quoquè vtilis, quòd cùm citò fleuisset, obruit delictum? & parùm labefactatus, inuentus est in æternum fundamentum fidelium, Si enim consideraueris, ô dilecte, id quod tunc erat tempus, non inueneris in Petrum magnam cadere

dere reprehensionem, Quandò enim sol fugiebat, cælum absondebatur, terra mouebatur, petræ frangebantur, vt quæ ferre non possent contumeliam eius, qui creauerat; tunc primus cæspitauit, tunc princeps negauit, & ratione vacuum diei nũcium, inuenit statim probationem eius, quæ prædicta fuerat, negationis, Priusquàm gallus cantet, ter me negabis, Sed cùm primus negâsset, primus cucurrit ad sepulcrum? primus vitæ datorem vidit resurrexisse à mortuis, cùm è Maria didicisset, & quod ei non erat ausus dicere Angelus, qui sedebat supra lapidem, Iohan. 20. Luc. 24.

Sed post eum in medium veniat Paulus sapiẽtissimus orator orbis terræ, qui factus est ex lupo agnus, ex spinis botrus, ex zizanijs frumentum, ex inimico amicus, ex Hebræis manens firmus ac stabilis? Qui apud illos Saulus cædem spirans & minas, apud nos autem Paulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus? ex blasphemo Theologus, ex persecutore Euangelista, ex prædone gubernator, ex proditore miles, Qui cum Petro Romam sortitus est ad sepulcrum, & cum eo hanc quoquè Sichem non despiciebat? Qui in Beniamin fuit frater Ioseph, & in Thecla, & filijs pater, & magister; Qui ante Damascum cæcus, & in vnaquaque ciuitate oculus prædicationis? Qui è cælo est vocatus, & raptus fuit in cælum? Qui adspexit paradisum, antequàm hinc abiret, & victoriæ coronam accepit adhuc luctans, & rursùs, vt dicit, ei debetur, Quid enim dicit? Quam reddet mihi Dominus in illo die, Paulus qui ex vltimis primus? Qui ex abortionibus vir perfectus? Qui etiam persequens est suauis, & dum patitur persecutionem, dulcis? Qui est Romanus, & Pharisæus, & omnia omnibus factus propter fidem. Actor. 9. 2. Cor. 12. 2. Tim. 4.

Christus enim, qui dixit Petro, Oportet te pati? de Paulo etiam dixit, Quàm multa oporteat eum pati pro nomine eius? vt ille quidem crucifixus, hic autem truncatus capite, cùm vnam fidem prædicauerint, vnum cursum cõsummauerint, in vno sepulcro habitauerint, sint veri testes resurrectionis eius, qui passus est & mortuus, & resurrexit eo modo, quo nouit, & venit in sinum patris, quem quidem nunquàm reliquit. Iohan. 21. Actor 9.

Quos ipse Dominus alloquitur propheticè? Circundate hãc nouam Sion, & comprehendite eam? hoc est, seruate, confirmate & munite precibus, vt quandò in tempore irascar, & mouebo vniuersam terram, adspiciens vestrum, quod non desinet, sepulcrum, & quæ vestra sponte simul propter me fertis stigmata, vincam iram clementia, & propter hanc vestram percipiam intercessionem, Sacerdotium enim & regnum quandò videro lachrymans, statim tanquàm misericors inflector ad misericordiam, & memini illius meæ vocis? Protegam hanc ciuitatem propter Dauid seruum meum, & Aaron sanctum meum, Qui quidem cùm sicut vos fide essent concordes, & voluntaria humilitate texissent authoritates, & vestitu ostendissent animi abiectionem, multas mihi obtulerunt myriadas discipulorum, me ferentes, & à me mundo petentes placationem, Dixi enim, Petite, & dabitur vobis? quærite, & inuenietis, Domino sit gloria in secula seculorum, Amen. Psal. 47. Petrus & Paulus inuocãdi pro conseruãda fide. Esa. 37. Matth. 7.

DE SANCTO FABIO MARTYRE CÆSAREENSI, EX ADONE TREVIRORVM *Archiepiscopo.*

CAEsareæ passio S. Fabij martyris: qui cùm ferre vexilla præsidialia recusaret, primùm diebus aliquot in carcerem trusus est. Deindè productus, sistitur ante tribunal. Interrogatus semèl & iterùm, in Christi confessione perdurat, & mox à furibundo iudice capitali sententia condemnatur. Post hæc inhumatum corpus custodiri iubetur: quod post triduum reticulo insutum, in maris profunda, seorsùm caput, seorsùm cadauer, immergitur. Sed Domini virtute resciso reticulo, membra capiti reuocantur, & scapulis ceruix cum indicijs passionis adiungitur. Atque ità suæ integritati redditum corpus, vnda blandiore ad Caternitanum litus euectum, & condigno cultu à fidelibus in basilica tumulatum est. Iulij 31. Caput ei amputatur. Insigne miraculum.

VITA SANCTI GERMANI EPISCOPI ANTISIODORENSIS, AVTHORE CONSTANTIO *presbytero.*

Epistola Constantij presbyteri ad sanctum Patientem, Lugdunensem Episcopum.

Obedientię præstantia.

DOMINO beatissimo Apostolico, & mihi in æternum patrono Patienti, Constātius peccator. Meritò inter omnes virtutes obedientia vendicat principatum, quæ facit plerosque tentare, quod nequeunt. Et ideò dignæ deuotionis laude habendi sunt, qui considerata suî impossibilitate, iubentibus obsequuntur. Itaque papa venerabilis, dum & sanctum virum illustrare virtutibus suis desideras, & profectui omnium, miraculorum exempla largiri: imperâsti sæpissimè, vt vitam sanctissimi Germani Episcopi obumbratam silentio, qualicunquè stylo vel præsentibus, vel posteris traderem. Quod dum audacter aggredior, præsumptionis reum esse me sentio: sed date veniam. Nam penè est, vt etiam iudicium vestrum quædam culpa respergat, qui tantæ materiæ relatorem magis dignum debuissetis eligere. Sed quia vterque charitati operam damus, dum & vos me putâstis posse, quod nequeo, & ego authoritati vestræ libens páreo, orate vt ministerium meum gratiam, quam suî merito non potest obtinere, vestra incercessione mereatur. Vale longùm in Christo, meiq́ue semper memor beatissime præsul.

Itèm eiusdem Epistola ad sanctum Censurium Antisiodorensem Episcopum.

DOMINO beatissimo, & mihi Apostolico honore venerabili Censurio papæ, Constantius peccator.

Prima mihi cura est, pudorem conscientiæ humilis custodire: cuius cancellos si in aliquo fortè transgredior, iubentum magis culpa, quàm mea est. Itaque vt vitam gestaq́ue beatissimi Germani Episcopi vel ex parte perstringerem, fratris vestri sancti antistitis fecit authoritas. Cuius præceptioni, si non vt debui, vt potui tamen, paruî. Cumq́ue obedientia mea ad beatitudinis vestræ notitiam peruenisset, vt iteratò in temeritatem prorumperem, præcepistis iubendo, vt paginula, quæ adhuc intrà secreti vicinia tenebatur, longiùs me authore procederet, essemq́ue ipse reatûs mei quodammodò accusator & proditor. Manifestè enim condemnatio in me manebit, si verborum meorum abiectio doctorum afferatur auditui. Reiecto itaque pudoris velamine, obtemperans iussioni, transmisi vobis impensæ deuotionis obsequium, pro fidutia charitatis deposcens, vt duplici me fauore tueamini: quatenùs & legentum examen euadam, & ministerium meum per intercessionem vestram domini mei sancti Germani sensibus intimetur.

PROLOGVS EIVSDEM AD LECTOREM.

PLERIQVE ad scribendum, solicitante materia vberiore, producti sunt, dum per multiplices sensus locupletari creduntur ingenia. Sed mihi illustrissimi viri Germani antistitis vitam gestaq́ue vel aliqua ex parte dicturo, incutitur pro miraculorum numerositate trepidatio. Et sicut solis splendor, humanis illatus obtutibus, hebetata oculorum acie lumen confundit ex lumine: ità animi mei infirmitas oblatum præconiorum cumulum, quem implere non potest, expauescit. Sed rursùs intrà sedem pectoris mei contentio alterna confligit: Hinc resistit impossibilitas conscientiæ: illinc commemorare aliqua vel proferre, & religionis contemplatio, & innumerabilium miraculorum exempla compellunt, quæ agnitioni vel profectui omnium impiè per obductum silentium subtrahuntur. Idcircò mâlui verecundiam meam negligere, quàm virtutes diuinas vsqueadeò oblinione veterascere. Excusat materia Dictorē, & cui verborū abiectio displicuerit, sensus placebit. Nec vereor * persuasorē me huiusce ministerij iudicandum. Tanta enim temporum fluxêre curricula, vt obscurata per silētium vix colligatur agnitio. Et verè mâluis

for. * peruasorem,

mâluissem relatores tantorum bonorum alios potiùs, quàm me, fuisse: quia quicunq; illi, me fuerant digniores. Quod quia non contigit, me mâlo esse, quàm neminem.

VITAE LIBER PRIMVS.

CAP. I.

EGITVR Germanus, Antisiodorensis oppidi indigena fuit, parentibus splendidissimis procreatus, & ab ipsis infantiæ rudimentis, studijs liberalibus institutus. In quo doctrinæ collatio cũ ingenij vbertate consentiens, eruditissimum duplicato bono, id est, naturæ & industriæ, reddiderunt. Atque vt in eum perfectio literarum plena confluereret, post auditoria Gallicana, intrà vrbẽ Romam iuris scientiam plenitudini perfectionis adiecit. Deindè tribunalia præfecturæ, professione aduocationis ornauit. In quo actu dum multiplici laudis luce resplẽderet, sublimem genere, diuitijs & moribus, sortitur vxorem. Quem quidem togæ præconijs præminentem, protinùs res publica ad honorum præsumpsit insignia, ducatûs culmẽ & regimen per prouincias conferendo. Erudiebatur profectò diuinitatis occulto iudicio, nè quid perfectionis deesset Apostolico pontifici mox futuro. Parabatur eloquentia prædicationibus, iuris doctrina iustitiæ, vxoris societas ad testimonium castitatis.

Iulij 31. Patria.

Magna eius eruditio.

Fit aduocatus.

Ducit vxorem.

Dux constituitur.

CAP. II.

EO nanq; tempore territorium Antisiodorẽsis vrbis visitatione propria gubernabat. Cui mos erat, tyrũculorum potiùs industrijs indulgere, quàm Christianæ religioni operam dare. Is ergò assiduè venatui inuigilans, ferarum copiam insidijs atq; artis strenuitate frequẽtissimè capiebat. Erat autem pirus arbor in vrbe media, amœnitate gratissima, ad cuius ramusculos ferarum ab eo deprehensarum capita, pro admiratione venationis nimiæ, dependebant. Quem cœlebs vir, eiusdem tunc ciuitatis Amator Episcopus, his frequens compellabat eloquijs: Desine, quæso, vir honorato-rũ splendidissime hæc iocularia, quæ Christianis offensa, paganis verò imitanda sunt, exercere. Hoc opus idolatriæ culturæ est, non Christianæ elegantissimæ disciplinæ. Et licèt hoc indesinenter vir Deo dignus perageret, ille tamẽ nullo modo admonentis acquiescere voluit, aut obedire. Vir autem Domini iterùm atq; iterùm cum hortabatur, vt non solùm à consuetudine malè arrepta discederet, verumetiam & ipsam arborem, nè Christianis offendiculum esset, radicitùs abstirparet: sed ille nullatenùs aurem placidam applicare voluit admonenti. In huius ergò persuasionis tempore, quadam die Germanus in prædia sui iuris ex vrbe secessit. Tunc beatus Amator opportunitatem opperiens, sacrilegam arborem cum caudicibus abscidit. Et nè aliqua eius incredulis esset memoria, igni concremandam ilicò deputauit. Ossilla verò, quę tanquàm trophæi cuiusdam certaminis vmbram dependentia ostentabant, longiùs à ciuitatis terminis proijci præcepit. Protinùs autẽ fama gressus suos ad aures Germani retorquens, dictis animũ incendit, atq; iram suis suasionibus exaggerans, ferocem effecit, ità vt oblítus sanctæ religionis, cuius iam fuerat ritu atque munere insignitus, mortem viro beatissimo minitaret. Et nè ei aliquo modo quorundã Christianorum conuentus furenti resisteret, turbam suorum secum adunans, ciuitati improuisus aduenit. Hæc omnia, dum à quibusdam cognita, Amatori sanctissimo panderentur, ait: Ego indignum me esse iudico, testem fieri fuso sanguine Saluatori: hoc est, quod Græci appellant martyrem. Diuina ergò reuelatione suæ discessionis tempus agnoscens, & Germanum sibi futurum successorem prænidens, Heduam profectus est, vbi Iulius reipublicæ rector ac Galliæ gubernator præsidebat.

S. Amator cum reprehendit.

Amputat arborẽ, quæ erat offendiculo.

S. Germanũ minatur S. Amatori mortem.

CAP. III.

TVnc Simplicius, vir summæ simplicitatis atque charitatis, eiusdem ciuitatis Episcopus, rumore aduentũs eius præuentus, ei cum ordine clericatũs, necnon & cum Iulio præfecto, officij sui turmis stipato, ire obuius non neglexit. Quem ritè salutatum, atq; debitæ venerationis assentatione puriùs honoratum, ad Heduam ciuitatem perduxerunt. Ex hinc postera die sanctus Amator ad prætorium Iulij se velle ingredi asserit. Cuius aduentum Iulius cognoscẽs, citus in occursum eius profectus est,

Nota prisco-rũ erga Episcopos reuerentiã.

& quemadmodùm decebat, fidelissimum Dei cultorem obsequijs intrà tectũ inducit, & more Christianissimi filij, ipsius se postulat benedictionem suppliciter promereri. Suppleta ergò oratione, sic sacerdos reuerentissimus præfectum alloquitur: Finem meum, Domino mihi innotescente, cognoui. Et quia non est alter, qui regimen sanctæ Ecclesiæ suscipiat, nisì illustrissimus Germanus, sicut mihi Dominus Deus meus reuelare dignatus est, posco celsitudinem tuam, vt licentiã tribuas mihi roganti, eundem Germanum tonsurare. Cui præfectus: Licèt, inquit, necessarius sit atque vtilis reipublicæ nostræ, tamen quia Deus sibi illum elegit, sicut tua beatitudo testatur, contra Dei pręceptum venire non possum. Tunc voti compos, cum lętitia suæ est iterùm redditus ciuitati.

Reuelatur S. Amatori Germanum futurũ Episcopum.

CAP. IIII.

IN quam cùm venisset, præcepit vniuersum populum in atrium domûs eius adesse. Qui cùm venissent, his eis concionatus est affatibus: Animo attentiores estote, filij dulcissimi. Est operæ precium vestris sensibus alligari, quæ meæ mentis recessus partu-riunt. Deo reuelante, diem transitûs mei de seculo euidentissimè scio atque cognoui. Propterea hortor vnanimitatem vestram, vt diligentiùs perscrutantes, ex cœtu vestro virum firmissimum eligatis, qui speculator sit domui Dei. Illi autem hoc audientes, conticuerunt, & nullus eorum ei verbum respondit. Tunc ille videns, quòd omnes silerent, iter direxit ad sanctam ecclesiam, in cuius comitatu omnis congeries profecta est populorum. Subeunte autem illo ecclesiam, cùm & populus ingredi voluisset, ità eum allocutus est, dicens: Exonerate, filij charissimi, iaculis manus, & arma ab humeris vestris reijcite, & sic domum Dei ingredimini: quoniam hæc domus est orationis, non Martis statio petulantis. Illi verò hæc audientes, dicto citiùs quicquid chalybis gestabant, forinsecùs posuerunt. Tunc beatus Amator videns Germanum illustrissimum nihil oneris truculenti portantem, præcepit ostiarijs, ecclesiæ fores vt claustris arctarent. Ipse verò glomerata secum turba Clericorum atque nobilium, inijciens manus, Germauum appræhendit, & inuocato nomine Domini, cęsariem eius capiti detrahens, habitu religionis, reiectis secularibus ornamentis, cum promotionis honore induit, talibus eum verbis exhortans atque confirmans: Satagere te oportet, frater charissime & venerabilis, quô incontaminatum atque immaculatum custodias honorem tibi commissum: quia me decedente, tibi omnipotens pastorale commisit officium.

Prędicit diẽ obitûs sui adesse.

Germanus ab S. Amatore tondetur, & in clerum adsciscitur.

CAP. V.

DEindè verò incipit beatissimus Amator obitûs sui incitamentis vrgeri. Et licèt fuisset ægritudine saucius, nunquàm tamen omisit prædicationibus populum confirmare, & dicere: Filioli, hanc Dominus meus, à quo hucusque fueram peregrinus, animam meam suscipiet: obsecro, vt vnanimes atq; concordes fratrem Germanum loci mei faciatis adipisci officium. Cui omnis turba consentiens, ad confirmationem persuasionis eius respondit, Amen: non tamen sine lachrymis, neque sine dolore. Omnis nanque ætas atque ordo vel sexus lamentationibus afficiebatur, quia talem amittebat pastorem. Erat tamen in eis inter hæc solatij genus, quòd non dissimilem forent recepturi pontificem. Igitur Calendarũ Maiarum quarta feria acriùs cœpit corporis dissolutione fatigari. Sed nec sic quieuit etiã inter dolores à salutari prædicatione, sed omnibus salubrem admonitionem inculcans, ità loquebatur: Prohibete lamẽta sonare, vetate populos flere. Ibì profectò luctuosæ voces emittẽdæ sunt, vbì meliori deterior fuerit successurus: hîc verò incassùm lachrymas funditis, vbì optimis meliora succedunt. Istius nanque vobis prędestinati pontificis nõ solùm vita proderit, verumetiam mors. Hoc dicens, præcepit se ad sanctam ecclesiam prouehi, vt ibì spiritum datori redderet, vbì die ac nocte eidem consueuerat profiteri. Progreditur cum eo dextra læuaque frequens populi multitudo. Pręcedit clericorum chorus, matronarum caterua subsequitur. At vbì ecclesiam est ingressus, pontificalem thronum asscendens, ferè hora diei tertia emisit spiritum. Et continuò chorus sanctorum, quod est ad dicendum mirabile, successit, & spiritum eius cum hymnis & laudibus in specie columbæ vehebat ad cælum. Hoc multis cernentibus & narrantibus est confirmatum.

Rogat populũ S. Amator vt recipiat Germanũ sui loco.

B. Amator in cælos ꝓficiscitur.

CAP. VI.

EXindè ad locum, qui appellatur Autricus, ad sepulturam deducitur. Vndè dum redeunt, eccè prospiciunt quendam hominem paralyticum, qui iam triginta annis

nis ipso morbo detinebatur, ceruicibus hominum baiulari. Erat autem ex territorio Biturico, quẽ sanctissimi Amatoris opinio de locis proprijs vehi ac peregrinari compulerat. Accedunt hi, qui portabant, propiùs, viri Dei sospitatem inquirunt, cognoscunt ipsius esse, quam cateruatim ex vrbe viderant proficisci, funeris pompam. Tũc languidus exorat, vt vel aquis paululùm frui mereretur, quibus perfusum fuerat illius sacratissimum corpus. Hoc comperiens reuerentissimus Germanus, tunc presbyter, admirans fidem illorum, iussit ex eádem aqua paralytici membra perfundi. Mox autem, vt delibuti corporis lympha ægroti est membris allata, protinùs languor omnis discessit, & membrorum compages morbida resolutione ilicò carens, suis est consolidata medullis, atque neruis vigentibus reparata.

Nota vim aquæ, qua perfusũ fuit corpus S. Amatoris.

CAP. VII.

TVm subitò diuina procedit authoritas, quam consensus vniuersitatis exequitur. Nam clerici omnes, cunctaq; nobilitas, plebs vrbana vel rustica in vnam venêre sententiam: Germanum Episcopum omnium vna vox postulat. Bellum ciuile indicitur, potestati. Cuius subiectio facilis fuit, cùm etiã ab his, quos pro se parauerat, vincerétur. Suscepit sacerdotium inuitus, coactus, addictus: sed repentè mutatur ex omnibus. Deseritur mundi militia, cælestis assumitur. Seculi pompa calcatur, vxor in sororem ex coniuge mutatur, substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur.

S. Germanꝰ coactus suscipit Episcopatum.

CAP. VIII.

IAm verò enarrari non potest, qua hostilitate vim sibijpsi conciuerit, quę ve supplicia corporis sui persecutor induerit. Breuiter tamen, iuxta veri fidem, vniuersa perstringam. Ex ea verò die, qua sacerdotij sumpsit exordium, vsq; ad terminũ vitę, tanta obstinatione & tabe corporis animam suam pauit, vt nunquàm panem frumẽti, non vinum, non acetum, non oleum, non legumen, nunquàm vel salem ad vsum condiendi saporis acceperit. Sanè die resurrectionis vel natiuitatis Dominicę, potiones singulæ sumebantur: in quibus ità vini sapor aquis nimijs diluebatur, vt aceti austeritas solet largis permixtionibus temperari. In refectionibus primùm cinerem prælibauit, deindè panem hordeaceum sumpsit, quem tamen ipse excussit & moluit. Et cùm hic cibus grauior ieiunijs indiceretur, nunquàm nisì in vespere: interdùm tamen in hebdomada media, plerunquè die septimo, ponebatur.

Nota mirã vitæ austeritatem.

CAP. IX.

INdumentum, cuculla & tunica indiscretis fuêre temporibus. Nam neque hyeme accessit adiectio, neque æstate leuamen admissum est. Quod vtrunque tam diù vsui fuit, nisì fortè donatum est, donèc attritione nimia solueretur, cilicio semper interiùs inhærente.

Vestes eius quales fuerint.

CAP. X.

SPatiũ verò lecti sui trabeculę dolatiles ambiebant, iniectos cineres vsq; ad marginem continentes. Qui tamen quotidiana impressione densati, incõfecti soli duritiam præferebant. Stratum omne, subiecto cilicio & superpósito vno tantùm sagulo, fuit. Caput ab humeris per ceruicis confinium nulla subleuauit adiectio. Ità pronus prostrata per terrã membra damnauerat. Noctibus nunquàm vestitum, rarò cingulum, rarò calceamenta detraxit. Redimítus loro semper, & capsula sanctorum reliquias continente. Iugis gemitus, oratio perseuerans. Longũ enim tempus somnum capere inter tormenta non poterat. Dicat quisque quod senserit: cæterùm absolutè definio, beatum Germanum inter tot cruces longũ traxisse martyrium. O quàm prę clara Dei nostri virtus & pietas, qui famulũ suum in via veritatis fideliter gradientem, duplici remunerauit donatione, vt & pręteriti, si qui fuerant, decoquerentur errores, & celeriter defæcata sanctitas præstaretur. Quiq; præteritis forsitan peccatis tenebatur obnoxius, inciperet fœnerator esse virtutum.

Lectus eius. Nullum habet ceruical. Redimítur sanctorum reliquijs.

CAP. XI.

HOspitalitatem peculiari obseruatione seruauit: omnibus enim, sine vlla exceptione personæ, domum præbuit. Et conuiuium ieiunus pastor exhibuit, pedes omnibus, manibus suis lauit, Dominicæ institutionis minister & custos.

Eius hospitalitas.

CAP. XII.

ITaque vir beatissimus, quod est difficilimum, inter frequentias populorum, solitudinis vitam & eremum in seculi conuersatione seruauit. Qui duplicem viam Christo ad profectum religionis instituens, in conspectu Antisiodorensis oppidi, interposito Icauna flumine, monasterium collocauit: vt ad fidẽ catholicam populi, ad congrega-

Extruit monasterium.

gregationem monachorum & ecclesiasticam gratiam raperentur, præsertim cùm tali pontifice vel magistro, accedentibus miraculis, fides succensa ferueret. Et vt ad tentamenta virtutum crescentibus meritis veniretur, non præsumptionis, sed misericordiæ principium fuit.

CAP. XIII.

ERat illo tempore vir bonis moribus, Ianuarius nomine. Qui cùm princeps præsidiali militaret officio, exactos à prouincialibus solidos ad iudicem deferebat. Is cùm causa visendi eum ex itinere diuertisset, sacculum perdidit quem ferebat. Nullo; de circunstantibus intuente, casu is reperit, qui vexari inimica infestatione consueuerat. Tandemq; in se reuersus, damnum viator agnouit. Implet questibus ciuitatem, & à beatissimo sacerdote non aliter, quàm si ipsi tradidisset, pecuniã requirebat. Quam in Dei nomine reformãdam, quasi verus debitor, repromisit. Ea tum dies sabbati fuit, qua per totam vrbem solicita indagatione percucurrit. Et cùm nihil indicij fuisset inuentum, post triduum is, qui solidos requirebat, lachrymans genua sacerdotis amplectitur, contestans * appetiturum se supremæ mortis occasum, nisi pecunia fuisset inuenta. Indicit Episcopus patiẽtiam, pollicetur securitatẽ. Nec multùm pòst, priusquàm proderetur admissum, exhibere secretè ad se vnũ ex his, qui patiebantur, præcepit. Fortuitù is, qui furti author fuerat, præsentatur. Quem cùm districta examinatione discuteret, dicens fieri non posse, vt admissum facinus lateret, inimico, per quem praua fieri consueuerant, imperat, vt veri fidem celeriter fateatur. Sed neque spiritus crimen ac malitiam, quam commiserat, denegauit. Tum verò pia commotio sacerdotis produci inficiantem præcepit in populum. Nec mora: Missam celebraturus egreditur. Præmissaque in plebe salutatione solẽni, in oratione tota corporis strage prosternitur. Statimque infelix inimici & captiuus pariter & minister in sublime suspẽditur: ecclesia eius clamore completur, plebs vniuersa turbatur. Et quasi flammis circundatus, cum voce maxima nomen inuocat sacerdotis: crimen, quod commiserat, confitetur. Tandemq; vir beatissimus ex oratione consurgẽs, accedit ad podium, euocat æstuantem, omnia discutit, vniuersa cognoscit. Solidi de latebris proferuntur, clamor popularis attollitur, & vnà Germani meritum, & diuinitatis potentia prędicatur. Eodemq; miraculo & deceptus pecuniam, & obsessus recepit sospitatem. Plures quidem iam antè curauerat, sed semper secreti obumbratione notitiam suppressit. Hoc verò factum ideò memorabile, quia publicum fuit.

Ianuarius amissam pecuniam ab Episcopo requirit.

Oratione Episcopi pecunia inuenitur.

Mira efficacia precum eius.

CAP. XIIII.

QVodam tempore cõspiratione terribili beato viro quoddam bellum dæmones intulerunt. Quem cùm multiplici infestatione tentatum, indutum fidei lorica inexpugnabilem reperissent, conceptam machinam ad plebis excidiũ contulerunt. Nam primùm paruuli, deindè maiores natu, repentè tumefactis intrinsecùs faucibus, interibant: sic vt irruente morte, ægritudinis spatium vix triduo traheretur. Ità more furentis gladij populus delebatur: nihil humana prouisio conferebat opis. Et penè serò plebs trepida ad diuinum præsidium per antistitem decucurrit. Qui protinùs oleum benedixit, cuius tactu ità intrinsecùs tumefacta tabescebat infirmitas, vt meatus peruius statim & anhelitum & cibum deficientibus ministraret, tantaq; celeritate remedium cæleste succurrit, quanta irruerat illata pernicies. Quod admissum malignorum spirituum infestatione contigisse, vnus ab obsessis, dum à sancto viro purgatur, euomuit, omnesque in fugam versos eius oratione confessus est.

Multi moriuntur è plebe eius.

Oleo benedicto pellit morbum.

CAP. XV.

ERat autem familiare beatissimo viro, alternis vicibus nunc ecclesiã, nunc monasterium, quasi dux cælestiũ militum, visitare, vt certantibus studijs æmulantes, ad perfectionis gloriam prouocaret. Quadam vice occupatione detentus, cùm ad monasterium rogaretur, excusauit aduẽtum. Nec multò pòst absolutus morarum nexibus, insperatam fratribus suî præsentiam deferebat. Contigit, vt hora eadem in monasterio vnus ex his, qui pati consueuerat, vexaretur. Qui subitò cũ summa voce proclamat: Germanus ad flumen est, sed sine nauigio non potest transmeare. Diù Abbas fidem dictis negauit, dum & nequam spiritum fallere, & illum non adesse, quia excusauerat, iudicauit. Cumque in eadem vociferatione persisteret, missus vnus ex fratribus, veridicum fuisse dæmonem nunciauit. Nauigiũ mittitur, transit sacerdos, & cum ea, qua solebat, gratulatione suscipitur. Incũbit sine mora orationi: congregatio tota prosternitur. Cùm subitò per inane aëris, inuisibilibus nexibus hostis religatus appẽditur,

ùltur,& id tantum morarum fuit,dum de oratione consurgeretur: nihilque aliud de- Dæmonem
precatus est,quàm vt cũ aliqua corporis debilitate discederet. Quo interdicto, fœda eijcit.
relinquẽs vestigia,cum eo,quo erat dignus,fœtore discessit. Hoc itaq; monasterium, Monasteriũ
iter sequens magistri,semper virtutibus floruit, & sanitatum miraculis longè lateque eius quale
refulsit.Qualiter sanè Mamertinus ab idolorum cultura conuersus, diuina reuelatio- fuerit.
ne percepta,beatum virum eodem cœnobio degentem expetiuerit,commodũ huic operi videtur inserere. Quod tamen eiusdem Mamertini verbis meliùs censuimus intimandum.Verùm ob quenq; cupidum plenæ narrationis,libellum de hac ipsa reuelatione ex ordine editum,hîc ponere disposuimus.

Reuelatio sancti Corcodemi,& qualiter Mamertinus ad baptismum peruenit.

CAP. XVI.

QVanta sit diuinæ misericordiæ pietas, quantamque bonitatis eius generi humano patientia gratiam largiatur,nemo Christianorum ignorat. Ità igitur suarum manuum figmentum diligit, vt ad declarandam operis sui in eo doctrinam, indifferenter omnium bonorum malorumq; referet linguas. Quid nanq; interest inter horum seruorum Dei reuelationem, & Apostolorum, ignorantibus gẽtibus,manifestationem?Hi igitur,quorum vitam innotescẽdam auribus ratum duximus populorum, dum ipsi soli Deo, qui eam largitus fuerat,in notitia esset:humanã verò penè omnem creaturam latuisset, à pagano medelam vulneris quærente, nescientibus panditur,& Pauli Barnabæque gentibus ignota spiritualis prudentia, per immundum spiritum publicatur. Igitur cùm hi Deo placiti diuturno tempore in suis lucifluis iacuissent sepulcris,per Mamertinum, qui eorum nunc spirituale narrat negocium, in omnium Mamertin⁹
cognitionem deuenerunt.Eram itaque ego ipse, inquit Mamertinus, idolis seruiens, feruentissi-
& Iouis templi vel cæterorum falsorum deorum frequentissimus cultor,ità vt nullo mus dæmo-
modo vel tempore possem simulacris eorum euelli. Et cùm eorum instantissima de- nũ cultor.
uotione nefandas statuas venerarer,cæcitatem vnius oculi pertuli,& ariditatem manûs promerui. Eram ergò & debilitatus corpore, obsecundans stationibus nefandis,& quasi reatûs mei incursu, ipsis iratis plagatus fuissem, crebriùs eis lachrymosas preces effundens, rogabam vt delictis meis veniam tribuissent. Cumque hoc continuatis momentis tristior perpetrarem, eunte me ad præfatum dæmonum habitaculum, obuius mihi fuit quidam Sauinus nomine, tonsus capite, & vestibus religiosis amictus.Quem dum percõtarer,quis & vndè esset,vel quò pergeret, & propter hanc causam interrogationum adinuicèm sermocinaremur, ait præfatus vir: Vndè tibi talis accidit morbus, vel cuius religionis es tu? Cui ego: Cultor sum deorum maximorum,Iouis,Mercurij,Apollinis, vel omnium numinum. Propterea indifferenter aras eorum lachrymans pulso,vt mihi reconciliati,quæ abstulerunt indignati, reforment propitij.Hæc audiens ille,respondit: Erras,nescien veritatem: propterea talibus ma- Sauinus cle-
lis inuólueris,& crudeliter flagellaris.Illi si alicuius scientiæ vel intellectûs regerentur ricus eũ ar-
doctrina,non perpetuò cæci,muti,surdi,odore priuati, gressibus impediti, manibus guit erroris.
trunci,ferro aut plumbo inhærerẽt colligati. Nónne ipsi sunt,de quibus sacratissima
canit scriptura: Os habent,& non loquentur: aures habent,& non audient:nares ha- Psal. 113.
bent,& non odorabunt: manus habent,& non palpabunt: pedes habent,& nõ ambulabunt: non clamabunt in gutture suo: neque enim est spiritus in ore ipsorum? Et subsequitur, de vobis loquens Propheta: Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis.Vides pœnam statuarum cultoribus præparatam?Vides comparationem veridico ore prolatam? Festina igitur, si vis amissi oculi visionem, & aridæ manûs sanitatis percipere viriditatem,obedire meis eloquijs.Est enim in ecclesia Antisiodorensi vir sanctissimus, nomine Germanus, cuius ego sum clericus,timens Deum & recedens à malo: cui seipsum Christus facie ad faciem demonstrat, & per eum inenarrabiles ostẽdit corporum sanitates. Si vis ergò sanus fieri, relicta seruitute idolorum, qua es miserabiliter irretitus, ipsius tibi præsentiæ posce præsidium. Quo audito,agens gratias, rogaui præfatum virum, vt iter mihi, quo ad eum, de quo indicauerat,Episcopum possem peruenire,ilicò demõstraret.Ille autem lætitia plenus,propter quod me suis vidit obedire præceptis,antetulit gressum,& de alto aggere, quod est,* monte Matogene,ostendẽs planitiem viæ,reuertitur. Ego verò perseuérans, læ- Tempesti-
tus iter carpebam.Erat autem eodem die tempestiuus imber ab ortu solis vsq; ad oc- uus,pro-& pe-
casum.Et licèt fuissem madida veste grauatus,nequaquàm tamen restiti fatigatus.Ec- stuoso.
cè autem labenti iam die hora penè vndecima,aduentante nocte,factę sunt tenebræ,

pluuia-

pluuialibus imbribus mixtæ,ità vt nullus posset nec sui itineris comitē adspicere. Vix tandèm peruēni ad cœmeterium, in quo sancti Amatoris Episcopi dicebant esse corpusculum. Et quoniam imbres vibrato fulgure iugiter descendebant in terram, cœpi anxiari & nimiùm esse solicitus: quia non inueniebam, in quo me reciperem habitaculo. Crebris ergò micantibus ignibus exærhere, parua cellula ostēditur oculis meis, in qua vnus erat sarcophagus. Quid plura? Ingredior obliqui aëris flāmis perterritus. Tunc non inueniens, vbi requiescerem, super ipsum me iactaui sarcophagum, ignorans quis in eo requiesceret sepulcro. Ingresso autem me, repentina lux in eodem habitaculo ità per sudum refulsit, vt existimarem solis radios reducis terram suo tempore illustrâsse. Supponens ergò capiti meo sportam, quam baiulabam, & lateri bacculum, vtpotè lassus atq; nimiùm humectatus, somno indulsi. Intēpesta verò nocte cuigilans, respexi iuuenem vestibus dealbatum, in præfatæ cellulæ vestibulo, in qua iacebam, luciflue illustratum. Ego verò insolitam latiùs maiestatem adspiciens, territus me supra illam, in qua dormiebam, prostraui memoriam. Eram autem intrà me orās, timore perterritus, & dicens: Deus Christianorum, cui est purè deseruiens Germanus Episcopus, cuius ego sanctitatis atque operis bonitatem nunc sequor, ērue me de tali, in quo tremebundus iaceo, citò terrore. Me talia prosequente, adolescens, quem ante ostium stare præuideram, emittit vocem dulciſluam, dicēs: Sancte Corcodeme, sancte Corcodeme Leuita Christi. His auditis, beatissimus vir Corcodemus de sepulcro, supra quod procubueram, respondit: Scio qui sis, & vocem tuam audio: tantùm dic, quid me velis Florentine frater. Surge, inquit, velociter. Beatus Peregrinus Episcopus cum cæteris fratribus, pro nocturnis excubijs celebrādis, in ecclesia sunt congregati: propterea te quoquè sanctus Amator admonet, vt venias, & interſis sancto conuentui. Tunc beatus Corcodemus ait: Regredere citiùs dulcissime frater ad sanctum ac beatissimum Episcopum, mea reportans mandata. Hac igitur nocte non possum de hoc tabernaculo egredi, quoniam hospitalitatem præbui alicui peregrino. Scio enim, quæ hîc sit obsidens turba catulorum, & insidias hospiti præparans, quò, me egresso, miserum deuoret ac dilaniet. Et si egressus fuero, venenosos in eum dentes infiget. Me suis Deus excubijs non fraudat: quoniam sunt mecum fratres subdiaconi duo, id est, Alexander & Iouianus, necnō & Iouinianus lector. Ergò obsecrote, vt sanctis Episcopis hæc, quę tibi locutus sum, referas, & ab his impetres mihi veniam. Antefatus igitur iuuenis, accepto responso, egressus est. Me autem tanta cognoscentem mysteria, medullitùs formído inuasit: indè soporifero cesserunt languida somno membra. Et eccè in ecstasi raptus, adesse existimabā rursùs iuuenem, priusquàm galli cantarent, ad ianuam, & clamâsse rursùm eo nomine, quo antè clamauerat. Et illo iterùm respondente, & interrogante quid vellet, tunc ille dixit: Sancti Episcopi Peregrinus & Amator, priusquàm discedant, Missas sunt votiuas celebraturi: & propterea te quoquè miserunt inuitare, vt ministerium tui officij peragas. Si verò formidas propter præfatum hospitem, aiunt, vt vice tua Alexander ei custodiam præbeat. Sed & illud iusserunt, vt tecum Iouianum subdiaconum & Iouinianum lectorem, qui alleluia decantent, adducas. His peractis, videbam egoipse aperto sepulcro egredièm ex eo virum, adspectu miræ pulchritudinis decoratum, & vestimentum eius niueum tanquàm byssum. Illo egresso, quemadmodùm videbam, reperit tres ante ostium stantes in veste candida, & salutauit eos, nomine vnumquenque vocans. Tunc dicit Alexandro: Reuerentissimi antefati Episcopi Peregrinus & Amator, iusserunt me vsque ad eos venire. Qui iterùm iusserunt te huic cellæ præponi, propter hospitem conseruandum & custodiendum à catulis, matre & filijs septem, qui ad necem eius delitescunt. Post hęc rursùs contemplabar, quemadmodùm tenuerit dexteram meam reuerētissimus diaconus, & dixerit: Veni nobiscum hospes ad Missas. Pergentibus itaque nobis, vidi quinque stantes ante crepidinem altaris, speciosissimis indutos stolis, & videbam me interrogantem beatissimum Corcodemum, qui essent illi, qui coram altario assistebant. Et dixit mihi: Ille, qui in medio stat, est sanctus Peregrinus Episcopus & martyr, cum quo à Romana vrbe ego quoquè missus sum imperio Papæ Sixti. Illi duo, qui dextro adhærent lateri, sunt Amator & Marcellianus Episcopi. Qui sinistro, Elladius est & Valerianus sanctissimi, qui beatissimo Peregrino gradatim successerūt. Discedens igitur à me Perspicuus Diaconus, ipsorum est redditus vultibus. Tum demùm quasi me coram audiebam sanctum Amatorem Episcopum dicētem diacono: Præbe silentium frater, quò possimus, remoto strepitu, votorum compotes fieri. Festinat

Requiescit super sarcophagum S. Corcodemi

Visio offertur Mamertino.

Inuocat Christum adhuc paganus.

Missæ votiuæ in primitiua Ecclesia.

Peregrinus Episcopus & martyr.

ſtinat enim Peregrinus frater ad proprium habitaculum Baugiacum reuerti,& oportet nos propter eum paulò * temperiùs ſacrificium conſummare. Indicto itaque ſilentio,& catechumenorum denunciata diſceſſione,ego mirabar intrà me, tantę nouitatis contemplans myſterium. Non tamē auſus fui poſt catechumenorum denunciationem ad locum, vbì Miſſæ celebrabantur, pedem attollere: ſed videbar mihi in eodem loco,in quo reuerentiſſimus me diaconus conſtituerat,ſtare. Itèm videbatur mihi interrogâſſe diaconum beatus Peregrinus, ac dixiſſe: Quis homo hic eſt, qui tecum hanc baſilicam eſt ingreſſus? t Ereſpondiſſe diaconum: Hic eſt hoſpes meus, cuius me cuſtodia, nè veſtris dudū parérem imperijs, retinebat. Ego iterùm velut indignum videbam me ſtare iuxta ipſos,& non ſolùm per vultum, ſed & veſtium qualitate diſcretum,admiransque dicebam: Cur hi niueis ſunt veſtibus omnes induti,& ego nigris induor tegumentis? Cùm hæc & talia mecum ruminâſſem, vox delata eſt in aures meas, ad Corcodemum diaconum ex ore Epiſcoporum emiſſa: Segrega frater hoſpitem tuum à noſtris cœtibus, & foràs ab eccleſia expelle: quoniam indignus eſt gratiæ particeps eſſe,propter quod idolis Iouis deſeruit. Quorum quasì pręceptis deſeruiens, pellere me foràs ſæpedictus diaconus nitebatur. Tunc cadere quasì ad pedes eius,& his eum affatibus exórare videbar, & dixi ad reuerentiſſimum diaconum: Amice Dei, deprecor te, vt apud præſentes Epiſcopos intercedas, vt mecum miſericordiam faciant,& ritum dæmonum, quo teneor obligatus, diſrumpant. Ad quam ſupplicationem motus,videbatur me eis præſentâſſe,& ab illis accepto mãdato,mihi manum impoſuiſſe. Poſt impoſitionem iterùm manûs,videbam me ſanctis Epiſcopis præſentatum, & inſtructum ab eis, quæ amplecterer, & à quibus cæremonijs ſeparарer. Et rursùm audire me putabam Epiſcopos, quemadmodùm delegauerint ſancto diacono, dicentes: Amantiſſime frater, reduc tecum hoſpitem,& mone illum,vt Lucifero exorto, fratri repræſentetur Germano: quia ipſi eſt à Chriſto Deo directus, vt per eum omni plenitudine ſpiritualis gratiæ impleatur. Deindè videbã meipſum ſupplicare illis, & ipſos me alloqui, & exhortari ad perficiendam in me doctrinam fidei. Videbam etiam illis diſcedentibus,prefatum diaconum tenentem manum meam,& reſtituentem me ad ſuã,de qua eduxerat,cellulam. Itèm videbam,priuſquàm ingreſſi eſſemus cellulã, procidere me ad pedes eiuſdem diaconi,& ità dixiſſe: Nè,quæſo,iraſcatur dominus meus, ſi adhuc locutus fuerit in conſpectu tuo famulus tuus. Qui quasì reſpondebat: Dic,quæ te remordẽt,cum fidutia. Et ego: Obſecro te,quot temporum lapſa ſunt curricula,ex quo in hoc habitaculo requieſcis? Qui reſpondit: Poſt martyrium beatiſſimi Peregrini die tertio paſſionis eius, non quidem eo tempore,de ſeculo migraui. Optaueramus quidem participes fieri paſſionis ego cum fratribus meis,ſicut fueramus vnius quoquè baiulatores mandati: ſed non poſt multum temporis Imperator eſt ordinatus, doctrina Chriſtiana refulgẽs, qui perſecutione remota,cũctas clauſas eccleſias patefecit, & eis catholicos præpoſitos ordinauit. Propterea non potuimus,quæ voluimus,cõſequi. Fratres autem mei erant hi: Marſus preſbyter,Alexander & Iouianus: & ſepultus ſum in hoc loco ab ijſdem fratribus meis. Ipſi autem,vt mihi diuinitùs reuelatum eſt,confeſſores obiêrunt. Iouinianus verò lector, Deo procurante,martyrium conſummauit. Cumque hæc omnia in exceſſu mẽtis vidiſſem,ſopore fugato,experrectus ſum,& continuò gallus cantauit. Ego autem memor meì,oſtenſo mihi ſignaculo frontem muniui. Tunc ego planctigerum eiulatum emittens, ſupra ſepulturam tanquàm ſuper aram procubui Dominicam. Quam irrigans lachrymis,preces fundebam,& dixi: Domine Deus Iſrael, qui in altis habitas,& humilia reſpicis,& alta à longè cognoſcis: præter quem non eſt alius Deus: qui ob reparationem generis humani in terram veniſti, & cum hominibus conuerſatus es: cuius nutu ac miſericordia ego indignus in hac nocte meæ ſaluatiõis ſecreta nóſſe promerui,concede mihi, vt celeriùs famuli tui Germani cõtempler adſpectum,* cui me recto itinere perduxiſti. Completa oratione,proſtratum corpus erexi: & cùm aciem oculorum ad baſilicam ſancti Amatoris dirigerem, adſpexi lucem immenſam intùs foriſq; fulgentem, ità vt crederem, repulſa noctis caligine,ſui temporis metas ſolem continuò repleuiſſe. Dehinc ex eodem itèm loco vox canora atque hymnigera ad meos eſt auditus delata. Continuò ego in eodem, quo audiëram, loco ſubſtiti, quouſquè quę cantabantur,audirem. Prima ergò antiphona,quæ ad aures meas venerat: Confundantur omnes, qui adorant ſculptilia, & qui gloriãtur in ſimulacris ſuis. Secunda hæc erat: Saluum fac ſeruum tuum Deus meus ſperantem in te. Tertia: Beati

Miſſio catechumenorũ ſub Miſſa.

Mamertin* deſtinatur S. Germano Epiſcopo vt ab eo inſtituatur.

Pſal. 137.

Pſal. 96.

Pſal. 85.

Psal. 31. quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et cùm hæc audissem, reuersus sum ad me, prostrauiq; me septiès in supradicto sarcophago, orans & dicẽs:
Psal. 118. Deus sancti Corcodemi, suscipe festinantem ad te, & nè confundas me ab expectatione mea. Tua enim pietate & gratia ad hoc delatus sum habitaculum, per quod meorum contagia cognoui errorũ. Rursùs consurgens, illuc ad ipsam basilicam eleuaui meos obtutus, & audio iterùm antiphonam, meæ saluti atq; conuersioni consonam:
Psal. 19. Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Iacob. His sanctis affatibus cõfortatus, tertiò me in oratione prostraui. Terna igitur obsecratione perfecta, surgẽs videbam eam, quam priùs videram, lucem ablatam à facie oculorum, in quibus antè fulserat, & repentinæ ilicò tenebræ circunsepserunt me. Ego tamen iam
Vide q̃ solenne in prima Ecclesia, Cruce se cõsignare. mysterio edoctus, fronti meæ Dominicum infixi vexillum. Dum hæc geruntur, vulgaris lux terris reddita radiauit. Mox iterùm atque iterùm salutis meæ characteres confirmans, sancto hospiti grates exoluens, ad ducem cælestis Imperatoris citiùs properaui. Exploranti ergò, vbi sanctissimus Germanus Episcopus eo die habitaret, incolæ ciuitatis dixerunt: Non est hîc. Monasterium habet proximum, & illuc frequẽtissimè gratia visitationis cymba portatur. Tunc deprecatus sum eos, qui mihi indicauerant, vt ad ipsum monasterium ducentem viam demonstrarent. Qua arrepta, quò tendebam, peruéni: & me paululùm ante ostium immorante, subitò vir beatissimus Germanus egreditur: quem, prócidens in terram, adoraui. Ille autem non euentu, sed ad-
Excipitur à S Germano humanissimè. monitus, egrediebatur in occursum meum. Deus enim omnium conditor reuelauerat famulo suo & meã necessitatem, & quorum fuissem ad eum iussione directus, sicut posteà comperi. Curuatus ergò solotenùs, obsecrabam virum Dei, vt me benediceret. Qui extenta manu, eleuauit me, dicens: Habe fidutiam: nè terrearis. & apprehendẽs mentum meum, osculatus est me. Cui ego: Nè facias vir sanctissime, quoniam adhuc ab osculis ararum dæmonum, os meum non est mundatum. Cui sanctus Germanus: Agnoui ego nocte transacta, ab omnibus illecebris te mundatum fuisse. Quo
Aeneid. 3. vers. 48. audito, obstupui, steteruntq; comę, & vox faucibus hęsit. Tunc egregio viro inhęrente manui meæ, pariter ad monasterium ingressi sumus. Ego verò intrà meipsum mouebar, dicens: Quis huic indicauit, quæ clàm gesta sunt noctis præteritæ spatio? Et me talia cogitante, introducit me in cellulam suam, & sedens, dixit: Obsecro fili, vt quæcunque gesta sunt, & ad tuam notitiam nocte præterita peruenerunt, mihi innotescere non demoreris. Tunc ego incipiens, à prima origine vsque ad eundem profectum
Mamertin⁹ S. Germão, quid viderit, exponit. meî, singulatìm exposui, reticens de turba catulorum. Mox ille ait: Nónne obsecraui te, vt omnia narres, & nihil mihi de ostensis tibi mysterijs celes? Et cur partem, penè cuncta miraculis excedentem, mysterij reticuisti? Prosequere & expone nobis insidias, quæ te circumadstabant catulorum. Ego verò hæc audiens, dixi: Quid narrem domino meo puluis & cinis? Vbi diuinitùs fit allocutio, cesset incognita mortalium linguarum narratio. Video enim te Deo plenum, & cùm sis localis, vbiquè quæ agũtur, cognoscis. Ille subridens, dixit: Verè quicquid propter te actum est à viris venerabilibus Episcopis vel à diacono, cognoui, & præsens fui. Nè formides: fides tua te saluum fecit. Hæc audiens, declinans me in faciem, ingemui, & appræhendens genua eius, reliqua, quæ ad perficiendam fidei Christianæ potentiã superfuerunt, rogaui vt per eius dexteram implerentur. Tunc demùm pari comitatu ad ciuitatẽ processimus. Ingressis autem nobis in ecclesiam, vocatis clericis & quibusdam laicis, dixit mihi: Repete, quæso, quæ dudùm in monasterio, me interrogãte, narrâsti, vt & hi audiant, qui ignorant. Cui ego, tremulus & timore prostratus, respondi: Quid dicam, quod non beatitudo tua antè præsciat? Et Episcopus: Propter adstantes dixi tibi, nõ propter me. Ego autem iterùm repetẽs omnia, illis quoq; innotui. Qui infinito gaudio exhilarati, Deo laudes & gratias referebant, dicentes: Gratias tibi Deus, quia hoc tibi vas electionis ante mundi constitutionem prædestinâsti, per quod virtutis tuæ virtutes omnibus &
Mamertinus baptizatur. sine fine demonstrares. Tunc beatus Episcopus inducit me in locum, vbi remissio fit omnium peccatorum, & de more sacerdotali aquis benedictis baptismum mihi tradidit, replẽs circa me & in me vniuersa officia gratiæ spiritualis. Ad quem ego: Domine, sicut animæ recessus saluâsti, ità & corporis debilitata membra restitue sanitati. Da solitam lucem vtriq; patentibus oculis adspicere, & geminis manibus consueta opera attrectare. Hæc audiens antistes, dixit mihi: Credis hoc me posse in te operari? Re-
S. German⁹ eius oculos & manus sanat oleo. spondi: Credo domine, & propterea ad tuam profectus sum pietatem. His auditis, acceptoleo cõsignans oculum atq; manum, officijs proprijs repulso morbo, restituit sanitati.

sanitati. Hi qui adfuerant videntes, rursùm opera Dei laudauerunt, quæ per virũ probatissimum atq; sanctissimum Germanum fiebant Episcopum. Tunc ait turbæ, quæ cum eo erat: Pergamus cum hoc homine ad locũ, in quo hospitatus est nocte, & videamus, si adhuc serpens ibi est cum catulis septem. Qui dixerũt: Quicquid præcipis, fiat. Ego autem exiens de medio eorum, præcedebam, illis cum Episcopo subsequentibus vsq; ad locum. Cumq; venissemus ad locũ, oratione celebrata, dixit Episcopus: Die mihi iuuenis, vbi vidisti adstantẽ virum vestibus niueis circundatum? Et ego: Domine, hîc in vestibulo. Iterùm dicit: Super quod sepulcrum inclinatus es nocte? Ego autem digito ostẽdens, mõstraui sepulcrum. Tunc sanctus Episcopus dixit: Remoue te lapidem de hoc sepulcro, vt interiora eius inspiciamus. Remoto itaque lapide, visi sunt serpentes octo: primus immanissimus, cæteri verò septem paulò inferiores. Visis ergò hominibus, ille coluber capite erecto circunspiciebat omnes, plùs tamen Germanum Episcopum. Cui præfatus vir: Serpens nequissime, adhuc non deserens calcaneum humani generis, audes post præuaricationẽ tuam & deiectionem, gyros super membra reuerentissimi Corcodemi tuos extendere? Viuit Dominus, quoniam morte cum omnibus tuis fueras dignus: sed quoniã obedîsti præfati fratris imperio, & abstinuisti veneniferos voratus tuos à præsentis hospitis corpore, egredere sospes, & vlteriùs vbi conuersatio hominum est, recumbere non audeas. Sit autem habitaculum tuum syluestre gremium, vel eremi vastitas. Quos autem itineris tui in circuitu habitatores repereris, nè noceas aut lædas. Nõ ego, sed Christus per me tibi imperat. Tunc serpens, velut iniquitatis suę mole grauatus, submisso capite, septiès suarum spirarum tendens volumina, tanquàm valedicens & gratias agẽs beatissimo Germano, pectoris tractu graditur: cuius post tergum turba minor sequitur. Visa enormitate corporis eius, cuncti trementes beatissimi Germani comites fugam arripiunt. Stabat tamen ille immobilis, fiduciam habens beatissimæ sanctitatis. Tunc redarguens populum fugientem, dixit: State, & videte mirabilia Dei, quæ operatur in nobis indignis. In ipso autem tractu æstimatus est serpens habere longitudinem cubitorum septem. His miraculis ostẽsis, illa cellula beati Corcodemi diaconi, quæ propter dẽsitatem vepriũ, nulli nisi tantùm antistiti Germano fuerat nota, facta est Deo operãte omni sexui cognita: & nõ solùm omnium notitiã promeruit, sed & culturam. Omnes igitur ex hoc tempore eidem cellulę votiuam gerentes deuotionẽ, alacriter frequentabant. Mamertinus igitur, per quem, & in quo Deus virtutum suarum ostenta depalauit, videns hæc, non solùm à gentilitate & errore, sed etiã à cæcitate ac ariditate clementissimè liberatus, & à serpentum morsibus Dei nutu ereptus, consecrauit se monasterio sancti Germani Episcopi ità deuotè, vt nusquàm ex eo foràs egrederetur, nisi fortè eiusdem Episcopi aut imperio, aut comitatu illectus. Cuius sancta conuersatio ità doctrina spirituali floruit, vt defuncto Archimãdrita Alogio, qui eum monachum fecerat, ipse hæreditariæ sanctitatis eius officium susceperisset.

Ostendit S. Germanus Mamertino à quibus fuisset catulis præseruat⁹.

Nota quid possint Sancti adhuc mortales.

Serpẽs 7. cubitorum.

Mamertinus fit monachus.

CAP. XVII.

QVodam enim tempore, cùm hyeme iter ageret, & diem totam in ieiunio ac fatigatione nimia duxisset, commonetur, vt, cogente vespere, quocunquè succederet. Erat eminùs domicilium absque tectis, iampridèm sine habitatoribus semirutum, quod etiam per incuriam vulgaris habitatoris arbusta contexerant, vt penè esset melius, noctem sub nudi aëris rigore durare, quàm in illo periculo & horrore succedere: præsertim cùm duo senes, propter infestationẽ terribilem, hancipsam domum inhabitabilem prædixissent. Quod vt vir beatissimus comperit, horrentes ruinas quasi amœnitates expetijt, ibique inter multiplices, quæ quondàm fuerant, mansiones, inuenta vix vna est, quæ instàr haberet habitaculi. Illic claues & sarcinulæ & pauciissimi comites collocantur, quibus breuis cœnula esui fuit, Episcopo penitùs abstinente. Deindè alta iam nocte, cùm vnus ex clericis legendi susceperisset officium, ille ieiunio & fatigatione confectus, sopore superatus est. Tunc subitò ante os legẽtis adstitit vmbra terribilis, & paulatìm sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc verò deterritus lector, præsidium sacerdotis implorauit. Qui statìm prosiliens, effigiem terribilis imaginis intuetur, & præmissa obsecratione nominis Christi, imperat, vt quis esset, quídve illic ageret, fateretur. Qui protinùs terrifica vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur, se vel comparem suum, authores fuisse multorum criminum, insepultos iacére, & ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, vt pro eis Dominũ precaretur, quatenùs

S. German⁹ intrepidus moratur in loco infesto.

Spectrũ terribile mox illi submittitur.

tenùs recepti, requiem mererẽtur. Ad hæc vir sanctus indoluit, imperatq́ue, vt locum ostenderet, quo iacérent. Tum verò, cereo præcedente, dux vmbra progreditur, & inter difficultates maximas ruinarum, intempesta nocte locum, in quo proiecti fuerant, indicauit. Vt verò mundo redditus est dies, circuniectos incolas inuitat, hortatur ipse operis maturator assistens. Rudera tumultuariè superiecta ad tempus, rastris auulsa purgantur. Inueniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem sepulturæ fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis ambiuntur. Humus superiecta componitur, oratio intercessionis impenditur, obtinetur defunctis requies: ità vt post eandem diem, sine vllo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit.

Attende, q̃ sit piũ mortuos sepelire & pro ijs Dominum deprecari.

CAP. XVIII.

NEque illud omittẽdum videtur, quòd in eodem itinere post dies aliquot, noctis cæcitate compulsus, mediocrium personarum successit hospitio. Nam id maximè, ambitum fugiens, requirebat. Cumq́; in diuino opere solito pernoctâsset officio, lux orta est, nullis gallorum cantibus nunciata, cùm earum auium copia in ijsdẽ domibus non deesset. Causam nouitatis explorat: agnoscit multum iam tempus esse, quo tristis taciturnitas naturale galliciniũ damnauisset. Ab omnibus exoratus, mercedem mansionis exoluit. Acceptum enim triticum benedictione condiuit. Quo pastæ auiculæ, auditus habitantium vsq; ad molestiam frequentatis fatigabant. Ità virtus diuina etiam in rebus minimis maxima præminebat.

Nota vim benedictionis.

CAP. XIX.

EOdem tempore ex Britannijs directa legatio, Gallicanis Episcopis nunciauit, Pelagianam peruersitatem in locis suis latè populos occupâsse, & quamprimùm fidei catholicæ debere succurri. Ob quã causam Synodus numerosa collecta est, omniumq́ue iudicio duo præclara religionis lumina vniuersorum precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus, Apostolici sacerdotes, terram corporibus, cælum meritis possidentes. Et quanto laboriosior necessitas apparebat, tãto eam promptiùs heroës deuotissimi susceperunt, celeritatem negocij fidei stimulis maturantes.

S. German⁹ & Lup⁹ Episcopi mittũtur in Angliã ad extirpandam Pelagianã hæresim.

CAP. XX.

QVibus territorium Parisiacæ vrbis itineris continuatione permeantibus, vicus quidam, cui Metodori vetustas vocabulum indidit, fatigationi eorum humanitatem hospitij ministrauit. Ciues loci, tantorum virorum agnito superuentu, permixta vulgi multitudine, obuiàm procedunt, benedictionem experunt, debitam sanctis venerationem impendunt. Cumq́; beatissimus Germanus confluentem multitudinem salutaris verbi hortatione refoueret, ad medium circũstantis populi longè porrecto intuitu, puellam quandam Genouefam nomine, inter adstantes eminùs conspicatur. At vates diuinus, nescio quid in ea cæleste & angelicũ auspicatus, è proximo hanc iubet suis sisti conspectibus. Obstupuêre omnes, intentisq́; animis propheticam de puella sancti viri sententiam expectabant. Cuius caput venerabilis pontifex sacri oris exosculatione demulcens, inter castos amplexus, quibus esset orta parentibus, vel quo censeretur nomine, ab adstantibus scisitatur. Mox puellæ edicitur nomen: parentes quoq; euocati, in præsentiam adducuntur Episcopi. Interrogati de puella, suam̃ esse filiam profitentur. Tum Germanus, vt erat ipsius semper diuinitatis conscius, prophetico intonans spiritu, tali electam à Deo puellã præconio extulit, in hunc modum virginis genitores affatus: Beatos, inquit, vos dies illa fecit, qua tantæ prolis vos contigit esse parentes. Cuius ortus natiuitatis, ipsis quoq; Angelis lætitiam peperit salutarem. Erit enim precioſi apud Deum meriti, ac spiritualis perfectione propositi, ipsis etiam viris aliquatenùs imitanda.

De S. Genouefa virgine quid vir Dei testatus sit.

CAP. XXI.

PLurima quoq; alia, quæ prolixitas explicare non patitur, in laudem virginis prosecutus, tandèm versus ad puellam, iterata hanc benignitate complectitur, teneroſq́ue annos, qua tantus vir poterat, affabilitate consolatur. Atque inter deosculantis lenia blandimenta, nè sibi animi sui secretum pandere erubescat, hortatur. Pertentatur, si vitæ sanctimonialis cælibatum velit suscipere, ac Christi sponsalitio titulari. Illa tanti sponsi nomine delectata, titulum virginitatis amplectitur, seque huius professionis iandudùm adstringi desiderio profitetur. Exorat, vt si id dignum ipse duceret, sanctitatis eius benedictione voti sui compos redderetur. Rursùs in amplexus virginis sacerdos incumbit, & vt constantis esset animi, exhortatur. Interea gref-

Votũ virginitatis conseruandæ in primitiua Ecclesia.

sum

sum diuertit ad ecclesiam, maximo populorum agmine prosequente. Ibiq; inter diutissimos psalmorum concentus, ac prolixam orationis continuationem, beatus Germanus dexteram super caput virginis indefessè tenuit. Expleta solenniter oratione, cibum vnà cum gratiarum actione sumpserunt. Tum commendans eam parentibus, in crastinum redire præcepit. Subeunte diluculo, maturè adest Genouefa. At beatus Germanus, vtrùm pridianæ professionis esset adhuc memor, virginem percontatur. Illa spiritu animata diuino, cõstanter se suæ sponsionis reminisci fatetur, atque in eius obseruantia perpetuò se manere decernere. Vt autem id fieri posset, superno auxilio quàm maximè & beati patris intercessionibus indigere. Atq; vt ipsam diuinitatẽ cerneres amborum votis euidẽtissimè fauere, Germanus vultum in terrã defixit. Moxq; æreum nummum diuina, vt credo, allatum sententia, impressione Crucis exsculptum inspexit, inspectumq; protinùs à terra collegit. Quem loco muneris Genouefæ tradidit, atq; semper collo suspẽsum ob suî memoriam ferre præcepit. Hoc, inquit, me recedente, pignus mei amoris præ oculis iugiter gestare memento. Cæterùm vniuersa alia mundialis pulchritudinis ornamenta, auri gemmarúmve compacta fulgoribus, nunquàm tuis vel collo vel digitis inseri patiaris. Habeant hęc, quę seculo militant: tu, quæ sponsa Christo adscripta es, ornamenta spiritualia concupisce. Ità fatus, virgini valefecit, atque vt suî semper esset memor, admonuit. Commendansque eam iterùm parentibus, iter quod ceperant, perrexerunt.

Interdicit S. Genouefæ, Deo se virginẽ dedicanti, omnia mũdi ornamẽta.

CAP. XXII.

HI itaque Oceanum mare, Christo duce & authore, conscendunt, qui famulos suos inter discrimina & tutos reddidit, & probatos. Ac primùm de sinu Gallico flabris leuibus nauis in altum prouecta deducitur, donèc ad æquor medium perueniret: vbi porrectis in longum visibus, nihil aliud videretur, quàm cælum, & maria. Nec multò pòst occurrit in pelago legionis inimica vis dæmonum, qui tantos ac tales viros pertendere ad recipiendam populorum salutem, liuidis iniquitatibus inuiderẽt. Opponunt pericula, procellas concitant, cælum diemque nubium nocte subducũt, & tenebrarum caliginem maris atque aëris horrore congeminant. Ventorum furorem vela non sustinent, & Oceani moles fragilis cymba vix tolerat. Cedebant ministeria victa nautarum, ferebatur nauigium oratione, non viribus. Et casu dux ipse vel pontifex, fractus corporis lassitudine, sopore resolutus est. Tum verò quasi repugnatore cessante, tempestas excitata conualuit, & iam nauigium superfusis fluctibus mergebatur. Tunc beatus Lupus omnesque turbati, excitant seniorem, elementis furentibus opponendum. Qui periculi immanitate constantior, Christum inuocat, Oceanum increpat, & procellis sæuientibus causam religionis opponit. Statimque assumpto oleo, in nomine Trinitatis leui aspergine fluctus sæuientes oppressit. Collegam commonet, hortatur vniuersos: oratio vno ore & clamore profunditur. Adest diuinitas, fugantur inimici, tranquillitas serena subsequitur. Venti contrarij ad itineris ministeria vertuntur, nauigium famulatrix vnda prosequitur. Decursisque immensis spatijs, breuì optati litoris quiete potiuntur. Ibique conueniens ex diuersis partibus multitudo, excepit sacerdotes, quos venturos etiam vaticinatio aduersa prædixerat. Nunciabant enim sinistri spiritus, quod timebant. Qui imperio sacerdotum dum ab obsessis corporibus detruduntur, & tempestatis ordinem, & pericula, quæ intulerant, fatebantur, victosque se eorum meritis & imperio non negabant.

Horrida maris tempestas.

Dormit S. Germanus in naui.

Vide mirã sancti viri virtutem.

Pelluntur dæmones ab obsessis.

CAP. XXIII.

INterea Britannorum insulam, quæ inter omnes est vel prima, vel maxima, sacerdotes Apostolici raptùm opinione, prædicatione, virtutibus impleuerunt. Et cùm quotidiè irruente frequentia stiparentur, diuinus sermo non solùm in ecclesijs, verumetiam per triuia, per rura, per deuia diffundebatur: vt passìm & fide catholici firmarentur, & deprauati viam correctionis agnoscerent. Erat in illis Apostolorum instar gloria & authoritas per conscientiam, doctrina per literas, virtutes ex meritis. Accedebat præterea tantis authoribus assertio veritatis. Itaque regionis vniuersitas in eorum sententiam prompta transiërat. Latebant abditi sinistræ persuasionis authores, & more maligni spiritûs, gemebant perire sibi populos euadentes. Adextremùm, diuturna meditatione concepta, præsumunt inire conflictum. Procedũt conspicui diuitijs, veste fulgentes, circundati assentatione multorum: contentionisque subire aleam maluerunt, quàm in populo, quem subuerterant, pudorem taciturni-

Magnos faciũt fructus in Anglia.

tatis incurrere, nè viderentur se ipsi silentio damnauisse. Illic planè immensæ multitudinis numerositas, etiam cum coniugibus ac liberis excita cõuenerat. Aderat populus spectator futurus & iudex: adstabant partes, dispari conditione dissimiles. Hinc diuina authoritas, indè humana præsumptio: hinc fides, indè perfidia: hinc Christus, indè Pelagius author. Primo in loco beatissimi sacerdotes præbuerunt aduersarijs copiam disputandi, quæ sola verborum nuditate, diù inaniter & aures occupauit, & tempora. Deindè antistites venerandi torrentes eloquij sui cum Apostolicis & Euangelicis tonitruis profuderunt. Miscebatur sermo proprius cum diuino, & assertiones violentissimas lectionum testimonia sequebãtur. Conuincitur vanitas, perfidia confutatur: ità vt ad singulas verborum obiectiones reos se, dum respondere nequeunt, faterentur. Populus arbiter vix manus continet: iudicium cum clamore testatur.

Suscipitur disputatio cum Pelagianis.

Hæretici confutantur.

CAP. XXIIII.

CVm subitò vir tribunitiæ potestatis cum coniuge procedit in medium, decẽ annorum filiam cæcam sinibus ingerens sacerdotum: quam illi offerri aduersarijs præceperunt. Sed illi conscientia puniente deterriti, iungunt cum parẽtibus preces, & curationem paruulæ à sacerdotibus precantur. Qui expectationem populi & inclinatos aduersarios intuentes, orationem breuiter fundunt. Ac deindè Germanus plenus spiritu sancto, sanctam inuocat Trinitatem, & protinùs adhęrentem lateri suo capsulam, cum sanctorum reliquijs collo auulsam, manibus comprehendit, eamq́ue in conspectu omnium puellæ oculis applicauit. Quos statìm euacuatos tenebris, lumine veritatis impleuit. Exultant parentes, miraculo populus contremiscit. Post quam diem ità ex animis hominum persuasio iniqua deleta est, vt sacerdotum doctrinam sitientibus desiderijs sectarentur.

Nota hæc de reliquijs Sanctorum.

CAP. XXV.

COmpressa itaque peruersitate damnabili, eiusq́ue authoribus cõfutatis, animisq́ue omnium fidei puritate compositis, sacerdotes ad beatum Albanum martyrem, authori Deo per ipsum gratias acturi, properabant. Vbì Germanus, omnium Apostolorum diuersorumq́ue martyrum reliquias secum habens, facta oratione iussit reuelli sepulcrum, preciosa ibidèm munera conditurus: arbitrans opportunum, vt membra sanctorum, ex diuersis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cœlum, sepulcri quoquè vnius teneret hospitium. Quibus depositis honorificè atq; sociatis, de loco ipso, vbì beati martyris effusus fuerat sanguis, massam pulueris secum portaturus abstulit. In qua apparebat, cruore seruato, rubere martyrum cædem, persecutore pallẽte. Quibus ità gestis, innumera hominum eodem die ad Dominum conuersa est turba.

Hæresis ex Anglia profligatur.

En quanti facit vir tãtus etiã pulueremmartyris.

CAP. XXVI.

INdè dum redeunt, insidiator inimicus casualibus laqueis præparatis, Germani pedem lapsûs occasione contriuit, ignorans illius merita, sicut Iob beatissimi, afflictione corporis propaganda. Et dũ aliquandiù vno in loco infirmitatis necessitate constringitur, in vicinia, qua manebat, casuale exarsit incendium. Quod consumptis domibus, quæ illic palustri arundine tegebantur, ad habitaculum, in quo idem iacebat, flabris stimulantibus ferebatur. Concursus omnium ad antistitem conuolauit, vt eleuatis manibus periculum, quod imminebat, euaderet. Qui omnibus increpatis, moueri se fidei præsumptione non passus est. Multitudo omnis desperatione perterrita, obuiàm occurrit incendio. Sed vt potentia Dei manifestior apparéret, quicquid custodire tentauerat turba, consumitur: quod verò iacens & infirmus defenderat, reseruatur. Hospitium sancti viri expauescens flamma transiliuit, vltrà citraq́; desæuiens, & inter globos flammantis incendij, incolume tabernaculum, quod habitator inclusus seruabat, emicuit. Exultat turba miraculo, & victam se diuinis virtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tuguriũ pauperis turba sine numero, hi animas curari cupientes, hi corpora.

Iob 2.

Flãmma nõ audet attingere sancti viri hospitiũm.

CAP. XXVII.

REferri nequeunt, quæ Christus operabatur in famulo, qui virtutes faciebat infirmus. Et cùm debilitati suæ remedij nihil adhiberi pateretur, quadam nocte candentem niueis vestibus vidit sibi adesse personam, quæ manu extensa iacentem videretur attollere, eumq́; consistere firmis vestigijs imperabat. Post quam horam ità fugatis doloribus recepit pristinam sanitatem, vt die reddito, itineris laborem subiret intrepidus.

Diuinitùs curatur eius pes læsus.

CAP.

CAP. XXVIII.

INtereâ Saxones Pictiq́ue bellũ aduersùs Britones iunctis viribus ſuſceperunt, quos eadem neceſſitas in caſtra contraxerat. Et cùm trepidi partes ſuas penè impares iudicarent, ſanctorum antiſtitum auxilium petiêrunt. Qui promiſſum maturâtes aduentum, tantum ſecuritatis ac fiduciæ contulerunt, vt acceſſiſſe maximus crederetur exercitus. Itaque Apoſtolicis ducibus Chriſtus militabat in caſtris. Aderant etiam Quadrageſimæ venerabiles dies, quos religioſiores reddebat præſentia ſacerdotum, intâtùm, vt quotidianis prædicationibus inſtituti, certatim ad gratiã baptiſmatis conuolarent. Nam maxima exercitûs multitudo vndã lauacri ſalutaris expetijt. Eccleſia ad diem reſurrectionis Dominicæ frondibus contexta cõponitur, & in expeditione campeſtri inſtàr ciuitatis aptatur. Madidus baptiſmate procedit exercitus, fides feruet in populo, & contempto armorum præſidio, diuinitatis expectatur auxilium. Interea hæc inſtitutio vel forma caſtrorũ hoſtibus nunciatur. Qui victoriã quaſi inermi exercitu præſumẽtes, aſſumpta alacritate feſtinant. Quorum tamen aduentus exploratione cognoſcitur. Cumque emenſa ſolennitate Paſchali, recens de lauacro maior pars exercitûs arma capere & bellum parare tẽtaret, Germanus ducem ſe prælij profitetur. Elegit expeditos, circuniecta percurrit, & è regione, qua hoſtium ſperabatur aduentus, vallem circundatã editis montibus intuetur. Quo in loco nouum cõponit exercitum, ipſe dux agminis. Et iam aderat ferox hoſtiũ multitudo, quam appropinquare intuebantur in inſidijs conſtituti. Cùm ſubitò Germanus ſignifer vniuerſos admonet, & prædicit, vt voci ſuæ vno clamore reſpondeant: ſecuriſque hoſtibus, qui ſe inſperatos adeſſe confiderent, Alleluia, tertiò repetitum, ſacerdotes exclamant. Sequitur vna vox omnium, & eleuatũ clamorem repercuſſo aëre montium incluſa multiplicant. Hoſtile agmen terrore proſternitur, & ruiſſe ſuper ſe non ſolùm rupes circundatas, verumetiã ipſam cæli machinam cõtremiſcunt. Trepidationiq́; iniectæ vix ſufficere pedum pernicitas credebatur. Paſsìm fugiunt, arma proijciũt, gaudentes vel nuda corpora eripuiſſe diſcrimini. Plures etiã timore præcipites, flumen, quod ſensìm veniẽtes tranſiêrant, deuorauit. Vltionem ſuam innocẽs intuetur exercitus, & victoriæ præſtitæ ocioſus ſpectator efficitur. Spolia colliguntur expoſita, & prædã cæleſtis victoriæ miles religioſus adipiſcitur. Triumphant põtifices, hoſtibus fuſis ſine ſanguine: triumphat victoria fide obtenta, non viribus. Compoſita itaque opulentiſſima inſula ſecuritate multiplici, ſuperatiſque hoſtibus, vel ſpiritualibus, vel carne conſpicuis: quippè qui viciſſent Pelagianiſtas & Saxones, cùm totius * numero regionis reditum moliuntur. Tranquillam nauigationem merita propria & interceſſio Albani martyris parauerunt, quietoſque antiſtites ſuorum deſiderijs felix carina reſtituit.

Quadrageſimæ venerabiles dies.

In fugam compellit hoſtes, dum Alleluia clamat cũ ſuis.

* for. mœrore

CAP. XXIX.

ITaque reditu venerabilium ſacerdotum exultant Galliæ, gaudent eccleſiæ, dæmones contremiſcunt. Certè expectatio propriæ ciuitatis beatum Germanum votis duplicibus ambiebat, quam & apud maieſtatem diuinam, & inter mundi procellas ſeruare conſueuerat. Tributaria enim functio prẽter ſolitũ, & neceſſitates innumerę, ciues ſuos quaſi pupillos orbatos parente, depreſſerant. Recipiunt præſidium deſtituti, cauſas agnoſcit, mœroribus cõgemiſcit. Et pro quiete vel requie quæſiturus remedia ciuitati, poſt marina diſcrimina labores terrenæ expeditionis ingreditur. Itaque Gallias illuſtraturus, paruiſſimo comitatu & exigua euectione progreditur, qui pro largiſſimis theſauris Chriſtum ferebat in pectore.

Reuertũtur Epiſcopi in Gallias.

S. Germanus mœroribus ciuium ſuorum congemiſcit.

CAP. XXX.

OPerę precium puto mandare memoriæ, etiam eius iter clarum fuiſſe virtutibus. Necdùm territoriũ ſuæ ciuitatis exceſſerat, viam leniter carpens, eratque imminente iam veſpera dies pluuius, cùm ſubitò comitatui ſuo nudus pede, cucullo vacuus, minis expeditus, viator acceſſit, cuius etiam nuditati condoluit. Qui doloſè inhærens contubernio, iungitur manſioni, & inter innocentes occupatoſq́; cuſtodes, qui Deo, non animalibus, vigilabant, iumentum, quo ſenior vehebatur, prędo nocturnus arripuit. Die reddito, amiſſio euectionis agnoſcitur. Et vt ſacerdoti animal non deeſſet, vnus ex clericis in peditem mutatur ex equite. Dum itaque agitur iter, circuniecti comites intuentur beatum virum extra morem, conceptam lætitiam vultûs obumbratione velantem. Quod cùm ab omnibus videretur, vnus ex reliquis authoritate concepta, cauſam lætitiæ percontatur. At ille inquit: Paululùm remoremur: quia infelicis illius labor & irrridendus eſt, & dolendus, quem mox videbitis æſtuantem.

Pœna hominis nequam, qui furto abstulerat iumẽtum viri Dei.

Cumque delapsi animalibus substitissent, paulopòst eminùs intuentur peditem post se manu captum animal deducentem. Qui breuì adiungitur: dum accelerat, immoratur. Statimque vestigijs prouolutus, crimen quod commiserat, confitetur, & ità totius noctis spatio irretitum esse se retulit, vt longiùs prodire non posset, nec euadendi viam aliam reperisset, nisì vt abductum animal reformaret. Ad hęc vir beatus: Si hesterna, inquit, die nudo tibi tegimen dedissem, furandi necessitas non fuisset. Quod deest, accipe: reforma, quod nostrum est. Itaque confessor criminis pro pœna commissi non solùm veniam, verumetiam præmium cum benedictione suscepit.

CAP. XXXI.

Matth. 5. Vult latére sed nõ valet

QVærebat vir Deo plenus secretum & abiectionem oculi, cùm virtutibus proderetur, in quo verè Euangelica sententia probatur, ciuitatẽ supra montem positam latére non posse. Vitabat suorum solatia, extraneorum declinabat occursus: sed obscurari non poterat maiestatis luce circundatus. Nam vici omnes, municipia, ciuitates, quotquot sese per itineris eius tramitem porrigebant, in occursum cum coniugibus ac liberis conuolabant. Et continuatum plerunquè agmen, dum occurrentes iungebant, prosequentibus cohærebant.

CAP. XXXII.

Vxor ante sacerdotiũ, postèa soror.

PRæteriri silentio impium puto, in Alisiensi loco quantum virtutis absens operatus est. Erat illic presbyter, Senator nomine, natalibus nobilis, religione nobilior. Coniũx illi Nectariola nomine, similis sanctitate: quos præteriens, pro studio antiquæ charitatis expetijt. Aduenienti præparant mansionem, & quanto maior persona aderat, tanto minor impenditur apparatus. Matrona furtìm stramen in lectulo subdidit sacerdotis, quo ille inscius cubitauit. Deductaque nocte oratione vel psalmis, die reddito, iter, quo agebatur, ingreditur. Illustrato hospitio, familia tota gaudebat. Strati reliquias fidelis matrona recollegit & condidit. Accidit post dies aliquot, vt Agrestius quidã benè ingenuus, habens vxorem, filios & parentes, possessio fieret inuadentis inimici, suorumque omnium fletibus, non minùs Germani absentia, quàm infelicis captiuitas lugebatur. Et cùm nihil remedij posset adhiberi, præsumpsit virtutem fidei matrona venerabilis. Stramen conditum profert, quo furiosus circundatus colligatur. Qui per spatium noctis vnius, quasi appositio vallatus incendio, inclamato semper nomine sacerdotis: qui cùm abesset præsentia, virtute non deerat: diuino purgatur auxilio, neque vnquàm posteà in omni vitæ suæ spatio periculum tentationis incurrit.

Nota virtutem stramnis, in quo vir sanctus cubauerat.

CAP. XXXIII.

Hilarius episcopus Arelatensis reuerenter excipit eũ.

ITaque sanctus Germanus Arelatum petens, ad Lugdunensium vrbem, Arari famulante, deuectus est. Vbì certantibus populi studijs, indiscreta ætas & sexus vno occurrit officio. Omnes benedictionem flagitant, tactum requirunt, & quod superest multitudini, releuat vel vidisse. Diuersæ infirmitates passìm benedictione sanantur, prædicationibus ciuitas recreatur. Et licèt festinus abscesserit, sitientem populum tamen doctrinæ fontibus irrigauit. Si itinera eius cuncta percurram, si vniuersa cõmemorem, parabit prolixitas congesta fastidium. Sed dabit Dominus veniã, quòd sciens plura prætereo. Itaque aduenientem beatissimum virum vrbs Arelatensis religiosa gratulatione suscepit, Apostolicum instàr sui tẽporis sacerdotem suscipiens. Illustrabatur eo tẽpore ciuitas Hilario sacerdote, multimoda virtute precioso. Erat enim fidei igneus torrrens, cælestis eloquij & præceptionis diuinæ operarius indefessus. Qui venerabilẽ sanctum Pontificem affatu, vt patrem, reuerẽtia vt Apostolũ sublimabat.

CAP. XXXIIII.

Febris quartana profligatur.

AVxiliaris etiam tum regebat per Gallias apicem præfecturæ: qui præsentiam sacerdotis duplicata gratulatione suscepit, quòd & insignem virtutibus virum desiderabat agnoscere, & quòd vxor eiusdem longo iam tempore quartano tabescebat incommodo. Ingredienti longissimo præter consuetudinem famulatur occursu, simulque admiratione defigitur. Ità enim dignitas vultûs, sermonis eruditio, prædicationis authoritas stupentis animum compleuerunt, vt meritò fama eum minorem fuisse cognosceret. Inuentus est enim rebus maior esse, quàm nuncijs. Offert munera, ingerit beneficia, ambiturque à beatissimo viro, vt dignaretur accipere, quod tradebat. Incommodum cõfitetur vxoris: qua visitata, ità vis passionis extincta est, vt tremor præcedens & febris subsequens deleretur. Redditaque pristinę sanitati fidelis matrona, remedium cæleste suscepit, quo & corpus salubritate, & anima conualuit

ualuit credulitate. Acceptis itaque ex voluntate beneficijs, optatum leuamen propriæ detulit ciuitati, licèt in se maximum ciuibus & remedium referret & gaudium.

CAP. XXXV.

DEniquè dum multa peragraret, & salutaris doctrinæ pabulo audientium corda mentesque reficeret, peruénit quodam tempore ad Briuatensem vicum, vbì sanctissimi Iuliani martyris corpus honorabiliter habebatur humatum. Ibì nanque plebs vicina mœsta pendebat, eô quòd ignoraret diem, in qua beatissimus martyr deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Factum est autem, dum ibidèm aduentaret, vt scisciteretur ab incolis, quo tempore huius sacra solennia celebrarentur. At illi se nescire fatentur. Tunc ille: Oremus, inquit, & fortassè nobis hæc Domini potentia reuelare dignabitur. Adueniente autem noctis tempore, rediêrunt quique ad sua. Tunc idem sanctissimus pontifex more solito in oratione pernoctauit. Redeunte verò matutino tempore ac sole orto, cõuocatis senioribus loci, si cui fortè Dominus aliquid depalauerit, inquit. At illi: Minimè, inquiunt, Domine. Et ille: Quinto Cálendarum mensis septimi celebrandam esse scitote solennitatem. Nam vt mihi diuinitùs est ostensum, hac die hic ab infidelibus extinctus, sanctorum martyrum est societati coniunctus. Tunc deuotus qui aderat populus, vota præsuli reddens, optatam refert corporis & animæ medicinam.

Nota antiquam deuotionem erga sanctos.

Cælitùs ei reuelatur dies natalitius S. Iuliani.

VITAE LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

INtereà ex Britannijs nunciatur, Pelagianam peruersitatem iteratò paucis authoribus dilatari. Rursumque ad beatissimũ Germanum preces omnium deferũtur, vt causam Dei, quam priùs obtinuerat, tutaretur. Quorum petitioni festinus occurrit, dum & laboribus delectatur, & Christo se gratanter impendit. Cessit tandèm inimici inuidia, victa virtutibus, nec tentare ausus est, quem Dei amicum iam senserat.

Noui Pelagianistę rursùs exurgũt in Anglia.

CAP. II.

ADiuncto itaque Seuero Episcopo, totius sanctitatis viro, qui tunc Treuiris ordinatus Episcopus, gentibus primæ Germaniæ verbum vitæ prædicabat, Parisios iteratò dum expetit, totius plebis plausu, vt tantum virum decebat, excipitur. Benedictionem postulatus, vbertìm omnibus impertitur. Intereà pignoris ibidèm dudùm à se specialiùs commendati non immemor, de puella Genouefa, qualiter se habeat, attentiùs scisciatur. Credo sanctum virum minimè latuisse, quæ & qualia post eius discessum ab obloquentibus virgo beata pertulerat, infamias, probra, criminationes, cunctas postremò, quæ à liuidis manare assolent, simultates. Atque vt eorum irrenocabilem in malo pertinaciam par esset agnoscere, iniquæ mentis virus, & iamdudùm concepta molimina nec in ipsa sancti viri præsentia aliquatenùs potuêre supprimere. Verùm ille, cui meliùs, quàm ipsis suis etiam esset parentibus nota, obtrectantium garrulitate posthabita, ad virginis se diuersorium contulit, atque hanc non sine ingenti stupore intuentium, adeò humiliter salutauit, vt aduerteres eum in illa ipsius diuinitatis, cuius erat templum, præsentiam fuisse veneratum. Et nè aduentus Pontificis beati sacræ virgini nil contulisse videretur, néve eius inter improbos persona inexpurgata remaneret, habito sermone ad populum, prima conuersationis eius auspicia declarans, cuius & quanti meriti esset apud Deum, cunctis euidenter exposuit. In argumentum tantæ rei arentem terram, cui orans superiacere consueuerat, frequenti lachrymarum imbre madentem ostentans. Itaque vniuersorum animis erga innocentem pastorali assertione compositis, iter pręmaturans inceptum, mare Christo authore conscendit. Ad itineris tranquillitatem elementa consentiunt, nauigium venti, fluctus aëra prosequuntur.

Seuer⁹ Treuirorũ Episcopus itineris comes

Iniuriæ irrogatæ S. Genouefæ.

Eius sanctitatem præ-dicat S. Germanus.

Rursùm mare Anglicanũ conscendit.

CAP. III.

INtereà siniſtri spiritus peruolãtes per totam insulam, Germanum venire inuitis vaticinationibus nunciabant, intantùm vt Elaphius quidam, regionis illius primus, in occursum sanctorum sine vlla manifesti nuncij relatione properauerit, exhibens secum filium, quem in ipso flore adolescentiæ debilitas dolenda damnauerat. Erat enim arescentibus neruis contracto poplite, cui per siccitatem cruris, vsus negabatur

Elaphi⁹ vadit ei obuiàm.

tur vestigij. Hunc Elaphium prouincia tota subsequitur. Veniunt sacerdotes, occurrit insçia multitudo: confestim benedictio & sermonis diuini doctrina profunditur. Recognoscit populum in ea, quam reliquerat, credulitate durantem. Intelligunt culpam esse paucorum: inquirunt authores, inuentosque condemnant.

CAP. IIII.

Contractũ sanat.

CVm subitò Elaphius manibus aduoluitur sacerdotum, offerens filium, cuius necessitatem ætas & debilitas, etiam sine precibus, allegabant. Fit cõmunis omnium dolor, præcipuè sacerdotum, qui cõceptam misericordiam ad diuinam clementiam contulerunt. Statimque adolescentem beatus Germanus sedere compulit, attractat poplitem debilitate curuatum, & per tota infirmitatis spatia medicabilis dextra percucurrit. Salubrem tactum sanitas festina subsequitur: ariditas succum, nerui officia receperũt, & in conspectu omnium filio incolumitas, patri filius reformatur. Implentur populi stupore miraculi, & in pectoribus omnium fides Catholica firmabatur. Prædicatio deindè ad plebem de præuaricationis emendatione conuertitur,

Hæresis recrudescens in Anglia extirpatur.

omniumque sententia prauitatis authores expulsi ab insula, sacerdotibus adducuntur, ad mediterranea deferendi: vt & regio absolutione, & illi emendatione frueretur. Quod intantùm salubriter factum est, vt in illis locis etiam nunc fides intemerata perduret. Itaque compositis omnibus, beatissimi sacerdotes ea, qua venerant, prosperitate reuersi sunt.

CAP. V.

VIx domum de transmarina expeditione remeauerat, & iam legatio Armoricani tractûs, fatigationem beati antistitis ambiebat. Offensus enim superbæ insolentia regionis vir magnificus Aëtius, qui tum rempublicam gubernabat, Eocharich ferocissimo Alemannorum Regi, loca illa inclinanda pro rebellionis præsumtione permiserat, quæ ille auiditate barbaricæ cupiditatis inhiauerat. Itaque genti bellicosissimæ, Regique idolorum ministro, obijcitur senex vnus, sed tamen omnibus, Christi præsidio, maior & fortior. Nec mora, festinus egreditur, quia immineba bellicus apparatus. Iam progressa gens fuerat, totumque iter eques ferratus impleuerat, & sacerdos noster obuius ferebatur, donèc ad ipsum Regem, qui subsequebatur, accederet. Occurrit in itinere iam progresso, & armato duci inter suorum cateruas opponitur: medioque interprete, primùm precem supplicem fundit, deindè

Totum Germanorum exercitum sistit vir Dei

increpat differentem: adextremùm manu iniecta, freni habenas inuadit, atque in eo loco vniuersum sistit exercitum. Ad hæc Rex ferocissimus admirationem prò iracundia, Deo imperante, concepit. Stupet constantiam, veneratur reuerentiam, authoritatis pertinacia permouetur. Apparatus bellicus armorumque commotio, ad consilij ciuilitatem, depositò tumore, descendit: tractaturque, qualiter non quod Rex voluërat, sed quod sacerdos petierat, compleretur. Ad stationem quietam Rex exercitusque se recipit: pacis securitatem fidelissimam pollicetur ea conditione, vt venia, quam ipse præstiterat, ab Imperatore vel ab Aëtio peteretur. Interea perintercessionem & meritum sacerdotis Rex compressus est, exercitus reuocatus, prouinciæ à vastationibus absolutæ.

CAP. VI.

Psal. 83.

EXindè Italiam petiturus egreditur, cui id solùm suffecerat, nè vnquàm labore vacuus, quiete frueretur: sed, vt Propheta ait, ambulabat de virtute in virtutem.

Visitat dilectum suum Senatorem presbyterũ.

Nam dum præterit, ex consuetudine pietatis, familiarem suum Senatorem presbyterum iterùm visitauit, à quo illi annorum viginti circitèr muta offertur puella. Cuius os, frontem, vultumq; totum cum olei attrectatione benedixit. Deindè poculũ conditum præcepit offerri, in quo tres particulas panis proprijs manibus comminutas

Muta puella loquitur.

infudit. Vnamque in os puellæ ipse inseruit, imperans, vt priusquàm acciperet, benedictionis petitionem ediceret. Quam statìm clara voce, antequàm panem sumeret, postulauit. ac deincèps vsus loquendi, natus ex mirabilibus, in reliqua eius ætate permansit. Deindè profecturus, solito affectuosiùs in amicum irruit: os, frontem osculatur. Inhæret amplexibus, & huiusmodi verbis salutatum reliquit: Vale inæternùm, frater charissime: vale animæ meæ portio. Tribuat Deus, vt nos in die iudicij sine confusione videamus. Cæterùm in hac luce mutuo nunquàm fruemur adspectu.

CAP. VII.

ERat iter illius comitatu proprio solitarium, sed occurrẽtibus ab hominibus constipatũ, intantùm, vt per omnes aggeres quos in itinere suo illustratos reliquit, vsque

vsque in hodiernum diem vbicunquè aut orauit, aut docuit, oratoria, cellulæ, & signa Crucis elata præfulgeant. Territorium sanè Augustdunense dum præterit, aduenientī multitudo indiscretæ ætatis & sexûs occurrit. Qui dum loca sanctorum ex more circumiret, tandèm peruénit ad tumulum sancti Cassiani pontificis. In quo ità diuina virtus apparuit, vt in Pario lapide contrarius color Crucem exprimeret, & salutare signum varietas distincta monstraret. Quod dum Germanus sanctissimus fuisset intuitus, fusis ex more Christo precibus, ait: Quid hîc agis frater glorioſe? At ille statìm è tumulo, cunctis, qui aderant, audientibus: Dulci, inquit, in pace quiete potior, & aduentum redemptoris expecto. Cui Germanus mutua sermonis voce dixit: Quiesce per longum in Christo frater tempus. Vt autē diuinæ tubæ cantum, & exoptati clangoris sonum ac sacræ resurrectionis gaudia obtinere mereamur, & pro nobis & pro hac plebe attentiùs intercede ad Dominum nostrum Iesum Christum.

Crucis signum apparet in lapide.

Sancti pro nobis orāt.

CAP. VIII.

MIranda est in sancto viro principalis miraculorum eminentia, cui cuncta imis etiam sepulcris abdita, famulabantur ad votum. Et singula quidem, quæ ab eo mirabiliter sunt gesta, præcipua sunt admiratione susciplenda: Hoc verò eo mirabile, quo infrequens est. Cuius enim animum admiratio non percellat, duos non incelebres viros, quos nulla vnquàm mutui conspectûs alternitas præsentauerat, alterum à viuentibus, à sepultis alterum seruisse colloquia? Vterque nimirùm beatæ illius & supernæ Hierusalem ciuis erat, cuius pars iam cælo fruitur, pars adhuc in terris peregrinatur. Quod factum est, vt is, qui iam patriam obtinebat, exulantem licèt adhuc commilitonem agnosceret, agnitique votis atq; colloquio responderet. Illic in conuentu omnium prostrati parentes in terram, filiam in annis nubilibus obtulerūt, cui debilitas pœnam sæuissimam temporis accessione generauerat. Ab ortu enim natiuitatis suæ ità contractis neruis in palmam digiti curuabantur, vt crescentibus introrsùm nimiè vnguibus, cedente carnis teneritudine, tot inciperent esse vulnera, quot digiti. Et nisi insistenti acumini ossa obiecta aliquatenùs restitissent, palmam totam vlcera interiùs immersa transfoderent. Huius dexteram comprehensam dum attrectat sacerdos, tactûs salubritate benedixit: apprehensosque singulatìm digitos, cedentibus neruis, in vsum flexibilem reuocauit. Redditurque ministerio manus, quæ inferebat sibi ipsa perniciem: insupèr id pietatis adiungit, vt sanctis manibus, directis iam digitis, excessum vnguium ad formam communis consuetudinis resecaret.

Sanatur puella contracta.

CAP. IX.

DEcursis itaque ciuitatibus Gallicanis, dum Alpes, Italiam ingressurus, exuperat, casu artificibus, ex opere mercenario domum redeuntibus, itineris collatione sociatur. Qui dum grauati iniustis fascibus, iuga nubibus inserta conscendunt, torrente obuio tenebantur: qui in illis præruptis præcipitijs neque animalium, neque hominum vestigia fideliter hærere patiuntur. Erat ex illis viator vnus, & claudus, & senior. Huius fascem vir beatissimus humeris suis inter vastos gurgites deportauit, eumque exoneratum, iterato transitu, subiecta ceruice transposuit. Libet hîc parumper subsistere, & admiratione tanti viri aliquandiù spatiari. Verè Dominus in sanctis suis potens, verè omnipotens, verè fons benignitatis eius nullis verborum suffragijs explicandus. Cerneres, si adesses, in sancto viro ingenuam quandam spritûs carnisque palæstram, inuictam dico animi fortitudinem, imbecillitati corporeæ concertantem. Is certè, cuius facies squallida, cuius inediam septimus plerunquè dies pane tantùm hordeaceo recreabat, cuius somnum stratus mollior nunquàm exceperat, quem continui itineris quotidiana fatigatio distrahebat, qui deniquè semetipsum ferre vix potetat, tantam subitò charitatis concepit animo corporeque virtutem, vt nec ponderis quantitate addictus, nec torrentis obuij impetu territus, senem ætate pariter & debilitate grauissimum, fasce priùs transposito, sanctis in humeris vectitaret. Et vt plùs mireris negocium, animaduerte hoc à nobili & clarissima persona patratum, quod nec infimus quisque nostri temporis facere dignaretur. Re enim vera ab operibus misericordiæ alienum se reddere non poterat, in cuius sacro pectore humilitas virtutum mater, charitas quoquè ac misericordia gratissimum cubile collocauerat. Et cùm studiosissimè suî agnitionem abiectione velaret, Mediolani, quis aut quantus esset, celare non potuit.

Nota exiliam humilitatem tanti Pontificis.

Nota admirabilem circumspectionem abstinentiam.

Venit Mediolanum S. Germanus.

CAP. X.

Erat

Sanctorum solennitas Missæ celebratio.

ERat enim dies sanctorum solennitate venerabilis, qui in vnum plurimos collegerat sacerdotes. Et dum Missa sacris mysterijs celebratur altari, incognitus & improuisus ingreditur. Statimque vnus è populo captiuus inimici, cum ingenti vociferatione proclamat: Cur nos in Italia Germane persequeris? Sufficiat tibi, quòd nos de Gallijs excluisti: sufficiat, quòd nos & Oceanum mare oratione superâsti. Quid vniuersa perlustras? Quiesce, vt nos quieti esse possimus. Fit admiratio & terror in populo. Quis esset Germanus, dum alter alterum intuetur, inquiritur. Et licèt habitu despicabilis videretur, vultûs tamen dignitate cognoscitur. Cõsultus gradum aut ordinem, non negauit. Episcopi omnes sanctum Dei digna humilitate venerantur. Exorant, vt furiosum, qui nomen eius confessus fuerat, visitaret. Quem non præsumptionis cothurno, sed obedientiæ studio præcepit exhiberi, remotumque in sacrario celebri absolutione purgatum, ad conuentum publicũ reuocauit incolumem. Hoc primum virtutis suæ signum in Italia per famulum suum Christus operari dignatus est. Concurrebat diuersa populi multitudo, benedictionem expertæ sanitatis opperiens: Iunctisque cum prædicatione miraculis, & animas curabat, & corpora.

Sanat dæmoniacum.

CAP. XI.

Vide benignitatem in pauperes.

EGressus vrbe opulentissima, dum iter sensim horis felicibus carperet, occurrunt pauperes eleemosynam postulantes. Consulit diaconum, quantum esset in sumptibus. tres tantùm aureos esse respondit: totosque statim præcepit erogari. Ad hæc diaconus: Vndè victuri hodiè sumus? Respondens, ait: Pascet Deus pauperes suos: tu quod habes, præsta pauperibus. Diaconus quasi prouidus, duos erogat, reseruat vnum. Dumque iter agitur cœptum, intuentur post se equites concitatos. Qui breui adiuncti, statim desiliunt, & prouoluti genibus, huiusmodi precẽ fundunt: Dominus noster vir spectabilis Leporius, non longè abhinc domicilio fruitur: qui cum familia sua ità implicitus diuerso tenetur incommodo, vt & propria, & suorum infirmitate succumbat. Cuius ad vos lachrymas deportamus: infirmum, si dignum ducitis, visitate. Si verò precem nostram vestræ occupationis necessitas vincit, orationem intercessionis impendite: Mereatur benedictionem, si non meretur adspectum. Adhæc vir beatissimus, repletus misericordia, & relicto itinere, ea via rectior iudicatur, quæ mercedem boni operis præparabat. Diuertit, reclamantibus suis, & desideratum pe-

O præclarã sancti viri vocem.

tentibus præstat aduentũ, dicens: Nihil mihi prius est, quàm præcepta Domini complere. Tum illi cum exultatione, cum gaudio ducentorum solidorum munus, quod transmissum fuerat, obtulerunt. Deindè conuersus ad diaconem, ait: Accipe, quæ traduntur, & intellige te fraudem fecisse pauperibus. Nam si totum, quod dedi, indigentibus contulisses, remunerator noster trecentos hodiè reddidisset. Contremuit diaconus, secretum reatûs sui innotuisse pontifici.

CAP. XII.

Multos morbidos sanat.

INterea gradum accelerãt: peruenitur. Et tanquàm manifesta sanitas fuisset ingressa, ità omnium animos sancti releuauit aduẽtus. Notas profert & exerit medicinas: Christum prostratus exorat, suisque lachrymis gaudia mercatur aliorum. Visitantur domini, visitantur & famuli, ac sine vlla discretione personæ tuguria circumit, cubilia vniuersa perlustrat. Et interposito vnius diei spatio, ità cælestes medicinas obtinuit, vt egrediens die tertia, domũ totam reliquerit incolumitate gaudentem, prosequente eum domino, quem lectulo inuenerat decumbentem. Præcedebat enim venerabilem virum fama laudabilis, exigens, vt nunciati desideretur agnitio.

CAP. XIII.

Petrus Episcopus Rauennæ.

FErebatur iam per ora Rauennatium populorum, & aduentûs sui moras præuius accusabat effectus. Tandèm diù expectatus excipitur. Prouiderat quidem, vt nocturno ingressus tempore, secreta obscuritate tegeretur: sed desiderantium excubias vitare non potuit. Illic Petrus tum pontifex, Christi ecclesiam Apostolica institutione retinebat.

CAP. XIIII.

Honorificè Rauennæ ab Imperat. excipitur.

REgebat etiam Romanum imperiũ Placidia Regina cum filio Valentiniano iam iuuene: qui ità fidem catholicam diligebant, vt cùm omnibus imperarent, Dei famulis sublimi humilitate seruirent. Qui omnes venerabilem sacerdotem certantibus studijs prouido amore suscipiunt. Ambiunt principes, occurrũt proceres, ecclesia cum exultatione amplectitur. Ad diuersorium sacerdotis Regina venerabilis vas argẽti amplissimum, refertum cibis delicatioribus, sine vlla carnis admixtione transmisit.

miſit. Quod ſuſceptum, ea ratione diſtribuit, vt cibos miniſtris ſuis traderet: ipſe verò vindicaret argentum, remittens loco muneris patinulam ligneam, panem hordeaceum continentem. Quod illa vtrunque cum gaudio ingenti complexa eſt, quòd & argentum ſuum tranſmiſiſſet ad pauperes, & illam eſcam beati viri cum miniſterio abiecti vaſculi ſuſcepiſſet. Nam & lignum poſteà auro ambijt, & panem multis remedijs & virtutibus reſeruauit. Nota quanti fecit regina vaſculũ ſancti viri.

CAP. XV.

QVadam die, dum plateam latiſſimam turbis anguſtatus ingreditur, carcerem refertum vinctis, ſupplicia & mortem expectãtibus, præteribat. Qui agnito tranſitu ſacerdotis, vnum clamorem collatis vocibus ſuſtulerunt. Cauſam requirit, agnoſcit: cuſtodes euocat, ſubtrahuntur. Diuerſæ enim palatij poteſtates, miſerorum turbam in ergaſtuli illius noctes damnauerant. Quò ſe verteret miſericordia, non habebat. Tandèm ad notum recurrit auxilium, & quod difficile erat ab hominibus impetrare, à maieſtate diuina depoſcit. Greſſum diuertit ad carcerẽ, cernuus in orationẽ membra proſternit. Tum verò Dominus noſter adſtãtibus populis gratiam quam famulo ſuo tribueret, oſtendit. Clauſura vinculis & ſera conſtricta diſſoluitur: repagula ferrata diſſiliunt. Diuina pietas reſerat, quod meditatio humanæ crudelitatis arctauerat. Procedit ad libertatem turba de vinculis, exhibens vacua onera catenarum, tenens nexus, quibus anteà tenebatur. Relinquitur carcer innocens aliquandò, quia vacuus: & præcedente pietatis triumpho, turba miſerorum gremio eccleſiæ gaudentis infertur. Carcerem precibus patefacit.

CAP. XVI.

CReſcebat quotidiè admiratio & fama pontificis: occurrebant populi, ſanabantur infirmi: Chriſtusque gratiam, quam contulerat, dilatabat. Aſſidebant iugiter obſequentes ſex venerabiles ſacerdotes: qui non minùs abſtinẽtiæ eius cruces ſine interpolatione durantes, quàm virtutes aſſiduas, mirabantur. Hi teſtes operum illius multis fuêre temporibus. Abſtinẽtia eius quanta fuerit.

CAP. XVII.

VOluſiani cuiuſdam filius, qui tum patritij Segiſuulti cancellis præerat, ſuccenſus igne febrium vexabatur: & ità æſtuantis vaporis accenſio adoleſcentiæ medullas corpusque conſumpſerat, vt deſperatio conclamata ſequeretur. Medici manus & promiſſa iam ſubtrahuntur, luctusque ſolus parentibus reſeruatur. Ad beatũ virum ſpes tarda conuertitur: parentes cum amicis omnibus & propinquis ſancti genibus implicantur. Additur etiam interceſſio ſacerdotum, cum quibus feſtinus expetijt ægrotantem. Euntibusque occurſor obuius, adoleſcentem iam mortuum nunciauit, nec eſſe cauſam, qua ſe vir venerabilis fatigaret. Inſiſtunt tamen antiſtites, ſupplicant vt cœptum miſericordiæ impleret officium. Inueniunt corpus exanime, & vitæ calore repulſo, mortis frigore iam frigidum. Depoſitaque pro animæ requie oratione, remeabant, cùm ſubitò multitudinis luctus attollitur: inhærent ſeniores ſui manibus ſacerdotis, vt pro parentum orbitate & defuncti reditu Domino ſupplicaret. Diù reſiſtit, ſancto pudore confuſus: ceſſit tandèm miſericordiæ & charitatis imperio, fidei arma concutiens. Turbas eiecit, mortuoque in oratione proſtratus adiungitur. Rigat lachrymis terram, cælo alti gemitus porriguntur, vocat planctibus Chriſtum. Intereà mouetur exanimis, & paulatim membris emortuis vitalia reddunturofficia. Oculi lucem quærunt, micant digiti. Lingua iam reſurgit: vterque conſurgit, iſte de oratione, ille de morte. Germanus manu alleuat dormientem: reſidet, reſpirat, reficitur, reſpicit, paulatimque vigore concepto, integram recipit ſoſpitatẽ. Redditur parentibus filius, luctus conuertuntur in gaudium, & vno clamore populorum virtus maieſtatis extollitur. Continuat Chriſtus virtutes in famulo, & mox recipiendum in requiem, miraculorum laude ſublimat. Mortuum reuocat ad vitam.

CAP. XVIII.

ACholij eunuchi, tum præpoſiti regalis cubiculi, alumnus, iam iuuenis liberaliter inſtitutus, huiuſmodi dæmonio vexabatur, quod per menſtruum tempus, redeuntibus incrementis lunaribus, captiuos ſuos caduca alliſione proſternit. Interuentu Reginæ vel procerum, ſancto viro præſentatur & traditur. Quem diù examinatum purgare eádem die diſtulit, cùm ſoleret furioſiſſimos dæmones prima manûs impoſitione depellere. Ità enim miſerandi iuuenis medullas & interiora penetrauerat, vt quaſi vas proprium certis temporibus poſſideret. Recludi ergò eum ſecum Nota eius in dæmones poteſtatem.

nocte constituit. Tum verò ex interioribus latebris manifestus erúpit, & quasi inter tormenta compositus, tempus índicat, quo ab ineunte ætate ceperat innocentem. Itaque iussus egreditur: purgatusque adolescens, post diem alterum palatio reformatur. Causam sanè Armoricanæ regionis, quæ necessitatem peregrinationis indixerat, obtenta venia & securitate perpetua, ad proprium obtinuisset arbitrium, nisi tituba-

Dæmonem profligat.

tionis perfidia mobilem & indisciplinatum populum ad rebellionem pristinam reuocâsset. Quo facto, & intercessio sacerdotis euanuit, & imperialis crudelitas circũscriptione frustrata est. Qui tamen pro calliditate multiplici, breuì pœnas perfidæ temeritatis exoluit.

CAP. XIX.

GErmanus igitur quadam die, matutinali solennitate perfecta, dum cum Episcopis sermones de religione conferret, mœstissimam protulit mentionem, inquiens: Commendo vobis, fratres charissimi, transitum meum. Videbar mihi per nocturnum soporem à Domino nostro viaticum peregrinaturus accipere. Et cùm causam peregrinationis inquirerem, Nè metuas, inquit: ad patriam, non ad peregrinationem, te dirigo, vbì habebis pacem & requiem sempiternam. Deriuabant intellectu alio somnium sacerdotes, sed ille studiosiùs commendabat extrema dicens: Benè nôui, quam patriam Deus suis famulis repromittit. Factum est, vt post dies aliquot sequeretur incommodum. Quo ingraueſcente, ciuitas tota turbatur. Accelerabat transitũ, qui vocabat ad gloriã, & fessum à laboribus Dominus inuitabat ad præmia.

Prædicit obitũ suũ.

CAP. XX.

REgina Placidia, depositò imperij supercilio, occurrit pauperi, requirit infirmum, tribuens quicquid ab ea beneficij postulat. Peculiariter sanè petijt, quod illa inuita concessit, vt gleba corporis sui patriæ redderetur. Visitantum verò tanta fuit diebus ac noctibus multitudo, quantam aut admisit aditus, aut domus recepit. Tempus omne choris psallentibus tenebatur. Septimo incommodi die ad cælos anima felix & beata transfertur.

Felicissimè decedit beatissimus vir.

CAP. XXI.

HAEreditas deincèps relicta diuiditur: partem præsumpsit imperiũ, partem vendicant sacerdotes. Et quod fieri de opibus solet, nascitur de exiguitate contentio, dum deest quod capiant. Solius benedictionis hæres capsulam cum * sanctis regina suscepit. Cucullam cum interiori cilicio Petrus Episcopus vsurpauit. Sex verò antistites, vt aliquid monimenti ex successione sanctitatis acciperent, disrumpere quod superfuerat, maluerunt. Vnus pallium, alter cingulum accepit: duo tunicam, duo sagulum diuiserunt.

*reliquijs

Eius sancta hæreditas diuiditur.

CAP. XXII.

DEindè apparatu defuncti feruent studia conferentium, accusantium cur parua expensa mortuo deberetur. Acholius corpus aromatum constrictione solidauit, Regina vestiuit. Quibus omnibus ritè perfectis, expensis & euectionibus iterinstruit Imperator, ministrosque eius copiosa largitione prosequitur. Sacerdotes religionis obsequium, & in præsenti instruunt, & ordinatione præmittunt, vnumque agmen reformatur ad Gallias.

Funus eius honorificè curatur.

CAP. XXIII.

P*Lacentium corpus dum præterit, cæca iam nocte peruenit. Quod in ecclesia collocatum, dum vigilijs sanctæ deuotionis excolitur, matrona quædam loci eius paralysi dissoluta, ità vt nullum membrum suo fungeretur officio, precariò deposcit, vt feretro corporis subderetur: ibique vsque ad lucẽ extenta decubuit. Maturè corpus attollitur: surgit, & mulier viuificata per mortuum, mirantibus populis, propriis pedibus debitum reddit obsequium.

*Placentiã

Paralytica sanatur ad fererrũ corporis eius.

CAP. XXIIII.

EXcipiunt Galliæ patronum proprium famulatu maiori, quippe vbì reuerentiæ iungebatur affectus. Omne hominũ genus diuerso occurrit officio. Alij vias præruptis depositis molliunt, & pontium innouatione continuant: alij expensas ingerunt: alij psalmis intonant: alij colla supponunt. Refulgebat repercusso solis radio, splendorem sibi etiam per diem vindicans luminum multitudo, totoque ministerio charitatis, propriæ redditur ciuitati, vbì sepultus corpore, quotidianis miraculis viuit & gloria.

Galli summo studio corpus eius excipiunt.

Nota de luminibus.

CAP. XXV.

Ego

EGo duplicem veniam lector à te exposco: Primùm, quòd solœcismis & abiectione verborum aures tuas vulnero: deindè, quòd prolixior pagina videtur parere fastidium. Sed non pigeat recensere, quod Christum præstare non piguit. Qui dum sanctos suos glorificat, nos inuitat exemplo. Et tamen Deum testor, conscium secretorum, me plura de domini mei Germani factis agnita & probata tacuisse. Ex quo reum me esse fateor, supprimendo quod mirabiliter ad profectum omnium diuina virtus operata est: & ideò in scribendo succinctum magis me arbitror fuisse, quàm nimium. Hoc verò dolendum est.

Fulgida fulgentem
Florida florentem
Cælica cælestem
Splendida splendentem
} Germanum {
sidera captant.
millia plaudunt.
carmina cantant.
gaudia pangunt.

Sedit autem idem dominus & Apostolicus noster, sanctissimus Germanus in Episcopali cathedra annos xxx. dies xxv. Obijt verò plenus spiritu sancto apud Rauennam Italiæ ciuitatem, pridiè Calend. Augustas, Valentiniano adhuc iuuene imperante cum Placida matre, à quibus ibidèm pro admiratione sanctitatis ac assiduitate miraculorum honorificè susceptus, Domino sibi apparente, obitum suum prænoscens, obtinuit, vt propriæ redderetur ciuitati. Cuius sacratissimum corpus honorifico agmine, comitantibus virtutum operibus, suam est delatum ad vrbem. Ibique sub die Calendarum Octobrium, à proprijs ciuibus celeberrimo cultu condignè est sepulturæ traditum: vbi innumerabilibus virtutibus pollens, summa excolitur gloria, Amen. Eius sepultura honorificentissima, & innumera miracula.

FINIS IVLII MENSIS

AVGVSTVS.

SERMO IN ADORATIONEM VENERABILIVM CATENARVM ET GLADII, SANCTI ET APOSTOLORVM PRINcipis Petri, *authore S. Iohanne Chrysostomo Archiepiscopo Constantinopolitano. Habetur in Simeone Metaphraste.*

QVICVNQVE diuino Apostolorũ summi Petri amore allecti, ad eius panegyrim ac diem festum celebrandum parati, & eius diuinis retibus capti, incolumesque seruati, illius Theologiæ lumine illustrati sumus, cõmunem panegyrim hodiè celebrantes, ad eiusdem laudum præconia linguam nostram dirigamus. Multis quidem de causis beati Apostoli Petri memoriam die festo & laudatione dignam esse censemus, nõ minimè autem propter Apostolicæ dignitatis gradum, & Euangelicæ prædicationis cursum ac doctrinam, admonitionesque, quibus in dispersione gentium versantes Iudæos instruebat: illos enim eô maiore cura & solicitudine prosequebatur, quòd ex illis originem duxerat. Quæ omnia cùm ad laudũ materiam suppeditandã idonea esse iudicentur atque assumantur, omninò valent ad Apostolum ipsum summo laudationis præconio extollendum. Sanctum enim ac iustum est, eô quòd ex his, quæ in lege diuina scripta sunt, eum, qui ad salutem nobis conferendam in mundum vénit, tanquàm in speculo quodam perspexerit, summis & meritis honoribus Apostolum ipsum prædicari: omnium verò maximè, quòd in extremis temporibus Deum ipsum vide- 1. Augusti. Dies festus S. Petri ad vincula. Cap. 1.